DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

ISBN: 973-27-0451-9
972-27-0165-X

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU" DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" DIN IAȘI

ACADEMIA ROMÂNĂ

DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL XII

PARTEA 1

LITERA Ț

1994
EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
R 76100, București, Calea 13 Septembrie nr. 13

Serie nouă întemeiată de:

IORGU IORDAN
Membru al Academiei Române

ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Române

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Redactor responsabil:

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Tomul al XII-lea, partea 1, a fost elaborat în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, de următorul colectiv:

Redactori:

Ileana CÂMPEAN — Rodica MARIAN
Alexandru INDREA — Angela MIRA

Redactare parțială:

Ioana ANGHEL — Valentina ȘERBAN
Elena COMȘULEA, DOCTOR ÎN FILOLOGIE — Sabina TEIUȘ, DOCTOR ÎN FILOLOGIE
Felicia ȘERBAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE — Emilia TODORAN

Revizie:

Elena COMȘULEA, DOCTOR ÎN FILOLOGIE — Angela MIRA
Rodica MARIAN — Valentina ȘERBAN
Emilia TODORAN

Revizie finală:

Ioana ANGHEL, Vasile BREBAN, COORDONATOR, Felicia ȘERBAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE, Sabina TEIUȘ, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Au fost consultați pentru etimologiile din acest tom:

Vasile ARVINTE, doctor în filologie, profesor, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași; Grigore BRÂNCUȘ, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor docent, profesor, Universitatea din București, membru corespondent al Academiei Române; MURÁDIN László, cercetător științific principal, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca; Nicolae URSU, doctor în filologie, cercetător științific principal, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" din Iași; Lucia WALD, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București.

Revizia materialului din Atlasul lingvistic român I și II:

Doina GREȚU — Ion MĂRII

Operații tehnice:

Mariana ISTRATE — Victoria MOLDOVAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Colaborare la unele operații tehnice:

Dana BUCERZAN — Alexandra DANCIU

Redactori responsabili ai tomului al XII-lea (partea 1):

IOANA ANGHEL — VASILE BREBAN — FELICIA ȘERBAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

BIBLIOGRAFIE

(Completare la Bibliografia dată în tomul al VI-lea, p. XXIII ș.u., în tomul al VIII-lea, partea 1, p. V ș.u. și în tomul al X-lea, partea 1, p. V ș.u.)

AGÎRBICEANU, O. I ș.u. = Iou Agîrbiceanu, *Opere*. [Vol.] 1 ș.u. [București], Editura pentru Literatură, 1962 ș.u.

ALIL XVI ș.u. = *Anuar de lingvistică și istorie literară*. [Iași]. Tomul XVI—XXVII (1965—1979/80); *Anuar de lingvistică și istorie literară. A. Lingvistică*. Tomul XXVIII (1981/82) ș.u. Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, Editura Academiei R.S.R.

ALR—T I ș.u. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. [Vol.] I ș.u., de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți. București, Editura Academiei Române, 1992 ș.u. (Academia Română. Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu")[1].

ALR—T = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. Material netipărit[2].

ANANIA, R. = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*. [București], Cartea Românească, 1983.

BARIȚ I ș.u. = *George Barițiu și contemporanii săi*. Vol. I ș.u. Ediție de Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriș. Coordonatori: Ștefan Pascu și Iosif Pervain. București, Editura Minerva, 1973 ș.u. (Studii și documente).

BAR.—MUNT., W. = Georg Baritz und Gabriel Munteanu, *Deutsch-rumänisches Wörterbuch*. Bearbeitet und in dessen romänischen Theile mit etlichen Tausend Wörtern bereichert von... Herausgeber und Verleger Rudolph Orgidan. [Band I—II], Kronstadt, Römer & Kramner. I: 1853; II: 1854.

BĂLCESCU, O. I—IV = N. Bălcescu, *Opere*. Ediție critică de G. Zane și Elena G. Zane. [Vol.] I—II: *Scrieri istorice, politice și economice 1844—1847, 1848—1852*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974—1982; [vol.] III: *Românii supt Mihai Voevod Viteazul*. Volum îngrijit de Daniela Poenaru. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986; [vol.] IV: *Corespondență. Scrisori, memorii, adrese, documente, note și materiale*. București, Editura Academiei, 1990.

BIBLIA (1688)[2] I ș.u = *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*. Pars I: *Genesis*, Iași, 1988 (Universitatea „Al. I. Cuza" — Iași, Albert-Ludwigs-Universität — Freiburg).

BLAGA, O. I ș.u. = Lucian Blaga, *Opere*. [Vol.] I ș.u. Ediție critică de George Gană. București, Editura Minerva, 1982 ș.u. (Ediții critice).

BLAGA, T. CULT. = Lucian Blaga, *Trilogia culturii. Orizont și stil. Spațiul mioritic. Geneza metaforei și sensul culturii*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1944 (Biblioteca de filosofie românească).

[1] Cifrele de la numărător arată numărul de ordine al hărții, cele de la numitor — localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, v. *Anexa a V-a* de la sfîrșitul suplimentului bibliografic de față.

[2] Pentru valoarea cifrelor v. nota 1.

BLAGA, T. CUN. = Lucian Blaga, *Trilogia cunoașterii. Eonul dogmatic. Cunoașterea luciferică. Censura transcedentă.* București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943 (Biblioteca de filosofie românească).

BLAGA, T. VAL. = Lucian Blaga, *Trilogia valorilor. Știință și creație. Gîndire magică și religie. Artă și valoare.* București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946 (Biblioteca de filosofie românească).

BOTTA, S. I—III = Emil Botta, *Scrieri.* [Vol.] I—III. Ediție îngrijită de Ioana Diaconescu. Prefață de Al. Piru. București, Editura Minerva, 1980—1987.

BRĂTIANU, E. = Gheorghe I. Brătianu, *O enigmă și un miracol istoric: poporul român.* Cu 5 planșe și 2 hărți afară de text. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1940.

BRĂTIANU, T. = Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești.* Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu. București, Editura Eminescu, 1980.

BRÂNCUȘ, V. A. = Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române.* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

V. BREBAN, D. G. = Vasile Breban, *Dicționar general al limbii române.* [București], Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.

BUCOVINA (18...) = *Bucovina.* Gazetă românească pentru politică, religie și literatură. Cernăuți, Tipografia lui Ioan Ekhardt și fiu. Anul I (1848) ș.u.

BUCUȚA, R. V. = Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc.* Cu un adaus de documente, folklor, glosar, foto. grafii, hărți de... Tip. Cartea Românească, 1923-

BUTURĂ, EB. I—II = Valer Butură, *Enciclopedie de etnobotanică românească.* [Vol. I]. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979; vol. II: *Credințe și obiceiuri despre plante.* Paris, 1988 (Sociétés européennes).

BUTURĂ, EG. = Valer Butură, *Etnografia poporului român. Cultura materială.* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.

CAF I Ș.U. = *Caietele Arhivei de Folclor.* [Vol.] I ș.u. Iași, 1979 ș.u. (Universitatea „Al. I. Cuza" — Iași; Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor; Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei).

CANTEMIR, D. = Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gîlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul.* Iași, 1698.

CANTEMIR, O. C. I = Dimitrie Cantemir, *Opere complete.* [Vol.] I: *Divanul.* Ediție îngrijită, studiu introductiv și comentarii de Virgil Cândea. Text grecesc de Maria Marinescu-Himu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.

CARACOSTEA, E. = D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române.* București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1942 (Biblioteca enciclopedică).

CARTOJAN, C. P. I—II = N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească.* Vol. I: *Epoca influenței sud-slave.* București, Editura Casei Școalelor, 1929; vol. II: *Epoca influenței grecești.* Cu 15 planșe afară de text. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1938.

CC I Ş.u. = *Codrul Cosminului.* Buletinul Institutului de Istorie şi Limbă. Cernăuţi, Universitatea din Cernăuţi, Institutul de Arte Grafice şi Editura Glasul Bucovinei. Anul I (1924) ş.u.

CHENDI, S. I—III = Ilarie Chendi, *Scrieri.* [Vol.] I—III. Ediţie, prefaţă, tabel cronologic, note şi comentarii de Dumitru Bălăeţ. Bucureşti, Editura Minerva, 1988—1990 (Scriitori români).

CIORAN, C. A. = Emil Cioran, *Cartea amăgirilor.* Bucureşti, Editura Cugetarea, [1936].

CIORAN, C. D. = Emil Cioran, *Pe culmile disperării.* Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1934 (Operele premiate ale scriitorilor tineri români).

CIORAN, R. = Emil Cioran, *Revelaţiile durerii. Eseuri.* Ediţie îngrijită de Mariana Vartic şi Aurel Sasu. Prefaţă de Dan C. Mihăilescu. Cluj, Editura Echinox, 1990.

CIORANESCU, D. ET. = Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano.* Fasc. 1—7. Universidad de La Laguna, 1958—1966 (Biblioteca Filológica).

CIPARIU, O. I Ş.u. = Timotei Cipariu, *Opere.* [Vol.] I ş.u. Ediţie îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil. Introducere de Gavril Istrate. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987 ş.u.

CIPRIAN, S. I—II = G. Ciprian, *Scrieri.* [Vol.] I: *Amintiri. Măscărici şi mîzgălici;* [vol.] II: *Teatru.* [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1965.

CONSTANTINESCU, R. I = Nicolae Constantinescu, *Relaţiile de rudenie în societăţile tradiţionale. Reflexe în folclorul românesc.* [Vol.] I. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987.

CORBEA, D. = Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione* [Manuscris autograf din ultimii ani ai sec. al XVII-lea, ante 1703; Bibl. Acad. Rom., Filiala Cluj, cota 43].

CORESI, PS. SL.-ROM. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589.* Text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976 (Academia Republicii Socialiste România. Comisia de texte româneşti vechi).

COSERIU, M. B. = Eugen Coşeriu, *Material lingvistic basarabean,* în „Arhiva". Revistă de istorie, filologie şi cultură românească. Organul Societăţii Istorico-Filologice din Iaşi, XLVII, 1940, p. 93—100.

COSERIU, S. E. = Eugenio Coseriu, *Semantisches und Etymologisches aus dem Rumänischen,* în *Verba et vocabula.* Ernst Gamilscheg zum 80. Geburtstag. Herausgegeben von Helmut Stimm und Julius Wilhelm. München, Wilhelm Fink Verlag, 1968, p. 135—145.

N. COSTIN, C. = Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor.* Traducere din limba latină de Nicolae Costin. Ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel. Bucureşti, Editura Minerva, 1976.

N. COSTIN, L.[2] = Nicolae Costin, *Opere.* [Vol.] I: *Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 şi de la 1709 la 1711.* Ediţie cu un studiu introductiv,

note, comentarii, indice și glosar de Const. S. Stoide și I. Lăzărescu. Cu prefață de G. Ivănescu. Iași, Editura Junimea, 1976.

COTEANU, S. F. II = Ion Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. [Vol.] II: *Limbajul poeziei culte*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985.

COTRUȘ, V. = Aron Cotruș, *Versuri*. Antologie de Ovidiu Cotruș. Prefață de Ion Dodu Bălan. București, Editura Minerva, 1978.

DAP = Georgeta Stoica, Paul Petrescu, Maria Bocșe, *Dicționar de artă populară românească*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.

DELAVRANCEA, O. I—X = Barbu Delavrancea, *Opere*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante, glosar și bibliografie de Emilia Șt. Milicescu. [Vol.] I—V, București, Editura pentru Literatură; [Vol.] VI—X, București, Editura Minerva (Scriitori români).

DENSUSIANU, O. I ș.u. = Ovid Densusianu, *Opere*. [Vol.] I ș.u. Ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu și I. Șerb cu o prefață de B. Cazacu. București, Editura pentru Literatură, 1968 ș.u.

DEX—S = *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române (DEX—S)*. Conducătorii lucrării: Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988 (Academia Republicii Socialiste România. Institutul de Lingvistică din București).

DIACONU, Ț. V. I—IV = Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie*. [Vol.] I—II, [București], Editura pentru Literatură, 1969; [vol.] III—IV: *Miorița*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Paula Diaconu Bălan. București, Editura Minerva, 1989.

DIMOV, T. = Leonid Dimov, *Texte*. Prefață de Mircea Iorgulescu. București, Editura Albatros, 1980 (Cele mai frumoase poezii).

D. Î. LAT.-ROM. = Gh. Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421—1760)*. București, Editura Științifică, 1992 (Institutul de Lingvistică din București).

DLRV = Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640—1780). Termeni regionali*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.

DOSOFTEI, O. I = Dosoftei, *Opere*. [Vol.] I: *Versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu. Studiu introductiv de Al. Andriescu. București, Editura Minerva, 1978.

DOSOFTEI, MOLIT. = Dosoftei, *Molităvnic de-nțăles*. Iași, Tiparnița Sfintei Mitropolii, 7189 [1681].

DOSOFTEI, PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an*. [Iași], 7191 [1683].

A. DUMITRIU, E. = Anton Dumitriu, *Eseuri. Știință și cunoaștere. Alétheia. Cartea întâlnirilor admirabile*. București, Editura Eminescu, 1986 (Biblioteca Eminescu).

M. ELIADE, C. = Mircea Eliade, *În curte la Dionis*. Cu un cuvînt înainte al autorului. Ediție și postfață de Eugen Simion. [București], Cartea Românească, 1981.

M. ELIADE, C. B. = Mircea Eliade, *Cosmologie și alchimie babiloniană*. [București], Vremea, 1937.

M. ELIADE, D. = Mircea Eliade, *Domnișoara Cristina*. Roman. București, Editura Cultura Națională, [f. a.].

M. ELIADE, M. = Mircea Eliade, *Maitreyi*. Roman. Ediție definitivă. București, Editura Cugetarea, [f.a.].

EMINESCU, O. VI ș.u. = M. Eminescu, *Opere*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. [Vol.] VI, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963; [vol.] VII ș.u. [Ediție critică întemeiată de Perpessicius, îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române]. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977 ș.u.

EUSTRATIE, PRAV. = Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632; Bibl. Acad. Rom., Filiala Cluj, cota 41][3].

EV. SL.-ROM. = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551—1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.

FL. D. (1693) = *Floarea darurilor* [Manuscris din 1693; Bibl. Acad. Rom., cota 1436].

FLOREA, T. F. = Ion A. Florea, *Terminologia fierăriei în mediul rural din Moldova și Bucovina. Glosar*. Iași, 1981 (Universitatea „Al. I. Cuza" Iași. Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor).

FLORIAN, R. I—II = Mircea Florian, *Recesivitatea ca structură a lumii*. Vol. I—II. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Nicolae Gogoneață și Ioan C. Ivanciu. București, Editura Eminescu, 1983—1987.

FOCHI, D. E. = Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea: răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*. București, Editura Minerva, 1976.

FRIEDWAGNER, R. V. = Dr. Mathias Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*. I. Band: *Liebeslieder*. Mit 380 von Alex. Voievidca aufgezeichneten Melodien, 6 farbigen Bildern, einer Auswahl von 100 Liedern in deutscher Übersetzung und einer Karte herausgegeben von... Würzburg, Konrad Triltsch Verlag, 1940.

GIUGLEA—VÂLSAN, R. S. = G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*. Culegere de literatură populară. Cu hartă, fotografii, note, glosar de ... București, Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fii, 1913.

GOLESCU, S. = Dinicu Golescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie, glosar și indice de Mircea Anghelescu. București, Editura Minerva, 1990.

I. GOLESCU, S. A. = Iordache Golescu, *Scrieri alese. Teatru. Pamflete. Proză. Versuri. Traduceri. Excerpte din Condica limbii românești și din Băgări de seamă asupra canoanelor grămăticești*. Ediție și comentarii de Mihai Moraru. Tabel biobibliografic și repere critice de Coman Lupu. Cuvînt înainte și coordonare de Acad. Al. Rosetti. [București], Cartea Românească, 1990 (Mari scriitori români).

[3] Cifrele de la numărător arată numărul paginii, cele de la numitor — numărul rîndului. Prin menționarea rîndului se face deosebirea de EUSTRATIE, PRAV. — *Carte românească de învățătură* ... din Bibliografia DLR tomul VI.

GOROVEI, D. = Artur Gorovei, *Descîntecele românilor*. Studiu de folklor. Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1931 (Academia Română. Din viaţa poporului român, XL).

GRAIUL, II = *Graiul nostru. Texte din toate părţile locuite de români*, publicate de I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Sperantia. Vol. II. Bucureşti, Socec & Co., 1908.

GRANDEA, S. = Grigore H. Grandea, *Scrieri*. Prefaţă, text ales şi stabilit, note de Pavel Ţugui. Bucureşti, Editura Minerva, 1975.

HERODOT[2] = Herodot, *Istorii*. Ediţie îngrijită de Liviu Onu şi Lucia Şapcaliu. Prefaţă, studiu filologic, note, glosar de Liviu Onu. Indice de Lucia Şapcaliu. Bucureşti, Minerva, 1984 (Ediţii critice).

A. HOLBAN, O. I–III = Anton Holban, *Opere*. [Vol.] 1—3. Studiu introductiv, ediţie îngrijită, note şi bibliografie de Elena Beram. Bucureşti, Editura Minerva, 1972—1975 (Scriitori români).

E. IONESCU, E. = Eugen Ionescu, *Eu*. Ediţie îngrijită de Mariana Vartic. Cu un prolog la *Englezeşte fără profesor* de Gelu Ionescu şi un epilog de Ion Vartic. Cluj, Editura Echinox, 1990.

ORGA, O. = N. Iorga, *Orizonturile mele. O viaţă de om aşa cum a fost*. Ediţie îngrijită, note, comentarii de Valeriu Râpeanu şi Sanda Râpeanu. Studiu introductiv de Valeriu Râpeanu. Bucureşti, Editura Minerva, 1984.

JARNÍK—BÎRSEANU, D.[2] = Ioan Urban Jarník şi Andrei Bîrseanu, *Doine şi strigături din Ardeal*. Ediţie definitivă (studiu introductiv, inedite, note şi variante) de Adrian Fochi. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.

KIRIŢESCU, G. = Alexandru Kiriţescu, *Gaiţele şi alte piese de teatru*. Studiu introductiv şi note de Valeriu Râpeanu. Bucureşti, Editura Eminescu, 1986.

KOGĂLNICEANU, O. I–V = Mihail Kogălniceanu, *Opere*. [Vol.] I—V. Ediţie critică publicată sub îngrijirea lui Dan Simonescu. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974—1984.

LAMBRIOR, S. = A. Lambrior, *Studii de lingvistică şi folcloristică*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ion Nuţă. Iaşi, Editura Junimea, 1976.

LIICEANU, Î. = Gabriel Liiceanu, *Încercare în politropia omului şi a culturii*. [Bucureşti], Cartea Românească, [1981].

LIICEANU, J. = Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniş. Un model paideic în cultura umanistă*. Ediţie revăzută şi adăugită. Bucureşti, Humanitas, 1991.

MAIORESCU, P. F. = Titu Maiorescu, *Prelegeri de filosofie*. Ediţie îngrijită, note, comentarii şi indice de Grigore Traian Pop, Alexandru Surdu. Cuvînt înainte de Grigore Traian Pop. Craiova, Scrisul Românesc, 1980.

MANIU, S. I–II = Adrian Maniu, *Scrieri. Versuri*. [Vol.] 1—2. [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1968.

MANIU, V. P. = Adrian Maniu, *Versuri în proză (Poeme în proză. Frunze moarte. Însemnări apoetice. Cartea păcii)*. Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1965.

MARINO, D. I = Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare*. [Vol.] I. [Bucureşti], Editura Eminescu, 1973.

MĂRGINEANU, C. U. = Nicolae Mărgineanu, *Condiția umană. Aspectul ei bio-psiho-social și cultural.* București, Editura Științifică, 1973.

MĂRGINENII = *Mărginenii Sibiului. Civilizație și cultură populară românească.* Coordonatori: Cornel Irimie, Nicolae Dunăre, Paul Petrescu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985 (Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice, Muzeul Brukental, Sibiu).

M. E. HORT. = *Mică enciclopedie de horticultură.* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

MIHĂESCU, O. I ș.u. = Gib I. Mihăescu, *Opere.* [Vol.] 1 ș.u. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante de Al. Andriescu. București, Editura Minerva, 1976 ș.u. (Scriitori români).

MIHĂESCU, R. = Gib I. Mihăescu, *Rusoaica. Bordeiul pe Nistru al locotenentului Ragaiac.* Cu o prefață de Cezar Petrescu. Postfață de Marian Papahagi. Cluj, Casa de Editură Echinox, 1990.

MINERVA = *Minerva. Enciclopedie română.* Cu peste 1000 de clișee în text, 100 hărți simple, 10 hărți în colori și 50 planșe artistice. Cluj, Editura Comitetului de Redacție al Enciclopediei Române Minerva, 1930.

MIORIȚA = Adrian Fochi, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte.* Cu un studiu introductiv de Pavel Apostol. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1964].

MOGOȘ—IANC., C. = Gheorghe Mogoș și Alexandru Ianculescu, *Compendiu de anatomie și fiziologie a omului.* [București], Editura Științifică, [1972].

MOXA, C. = Mihail Moxa, *Cronica universală.* Ediție critică, însoțită de izvoare, studiu introductiv, note și indici de G. Mihăilă. București, Editura Minerva, 1989.

MS. I ș.u. = *Manuscriptum.* Revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române. București, Anul I (1970) ș.u.

MUȘATESCU, T. = Tudor Mușatescu, *Teatru.* Postfață și note de Mihai Vasiliu. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].

NALR—B = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat.* Material netipărit[4].

NALR—C = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Crișana.* Material netipărit[5].

NALR—MB I ș.u. = *Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina.* [Vol.] I ș.u. de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987 (Academia Republicii Socialiste România; Universitatea „Al. I. Cuza"; Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor Iași).

[4] Cifrele de la numărător arată numărul întrebării, cele de la numitor — localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, v. *Anexa a V-a* de la sfîrșitul suplimentului bibliografic de față.

[5] Cifrele de la numărător arată numărul întrebării, cele de la numitor — localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, v. *Anexa a V-a* de la sfîrșitul suplimentului bibliografic de față.

NALR—MD = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea.* Material netipărit[6].

NĂDEJDE, C. V. = Sofia Nădejde, *Din chinurile vieții.* Text ales și stabilit, studiu introductiv și bibliografie de Victor Vișinescu. [București], Editura pentru Literatură, 1968.

I. NEGRUZZI, A. = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea".* București, Editura Viața Românească, 1921.

NEGULESCU, F. R. = P. P. Negulescu, *Filosofia Renașterii.* Prefață de Răzvan Theodorescu. Ediție îngrijită de G. Pienescu. București, Editura Eminescu, 1983.

NEGULESCU, G. = P. P. Negulescu, *Geneza formelor culturii. Priviri critice asupra factorilor ei determinanți.* Ediție și studiu introductiv de Z. Ornea. București, Editura Eminescu, 1984.

NUȚĂ, D. I = Ion Nuță, *Dicționar de termeni viticoli.* [Vol.] I: *Denumiri pentru soiuri de struguri.* Iași, 1989 (Universitatea „Al. I. Cuza" — Iași. Centrul de Lingvistică, Istorie, Literatură și Folclor).

OȚĂLEA, A. F. = Nicolae Oțălea, *Alese fabule.* Ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.

PANU, A. I—II = G. Panu, *Amintiri de la „Junimea" din Iași.* Vol. I, București, Editura Societății Anonime pe Acțiuni Adevărul, 1908; vol. II, București, Noua Tipografie Brozer & Parzer, 1910.

PAPADAT-BENGESCU, O. I Ș.u. = Hortensia Papadat-Bengescu, *Opere.* [Vol.] I ș.u. Ediție și note de Eugenia Tudor. Prefață de Const. Ciopraga. București, Editura Minerva, 1972 ș.u. (Scriitori români).

PAVEL, P. M. = Emilia Pavel, *Portul popular moldovenesc.* [Iași], Editura Junimea, 1976.

PAVEL, S. E. = Emilia Pavel, *Studii de etnologie românească.* Prefață de Romulus Vulcănescu. Iași, Editura Junimea, 1990.

PAVEL, S. Ț. = Emilia Pavel, *Scoarțe și țesături populare.* București, Editura Tehnică, 1989.

PAVLESCU, E. = Eugen Pavlescu, *Economia breslelor în Moldova.* București, Fundația „Regele Carol I", 1939.

PAVLESCU, M. N. = Eugen Pavlescu, *Meșteșug și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII—XIX).* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

E. PETROVICI, S. = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie.* Volum îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

I. PETROVICI, I. = Ion Petrovici, *Introducere în metafizică.* Ediția II-a complectată. București, Editura Școalelor, 1929.

PHILIPPIDE, O. A. = Alexandru Philippide, *Opere alese. Teoria limbii.* Editate de G. Ivănescu și Carmen-Gabriela Pamfil. Cu studiu introductiv și comentarii de G. Ivănescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984.

---

[6] Cifrele de la numărător arată numărul întrebării, cele de la numitor — localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, v. *Anexa a V-a* de la sfîrșitul suplimentului bibliografic de față.

PLEȘU, M. M. = Andrei Pleșu, *Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului.* [București], Cartea Românească, 1988.

PLEȘU, O. = Andrei Pleșu, *Ochiul și lucrurile.* București, Editura Meridiane, 1986.

POEN.—AAR.—HILL, V. I—II = P. Poenar, F. Aaron, G. Hill, *Vocabular franțezo-românesc.* După cea din urmă ediție a Dicționarului de Academia Franțozească, cu adăogare de multe ziceri, culese din deosebite dicționare de... București, Tipografia Colegiului Sf. Sava. Tomul I: 1840; tomul II: 1841.

I. A. POPESCU, O. = Ion Apostol Popescu, *Orații de nuntă. Colăcării, cîntece și strigături culese de pe Valea Someșului.* Ilustrații de Călin Popescu și Marin Mușteа. București, Editura Minerva, 1979.

A. POPOVICI — KIRILEANU, B. = A. Popovici și Gh. T. Kirileanu, *Descrierea moșiei regale Broșteni județul Suceava.* București, Instit. de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.

D. POPOVICI, P.E. = D. Popovici, *Poezia lui Mihai Eminescu.* Prefață de Ioana Petrescu. [București], Editura Tineretului, [1969].

I. POPOVICI, R. D. I = Iosef Popovici, *Rumaenische Dialekte.* [Band] I: *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat,* Halle a.d. S., Verlag von Max Niemeyer, 1905.

PORUCIC, E. = T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română din Basarabia,* în „Arhivele Basarabiei", revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, sub conducerea d-lor T. G. Bulat și C. N. Tomescu. Publicație trimestrială. Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească. Anul X (1930), p. 1—33, 186—202, 315—331, 467—476.

POTRA, D. = George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594—1821).* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961].

PREDETICI, D. = Anton Predetici Nasodi, *Dictionarium trium linguarum. Germano-Latina et Daco-Romana.* [Manuscris autograf din 1793; Bibl. Acad. Rom., Filiala Cluj, cota 457—459].

PRODAN, I. I—III = Acad. D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea.* Vol. I—III. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967—1968.

PRODAN, R. H. I—II = D. Prodan, *Răscoala lui Horea.* Ediție nouă, revăzută. Vol. I—II. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.

PRODAN, S. = Acad. D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum.* Ediție nouă, refăcută. București, Editura Științifică, 1967.

PUȘCARIU, C. S. = Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii.* Ediție îngrijită de Ilie Dan. Prefață de G. Istrate. București, Editura Minerva, 1974.

PUȘCARIU, D. V. = Sextil Pușcariu, *Călare pe două vcacuri. Amintiri din tinerețe (1895—1906).* [București], Editura pentru Literatură, 1968.

PUȘCARIU, L. R. II = Sextil Pușcariu, *Limba română.* Vol. II: *Rostirea.* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.

PUȘCARIU, M. = Sextil Pușcariu, *Memorii*. Ediție de Magdalena Vulpe. Prefață de Ion Bulei. Note de Ion Bulei și Magdalena Vulpe. București, Editura Minerva, 1978.

RĂDULESCU-CODIN, L. P. I = C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*. [Vol.] I: *Cîntece și descîntece ale poporului*. Cu 50 arii populare. Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb. Studiu introductiv de Dan Simonescu. București, Editura Minerva, 1986 (Ediții critice de folclor).

RĂDULESCU-MOTRU, P. = Constantin Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic*. [București], Editura Casei Școalelor, 1927.

REBREANU, O. I—XIV = Liviu Rebreanu, *Opere*. Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Niculae Gheran și Nicolae Liu. Studiu introductiv de Al. Piru. [Vol.] 1—3, [București], Editura pentru Literatură, 1968; [vol.] 4—14, [București], Editura Minerva, 1970—1989.

ROȘCA, E. T. = D. D. Roșca, *Existența tragică. Încercare de sinteză filozofică*. Ediție definitivă. București, Editura Științifică, 1968.

I. M. SADOVEANU, S. = Ion Marin Sadoveanu, *Sfîrșit de veac în București*. Ediție îngrijită de I. Oprișan. Repere istorico-literare de Ana-Maria Sireteanu. București, Editura Minerva, 1975.

SLAVICI, O. I—XIII = Ioan Slavici, *Opere*. Sub îngrijirea unui colectiv. Prefață de D. Vatamaniuc. [Vol.] 1—2, București, Editura pentru Literatură, 1967; [vol.] 3—13, București, Editura Minerva, 1970—1984 (Scriitori români).

SNOAVA, I—IV = *Snoava populară românească*. [Vol.] I—IV. Ediție critică de Sabina-Cornelia Stroescu. Prefață de Mihai-Alexandru Canciovici. București, Editura Minerva, 1984—1989 (Ediții critice de folclor — genuri).

SORBUL, T. = Mihail Sorbul, *Teatru*. Prefață de Florin Tornea. [București], Editura pentru Literatură, 1963.

STAMATI, V. = Pah. Teodor Stamati, *Vocabulariu de limba germană și română cu adăogirea celor mai obicinuite și în conversăciune primite cuvinte streine*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1852.

STĂNILOAE, O. = Dumitru Stăniloae, *Ortodoxie și românism*. Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1939.

STEINHARDT, J. = N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*. Ediție îngrijită și postfață de Virgil Ciomoș. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.

STERE, S. = C. Stere, *Scrieri*. Ediție, studiu introductiv și note de Z. Ornea. [București], Editura Minerva, 1979.

ȘA I—II = *Școala Ardeleană*. [Vol.] I—II. Ediție critică, note, bibliografie și glosar de Florea Fugariu. Introducere de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor. București, Editura Minerva, 1983.

ȘANDRU, F. = Dumitru Șandru, *Folclor românesc*. Ediție îngrijită de Tudora Șandru Olteanu. Prefață de Ovidiu Bîrlea. București, Editura Minerva, 1987.

Ș. TAINE = Eustratie, *Șeapte taine a besearicii*. Iași, 1644.

TAMÁS, ET. WB. = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*

(Unter Berücksichtigung der Mundartwörter). Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

T. DIAL. B. N. = *Texte dialectale şi glosar Bistriţa-Năsăud*. Publicate de Maria Marin şi Marilena Tiugan. [Bucureşti], 1987 (Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice. Seria II. Texte şi glosare, 6).

T. DIAL. D. = *Texte dialectale şi glosar Dobrogea*. Publicate de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu. [Bucureşti], 1987 (Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice. Seria II. Texte şi glosar, 5).

T. DIAL. M. III = *Texte dialectale Muntenia*. [Vol.] III. Publicate de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe. [Bucureşti], 1976 (Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice. Sectorul de dialectologie. Seria II. Texte şi glosare, 4).

T. LINGV. GEN. = *Tratat de lingvistică generală*. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.

TZARA, P. = Tristan Tzara, *Primele poeme ale lui* ... şi *Insurecţia de la Zürich* prezentată de Saşa Pană. [Bucureşti], Editura Cartea Românească, [1971].

UNIVERSUL I Ş.U. = *Universul*. Cotidian de informaţie politică şi culturală, cu pagină literară. Anul I (1882) ş.u.

VARLAAM, O. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva catihismusului calvinesc*. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mirela Teodorescu. Bucureşti, Editura Minerva, 1984.

E. VASILIU, I. = Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1990.

VĂTĂŞIANU, I. I = Virgil Vătăşianu, *Istoria artei feudale în Ţările Române*. Vol. I: *Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului*. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.

VÂLSAN, O. A. = George Vâlsan, *Opere alese*. Sub redacţia prof. dr. docent Tiberiu Morariu, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1971.

VICIU, F. = Alexiu Viciu, *Flori de cîmp. Doine, strigături, bocete, balade*. Colecţie de folclor inedită, publicată, cu studiu introductiv, note, indici şi glosar, de R. Todoran şi I. Taloş. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976.

VINEA, O. I Ş.U. = Ion Vinea, *Opere*. [Vol.] I ş.u. Ediţie critică şi prefaţă de Elena Zaharia Filipaş. Bucureşti, Editura Minerva, 1984 ş.u. (Scriitori români).

VULCĂNESCU, D. = Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenţei. Schiţă fenomenologică*, în *Izvoare de filosofie*. Vol. II, 1943. Culegere de studii şi texte îngrijită de Const. Floru, Const. Noica şi Mircea Vulcănescu. Bucureşti, Bucovina, 1944.

D. ZAMFIRESCU, O. I—VIII = Duiliu Zamfirescu, *Opere*. [Vol.] I—V, ediţie îngrijită, prefaţă, cronologie, note, glosar, indici şi

bibliografie de Mihai Gafița; [vol.] VI, ediție de Ion Adam și Georgeta Adam; [vol.] VII—VIII, ediție îngrijită de Al. Săndulescu. București, Editura Minerva, 1970—1985.

ZARIFOPOL, A. I. I—II = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*. [Vol.] I—II. Ediție îngrijită, note, bibliografie și studiu introductiv de Al. Săndulescu. București, Editura Minerva, 1971.

ZOBA, S. = Ioan Zoba din Vinț, *Sicriul de aur*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția. București, Editura Minerva, 1984 (Restitutio).

ANEXE LA BIBLIOGRAFIA DICȚIONARULUI
(Denumirile localităților și ale orașului apropiat[1])

ANEXA I

ANCHETELE DIALECTALE

ANCHETA DIN VALEA CRIȘULUI NEGRU (A I)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
12	Remetea	Beiuș
13	Pociovelişte	Beiuș
17	Finiș	Beiuș
20	Ferice	Beiuș
21	Leleşti	Beiuș
22	Totoreni	Beiuș
23	Lazuri de Beiuș	Beiuș
24	Tărcăița	Beiuș
26	Valea de Jos	Vașcău
27	Brădet	Beiuș
31	Cîmpani (Cîmpanii de Sus)	Beiuș
34	Vașcău (Colești)	
35	Băița	*Nucet[2]
36	Poiana	Vașcău

ANCHETA DIN VALEA SEBEȘULUI (A II)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Sebeș	
2	Petrești	Sebeș
3	Sebeșel	Sebeș
4	Săsciori	Sebeș
5	Laz	Sebeș
6	Răchita	Sebeș
7	Purcăreți	Sebeș
8	Loman	Sebeș
9	Căpîlna	Sebeș
10	Șugag	Sebeș
11	Marga	Sebeș
12	Cîlnic	Sebeș

ANCHETA DIN VALEA JIULUI (A III)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Cîmpul lui Neag	*Petroșani
2	Uricani	*Petroșani
3	Lupeni (Bărbătenii de Sus)	*Petroșani
4	Lupeni	*Petroșani
5	Vulcan (Paroșeni)	*Petroșani
6	Vulcan (Jiu-Coroiești)	*Petroșani
7	Iscroni	*Petroșani
8	Livezeni	*Petroșani
9	Aninoasa	*Petroșani
10	Petrila (Dilja Mare)	*Petroșani
11	Dilja Mică	*Petroșani
12	Vulcan (Dealul Babii)	*Petroșani
13	Petroșani	
14	Petrila	*Petroșani
15	Petrila (Lonea)	*Petroșani
16	Petrila (Cîmpa)	*Petroșani
17	Petrila (Jieț)	*Petroșani
18	Bănița	*Petroșani
19	Vulcan	*Petroșani

ANCHETA DIN VALEA HAȚEGULUI (A IV)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Petros	Hațeg
2	Livadia (de Cîmp)	Hațeg
3	Valea Lupului	Hațeg
4	Hobița	Hațeg
5	Riu-Bărbat	Hațeg
6	Uric	Hațeg
7	Coroiești	Hațeg
8	Paroș	Hațeg

[1] Listele din Anexe cuprind toate localitățile identificate în care s-au făcut anchetele asupra limbii române (dialectul dacoromân) sau în care au fost difuzate chestionarele lingvistice. Numele de localități au fost actualizate în conformitate cu *Indicatorul localităților din România* de Ion Iordan, Petre Gâștescu, D. I. Oancea, București, Editura Academiei R.S.R., 1974. În paranteză sînt menționate vechile denumiri (sub care au fost citate în *Dicționarul limbii române)* sau localitățile înglobate în comuna (orașul) al căror nume precedă paranteza. Toponimele sînt scrise în conformitate cu *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, [București], Editura R. S. România, 1982. Orașul (municipiul) apropiat este indicat în anexele care urmează așa cum s-a practicat în corpul *Dicționarului limbii române* (serie nouă) pentru identificarea localităților.

[2] Asteriscul (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu orașul apropiat indică numele orașului (municipiului) în care a fost înglobată localitatea de pe coloana inițială.

ANCHETA DIN VALEA BISTRIȚEI (A V)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Cîrlibaba	Gura Humorului
2	Ciocănești	Vatra Dornei
3	Vatra Dornei	
4	Iacobeni	Vatra Dornei
5	Dorna-Arini	Vatra Dornei
6	Neagra Șarului	Vatra Dornei
7	Șarul Dornei	Vatra Dornei
8	Drăgoiasa	Vatra Dornei
9	Coșna	Vatra Dornei
10	Dorna Cîndrenilor	Vatra Dornei
11	Gura Haitii	Vatra Dornei
12	Păltiniș	Vatra Dornei
13	Poiana Stampei	Vatra Dornei
14	Coverca	Vatra Dornei
15	Crucea	Cîmpulung Moldovenesc
16	Chiril	Cîmpulung Moldovenesc
17	Crucea (Geamăna)	Cîmpulung Moldovenesc
18	Prin sud-vestul județului Suceava	
19	Cojoci	Cîmpulung Moldovenesc
20	Panaci	Vatra Dornei
21	Broșteni	Vatra Dornei
22	Holda	Vatra Dornei
23	Holdița	Vatra Dornei
24	Mădei	Borsec
25	Sabasa	Vatra Dornei
26	Borca	Borsec
27	Soci	Piatra-Neamț
28	Pe teritoriul județului	Neamț
29	Pîrîul Pîntei	Vatra Dornei
30	Pîrîul Cîrjei	Vatra Dornei
31	Farcașa	Piatra-Neamț
32	Piatra Șoimului	Piatra-Neamț
32	Luminiș	Piatra-Neamț
33	Izvorul Alb	*Bicaz
34	Hangu	Piatra-Neamț
35	Buhalnița	Piatra-Neamț
36	Călugăreni	Piatra-Neamț

ANCHETA DIN VALEA MOLDOVEI (A VI)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Vatra Moldoviței	Gura Humorului
2	Fundul Moldovei	Cîmpulung Moldovenesc
3	Ostra	Cîmpulung Moldovenesc
4	Negrileasa	Gura Humorului
5	Stulpicani	Gura Humorului
6	Mălini (Suha)	Fălticeni
7	Văleni	Roman
8	Piraie	Fălticeni
9	Tîrgu-Neamț (Humulești)	
10	Slatina (Drăceni)	Fălticeni
11	Băișești	Fălticeni
12	Valea Seacă	Tîrgu-Neamț
13	Sasca	Fălticeni
14	Poiana Mărului	Fălticeni
15	Bogata	Fălticeni
16	Baia	Fălticeni
17	Rișca	Fălticeni
18	Rotopănești	Fălticeni
19	Rădășeni	Fălticeni
20	Hîrtop	Fălticeni
21	Ciumulești	Fălticeni
22	Boroaia	Fălticeni
23	Șoimărești	Tîrgu-Neamț
24	Tătărași	Pașcani
25	Drăgănești	Tîrgu-Neamț
26	Drăgușeni	Tîrgu-Neamț
27	Cristești	Pașcani
28	Ungheni (Sîrbi)	Tîrgu-Neamț
29	Dumbrava	Tîrgu-Neamț
30	Urecheni	Tîrgu-Neamț
31	Bălțătești	Tîrgu-Neamț
32	Pipirig	Tîrgu-Neamț
33	Vînători-Neamț	Tîrgu-Neamț

ANCHETA DIN MARAMUREȘ (A VII)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Vișeul de Jos	Vișeul de Sus
2	Vișeul de Sus (Vișeul de Mijloc)	
3	Vișeul de Sus	
4	Moisei	Vișeul de Sus
5	Moisei (Izvorul Negru)	Vișeul de Sus
6	Moisei (Izvorul Dragoș)	Vișeul de Sus
7	Borșa	
8	Borșa (Repedea)	
9	Borșa (Baia Borșa)	

ANCHETA DIN VALEA SUCEVEI (A VIII)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Brodina	Rădăuți
2	Straja	Rădăuți
3	Vicovul de Sus (Laura)	Rădăuți
4	Vicovul de Sus	Rădăuți
5	Putna	Rădăuți
6	Vicovul de Jos	Rădăuți
7	Frătăuții Noi	Rădăuți
7	Frătăuții Vechi	Rădăuți
8	Bilca	Rădăuți
9	Gălănești	Rădăuți
10	Voitinel	Suceava
11	Hurjuieni	Rădăuți
12	Sucevița	Rădăuți

ANCHETA LA CEANGĂI (A IX)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Traian	Bacău
2	Valea Seacă	Bacău
3	Horgești	Bacău
4	Verșești	Tîrgu-Ocna
5	Onești(-Malu)	
6	Buciumi	*Onești

ANEXA a II-a

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN I (ALR I, ALR I/I, ALR I/II, ALRM I/I, ALRM I/II)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Jupalnic	Orşova
3	Batinac (rom. Batinţi)	(R. F. Iugoslavia)
5	Berzasca	Moldova Nouă
9	Cărbunari	Moldova Nouă
10	Kovin	(R. F. Iugoslavia)
11	Ovća (rom. Ofcea)	(R. F. Iugoslavia)
12	Borlovenii Vechi	Băile Herculane
18	Cornereva	Băile Herculane
24	Brădişorul de Jos	*Oraviţa[a]
26	Măru	Caransebeş
28	Cîlnic	*Reşiţa
30	Ferendia	Reşiţa
35	Banloc	Timişoara
40	Checea	Jimbolia
45	Bucovăţ	Timişoara
49	Beba Veche	Sînnicolaul Mare
51	Semlac	Sînnicolaul Mare
54	Kétegyháza	(Ungaria)
56	Arad (Micălaca)	
59	Şimand	Arad
61	Beliu	Beiuş
63	Agrişul Mare	Lipova
65	Almaş	Brad
69	Şiştarovăţ	Lipova
75	Răchită	Lugoj
77	Vermeş	Buziaş
79	Jdioara	Lugoj
80	Vaşcău (Cîmp)	
85	Lăpugiul de Sus	Deva
87	Săvîrşin	Lipova
90	Prăvăleni	Brad
93	Arieşeni	Vaşcău
94	Avram Iancu	Abrud
96	Certege	Abrud (*Cîmpeni)
98	Sălciua de Jos	Aiud
100	Mogoş	Abrud
103	După Piatră	Abrud
107	Veţel	*Deva
109	Orăştie	
112	Hunedoara (Zlaşti)	
116	Ştei	Haţeg
118	Pui	Haţeg
122	Boiţa	Haţeg
125	Sibiu (Poarta Turnului)	
129	Aciliu	Sibiu
131	Rahău	*Sebeş
136	Micești	*Alba-Iulia
138	Ciumbrud	*Aiud
140	Biia	Blaj
144	Mediaş	
148	Lechinţa	Tîrnăveni
150	Şoimuş	Tîrgu-Mureş
156	Daneş	Sighişoara
158	Mihai Viteazul	Sighişoara
159	Mereşti	Odorhei
160	Ighişul Vechi	Mediaş
164	Fîntîna	Rupea
166	Calbor	Făgăraş
170	Cîrţişoara (Streza-Cîrţişoara)	Făgăraş
174	Breaza	Făgăraş
178	Şinca Nouă	Făgăraş
180	Braşov (Şchei)	
186	Întorsura Buzăului	
190	Arini	Sfîntul Gheorghe
194	Miercurea-Ciuc	
200	Mărtănuş	Tîrgul Secuiesc
213	Coşna	Vatra Dornei
214	Păltiniş	Vatra Dornei
215	Şanţ	Năsăud
217	Poiana Ilvei	Năsăud
218	Mureşenii Bîrgăului	Bistriţa
223	Şieuţ	Bistriţa
227	Stînceni	Topliţa
229	Hodac	Reghin
230	Praid	Sovata
231	Lăureni	Tîrgu-Mureş
243	Rîciu	Tîrgu-Mureş
247	Mociu	Gherla
249	Buru	Turda
251	Feleacu	*Cluj
255	Fundătura	Gherla
257	Bobîlna	Dej
259	Corvineşti	Bistriţa
266	Ciceu-Giurgeşti	Dej
268	Năsăud	
269	Tîrlişua	Năsăud
270	Vima Mare	Dej
273	Ciocmani	Zalău
278	Supurul de Jos	Şimleul Silvaniei
280	Moigrad	Zalău
283	Stupini	Zalău
285	Buciumi	Zalău
289	Someşul Cald	Cluj
290	Săcuieu	Cluj
295	Vadul Crişului	Oradea
298	Cosniciul de Jos	Şimleul Silvaniei
302	Brusturi	Oradea
305	Ceica	Beiuş
308	Meziad	Beiuş
315	Ciumeghiu	Salonta
320	Nojorid	Oradea
324	Nagy-Léta (rom. Leta Mare)	(Ungaria)
333	Pişcolt	Carei
335	Doba	Satu Mare
337	Asuajul de Sus	Baia Mare
339	Valea Vinului	Satu Mare
341	Racşa	Satu Mare
343	Cămărzana	Satu Mare
345	Moişeni	Sighetul Marmaţiei
347	Ieud	Vişeul de Sus
348	Petrova	Vişeul de Sus
350	Budeşti	Sighetul Marmaţiei
351	Berbeşti	Sighetul Marmaţiei
352	Apşa (rom. Apşa de Jos)	(Ucraina)
354	Iapa	*Sighetul Marmaţiei
355	Firiza	*Baia Mare
357	Berinţa	Baia Mare
359	Lăpuş	Baia Mare
360	Romuli	Năsăud
361	Borşa	
363	Cîrlibaba	Gura Humorului
364	Şipotele Sucevii	(Ucraina)
370	Pojorîta	Cîmpulung Moldovenesc
375	Vatra Moldoviţei	Gura Humorului
378	Capul Codrului	Gura Humorului
381	Şcheia	*Suceava
385	Volovăţ	Rădăuţi
387	Zvoriştea	Dorohoi
388	Straja	Rădăuţi
393	Vijnicioara	(Ucraina)
394	Ibăneşti	Dorohoi

[a]Pentru valoarea asteriscului (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu oraşele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
395	Broscăuţii Vechi	(Ucraina)
396	Iurcăuţi	(Ucraina)
397	Cernăuţi	(Ucraina)
398	Colicăuţi	(Ucraina)
400	Tărăsăuţi	(Ucraina)
401	Larga	(R. Moldova)
402	Păltiniş	Dorohoi
403	Clocuşna	(R. Moldova)
406	Gordineşti	(R. Moldova)
412	Nicşeni	Botoşani
418	Corni	Botoşani
420	Todireni	Botoşani
420	Cerneşti	Botoşani
424	Movila Ruptă	Botoşani
424	Rişca	Botoşani
428	Hijdieni	(R. Moldova)
434	Singerei	(R. Moldova)
436	Năduşiţa	(R. Moldova)
440	Plopi	(R. Moldova)
445	Cosăuţi	(R. Moldova)
451	Cuhureştii de Sus	(R. Moldova)
454	Stroieşti	(R. Moldova)
456	Cuizăuca	(R. Moldova)
458	Jura	(R. Moldova)
461	Peresecina	(R. Moldova)
464	Butur	(R. Moldova)
467	Ialoveni	(R. Moldova)
476	Chiţcani	(R. Moldova)
476	Nezavertailovca	(R. Moldova)
480	Coşcalia	(R. Moldova)
486	Gura Galbenă	(R. Moldova)
492	Vorniceni	(R. Moldova)
498	Leuşeni	(R. Moldova)
502	Corneşti-Tîrg	(R. Moldova)
504	Costuleni	(R. Moldova)
506	Leuşeni	(R. Moldova)
508	Grumezoaia	Huşi
510	Lipovăţ	Vaslui
512	Dăneşti	Vaslui
516	Iaşi (Ciurchi)	
518	Trifeşti	Iaşi
522	Mădîrjac	Iaşi
526	Dumeşti	Roman
528	Mărăşti	Bacău
530	Şerbeşti	Bacău
532	Tazlău	Buhuşi
536	Miron Costin	Roman
538	Cozmeşti	Paşcani
540	Cepleniţa	Paşcani
542	Tătăruşi	Paşcani
550	Tîrgu-Neamţ	
522	Baia	Fălticeni
554	Broşteni	Tîrgu-Neamţ
556	Piatra-Neamţ	
558	Gîrcina	Piatra-Neamţ
571	Corbu	Borsec
573	Bicazul Ardelean	Piatra-Neamţ
576	Voşlăbeni	Gheorgheni
578	Făget	Moineşti
582	Văsieşti	*Moineşti
584	Hîrja	Băile Slănic
588	Gura Văii	*Oneşti
590	Muncelu	Panciu
592	Cîmpuri	Panciu
594	Nistoreşti	Focşani
594	Nistoreşti (Ogoarele)	Focşani
595	Jitia	Rîmnicul Sărat
596	Bolotești	Panciu
600	Nicoreşti	Tecuci
610	Lieşti	Tecuci
614	Adam	Tecuci
618	Stoişeşti	Bîrlad
631	Cociulia	(R. Moldova)
632	Goteşti	(R. Moldova)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
637	Cahul	(R. Moldova)
645	Aluatu	(R. Moldova)
647	Valea Perjei Veche	(R. Moldova)
652	Sadaclia	(R. Moldova)
658	Frumuşica Veche	(Ucraina)
660	Gura Roşie	(Ucraina)
665	Satul Nou	(Ucraina)
667	Borisauca	(Ucraina)
669	Taşlîc	(R. Moldova)
672	Ceamaşir	(Ucraina)
675	C. A. Rosetti	Tulcea
677	Beştepe	Tulcea
679	Enisala	Babadag
680	Babele (General Averescu)	(Ucraina)
684	Niculiţel	Isaccea
690	Dăieni	Hîrşova
691	Giurgiuleşti	(R. Moldova)
695	Făcăeni	Feteşti
700	Viziru	Brăila
704	Braniştea	Galaţi
708	Boldu	Rîmnicul Sărat
710	Săgeata	Buzău
720	Poiana	Slobozia
725	Grindu	Urziceni
727	Tămădăul Mare (Tămădău)	Urziceni
730	Joseni	Buzău
735	Gura Teghii	Buzău
740	Bătrîni	Vălenii de Munte
744	Fîntînele	Mizil
746	Balta Doamnei	Ploieşti
748	Păuleşti	*Ploieşti
750	Zidurile	Găeşti
760	Lazuri	Tîrgovişte
764	Trăisteni (Trestieni)	Sinaia
768	Runcu	Pucioasa
770	Albeşti	Cîmpulung
772	Fundata	Zărneşti
776	Rădeşti	Cîmpulung
776	Piţigaia	Cîmpulung
780	Valea lui Enache	Curtea de Argeş
782	Arefu	Curtea de Argeş
786	Budişteni	Piteşti
790	Recea (de Sus)	Piteşti
792	Păduroiu	Piteşti
795	Boişoara	Călimăneşti
798	Voineasa	Călimăneşti
800	Costeşti	Rîmnicu-Vîlcea
803	Bercioiu	Rîmnicu-Vîlcea
805	Dumitreşti	Drăgăşani
808	Lăpuşata	Rîmnicu-Vîlcea
810	Bulzeşti	Craiova
815	Vladimir	Tîrgu-Jiu
820	Poienari	Tîrgu-Jiu
825	Bumbeşti-Jiu	Tîrgu-Jiu
831	Livezeni	*Petroşani
835	Cîmpul lui Neag	*Petroşani
837	Cloşani	Tîrgu-Jiu
839	Strîmba-Vulcani	Tîrgu-Jiu
839	Pieptani	Tîrgu-Jiu
840	Costeşti	Băile Herculane
842	Imoasa	Strehaia
846	Butoieşti	Strehaia
850	Cerneţi	*Turnu-Severin
856	Jiana	Turnu-Severin
857	Bregovo (rom. Bregova)	(Bulgaria)
859	Halovo (rom. Alovo)	(R. F. Iugoslavia)
860	Unirea	Calafat
865	Ciupercenii Vechi	*Calafat
870	Bistreţu	Băileşti
874	Sărbătoarea	*Craiova
878	Osica de Jos	Caracal

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
880	Mirșani	Caracal
885	Orlea	Corabia
887	Băbiciu	Caracal
890	Movilenii	Slatina
896	Drăgănești de Vede	Roșiori de Vede
898	Poiana	*Turnu-Măgurele
900	Țigănești	Alexandria
922	Petroșani	Zimnicea
926	Drăgănești-Vlașca	Alexandria
932	Mihăilești	București
934	București (Militari)	
940	Frătești	*Giurgiu
954	Radovanu	Oltenița
960	Ulmu	Călărași
980	Unirea	Călărași
984	Băneasa	Medgidia
986	Cochirleni	Cernavodă
988	Sibioara	Constanța
990	Limanu	*Constanța

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN II (ALR II, ALR II/I, ALRM II/I, ALR SN I—VII, ALRM SN I—IV)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2	Pecinișca	Băile Herculane
4	Ždrelo	(R. F. Iugoslavia)
8	Sveti Majlo	(R. F. Iugoslavia)
27	Glimboca	Caransebeș
29	Secășeni	Oravița
36	Ghilad	Timișoara
47	Vălcani	Sînnicolaul Mare
53	Pecica	Arad
64	Ineu	Arad
76	Chizătău	Lugoj
95	Scărișoara	Abrud
102	Feneș	Alba-Iulia (*Zlatna)
105	Dobra	Deva
130	Poiana Sibiului	Sebeș
141	Micăsasa	Mediaș
157	Vinători	Sighișoara
172	Arpașul de Jos	Victoria
182	Săcele (Cernatu)	
192	Covasna	
219	Prundul Bîrgăului	Bistrița
228	Toplița	
235	Voiniceni	Tîrgu-Mureș
250	Petreștii de Jos	Turda
260	Beclean	
272	Boiul Mare	Baia Mare
279	Bocșa	Zalău
284	Sînmihaiul Almașului	Zalău
310	Roșia	Beiuș
316	Sînnicolaul Român	Oradea
325	Voivozi	Șimleul Silvaniei
334	Moftinul Mic	Carei
346	Negrești-Oaș	
349	Groși	*Baia Mare
353	Bîrsana	Sighetul Marmației
362	Borșa	
365	Ciocănești	Vatra Dornei
386	Marginea	Rădăuți
399	Boian	(Ucraina)
405	Trebisăuți	(R. Moldova)
414	Cristești	Botoșani
431	Recea	(R. Moldova)
455	Saharna	(R. Moldova)
463	Onițcani	(R. Moldova)
478	Căușenii Vechi	(R. Moldova)
514	Coropceni	Iași
520	Larga-Jijia	Iași
531	Măgura	*Bacău
537	Mircești	Pașcani
551	Pipirig	Tîrgu-Neamț
574	Mihăileni	Miercurea-Ciuc
605	Furcenii Vechi	Tecuci
646	Borceag	(R. Moldova)
666	Tuzla	(Ucraina)
682	Somova	Tulcea
705	Giurgeni (Piua Petrii)	Fetești
723	Căzănești	Slobozia
728	Gura Sărății	Buzău
762	Valea Lungă-Cricov	Pucioasa
769	Stefăneștii de Jos	București
769	Stefăneștii de Sus	București
784	Nucșoara	Cîmpulung
791	Negreni	Slatina
812	Grădiștea	Rîmnicu-Vilcea
833	Petrila	*Petroșeni
836	Peștișani	Tîrgu-Jiu
858	Sveti Petăr	(Bulgaria)
872	Măceșul de Jos	Băilești
876	Balș	
886	Isbiceni	Corabia
899	Zimnicea	
928	Ghimpați	București
958	Turtucaia	(Bulgaria)
987	Topraisar	Techirghiol

ANEXA a III-a

CHESTIONARELE MUZEULUI LIMBII ROMÂNE DIN CLUJ

CASA (CHEST. II)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Nerău	Sînnicolaul Mare
2	Valea Mare	Lugoj
3	Sălciva	Deva
4	Dobra	Deva
5	Făget	Lugoj
6	Jena	Lugoj
7	Jupa	*Caransebeş[4]
8	Brădişorul de Jos	*Oraviţa
9	Răcăşdia	Oraviţa
9/a	Răcăşdia	Oraviţa
10	Pîrvova	Băile Herculane
10/a	Pîrvova	Băile Herculane
11	Globul Craiovei	Orşova
12	Nadanova	Băile Herculane
13	Cîlceşti	Tîrgu-Jiu
14	Negoieşti	Tîrgu-Jiu
15	Prin fostul judeţ Mehedinţi	
16	Bala (de Sus)	Tîrgu-Jiu
16/a	Bala (de Sus)	Tîrgu-Jiu
17	23 August	Turnu-Severin
18	Crăguești	Turnu-Severin
19	Husnicioara	Turnu-Severin
20	Jidoştiţa	Turnu-Severin
21	Ghelmegioaia	Turnu-Severin
22	Varodia	Strehaia
23	Pleniţa	Băileşti
24	Cetate (Fintina Banului)	Calafat
25	Poiana Mare	Calafat
26	Băileşti	
27	Giubega	Băileşti
28	Bîrca	Băileşti
29	Dranovăţu (Segarcea)	Băileşti
30	Bucovăţ	*Craiova
31	Filiaşi	
32	Argetoaia	Strehaia
33	Secu	Strehaia
34	Deleni	Strehaia
35	Butoieşti	Strehaia
35/a	Butoieşti	Strehaia
35/b	Butoieşti	Strehaia
36	Strehaia (Comanda)	
37	Menţii din Faţă (lipseşte caietul)	Strehaia
38	Strehaia (lipseşte caietul)	
39	Strehaia (Ciochinţa) (lipseşte caietul)	
40	Lupşa (lipseşte caietul)	Strehaia
41	Corcova (lipseşte caietul)	Strehaia
42	Căpreni	Tîrgu-Jiu
43	Săşcioara	Drăgăşani
44	Frînceşti	Tîrgu-Jiu
45	Runcu	Tîrgu-Jiu
46	Vulcan	*Petroşani
47	Cîmpul lui Neag	Petroşani
48	Hăţăgel	Haţeg
49	Unirea	Haţeg
49/a	Unirea	Haţeg
50	Boşorod	Haţeg
51	Aurel Vlaicu	Orăştie
52	Acmariu	Sebeş
54	Pianul de Jos	Sebeş
54/a	Pianul de Jos	Sebeş
55	Sebeşel	Sebeş
56	Mag	Sibiu
57	Răşinari	Sibiu
58	Hocrich	Agnita
59	Racoviţa	Sibiu
60	Arpaşul de Sus	Victoria
60/a	Arpaşul de Sus	Victoria
61	Luţa	Făgăraş
62	Lisa	Făgăraş
63	Săsciori	Făgăraş
64	Braşov (Dîrste)	
64/a	Braşov (Dîrste)	
65	Braşov	
65	Bran	Zărneşti
66	Şirnea	Zărneşti
67	Fundata	Zărneşti
68	Fieni	
69	Măţău	Cîmpulung
70	Leiceşti	Piteşti
71	Băile Govora	Rîmnicu-Vîlcea
72	Păuşeşti-Otăsău	Băile Govora
73	Scundu	Drăgăşani
74	Bradul (de Jos)	Piteşti
75	Măgura	Tîrgovişte
76	Băneşti	Găeşti
77	Costeşti	Piteşti
78	Buzoeşti	Piteşti
79	Bîrcii	Slatina
80	Mogoeşti	Slatina
81	Voiceşti (de Mijloc)	Drăgăşani
81	Voiceştii din Vale	Drăgăşani
82	Ştefăneşti	Drăgăşani
83	Şuşani (de Jos)	Drăgăşani
83	Şuşani (de Sus)	Drăgăşani
84	Făureşti	Drăgăşani
85	Ceparí	Slatina
86	Izvoru	Slatina
87	Bărcăneşti	Slatina
88	Merişani	Roşiori de Vede
89	Scrioaştea	Roşiori de Vede
90	Băduleasa	Roşiori de Vede
91	Alexandria	
92	Gălăteni	Roşiori de Vede
93	Satul Vechi	(Bulgaria)
94	Lehliu	Urziceni
95	Ştefăneşti	Urziceni
96	Coşereni	Urziceni
97	Tisău (Înfrăţirea)	Urziceni
97/a	Tisău (Înfrăţirea)	Urziceni
98	Vernești	*Buzău
99	Băeşti	Buzău
99	Aldeni	Buzău
100	Bozioru	Buzău
101	Beciu	Buzău
102	Beceni	Rîmnicul Sărat
102	Gura Dimienii	Rîmnicul Sărat
103	Popeşti	Focşani
104	Făurei	
105	Jariştea	Focşani
106	Diocheţi-Rediu	Panciu
107	Fitioneşti	Panciu

[4]Pentru asteriscul (*) pus inaintea unui toponim de pe coloana cu oraşele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
108	Crăieşti	Tecuci
109	Tîrgu-Bujor	
110	Tuluceşti	Galaţi
111	Pechea	Galaţi
112	Nămoloasa-Sat	Galaţi
113	Braniştea	Tecuci
114	Smîrdan	Galaţi
115	Galaţi	
116	Oancea	Brăila
117	Plopu	Brăila
118	Surdila-Greci	*Făurei
119	Viziru	Brăila
120	Tătaru	Slobozia
120/a	Tătaru	Slobozia
120/b	Tătaru	Slobozia
121	Lunca	Feteşti
122	Săveni	Slobozia
123	Cosîmbeşti	Slobozia
124	Slobozia	
125	Munteni-Buzău	Urziceni
126	Ciochina	Slobozia
127	Independenţa	Călăraşi
128	Gălăţui	Călăraşi
129	Caulia	(Bulgaria)
130	Oltina	Medgidia
131	Tudor Vladimirescu	Medgidia
132	Dobromirul din Deal	Medgidia
133	Caraomir	(Bulgaria)
134	Teche	(Bulgaria)
135	Gargaliie	(Bulgaria)
136	Mangalia	*Constanţa
137	Topraisar	Techirghiol
138	Crîngu (Caramat)	Medgidia
139	Cara-Murat	(Bulgaria)
140	Cernavodă	
141	Seimeni	Cernavodă
142	Stelnica	Feteşti
143	Topalu	Hîrşova
144	Saraiu	Hîrşova
144/a	Saraiu	Hîrşova
145	Istria	Constanţa
147	Ismail	(Ucraina)
147	Babele (Ganeral Averescu)	(Ucraina)
148	Cairaclia	(R. Moldova)
149	Taşbunar	(Ucraina)
150	Chitai	(Ucraina)
151	Dumitreşti (Dimitreşti)	(Ucraina)
151/a	Dumitreşti (Dimitreşti)	(Ucraina)
152	Galileşti	(Ucraina)
153	Măgurele	(R. Moldova)
154	Ştefăneşti	(Ucraina)
155	Gura Galbena	(R. Moldova)
156	Boldureşti	(R. Moldova)
158	În R. Moldova — fără indicaţii precise	
159	Domulugeni	(R. Moldova)
160	Stohnaia	(R. Moldova)
161	Zaluceni	(R. Moldova)
162	Popeşti de Jos	(R. Moldova)
163	Bacsani	(R. Moldova)
164	Bădiceni	(R. Moldova)
165	Iarova	(R. Moldova)
166	Tătărăuca Nouă (Tătăruşii Noi)	(R. Moldova)
167	Arioneşti	(R. Moldova)
168	Tabani	(R. Moldova)
169	Ruseni	(R. Moldova)
170	Recea	(R. Moldova)
171	Duruitoarea	(R. Moldova)
172	Bobuleşti	Botoşani
173	Rebricea (Gura Văii) (lipseşte foaia personală)	Vaslui
173	Crăciuneşti (lipseşte foaia personală)	Vaslui

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
174	Chetreşti	Vaslui
175	Bălţaţi	Huşi
176	Pădureni	Huşi
177	Ivăneşti	Huşi
178	Vutcani	Huşi
179	Idrici	Vaslui
180	Rînceni	Huşi
181	Dodeşti	Bîrlad
182	Şuletea	Bîrlad
182/a	Şuletea	Bîrlad
183	Schineni	Bîrlad
184	Băcani	Bîrlad
185	Burdusaci	Bîrlad
186	Corbasca	Adjud
187	Giurgioana	Adjud
188	Tălpigi	Tecuci
189	Cornăţel	Adjud
190	Coţofăneşti	Adjud
191	Borşani	Adjud
192	Oneşti (Borzeşti)	
193	Buciumi	*Oneşti
194	Dumbrava	*Oneşti
195	Mărgineni	*Bacău
196	Secuieni	Bacău
197	Racova	Buhuşi
198	Rediu	Buhuşi
199	Roznov	Piatra-Neamţ
200	Siliştea	Buhuşi
201	Bîrjoveni	Buhuşi
202	Mărgineni	Piatra-Neamţ
203	Girov	Piatra-Neamţ
203/a	Girov	Piatra-Neamţ
204	Bîrgăuani	Piatra-Neamţ
205	Cordun	*Roman
206	Doljeşti	Roman
207	Hălăuceşti	Paşcani
208	Mogoşeşti	Paşcani
209	Nisporeşti	Roman
210	Bodeşti	Piatra-Neamţ
211	Hangu	Piatra-Neamţ
212	Broşteni	Vatra Dornei
213	Borca	Borsec
214	Crăcăoani	Tîrgu-Neamţ
215	Ghindăoani	Tîrgu-Neamţ
216	Vînători-Neamţ	Tîrgu-Neamţ
217	Ţibucani (de Sus)	Tîrgu-Neamţ
218	Cristeşti	Paşcani
219	Răuceşti	Tîrgu-Neamţ
220	Drăguşeni	Tîrgu-Neamţ
221	Tătăruşi	Paşcani
222	Preuteşti	Fălticeni
223	Bogdăneşti	Fălticeni
223/a	Bogdăneşti	Fălticeni
224	Baia	Fălticeni
225	Berchişeşti	Gura Humorului
226	Deia	Cîmpulung Moldovenesc
227	Cîmpulung Moldovenesc	
228	Vama	Cîmpulung Moldovenesc
229	Mănăstirea Humorului	Gura Humorului
230	Măzănăeşti	Gura Humorului
231	Drăgoieşti	Gura Humorului
232	Stroieşti	Suceava
233	Bosanci	Suceava
234	Corocăieşti	Suceava
235	Lisaura	*Suceava
236	Suceava (Burdujeni)	
237	Pătrăuţi	Suceava
238	Bălăceana	Gura Humorului
239	Humoreni	Gura Humorului
240	Arbore	Rădăuţi
241	Marginea	Rădăuţi
241/a	Marginea	Rădăuţi
242	Rădăuţi	
243	Vicovul de Jos	Rădăuţi

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
244	Vicovul de Sus	Rădăuți
245	Dumeni	Dorohoi
246	Drepcăuți	(R. Moldova)
247	Buda	(Ucraina)
248	Boian	(Ucraina)
249	Cotul Ostriței	(Ucraina)
250	Stînca	(Ucraina)
250/a	Roșa-Mănăstirișteˇ	(Ucraina)
250/b	Roșa-Mănăstirișteˇ	(Ucraina)
251	Ceahor	(Ucraina)
252	Corovia	(Ucraina)
253	Voloca	(Ucraina)
253/a	Voloca	(Ucraina)
254	Cireș	(Ucraina)
255	Crasna-Ilțchi	(Ucraina)
256	Banila	(Ucraina)
257	Borșa	
258	Runcul Salvei	Năsăud
259	Zagra	Năsăud
260	Rebrișoara	Năsăud
261	Sîngeorz-Băi	Năsăud
262	Maieru	Năsăud
263	Poiana Ilvei	Năsăud
264	Mureșenii Bîrgăului	Bistrița
264/a	Mureșenii Bîrgăului	Bistrița
265	Tiha Bîrgăului	Bistrița
265/a	Tiha Bîrgăului	Bistrița
266	Susenii Bîrgăului	Bistrița
267	Josenii Bîrgăului	Bistrița
268	Șieu-Măgheruș	Bistrița
269	Reteag	Dej
270	Unguraș	Dej
271	Buza	Gherla
272	Galații Bistriței	Bistrița
273	Filea	Reghin
274	Căcuciu	Reghin
275	Ercea	Reghin
276	Corunca	Tîrgu-Mureș
277	Bolintineni	Tîrgu-Mureș
278	Drăgușeni	Rupea
279	Bunești	Rupea
280	Saschiz	Sighișoara
281	Șoimuș	Tîrgu-Mureș
282	Lăscud	Tîrnăveni
283	Cornești	Tîrnăveni
283/a	Cornești	Tîrnăveni
285	Ielandul Mare	Tîrgu-Mureș
286	Căpușul de Cîmpie	Luduș
288	Papiu Ilarian	Luduș
289	Frata	Turda
290	Ceanul Mare	Turda
291	Tritenii de Sus	Cîmpia Turzii
292	Tritenii de Jos	Cîmpia Turzii
293	Fărău	Aiud
294	Meșcreac	Aiud
295	Galtiu	Alba-Iulia
296	Ciugud (Șeușa)	*Alba-Iulia
297	Oarda (de Sus)	*Alba-Iulia
298	Pîclișa	*Alba-Iulia
299	În județul Alba — fără indicații precise	
300	Benic	Alba-Iulia
301	Cetea	Alba-Iulia
302	Unirea	Aiud
303	Ormeniș	Aiud
304	Rîmeț	Abrud
305	Mogoș	Abrud
306	Geamăna	Abrud
307	Bistra	Abrud
308	Cîmpeni	
309	Ponorel	Abrud
310	Vadul Moților	Abrud
311	Arieșeni	Vașcău
311/a	Arieșeni	Vașcău
312	Scărișoara	Abrud

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
315	Albac	Abrud
314	Poșaga de Sus	Turda
314/a	Poșaga de Sus	Turda
315	Muncelu	Abrud
316	Lupșa	Abrud
317	Poșaga de Jos	Turda
318	Lunca	Turda
319	Izvoarele	Aiud
320	Vălișoara	Turda
321	Rimetea	Turda
322	Buru	Turda
322/a	Buru	Turda
323	Borzești	Turda
324	Ocoliș	Turda
325	Cacova Ierii	Turda
326	Săcel	Turda
326/a	Săcel	Turda
327	Agriș	Turda
328	Plaiuri	Turda
329	Petreștii de Sus	Turda
330	Cheia	*Turda
331	Mihai Viteazul	*Turda
331/a	Mihai Viteazul	*Turda
332	Poiana	*Turda
333	Turda	
334	Săndulești	*Turda
335	Copăceni	*Turda
336	Micești	Turda
337	Ceanul Mic	Turda
338	Aiton	Turda
339	Rediu	Turda
340	Vîlcele	Turda
341	Suceagu	*Cluj
342	Berindu	Cluj
342	Topa Mică	Cluj
343	Sic	Gherla
344	Iclozel	Gherla
345	Bonț	Gherla
346	Gherla	
347	Ghirolț	Gherla
348	Mănăsturel	Dej
349	Cițcău	Dej
350	Bobîlna	Dej
351	Popteleac	Zalău
352	Sînmihaiul Almașului	Zalău
353	Sîngeorgiul de Meseș	Zalău
353/a	Sîngeorgiul de Meseș	Zalău
354	Petindia	Zalău
355	Românași	Zalău
356	Chechiș	Zalău
357	Firminiș	Zalău
358	Popeni	Zalău
359	Jibou	Zalău
360	Tîrgu-Lăpuș	
361	Cufoaia	Baia Mare (*Tîrgu-Lăpuș)
362	Făurești	Baia Mare
363	Berința	Baia Mare
364	Finațe	Baia Mare
365	Vad	*Sighetul Marmației
366	Săpînța	Sighetul Marmației
367	Pomi	Baia Mare
368	Asuajul de Sus	Baia Mare
369	Tămășești	Baia Mare
370	Giurtelecul Șimleului	Șimleul Silvaniei
371	Racova	Baia Mare
372	Corni	Baia Mare
373	Soconzel	Baia Mare
374	Giungi	Satu Mare
375	Mădăras	Satu Mare
376	Eriu-Sineraiu	Carei
377	Tășnad	
378	Țeghea	Carei
379	Giorocuța	Carei

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
380	Supurul de Sus	Carei
381	Bobota (lipseşte caietul)	Şimleul Silvaniei
382	Şimleul Silvaniei	
383	Marginea	Şimleul Silvaniei
384	Bănişor	Şimleul Silvaniei
385	Tusa	Şimleul Silvaniei
386	Lugaşul de Jos	Oradea
386/a	Lugaşul de Jos	Oradea
387	Ortiteag	Oradea
388	Marţihaza	Salonta
389	Cociuba	Salonta
390	Ursad	Beiuş
391	Şomoşcheş	Beiuş
392	Cusuiuş	Beiuş
393	Şuştiu	Ştei
394	Sebiş	Vaşcău
395	Buteni	Vaşcău
395/a	Buteni	Vaşcău
396	Livada	Vaşcău
397	Gurahonţ	Vaşcău
398	Brazii	Vaşcău
399	Crişcior	Brad
400	Curechiu	Brad
401	Băiţa	Brad
401/a	Băiţa	Brad
402	Stejar	Lipova
403	Baia	Lipova
404	Nicolae Bălcescu	Lipova
405	Lalaşinţ	Lipova
406	Milova	Lipova
407	Minişul de Sus	Vaşcău
408	Galşa	Lipova
408/a	Galşa	Lipova
408/b	Galşa	Lipova
409	Sîntana	Arad
410	Macea	Arad
411	Arad	
412	Pecica	Arad
413	Secusigiu	Arad
413/a	Secusigiu	Arad
414	Şemlac	Sînnicolaul Mare
415	Zahareşti	Suceava

NUME DE LOC ŞI NUME DE PERSOANĂ (CHEST. IV)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
15	Cornea	Băile Herculane
20	Feneş	Caransebeş
22	Răcăşdia	Oraviţa
29	Ramna	Reşiţa
30	Gherman	Reşiţa
42	Chişoda	*Timişoara
46	Nerău	Sînnicolaul Mare
49	Secusigiu	Arad
62	Sehiş	Vaşcău
66/a	Gurahonţ	Vaşcău
66/b	Brazii	Vaşcău
68	Baia	Lipova
70	Galşa	Lipova
72	Păuşeşti-Otăsău	Băile Govora
73	Scundu-Drăgăşani	Băile Govora
86	Sălciva	Brad
89	Stejar	Lipova
91	Vaşcău	
99	Rimeţ	Aiud
101	Rimetea	Turda
102	Feneş	Alba-Iulia (*Zlatna)
106	Curechiu	Brad
109	Băiţa	Brad
110	Geoagiu	Orăştie
113	Unirea	Haţeg
114	Fărcădin	Haţeg
115	Tărtăria	Sebeş
132	Cîlnic	Sebeş
136	Benic	Alba-Iulia
137	Meşcreac	Aiud
139	Decea	Aiud
149	Ungheni	Tîrgu-Mureş
159	Paloş	Rupea
161	Şoarş	Făgăraş
162	Boholţ	Făgăraş
164	Fîntîna	Rupea
166	Calbor	Făgăraş
170	Cîrţişoara	Făgăraş
170/a	Cîrţa	Victoria
171/a	Porumbacul de Jos	Victoria
171/b	Porumbacul de Sus	Victoria
172	Arpaşul de Sus	Victoria
172/b	Noul Român	Victoria
172/c	Rucăr	Făgăraş
172/d	Şomărtin	Victoria
173	Vişţea de Jos	Victoria
174/a	Breaza	Făgăraş
174/b	Pojorîta	Făgăraş
174/c	Iaşi	Făgăraş
174/d	Dejani	Făgăraş
174/e	Recea (Nouă)	Făgăraş
174/f	Berivoi (Berivoii Mici)	Făgăraş
175/a	Olteţ	Victoria
175/b	Voivodeni	Făgăraş
175/c	Voila	Făgăraş
175/d	Dridif	Făgăraş
175/e	Beclean	Făgăraş
175/f	Luţa	Făgăraş
175/g	Ludişor	Făgăraş
176/a	Ileni	Făgăraş
176/b	Mîndra	Făgăraş
176/c	Riuşor	Făgăraş
176/d	Făgăraş	
176/e	Mîndra	Făgăraş
176/f	Făgăraş (Galaţi)	
176/g	Toderiţa	Făgăraş
177/a	Comana de Jos	Rupea
177/b	Părău	Făgăraş
177/c	Grid	Făgăraş
177/d	Bucium	Făgăraş
177/e	Şercaia	Făgăraş
178/a	Şinca Nouă	Codlea
178/b	Şinca Veche	Făgăraş
178/c	Perşani	Făgăraş
179	Zărneşti	
180/2	Braşov (Dîrste)	
198	Poiana Sărată	Tîrgu-Ocna
232	Corunca	Tîrgu-Mureş
236	Tăşnad	Carei
244	Icland	Tîrgu-Mureş
249	Buru	Turda
261	Jidoviţa	*Năsăud
262	Salva	Năsăud
264	Runcul Salvei (răspunsurile din Ziliştеanca)	Năsăud Buzău
264/a	Coşbuc	Năsăud
265/1	Zagra	Năsăud
270	Rebra	Năsăud
273	Ciocmani	Zalău
281	Aghireş	Zalău
292	Tritenii de Jos	Cîmpia Turzii

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
296	Lugaşul de Jos	Oradea
299	Crişteleс	Şimleul Silvaniei
302	Brusturi	Oradea
350	Budeşti	Sighetul Marmaţiei
356	Vadul Izei (Vad)	*Sighetul Marmaţiei
362/1	Borşa	
369	Tămăşeşti	Cehul Silvaniei
371	Cîmpulung Moldovenesc	
376	Stroieşti	Suceava
377	Udeşti	Suceava
377/1	Udeşti	Suceava
383	Vîrful Cîmpului	Dorohoi
386/1	Marginea	Rădăuţi
387	Horodnic de Sus	Rădăuţi
387/1	Horodnic de Sus	Rădăuţi
387/2	Horodnic de Sus	Rădăuţi
393	Oprişeni	Rădăuţi
394	Cireş-Opaiţ	(Ucraina)
396	Buda	(Ucraina)
424	Botoşani	
433	Copăceni	(R. Moldova)
437	Popeşti de Sus	(R. Moldova)
448	Şoimari	Ploieşti
452	Rezina-Sat	(R. Moldova)
455	Stohnaia	(R. Moldova)
501	Măgureli	
502	Duruitoarea Veche	(R. Moldova)
503	Pereni-Nisporeni	(R. Moldova)
504	Schinoasa	(R. Moldova)
542/a	Tătăruşi	Paşcani
542/b	Cristeşti (lipseşte caietul)	Paşcani
542/c	Lespezi	Paşcani
546/a	Miroslăveşti	Paşcani
546/b	Miclăuşeni	Paşcani
546/c1	Doljeşti (lipseşte foaia personală)	Roman
546/c2	Doljeşti	Roman
547	Poienari	Roman
548	Răuceşti (Aprodul Purice)	Tîrgu-Neamţ
550/a	Siliştea	Buhuşi
550/b	Săvineşti	Piatra-Neamţ
552	Blăgeşti	Buhuşi
556	Tarcău	Piatra-Neamţ
556	Ardeluţa	Piatra-Neamţ
558/a	Piatra-Neamţ	
558/b	Tupilaţi	Tîrgu-Neamţ
558/c	Dobreni	Piatra-Neamţ
560	Bistriţa	Piatra-Neamţ
560/b	Dragomireşti	Piatra-Neamţ
566/a	Crăcăoani	Tîrgu-Neamţ
566/b1	Filioara	Tîrgu-Neamţ
566/b2	Filioara	Tîrgu-Neamţ
569	Borca	Borsec
569/2	Borca	Borsec
571	Corbu	Borsec
572	Tulgheş	Borsec
591	Coţofăneşti	Adjud
591	Lunca	Adjud
592	Scurta	Adjud
626	Crăieşti	Tecuci
733	Cislău	Mizil
740	Poseşti-Pămînteni	Teleajen
740	Poseşti-Ungureni	Teleajen
742	Drajna de Jos	Vălenii de Munte
772/1	Fundata	Zărneşti
778	Măţău	Cîmpulung
782	Băneşti	Găeşti
803	Călina	Drăgăşani
807	Cîrlogani	Slatina
808	Oveselu	Drăgăşani
816	Păuşeşti-Otăsău	Băile Govora
840	Lumnic (lipseşte caietul)	Turnu-Severin
846	Virtopu	Tîrgu-Jiu
854	Cloşani	Tîrgu-Jiu
856	Jidoştiţa	Turnu-Severin
893	Ştefăneşti (lipseşte caietul)	Drăgăşani
916	Băduleasa	Roşiori de Vede
918	Talpa-Ogrăzile	Roşiori de Vede
962	Gălăţuiul	Călăraşi
982	Stelnica	Feteşti

STÎNA, PĂSTORITUL ŞI PREPARAREA LAPTELUI (CHEST. V)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Arieşeni	Vaşcău
2	Băcel	Sfintul Gheorghe
3	Baia de Fier	Tîrgu-Jiu
4	Bîlca	Adjud
5	Boloteşti	Panciu
6	Băneşti	Găeşti
7	Bîrla	Bistriţa
8	Bîrsana	Sighetul Marmaţiei
9	Beclean	Făgăraş
10	Blăgeşti	Buhuşi
11	Bonţ	Gherla
12	Boşorod	Haţeg
13	Bucium	Făgăraş
14	Buru	Turda
15	Cîmplung Moldovenesc	
16	Cărpinet	Vaşcău
17	Cernădia	Tîrgu-Jiu
18	Chiuza	Năsăud
19	Corbu	Borsec
20	Colacu	Panciu
21	Costişa	Buhuşi
22	Crăcăoani	Piatra-Neamţ
23	Crăieşti	Tecuci
24	Creţeşti (Creţeştii de Jos)	Huşi
24	Creţeşti (Creţeştii de Sus)	Huşi
25	Crişteleс	Şimleul Silvaniei
26	Crişţiorul de Sus	Vaşcău
27	Curăţele	Beiuş
28	Dejani	Făgăraş
29	Recea (Nouă)	Făgăraş
30	Recea (Nouă)	Făgăraş
31	Felmer	Făgăraş
32	Fereşti	Sighetul Marmaţiei
33	Filioara	Tîrgu-Neamţ
34	Galşa	Lipova
35	Gherman	Reşiţa
36	Gligoreşti	Turda
37	Globul Craiovei	Orşova
38	Gologanu	Focşani
39	Hangu	Piatra-Neamţ
40	Hînguleşti	Galaţi
41	Herendeşti	Lugoj
42	Jibou	Zalău
43	Lugaşul de Jos	Oradea
44	Luţa	Făgăraş
45	Mădei	Borsec
46	Miclăuşeni	Paşcani
47	Mintiu	Năsăud

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
48	Năsăud	
49	Negreşti	Piatra-Neamţ
50	Nepos	Năsăud
51	Nimăieşti	Beiuş
52	Cîrţişoara	Făgăraş
53	Orbic	*Buhuşi
53/a	Unirea	Haţeg
54	Pîrîul Cîrjei	Piatra-Neamţ
55	Vulcan (Paroşeni)	*Petroşani
56	Petroşani	
57	Poiana Sibiului	Sebeş
58	Poienari	Tîrgu-Jiu
59	Pojorîta	Făgăraş
60	Porumbacul de Sus	Victoria
61	Răcăşdia	Oraviţa
62	Rîmeţ	Aiud
63	Rişca	Fălticeni
63/a	Rişca	Fălticeni
65	Romos	Orăştie
66	Runcul Salvei	Năsăud
67	Runcul Salvei	Năsăud
68	Sălătrucel	Călimăneşti
69	Sălciua de Jos	Aiud
70	Săliştea de Sus	Vişeul de Sus
71	Simbotinu	Tîrgu-Jiu
72	Săpînţa	Sighetul Marmaţiei
73	Saraiu	Hîrşova
74	Sarinasuf	Tulcea
75	Scurta	Adjud
76	Sebeşel	Sebeş
77	Secuieni	Bacău
78	Secusigiu	Arad
79	Sibiel	Sibiu
80	Şieu	Vişeul de Sus
81	Simeria	
82	Şimon	Braşov
83	Şimon	Braşov
84	Ciorăşti	Rîmnicul Sărat
85	Şoimuş	Beiuş
86	Stăneşti	Tîrgu-Jiu
86/a	Şinca Veche	Făgăraş
87	Stejar	Lipova
88	Tătăruşi	Paşcani
89	Tarcău	Piatra-Neamţ
89	Ardeluţa	Piatra-Neamţ
90	Tîrgu-Ocna	
91	Ucea de Sus	Victoria
92	Vadul Izei (Vad)	*Sighetul Marmaţiei
93	Văleni	Craiova
94	Vidra	Panciu
95	Viştea de Jos	Făgăraş
96	Viştea de Jos	Făgăraş
97	Zagra	Năsăud
98	Zărneşti	Braşov
99	Vişeul de Jos	Vişeul de Sus
100	Săliştea de Vaşcău	Vaşcău

STUPĂRITUL (CHEST. VI)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Beclean	Făgăraş
2	Berivoi	Făgăraş
3	Cîmpulung Moldovenesc	
4	Cîrţa	Victoria
6	Crişteiec	Şimleul Silvaniei
7	Dejani	Făgăraş
8	Dridif	Făgăraş
9	Făget	Lugoj
10	Făureşti	Drăgăşani
11	Făgăraş (Galaţi)	
12	Gherman	Reşiţa
13	Globul Craiovei	Orşova
14	Hîrseni	Făgăraş
15	Hurez	Făgăraş
16	Iaşi	Făgăraş
17	Luţa	Făgăraş
18	Mag	Sibiu
19	Mărgineni	Făgăraş
20	Noul Român	Victoria
21	Răcăşdia	Oraviţa
22	Rîmeţ	Aiud
23	Săliştea de Sus	Vişeul de Sus
24	Sîmbăta de Sus	Făgăraş
25	Sebeşel	Sebeş
26	Secuieni	Bacău
27	Stejar	Lipova
28	Cîrţişoara	Victoria
29	Toarcla	Victoria
30	Ucea de Sus	Victoria
31	Vad	Făgăraş
32	Vadul Izei (Vad)	*Sighetul Marmaţiei
33	Veneţia de Jos	Făgăraş
34	Voivodeni	Făgăraş
35	Zagra	Năsăud

MÎNCĂRURI ŞI BĂUTURI (CHEST. VIII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2	Bărăştii Iliei	Brad
2	Bărăştii Haţegului	Haţeg
3	Berivoi (Berivoii Mici)	Făgăraş
4	Boroşneul Mic	Covasna
5	Boşorod	Haţeg
6	Buchin	Caransebeş
7	Zagra	Năsăud
8	Comana de Sus	Rupea
9	Costişa	Buhuşi
11	Dumitreşti	Rîmnicul Sărat
12	Făureşti	Drăgăşani
13	Gîngiova	Băileşti
14	Iaşi	Făgăraş
15	Ilva Mică	Năsăud
16	Ludişor	Făgăraş
17	Luţa	Făgăraş
18	Mag	Sibiu
19	Nedeia	Băileşti
20	Obreja	Caransebeş
21	Ohaba	Făgăraş
22	Pianul de Sus	Sebeş
23	Poiana Mare	Calafat
24	Turnul Roşu	Sibiu
25	Sadova (Raeţi)	Corabia
26	Rebrişoara	Năsăud
27	Runcul Salvei	Năsăud
28	Sălişte	Sibiu
29	Tălpigi	Tecuci
30	Fărău	Aiud
31	Var	Caransebeş
32	Voivodeni	Făgăraş
33	Vulcan	*Petroşani
34	Hunedoara	

ANEXA A IV-A

RĂSPUNSURI LA CHESTIONARUL LINGVISTIC AL LUI B. P. HASDEU (H I — XVIII)

VOLUMUL I (H I)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2	Curtea de Argeş	
3—4	Grebleşti	Rîmnicu-Vîlcea
5—11	Slobozia	Găeşti
13—14	Lespezi	Paşcani
15—30	Brehuieşti	Botoşani
31—40	Călineşti	Botoşani
41—49	Cucoräni	Botoşani
50—81	Cristeşti	Huşi
82—89	Poiana	Dorohoi
90—93	Fîntînele	Suceava
94—113	Ringhileşti	Botoşani
115—124	Cazasu	Brăila
125—164	Tufeşti	Brăila
165—184	Cotul Lung	Brăila
185—198	Filipeşti	Brăila
199—230	Lacul Rezii	Brăila
231—250	Latinu	Brăila
251—257	Siliştea	Brăila
258—265	Ruşeţu	Buzău
266—291	Zăvoaia	Brăila
292—311	Stăncuţa	Brăila
292—311	Stanca	Brăila
312—321	Surdila-Greci	Buzău
322—337	Şuteşti	Rîmnicul Sărat
338—357	Tătaru	Slobozia
358—377	Tichileşti	Brăila
378—399	Viziru	Brăila
400—409	Indicaţia de localitate lipseşte. Aproximativ prin fostul judeţ Brăila.	
410—445	Indicaţia de localitate lipseşte. Aproximativ prin fostul judeţ Brăila (în sud)	

VOLUMUL AL II-LEA (H II)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—7	Beceni	Rîmnicul Sărat
8—19	Blăjani	Rîmnicul Sărat
20—23	Boldeşti-Scăeni	
24—47	Chiojdu	Vălenii de Munte
48—53	Cilibia	Buzău
54—75	Fundeni	Buzău
76—95	Găvăneşti	Buzău
96—113	Gherăşeni	Buzău
114—123	Glodeanu-Siliştea	Urziceni
124—129	Lipia	Buzău
130—137	Maxenu	Buzău
138—163	Mărăcineni	Buzău
164—173	Pietroasele	Mizil
174—183	Pogoanele	Buzău
184—187	Săgeata	Buzău
188—201	Săruleşti	Buzău
202—205	Scurteşti	Buzău
206—211	Stîlpu	Buzău
212—215	Tăbărăşti	Buzău
216—237	Zărneştii de Slănic	Buzău
238—240	Aliman	Cernavodă
241—248	Viile	Medgidia
249—260	Ciobanu	Hîrşova
261—268	Dăeni	Hîrşova
269—278	Gîrliciu	Hîrşova
279—284	Dunăreni (Mîrleanu)	Cernavodă
285—286	Oltina	Medgidia
287—294	Băneasa	Medgidia
295—306	Rasova	Cernavodă
307—318	Satul Nou	Medgidia
319—320	Topalu	Hîrşova
321—326	Luminiţa (Urum-Bei)	Babadag

VOLUMUL AL III-LEA (H III)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—7	Băleni	Tecuci
8—27	Balinteşti	Bîrlad
28—41	Băneasa	Tecuci
42—60	Bereşti	
61—82	Braniştea	Galaţi
83—92	Cuca	Galaţi
93—99	Rediu (Oasele)	Galaţi
100—105	Cudalbi	Tecuci
106—113	Cavadineşti	Bîrlad
114—137	Rogojeni	Bîrlad
138—141	Drăguşeni	Tecuci
142—147	Firţăneşti	Galaţi
148—189	Folteşti	Galaţi
190—203	Frumuşiţa	Galaţi
204—223	Galaţi	
224—237	Găueşti	Bîrlad
238—253	Jorăşti	Tecuci
254—277	Lupeşti	Bîrlad
278—283	Măcişeni	Tecuci
284—297	Măluşteni	Bîrlad
298—301	Costache Negri	Galaţi
302—321	Măstăcani	Galaţi
322—339	Tîrgu-Bujor (Moscu)	
340—355	Oancea	Tecuci
356—375	Piscu	Galaţi
376—381	Prodăneşti	Bîrlad
382—395	Şiviţa	Galaţi
396—405	Slobozia-Conachi	Galaţi
406—435	Smulţi	Tecuci
436—445	Bereşti	
446—459	Tîrgu-Bujor	
460—467	Tuluceşti	Galaţi
468—483	Ţuţcani	Bîrlad
484—493	Vîrlezi	Tecuci
494—509	Vlădeşti	Galaţi

VOLUMUL AL IV-LEA (H IV)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—19	Băleni-Sîrbi	Tîrgovişte
20—41	Băleni-Români	Tîrgovişte
42—49	Pucioasa	
50—71	Bilciureşti	Ploieşti
72—79	Bogaţi	Piteşti
80—95	Cobia de Jos	Găeşti
80—95	Cobia de Sus	Găeşti
96—101	Corbşori	Curtea de Argeş
102—111	Fieni (Cucuteni)	
112—129	Finta	Ploieşti
130—137	Izvoarele	Pucioasa
138—141	Măneşti	Tîrgovişte
142—147	Pătroaia	Găeşti
148—171	Pietroşiţa	Pucioasa
172—187	Comloşul Mare	Jimbolia
172—187	Comloşul Mic	Jimbolia
188—215	Raciu	Tîrgovişte
216—237	Runcu	Pucioasa
238—261	Săcueni	Tîrgovişte
262—309	Serdanu	Găeşti
310—315	Slobozia-Moară	Bucureşti
316—331	Titu	

VOLUMUL AL V-LEA (H V)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—7	Prunet	Craiova
2—7	Leu	Craiova
8—13	Argetoaia	Strehaia
14—26	Băileşti	
27—30	Bîrca	Băileşti
31—44	Bodăieşti	Craiova
45—68	Boteni	Cîmpulung
69—78	Breasta	Craiova
79—86	Bucovăţ	*Craiova[5]
87—96	Bulzeşti	Craiova
97—98	Calopăr	Craiova
99—110	Căpreni	Tîrgu-Jiu
111—114	Catane	Băileşti
115—118	Stejerei (Cetate)	Tîrgu-Jiu
119—128	Cioroiaşi	Băileşti
129—130	Ciuperceni	Tîrgu-Jiu
131—132	Ciutura	Craiova
133—136	Comoşteni	Băileşti
137—138	Coţofenii din Dos	Craiova
139—140	Coţofenii din Faţă	Craiova
141—142	Craiova	
143—156	Secui	Craiova
157—162	Dobridor	Băileşti
163—168	Drănic	Craiova
169—172	Cetate (Fîntîna Banului)	Calafat
173—178	Filiaşi	
179—204	Floreşti	Turnu-Severin
205—218	Galiciuica	Băileşti
219—232	Gîngiova	Craiova
233—244	Ghercesti	Craiova
245—254	Goieşti	Craiova
255—264	Gogoşu	Craiova
265—266	Goicea (Mare)	Băileşti
267—270	Goicea (Mică)	Băileşti
271—276	Ostroveni (Grindeni)	Băileşti
277—283	Gubaucea	Corabia
285—292	Işalniţa	*Craiova
293—294	Locusteni	Corabia
295—300	Măceşul de Jos	Băileşti
301—310	Maglavit	Calafat
311—316	Mălăeşti	Craiova
317—322	Melineşti	Craiova
323—328	Murgaşi	Craiova
329—348	Negoieşti	Craiova
349—364	Pieleşti	Craiova
365—372	Piscul Vechi	Calafat
373—378	Pleniţa	Băileşti
379—384	Plosca	Băileşti
385—388	Poiana (Poiana de Sus)	Strehaia
389—390	Rovinari	Strehaia
391—400	Unirea	Calafat
401—402	Salcia	Craiova
403—405	Sălcuţa	Craiova
406—411	Scăeşti	Craiova
412—426	Seaca de Cimp	Băileşti
427—432	Seaca de Pădure	Craiova
433—440	Secui	Craiova
441—444	Siliştea Crucii	Băileşti
445—452	Şimnicul de Jos	*Craiova
445—452	Şimnicul de Sus	*Craiova
453—470	Tălpaş	Craiova
453—470	Mierea	Craiova
453—470	Amărăşti	Craiova
453—470	Zăicoiu	Craiova
471—476	Tencănău	Craiova
477—480	Ţinţăreni	Strehaia
481—486	Vela	Craiova

VOLUMUL AL VI-LEA (H VI)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—5	Sîrbi	Botoşani
6—13	Herţa	(Ucraina)
15—18	Albeşti	Vaslui
19—42	Viişoara	Bîrlad
43—46	Bohotin	Huşi
47—54	Boţeşti	Huşi
55—58	Buneşti	Huşi
59—72	Covasna	Iaşi
73—76	Cozmeşti	Huşi
77—88	Deleni	Huşi
89—108	Dodeşti	Bîrlad
109—110	Dolheşti	Huşi
111—122	Epureni	Huşi
123—127	Găgeşti	Bîrlad
128—139	Grumezoaia	Huşi
140—147	Hurdugi	Huşi
148—169	Ivăneşti	Huşi
170—175	Mălăieşti	Huşi
176—179	Moşna	Huşi
180—185	Olteneşti	Huşi
186—195	Pîhneşti	Huşi
196—203	Roşieşti	Vaslui

[5] Pentru asteriscul (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu oraşele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
204—213	Șișcani	Huși
214—218	Stănilești	Huși
218—225	Stoișești	Bîrlad
226—229	Zberoaia	Huși
231—232	Bîlta	Tîrgu-Jiu
233—234	Pîrîul de Vale	Tîrgu-Jiu
235—238	Polovragi	Rîmnicu-Vîlcea

VOLUMUL AL VII-LEA (H VII)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—21	Alexeni	Urziceni
22—45	Borănești	Urziceni
46—65	Broșteni	Urziceni
66—73	Grădiștea	Călărași
74—79	Ceacu	Călărași
80—93	Cegani	Feteşti
94—101	Lunca	Slobozia
102—109	Ciochina	Slobozia
110—117	Borcea (Cocargeaua)	Feteşti
118—125	Copuzu	Urziceni
126—141	Cosîmbești	Slobozia
142—167	Coșereni	Urziceni
168—179	București (Dudești)	
180—201	Gîrbovi	Urziceni
202—217	Grindu	Urziceni
218—241	Iazu	Slobozia
242—249	Ciulnița (Larga)	Slobozia
250—301	Lupșanu	Urziceni
302—309	Malu	Urziceni
310—323	Mărculești	Slobozia
324—331	Ograda	Slobozia
332—351	Perieți	Slobozia
352—366	Borcea (Pietroiu)	Feteşti
367—378	Giurgeni (Piua Petrii)	Feteşti
379—410	Poiana	Slobozia
411—432	Stejaru	Slobozia
433—474	Reviga	Slobozia
475—478	Slobozia	
479—500	Unirea	Călărași
501—517	Țăndărei	

VOLUMUL AL VIII-LEA
— partea I — (H VIII$_1$)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—3	Andrieșeni	Iași
4—31	Aroneanu	Iași
32—93	Bădeni	Pașcani
94—105	Băiceni	Pașcani
106—115	Belcești	Pașcani
116—131	Bivolari	Iași
132—135	Țigănași (Blîndești)	Iași
132—135	Țigănași	Iași
136—139	Bosia	Iași
140—147	Bucium	*Iași
148—149	Bîrlești	Pașcani
148—149	Erbiceni	Pașcani
148—149	Spinoasa	Pașcani
150—153	Bulbucani	Iași
154—161	Bîrnova	Iași
162—179	Cîrjoaia	Pașcani
180—198	Chișcăreni	Iași
199—202	Ciurea	Iași
203—210	Comarna	Iași
211—222	Iași (Copou)	
223—230	Cornești	Iași
231—234	Costuleni	Iași
235—240	Crucea	Pașcani
241—248	Cucuteni	Iași
249—250	Cucuteni	Pașcani
251—270	Cucuteni	Iași
271—280	Cucuteni	Pașcani
281—285	Dănești	*Tîrgu Frumos
286—292	Iași (Galata)	
293—304	Vîlcelele	Iași
305—312	Golăiești	Iași
313—316	Goruni	*Iași
317—346	Gropnița	Iași
347—352	Hodora	Pașcani
353—362	Horlești	*Iași

VOLUMUL AL VIII-LEA
— partea a II-a — (H VIII$_2$)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—5	Icușeni	Iași
6—9	Lungani	Pașcani
10—19	Măcărești	Iași
20—23	Mînjești	Iași
24—49	Miroslava	*Iași
50—53	Mogoșești	Iași
54—57	Moreni	Iași
58—63	Movileni	Iași
64—71	Osoi	Iași
72—77	Perieni	Iași
78—88	Podul Iloaiei	Iași
89—94	Poieni	Iași
95—112	Popești	Iași
113—116	Podul Iloaiei	Iași
117—120	Prisăcani	Iași
121—138	Rediu	*Iași
139—148	Românești	Iași
149—158	Rădeni	Iași
159—162	Roșcani	Iași
163—170	Sculeni	Iași
171—176	Sinești	Iași
177—198	Șipote	Iași
199—202	Sîrca	Pașcani
203—210	Stînca	Iași
211—216	Storneşti	Iași

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
217—232	Tîrgul Frumos	
233—242	Tomeşti	*Iaşi
243—246	Ţuţora	Iaşi
247—248	Valea Adîncă	Iaşi
249—262	Voineşti	Iaşi
263—272	Voroveşti	Iaşi
273—294	Zaboloteni	Iaşi
295—304	Horleşti	*Iaşi

VOLUMUL AL IX-LEA (H IX)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—15	Baia de Aramă	Tîrgu-Jiu
2—15	Tismana	Tîrgu-Jiu
16—21	Bistriţa	Turnu-Severin
22—33	Branişte	Calafat
34—37	Cătunele	Tîrgu-Jiu
38—47	Cleşneşti	Tîrgu-Jiu
48—53	Comăneşti	Tîrgu-Jiu
54—57	Cosovăţ	Strehaia
58—65	Isverna	Băile Herculane
66—79	Prunişor	Turnu-Severin
80—111	Rudina	Tîrgu-Jiu
112—119	Şişeşti	Turnu-Severin
120—134	Vînjul Mare	
135—136	Prin fostul judeţ Muscel, plasa Dumbrava	
138—149	Albeşti	Cîmpulung
150—161	Băjeşti	Cîmpulung
164—191	Bălileşti	Curtea de Argeş
192—197	Cetăţeni	Cîmpulung
198—209	Argeşelu	*Piteşti
210—217	Coteşti	Cîmpulung
218—227	Davideşti	Piteşti
228—239	Glîmbocel	Piteşti
240—261	Godeni	Cîmpulung
262—275	Hîrtieşti	Cîmpulung
276—300	Mătău	Cîmpulung
301—358	Micloşanii Mari	Cîmpulung
301—358	Micloşanii Mici	Cîmpulung
359—370	Mihăeşti	Cîmpulung
371—380	Schitu-Goleşti	Cîmpulung
381—392	Poienari	Cîmpulung
393—402	Rădeşti	Cîmpulung
403—412	Slănic	Cîmpulung
413—426	Stîlpeni	Cîmpulung
427—432	Ţiţeşti	Cîmpulung
433—444	Bălileşti	Cîmpulung
445—463	Valea Mare	Găeşti
464—469	Văleni-Dîmboviţa	Cîmpulung
470—479	Văleni-Podgoria	Piteşti
480—489	Vlădeşti	Cîmpulung
490—505	Voineşti	Cîmpulung
506—507	Vultureşti	Cîmpulung
508—511	Prin fostul judeţ Muscel	

VOLUMUL AL X-LEA (H X)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—13	Bălţăteşti	Tîrgu-Neamţ
14—17	Bîrgăuani	Piatra-Neamţ
18—75	Bistricioara	Borsec
76—79	Bodeşti	Piatra-Neamţ
80—83	Petricani	Tîrgu-Neamţ
84—89	Bozienii de Sus	Roman
90—93	Budeşti	Roman
94—101	Buhalniţa	Piatra-Neamţ
102—127	Buhuşi	
128—139	Cîrligi	Roman
140—145	Costişa	Buhuşi
146—196	Crăcăoani	Piatra-Neamţ
197—200	Davideni	Tîrgu-Neamţ
201—242	Doamna	*Piatra-Neamţ
243—250	Dragomireşti	Piatra-Neamţ
251—256	Filioara	Tîrgu-Neamţ
257—272	Frumoasa	Buhuşi
257—272	Balcani	Buhuşi
273—286	Galu	Piatra-Neamţ
287—302	Gîrcina	Piatra-Neamţ
303—312	Grumăzeşti	Tîrgu-Neamţ
313—322	Hangu	Piatra-Neamţ
323—328	Tîrgu-Neamţ	
329—330	Lunca	Tîrgu-Neamţ
331—344	Războieni (Marginea)	Tîrgu-Neamţ
345—348	Tîrgu-Neamţ	
349—364	Negreşti	Piatra-Neamţ
365—370	Pîngăraţi	Piatra-Neamţ
371—381	Petricani	Tîrgu-Neamţ
382—385	Dumbrava	Tîrgu-Neamţ
386—393	Tîrpeşti	Tîrgu-Neamţ
394—397	Boiştea	Tîrgu-Neamţ
398—408	Petricani	Tîrgu-Neamţ
409—414	Preuteşti	Tîrgu-Neamţ
415—434	Ceahlău	Piatra-Neamţ
435—438	Roznov	Piatra-Neamţ
439—462	Ghigoieşti	Piatra-Neamţ
463—488	Siliştea	Buhuşi
489—492	Talpa	Piatra-Neamţ
493—504	Tazlău	Buhuşi
505—508	Timişeşti	Tîrgu-Neamţ
509—510	Topoliţa	Tîrgu-Neamţ
511—514	Urecheni	Tîrgu-Neamţ
515—552	Războienii de Jos	Tîrgu-Neamţ
553—564	Valea Albă	Tîrgu-Neamţ
565—575	Dumbrava Roşie	*Piatra-Neamţ
576—577	Vînători-Neamţ	Tîrgu-Neamţ
578—593	Zăneşti	Buhuşi

VOLUMUL AL XI-LEA (H XI)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—13	Alimăneşti	Slatina
14—23	Bălăneşti	Caracal
24—35	Chilia	Piteşti
36—43	Constantineşti	Slatina
44—49	Crăciunei	Roşiori de Vede
50—53	Cucuieţi	Drăgăşani
54—69	Vedea	Piteşti
70—83	Ibăneşti	Piteşti

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
84—85	Mereni	Piteşti
86—91	Mogoşeşti	Slatina
92—105	Negreni	Slatina
106—111	Oteştii de Sus	Drăgăşani
112—123	Potcoava	Slatina
124—127	Rădeşti	Slatina
128—141	Rijleţu-Govora	Piteşti
142—162	Săliştea	Piteşti
163—173	Scorniceşti	Slatina
174—185	Segarcea-Vale	Turnu-Măgurele
186—209	Spineni	Drăgăşani
210—213	Movileni	Slatina
214—217	Cungrea (Urluiasca)	Drăgăşani
218—225	Valea Merilor	Slatina
226—243	Vaţa	Piteşti
244—257	Mărunţei (Viişoara)	Caracal
258—263	Vlaici	Piteşti
265—270	Băicoi	
271—309	Brebu	Cîmpina
310—315	Călineşti	Băicoi
316—331	Drajna de Sus	Vălenii de Munte
332—348	Măgureni	Băicoi
349—354	Mălăieşti	Ploieşti
355—358	Măneşti	Ploieşti
359—370	Mărginenii de Sus	Moreni
371—376	Nedelea	Ploieşti
377—386	Ploieştiori	*Ploieşti
387—392	Proviţa de Jos	Cîmpina
393—398	Nucşoara de Jos	Vălenii de Munte
399—406	Boldeşti-Scăeni	
407—414	Sinaia	
415—424	Starchiojd	Vălenii de Munte
426—431	Făurei	
432—465	Livezile	Panciu
466—481	Ireşti	Panciu
482—497	Năruja	Odobeşti
498—514	Paltin	Odobeşti
515—520	Răcoasa	Panciu

VOLUMUL AL XII-LEA (H_XII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—11	Bălăceanu	Rîmnicul Sărat
12—89	Bogza	Rîmnicul Sărat
90—103	Buda	Rîmnicul Sărat
104—107	Budeşti	Buzău
108—131	Corbu	Vălenii de Munte
132—146	Deduleşti	Rîmnicul Sărat
147—152	Mihail Kogălniceanu	Brăila
153—164	Jirlău	Buzău
165—190	Bordeasca Veche (Obileşti)	Focşani
191—199	Răcoasa	Panciu
191—199	Pădureni	Panciu
200—211	Topliceni	Rîmnicul Sărat
212—222	Coroteni	Rîmnicul Sărat
223—232	Tîmboieşti	Rîmnicul Sărat
233—252	Vişani	Rîmnicul Sărat
254—256	Cilieni	Corabia
257—267	Rusăneşti (Rusăneştii de Jos)	Corabia
268—269	Gostavăţu	Caracal
270—271	Leu	Craiova
273—280	Baia	Fălticeni
281—283	Bogdăneşti	Fălticeni
284—297	Borca	Borsec
298—314	Broşteni	Vatra Dornei
315—318	Brusturi	Tîrgu-Neamţ
319—338	Dolhasca	Fălticeni
339—348	Dolheşti	Fălticeni
349—352	Dorna-Arini	Vatra Dornei
353—360	Farcaşa	Piatra-Neamţ
361—362	Forăşti	Fălticeni
363—369	Găineşti	Fălticeni
370—383	Giurgeşti	Fălticeni
384—389	Horodniceni	Fălticeni
384—389	Rotopăneşti	Fălticeni
390—399	Lămăşeni	Fălticeni
400—407	Lespezi	Paşcani
408—425	Liteni	Fălticeni
426—449	Mălini	Fălticeni
450—460	Miroslăveşti	Paşcani
461—470	Paşcani	
471—494	Preuteşti	Tîrgu-Neamţ
495—502	Dolhasca	Fălticeni
503—544	Rădăşeni	Fălticeni
545—566	Ruginoasa	Paşcani
545—566	Vascani	Paşcani
567—575	Ruginoasa	Paşcani
576—581	Şarul Dornei	Vatra Dornei
582—595	Tătăruşi	Paşcani
596—605	Ţoleşti	Fălticeni
606—613	Valea Glodului	Fălticeni

VOLUMUL AL XIII-LEA (H XIII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—5	Barcea	Tecuci
6—19	Boghesti	Bîrlad
20—21	Bîrlad	
22—31	Brăhăşeşti	Adjud
32—39	Buda	Bacău
40—45	Corbasca	Adjud
46—58	Matca	Tecuci
46—58	Corbiţa	Adjud
59—94	Corod	Tecuci
95—110	Cosmeşti	Tecuci
111—122	Crăeşti	Bacău
123—140	Fundeni	Galaţi
141—164	Găiceana	Adjud
165—186	Recea	Adjud
187—190	Lehancea	Adjud
191—194	Glăvăneşti	Bîrlad
195—203	Godineştii de Sus	Bacău
205—212	Homocea	Adjud
213—224	Huruieşti	Adjud
225—241	Ionăşeşti	Tecuci
242—245	Iveşti	Tecuci
246—253	Lespezi	Adjud
254—261	Motoşeni (Ursa-Motoşeni)	Bîrlad
262—283	Movileni	Tecuci
284—285	Muncelu	Adjud
286—299	Nărteşti	Tecuci
300—321	Neguleşti	Adjud
322—341	Nicoreşti	Tecuci
342—357	Ocheni	Adjud
358—367	Onceşti (Onceştii Noi)	Bacău

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
368—385	Onceștii Vechi	Bacău
386—397	Poiana	Adjud
398—413	Răchitoasa	Vaslui
414—419	Șendrești	Bîrlad
420—433	Lieşti (Șerbănești)	Galați
434—441	Spria	Bacău
442—459	Stănișești	Bîrlad
460—465	Valea Mărului	Tecuci
466—477	Țepu	Tecuci
478—485	Țigănești	Tecuci
486—488	Torcești	Tecuci
489—493	Tudor Vladimirescu	Galați
494—499	Umbrărești	Tecuci
500—505	Costișa de Sus	Adjud
500—505	Costișa	Adjud
506—511	Vizurești	Tecuci
512—517	Bucești (Vultureni)	Galați

VOLUMUL AL XIV-LEA (H XIV)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—15	Stejarul	Roșiori de Vede
16—19	Băneasa	Roșiori de Vede
20—25	Brînceni	Alexandria
26—57	Caravaneți	Roșiori de Vede
58—61	Mîndra	Slatina
62—70	Năvodari	Turnu-Măgurele
71—74	Crîngeni	Roșiori de Vede
75—78	Cucueți	Roșiori de Vede
79—92	Dracea	Turnu-Măgurele
93—98	Malu	Cîmpulung
99—144	Turnu-Măgurele	
145—155	Brebina	Roșiori de Vede
156—169	Teleormanu	Alexandria
170—182	Urluiu	Alexandria
183—192	Lunca	Turnu-Măgurele
193—205	Scrioaștea	Roșiori de Vede
206—218	Socetu	Roșiori de Vede
219—232	Spătărei (Spătaru)	Roșiori de Vede
233—238	Traian	Turnu-Măgurele
239—278	Tufeni	Slatina
279—280	Urluieni	Slatina
281—292	Viișoara	Zimnicea
293—332	Voievoda	Alexandria
334—337	Jurilovca	Babadag
338—339	Cîrjelari	Tulcea
340—341	Enisala	Babadag
342—351	Garvăn	Măcin
352—357	Greci	Măcin
358—361	Agighiol	Tulcea
362—369	Isaccea	
370—389	Luncavița	Măcin
390—391	Murighiol	Tulcea
392—412	Niculițel	Isaccea
413—424	Peceneaga	Măcin
425—428	Sarighiol de Deal	Babadag
429—431	Sarinasuf	Tulcea
432—433	Satul Nou	Babadag
434—441	Traian	Măcin
442—451	Somova	Tulcea
452—459	Turcoaia	Măcin
460—470	Văcăreni	Măcin
471—504	Rîndunica	Tulcea

VOLUMUL AL XV-LEA (H XV)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—7	Avrămești	Vaslui
8—13	Băcani	Bîrlad
14—21	Bălăbănești	Bîrlad
22—47	Bîrlad	
48—59	Blăgești	Bîrlad
60—62	Bogdana	Vaslui
63—78	Bogdănița	Vaslui
79—86	Bogești	Bîrlad
87—96	Brădești	Bîrlad
97—104	Căbești	Bîrlad
105—126	Lălești	Vaslui
127—134	Cărăpcești	Tecuci
135—190	Cîrjoani	Bîrlad
191—196	Cîrlomănești	Tecuci
197—210	Chilieni	Bîrlad
211—228	Corodești	Vaslui
229—238	Costești	Vaslui
239—260	Docani	Bîrlad
261—270	Dragomirești	Bacău
271—294	Epureni	Bîrlad
295—302	Florești	Vaslui
303—312	Fruntișeni	Bîrlad
313—324	Gîlțești	Bîrlad
325—340	Grăjdeni	Bîrlad
341—350	Ibănești	Bîrlad
351—356	Iveşti	Tecuci
357—366	Lungești	Bîrlad
367—374	Minzați	Bîrlad
375—388	Ghergheşti (Micești)	Vaslui
389—396	Obîrșeni	Vaslui
397—404	Odaia-Bursucani	Bîrlad
405—422	Perieni	Bîrlad
423—431	Plopana	Bacău
432—449	Pogonești	Bîrlad
450—453	Prisecani	Bîrlad
454—469	Puieşti	Bîrlad
470—479	Puntișeni	Vaslui
480—488	Rădăești	Bîrlad
489—494	Șendrești	Bîrlad
495—500	Stîncășeni	Vaslui
501—504	Cociu	Bîrlad
505—510	Vinderei	Bîrlad

VOLUMUL AL XVI-LEA (H XVI)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—7	Țepești	Drăgășani
8—19	Izvorul Rece	Băile Govora
20—27	Vaideeni	Băile Govora
20—27	Rugetu	Băile Govora
20—27	Racoviță	Rîmnicu-Vîlcea
20—27	Slătioara	Băile Govora
28—33	Suteşti	Drăgășani
34—61	Zăvoieni	Drăgășani

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
63—72	Bîrzești	Vaslui
73—92	Bereasa	Vaslui
93—100	Bodești	Iași
101—110	Cuza-Vodă	Vaslui
111—114	Buda	Vaslui
115—122	Buhăiești	Vaslui
123—126	Ciorteşti	Vaslui
127—140	Codăești	Vaslui
141—144	Cozmești	Vaslui
145—148	Dănești	Vaslui
149—156	Deleni	Vaslui
157—166	Doagele	Vaslui
167—186	Dumești	Roman
187—192	Fereşti	Vaslui
193—214	Gîrceni	Vaslui
215—220	Ipatele	Roman
221—230	Ivănești	Vaslui
231—234	Laza	Vaslui
235—244	Lipova	Bacău
245—254	Lipovăț	Vaslui
255—264	Deleni (Mînjești)	Vaslui
265—268	Micleşti	Vaslui
269—276	Mircești	Vaslui
277—284	Muntenii de Jos	Vaslui
285—292	Negreşti	Vaslui
293—298	Poienești	Vaslui
299—302	Scheia	Iași
303—306	Ştioborăni	Vaslui
307—318	Tungujei	Iași
319—324	Telejna	Vaslui
325—334	Ţibăneşti	Roman
335—342	Văleni	Vaslui
343—366	Zăpodeni	Vaslui
378—393	Gogoşu	Craiova
394—399	Dîrmăneşti	Piteşti
400—401	Vînjul Mare	
402—403	În Moldova — fără indicații precise	
404—409	În Moldova — fără indicații precise	
410—417	Prin Moldova — fără indicații precise	
418—441	Prin Muntenia — fără indicații precise	
442—449	Prin Moldova — fără indicații precise	

VOLUMUL AL XVII-LEA (H XVII)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—5	Blaj	
6—11	Clopotiva	Haţeg
12—45	Copăcel	Făgăraș
46—53	Cugir	
54—113	Haţeg	
114—131	Lisa	Făgăraș
132—137	Lodroman	Blaj
138—147	Mărgineni	Făgăraș
148—161	Ohaba	Făgăraș
162—248	Orlat	Sibiu
249—252	Ostrov	Haţeg
253—260	Păucinești	Haţeg
261—265	Riu de Mori	Haţeg
261—265	Ostrovel	Haţeg
261—265	Valea Diljii	Haţeg
266—267	Siucel	Blaj
268—295	Singeorz-Băi	
296—301	Scoreiu	Sibiu
302—326	Cugir	
327—342	Jina	Sebeș
343—346	Spini	Orăştie
347—356	Dumbrăviţa	Codlea
357—384	Zărnești (Tohanul Vechi)	
385—404	Recea (Vaida-Recea)	Făgăraș
405—408	Veştem	*Sibiu
409—420	Veţel	Deva
409—420	Herepeia	Deva
409—420	Căoi	Deva
421—430	Vişlea de Jos	Victoria
431—464	Voila	Făgăraș

VOLUMUL AL XVIII-LEA (H XVIII)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—9	Comloşul Mare	Jimbolia
10—23	Bîrsăul de Jos	Baia Mare
24—31	Borlova	Caransebeș
32—37	Băuţarul Inferior	Caransebeș
32—37	Băuţarul Superior	Caransebeș
38—57	Bucova	Haţeg
58—64	Orăştie şi alte localităţi din jur	
65—84	Făget	Lugoj
85—101	Gîrceiu	Zalău
102—107	Sarmizegetusa	Haţeg
108—133	Lipova	
134—221	Brădişorul de Jos	Oraviţa
222—237	Şugag	Sebeș
238—255	Nevrincea	Lugoj
256—257	Oraviţa	
258—265	Orşova	
258—265	Mehadia	Orşova
266—273	Srediştea Mică	(R. F. Iugoslavia)
274—281	Timişoara	
282—286	Teregova	Caransebeș
287—292	Tincova	Caransebeș
293—296	Vermeș	Buziaș
297—318	Visag	Lugoj
297—318	Bobîlna	Orăştie
297—318	Baia de Criș	Brad

ANEXA a V-a

ATLASELE LINGVISTICE ROMÂNE PE REGIUNI

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI — BANAT (NALR — B)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Jupalnic	*Orșova[6]
1	Tufări	*Orșova
2	Ieșelnița	Orșova
3	Ieșelnița (Ogradena)	Orșova
4	Plavișevița	Orșova
5	Berzasca	Moldova Nouă
6	Sichevița	Moldova Nouă
7	Pescari	Moldova Nouă
8	Pojejena	Moldova Nouă
9	Cărbunari	Moldova Nouă
10	Șopotul Nou	Moldova Nouă
11	Dalboșeț	Moldova Nouă
12	Sasca Română	Moldova Nouă
13	Lescovița	Moldova Nouă
14	Slatina-Nera	Oravița
15	Bănia	Orșova
16	Pecinișca	*Băile Herculane
17	Prilipeț	Băile Herculane
18	Berliște	Oravița
19	Răcășdia	Oravița
20	Borlovenii Vechi	Băile Herculane
21	Plugova	Băile Herculane
22	Pîrvova	Băile Herculane
23	Vărădia	Oravița
24	Brădișorul de Jos	Oravița
25	Luncavița	Băile Herculane
26	Cornereva	Băile Herculane
27	Gîrliște	Reșița
28	Secășeni	Reșița
29	Văliug	Reșița
30	Armeniș	Caransebeș
31	Bucoșnița	Caransebeș
32	Doman	*Reșița
33	Cîlnic	*Reșița
34	Biniș	Reșița
35	Lățunaș	Oravița
36	Gherman	Reșița
37	Ferendia	Reșița
38	Berzovia	Reșița
39	Berecuța	Timișoara
40	Denta	Timișoara
41	Banloc	Timișoara
42	Toager	Timișoara
43	Foeni	Timișoara
44	Ghilad	Timișoara
45	Șipet	Buziaș
46	Berini	Timișoara
47	Pădureni	Timișoara
48	Petroman	Timișoara
49	Pustiniș	Jimbolia
50	Checea	Jimbolia
51	Giroc	*Timișoara
52	Chevereșul Mare	Timișoara
53	Bucovăț	Timișoara
54	Herneacova	Timișoara
55	Cerneteaz	Timișoara
56	Comloșul Mare	Jimbolia
57	Satchinez	Timișoara
58	Seceani	Arad
59	Mănăștur	Arad
60	Pesac	Sînnicolaul Mare
61	Nerău	Sînnicolaul Mare
62	Vălcani	Sînnicolaul Mare
63	Beba Veche	Sînnicolaul Mare
64	Igriș	Sînnicolaul Mare
65	Munar	Arad
66	Felnac	Arad
67	Firiteaz	Arad
68	Delinești	Caransebeș
69	Turnu-Ruieni	Caransebeș
70	Măru	Caransebeș
71	Băuțar	Caransebeș
72	Rusca Montană	Caransebeș
73	Glimboca	Caransebeș
74	Constantin Daicoviciu	Caransebeș
75	Zgribești	Lugoj
76	Pîrliug	Lugoj
77	Vermeș	Buziaș
78	Sacoșul Mare	Buziaș
79	Jdioara	Lugoj
80	Herendești	Lugoj
81	Lugojel	Lugoj
82	Botești	Lugoj
83	Gladna Română	Lugoj
84	Coșteiu	Lugoj
85	Chizătău	Lugoj
86	Șuștra	Buziaș
87	Hisiaș	Lugoj
88	Cliciova	Lugoj
89	Traian Vuia	Lugoj
90	Bucovăț	Lugoj
91	Curtea	Lugoj
92	Răchita	Lugoj
93	Coșteiul de Sus	Lugoj
94	Căpălnaș	Lugoj
95	Țela	Lipova
96	Rădmănești	Lipova
97	Cuveșdia	Lipova
98	Șiștarovăț	Lipova
99	Chesinț	Lipova
100	Chelmac	Lipova

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI — CRIȘANA (NALR — C)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
101	Săvîrșin	Lipova
102	Dumbrăvița	Lipova
103	Șoimoș	Lipova
104	Păuliș	Arad
105	Mîndruloc	*Arad
106	Micălaca	*Arad
107	Pecica	Arad
108	Semlac	Sînnicolaul Mare
109	Șeitin	Arad
110	Macea	Arad
111	Șimand	Arad
112	Sîntana (Comlăuș)	Arad
113	Șiria	Arad
114	Agrișul Mare	Lipova

[6] Pentru asteriscul (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu orașele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
115	Hălmagiu	Brad
116	Pleșcuța	Brad
117	Almaș	Brad
118	Păiușeni	Ineu
119	Sebiș	Vașcău
120	Dezna	Vașcău
121	Aldești	Ineu
122	Cărand	Ineu
123	Beliu	Beiuș
124	Ineu	
125	Seleuș	Ineu
126	Berechiu	Ineu
127	Șepreuș	Ineu
128	Sintea Mare	Ineu
129	Socodor	Ineu
130	Pilu	Ineu
131	Tămașda	Salonta
132	Ciumeghiu	Salonta
133	Crișțiorul de Jos	Vașcău
134	Cîmp	*Vașcău
135	Cîmpani	Vașcău
136	Pietroasa	Beiuș
137	Budureasa	Beiuș
138	Lazuri de Beiuș	Beiuș
139	Pocioveliște	Beiuș
140	Meziad	Beiuș
141	Roșia	Beiuș
142	Răbăgani	Beiuș
143	Dumbrăvița	Beiuș
144	Ceica	Beiuș
145	Cheșa	Beiuș
146	Ursad	Beiuș
147	Olcea	Beiuș
148	Ripa	Beiuș
149	Gurbediu	Salonta
150	Homorog	Salonta
151	Ateaș	Salonta
152	Sînnicolaul Român	Oradea
153	Girișul de Criș	Oradea
154	Nojorid	Oradea
155	Miersig	Salonta
156	Săcădat	Oradea
157	Vîrciorog	Oradea
158	Vadul Crișului	Oradea
159	Bulz	Huedin
160	Tinăud	*Aleșd
161	Brusturi	Oradea
162	Ciuhoi	Oradea
163	Chiraleu	Marghita
164	Popești	Marghita
165	Cosniciul de Jos	Șimleul Silvaniei
166	Valcăul de Sus	Șimleul Silvaniei
167	Cizer	Zalău
168	Buciumi	Zalău
169	Stupini	Huedin
170	Românași	Zalău
171	Meseșenii de Sus	Zalău
172	Cehei	*Șimleul Silvaniei
173	Voivozi	Marghita
174	Vășad	Carei
175	Ghenetea	*Marghita
176	Săuca	Marghita
177	Cehal	Marghita
178	Bobota	Șimleul Silvaniei
179	Bocșa	Zalău
180	Hereclean	Zalău
181	Dobrin	Zalău
182	Moigrad	Zalău
183	Prodănești	Zalău
184	Bălan	Jibou
185	Ciocmani	Zalău
186	Nadiș	*Cehul Silvaniei
187	Băsești	Cehul Silvaniei
188	Babța	Șimleul Silvaniei
189	Stina	Satu Mare
190	Supurul de Jos	Carei
191	Pișcolt	Carei
192	Vezendiu	Carei
193	Căuaș	Carei
194	Sînmiclăuș	Carei
195	Moftinul Mic	Carei
196	Doba	Satu Mare
197	Mădăras	Satu Mare
198	Homorodul de Mijloc	Satu Mare
199	Asuajul de Sus	Baia Mare
200	Mureșul Mare	Baia Mare
201	Boiul Mare	Baia Mare
202	Buteasa	Baia Mare
203	Remetea Chioarului	Baia Mare
204	Berința	Baia Mare
205	Ciocotiș	Baia Mare
206	Groși	*Baia Mare
207	Firiza	*Baia Mare
208	Cicîrlău	Baia Mare
209	Ardusat	Baia Mare
210	Valea Vinului	Satu Mare
211	Odoreu	Satu Mare
212	Medieșul Aurit	Satu Mare
213	Bătarci	Satu Mare
214	Turț	Satu Mare
215	Cămărzana	Satu Mare
216	Bixad	Baia Mare
217	Călinești-Oaș	Satu Mare
218	Racșa	Satu Mare
219	Negrești-Oaș	
220	Moișeni	Negrești-Oaș

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI — MARAMUREȘ (ALR — M)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
221	Mara	Sighetul Marmației
222	Budești	Sighetul Marmației
223	Giulești	Sighetul Marmației
224	Berbești	Sighetul Marmației
225	Vad	Baia Mare
226	Iapa	*Sighetul Marmației
227	Săpînța	Sighetul Marmației
228	Hoteni	Sighetul Marmației
229	Oncești	Sighetul Marmației
230	Bîrsana	Sighetul Marmației
231	Strîmtura	Sighetul Marmației
232	Rozavlea	Sighetul Marmației
233	Ieud	Vișeul de Sus
234	Dragomirești	Vișeul de Sus
235	Săcel	Sighetul Marmației
236	Moisei	Vișeul de Sus
237	Borșa (Fîntîna)	
238	Vișeul de Jos	Vișeul de Sus
239	Petrova	Vișeul de Sus
240	Rona	Sighetul Marmației

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
241	Romuli	Vişeul de Sus
242	Lăpuş	Baia Mare
243	Vima Mare	Tîrgu-Lăpuş
244	Măgoaja	Dej
245	Tîrlişua	Năsăud
246	Singeorz-Băi	
247	Maieru	Năsăud
248	Şanţ	Năsăud
249	Lunca Ilvei	Singeorz-Băi
250	Poiana Ilvei	Năsăud
251	Mureşenii Bîrgăului	Bistriţa
252	Tiha Bîrgăului	Bistriţa
253	Rusul Bîrgăului	Bistriţa
254	Feldru	Năsăud
255	Năsăud	
256	Chiuza	Năsăud
257	Ciceu Giurgeşti	Dej
258	Gîlgău	Dej
259	Gîrbou	Dej
260	Bobîlna	Dej
261	Căşeiu	Dej
262	Beclean	
263	Blăjenii de Jos	Bistriţa
264	Satul Nou	Bistriţa
265	Buduş	Bistriţa
266	Şoimuş	Bistriţa
267	Chiraleş	Bistriţa
268	Cristur-Şieu	Bistriţa
269	Valea Măgheruşului	Bistriţa
270	Mintiul Gherlii	Gherla
271	Sinmihaiul Almaşului	Zalău
272	Vultureni	Cluj
273	Dăbîca	Gherla
274	Fundătura	Gherla
275	Corvineşti	Bistriţa
276	Galaţii Bistriţei	Bistriţa
277	Măgurele	Bistriţa
278	Şieuţ	Bistriţa
279	Vătava	Reghin
280	Răstoliţa	Reghin
281	Meştera	Reghin
282	Bilbor	Borsec
283	Topliţa	
284	Subcetate	Topliţa
285	Idicel	Reghin
286	Budeşti	Bistriţa
287	Sucutard	Gherla
288	Gădălin	Cluj
289	Juculde Sus	Cluj
290	Sînpaul	Cluj
291	Fildul de Jos	Huedin
292	Dumbrava	Huedin
293	Ciucea	Huedin
294	Săcuieu	Cluj
295	Mănăstireni	Huedin
296	Someşul Cald	Cluj
297	Feleacu	Cluj
298	Mociu	Gherla
299	Milaş	Reghin
300	Breaza	Reghin
301	Hodac	Reghin
302	Corbu	Borsec
303	Miheşul de Cîmpie	Turda
304	Ceanul Mare	Turda
305	Ceanul Mic	Turda
306	Beliş	Huedin
307	Săcel	Cluj
308	Petreştii de Jos	Turda
309	Tăureni	Luduş
310	Grebenişul de Cîmpie	Tîrgu-Mureş
311	Ricîu	Tîrgu-Mureş
312	Voiniceni	Tîrgu-Mureş
313	Gorneşti	Tîrgu-Mureş
314	Chiherul de Sus	Reghin
315	Voşlăbeni	Gheorgheni
316	Izvorul Mureşului	Gheorgheni
317	Livezi	Miercurea-Ciuc
318	Săcădat	*Sovata
319	Lăureni	Tîrgu-Mureş
320	Ungheni	Tîrgu-Mureş
321	Lechinţa	Tîrnăveni
322	Cheţani	Cîmpia Turzii
323	Luna	Turda
324	Măhăceni	Turda
325	Buru	Turda
326	Ocoliş	Turda
327	Gheţari	Cîmpeni
328	Avrămeşti	Vaşcău
329	Coceşti	Abrud
330	Lunca	Cîmpeni
331	Valea Caselor	*Cîmpeni
332	Lupşa	Abrud
333	Sălciua de Jos	Aiud
334	Sălcud	Luduş
335	Căpîlna de Sus	Tîrnăveni
336	Şoimuş	Tîrgu-Mureş
337	Singeorgiul de Pădure	Tîrgu-Mureş
338	Izvoare	Odorhei
339	Plăieşii de Jos (Doboi)	Miercurea-Ciuc
340	Săcel	Cristurul Secuiesc
341	Nadeş	Sighişoara
342	Gogan	Tîrnăveni
343	Corneşti	Tîrnăveni
344	Fărău	Aiud
345	Ciumbrud	*Aiud
346	Valea Mănăstirii	Aiud
347	Mogoş	Abrud
348	Cărpiniş	Abrud
349	Giurgeşti	Brad
350	Prăvăleni	Brad
351	Lunca	Brad
352	După Piatră	Abrud
353	Cetea	*Alba-Iulia
354	Peţelca	Alba-Iulia
355	Biia	Blaj
356	Crăciunelul de Sus	Blaj
357	Blăjel	Mediaş
358	Ernea	*Dumbrăveni
359	Daneş	Sighişoara
360	Vînători	Sighişoara
361	Bixad	Sfîntul Gheorghe
362	Jimbor	Rupea
363	Paloş	Rupea
364	Mihai Viteazul	Sighişoara
365	Apold	Sighişoara
366	Copşa Mare	Mediaş
367	Glogoveţ	Copşa Mică
368	Micheşti	*Alba-Iulia
369	Feneş	Alba-Iulia (*Zlatna)
370	Crişcior	Brad
371	Zam	Deva
372	Vorţa	Deva
373	Fizeş	Deva
374	Mada	Deva
375	Bulbuc	Zlatna
376	Secăşel	Alba-Iulia
377	Micăsasa	Mediaş
378	Valea Viilor	Copşa Mică
379	Stejărişu	Agnita
380	Retiş	Sighişoara
381	Viscri	Sighişoara
382	Mateiaş	Sighişoara
383	Augustin	Sfîntul Gheorghe
384	Micfalău	Sfîntul Gheorghe

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
385	Mărtănuş	Tîrgul Secuiesc
386	Zăbala	Covasna
387	Arini	Sfîntul Gheorghe
388	Fintîna	Rupea
389	Văleni	Rupea
390	Toarcla	Victoria
391	Ighişul Vechi	Mediaş
392	Buia	Copşa Mică
393	Loamneş	Sibiu
394	Presaca	Blaj
395	Ghirbom	Sebeş
396	Răhău	*Sebeş
397	Lancrăm	*Sebeş
398	Şibot	Orăştie
399	Pricaz	Orăştie
400	Chimindia	Deva
401	Veţel	Deva
402	Dobra	Deva
403	Lăpugiul de Sus	Deva
404	Bătrîna	Hunedoara
405	Cerbăl	Hunedoara
406	Laz	Sebeş
407	Poiana Sibiului	Sebeş
408	Aciliu	Sibiu
409	Sibiu	
410	Ţichindeal	Agnita
411	Ilimbav	Agnita
412	Calbor	Făgăraş
413	Şona	Făgăraş
414	Veneţia de Jos	Făgăraş
415	Covasna	
416	Barcani (Valea Mare)	*Întorsura Buzăului
417	Băcel	Sfîntul Gheorghe
418	Bod	Braşov
419	Vlădeni	Codlea
420	Şercăiţa	Făgăraş
421	Hurez	Făgăraş
422	Drăguş	Victoria
423	Arpaşul de Jos	Victoria
424	Glîmboaca	Sibiu
425	Poplaca	*Sibiu
426	Arţi	Cugir
427	Sibişel	Orăştie
428	Dîncul Mare	Orăştie
429	Hunedoara	
430	Vadul Dobrii	Hunedoara
431	Dăbîca	Hunedoara
432	Vîlcelele Bune	Călan
433	Grădiştea de Munte	Orăştie
434	Rîul Sadului	Cisnădie
435	Boiţa	Cisnădie
436	Veştem	*Sibiu
437	Avrig	Sibiu
438	Cîrţişoara	Victoria
439	Breaza	Făgăraş
440	Copăcel	Făgăraş
441	Şinca Nouă	Codlea
442	Braşov	
443	Întorsura Buzăului	
444	Vama Buzăului	Braşov
445	Săcele	
446	Poiana Mărului	Zărneşti
447	Ştei	Haţeg
448	Clopotiva	Haţeg
449	Sălaşul de Sus	Haţeg
450	Pui	Haţeg
451	Peştera	Zărneşti
452	Sohodol	Zărneşti
453	Crasna	*Întorsura Buzăului
454	Fundata	Zărneşti
455	Petrila (Cîmpa)	*Petroşani
456	Crivadia	*Petroşani
457	Cîmpul lui Neag	*Petroşani
458	Petrila (Dilja Mare)	*Petroşani
459	Vulcan (Dealul Babii)	*Petroşani
460	Petroşani	

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
461	Prăleni	Vatra Dornei
462	Coşna	Vatra Dornei
463	Cîrlibaba	Gura Humorului
464	Izvoarele Sucevei	Cîmpulung Moldovenesc
465	Brodina	Rădăuţi
466	Straja	Rădăuţi
467	Argel	Cîmpulung Moldovenesc
468	Deluţ	Cîmpulung Moldovenesc
469	Ciocăneşti	Vatra Dornei
470	Argestru	*Vatra Dornei
471	Şarul Dornei	Vatra Dornei
472	Catrinari	Vatra Dornei
473	Pojorîta	Cîmpulung Moldovenesc
474	Vatra Moldoviţei	Cîmpulung Moldovenesc
475	Suceviţa	Rădăuţi
476	Vicovul de Jos	Rădăuţi
477	Frătăuţii Vechi	Rădăuţi
478	Marginea	Rădăuţi
479	Volovăţ	Rădăuţi
480	Solca	Rădăuţi
481	Vama	Cîmpulung Moldovenesc
482	Crucea	Cîmpulung Moldovenesc
483	Ostra	Gura Humorului
484	Doroteia	Gura Humorului
485	Mănăstirea Humorului	Gura Humorului
486	Cajvana	Rădăuţi
487	Grăniceşti	Rădăuţi
488	Grămeşti	Siret
489	Dersca	Dorohoi
490	Ilişeşti	Gura Humorului
491	Capul Codrului	Gura Humorului
492	Găineşti	Fălticeni
493	Horodniceni	Fălticeni
494	Şcheia	*Suceava
495	Pătrăuţi	Dorohoi
496	Zvoriştea	Dorohoi
497	Ibăneşti	Dorohoi
498	Oroftiana	Dorohoi
499	Broscăuţi	Dorohoi
500	Leorda	Dorohoi
501	Dumbrăveni	Suceava
502	Bosanci	Suceava
503	Chilişeni	Suceava
504	Corni	Botoşani
505	Ipoteşti	Suceava
506	Nicşeni	Botoşani
507	Vorniceni	Dorohoi
508	Mileanca	Dorohoi
509	Concesti	Dorohoi
510	Păltiniş	Dorohoi
511	Rădăuţi-Prut	Dorohoi
512	Coţuşca	Dorohoi
513	Ungureni	Botoşani
514	Răchiţi	*Botoşani
515	Cristeşti	Botoşani
516	Gorbăneşti	Botoşani
517	Săveni	Botoşani
518	Liveni	Botoşani
519	Hăneşti	Botoşani
520	Suliţa	Botoşani

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
521	Flămînzi	Botoşani
522	Truşeşti	Botoşani
523	Movila Ruptă	Botoşani
524	Ştefăneşti-Sat	Botoşani
525	Todireni	Botoşani
526	Santa Mare	Iaşi
527	Andrieşeni	Iaşi
528	Trifeşti	Iaşi
529	Vlădeni	Iaşi
530	Larga-Jijia	Iaşi
531	Luceni	Iaşi
532	Ciurchi	*Iaşi
533	Comarna	Iaşi
534	Ciurea	Iaşi
535	Grozeşti	Iaşi
536	Coropceni	Iaşi
537	Boroseşti	Negreşti
538	Voineşti	Iaşi
539	Dumeşti	Iaşi
540	Erbiceni	Paşcani
541	Belceşti	Paşcani
542	Plugari	Paşcani
543	Poiana Mărului	Hîrlău
544	Băiceni	Tîrgu-Frumos
545	Ion Neculce	*Tîrgu-Frumos
546	Mădîrjac	Iaşi
547	Mironeasa	Iaşi
548	Tansa	Roman
549	Gîdinţi	Roman
550	Mirceşti	Paşcani
551	Cozmeşti	Paşcani
552	Sireţel	Paşcani
553	Tudora	Paşcani
554	Preuteşti	Fălticeni
555	Tătăruşi	Paşcani
556	Moţca	Paşcani
557	Mirosloveşti	Paşcani
558	Ruginoasa	Paşcani
559	Dochia	Piatra-Neamţ
560	Hlăpeşti	Piatra-Neamţ
561	Humuleşti	*Tîrgu-Neamţ
562	Brusturi	Tîrgu-Neamţ
563	Săcuţa	Fălticeni
564	Baia	Fălticeni
565	Poiana Mărului	Fălticeni
566	Bălţăteşti	Tîrgu-Neamţ
567	Gîrcina	Piatra-Neamţ
568	Vaduri	Piatra-Neamţ
569	Cracăul Negru	Piatra-Neamţ
570	Pipirig	Tîrgu-Neamţ
571	Tarcău	Piatra-Neamţ
572	Ceahlău	Piatra-Neamţ
573	Poiana Largului	Piatra-Neamţ
574	Farcaşa	Piatra-Neamţ
575	Lunjeni	Vatra Dornei
576	Poiana	Piatra-Neamţ
577	Bicaz-Chei	Piatra-Neamţ
578	Huisurez	Piatra-Neamţ
579	Palanca	Comăneşti
580	Goioasa	Comăneşti
581	Bolătău	Moineşti
582	Tazlău	Buhuşi
583	Luminiş	Piatra-Neamţ
584	Podoleni	Buhuşi
585	Văsieşti	*Moineşti
586	Dofteana	Tîrgu-Ocna
587	Scorţeni	Bacău
588	Blăgeşti	Buhuşi
589	Miron Costin	Roman
590	Băluşeşti	Roman
591	Şerbeşti	Bacău
592	Măgura	*Bacău
593	Livezi	Tîrgu-Ocna
594	Gura Văii	Oneşti
595	Gioseni	Bacău
596	Odobeşti	Bacău
597	Tuleşti	Bacău
598	Dumeşti	Roman
599	Negreşti	Roman
600	Pungeşti	Vaslui
601	Mărăşti	Bacău
602	Petreşti	Bacău
603	Orbeni	Bacău
604	Godineştii de Jos	Bacău
605	Buda	Bacău
606	Ivăneşti	Vaslui
607	Cănţălăreşti	Vaslui
608	Dăneşti	Vaslui
609	Micleşti	Vaslui
610	Muntenii de Sus	Vaslui
611	Corodeşti	Vaslui
612	Puieşti	Bîrlad
613	Burdusaci	Bîrlad
614	Blaga	Bacău
615	Muncelu	Bîrlad
616	Băcani	Bîrlad
617	Bogdăneşti	Bîrlad
618	Lipovăţ	Vaslui
619	Olteneşti	Vaslui
620	Tătărăni	Huşi
621	Ghermăneşti	Huşi
622	Stănileşti	Huşi
623	Grumezoaia	Huşi
624	Vutcani	Huşi
625	Stoişeşti	Bîrlad
626	Vetrişoaia	Huşi
627	Fălciu	Bîrlad
628	Epureni	Bîrlad
629	Fruntişeni	Bîrlad
630	Bereşti-Sat	*Bereşti
631	Cîrja	Bîrlad
632	Suceveni	Galaţi
633	Oancea	Brăila
634	Vîrlezi	Tecuci
635	Fîrţăneşti	Galaţi
636	Cuca	Galaţi
637	Frumuşiţa	Galaţi
638	Odaia-Manolache	*Galaţi
639	Braniştea	Galaţi
640	Piscu	Galaţi
641	Pechea	Galaţi
642	Costache Negri	Galaţi
643	Cudalbi	Tecuci
644	Corod	Tecuci
645	Adam	Bîrlad
646	Belceşti	Bîrlad
647	Priponeşti	Bîrlad
648	Tălpigi	Tecuci
649	Matca	Tecuci
650	Liesti	Galaţi
651	Cîmpineanca	*Focşani
652	Umbrăreşti	Tecuci
653	Mirceştii Vechi	Focşani
654	Furcenii Vechi	Tecuci
655	Ionăşeşti	Tecuci
656	Homocea	Adjud
657	Borşani	Adjud
658	Păuneşti	Adjud
659	Străoane	Panciu
660	Boloteşti	Focşani
661	Mera	Focşani
662	Vidra	Panciu

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
663	Pralea	Adjud
664	Caşin	Oneşti
665	Rotileştii Mari	Panciu
666	Negrileşti	Focşani
667	Nistoreşti	Focşani
668	Nereju	Focşani
669	Soveja	Panciu
670	Hîrja	Băile Slănic

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI — MUNTENIA ŞI DOBROGEA (NALR — MD)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
671	Boişoara	Călimăneşti
672	Mlăceni	Călimăneşti
673	Arefu	Curtea de Argeş
674	Nucşoara	Cîmpulung
675	Albeşti	Cîmpulung
676	Lereşti	Cîmpulung
677	Rucăr	Făgăraş
678	Scăueni	Călimăneşti
679	Cepari	Curtea de Argeş
680	Muşăteşti	Curtea de Argeş
681	Boteni	Cîmpulung
682	Cetăţeni	Cîmpulung
683	Bercioiu	Rîmnicu-Vilcea
684	Valea lui Enache	Curtea de Argeş
685	Mălureni	Curtea de Argeş
686	Piţigaia	Cîmpulung
687	Cotmeana	Piteşti
688	Racoviţa	*Piteşti
689	Păduroiu	Piteşti
690	Ceauşeşti	Piteşti
691	Picior de Munte	Tîrgovişte
692	Hulubeşti	Tîrgovişte
693	Scheiu	Tîrgovişte
694	Gheboieni	Pucioasa
695	Brăneşti	*Pucioasa
696	Gemenea-Brătuleşti	Pucioasa
697	Runcu	Pucioasa
698	Valea Lungă-Cricov	Pucioasa
699	Ghirdoveni	Moreni
700	Lazuri	Tîrgovişte
701	Tăriceni	Ploieşti
702	Măneşti	Ploieşti
703	Diţeşti	Băicoi
704	Păuleşti	*Ploieşti
705	Băneşti	Cîmpina
706	Talea	Breaza
707	Şotrile	Breaza
708	Trăisteni	Sinaia
709	Mîneciu-Pămînteni	Slănic
710	Bertea	Slănic
711	Slon	Slănic
712	Bătrîni	Vălenii de Munte
713	Predeal-Sărari	Vălenii de Munte
714	Chiojdeanca	Vălenii de Munte
715	Nisipoasa	Găeşti
716	Fîntînele	Ploieşti
717	Cioceni	Ploieşti
718	Balta Doamnei	Ploieşti
719	Cioranii de Jos	Ploieşti
720	Grădiştea	Mizil
721	Andreiaşul de Jos	Odobeşti
722	Beciu	Odobeşti
723	Podul Lacului	Adjud
724	Jitia	Rîmnicul Sărat
725	Urecheşti	Focşani
726	Gologanu	Focşani
727	Bordeasca Veche	Focşani
728	Rîmniceni	Focşani
729	Năməloasa-Sat	Galaţi
730	Siriu-Băi	Buzău
731	Gura Teghii	Buzău
732	Luncile	Buzău
733	Mihălceni	Rîmnicul Sărat
734	Nehoiaşu	Buzău
735	Odăile	Buzău
736	Murgeşti	Rîmnicul Sărat
737	Ariciu	Brăila
738	Cotul Lung	Brăila
739	Vadul Soreşti	Buzău
740	Boldu	Rîmnicul Sărat
741	Gemenele	Brăila
742	Baldovineşti	Brăila
743	Valea Muscelului	Buzău
744	Măgura	Buzău
745	Galbenu	Buzău
746	Deduleşti	Rîmnicul Sărat
747	Gura Sărăţii	Buzău
748	Săgeata	Buzău
749	Gropeni	Brăila
750	Bălteni	Buzău
751	Viziru	Brăila
752	Limpeziş	Buzău
753	Zăvoaia	Brăila
754	Stăncuţa	Brăila
755	Padina	Buzău
756	Dealu-Lăunele	Piteşti
757	Olanu	Drăgăşani
758	Topana	Drăgăşani
759	Dienci	Drăgăşani
760	Alunişu	Drăgăşani
761	Poboru	Drăgăşani
762	Dumitreşti	Drăgăşani
763	Pădureţi	Slatina
764	Negreni	Slatina
765	Comăniţa	Slatina
766	Hîrseşti	Slatina
767	Bărca	Slatina
768	Mozăceniі-Vale	Slatina
769	Movileni	Slatina
770	Ulmi	Slatina
771	Balaci	Roşiori de Vede
772	Izvoarele	Slatina
773	Tituleşti	Slatina
774	Stoicăneşti	Roşiori de Vede
775	Mihăeşti	Roşiori de Vede
776	Călineşti	Roşiori de Vede
777	Plosca	Roşiori de Vede
778	Plopii-Slăviteşti	Roşiori de Vede
779	Salcia	Roşiori de Vede
780	Saelele	Roşiori de Vede
781	Furculeşti	Alexandria
782	Dracea	Turnu Măgurele
783	Poiana	*Turnu Măgurele
784	Piatra	Alexandria
785	Suhaia	Zimnicea
786	Budişteni	Piteşti
787	Tigveni	Găeşti
788	Gliganul de Sus	Găeşti
789	Răscăeţi	Găeşti
790	Recea (de Sus)	Găeşti
791	Fierbinţi	Găeşti
792	Cătunu	Găeşti
793	Gratia	Găeşti
794	Tătărăştii de Sus	Găeşti
795	Baciu	Găeşti
796	Zîmbreasca	Roşiori de Vede

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
797	Talpa-Bîscoveni	Roşiori de Vede
798	Merenii de Jos	Piteşti
799	Drăcşenei	Roşiori de Vede
800	Moşteni	Roşiori de Vede
801	Vîrtoapele de Sus	Roşiori de Vede
802	Drăgăneşti de Vede	Roşiori de Vede
803	Lăceni	Roşiori de Vede
804	Mavrodin	Alexandria
805	Toporu	Alexandria
806	Teleormanu	Alexandria
807	Ţigăneşti	Alexandria
808	Cervenia	Alexandria
809	Pietroşani	Zimnicea
810	Zimnicea	
811	Nucet	Tîrgovişte
812	Gheboaia	Tîrgovişte
813	Bolovani	Găeşti
814	Teţcoiu	Găeşti
815	Butimanu	Bucureşti
816	Mereni	Titu
817	Ulieşti	Găeşti
818	Zidurile	Găeşti
819	Brezoaia	Găeşti
820	Crevedia	Bucureşti
821	Crevedia Mare	Bucureşti
822	Militari	*Bucureşti
823	Uieşti	Bucureşti
824	Mihăileşti	Bucureşti
825	Comana	Bucureşti
826	Ghimpaţi	Bucureşti
827	Stoeneşti	Bucureşti
828	Radovanu	Oltenita
829	Drăgăneşti-Vlaşca	Alexandria
830	Băneasa	Giurgiu
831	Greaca	Oltenita
832	Chirnogi	Oltenita
833	Frăteşti	Giurgiu
834	Putineiu	Giurgiu
835	Malu	Giurgiu
836	Ciocîrlia	*Urziceni
837	Grindu	Urziceni
838	Miloşeşti	Slobozia
839	Valea Ciorii	Slobozia
840	Ciolpani	Bucureşti
841	Dridu	Urziceni
842	Giurgeni	Hirşova
843	Grădiştea	Bucureşti
844	Bărcăneşti	Urziceni
845	Butoiu	Urziceni
846	Căzăneşti	Slobozia
847	Amara	Slobozia
848	Frăţileşti	Slobozia
849	Baloteşti	Bucureşti
850	Bucu	Slobozia
851	Făcăeni	Feteşti
852	Drăgoeşti	Urziceni
853	Poiana	Slobozia
854	Ştefăneştii de Jos	Bucureşti
855	Albeşti	Slobozia
856	Tămădăul Mare	Urziceni
857	Dor Mărunt	Urziceni
858	Stelnica	Feteşti
859	Perişoru	Slobozia
860	Gurbăneşti	Oltenita
861	Vilcelele	Titu
862	Podul Pitarului	Bucureşti
863	Borcea	Feteşti
864	Sohatu	Oltenita
865	Ulmu	Călăraşi
866	Unirea	Călăraşi
867	Mînăstirea	Călăraşi
868	Grădiştea	Călăraşi
869	Roseţi	Călăraşi
870	Ulmeni	Oltenita
871	23 August	Galaţi
872	C. A. Rosetti	Tulcea
873	Luncaviţa	Măcin
874	Somova	Tulcea
875	Niculiţel	Isaccea
876	Turcoaia	Măcin
877	Cataloi	Tulcea
878	Beştepe	Tulcea
879	Crişan	Sulina
880	Agighiol	Tulcea
881	Dăeni	Hirşova
882	Topolog	Babadag
883	Enisala	Babadag
884	Lunca	Babadag
885	Ciobanu	Hirşova
886	Dulgheru	Hirşova
887	Rîmnicul de Jos	Babadag
888	Băltăgeşti	Hirşova
889	Tîrguşor	Constanţa
890	Seimenii Mari	Cernavodă
891	Sibioara	Constanţa
892	Cochirleni	Cernavodă
893	Dunăreni	Cernavodă
894	Peştera	Medgidia
895	Ostrov	Călăraşi
896	Băneasa	Călăraşi
897	Adamclisi	Medgidia
898	Topraisar	Techirghiol
899	Chirnogeni	Mangalia
900	Limanu	*Constanţa

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI — OLTENIA (NALR — O)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
901	Cîineni	Călimăneşti
902	Voineasa	Călimăneşti
903	Malaia	Călimăneşti
904	Călineşti	*Brezoi
905	Bumbeşti-Jiu	Tîrgu-Jiu
906	Novaci	
907	Vaideeni	Băile Govora
908	Costeşti (Ferigile)	Rîmnicu-Vîlcea
909	Muereasca	Călimăneşti
910	Zmeurătu	Rîmnicu-Vîlcea
911	Olteni	Rîmnicu-Vîlcea
912	Maghereşti	Tîrgu-Jiu
913	Poienari	Tîrgu-Jiu
914	Oteşani	Băile Govora
915	Scoarţa	Tîrgu-Jiu
916	Alunu	Tîrgu-Jiu
917	Băbeni (Ungureni)	Rîmnicu-Vîlcea
918	Pojaru	Tîrgu-Jiu
919	Lăpuşata	Rîmnicu-Vîlcea
920	Peşteana-Jiu	Tîrgu-Jiu
921	Vladimir	Tîrgu-Jiu
922	Băieşti	Băile Govora
923	Turburea	Tîrgu-Jiu
924	Slăvuţa	Craiova
925	Ghioroiu	Craiova
926	Oveselu	Drăgăşani
927	Prundeni	Drăgăşani
928	Văcarea (Uşurei)	Drăgăşani
929	Fratoştiţa	*Filiaşi
930	Bulzeşti	Craiova
931	Iancu Jianu	Craiova
932	Pleşoiu	Slatina

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
933	Izvor	*Craiova
934	Balş	
935	Dobriţa	Tîrgu-Jiu
936	Obîrşia	Tîrgu-Jiu
937	Cloşani	Tîrgu-Jiu
938	Frîncești	Tîrgu-Jiu
939	Turcineşti	*Tîrgu-Jiu
940	Siliştea	Băile Herculane
941	Mărăşeşti	*Baia de Aramă
942	Godineşti	Tîrgu-Jiu
943	Stolojani	Tîrgu-Jiu
944	Costeşti	Băile Herculane
945	Cireşu	Băile Herculane
946	Şovarna	Turnu Severin
947	Pieptani	Tîrgu-Jiu
948	Iloviţa	Orşova
949	Crăgueşti	Turnu-Severin
950	Imoasa	Strehaia
951	Slivileşti	Strehaia
952	Gîrbovu	Strehaia
953	Cerneţi	*Turnu-Severin
954	Cerveniţa	Turnu-Severin
955	Strehaia	
956	Butoieşti	Strehaia
957	Hinova	Turnu-Severin
958	Izvorălu	Turnu-Severin
959	Săliştuţa	Strehaia
960	Comănica (Tiuleni)	Filiaşi
961	Crivina	Turnu-Severin
962	Ostrovul Mare	Turnu-Severin
963	Jiana	Turnu-Severin
964	Iablaniţa	Băile Herculane
965	Gruia	Turnu-Severin
966	Vlădaia	Turnu-Severin
967	Salcia	Craiova
968	Verbiţa	Craiova
969	Seaca de Pădure	Craiova
970	Beloţ	Craiova
971	Sărbătoarea	*Craiova
972	Mărăcinele	Craiova
973	Unirea	Calafat
974	Galicea Mare	Craiova
975	Maglavit	Calafat
976	Ciupercenii Vechi	*Calafat
977	Desa	Calafat
978	Rast	Băileşti
979	Urzicuţa	Băileşti
980	Bistreţ	Băileşti
981	Măceşul de Jos	Băileşti
982	Şegarcea	Băileşti
983	Malul Mare	Craiova
984	Drăgoteşti	Craiova
985	Piatra	Slatina
986	Osica de Jos	Caracal
987	Castranova	Caracal
988	Radomir	Caracal
989	Mîrşani	Caracal
990	Sadova	Caracal
991	Amărăştii de Jos	Caracal
992	Băbiciu	Caracal
993	Studina	Caracal
994	Bechet	Corabia
995	Ianca	Corabia
996	Orlea	Corabia
997	Izbiceni	Corabia
998	Islaz	*Turnu-Măgurele

Ţ[1] s. m. invar. A douăzeci şi treia (iar după reintroducerea literelor *â* şi *q*, a douăzeci şi cincea) literă a alfabetului limbii române şi sunetul corespunzător (consoană semioclusivă dentală surdă).

Ţ[2] interj. **1.** (Adesea repetat) Exclamaţie care exprimă diverse stări emotive: **a)** mirare, uimire, surprindere. V. a! e i! hei! i! o! phi! *Am avut alta mai frumoasă, pentru ţigări, da' mi-a furat-o... — Ţa-ţa-ţa! Auzi, domnule!?* BACALBAŞA, S. A. I, 95, cf. DR. IV, 886. *Toţi (cu mirare). Ei?... Taaci! Ian cată!... Ţ-ţ-ţ-ţ!* MIRONESCU, S. 337. *Sînteţi gata? ... Ţi-ţi-ţi! ... Mare minune! se miră Sofron.* C. PETRESCU, Î. I, 92. *Oamenii se minunau: — Ţ-ţ-ţ!* SADOVEANU, O. III, 60. *Doamna ... se mira ţuguindu-şi buzele: — Ţ! ţ! ţ! ce limbă păsărească e asta?* id. ib. XV, 321. *Este chestie de ore. — Ţţ, ţţ, ţţ! făcea din buze Gaittany cu o falsitate evidentă.* CĂLINESCU, B. I. 657, cf. DL, DM. *„Frumoasă-i?" ... „Ca soarele!" ... „Ţţţ-ţţţ!" se minunează ea.* V. ROM. octombrie 1964, 5, cf. DEX; **b)** nemulţumire, neplăcere; dezaprobare. V. a! o! o f! *Avocatul (plictisit) — Ţţ!... Ce-are a face acuma politica?* CARAGIALE, O. II, 82. *Ţ-ţ-ţ! Mi-am stricat eu singur rostul cărăuşiei!* MIRONESCU, S. 110. *Ţţ, ţţ, ţţ, ţţ, ţţ, ai inci ori te mănîncă spinarea?* BRĂESCU, A. 61. *Petreceri, beţii, zeiefeturi! ... Ţţ! dar îi lipsea turcului ceva.* C. GANE, TR. V. 213. *Ţ! nu aşa, nevastă, se amestecă, nemulţămit, domnu Toma.* SADOVEANU, O. X, 634. *Ţ! Asta nu-mi place.* id. ib. XI, 266; **c)** (rar) bucurie, plăcere, mulţumire, satisfacţie. V. a! a h! o! v a i! *Ţ, minunat!* ALR II 3 257/219.

2. (Popular) Exclamaţie folosită pentru a exprima o negare. *Dar ce-am spus eu ai ascultat? — Ţ!* SADOVEANU, O. XIV, 590. *E măritată? — Ţ! — Atunci cine-i acel Gogu?* id. ib. XV, 105, cf. ALR II 4 426/928, ALR II/836, 876. *Ţ! nu vrea fata, nu vrea fata.* T. DIAL. M. I, 442. *Ai găsit vaca, mă? Celălalt dădu uşor din cap şi zise: — Ţi!* SNOAVA, III, 350.

— Scris şi: *tţ, ţî, ţa.*

— Formaţie pe baza unui sunet reflex.

ŢA[1] interj. (Pronunţat şi cu „a" prelungit; adesea repetat sau în combinaţie cu alte interjecţii) Strigăt cu care se cheamă, se alungă sau se mînă caprele şi oile. *Mă aplec pe vine-n jos: „Ţa-ţa!", şi chem căpriţa cu mîna, parcă aş vrea să-i dau tărîţe.* CARAGIALE, O. I, 144, cf. BARCIANU. *Căprarul îşi îndeamnă capra, îi cîntă domol: Ţa-ţa-ţa! căpriţă, ţa!* SADOVEANU, O. IV, 46. *Brezaia pereche n-are... Ţa, ţa, ţa şi he, he, he.* CĂLINESCU, O. IX, 417, cf. DL, DM, DEX, H XII 26. *Ţa, ţa, ţa oile şi caprele mele, că... eu tot mi-oi face din voi brînză şi caş.* COM. SAT. IV, 59. *Tot îndemna caprele zicînd: ... Ţa, la munte, să facem brînză de frunte.* ib., cf. COMAN, GL. *Ţa! rîie!* CV 1949, nr. 9, 33. *Brr, oaie! Ţa, oaie!* CHEST. V 77/79, cf. 77/4, 9, 23, 24, ALR SN II h 388/182, ib. h 389. *Ţa, ha!* ALR SN II h 389/172. *Ţa, mă!* ib. h 389/520. *Ţa, ţuş!* ib. h 389/605. *Nea, capră, ţa, capră!* ib. h 389/705, cf. GLOSAR REG.

— Şi: **ţă** (CHEST. V 77/44, ALR SN II h 389/228), **ţe** (GLOSAR REG.), **ţea** (CHEST. V 77/61) interj.

— Onomatopee.

ŢA[2] interj. v. **cea.**

ŢA[3] s f. v. **ţaţă.**

ŢÁBA interj. v. **ţîbă.**

ŢABÍNĂ s. f. v. **ţapină.**

ŢAC interj. (Adesea repetat sau în combinaţie cu variantele interjecţiei) **1.** Cuvînt care redă zgomotul produs de lovirea a două obiecte (metalice), de declanşarea unui mecanism, de copitele calului în mers etc. Cf. POLIZU. *Subprefectul auzi ţac! căzînd cocoşul revolverului, fără ca însă să plece lovitura.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Se duce la telegrafu lui cînd dimineaţa, cînd sara, şi toată ziua pesemne că-i face în cap ţaca-ţac! ţaca-ţac! că nu mai ştie de nimic pe lumea asta.* SADOVEANU, O. III, 381. *Am auzit în aparat „ţac"! A depus receptorul.* id. ib. XV, 128, cf. SCRIBAN, D. *Capră... ce-o joacă oamenii la Anul Nou şi pe care o fac să clămpănească mereu, sărind: ţac-ţac-ţac.* BĂCESCU, PĂS. 406. *Face „ţac" întocmai ca barza cînd deschide şi închide ciocul.* H II 154. *Fac cuţîcili... ţaca-ţac.* ALRT II 13, cf. 320. *Cîn dau cu amnaru-n cremene, auzîi şî la iel: ţac! ... atunci iera pistoale cu cremene.* T. DIAL. M. I, 66. *Avem lumină-n casă, intri cum îmurgeşte, ţac, cu lumina, cum să nu spui că ie bine-acuma?* ib. 414. *Văz vulpea cu făzănita-n gură, întinz şi io arma frumos, ţac! cu stînga.* ib. II, 330.

2. Cuvînt care redă zgomotul produs la tăierea unui material (mai ales cu foarfecele), a unui obiect etc. V. ţiri, ţiriţic. *A hotărît d. Nae să dea* [biletele] *la tipografie să i le facă cu numere: l-am ras? ţac! îi tai numărul.* CARAGIALE, O. VI, 177, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cum observă ceva ..., o frunză ori un mugure care iese din linie, trage din buzunar foarfecele şi ţac! face rînduială.* SADOVEANU, O. IX, 302, cf. BUL. FIL. V, 194, SCL 1960, 786. *Scoate cuţitul de la brîu, pune degetul cu inelul pe un tăietor, şi ... ţac! Îl taie şi-l aruncă cu inel cu tot în apă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 40. [Cînepa] *sî usca bine..., treceam cu ea la meliţă şî dăi cu meliţa, ţac-ţac, ţac-ţac, ţac.* T. DIAL. M. II, 377. *Ţac, ţac, Prin copac, Fiş, fiş, Prin păiş* (Coasa). GOROVEI, C. 114, cf. PASCU, C. 111. ◇ Expr. **A ajunge la ţac** = a ajunge la momentul oportun, a ajunge la ţanc. Cf. BUL. FIL. V, 193, 194.

3. Cuvînt care redă zgomotul produs prin lovirea la intervale regulate a pămîntului cu sapa sau cu altă unealtă agricolă pentru a-l mărunţi în vederea cultivării. *Şi-o luai cu grebla. O luai ţac, ţac, ţac, ţac, ţac ..., mărunt aşa.* T. DIAL. M. II, 284. *Te iei iar cu sapa. Şî-i dai ţac-ţac, ţac-ţac, mărunţăl aşa.* ib. 377.

4. (Adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează o acţiune bruscă şi neaşteptată sau o mişcare rapidă care se repetă în mod ritmic. *Primaru ţac, numadecît acasă.* O. BÎRLEA, A. P. III, 49. *Rămîne preoteasa acasă, iar vine primaru. Iar şi băiatu, ţac!* id. ib. 52. *Cu picioru calci într-o iapă, calci şi-n ailantî, ş' cu suveica ţac încolo, ţac încolo.* T. DIAL. M. II, 378.

5. Cuvînt care redă sunetul caracteristic scos de anumite păsări. *Capra-dracului..., nume... sugerat de ţăcănitul ţac-ţac-ţac ce-l scoate.* BĂCESCU, PĂS. 43, cf. 406.

6. (Familiar; şi cu valoare verbală) Cuvînt care imită vorbirea cicălitoare. Cf. SCRIBAN, D. *Taci odată şi nu mă tot ţaga-ţaga toată ziua!* id. ib. ▭ *Cum vine-acasă, cum începe: ţaca-ţaca!*

— Şi: **ţáca, ţága, ţăc** (SCL 1960, 786) interj.

— Onomatopee.

ŢÁCA interj. v. **ţac.**

ŢÁCĂ[1] s. f. **1.** (Prin Olt.) Fiecare dintre scîndurelele (late de 15—20 cm) cu care se loveşte mingea într-un joc de copii. Cf. TOMESCU, GL. ◇ Expr. **A da ţaca** = a lovi ţăcile[1] **(1)** una de alta. id. ib. ✦ (Art.) Joc de copii în timpul căruia jucătorii îşi lovesc reciproc scîndurelele cu care bat mingea. Cf. TOMESCU, GL.

2. (Prin Mold.) Obiect făcut din două scîndurele de lemn, imitînd forma ciocului de barză, care se fixează cu o mască pe faţa flăcăului deghizat în brezaie. Cf. PAMFILE, CR. 182, DR. I, 100. *În faţă îi pun la brezaie un cioc sau ţacă ... şi trăgînd brezaia de dînsa..., face „ţac" întocmai ca barza cînd deschide şi închide ciocul.* H II 154.

— Pl.: *țăci*. TOMESCU, GL.
— De la **țac**.

ȚÁCĂ² s. f. v. **țițacă**.

ȚÁCĂR s. m. (Prin sudul Munt.) **1.** „Bețișor ascuțit rămas din curățirea pomilor". Com. din TURNU MĂGURELE.

2. (La pl.) Vrejuri de rapiță și de fasole (Țigănești — Alexandria). Cf. ALR I 953/900.

— Pl.: *țacări*.
— Cf. ț e c.

ȚACFÉSTRU s. m. v. **sechestru**.

ȚACFISTRÁ vb. I v. **sechestra**.

ȚÁCHELĂ s. f. (Prin Transilv. și Bucov.) Oaie țigaie. Cf. TDRG.

— Pl.: *țachele*.
— Din germ. **Zackel**.

ȚÁCHIRĂ s. f. v. **țechiră**.

ȚÁCHISMĂ s. f. **1.** (Mat.; grecism învechit) Fracție. *Țachizme sau fărîmături*. MA 57ᵛ/20.

2. (Familiar; de obicei la pl., în forma *țachismele*) Moft, fandoseală, sclifoseală. *Dar asta, domnilor, nu e judecată de bărbat; e curată țachismă muierească*. CARAGIALE, O. IV, 3, cf. BARCIANU, SCRIBAN, D. ✦ Grimasă, strîmbătură. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Scris și: *țachizmă*. — Pl.: *țachisme*. — Și: **țachismète** (accentuat și *țachismete* BARCIANU, scris și *țachizmete* SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **țlehizmata** (CONACHI, în L. ROM. 1965, 223) s. f. pl.
— Din ngr. **τσάκισμα**. — **Țachismete, țlehizmata** <ngr. **τσακίσματα** (pl. lui τσάκισμα).

ȚACHISMÉTE s. f. pl. v. **țachismă**.

ȚÀC-ÎN-PÁC subst. v. **țoc-în-poc**.

ȚÁCLĂ s. f. v. **țaglă¹**.

ȚÀC-PÁC interj. Cuvînt care sugerează o mișcare sau o acțiune bruscă și rapidă. Cf. TDRG. *Crezi că popa-i slab? Să-ț ții și să-ț razi așa, țac-pac?* SADOVEANU, O. I, 610.

— **Țac + pac¹**.

ȚACSÁLĂ s. f. v. **țesală**.

ȚAFANDÁCHE s. m. invar. (Familiar) Bărbat (tînăr) spilcuit, sclifosit, ridicol și ușuratic; filfizon, fante, mutunache. *Un țafandache cu sticla în ochi, cu gîtul pus ca-ntr-un protap, cu gulerul stînd să-l apuce de nas, umblînd parc-ar călca numai în strachini*. CONV. LIT. XVI, 357, cf. JAHRESBER. VIII, 224, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Etimologia necunoscută.

ȚAG s. n. v. **țeh²**.

ȚÁGA interj. v. **țac**.

ȚAGÁN s. m. (Învechit, rar) Crab (*Carcinus*). *Felurimea și mulțimea peștelui este nesocotită, din care: sardele, pește roșu..., stridii, raci, ... țaganii*. GOLESCU, Î. 81.

— Pl.: *țagani*.
— Din ngr. **τσαγανός**.

ȚÁGĂL s. n. v. **țalgăr**.

ȚÁGĂR s. n. v. **țalgăr**.

ȚÁGĂRĂ s. f. v. **țalgăr**.

ȚAGHI s. n. sg. v. **țeh²**.

ȚAGÍRĂ s. f. sg. v. **țigîră²**.

ȚÁGLĂ¹ s. f. **1.** Vîrf ascuțit (al unei săgeți, al unei sulițe, al unui par etc.). *În vîrful săgeților acest fel de țagle au găsit cu socoteala lor de au făcut* (cca 1715). ARHIVA R. II, 21/21. *Acest tînăr oștean ... purta o măciucă foarte groaznică, cu multe noduri asupra ei și țigle de fier*. BELDIMAN, N. P. I, 100/7, cf. CIHAC, II, 534. *Partea ascuțită din par, ... cîtă intră în pămînt, se numește țaglă*. ANTIPA, P. 605, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., LTR. ✧ F i g. *Cu țaglele ochilor au sărit, cu ascuțit m-au lovit ... și cu toți odată foarte au alergat asupra mea*. BIBLIA (1688), 370¹/29, cf. TDRG. ✧ E x p r. **Cu ochii țaglă** = cu privirea atîntită. Cf. ALEXI, W. *Cel dintîi plecat cu pieptul pe muchea mesei, cu ochii țaclă pe cel din urmă, care se prefăcea cu desăvîrșire liniștit*. CONV. LIT. XLV, 621. *Rămăsese pironit locului, cu arma pe umăr ... și cu ochii țaclă pe urma lor*. CHIRIȚESCU, GR. 8. *Tudose rămîne cu ochii țaglă în căciula cerșetorului*. DELAVRANCEA, O. II, 280, cf. DR. IV, 859. *Damaschin a rămas cu ochii țaglă la capătul de țigară răsucit ca în burghiu*. CONTEMP. 1948, nr. 112, 6/6. **A se uita țaglă** (sau **țlelă**) = a se uita țintă, a se uita fix, atent. Cf. SCRIBAN, D., UDRESCU, GL. **A rămîne țaglă** = a rămîne cu ochii pironiți la ceva; a rămîne nemișcat, încremenit. *Am rămas țaglă, uitîndu-mă*. PAMFILE, J. II, 168. *Sînt cîteva clipe de extaz general... copiii de o parte rămași țaglă cu ochii pironiți la pom, părinții de alta, cu ochii umezi de fericirea bucuriei lor*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 28, cf. CADE. (Regional) **A sta cu ochii țaclă** (pe ceva sau pe cineva) = a nu slăbi din ochi; a urmări de aproape (ceva sau pe cineva). UDRESCU, GL. (Regional) **A sta țaclă pe** (cineva) = a certa, a cicăli pe cineva. id. ib. ✦ (În forma *țiglă*) Vergea de lemn (sau, mai rar, de fier), ascuțită la un capăt, în care se înfige carnea pentru a o frige; frigare. Cf. TDRG. *Înjghebai iute un foc mare, spintecai și curății păstrăvii pe dinlăuntru, îi înșirai pe o țiglă cît toate zilele de lungă și, în mai puțin de jumătate de ceas, prînzul meu fu gata*. HOGAȘ, M. N. 76, cf. DR. IV, 843, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Baba Maria... ieșea de la o vatră de jar, c-o țiglă lungă de fier în care erau trecuți, străpunși pe mijloc..., pui rumeniți*. SADOVEANU, O. V, 550, cf. SCRIBAN, D. *A căutat dară în grabă o țiglă lungă și... a început a înțepa din căldare tot cîte o bucățică* [de slănină] *și a o scoate repede pe calhă afară*. SBIERA, P. 270, cf. ȘEZ. V, 166, VI, 76. *Țigla se face din lemn; în țiglă se frig pui, găini ș.a.* ib. VIII, 87. *Băiatului îi țîțîia inima că l-or pune și pe dînsul în țiglă*. VASILIU, P. L. 55. *O așezat căprioara pe-o țiglă și pe crăcane, ca să se frigă*. id. ib. 191, com. din BILCA — RĂDĂUȚI, din STRAJA — RĂDĂUȚI și din VICOVUL DE SUS — RĂDĂUȚI, cf. ALR I 740/218, 370, ALR II 3 977/365, 414, 514, 520, 551, A V 6, 14, 31, 33, 35, VI 26, LEXIC REG. II, 122. *A sarit țigla de pe cui și s-a înh'ipt într-însu și l-a țîpat în jaru ceal mare, și l-a învîrt'it ... ca să-l coacă*. O. BÎRLEA, A. P. II, 505. ✧ L o c. a d v. **La țiglă** = fript în țiglă deasupra jeraticului. *S-a dus să pregătească ospăț cu păsări puse la țiglă și plăcinte la cuptor*. C. PETRESCU, R. DR. 173. *Adusese puii pîrpîliți la țiglă*. CAMILAR, N. I, 405. ✧ C o m p u s: (Bot.; regional) **țigla-gîștei** = păpădie (*Taraxacum officinale*). LEXIC REG. 87. ✦ (Rar; în forma *țiglă*; cu determinări introduse prin prep. „de" care arată felul cărnii) Păsări sau bucăți de carne înfipte într-o frigare; frigarea împreună cu carnea înfiptă în ea. *Am adus acasă o țiglă de sitari*. UDRESCU, GL. ✦ (Regional; în forma *țiglă*) Lăstar, mlădiță (Nicorești — Tecuci). Cf. ALR I 971/600.

2. (În formele *țiclă, țiglă)* Băț folosit la prinderea racilor, avînd la unul dintre capete o despicătură în care se pune momeala. *Pescarul care stă pe mal... ia țicla de coadă și-o scoate repede afară punînd mîna pe rac.* ANTIPA, P. 173, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Țiglele se pun în apă lîngă mal.* ȘEZ. IV, 117.

3. (Prin vestul Munt.; în forma *țiglă;* mai ales la pl.) Fiecare dintre țepușele **(I 2)** care se fixează între cele două rame ale pătulului de porumb, pentru a ține știuleții să nu cadă; țepușe care se înfig în talpa (sau în ramele) pătulului de cărat snopi. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Vergea de lemn folosită la făcutul gardurilor. Cf. CHEST. II 403/100, A III 1. ✦ (Prin sudul Transilv.) Zăbrea, gratie (de lemn); p. ext. obiect (portiță, suport etc.) făcut din zăbrele. Cf. ANON. CAR. *În jurul sobei este un stativ de lațuri numit țegle... pe care se atîrnă obiectele și rufele ca să se usuce.* VUIA, Ț. H. 112, cf. H XVII 5. *Eu afară lîngă gard, Lîng-o țagră de fereastră.* RETEGANUL, CH. 24, cf. VICIU, GL., GREGORIAN, CL. 63, A III 7,18.

4. (Prin Transilv. și Ban.) Fiecare dintre cele două prăjini pe care se așază coșciugul pentru a fi dus la groapă. Cf. CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL., ALR II/I h 171/27. ✦ (Regional) Carîmb (la loitră) (Vulcan). A III 12.

5. (Regional) Așchie, surcea, bețigaș (avînd diferite întrebuințări). Cf. H IX'90, COMAN, GL., ALR SN V h 1 306/353.

6. (Regional) Zăvor (la ușă) (Rozavlea — Sighetul Marmației). ALR — M II h 265/232.

7. (Prin Ban.; în forma *țagră)* Pirostrie **(1).** *În casă să mai află un sărcineriu pentru de pus pre el oale..., piciorușe adecă țagre sau pirostînie.* LIUBA — IANA, M. 99, cf. CADE, ALR SN IV h 1 033/36.

8. (Tehn.) Semifabricat de oțel cu secțiunea dreptunghiulară sau circulară, din care se lamineză bare, sîrme etc. și din care se forjează sau se ștanțează diferite piese; biletă. *Țaglele sînt blocuri cu secțiunea pătrată.* IOANOVICI, TEHN. 145. *Țagle de oțel nealiat.* NOM. MIN. I, 79, cf. LTR, DL, DM. *Prin sistemul ... de tăiere a țaglelor cu aparatul de sudură se pierde mult metal.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 861, cf. DER. *Cea mai importantă secție a uzinei* [este] *aceea în care intră țagla, materia primă venită de la Hunedoara.* V. ROM. iulie 1961, 55, cf. M. D. ENC., DN².

— Pl.: *țagle* și (regional) *țegle.* — Și: **țáclă, țágră** (pl. *țagre* CADE, A III 12 și *țăgre* A III 1, *țegre* VICIU, GL., GREGORIAN, CL. 63, *țăgri* ALR SN IV h 1 033/36), **țíglă, țiclă** s. f.

— Din germ **Zagel.** — Pentru sensul **7,** cf. și scr. c a g r i j e „pirostrii". — Pentru variantele cu *ți-,* cf. ț i c l ă[1].

ȚÁGLĂ² s. f. v. **ceaglă.**

ȚÁGLĂ³ s. f. v. **țiglă[1].**

ȚÁGRĂ[1] s. f. v. **țaglă[1].**

ȚÁGRĂ² s. f. v. **țaigăr.**

ȚAH interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită lătratul cînelui. V. h a m. *Un cățăluș sfrijit Asupra lor s-au răpezit: Țah, țah, țah, țah!* DONICI, F. 164, cf. TDRG. *Cățelul ... dînd glas: țah-țah! — sui și el pe urma iepurelui și trecu dealul.* SADOVEANU, O. VIII, 452, cf. 435.

— Onomatopee.

ȚÁHĂT s. n. (Prin Olt.) Lătrat continuu și insistent al cînelui. Cf. LEXIC REG. 32. ✧ (Adverbial; în legătură cu verbul „a ține") *Cînd simțea pe cineva strein, o ținea țahot cu lătratul.* AL. LUPULUI, P. G. 23. (E x p r.) **A se ține țahătă** (după cineva) = a urmări lătrînd continuu și cu insistență. *Cîinii se țin țahătă după lup.* CV 1950, nr. 4, 37.

— Și: **țáhătă** s. f., **țáhot** s. n., **țáhotă** (LEXIC REG. 87) s. f.

— **Țah** + suf. *-et.*

ȚĂHĂTĂ s. f. v. **țahăt.**

ȚAHI s. n. v. **țaică[1].**

ȚÁHNĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Cîine care latră mult și fără rost. LEXIC REG. 111.

2. Femeie rea de gură. Cf. LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țahne.*

— Postverbal de la **țăhni.**

ȚÁHOT s. n. v. **țahăt.**

ȚÁHOTĂ s. f. v. **țahăt.**

ȚAI s. n. v. **țaică[1].**

ȚAIC[1] s. n. v. **țaică[1].**

ȚAIC² s. n. v. **țaig[1].**

ȚÁICĂ[1] s. f. (Regional) Preparat industrial făcut din drojdie de bere sau din drojdie de vin, întrebuințat ca ferment pentru dospirea aluatului. *Pe la Focșani se numește „țaic"; „țaici" drojdiile ce se pun la facerea pînei ca să crească.* CRĂINICEANU, IG. 244, cf. TDRG. *Țaicul ... este cunoscut în orice gospodărie, căci cu el se plămădește coca de cozonaci și aluaturile ce vrem să crească.* VOICULESCU, L. 287, cf. SCRIBAN, D. *Se plămădește de colaci cu aluat anume pregătit, ori cu țaică din tîrg.* ȘEZ. V, 138, cf. VII, 184. *Se cerne făina, seara se plămădește un aluat cu aluățel și cu țaihi.* CHEST. VIII 25/8, cf. 22/32, ALR I 769/150, 166, 170, 289, 550, 552, 592, 594, 595, 596, 610, 708, 710, 725, 730, 740, 744, 746, ALR II/172, 605, CV 1949, nr. 8, 35, com. din HUDEȘTI — DOROHOI, A V 34, VI 26, LEXIC REG. 95, ib. II, 75, L. ROM. 1964, 117, ALR — M II h 522/227. *Pui într-o căpistere făină..., iei dă doi lei țaic.* T. DIAL. M. II, 52. *Puneam foina și dac-aveam ș-un pig dă țaic.* ib. 135, cf. ALIL 1983-1984, 315. ✦ Cantitate mică de aluat dospit, folosit pentru dospirea unui nou aluat; maia[1] **(1),** plămădeală **(1).** Com. FURTUNĂ.

— Pl.: *țaice.* SCRIBAN, D. — Și: **țale** (pl. *țaicuri* SCRIBAN, D. și *țaici),* **țaig** (ALR I 769/402, 424), **țalhi, țai** (ALR I 769/174, 748, 760, ALIL 1983-1984, 315), **țahi** (ALR I 769/158, 164), **țechi** (BORZA, D. 196) s. n.

— Din magh. **cáj g** (dial. *cájk).*

ȚÁICĂ² s. f. (sg.) **1.** (Prin Munt. și Olt.) Țață **(1).** Cf. CADE. *Unde e văru-meu, țaică?* STANCU, R. A. I, 162, cf. SCURTU, T. 287. *Foaie verde, colelie, D-aoleo, țaică Mărie, ... Ia-ți boii de lîngă vie, Că ți-i duc la primărie.* I. CR. III, 153, cf. PASCU, C. 236. ✦ Termen folosit de o femeie referindu-se la ea însăși cînd se adresează unei persoane (tinere). *Acuș vă fierbe țaica o cafea.* STANCU, D. 357. *Să nu mă mai cunoști tu pe mine! Să n-o mai cunoști tu pe țaică-ta Sița!* id. R. A. II, 119.

2. (Prin Olt.) Țață **(2);** termen folosit de o femeie referindu-se la ea însăși cînd se adresează iubitului. *Ad' la țaica, s-o spăl eu, Cu apă din aleșteu,... Cu săpun din sînul meu.* MAT. FOLK. 264. *Despăgubește-mă lele, De părăluțele mele ... — Țaica te-ar despăgubi, Da n'i-e bărbățălu-aci, Așteaptă pîn-o adurmi.* GRAIUL, I, 70. *Las' neică, să nu-i duci, Cine-i duce ala-i aduce, C-are țaica gură dulce.* I. CR. III, 153.

— De la **țață,** prin analogie cu *maică, taică.*

ȚÁICĂ³ s. f. v. **țaig[1].**

ȚAICĂU s. m. (Ornit.; prin nord-estul Transilv.) Gaiță *(Garrulus glandarius). Țaicării ... strică la*

cucuruz. BĂCESCU, PĂS. 289. *Țaicăul, țarca ... alungă hîrăii.* id. ib., cf. L. ROM. 1970, 206.

— Pl.: *țaicăi.*

— Din magh. **szajkó.**

ȚÁIE[1] s. f. v. **țaig[1].**

ȚÁIE[2] s. f. v. **țîțaie.**

ȚAIG[1] s. n. **1.** (Regional) Țesătură deasă, subțire și rezistentă, din care se fac de obicei haine de lucru. *Haine de țaig.* MÎNDRESCU, I. G. 96. *Purta un costum ieftin, de țaig, și bocanci mari, milităresti.* T. POPOVICI, S. 159, cf. PORȚILE DE FIER, 349.

2. (Prin vestul Munt. și prin Olt.; în forma *țaie, țîu)* Obiect de îmbrăcăminte sau de rufărie de calitate inferioară ori vechi, uzat și rupt; buleandră, zdreanță. *Ia-ți țaiele de aici și pleacă!* BOCEANU, GL. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O țaie de fustă.* CIAUȘANU, V. 206. *Mi-am făcut o țaie de flanel.* UDRESCU, GL. ✦ Haină subțire (TOMESCU, GL.) și uzată (LEXIC REG. II, 33); haină scurtă și strîmtă (ib. 17). ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *I-a făcut un țîu de haină.* ib. ✦ (Regional; în forma *țaică)* Cămașă subțire (Brădișorul de Jos — Oravița). *O cămeșă subțire se numește țaică ori pîrțaică.* H XVIII 146.

3. (La pl.; în forma *țaie)* Țoale, straie. *I-a luat perceptorul toate țaiele din casă.* UDRESCU, GL. ✦ Fel de îmbrăcăminte caracteristic locuitorilor unor anumite regiuni, unor anumite categorii sociale; veșminte. *Alte țaie poartă mocanii, altele la noi.* UDRESCU, GL. *Moarte sînt fetele noastre după d-ăi cu țaie albastre (= straie de oraș).* id. ib.

— Și: **țaie** (PORȚILE DE FIER, 349) s. n., **țáică, țáie** (pl. *țaie* și *țăi* CIAUȘANU, V. 206, LEXIC REG. II, 33) s. f., **țîu** s. n.

— Din săs. **zaich** (germ. **Zeug).**

ȚAIG[2] s. n. v. **țaică[1].**

ȚAIG[3] s. n. v. **țaigăr.**

ȚÁIGĂL s. n. v. **țaigăr.**

ȚÁIGĂR s. n. **1.** (Regional) Arătător la ceasornic; limbă, (regional) manoș. Cf. CADE, com. din TIMIȘOARA, CV 1950, nr. 2, 30, ALR II/I MN 140, 3 906/27, 36, 53, 64, 76, 105, 172, 362, ALRM II/I h 375, A I 23, 26, 31, 34, 35, 36, II 9, 10, V 14, 15, 20, VI 4, LEXIC REG. II, 42, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 276.

2. (Prin Ban.) Limba pendulului. ALR II/I MN 140, 3 907/29, 47, ALRM II/I h 376.

— Pl.: *țaigăre* (ALR II/I MN 140, 3 906/27, 105, 172, 353, 365) și *țaighere* (ALR II/I MN 140, 3 906/362), *țaigăruri* (ib. 3 906/2). — Și: **țaig** (A V 14, GLOSAR REG.; pl. *țaiguri* ALR II/I MN 140, 3 906/386), **țálgăl** (GLOSAR REG.), **țálghiș** (ib.), **țágăr** (CADE, CV 1950, nr. 2, 30, ALR II/I MN 140, 3 907/47, A I 31, 35, TEAHA, C. N. 276), **țágăl** (A I 36) s. n., **țăgără** (com. din TIMIȘOARA, ALR II/I MN 140, 3 906/64, 76, ib. 3 907/29, ALRM II/I h 375, A I 23, 26, LEXIC REG. II, 42; pl. *țagăre* ALR II/I MN 140, 3 906/64, A I 23 și *țăgări* ALR II/I MN 140, 3 906/76, LEXIC REG. II, 42), **țágră** (ALR II/I MN 140, 3 906/36, ALRM II/I h 375/36; pl. *țăgri* ib.), **țángără** (ALR II/I MN 140, 3 906/53, ALRM II/I h 375/53) s f., **țégher** (TEAHA, C. N. 277) s. n.

— Din germ. **Zeiger.**

ȚÁIGHAUZ s. n. (Germanism învechit, prin Ban.) Arsenal. [Crucea] *încă în țaighauz stă.* N. STOICA, C. B. 151.

— Pl.: ?

— Din germ. **Zeughaus.**

ȚÁIGHIȘ s. n. v. **țaigăr.**

ȚÁIGRAM s. n. (Germanism învechit, prin Mold.) Dulap de ținut scule. Cf. ALII, 1976, 79, cf. 83.

— Pl.: *țaigramuri* și *țaigrame.*

— Din germ. **Zeugrahmen.**

ȚAIHI s. n. v. **țaică[1].**

ȚÁISĂL s. m. (Ornit.; prin Transilv.) **1.** Scatiu **(1 a);** (regional) țiscăn *(Carduelis spinus).* Cf. PĂCALĂ, M. R. 30. *Țaițării sînt galbeni.* BĂCESCU, PĂS. 297, cf. 166.

2. (În forma *țaizăr)* Pițigoi *(Parus maior).* Cf. L. ROM. 1970, 206, 208.

— Pl.: *țaisăli.* — Și: **țáizăr** (BĂCESCU, PĂS. 166, 297, L. ROM. 1970, 206, 208), **țáițăr, țáițăl** (BĂCESCU, PĂS. 405) s. m.

— Cf. germ. Zeisig.

ȚAITÚNG s. n. v. **țăitung.**

ȚÁIȚĂL s. m. v. **țaisăl.**

ȚÁIȚĂR s. m. v. **țaisăl.**

ȚÁIZĂR s. m. v. **țaisăl.**

ȚAL s. m. (Ieșit din uz) **1.** (Cu valoare de interjecție) Cuvînt cu care era chemat chelnerul pentru a încasa costul consumației într-un local; plata! *Țal! țal!! strigă Mache bătînd foarte tare în masă.* CARAGIALE, O. II, 55. *Un rom și țal!* id. ib. VI, 206, cf. MÎNDRESCU, I. G. 96, JAHRESBER. X, 216, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM. ✦ Achitarea consumației într-un local public; plată[1] **(4).** (Fig.) *Am consumat frumos, n-am ce zice; îți mulțumesc ... — Cum se poate să pleci așa, fără țal? ... Are Graziella să ceteasсă un studiu nou al ei; nu ți-am spus că, după masă, e și o surpriză?* CARAGIALE, O. II, 146.

2. Chelner care încasa costul consumației într-un local public. *În localurile mari, așezate la vad bun, trebuiesc și trei țali.* CARAGIALE, O. II, 144, cf. MÎNDRESCU, I. G. 96. *E pustiu localul. Pe-un scaun lăturalnic stă dus pe gînduri țalul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. 96. *Țalul ... îți schimbă un bilet de 20 de lei.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Trebuie să trec prin Viena, după cum mă informase țalul, ca să ajung la Gänsdorf.* BRĂESCU, A. 241. *Tănăsache, țalul, își luase toate măsurile, ... dacă pică vreun client.* P. CONSTANT, R. 140. *Chelnerii, bucătarii și țalii i-au oferit... un banchet.* ARGHEZI, S. XI, 97, cf. DL, DM. *Un țal aduse o listă de mîncare.* BARBU, G. 326, cf. DEX, SCL 1978, 321.

— Pl.: **(2)** *țali.*

— Din germ. **Zahlen.** — Pentru sensul **2,** cf. și Z a h l[kellner].

ȚÁLA interj. v. **cea.**

ȚÁLĂR s. m. v. **țeler.**

ȚÁLEAR s. m. v. **țeler.**

ȚALIGRĂDEÁN, -Ă adj. v. **țarigrădean.**

ȚÁLINĂ[1] s. f. v. **țelină[1].**

ȚÁLINĂ[2] s. f. v. **țelină[2].**

ȚALOÁNTE subst. (Învechit) Vopsea galbenă. *Deaca vei pune țaloante, văpseală galbenă,* [lazurul] *se face verde.* GREȚU, P. 396.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȚAM interj., s. n. v. **mulțam.**

ȚAMBÁL s. n. **1.** Instrument muzical de percuție asemănător cu talgerele **(3)**; chimval. *Lăudați cu bune viersuri De chimvale într-alesuri, Lăudați și-l strigați tare În țimbale de cîntare.* DOSOFTEI, PS. 497/4. *Ieșiră ... întru timpinarea lui Saul împăratul, cu tîmpene și cu veselii și cu țîmbale.* BIBLIA (1688), 209²/8. *Fiii lui Israil jucînd... cu alăute și cu tîmpene și cu țimbale.* ib. 224¹/6. *S-au stîns lămpile de baluri. Și țimbalele-au tăcut.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 111. *Muzica pornește c-o izbucnire de țimbale și clarinete.* id. ib. III, 168, cf. TDRG. *Se băteau țimbale și alămuri.* BARBU, PRINC. 146.

2. Instrument muzical (lăutăresc) de percuție, alcătuit dintr-o cutie de rezonanță de formă trapezoidală, prevăzută cu coarde de metal care sînt lovite cu două ciocănele speciale; (regional) țumbulumbă. *Lăutarul acum lovește o strună în țimbula sa, acum alta.* MAIOR, P. 97/17, cf. ISER, PONTBRIANT, D. *Lăutari cu țambalul, ... e o plăcere!* CARAGIALE, O. I, 281. *Știe să cînte cu ghitara, cu flautul și cu țimbalul.* id. ib. III, 17. *Peste puțin sosiră trei țigani la cîrciumă, unul cu vioara, altul cu clarinetul și al treilea cu țimbala.* SLAVICI, N. II, 83, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M. *Un acord zglobiu de țimbal.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 137. *În crîșmă-i vuiet mare De țimbal și de vioare!* IOSIF, T. 233, cf. TDRG, CADE. *Sunau țambale, tîrzia noapte... De cabaret.* BACOVIA, O. 168. *Tăcerea se spinteca deodată de chiote de nai, de bocete de viori, de gemete surde de țambal.* I. BOTEZ, B. I, 64. *Imita acompaniamentul țimbalului.* TEODOREANU, M. II, 182. *Își repara ciocănelele țambalului.* P. CONSTANT, R. 139. *Niște lăutari negri își înstrunară coardele și-și sunară țambalele.* SADOVEANU, O. X, 387. *Țiganii cu diblele și cu țimbala lor începură a cînta.* id. ib. 53. *În muzica militară nici nu este țimbală.* DAN, U. 133, cf. SCRIBAN, D. *Au auzit cîntec de țimbal și nai Și s-au întors.* ARGHEZI, VERS. 159. *Russe Danilo trecuse...în mijlocul roții* [horei], *cu țambalul atîrnat pe după gîtul tuciuriu.* V. ROM. februarie 1954, 243. *Țambalul mare ... este numit ... în Ardeal țimbal.* ALEXANDRU, I. M. 99. *Țambalul bîzîia nesimțitor ca o femeie arțăgoasă pusă pe sfadă.* V. ROM. mai 1958, 46. *Vîntul se iscă iar. Se încorda în trestiile înalte și drepte, care sunau ca un țambal.* BARBU, G. 56. *Începu să-și încerce țambalul.* BĂNULESCU, I. 23. *Patru lăutari, cu țambalele, cîntau să ridice cîrciuma în sus.* NEAGU, Î. 56, cf. H II 33, 120, VII 9, 273. *Lăutele, țambalele, cobzele se înginară pînă-n cîntatul cocoșilor.* PÎRVESCU, C. 94, cf. A IX 1, 2, 3, 6. *La țimbulă strunele se lovesc cu două ciocănele.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. GLOSAR REG.

3. (Rar) Instrument muzical de percuție asemănător cu toba; timpan. Cf. JAHRESBER. II, 211, BARCIANU.

4. (Rar; în forma *țimbal)* Țiteră. Cf. ISER. ✦ (Regional; în forma *țambar)* Cobză (Vladimir — Tîrgu Jiu). ALR I 1 462/815. ✦ (Regional; în forma *țimbal)* Contrabas (Fibiș—Lipova). LEXIC REG. 120.

5. (Rar) Trîmbiță (STAMATI, D.) mică de tinichea (ALR II/2).

6. (Prin nord-vestul Munt.) Numele unui dans popular, asemănător cu sîrba, care se joacă de către două, trei sau cel mult patru persoane, care se prind una de alta pe după mijloc; melodia după care se execută acest dans. Cf. VARONE, J. R. 50, id. D. 148.

7. (În argoul frizerilor; prin analogie cu corzile țambalului **2)** Barbă cu fire groase și tari. *Cînd vei auzi pe lucrătorul care te servește strigînd ... ucenicului „țambal", să știi că ți-a calificat barba „foarte tare și deasă", care necesită un brici cu lama mai groasă.* DR. VII, 164.

8. (În argoul militarilor) Pat de la arest. L. ROM. 1982, 36. ✧ Expr. **A sta pe țambal** = a face arest. ib. 37.

— Pl.: *țambale* și (regional) *țambaluri* (SCRIBAN, D., A IX 2). — Și **țimbál,** (învechit și regional) **țămbál** (A IX 3, 6; pl. *țămbaluri* ib.) s. n., (regional) **țambálă** (A IX 1), **țimbálă,** (prin Transilv.) **țimbólă, țimbólă** (ALEXANDRU, I. M. 99) s. f., (regional) **țambár, țimblón** (ALEXANDRU, I. M. 99), **timbál** (CR 1829, 237¹/27), **zambál** (H VII 229) s. n.

— Din lat. **cymbalum,** pol. **cymbal,** germ. **Zimbel.**
— Pentru **țimblon,** cf. magh. cimbalom.

ȚAMBALAGIOÁICĂ s. f. (Rar) **1.** Femeie care cîntă la țambal **(2).** UDRESCU, GL. *Tița țambalagioaica vrea să cînte ceva.* id. ib.

2. Soție de țambalagiu **(1).** UDRESCU, GL.

— Pl.: *țambalagioaice.*
— **Țambalagiu** + suf. *-oaică.*

TAMBALAGÍU s. m. Muzicant care cîntă la țambal **(2);** (rar) țambalist, (învechit și regional) țimbular, (regional) țimbulaș. *Taraful lăutarilor de supt Sotir Ciupitul, țambalagiul Olănitei, împodobise din prezniță un cap mare de porc.* DELAVRANCEA, S. 182, cf. BARCIANU. *Țimbalagiul se dă de ceasul morții, bătînd din ciocănașe, doar o aduna vioarele răzlețe.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un lăutar și un țambalagiu ne cînta și la prînz și seara.* CAMIL PETRESCU, P. 112. *Merse să mănînce la birtul cu grătar și țambalagii.* C. PETRESCU, Î. II, 249. *La birtul cu mesele acoperite cu hîrtie ... plîngea pe strune un țambalagiu bătrîn și singur.* I. BOTEZ, B. I, 66. *Lăutarii mergeau pe jos, pe lîngă trăsura hamalului — vioristul prim și muscalagiul în stînga, secundul și țambalagiul în dreapta.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 234. *Lăutarii aceștia — scripcari, țambalagii, naiști ... se îmbrăcau de obicei în curate anteree de postav.* C. GANE, TR. V. 363. *Țambalagiul negru ... lovea mecanic ciocănașele pe strunele stăpînite de niște degete uscate.* BART, E. 197, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 240. *Doi țambalagii cu mustățile mari băteau coardele instrumentelor cu betișoare.* STANCU, R. A. II, 138. *Am început să urmăresc cu interes mișcările iscusite ale țambalagiului.* V. ROM. februarie 1954, 243. *Este țambalagiu, dar cîntă și din contrabas.* ALEXANDRU, I. M. 329. *Bietul tatsău..., ce om la casa lui, țambalagiu cunoscut.* PREDA, R. 207. *Laliu, țambalagiu, nu mai e de-un an și-o lună, și țambalul tot mai sună.* BĂNULESCU, I. 58.

— Pl.: *țambalagii.* — Și: **țimbalagíu,** (rar) **țimbelegíu** (DDRF) s. m.

— **Țambal** + suf. *-agiu.*

ȚAMBÁLĂ s. f. v. **țambal.**

ȚAMBALÍST s. m. (Rar) Țambalagiu. *Ioji, țambalistul, le trîntise o înjurătură.* P. CONSTANT, R. 139. *Acesta a alcătuit cu ei o orchestră formată din doi vioriști..., un toboșar și un țimbalist.* ALEXANDRU, I. M. 17.

— Pl.: *țambaliști.* — Și: **țimbalíst** s. m.
— **Țambal** + suf. *-ist.*

ȚAMBÁR s. n. v. **țambal.**

ȚAMBERÉLE s. f. pl. (Prin sud-estul Mold.) „Stofe din Istambul". COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

ȚAMBÓI s. m. v. **țimboi.**

ȚÁMBRĂ s. f. Construcție de lemn care căptușește pereții unei galerii de mină sau ai unei fîntîni, ghizd;

fiecare dintre scîndurile sau bîrnele folosite la această construcție. *Cei ce aduc pari, nuiele, țambre i alte lemne pentru trebuința ocnii* (a. 1830). DOC. EC. 458. *Acea ocniță ... erea întocmai ca o ocnă, adică la gură ca puțul cu țambre sau ghizduri.* GORJAN, H. II, 49/18. *Aducerea țambrelor..., tăierea și lucrarea lor în pădure* (a. 1848). DOC. EC. 949, cf. CIHAC, II, 428, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Lucrătorii ... prind țambrile în păretele de sare.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., I. CR. XIII, 115. *Ai dă lucram în ocnă ne băga cu o praștie..., a plecat praștia și s-a aninat d-o țambră.* GR. S. III, 347. *[Puțul de petrol ... se țâmbruia, se ghizduia, ca fîntîna, cu] țambre.* ALR II/762. ✦ (Regional) Scîndură folosită la făcutul gardurilor, coșarelor etc. Cf. DDRF. *Se văruiește ... tavanul caselor, dacă e bagdadie (făcut din țambre, lipit, tencuit și văruit).* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 227, cf. SCRIBAN, D. *Ulucele de garduri ascuțite la vîrf mai poartă în fosta regiune a săcuienilor și numele de „țambre".* C. GIURESCU, P. O. 116, cf. SCL, 1978, 321, GEORGESCU-TISTU, B. 89, CHEST. IV 19/742. [La temelie] *bați țambre de brad; umpli cu pămînt moale.* ALR II 3 763/531. [Coșarul se face] *de nuiele; de țambre de brad.* ib. 5 320/531. [Cînepa] *o puneam ... pi garduri, așa, pă fiecare țambră cîte-o mănușă.* T. DIAL. M. II, 552. *M-a luad de lîngă mama și m-a așăza*[t] *cu burta-n țambre.* ib. 728. ✦ P. ext. (Regional) Gard făcut din scînduri. *Aîît cotețul cît și strunga sînt împrejmuite cu „corlăți" sau „țambri".* STOIAN, PĂST. 49.

— Pl.: *țambre.*

— Din pol. **cembra**, ucr. **цімбра, цямра.**

ȚAMBRICÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Mold.) Care se supără repede, căruia îi sare repede țandăra; supărăcios. Cf. SCRIBAN, D., SCL, 1975, 349.

— Pl.: *țambricoși, -oase.*

— **Țambră** + suf. *-icos.*

ȚÁMBROȘ, -Ă adj. (Prin Transilv.) Îmbrăcat luxos (COMAN, GL.); împodobit fără gust (com. din URCA — CÎMPIA TURZII); mîndru, îngîmfat (com. din URCA — CÎMPIA TURZII, ALR SN V h 1 254, MAT. DIALECT. I, 289). *De cînd a ajuns om mare așa-i de țambroș, că nu mai poți vorbi cu el.* MAT. DIALECT. I, 289.

— Pl.: *țambroși, -e.*

— Etimologia nesigură. Cf. ț i m b r ă.

ȚAMPARÁ s. f. v. **geamparale.**

ȚÁMPURĂ s. f. (Regional; în l o c a d v.) **De-a țampura** = rostogolindu-se la vale; de-a berbeleacul (Orlat — Sibiu). Cf. HEM 2 076, H XVII 182. *S-a dus de-a țampura.* H XVII 182.

— Etimologia necunoscută.

ȚAMȚÁR s. m. v. **samsar.**

ȚANC¹ interj. Cuvînt care redă un zgomot ascuțit, produs prin lovirea unui obiect din metal sau (mai rar) din lemn. Cf. BARCIANU. *Țanc! se auzi deodată o lovitură de fier în fier.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., SCL, 1960, 789. *Cîn sal*[t] *cocoșu la pușcă, țanc!... a simți*[t] *lupu!* T. DIAL. M. II, 25. *Vîj, vîj, prin păiuș, Țanc, țanc, prin copaci* (Coasa). ȘEZ. IV, 84, cf. GOROVEI, C. 114. *Icea banc, icea țanc, devale ninge* (Sita). PASCU, C. 70, cf. PAMFILE, C. 32.

— Onomatopee.

ȚANC² s. n. **1.** Băț sau vergea cu care se măsoară, însemnîndu-se cu cîte o crestătură, cantitatea laptelui muls de la oi cu ocazia alcătuirii stînii, uneori cantitatea vinului, a țuicii etc. dintr-un vas; (regional) țăncușă **(I 2).** V. r ă b o j **(I 1)**, ț e n c h i³ **(2).** Cf. VAIIAN, V., POLIZU, ALEXI, W., PĂCALĂ, M. R. 453. *Țancul se cresta la nivelul laptelui avut de fiecare proprietar.* VUIA, PĂST. 88, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BUTURĂ, EC. 181, H XVII 95, XVIII 34, DENSUSIANU, Ț. H. 112, CHEST. V 6/52, 61/55, 132/52, 55, 60. *Măsuratu* [laptelui] *să faș-așa: să puie o șumătaće măsură în șubăr și bagă țancu. Și-l scuoće afară țancu și-l crestadză pănă und'e-i ud.* ALRT II 16, cf. A III 18, PORȚILE DE FIER, 165, NALR — O IV h 769. ✧ L o c. a d v. (Familiar) **La** (sau, rar, **pe) țanc** = la momentul potrivit, exact cînd (sau cum) trebuie. *Vrea să i se potrivească toate la țanc.* SLAVICI, ap. CADE, cf. ZANNE, P. V, 618, TDRG, PAMFILE, CR. 248. *Avem timp berechet ... Că eu nu plec niciodată pe țanc.* BRĂESCU, O. A. II, 270. *Am crezut că am sosit prea devreme la întîlnire...; dar pe urmă am observat că ești la țanc.* SADOVEANU, O. IX, 490, cf. SCRIBAN, D. *Nea Sandule, la țanc ai picat!* GALAN, B. II, 202. *Am sosit la țanc, să te împiedic de a săvîrși un sacrilegiu.* VINEA, L. II, 153. *Am căzut la țanc.* H. LOVINESCU, T. 150. *La țanc, tocmai atunci, hopa și Miai, se întorcea de unde se dusese.* PREDA, Î. 121, cf. SCL, 1978, 321. *Ai zis la țanc vorba care trebuie.* NEAGU, Î. 196. *Se vede că era un făcut ca Sgîmboiu să sosească tot la țanc, cînd era îndrăgostiților lumea mai dragă.* POPESCU, B. III, 143. *Te-i pricepe tu cum să potrivești treaba, să iasă numai la țanc.* VASILIU, P. L. 141, cf. A V 26. **Pe** (sau **în) țanc** = tocmai, fix, exact. *Ce ore sînt? ...* — *În țanc, sînt tocmai nouă.* MACEDONSKI, O. II, 91, cf. DDRF. *Stama, cu chef, plăti Izvoreanului pă țanc: un cerceaf, trei bumășci ... și o firfirică.* CHIRIȚESCU, GR. 182, cf. ȘĂINEANU, D. U., I. CR. V, 376. *Erau doi tovarăși ... Au slujit ei un an pe țanc.* FURTUNĂ, C. 57. (Adverbial) *Automobilul se oprise țanc în fața primăriei.* V. ROM. februarie 1954, 37. ✧ E x p r. (Învechit și regional) **A lua țanc** (sau **țancul)** (la un vas), **a da cu țancul** sau **a da țanc** (la un vas) = a măsura cu țancul **(1)** cantitatea de lichid dintr-un vas. Cf. VAIIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 429, DDRF, CIAUȘANU, GL. (Regional) **A vorbi cu țanc** = a vorbi prin semne; a vorbi fără șir. Cf. VAIIAN, V., CIHAC, II, 429. ✦ (Învechit) Semn făcut pe un vas în locul pînă unde ajunge lichidul conținut; (regional) țăncușă **(I 4).** Cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 429. ✦ (Regional) Bețișor cu ajutorul căruia, cînd se țese o velință, se măsoară lățimea unei vergi. L. ROM. 1961, 24. ✦ P. ext. Unitate de măsură; obiect cu care se măsoară. *M-am tocmit cu dumnealui ca să-i fac ... cărămidă... într-acest chip: zece mii după țancul Băleanului și prețu cîte taleri trei* (a. 1813). DOC. EC. 150. *Să taie bolovanii după țancul cel obicinuit al ocnii, iar nu mai mici* (a. 1827). ib. 383, cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Brînza de vară se măsura cu țancul.* VUIA, PĂST. 87, cf. ALR II 6 675/76. ✦ (Regional) Semn distinctiv constînd dintr-o bucată de lemn sau de material textil care se pune pe pănura dată la piuă, pe scurilele date la vopsit. *Țancul se da și la cănuri..., ca să-și poată găsi fiecare pe a sa.* CIAUȘANU, GL.

2. (Regional) Crestătură, de anumită formă, făcută la urechea oii ca semn de recunoaștere; (regional) țăncușă **(III 1).** V. r ă b o j **(I 3)** (Măceșul de Jos — Băilești). Cf. ALR SN II h 403/872, ALRM SN I h 267/872.

3. (Regional; la unele jocuri de copii) Loc sau semn la care trebuie să ajungă sau pe care trebuie să-l atingă cei ce se întrec la un joc (de obicei, cu mingea). Cf. DDRF, ZANNE, P. V, 618, SCRIBAN, D., COMAN, GL. ✦ (Și în construcția *în țanc*, ALR SN V h 1 291/514) Țintar **(1 a).** Cf. ALR SN V h 1 291.

4. (Regional; la pl.) Bețișoare cu crestături sau bilețele numerotate cu care se trage la sorți; (regional) țăncușă **(I 5).** Com. LIUBA, GL. OLT. *Face țancurlealea și le pune-ntr-o căcălă colea, le-amestecă ș-apoi iș bagă fiecare mîna ș-ia cîte-un bilet.* ib.

5. (Regional; în expr.) **A da țanc la pepene** = a tăia și a scoate o bucată dintr-un pepene pentru a gusta dacă e bun. Cf. DDRF.

6. (Regional) Fîșie îngustă, porțiune de pămînt, de holdă etc. Cf. PAMFILE, J. II, 168. *Pe la asfințitul soarelui a mai rămas un țanc de orz de secerat.* Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

7. (Regional) Ciob (Poiana Mărului — Zărnești). ALR — T 755/446.

8. Instrument de care se servesc dogarii la asamblatul doagelor. Cf. DDRF.

— Pl.: *țancuri.* — Și: (regional) **țenchi** (COMAN, GL.), **țeanc** (H XVII 95, XVIII 34) s. n., **țáncă** (com. LIUBA, COMAN, GL.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚANC[3] s. n. (Regional) Vîrf ascuțit și înalt de stîncă, creastă pietroasă, colț de stîncă; p. anal. vîrf de deal, culme. V. țic[4] **(1).** *Munții își desfășură podoabele lor de o măreție sălbatecă, țancuri ascuțite ies vinete din întunecimile pădurilor de brazi.* VLAHUȚĂ, R. P. 124, cf. BARCIANU. *Nu erau limanuri..., ci doar coaste De țancuri și de stînci prăpăstioase.* MURNU, O. 92, cf. TDRG, PAMFILE, CR. 248. *Căprioara ... sare în picioare și pornește spre țancurile de stîncă din zare.* GÎRLEANU, L. 25, cf. DR. III, 746, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Floarea-reginei culeasă de pe un țanc pietros... e ca și o medalie de aur.* SIMIONESCU, FL. 121. *Nămestii de țancuri se sprijineau pe vînt, Încît muntele ținea mai mult de cer decît de pămînt.* VOICULESCU, POEZII, I, 260. *Urcă un țanc oblu, pășind rar și domol ca muntenii.* SADOVEANU, O. IX, 79. *Din țancul pe care stam, contemplam în zarea luminoasă... grădinile unui liman fericit.* id. A. L. 171, cf. SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 21. *O formațiune geologică... lua cu asalt, vertical, toate țancurile.* BLAGA, H. 54. *Strîmtorile, țancurile și codrii sînt de partea mea.* V. ROM. septembrie 1970, 16, cf. L. ROM. 1986, 216. *S-o suit pe un munte cu ea și i-o dat drumu pe un țanc.* ȘEZ. III, 188, cf. H X 315. *Se făcea că erea într-o pădure mare... Ajunseră la valea apii, la un priboi, lîngă un țanc.* PLOPȘOR, C. 48, cf. CHEST. IV 34/172 c. *Sub unele țancuri (stînci) sunt peșteri de poți băga...7—800 oi.* ib. V 9/44, cf. ALR I 400/125, 129, 138, 554, 798, 820, ALR SN III h 814/130, A V 15, LEXIC REG. II, 33, FOLC. OLT. — MUNT. I, 468. *N-am făcut nimic pe țenchiurile alea de deal.* UDRESCU, GL. ✦ (Prin nordul Mold.) Perete (înalt și drept) de stîncă; mal abrupt, prăpăstios. Cf. DDRF, ȘEZ. III, 91. ✦ (Prin Mold.) Loc pietros. Cf. ALR II 2 483/551, A V 8. ✦ (Prin Olt.) Ridicătură mică de pămînt. Cf. CADE, PAȘCA, GL.

— Pl.: *țancuri.* — Și: (regional) **țenchi** s. n.

— Din germ. dial. **Zanken** (germ. **Zinken**).

ȚÁNCĂ[1] adj. (Regional; cu sens neprecizat, probabil) Țanțoșă. Cf. BUD, P. P. 6, 83. *Pe cea verde de cîmpie Merge-și o verde cocie. Da-n cocie cine șede? Șede o țancă nevăstancă.* id. ib. 6.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. țancoș.

ȚÁNCĂ[2] s. f. v. **țanc[2]**.

ȚÁNCOȘ, -Ă adj. (Regional) Țanțoș. Cf. VICIU, GL., ALR I 1 564/896.

— Pl.: *țancoși, -e.* — Și: **țîncoș** adj. ALR SN V h 1 255/27.

— Cf. țanțoș.

ȚANDÁC s. n. (Regional) Bucată (de smalț) plesnită sau sărită (de la o oală) (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *țandacuri.*

— Cf. țandără.

ȚÁNDARĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÁNDĂRI[1] s. n. (Regional) Grămadă de gunoi (Rîmnicul Sărat). CV 1949, nr. 9, 33.

— Pl.: *țandăre.*

— Etimologia necunoscută.

ȚÁNDĂR[2] s. n. v. **țandără.**

ȚÁNDĂRĂ s. f. **1.** Bucată mică (subțire și lunguiață) care se desprinde sau sare dintr-un lemn, dintr-un os, dintr-o piatră etc., prin cioplire, spargere sau lovire; așchie, surcea, (învechit) oțapoc, (regional) salcă[1], sălîngă, scăborcă, sclepeniță, țașcă. *Îndreptînd un tun supt cort ..., au lovit o ladă ... și țandările lăzii au omorît pă Timuș.* RADU POPESCU, CM I, 365, cf. MOLNAR, D. 50/4. LB. *Lovitura cade Pe un pilastru ... Sar țandări și schinteie la răpedea izbire.* HELIADE, O. I, 316, cf. VALIAN, V., ISER. *Cotoiul ..., sărind ..., să-nfipse-n țandara unui copaciu rupt de vînt.* PANN, P. V. III, 62/19, cf. POLIZU, HEM I 178. *E destul de o singură greșeală de lopată, pentru ca ...* [din plută] *să nu mai rămîie țanduri.* CONV. LIT. I, 267, cf. CIHAC, II, 429, COSTINESCU, LM. *El se opri la o depărtare cît arunci cu o zburătură de țandără.* ISPIRESCU, L. 334. *Milogul ..., înhățînd vioara de lîngă dînsul, o trînti cu mînie și o făcu țăndări.* DELAVRANCEA, T. 179. *Ia apoi unul dintre jucători o surcică, țandură ori un bețișor uscat ... și, aprinzîndu-l la un capăt, îl dă vecinului său.* MARIAN, Î. 202. *Vîntul izbește* [corăbiile] *... Țandări le sfarmă.* COȘBUC, AE. 13. *Un mănunchi de stuf uscat sau de țandări lungi de brad uscat ... ce se aprinde noaptea.* DAMÉ, T. 126, cf. BARCIANU, ALEXI, W., MUSCEL, 104, BIANU, D. S., TDRG, DR. III, 709. *În lipsă de lemne mai groase, focul se face și cu țanduri.* SEVERIN, S. 25, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Acest copac stîrni mînia cerului și o palmă înfricoșată îl risipi în țăndări.* GALACTION, O. 79. *Vasile Mogrea muta scaunul de la stînga la dreapta, trîntindu-l de tresăriră toți, așteptînd să-i vadă sărind țăndurile.* C. PETRESCU, Î. II, 108. *Lîngă trunchiurile sparte țăndările-a strîns.* VOICULESCU, POEZII, I, 109, cf. SCRIBAN, D. *În fracturile prin arme de foc poate exista o sfărîmare în țăndări.* ABC SĂN. 166, cf. DSR. *A luat baltagul ce-l purta cu sine și a răsărit cu el o țandură din pod, spre semn că a trecut pe-acolo.* SBIERA, P. 142. *Un trăsnet îngrozitor detună stejarul și numai țanduri sări din trupina lui.* ȘEZ. III, 235, cf. GRAIUL, I, 306. *Și de-oi putea să mă-ntind să pocnească copacu și să sară țănduri din el, apoi să știi că-i numai bun.* VASILIU, P. L. 66, cf. ALR I 982/270, 528, 880, ib. 985/158, 229, 418, ib. I 988/790, 880, ALR II/I h 275, ALRM II/I h 381, A V 25. *Cînd pe pămînt îl trîntea, Țăndări din cobuz sărea.* BALADE, III, 90. *Caută nește uscături, nește țăndări di corlăzi.* O. BÎRLEA, A. P. II, 548, cf. NALR — O II h 221, ib. h 222, ALR — M II h 290. *Făcem focu cu țăndări.* T. DIAL. M. II, 106, cf. NALR — B I h 69/75, ALR — T 732, ib. 733. *Țandăra nu sare departe de trunchi,* se zice (mai ales defavorabil) despre copiii care seamănă cu părinții lor. Cf. ZANNE, P. I, 294. *Țandăra bradului în vrajba satului* (Scripca). GOROVEI, C. 338. (Glumeț) *De ai norocire a fi ... vlastare de viță aleasă, țandură de os sfînt ..., fii sigur că ai să fii bine primit.* NEGRUZZI, S. I, 238. ✧ (Prin analogie) *Fulmicotonul, în jocul bizar al morții, răspîndise în toate direcțiile țăndări de trupuri omenești.* BART, S. M. 75. *Și așa mi ți l-oi arunca o dată, de nu s-alege nici urmă de țandările și pulberea lui* [a zmeului]. MERA, L. B. 211. ✧ Expr. **A-i sări** (cuiva) **țandăra** = a se supăra, a se înfuria. V. și sări[2] **(6).** *Cînd stau de vorbă la vreo adunare, Din ceva atuncea țandara îmi sare Și încep îndată ca să-mi cert bărbatul.* PANN, P. V. II, 99/12, cf. POLIZU. *Cînd îi sărea lui țandăra, era sărită și pace bună.* SLAVICI, O. I, 228. *Te-ai și supărat? Da' iute-ți mai sare țandăra!*

VLAHUȚĂ, S. A. III, 167, cf. ZANNE, P. I, 294, BARCIANU. *Lui Irimie nu-i sărea ușor țandăra.* AGÎRBICEANU, S. 68. *Parcă prevăd de pe acum un scandal ... Din nimica îi sare țandăra.* BASSARABESCU, S. N. 190. *Cînd îi sărea țandăra, nu mai ținea în samă nimic.* SADOVEANU, O. II, 416, cf. SCRIBAN, D. *Nu se știe niciodată din ce le sare țandăra.* BLAGA, H. 112. *Lui Toma Ocî, om iute din fire, i-a și sărit țandăra.* STANCU, D. 42. *Soseau aghesmuiți, cu limba ascuțită, gata să le sară țandăra și să se supere.* BARBU, G. 140, cf. I. CR. IV, 86, com. din PIATRA NEAMȚ, CIAUȘANU, GL. (Rar) **A avea o țandără în cap** = a fi indispus. Cf. BARCIANU. ✦ (Rar) Schijă. *Cît colo plesnește un groaznic obuz ... și țăndările lui scormonesc aprig țărîna.* ODOBESCU, S. III, 565. *Fusese lovit în șold de o țandără de bombă.* SLAVICI, O. II, 250. *Se farmă iar un obuz ... O țandură îmi ia o bucată de ureche.* SADOVEANU, O. XV, 175. ✦ (Regional) Țeapă **(II 4)** (care intră sub piele sau sub unghie). Cf. KLEIN, D. 442, ALR I 1 207/194, 550, 552, 582, 594, 600, 746, 768, 790, 896, 934, ALR II/I h 93. ✦ (Regional) Bucată mică, neînsemnată. Cf. CADE. *Erai cît o fărîmă de fulg și de nimic, O coajă de tărîțe, o țandără, o pleavă.* ARGHEZI, C. O. 27. *O țandără de pîine.* PAMFILE, ap. CADE. *Muncea pîntr-o țandră dă măligă.* GRAIUL, I, 227. *Mai avem cîti-o țandără dă pămînt.* ib. 231.

2. Bucată dintr-un obiect de sticlă, de faianță, de lut etc. spart; ciob, hîrb, spărtură, (regional) breanc, tioc (v. t o c[3] **I 5**). *Țandere de sticle pe care adese le nesocotește cineva, dar care poate vătăma rău.* MOZAICUL (1838), 192/3. *Trîntește paharul de masa de marmură, prefăcîndu-l în țăndări.* CARAGIALE, O. II, 61. *Țăndări de vas frînt.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 44. *A căzut împreună cu galeria ei, răsturnînd niște oale cu flori, făcute țănduri.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 33. *I-a scăpat din mînă clopotul de sticlă ... și s-a făcut țăndări.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 306. *S-au băut paharele pînă la fund ca să le trîntească de pămînt, să le sfărîme în țăndări.* ARDELEANU, V. P. 258, cf. CADE. *Zgomotul sticlei zdrobite păru o tînguire prelungă ... Cîteva țîndări îl plesnîră peste obraji, zgîrîindu-l ca niște gheare de pisică.* REBREANU, R. II, 203. *Adeseă ... ieșea la iveală cîte o țandără de oală roșie.* GALACTION, O. 115. *Luă sticla de bere neîncepută, făcînd-o țăndări de pămînt.* TEODOREANU, L. 91. *Și țăndări fă oglinda în care s-a privit.* VOICULESCU, POEZII, I, 231. *Zvîrli între ei oala, care se făcu țănduri.* SADOVEANU, O. X, 56, cf. SCRIBAN, D. *Tuci sărit în țăndări.* BOGZA, A. Î. 221. *Gloanțele ... mușcau din parapet și țăndări de cărămidă zburau în toate părțile.* T. POPOVICI, S. 403. *Am luat un pahar și ... am vrut să-l trîntesc pe masă și să-l fac țăndări.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 31, cf. DSR. *Voica-n beci năvală da ... Năstrăpioara că-mi scăpa, Numai țandări c-o făcea.* TEODORESCU, P. P. 674, cf. ALR SN IV h 1 036, ALR—T 755/326, 443, 444, 453. ✧ (Prin analogie) *Numai fotografiile lunii mai pot oferi priveliști atît de intense și de ireale, munți plesniți în țăndări, văi stranii.* BOGZA, A. Î. 194. ✧ F i g. *Aș sfărîma soarele în țăndări de aur, L-aș presăra-n cărarea ca de neauă.* EMINESCU, O. IV, 108. *Cearcă a se scula ..., dar nu reușește decît să trezească o durere vie în tot trupul, capul mai ales e în bucăți, în țăndări.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 172. *Cerul parcă-n țăndări își surpa tavanul.* VOICULESCU, POEZII, I, 45. *Își văzu universul minat, orgoliul de comentator redus în țăndări.* ARGHEZI, S. XI, 172. *Insectele mi le fixam în ace ... Se aliniau în cutia mea așchii de smarald, țăndări de opal ..., tot atîtea ființe fără nume.* BLAGA, H. 59. *În jurul meu, un ocean de fulgere ... Și zboară-n țăndări stele și comete!* BENIUC, V. 14. *La asfințit se văzu o țandără de cer albastru. Soarele ... se arătă roșu.* CAMILAR, N. II, 250.

3. (Regional) Bucată despicată dintr-un lemn sau dintr-o scîndură, avînd diferite întrebuințări. Cf. POLIZU. *I-ați făcut cruce numai dintr-o țandără.* CAMILAR, C. 82. *Pe sania asta nu-s 20 de țandări.* VICIU, GL., cf. ALR I 1 418/363, 898. ✦ Șipcă sau vergea care se bate pe pereții de bîrne ai clădirilor pentru ca să stea tencuiala sau lipitura. Cf. PAMFILE, I. C. 420, CHEST. II 208/1, ib. 369/167, ALR II/I MN 124, 3 785/365, A V 22. ✦ Fiecare dintre bucățile de lemn așezate orizontal într-un gard. Cf. A III 12, V 28.

4. (Învechit; cu sens colectiv) Lemn pentru foc. *Și mai multă cheltuială merge la țandăra care arde necontenit 8 luni* (a. 1819). DOC. EC. 199. *Să avem a face pă an cîte două mii stînjeni țandără din pădurea noastră* (a. 1827). ib. 394.

5. (Prin Ban.; art.; în forma *țîndăra)* Numele unui dans popular din Banat. Cf. VARONE, JOC. ROM. N. 128, id. D. 148.

— Pl.: *țăndări* și (regional) *țandări, țăndăre* (ALR II/I h 275/27). — Și: (popular) **țándură** (pl. și *țănduri, țandure* ib. h 93/53), (învechit) **țăndară, țănderă,** (regional) **țándără** (ALR II/I h 93/531, ALR I 1 207/594, 600), **țîndără, țéndură** (CHEST. II 208/1) s.f., **țándăr** (MOLNAR, D. 50/4, ALR I 985/125, 178, ALR II/I h 93/2), **țándur** (ALR II/I h 93/551, ib. h 275/365, A V 14, 31, GLOSAR REG.; pl. m. *țanduri* ALR II/I h 93/551, ib. h 275/365) s. m., s. n., **țándră** (ALR I 985/28), **zándură** (A V 8; pl. *zănduri* ib.) s. f., **zándur** (ALR II/I h 93/228) s. n.

— Din săs. **zander** (germ. **Zander**).

ȚÁNDERĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÁNDÎRĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÁNDRĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÁNDUR s. m., s. n. v. **țandără.**

ȚÁNDURĂ s. f. v. **țandără.**

ȚANGALĂU s. m. v. **țîngălău.**

ȚANGATÉU s. m. (Regional) Băiețandru; (popular) țîngăuaș (Săcel—Cluj). ALR—T 517/307.

— Pl.: *țangatei.*

— De la **țangău.**

ȚÁNGĂR s. m. (În formulele de eliminare la jocurile de copii, de obicei în corelație cu m a n g ă r; cu sens neprecizat). Cf. GRAUR, E. 19. *Țangăr, mangăr, na cartof.* MAT. FOLK. 517. ✧ (Glumeț) *Perpelița hacana, țangăr, mangăr, berlengher, buf! Turcul rămase cu ochii holbați, fără să priceapă.* SADOVEANU, O. II, 98.

— Cf. m a n g ă r.

ȚÁNGĂRĂ s. f. v. **țaigăr.**

ȚANGĂU s. m. v. **țîngău.**

ȚANGHÎLE s. f. pl. (Regional) **1.** Boarfe, calabalîc (Sibiel—Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 64. *Și-o luat țanghilele și s-o dus.* ib.

2. (În forma *țangile)* Țesături sau haine care constituie zestrea miresei. *Înainte însă — ne spun șcheii bătrîni — aducerea hainelor miresii ... nu se făcea cu carul, ca astăzi, ci fiecare invitat lua care o pernă, care o scoarță, cărînd astfel țangilele.* DR. V, 27, cf. 32.

— Și: **țangíle** s.f. pl.

— Cf. săs. z a i c h (germ. Z e u g).

ȚANGÍLE s. f. pl. v. **țanghile.**

ȚANGÍU s. m. v. **țîngău.**

ȚANTÍMĂ s. f. v. **centimă.**

ȚANTINÉLĂ s. f. v. **santinelă.**

ȚANȚ s. n. (Regional) „Țurțure de aur masiv" (Crișcior — Brad). PAȘCA, GL. *Am găsit țanțuri de aur azi cînd s-or slobozit găurile.* id. ib.

— Pl.: *țanțuri.*

— Cf. germ. Zain „lingou".

ȚANȚAVÁI s. n. (Prin estul Mold.) Petrecere, chef cu lăutari. I. CR. IV, 85. *Trei zile țonțovai, Iar de acolo chiu și vai!* ZANNE, P. IV, 668.

— Pl.: ? — Și: **țonțovái** s. n.

— Cf. rus. танцовать.

ȚANȚĂRÚȘ s. m. v. **țințăruș**[1].

ȚÁNȚOȘ, -Ă adj. (Adesea adverbial) Care se impune prin aspect, prin ținută etc.; care este plin de sine, care are purtare sfidătoare; fălos, mîndru **(I 3)**, (învechit și popular) măreț **(1)**, (regional) ostru[1], țancoș, țunțurliu. V. fudul, încrezut, îngîmfat, semeț **(1)**, trufaș **(1)**, țonțoroi. Cf. KLEIN, D. 442. *Coconul Drăgan e mîndru ..., țanțoș, mojîcos, nu-i ajunge nimeni nici cu strămurarea la nas.* HELIADE, O. II, 425. *Mergi tot țanțuș, dîrz cu capul, pasu-n vînt, ochii la cer.* PR. DRAM. 362. *Vezi trecînd pe promenadă feluri de figuri care de care mai țanțoșe.* NEGRUZZI, S. I, 327. *Trece un boier țanțuș cu un arnăut după el.* ALECSANDRI, T. 141, cf. CIHAC, II, 534. *Cîte ființe Ar trebui să treacă pe-a ta cale: Unele mîndre, țanțoșe, regale, Cu-ncoronată frunte.* EMINESCU, O. IV, 85. *Între-un poet nemernic, ce vorbele înnoadă Ca în cadență rară să sune trist din coadă, Și-ntre-ofițerul țanțoș cu spada subsuoară Alegere nu este.* id. ib. 289. *Cum ajung în iarmaroc, încep a mă purta țanțoș printre oameni de colo pînă colo.* CREANGĂ, A. 56. *Zi cu zi, cocoana se făcea ... mai țanțoșă.* CARAGIALE, O. II, 224. *Băiet deștept, gureș și curățel, ... era țanțoș.* SLAVICI, N. II, 228. *Nu te supăra, domniță, și nu fi așa țanțoșă.* ISPIRESCU, L. 307. *Venea țanțoș, aducînd două pahare și o garafă de vin.* CONTEMPORANUL, IV, 137. *Își turtește pe ceafă pălăria spartă ... și calcă țanțoș, militărește, ca în tactul unui marș.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 4. *Colonelul mergea spre casă, țanțuș și pieptos, ai fi zis că se crede după asaltul Plevnei.* CONTEMPORANUL, VI$_2$, 200, cf. DDRF. *A doua zi își găta feciorul, stramăn și țanțoș ca un păun.* N. REV. R. I, supl. II, 29, cf. BARCIANU. *O coconiță grăsulie ... mergea țanțoș, de parcă-ar fi călcat pe sloi.* ADAM, S. 81, cf. ALEXI, W., TDRG. *Vorbea, ținîndu-se țanțoș cînd pe vîrful picioarelor, cînd pe călcîie.* BUJOR, S. 98. *Duducilor, zise Andrei, intrînd fără ceremonie și oprindu-se drept în mijlocul lor, țanțoș și cu mînile în buzunare.* HOGAȘ, H. 84. *Eu nu vreau să știu de alde calici țanțoși care umblă să-i împuieze capul.* REBREANU, I. 27, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Aici își vor frînge oasele tocmai cei care se țin mai țanțoși.* C. PETRESCU, C. V. 111. *Căpitanului îi plăcea să meargă oamenii țanțoși, veseli și să bată talpa la pămînt.* SADOVEANU, O. II, 403, cf. SCRIBAN, D. *Olimpia ieși suspinînd, iar Stănică o urmă țanțoș.* CĂLINESCU, E. O. I, 95. *Maiorul, foarte țanțoș și năbădăios, căruia nu-i place să se treacă așa ușor peste el, întreabă furios.* CAMIL PETRESCU, O. II, 239. *Ne-a întors spatele și s-a depărtat țanțoș ca un cocoș.* STANCU, R. A. IV, 370. *E o demnitate onorifică, dar care nu se capătă decît dacă ești țanțoș și înfipt.* VINEA, L. I, 326. *Venea de la București în două trăsuri. În una era el, țanțoș, și-n ailaltă bastonul și pălăria.* SORESCU, L. L. I, 142. *De la o vreme nu-și mai schimba hainele, era mai țanțoș în uniformă.* V. ROM. aprilie 1971, 49. *În mod firesc a învins cel care trebuia să predea o lecție despre pacturi unor grupe de studente blonde, ... țanțoșe și pupeșe.* STĂNESCU, R. 371, cf. DSR. *Se mai schimbă oleacă în toată înfățișarea lui. Se făcu mai țanțoș și începu să mîie oile.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 162, cf. ȘEZ. IX, 149, ALR SN V h 1 254/762. *Dar și cînd e bucuros, Merge țanțoș și voios.* FOLC. MOLD. II, 283. ✧ (Glumeț) *Țanțoș, cu pieptul în platoșă ..., venea un cocoș.* GÎRLEANU, L. 14. *Găinile ... începură să cotcodăcească de bucurie și să umble țanțoșe de colo pînă colo.* STĂNOIU, C. I. 200. *Bondarul, ieșind țanțoș și zdravăn ..., o îmbie pe biata albină.* FURTUNĂ, V. 4. ✧ Fig. (Substantivat) *Țanțoșii sînt pahare plăpînde de rozol, cu temelia slabă.* MOZAICUL (1838), 192/15. ✦ Care exprimă mîndrie, semeție, aroganță. *Victoria, enervată de felul țanțoș cu care vorbea Dudescu, voi să schimbe îndrumarea convorbirii.* D. ZAMFIRESCU, R. 16. *Pălăria-beretă țanțoșă, aninată peste claia castanie de păr.* REBREANU, NUV. 6. *Lîngă prefectul Boerescu ședea ... căpitanul de jandarmi Tiberiu Corbuleanu cu o mustață țanțoșă.* id. R. II, 83. *Se înălța un nas țanțoș, rece, cu linii tăioase, argăsit de tabac și de ger.* KLOPȘTOCK, F. 211. *Folosește un stil țanțoș.* CĂLINESCU, I. 89. *Ridică mîna ... spre a-și potrivi mai bine pe cap chipiul care-i dădu deodată o înfățișare strașnic de țanțoșă.* CAMILAR, N. I, 262.

— Pl.: *țanțoși, -e.* — Și: (regional) **țánțuș, -ă** adj.

— Etimologia necunoscută.

ȚANȚOȘÍ vb. IV v. **țăntoși.**

ȚANȚOȘÍE s. f. v. **țăntoșie.**

ȚÁNȚURĂ s. f. (Regional) Haină rea, zdreanță (Uricani). VICIU, GL. *Aruncă-te, fleandură, Că te-ajunge țanțură.* id. ib.

— Pl.: *țanțuri.*

— Cf. rănțură.

ȚÁNȚUȘ, -Ă adj. v. **țanțoș.**

ȚAP s. m. **I. 1.** Masculul caprei. *Unt de vacă și lapte de oaie, cu grasul mieilor și berbecii, fiii giuncilor și țapi.* PSALT. 314. *Că nu iaste amu puteare ... sîngele juncilor și al țapilor să lase păcatele.* CORESI, EV. 392. *Adu mie trei giunci ... și trei țapi.* PO 51. *Pentru hîrtie, au fost scriind pe pei de oaie și de țap în zilile vechi.* HERODOT[2], 273. *Nu-ți voi lua de la casă Vițăl, nice vacă grasă, Nice țap hrănit din turmă.* DOSOFTEI, PS. 165/11. *Și împărți întru ziua aceaia țapii cei bălțați și cei albi și toate caprele ceale bălțate și albe.* BIBLIA (1688), 22[1]/58, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 213, KLEIN, D. 442. *Bătrînul au cumpărat în tîrg un țap pentru ca să facă praznic.* ȚICHINDEAL, F. 547/18, cf. LB, VALIAN, V. *El visă că picase în niște turme de țapi furioși.* BĂLCESCU, M. V. 392, cf. STAMATI, D. *La ea oricine-a mers Și capul său plecîndu-și ... cu coarne s-a ales, Precum berbecii, boii și țapii dau dovadă.* NEGRUZZI, S. II, 296, cf. POLIZU. *3 țapi mari, 20 areți, 80 de berbeci, 300 de oi cu miei* (a. 1793). URICARIUL, XVI, 209, cf. ISER, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 429. *Ruben însuși se zbîrci, barba-i deveni lățoasă și-n furculițe, ca două bărbi de țap.* EMINESCU, N. 56. *Boii din pădure, un țap și două capre slabe și rîioase ... era toată averea Irinucăi.* CREANGĂ, A. 27. *Încălecă pe un țap și plecă la curtea boierească.* ISPIRESCU, L. 179. *Noi avem șase capre și un țap.* SLAVICI, O. I, 98, cf. DDRF. *La capră și țap numai sugarii se deosebesc în nume, zicîndu-le ied, iadă.* DAMÉ, T. 68, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Capricornul din constelațiunea astronomică e monstrul mitologic jumătate țap și jumătate pește.* OTESCU, CR. 29, cf. TDRG, JAHRESBER. XVI, 226, DHLR I, 353, DR. II, 551, DIACONU, P. 38, ȘĂINEANU, D. U., DR. VII, 526, DRĂGANU, ROM. 175, DS. *Pe cîmpia noastră,*

ubia ici-colo se obsearvă cîte-o capră. Se sporesc prin capră și țap. PRIBEAGUL, P. R. 72, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 180, ROSETTI, L. R. II, 120, SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 20, SCL 1950, 24. *Capre, țapi, berbeci și oi ... Cu toate vitele cornute Plecau grămadă să se mute.* ARGHEZI, S. V, 95, cf. RUSSU, L. T. 123. *Și mi-a cere piei de zmeu Să-ncalțe piciorul său, Că de capră Lesne crapă, Și de oaie Se despoaie Și de țap Îți sare-n cap!* ALECSANDRI, P. P. 363, cf. H I 206, III 96, 265, XII 26, XV 127, JARNÍK—BÎRSEANU, D. 437. *Iar caprele și oile știți cum le păzea? Trimetea un țap și un berbece de le întorcea și le strîngea către tîrlă.* RĂDULESCU-CODIN, L. 74. *Și unde mi-l ie Vasile, frumușel, de barbă, ca pe țapi.* VASILIU, P. L. 127, cf. ALR II 5 342. *Și i-a datî, ca simbria lui, un țap.* O. BÎRLEA, A. P. I, 130, cf. ALR—T 904. *Țapu mamii, țap, sare pe copac, toacă noaptea pe uscat* (Ghionoaia). PASCU, C. 51. *La cap țap, La coadă hap, La mijloc nimic* (Furnica). GOROVEI, C. 163, cf. PAMFILE, C. 33. ✧ (În comparații) *Barba deasă ... pe supt bărbia ca de țap* (a. 1779). GCR II, 118/28. *Își uită că e-ncărcat Și, sărind sus ca un țap, Dete tabla peste cap.* PANN, ap. GCR II, 361. *Ca fulger, iese un bălaur, Cu barbă-ngustă ca de țap.* COȘBUC, P. II, 245. *Pe-Ardiu că-l vedea, Nainte-i că-i sărea, Ca țapii prîșnea.* BALADE, I, 444. *Să te duci pănă colea ... La casăli lui Novac, Ce-are barbă ca un țap.* ib. II, 20. *Și căprarul, mare-n cap, Stă-nainte ca un țap.* FOLC. TRANSILV. II, 292. *E bătut la cap Tocmai ca un țap,* se zice despre un om prost, greu de cap. Cf. ZANNE, P. II, 41. *Nu se vede că-i gol nap, Ci mi-și sare ca un țap.* id. ib. 714. *Ce-i mic ca și un fir de mac și sare în sus ca și un țap?* (Puricele). PASCU, C. 57. ✧ (Precedat de prep. „de", depreciativ, despre barbă) *Dintr-o tuf-ivește Satyr capu-i chel, barba-i de țap.* EMINESCU, O. IV, 118. *Are o bărbuță albă și lungă, curat barbă de țap.* SADOVEANU, O. I, 479. ✧ *Țap sălbatic* = masculul caprei sălbatice. *Cerbu și căprioară și bivol și țap sălbatic și inorodul și zîmbrul.* BIBLIA (1688), 136²/39, cf. POLIZU, CONV. LIT. XXIII, 345, BARCIANU. ✧ Expr. **Țap ispășitor** v. ispășitor. (Familiar) **Ca un țap logodit = a)** nemișcat, țeapăn; aiurit, prostit; dus pe gînduri, visător. *Și tu? Ce stai ca un țap logodit?* DELAVRANCEA, O. II, 12. *Ce ai tu, Graure, de stai așa ca un țap logodit?* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. TDRG. *Ce te uiți așa la mine ca un țap logodit? ... Poate-i fi amorezat.* SADOVEANU, O. IV, 508; **b)** supărat, îmbufnat fără motiv. *Ei, ce mă mai întrebi! răspunde ea, răstită, ca un țap logodit.* FURTUNĂ, C. 29. *Șede ca un țap logodit.* ZANNE, P. IX, 721. **Parcă ești un țap logodit,** se spune unui om îngîmfat, plin de sine, prost. Cf. ZANNE, P. I, 666. *Nu te vezi, rînjești întruna, parcă ești un țap logodit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 297. (Familiar) **A jupui** (sau **a beli**) **țapul** (sau **țapii**) **= a)** a vomita la beție. Cf. ZANNE, P. I, 666, CADE, SCRIBAN, D.; **b)** a se juli într-o căzătură, la beție. Cf. I. CR. II, 247. (Familiar) **A ține țapul de coarne** = a vomita la beție. Cf. ZANNE, P. I, 667. ✦ Epitet depreciativ pentru un om (de obicei mai în vîrstă) desfrînat, hain, îngîmfat etc. *Marț, zeul oștilor, ... după mintea lui era un amăgitoriu și un îngînătoriu, ... Atlas, un țap bătrîn.* OȚĂLEA, A. F. 198/18. *S-a sborșit țapul ... Auzi poznă! ... cică i-au luat moșiile din vîrfu catargului.* ALECSANDRI, T. 138. *Nu cumva să vă împingă Mititelul să intrați înaintea mea, unde ne-a duce omul țapului celui roș, că nu mai ajungeți să vedeți ziua de mîne.* CREANGĂ, P. 250, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Ia seama la profilaxie, țap bătrîn.* VINEA, L. I, 421, cf. CIAUȘANU, V. 206. ✦ (Cu aluzie la barbă) Epitet depreciativ pentru un preot sau un călugăr. Cf. BARONZI, L. 150, TDRG, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

2. (Și în sintagmele *țap roșu,* DL, DM, regional, *țap sălbatic,* VALIAN, V., H IV 499, ALR I 1 163/594, *țap de pădure,* ALR SN III h 682, *țap de căprioare,* ALR I 1 163/80, ALR SN III h 682, *țap de capră sălbatică,* ALR SN III h 682/53) Masculul căprioarei; căprior. STOICA, VÎN. 25. *De coarnele țapilor bătrîni, ca și de lovitura copitelor lor, din goană, se teme nu numai vulpea, dar și lupul.* SIMIONESCU, FL. 40. *Erau trei: un căprior și două căprioare. Țapul sta cu cornițele înălțate.* SADOVEANU, O. XI, 118. *Venise la Prelunci ... ca să dobîndească cel dintăi trofeu de țap roș.* id. ib. XV, 13. *Pășunatul vitelor și oilor în păduri ... a deranjat ieșirea țapilor în poieni.* VÎN. PEȘC. februarie 1964, 3, cf. ALR I 1 163/96, 522, 526, 584, 679, 764, 768.

3. (Și în sintagma *țap negru)* Masculul caprei negre. Cf. STOICA, VÎN. 25. *Munții sînt încă plini de urși uriași, cerbi falnici, misterioși țapi negri și mistreți primejdioși.* VOICULESCU, P. I, 103. *Dar țapul negru și bărbos, deoparte, Chiorîș aprinde galben ochi de drac.* PILLAT, P. 117. *Ce-i pasă țapului din munte, cu coarnele întoarse înapoi, că-l urmărește vînătorul?* ARGHEZI, S. VIII, 75. *În Arcadia de brume Țapii negri-s fără grîji.* BLAGA, POEZII, 389, cf. ALR I 1 163/554.

4. (Regional; și în sintagmele *țap sălbatic,* ALR I 1 163/200, NALR — O III MN 240, 1 355/993, *țap de pădure,* ALR I 1 163/164, 266, 359, *țap mistreț,* NALR — O III MN 240, 1 355/988) Cerb. Cf. ALR I 1 163/5, 18, 51, 63, 107, 158, 231, 295, 418, 420, 772.

5. Blană sau piele de țap **(I 1).** *Mircea, mic cioban, Mic cioban de nouă ani, Cu clăbăț de țap în cap.* BALADE, I, 359. *Dă-mi opinca Țărănească ... Și na-ți cizmele-mi de țap, De țap de la capră stearpă.* ib. II, 276. *Își dă căciula de țap bălțat Făcută hap pe cap.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 203.

6. (Prin Mold.) Brezaie; (regional) turcă[1] **(1).** *De sărbătorile de iarnă cocea mătușa Săftica cuptioare peste cuptioare de colaci pentru colindători ..., flăcăi ce îmblau cu țapul, cu mireasa, dă, cum se obișnuiește la țară.* CONTEMPORANUL, V_1, 100.

II. 1. (Prin Mold.) Butuc sprijinit pe două picioare pe care se leagă plutele. Cf. ARVINTE, TERM. 173.

2. (Regional) Fiecare dintre căpriorii de la colțurile acoperișului unei case (Scundu — Drăgășani). Cf. CHEST. II 229/73. ✦ Căpriorul din mijlocul acoperișului unei case (Țibucanii de Sus — Tîrgu Neamț). Cf. CHEST. II 228/217.

3. (Regional) Dispozitiv pentru ridicat piatra morii cînd se ferecă (Hangu — Piatra Neamț). GLOSAR REG.

4. (Regional) Par[1] **(1);** țăruș **(2).** *Cîteva lemne clădite laolaltă, ... un pat alcătuit din patru țapi bătuți în pămînt.* SLAVICI, N. I, 9. *Un bordei hîrbuit, spriginit de patru țapi bătuți în pămînt.* F (1888), 277, cf. TDRG, CADE. ✦ Fiecare dintre parii care, la casele cu pereții din împletitură de nuiele, se bat în scobiturile din talpa casei și pe care se împletesc nuielele (Bonț — Gherla). Cf. CHEST. II 102/345.

5. (Prin Mold.; la jocul de arșice) Ichi. Cf. ȘIO II_1, 223, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DSR.

III. (Entom.; prin Transilv.) Nume dat mai multor insecte din familia lăcustelor: **a)** (și în sintagmele *țap de iarbă,* LEXIC REG. II, 103, *țap de cîmp,* ALR I 1 896/80) cosaș *(Tettigonia viridissima).* Cf. KLEIN, D. 442, ALR I 1 896/61, 65, 87, 90, 94, 96. 103, 107, 109, 112, 118, 290, 308, FD I, 201, MAT. DIALECT. I, 271, TEAHA, C. N. 276; **b)** cosaș mic, căluț *(Locusta cantans)* Cf. ALR II 6 554/53, 102, 105, 310; **c)** călușel *(Decticus verrucivorus).* Cf. ALR SN III h 749, ALRM SN II h 569; **d)** greier de cîmp *(Gryllus campestris).* Cf. VICIU, S. GL.

IV. (Astron.; popular) Capricorn. Cf. OTESCU, CR. 29, PAMFILE, CER. 172, CADE, DL, DM, DSR.

V. (Calc după germ. *Bock*[bier]) Pahar special de bere, cu o toartă, având capacitatea de 300 ml; conținutul unui astfel de pahar. Cf. TDRG, CADE. *Am beut cîte un țap de bere.* VLASIU, D. 155. *Răsunau contradictorii orchestre sentimentale pentru „țapii cu guler" și alunele prăjite care se beau și se mănîncă jovial.* TEODOREANU, M. II, 49, cf. SCRIBAN, D., SCL 1950, 24. *Îi dete un țap cu bere.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 59, cf. DL, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D.

— Pl.: *țapi.*

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. c a p.

ȚAPALÍGĂ s. f. v. **țepeligă[1].**

ȚAPÁN s. n. v. **sapan.**

ȚAPÁP s. n. v. **țapapie.**

ȚAPÁPIE s. f. Parîmă înfășurată pe arborada unei nave, pe care își sprijină picioarele marinarii cînd lucrează la pînze. Cf. LTR[2], ABC MAR., DEX.

— Pl.: *țapapii.* — Și: **țapáp** (pl. *țapape*) s. n. LTR, DEX.

— Cf. s a p a n.

ȚAPARÍNĂ s. f. (Prin Dobr.) Unealtă de pescuit formată dintr-o prăjină de 5—8 metri de care se leagă o sfoară cu 10—15 cîrlige de undiță și o greutate care le coboară spre fundul apei; (regional) țapaligă (v. ț e p e l i g ă[1] **I 6).** V. p e t a c t a r. *Saparina ... e tot un fel de undiță de mînă, cu care se pescuiește scrumbia, stavrida și barbunul.* ATILA, P. 100, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țaparine.* — Și: **saparínă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚAPARÍȘ, -Ă adj. **1.** (Prin Transilv. și Maram.; despre vin, fructe etc.) Pișcător **(I 4);** acru. Cf. GHEȚIE, R. M., PASCU, S. 356. *Mere țăpărișe.* VICIU, GL. [Vinul care pișcă se numește] *d'in țaparîș.* ALR SN I h 242/279, cf. h 242/272. *Brînză usturoaie ori țaparîșă.* ib. II h 425/272. *Ardei țaparîș.* Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

2. (Regional; despre oameni) Iute (în acțiuni). Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

— Pl.: *țaparîși, -e.* — Și: **țăpăríș, -ă** (PASCU, S. 356), **țăparíș, -ă** (GHEȚIE, R. M.), **saparíș, -ă** (ALR SN I h 425) adj.

— Etimologia nesigură. Cf. magh. s z a p o r a „repede, precipitat".

ȚAPERÍG s. n. v. **țipirig[2].**

ȚAPÍN s. n. v. **țapină.**

TAPINÁR s. m. Muncitor forestier care lucrează cu țapina **(1);** (regional) țăpinaș. Cf. NOM. PROF. 14, IORDAN, L.R.A. 163. *Fostul țapinar manevrează un pod rulant.* V. ROM. iulie 1960, 48, cf. M. D. ENC., DEX, ARVINTE, TERM. 173. *Țapinarii... îl încarcă în vagoane.* T. DIAL. M. II, 550.

— Pl.: *țapinari.* — Și: (regional) **țăpinár** (A III 19), **sapinár** (A II 11) s. m.

— **Țapină** + suf. *-ar.*

ȚAPÍNĂ s. f. **1.** Unealtă formată dintr-o cange de oțel fixată la capătul unei cozi de lemn și întrebuințată la manevrarea buștenilor; (regional) cioc, ciocancă, ciocoroi, clasibocru. V. h ă u c. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 103, CADE. *Strigătul laolaltă al oamenilor cînd răsucesc un trunchi greu cu țapinele.* C. PETRESCU, Î. II, 203. *Cu țapinile înfipte în trunchiul de brad, făceau mișcarea de ansamblu ca să salte lemnul.* SADOVEANU, O. XIV, 555, cf. IORDAN, L.R.A. 163, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 267. *Cînd buștenii sînt descărcați ..., operația se va face numai cu ajutorul țapinelor.* PREV. ACCID. 41, cf. LTR. *Doi bușteni sînt buni de pus pe foc, exclamă el ciocănindu-i cu pliscul țapinei.* IL, martie 1960, nr. 3, 38, cf. M. D. ENC., SCL 1978, 321, VICIU, GL., GRAIUL, I, 433, com. FURTUNĂ, com. din POIANA — VAȘCĂU. *Facem bușteni ... Dăm după iei cu ĉocu și cu sapinu ..., pînă-i aducem la ferestrău.* ALRT II 251, cf. ALR SN II h 617, ALRM SN I h 422, A I 26, II 6, 7, 8, III 3, V 1, VI 22, ARVINTE, TERM. 173. *El lucrează la țapină.* FOLC. MOLD. II, 603, cf. T. DIAL. M. II, 383. ✦ P. r e s t r. Partea metalică a țapinei **(1).** Cf. LTR[2]. ✦ (Prin Transilv.; în formele *țapin, țipin)* Cîrlig mare de fier. Cf. VICIU, GL.

2. (Prin Ban., vestul Transilv. și Bucov.) Pîrghie **(1);** rangă[1]. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, TEAHA, C. N. 277, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

3. (Regional; în forma *țapin)* Unealtă cu care se sparge gheața la moară (Beclean). Cf. ALR II 6 795/260.

— Pl.: *țapine* și (rar) *țapini.* — Și: **țapín** (CADE, SCRIBAN, D., LTR, VICIU, GL., com. D. POP, ALR SN II h 617, ALRM SN I h 422, A II 12, III 3, 12, 17, 18, V 33, ARVINTE, TERM. 173; accentuat și *țápin* T. PAPAHAGI, M. 235, A III 1; pl. și *țapinuri* ALR SN II h 617, A III 17, 18) s. n., (regional) **țabínă** (ALR SN II h 617/346, ARVINTE, TERM. 173), **țăpínă** (PAMFILE, I. C. 103, SCL 1978, 321, ALR SN II h 617, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 23, 35, III 19) s. f., **țăpín** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, ALR SN II h 617, A III 16, 19), **țipín** (VICIU, GL., ALR SN h 617, A III 2, 5, IV 2, 3) s. n., **țipínă** (ALR SN II h 617/574) s. f., **țubín** (com. din MARAMUREȘ, PAȘCA, GL.) s. n., **sapínă** (ARVINTE, TERM. 173) s. f., **sapín** (pl. și *săpinuri* A III 3), **săpín** (ALR SN II h 617/2; pl. *săpinuri* ib.), **sabín** (LEXIC REG. 85) s. n., **salpínă** (A II 12) s. f.

— Din germ. dial. **Zappin,** slov. **capin.**

ȚAPLÍGĂ s. f. v. **țepeligă[1].**

ȚÁPOȘ, -Ă adj. (Prin Mold., Transilv., Ban. și Dobr.; despre coarnele animalelor) Ridicat drept în sus; (despre animale) cu coarnele ridicate drept în sus; (regional) țepoiat. *Pe la noi, coarnele la vite se deosebesc în: țapoșe, grebleșe, aduse.* ap. HEM 407. *Avea și el o pereche de boi, dar colea: porumbi la păr, tineri, nalți de trup, țapoși la coarne.* CREANGĂ, P. 37, cf. BARCIANU. *Vaca ședea culcată, priponită de coarnele țapoșe la un țăruș.* SĂM. IV, 766. *Un bou porumb-plăvan, țapoș.* MON. OF. 1906, 5 963, cf. JAHRESBER. XII, 145, PASCU, S. 287, ȘĂINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PĂST. 63. *Moldova mai avea altă sălbătăciune a ei, cu numele zimbru... Nalt în ciolane și sprinten, cu coarnele țapoșe.* SADOVEANU, O. XII, 238, cf. SCRIBAN, D., DEX, H I 58, III 37, 399, VI 94, X 141, XII 274, XVI 104, com. MARIAN, ȘEZ. V, 165, GR. S. VI, 63, CHEST. V 68/74, ib. 76/94, com. din BERZOVIA — REȘIȚA. ✧ (Substantivat) *Mînîncă și pe țapoș ..., de n-are românul încotro și-i dă și pe boghean.* SEVASTOS, P. 81. ✧ (Prin analogie) *Iepurele a apărut în vîrful dealului, cu urechile țapoșe.* SADOVEANU, O. VIII, 452. *Du-te și mulge-o, că are țîțele țapoșe.* Com. din GURA ARIEȘULUI — OCNA MUREȘ. (Despre păr sau despre mustăți) *Zărind la lumina lunii ochii fioroși și mustățile țapoșe ale haiducului, își simți balamalele slăbind.* GANE, ap. CADE. *De ce se uita la mine, de ce i se ridica părul mai țapoș.* GANE, N. III, 112, cf. TDRG, CADE.

— Pl.: *țapoși, -e.* — Și: **țápuș, -ă** (H XII 274, ȘEZ. V, 165), **țápoș, -ă** (JAHRESBER. XII, 145, H VI 94) adj.

— **Țap** + suf. *-oș.*

ȚÁPUȘ, -Ă adj. v. **țapoș.**

ȚAR s. m. Titlu purtat în trecut de monarhii unor state slave. *Craiul August... să legă la un*

cuvînt cu țarul Moscului. NECULCE, L. 159. *Vezirul încă au poftit pacea și așa s-au mîntuit țariul și oștile lui de primejdie.* R. POPESCU, CM I, 480. *Cu sfatul lor au îmblat de au fostu adus pe țariul moschicescu* (a. 1712). BUL. COM. IST. IV, 44, cf. STAMATI, D. *În cea mai naltă treaptă să zicem c-ai agiuns Și numai țarul este mai mare decît tine.* NEGRUZZI, S. II, 254, cf. POLIZU. [Dimitrie Cantemir] *trecu în... serviciul țarului rusesc.* ODOBESCU, S. III, 368, cf. CARAGIALE, O. IV, 31, DDRF. *Domnii slavoni ... erau țari.* XENOPOL, I. R. III, 75, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *În curînd va fi țarul Rusiei.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 184, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Căpeteniile armatei învingătoare luară măsuri ... să se strămute peste Dunăre, parte în țara noastră, parte mai-nainte, în împărăția țarilor.* GALACTION, O. A. I, 273. *Căsuța ... unde marele țar a locuit cînd s-a hotărît să vie în Olanda ca simplu lucrător teslar.* SADOVEANU, O. IX, 260, cf. SCRIBAN, D. *Eram serviți de ... fiica unui șambelan de la curtea țarului.* MIHĂESCU, D. A. 81. *Mărite țar, te-nșeli cu ce-ți văzură Privirile, de sus și de departe.* ARGHEZI, S. V, 226, cf. M. D. ENC., DEX. *Din „han", Boris a devenit „țar".* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 35. ✦ (Învechit, rar) Împărat. *Împărăția lui Sevir țar.* MOXA, 362/29. *Împărăția lui Anastasie țar.* id. ib. 369/24.

— Pl.: *țari.* — Și: (învechit, rar) **țear** s. m. SEVERIN, S. 46.

— Din slavonul **цѣсарь**, rus. **царь**.

ȚARABALÍE s. f. v. **sarabalie.**

ȚARAFLEÁȘCĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Persoană dezordonată. Cf. CV 1951, nr. 1, 37.

— Formație expresivă. Cf. c i o r o f l e ț.

ȚARASOÁRE s. f. = (regional) **țarasoare** *(Helianthus annuus)* (Dăeni — Hîrșova). Cf. T. DIAL. D. 841.

ȚARÁT s. n. (Învechit, rar) Stat condus de un țar. *Aceste nume ... fură înlocuite în familia domnitoare munteană prin nume dinastice venite din țaratele de peste Dunăre.* BUL. COM. IST. II, 183, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *țarate.*

— **Țar** + suf. *-at.*

ȚÁRĂ s. f. **I. 1.** (Învechit și regional) Suprafața globului pămîntesc, p ă m î n t **(1)**; p. r e s t r. uscat. *Ție îți să pleacă ceriul și te-ascultă, Cînd pogori în țară, și stă-n groază multă.* DOSOFTEI, PS. 50/14, cf. DRLU, GR. S. V, 154. *Dar foc cine le da? Dracii mării și ai țării.* MAT. FOLK. 691. *Mirel mi se-mbărbăta, Zgarda-n cap la leu țipa, Jos la țară îl urla.* FOLC. TRANSILV. I, 88. ✦ (Învechit) Pămînt **(4)**, țarină[1] **(1)**. *Țeara* [lui Oanea] (a. 1515). ap. MIHĂILĂ, D. 168. *Și mîncară tot plodul țeriei* (a p ă m î n t u l u i D) *lor.* PSALT. 221. *Țarile noastre și viile noastre și casele noastre noi ne chizășuim.* BIBLIA (1688), 344 [bis][2]/37, cf. TDRG, DHLR II, 484. ✦ (Învechit) Pămînt **(3)**, țărînă. *Elu cunoscu făptura noastră; pomeni că țeară* (ț ă r î n ă CC[2], D, l u t H) *sem.* PSALT. 212, cf. DRLU, DHLR II, 484, TDRG.

2. Întindere de pămînt (delimitată) pe care se exercită o anumită autoritate, t e r i t o r i u; porțiune relativ omogenă din cuprinsul învelișului geografic, căreia îi sînt specifice anumite caracteristici (etnice, etnografice, de relief, de climă, ape, resurse economice etc.), r e g i u n e **(1)**, ț i n u t[1] **(II 3)**, z o n ă; (învechit) oblastie **(1)**. V. p ă m î n t **(5)**. *Și ultară Dzeul ... ce feace mirure mare în Eghipet, miruri în țeara* (p ă m ă n t u l H) *lui Ham.* PSALT. 224. *Luo coconul și muma lui și se duse în țara creștinilor.* TETRAEV. (1574), 203. *Acesta însuș lucrează și-ș face apostoli și păstori... prespre toate țările acelea.* CORESI, EV. 334. *Și-i bägă Dumnezeu în țara ceaea ce le făgăduise.* MOXA, 349/28. *Cită țară și cetăți a Moldovei au luat leșii, toate s-or închina la dînsul.* NECULCE, L. 140, cf. KLEIN, D. 442. *Rămîi, țeară, sănătoasă, În al tău leagăn firesc, Nu-n deșert că ești muntoasă, Încît ție nu-ți sosesc Caldele soarelui raze.* MUREȘANU, P. 20/1, cf. CIHAC, I, 292. *Dacii ... își întindeau domnia peste țara Mureșului, peste Oltenia.* ODOBESCU, S. II, 282. *Ce ades mă porți pe lacuri și prin crînguri! Unde ai văzut vrodată aste țări necunoascute?* EMINESCU, O. I, 155. *Îmi vine a crede că aiasta-i țara spînilor.* CREANGĂ, P. 203, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Acuma Vitoria se abătea iarăși într-o țară cu totul necunoscută, cu nume de sate și munți pe care nu le mai auzise.* SADOVEANU, O. X, 602. *Inima ei era în țara copilăriei, în lunca și ostroavele Dunării.* id. ib. XXI, 450. *Prin munții cu păduri de epopee, Spre țări de calcar și capre-n turme.* VULPESCU, P. 25. *Ținutul nostru e recunoscut ca țara hoților de cai.* NEAGU, Î. 84. *Neculae, pui păun, Din țeara cu vinul bun, Chica ta-i toată inele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 21. *Să tragă clopotele În tuspatru părțile,... Ca s-audă mîndrele De prin toate țările.* BALADE, III, 179. ▭ *Toamna păsările călătoare zboară spre țările calde.* ✧ F i g. *Imaginația este o țară foarte mare; acela care trece printr-însa se rătăcește adesea, dacă mintea nu-i va sluji de călăuză.* MOZAICUL (1839), 607/12. ✧ *Țara făgăduită* v. f ă g ă d u i t. ✧ (Învechit și popular; art.; intră în denumirea unor regiuni, ținuturi) (Cu determinări substantivale în genitiv sau adjectivale) *Umbla pren... țara Galileiului.* EV. SL.-ROM. 126/6. *În țara Araviei vor fi ploi și pîine nu va fi.* PARACLIS (1639), 257. *Țara tătărască.* MOLNAR, D. 387/15. *Cu gîndul pe Anghelina să găsască, Măcar de ar fi și în țara tătărască.* BUDAI-DELEANU, T. V. 88. *Vila... de pe via Salaria, în țeara sabină, la 24 de mile de Roma.* ODOBESCU, S. III, 26. *Alt soi de bălauri... locuiesc prin prăpăstii, se pare că prin țara armenească.* PAMFILE, DUȘM. 313. *Țara Anadolului.* DR. III, 1 089. *Am învățat de atunci toate farmecele... Nu e om mai meșter ca mine în Țara Ardealului!* DAN, U. 213. *La apus de orășelul Cîmpeni, pe văile celor două Arieșuri... și peste munții dintre aceste văi, se întinde „Țara Moților" propriu-zisă.* ARH. FOLK. V, 111. *În Țara Moților nu sînt decît brazi, oameni, topoare și stînci.* BOGZA, A. Î. 133. *Cuvintele... sună azi în Țara Moților și Bihor și la macedoromânii de pe muntele Olimp.* IVĂNESCU, I. L. R. 314. (Cu determinări substantivale de care se leagă prin prep. „de") *Boiarii cei mari, ...Lupul dvornicul de Țara de Sus* (a. 1631). ap. GCR I, 75/34. *Țeara de Foc.* BARCIANU. *La crîșma cea nouă..., chiar ieri s-a descărcat vin nou din Țara de Jos.* SADOVEANU. O. XIV, 43. *După Cantemir, meiul de cea mai bună calitate creștea în Țara de Jos.* IST. ROM. III, 43. *Podgoria cea mai întinsă a Țării de Jos era în ținutul Putnei.* C. GIURESCU, P. O. 22. *Aide, mîndro, aide dragă... Hai, de joi, de la Sîn-Geors, Tocmai în Țara de Jos.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 62. ✦ Denumire generică a unor regiuni în care s-a păstrat multă vreme organizarea social-politică dezvoltată din instituția obștii sătești; cîmp, ocol. *Să să știe această carte, cum au venit nește boiari de la Țara Făgărașului* (a. 1587). DOC. Î. (XVI), 203. *În Țara Ovașului, anume în satul Cămărzana* (a. 1737). D. POP, M. 34. *Țara Amlașului.* IST. ROM. I, 802. *Rămășițele organizației prefeudale ale asociațiilor de sate libere se regăsesc și în Transilvania sub denumirea de țări.* PANAITESCU, O. T. 32. *Țara brodnicilor.* DER. *Țara Severinului.* ib., cf. M. D. ENC. ✦ (În graiul locuitorilor de la munte; în opoziție cu m u n t e, d e a l) Șes **(II 1)**; depresiune; (în opoziție cu p ă d u r e, c o d r u) loc deschis. *Ei n-au o hraan[ă], pentru căci că sînt acolo la acel munte..., ci să duc în țeară de-ș cumpără pîine și mălai* (a. 1676). IORGA, S. D. VII, 51. *Dintre toate paserile acestea..., numai una singură se află, care o întîlnim și o auzim pretutindene cîntînd: atît la munte, cît și la țeară.* MARIAN, O. I, 2, cf. TDRG, DR. II, 718. *Pentru populația pastorală, „țară" este acea regiune de șes, pe care ... o vede adesea în depăr-*

tare de pe regiunile muntoase în care trăiește. VUIA, Ț. H. 90, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Te duci pe țară după bucate.* DAN, U. 204. *„Țară", în înțeles de „șes întins"..., și „țăran" sînt denumiri pe care transilvănenii le-au dat marelui șes al Munteniei.* PUȘCARIU, L. R. I, 209. *Țară, într-adevăr, aceasta înseamnă peste tot, pentru păstorii carpatici și, în genere, pentru populația românească de la munte : șesul.* MG I, 84. *Frunza-n codru se rărește, Hai să coborîm în țeară, Pîn' la mîndra primăvară.* ALECSANDRI, P. P. 316. *Lăsa-voi țeara-n pară Și m-oi duce-n cordu iară.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 290. *Du-mă, Doamne, -n pace-n țară, Cu cercuri și cu ciubare.* PAMFILE, I. C. 168, cf. GR. S. VI, 246. *Ion a plecat la țară cu mere.* CHEST. IV supl., cf. ALR II 3 460/95, ALR II/102, 130, 310, 365, 551, 833, ALR SN I h 52, ib. h 74. *Cu răd'icata [zic] pin ȝos la țară.* ALR SN V h 1 485/219, cf. A III 1. *Sus la munte ninge, plouă, Jos la țară cade rouă.* BALADE, II, 219. *A plecat moțul la țară Cu cercuri și cu ciubară.* FOLC. TRANSILV. I, 12. *Venim din țară, din jos, venim acasă ... și plecăm la munte-n sus.* GL. OLT. [Cărămida nearsă] *se folosește la țară, adică în satele de la șes.* ALR — M II h 246/237. ✧ (În denumirea unor zone depresionare) *„Țara Vrancei", partea cea mai frumoasă a depresiunei sud-estice carpatice.* DIACONU, VR. XI. *Via era cultivată în multe locuri, începînd de la miazăzi, din Țara Făgărașului, pînă în marginea de nord-est.* C. GIURESCU, P. O. 17. *Culturile „în răzoare" pe terasele înălțimilor, ale căror reminiscențe sînt semnalate în diverse locuri... (Bran, Țara Loviștei, Munții Apuseni, Poiana Ruscăi etc.).* IST. ROM. I, 802. *Țara Dornelor.* DER. *Țara Oltului.* ib. *Depresiunea Oaș sau Țara Oașului.* M. D. ENC. ✦ (În graiul ciobanilor) Locul unde ciobanii de la munte își au casele, familiile și gospodăriile lor stabile. V. s a t **(1).** *Vii din țară și nu-mi aduci tutun, mă Ioane, parcă s-ar fi dărîmat hanu din colț.* CV 1950, nr. 2, 31. *Păcurarul din munte merge la țară, adecă merge acasă, la sat.* CHEST. IV supl.

3. Teritoriul unui stat; statul însuși. *Și trecură din limbă în limbă și de împărății (țarră H) întru alți oameri.* PSALT. 219. *Neguțătoriul ... se duce în țăr departe și-ș părăsește moșia.* CORESI, EV. 78. *Să ne tocmim binișor, că iaste sminteală amînduror țărilor* (a. 1592). DOC. Î. (XVI), 174. *Nu se poate întoarce a veni în țara Măriei sale lui craiu* (a. 1593). ib. 181. *Iaste o țară ca alaltă și domneavoastră simțeți priiatenii noștri* (a. 1595). ib. 196. *N-am rădicat sabiia spre craiul leșesc sau spre țeara lui* (a. 1600). ib. 143. *Au avut svadă multă cu domnul latinesc... Apoi se împăcară și împărțiră loc de țară.* MOXA, 355/5. *Dentr-altă țeară, străin, de alt neam* (a. 1600 — 1630). CUV. D. BĂTR. I, 306/19. *Mi-au dat învățătură domnu mieu, carele iaste mai mare pre o țară.* PRAV. 277. *Să va rădica limbă spre limbă și țară spre țară.* N. TEST. (1648), 58^{v}/17. *Al patrulea biruitor, care biruiaște a patrulea parte de țară.* ST. LEX. 172^{r1}/12. *Dragoș Vodă ... au descălecat din Maramureș această țară.* M. COSTIN, O. 43. *Scăzură cei buni și să-mputînară, De nu-i dereptate nice într-o țară.* DOSOFTEI, PS. 37/8. *Mărirea rumânilor scriind, numai pre ostașii... care era asupra vrăjmașilor țării îi numără.* BIBLIA (1688), [prefață] 6/30, cf. ANON. CAR. *Aici în țară n-am venit de voia mea.* ANTIM, P. XXIV. *Să nu mai îmble din țară în țară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 79, cf. DRLU, LB. *Voiește a-și ispiti norocul călătorind prin țări străine.* DRĂGHICI, R. 5/4, cf. POLIZU. *Craiul ... ceru coroana și sceptrul acestei țări.* ODOBESCU, O. I, 3. *Tot ce mișcă-n țara asta ... Mi-e prieten numai mie.* EMINESCU. O. I, 147. *Craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă țară.* CREANGĂ, P. 183. *După legea timpului de-atunci, feciorii luați la oaste... erau duși în țări străine și depărtate.* SLAVICI, O. II, 203. *Pribegind în țări străine, Ani întregi am suspinat.* MACEDONSKI, O. I, 7, cf. DDRF. *Și n-ai fi dat d-ajunsul preț Al salbei, dînd o țară.* COȘBUC, P. I, 68, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Privighitori din alte țări Vin doina să ne-asculte.* GOGA, P. 12, cf. TDRG. *De aici înainte, încep luptele acestor două țeri.* HOGAȘ, DR. II, 167, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *S-a întîmplat ca tocmai în lagărul lor din Germania să fie anunțată o vizită a unor gazetari... din țările neutre.* C. PETRESCU, Î. II, 66. *Sorbea c-o singură privire întreg cuprinsul larg al țării.* VOICULESCU, POEZII, I, 6, cf. SCRIBAN, D. *Străduania de a face cunoscute valorile românești dincolo de granițele țării.* V. ROM. ianuarie 1966, 172. *O țară frumoasă La o margine de mare.* SORESCU, P. 87, cf. ALR SN V h 1 433. *Ce-ar fi cerul cu doi sori, Așa-i țara cu doi domni.* BALADE, III, 59. *Ochii ei plătesc o țară.* FOLC. TRANSILV. II, 319, cf. O. BÎRLEA, A. P. I, 258. *Și te ia de lîngă mine Și te duce-n țări striine, Unde nu e dor și milă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 585. *Țeara piere, și ea să piaptănă.* ZANNE, P. III, 301. *Țeara piere de tătari, Și el bea cu lăutari.* id. ib. 453. *(Doar) nu-i țara în pradă,* se spune despre o faptă abuzivă. *Cum se poate una ca asta? Doar nu era țara în pradă.* SADOVEANU, O. V, 272. *Nu pot să lăs... să-mi calce dreptul meu..., că nu-i țara-n pradă.* id. ib. VIII, 89. ✧ F i g. *Furnici peste a căror țară se abătuse... o margine din poalele nesfîrșit de lungi ale mantalei mele.* HOGAȘ, M. N. 11. (Cu sens abstract) *Treci granița dintre țara gîndului și țara faptei.* GALACTION, O. A. I, 223. *Deodată intri-n țara basmului.* PILLAT, P. 152. ✧ *Țara nimănui* = **a)** (în basme) țară **(3)** fără stăpîn. *E o greșeală a crede că... tot acest ținut, după anul 107, ar fi rămas un fel de țară a nimănui, pe unde se preumbla cine voia.* PÂRVAN, G. 126. *O să ne vedem de treburile noastre fără să mai întrebăm pe nimeni. Portul ăsta parcă ar fi țara nimănui.* TUDORAN, P. 82, cf. DL, DM; **b)** spațiu, neocupat de armate, între două fronturi de luptă. Cf. DL, DM. (Învechit) *Talpa țării* v. t a l p ă **(II 1).** (Învechit, prin Transilv., Ban. și nordul Mold.) *Drum de țară* sau *drumul țării* = șosea națională. Cf. LB. *De la Ineu, drumul de țară o ia printre păduri și peste țarini, lăsînd la dreapta și la stînga satele așezate prin colțurile văilor.* SLAVICI, O. I, 115. *Hoții nu umblă ziua pe drumul țării.* AGÎRBICEANU, S. P. 191. *Aceste sate au o formă lungăreață, cu o singură stradă principală, care este de obicei drumul țării.* VUIA, Ț. H. 97. *Han vestit la drum de țară.* PILLAT, P. 124. *În drumul țării, se lasă într-o dungă la umbra unui măr pădureț.* DAN, U. 16. *Iese mîndra pîn-afară Și-mi arată-un drum de țeară.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 123. *S-o dus pă drumu țării călare.* ARH. FOLK. I, 190, cf. ALR I 801. ✧ E x p r. **Țara lui Cremene** (sau **a lui Han-Tătar, a lui Papură-Vodă**) = loc fără stăpîn, unde fiecare face ce vrea, fără să dea nimănui socoteală. Cf. ZANNE, P. VI, 67, 338, DL, M. D. ENC., DEX. **Țara lui Papură-Vodă** = loc în care e sărăcie mare. Cf. ZANNE, P. VI, 255. **Țara lui Papue** = loc în care domnește hoția și jaful. *Cum te lasă inima să vii cu osmanlâii, să ne iei laptele de la gurile copiilor? Ptiu!... Țara lui Papuc.* CAMILAR, C. P. 85. **Țara e largă!** = ești liber să faci ce-ți place, să pleci unde vrei. Cf. ZANNE, P. VI, 347, DL, DM. **Cap de țară** v. c a p. **La colț** (sau **la capăt) de țară și la mijloc de masă** sau **la mijloc de masă și la colț de țară** = într-un loc prielnic, comod și ferit de primejdii. *De vrei să trăiești bine și să aibi ticnă, să te sălești a fi totdeauna la mijloc de masă și la colț de țară.* NEGRUZZI, S. I, 247. *Să fii totdeauna la mijloc de masă și la colț de țeară.* ZANNE, P. VI, 342, cf. DL, DM. *Să trăiești la capăt de țară și la mijloc de masă.* Com. din PIATRA NEAMȚ. **A pune țara la cale** = **a)** a organiza, a conduce, a administra o țară; p. e x t. a îndruma o afacere, a aranja treburile. *Aleodor, după ce se urcă în scaunul tătînă-său, deși copilandru, puse țara la cale ca și un om matur.* ISPIRESCU, L. 42, cf. DDRF. *Cu una cu două nu pui țeara la cale.* ZANNE, P. VI, 350, cf. 349, DL, DM, DEX. (Glumeț) *Vrînd să pui la cale țara, N-am de lucru și m-apuc Să-ntorc scara.* COȘBUC, P. I, 201; **b)** (glumeț) a discuta o chestiune importantă (de ordin politic)

fără a avea competența necesară; p. ext. a sporovăi. *Beau vin și-ncep poveștile, și pun țara la cale.* AGÎRBICEANU, O. II, 386. *Îmi adusei aminte de bunici... În salonul acesta puneau țara la cale.* SADOVEANU, O. I, 702, cf. DL. *Nu vrei să treci seara pe la mine? Mai vine unul, altul. Punem țara la cale.* T. POPOVICI, S. 173, cf. DM, DEX. *Mai stau de vorbă și mai pun țara la cale.* VASILIU, P. L. 77. (Cu parafrazarea expresiei) *Oamenii... vorbesc și vorbesc, parc-ar pune la cale țările lumii!* SADOVEANU, O. III, 34. **A bate toba-n țară** v. toboă. **A da sfară-n țară** v. sfară. **A ajunge** (sau **a se face, a rămîne**) **de poveste în țară** = a i se duce cuiva vestea, a ajunge de pomină. Cf. ZANNE, P. V, 511, DL, DM. **A plăti (cît) un colț** (sau, regional, **un corn**) **de țară** = a valora foarte mult. *Vom vedea ce plătește mai pe urmă. — Un corn de țară, stăpîne, nu așa, ca un doftor de ăștia: frunză-n buză.* AGÎRBICEANU, O. I, 125, cf. ZANNE, P. VI, 348, DL, DM. (Familiar) **Te joci cu țara-n bumbi?** formulă prin care se atrage atenția cuiva că greșește atunci cînd subestimează o persoană sau o problemă. Cf. DL, DM, DEX. **A nu mai avea țară cu** (cineva) = a nu mai avea trai liniștit cu cineva. Cf. CIAUȘANU, V. 206. **A sta prost** (sau **rău**) **cu țara** = a nu avea bani. *Stăm prost cu țeara.* ZANNE, P. VI, 347, cf. DL, DM. **A da ocol țării** (sau **țărilor**) v. ocol **(I 1)**. (Popular) **A se duce** (sau **a pleca**)**-n țară** (sau **în țări, în lume și în țări**) = a se duce în lumea largă, pe meleaguri străine. Cf. DDRF. *El își tocmește deci opinca Și pleacă-n țări după Savinca.* COȘBUC, P. II, 227, cf. DL, DM. *Eu mă duc, mîndruță,-n țări, Da te rog să nu porți flori.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 110. *Teara îndată ce-o gătai, Spata-n foc o aruncai. Decît să mai pun o teară, Mai bine m-oi duce-n țeară.* BUD, P. P. 46. *Io m-oi dușie-n lume Și în țară Și-oi ridica nouă ficiori.* COM. SAT. I, 16, cf. CHEST. IV supl. **Peste (nouă** sau **șapte) mări și (nouă** sau **șapte) țări** ori **peste nouă țări și mări** sau **peste nouă mări, peste nouă țări** v. mare[2] **(1)**, șapte[1] **(I 1)**. **A cutreiera țara în lung și-n lat** = a călători foarte mult. *Om ca mine ... n-ai să găsești, să cutreieri țara în lung și-n lat.* SADOVEANU, O. III, 166. ✧ Compus: (regional) **țară-lungă** = persoană care se ocupă de mai multe lucruri deodată și nu termină nici unul. Cf. CHEST. IV supl. ✧ (Art.; urmat de determinări substantivale sau adjectivale, denumește țări **I 3)** (Învechit și popular; cu determinări substantivale în genitiv sau adjectivale) *I-au dat împăratul slobozie lu Mahamet-beg ... pren Țeara Românească, iară el să treacă* (a. 1521). HURMUZACHI, XI, 843. *Mărturie în Iosifu puse lui, cîndu ieși din țeara* (pămîntului H) *Eghypetului.* PSALT. 168. *Atunce era despuitoriu în toată Țara Rumânească ... Mihnea.* CORESI, EV. 1. *Scoaseră cartea den limba sîrbească pre limba rumânească, ... cu știrea ep*[i]*sc*[o]*pului Savei, țărîei ungurești.* id., în TEXTE ROM. (XVI), 607/6. *Au adus ... Domnedzău pren Moisi is*[rai]*lteanii den țara Eghipetului.* PO 4/24. *De cîndu se-au descălecat Țara Mulduoei* (a. 1592). DOC. Î. (XVI), 174. *Prentru dătorii, au fugit în Țara Muntenească* (a. 1593). ib. 180. *Solii din țara Mosculuí, de la împăratul* (a. 1600). ib. 129. *Au fost lepădat de supt corona țării ungurești și au fost închinat turcilor* (a. 1600). ib. 130. *Au dat de știre pre la toate cetățile țării leșești.* PRAV. 278. *De acesta împărat să pomenească în istoriia de domnii Țării Moldovei* (a. 1651). GCR I, 150/5. *I-au răspunsu craiul că, după ce să va pogorî în țara rusască ..., îi va da răspunsu* (cca 1650—1675). id. ib. 190/33. *Cetatea ... au fost parte de Țara Rumânească.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/29. *N-am fost numai eu episcop și mitropolit strein în Țeara Românească.* ANTIM, P. XXVIII. *Țara anglizască.* MOLNAR, D. 385/22. *Din toate părți turcimea trimisă S-adună; o parte pe mare în vasă Alergînd spre Țara Românească.* BUDAI-DELEANU, Ț. 173, cf. DRLU. *În țara nemțască încă nu era cunoscute.* DRĂGHICI, R. 63/20. *Cea dintîi epocă a întemeierei principatelor Țărei Românești și Moldovei.* BĂLCESCU, M. V. 8, cf. POLIZU. *Nu e nici o lege în Țara Românească ... De-a controla pe-aceia ce merg pe la palat.* BOLINTINEANU, O. 174. *Moșneagul ce privești Nu e om de rînd, el este domnul Țării Românești.* EMINESCU, O. I, 147, cf. DDRF. *Cică departe, prin țara muscălească, s-ar fi ivit sămne-n soare și-n lună.* AGÎRBICEANU, O. I, 101. *Legăturile tipografiei lui Coresi cu Țara Românească au fost neîntrerupte.* IST. LIT. ROM. I, 298. *Vinul din țara turcească ... în tranzit prin Moldova.* C. GIURESCU, P. O. 131. *Că io mi-am umblat Lumea-n lung și-n lat, Țara Românească și Moldovenească.* BALADE, I, 284. *Zvonul ajungea Pînă-n țeara turcului.* JARNÍK—BÎRSEANU, D.[2] 378. *Cîntă puiul cucului În țara francezului.* id. ib. 419. (Expr.) **Atîta pagubă în țara Moldovei,** se zice pentru a arăta că ceva este lipsit de importanță. Cf. ZANNE, P. V, 468. **A se duce în țara latinească** v. latinesc. (Cu determinări substantivale de care se leagă prin prep. „de") *Țerile de Jos.* BARCIANU. *Țările de Jos.* M. D. ENC. (Învechit, rar: cu determinare apozitivă) *Țara Austriia* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 177. ✦ (Regional) Nume dat României înainte de primul război mondial de către românii din Transilvania. *„Mă duc în țeară" se zice de românii transilvăneni, cu înțelesul că se duc în România.* ZANNE, P. VI, 348. *Trec în „țară" și, de la Govora, se urcă în compartimentul meu doi tineri.* SANDU-ALDEA, A. M. 82. *Unde-i norocul să pot trece și eu în țară! suspină Titu.* REBREANU, I. 214. *Dragă bărbate, ai tot vrut să mergi în țară să cîștigi bani.* AGÎRBICEANU, P. M. 164, cf. BL VII, 171. *De-ar fi lună de cu seară, M-aș duce la badea-n țeară! ... De-ar fi noaptea ca ziua, Aș trece la Moldova.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 141, cf. 341. *Și mi-am pus picior în scară Să mă duc în țară iară.* ȘEZ, I, 267. *Peste munte ... treci în țară.* GR. S. VI, 246, cf. CHEST. IV supl. ✦ (Învechit) Așezare statornică întemeiată într-o regiune nelocuită. *Și-ș făcea cetați, carii unde descăleca, ocine și țerr.* MOXA, 348/32. *Nouă* [răzeșilor] *ne-au dat domniile ocini și ne-au așezat spre goliști, ca să facem țară și să ținem rînduială.* SADOVEANU, O. XIII, 954.

4. (Adesea determinat printr-un adj. pos.) Locul în care s-a născut sau trăiește cineva; patrie **(1)**, (învechit și popular) moșie[1] **(2)**. *Că lauda tarilor tu ești și în voie bunră ... înrălța-se țarra noastră.* PSALT. HUR. 75r/4. *Și ucise tot întîniu născutul în țeara* (pămîntului H) *lor.* PSALT. 221. *Veți lăcui cu tărie în țara voastră.* CORESI, EV. 459. *Ce am greșit ..., cum așa mare păcat ai vrut pre mine și pre țara mea a aduce.* PO 65/16. *Amu făcut și de muiare mărturie, că nu-i iaste dată prespre voia lui. nice l-ai luat cu de-a sila den țară* (a. 1593). DOC. Î, (XVI), 182. *De veț întreba Domniia-voastră și de vro veste din țara noastră, ... să știț că de cătră turci avem pace* (a. 1599—1600). ib. 120, cf. GCR I, 234/20. *S-au învîrtejit iar la țara lor.* N. COSTIN, ap. DDRF. *Potolchi hatmanul ... s-au răscumpărat și s-au dus la țară-și.* R. POPESCU, CM I, 336. *De vei fi tu împărat și vei veni la noi, milostiv să fii țării noastre.* ALEXANDRIA (1794), 29/15. *Dulce-i cînd poate cineva zice: Asta-i țara mea, eu-s dă aice.* BUDAI-DELEANU, Ț. 81, cf. DRLU. *Să scape numai Țeara din curse de resboi!* MUREȘANU, P. 41/18. *O! țara noastră, noi pentru tine Jurăm cu toții ca să murim!* ALECSANDRI, T. II, 26, cf. COSTINESCU. *Se făcea luntre și punte și-și scapa țeara de nevoie.* ISPIRESCU, L. 11. *El deșteaptă-n sînul nostru dorul țării cei străbune ..., Vremea lui Ștefan cel Mare.* EMINESCU, O. I, 35, cf. DDRF. *Cîntînd libertatea și numele sfînt Al țării străvechi și-al acestui pămînt.* COȘBUC, P. II, 103, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Tu n-ai să afli zare și gîrle mai senine ca gîrlele și zarea din Țara mea.* EFTIMIU, Î. 149. *Vom cădea la sînul tău, o, țară!* VOICULESCU, POEZII, I, 56. *Icoana Țării mele din suflet nu mi-o iei.* PILLAT, P. 168, cf.

SCRIBAN, D. *Ești de trei ani în țară ..., și la cursul meu n-ai catadixit să te arăți.* VINEA, L. I, 114. *Scrie numai că e foarte grav și că va fi transportat în țară.* H. LOVINESCU, T. 258, cf. I. GHEȚIE, B. D. 152. *Oi muri ... Fără lumină de ceară, Fără om dintr-a mea țeară.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 194. *Cui i-e dor de a lui țară Mult i-e viața amară.* BUD, P. P. 26. *Asta-i Gruia lui Novac, Care țara ne-a prădat.* BALADE, II, 11. *Pasăre din țara mea, N-ai văzut pe măicuța?* FOLC. TRANSILV. I, 9. *Fie pîinea cît de rea, Tot mai bună în țeara mea.* ZANNE, P. VI, 345. ✧ *Țară mamă* (sau *mumă*) = țara din care s-a desprins o altă țară (o provincie etc.), care este legată de prima prin unitate națională, de limbă, de cultură etc.; patrie mamă (v. patrie). *Țara mamă își abandonase fiica supusă ... Ar fi fost neînțelept din partea Australiei să mențină o încredere oarbă în promisiunile guvernului englez.* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 48. ▭ *Împlinirea a șaptezeci și cinci de ani de la unirea Basarabiei cu țara-mumă.* ✧ Loc. adj. (Învechit) **De țară** = (despre oameni) pămîntean **(2)**, băștinaș; (despre animale, bunuri etc.) indigen. *Aceste toate nu-ți scriu lăudînd vreo parte, ce tocma cum au fost, ... am prea mulți de țară martori.* M. COSTIN, O. 161. *Scriptura cea nouă ... aflată a să citi de preoții cei de țară.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/56. *Au ales din curteni de țară pre Racoviță și pre Sturdzești.* NECULCE, L. 15. *Săpunul cel de țară are o calitate mai bună la spălat decît cel strein.* PENESCU, M. 55/21. *Patru lei de ocaoa de tabac strein ce să va aduce ..., cincisprezece parale de ocaoa tabac de țară.* REGUL. ORG. 164/8, cf. CADE. (În sintagme) *Oșteni de țară* v. oștean. *Roșii de țară* v. roșu **(II 1)**. *Roșiori de țară* v. roșior **(III)**. (Ornit.) *Rîndunică de țară* v. rîndunică **(I 1)**. (Bot.; regional) *Bostan* (sau *lobeniță*) *de țară* = dovleac *(Cucurbita pepo* și *Cucurbita maxima)*. Cf. PAMFILE, A. R. 179, BORZA, D. 54, ALR I 856/129, 144, 148, 156. *Pere de țară* = nume dat unei varietăți de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141. *Prune de țară* = nume dat unei varietăți de prune nedefinite mai îndeaproape. id. ib. 139.

II. 1. Locuitorii unei țări **(I 3)**, popor **(2)**, (învechit și popular) norod[1] **(2)**, obște **(1)**; p. ext. oameni, lume. *În cei șapte ani de foamete vietori ..., țara de foame să nu piiaie.* PO 143/4. *Măriia lui cu țara împreună acea grijă să aibă* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 131. *Turbura-se-va o țară și va ucide pre un om mare.* PARACLIS (1639), 255. *Rugă pre sfîntul ca să vie ..., că-l pohtește țara foarte tare.* GAVRIL, NIF. 35. *Acesta au priceput că preste puțin s-a-ntoarce țara de la Vavilon.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 187r/31. *Să facă și seraschiariul carte la viziriul, adeverind că țara au venit la el și l-au pohtit.* IST. Ț. R. 9. *Nu vru ... să ia asupră-ș domnia ... cu blăstăm de la țară.* N. COSTIN, L. 563. *La drum ... i-au ieșit mulțime de pluguri și țară înainte.* NECULCE, L. 18. *Să fie în pace acești poslușnici ... și de podvoadă, și de conace, și de toate dările ce ar fi pe altă țară* (a. 1714). URICARIUL, V, 252/18. *Puterea d-a face legi, d-a scoate dăjdii, sta în Adunarea sau Soborul a toată țeara.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Ce-ți lipsește Măriei tale? N-ai cu nime război; țara este liniștită și supusă.* NEGRUZZI, S. I, 146. *Dar toate ale țării și plîngeri și blăsteme Ajungă-te de-a pururi!* COȘBUC, P. II, 79, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Înalt și năprasnic, la față smolit, Se teme o țară de brațu-i cumplit.* VOICULESCU, POEZII, I, 28, cf. SCRIBAN, D. *Multă țară e îngrozită, glasuri s-au ridicat în sobor.* BLAGA, M. M. 139. *Lumea, țeara-mi strigă hoț, C-am furat eu caii toți.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 291. *Eu îs om cu clopu-n cap, Nu mă știu teme de-un sat ... Nu mă știu teme de-o țară.* BUD, P. P. 19, cf. GR. BĂN. *La tîrg a fost multă țară.* CHEST. IV supl. *Multă țară se strîngea Și pe Iancul mi-l vedea.* BALADE, III, 170. *Cîntă cucu primăvara, Bucură lumea și țara.* FOLC. TRANSILV. II, 13. *Vai sărmana, biată țară, Tătarii mi te omoară.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 409. ✦ Expr. **A afla tîrgul și țara** = a afla toată lumea. Cf. DL, DM. *Am iubit-o numai seara Ș-au aflat tîrgul și țeara.* POP., ap. ZANNE, P. VI, 401. **A se pune cu țara** = a intra în conflict, a se pune rău cu toată lumea. Cf. ZANNE, P. VI, 348, DL, DM. ✦ (Prin Transilv.) Fel de om. V. nație. *Copilul de mic se cunoaște ce țară o fi.* DAN, U. 283. ✧ Expr. **Nu e țară caldă** = se spune despre un om care nu e bun, care nu e de nădejde. *Eu l-am văzut atunci că nu-i țară caldă: un fecior tînăr care ar mînca somnul cu mămăligă.* id. ib. 284. ✦ (Familiar) Termen cu care cineva se adresează unei persoane. *Hei, țară, nu mă auzi?* Com. din CHEȚANI — CÎMPIA TURZII. ✧ Expr. **Ho, țară!** v. ho.

2. (Învechit) Țărănime; popor **(3)**. *Au și rădicat domn pre Constantin Vodă slujitorii și boierii și țara.* NECULCE, L. 22. *Cînd o fi să se scoale țara, tot noi om scula-o.* GHICA, A. 546. *De o parte sta ceea ce cronicele noastre numesc țară; de altă parte sta ceea ce nu era „țară": boierii și călugării.* HASDEU, I. V. 35, cf. CADE.

3. (Învechit) Armată alcătuită din țărani; p. ext. (cu sens colectiv) oșteni proveniți din țărani. *Semețindu-să Ștefan Vodă pentru vîlhva ce-i mergea cu noroc la războaie, strîns-au țara.* URECHE, L. 136. *Strîns-au țara și slujitorii săi și au intrat ... de au prădat.* SIMION DASC., LET. 51. *S-au slobozit turcii la cealaltă spuză de țară de i-au tăiat.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Caimacanii ... îndat-au răpedzit țara ... la sarascherul.* NECULCE, L. 326. *Adunîndu-și boierii și țara, le ceru jurămînt statornic ca să se lupte.* ODOBESCU, S. I, 159. *În acest letopiseț revine adesea cuvîntul „țară" cu înțeles de oameni de oaste.* PANAITESCU, O. Ț. 49.

III. (În opoziție cu de oraș; în loc. adj. și adv.) Loc. adj. **De** (sau **de la**) **țară** = **a)** care trăiește sau care se află la sat; de la sat. *Pentru lăcuitorii de țară, sosirea unui vecin bogat este o întîmplare ... de care cu două luni mai nainte își petrece cineva în închipuirea sa.* MOZAICUL (1838), 250/21. *I se prezintă înainte un individ care, după îmbrăcăminte și alte amărunte, semăna a fi boier de țară.* FILIMON, O. I, 242. *Cum o să-mi dau fetele după niște boierinași de țeară?* ALECSANDRI, T. 420, cf. COSTINESCU. *Gătelile încărcate și împestrițate ce lipscanii ... vînd cocoanelor de țară drept marfă de Paris.* ODOBESCU, S. I, 385. *Abia dă de pragul vilei de țară și caută ... alte petreceri.* EMINESCU, O. IV, 340. *Un neam al lui de la țară.* CARAGIALE, O. II, 367. *Stai dreaptă-n strana vechii biserici de la țară.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 65, cf. DDRF. *La ce te gîndești? — La viața noastră, a celor de la țară — răspunse profesorul.* SANDU-ALDEA, A. M. 86. *Atunci a oprit pe un băiețaș plăviu, care i se părea mai de înțeles, adică mai de țară, ca el.* POPA, V. 171. *El răni inima vreunei fete de țară, cu care jucă.* CĂLINESCU, E. 58. *Ciudat Ca-n vila de la țară să fiți asediat.* id. O. IX, 221. *Cine sînteți Domniile voastre? Poate sînteți boieri de țară?* SADOVEANU, O. V, 520. *Oamenii de la țară, preoți și tîrgoveți.* VIANU, L. R. 662. *Fiu de popă de țară ..., ajunsese aghiotant domnesc.* CAMIL PETRESCU, O. II, 10. *Noi sîntem toți oameni de la țară.* STANCU, D. 149. *Chiar mormintele-n cimitirul de țară Vor fi ca niște mici grădini multicolore.* ISANOS, V. 71. *Copil dă la țară.* O. BÎRLEA, A. P. II, 351; **b)** specific satului; țărănesc **(1)**. *Mi-ar plăcea să te văz cu cireadă de ghite, să le dai nume de țară.* JIPESCU, O. 49. *De-a lungul zidului se-ntindea un pat acoperit cu velințe vărgate de țară.* ODOBESCU, S. I, 153. *Schimba apa de prin paharele cu verbine, cu busuioc ... și alte flori de țară.* MACEDONSKI, O. III, 9. *Firea lui blajină și îndulcită de poveștile n-au fost știrbit-o nici nevoile, nici greul vieții de la țară.*

PĂUN-PINCIO, P. 105. *Un ștergar de țară.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 101. *Viața de la țară e zugrăvită în trăsături tragice.* LOVINESCU, S. I, 31. *O operă literară dovedește o dragoste atît de reală pentru viața de țară.* id. ib. 304. *Sosise în dosul gării o vastă trăsură de țară, veche și ponosită.* TEODOREANU, L. 9. *Eram într-o căruță de țară cu doi cai cu clopot.* SADOVEANU, O. IV, 189. *Se ținea în fața lor dreaptă și prevenitoare, pătrunsă de rolul de gazdă de țară.* VINEA, L. II, 306. *Avea case mari, adevărate vile de țară.* PREDA, R. 302. *Gura mea-i clopot de țară, Auzi, mîndro, ieși afară.* FOLC. TRANSILV. II, 254. (În sintagme) *Drum de țară* = cale de importanță locală care leagă mai multe comune și sate. *De-a lungul drumului de țară oamenii se-ntorceau de la lucrul cîmpului.* EMINESCU, P. L. 152. *Drumurile de țară sînt pline de care încărcate.* SLAVICI, O. II, 84. *Un drum de țară umbrit de sălcii.* SADOVEANU, O. V, 49. *Strămutații cotiră la stînga, pe un drum de țară.* NEAGU, Î. 27. *Ei intraseră pe un drum de țară albicios care ocolea satul.* V. ROM. martie 1970, 6. *Tîrg de țară* v. tîrg. ◇ Loc. adj. **La țară** = care se află, care se petrece la sat. *E tristă ... iarna la țară, cînd crivățul viforos urlă peste cîmpii.* ODOBESCU, S. I, 152. *Viața la țară* [Titlu]. D. ZAMFIRESCU, V. Ț. *Asta-i doctoria plictiselii și a zilelor rele la țară ..., tabla de șah.* SADOVEANU, O. XI, 579. ◇ Loc. adv. **(De) la țară** = (de) la sat. *Călugărul ... va ieși din mănăstire și va lăcui la țară, pentru să-ș hrănească părinții.* PRAV. 298. *La țară tot au jăcuit, și bucate, și borfe.* NECULCE, L. 374. *Și de mă va cerca cineva, spune cum că, fiind bolnav, zac oareunde la țară.* AETHIOPICA, 34r/15. *Acesta ... lăcuia la țară, fiind din satul Pilusie.* MINEIUL (1776), 191v²/11. *Nu tîrî picioarele, precum este obiceiul pe la țară.* MOZAICUL (1839), 616/3. *Neaflînd minută de răgaz, am fugit la țară.* NEGRUZZI, S. I, 60, cf. POLIZU. *Acea piață mare ... se acoperi în curînd cu sute de panere pline de provizii și cu o poporație întreagă de precupeți veniți de la țară.* ALECSANDRI, O. P. 185, cf. COSTINESCU. *O distracție ... pentru un cerc de oameni închiși în casă la țară este un mare eveniment.* BOLINTINEANU, O. 414. *La țară aleargă c-o grabă Parcă gonește cu zor să stingă vro casă aprinsă.* EMINESCU, O. IV, 340, cf. DDRF. *Tu ce locuiești la țeară ..., de-i ridica Către cer, la luna nouă, rugătoare mîna ta.* OLLĂNESCU, H. O. 248. *Îi adusese de la țară o coșniță cu de-ale gurii.* SANDU-ALDEA, D. N. 12. *Cînd cineva de la oraș se ofilește ... și are mare lipsă de sînge, îi zicem să se ducă pentru cîtva timp la țară, la aer curat.* BIANU, D. S. *Am ieșit într-o zi dintr-o redacție și, prins ca de o spaimă, am plecat la țară, la un prieten.* ANGHEL, PR. 56, cf. TDRG. *Pe noi să ne iertați, că de! ... ca la țară.* BASSARABESCU, S. N. 78, cf. CADE. *Moș Vasile ... venise de la țară.* SADOVEANU, O. XII, 612, cf. SCRIBAN, D. *La mine la țară există gară.* SAHIA, N. 30. *Femeia țipă să fie dusă la oraș, nu-i place la țară.* STANCU, D. 17. *Mă duc la țară ca să te primesc.* VINEA, L. II, 302. *Eram o fetișcană ... venită de la țară.* H. LOVINESCU, T. 323. *Au mers la țară ca să ia parte la campania de recoltare.* V. ROM. februarie 1964, 97, cf. CHEST. IV supl.

IV. (Regional) **1.** (Și în construcția *de-a țara)* Numele unor jocuri de copii: **a)** joc ce se desfășoară între două grupuri ai căror participanți, așezați în două șiruri față în față, se țin strîns de mînă; membrii fiecărui grup încearcă, pe rînd, să rupă lanțul advers pentru a cîștiga prizonieri în favoarea propriului grup. Cf. PAMFILE, J. I, 36; **b)** șotron **(1)** (Secășeni — Oravița). Cf. ALR SN V 1 300/29. ✦ (La jocul de oină) Locul unde stă fiecare jucător din echipa „la bătaie". Cf. ALR SN V h 1 294/95.

2. Art. Numele unui joc de brîu; melodie după care se execută acest dans (Ciorogîrla — București). Cf. VARONE, D. 149.

— Pl.: *țări* și (învechit) *țari*, art. și (regional) *țările* (D. POP, M. 155), *țarele* (ALR II 2 591/386). — Gen.-dat. sg. și: (învechit) *țăriei*. — Și: (învechit) **țeară** (pl. *țeri* și *țere* LM) s. f.

— Lat. **terra.**

ȚARC s. n. **1.** Împrejmuire de scînduri, de nuiele etc., cu diferite utilizări, îngrăditură, gard; p. ext. loc îngrădit, închis. *De-acii-ș feace* [sfîntul] *un țarc de vergeale fără acoperemînt ..., pentru să nu-l vază cînd face rugă.* DOSOFTEI, V. S. mai 130r/27. *La capătul șanțului despre Dunăre fac țarcă și pre dînsa pun o leasă prin care apa se scurge, iar peștele rămîne în ea.* I. IONESCU, M. 530, cf. COSTINESCU, LM. *Ambele vînători... sînt coprinse în două cadre pătrate, închipuind țarcuri îngrădite cu taraci, ... spre a încinge tot ocolul unde se petrece vînătoarea.* ODOBESCU, S. III, 109, cf. II, 280, DDRF. *Băligarul în ogradă și țarc e în straturi groase.* CRĂINICEANU, IG. 54, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 223. *La picioarele muntelui, o suprafață de pămînt împrejmuită cu nuiele și pietre, ca un țarc.* ARDELEANU, U. D. 44. *Grupul meu a fost oprit... în dosul unei gări, într-un țarc mare de sîrmă ghimpată.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 156. *O groapă adîncă de un stînjen; împrejurul gropii, două țarcuri de nuiele.* SADOVEANU, O. I, 474. *A construit apoi un soi de țarc de scînduri.* CĂLINESCU, C. O. 72, cf. IST. L. ROM. II, 348, 351, 356, 365. *Din țăndările bărcii au îngrădit un țarc.* VULPESCU, P. 9, cf. CL 1978, 154. *El se va pedepsi precum urmează: ... Închis să fie-n lume ca-ntr-un țarc.* DOINAȘ, A. P. 131, cf. L. ROM. 1980, 457, 458, 460, PANAITESCU, C. R. 38, CIAUȘANU, V. 206, CHEST. V. 3 supl., ib. 82 supl., ib. 83 supl., ib. 89 supl., ALR II/I MN 124, 3 836/723, A III 16, NALR — O II MN 257, 711/919, 931, 983. ◇ Fig. *Țîșnesc izvoare dă-mbunătățiri, cît e țarcu țării, trai măsurat și dă rîmnit și-o repide-naintare ... a lumii rumânești.* JIPESCU, O. 107. *Dincolo, din țarcul îngustelor belșuguri, Dă orisont tristeții imensul cîmp cules.* VOICULESCU, POEZII, II, 136. *Luînd și lumina-n țarcul lui de zestre, O potcovi și-o puse în căpestre.* ARGHEZI, VERS. 98. *Liniștea sufletească nu și-o poate cîștiga decît fugind din țarcul închis al naturii.* BLAGA, Z. 53. *Fata..., cu o ținută corectă și modestă..., ca aceea pe care o are zilnic în bucătăria largă, în țarcul ei de scînduri, la casă.* DEMETRIUS, A. 38, cf. RUSSU, L. T. 130. *Norii, scăpați parcă din țarcurile tăriilor, alergau acoperind pretutindenea cerul.* V. ROM. mai 1963, 24, cf. SCL 1976, 279.

2. Loc îngrădit (uneori acoperit), lîngă casă ori în cîmp, unde se adăpostesc sau se închid vitele, oile, porcii etc.; (învechit și popular) ocol **(I 4)**, (popular) obor¹ **(II)**, (învechit și regional) ogradă **(II 2)**, (regional) tîrcol **(2)**. V. corlă, coșar, olum, staul, țărcotei **(1)**. Cf. ANON. CAR. *Dupre magazie vine șopronul în care se ține carul, apoi șura ... și, în fine, țarcul sau ocolul de vite.* I. IONESCU, M. 435, cf. CIHAC, I, 50, LM. *Se alese ca loc de bătaie țarcul rotund al tîrlei împărătești.* ODOBESCU, S. III, 244. *Ocoale sau țearcuri de vite.* URICARIUL, X, 401, cf. DDRF. *Casele... au la un loc o coteață pentru păsări sau un țarc (oborel) pentru vreun grăsun.* MANOLESCU, I. 17. *Femeile, împrejurul țarcului din vale, se văietau blestămînd.* N. REV. R. I, nr. 2, 74. *Leșurile de la țarcul oilor erau înlocuite cu nuiele.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 55, cf. TDRG. *Gardul... determină locul destinat țarcului sau ocolului pentru vite.* PAMFILE, I. C. 430. *Vacile tot mai des scoteau cîte-un muget gutural, întorcînd capetele spre țarc.* AGÎRBICEANU, S. 15. *Fiecare cioban făcea pe locurile lui un țarc pe care îl muta din loc în loc pentru ca astfel să-și gunoiască terenurile.* VUIA, PĂST. 86, cf. ȘĂINEANU, D. U. *În dosul comarnicului se află „cotețu", țarc mic, unde sînt introduse rînd pe rînd cîte puține oi din țarcul cel mare*

(„strunga"). STOIAN, PĂST. 48. La unele stîni mai bogate..., se găsește și un mic țarc sau coteț pentru porci. id. ib. 49. *Ciobanii intrau cu turmele lor ceva mai devreme decît de obicei... În toate părțile, la țarcuri și perdele, era o activitate mai însuflețită.* SADOVEANU, O. XVI, 72, cf. SCRIBAN, D. *Poteca peste mirişti coboară-n drumul strîmb Pe care-l știu și țarcuri și casele de lut.* STANCU, C. 122. *Au fost prinși iezi de căprior, care acum se află în țarcurile de creștere.* VÎN. PESC. august 1964, 20. *Vacile rupseseră țarcul... și porniseră sălbatice.* BĂNULESCU, I. 35, cf. H XIII 207, XVII 121, XVIII 141, com. MARIAN. *Începu să mîie oile spre o leasă, că s-apropia de iarnă și vrea să le facă un țarc.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 162, cf. VICIU, S. GL. [Ciobanii] *i-arătă-n țarcu oilor un bulgăre dă sare.* GRAIUL, I, 237. *Peste țarc te-arunci, La oi mari... Oi și mieluși, Cîți mai brînduși.* PĂSCULESCU, L. P. 65, com. din BANAT. *S-o tras într-o poianî, o făcut un țarc mari di vreascuri, o-nchis oili-n el.* ȘEZ. XIX, 2. *Oile se țin... vara în țarc.* CHEST. II 429/194. *În spatele strungei se află un țarc, în care sînt închise oile cu lapte.* ib. V 8/23. *Țarc se zice la iernatecu îngrădit în liber cu gard.* ib. 14/61. *Oile înaintea mulsului se închid în țarcul strungei.* ib. 48/38, cf. CHEST. II 429, ib. V 8/88, ib. 14/4, 19, 68, 75, 88, ib. 36/33, 79, 87, 92, ib. 48/98, ib. 28 supl., ib. 65 supl., ib. 66 supl., ib. 73 supl., ib. 84 supl., ib. 95 supl., ALR I 1 122/590, 710, 839, ib. 1 792/112, 170, 378, 588, 596, 600, 760, 856, ib. 1 796/112, 285, 337, 552, 588, 710, 750, 808, ALR SN II h 318/605, ib. h 392, ALRM SN I h 210/605, ib. h 259, A I 35, III 17, V 6, 20, 27, 31, 34, VI 4, 16, 22, 26. *Oile-avea țarc, obor așa la oi.* T. DIAL. M. II, 211. ✦ (În trecut) Ocolul autorității comunale, unde se închideau vitele găsite păscînd în locurile oprite, pînă cînd proprietarul lor plătea amenda; obor¹ **(I 1).** *Cînd păzitorii găsesc... vitele mari... în țarină, le duc la ocolul, oborul sau țarcul primăriei.* PAMFILE, A. R. 28. ✦ Loc îngrădit, de obicei acoperit, sau despărțitură în grajd unde se țin mieii, viței sau mînjii pentru a fi înțărcați sau pentru a fi feriți de gerul iernii; înțărcătoare. Cf. JAHRESBER. XVI, 229. *Viteluși lor erau într-un țarc, într-un ungher al poieții, în fund.* AGÎRBICEANU, S. 10. *Și-a ales tot omul întîi mieii, punîndu-i în țarcuri anume făcute.* LUNGIANU, ap. CADE. *Pentru miei este un staur deosebit, unde aceștia se aleg și dorm peste noapte, care se cheamă țarcul mieilor.* PREOUP, P. 14, cf. CADE, PUȘCARIU, L. R. I, 358. *În țarcuri zăvorîte, triști mînjii mi se plimbă.* STANCU, C. 14, com MARIAN, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Mielușeilor* [le face]... *o îngrăditură bine acoperită, numită țarc.* BÎRLEA, B. 131, cf. CHEST. V 41, ib. 45 supl., ib. 54 supl., ib. 66 supl., ib. 67 supl., ib. 74 supl. [Mieii] *să-nțarcă la țărc.* ALR I 1 775/270, cf. ALR SN II h 402, ALRM SN I h 264, A V 15, 29, NALR — O IV h 777. *Am un țarc plin de miei albi* (Dinții). PĂSCULESCU, L. P. 81. ✦ P. ext. (Învechit; în forma *țerc)* Înțărcare (la animale). Cf. LM. ✦ (Prin Transilv.) Loc (îngrădit) unde fată oile. Cf. CHEST. V 46/1, 55, 66. ✦ Teren împrejmuit și prevăzut cu rigole de scurgere, care servește la recepția și la trierea animalelor înainte de tăiere. Cf. LTR², M. D. ENC.

3. Gard de nuiele, de spini etc. făcut în jurul unei clăi de fîn sau al unui stog pentru a le feri de animale; (regional) țărcotei **(2).** *Împrejurul stogului se face țarc ori gard.* DAMÉ, T. 37, cf. TDRG. *Spre a feri clăile de fîn de stricăciunile vitelor, fac împrejur... un țarc, țărcotei sau gard de nuiele.* PAMFILE, A. R. 163. *Țarcul e o împrejmuire de pari făcută în jurul clăii de fîn.* PĂCALĂ, M. R. 447. *Fînul stă în clăi cu țarcuri în jur.* LUNGIANU, CL. 83. *Apar țarcuri pentru jivezile de fîn.* VUIA, PĂST. 97, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., H XVII 95, com MARIAN. *Claia rămîne... în deal. O-nchiz, fac țarc pi lîngă ea să n-o mînce vitile.* GRAIUL, I, 37. *Eu mă duc să dau foc La țarcurile cu fîn, La codri cu frunzele.* PĂSCULESCU, L. P. 141, cf. CHEST. V 12 supl., ib. 15 supl., ib. 17 supl., ib. 76 supl., ib. 94 supl., ALR II 5 037/2, 130, 414, 531, 537, 551, 574, 605, 762, 784, 833, 836, A II 3, 6, III 2, 7, 12, 16, 17, 18, 19. ✦ Spațiu îngrădit unde se păstrează nutrețul. Cf. COSTINESCU. *Un colț din grădină se îngrădește și, sub numele de țarc sau ocol, slujește ca loc pentru păstratul nutrețului.* PAMFILE, A. R. 161. *Alături de curte era „țarcul" cu clăile de fîn și paie, închis cu gard sau cu răslogi.* DRAGOMIR, O. M. 218. *Se gîndi să iasă în dimineața de Florii cu calu-n lunca... N-avea în tot țarcul un fir de pai, de leac.* SADOVEANU, O. IV, 461, cf. VICIU, GL. *Porți mai mici se fac la ocolul de vite, la grădină, la țarcul cu nutreț.* CHEST. II 412/156, cf. ib. 414/5, 13, 156, V 10 supl., ib. 21 supl., ib. 22 supl., ib 49 supl., ALR I 336/800, ALR II 5 275/105, 514, 520, 531, 537, 605, 836, A V 34.

4. Mică îngrăditură făcută din stinghii sau din plasă¹ **(I 1),** în care sînt ținuți copiii mici cînd încep să umble. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. (Prin nordul Munt.) Partea de deasupra a pătulului **(2 a).** *Partea de sus* [a pătulului] *se numește țarc și este făcut din grădele, îngrăditură sau din șipci.* PAMFILE, A. R. 222. ✦ (Regional) Despărțitură în pivniță unde se păstrează merele. Cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 14, CV 1950, nr. 4, 34, A VI 19. ✧ Expr. **A vinde (merele) cu țarcul** = a vinde (merele) măsurînd după cantitatea care încape într-un țarc. *Posesorul vinde roada anului... iarna cu ruptul (adică cu țarcul).* FRÎNCU — CANDREA, M. 14.

6. (Regional) Coș sau ladă la teascul de struguri. Cf. DAMÉ, T. 82, TDRG, PAMFILE, I. C. 222, ȘĂINEANU, D. U., CADE, PĂSCULESCU, L. P. 382.

7. (Prin Mold.) Îngrăditură de formă cilindrică, lipită cu baligă, în care se face foc pentru a usca fructele așezate deasupra pe o leasă. *Fac un țarc, ca o coteneață de găini... și deasupra acestui țarc cilindric pun leasa cu perjele.* PAMFILE, I. C. 233.

8. (Prin nord-vestul Transilv.) Răsadniță **(1).** Cf. VAIDA, com. V. BREBAN.

9. (Regional) Îngrăditură din stîlpi, crengi și pietre, cu care se abate apa spre moară. V. d i g, z ă g a z. (Malul Mare — Craiova). NALR — O IV MN 275, 2 402/983.

10. (Regional) Cadru format din drugii care se pun peste loitre la car cînd se transportă grîu sau fîn; corlată, (regional) pătul¹ **(4 b)** (Osica de Jos — Caracal). NALR — O IV h 653/986.

11. (Prin Mold.) Arie pentru îmblătit cereale. Cf. PAMFILE, A. R. 143, DL, DM.

12. (Regional; în construcțiile) *În țarc* sau *de-a țarcul* = numele unui joc de copii; șotron **(1).** Cf. PAMFILE, J. III, 48. *Giocurile copiilor români sînt foarte diverse...: în dupi, în țarc, cu mingea sau cu zmeii.* ALECSANDRI, P. P. 393, cf. ALR SN V h 1 300, ALRM SN III h 1 100.

13. (Astron.; regional) Vizitiul. Cf. OTESCU, CR. 18, PAMFILE, CER. 169, DL, DM.

— Pl.: *țarcuri.* — Și: (învechit și regional) **țeare** (H XVII 95), (învechit) **țere** (LM), (regional) **țăre** s. n., (neobișnuit) **țăreă** s. f.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. c a r k, t h a r k.

ȚARCALÁM s. n. v. **țăreălam¹.**

ȚARCALÁN¹ s. n. v. **țăreălam¹.**

ȚARCALÁN² s. n. v. **țăreălău².**

ȚARCALÉU s. n. v. **țăreălău².**

ȚÁRCĂ¹ s. f. **1.** (Mai ales în Transilv., Mold., Bucov.) Pasăre din familia corvidelor, de mărimea unui porumbel, cu coada lungă, cu penele de pe spate

negre, lucioase, iar cu cele de pe piept și de pe partea inferioară a aripilor albe; coțofană, (regional) țărcușă *(Pica pica)*. Cf. MOLNAR, D. 89/14, KLEIN, D. 442. *Să împușe o sarcă* (a. 1821). IORGA, S. D. XVII, 79, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Dintre turci mulți căzură ca niște țărci din înălțimile Griviței.* GANE, N. II, 109. *Dacă în zori de zi ies amîndouă țarcele din cuibul lor afară, ... va să fie vreme bună.* MARIAN, S. R. I, 120, cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 186, BARCIANU. *Sîngele de țarcă se dă de băut pentru năduşeală.* N. LEON, MED. 109, cf. ALEXI, W. *Cînd aruncă dintele de lapte pe casă, ... copiii se adresează şi ei unei păsări, țarca sau coțofana.* CANDREA, F. 80, cf. TDRG, PAMFILE, VĂZD. 5, GOROVEI, CR. 3, PĂCALĂ, M. R. 30. *Pe cîte un măcieș sălbatic, țărcile se adunau gîlcevitoare.* GÎRLEANU, ap. CADE. *Cînd întoarserăm capul, văzurăm pe Axinia scoborînd iute şi sărind ca o țarcă peste bolovănişul dealului.* HOGAŞ, DR. I, 136, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *În popor țarca este foarte cunoscută şi multe credinți sînt legate de ea.* SIMIONESCU, F. R. 134. *Ascult cum țărcile fac haz. Alung o broască ce se suie Pe capul soarelui din iaz.* LESNEA, A. 16. *De fiecare glonț, cădea o cioară, uneori chiar cîte o țarcă din cele cu pene albastre.* VLASIU, A. P. 47. *Cînd lătra ..., ştiam că s-a lăsat undeva aproape țarca.* VOICULESCU, P. I, 67, cf. APOSTOL, LEX. ZOOL. 24. *Văzu într-un brăduț de aproape o pasere ciudată, în straiț alb şi negru. Era o țarcă.* SADOVEANU, O. XI, 109. *Deasupra pădurii ... zbura o țarcă, încolo totul era tăcut, împietrit.* DAN, U. 31, cf. SCRIBAN, D., DOMBROVSKI, P. 62, BĂCESCU, PĂS. 151, 166. *Gătită cu negrul şi albul ceremoniei, țarca fură puiul cu o simplicitate comercială.* ARGHEZI, S. VIII, 167. *O țarcă se așează pe arin şi cîrîi des.* V. ROM. mai 1955, 26. *Ciripitul ... nu îl întrerupe decît cîrîiala țărcilor ce zbîrnîie peste pădure.* VÎN. PESC. august 1964, 15. *Te iei la harță cu țărcile, pentru că îți tot cîrîie la ureche.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 341, cf. L. ROM. 1990, 230, H VI 215, X 152, 187, XII 287, XVII 35, TEODORESCU, P. P. 259. *Tîlharul a furat un ou de subt o țarcă, aşa încît nici n-au simțit ea.* SBIERA, P. 262, cf. CONV. LIT. XX, 1 017. *A prins a să aduna pasări fel de fel: vulturi, ... corbi, țărci.* RETEGANUL, P. V, 65. *Cîte-n codru păsărele, Tot surori şi mătuşăle Şi cînd ea se bolnăveşte, Țarca la cap o păzeşte.* SEVASTOS, C. 212, cf. BRAN, S. *Cînd țarca (coțofana) bate (cîrîie ori strigă), îți vor veni musafiri.* ŞEZ. II, 65. *Coada lingurei s-a prefăcut în coada sarcei, pentru că pînă atunci sarcele erau fără coadă.* ZANNE, P. I, 667, cf. VICIU, GL., ȚIPLEA, P. P. 116, CABA, SĂL. 100. *Joacă, lele, de-i juca, Nu sări ca şi sarca.* BÎRLEA, C. P. 316. *Dacă cîntă țarca pe biserică, e a ploaie.* COM. SAT. I, 23, cf. T. PAPAHAGI, M. 235, com din MONOR—REGHIN, ALR I 1 041, ALR SN III h 692, ib. h 693, ALRM SN II h 505, A V 15, VI 26. *Io-s acela om care fură ouli di su țarcî.* O. BÎRLEA, A. P. I, 280. *Mai bine mă prăpădeai Pe rîul cu sălciile, Mă mănînce țărcile.* FOLC. MOLD. II, 494. *Unde-i alb, nu-i omăt; unde-i negru, nu-i pămînt (Țarca).* SBIERA, P. 321. *Ce-i la cap ca o doamnă, Iar la coadă ca o daltă? (Țarca).* ŞEZ. IV, 96. *Am o rață Dulubață, Coada singură-şi negoață (Țarca).* GOROVEI, C. 109. *Am o țarcă, bulearcă, tot cîmpul aleargă* (Coasa). PASCU, C. 98. ✧ (În credințele populare, strigătul păsării înseamnă veste) *Să pricepeți unde duce-a țării barcă Şi ce rău ne prorocește A cobiei neagră țarcă.* EMINESCU, O. IV, 496. *Veste bună, sarcă! Dacă e de bine, Adă-o la mine.* ZANNE, P. I, 642. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *La cutare dată Mi-au lipsit găina țarcă şi-o moțată.* ARGHEZI, S. V, 220. ✧ Expr. **A-l umbla** (cuiva) **gura ca la (o) țarcă** (sau **ca la țărci**) sau **a vorbi ca o țarcă** = a vorbi mult şi fără rost, a fi limbut. *Ecaterina vorbește ca o țarcă înaintea doctorului.* CONTEMPORANUL, II, 250, cf. MARIAN, O. II, 60, DL, DM, DEX. **A sta ca țarca în par** = a fi gata de plecare. Cf. ZANNE, P. IX, 721, DL, DM, DEX. **Sare ca țarca din par în par,** se zice despre cineva care n-are astîmpăr. Cf. ZANNE, P. IX, 721. **Cap de țarcă,** se zice despre un om prost. Cf. PAMFILE, C. 53. ✧ Compuse: (regional) **țarcă-de-mare** = **a)** scoicar *(Haematopus ostralegus)*. BĂCESCU, PĂS. 167, cf. VÎN. PESC. septembrie 1964, 10; **b)** pescărel **(II 1 a)** *(Alcedo atthis)*. Cf. ŞINCAI, în DR. V, 556; (Transilv. şi Mold.) **țarcă-de-iarnă** = numele unei păsări din genul sfrîncioclor, nedefinită mai îndeaproape *(Lanius)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 166. ✦ Epitet depreciativ dat unei persoane (mai ales unui bărbat) care merge iute şi săltat. *Pre bărbații lungi în picioare, carii merg prea iute şi tot sar încolo şi-ncoace, românul îi numeşte ... țarcă sau sarcă.* MARIAN, O. II, 60, cf. DL, DM. ✦ Epitet depreciativ dat unei femei limbute, guralive. *Pre femeile limbute, cărora li îmblă gura prea des, le poreclesc „țărci".* MARIAN, O. II, 60, cf. DL, DM, DEX.

2. (Regional) Nume dat unui obicei practicat de Anul Nou. V. brezaie, capră. Cf. PAMFILE, CR. 183.

3. (Regional) Nume dat unei capre de culoare neagră cu alb. Cf. PRECUP, P. 25.

4. (Prin sudul Ban.) Dansul popular chindia. Cf VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 128.

5. (Prin Transilv.; în construcția) *De-a sarca* = numele unui joc de copii, nedefinit mai îndeaproape. Cf. ALR II 4 381/272.

— Pl.: *țărci* şi (regional) *țarce*. — Şi: (regional) **țeárcă** (LM, ALEXI, W., BĂCESCU, PĂS. 167), (Transilv. şi Maram.) **sárcă** s. f.

— Din magh. **szarka.**

ȚÁRCĂ[2] s. f. v. **țarc.**

ȚARCĂLÍCI subst. pl. v. **țircalici.**

ȚÁRCĂN s. n. v. **cearcăn.**

ȚÁRENĂ s. f. v. **țarină**[1].

ȚARÉVICI s. m. Titlu purtat de fiul țarului desemnat a fi moştenitorul tronului; persoană care purta acest titlu. Cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU. *„Ca moştenitorul Spaniei ... şi ca țareviciul", explica Madona.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 145, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Accentuat şi: *țárevici* (CADE, DEX), (rar) *țarevíci* (BARCIANU). — Pl.: *țarevici*. — Şi: (învechit) **țárovlci** s. m. ALEXI, W.

— Din rus. **царевич.** — **Țarovlci** < fr. **czarovitz.**

ȚARÉVNĂ s. f. (Învechit) Țarină[2]. Cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *țarevne*.

— Din rus. **царевна** „fiica țarului".

ȚARFÓI s. m., s. n. v. **țifloaie.**

ȚÁRGĂ s. f. (Prin Munt.) Fiecare dintre cele două scînduri sau cei doi drugi care formează marginea patului. Cf. ARHIVA, XXIV, 237, SCRIBAN, D.

— Pl.: *țarghe*.

— Din germ. **Zarge** „ramă, bordură".

ȚARIGRĂDEÁN, -Ă s. m. şi f., adj. (Învechit) **1.** S. m. şi f. Persoană care făcea parte din populația Țarigradului sau era originară din Țarigrad. *La hronograf scrie c-au ieşit țarigrădeanii afară, în colibi.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 37v/15. *Să omoare pe toți țarigrădenii.* CANTEMIR, HR. 339, cf. DDRF, TDRG. *Nu poate fi un țărigrădean aşa de lipsit de judecată.* SADOVEANU, O. X, 92. *Aşa-i obiceiul țărigrădenilor: lăcomia lor nimene şi nimic n-o poate istovi.* id. ib. 108, cf. DL, DM, DEX.

2. Adj. Care aparținea Țarigradului, privitor la Țarigrad, originar din Țarigrad. *Chemă Domnul și pre Theoliptu țărigrădeanul, care iaste patriarhu a toată lumea.* GAVRIL, NIF. 115. *Era grec țarigrădean de felul lui, neam de-mpărat creștinescu.* NECULCE, L. 54. *Aceasta numai de la un grec țarigrădean o am auzit.* C. CANTACUZINO, CM I, 10. *Au găsit pă un fecior dă boiariu țarigrădean.* R. GRECEANU, CM II, 162. *Tot așa o să fii și tu, măre Ano, că o să iei ciocoi țărigrădean.* PELIMON, I. 157/25. *Dimitrie mai număra printre cunoscuții săi țărigrădeni pe profetul și astrologul Nefi-Ogli.* IORGA, L. I, 334. *Se îmbulzeau amarnic ... başbabalîci vechi în vechile lor spălăcite giubele țărigrădene.* C. PETRESCU, A. R. 7. *Numai Iana mi-a rămas. Tot Iana țaligrădeana.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 307.

— Pl.: *țarigrădeni, -e.* — Și: **țărigrădeán, -ă** s. m. și f., adj., **țaligrădeán, -ă** adj., **țăligrădeán, -ă** (FOLC. OLT.—MUNT. I, 591) s. m. și f.

— **Țarigrad** + suf. *-ean.*

ȚARIGRĂDEÁNCĂ s. f. (Învechit) Femeie care făcea parte din populația Țarigradului sau era originară din Țarigrad. *Am cerut ca să-mi dea voie să merg la Țarigrad ..., că soția mea era și țărigrădeancă.* VĂCĂRESCUL, IST. 295, cf. TDRG, DL, DM. ◇ (Adjectival) *Fete mari pînze-nălbind, ... Fete mari beligrădence, Neveste țeligrădence.* MAT. FOLK. I, 80.

— Pl.: *țarigrădence.* — Și: **țărigrădeáncă, țeligrădeáncă** s. f.

— **Țarigrădean** + suf. *-că.*

ȚARIGRĂDENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Care aparține Țarigradului, din Țarigrad. *Căzură zidurile Țarigradului. Și o parte de case ț[a]rigrădenești.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 37v/6.

— Pl.: *țarigrădenești.*

— **Țarigrădean** + suf. *-esc.*

ȚÁRINĂ¹ s. f. **I. 1.** (Atestat prima dată în 1400, cf. DERS) Bucată de pămînt, teren, loc cultivat sau cultivabil (după o perioadă în care a fost lăsat necultivat), o g o r **(II 2)**, (regional) o g r a d ă **(III 1)** (v. a g r u, a r ă t u r ă, c î m p, r ă z o r¹ **2**, s a t **III**, ț a r i n c ă); cîmp semănat cu același fel de plante, de obicei cereale, o g o r **(II 4)** (v. l a n); (mai ales la pl.) semănăturile de pe o porțiune de teren, o g o r **(II 4)**; totalitatea terenurilor aparținînd unei localități, (învechit și regional) ț i n u t¹ **(II 1)**, (regional) h o t a r. *Țarina* (a. 1443). DERS. *Sătură ei de vipturile fsatelor (țarinilor* D). PSAL. 314. *Din vatra satului și din cîmp și din țarină și din apă și din pădure ... au vîndut* (a. 1591). GCR I, 38/29, cf. D. BOGDAN, GL. *Co tot venitol, și de țarină, și de în cîmpo, și de în pădure, ... au co[m]părat* (a. 1609). GCR I, 43/24. *Tot soborul de la sfînta mînăstire a sfîntului Nicolae din țarina Iașilor* (a. 1619). I. BIANU, D. R. 49. *Mulți oameni de frica lui-ș lăsase țarinele și viile ce era aproape de acela loc.* VARLAAM, C. 425. *Pre unii* [copii] *îi duc ... la caraimani, de să învață la țarină.* URECHE, L. 122. *Au făcut mănăstirea în țarina Iașilor.* id. ib. 210. *Va secera neștine în țarină și-și va strînge snopii.* PRAV. 17. *Va avea neștine niște pămînturi în țarină.* ib. 28, cf. ST. LEX. 209r1/12. *Au vîndut la Blănești „și cu amîndoi țîrmurii Bîrladului și cu pămînturi în țarină" lui Evstratie Dabija Vodă* (a. 1663). BUL. COM. IST. IV, 168. *În al 12-le anu a războiului, aprinzînd o țarină de pîine cu pojar ostașii, ... s-au aprins o biserică.* HERODOT², 9. *Le dă, pre la sate, locuri de țarini și vii.* M. COSTIN, ap. DDRF. *Am și țarine destule, De-mi sînt slugile sătule.* DOSOFTEI, PS. 165/19. *Fiii tăi vor fi ca toată iarba țarenii.* BIBLIA (1688), 365²/6. *Țarină mai nainte de vreame ... au secerat.* ib. 373¹/46. *Nu rămînea nime nice cu bou, nice cu vacă, ... nice cu pîne, că călca țarinile cu caii săi.* N. COSTIN, LET. II, 86/30. *Să fie volnici ... a se hrăni pe locul și pe țarina Sucevei* (a. 1730). URICARIUL, XX, 134. *Puindu-și orășănii păzitori la vite, și ferind locul cu țarine și fănațe, ca să nu facă păgubire* (a. 1779). ib. II, 237. *Florile țarenii cu frumseață ca aceaea le împodobește.* VARLAAM — IOASAF, 46v/1. *S-au tras la locuri strimte și în păduri, și arzînd țerinile, dobitoacele le-au mînat la munți.* ȘINCAI, HR. II, 41/24, cf. MOLNAR, D. *Puvoiul, pe țarina coaptă Căzînd, ... Strică truda plugarului dreaptă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 170. *Numa ... s-au minunat văzînd acolo țarine, ... pășunile pline de turme.* BELDIMAN, N.P. I, 143/17. *M-au dus la o țarină numai în poale ... și cu copila în brațe ... și m-au legat de car* (a. 1825). IORGA, S. D. XII, 211, cf. DRLU, LB. *Să simță plăcerea ... d-a găsi în țarina sa toate cîte tribuie ca să-i facă viața cumpătată și fericită.* PLEȘOIANU, T. IV, 26/15. *Nu să pricep a face ceva, ori să zidească casă, sau țarini să are.* DRĂGHICI, R. 39/6, cf. VALIAN, V. *Sămînța de grîu ... în cele mai multe țarine se îngroapă de 2 palmace.* I. IONESCU, C. 178/5. *Obiceiul pîrjoalelor ce să dă la țarine de către unii cu rău cuget.* REGUL. ORG. 157/30, cf. ISER. *Tatăl tău ți-au lăsat de moștenire o țarină și arme.* RUSSO, S. 143. *Plugarul bun ... curăță de mărăciuni țearina sa pănă a nu semăna în ea semănța cea bună.* NEGRUZZI, S. I, 8, cf. POLIZU. *Coastele-i sînt învălite De vii, de semănături, De țarine felurite.* ALEXANDRESCU, O. I, 132, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 293. *Rădica de pin sate toți vecinii cu gloata, de rămîneau țearinele nearate.* ODOBESCU, S. I, 64. *Treaba ei era să ducă de mîncare în țarină.* EMINESCU, L. P. 205, cf. CREANGĂ, A. 52. *Plugarul ... și-a cules recolta datorită binecuvîntatei țarine și sudorilor lui.* CARAGIALE, O. III, 85. *Drumul apucă pe o vale mai strîmtă, ... acum printre țarine și fînețe, mai departe printre livezi și rarișt.* SLAVICI, P. 27. *Pășește-n țarină semănătorul.* VLAHUȚĂ, O. A. 28. *Femeii care a născut nu-i este defel iertat pînă la 40 de zile să între în țarină.* MARIAN, NA. 125, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 21, 181, BARCIANU. *O șuviță subțire de fum mai tremura prin porumb ..., dar în curînd pieri, și pacea învălui din nou țarina înfiorată.* SANDU-ALDEA, U. P. 21, cf. ALEXI, W., CANELLA, V. 16. *Cădeau sfărmate-n pulbere de rază Pe revărsarea țarinei.* GOGA, POEZII, 78, cf. TDRG. *În țarină fiecare neam are ... pămînt de muncă.* PAMFILE, A. R. 17. *Nimeni nu mai scoate plugul să are țarinele.* PÂRVAN, G. 100. *Se auzeau ... chemările scurte pe țarină ..., șoaptele oamenilor ce soseau de la lucru.* REBREANU, I. 68. *În jurul satului se afla țarina cu arături în terase și cu fînețe.* VUIA, PĂST. 64. *Pe o întindere mai redusă, se afla țarina, pămînt cultivat mai des cu cucuruz.* id. ib. cf. 83, BOCĂNEȚU, T. A. 215, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Peste țarini zdrențuite, A venit așa, deodată, Toamna cea întunecată.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 40. *Mama ... tocmai pusese mîna pe sapă, să frămînte țarina.* VLASIU, A. P. 24. *Trîmba de oameni se-nșiră, s-așază pe țarina toată.* VOICULESCU, POEZII, I, 30. *Mîni mergem iar în țarnă cu cărucioara.* SADOVEANU, O. IV, 317, cf. SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 51, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 226. *Grăbea spre țarina boierească s-ajungă.* CAMILAR, N. I, 214. *Moșia din jurul tîrgului se compunea din două părți distincte: hotarul sau țarina tîrgului stăpînită de orășeni, pe care-l cultivau ei, apoi ocolul stăpînit de domn.* PANAITESCU, C. R. 287. *Prăjina ... am văzut-o întrebuințată în mod curent la măsurători de livezi, fînețe, locuri în „țarnă" (arabile).* C. GIURESCU, P. O. 93, cf. L. ROM. 1977, 186, ib. 1985, 232, ib. 1988, 121, H I 385, II 3, 13, 50, 117, 262, VII 358, 484, X 499, XII 2, 117, 173, 288, 356, XIII 362, XVI 217. *Viile și țarinile badei Ion rodesc mai bine decît ale altor oameni.* RETEGANUL, P. IV, 62, cf. BUD, P. P. 46, GR. S. I, 352. [Solomonarii] *locuiesc în munți prin peșteri, prin păduri, în colibe sau prin țarine.* COM. SAT. III, 126. *Prin țarină, prin imaș, Io cu mîndra duce-m-aș.* PODARIU, FL. 77. *Mergînd*

în sus pe valea Crișiorului, ... ieșim la „țarină", cum numesc crișiorenii hotarul pe care e așezat Crișiorul de Sus. ARH. FOLK. VII, 38, cf. ALR I 408, ib. 880/590, ib. 1 229/385, 424, 592, ALR SN I h 3, ib. h 6, A I 22, V 23, 26, VI 26, 32, IX 5, 6. *Atîta mi-a fi jele Pînă trec tri podurele : Unu-n sat, unu-n țarină, Unu-n țara cea străină.* FOLC. TRANSILV. I, 163. *Ziua bună și-a luat Și-nspre țarină-a plecat.* FOLC. MOLD. I, 275, cf. ALR—M III h 793, NALR — O III h 431/909, ib. IV h 591. *Omu ăleu a fost aiîa ... pî țarnă.* T. DIAL. M. II, 598, cf. T. DIAL. D. 841. *Am o cățea albă. Toată țarna o alergă* (Coasa). GOROVEI, C. 111. ✧ (Ca simbol al satului) *Literatura scriitorului ... ne-a schițat figura bătrînului Dinu Murguleț și a tînărului Matei Damian, rămași în religia țarinii.* LOVINESCU, S. I, 305. *Tema dezrădăcinării flăcăului plecat de la țarină, care se întoarce însă la vatră ca să se căsătorească.* CIOCULESCU, C. 101. ✧ Fig. *Cu curgerile lacrămilor adăpînd țarina sufletului tău, ai secerat bogată răsplătire.* MINEIUL (1776), 53v2/11. *Cu grîul cel curat al învățăturii sale ... au sămănat țarinile inimilor noastre* (a. 1889). CAT. MAN. II, 301. *Tronul dar să fie țarină-arzătoare Unde vestejește a credinței floare?* BOLINTINEANU, O. 60. *Varsă o lacrimă fierbinte pe mormîntul proaspăt al tovarășului de muncă în țarină ... folclorului românesc.* COM. SAT. IV, 50. *Vreau țarina prezentului s-o samăn Cum tatăl meu țăranul, holda.* BENIUC, V. 87. ✧ *Ciocîrlie de țarină* v. ciocîrlie. *Poarta țarinii* = loc (cu poartă) la marginea unui sat prin care se iese în țarină **(1)** sau se intră din țarină în sat; p. ext. poartă făcută la intrarea (sau la ieșirea) unui drum într-un sat. *Rada ieși înaintea lui Dinu la poarta țarinei și pînă acasă nu i-a mai tăcut gura.* VLAHUȚĂ, CL. 58. *Om străin de intră-n sat, Poarta țarinei îi zice : „N-ai ce căuta pe-aice".* BELDICEANU, P. 97. *Convoiul celor douăzeci de sortași iese pe poarta țarinei.* N. REV. R. I, nr. 1, 31, cf. TDRG. *Dintr-un sat ies două sau mai multe drumuri ; la aceste ieșiri se face cîte o poartă numită poarta țarinii.* PAMFILE, A. R. 28. *Moș Sandu, după trei zile de drum, ajunse la poarta țarinei.* BUJOR, S. 53. *Nu era prea tîrziu ca să nu întîlnească din loc în loc oameni, pe cărări, ... înainte de poarta țarinei.* SADOVEANU, O. IX, 143. *Costan strînse pumnii și se opri în poarta țarinei.* CAMILAR, N. I, 23. *Cum ajunse la poarta țarinei, și începu a cunoaște ... drumurile pe unde în copilărie spulbera colbul de pe ele.* ȘEZ. VII, 5. *La poarta țărnii, doi oameni ... îmblătesc cu îmblăciile în vînt.* I. CR. III, 235. *Gardul țarinii* sau *gard de* (ori *la, de la*) *țarină* = gard în jurul țarinii **(1)**; gard (cu șanț de o parte și de alta) care împrejmuiește un sat, despărțindu-l de țarină **(1)**. *Iată luncile-nainte ; Gardul țarinei mai sus!* COȘBUC, O. I, 261, cf. TDRG. *Gardul țarinii ... care împrejmuie satul, despărțindu-l de ogoare, are dincolo sau dincoace șanț.* PAMFILE, I. C. 430. *Toamna, după strînsul recoltelor, gardul țarinii era desființat.* L. ROM. 1985, 236, cf. 235, ALR II 5 078/27, 29, 64, 76, 102, 105, 219, 228, 272, 349, 386, 414, 514, 520. *N-are a face banul birului cu gardul țarinei* = nu există nici o legătură, n-are a face una cu alta. Cf. ZANNE, P. V, 81. (Regional) *Gard de țarină* = gard care desparte locul cu arături de pășuni. *Hotarul satelor era împărțit, printr-un gard de țarină, în două. O parte era țarina cu arături, a doua era izlazul.* VUIA, PĂST. 29, cf. id. Ț. H. 83. ✧ Loc. adj. **De țarină** = (despre pămînt) care se cultivă. *Capitalul în pămînt de țearină, adică cultivat, raportă 7 la sută.* I. IONESCU, D. 96, cf. ALR I 1 229/35. ✧ Expr. (Regional) **A deschide** (sau **a închide**) **țarina** = a permite (sau a interzice) pășunatul pe terenul de fînețe sau pe cel cultivabil din apropierea satului. Com. din VIȘEUL DE SUS. **A face țarină** = a interzice pășunatul animalelor pe întreg teritoriul unei localități. Com. din DRAGOMIREȘTI — VIȘEUL DE SUS și din SĂLIȘTEA DE SUS — VIȘEUL DE SUS. ✦ Loc în afara satului, folosit pentru pășunat sau pentru fînețe. V. imaș, izlaz. *Să-i împrumute carul : ba să-și aducă lemne din pădure ..., ba căpiți din țarină.* CREANGĂ, P. 38. *La țarină, adică la fînețe, oamenii stăteau cu vitele toamna și iarna.* VUIA, PĂST. 124, cf. L. ROM. 1985, 234. *Am intrat într-o țarină cu niște iarbă mîndră și mare ... cît tot de-a dragul s-o paști.* SBIERA, P. 161, cf. ALR I 410/12, 18, 227, 270, 347, 350, 361, 375, 554, ib. ALR II 5 260/551, A V 15, GLOSAR REG., NALR — O IV h 591. ✦ (Prin sudul Olt.) Loc la marginea satului. Cf. L. ROM. 1985, 234, NALR — O IV h 591. ✦ (Prin Ban.) Pămînt nearat, țelină. Cf. NALR — B 2 010/55, 91. ✦ (Regional) Loc plan pe vîrful unui munte (Ceahlău — Borsec). Cf. GLOSAR REG.

2. (Regional) Gard sau șanț în jurul unui sat sau în jurul țarinii **(1)**. *Țarinile trebuie să fie bune ... căci, dacă se întîmplă să fie răsturnate sau sparte de vite, proprietarul terenului este dator să plătească despăgubiri.* în L. ROM. 1985, 236. *Toamna își smulge fiecare om țarina și o duce acasă, folosind-o pentru foc sau păstrînd-o pentru anul viitor, cînd va fi din nou așezată la locul destinat.* ib., cf. ALR II 5 078/130, 157, 172, NALR — O IV h 591. *Merg să fac țarină.* NALR — O IV h 591/957. *Pe marginea satului se ridica țarină.* ib. h 591/972. ✦ (Prin sudul Transilv. și prin sudul Olt.) Răzor1 **(1)** servind ca hotar între două ogoare sau între proprietățile a două comune. Cf. CHEST. IV 29/162, NALR — O IV h 591. ✦ (Prin Olt.) Șanț făcut la capătul unui teren pentru a opri vitele să treacă dintr-o parte în alta. Cf. NALR — O IV h 591. ✦ P. ext. Gard (din mărăcini). Cf. L. ROM. 1985, 236, ALR II/I MN 125, 3 838/157, NALR — O IV h 591/910. ✦ Gard făcut în jurul unei clăi de fîn pentru a o feri de animale. V. țarc **(3)** (Vînători — Sighișoara). Cf. ALR II 5 037/157. ✦ (Prin vestul Olt.) Drum la marginea satului. Cf. NALR — O IV h 591.

3. (Regional) Loc împrejmuit în care se păstrează nutrețul (Borca — Borsec). Cf. A V 26. ✦ Loc împrejmuit unde dorm mieii (Beclean — Făgăraș). Cf. CHEST. V 41/9.

4. (Regional) Zăgaz la moară (Arefu — Curtea de Argeș). Cf. ALR I 1 842/782.

II. (Mai ales art.; și în sintagmele *țarina de la Abrud*, VARONE, D. 149, rar, *țarina Munților Apuseni*, id. ib., *țarina mocanilor*, DER, *țarina minerilor*, ib., *țarina văsarilor*, ib.) Numele unui dans popular de perechi, cu mișcări moderate, care se dansează însoțit de strigături cîntate sau recitate; melodie după care se execută acest dans. Cf. PAMFILE, J. III, 11. *Se auzeau în răstimpuri de liniște acorduri vesele, senine de țarină.* AGÎRBICEANU, A. 109. *Joacă hora și bătuta și n-o mai schimbă pe țarină.* HOGAȘ, DR. II, 173, cf. VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 129. *Țarina, jocul Abrudului ..., lăutarii abrudeni o cîntă și în zilele noastre.* ALEXANDRU, I. M. 320. *Jocul s-a întețit ... Ilie i-a dat drumul la o țarină, pe nerăsuflate.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 46. *Bărbații se așază la mese, feciorii încep jocul cu „țarina".* COM. SAT. I, 51, com. D. POP, cf. ALR II 4 336/250, 728, 987.

— Pl. : *țarini* și *țarine*, (învechit și regional) *țărini* (PLEȘOIANU, T. II, 195/24, L. ROM. 1973, 40, ALR I 408/375, ALR II 5 078/130, 157, ALR SN I h 6/76, NALR — O IV h 591). — Și: (învechit) **țărenă, țeărină**, (învechit, rar) **țérînă**, (regional) **țărnă** (pl. și *țarnuri* A V 23, 26, VI 9), **țărnă** s. f.

— **Țară** + suf. *-ină*.

ȚARÍNĂ2 s. f. Soție de țar; titlu dat împărăteselor Rusiei; persoană care purta acest titlu; (învechit) țarevnă, țariță. Cf. BAR. — MUNT., W. 232v2/22, DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Dansînd într-un costum sumar ..., displăcu, se zice, ța-*

rinei și fu silit să demisioneze. CĂLINESCU, C O. 224.

— Pl.: *țarine.*

— Din fr. **tsarine.**

ȚARÍNCĂ s. f. (Prin Maram.) Loc cultivat sau cultivabil. V. ț a r i n ă[1] **(I 1)** (Bîrsana — Sighetul Marmației). Cf. L. ROM. 1977, 185, ALR SN I h 6/353. ✦ Loc delimitat în apropierea satului (ALR — M III h 793/232), folosit pentru pășunat (ALR I 410/361, ALR — M III h 793/231).

— Pl.: *țarinci.*

— Din ucr. **царинка.**

ȚARÍSM s. n. Formă de guvernămînt monarhică, în care puterea supremă aparține țarului; regimul țarist. Cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D.

— Din rus. **царизм,** fr. **tsarisme.**

ȚARÍST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care aparține țarului, privitor la țar sau la țarism, adept al țarismului. *S-a făcut cunoscut ... în timpul ocupației țariste.* BOLINTINEANU, O. 251. *În tinerețea lui zbuciumată a făcut îndelung cunoștință cu închisorile țariste.* CAZIMIR, GR. 163, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX. *O cronică rimată ... unde se pomenește de soldățimea țaristă.* CIOCULESCU, C. 152, cf. V. BREBAN, D. *A-și păstra autonomia și ... a-și apăra integritatea teritorială în fața pretențiilor imperiilor vecine, țarist sau habsburgic.* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 27.

2. S. m. și f. Partizan al țarului sau al țarismului. Cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *țariști, -ste.*

— Din fr. **tsariste.**

ȚARÍȚĂ s. f. (Învechit, rar) Țarină[2]. *Vrea lua pă toți robi și pe țari și pă țariță, că era cu dînsul aicea.* R. POPESCU, CM I, 480.

— Pl.: *țariițe.*

— Din rus. **царица.**

ȚARÎNGÎNĂ s. f. v. **țărîngănă.**

ȚARLATÁN s. m. v. **șarlatan.**

ȚÁRMURĂ s. f. v. **țărm.**

ȚÁRNĂ[1] s. f. v. **țarină[1].**

ȚÁRNĂ[2] s. f. v. **țărînă.**

ȚAROGEÁSCĂ adj. (Învechit; în sintagma) *Funie țarogească* = veche unitate de lungime pentru măsurarea pămîntului; funie împărătească. Cf. ARH. OLT. III, 429. *Eu, Dincă Buileanu, martor de funia țarogească* (a. 1802). ib.

— Pl.: *țarogești.*

— Cf. ț a r.

ȚAROLĂ s. f. (Cu sens neprecizat, probabil) Opincă **(1).** Cf. PAMFILE, C. Ț. 355. *Mă dusei la horă Cu țarolă nouă, Țarola cu clopoței ... Cu țarola zurnai, zurnai!* id. ib. 297.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. bg. цървули „opinci".

ȚÁROVICI s. m. v. **țarevici.**

ȚARSÁM s. n. v. **sărsam.**

ȚARȚÁR s. m. v. **țîrțar.**

ȚARȚÁM s. n. v. **sărsam.**

ȚARȚÁN s. n. v. **sărsam.**

ȚARȚARÍȚĂ s. f. v. **țîrțăriță.**

ȚARȚOÁNE subst. pl. = **sărsam.** (Regional) Zdrențe, petice. *De sărac ce era, n-avea ... decît o cergă ruptă de care se țineau țarțoanele șir.* PAMFILE, S. T. 166.

ȚARÚZĂ s. f. v. **țeruză.**

ȚARVÁNĂ s. f. v. **cervană.**

ȚARVÁNE s. f. v. **cervană.**

ȚÁSTĂ s. f. v. **țașcă.**

ȚÁȘCĂ s. f. (Prin Mold.) Țandără **(1).** [Copacul] *stă într-o țașcă.* ALR I 985/556, cf. GLOSAR REG. ✦ Așchiuță care intră sub piele sau sub unghie; țeapă **(II 4),** țepușă **(I 5).** *Mi-a intrat o țașcă sub unghie.* CV 1950, nr. 5, 32, cf. ALR I 1 207/558, 610.

— Pl.: *țăști.* — Și: **țástă** (ALR I 1 207/610; pl. *țaste* ib.), **țășpă** (ib. 1 207/558) s. f.

— Cf. ț e p u ș c ă.

ȚĂȘPĂ s. f. v. **țașcă.**

ȚAȚÁCĂ s. f. v. **țîțaică.**

ȚAȚÁIE s. f. v. **țîțaie.**

ȚÁȚĂ s. f. **1.** (Regional; adesea însoțit de numele persoanei la care se referă) Termen de respect folosit la țară pentru a vorbi cu (sau despre) o soră mai mare, cu (sau despre) o mătușă, o verișoară ori cu care se adresează o persoană (tînără) unei femei mai în vîrstă sau vorbește despre aceasta; lele, (regional) țaică[2] **(1),** țîțaie. V. d a d ă, d a i c ă, m ă t u ș ă **(1, 2),** n a n ă[1], t a n t i. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 709. *Ei! țață, eu mă duc... Culcă-te și matale, nu mai lucra dacă ți-e rău.* CARAGIALE, O. VI, 22. *Mă-ntorc săptămîna viitoare, cu cine credeți? cu ța' Katia! Soacră-mea!!!* id. ib. VII, 25, cf. DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 318, ALEXI, W., TDRG. *Țață Sultano, la Viena nu ne oprim decît la întoarcere.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 311, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Serafima... alergă să vestească: — Țață Didino, țață Didino!* BASSARABESCU, S. N. 76, cf. CADE. *Noi copiii, patru fete și trei băieți, am fost crescuți de o soră a tatăiei, țața Eliza.* BRĂESCU, A. 19. *Mi le împrumută țața Tinca.* SADOVEANU, O. II, 176, cf. GĂLDI, M. PHAN. 259, BUL. FIL. VII—VIII, 282, SCRIBAN, D., ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 353. *Ce zici, țață Raveca, unde am putea sta puțin de vorbă?* CAMIL PETRESCU, O. II, 93. *De pe valea Oltului ne-a căzut oaspete numai unchiu-meu Găbunea, cu țața Aretia, nevastă-sa.* STANCU, D. 178, cf. 357. *Udă-i buzele, țață Mariță.* H. LOVINESCU, T. 227. *Ceilalți, oricît de veri și verișoare, erau pentru mine bădie, tușă, țață.* V. ROM. ianuarie 1966, 62, cf. SCURTU, T. 283, L. ROM. 1975, 617, ib. 1983, 126, H IV 12, ALR I/II h 164, ib. h 167, ib. h 168, ALRM I/II h 231, ib. h 236, A V 15, 16, 31, VI 26. *Busuioc de la Viana, Samănă cu țața Ana.* FOLC. MOLD. I, 376. *Nene și țață, io mă duc acasă.* T. DIAL. M. I, 37. *Varî-sa era d-aij, verișoar'sa... „Unde-i țață-ta, Fifi?"* ib. II, 294. ✧ (Glumeț) *Nenea Acul, țața Ața Își pierdură dimineața Pe un cot De postav sau șeviot.* ARGHEZI, S. P. 27. ✦ Termen folosit de o femeie referindu-se la sine însăși, cînd se adresează unui copil. *Taci cu țața!* ARHIVA, XXXIII, 182.

2. (Regional) Mîndră **(II 1),** iubită; (regional) țaică[2] **(2).** *Foaie verde lobodă, Țață, Gura lumii-i slobodă, Țață.* TEODORESCU, P. P. 319. *Duminică dimineață Bati țața la fereastră. Las' să bată că nu-mi pasă, Că mai am v-o șăpti-n casă.* GRAIUL, I, 288. *Pîrîiaș cu apă rece, Pe la poarta țații trece.* PÎRVESCU, C. 46. ✦ Termen folosit de o femeie referindu-se la

sine însăși cînd se adresează iubitului sau cînd vorbește despre el. *Costică cu ochii verzi, Ce te plimbi printre livezi, Ori pe țața să ți-o vezi?* BIBICESCU, P. P. 381. *D-ar fi cucul d-un voinic, L-aș prinde d-un ibovnic... Cîntă, cuce, limba-ți pice S-o ia țața s-o mănînce.* ȘEZ. IV, 139. *N-are țața flori de dat, C-astă vară n-a plouat Și-am plătit de le-a udat Cu bani după sărutat.* MAT. FOLK. 223. *Dragă, puișorul meu, Ad' la țața s-o spăl eu, Cu apă din eleșteu.* GR. S. VI, 36. *Mi-e dor si seče, ... Dar asară mi-l vadzui, Mînca-l-ar țața ĝe pui!* FOLC. OLT. — MUNT. I, 31.

3. Epitet pentru o femeie flecară sau pentru o femeie vulgară, lipsită de gust și de finețe. V. m a h a l a g i o a i c ă, m a h a l a g i ț ă. *Fantezia țațelor și a cumetrelor din mahala era liberă... să închipuie întîmplări și să dezgroape taine.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 59. *Îl ocărî o țață lăbărțată.* ARGHEZI, S. XI, 24. *Polcovnicul, furat și tulburat de cele ce auzise, are o poftă de vorbă, de parcă ar fi o țață.* CAMIL PETRESCU, O. II, 239. *Limba tot de viperă i-a rămas. Gura tot rea, bănuitoare și bîrfitoare, ca de țață stearpă.* STANCU, R. A. V, 301.

4. (Argotic) Patroană a unei case de toleranță; proxenetă. *Căsătorie de interes, aranjată fie de un mijlocitor plătit, fie... de o cunoștință binevoitoare, ce se complace în rolul „țaței".* în SCL. 1978, 321. *Se rugau înfricoșate „țața" și femeile acelea cu buzele ca focul pentru el.* I. BOTEZ, B. I, 74, cf. IORDAN, L. R. A. 96.

5. (Bot.; regional; în compusul) **Țața Marghioala** = rujă-galbenă *(Rudbeckia laciniata)*. Cf. BORZA, D. 150.

— Pl.: *țațe.* — Și: (familiar) **ța** s. f.

— Din ngr. **τσάτσα.**

ȚĂ¹ interj. v. **cea.**

ȚĂ² interj. v. **ța¹.**

ȚĂRÚC s. m. v. **țobîc.**

ȚĂC interj. v. **țac.**

ȚĂCÁ vb. I. Intranz. (Regional; la jocul de cărți) A bate cu atuul. Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Prez. ind.: *țăchez.*

— V. **țac.**

ȚĂCÁLĂ¹ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Pușcă veche, uzată, ruginită (CIAUȘANU, V. 206); pușcă de vînătoare (LEXIC REG. II, 33). ✦ Obiect vechi, uzat, stricat. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *țăcale.*

— Cf. ț ă c ă l a ș.

ȚĂCÁLĂ² s. f. **1.** (Prin nord-estul Olt.) Clopot mic de fier care se pune la gîtul oilor. CV 1951, nr. 1, 37. *Țăcala se aude de departe.* ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Persoană cicălitoare, plictisitoare. Cf. UDRESCU, GL. (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Urîtă țăcală de om, te pisează cu toate prostiile.* id. ib. *Uf, ce țăcală de muiere, tare îi umblă meliță.* id. ib. ✧ Expr. **A-l sta** (cuiva) **țăcală pe cap** = a cicăli întruna pe cineva, a plictisi. Cf. UDRESCU, GL. *Nu-mi mai sta țăcală pe cap, dacă vrei să-ți fac o treabă ca lumea.* id. ib.

— Pl.: *țăcale.*

— Postverbal de la **țăcăli.**

ȚĂCĂITOÁRE s. f. (Ornit.) Sfrîncioc mare *(Lanius excubitor excubitor)*. Cf. DOMBROWSKI, P. 266.

— Pl.: *țăcăitori.*

— De la **țac.**

ȚĂCĂLÁȘ s. n. v. **săcăluș.**

ȚĂCĂLÍ vb. IV. (Regional) **1.** Intranz. A produce scîntei prin lovirea cremenei cu amnarul. V. s c ă p ă r a¹ **(1)** (Remetea — Beiuș). Cf. A I 12.

2. Tranz. A cicăli, a plictisi, a bate pe cineva la cap (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Nu-l mai țăcăli, că-i ajunge, s-a săturat.* id. ib.

— Prez. ind. : *țăcălesc.*

— **Țac** + suf. *-ăli.*

ȚĂCĂLÍE¹ s. f. **1.** (Regional) Frigare în care se înfige slănina, carnea etc. pentru a le frige; țaglă¹ **(1)**. Cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., VICIU, GL., CADE. ✧ Loc. adj. **La țăcălie** = fript la frigare deasupra jeratecului. *Crap la țăcălie.* SCRIBAN, D. *Avat... la „țăcălie".* VÎN. PESC. august 1964, 13. ✦ Bucată de lemn, băț, crăcană care servește pentru fixarea ceaunului cînd se mestecă mămăliga (Trăisteni — Sinaia). T. DIAL. M. II, 217. *Făcam mămăliguța acolo pă cujbă, puneam ĉaunu-acolo și aveam țăcălii, dă țineam ĉaonu ca să nu vină roată, ca să putem mestica mămăliguța.* ib. ✦ (Prin nord-estul Olt. și nord-vestul Munt.; mai ales la pl.) Leațuri mici, stinghii (GL. OLT.); așchiuțe, surcele (LEXIC REG. 87, UDRESCU, GL.). *Adună cîteva țăcălii să aținăm focul.* UDRESCU, GL.

2. (Prin sud-estul Transilv.) Ridicătură înaltă de teren; vîrf (ascuțit) de deal. V. ț i c l ă u¹ **(1)**. Cf. L. ROM. 1985, 201.

3. (Familiar) Barbișon. *Împăratul s-a tras de țăcălie scrîșnind groaznic.* CARAGIALE, O. II, 217. *E unu nalt cu mustăți negre. Are o țăcălie în loc de cioc.* BACALBAȘA, S. A. I, 72. *Suspina cu o duioșie grozavă, mîngîindu-și țăcălia.* SĂM. IV, 367, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cu două degete ale dreptei începu să-și muncească țăcălia.* ap. TDRG. *Înfățișarea nobilă ce-i întipărea mata paloare a feței smede și trase, prelungită de o țăcălie moale ca mătasea porumbului.* M. I. CARAGIALE, C. 34. *Cum era să trec eu vreodată pe lîngă franțuzul cel cu cioc... și să nu-i fac ochi dulci spre țăcălie!* MIRONESCU, S. 415, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Frunza îi e măruntă și rară ca perii din țăcălia domnului Iancu.* I. BOTEZ, B. I, 18. *Profesorul de franceză... începea să-și mîngîie, rîzînd, țăcălia.* SADOVEANU, O. III, 358, cf. SCRIBAN, D. *A trecut vreme de cînd paraclisierul cocoșat, cu țăcălie roșie, suia treptele învîrtite ale clopotniței.* ARGHEZI, S. VIII, 229. *La un doftor cu barbă m-a dus. Barba, mai mult țăcălie.* STANCU, D. 177. *Vizitiu fără să pocnească din bici e ca un popă fără țăcălie.* CONTEMP. 1954, nr. 430, 3/3. *Din întreaga făptură a omului atîta-ai desprins: ochii și țăcălia.* PAS, Z. I, 318. *În casa prietenului Cocea îmi retezasem coada capului..., reducîndu-mi și barba la țăcălie.* V. ROM. ianuarie 1966, 39, cf. SFC VI, 122, COMAN, GL., ALR II/I MN 18, 6 932/705, 723, 987, ALRM II/I h 77. (Glumeț) *Capra din satul nostru ... avea țăcălie, și în țăcălie un clopoțel mititel.* I. CR. III, 81. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Epitet (depreciativ) dat unei persoane care poartă cioc. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Epitet (depreciativ) dat unei persoane cu chelie. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țăcălii.* — Și: (regional) **țicălie** (CADE, VICIU, GL.), **cățălie** (DA) s. f.

— **Țacă¹** + suf. *-ălie.* — **Cățălie,** prin metateză.

ȚĂCĂLÍE² s. f. (Regional) **1.** Străgălie la car. Cf. DAMÉ, T. 8, TDRG. *Între opor și capătul dinăuntru al osiei se pune adesea... țăcălie sau strangalie.* PAMFILE, I. C. 130, cf. ȘĂINEANU, D. U.

2. Clopoțel care se pune la gîtul unor animale (Mozăceni — Găești). L. ROM. 1961, 318.

— Pl.: *țăcălii.*

— Cf. ț ă c a l ă².

ȚĂCĂLÍȘ s. n. (Prin vestul Munt. și estul Olt.) **1.** Amestecătură de așchii, surcele etc.; grămadă de

coji mărunte. *Ado niște țăcăliș să aprindem focu.* L. ROM. 1959, nr. 1, 64, cf. UDRESCU, GL.

2. Tufăriș **(1)**, lăstăriș, mărăciniș. Cf. CIAUȘANU, V. 206, UDRESCU, GL. *A intrat aici în țăcălișu-ăla.* id. ib.
— Pl.: *țăcălișuri.*
— Cf. ț a c ă r.

ȚĂCĂLÚȘ subst. (Regional) Uvulă (Deluț — Cîmpulung Moldovenesc). NALR — MB I h 42/468.
— Pl.: ?
— Cf. ț ă c a l ă².

ȚĂCĂLÚȘĂ s. f. (Învechit, rar) = **săcăluș (1).** *Am mai trimis o seamă de oaste cu foc, haiducii călări, pedeștri, siimeni și țăcălușă.* ANON. CANTAC., CM I, 158.

ȚĂCĂNEÁLĂ s. f. **1.** Zgomot scurt, (repetat) ritmic; țăcănire, țăcănit¹ **(1)**, țăcănitură, (regional) țocăneală. V. p ă c ă n e a l ă. Cf. POLIZU. *Auzi țăcăneala unui pas de cal, care se stinse degrab în zgomotul valurilor Oltului.* CARAGIALE, O. II, 323, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Țăcăneala potcoavelor... îmi izbea neplăcut urechile.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Venea tăcut, necunoscut decît de pe țăcăneala măruntă a calului.* MIRONESCU, S. 65. *Se aude mereu un zgomot neîntrerupt, un fel de țăcăneală cadențată.* BART, S. M. 49. *Viața și-a dus-o liniștit, între țăcănelile aparatului morse.* V. ROM. octombrie 1954, 85, cf. SCL 1981, 377. ✧ L o c. a d v. **La** (sau **în, pe**) **țăcăneală** = cu pas sau cu mers ritmic; la pas. *Poștalionul meu înainta pe țăcăneală, ... tot echipajul pășa cu o moale legănătură.* ODOBESCU, S. I, 381. *Tovarășul meu... începu să tropote în fața mea, jucînd foarte serios și pe țăcăneală un danț nglezesc.* id. ib. III, 251, cf. DDRF. *Merg în pas, la ăcăneală. Au ieșit din oraș și acum țin șoseaua drept.* RĂTESCU-VOINEȘTI, P. 56, cf. SCRIBAN, D., DL, M, DEX. ✦ F i g. Cicăleală. *Viața și-a dus-o... între țăcănelile... nevestei, care-l certa pentru fiecare fleac.* V. ROM. octombrie 1954, 85.

2. (Regional) Mărunțirea unui teren arat, în vederea cultivării. Cf. ț ă c ă n i **(2)** (Chiojdeanca — Vălenii de Munte). T. DIAL. M. II, 283.

3. F i g. (Familiar) Tulburare a minții; sminteală **(1)**, (familiar) țicneală. Cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *țăcăneli.*
— **Țăcăni** + suf. *-eală.*

ȚĂCĂNÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. A produce un zgomot scurt (repetat), prin lovirea unor obiecte de metal, de lemn etc. sau prin declanșarea unor mecanisme; (despre mecanisme) a produce un zgomot (ritmic) prin funcționare; (regional) a țocăni **(1)**. V. p ă c ă n i, ț i c ă n i. *Acest pendul bate, țăcănește bine.* POEN. — AAR. — HILL, V. I, 502²/30, cf. POLIZU. *Scoate mîndru un pistol, ochește, pistolul țăcănește și nu ia foc.* GHICA, S. 393, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 428. *Ceasornicul țăcănea în perete.* CARAGIALE, O. I, 63. *Mărgelele albastre și roșii... le țăcăneau la gîturi.* MACEDONSKI, O. III, 25. *Printre degetele-i slabe, Țăcănind, cad somnoros Din șiragul de mătănii Boabele de chiparos.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 161, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Vînătorii începură a șopti, oțelele țăcăniră.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Scoase briceagul, îl deschise de țăcăni în prăsele.* SĂM. IV, 808, cf. ALEXI, W. *Mătăniile țăcăneau și ceasurile umpleau pe nesimțite măsura vîrstei lor.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 76, cf. TDRG. *Patinele îi țăcăneau în mînă, lucind luminoase.* AGÎRBICEANU, L. T. 161. *În biroul băncii țăcănea o mașină nou-nouță.* id. O. IV, 150. *Țăcănii de cîteva ori cu furculița în marginea farfuriei.* ARDELEANU, V. P. 98. *Un tren săgetează noaptea, pămîntul se cutremură o dată cu el, în depărtarea ninsă unde țăcăne din ce în ce mai stins.* C. PETRESCU, S. 53, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țăcăni cu cuțitul într-un pahar și rugă să se facă tăcere.* MIRONESCU, S. A. 110, cf. 35. *Fata întoarse ochii spre ceasul de buzunar care țăcănea ușurel pe masă.* SADOVEANU, O. II, 190. *Doi cai mărunți... mergeau liniștiți, în trap domol..., din cînd în cînd țăcănind din potcoave.* id. ib. V, 127. *Se auzeau în cadență țăcănind încărcătoarele de cartușe.* BART, S. M. 91. *Se îndreaptă spre cafeneaua unde țăcănesc mereu zarurile șefului de poliție.* DAN, U. 231, cf. BL VI, 151, SCRIBAN, D. *Ce-ai zice însă dacă limbile ar merge alandala,... aci sfîrîind repede, aci țăcănind încet.* CĂLINESCU, C. O. 140. *Carul țăcăne, zdroncăne.* STANCU, D. 186. *Foarfeca începu să țăcăne pe ceafa groasă cu dungi.* CONTEMP. 1954, nr. 402, 4/1. *Cu grabă țăcănea telegraful.* CAMILAR, N. I, 17. *De la geamul direcției țăcăni iarăși mitraliera.* T. POPOVICI, S. 386, cf. SCL 1981, 372, 377, L. ROM. 1985, 389. *Carii... cîteodată bate sau țăcăne întocmai ca ceasornicu.* H IV 270. ✧ E x p r. (Prin Munt.) **A țăcăni după** (sau **de**) **ceva** = a căuta ceva cu mare interes, de zor. *Țăcăne lumea după lapte.* COMAN, GL. *A țăcăni de bani.* UDRESCU, GL. ✧ T r a n z. *Își țăcăni dantura cu o altă unghie.* KLOPȘTOCK, F. 321. *Calul își țăcănea potcoavele pe prundul drumului.* SADOVEANU, O. I, 562. *Țăcăneau veseli piesele de os pe mesuțele de marmură.* DEMETRIUS, A. 58. *Santinelele, țăcănind închizătoarele, îi somară să se depărteze.* NEAGU, Î. 32. (E x p r.) **A țăcăni** (pe cineva) **(la cap)** = a cicăli, a plictisi pe cineva cu vorba; a bate pe cineva la cap; (regional) a țăcăli **(2)**. *De ce mă tot țăcănește?* DDRF, cf. UDRESCU, GL. ✦ R e f l. (Rar; despre cai) A se lovi cu copita dinapoi de partea din spate a copitei dinainte. *Calul se țăcănește cînd fruntea copitei dinapoi ajunge și se izbește de călcîile dinainte.* ENC. VET. 137. ✦ T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Familiar) A bate la mașina de scris; a dactilografia. *Aici, în arhivă, unul țăcăne la mașina Yost.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 63. *Cînd s-a adunat numărul cuvenit de pagini, le țăcănesc la mașina de scris.* C. PETRESCU, C. V. 25.

2. T r a n z. (Prin nord-estul Munt.; complementul indică un teren arat) A mărunți în vederea cultivării; (regional) țăncăni **(2)**. *Țăcăneam ogoru bine, puneam gunoi pă el și-l țăcăneam bine dă tot.* T. DIAL. M. II, 248. *Pă urmă-l țăcănei mărun, mărun, mărun, mărun cu sapa.* ib. 283. (În metonimie) *Semănam cînepa și o țăcăneam după aceea cu o grebluță ca s-o astupăm.* ib. 228. ✦ (Prin sudul Dobr.; complementul este „iarba") A tăia cu sapa. *Țăcănesc iarba de pe lîngă casă.* Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

3. I n t r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A lucra cîte ceva; a-și face de lucru. Cf. UDRESCU, GL. *Mai țăcăn și eu, așa ca să nu stau degeaba.* id. ib.

4. R e f l. F i g. (Familiar) A-și pierde puterea de judecată; a se sminti **(1)**, (familiar) a se țicni **(2)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.
— Prez. ind.: *țăcănesc* și (rar) *țăcăn.* — Și: **țăcărí** vb. IV. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.
— **Țac** + suf. *-ăni.*

ȚĂCĂNÍRE s. f. Acțiunea de a ț ă c ă n i; zgomot scurt (repetat și ritmic), ț ă c ă n e a l ă **(1)**, ț ă c ă n i t¹ **(1)**, ț ă c ă n i t u r ă. V. p ă c ă n i r e. Cf. PONTBRIANT, D., POLIZU, DDRF.
— Pl.: *țăcăniri.*
— V. **țăcăni.**

ȚĂCĂNÍT¹ s. n. **1.** Zgomot scurt (repetat, ritmic); țăcăneală **(1)**, țăcănitură, (regional) țocănit **(1)**. V. p ă c ă n i t¹, ț i c ă n i t, ț o c n e t **(1)**. Cf. POEN. — AAR. — HILL, V. I, 290¹/27, PONTBRIANT, D. *Lucrătorii tac... și vorbește numa țăcănitu sapilor și al tîrnăcoapelor.* JIPESCU, O. 39. *Suflarea de monstru astmatic a locomotivei și țăcănitul din ce în ce mai obosit al roatelor.* CARAGIALE, O. II, 161, cf. DDRF, TDRG. *Țăcănitul castagnetelor... nu făcea decît să mărească aerul vrăjit din preajma ei.* CONV. LIT. XLV, 382, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Stam încă în sufragerie,*

în țăcănitul monoton al unui ceas vechi. BACOVIA, O. 247. *Țăcănitul aparatului telegrafic a recomandat încă o dată răbdare.* C. PETRESCU, A. 277. *Zvonul necurmat de fierării pare a crește... într-un țăcănit monoton.* SADOVEANU, O. VI, 209, cf. IV, 35. *Se aude un țăcănit de clopoțel.* DAN, U. 244. *Erau zece soldați, sfîșiați de oboseală și de foame, năuciți de țăcănitul mitralierelor.* BOGZA, A. Î. 300. *Hîrșîitul picioarelor lui și țăcănitul rar al cîrjii lui ieșiră afară din biserică.* CAMILAR, C. 99. *Lucu auzi țăcănitul repetat al unei brichete.* VINEA, L. I, 290. *Intră într-un birou, de unde se auzea țăcănitul unei mașini de scris.* T. POPOVICI, S. 81. *De la etajul al doilea se auzea țăcănitul unei mașini de scris.* BARBU, Ș. N. II, 231. *Se auzea bocănitul copitelor... și, uneori, cînd băteau din potcoave, un țăcănit mai ascuțit.* V. ROM. septembrie 1970, 56. *Umblau tăcuți, dar repede, cu mișcări nervoase, se cunoștea asta după țăcănitul sec al cataramelor lovite între ele.* NEAGU, Î. 126, cf. SCL, 1981, 238, 377.

2. (Regional) Prășitul dintîi (Piua Petrii — Fetești). ALR II 5 130/705.

— Pl.: *țăcănituri* și (învechit, rar) *țăcănite* (PONTBRIANT, D.).

— V. **țăcăni.**

ȚĂCĂNÍT², **-Ă** adj. **1.** (Mai ales despre mersul cailor) Care produce un zgomot scurt (repetat și ritmic). *Din Poenița vine domol la vale un călăreț tînăr în buiestru țăcănit.* CARAGIALE, O. I, 219. *Șoimaru și Magda lui Stroie coborau în trap țăcănit un drumușor lin de costișă.* SADOVEANU, O. V, 557, cf. SCRIBAN, D. *În trap țăcănit calcă la nevoie și cinci poște pă zi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 16, cf. DL, DM, DEX, SCL 1981, 238. ✧ Fig. *Debitul lui egal și țăcănit, de belfer deprins să vorbească de buiestru, aproape că-l toropise.* VINEA, L. I, 350. ✦ (Regional) Dojenit, înfruntat (Bonț — Gherla). Cf. COMAN, GL.

2. Fig. (Familiar; despre oameni) Care și-a pierdut puterea de judecată; smintit² **(1)**, (familiar) țicnit² **(2)**. *Se credea că Pană Trăsnea e cam țicnit.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 328, cf. DM, DEX. ✦ (Despre manifestările oamenilor) Care denotă lipsă de judecată, de rațiune; nebunesc **(2)**, nechibzuit. *I-au trecut multă vreme prin cap toate gîndurile, care de care mai țăcănite, mai aiurite.* PAS, Z. III, 71.

— Pl.: *țăcăniți, -te.*

— V. **țăcăni.**

ȚĂCĂNITÓR, -OÁRE adj., s. f. **1.** Adj. Care produce un zgomot scurt (repetat ritmic), care țăcăne **(1)**. *Un funcționar aplecat între aparate țăcănitoare o primise ș-o descifrase.* SADOVEANU, O. VIII, 309.

2. S. f. (Ornit.; regional) Ciocănitoare *(Dendrocopus maior)* (Derna — Oradea). Cf. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *țăcănitori, -oare.*

— **Țăcăni** + suf. *-itor.*

ȚĂCĂNITÚRĂ s. f. Zgomot scurt (repetat, ritmic); țăcăneală **(1)**, țăcănire, țăcănit¹ **(1)**, (rar) țăncănitură, (regional) țocănitură. V. păcănitură. Cf. BAR. — MUNT., W. 389¹/3. *Se auzea țăcănituri pripite.* ap. TDRG. *Auziră țăcăniturile cucoașelor. În depărtare, jos, ... sună de cîteva ori chefnitul unui cîne.* SADOVEANU, O. V, 216. *Dinăuntru se auziră niște țăcănituri metalice.* CĂLINESCU, S. 436. *Ar fi executat o perfectă mînuire de armă cu toate țăcăniturile reglementare.* CAMILAR, N. I, 156. *Printre scînteile neputincioase și țăcăniturile scurte ale aparatului, ... o cerceta pieziș.* VINEA, L. I, 9. *Să se audă țăcănitura de armare a cocoașelor interioare.* VÎN. PESC. martie 1964, 19, cf. SCL, 1981, 372, 377.

— Scris și: *țecănitură.* BAR. — MUNT., W. 389¹/3.

— Pl.: *țăcănituri.*

— **Țăcăni** + suf. *-itură.*

ȚĂCĂRÁIE s. f. Sunet subțire produs de un clopot mic. Cf. CADE. *Numa cînd și cînd... răsuna cîte o țăcăraie de clopot.* LUNGIANU, CL. 109.

— Pl.: ?

— Cf. ț a c.

ȚĂCĂRÁȘ s. m. sg. (Într-o ghicitoare; cu sens neprecizat, probabil) Căpiță de fîn. *Am un țăcăraș; Lîngă țăcăraș, Este o poieniță; Lîngă poieniță, Două păduri dese;... Lîngă două gogoși, O cioară mucoasă; Lîngă o cioară mucoasă, O curte-ngrădită cu gard* (Capul). GOROVEI, C. 44, cf. PASCU, C. 214.

— Cf. magh. t a k a r á s „adunare de fîn".

ȚĂCĂRÍ vb. IV v. **țăcăni.**

ȚĂCLĂU¹ s. m. v. **clățău.**

ȚĂCLĂU² s. m. v. **țiclău².**

ȚĂCNÍT, -Ă adj. v. **țicnit².**

ȚĂCÓRNIC s. m. v. **țîrcovnic.**

ȚĂF s. n. v. **țeh².**

ȚĂFLOÁSCĂ s. f. v. **țifloașcă.**

ȚĂFLOÁȘCĂ s. f. v. **țifloașcă.**

ȚĂGĂ interj. v. **țigă¹.**

ȚĂGĂRÁȘ s. m. = (prin nord-vestul Munt.) **sechiraș.** *Tudor, Tudorel... Sluguliță să băga, Slugulița pă hăinuță, Țăgăraș pă măgăruș, În coada teciunilor, Pă mîna streinilor.* GR. S. V, 258.

ȚĂGHÍU, -ÍE s. m. și f. v. **țăgui³.**

ȚĂGLER s. m. v. **țeler.**

ȚĂGNÍ vb. IV v. **țăhni.**

ȚĂGNÍRE s. f. (Prin Transilv.) Strigăt, țipăt, zbieret. Cf. BUGNARIU, N. 263/122.

— Pl.: *țăgniri.*

— V. **țăgni.**

ȚĂGÚI¹ subst. (Prin vestul Munt.) Lacăt. UDRESCU, GL. *Cine a atîrnat țăguiul la magazie?* id. ib.

— Pl.: ?

— Cf. ț e c.

ȚĂGÚI², **-IE** adj. (Prin vestul Munt.; în e x p r.) **A fi țăgui la cap** = a fi aiurit, zăpăcit. Cf. UDRESCU, GL. *E cam țăgui la cap băiatul ăsta.* id. ib.

— Pl.: *țăgui, -ie.*

— Cf. t e h u i.

ȚĂGÚI³, **-IE** s. m. și f. **1.** S. m. și f. (Prin Olt. și Ban.) Ied pînă la un an (DDRF, H XVI 43, ALR I 1 787/837, 840, ALR II 5 342/2); (prin Munt., Olt. și Ban.) capră (între un an și doi ani) (JAHRESBER. III, 329, H IV 247, XI 6). ✦ (Prin Olt. și vestul Munt.) Țap **(I 1)**. *Are un țăgui țanțoș ca un pașă.* UDRESCU, GL., cf. NALR — O III MN 209, 904/952, 954.

2. S. m. (Prin vestul Munt.) Epitet depreciativ dat unui om cu barbă. Cf. UDRESCU, GL. ✧ (Precedă termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Un țăgui de unchiaș.* id. ib.

— Pl.: *țăgui,* (f.) și *-ie* (UDRESCU, GL). — Și: **țăghíu, -íe** (DDRF, ARHIVA, XIX, 189), **țigúi, -ie** (ARHIVA, XV, 405), **țugúi, -ie** (JAHRESBER. III, 329, H IV 247) s. m. și f.

— Cf. germ. Z i e g e.

ȚĂGÚR s. n. v. **țeh²**.

ȚĂHÁRCĂ s. f. v. **țigareă**.

ȚĂHĂÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Prin Mold.) A lătra, a hămăi. V. **ț ă h n i (1)**. Cf. H XII 309. *Toată noaptea au țăhăit cînii în grădină.* CV 1951, nr. 6, 28.

2. (Prin Maram.; în forma *țîhăi)* A striga, a zbiera de durere. *Cum n-aș răgi, Cum n-aș țîhăi, Că m-am loghit cu nouădzăci și nouă de deochitori.* ARH. FOLK. I, 201.
— Prez. ind.: *țăhăiesc.* — Și: **țîhăí** vb. IV.
— **Țah** + suf. *-ăi.*

ȚĂHĂLUÍ¹ vb. IV. Intranz. (Prin nordul Mold.; despre cîini) A chefni; (regional) a țăhni **(1)**. Cf. A VI 32, LEXIC REG. 111. ✦ Fig. A vorbi mult și fără rost. LEXIC REG. 111.
— Prez. ind.: *țăhăluiesc.*
— **Țah** + suf. *-ălui.*

ȚĂHĂLUÍ² vb. IV. Tranz. (Regional) A chinui. PAMFILE, C. 52.
— Prez. ind.: *țăhăluiesc.*
— Cf. ț u h ă i.

ȚĂHNÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Prin Mold.; despre cîini) A chefni; (regional) a țăhălui¹. V. ț ă h ă i **(1)**. *Deprinde ... pre căpoieș s-alerge țăhnind după găină.* NEGRUZZI, S. II, 264, cf. CIHAC, II, 534. *Copoii țăhneau, cînd cu glasuri înalte pe pripoane, cînd cu glas stîns, în adîncimi.* SADOVEANU, O. XIII, 496. *Alți copoi ... au prins a țăhni adulmecînd altă sălbăticiune.* id. O. XV, 415, cf. SCL 1978, 323, ib. 1981, 240, H VI 30, 182, X 356, com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I 1 215/375, ALR II/520. ✦ Fig. A vorbi mult; a face cuiva observații. Cf. CIHAC, II, 534. *Toată ziua țehnesc și tot nu mă-nțelegeți.* Com. din BILCA — RĂDĂUȚI.

2. (Regional; mai ales despre cîini) A chelălăi; a mîrîi **(1)**. Cf. CIHAC, II, 534, ȘĂINEANU, D. U. ✦ Fig. A țipa, a striga (de necaz, de durere). Cf. CIHAC, II, 534. *Te bătea ca ... pe-o slugă, De țăgneai ca un copoi.* BUGNARIU, N. 263/122.
— Prez. ind.: *țăhnesc.* — Și: **țehní, țehení** (CIHAC, II, 534), **țîhní** (SADOVEANU, O. VII, 412, H VI 182, L. ROM. 1964, 84), **țăgní** vb. IV.
— **Țah** + suf. *-(ă)ni.*

ȚĂHNÍT s. n. (Prin Mold.) Chefnit. *Țîhnitul copoilor străini suna departe.* SADOVEANU, O. VII, 416. *În codrul posomorît ... sunau aceleași țîhnituri fantastice de copoi alungînd căprioarele.* id. ib. 418. *Nu înălța capul decît cînd se apropia țăhnitul unui prepelicar corcit.* id. ib. XI, 403, cf. 212, XIII, 500. *Să iasă grasă Îngrozată, Fricâ înfricoșată, Spaimă înspăimîntată, Cu țehlit, Cu răsărit, Cu spăimat, Cu spăriet.* PAMFILE, B. 43.
— Pl.: *țăhnituri.* — Și: **țîhnít, țehlít** s. n.
— V. **țăhni.**

ȚĂIFÓS s. m. (Regional; depreciativ) Om foarte gras (Boiul Mare — Baia Mare). Cf. ALR II/I MN 49, 2 266/272.
— Pl.: *țăifoși.*
— Cf. ț i f o i.

ȚĂIȘTÓC s. m. v. **tirștoc.**

ȚĂITÚNG s. n. (Învechit, prin Ban.) **1.** Ziar, gazetă. Cf. BĂNUȚ, T. P. 54. *I scris în cărț, în țăitunguri.* ARH. FOLK. III, 108, cf. CV 1950, nr. 5, 31, ALR SN IV h 926/2, ib. VI h 1 737/2, ALRM SN II h 756/2.

2. Veste, știre, noutate. *La noi or picat ... Țăitunguri din ceri Pe la-amiazăzi, ieri; Trei zile c-o ninge, Trei, ploaia-o ploua.* BALADE, I, 433.
— Pl.: *țăitunguri.* — Și: **țaltúng** s. n. BĂNUȚ, T. P. 54.
— Din germ. **Zeitung.**

ȚĂLÁN¹ adv. (Regional) Larg deschis, în lături; vraiște (Cîrța — Victoria). Cf. VICIU, GL. *O lăsat ușile țălan.* id. ib. *O lăsat tot țălan.* id. ib.
— Etimologia necunoscută.

ȚĂLÁN² s. n. (Prin nord-estul Olt.) Turmă **(1)**; cireadă. CIAUȘANU, V. 206. *Țălan de capre (oi).* id. ib. ✧ Expr. **A se ține țălan** = a merge unul după altul, în șir. Cf. ARH. OLT. XXI, 276. *Caii se țin țălan.* ib.
— Pl.: *țălane* (CIAUȘANU, V. 206) și *țălanuri* (id. ib.).
— Etimologia necunoscută. Cf. ț ă c l ă u¹.

ȚĂLĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv. și Olt.; despre cîini) A lătra întruna în timpul nopții. *Cînii începură a țilăi și hămui.* RETEGANUL, P. IV, 47, cf. T. PAPAHAGI, C. L., LEXIC REG. 43.
— Prez. ind. pers. 3: ? — Și: **țilăí** vb. IV.
— Formație onomatopeică. Cf. ț ă h ă i.

ȚĂLĂIÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Certăreț; guraliv (Severinești — Strehaia). Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 36.
— Pl.: *țălăioși, -oase.*
— **Țălăl** + suf. *-os.*

ȚĂLĂÍT s. n. (Prin Ban.) „Vorbire des repetată". NOVACOVICIU, C. B. I, 21.
— V. **țălăi.**

ȚĂLĂR s. m. v. **țeler.**

ȚĂLĂRÁTĂ adj. (Regional; în sintagma) *Față de masă țălărată* = mușama; (regional) pînză ceruită (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR II/I MN 147, 3 925/386, ALRM II/I h 401/386.
— Pl.: *țălărate.*
— Cf. c e r a t.

ȚĂLEGRÁF s. n. v. **telegraf.**

ȚĂLEGRĂFÁ vb. I v. **telegrafia.**

ȚĂLER s. m. v. **țeler.**

ȚĂLIGRĂDEÁN, -Ă s. m. și f. v. **țarigrădean.**

ȚĂLÍNDURĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Așchie, țandără **(1)**. Cf. ALR — T 732/329, com. din SCĂRIȘOARA — ABRUD.
— Pl.: *țălînduri.*
— Cf. ț a n d u r ă.

ȚĂMĂRMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚĂMBÁL s. n. v. **țambal.**

ȚĂMBELÁR s. m. v. **țimbular.**

ȚĂMBRUÍ vb. IV. Tranz. A căptuși, a întări cu țambre pereții unei galerii de mină sau ai unei fîntîni. V. g h i z d u i. Cf. CIHAC, II, 428, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D. ✧ Refl. pas. *Puțul de petrol ... se țămbruia, se ghizduia ca fîntîna cu țambre.* ALR II/762.
— Prez. ind.: *țămbruiesc.* — Și: (rar) **țimbruí** vb. IV. GHEȚIE, R. M., BARCIANU.
— **Țambră** + suf. *-ui.*

ȚĂMBRUÍT[1] s. n. Faptul de a ț ă m b r u i. *Țămbruitul ocnelor.* ap. CIHAC, II, 428.
— Pl.: *țămbruituri.* — Și: (rar) **țîmbruít** s. n. BARCIANU.
— V. **țămbrui.**

ȚĂMBRUÍT[2], -Ă adj. (Despre pereții unei galerii de mină sau ai unei fîntîni) Care este căptușit cu țambre. *Păretele de sare ... merge tot țămbruit încă o adîncime de 8 și 9 stînjeni.* ap. TDRG.
— Pl.: *țămbruiți, -te.*
— V. **țămbrui.**

ȚĂMBRUITÚRĂ s. f. Căptușire, întărire cu țambre a pereților unei galerii de mină sau ai unei fîntîni. *Lucrătorii, o dată cu săpătura în pămînt, merg în jos și cu țămbruitura.* ap. CIHAC, II, 428, cf. TDRG. ✦ (Concretizat) Parte a unei galerii de mină sau a unei fîntîni căptușită cu țambre. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *țămbruituri.*
— **Țămbrui** + suf. *-itură.*

ȚĂMÍR subst. v. **țimir.**

ȚĂMIRÁȘ s. m. v. **țimiraș.**

ȚĂNĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **țineros.**

ȚĂNCĂNÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Regional; despre clopoței sau alte obiecte de metal) A produce, prin izbire sau prin lovire, un sunet metalic, specific; a zăngăni. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Banii se durigară țăncănind pe podele, pe supt pat.* AGÎRBICEANU, P. M. 95. *O țăncănit clopotu.* ALR II 2 057/172.

2. T r a n z. (Prin nord-estul Munt.; complementul indică un teren arat) A mărunți în vederea cultivării; (regional) a țăcăni **(2).** *Țîncăneam ogoru mărunțel ..., dup-aea presăram sămînța di cînipă.* T. DIAL. M. II, 552. *Aram locu. Îl țăncăneam cu sapa.* ib. 610, cf. 283. (A b s o l.) *Semănăm cînipa și pe urmă țăncănim înapoi, s-o acoperîn cu pămînt.* ib. 722. ✦ R e f l. p a s. *Se sapă, se țăncănește, se grebleazŭ frumos ... semănăm cînipa.* ib.
— Prez. ind.: *țăncănesc.* — Și: **(1) țăngăní** (LB, POLIZU, ISER, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W.), **(2) țineăní** vb. IV.
— **Țanc[1]** + suf. *-ăni.*

ȚĂNCĂNÍRE s. f. (Regional) Acțiunea de a ț ă n c ă n i. Cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D.
— Pl.: *țăncăniri.* — Și: **țăngănire** s. f. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D.
— V. **țăncăni.**

ȚĂNCĂNÍT s. n. (Regional) Operația de punere în pămînt cu sapa a cartofilor, a porumbului, a fasolei etc. (Chiojdu — Vălenii de Munte). Cf. H II 28.
— V. **țăncăni.**

ȚĂNCĂNITÚRĂ s. f. (Rar) Țăcănitură. Cf. BAR. — MUNT., W. 389[1]/6.
— Scris și: *țencănitură.* BAR. — MUNT., W. 389[1]/6.
— Pl.: *țăncănituri.*
— **Țăncăni** + suf. *-itură.*

ȚĂNCUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A însemna pe **țanc[2] (1)** nivelul lichidului dintr-un vas; a măsura cu **țancul[2].** *Butea am țăncuit-o cînd am slobozit-o, și acum s-au măsurat și am găsit 78,5 l dă vedre* (a. 1829). IORGA, S. N. 195, cf. COSTINESCU, GL. OLT.
— Prez. ind.: *țăncuiesc.*
— **Țanc[2]** + suf. *-ui.*

ȚĂNCÚȘ s. n. v. **țăncușă.**

ȚĂNCUȘÁT, -Ă adj. (Rar) Ascuțit. *Aceeași gură de om ambițios și aceeași bărbie țăncușată.* IL, septembrie 1961, 48.
— Pl.: *țăncușați, -te.*
— **Țăncușă** + suf. *-at.*

ȚĂNCÚȘĂ s. f. **I. 1.** (Regional) Bucata mai mică tăiată din răboj **(I 1),** care se păstrează, ca mijloc de control, de către cel care are de primit anumite drepturi. *Baciul își ține socotelile cu ciobanii pentru cașul ce se vinde cu răboj (răbuș), din care o parte numită țencușă rămîne la ciobani.* DAMÉ, T. 70, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Răboj, format din două părți (cotorul și țăncușa).* PANAITESCU, O. Ț. 210, cf. CL 1990, 42, CHEST. V 55/90, NALR — O IV h 769.

2. (Regional) Băț sau vergea cu care se măsoară, însemnîndu-se cu cîte o crestătură, cantitatea laptelui muls de la oi cu ocazia alcătuirii stînii, și uneori a vinului, a țuicii etc. dintr-un vas; țanc[2] **(1).** *Măsurarea laptelui cu carîmbul sau țîncușa.* VUIA, PĂST. 76, cf. CHEST. V 7/15, 8/50, MAT. DIALECT. I, 196. *Ieste un țăncuș, așa-i spunem noi, făcut dintr-o scîndurică, care ieste gradat.* GL. OLT. *Ia vezi unde e țăncușul, că nu-l mai văd la locul lui.* UDRESCU, GL.

3. (Prin Mold. și prin Transilv.) Răboj **(I 1).** Cf. MÎNDRESCU, I. G. 97, PAMFILE, I. C. 36. *Se cîntăreau, și numărul „ocalelor" se însemna pre „țîncuș", un lemn în formă de piramidă patrunghiulară, care se înfigea în buraŭf aproape de gură.* DRAGOMIR, O. M. 207, cf. ȘĂINEANU, D. U.

4. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *țăncuș)* Semn care se face pe un vas în locul pînă unde ajunge lichidul conținut; (învechit) țanc[2] **(1).** Cf. UDRESCU, GL.

5. (Regional) Fiecare dintre bețișoarele cu crestături sau bilețelele numerotate cu care se trage la sorți; (regional) țanc[2] **(4).** Cf. ALR SN V h 1 436, LEXIC REG. II, 114. ✧ E x p r. **A trage țăncușă** (sau **țîncușa)** ori **a face țăncușă** = a hotărî, prin tragere la sorți, o împărțeală. Cf. ALR SN V h 1 436, LEXIC REG. II, 114.

6. (Prin estul Transilv.) Adeverință, autorizație pentru vînzarea vitelor la tîrg. Cf. ALR SN II h 322, ALRM SN I h 209. *Mi-am scos țîncușă să-mi duc vaca la tîrg.* MAT. DIALECT. I, 196.

7. (Prin Transilv.) Recipisă; chitanță (PAȘCA, GL., com. din BISTRA — ABRUD și din LUPȘA — ABRUD, L. ROM. 1973, 47); act, document (ALIL 1983-1984, 315).

II. (Prin analogie cu țăncușa **I 1)**

1. (Regional; în forma *țîncușă)* Bețișor făcut din scîndură uscată și folosit pentru aprinsul lămpii (Șieu Măgheruș — Bistrița). MAT. DIALECT. I, 289.

2. (Regional; în forma *țîncușă)* Bețișor, ascuțit la capete, cu care se fixează pielea de miel (la gît, la picioare și în partea dinapoi), ca s-o țină întinsă în timp ce se usucă (Șieu Măgheruș — Bistrița). MAT. DIALECT. I, 289.

3. (Prin Tansilv.) Pană[1] folosită de mineri pentru a despica piatra (FD I, 177, com. din ROȘIA MONTANĂ — ABRUD); daltă (ib. 178). ✦ Bucățică de lemn, așchie cu care se completează un gol, o spărtură. Cf. SCRIBAN, D. *Se apropie și îndesă o țîncușă de lemn în gaura făcută cu ținta* [în butoi]. NEAGU, Î. 74, cf. ALR II/I h 254/362.

4. (Regional) Bucățică lunguiață care se taie și se scoate din pepene, din pîine etc. pentru a verifica dacă produsul respectiv este copt, dulce etc. *Scoate preotul țîncușe den prescure cînd pomenește.* ap. TDRG. *Dacă țencușa este coaptă, pepenele se taie.* PAMFILE, A. R. 178, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Fă-i țăncuș să vedem dacă e roșu.* UDRESCU, GL.

5. (Regional; în formă *țăncuș)* Lacăt (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. *Pune-i țăncușul la magazie, încuie și nu te mai doare capul.* id. ib.

6. (Prin Munt.; în expr.) **A sări de pe țăneuș** = a-și pierde cumpătul, a se enerva; a nu mai avea răbdare. Cf. UDRESCU, GL.

III. (Prin analogie cu semnul care se face pe țăncușă **I 2)**

1. (Regional) Crestătură, de o anumită formă, făcută la urechea oii, ca semn de recunoaștere; (regional) țanc[2] **(2).** Cf. SCRIBAN, D., CHEST. V 156/3, 17, 74, 86, GR. S. VI, 246, ALR SN II h 403/130, ALRM SN I h 267/130, GL. OLT., NALR — O IV MN 270, 2 307/907, ib. 2 312/902, 908, ib. 2 317/902, 908, T. DIAL. B. N. 352. ✦ (Învechit, rar, prin Transilv.) Lobul urechii. MOLNAR, D. 363/13.

2. (Prin sudul Transilv.; la pl.; în forma *țincușe)* Motive ornamentale, lucrate în lemn, care împodobesc blidarele. *Podoabele aplicate, ... colțișorii, ... ocîndura crestată și țincușele în formă de cruci arcuite sri de scîndurele, ce se încrucișează oblic.* PĂCALĂ, M. R. 485.

3. (Prin sudul Transilv.; la pl.; în forma *țincușe)* Motive ornamentale în cojocărie. *Se mai aplică la marginea exterioară a pojițelor, de la brațe în jos, niște ornamente mărunte, țincușele.* PĂCALĂ, M. R. 515, cf. LEXIC REG. II, 64.

4. (Regional) Mică ruptură făcută într-o haină în locul unde a fost atîrnată în cui. Cf. SCRIBAN, D.

5. (Regional; în forma *țincușă)* Gaică prin care trece cureaua la pantaloni. Com. din CORVINEȘTI — BISTRIȚA.

6. (Prin vestul Munt.; în forma *țăncuș)* Mică gaură făcută în doaga sau în dopul unui vas (cînd vrana este cetluită). UDRESCU, GL. ◇ Expr. **A da țăneuș la ...** = a face gaură la ceva. *Dă-i un țăncuș la dop și scoți la vin cît vrei.* UDRESCU, GL.

IV. 1. Nume dat mai multor jocuri (de copii): **a)** (Prin Mold. și Olt.; și în construcțiile *de-a țăncușu,* ALR SN V h 1 291/872, ALRM SN III h 1 093/872, GL. OLT., *în țincușă,* ALR SN V h 1 291/414, ALRM SN III h 1 093/414) Țintar **(1 a).** *Aveam noi cu ce ne trece vremea, cînd voiam: țencușa, ba tăbăcăreasca sau concina.* CREANGĂ, A. 104. *Aha! jucați țăncușa ... Care pe care? ... Mînile se întindeau, mișcau, pe liniile scrijelate pe scînduri, grăunțele, și glasurile mormăiau întruna.* SADOVEANU, O. II, 491, cf. SCRIBAN, D., ALR SN V h 1 291/520, ALRM SN III h 1 093/520.

b) (Regional; art.; în forma *țăncușul)* Un fel de joc asemănător cu țintarul **(1 c)** (Grădiștea — Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR II 4 346/812.

c) (Prin Mold.; și în construcția *de-a țăncușa,* ȘĂINEANU, D. U.) Numele unui joc de copii care constă în înfigerea unui cuțit în pămînt. Cf. ȘEZ. VIII, 161.

2. (Regional) Zar folosit în anumite jocuri. Cf. CIHAC, II, 434, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 97, JAHRESBER. XXVI-XXIX, 43. ◇ Expr. **A da țăneușa** = a arunca zarurile. Com. din ORAVIȚA.

— Pl.: *țăncușe.* — Și: **țencúșă, țincúșă, țîncúșă** (pl. și *țîncuși* LEXIC REG. II, 114, NALR — O IV h 769/975) s. f., **țăncúș** (pl. și *țăncușuri* ALR I 1 418/782, UDRESCU, GL.), **țincúș** (DDRF, CHEST. V 7/15, ALR SN II h 322/574, FD I, 177, com. din ROȘIA MONTANĂ — ABRUD, L. ROM. 1973, 47, ALIL 1983-1984, 315, **țîncúș** (pl. și *țîncușuri* com. din LUPȘA — ABRUD, ALR II/I h 254/362) s. n.

— **Țanc[2]** + suf. *-ușă.*

ȚĂNDĂRÍ vb. IV. **1.** Tranz. și refl. A (se) preface în țăndări **(1)**; a (se) sfărîma, (regional) a țăndărui. Cf. MOLNAR, D. 300/22, LB. *Armele ce îmi dedeseși ... Țăndărite de războaie și le-aduc* CONACHI, P. 219, cf. ISER. *Iar măzdracele s-au rupt. În așchii s-au țăndurit.* C. STAMATI, ap. CADE, cf. BAR. — MUNT., W. 13[2]/38, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Cînd va trăsni, ologi-vă-va caii ... Și țînduri-vă-va carul.* MURNU, I. 166, TDRG. *Din diferitele părți ale învrăjbitului popor de brazi, din trupurile țăndărite de trăsnet, se-nalță uriașe limbi de foc.* CIOCÎRLAN, P. P. 224, cf. CADE, SCL 1970, 19, ib. 1978, 322, ALR SN IV h 1 036/551. ◇ Refl. pas. *Un lemn verde ... se țăndurește ..., făcîndu-se ca o măturiță cu care se șterge fundul căldării.* CHEST. V 45/88.

2. Tranz. (Regional) A bate șipci în pereții casei de lemn înainte de a-i lipi cu lut; a cercui (Seaca de Pădure — Craiova). NALR — O II h 194/969.

— Prez. ind.: *țăndăresc.* — Și: (popular) **țănduri,** (regional) **țîndări** (PONTBRIANT, D.), **țînduri** vb. IV, **țăndurá** (BAR. — MUNT., W. 729[1]/36) vb. I.

— V. **țandără.**

ȚĂNDĂRÍCĂ s. f. Diminutiv al lui țandără **(1);** așchiuță, surcică, (rar) țăndărice. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Alții fac gropițe în pămînt* [și] *împlîntă într-însele țăndurele de lemn aprinse.* MARIAN, ap. CADE. *O țăndurică din pragul de jos al ușii de la odaia de culcare.* CANDREA, F. 245, cf. CADE. *Un mănunchi de țăndărele de brad, pentru aprins focul, așteptau la gura sobei.* GALACTION, O. A. I, 67, cf. ȘEZ. VII, 121, CHEST. II 231/32, ALR II/I h 275/192, ALRM II/I h 381/192. *Țăndurica bradului, veselia satului* (Scripca). SBIERA, P. 320, cf. PÎRVESCU, C. 109. *Țăndurică lemn uscat, Face larmă-n Țarigrad* (Pușca). GOROVEI, C. 313. ✦ (Regional) Țandără **(1)** mică, așchiuță care intră sub piele sau sub unghie. Cf. ALR II/I h 93/886. ✦ (Și s. m.) Fig. Om mic de statură; copil. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *țăndărele.* — Și: (popular) **țăndurícă,** (regional) **țîndărícă** (PONTBRIANT, D.; pl. *țîndărele* id. ib., ALR II/I h 275/192) s. f.

— **Țandără** + suf. *-ică.*

ȚĂNDĂRÍCE s. f. (Rar) Țăndărică **(1).** Cf. REBREANU, NUV. 211.

— Pl.: *țăndărici.*

— **Țandără** + suf. *-ice.*

ȚĂNDĂRÍRE s. f. Acțiunea de a țăndări și rezultatul ei. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *țăndăriri.* — Și: (popular) **țăndurire** (LB, ISER), (regional) **țîndărire** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— V. **țăndări.**

ȚĂNDĂRÍT, -Ă adj. **1.** Prefăcut în țăndări **(1);** sfărîmat. Cf. ISER, BAR. — MUNT., W. 729[1]/35, LM. *Topoarele curgeau ca ploaia, pînă cînd ușa țăndărită căzu cu totul din țîțîni.* CONV. LIT. XIV, 205, cf. DDRF, TDRG. ◇ (Prin exagerare) *Se dă cu praf de spermanțet pe parchetul țăndărit.* P. CONSTANT, R. 166. *O bucată de lemn țăndurită la capăt.* ȘEZ. II, 227. ◇ Fig. *L-au legat de coama fugarilor, pe uliți Trăgîndu-i mișelește cadavrul țăndurit.* COȘBUC, P. II, 178.

2. (Familiar) Care și-a pierdut puterea de judecată; (familiar) țicnit[2] **(2).** *N-are ce căuta ..., la casa de nebuni e păcat, fiindcă nu e nebună, e numai țăndărită.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 83.

— Pl.: *țăndăriți, -te.* — Și: (popular) **țăndurít, -ă,** (regional) **țîndărít, -ă** (PONTBRIANT, D.) adj.

— V. **țăndări.**

ȚĂNDĂRÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care se desface în țăndări **(1),** care se poate țăndări; așchios, sfărîmicios. Cf. POLIZU, BAR. — MUNT., W. 729[1]/34, PONTBRIANT, D., LM, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM, DEX. ✦ (Regional) Aspru (la pipăit); zgrun-

țuros (Petreștii de Jos — Turda). Cf. ALR II/I MN 30, 2 180/250.

2. Fig. (Despre oameni) Care se supără din nimic, căruia îi sare repede țandăra; supărăcios. V. arțăgos, țîfnos **(2)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Ce-ți veni ... ? întrebă el țăndăros.* PREDA, D. 21, cf. DL, DM, I. CR. VIII, 187, CIAUȘANU, GL., ALR SN V h 1 247/784.

3. (Regional; despre cai) Bătrîn, slab și urît. Cf. DR. V, 235.

— Pl.: *țăndărоși, -oase.* — Și: (popular) **țăndurós, -oásă** (BAR. — MUNT., W. 729[1]/34, SCRIBAN, D., ALR II/I MN 30, 2 180/250), (regional) **țîndarós, -oásă** (PONTBRIANT, D.) adj.

— **Țandără** + suf. *-os.*

ȚĂNDĂRUÍ vb. IV. Tranz. (Prin nord-estul Olt.) A țăndări **(1)**. Cf. LEXIC REG. II, 33.

— Prez. ind.: *țăndăruiesc.*

— **Țandără** + suf. *-ui.*

ȚĂNDĂRÚICĂ s. f. (Regional; depreciativ) Om arțăgos (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— **Țandără** + suf. *-uică.*

ȚĂNDĂRÚȚĂ s. f. (Prin Transilv.) Țăndărică (folosită la aprins focul). Cf. CL 1985, 121, ALR — T 733/332.

— Pl.: *țăndăruțe.*

— **Țandără** + suf. *-uță.*

ȚĂNDORÉL s. m. v. **țăndurel.**

ȚĂNDURÁ vb. I v. **țăndări.**

ȚĂNDURÁȘĂ s. f. (Regional) Surcică (Călugăreni — Piatra Neamț). GLOSAR REG.

— Pl.: *țăndurașe.*

— **Țandură** + suf. *-așă.*

ȚĂNDURÉL s. m. (Regional) Bețișor cu care se fixează resteul de lemn (GLOSAR REG.) sau otincul la jug (A V 14) (Coverca — Vatra Dornei).

— Pl.: *țăndurei.* — Și: **țăndorél** s. m. A V 14.

— **Țandură** + suf. *-el.*

ȚĂNDURÍ vb. IV v. **țăndări.**

ȚĂNDURÍCĂ s. f. v. **țăndărică.**

ȚĂNDURÍRE s. f. v. **țăndărire.**

ȚĂNDURÍT, -Ă adj. v. **țăndărit.**

ȚĂNDURÓS, -OÁSĂ adj. v. **țăndăros.**

ȚĂNEC s. n. v. **senic.**

ȚĂNGĂIÁȘ s. m. v. **țîngăuaș.**

ȚĂNGĂLĂȘ s. m. (Regional) Băiețandru; (popular) țîngăuaș (Ciumbrud — Aiud). Cf. ALR — T 517/345.

— Pl.: *țăngălași.*

— **Țăngău** + suf. *-ălaș.*

ȚĂNGĂLĂU s. m. v. **țîngălău.**

ȚĂNGĂNÍ vb. IV v. **țăncăni.**

ȚĂNGĂNÍRE s. f. v. **țăncănire.**

ȚĂNGĂU s. m. v. **țîngău.**

ȚĂNGĂUÁȘ s. m. v. **țîngăuaș.**

ȚĂNIC s. n. = (regional) **senic (3)** (Gornești — Băile Herculane). Cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, 468.

ȚĂNTERÍM s. n. v. **țintirim.**

ȚĂNTERÍN s. n. v. **țintirim.**

ȚĂNTÍN subst. v. **țenti.**

ȚĂNTUÍ vb. IV v. **țintui.**

ȚĂNȚĂNÍ vb. IV v. **țințăni.**

ȚĂNȚOȘÉL adj. (Rar) Diminutiv al lui țanțoș. *Sosi și Zăgreanu din Armadia, țănțoșel, învîrtind în dreapta umbrela de ploaie de care nu se despărțea niciodată.* REBREANU, I. 400.

— Pl.: *țănțoșei.*

— **Țanțoș** + suf. *-el.*

ȚĂNȚOȘÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se arăta țanțoș. Cf. SCRIBAN, D., ALR SN V h 1 255/762.

— Prez. ind.: *țănțoșesc.* — Și: **țanțoși** vb. IV. ALR SN V h 1 255/762.

— V. **țanțoș.**

ȚĂNȚOȘÍE s. f. (Rar) Faptul de a fi țanțoș. *Cîștigul debitantului trebuia să fie mai mare decît al institutorului, și lui Creangă îi veni inima la loc și țanțoșia pe buze.* CĂLINESCU, I. C. 129, cf. IORDAN, L. R. A. 176, SCRIBAN, D.

— Și: **țanțoșie** s. f.

— **Țanțoș** + suf. *-ie.*

ȚĂPÁICĂ s. f. v. **țăpoaică[2].**

ȚĂPARÍȘ, -Ă adj. v. **țapariș.**

ȚĂPĂRÍȘ, -Ă adj. v. **țapariș.**

ȚĂPERÍG s. n. v. **țipirig[2].**

ȚĂPÍ vb. IV. Refl. recipr. (Regional; despre capre) A se împreuna (în vederea reproducției); a se pîrci[4] (Prăvăleni — Brad). Cf. ALR I 1 784/90.

— Prez. ind. pers. 3: *țăpește.*

— V. **țap.**

ȚĂPÍN s. n. v. **țapină.**

ȚĂPINÁR s. m. v. **țapinar.**

ȚĂPINÁȘ s. m. (Prin vestul Transilv.) Țapinar. Cf. A I 13, 17.

— Pl.: *țăpinași.*

— **Țăpină** + suf. *-aș.*

ȚĂPÍNĂ s. f. v. **țapină.**

ȚĂPÍȘ, -Ă s. n., adj. v. **țipiș.**

ȚĂPÎRDEA s. m. art. (Regional) Om care își iese repede din fire, om certăreț, gălăgios (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. ✦ Copil neastîmpărat (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Mă, țăpîrdeo, vezi tu de oi, ori văd eu de tine?* id. ib.

— Etimologia nesigură. Cf. țap.

ȚĂPLEÁN s. m. v. **țăpulean.**

ȚĂPLUȘÍNĂ s. f. v. **țiplușină.**

ȚĂPOÁICĂ[1] s. f. **1.** (Zool.; în descîntece) Capră. Cf. TDRG. *De o fi (cutare) deochiat de strigoi, ... De strigoi cu strigoaică, De leoi cu leoaică, De țăpoi cu țăpoaică.* MAT. FOLK. 554, cf. GR. S. VI, 147. ✧ *Țăpoaică sălbatică* = capră sălbatică. ALR SN III h 683/386, ALRM SN II h 494/386.

2. (Regional) Nume dat vacilor cu coarne ascuțite (Borcea — Fetești). Cf. H VII 358.
— Pl.: *țăpoaice*.
— **Țap** + suf. *-oaică*.

ȚĂPOÁICĂ² s. f. **1.** (Regional) Țăpoi² **(2)** (Nucșoara — Cîmpulung). Cf. ALR II 5 034/784.

2. (Prin Olt., sud-vestul Munt. și prin Ban.) Coș de nuiele de forma unui trunchi de con, fără fund, folosit la pescuit în ape puțin adînci. *Cu țăpoaica se pescuiește numai cînd e apa limpede.* ANTIPA, P. 134. *Țepile de pe marginea de jos a coșului — din cauza cărora le și zic oltenii țăpăici — sînt foarte necesare.* id. ib. 534, cf. ENC. AGR. IV, 245, CADE, BUTURĂ, EG. 262, H V 14, 417, COMAN, GL., com. din TURNU MĂGURELE, ALR I 1 735/842, 878, 898, ALR II/47, ALR SN III h 743/872. ✦ (Regional) Crîsnic. Cf. DDRF, ALR I 1 737/803, NALR — O III h 572.
— Pl.: *țăpoaice* și *țăpoici*. — Și: **țăpáică** (pl. *țăpăici)*, **țopóică** (ALR I 1 735/878; pl. *țopoaice* ib.), **țopáică** (COMAN, GL., ALR I 1 735/842, ALR II/47; pl. *țopăici* COMAN, GL., ALR I 1 735/842) s.f.
— **Țăpoi²** + suf. *-că*.

ȚĂPOÁIE¹ s. f. (Zool.; regional) Cerboiacă (Ciceu Giurgești — Dej). ALR I 1 164/266.
— Pl.: ?
— **Țap** + suf. *-oaie*.

ȚĂPOÁIE² s. f. pl. v. **țîpău¹**.

ȚĂPÓC s. m. (Prin Maram.) **1.** Țap **(I 1)** de talie mică. Cf. CL, 1987, 44. *Aiesta țăpoc îi mnic, dar îi tare lotru.* ib.

2. Ied mic. CL, 1987, 44. *O fătat capra noastă un țăpoc tare mîndru.* ib.
— Pl.: *țăpoci*.
— **Țap** + suf. *-oc*.

ȚĂPÓI¹ s. m. **1.** (Prin sud-vestul Munt.) Augmentativ al lui ț a p **(I 1)**. Cf. TDRG. *De o fi (cutare) deochiat de strigoi ... De strigoi cu strigoaică, De leoi cu leoaică, De țăpoi cu țăpoaică.* MAT. FOLK. 554.

2. (Olt.) Țap **(I 1)** tînăr, de 1-2 ani. NALR — O III MN 209, 904/939.
— Pl.: *țăpoi*.
— **Țap** + suf. *-oi*.

ȚĂPÓI² s. n. **1.** (Regional) Bucată (lungă) de lemn ascuțită la un capăt. V. ț e p u ș ă **(I 1)**. Com. din ZAGRA — NĂSĂUD. ✦ Par¹ **(1)** în care se înfig snopii pentru a se usca. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ Fiecare dintre cele două prăjini care servesc la căratul fînului, fiind ținute cu mîinile de către două persoane. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. Furcă de obicei de lemn, avînd două sau trei coarne și coadă lungă, cu care se ridică snopii de grîu, fînul, paiele etc.; furcoi, (regional) țăpoaică² **(1)**. *Muncitorul scuturǎ hlujenii cu țăpoaiele.* I. IONESCU, C. 122/11. *(Apucînd țepoiul) Să nu vii, că te ieu în țăpoi.* ALECSANDRI, T. 901. *Coasă, hreapcă, țepoi, greblă ... nici că se aflau la casa acestui om nesocotit.* CREANGĂ, P. 38. *Țăpoiul ... cu care se strînge fînul.* DAMÉ, T. 37. *Într-o zi ... a stat trei zile ascuns în păpușoi de frica lui moș Sandu! Îl căuta cu țepoiu la arie!* N. REV. R. I, 29, cf. BARCIANU. *Văzuseră ei multe de cînd erau la grajd ... mai cu seamă țăpoiul lui Stoica vizitiul.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 5, cf. ALEXI, W. *9 fete Cu 9 plete Cu măturoaie Și 9 țăpoaie.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 83, cf. TDRG. *La clădit, cel ce aruncă fînul se slujește ... de un țăpoi.* PAMFILE, A. R. 161, cf. JAHRESBER. XIX—XX, 78, PASCU, S. 114, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Potrivea din țăpoi fînul aruncat năvalnic din brațele flăcăilor.* MIRONESCU, S. 71. *Alungau dihăniile servindu-se de țepoaie.* CAZABAN, V. 7. *Un bărbat spătos ... clădea un stog. Rezemă țăpoiul de fîn.* C. PETRESCU, Î. II, 205. *Tăie o grămadă* [de mărăcini] *cît ai sumete-o zdravăn într-un țepoi.* VISSARION, B. 14. *Aveau în mîni țepoaie tari de lemn.* VOICULESCU, P. II, 169. *Eu ascultam și priveam uimit; rămaseră și flăcăii sprijiniți în țăpoaie.* SADOVEANU, O. VI, 605, cf. SCRIBAN, D. *Strigoi, Rupt din veacul de apoi, ..., Din bici ud și din țăpoi Hăituit de Miazănoapte.* I. BARBU, J. S. 136. [Dezgropatul viei] *se poate face de asemenea cu ajutorul furcii de fier ... sau* [cu] *un țăpoi.* C. GIURESCU, P. O. 102. *Un moșneag și o babă ... abia biruiesc movilele de paie, repezindu-le cu țăpoaiele.* CAMILAR, N. I, 313, cf. SCL 1960, 585, CL 1984, 47, H III 140, 266, IV 253, VII 390, X 323, XIV 417. *Și-ntr-o vie am intrat ... Dar vierul a simțit Și la mine a venit C-un țăpoi de arie Ca să mă sparie.* MARIAN, SA. 322. *Cu 99 de țepoaie Te-oi înțepoia Și te-oi speria.* CANDREA, F. 124, cf. SEVASTOS, P. 184. *Aveau tinda plină cu nuci și se pusese ... cu țăpoiul ca să le urce în pod.* ȘEZ. I, 190. *Eu pun mîna pe țăpoi, Oile se fac purcoi, Crede că le dau trifoi.* MAT. FOLK. 386, cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 421, com. din FRATA — TURDA și din STRAJA — RĂDĂUȚI, CHEST. II 256/51, 103, ALR I 937/516, 526, 538, 540, 550, 740, ALR II 5 033/531, ib. 5 034/531, ib. 5 035/365, 386, 414, 514, 551, 605, 682, 762, 784, ALR SN I h 65, ALRM SN I h 90, A VI 16, 22, 26, IX 1, 4. (Ca termen de comparație) *Unghiile de la mînă păreau ca niște țepoaie.* N. A. BOGDAN, ap. DDRF. *Vipera ... își scoate limba lungă, la vîrf ca un țăpoi.* SIMIONESCU, F. R. 183. ✧ E x p r. **A fi pus** (sau **azvîrlit) cu țăpoiul** (sau **din țăpoi**) = a fi așezat rău, fără nici o ordine, a fi aruncat la întîmplare. Cf. SCRIBAN, D. *La dînșii în vatra satului cît îs mai dese casele, încolo parcă-s zvîrlite din țepoi; una ici pe o rîpă, alta pe un deal, altele prin cele înfundături de munți.* ȘEZ. III, 180. ✦ P. e x t. Cantitate de fîn care se poate lua o dată cu țăpoiul² **(2)**; pală¹ **(1)**. Cf. ALR I 933/418, 424, 516, 518, 526, 550, 554, 556, 588, 614.

3. Unealtă de pescuit de forma unei furci cu mai mulți dinți, care se înfige în corpul peștilor; ostie¹ **(2)**. *Țăpoaiele sau ostiile ... se întrebuințează numai la stufării și la ape mici limpezi, unde se poate vedea crapul în apă ... pe care-l înfige în spinare ca cu o furculiță.* ANTIPA, P. 294. ✦ (Regional) Mînerul sacului de pescuit avînd forma unei furci de lemn cu două coarne. *Coada sacului („furca", „furcerul", „țăpoiul") este o furcă de lemn mai lungă sau mai scurtă, terminată la capătul ei cu două coarne.* ANTIPA, P. 104, cf. DL, DM. *De bețele crucișete se leagă un țăpoi lung, de care poartă crîsnicul.* ȘEZ. IV, 114, cf. ALR I 1 737/418.

4. Par¹ **(1)** lung și gros, prevăzut cu un vîrf metalic, folosit la vînătoare. *Un vier uriaș fuge urmărit de un călăreț cu două sulițe în mîni, de alți patru vînători cu țăpoaie și cu săgeți.* ODOBESCU, S. III, 123. *Cu paveze și cu țăpoaie ... sînt înarmați și vînătorii de pantere.* id. ib. 119.

5. (Regional) Fiecare dintre căprioriii așezați la mijloc, între sape **(II 1)**, la cele două capete ale acoperișului caselor țărănești. Cf. DAMÉ, T. 94, PAMFILE, I. C. 422, ȘĂINEANU, D. U., DL, DM.

6. (Rar) Ghimpe (la plante). *Au dat și subsuorile spinilor o încolțire ... Și pintenii roșcovului sălbatec, îmbrăcat în țăpoaie, surîd.* ARGHEZI, S. VIII, 325.

7. (Regional) Tîrnăcop (Crihalma — Rupea). Cf. LEXIC REG. II, 47.

8. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. *La românii din toate părțile, de-ndată ce s-a săvîrșit masa de cununie, toți nuntașii se prind la joc ... cam cu următoarele jocuri: ... troița, țăpoiul, țărănească.* SEVASTOS, N. 282, cf.

PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 128, DL, DM.
— Pl.: *țăpoaie*. — Și: **țepói** s. n.
— **Țeapă** + suf. *-oi*.

ȚĂPOȘ, -Ă adj. v. **țapoș**.

ȚĂPÓȘNIȚĂ s. f. (Regional) Vin de calitate inferoară; (regional) țorcă. V. l i u r, p o ș i r c ă, ț i ș p o a c ă[1] **(1)** (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR SN I h 241/2.
— Pl.: *țăpoșnițe*.
— Cf. ț ă p o v i n ă.

ȚĂPOTÉI s. m. (Regional) Țăpușor (Vladimir — Tîrgu Jiu). Cf. NALR — O IV h 749/921.
— Pl.: *țăpotei*.
— **Țap** + suf. *-otei*.

ȚĂPOVÍNĂ s. f. (sg.) (Regional) Țuică slabă; (regional) pîrșoacă (Peștișani — Tîrgu Jiu). GL. OLT.
— Cf. t e s c o v i n ă.

ȚĂPȘÁN s. m. (Regional) Țăpușor (Boița — Haței). Cf. ALR I 1 787/122.
— Pl.: *țăpșani*.
— **Țap** + suf. *-ușan*.

ȚĂPȘOÁRĂ s. f. v. **țăpușor**.

ȚĂPÚC s. m. (Regional) **1.** Țăpușor. V. v ă t u i. *18 capri fătate, însă: 8 țăpuci, 10 ieduțe* (a. 1820). IORGA, S. D. XXI, 522, cf. TDRG, PASCU, S. 131, SFC VI, 95, ȘEZ. V, 165, com. din MORĂRENI — REGHIN și din ȘIEUȚ — BISTRIȚA, ALR I 1 785/573, îb. 1 787/259, 351, 764, ALR II 5 342/574, A V 15, 16, 31, VI 4.
2. Epitet depreciativ dat unei persoane a cărei figură este asemănătoare cu a unui țap **(I 1)** (Coșbuc — Năsăud). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *țăpuci*.
— **Țap** + suf. *-uc*.

ȚĂPÚGĂ s. f. (Regional) Oaie cu coarne lungi (Văleni — Roman). A VI 7, GLOSAR REG.
— Pl.: *țăpugi*.
— **Țap** + suf. *-ugă*.

ȚĂPÚI s. m. (Regional) Ied de un an, ț ă p u c **(1)**; țap **(I 1)** tînăr. Cf. LEX. MARS. 212, JAHRESBER. XII, 145, 161, ALR II 5 342/833.
— Pl.: *țăpui*.
— **Țap** + suf. *-ui*.

ȚĂPULEÁN s. m. (Regional) Țap **(I 1)** tînăr. DL, DM, DEX, ALR II 5 342/172.
— Pl.: *țăpuleni*. — Și: (regional) **țăpleán** s. m. DL.
— **Țap** + suf. *-ulean*.

ȚĂPULÉȚ s. m. (Regional) Țăpușor (Studina — Caracal). Cf. NALR — O IV h 749/993.
— Pl.: *țăpuleți*.
— **Țap** + suf. *-uleț*.

ȚĂPUȘÓR s. m. Diminutiv al lui ț a p **(I 1)**; ied (de un an); (regional) țăpuc **(1)**, țăpotei, țăpșan, țăpuleț. V. v ă t u i. *Deprinde vulturelul să zboare în văzduh ..., Pre țăpușori să-și cerce puterea lor în coarne*. NEGRUZZI, S. II, 264. *Dar după ce începu a o duce bine, ... crescu un țăpușor vesel și zburdalnic*. SADOVEANU, O. II, 101, com. MARIAN. *Boierii nu-s acasă, Că-s în codri a vînare. Nimica nu-și căpătară, Făr-un țăpușor surișor*. BUD, P. P. 72, cf. ALR I 1 785/381, îb. 1 787/582, ALR II 5 342/260.
— Pl.: *țăpușori*. — Și: (regional) **țăpșoáră** s. f. ALR I 1 786/381.
— **Țap** + suf. *-ușor*.

ȚĂPÚȚĂ s. f. (Zool.; regional) Ieduță (Scheia — Suceava). Cf. ALR I 1 786/381.
— Pl.: *țăpuțe*.
— **Țap** + suf. *-uță*.

ȚĂR interj. v. **țîr**[2].

ȚĂRĂI s. n. v. **țirai**.

ȚĂRÁN, -Ă s. m. și (rar) f. **1.** S. m. (Învechit și regional) Locuitor al unei țări **(I 3)**. *Și-l iubea* [pe împărat] *boiarii și toți țăranii de pre în toată lumea*. MOXA, 360/4. *Vom putea noi crai ..., cu sfatul și învoirea domnilor, prelaților, baronilor și a celorlalți țerani din amăndouă crăimile, cerca să facem tocmeală despre țeara și voievodul Moldovei*. ȘINCAI, HR. II, 110/21. *Nu s-au obicinuit aici biruitorii a aprinde lăcașurile țăreanilor*. MAIOR, IST. 8/19, cf. LB. *Țărenii din țara asta* [alcătuiesc națiunea]. ALR II 2 866/260. ✦ (Învechit) Nume dat în Transilvania și Banat românilor din Țara Românească și Moldova înainte de 1918. V. r e g ă ț e a n. Cf. CADE, SCRIBAN, D. [Locului de pășunat] *țărenii (locuitorii din Țară) îi zic suhat*. CHEST. V 21/44. ✦ (Prin Ban.) Nume dat românilor veniți din Țara Românească și stabiliți în unele regiuni din Banat; bufan. Cf. N. STOICA, C. B. 328. *Coloniști din Țara Românească, numiți și „bufani" ori „țărani"*. MARIAN, Î. 381. *Copiii de „țăreni" de la Bocșa ... ies și ei la țărm și sar într-un picior*. CANDREA, F. 1. ✦ (Adjectival) Care aparține unei țări **(I 3)**. *Judecătoriile ceale mari provinciale seau țereane, adecă care nu se țin de oaste*. MAIOR, IST. 42/10.
2. S. m. (Învechit) Băștinaș. *Primejdiile care pot veni creștinătății din Ungaria sînt acestea, ... că în crăimea aceea ce țin comanii ... cari nu numai streinilor, ci și țărenilor le sînt groaznici*. ȘINCAI, HR. I, 281/1, cf. LB, DDRF. ✦ (Învechit, rar) Compatriot, concetățean. V. p ă m î n t e a n **(2)**. Cf. LB.
3. S. m. și (rar) f. Persoană care locuiește la țară **(III)**, avînd ca ocupație principală agricultura; sătean, (familiar) opincar **(2)**, (popular) român **(I 2)**, (învechit și regional) mojic **(1)**, (regional) paur. V. p l u g a r. *Țărani* (a. 1586). D. BOGDAN, GL. 112. *Orcare țăran va lua cu voia lui pămîntul să dea la altul, sau casa-și, sau alt lucru*. PRAV. 54. *Cînd să pîrăște un curlean c-un țăran, mai de cinste să fie curteanul și la cuvîntu și la căutătura domnului*. M. COSTIN, O. 89, cf. ANON. CAR. *Țăranul mearse neiscoditoriu ... și săzu la masă nechiemat* (cca 1705). GCR I, 352/11. *Pentru îndrăzneala ce-au făcut ... să să certe, spre pilda lor și altor țărani asemene lor* (a. 1771). IORGA, S. D. VII, 95. *Țăranul nu samănă nimic pentru dînsul, ci pentru boierul său*. IST. CAROI, XII, 27[v]/13. *I-au poruncit Leon Vodă ca să scoată birul de la țereani din giudețul Romanați*. ȘINCAI, HR. III, 20/4, cf. MOLNAR, D. 48/22. *Într-un sat ... era un țăran anume Bertoldo* (a. 1799). GCR II, 168/31. *Zicea că boierii sînt supuși Așa domniei ca și țăranii*. BUDAI-DELEANU, Ț. 152. *Vor fi toți oamenii un chip, ... nu va fi împărat, nici domn, nici să va cunoaște boierul din țăran* (a. 1815). GCR II, 218/5, cf. LB, VALIAN, V. *Tomșa orînduiașă țărani spre a închide trecătorile*. IST. M. 176/5. *S-au întîlnit cu un țărean*. BĂRAC, T. 63/25. *Boierul vorbea cu țeranul precum ar fi vorbit cu alt al său necăftănit*. RUSSO, S. 35, cf. POLIZU. *Un țăran se dusese să-și ia lemne de casă*. ALEXANDRESCU, O. I, 195. *Cămașă albă, cu mîneci lungi pe cum se vede și la țărene*. FM (1861), 102, cf. PONTBRIANT, D. *De cînd le vorbește săteni-*

lor ... că-s strănepoți de împărați, că se trag din Troian, țăranii o luat-o de bună. ALECSANDRI, T. 692, cf. CIHAC, I, 292, COSTINESCU, LM. *Rapoturile guvernatorului ... asupra rescoalei țeranilor români sub Horia și Cloșca.* CAT. MAN. I, 468. *Țăranul ... Bagă mîna pe sub scoarță Și scoate-o măciucă groasă.* EMINESCU, L. P. 82. *Cucoana ... întrebă cu milă pe cei doi țărani.* CREANGĂ, P. 329. [Boierul] *se apropie de țăran și începe să-i care la pumni în cap.* CARAGIALE, O. IV, 109. *În ușa prăvăliei stă, cu capul rezemat de umărul stîng, un țăran nalt, spătos.* DELAVRANCEA, S. 6. *Dinaintea morii, aproape că nu e ceas cînd doi-trei țărani să nu se opintească să-și descarce din care sacii cu porumb sau cu grîu.* MACEDONSKI, O. III, 3, cf. DDRF, BARCIANU. *Era o reclamație a țăranilor de la Ciulniței.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 65. *Se procopsise furînd zi cu zi și pe țărani și pe proprietar.* SANDU-ALDEA, D. N. 10, cf. ALEXI, W., TDRG, DHLR I, 251. *Țăranii se dau în lături, făcînd loc lui moș Trifu.* BUJOR, S. 125. *Țărenii își încredințau turmele mai mult ciobanilor de meserie.* VUIA, PĂST. 13, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Atît în descrierea boierului, cît și a țăranului, lirismul stă în atitudinea scriitorului.* LOVINESCU, S. I, 30. *Mă puteți crede pe cuvînt ... că am o experiență veche de tot în chestii de agricultură și de țărani.* REBREANU, R. I, 13. *Apar din nou țăranii pe hăul din cîmpie, În infinit pămîntul se simte tresăltînd.* BACOVIA, O. 54. *Locul ... l-au netezit țăranii cu sapele și semănau cînepă.* VLASIU, A. P. 19, cf. DS. *Între arhondaric și clădirile scunde ale slugilor și ale robilor, se învălmășea o mulțime amestecată de țărani, de tîrgoveți și de boieri tineri.* SADOVEANU, O. III, 193. *Veneau domol ... plăvanii cuminți, și-n vîrf de car, Țăranul.* PILLAT, P. 104, cf. BUL. FIL. V, 43, PUȘCARIU, L. R. I, 345, SCRIBAN, D. *Nimeni nu se mai înfricoșează, domnule ministru, nici intelectualii, nici țăranii.* ARGHEZI, S. XI, 60. *Acești țărani ardeleni sînt crescători de vite, pe înălțimile aspre ale munților.* BOGZA, C. O. 26. *Ar fi fost mai normal să-mi încredințeze mie procesul cu țăranii.* VINEA, L. I, 220. *Un țăran dacă vine la București, tot țărani caută.* PREDA, M. S. 7. *Așa-i, se gîndea, eu mi-s țărană, ei domni ...* T. POPOVICI, SE. 46. *Psihologia țăranului care-și păstrează nealterată demnitatea umană.* V. ROM. decembrie 1964, 126. *Caporale, tu nu ești țăran?* BĂNULESCU, I. 92, cf. L. ROM. 1984, 224, V. BREBAN, D. *Țărana își alege (sortează) cînepa.* BREBENEL, GR. P., cf. ALR II 2 874/250, 334, ib. 4 851/219, ALR SN III h 898, ib. h 899, ALRM SN II h 733. *Scoate ruble, hîrtii mari, Să le dăm pe la sărmani, Că-s muncite de țărani.* BALADE, II, 411. *Duce-m-oi și n-oi veni Să văd cine m-o dori, Dori-m-or țărănile, Le-am purtat inelele.* FOLC. TRANSILV. I, 52. *E-he! tu băiat, cum te-afli tu, dă țăran, să iei fată dă-mpărat!* O. BÎRLEA, A. P. II, 349. *Țăranul paște vaca și arendașul o mulge.* ZANNE, P. V, 14. *Țăranul, cu cît mai mulți copii are, cu atît mai bogat se socotește.* id. ib. VIII, 740. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Caută încoace și încolea împrejurul tîrgului și văzu pre un om țăran șezînd singur* (a. 1705). GCR I, 352/8. *Sute de mii de familii țărane rămîn împroprietărite definitiv pe moșioarele lor.* BARIȚIU, P. A. II, 692. *Pentru românii țărani primejdie* [de catolicizare] *nu încape.* RUSSO, S. 74. *Unul deîntre cele mai frumoase costumuri naționali e al poporului țeran.* FM (1855), 6. *Bucuria mea fu a vedea poporul țăran la tîrgul de săptămînă.* F (1881), 253. ✧ (Prin estul Mold.; în construcția) *Noi țăranii de la țară* = numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. PAMFILE, J. II, 34. ✦ (Adjectival; în opoziție cu o r ă ș e a n **1**, u r b a n) De (la) țară **(III)**. *Mare masă mi-este întinsă, De mulți boieri mi-e curpinsă, Șed boierii țărieni, Căimăcanii tîrgului, Fețnicii-mpăratului.* MAT. FOLK. 164. ✦ (Învechit și regional) Iobag. *Cînd va fugi țăranul de la locul și de la stăpînu-său ..., acesta ce l-au priimit ... să plătească la domnie.* PRAV. 5. *În Moldova pînă tîrziu țăran a însemnat om neliber.* PANAITESCU, O. Ț. 49. *În catastiful de dări al lui Petru Șchiopul (1591) întîlnim, ca o categorie fiscală, cea mai numeroasă din țară, țăranii istov ... în acest catastif țăranii istov înseamnă oamenii dependenți, vecinii.* id. ib., cf. ALR SN III h 883/762. ✦ (Peiorativ) Om lipsit de educație, de maniere, mojic **(2)**. Cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U. *Nu fi țăran!* SCRIBAN, D.

4. S. m. (Regional; în opoziție cu m u n t e a n[1] **1)**. Cîmpean. Cf. T. PAPAHAGI, C. A. 87, TDRG, CADE, PUȘCARIU, L. R. I, 209, SCRIBAN, D. *Casele* [celor din Munții Apuseni] *sînt ca și ale acelora de la poalele munților, cu deosebire numai că pentru mocan e cămara ceea ce e pentru țeran odaia de primire.* FRÎNCU — CANDREA, M. 23, cf. 5, GIUGLEA — VÂLSAN, R. S. 36, ALR II 4 851/102, ALR II/102.

— Pl.: *țărani*, *-e* și (regional, f.) *țărăni*. — Și: (învechit și regional) **țăreán, -ă** (pl. și *țăreni*, *-e*), (învechit) **țereán, -ă** s. m. și f., **țerán** s. m.

— **Țară** + suf. *-(e)an*.

ȚĂRÁNCĂ[1] s. f. **1.** Femeie care locuiește la țară **(III)**; săteancă, (rar) țărăniță, (popular) romîncă **(2)**. *O scoase den domnie, deci o tremease de fu țărancă measeră și de nemică.* MOXA, 382/30, cf. MOZAICUL (1839), 533/23, RUSSO, S. 49, POLIZU, COSTINESCU, LM. *Farmecul artistic al țărancelor romînce se reflectă cu o nouă grație pe veșmintele tradiționale.* ODOBESCU, S. II, 237. *Condurul nu se potrivi la nici o fată de împărat, la nici o cucoană..., la nici o țărancă.* ISPIRESCU, L. 306. *Țărancele, cu fotele roșii și cu cămășile albe, ... nălbeau pînzile.* DELAVRANCEA, T. 204. *Mergînd lîngă vergele înnoadă un fir rupt Și repede țăranca s-apucă de țesut.* BELDICEANU, P. 68, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 228, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O țărancă îmbrobodită cu un șal de lînă... înaintă și se opri.* BRĂESCU, V. A. 170. *Dincolo de curtea gării, staționează șiruri de căruțe. Au venit țărăncile să-și încarce bărbații.* SAHIA, N. 47. *A fost toamnă lungă. Veneau țărăncile din Oarba cu struguri ce miroseau ca busuiocul.* VLASIU, A. P. 57. *Stă de vorbă la gard cu niște țărance.* DAN, U. 130. *Jos, lîngă linia ferată, în așteptarea trenului, stau chincite două țărănci.* CĂLINESCU, C. O. 103. *Doamna s-a culcat, răspunse fata cu accentul ei gros de țărancă.* PREDA, R. 287. *Țărăncile tinere i se par surprinzător de frumoase.* V. ROM. noiembrie 1964, 115, cf. ALR II 2 874/130, 182, 386, 514, 520, 605, 728, 762, 769, 791, 812, 876, 899, 928. *Era țărancă de-a noastră adevărată.* T. DIAL. M. II, 743. *Țăranca e albina casei.* ZANNE, P. IV, 664. ✦ (Peiorativ) Femeie lipsită de educație, de maniere, mojică **(2)**. *Anca nu e deloc țărancă, ea e fină, e cochetă cu Gheorghe.* GHEREA, ST. CR. II, 238.

2. (Familiar; în trecut) Bancnotă de 500 de lei, avînd pe ea chipul unei țărănci[1] **(1)**. Cf. CL, 1985, 60, ALR II 4 277/728, 791, 987.

— Pl.: *țărănci* și *țărance*, (regional) *țărence* (ALR II 2 874/219, 228, 235, 836). — Și: (învechit) **țerănce** s. f. RUSSO, S. 49.

— **Țăran** + suf. *-că*.

ȚĂRÁNCĂ[2] s. f. (Iht.; regional) Ocheană *(Rutilus rutilus)*. [Ochenei] *în Delta Dunării și la Galați i se zice... țărancă.* ANTIPA, F. I. 181, cf. ATILA, P. 330, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Cf. t a r a n c ă.

ȚĂRĂ s. f. v. **țîră[1]**.

ȚĂRĂÍ vb. IV v. **țîrîi[1]**.

ȚĂRĂÍT s. n. v. **țîrîit[1]**.

ȚĂRĂNÁȘ s. m. Diminutiv al lui țăran **(3)**; fiu de țăran; țăran tînăr. *Măi omule, înțelege, Fata ta-i de măritat, ... S-o dai dup-un țărănaș.* PR. DRAM. 311. *Curtea școlii era plină de țărănași și de odrasle de tîrgoveți.* SADOVEANU, O. VIII, 84.
— Pl.: *țărănași.*
— **Țăran** + suf. *-aș.*

ȚĂRĂNÁTEC, -Ă adj. v. **țărănatic.**

ȚĂRĂNÁTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Țărănesc **(1)**. Cf. DDRF. ✦ (Depreciativ) Mojic **(2)**, (depreciativ) țărănos. [Împăratul] *dintr-aceastea cuvinte pornit ... ca un batgiocurit de om prostac, și șcheau, și cu totul țărănatec, îl pusă gios de-l bătu fără milă.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 244r/32, cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *țărănatici, -ce.* — Și **țărănátec, -ă** adj.
— **Țăran** + suf. *-atic.*

ȚĂRĂNCÚȘĂ s. f. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 149.
— **Țărancă**[1] + suf. *-ușă.*

ȚĂRĂNCÚȚĂ[1] s. f. Diminutiv al lui țărancă[1].
1. Cf. țărancă[1] **(1)**; fată de țăran **(3)**; țărancă[1] tînără. *Țărăncuțe, mocăncuțe Pă lîngă cimpoi să-nșîră.* I. VĂCĂRESCUL, G. 14/11, cf. BAR. — MUNT., W. 112[1]/47. *Fetele mele ... negreșit cu toaletele lor ... or să umileze pe bietele țerăncuțe.* NEGRUZZI, S. I, 104, cf. POLIZU. *Țărăncuța o fi plîns poate altă dată.* FILIMON, O. II, 256. *Salba sărbătorească Pe un grumaz de țărăncuță.* HASDEU, R. V. 11, cf. COSTINESCU. *Iată o țărăncuță cu o cofă pe umere.* BOLINTINEANU, O. 321, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *O țărăncuță dintr-un grup ... își făcu cruce bătîndu-se apoi cu mîna peste gură.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 164, cf. TDRG. *Marița, o țărăncuță de vreo zece ani, desculță, intră cu două scaune.* BASSARABESCU, V. 178, cf CADE. *A venit numaidecît, cu oala cu supă pusă pe o tavă de argint, o țărăncuță măruntă, oacheșă și buzată.* STANCU, R. A. V, 322.

2. (Familiar) Cf. țărancă[1] **(2)**. Cf. DR. VII, 165, BUL. FIL. IV, 130, IORDAN, L. R. A. 497. *Spre a ajunge în postul ce-l ocupă astăzi a fost nevoit să umble cu doi deputați..., pe care i-a plătit „din gros" și să împingă la „țărancuțe" și la icre negre ... pe la toți.* ULIERU, C. 57, cf. CL 1985, 60.

3. (Entom.; popular) Specie de libelulă cu aripile albastre strălucitoare, care trăiește în apropierea apelor *(Calopteryx virgo)*. Cf. MARIAN, INS. 559, JAHRESBER. XII, 122, TDRG. *Mult mai zveltă, mai delicată, este țărăncuța zisă și drumețul.* SIMIONESCU, F. R. 257.
— Pl.: *țărăncuțe.* — Și: (învechit) **țerăncúță** s. f.
— **Țărancă**[1] + suf. *-uță.*

ȚĂRĂNCÚȚĂ[2] s. f. Diminutiv al lui țărancă[2]. Cf. ANTIPA, F. I. 181.
— Pl.: *țărăncuțe.*
— **Țărancă**[2] + suf. *-uță.*

ȚĂRĂNÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. Care aparține țăranilor **(3)**, care este făcut de sau pentru țărani, privitor la țărani, de țăran; de la țară **(III)**, rural, rustic **(2)**, sătesc, (învechit, rar) țărănatic. *Dumelui m-au scos den dajde curtenească și țărănească* (a. 1700). IORGA, S. D. V, 226. *Țăranul ... intră în casă și săzu la masă nechiemat, cu îmbrăcăminte țărănești care avea* (a. 1705). GCR I, 352/13. *Turcii uimiți ca și de-o nălucă De-abia vreme avură a să precepe Că aicea nu-i treabă țărănească, Ci caută în arme să să ocrotească.* BUDAI-DELEANU, Ț. 250. *Mergînd el și cercînd s-odihnească La vreo curte sau casă țărănească.* id. Ț. V. 146. *Trebuie să caut să-m găsesc undeva vro haină țărănească.* MOZAICUL (1839), 402/29, cf. VALIAN, V. *Vezi într-acea vale frumoasă ... acel palat gotic împregiurat de modeste case țărănești!* NEGRUZZI, S. I, 192, cf. POLIZU. *Departe d-acele locuri ... De țărănești jocuri, Ce-adesea m-au încîntat.* ALEXANDRESCU, O. I, 128. *Dacă vrei să găzduiești într-o casă țărănească, ca toată lumea, pot să te slujesc.* ALECSANDRI, O. P. 263, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Vederea cuprindea toată lunca, cu bordeiele și coșarele țărănești, răsipite prin tufișe.* ODOBESCU, S. I, 64. *Sub căciula-i țărănească Pe-a lui umeri plete cad.* EMINESCU, O. IV, 476. *Palmele aceste țărănești ... pline de bătături, cum le vedeți, vă țin pe dumneavoastră de-atîta amar de vreme!* CREANGĂ, A. 156. *D. Savu Georgescu, un băiat voinic, era în cămașa de noapte țărănească, cu papucii-n picioare.* CARAGIALE, O. IV, 121. *Plecă ... îmbrăcat fiind în haine proaste țărănești.* ISPIRESCU, L. 90. *Între oraș și ogoarele țărănești, să întindea înflorind mahalaua grînarilor.* DELAVRANCEA, S. 215. *Floarea, ... frumoasă ca o zînă, în zevelcă țărănească.* MACEDONSKI, O. III, 8. *Abia cusută, cămașa țărănească Scăldată-i în sudoarea acelor ce prășesc.* BELDICEANU, P. 69. *Casele țărănești sînt de mai multe feluri.* DAMÉ, T. 93, cf. BARCIANU. *Slăveau pildele înțelepte și ascuțimea glumelor țărănești.* ADAM, R. 121. *Pe sub streșinile țărănești sfîrîiau vrăbioi, zgribuliți de frig.* D. ZAMFIRESCU, Î. 34. *Casa-i plină de nuntași — o nuntă țărănească în fundul Moldovei.* SANDU-ALDEA, A. M. 171, cf. ALEXI, W., TDRG. *Se potrivesc de minune la aranjamentul cu gust țărănesc al odăii.* VUIA, Ț. H. 112. *N-am pomenit atîta ce se vorbește pe-aici despre țărani ..., întruna: chestia țărănească, problema țărănească.* REBREANU, R. I, 44, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Din mediul țărănesc al Ardealului, scriitorul ne fixează diferite chipuri în plină mișcare.* LOVINESCU, S. I, 33. *Stam mai mult pe afară, ... mă depărtam pe cîmp, unde era o casă țărănească.* VLASIU, A. P. 391. *Avea obraji sănătoși de ulcică țărănească plină de căpșune.* TEODOREANU, L. 17, cf. SCRIBAN, D. *Statul sau obștile țărănești își întăreau puterile.* MIHĂESCU, D. A. 24. *Se leapădă de lumea semenilor săi, se îmbracă în straie țărănești, ară pămîntul.* SADOVEANU, E. 230. *Un schelet de scînduri, acoperit cu pături țărănești.* DAN, U. 137. *Vlahuță ... caută să fixeze în limba literară vorba țărănească.* PUȘCARIU, L. R. I, 384. *Răscoale țărănești au fost în Europa în acele veacuri.* CĂLINESCU, C. O. 175. *Pe un pat larg de lemn, țărănesc, se afla o femeie cam trecută.* STANCU, R. A. III, 378. *Era un vlăjgan zvelt, îmbrăcat în haine scumpe, țărănești.* VINEA, L. I, 378. *Culoarea... face parte din viziunea țărănească a frumosului.* MĂN. SUCEVIȚA, 172. *Hrana proaspătă..., scoasă dintr-un înveliș curat de pînză, după obiceiul țărănesc, îi făcea pohtă.* BARBU, PRINC. 93. *Prezenta lucrare, tratînd despre obștea țărănească în Țara Românească și Moldova..., este un studiu din istoria socială.* PANAITESCU, O. Ț. 5. *Mămăliguța nu-i plăcea nici acasă, era mîncare țărănească.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 137, cf. ALR I 1 477/69, 109. *Dă-mi opinca Țărănească, Cu tîrsîna Mocănească.* BALADE, II, 276. *Cîrbă țărănească-am făcut..., an turnat-o în oală toată.* T. DIAL. M. II, 369. ✧ *Mere țărănești* = numele unui soi de mere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 106. (Prin vestul Transilv.) *Vite țărănești* = rasă de vite mari cu coarnele lungi și răsucite. *Rasa vitelor de muncă e mică, îndesată și cu coarnele mici și se numesc vite mocănești, pe cînd cele mari, cu coarnele lungi și răsucite..., se numesc vite țărănești.* FRÎNCU — CANDREA, M. 26. ✦ (Depreciativ) Lipsit de educație, de maniere, mojic **(2)**; (depreciativ) țărănos. Cf. SCRIBAN, D.

2. S. f. art. Numele unor dansuri populare; melodiile după care se execută aceste dansuri. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 149, DER, ALR I 1 477/217, 370.
— Pl.: *țărănești.*
— **Țăran** + suf. *-esc.*

ȚĂRĂNÉȘTE adv. **1.** Ca țăranii **(3)**, în felul țăranilor. *Petrecînd țărăneaște la viață... numai într-o cămeașe.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 28r/36. *Au dat desetină de stupi și de mascuri cîte doi potronci, țărănește.* NECULCE, L. 185. *Călugării carii vor ave bucatele lor deosebi de a monăstirii vor da țărănește* (a. 1728). URICARIUL, I, 53. *Negutitorii... le cer camănă cîte 2 bani de vadra de vin, adecă țărănește* (a. 1760). N. A. BOGDAN, C. M. 60, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU. *Țeranul scriitorului nostru vorbește în adevăr țerănește, ... cu înțelepciunea răbdătoare.* IORGA, L. I, 543, cf. TDRG. *Își lăsase pălăria la arhondaric și-și pusese, țărănește, o broboadă albastră de mătasă.* IBRĂILEANU, A. 154, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Începu să cutreiere capitala... îmbrăcat în toate felurile, țărănește, popește, turcește.* C. GANE, TR. V. 177. *Avea obicei să umble îmbrăcat jumătate țărănește, jumătate orășenește.* SADOVEANU, O. XIV, 101, cf. SCRIBAN, D. *Fata aduse un scăunel ... și învățătorul se urcă pe prispă și se așeză pe el țărănește.* PREDA, M. 410. *Pastorul protestant se îmbrăcase țărănește.* POPOVICI, SE. 29. *Și eu pornesc, țărănește pe jos.* BRAD, O. 117. *Oșteanul a apucat pîinea în brațele-i vînjoase și-a potrivit-o țărănește la piept, într-o dungă.* V. ROM. octombrie 1964, 27, com MARIAN. *Mireasa... să-mbracă cu fotă, țărănește.* T. DIAL. M. I, 77.

2. (Popular) În felul dansului țărănească (v. ț ă r ă n e s c **2)**. Cf. PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 149, H X 318, 426, ALR II 4 336/228, 365.

— Și: (învechit) **țerănéște** adv.

— **Țăran** + suf. *-ește.*

ȚĂRĂNÍ vb. IV. R e f l. (Rar) A-și însuși felul de viață sau de comportare al țăranilor **(3)**; (rar) a se țărăniza. Cf. BUL. FIL. III, 91, IX, 30.

— Prez. ind.: *țărănesc.*

— V. **țăran.**

ȚĂRĂNÍE s. f. **1.** (Învechit) Țărănime. *Un lacom de fire au făcut un ispisoc și au pus numai giumătate de mazili, iar pe giumătate i-au dat la țărănie.* NECULCE, L. 319, cf. PONTBRIANT, D., TDRG, CADE. ✦ Condiție, stare, viață de țăran **(3)**. *Aceasta parte era o domniie de 18 ai și împărăției cu bivșug și cu cinste sămănătoare, iară ceaelaltă parte de doi ani ieșită den țărănie.* M. COSTIN, O. 135. *Striga cîndva măria sa Vasilie Vodă că are palmele bătătorite de sapă și țărănie.* SADOVEANU, O. XI, 349.

2. Vorbă, faptă, atitudine, comportare țărănească **(1)**. *Un boț cu ochi ce te găsești, o bucată de humă însuflețită din sat de la noi, și nu te lasă inima să taci; asurzești lumea cu țărăniile tale!* CREANGĂ, A. 71, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Creangă adună în scrierile lui mult vocabular țărănesc, dar mai cu seamă, proverbe, zicători, care alcătuiesc așa-zisele lui „țărănii".* CĂLINESCU, I. C. 340. *Să audă urechile mele, în casa mea, țărăniile pe care musiu fiul tău le-a învățat la Păstrăveni?* SADOVEANU, O. XVII, 371, cf. IORDAN, L. R. A. 178, SCRIBAN, D.

— Pl.: *țărănii.*

— **Țăran** + suf. *-ie.*

ȚĂRĂNÍME s. f. Totalitatea țăranilor **(3)**; mulțime de țărani; (rar) opincărime, (învechit) țărănie **(1)**. *Alerga tătarii, lovind prin Țara Leșască țărănimea și le aducea capetele și lua bani.* M. COSTIN, O. 82, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Noi țărănimea de la coarnele plugului, avem să știm ce-i bine și ce-i rău?* CREANGĂ, A. 163. *Prin calitățile sale, Coșbuc rămîne ceea ce este, poetul țărănimii, cel mai mare poet al țărănimii române.* GHEREA, ST. CR. III, 383, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Curtenimea era ... privită ca o clasă socială intermediară între boierime și țărănime.* BOGDAN, O. 404, cf. 405, IBRĂILEANU, SP. CR. 134, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Simpatia scriitorului merge, firește, către țărănime.* LOVINESCU, S. I, 304. *Aruncau dări de tot felul pe care țărănimea nu le putea plăti.* VLASIU, D. 27, cf. SCRIBAN, D., ROSETTI, L. R. I, 121. *Prin memoriile liniștite ale unui fiu de țăran..., Ion Creangă făcea cunoscută... prezența țărănimii române.* CĂLINESCU, C. O. 185. *Răscoalele înzestrează țărănimea săracă cu o conștiință de clasă.* VIANU, L. R. 530. *Răscoala lui Tudor Vladimirescu de la 1821 n-a adus nici țărănimii ușurarea prestațiilor feudale la care era îndatorată.* V. ROM. noiembrie 1954, 140. *În 1906 m-am ales în opoziție ca reprezentant al țărănimii.* VINEA, L. I, 384. *Cînd e vorba de țărănime,... îl vedem într-o atitudine de simpatie.* CIOCULESCU, C. 39. *Portul era la țărănime una peste tot, nu fel de fel de cotrențe ca amu.* COM. SAT. IV, 35. *Țărănimea e talpa casei.* ZANNE, P. IV, 663.

— **Țăran** + suf. *-ime.*

ȚĂRĂNÍSM s. n. (Rar) Tendință sau preocupare a unor scriitori de a trata în operele lor aspecte din viața țărănească. *Țărănismul..., cîntarea trecutului ca și reformismul său* [al lui Alecsandri]... *se conciliază în tendința lui permanentă și dominantă: naționalismul.* IBRĂILEANU, SP. CR. 151, cf. DL, DM, DEX.

— **Țăran** + suf. *-ism.*

ȚĂRĂNÍȚĂ s. f. (Rar) Țărancă[1] **(1)** (Groși — Baia Mare). Cf. ALR II 2 874/349.

— Pl.: *țărănițe.*

— **Țăran** + suf. *-iță.*

ȚĂRĂNIZÁ vb. I. R e f l. (Rar) A-și însuși felul de viață sau de comportare al țăranilor **(3)**; (rar) a se țărăni. Cf. IORDAN, L. R. A. 241, BUL. FIL. IX, 30.

— Prez. ind.: *țărănizez.*

— **Țăran** + suf. *-iza.*

ȚĂRĂNÓI s. m. Augmentativ depreciativ al lui ț ă r a n **(3)**; persoană lipsită de educație, de maniere, mojic **(2)**. *Bărbatu-tău îi un țărănoi, un prost, ... nu-i făcut să aibă o floricică ca mata.* NEGRUZZI, S. III, 21. *Chirița (după ce a alungat țăranii...): Vai de mine, cu niște țărănoi, că n-ai cap să trăiești de rău lor!* ALECSANDRI, T. 471. *Mă, țărănoiule, ce faci tu acolo? Țăranul se închină pînă la pămînt.* CARAGIALE, O. I, 6. *Cum, pe mine să mă bată? ... Un mojic de țerănoi, un mazil!* CONTEMPORANUL, IV, 300. *A îndrăznit țărănoiul ... să gîndească că va lua pe fata mea?* I. NEGRUZZI, S. III, 174, cf. DDRF, BARCIANU. *Nu-i prost, dar e un țărănoi îmbogățit.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 32, cf. ALEXI, W., TDRG. *O s-ajungem pe drumuri, ...din pricina unui țărănoi mișel.* REBREANU, I. 329, cf. CADE, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 111. *Un țărănoi... ar fi încurcat cu carul lui drumul unei calești boierești.* CAMIL PETRESCU, O. II, 453. *Ne usucă punîndu-ne la biruri mai abitir decît pe țărănoi.* PAS, L. I, 108, cf. SCL 1970, 347.

— Pl.: *țărănoi.* — Și: (rar) **țerănói** s. m.

— **Țăran** + suf. *-oi.*

ȚĂRĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Depreciativ) Lipsit de delicatețe, n e c i o p l i t **(2)**, m o j i c **(2)**, (învechit, rar) ț ă r ă n a t i c, (depreciativ) ț ă r ă n e s c; dur, aspru. *Gavatiia acea necredincioasă și țărănoasă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 16v/22, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 75, SCRIBAN, D. ✦ (Rar) Rudimentar, grosolan. *Te întîmpină în noapte un turn sumbru cu orologiu, gros, fioros, semănînd puțin... cu turnul palatului della Signoria din Florența. Un turn mai țărănos, firește.* CĂLINESCU, C. O. 159.

— Pl.: *țărănoși, -oase.*

— **Țăran** + suf. *-os.*

ȚĂRĂNÚȘ s. m. (Rar) Diminutiv al lui țăran **(3)**; copil de țăran. *Da feciorului improvizat lecții de servit la masă și țărănușul nu se arăta prea stîngaci.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 316.
— Pl.: *țărănuși.*
— Țăran + suf. *-uș.*

ȚĂRC s. n. v. **țarc.**

ȚĂRCĂLĂN s. n. v. **țărcălam¹.**

ȚĂRCÁT¹, -Ă adj. (Învechit) Care suge lapte; alăptat, sugar. (Substantivat) *Ca un țărcat la maică-sa* (cca 1650). ap. HEM 1 323.
— Pl.: *țărcați, -te.*
— De la **țarc.**

ȚĂRCÁT², -Ă adj. v. **tărcat.**

ȚĂRCĂDĂU s. n. (Regional) Țarc **(1)** pentru înțărcat mieii (STOIAN, PĂST. 49, SCRIBAN, D.) sau unde sînt închise oile sterpe (STOIAN, PĂST. 49); gaura pe unde ies oile la muls (ALR I 1 797/986). *În partea de sud a strungei se mai află un țarc pentru sterpe... Acest țarc se mai numește și „țărcădău", pentru că în el se înțarcă mieii primăvara.* STOIAN, PĂST. 49. ✦ (În forma *țercădău*) Colibă unde stau ciobanii (Unirea — Călărași). Cf. H VII 484. ✦ P. anal. Cușcă (Stîlpu — Buzău). H II 209. *Cineva găsește o aricioaică cu pui, și-i închide puii într-un țărcădău de scînduri și la ușă pune lacăt, lăsînd aricioaica afară.* ib. ✦ (În forma *țircădău*) Corlată care se pune deasupra loitrelor pentru cărătul păioaselor; (regional) țărcălău² **(3)** (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 87.
— Pl.: *țărcădaie.* ALR I 1 797/986. — Și: **țercădău** (H VII 484), **țircădău** (LEXIC REG. 87; pl. *țircădaie* ib.) s. n.
— De la **țarc.** Cf. țărcălău².

ȚĂRCĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin nord-estul Transilv. și prin Mold.; despre țarcă¹) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a țărcăli², a țărcălui², a țărcui². Cf. BĂCESCU, PĂS. 377, 404, ALR SN III h 693, ALRM SN II h 506.
— Prez. ind. pers. 3.: *țărcăie* și *țărcăiește.* — Și: (prin Maram.) **sărcăí** vb. IV. ALR SN III h 693/353, ALRM SN II h 506/353.
— **Țarcă¹** + suf. *-ăi.*

ȚĂRCĂLÁM¹ s. n. **1.** (Regional) Unealtă asemănătoare cu compasul, avînd diferite întrebuințări, mai ales în dulgherie; (regional) țărcuș². Cf. MOLNAR, D. 55/7, ISER, LM. *Cinci cruci stau înaintea morii, două de piatră și trei altele cioplite din lemn de stejar, împodobite cu țircălamul și vopsite.* SLAVICI, N. II, 51, cf. DDRF. *Locul pe unde se bat parii îl desemnează cu un țircalam (circin) original.* MÎNDRESCU, UNG. 113, cf. JAHRESBER. V, 138, BARCIANU, ALEXI, W. *Țărcălăul ... înlesnește măsurarea distanțelor egale dintre piatră și veacă* [la moară]. PĂCALĂ, M. R. 468, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, H XVII 123. *Piatra morii să cearcă de e bine așezată la loc și la egală depărtare de la veacă, cu țărcălăul.* Com. din SĂLIȘTE — SIBIU, cf. ALR II 6 681/141, 172, 228, 250, 272, 284, 349, 353, 362, 784, ib. 6 682/784. *Cercurile se desemnează cu țărcălamul.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. GLOSAR REG. ✧ (Învechit) *Țărcălamul cerului* = (probabil) astrolab. HERODOT², 114. *Țărcălamul cerului și țencurile și pasul di la vaviloneni au luat grecii.* ib. ✦ (Prin sud-estul Transilv.) Arătător la ceasornic. Cf. BREBENEL, GR. P. *I-amiazi, că țărcălăul stă pe doisprezece.* id. ib. ✦ (Regional) Un fel de scrînciob (Arini — Sfîntul Gheorghe). Cf. ALR I 1 694/190.

2. (Învechit) Cerc; figură, desen, linie sau mișcare în formă de cerc; corp cu conturul în formă de cerc. *Și sosim la un... stîlp de piatră... și scria în țărcălam: acest stîlp au rădicat Alexandru.* DOSOFTEI, V.S. octombrie 79ᵛ/8. *Țărcălam* (cca 1686). în L. ROM. 1989, 45. *Au este, din fața pămîntului pînă în țircalamul lunii, duh ca acela, carile gînd împotrivnic spre nebiruita noastră putere să puie?* CANTEMIR, IST. 186, cf. JAHRESBER. V, 138, TDRG.

3. (Regional) Cerc luminos care se observă în jurul unui astru (mai ales al lunii) sau al unei alte surse de lumină. Cf. LM. *De cealaltă parte se arăta luna în crai nou cu un țercalan galben împrejur.* GANE, N. I, 133, cf. DDRF. *Ea se uita tot la stele, mai ales la cercălanul albui de pe ceri.* SBIERA, F. S. 6, cf. ALEXI, W., TDRG. *Mai des decît soarele, luna are cîteodată împrejurul ei un cerc, cercuț sau țărcălan galben.* PAMFILE, CER. 66, cf. id. VĂZD. 4. *Cînd luna-i în țarcalam, are să fie vreme rea.* GOROVEI, CR. 373, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Prin țărcălanele felinarelor se zărea cernerea ploii.* SADOVEANU, O. II, 79. *Cînd s-a arătat luna, ... au cunoscut-o că avea un țărcălan de abur.* id. ib. XIII, 859, cf. SCRIBAN, D. *Un cerc luminos și colorat ca un curcubeu, pe care-l numim halo, iar în popor țărcălan.* CIȘMAN, FIZ. I, 558, cf. DL. *Țarcalam — un inel de lumină împrejurul lunei.* ȘEZ. V, 165. *Cînd luna are în juru-i țărcalan (un cerc gălbui), va vremui.* ib. VI, 38, cf. COM. SAT. I, 78, ALR I 1 261/552, A V 15, 16. ✧ (Prin analogie) *Vijelia șerpuia cu șuiete prelungi și asfințitul se închise într-un țărcălan de spaimă.* SADOVEANU, O. XVI, 74. ✦ (Prin Bucov.; mai ales la pl.; în forma *țarcalan)* Nume dat norilor mărunți, roșietici. *Dacă pe cer sînt țarcalani..., e a vînt.* COM. SAT. I, 78.

4. (Învechit) Întindere, suprafață, cuprins (de formă circulară). *Slujitorii românești, ca cum peste țircălamul lumii, de Traian în mijlocul varvarilor ar fi fost puși.* CANTEMIR, HR. 15. *Toate din fire așea sînt tocmite și orînduite, ca fietecare în țircalamul hotarelor sale să se contineasscă.* id. IST. 152. ✧ Fig. *Neștiința lucrului și a adevărului... de tot din țircalamul minții îi izgonea.* id. ib. 50. ✦ Fig. Îngrădire, limită. *Lupului țircalamuri din carile să nu cumva iasă i-am șiruit.* CANTEMIR, IST. 337.

5. (Învechit, rar; mai ales la pl.) Cheotoare la haină. MOLNAR, D. 368/6.

6. (Regional; în forma *țărcălău)* Rariță **(1)** cu care se mușuroiește (Șercaia — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

7. (Regional) Ferăstrău circular. ALR SN II h 622.
— Pl.: *țărcălamuri.* — Și: **țărcălán** (pl. și *țărcălane)*, **țărcalăn, țărculám** (ALR SN II h 622/362), **țarcalám, țarcalán, țercălán** (MÎNDRESCU, UNG. 113, CIHAC, II, 535), **țercalán, țircălám, țircalám, țircălám** (SCRIBAN, D.), **țircalám, țircalóm** (ALR II 6 681/310), **țircălán** (CIHAC, II, 535, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 113; pl. și *țircălane* ALR II 6 681/334), **țurcălám** (ALR SN II h 622/64; pl. *țurcălame* ib.), **țărcălău, țircălău** (LB, CIHAC, II, 535, ALR II 6 681/47), **țircalău** (L. ROM. 1973, 46, ALR II 6 681/325), **țircălău** (ALR II 6 681/47), **cercalám** (DDRF), **cercălán, circălán** (CIHAC, II, 535), **cercălău** (BARCIANU; pl. *cercălaie* ib.), **cercalău** (ALEXI, W.) s. n.
— Din magh. **cirkalom.** — Formele cu *c-* sub influența lui *cerc.*

ȚĂRCĂLÁM² s. n. v. **țărcălău².**

ȚĂRCĂLÁN s. n. v. **țărcălam¹.**

ȚĂRCĂLÁT¹ s. n. **1.** (Învechit, prin Transilv.) Control, verificare, cercetare (ecleziastică) făcută prin deplasare la fața locului. *Purtînd grije de lucrurîle dumnezăești ..., părintele sfinție-sa, cu acest prilej, să iasă în țărcălat* (a. 1675). GCR I, 217/11, cf. REV. CRIT. III, 171, TDRG, SCRIBAN, D.

2. (Învechit, prin sud-estul Transilv.; în forma *țercălat)* Dare, constînd în cereale, mai ales grîu sau ovăz, pe care o adunau preoții pentru a o da vicarului sau protopopului. Cf. REV. CRIT. III, 171.
— Pl.: *țărcălate.* — Și: **țercălát** s. n. REV. CRIT. III, 171.
— Din magh. **cirkálat.**

ȚĂRCĂLÁT[2], -Ă adj. (Rar) De formă circulară, rotund. Cf. DDRF.
— Pl.: *țărcălați, -te.*
— Cf. ț ă r c ă l u i[1], ț ă r c ă l a m[1].

ȚĂRCĂLĂU s. n. v. **țărcălău[2].**

ȚĂRCĂLĂU[1] s. m. (Învechit, prin Transilv.) Persoană care umbla pentru a însemna dările sau pentru a verifica felul cum erau încasate. Cf. LB.
— Pl.: *țărcălăi.*
— Din magh. **cirkáló.**

ȚĂRCĂLĂU[2] s. n. **1.** (Regional) Țarc (mic) pentru animale. *La numărătoare, oile ... se băgau în niște țarcuri mici din dreapta și din stînga comarnicului, numite ... țărcălău.* VUIA, PĂST. 169, cf. CADE, H IX 89, CIAUȘANU, V. 206. *Locului îngrădit unde dorm mieii i se zice țarc, țărcălău, stăureanc.* CHEST. V 41/11, cf. ALR I 1 792/865, ALR SN II h 402/872, ALRM SN I h 264/872, NALR — O IV h 777. ✦ (Prin Olt.; în forma *țărcăleu)* Gard de nuiele făcut în jurul grămezii de gunoi de grajd. *De jur împrejur bat niște țăruși ... Pe aceștia îi împletesc cu nuiele pînă sus... Acesta ... se numește țărcăleu.* CHEST. II 427/15, ib. 427/13.

2. (Învechit și regional) Pătul[1] **(I 2a)** (Segarcea — Băilești). NALR — O III h 444/982.

3. (Prin Olt.) Corlată care se pune deasupra loitrelor pentru căratul snopilor sau fînului; (regional) țărcădău. Cf. LEXIC REG. 87, NALR — O IV h 653/932.

4. (Prin Mold.) Movilă rotundă de pămînt împrejmuită cu un gard mic de nuiele, care servește ca semn de hotar. Cf. A VI 9, GLOSAR REG.
— Pl.: *țărcălaie.* ALR I 1 792/865, LEXIC REG. 87, NALR — O IV h 777. — Și: **țărcăléu, țarcaléu** (H IX 89), **țărcăláu** (NALR — O IV h 777/904), **țărcălám** (GLOSAR REG.), **țarcalău** (A VI 9) s. n.
— **Țarc** + suf. *-ălău.*

ȚĂRCĂLĂU[3] s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚĂRCĂLÉU s. n. v. **țărcălău[2].**

ȚĂRCĂLÍ[1] vb. IV. Tranz. (Regional; complementul este „vițelul") A înțărca (Prăvăleni — Brad). ALR I 1 077/90.
— Prez. ind.: *țărcălesc.*
— **Țarc** + suf. *-ăli.*

ȚĂRCĂLÍ[2] vb. IV. Intranz. (Prin Transilv. și Maram.; despre țarcă[1]) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a țărcăi, a țărcălui[2], a țărcui[2]. Cf. ALRT II 154, 333, ALR SN III h 693/284, ALRM SN II h 506/284.
— Prez. ind. pers. 3: *țărcălește.* — Și: **sărcălí** (ALRT II 154, 333, ALR SN III h 693, ALRM SN II h 506), **sarcălí** (ALR SN III h 693/279, ALRM SN II h 506/279) vb. IV.
— **Țarcă[1]** + suf. *-ăli.*

ȚĂRCĂLÍ[3] vb. IV v. **țircăli.**

ȚĂRCĂLÍU subst. (Regional) Îngrăditură mică (Ponoarele — Baia de Aramă). Cf. FOLC. OLT.—MUNT. I, 468.
— Pl.: ?
— De la **țarc.**

ȚĂRCĂLUÍ[1] vb. IV. Tranz. **1.** (Prin Transilv.) A trasa cu țărcălamul[1] **(1)** (MOLNAR, D. 123/18) liniile curbe după care urmează să se taie obezile roții (ALR II 6 682/172, 228, 353); (regional) țircăli, țircui.

2. (Învechit, prin Transilv.) A controla, a verifica, a cerceta anumite activități prin deplasare la fața locului. *Părintele sfinție-sa ieșind în țară, să țărcăluiască pre protopopi, purtatu-s-au bine în deregătorie lor* (a. 1675). GCR I, 218/4. *La toți popii românești, ... putere întreagă să aibă a-i țercălui.* ȘINCAI, HR. II, 262/38, cf. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.

3. (Prin Mold.) A țărcui[1] **(1).** *Pe cît pămînt s-o dat la 64, încă pe-atîta se țărcăluise, ca să le deie-ndoit loc de cum s-o dat la țară.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 647.
— Prez. ind.: *țărcăluiesc.* — Și: **țercăluí** vb. IV.
— Din magh. **cirkál.**

ȚĂRCĂLUÍ[2] vb. IV. Intranz. (Prin Transilv. și Maram.; despre țarcă[1]) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a țărcăi, a țărcălui[2], a țărcui[2]. Cf. ALR SN III h 693/228, ALRM SN II h 506/228.
— Prez. ind. pers. 3: *țărcăluiește.* — Și: **sărcăluí** vb. IV, ALR SN III h 693/362, ALRM SN II h 506/362.
— **Țarcă[1]** + suf. *-ălui.*

ȚĂRCĂRÉL s. n. (Regional) Diminutiv al lui ț a r c **(2),** loc îngrădit unde dorm mieii (Gologanu — Focșani). Cf. CHEST. V 41/38.
— Pl.: *țărcărele.*
— **Țarc** + suf. *-ărel.*

ȚĂRCĂTÓRI s. f. pl. (Prin Mold.) Moment al zilei cînd ciobanii duc oile în țarc pentru a le mulge. Cf. DR. V, 550, 551, 552, SCRIBAN, D. *Suie și coboară Zi mare de vară, Din vărsat de zori, Pîn' la țărcători, Și din țărcători Pîn' la ciniori, Trei cîrduri de oi.* BALADE, II, 480, cf. FOLC. MOLD. I, 82.
— **Țarc** + suf. *-ătoare.*

ȚĂRCÉSC, -EÁSCĂ adj. (Prin Transilv.; în sintagma) *Mere țărcești* = numele unui soi de mere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BULET. GRĂD. BOT. I, 80.
— Pl.: *țărcești.*
— **Țarcă[1]** + suf. *-esc.*

ȚĂRCÓI s. m. (Ornit.; regional) Masculul țărcii[1] **(1).** *Bărbățelul acestei paseri se cheamă în Transilvania ... sarcoi, iară în Bucovina țarcoi.* MARIAN, O. II, 48, cf. DDRF, TDRG, DOMBROWSKI, P. 62, BĂCESCU, PĂS. 151, 167, DL, DM, ALR SN III h 692. ✦ Epitet dat unui bărbat care merge iute și săltat. *Pre bărbații lungi în picioare, carii merg prea iute și tot sar încolo și-ncoace, românul îi numește „țărcoi" seau sărcoi.* MARIAN, O. II, 60.
— Pl.: *țărcoi.* — Și: (Transilv. și Maram.) **sărcói** s. m.
— **Țarcă[1]** + suf. *-oi.*

ȚĂRCOTÉI s. n. (Regional) **1.** (În forma *țorcotei)* Țarc **(2)** pentru oi (Lierți — Tecuci). Cf. ALR I 1 792/610.

2. Țarc **(3).** *Pe alocurea, spre a feri clăile de fîn de stricăciunile vitelor, fac ... un țarc, țărcotei sau gard de nuiele.* PAMFILE, A. R. 163, cf. PASCU, S. 312.

3. Un fel de scaun făcut din țăruși bătuți în pămînt, împletiți cu nuiele, și umplut cu pămînt. Cf. PAMFILE, I. C. 31. *Mulge un mocan sau doi, ... stînd jos pe un țărcotei.* id. ib.
— Pl.: *țărcoteie.* — Și: **țorcotéi** s. n.
— **Țarc** + suf. *-otei.*

ȚĂRCÓVNIC s. m. v. **țircovnic.**

ȚĂRCUÍ[1] vb. IV. Tranz. **1.** A închide de jur împrejur cu o îngrăditurǎ; a împrejmui, a îngrădi, (regional), a ţărcălui[1] **(3).** Cf. F (1877), 374, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *A ... lăsat un grup de oameni să ţărcuiască curţile ... cu garduri înalte din plase de sîrmă.* V. ROM. august 1954, 24. *Mi-am ţărcuit semănătura.* PAMFILE, C. 53, cf. FOLC. TRANSILV. II, 281. (Prin analogie) *Am ajuns într-o poiană ţărcuită larg de sălcii vechi.* SADOVEANU, O. XVIII, 575. (Prin extensiune; complementul indică fiinţe) *El ţărcuise copiii cu sîrmă ghimpată.* BRĂESCU, O. A. II, 354. ✧ Fig. *Mi-am făurit o bătrîneţe bravă, Cu părul alb ca faldul unui steag, Cu crîngul bărbii ţărcuind şirag Un chip uscat.* VOICULESCU, POEZII, II, 221. ✦ A da ocol, a înconjura. *Cositorii îi vedeau* [pe ţigani] *de pretutindeni, le zăreau capetele, vedeau învăluirile porumbiştei, se chemau cu glasuri aspre şi-i ţărcuiau, risipindu-se, dîndu-le ocol.* SADOVEANU, O. III, 302. *Lupii ţărcuiau* [oile]. PAMFILE, C. 53.

2. A închide, a adăposti vitele, oile într-un ţarc **(2).** *Zăreşti ... coliba ciobanilor de pe aici în preajma căreia sînt ţărcuite oile tunse de curînd.* SANDU-ALDEA, D. P. 65. *De prin şure ori de prin ţarini, ... mînate din urmă toate* [vitele] *erau adunate şi ţărcuite departe de sat.* ANGHEL, PR. 109, cf. DL, DM.

— Prez. ind.: *ţărcuiesc.*

— **Ţarc** + suf. *-ui.*

ȚĂRCUÍ[2] vb. IV. Intranz. (Prin Transilv.; despre ţarcă[1]) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a ţărcăi, a ţărcăli[2], a ţărcălui[2]. *Cînd sărcuieşte, adică cînd cîntă sarca, spun românii din Transilvania că prevesteşte venirea unui oaspe.* MARIAN, O. II, 55, cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 404.

— Prez. ind. pers. 3: *ţărcuieşte.* — Şi: **săreuí** vb. IV.

— **Ţarcă[1]** + suf. *-ui.*

ȚĂRCUIÁLĂ s. f. (Prin Olt.) Totalitatea nuielelor sau leaţurilor bătute pe pereţii casei de lemn, pentru a fixa lutul din care se fac aceştia. Cf. GL. OLT.

— Pl.: *ţărcuieli.*

— **Ţărcuí[1]** + suf. *-eală.*

ȚĂRCUÍRE s. f. Acţiunea de a ţărcui[1]; împrejmuire, îngrădire.

— Pl.: *ţărcuiri.*

— V. **ţărcuí[1].**

ȚĂRCUÍT, -Ă adj. Închis, îngrădit. *Peştii ... rămîn ţărcuiţi ca şi oile la strungă.* SIMIONESCU, F. R. 243. ✧ Fig. *Ajunsese la cărunţie fără o aventură cunoscută, fără familie, fără bucurie, ţărcuit numai în laboratorul lui.* SADOVEANU, O. XII, 684.

— Pl.: *ţărcuiţi, -te.*

— V. **ţărcuí[1].**

ȚĂRCULÁM s. n. v. **ţărcălam[1].**

ȚĂRCÚLĂ s. f. v. **ţireulă.**

ȚĂRCULÍCE s. f. (Ornit.; prin Transilv.) Numele a două păsări: **a)** sfrîncioc mic, v. sfrîncioc *(Lanius minor).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 167; **b)** (şi în sintagmele *ţărculice de iarnă* sau *ţărculice mare,* BĂCESCU, PĂS. 167) sfrîncioc mare *(Lanius excubitor).* id. ib. 406.

— Pl.: *ţărculici.*

— **Ţarcă[1]** + suf. *-ulice.*

ȚĂRCURÁR s. n. v **circular.**

ȚĂRCURARÍST s. m. (Prin Bucov.) Persoană care lucrează la ferăstrăul circular. Cf. LEXIC REG. 111.

— Pl.: *ţărcurarişti.*

— **Ţărcurar** + suf. *-ist.*

ȚĂRCÚŞ[1] s. n., s. m. (Regional) Diminutiv al lui ţarc.

1. S. n. Cf. ţarc **(2).** *În dosul uşilor celor mici se făcea „ţărcuşul", o închisoare mai mică, în care se închideau* [oile] *pentru a nu fugi.* DRAGOMIR, O. M. 205, cf. CADE, GR. S. VI, 246. *Ţărcuş se zice la iernatecu îngrădit în liber cu gard.* CHEST. V 14/61. *Strunga ... e făcut* [ă] *din gard şi are 2 părţi: stîna şi ţărcuşul.* ib. 50/79, ib. 49/supl., ib. 65/supl., ib. 73/supl., ib. 94/supl. *În jurul iernatecului ... se face un gard, care îngrăditură se zice: „ţărcuş".* ib. 61/supl., cf. GL. OLT. ✦ Ţarc mai mic în interiorul strungii de unde ies oile la muls. *Strunga ... şi ţărcuşul, ocolul mai mic din interiorul strungei ..., se construiesc foarte simplu.* PĂCALĂ, M. R. 449, cf. CADE. *Ţărcuşul e tot din pari împletiţi cu cetină. În ţărcuş oile intră prin portiţă.* CHEST. V 50/44, ib. 17/supl. *În ţărcuş mînătorul bagă 50—100 de oi.* ib. 44/supl. ✦ Ţărcuşor. Cf. CHEST. V 41/61, 70, 96. *Ţărcuşul mieilor e aşezat în dosul casei.* ib. 15/supl. *Fă ... un ţărcuş pîntru mielul cel mic.* îb. 32/supl.

2. S. n. Gard mic făcut în jurul plantelor de curînd altoite pentru a le proteja (Filioara — Tîrgu Neamţ). Cf. CHEST. V 33/supl.

3. S. m. Botniţă de pînză care se trage peste botul mielului pentru a-l împiedica să sugă (Bonţ — Gherla). Cf. CHEST. V 11/supl. *Pus-ai ţărcuşii la miei?* ib.

4. S. m. Miel înţărcat (Bonţ — Gherla). Cf. CHEST. V 11/supl.

— Pl.: (n.) *ţărcuşuri* şi *ţărcuşe* (CADE, CHEST. V 44/supl.), (m.) *ţărcuşi.*

— **Ţarc** + suf. *-uş.*

ȚĂRCÚŞ[2] s. n. (Regional) Ţărcălam[1] **(1)** (Crişiorul de Sus — Vaşcău). Cf. CHEST. V 26/supl.

— Pl.: *ţărcuşuri.*

— De la **ţărcălam[1],** prin apropiere de *ţărcuş[1].*

ȚĂRCÚŞĂ s. f. (Ornit.; prin Transilv.) Coţofană; (regional) ţarcă[1] **(1)** *(Pica pica). Paserea, despre care se face amintire ..., e ţarca ... Poporul român din unele părţi ale Transilvaniei o numeşte ţărcuşă.* MARIAN, O. II, 47, cf. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *ţărcuşi.*

— **Ţarcă[1]** + suf. *-uşă.*

ȚĂRCUŞÓR s. n. Diminutiv al lui ţarc; ţarc **(2)** mic în care se ţin mieii pentru a fi înţărcaţi sau pentru a fi feriţi de frig; (regional) ţărcuş[1] **(1).** *Închise mieii în ţărcuşorul lor, căptuşit cu trestie şi coceni.* MIHALE, O. 65, cf. ŞEZ. IV, 106, ALR SN II h 402/605, ALRM SN I 264/605. *Am un ţărcuşor Plin de mieluşori* (Dinţii). GOROVEI, C. 132, cf. PASCU, C. 80.

— Pl.: *ţărcuşoare.*

— **Ţarc** + suf. *-uşor.*

ȚĂRCÚŢ s. n. (Prin Maram. şi Transilv.) Ţărcuşor. *Pe mine mă-ngropaţi: În strunguţa oilor, ... În ţărcuţu' meilor.* BÎRLEA, B. 22, cf. T. PAPAHAGI, M. 78, COM. SAT. V, 10, CHEST. V 66/supl. *Groapa să mi-o sape. Şi să mă îngroape ... În ţărcuţ de miei.* FOLC. TRANSILV. I, 78.

— Pl.: ?

— **Ţarc** + suf. *-uţ.*

ȚĂRCÚŢĂ s. f. (Ornit.; prin Transilv.) Sfrîncioc mare, v. sfrîncioc *(Lanius excubitor).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *ţărcuţe.*

— **Ţarcă[1]** + suf. *-uţă.*

ȚĂREÁN s. m. v. **ţăran.**

ȚĂRÉSC, -EĂSCĂ adj. (Regional; în sintagma) *Drum țăresc* = cale de importanță locală care leagă mai multe comune și sate; drum de țară, v. țară **(III)** (Agrișul Mare — Lipova). Cf. ALR I 801/63.
— Pl.: *țărești.*
— **Țară** + suf. *-esc.*

ȚĂRHÓC s. n. (Regional) **1.** Tîrnăcop (Remetea — Beiuș). Cf. A I 12.

2. (În forma *țerhouc)* Teslă **(1)** (Moftinul Mic — Carei). ALR II 6 635/334.

— Pl.: *țărhoace.* — Și: **țerhóuc** s. n. ALR II 6 635/334 (pronunțat *țer-houc* ib.; pl. *țerhoucuri* ib.).
— Cf. germ. zerhacken „a toca mărunt, a sfărîma".

ȚĂRICÚȚĂ s. f. v. **țîricuță.**

ȚĂRIGĂR s. m. (Regional) Groapă din care se scoate nisip (Ghilad — Timișoara). Cf. ALR II/36.
— Pl.: *țărigari.*
— **Țărigă** + suf. *-ar.*

ȚĂRÍGĂ s. f. (Prin Ban.) Nisip (ALR II/36, NALR — B 1 654/47, 51, 53, 54, 85, 86, 87), un fel de pămînt galben (ALR I 397/77), pămînt afînat (NALR — B 1 654/69, 78, 84, 88). ✦ (Prin vestul Transilv.; în forma *țărîngă)* Pămînt uscat și fărîmițat. V. țărînă, țărîngănă. Cf. TEAHA, C. N. 277.
— Pl.: *țărigi.* — Și: **țărîngă** s. f. TEAHA, C. N. 277, NALR — B 2 002/37.
— De la **țărînă,** cu schimbare de sufix.

ȚĂRIGÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre pămînt) Nisipos **(1).** *Ar cu bîrța la pămînt țărigos.* ALR II 4 381/76, cf. ALR SN I h 10/76, NALR — B 2 002/86. ✦ (În forma *țărîngos)* Afînat (Bucovăț — Lugoj). NALR — B 2 002/90. ✦ (Prin vestul Transilv.; despre pămînt; în forma *țărîngos)* Uscat și sfărîmicios. TEAHA, C. N. 277. *Pămînt țărîngos.* id. ib.
— Pl.: *țărigoși, -oase.* — Și: **țărîngós, -oásă** adj. TEAHA, C. N. 277, NALR — B 2 002/90.
— **Țărigă** + suf. *-os.*

ȚĂRIGRĂDEÁN, -Ă s. m. și f., adj. v. **țarigrădean.**

ȚĂRIGRĂDEÁNCĂ s. f. v. **țarigrădeancă.**

ȚĂRÎNĂ s. f. v. **țărînă.**

ȚĂRÍNGHINĂ s. f. v. **țărîngănă.**

ȚĂRINÓI s. n. (Prin Ban.) Pămînt nisipos; nisip **(1).** *După ce să uscă țîrfa ..., să spoiește cu muruială sau spoială făcută din var și piesăc (țărinoi sau năsip) muiate cu apă.* LIUBA — IANA, M. 96.
— **Țărînă** + suf. *-oi.*

ȚĂRINÓS, -OÁSĂ adj. v. **țărînos.**

ȚĂRINÚȚĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui țarină[1] **(I 1).** Cf. DRLU.
— Pl.: *țărinuțe.*
— **Țarină**[1] + suf. *-uță.*

ȚĂRIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui țară.

1. Cf. țară **(I 2).** *Pentr-aceaea de un avgar toparh a unii țărîșoare fu bătut cu toiage.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 8r/7. *Au mai dobîndit vreo două, trii țărișoare.* NECULCE, L. 296. [Oștile împărătești] *mai luat-au și alte doă țărișoare.* R. POPESCU, CM I, 554.

2. Cf. țară **(I 3).** *Căci lung nu va sprijini povoiul Oștilor păgîne o țărișoară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 228, cf. POLIZU. *Enrice, stăpînitorul unei țărișoare mici.* ISPIRESCU, U. 58, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 63, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Era o țărișoară vecină aproape fără nici o însemnătate politică.* CĂLINESCU, C. O. 26, cf. BÎRLEA, A. P. I, 314.

3. Cf. țară **(I 4).** *Românul liberează iubita-i țărișoară.* CREȚEANU, M. 14/7. *Pentru libertate, pentru țărișoară Cine n-ar pieri?* BOLINTINEANU, O. 15. *Ca orice fiu al țării sale... în aceste momente solemne... mă gîndesc... la țărișoara mea..., la fericirea ei!...* CARAGIALE, O. VI, 141. *Umblînd amîndoi alături..., vorbeau în limba țărișoarei lor îndepărtate.* SADOVEANU, O. VIII, 315.
— Pl.: *țărișoare.*
— **Țară** + suf. *-ișoară.*

ȚĂRÎNĂ s. f. Pămînt mărunțit, (regional) țărîngănă; p. ext. pămînt **(3),** sol. V. țîrfă **(1).** *Unora le va fi fața ca țărîna pămîntului* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 469/27. *Uscă-se ca urcioru vărtutea mea și limba mea lepi-se de grumadzul mieu, și în țeară (țărînă* CC[2] D, *țerină* H) *de moarte plecatu-me-ai.* PSALT. 37. *Dulce vrură șerbii tăi pietrile lui și țerina* (lutul H) *lui* [al Sionului] *miluiră.* ib. 208. *Întru înviere miluiși Sionul... Și țărîna lui miluiră.* CORESI, PS. 276/6. *Începu a plînge... și-și aruncă țărînă în capul său* (a. 1600—1625). GCR I, 64/24. *Pizmașii miei, Doamne, ... Și-i voi călca-n țărnă și-n prav fără milă.* DOSOFTEI, PS. 55/6. *Și zise D[o]mnul cătră Moisi: ... întinde cu mîna toiagul tău și lovește țărîna pămîntului.* BIBLIA (1688), 44[1]/59, cf. ANON. CAR. *Vrăjmașii lui țărînă vor linge* (a. 1710). GCR I, 367/19. *Cu zdrobirea mădulărilor tale, pătimitoriule Terentie, ai supțieat ca țărîna oasele înșălătoriului.* MINEIUL (1776), 171r2/18. *Iar în loc dă nisip și țărînă Tot grăunță dă aur iai în mînă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 325. *Am eu aicea o grămadă de țărînă.* PETROVICI, P. 215/14. *Țărîna ce eu calc.* MARCOVICI, C. 14/14. *Omul ... Întocma ca buruiana ce în țărnă împlîntată Se naște, crește, înfloare.* CONACHI, P. 276, cf. ISER, POLIZU. *D-astăzi munca-ne e-a noastră Ș-o schimbăm pentru pămînt! Mîncați voi țărîna voastră! — Munca noi n-o dăm în vînt.* BOLLIAC, O. 204, cf. PONTBRIANT, D., CANELLA, V., COSTINESCU. *Îi auzi cum izbesc țărîna jucînd.* ODOBESCU, S. I, 39. *Moș Nichifor... începe a turna la țernă peste foc și-l înăduși.* CREANGĂ, P. 132. *Nu-i departe clipa cînd îi va da pe cerbice ultima lovitură de călcîi, strivindu-i gura în țărîna africană.* CARAGIALE, O. IV, 70. *Țărîna era muma lui; și el avea darul ca, de cîte ori va osteni și-l va trînti cineva, de atîtea ori muma lui să-i dea puteri.* ISPIRESCU, U. 61. *Călcînd această țărînă mută Văd ce nu vedeți voi: Umbrele-acelor eroi Ai căror urmași sîntem noi.* MACEDONSKI, O. I, 13, cf. DDRF. *În țărnă plînge un copilaș cu plete, Asemeni unui înger cu-aripele tăiete.* PĂUN-PINCIO, P. 44, cf. BARCIANU. *Pe cormenele lor..., lustruite în țărîna ogoarelor, soarele vărsa străluciri de oglinzi.* SANDU-ALDEA, D. N. 24, cf. ALEXI, W. *Vor presăra țărînă pe capul lor și vor striga tare, ca să se vadă și ca să se audă.* IORGA, P. A. II, 41. *Frați buni ai frunzelor din codru..., Sfințiți cu lacrimi și sudoare Țărîna plaiurilor noastre!* GOGA, P. 10, cf. TDRG. *În poală purta cîțiva pumni de țărînă.* AGÎRBICEANU, S. P. 100, cf. T. PAPAHAGI, C. A. 46, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Floarea-soarelui, bătrînă, De pe-acum se sperie C-au să-i cadă în țărînă Dinții, de mizerie.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 36. *Frunzele moarte putrezesc, se schimbă în țărnă.* SIMIONESCU, FL. 24. *Știți voi ce fac în cremenea bătrînă Atîtea ploi, cu munca lor grozavă? O spală doar de clisă și țărînă.* VOICULESCU, POEZII, I, 43. *Pe țărîna proaspătă se înălțau ici-colo pîlcuri de zambile.* SADOVEANU, O. II, 169. *Vița peste iarnă adoarme în țărînă.* PILLAT, P. 145, cf. SCRIBAN, D. *Aș vrea ca sănătatea mirosului țărînii Să-ți umple de dogoare și-nsuflețire sînii.* ARGHEZI, S. V, 32. *Se strînge în țărnă De nu știu ce chin, Ca o mînă crispată, Amarnicul spin.* BLAGA, POEZII, 142. *Cîțiva copilași... se jucau în țărîna pe care o aduceau din mijlocul umblat al uliței.* CAMIL PETRESCU,

O. I, 464. *Cîmp românesc... M-aplec înfrigurat peste țărînă Și caut rădăcinile ascunse.* BENIUC, V. 84. *L-am văzut, l-am văzut Pe Abel, în țărînă căzut.* ISANOS, V. 335. *A netezit pămîntul cărînd țărîna-n spate Redîndu-i sănătatea din plina-i sănătate.* LABIȘ, P. 22. *Ici e țărînă cu glod... Ici e bărbatul nerod.* ALECSANDRI, P. P. 355. *Și-au făcut o groapă-n drum..., s-au băgat într-însa..., au tras țărnă pe împrejurul său și au început să șadă acolo.* SBIERA, P. 287. *Ți-a fost gura fermecată Cu țerînă de sub prag Ca să nu-ți mai poci de drag.* HODOȘ, P. P. 95. *Ia o leacă de țărnă și o leagă într-o basma la gîtul băiatului.* PAMFILE, B. 34. *Cînd gată de sămănat, aruncă în formă de cruce peste sămănătură o mînă de țărînă.* COM. SAT. I, 35, cf. ALR I 396, ib. 1 989/600, ALR II 5 132/386, ib. 6 109/235, 414, 514, ALR SN I h 101, ib. h 102/386. ✧ Fig. *În a mea rîvnă, pe locul părintesc, Fiu al astor ruine, țărîna lor slăvesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 68. *Gîndul e cenușiu și de multe ori pana scrie cu țărînă.* ARGHEZI, S. VIII, 335. ✧ (Adverbial) *Pe locul unde și-a răpus vrăjmașii Iar slava lor țărînă a căzut, S-au arătat, în urmă, -n sînge, pașii Curtenilor șireți ce l-au vîndut.* ARGHEZI, VERS. 61. ✧ (Regional) *Țerînă gunoioasă* sau *țarnă neagră* = țărînă amestecată cu gunoi, întrebuințată la îngrășatul ogorului. Cf. COSTINESCU, A V 15. ✧ Loc. adj. **Cu țărîna în gură** = mort, răposat. *În jud. Vîlcea și în Oltenia, în genere, adevărata gospodină nu gustă din pîrga fructelor și nu mănîncă nimic pînă nu împarte pentru „cei cu țărîna în gură".* SUFL. OLT. I, 3. ✧ Expr. **Praf și țărînă** = nimic; praf și pulbere. *Praf și țărînă rămase și din fata cea mai mare de zmeu.* ISPIRESCU, L. 225. (În imprecații) *Praful și țărîna să să aleagă dă tot neamul lor!* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 85. (Regional) **A-l face țărnă** (pe cineva) = a nimici, a ucide pe cineva. *Se opintea Și cînd mi-l izbea, Țărnă mi-l făcea, De nu mai sufla!* BALADE, II, 206. **A-și închina fruntea în țărînă** = a muri. *A făcut destule răutăți, pînă ce a venit vremea să-și închine și el fruntea în țărînă.* SADOVEANU, O. VII, 347. **A mușca din țărînă** = a cădea la pămînt rănit sau mort; p. ext. a muri[1] **(1)**; v. și mușca. *Îș împlîntase săgețile într-o mulțime de pilieni pe care-i făcuse să muște din țărînă.* PLEȘOIANU, T. IV, 56/18. **A se așterne țărînii** = a se întinde, a se culca pe pămînt. *Moșul ... Cît e de lung, cu povara-i cea multă, s-așterne țărînii.* COȘBUC, AE. 94. **A ridica** (pe cineva) **din țărînă** = a ajuta (pe cineva) să-și creeze o situație mai bună. *Căpetenia acestii familii vechi și vestite ... te ridică din țărînă și-ți dă mîna fiicei cu o diplomă de nobil.* MOZAICUL (1839), 601/22. **A da cu țernă în ochii cuiva** = a înșela pe cineva, dîndu-i iluzia că lucrurile sînt altfel decît în realitate. Cf. ZANNE, P. I, 295. (Prin vestul Munt.) **A face țărîna praf** = a nu face nimic; a se lăuda. UDRESCU, GL. (Regional) **Se laudă** (sau **minte) de cură țărîna din pod,** se spune despre un om foarte lăudăros sau mincinos. Cf. CIAUȘANU, V. 206, MAT. DIALECT. I, 237. (Regional) **Blastămă de plecă țărna,** se spune cînd cineva blestemă foarte tare. Cf. PAMFILE, J. II, 168. (Regional) **Se găsește cîte-o mînă să-l scuture de țărînă** = se găsește cineva care să-l mustre, să-l bată. Cf. PANN, P. V. I, 95/7, ZANNE, P. II, 728. ✧ (Cu referire la pămîntul care acoperă sicriul sau cu care se umple mormîntul) *Să îngroapă cu morții și să dă groapei și cu țărînă să va acoperi* (a. 1669). GCR I, 185/8. *Iar el nici partea de țărîna odihnitoare trupului lui n-au avut.* N. COSTIN, LET. II, 77/32. *I-au stătut țărna pre piept, ochii i-au astupat, fața i-a ponegrit* (a. 1773). GCR II, 95/3. *Visurile spăimîntătoare nu turbură și țărîna mormînturilor.* MARCOVICI, C. 7/6. *Cioclii au coborît săcriul în groapă, au aruncat țărînă și, isprăvind, s-au dus.* NEGRUZZI, S. I, 32. *Au pus-o într-o groapă, au aruncat țărînă deasupra ei, de-au acoperit-o.* EMINESCU, G. P. 39. *E uscat-acuma țărna ce te copere, și mie Parcă tot nu-mi vine-a crede că ești dusă pe vecie.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 9, cf. TDRG. *Toți aruncară cîte o mînă de țărînă peste sicriu.* BUJOR, S. 110, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țerna afînată de pe nesfîrșita groapă a osîndiților se lăsase la fund.* CAMILAR, N. I, 133. *De ți-e bărbatul urît Ie țernă de la mormînt Și-i presare-n așternut Să se scoale surd și mut.* ALECSANDRI, P. P. 333. *Cine strică-aședzămînt N-aibă țărnă pe mormînt.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 282. *De-i zăbovi mai mult Mi-i găsi moartă-n pămînt Și te las cu jurămînt ... Să-mi dai țerna într-o parte, Să-mi vezi moartea cu dreptate.* SEVASTOS, C. 66. *Cîntă cucul pe șindrilă, Pe Barbu trage țărînă. De jelit cine-l jelea: Mumă-sa și soru-sa.* ȘEZ. I, 144. *Boala să-ți tămăduiesc, ... Cu țărnă de la mormînt, Cu mătănii la pămînt!* PAMFILE, C. Ț. 138. *Mamă am și nu mă cată, Tata-i supt țîrna uscată.* T. PAPAHAGI, M. 7. *Cînd e în groapă, iau țărnă și își freacă mîna cu țărnă și o aruncă pe mort.* ALR II/I MN 89, 2 712/219, ib. 2 712/334. *Cînd pe el țerna turna, Maică-sa amar striga, Tot poporul lăcrăma.* BALADE, III, 181. *Hai, arată-mi mormîntu, Să-mi stîmpăr eu sufletu!... Hai, arată-mi barămi țărna!* FOLC. TRANSILV. I, 205. *Cîntă cucu pe fîntînă, Pe Bujor trage țărînă.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 208. *Să tragi carul la mormînt, Să dai țărna la o parte, Să vezi dragostea ce poate.* FOLC. MOLD. I, 105. (Fig.) *Florile care aș vra s-arunc pe țărîna proaspătă a trecutului sînt culese.* RUSSO, S. 14. ✧ (Prin Olt.; în imprecații) *De te-ar aduna (strînge) într-o țărînă!* sau *de ți-ar aduna (strînge) oasele într-o țărînă!* CIAUȘANU, GL. ✧ Expr. **Fie-i** (sau **să-i fie) țărîna ușoară!** formulă folosită cînd se vorbește despre un mort (mai ales decedat de curînd); odihnească-se în pace! *Să-i fii ușoară țărna Aice în mormînt* (a. 1846). IORGA, S. D. XXI, 21. *El apucă drumul pribegiei și muri ... Țărîna să-i fie ușoară!* ODOBESCU, S. I, 154. *S-a săvîrșit din viață și cuconul Miron, fie-i țărîna ușoară.* GANE, N. II, 163. *Soacră-mea — fie-i țerîna ușoară! — așa a făcut cu mine.* CREANGĂ, P. 4. *Am biruit noi, cei răniți, și mai ales cei care au murit, fie-le țărîna ușoară orunde ar dormi!* DELAVRANCEA, O. II, 227. *Dar a murit ... D-zeu s-o ierte, fie-i țărîna ușoară!* GHEREA, ST. CR. II, 55, cf. DDRF, PUȘCARIU, ET. WB., TDRG, CADE, GALACTION, O. 95. *Așa le-a fost scris ... Dumnezeu să vă ierte, fraților, să vă fie țărîna ușoară!* SADOVEANU, O. I, 302, cf. SCRIBAN, D. (Cu schimbarea topicii) *Așa m-au deprins Ștefan, ușoară țerna-i fie!* ALECSANDRI, P. III, 295. **A sta cu țerna în gură,** se zice despre cei morți ale căror rude n-au împlinit obiceiurile cuvenite în legătură cu aceștia. Cf. MUSCEL, 26, ZANNE, P. I, 295. ✧ (Simbolizînd pămîntul din care, după concepția biblică, a fost făcut omul și în care el se preface după moarte) *Să va spoveadi țerrina sau va vesti adevărul tău.* PSALT. HUR. 23v/22. *Voi înșivă sînteți oameni cu inimă de țărînă, ca și noi, și cu fire neprecepătoare de toate.* CORESI, EV. 6. *Ado-ți aminte, Doamne, că sînt țărînă și e măsurată viața mea* (a. 1633). GCR I, 82/17. *Avraam ... s-au mărturisit că iaste țărînă și cenușă.* VARLAAM, C. 261, cf. GCR I, 233/21. *Nu-ți ajunge că vreme puțină De a vieții în lume ț-e dată Ș-acuș Iară te-ntorci în țărînă?* BUDAI-DELEANU, Ț. 367. [Omul] *ază stinsă a dumnezeirii ..., fiul țărînii și moștenitorul slavei.* MARCOVICI, C. 11/14. *Muște, care anii repezi în țărîn-a prefăcut, Pe părinții voștri-ascunde în mormîntul cel tăcut.* ASACHI, S. L. I, 72. *Ce alt vom fi noi toți ... peste o sută de ani, decît țărînă și pămînt.* MOZAICUL (1839), 616/21. *Noi care singuri ne zicem suverani, Țărînă jumătate și alta zeități.* C. A. ROSETTI, C. 36/5. *Un preot ș-o barcă ... La Santa Maria țărîna-i depun.* CREȚEANU, M. 202/2. *Trupul tău ce-au fost țărînă în țărînă s-a preface.* ALECSANDRI, P. I, 199. *O singură fericire îmi mai rămîne. Ca țărînele noastre să se odihnească în același mormînt.* BOLINTINEANU, O. 465. *Țărînă frumoasă și moartă, ... moartea ta n-o plîng, ci mai fericesc O rază fugită din chaos lumesc.* EMINESCU, O. I, 38. *Țărînă—sîntem toți țărînă,*

E de prisos orice trufie. MACEDONSKI, O. I, 36. *Această ... piatră aceste trei ţărîne acopere : a bătrînului Şerban Băsărab voievod, a lui Drăghici Cantacuzino ... şi a lui Constandin vel păharnic.* IORGA, C. I. I, 20. *Ţărîna trupurilor noastre S-o scurmi de unde ne-ngropară.* GOGA, P. 18, cf. TDRG. *Cînd voi fi şi eu ţărînă, Albastră floare zîmbitoare, Atunci mînuţa ei cea mică Te-o smulge-ncet alinătoare.* PETICĂ, O. 102. *Doamne, mă-ntorc la ţărmul de unde-am plecat ... Îngăduie să-ţi pun la picoare Posomorîta, muta ţărînă.* VOICULESCU, POEZII, II, 218. *Păstrează-ţi sărutarea, ca florile otrava, Ca să o dăm ţărînii întreagă înapoi.* ARGHEZI, VERS. 85. *Aşază-ţi în cruce Gîndul şi mîinile. Stele curgînd Ne spală ţărînile.* BLAGA, POEZII, 119. *Te vei mira şi tu Că frumuseţea a pierit în unde, Ţărîna trupurilor însă nu ...* DOINAŞ, A. P. 48. *Sufletul îl va părăsi ... şi trupul lui se va schimba în ţărînă.* FURTUNĂ, C. 74. *Că tu, Doamne, ş-a ta mînă, Vrînd, ne-ai zidit din ţărînă.* TEODORESCU, P. P. 113. *De azi într-o săptămînă Mă găseşti numa ţărînă.* FOLC. MOLD. II, 308. ✧ (În legătură cu ritualul de înmormîntare şi de pomenire a celor morţi) *Cîn ... moare-i dă sărindar dă ţărînă la popa, iese la jumătatea dă an.* T. DIAL. M. I, 201. ✧ *Cap de ţărînă* = colac (mai mare) care se face pentru ceremonia înmormîntării. *Îi faş colaci, ... să zice un cab dî ţărînă.* T. DIAL. M. I, 466, cf. 401. ✧ Expr. **A face** (cuiva) **pomana de ţărînă** sau **a (-i) face (la) ţărînă** = a face mortului pomană în ziua înmormîntării. *Femeia, după ce l-a jelit, ... i-a făcut la ţărînă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 276. *Îl duce la groapă şi îi face pomana di ... ţărnă cum să zice.* T. DIAL. M. II, 506. *După ce-l îngropam, veneam acasă, i făceam ţărînă.* ib. 695. ✦ Fig. Pămînt strămoşesc; glie. *În ţărna melancolicei Moldove.* CAZIMIR, L. U. 81. *Se-mbină pretutindeni versete de lumină Cu-ncondieri de-azururi pe ţărna bătrînească.* VOICULESCU, POEZII, II, 52. *Ca un bujor pe sînul ţărnii Cuvîntul vreau să-mi înflorească.* BENIUC, M. 36. ✦ Stratul de la suprafaţă (sau de la o mică adîncime) al pămîntului. *Oameni ! peşti şi păserele, Lăcuitori de prin ţernă, din aer şi umezele !* CONACHI, P. 270. *Ş-atunci inima numai de-a bate să încete Cînd voi culca sub ţernă a duşmanilor cete !* ALECSANDRI, P. III, 283. *Apoi îl izbi de pămînt şi-l băgă în ţărînă pîn' în glezne.* EMINESCU, P. L. 9. *Sub ţerna rece a pămîntului zace pentru o veşnicie o lume care a fost.* HOGAŞ, H. 46. *Noi avem sub brazdă, în ţărîna neagră, mai mulţi Şoimăreşti decît cei care trăiesc astăzi.* SADOVEANU, O. VII, 101. *Tresaltă-n ţărînă voioasă Cîrtiţa oarbă şi surdă.* CĂLINESCU, L. L. 10. *Sub o ţernă de pămînt Este-un bujor înflorit.* MARIAN, Î. 547. ✦ (Regional) Nisip. Com. din VALE—SIBIU, cf. ALR I 396/28, 131, 508, 516, 675. ✧ (Regional) Pietriş (Arieşeni—Vaşcău). Cf. ALR I 396/93. ✦ (Regional) Praf (de pe drum). Cf. MOLNAR, D. 357/16. *Ca să-ţi fereşti copilul de deochiu, îi faci un benchiu în frunte, adecă o pată, cu ţărînă ori funinginâ.* PAMFILE, B. 28, cf. ALR I 396, ib. 1 365/708, 746, 870, 885. *Dar cu ce l-au fermecat?... Cu ţărînă Din uliţă, Cu păr galben Din cosiţă.* FOLC. TRANSILV. II, 325, cf. NALR—O II h 342. ✧ Fig. *Fetele, albinele, Au furat sulfinele, Ţărîna de soare, De pe flori uşoare.* ARGHEZI, VERS. 179. ✦ (Regional) Nămol (ALR I 396/257) adus de apă (ib. 396/926).

— Pl.: (rar) *ţărîne.* — Şi: (învechit şi regional) **ţărînă, ţerînă, ţărnă,** (regional) **ţérnă, ţárnă** (A V 15), (rar) **ţeárnă** (DDRF), (regional) **ţîrnă** s. f.

— Lat. **terrina.*

ŢĂRÎNGĂ s. f. v. **ţărigă.**

ŢĂRÎNGĂNĂ s. f. (Regional) Pămînt mărunt; ţărînă (Chişindia — Vaşcău). CV 1952, nr. 2, 37. *Mi-a aruncat ţarîngînă în ochi.* ib. ✦ (Prin Ban.; în forma *ţăringhină*) Pămînt afînat. NALR—B 2 002/92, 97. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.) „Praf ridicat de vînt de pe calea zbicită" (ALR I 396/85); praf, ţărînă rămasă după topirea zăpezii (Ib. 396/90).

— Şi: **ţarîngînă, ţăríngh̆ină** (NALR—B 2 002/92, 97) s. f.

— Cf. ţărînă, ţărigă.

ŢĂRÎNGĂNÓS adj. (Regional; despre pămînt Afînat (Curtea—Lugoj). NALR—B 2 002/91.

— Pl.: *ţărîngănoşi.*

— **Ţărîngănă** + suf. *-os.*

ŢĂRÎNGÓS, -OÁSĂ adj. v. **ţărigos.**

ŢĂRÎNIOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui ţărînă. (Cu referire la pămîntul care acoperă sicriul sau cu care se umple mormîntul) *Pămînte, pămînte, ... Să te laşi uşor Pe-al mîndru trupşor. Şi tu ţărînioară Să-i fii surioară.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 271.

— Pl.: (rar) *ţărînioare.*

— **Ţărînă** + suf. *-ioară.*

ŢĂRÎNÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care are aspectul ţărînii, afînat; nisipos; prăfos. Cf. ANON. CAR., LB, VALIAN, V. *Prăşitura* [este] *moale şi ţărnoasă.* I. IONESCU, C. 177/26, cf. BAR. — MUNT., W. 311²/46, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., ALR I 396/243. *Nu mă pot băga-n pămînt, Că pămîntu-i ţărînos, Nu primeşte om frumos.* FOLC. TRANSILV. II, 546, cf. ALR—M III h 785.

2. (Învechit; cu aluzie la concepţia religioasă asupra creării omului) Făcut din ţărînă. *Nu trebuie să plîngi neîncetat asupra mormîntului în care s-a coborît numai ţărînosul trup.* MARCOVICI, D. 15/11. *Ţărînosul meu trup fu trebuincios a-ţi mobila nemărginitul palat.* BOLLIAC, M. 34/4. *Sufletul meu se îmbată de o dezmierdare cerească ... Ah ! cum aş voi atunci ... să nu mai cobor în coperămîntul ţărînos în care sînt legat.* BOLINTINEANU, O. 345.

— Pl.: *ţărînoşi, -oase.* — Şi: (învechit şi regional) **ţărnós, -oásă** (ALR I 396/243, ALR—M III h 785), (învechit) **ţărinós, -oásă** (LB), **ţerinós, -oásă** (ANON. CAR.) adj.

— **Ţărînă** + suf. *-os.*

ŢĂRÎNÚŞ s. n. (Regional) Muşuroi făcut de cîrtiţă (Ştei—Haţeg). ALR—T 1 398/447, CI, 1987, 35.

— Pl.: *ţărînuşe.*

— **Ţărînă** + suf. *-uş.*

ŢĂRLĂU s. m. v. **ţîrlău.**

ŢĂRM s. n. **1.** Fîşie de pămînt de-a lungul unei ape (mari), mai ales lîngă mare; p. ext. regiune situată lîngă o întindere de apă. V. coastă, faleză, liman, litoral, mal¹, margine **(I 3),** plajă, pristanişte, rîpă¹ **(2),** schele (v. schelă **1),** vad. *Iaca turbă... turma de porci, den ţermure în mare.* EV. SL.-ROM. 162/5. *Se porni toată turma... den ţărmurile măriei şi muriră într-apă.* CORESI, EV. 237. *Se porni turma toată de în ţermure în mare.* id. TETR. 16. *Înmulţi-voi sămînţa ta ca stealele ceriului şi ca năsipul ce iaste pre ţărmurele mariei.* PO 72/6. *Tă[r]murele* (a. 1593). DERS. *Ţermurile* (a. 1618). D. BOGDAN, GL. 113. *Dacă au sosit la Galaţi, s-au tăbărît la ţărmurile apei.* URECHE, L. 151. *Slăbiră funile cîrmelor şi, rădicînd veatrîla către suflarea vîntului, siliia la ţărmure.* N. TEST. (1648), 171ᵛ/22. *Ţermurele măriei.* MARDARIE, L. 201/4. *Acolo Laslău craiu..., stînd în ţermurile apei, au strigat* (a. 1650 — 1670). GCR I, 235/2. *Dispot, îmblînd călare pre ţermure, văzu toată oastea lui Alexandru Vodă.* N. COSTIN, LET. I A, 62/16. *Vrînd să-şi facă calea c[ă]tră Sirnion în vremea de iarnă şi sosînd la ţărmurii Dunării.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 87ᵗ/3. *În somnul mieu gîndiiam că stau pre ţărmurile rîului.* BIBLIA (1688), 31ᵘ/20, cf. ANON.

CAR. *Drept la țermurele Bîrladului s-au aflat stîlp de piatră vechi* (a. 1704). IORGA, S. D. XVI, 207, cf. LEX. MARS. *Iară ei, ieșind afară din sat și trecînd țărmurile Nilului, văd un crocodil.* AETHIOPICA, 1r/16. *După ce s-au unit luciul cu țărmurile, aicea tăind apei o gură, au mutat curgerea ei* (a. 1773). GCR II, 93/7. *Sosind la țărmurile apei Istrului și viind apa foarte mare, își făcea inima rea.* MINEIUL (1776), 160v1/37. *Acumu-l vedeai pe țermurile Eufratului și acumu-l vedeai pe țermurile Dunării.* VĂCĂRESCUL, IST. 261. *Cu toate acestea, seara au ajuns la țărmurile unui ostrov* (a. 1783). GCR II, 130/4, cf. MOLNAR, D. 357/6. *Corăbiile ... s-au înecat cu oameni cu tot, altele goale s-au aflat la țărmure.* ȘINCAI, HR. I, 27/16. *Hainele i-au rămas în țărmuri* (a. 1800). IORGA, S. D. XII, 215. *Nice din cei mai dinainte nu știm oarecare să fi mers cu corabia pre lîngă țermuru acest spre răsărit pînă la gura mării Caspie.* MAIOR, IST. 277/5, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Tocma era să treacă Părăul și, văzînd limpede unde Curgînd pe su' țermurile înguste, Nu să putu răbda să nu guste.* id. Ț. 186. *Și ne primblam de mînă... pre țărmurile apii Rinului.* KOTZEBUE, U. 37r/12. *A triia zi va fi sămn că fiiarăle și gadenile mării celi spurcate și veninate vor ieși la țărmurile mării* (a. 1815). GCR II, 217/12. *Oamenii cei ce sta pre țermure nu se îngrijea de a astupa gaura.* PETROVICI, P. 118/1, cf. DRLU, LB. *Bătălia pe mare de la țărmurile evropienesc numit Actium.* AR (1829), 204[1]/1. *În timpi d-odinioară Copiii oceanului cu forța descindură Pe țărmii Inisfailei.* HELIADE, O. I, 353. *Trebuie dus... pre țermurea apei.* DIETET. 133/17. *În vremea ce vîslea cu toată puterea ca să agiungă la țărmuri..., s-au auzit deodată în urma lor un val ca un munte.* DRĂGHICI, R. 33/30. *Acest fum se întinsă în aer pă dasupra țărmului mării.* GORJAN, H. I, 41/20. *Flota frîncească și englezească să adună... către țărmurii Siriei.* GT (1839), 111[1]/5. *În curînd să înființă mai multe sate și politii, așezate cea mai mare parte pe țărmurile rîurilor.* IST. M. 40/3. *Țărmurii mării... sînt mai înalți* (a. 1842). L. ROM. 1981, 325, cf. ISER. *Locuitorii traseră podul îmblătoriu la țermurea lor.* BARIȚIU, P. A. II, 154. *Prin mai multe cetăți ale țărmilor Balticei.* MAN. SĂNĂT. 71/10. *Așteptînd calul, m-am dus la malul Prutului... M-am pus pe țerm.* NEGRUZZI, S. I. 66, cf. POLIZU. *Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate; Către țărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 71, cf. PONTBRIANT, D. *Acele animale... pe țermuri năsipoși a mărilor întru atîta se sporesc, cît mai jumătatea năsipului o fac ei.* F (1870), 127, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 293. *Aceste țărmuri, unde înfloresc Stele de aur peste marea lină.* BOLINTINEANU, O. 103, cf. LM. *Ovidiu... a murit pe țărmurile sălbatice ale Mării Negre.* ODOBESCU, S. III, 116. *O luntriță se apropia de țermurea Mureșului spre cetate.* F (1874), 304. *Apa... își arunca din cînd în cînd undele sclipitoare spre țărmii adormiți.* EMINESCU, P. L. 101. *Sloi de gheață din țermure.* id. L.P. 72. [Împresurătorii] *sînt ca nisipul pe țărmurile mării, ca lăcustele în pustiuri!* CARAGIALE, O. IV, 257. *Liber peste țermii Rodanului să trec.* id. ib. VI, 322. *Aici drumul apucă pe o vale mai strîmtă, ținîndu-se mereu de țărmurii unui rîuleț zgomotos.* SLAVICI, O. I, 222. *Dunărea, lărgită, taie o curbă în țărmul românesc.* VLAHUȚĂ, R. P. 8, cf. DDRF. *Pînzele-n pripă le strîngem și-ntoarcem și ciocul spre maluri. Strîmb cum e arcul și-ntins spre țermurul ostic e portul.* COȘBUC, AE. 61. *Te voi vedea mereu, Cum te jucai tu, mică, pe-un țermure de vale.* id. S. 91, cf. BARCIANU. *Țărmuri care pe hartă se înfățișează sub formă de linii ovale.* MEHEDINȚI, G. F. 146, cf. ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. *Iarna veni viforoasă și plină de semne de spaimă. Marea-n neastîmpăr-acum amorțise la țărmuri.* ANGHEL, — IOSIF, C. M. II, 100, cf. TDRG. *Un vaporaș, iute ca un gîndac de apă, leagă... cele două țărmuri.* CONV. LIT. XLIV[2], 82. *Arini deși... creșteau de zeci de ani pe țărmurul văii.* AGÎRBICEANU, A. 69, cf. DR. V, 763. *În sălciile de sub țărm pasările își încearcă glasul.* C. PETRESCU, S. 42, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 28, 43, 46. *Eu vin... Din lumea ultimului cîntec, Purtat pe-a berzelor aripă Din țărm în țărm.* MINULESCU, VERS. 7. *Lîngă țărmul tristei mări M-am oprit pe-o stîncă.* TOPÎRCEANU, B. 84. *Nimeni nu se apropie de țărm.* SAHIA, N. 39. *Acolo, țărmurea Mureșului era înaltă cît casa.* VLASIU, A. P. 19. *Spre alte țărmuri plutele coboară.* VOICULESCU, POEZII, I, 23. *Luminile ... se înșirară între cer și apă și-ntre țărmurii tăcuți.* SADOVEANU, O. VII, 340. *Și singura-mi dorință e ca pe țărm de mare Să urmăresc cu ochii corăbiile-n zare.* PILLAT, P. 13. *Podurile care leagă țărmurii rîului ce trece prin oraș.* PUȘCARIU, L. R. I, 7, cf. SCRIBAN, D., GIUGLEA, Ü. 25, 112. *Pe țărmul unui rîu zărește Că un sutaș prinsese pește.* ARGHEZI, S. V, 226. *Pulbere de scoici pe țărmul mării.* CĂLINESCU, C. O. 30. *Niște flori se oglindesc de pe țărm în lac.* BLAGA, Z. 15. *Un sunet auzi, precum ni l-ar da Pe-un țărmure-al Mării de Est mătăsoase nisipuri.* id. POEZII, 230. *Aceste păsări cuibăresc și ele în țărmurile abrupte ale apelor.* LINȚIA, P. II, 32. *Țărmurile defileului sînt dantelate.* V. ROM. noiembrie 1954, 71. *Pe mese improvizate, uneori lungi cît țărmul, ei... pun la sărat în butoaie imensele grămezi de pește.* TUDORAN, O. 280. *Prin valurile zdrobite De-a țărmilor stîncă Lopeți aurite Cufundă piratii.* HOREA, P. 18. *Apele Mureșului erau mari și tulburi, din țărmure în țărmure.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 139, cf. IST. L. ROM. II, 144. *Lopătau din răsputeri către țărmurile vechi.* V. ROM. ianuarie 1970, 15. *Fii gata de dus Sus, colo în sus, Într-o depărtare, Către țărm de mare.* POP., ap. GCR II, 328, cf. MARIAN, V. 154. *Să duc, să duc, pănă la țermul mărei.* SEVASTOS, P. 114. *Apă rece din Dunăre, Sloi de gheață din țermure!* HODOȘ, P. P. 77. *Io m-am dus Pă țărmurea apii-n sus.* ALEXICI, L. P. 176. *Deodată numa ce să mișca apa-n lac și iasă pe țărmure o zînă.* FRÎNCU — CANDREA, M. 249. *Eu-s Ionu Moșului, ... Din țermurul rîului.* BUD, P. P. 14. *Mergea gîndit pe țărmurea unei ape.* COM. SAT. V, 112. *Șăd pă țărmurii mării.* O. BÎRLEA, A. P. II, 365. *O lăsat cofele-n prund, Pă țărmuri le-o lăsat Și-n Dunăre s-o aruncat.* T. PAPAHAGI, M. 115, cf. PODARIU, FL. 37, ALR SN III h 824, ALRM SN II h 643, A II 6, 10, III 8, V 21. *Lacul cu lapte dulce, ... Cu țărmuri de pită albă.* BALADE, I, 342. *Și voinicește-nota, De țărmuri se-apropia.* FOLC. TRANSILV. II, 555. *Apa lină spală țărmul,* se zice atunci cînd un om tăcut și ipocrit reușește să facă rău fără a fi observat, fără a atrage atenția. Cf. ZANNE, P. I, 104. *Se bate ca apa de țărmure,* se zice despre cineva care muncește mult pentru a agonisi ceva. id. ib. IX, 532. *Am două surori; se tot uită una la alta și nu se pot întîlni (Țermurii* apei). COM. SAT. II, 27. ✧ Fig. *Uitat de coasa morții pe țărmul scurtei vieți, El are maiestatea augustei bătrînețe.* ALECSANDRI, P. III. 325. *Cuget revărsat peste țărmi de poezie.* VOICULESCU, POEZII, II, 7. *La început a fost țărmul meu, țărmul tău, Iar între noi Iubirea ca un ocean mort.* DOINAȘ, A. P. 3. (Sugerează ideea de țintă în viață, de refugiu, adăpost, liniște) *Către nici-un țărm al vieții n-am s-ajung să odihnesc.* MACEDONSKI, O. I, 95. *E geniul care-i face să întindă mîinile spre țărmurile viitorului, spre pămîntul făgăduinței.* GHEREA, în PLR I, 429. *Cîți pornit-au furtunatic Spre țărmi doriți, împinși de-nalte-avînturi?* NECULUȚĂ, Ț. D. 25. *Spre care țărm, Stăpîne, spre care Ararat Din bruma depărtării mă poartă-adînca undă?* I. BARBU, J. S. 8. *Simțeam totuși că sînt și eu dusă spre un țărm.* H. LOVINESCU, T. 324.

2. P. gener. Ținut **(II 3),** meleag **(1),** tărîm **(1).** *Visul zboară pe țărm nemărginit.* ALECSANDRI, P. I, 134. *Eu sînt în voia soartei un vecinic călător...,* *Purtat printre popoare din țărmuri depărtate.* id. T. II, 80. *Pe străine țărmuri fiind a pleca.* BOLINTINEANU, O. 180. *Apucă drumul pribegiei și muri pe*

țărmuri depărtate. ODOBESCU, S. I, 154. *Cîte țărmuri înflorite, ce palate și cetăți, Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți!* EMINESCU, O. I, 130. *După atîta înconjur prin valuri și pe țărmuri depărtate, ... se reîntorcea vechiul artist dramatic la casa de care, pe drumuri străine, trebuie de multe ori să-și fi amintit cu dor adînc.* CARAGIALE, O. III, 300. *Pe cînd ninsoarea rătăcește... Ca pe un țărm necunoscut..., Din nou gîndesc că ești frumoasă.* BACOVIA, O. 178. *Firea și sufletul lor au blîndețea acelor țărmuri îmbielșugate.* SADOVEANU, O. XII, 18. *Se trezește cu ea în brațe, pe-un țărm necunoscut.* VINEA, L. II, 74, cf. DL, DM, DEX.

3. Fig. Graniță, margine **(2)**; parte a unei suprafețe de teren, a unui teritoriu, aflată la margine. *Alte eventualități dinlăuntru și în afară de țărmurii monarhiei.* FM (1861), 109, cf. ȘĂINEANU, D. U. ◇ Loc. adj. **Fără de țărmuri** = fără margini, nețărmurit **(1)**, nemărginit. *Un gol imens, ca prin văzduhul fără de țărmuri, i se așeza în suflet.* D. ZAMFIRESCU, A. 177. ✦ (Abstract) Limită, margine. *Subjugarea românilor nu a mai avut țărmuri.* FM (1861), 59.

4. (Învechit și regional) Coastă abruptă a unui deal, rîpă[1] **(1)**; prăpastie. *Nu veade cel orb înaintea sa nemică, nice țărmure, nice șearpe, nice armă, nice altă nemică de cîte-i aduc lui moarte.* VARLAAM, C. 188. *Mulțime de oști... tîrîndu-se pe țermurile dealurilor ce sînt de... piatră goală.* DIONISIE, C. 175, cf. ALR I 394/61, 118, ALRM SN II h 628/235, A II 5, III 9.

5. (Învechit și regional) Ridicătură de pămînt (ALR I 1 072/768, A II 8); coamă de deal (FOLC. OLT. — MUNT. I, 468); deal (ALR I 406/18) cu rîpă (ib. 394/118); munte. *Țermuri veacinice* (în *Țiilor* PO). BIBLIA (1688), 38[1]/55. *Malurile acestei ape sînt, pe alocuri, împîslite de iarbă și se fac, pe altele, țărmi de nisip.* MACEDONSKI, O. III, 3. ◇ (Regional) *Țîrmure de neauă* = troian[1] **(2)**. ALR I 1 252/302.

6. (Regional; în formele *țărmur, țărmure)* Ridicătură de pămînt în mijlocul unei ape (GLOSAR REG.); insulă pe un lac (LEXIC REG. II, 42).

7. (Regional; în forma *țîrmure)* Zăgaz la moară (Brusturi — Oradea). Cf. ALR I 1 842/302.

— Scris și: *țerm.* — Pl.: *țărmuri* și (învechit) *țărmure,* (astăzi rar, m.) *țărmi.* — Și: (învechit și regional) **țărmur** s. n., s. m., **țărmure** s. n., s. m., s. f., (învechit) **țérmure,** (regional) **țărmor** (NALR — B 1 634/5), **țărmore** (LEX. MARS.) s. n., **țîrmure** (ALR I 1 252/302, ib. 1 842/302) subst., (învechit, rar) **țîrm** (BARCIANU) s. n., **țărmură** (REGULY. ORG. 199/8) s. f.

— Sg. refăcut după pl. **țărmuri** al lui *țărmur.* — **Țărmur:** probabil lat. ***termulus.** Cf. și lat. terminus.

ȚĂRMĂR s. m. (Regional) Cartof (*Solanum tuberosum).* Cf. HEM 2 462, CONV. LIT. XXIII, 1 056, BRANDZA, FL. 342, GREȚESCU, FL. 421, N. LEON, MED. 29, BIANU, D. S., TDRG. *Cartofele, ca nici un alt lucru cunoscut de poporul român, au cea mai bogată terminologie. Într-adevăr, ele se mai numesc: alune, ... barabule, ... țermer.* PAMFILE, A. R. 189, cf. DR. I, 337, PANȚU, PL., BORZA, D. 162.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *țărmeri.* — Și: **țermer** s. m.

— **Țăr(î)nă + măr** (după germ. *Erdapfel).* — **Țermer:** sg. refăcut după pl.

ȚĂRMÓNIE s. f. v. **ceremonie.**

ȚĂRMOR s. n. v. **țărm.**

ȚĂRMORE s. n. v. **țărm.**

ȚĂRMUÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Astăzi rar) A trage la țărm **(1)**, a se opri la țărm; a aborda, a acosta, (învechit) a țărmuri **(5)**. Cf. BARONZI, L. 98. *Cînd țermuirăm, era de tot seară..* PELIMON, I. 265/6, cf. PONTBRIANT, D. *Acolo țărmuirăm noi.* MURNU, O. 145, cf. DEX.

2. Tranz. (Rar) A mărgini **(1)**. *Un fluture mare trecea ca o umbră împrejurul lămpii, țărmuită de cristale strălucitoare.* BRĂESCU, A. 93.

— Scris și: *țermui.* — Prez. ind.: *țărmueisc.*

— **Țărm** + suf. *-ui.*

ȚĂRMUÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a țărmui.

1. Acostare. Cf. țărmui **(1)**. Cf PONTBRIANT, D.

2. Mărginire. Cf. țărmui **(2)**. BAR. — MUNT., W. 291[2]/37.

— V. **țărmui.**

ȚĂRMUITÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care mărginește **(1)**; înconjurător. *Mările țărmuitoare și cetăți lîngă limanuri, — Toate se întind nainte-i.* EMINESCU, O. I, 144, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., DL, DM, DEX.

— Pronunțat: *-mu-i-.* — Pl.: *țărmuitori, -oare.*

— **Țărmui** + suf. *-itor.*

ȚĂRMUR s. n., s. m. v. **țărm.**

ȚĂRMURÁ vb. I v. **țărmui.**

ȚĂRMURÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Litoral. *Plutirea țermurală pe Marea Neagră era și mai naînte practicată.* CALENDAR (1855), 96/24.

— Scris și: *țermural.* — Pl.: *țărmurali, -e.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-al* (după fr. *littoral).*

ȚĂRMURÁR s. m. (Ornit.; regional) Codobatură *(Motacilla alba).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 167, VICIU, GL.

— Pl.: *țărmurari.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-ar.*

ȚĂRMURÁȘ s. m. (Ornit.; regional) Lăstun-de-mal *(Riparia riparia)* (Pecica — Arad). Cf. ALR SN III h 702/53.

— Pl.: *țărmurași.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-aș.*

ȚĂRMURE s. n., s. m., s. f. v. **țărm.**

ȚĂRMUREÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (Astăzi rar) Persoană care locuiește pe țărmul unei ape; riveran **(1)**. *Țermurenii nevoiți a înota seau pluti cătră locurile pescoase aflară luntrea.* SĂULESCU, HR. I, 31/1. *În adevăr apa este, pe alocurea, adîncă...; țărmurenii chiar nu se avîntă pe dînsa fără de oarecare sfială.* ODOBESCU, S. I, 386, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DEX.

2. Adj. (Învechit; despre o țară, o regiune, o așezare etc.) Riveran **(2)**. *Cei din ostrovul Eubeea,... Din țărmureanul Kerintos, din Dios cu-naltele ziduri Și din cetatea Caristos.* MURNU, I. 39.

— Scris și: *țermurean.* — Pl.: *țărmureni, -e.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-ean.*

ȚĂRMUREÁNCĂ s. f. (Rar) Femeie care locuiește pe țărmul unei ape. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țărmurence.*

— **Țărmurean** + suf. *-că.*

ȚĂRMURÉL s. n. Diminutiv al lui țărmur(e). V. țărm. *Cine șede-n țărmurel? Șede Gheorghe tinerel, Pieptănat și retezat Și-n măciucă răzimat.* BIBICESCU, P. P. 365.

— Pl.: *țărmurele.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-el.*

ȚĂRMURÎ vb. IV. **1.** Tranz. (Învechit) A amenaja, a consolida țărmul unei ape. *Țărmuri apa Eufratului tot.* HERODOT (1645), 77.

2. Tranz. (Complementul indică un lucru, o suprafață etc.) A forma marginile, limitele, a delimita, a limita, a mărgini **(1)**, (rar) a țărmui **(2)**; p. ext. a îngrădi. *Mirislăul ... e așezat în capătul de dincoaci al unei cîmpii ..., țărmurită de o parte de munți, iar de cealaltă de Mureș.* BĂLCESCU, M. V. 492. *La aripa stîngă, care era țărmurită de munte, venea rămășița călărimei.* id. ib. 504. *Dunărea țermurează județul de la Vîrcirova.* I. IONESCU, M. 75, cf. COSTINESCU. *Se află ... dinaintea unei mari întinderi de apă, țărmurită în depărtare, jur împrejur, de păduri dese și-ntunecoase.* ODOBESCU, S. I, 386, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *Nici un pic de dungă nu se zărește sus, pe covîltirul sprijinit de ridicături ce țărmuresc cuprinsul.* LUNGIANU, CL. 51, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am ajuns într-o poiană mare, țărmurită de jur împrejur cu mesteceni falnici.* MIRONESCU, S. 158, cf. SCRIBAN, D. *Îndată și-ncepu a vorbi, în cercul de lumină țărmurit de zidul negru al nucilor.* SADOVEANU, O. VI, 519, cf. BL VI, 162. *Pînă la vremea zaverei, pădurile au țărmurit din toate părțile orașul.* G. BARBU, A. V. 9, cf. DEX. ✧ Refl. pas. *Peștii simt că se știrbește larga lor împărăție, Țermurîndu-se cu pietre.* OLLĂNESCU, H. O. 178.

3. Tranz. Fig. A reduce **(I 2)**, a restrînge **(1)**, a mărgini **(4)**. *În lipsa de instituțiuni care să țărmurească absolutismul domnesc, populațiunea avea numai mijlocul extrem: revolta.* RĂȘCANU, L. LVII. *A înțeles că ceva îl amenință, că cineva vrea să-i țărmurească libertatea.* GÎRLEANU, L. 112. *Sfîrșitul sosește totdeauna ... A vieței culme verde își țărmură minciuna.* EFTIMIU, C. 215. ✦ Refl. Fig. A se mărgini **(4)**, a se limita, a se rezuma **(1)**. *Dar las aceste considerațiuni prea-nalte și mă țermuresc la lucrul nostru cel cu totul modest.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 156.

4. Refl. (Învechit; despre țări, regiuni) A se învecina, a se mărgini cu ... *Partea cea mai frumoasă ... se țărmurea de către nord și răsărit cu Someșul și cu Mureșul.* FM (1861), 53, cf. DM, DEX.

5. Refl. (Învechit) A trage la țărm **(1)**; a acosta, (astăzi rar) a țărmui **(1)**. *Ajunsărăm la un ostrov și ne țărmurirăm ca să ne mai odihnim.* GORJAN, H. II, 57/19, cf. DL, DM, DEX.

— Scris și: *țermuri.* — Prez. ind.: *țărmuresc.* — Și: (învechit) **țărmurá** (scris și *țermura;* prez. ind. *țărmurez)* vb. I.

— V. **țărmur(e)**.

ȚĂRMURÍRE s. f. Acțiunea de a țărmui și rezultatul ei. Cf. țărmuri **(2)**. Cf. DDRF, ALEXI, W. ✦ Fig. Reducere **(II 2)**, restrîngere, mărginire **(2)**. *În realitate, tocmai marea complexitate și întindere a cîmpului de cercetare cere neapărat o țărmurire riguroasă.* PETICĂ, O. 456.

— Scris și: *țermurire.* ALEXI, W. — Pl.: *țărmuriri.*

— V. **țărmuri**.

ȚĂRMURÍT, -Ă adj. (Rar; despre abstracte) Limitat; restrîns. *Cercul țărmurit al unei foi literare* (a. 1865). PLR I, 211. *Îmi este teamă ... să nu mă expun, prin lipsa de o formă bine țărmurită a ideelor, de a răsipi dinainte-vă, în vorbe neroditoare, atîtea cugetări.* ODOBESCU, S. I, 235. *Creați cuvinte ... neauzite, — Fiind aceste-ngăduiri cu totul țărmurite — Și noile-ntocmiri succes avea-vor pe deplin.* OLLĂNESCU, H. A. P. 5.

— Scris și: *țermurit.* ALEXI, W. — Pl.: *țărmuriți, -te.*

— V. **țărmuri**.

ȚĂRMURÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Care are țărmuri **(1)** abrupte și înalte, măluros[2] **(2)**, rîpos; care formează țărmul unei ape; care se află aproape de țărm. *Iar de la o vreme, ... au început a-i răsipi și a cădé acolo în pîrău, fiind țărmuros.* NECULCE, L. 287. *Iepurile... spre niște locuri măluroase și țărmuroase a fugi luă.* CANTEMIR, IST. 197, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 293, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. (În toponime compuse) *Lacu[l] Ță[r]muro[s]* (a. 1593). DERS.

— Scris și: *țermuros.* LB, POLIZU, CIHAC, I, 293, ALEXI, W. — Pl.: *țărmuroși, -oase.*

— **Țărmuri** (pl. lui *țărm)* + suf. *-os.*

ȚĂRMURÚȘ s. m. (Regional) Mușuroi făcut de cîrtiță (Bătrîna — Hunedoara). CL 1987, 35.

— Pl.: *țărmuruși.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-uș.*

ȚĂRNÁR s. m. (Prin Bucov.) Numele unei plante căreia i se atribuie, în credințele populare, puterea de a reda vacilor laptele. *Țarnariul crește pe sub poalele munților... Luat cu soroc, se dă vacilor cărora li s-a luat mana, ca să li vie laptele înapoi.* ȘEZ. XV, 137.

— Cf. țarnă[2].

ȚĂRNĂ[1] s. f. v. **țarină[1]**.

ȚĂRNĂ[2] s. f. v. **țărînă**.

ȚĂRNÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se face țărînă **(1)**; (regional) a se țărnui **(1)** (Ieud — Vișeul de Sus). Cf. ALR I 396/347.

— Prez. ind. pers. 3: *țărnește.*

— V. **țărnă[2]**.

ȚĂRNÓS, -OÁSĂ adj. v. **țărînos**.

ȚĂRNUÍ vb. IV. **1.** Refl. (Regional) A se face țărînă **(1)**, (regional) a se țărni; p. ext. a se sfărîma. *Ai fi crezut că întăriturile erau de cîlți, ridicăturile să țernuiau sub picioarele lor, iar peste șanțuri săreau ca la joacă.* SĂM. II, 456, cf. ALR I 396/257.

2. Tranz. (Prin Mold.; complementul indică porumb, cartofi etc.) A prăși, a mușuroi. *Cineva prășește cartofi... Țărnuiește de zor tufele grase cu flori mov.* IL, august 1960, 17. *A învățat a prăși pe cînd era băiețandru, ținînd porumbul firav între degetele piciorului ca să-l poată țărnui.* ib. octombrie 1961, 21, cf. GLOSAR REG.

— Scris și: *țernui.* — Prez. ind.: *țărnuiesc.*

— **Țărnă[2]** + suf. *-ui.*

ȚĂRNUÍT s. n. (Prin Mold.) Prașila a doua; mușuroit, (regional) ogorît[1] **(3)**. *Prășitul de-al doilea, care cîteodată împrumută și unele numiri ale celui dintîi, se mai cheamă și... mușiroitul..., țărnuitul, ogorîtul.* PAMFILE, A. R. 76, cf. ALR SN I h 101/414.

— V. **țărnui**.

ȚĂRSÁM s. n. = (prin Ban.) **sărsam (1)**. Cf. LEXIC REG. II, 38.

ȚĂRȚALĂU s. m. v. **țurțalău**.

ȚĂRȚÁR s. m. v. **țîrțar**.

ȚĂRȚÁRE s. f. v. **țîrțar**.

ȚĂRȚĂRĂ s. f. v. **țîrțîră**.

ȚĂRȚĂRÍC subst. v. **țîrțărică**.

ȚĂRȚĂRÍCĂ s. f. v. **țîrțărică**.

ȚĂRȚĂRÍCHE s. f. v. **țîrțîriche**.

ȚĂRȚĂRÍȚĂ s. f. v. **țîrțăriță**.

ȚĂRȚÍRĂ s. f. v. **țîrțîră**.

ȚĂRȚÎRĂ s. f. v. **țîrțîră**.

ȚĂRÚCĂ¹ s. f. (Maram.) Țărișoară. Cf. SFC VI, 93. *Care fecior s-ar găsi să prădeze țăruca.* BÎRLEA, C. P. 200.

— Pl.: ?
— **Țară** + suf. *-ucă.*

ȚĂRÚCĂ² s. f. v. **țîrucă.**

ȚĂRUMÂNĂ s. f. (Creație spontană; într-o poezie populară) Țărancă. *N-ați văzut la o fîntînă Un țăran c-o țărumână?* Com. din județul VÎLCEA.

— Pl.: *țărumâne.*
— Contaminare între **țărancă** și **rumână.**

ȚĂRÚȘ subst. **1.** S. m. Bucată scurtă de lemn sau de metal, ascuțită la un capăt (care se înfige în pămînt și servește pentru a lega sau a fixa ceva de el); (regional) țuleap **(1).** V. pălimar **(I 1),** pociumb **(1),** poteraș **(II 2),** pripon¹ **(1),** săcăluș **(2),** stănog, șteamp¹ **(1),** țepăruie **(1).** *Și luo Iair, fămeaia lui Haver, țărușul cortului.* BIBLIA (1688), 176¹/49. *Fiind boierii orînduiți de purta grije ce era treaba: pîne, orzău, iarbă, lemne, țăruși... și de alte multe ce trebuie la conace.* NECULCE, L. 43. *Luînd țerușul cortului, adecă un cuiu mare într-o mînă, și într-alta maiul.* CALENDARIU (1814), 110/15. *Au bătut țăruși lîngă zid, cu piei de boi întinsă.* BĂRAC, ap. GCR II, 241/33, cf. POLIZU, CIHAC, II, 432, COSTINESCU, LM. *Chiajna... adăsta pe boierii moldoveni într-un falnic cort rotat de covor alb, cusut cu fir și legat jur împrejur cu țăruși poleiți.* ODOBESCU, S. I, 173. *Și copacul mi-l încearcă... Ș-a cioplit din el țăruș.* EMINESCU, L. P. 147, cf. DDRF, BARCIANU. *Îl trase îndărăt și-l legă de un țăruș mai la o parte.* SANDU-ALDEA, D. N. 222, cf. ALEXI, W., CANDREA, F. 151, TDRG. *Îi bat țăruș cu usturoi în inimă* [strigoiului]... *și după aceea îl îngroapă.* PAMFILE, DUȘM. 184. *Eu luai șaua și desagii din spatele Pisicuții și o priponii de un țăruș.* HOGAȘ, M. N. 66, cf. DR. V, 357, Ib. VI, 326, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Pămîntul e bătătorit, cu iarbă rară..., cu urme de țăruși de corturi.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 153. *Așezi blana la limpeziș pe apă lină, cu lîna în sus, și o întărești în albie cu cîțiva țăruși.* VOICULESCU, P. II, 271, cf. SCRIBAN, D. *Spiridon Nedelea ascuțea niște țăruși.* V. ROM. martie 1954, 69, cf. IST. L. ROM. II, 351, DEX. *Un cort mare și rotat, Poleit și narămzat, Cu țeruși de-argint legat.* ALECSANDRI, P. P. 77. *Cort... Cu țărușe De aramă, Cu cîrlige De alamă Și cu steagul sus în vînt.* TEODORESCU, P. P. 477, cf. BIBICESCU, P. P. 285. *Copiii* [zmeilor]... *umblau ca să le destupe cu țerușe urechile, ca să audă și să le dea carne de mîncare.* CĂTANĂ, P. B. I, 80. *A prins-o și d-un țăruș, că tot i-era c-o veni îndărăt la el.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 81. *Regele, gelos, le îngroapă din nou deosebit și înfige cîte un țăruș în fiecare corp.* ȘEZ. XIII, 137. *Să legi trei țăruși... și să le înfigi la țîțîna porții, căci atunci bolile nu mai vin.* GOROVEI, CR. 24, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I 1 711/780, ALR II 6 109/728, 848, BALADE, III, 76. *Multe corturi sînt întinse Cu măciuge de alamă Cu țărușuri de argint.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 293. [Pomișorul] *să leagă pă un țăruș, ... să nu-l doboare vîntu.* T. DIAL. M. I, 182. (Fig.) *Ne năpădise dorul de ducă și tristețea că eram în pripon la țărușul școalei.* CIAUȘANU, R. SCUT. 14. *Orice fixare de țărușul istoric al unui stil contrazice destinul creator al omului.* BLAGA, T. VAL. 501. ✧ Expr. **A bate țăruș** = a-și întinde cortul; a-și face tabără; a se stabili undeva, a bate par (v. par¹). *Nici să cutezăm a face pe pămîntul Moldovei lăcaș au sălaș pentru păstorii noștri..., pe locurile acele să nu fim volnici a bate par sau țăruș.* AMIRAS, LET. III, 172/12. ✦ (Regional) Unealtă cu vîrf ascuțit cu care se fac găuri în pămînt pentru înfipt aracii la vie, pentru semănatul porumbului etc.; (regional) chitonag, par¹ **(3 a),** țeapă **(I 1).** V. țepușă **(I 3 a).** *Aceste borte* [de pus păpușoiul] *se fac cu țărușul.* PAMFILE, A. R. 70, cf. LTR², ALR II 5 046/192, 520, 682, 723, 728, 987, ib. 6 109/36, 723, 987, NALR — O IV h 667. *Face gropița cu țărușe, ...pune firu de tutun acolo.* T. DIAL. M. II, 841.

2. S. m. Fiecare dintre parii care se înfig în pămînt, servind ca element de susținere, de fixare în diferite construcții rudimentare etc.; (învechit și popular) pociumb **(1),** (regional) țap **(II 4),** țuleap **(2).** V. țeapă **(I 1),** țuiac **(1).** *Poporul, voind a se sănia, face munți artificiali, adecă pe țăruși (alașe) treptați în pantă lină potrivește un scoc de scînduri.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 191. *Colibe înălțate pe țăruși.* ap. ODOBESCU, S. II, 148. *Împrejur gard nu era, ci numai niște lungi țerușe ascuțite, din cari șase aveau fiecare în vîrf cîte un cap.* EMINESCU, L. P. 183. *Toată averea-i era o coșniță, o manta, niște hîrburi și un pat de scînduri făcut pe țăruși bătuți în pămînt.* DUNĂREANU, CH. 65. *Împletitura se face pe țeruși sau fuștei bătuți în pămînt.* PAMFILE, I. C. 136. *Drumul e-mpietrit, cu șanțuri adînci și des curățite, iar pe marginea lor, țăruși de mesteceni.* LUNGIANU, CL. 189. *Știai că sînt șanțurile cu țăruși și cu sîrme.* C. PETRESCU, Î. II, 4. *Am coborît în vale și am tăiat atîtea nuiele că de-abia le-am adus. Am făcut țăruși înalți de un stat de om și am început să îngrădim.* VLASIU, A. P. 92. *Sui trepte îngrădite și se sprijini cu mîna de un parmalîc șubred așezat pe țăruși.* SADOVEANU, O. IX, 187. *Luntrea se opri la debarcaderul făcut din scînduri bătute pe țăruși.* NEAGU, Î. 23, cf. CHEST. II 133/31, ib. V 8/49, ALR II/I MN 126, 3 840/836, 872, A IX 1, NALR — O II h 214. ✦ Par¹ **(1)** înfipt în pămînt în mijlocul unei arii de treierat cu cai, în jurul căruia se înfășura funia în timpul treieratului; (popular) steajăr. Cf. ALR SN I h 72, ALRM SN I h 53. **A-și strînge funia de țăruș** = a îmbătrîni, a-și aștepta moartea. Cf. ZANNE, P. V, 623.

3. S. m. Par¹ **(1)** scurt și gros care se înfige în pămînt (pe o movilă), pentru a marca hotarul dintre două proprietăți sau pentru a servi la măsurarea unui teren; (regional) țuleap **(3).** *Un isnaf de meșteri mari băteau țăruși.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 53. *Inginerii tîrau lanțuri și băteau țăruși provizorii de hotar.* C. PETRESCU, R. DR. 257, cf. DS. *Avea acolo groapa ei, Pămînt măsurat cu Țărușe.* SORESCU, L. L. II, 80. *A început să bată țăruși împrejurul locului.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 192, cf. ALR 5 069/514, 762. ✧ Fig. *Nouă ne rămîne numai ca să-i aplanăm* [cititorului] *puțin calea și să-i punem unele semne sau așa-numite țărușe dintr-un stadiu pînă la altul.* BARIȚIU, P. A. III, 194. *Cuvintele sînt țărușile, idiotismul este marca, iar stilul este naționalitatea unei limbi.* RUSSO, S. 93. *Nenumărate cotituri anticul povestitor elen le-a însemnat numai prin țărușii plăpînzi ai particulelor sale.* ODOBESCU, S. II, 485.

4. S. n. (Prin sud-vestul Transilv.) Par¹ **(1)** înfipt în pămînt (avînd din loc în loc crăcane scurte) pe care se pun, la țară, oalele spălate ca să se usuce; prepeleac **(I 1).** Cf. A II 1, 3, 6.

5. Subst. (Regional) Par¹ **(1)** care se înfige în vîrful clăii de fîn pentru ca vîntul să nu împrăștie finul. Cf. ALR SN I h 137/723, 791.

6. Subst. (Regional) Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor țărănești, la cele două capete ale acoperișului, pentru a fixa leațul cel mai de sus al scheletului acoperișului; (regional) săgeată **(III 11),** țeapă **(I 3),** țulifendru (Bolintineni — Tîrgu Mureș). Cf. CHEST. II 265/277.

7. Subst. (Regional) Fiecare dintre cei patru stîlpi ai stăvilarului morii, care se bat în fundul girlei; (regional) bogdan, țuleap **(4)** (Pipirig — Tîrgu Neamț). Cf. ALR II 6 723/551.

8. Subst. (Regional; și cu determinarea „de lemn") Butucul nicovalei de bătut coasa; (regional) țărușel **(2).** Cf. ALR SN I h 53.

9. S. m. (Regional) Fiecare dintre cele patru luminări care se pun în patru colțuri, la capul și la picioarele mortului (Suhaia — Zimnicea). Cf. T. DIAL. M. I, 466.

10. Subst. (Mai ales art.) Numele unui dans popular. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 129, H XVI 161, 313.

— Pl.: *țăruși* și (regional, n.) *țărușe, țărușuri.* — Și: (învechit) **țerúș** s. m., s. n., (învechit, rar) **țirúș** (BIBLIA 1688, 177[1]/18), (regional) **țurúș** (CHEST. II 265/277) s. m.

— Probabil cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. t h u r r „a împleti nuielele la gard".

ȚĂRUȘÉL s. m. **1.** Diminutiv al lui **țăruș (1).** *Țerușei sau haraci mici și scurți, cari în Bucovina se mai numesc altminterea și pociumbi.* MARIAN, D. 170, cf. GL. OLT.

2. (Regional) Butucul nicovalei de bătut coasa; (regional) **țăruș (8)** (Măgura — Bacău). ALR SN I h 53/531.

— Scris și: *țerușel.* — Pl.: *țărușei.*

— **Țăruș** + suf. *-el.*

ȚĂRUȘÍ vb. IV. (Regional) A înfige țăruși (în pămînt). Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: *țărușesc.*

— V. **țăruș.**

ȚĂRÚȚĂ[1] s. f. (Regional) Țărișoară. *Șahul de acum al Persiei, ... voind să supuie pe căpetenia unei țărițe..., anume Herat, au ridicat război asupra lui.* GT (1839), 74[2]/33.

— Pl.: *țărițe.*

— **Țară** + suf. *-uță.*

ȚĂRÚȚĂ[2] s. f. v. **țiruță.**

ȚĂRVEÁN s. m. v. **țîrvian.**

ȚĂRVENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Regional; în sintagma) *Piparcă țărvenească* = ardei gras. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— Pl.: *țărvenești.*

— **Țărvean** + suf. *-esc.*

ȚĂRVENÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A grădinări. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— Pl.: *țărvenesc.*

— V. **țărvean.**

ȚĂRVENÍT s. n. (Regional) Grădinărit. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— V. **țărveni.**

ȚĂS interj. v. **țist[1].**

ȚĂSÁRCĂ s. f. (Ornit.; prin Mold. și nordul Dobr.) Bibilică *(Numida meleagris).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 167, ALR SN II h 383/682.

— Pl.: *țăsărci.* — Și: (regional) **țățăreă** (BĂCESCU, PĂS. 167), **țițăreă** (ALR SN II h 383/682; pl. *țițarce* ib.) s. f.

— Din ucr. **цисарька.**

ȚĂȘTI interj. v. **țișt[1].**

ȚĂȘTÓC s. n. = **tîrștoc.** Cf. ALR I 654/18.

ȚĂȚÁCĂ s. f. v. **țîțacă.**

ȚĂȚĂRCĂ s. f. v. **țăsareă.**

ȚĂȚĂCÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui **țățacă.** V. **țîțacă (1).** Cf. CIHAC, II, 709, SCURTU, T. 287.

— Pl.: *țățăcuțe.*

— **Țățacă** + suf. *-uță.*

ȚĂȚĂÍ vb. IV v. **țiți[2].**

ȚĂȚÉI s. n. v. **țîței.**

ȚĂȚÉICĂ s. f. v. **țîțeică[1].**

ȚĂȚÍCĂ s. f. (Regional) **1.** Diminutiv al lui **țață (1);** (regional) țățucă. V. l e l i ț ă. *Vin și eu după tine numaidecît, numai să vorbesc cevașilea cu țățica.* CARAGIALE, O. VI, 19, cf. CADE. *Eu, cucoane, sînt nepotul lui Cozadini..., care se rudește cu țicu Eliza.* BRĂESCU, O. II, 270. *O pun pe „țățica Raluca" să stropească nisipul.* TEODOREANU, M. II, 75. *Se depărtează femeile în mijlocul drumului... „Nu te uita, țățicule!"* PAS, L. I, 100. *Îmi spune ea țățica Vetina, dac-o vrea.* NEAGU, Î. 92. *Țățico Stanco..., ala-i lupu.* T. DIAL. M. II, 597.

2. Termen de dezmierdare cu care o soră se adresează fratelui ei, imitînd felul în care el i se adresează în mod obișnuit. *Neicule, țățică, strigă ea la frate-su, scoate damigeana aia din coș și ad-o-ncoa!* NEAGU, Î. 26.

— Pl.: *țățici.* — Voc. și: (familiar, prin analogie cu t ă t i c u l e, m ă m i c u l e) *țățicule.* — Și: **țîcul** subst. art.

— **Țață** + suf. *-ică.*

ȚĂȚÚCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **țață (1);** (regional) țățică **(1).** V. l e l i ț ă. *Ia vezi, țață, e destul? — Nu știu. — Uită-te, țățucă.* BRĂESCU, O. A. II, 31.

— Pl.: ?

— **Țață** + suf. *-ucă.*

ȚĂU s. n. v. **țeh[2].**

ȚĂUCĂ s. f. (Iht.) **1.** (Prin nordul Mold.) Nume dat unui pește cu corpul alungit, turtit lateral, cu pete brune, avînd o dungă aurie pe mijloc, și care scoate un fel de sunet prin evacuarea reflexă a gazelor din intestin; (regional) cîră, rîbiță[1], țițioagă *(Cobitis aurata balcanica).* BĂCESCU, P. 55, cf. 85, H XII 386.

2. (Prin Bucov.; în formele *țuică, țugă)* Obleț **(II)** *(Alburnus alburnus).* Cf. BĂCESCU, P. 56, 135, S. C. ȘT. (Iași), 1958, 148, CL 1971, 276.

— Pl.: *țăuce.* — Și: (prin nordul Mold.) **țăugă** (BĂCESCU, P. 85), (prin Bucov.) **țuică** (S. C. ȘT. Iași, 1958, 148), **țúgă** (BĂCESCU, P. 56, 135; pl. *țugi* id. ib.) s. f.

— Cf. ț ă u i.

ȚĂUGĂ s. f. v. **țăucă.**

ȚĂUÍ vb. IV v. **țîui.**

ȚĂUJÍNĂ s. f. (Prin Ban.) **1.** Unealtă (ALR II 3 535/2) agricolă (ALR SN I h 17); nume generic dat unor unelte de lucru din gospodărie (com. LIUBA, com. din GRĂDINARI — ORAVIȚA); totalitatea uneltelor pe care ciobanii și muncitorii le poartă cu ei (L. ROM. 1959, nr. 6, 52). *În cliet se păstrează și țăujînele (uneltele) de lucru, adecă barda, burghii, ghilăie sau obluri și alte ciuble (vase) neapărat de lipsă la facerea lucrurilor mai mici de pe lîngă casă, dar cu deosebire la rînduitul (reparatul) carului, plugului și alte unelte de lucru.* LIUBA — IANA, M. 100. *Am lăsat țujîna la sălaș.* L. ROM. 1959, nr. 6, 52.

2. Mobilă; mobilier. Com din GRĂDINARI — ORAVIȚA.

— Pl.: *țăujine* și **(2)** *țăujinuri.* — Și: **țujínă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŢĂVÁC s. m. v. **ţuiac.**

ŢĂVLÍ vb. IV v. **ţivli.**

ŢĂVLÍT, -Ă adj. v. **ţivlit.**

ŢC interj. v. **ţigă**[1].

ŢE interj. v. **ţa**[1].

ŢEA interj. v. **ţa**[1].

ŢEĂC-UN-PÁC subst. v. **ţoc-în-poc.**

ŢEÁFĂ s. f. v. **ţeapă.**

ŢEÁLA interj. v. **cea.**

ŢEANC s. n. v. **ţanc**[2].

ŢEAP s. m. v. **ţeapă.**

ŢEĂPĂ s. f. **I. 1.** Par[1] **(1)** lung, avînd diferite întrebuinţări (în construcţii rudimentare, pentru a se clădi cläile de fîn sau de grîu, ca armă de luptă etc.); spec. par înfipt în pămînt folosit în trecut ca instrument de execuţie; bucată de lemn sau de metal, lungă şi ascuţită la capăt, folosită ca instrument de tortură; p. restr. vîrful unui astfel de instrument. V. bold, ţăruş **(2)**, ţepăruie **(1)**, ţepuşă **(I 1, 5).** *Izeacleanu ţi-e spre ţeapă a călca?* COD. VOR[2]. 39r/4. *Că moarte fără de veste vine ... cu tuate armelea ..., cu săcure şi cu ţapă* (a. 1581). CUV. D. BĂTR. II, 452/21. *Diavolul ... nu putu răbda rana şi slăbiciunea, cu carea să junghe ca cu o ţapă ascuţită.* GAVRIL, NIF. 31. *De-aciia feaceră o groapă ... şi băgară într-însă ţăpi ascuţite şi aruncară pre sf*[î]*nt*[u]*l într-însă.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 213v/32, cf. ANON. CAR. *Arşi pre spinare cu ţepi arse în foc.* MINEIUL (1776), 173v2/24. *L-au pătruns preste tot trupul cu ţepi de fier arse.* ib. 115v1/28. *Se vedea furci şi ţape încărcate de bărbaţi, muieri şi prunci.* ŞINCAI, HR. II, 40/18, cf. KLEIN, D. 442. *Mii de mii de ţape Des lîngă olaltă s-afla înşirate.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 295. *Parii sau ţiepile podului de pe Dîmboviţă, ce au fost, au ars pînă în faţa apei.* DIONISIE, C. 204, cf. LB. *Porunci ca înaintea cvartirului fiecărui deputat să se înfigă cîte o ţeapă.* F. AARON, I. I, 109/4, cf. VALIAN, V. *Se vedea ... şi cîte o ţeapă de lemn înţepenită bine alăturea cu furcile în pămînt.* BARIŢIU, P. A. II, 67. *Tot cu ţepi prin ea împunsă.* PANN, P. V. I, 115/21, cf. POLIZU. *Snopii se pun pănă la 40 în cruce într-o ţeapă.* I. IONESCU, M. 409. *Vlad Ţepeş îl priveşte şi zice cu gînd rău: „Ce de mai ţepi aş face, stejar, din codrul tău!".* ALECSANDRI, P. III, 325, cf. CIHAC, II, 430, COSTINESCU, LM. *Capul pus în ţeapă.* EMINESCU, P. L. 16, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Vlad ... cugetă ce ţepi li se cuvin.* ARGHEZI, VERS. 81, cf. M. D. ENC., H IV 52. *Pe Gruia îl pălmuiau ... Şi alţii ţeapa îi pregăteau.* POP., ap. GCR II, 302. *Nu ştiu e-n ţapă-mplîntat Sau în temniţă băgat.* ŞEZ. II, 36. *Să mi-l văd în ţapă pus!* HODOŞ, P. P. 132, cf. CHEST. II 102/5, A II 12. *Pe Corbiţă că mi-l lua Şi-n ţapă că-l înfigea.* BALADE, II, 19. (În descîntece) *Mă-ntîlnii c-o fată mare Cu ţapa-n spinare. Mă-nţapă ... Eu cu limba le-oi descînta.* ŞEZ. V, 48. *Ţapă înţăpată, În creieri băgată.* COM. SAT. III, 130. (În imprecaţii) *Las' să vie, ţapa-l ştie, Furcile calea să-i ţie.* FRÎNCU — CANDREA, M. 93. ✧ Expr. **A trage** (sau **a pune, a înfige, a împlînta, a sul) în ţeapă** = a omorî pe cineva străpungîndu-l cu o ţeapă **(I 1)** fixată în pămînt. *Voiu să te puiu în ţeapă ca să te vază oamenii* (a. 1691). GCR I, 294/23. *Robul să fie spînzurat ..., iar Sereschî pus de viu în ţapă.* MOZAICUL (1839), 738/15, cf. VALIAN, V. *Ar mai fi astăzi vreunul din ei nepus în ţeapă?* FILIMON, O. I, 158, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Prinse trei robi... Ştiţi ce le-a făcut? — I-a pus în ţeapă, apoi le-a scos căpăţînile.* BOLINTINEANU, O. 435. *Pe toţi i-au tras în ţeapă slujitorii lui Ţepeş.* ODOBESCU, O. I, 408. *Să ştie că pe toţi megiaşii lui îi pune în ţeapă.* ISPIRESCU, L. 323, cf. TDRG. *Nu-s buni de nimic! Ar trebui traşi în ţapă.* AGÎRBICEANU, S. 133, cf. CADE. *Asculta... ca Vlad Ţepeş, la ospăţul lui, în mijlocul celor proaspăt traşi în ţeapă.* GALACTION, O. A. I, 149. *Să tragem în ţeapă... cincizeci la sută din precupeţi şi nouăzeci şi nouă la sută din cîrciumarii care ne otrăvesc.* BRĂESCU, O. II, 360. *Hamza Paşa şi toţi oştenii lui fuseseră suiţi în ţepi, lîngă Tîrgovişte.* SADOVEANU, O. XII, 228, cf. SCRIBAN, D. *Unii zicea să-l omoare Cu laţ de spînzurătoare. Alţii să-l cufunde-n apă, Alţii să-l înfigă-n ţeapă.* ALECSANDRI, P. P. 136. (Regional) **Doar nu e (chiar) ţeapa,** se spune pentru a arăta că nu e ceva urgent, că nu e grabă mare. Cf. PAŞCA, GL. *Doar nu-i chiar ţapa.* Com. din JINA — SEBEŞ. ✦ Ţăruş **(1)**; aşchie de lemn. *Primitivul, cînd vrea să scape de un adversar..., plăsmuieşte un chip de om în lut sau alt material şi străpunge cu o ţeapă inima simulacrului.* BLAGA, Z. 298. *Morţii despre cari se crede că sînt strigoi... se îngroapă cu faţa în jos... sau li se împlîntă în inimă o ţeapă.* MARIAN, Î. 419. ✦ (Învechit) Frigare. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 442. *Împregiurul focului muncesc bucătarii; mieii întregi se întorc în ţepe de lemn.* RUSSO, S. 103. *Petrişor găsi o frigare; un pui sta pe o măsuţă în lumină; îl puse în ţapă.* SADOVEANU, O. IV, 294. ✦ (Regional) Ţăruş cu care se fac găurile în pămînt pentru semănat; (regional) chitonag (Pecinişca — Băile Herculane). Cf. ALR II 5 045/2.

2. Fiecare dintre cei patru pari înfipţi vertical la extremităţile oplenelor saniei, care servesc la sprijinirea încărcăturii, mănuşă **(II 2 h),** (regional) mînă **(II 2 a),** răcoanţă, ţepuie, ţepuşel (DAMÉ, T. 22, ALR I 833/790, 805, 808, 810, 874, ALR SN II h 357, ALRM SN I h 239, A III 3, NALR — O IV MN 258, 2 126); fiecare dintre parii aşezaţi la car, vertical, care servesc la susţinerea unei încărcături mai mari, (regional) ţepie (ALR II 5 231/812, 836, ib. 5 633/2, 47, 876, PORŢILE DE FIER, 349, NALR — O IV h 653); ţepuşă **(I 2),** (regional) ţepăruie **(2),** ţepigă **(2),** ţepuşcă. ✦ Parte prelungă şi ascuţită a unui obiect (de lemn). *Ţepele s*[au] *coarnele furcii.* DA I_2, 863.

3. (Regional) Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor ţărăneşti, la cele două capete ale acoperişului, pentru a fixa leaţul cel mai de sus al scheletului; (regional) săgeată **(III 11),** ţoghie (v. ţeh[2] **I 9),** ţulifendru. V. bold, măgar **(III 1),** ţăruş **(6),** ţepăruie **(4),** ţepuşă **(I 1).** Cf. DAMÉ, T. 93. *De la cele două stinghii ale căprioarelor se bate cîte un bold care străbate prin acoperiş şi rămîne afară... În alte părţi, boldul se mai numeşte şi ţep, ţeapă.* PAMFILE, I. C. 422, cf. CHEST. II 227/1, ib. 265/26.

4. (Regional) Fiecare dintre cei doi stîlpi pe care se reazămă perna morii; undrea **(III 1 b)** (Glimboca — Caransebeş). Cf. ALR II 6 746/27. ✦ Fiecare dintre stîlpii de la stăvilarul morii; (regional) bogdan, ţăruş **(7)** (Chizătău — Lugoj). Cf. ALR II 6 723/76.

5. (Regional) Săgeată **(I 1)** (din stuf); (regional) ţepuşă **(I 4 g).** Cf. ALR I 1 418/542, ALR II 4 953/235, 833, NALR — O III MN 239, 1 343/936.

II. 1. Prelungire subţire şi ascuţită care porneşte de la învelişul bobului unor graminee; aristă, barbă, (popular) mustaţă **(II 2),** (regional) ţepaşniţă (v. ţipaniţă **2),** ţepăruie **(6),** ţepligă (v. ţepeligă[1] **II 1),** ţepoc **(5),** ţepuc, ţepuşă **(II 1).** *Se*

lucrează pe aiure peste 40 de soiuri de grîu tunse sau cu țăpi. I. IONESCU, C. 17/8, cf. PONTBRIANT, D., DAMÉ, T. 57, TDRG. *La treieratul orzului mai ales, despărțirea bobului de țepul ce îl are se face cu greu.* PAMFILE, A. R. 211, cf. CADE, M. D. ENC., H IV 268, XII 169, com. MARIAN, ȘEZ. X, 62, ALR I 929, ALR II 5 182, ALR SN I h 42, A I 12, 22, 23, 26, II 12, IV 5, NALR—O III MN 218, 1 024, ALR—T 1 204. ✦ (Mai ales la pl.) Partea tulpinilor unor păioase care rămîne înfiptă în pămînt după ce plantele au fost cosite; (regional) șteap[1] **(2),** ștopleag, tuleu **(1),** țeapcă **(2).** V. ț e p u ș ă **(II 3).** *În ierburile care începeau să se usuce, în țepile gălbii ale miriștilor, sfîrîiau cosașii.* SADOVEANU, O. III, 500, cf. M. D. ENC.

2. (Mai ales la m. pl.) Formație tare și ascuțită de pe tulpinile, ramurile, frunzele sau fructele unor plante; ghimpe, spin[1] **(I),** (rar) țepăruc **(1),** (popular) țepușă **(II 2),** (învechit) țepăruie **(6),** (regional) țepeligă[1] **(II 2).** Cf. BAR. — MUNT., W. 421[1]/17, COSTINESCU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Frunză și iar frunză, țepi de pălămidă, Ce te-ntinzi pe holde, grea, ca un blestem.* VOICULESCU, POEZII, I, 54. *Unele achene prezintă la exterior cîrlige, țepi, care ajută la răspîndirea lor.* BOTANICA, 79. *Țepii sînt niște excrescențe ale scoarței și ele apără planta de a fi mîncată de vite.* ib. 170, cf. DEX, ALR I 1 207/218, 347, 790, 900, A IX 3. (F i g.) *Știu, geniul e țepul urît de-ntreaga lume.* VOICULESCU, POEZII, II, 331. ✧ E x p r. (Regional) **A avea țepi pe limbă** = a fi maliții os, ironic, rău de gură. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Bot.; regional) Holeră; (regional) scai[1] **(I n)** *(Xanthium spinosum).* TDRG.

3. (Mai ales la m. pl.) Fiecare dintre prelungirile epidermice ghimpoase care acoperă corpul unor animale; (rar) țepăruc **(2),** (regional) țepăruie **(7).** V. g h i m p e. Cf. BARCIANU, CADE. *Fata se strînse ghem, scoțînd parcă țepi ca un arici.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 75. *Țepile unui arici.* GALACTION, O. 272. *Ies ghearele din teacă, țepii, solzii.* VOICULESCU, POEZII, II, 123. *Se încruntase și se zbîrlise dintr-o dată, parcă i-ar fi ieșit țepi de arici.* SADOVEANU, O. XII, 663, cf. M. D. ENC., DREV. *Arzi țepi sau carne de arici.* PAMFILE, B. 67. [Ariciul] *cîn s-o strînz grămadă, țepele elea or împuns-o.* O. BÎRLEA, A. P. I, 124. *Este-un arici lătăreț, Tot cu țepi pe trupuleț; El pămîntul răscolește Și pămîntul învelește* (Grapa). PAMFILE, C. 24. ✧ F i g. *Și maică-sa asta s-a schimbat. Se uită numai cu supărare și i-au crescut țepi de aricioaică.* SADOVEANU, O. X, 546. ✧ (Adverbial) *Fiara ... era pătată de sînge, cu coama ridicată țepi.* SĂM. II, 793. ✦ (La pl.) Fire aspre de barbă; țepușă **(II 5).** *Pe sub țepele mari și dese ... ale bărbii, obrajii lui abia avură loc unde să se înroșească de plăcere.* AGÎRBICEANU, S. 17. *Într-un geam, un cap tuns, cu barba înnegrită de țepi nerase de mult, stătea nemișcat.* REBREANU, I. 394. *Lacrimile lunecă, lunecă, sfărîmîndu-se în țepii bărbii.* SAHIA, N. 98. *Are fața supță, pielea cu țepi, întinsă pe maxilare.* BOGZA, A. Î. 143. *Un bărbat scund și oacheș, cu barbă nerasă, neagră și numai țepi ..., apăru gîfîind.* VINEA, L. I, 329. *Fața mică, stafidită și strîmbată de bătrînețe, cu țepi rari și albi.* BĂNULESCU, I. 72. ✦ (La pl.) Prelungiri subțiri, rezistente, mobile sau imobile, situate pe tegumentul unor nevertebrate. Cf. D. BIOL.

4. Țandără de lemn foarte mică; așchiuță care intră sub piele sau sub unghie; țepușă **(I 5),** (rar) țeplie, (regional) ațapcă, oțapoc, scărîmbă, spin[1] **(II 4),** țașcă, țepeligă[1] **(I 1),** țepoc **(4),** țipaniță **(1).** Cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 430, BIANU, D. S. *Dacă-ți intră o țeapă într-un deget și o lași, se formează acolo puroi.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 193, cf. CADE, M. D. ENC., com. din ZAGRA—NĂSĂUD, ALR I 1 207/596, 725, 730, 890, ALR II/I h 93. ✧ (Prin analogie) *Ploaia ... înăbușă cerul, Prin ea se scurg, vînzolindu-se, pete albe și țepi de zăpadă.* BĂNULESCU, I. 12. ✦ (La pl.) Resturi lemnoase care cad din tulpina cînepei sau a inului la melițare și la scărmănare; puzderie **(1).** Cf. A II 8.

5. Bucată mică de metal subțire și ascuțită la un capăt. *Aveau ... țepi și cuie pe armură.* CĂLINESCU, C. O. 47, cf. A II 12. ✦ (Regional) Os de pește; (regional) spin[1]. ALR II 5 659/310, 386.

6. (Regional) Bucată îngustă de pămînt (Chișoda—Timișoara). CHEST. IV 96/42.

III. (Popular) Junghi; p. e x t. nume dat unor boli manifestate prin junghiuri. *Spre Teleorman, junghiul mai are denumirea de țeapă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 95, cf. CANDREA, F. 220, H V 29, XVII 75, ȘEZ. V, 48. *Du-ti, țapa ti-ar mînca, Că nu mne-i făcut triaba.* VASILIU, C. 38. *Cum cade și se scurge apa de pe gard, așa să se scurgă toată durerea, junghiurile, țeapa.* ȘEZ. XIX, 162, com. din DEDA—REGHIN, NALR—B I h 103/9.

— Pl.: *țepi* și (regional) *țepe, țeape.* — Și: **țep** (pl. *țepi* și, regional, n., *țepuri* NALR—O III MN 212, 1 024/934), (regional) **țeap** (pl. *țepi* ALR II 5 659/386 și, n., *țeapuri* A I 12) s. m., **țeăplă** (ALR I 929/112, ALR—T 1 024/363, 432), **țeápră** (ALR I 929/98, ALR—T 1 024/333), **țeáță** (ALR—T 1024/446) s. f.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. t h e p „vîrf ascuțit de stîncă".

ȚEÁPĂN, -Ă adj. **1.** Care este lipsit de elasticitate sau de maleabilitate, care nu se încovoaie; rigid **(1).** V. t a r e **(A I 2),** v î r t o s. Cf. ANON. CAR., MOLNAR, D. 123/16, LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 431, LM. *Copacii ... și-ntindeau crengile țepene, ... în aerul pîclos și greu al toamnei.* VLAHUȚĂ, O. A. 128, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Coacăza ... cu frunzele mai mici, înguste, țepene ca ale bradului.* SIMIONESCU, FL. 108. *Cu puf de miei care zburdă stîngaci și hazlii în piciorușe țepene de lemn.* POPA, V. 298. *Auzea ... o respirație căznită: e din pricina gulerului prea țeapăn și îngust.* VINEA, L. II, 18. *Se așează pe patul bătrînesc, larg și moale ... Lui nu-i plăcea să șadă pe scaunele acelea țepene de stejar.* V. ROM. februarie 1956, 84. *Din întuneric, răsăriră șiruri de cruci mohorîte și țepene.* NEAGU, Î. 62. *Perie din coamă de porc, rotundă și bătută între peri cu aluat de grîu, ca să stea peri*[i] *țapeni.* BREBENEL, GR. P. *Aveam o perii ... cu un fel dă păr țeapăn.* T. DIAL. M. II, 362. ✧ (Adverbial) *Cu trupul arcuit țeapăn pe speteaza scaunului.* GALAN, Z. R. 304. ✧ E x p r. (Învechit) **A avea cerbice țeapănă** = a avea o atitudine de neclintit, a fi dîrz. *Cela ce avea cerbice țapănă ... se muie ca boul de jug.* MOXA, 372/30. ✦ Care nu se mișcă, care nu efectuează o anumită mișcare pe care în mod obișnuit o face, î n c r e m e n i t, î n l e m n i t, n e m i ș c a t; p. e x t. lipsit de viață, i n e r t. Cf. LB. *Furia dușmanului întîmpină un curaj deopotrivă de mare în pedestrimea noastră, care sta țeapănă, fără a-și strica linia.* BĂLCESCU, ap. TDRG. *Șezînd în fața pianului — mîinile repozau țepene pe clape.* EMINESCU, P. L. 129. *L-a apucat de mînă și a văzut că mîna îi era țeapănă și rece ca gheața.* CARAGIALE, O. II, 368. *Trupul meu are să fie rece ca gheața, amorțit și țeapăn.* ISPIRESCU, L. 147. *Țapîn pînă mîne să te văd.* CONTEMPORANUL, III, 163. *Împăratul sta țeapăn, cu ochii închiși.* DELAVRANCEA, V. V. 29. *Văzînd-o țeapănă, cu gura pe jumătate deschisă, înțelese.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 50. *Mitule, stai acasă, nu te duce. Că pînă vii mă afli țapănă.* AGÎRBICEANU, P. M. 155. *Cele patru degete țapene ale dreptei sale ... surpau din malul mămăligii.* HOGAȘ, M. N. 69. *Omului i se umflă fața ..., respiră dos ..., fălcile țepene, febră, transpirație.* ENC. VET. 842, cf. VLASIU,

A. P. 168. *Boierul, gîtuind sfîrșit, rămase țapăn în jilț.* SADOVEANU, O. I, 87. *Avea degetele țapene ca de statuie.* BART, S. M. 76, cf. SCRIBAN, D. *Ședea țeapănă și mîndră, cu mîinile încrucișate pe piept.* CĂLINESCU, S. 751. *Cu arătătorul său țeapăn și acuzator, punctă spre un bătrînel grăsun.* VINEA, L. I, 137. *Olga a rămas, țeapănă, în picioare.* H. LOVINESCU, T. 337. *Obrajii îi rămaseră țepeni încă o clipă.* PREDA, D. 100. *Vulpea se oprește, cu urechile țapene, atentă.* VÎN. PESC. august 1964, 15. *Omul de lîngă ea ședea țeapăn, tăcut, stors de viață.* V. ROM. ianuarie 1965, 85. *S-au dus la el și l-au găsit țeapăn.* SORESCU, L. L. II, 97. *Rămase țeapăn, cu fața gravă.* BĂNULESCU, I. 23. *Frica-i îngreuiase mîna și degetele îi erau țapene.* ȘEZ. I, 151, cf. ALR I 250/768. ✧ Fig. *Din mers, Laura dădu să-și ia țigara înfiptă în surîsul ei țeapăn.* VINEA, L. II, 66. ✧ (Adverbial) *Curînd au început a sta* [oile] *țapăn pe picioare ..., ba și a pica la pămînt.* CALENDARIU (1814), 190/22. ✧ (Substantivat) *Gîndurile morții ... parcă tot se strecurau prin ușa întredeschisă, unde era cel țeapăn.* AGÎRBICEANU, S. 116. ✦ Care nu este obișnuit cu o anumită mișcare. *Așa a intrat Cocor la învățătură. La început i-a fost greu. Îi era mîna țeapănă.* SADOVEANU, O. XVII, 232. ✦ (Popular) Înțepenit, anchilozat. *Dimineața îi găsea înghețați țapini.* N. COSTIN, LET. II, 66/17. *În caz că boala e veche, încît încheietura amenință să rămînă țeapănă (anchiloză), se va face electroionizare.* ENC. VET. 21. *S-a întors pe jumătate, țapăn de gît, țapăn în toate articulațiile.* C. PETRESCU, A. 460. *A luat apoi trestia de mare de pe masă și ne-a dat fiecăruia cîte două peste palmele țepene ca cocenii degerați.* I. BOTEZ, B. I, 62. *Degetele îmi erau umflate și țepene, iar unghiile roșii* [de oboseală]. VLASIU, A. P. 363. *Picioarele îmi erau țepene de frig; numai mîinile îmi erau calde.* id. D. 354. *A căzut dintr-un car cu fîn și și-a rupt gîtul. De fapt a rămas cu el țeapăn.* SORESCU, L. L. I, 8. *E țapăn de ger.* ARH. OLT. XXI, 276, cf. ALR SN III h 800/325, NALR—O I h 143, ib. h 144, ALR—M I h 170/238, ib. h 171/238. *De bini de rău m-am sculat, da țeapăn, țeapăn di tot.* T. DIAL. M. II, 544, cf. NALR—B I h 122, ib. h 123, NALR—MB I h 104, ib. h 105, ALR—T 456/275, 280, 318, 352, 375, 460, ib. 457/275, 280, 352, 375, 460. ✧ (Despre mers, mișcări) *Se ivi o bolnavă de vreo cincizeci de ani, cu mișcări țepene.* PREDA, R. 262. *Îl urmă cu mersul lui țeapăn, de picioare fără glezne și genunchi.* V. ROM. martie 1970, 4. ✧ (Prin analogie) *Cînd văzu că ușa stă țeapănă, ... împinse ... cu toată puterea lui.* SLAVICI, O. II, 170. *Balamalele țepene se mișcară odată cu stîlpii.* ARGHEZI, S. XI, 183. ✧ Fig. *Paginația noastră e sinistră! E țeapănă, e mereu aceeași.* VINEA, L. I, 351. ✦ (Despre corpuri cerești) Care aparent nu-și schimbă locul. *Stelele țapene sînt foarte de la noi depărtate.* M. DRĂGHICI, F. III, 3v/27. *Ușuratica stea cu coadă a trecut peste o planetă: aceasta n-a pățit nimic și, stînd țeapănă, a forțat pe cometă să se despartă-n două.* CARAGIALE, O. IV, 44. ✦ (Despre stînci) Drept, vertical. *Pe de o parte stînci surpate — unele țepene, altele răsturnate — de alta brazi acățați de vîrfuri de stînci.* EMINESCU, O. IV, 58. *Munții țeapăna lor frunte o suiau-n albastre bolți.* id. ib. 134. ✦ (Rar; în opoziție cu l i c h i d) Solid. *Părțile trupului nostru anatomice ... unele sînt țapene, iar altele picurătoare.* ANTROP. 12/12. *Mare plăcere era pentru noi ... de a călca pămîntul țeapăn sub picioare.* ODOBESCU, S. III, 250.

2. Fig. (Despre oameni) Cu o ținută voit rigidă; bățos. *A găsit acasă pe celalalt eu, odihnit, țeapăn, ... fără grijă.* HELIADE, AMF. 36/13. *Am văzut că el, stînd țeapăn, ardea nește hîrtii.* MOZAICUL (1838), 323/16. *Țapăn, drept, cu schiptru-n mînă, șede-n perine de puf.* EMINESCU, O. I, 85. *Priviți-l cum stă mîndru și țeapăn, hotărît să zdrobească pe oricine s-ar apropia.* CARAGIALE, O. III, 63. *Mara se ridică și rămase-n fața patului, stînd dreaptă, țeapănă.* SLAVICI, O. II, 196. *Stătea... țeapănă și torcea cu înverșunare.* AGÎRBICEANU, S. 49. *Trecu... ca printre două șire de oameni țepeni, cu priviri reci și nemiloase.* REBREANU, NUV. 184. *Boiangiu stătea țeapăn, cu dreapta la cozorocul chipiului.* id. R. II, 83. *Îl văzusem de mai multe ori cum lucra, țeapăn, cu mișcări simple; dacă din cînd în cînd n-ar fi scos cîte-o vorbă, ai fi zis că e un robot.* VLASIU, D. 149. *Cucoanele ședeau pe bănci, țepene ca în ghips, în corsetele încordate.* TEODOREANU, M. II, 68. *Umbla țeapăn, cu fălcile încleștate.* SADOVEANU, O. XXI, 434, cf. SCRIBAN, D. *Se întorcea beată de o beție numai a minții și țeapănă pe picioare.* ARGHEZI, S. XI, 16. *Intră un om..., care, după ce rămase numai în haină, se așeză țeapăn pe scaun.* CONTEMP. 1954, nr. 402, 4/3. *Țeapăn și convins de înalta lui misiune, pune rînduială pe divan.* T decembrie 1964, 31. *Printre femeile țepene, ... n-am deslușit-o pe fata pe care o știam.* BĂNULESCU, I. 59. ✧ (Adverbial) *Călca însă țeapăn și mărunt ca maica econoama.* SLAVICI, O. II, 88. *Bătînd milităreșe din călcîie, se înclină țeapăn și scurt.* VINEA, L. I, 68. *Cînd se despărțiră, Cassin îi spuse, aplecîndu-se țeapăn spre dînsul.* VORNIC, P. 159. ✦ Care exprimă rigiditate. *Și vînători, și cîini, și gospodine, și vinat au o înfățișare țapănă.* SADOVEANU, O. VII, 280. *Sub înfățișarea lui țeapănă, „președintele" reușea să ascundă atîta perfidă elasticitate.* BENIUC, M. C. I, 24.

3. (Popular; despre obiecte, construcții etc.) Trainic[2] **(1).** *O butcă... frumoas*[ă], *țapăn*[ă], *ușurică și mai ieftioar*[ă] (a. 1784). IORGA, S. D. VIII, 9. *Să-mi facă baglamalele de nouăsprezece fereșți, cîte se vor putea mai zarife și țapene* (a. 1805). id. ib. 41. *Pod stătător, foarte țeapăn și frumos.* GOLESCU, Î. 122, cf. LB. *Căruțe... bune, țepene, spre a nu să fărîma pe drum.* CR (1833), 94[1]/45, cf. ISER. *Nodul snopului... este mult mai țapăn și mai trainic decît acel ce să face în Moldova și care ține de azi pînă mîni.* I. IONESCU, C. 126/13. *Mănăstirile clădite... cu țepene ziduri de apărare.* ODOBESCU, S. II, 41, cf. DDRF. *De jos el ridică marele-i, țapănul scut.* MURNU, I. 60, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Anichit își făcu planul să lege o frînghie țeapănă în creasta muntelui.* STĂNOIU, C. I. 153, cf. SCRIBAN, D. *Roțile proaspăt văpsite la spițe arătau lucru țeapăn, englezesc.* BARBU, PRINC. 117. *Tu vei face un staul țeapăn de fier.* RETEGANUL, P. III, 40. ✧ Fig. *Fătul meu! ... nu te lăsa! ... Fii stîlp țeapăn casii noastre și nu-ngădui să cază biata moșie părintească.* ODOBESCU, S. I, 66. ✦ Fig. (Învechit) Temeinic **(1)**, solid. *Fără de ontologhie, mintea omenească nu poate să aibă țapănă cunoștință.* MICU, ap. BLAGA, G. 157. ✧ (Despre documente, acte, scrieri) *Acea scrisoare dogmatică aste țapănă, adecă: oare toate supunerile sînt întărite cu bune arătări și dovediri.* MICU, L. 186/22.

4. (Popular; despre ființe) Robust. *Că și boierii Moldovei pe cie vreme era niște boieri mai țapeni, mai putincioși.* NECULCE, L. 185, cf. LB. *Un om țeapăn... a luat unul din butoaiele acestea pe subțioare și a plecat.* GT (1838), 40[1]/54. *Șultan este adevărat un cîine țeapăn.* VOINESCU II, M. 29/11, cf. VALIAN, V. *Aceste șanțuri sînt pline de mușchi care întrec creasta spinării la oameni țepeni, în vreme ce... la oameni slabi creasta întrece mușchii.* KRETZULESCU, A. 32/24. *Femeile... își ia rodnicia lor și produc copii țeapeni.* MAN. SĂNĂT. 265/9, cf. PONTBRIANT, D. *O ceată de duluri țepeni, lătrînd cu înverșunare.* ODOBESCU, S. III, 18. *Sămăna ... cu ea, dar era mai înaltă, mai voinică, mai țeapănă.* SLAVICI, N. II, 284, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Moșul era țapăn încă, drept, cu capul sus, cu pasul îndesat.* SADOVEANU, O. II, 103, cf. SCRIBAN, D., H IV 54. *De ostași e ocolit, De ostași țepeni, vîrtoși, Români tineri și vînoși.* TEODORESCU, P. P. 478. *A răzbit el alții mai mari și mai țapeni.* RĂDULESCU-

CODIN, I. 208, cf. ARH. OLT. XXI, 276, ALR I 250/764, 770, 808, 874, 880, 896, ib. 1 421/764, 790, 885, 896, 900, ALR II/I h 85, ib. h 86, ib. MN 50, 2 276/27. ✧ (Urmat de determinări introduse prin prep. „la") *Om țapăn la mîni.* ALR II/I h 86/157.

5. (Popular) Straşnic, grozav (de tare, de mare, de mult etc.). *Lovitura nu fu destul de țapănă ca să-şi poată ajunge scopul.* MOZAICUL (1839), 500/22, cf. ISER. *Dacă doza de calomel a fost destul de țeapănă, simte nişte uşoare dureri în supîntece.* MAN. SĂNĂT. 93/20. *Dimineața dulceață şi cafea, la amiază prînz țapăn cu ciorbă şi cu răsol.* GHICA, S. 261. *Trase o bătaie țeapănă lui Cărăbuş.* FILIMON, O. I, 235, cf. COSTINESCU. *O muncă țapănă ce ținu cît se ridică soarele încă de o suliță.* CARAGIALE, O. IV, 259. *Să-i dea* [viei] *o săpătură țeapănă.* ISPIRESCU, ap. GCR II, 368. *Pe lîngă toate se stîrni şi un război de cele țapene.* F (1889), I, cf. DDRF, TDRG. *I-am tras o spaimă țapănă.* HOGAŞ, DR. I, 70, cf. SCRIBAN, D. *Omăt mult şi ger țapăn.* PAS, L. I, 128. *Fă un foc țeapăn, că vor fi înghețați de frig.* CAMILAR, C. P. 57. *Minca bătăi țepene de la învățător.* PREDA, R. 224. *Intră într-o cetate mare tocmai cînd era tîrgul mai țapen.* SBIERA, P. 225. *Ce-i veni țigănului că trînti o palmă țapănă la ceafa boierului.* FUNDESCU, L. P. II, 18. *Ploatănele... dau căldură țepenă.* DENSUSIANU, T. H. 117. *Recoltă de prune, țapănă ca estimp, n-am văzut.* UDRESCU, GL. *Mai mînă încă-om petec țapăn şi dă d-un asin.* O. BÎRLEA, A. P. II, 457. *Dacă-i dideai foc țapăn, să pornea cu totu* [țuica]. T. DIAL. M. II, 40. ✧ (Adverbial) *Şi sună țeapăn pala, Nălțînd la ceruri brațul.* HELIADE, O. I, 224. *Şi băui — o dată țeapăn.* GORJAN, H. II, 62/20. *Descoperi lîngă dînsul un om tînăr ce se ținea țapăn de neşte scînduri.* MOZAICUL (1839), 807/14. *Eu te-ntreb de curtea ce faci demuasèlelor? — Merg țeapăn.* ALECSANDRI, T. 430. *Prăseşte soiuri bune, hrăneşte țeapăn, însănătoşază-le şi nu-ți mai bate* [vitele]. JIPESCU, O. 48. *Ce mai aşteptăm? Hai să-l prindem şi să-l ferecăm țeapăn.* ODOBESCU, S. III, 271, cf. GCR II, 258. *Se legară țapăn de grinzile groase.* EMINESCU, P. I, 185. *Cînd îi vedea pe nebun că... se arată în toată mintea, să mă crezi că e tocmai vremea să-l legi țeapăn.* CARAGIALE, O. IV, 274. *Țapen înfipt e copacul în stînci.* COŞBUC, AE. 77. *Ion îl lovi a doua oară mai țeapăn.* REBREANU, I. 39. *Toată vremea între cazaci a petrecut-o..., bînd țapăn.* SADOVEANU, O. I, 327, cf. SCRIBAN, D. *E tare bine să mergi repede, țeapăn, ca şi cum n-ai şti că ai trup.* V. ROM. noiembrie 1963, 6. *Venea maica lui Mîrza, Pe fereastră se uita Şi pe Mîrza mi-l vedea, Țapăn napoi că trăcnea.* CORCEA, B. 65. *A luat şi o roată de car, ferecată țapăn, drept armă pentru acele locuri primejdioase.* MERA, L. B. 68. *Flăcăul... a legat țapăn pe la ochi pe biata babă şi s-au pornit ei.* FURTUNĂ, V. 3, cf. ALR I 74/35, ib. 1 563/35. *Ploaie țapăn aici.* AI II/848, cf. ib. 3 568/848. *Țapăn Gruia poticnea.* BALADE, II, 50. ✦ (Regional) Care s-a îmbătat foarte tare; beat turtă, beat mort. Cf. ARH. OLT. XXI, 276, ZANNE, P. II, 676.

6. (Învechit şi regional) (Foarte) plin, îndesat. [Se ia] *o țeapănă lingură de sirop de cicoară.* MAN. SĂNĂT. 282/10, cf. ALR II 5 673/36, 141, 157, 228, 235, 386. *Am pătulul țapăn de porumburi.* UDRESCU, GL. *I-a făcut un coş, cît duce un lup, țapăn, şi a plecat.* O. BÎRLEA, A. P. I, 191.

— Pl.: *țepeni, -e.* — Şi: (învechit şi popular) **țeăpen, -ă,** (învechit şi regional) **țeăpîn, -ă** (PHILIPPIDE, ap. I. GHEȚIE, B. D. 278), (regional) **țeăpin, -ă, țepen, -ă** adj.

— Din v. sl. цѣпѣнъ.

ȚEĂPCĂ s. f. **1.** (Prin Munt. şi sud-vestul Transilv.) Aşchie de lemn mică şi ascuțită; țandără **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 9, 34, ALR I 1 207/748, ALR II/I h 93. *I-a intrat o țapcă afurisită drept în ochi.* UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Țeapă **(II 1)** (la plantele cosite). Cf. ALR I 929/748, UDRESCU, GL.

— Pl.: *țepci.* — Şi: **țeăpucă** s. f. ALR II/I h 93/182.

— Țeapă + suf. *-că.*

ȚEĂPEN, -Ă adj. v. **țeapăn.**

ȚEĂPIN, -Ă adj. v. **țeapăn.**

ȚEĂPIŞ, -Ă adj. (Învechit, rar) Cu vîrf ascuțit. Cf. KLEIN, D. 442.

— Pl.: *țeapişi, -e.*

— Țeapă + suf. *-iş.*

ȚEĂPÎN, -Ă adj. v. **țeapăn.**

ȚEĂPLĂ s. f. v. **țeapă.**

ȚEĂPRĂ s. f. v. **țeapă.**

ȚEĂPUCĂ s. f. v. **țeapcă.**

ȚEAR s. m. v. **țar.**

ȚEĂRĂ s. f. v. **țară.**

ȚEARC s. n. v. **țarc.**

ȚEĂRCĂ s. f. v. **țarcă[1].**

ȚEĂRINĂ s. f. v. **țarină[1].**

ȚEĂRNĂ s. f. v. **țărină.**

ȚEĂSĂLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚEĂSCĂ s. f. v. **țeastă.**

ȚEĂSTĂ s. f. **1.** (Popular; şi în sintagmele *țeasta capului, țeasta craniului*) Craniu, cutie craniană, (învechit şi regional) s c a f ă **(11)**, ț e s t **(II 1)**; p. e x t. cap. *Ceea ce se află în susul tăieturii se numeşte bolta sau țeasta cranului.* KRETZULESCU, A. 123/2, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 293. *O să-ți rupă carnea, să-ți smulgă dinții şi unghiile, să-ți descheie țeasta capului.* CARAGIALE, O. VI, 293. *Pe d-asupra lui trecu un vultur c-o broască țestoasă în ghiare, — şi, socotindu-i țeasta capului drept o piatră, descleşță ghiarele, dădu drumul broaştii.* DELAVRANCEA, T. 83. *Locul unde fundul țestii se înjugă cu şira spinării ne durea.* ib. H. T. 110. *Cînd scrum îmi va fi țeasta.* VLAHUȚĂ, P. 28, cf. PHILIPPIDE, P. 40, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB., CANDREA, F. 32, BIANU, D. S. *Pe țeasta goală, ici şi colo, Un fir de păr.* ap. TDRG. *Au văzut cum a crăpat țeasta lui George.* REBREANU, I. 59. *Dar să nu mă prosteşti... că te sugrum şi-ți strivesc țeasta.* id. NUV. 7. *În țeasta cimpanzeului... apare o flacără rece.* IBRĂILEANU, A. 190, cf. DR. V, 277, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mari țeste se-azvîrlă din umăr. De streaşini atîrnă martiri fără număr.* ARGHEZI, V. 27. *Cuțitul răpezit afund, pînă-n prăsele, în țastă, ... crîşcii scurt în întuneric.* MIRONESCU, S. 63. *Am nişte nesiguranțe şi nişte bănuieli care îmi bat în țeastă piroanele nebuniei.* GALACTION, O. A. I, 46. *Avea impresia că-i plesneşte țeasta.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 198. *Le erau țestele zdrobite şi sîngerate; dar nu pieriseră.* SADOVEANU, O. XIII, 941. *Avea pe țeastă o căciuliță după moda bulgărească.* id. ib. XVI, 117, cf. SCRIBAN, D., BL VIII, 140. *Poartă în loc de coif cizelat un fel de țeastă cu ochi de bufniță.* CĂLINESCU, C. O. 149. *Merg cu capul gol, fără pălărie, fără joben şi mai ales fără*

nici unul din fesurile sub care oamenii zilelor noastre își adăpostesc țeasta. BOGZA, A. Î. 434. *Dacă nu fugeam îmi crăpa țeasta.* STANCU, D. 28. *Pricepe și singur cît mai are-n țeastă o uscătură de creier.* GALAN, B. II, 160. *Cu un creion dermatograf, Cyrus își desena dimineața pe țeastă o chică iluzorie.* VINEA, L. I, 339. *Se auzeau loviturile seci în capetele animalelor... Aveau țestele zdrobite.* BARBU, PRINC. 145. *Stai, bunicule, stai — că-mi crapă țeasta.* T decembrie 1964, 26. *Părul a început să crească, se colora țeasta.* V. ROM. aprilie 1970, 69. *Dascălul, un bătrînel cu țeasta ascuțită, complet cheală, stropea pereții cu două fire de busuioc înmuiate în căldărușa atîrnîndu-i la îndoitura brațului.* NEAGU, Î. 95. *Stai în undă, Andrei, e caldă — îl sprijină Voinea, primind pe țeastă lovitura.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 1, 14/4. *Iorgu Iorgovan..., Pe cal de cîrlan... Șeulița lui, Țasta zmeului.* ȘEZ. I, 113, cf. ALR I/I h 7. *Măciuchița-o repezea Drept în țeasta capului Unde-i pasă șarpelui.* BALADE, I, 337, cf. ALR I/I h 7, ALR — M I 7/237, NALR — B I h 6, NALR — MB I h 5. *I-o spart țăsta capului.* ib. h 5/600, cf. ALR — T I h 8. ◇ Fig. *A pus gînduri uriașe într-o țeastă de furnică, ... Grămădind nemărginirea în sclipitu-unui atom.* EMINESCU, O. IV, 147. *El caută mari comerțuri să facă În proslăvita noastră țeastă dacă.* STĂNESCU, D. S. 76. ◇ Expr. **A-i veni** (cuiva ceva) **prin țeastă** = a gîndi (ceva), a bănui, a-și imagina, a-i trece prin cap, v. trece **(III 3).** *Ce-i veni într-o zi moșneagului prin țastă, că deschise gura mare, holba ochii.* ap. TDRG. ✦ Craniu descărnat de om mort. V. hîrcă, scăfîrlie, tigvă. *Toarnă-n țestele mărețe vin.* EMINESCU, O. IV, 139. *Ai să bei doar... peste-un an Din țeasta mîndrului Traian.* COȘBUC, P. II, 304. *S-a găsit și la Crăsani..., nu departe de singura țeastă de om păstrată aproape întreagă în această stațiune de cultivatori ai ritului incinerării.* PÂRVAN, G. 208. *Bea din țeste De oameni sînge la chiolhanul Ce îngroapă vremurile aceste.* V. ROM. septembrie 1954, 5.

2. (Popular; și în sintagma *țeasta broaștei)* Carapace; (învechit și popular) țest **(II 2).** *Au pus un miel și cu o broască cu țistă și le-au fiert într-o căldare.* HERODOT², 20. *Zdrobindu-i* [broaștei] *țesta cu toporul său, au spintecat-o.* DRĂGHICI, R. 85/2, cf. COSTINESCU, DDRF, TDRG, PAMFILE, I. C. 126, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ce-am adus din larg: ... Țeasta broaștei cu bagă, Chihlimbare.* PILLAT, P. 201, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ALR I 1 178/387, ALR II 2 504/316.

3. (Regional) Oblînc **(1).** Cf. DDRF, ALR SN II h 283/414, ALRM SN I h 181/414.

— Pl.: *țeste,* (regional) *țeaste* (BI, VIII, 101, ALR I/I h 7/770), *țesti* (ALR I/I h 7/960). — Și: **(2)** (învechit) **țistă, țéstă,** (regional) **țeáscă** (ALR II 2 504/316; pl. *țești* ib.), **țíscă** (ALR I 1 178/387) s. f.

— Lat. **testa.**

ȚEÁVĂ s. f. **I. 1.** Piesă de metal, de material plastic, de cauciuc etc., de formă cilindrică și goală în interior, de diverse lungimi, care are numeroase întrebuințări, în special pentru transportul de fluide. V. tub **(I 1).** *Robii pre atuncea i-au fost orbind, pentru lapte, pentru că îi punea, cu niște țăvi de os, de sufla în țițăle epilor, pentru ca să să pogoari laptile înai tare să le mulgă.* HERODOT², 193. [Apa] *din carea ca prin țevi izbucnesc izvoarăle pentru viața noastră.* DOSOFTEI, V. S. aprilie 92ᵛ/20. *Un cazan și o țavă de rachiu* (a. 1732). IORGA, S. D. XIV, 49. *S-au mai găsit și un cazan vechi, spart, cu țevil*[e] *sparte* (a. 1771). IORGA, S. D. VII, 39, cf. MOLNAR, D. 65/22, KLEIN, D. 443. *Să se facă cazane... și țevile lor să fie tot cu aramă lipite* (a. 1811). IORGA, S. D. XII, 168. *Dacă calul... nu poate să bea, trebuie cu o țeve să-i turnăm... în gură.* CALENDARIU (1814), 176/17. *Adusă apă bună în Cetate, pră supt pămînt, pră țăvi.* N. STOICA, C. B. 171, cf. LB. [Aburii] *ies prin o țăvie îndreptată asupra roatei.* AR (1829), 35¹/44, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Areometrul este o țeavă de sticlă gradată care..., înlesnește d-a prețui densitatea unui licuid.* MAN. SĂNĂT. 82/1. *Canulă (țeavă).* TURNESCU, MED. OP. 15r, cf. PONTBRIANT, D. *Ian privește, parcă-s umflată cu țevia.* ALECSANDRI, T. 920, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 431. *Apa ciuruia din țeve aurite.* ISPIRESCU, L. 38. *Un frig de gheață-i șerpuia prin șira spinării, împrăștiindu-se, ca prin niște țeve, în tot trupul.* DELAVRANCEA, S. 127, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Se potriveau la țeava mașinii, pe unde ieșea carnea tocată.* AGÎRBICEANU, S. 174, cf. NICA, L. VAM. 255, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Parcă ar fi suflat „majorul" cu țevia duh de-al lui în Rostopască, așa și-l făcuse după chip și asemănare.* MIRONESCU, S. 30. *Se uita... ispitit să le percheziționeze la țevile de calorifer, la încheietura saltelelor, la termosul cu cafea.* EFTIMIU, N. 125. *Mai aveam... menghine cu gheare pentru țevi.* IOANOVICI, TEHN. 208. *Omul vîrît între două vînduri de țevi începuse să taie ceva.* C. PETRESCU, C. V. 139. *Mă trezea pocnetul țevilor de la calorifer.* VLASIU, D. 18. *Țevi plesnite, cu rugini și pete.* VOICULESCU, POEZII, I, 206, cf. DS, SCRIBAN, D. *Țevile de gaz au pereții subțiri.* SOARE, MAȘ. 20. *Oameni, locomotive, cai, vagoane și căruțe se amestecau... între munți de țevi.* ARGHEZI, S. XI, 75. *A fost o inundație de pe urma unor țevi sparte.* VINEA, L. I, 79. *Intra și-și arunca rochia peste țevile cazanului și se întindea goală pe rogojină.* NEAGU, Î. 163, cf. D. MEC. *În secolii de înainte, buciumul nu era numai o țevie de cireș.* ALECSANDRI, P. P. 61. *Zahăr pisat, ... suflat cu o țevie.* ȘEZ. IV, 122. *Cum iese trupul mielului cînd sufli cu țăgia pe supt piele după ce l-ai tăiet.* VASILIU, P. L. 101, cf. ARH. FOLK. III, 42, CHEST. IV 446/4, V/173, ALR II 6 161/219, 228, 260, 386, 531, 574, ib. 6 355, ib. 6 356/95, 141, 172, 235, 250, 334, 514, 520, 537, 723, 872, 876, LEXIC REG. 95, ALR — M II h 488. *Cu țeava că te-aș umfla, În pripă pielea ți-aș lua!* BALADE, III, 129. *Să scurge pă o țavă-n jos, într-un vas.* T. DIAL. M. I, 118, cf. T. DIAL. B. N. 352. ◇ *Țeavă de eșapament* = tub prin care gazele de ardere ies din toba de eșapament a unui motor cu ardere internă. *Niciodată să nu pierdeți din vedere țeava de eșapament.* MIRONESCU, S. 90. *Țeavă de extracție* = tub de oțel cu diametrul relativ mic, utilizat la sondele de extracție a petrolului în vederea formării unei conducte prin care fluidul iese la suprafață. Cf. M. D. ENC. ◇ Expr. (Familiar) **A-i trage** (cuiva) **o țeavă de bătaie** = a bate pe cineva foarte tare; a trage cuiva o mamă de bătaie. *Am să-i trag... o țeavă de bătaie să mă pomenească.* P. CONSTANT, R. 148. ✦ Tub din care se confecționează instrumente muzicale de suflat sau părți ale acestora. *Ei avea*[u] *dobe și fluiere de trestii cu doao sau trei țăvi.* IST. AM. 56ᵛ/18. *S-ar părea că-n țevi de orgă Suie slavă.* BLAGA, POEZII, 391. *Tilincă, un fluier cu țeava deschisă la amîndouă capetele.* ALEXANDRU, I. M. 12, cf. H XII 142. ✦ (Învechit și regional) Burlan prin care iese fumul din sobă. *Fumul din cazan... năvălea cu sgomot și scînteind din țavă.* MOZAICUL (1838), 284/14, cf. ALR I 684/218, 227, 259, 348, ALR II/I MN 129, 3 866/228, ALRM II/I h 311/228. ✦ (Regional) Uluc pentru scurgerea apei. *Urloaiele sau țevile ce servesc pentru conducerea apelor.* HAMANGIU, C. C. 119, cf. ALEXI, W., ALR II/I h 233/574, ALR II 2 552/250, 514, 531, 551, 605, 723, 728, A I 12, II 3.

2. Tub de lemn (de soc sau de trestie) pe care se înfășoară, de obicei cu ajutorul sucalei, firele de bătătură, și care se introduce în suveică. Cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER. *Țevi de făcut la sucală.* CREANGĂ, A. 62, cf. MARIAN, S. R. II, 163. *Mai încet, Hera. Dai peste țeavă... Iar ai încurcat firele.* DELAVRANCEA,

A. 2, cf. DAMÉ, T. 136, 140, TDRG. *Se fac mai ales țevi de pus în suveică.* PAMFILE, I. C. 260, cf. 277. *Mai sînt de lipsă țeghile cari vin puse în suveică.* PĂCALĂ, M. R. 310, cf. 431. *Țevile de bumbac nu se fac cu sucala.* APOLZAN, P. I. 72, cf. 58, ȘĂINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PĂST. 60. *„Țevie" care se află vîrîtă pe cuiul din vîrful „sulului" de la „socală".* PRIBEAGUL, P. R. 94. *Am venit, mămucă, să iau un mosor de bumbac, să fac țevi.* SADOVEANU, O. VII, 314, cf. SCRIBAN, D. *Cînd țeava din suveică s-a golit ..., războiul să fie imediat oprit.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 460, cf. MIHĂILĂ, Î. 35. *Mi le citea... cu condiția să-i fac țevi pentru țesut.* SORESCU, L. L. I, 8, cf. H II 81, 89, 147, III 50, 73, IV 56, 65, X 500. *Letcă, țevii asvîrlite, Pe sub lăiți îndosite.* SEVASTOS, ap. CADE, cf. ALR I 1 293, ALR II 6 327, îb. 6 355/130, A I 22, 23, 26, 34, 35, II 12, III 1, 4, 16, V 2, 14, 15, 19, 30, VI 9, 16, 19, 22, 26, NALR — O III MN 235, 1 281, ALR — M II h 513. *Băgam pă sucală, știi, țevele.* T. DIAL. M. II, 299. ✧ *Țeavă oarbă* v. o r b² **(6).** ✦ Tub cilindric sau conic, avînd suprafața netedă sau cu rifluri, folosit în întreprinderile textile ca suport pentru înfășurarea firelor. *Întreprinderile producătoare de țevi din carton necesare industriei textile.* LEG. EC. PL. 27, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Parte a unei arme de foc, în formă de tub, prin care iese proiectilul aruncat de explozia pulberii. Cf. KLEIN, D. 443, LB. *Cumpără un pistol cu două țevi.* MOZAICUL (1838), 63/18, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Iată pistolul..., razămă țeava de inima mea.* NEGRUZZI, S. I, 23, cf. PONTBRIANT, D. *Un tun cu șepte țevii purtat pe roți ușoare.* ALECSANDRI, P. III, 26. *Colonelul... îmi dărui o pușcă cu două țeve.* ODOBESCU, S. III, 22. *Recruții noștri... cutează a păși fără sfială sub bătaia cu mult mai lungă și mai sigură a țevilor Martini mînuite de nizami.* id. îb. 587. *Pe atunci purta de toată întîmplarea un pistol cu două țevi.* GANE, ap. DDRF, cf. BARCIANU. *Luă o pușcă, puse cartușe în amîndouă țevile și ieși afară.* D. ZAMFIRESCU, Î. 34, cf. ALEXI, W., TDRG. *Aveam pușca numai c-o țavă.* LUNGIANU, C. 57, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Burghiul plat... se întrebuințează la găurirea... în special a țevilor de tun.* IOANOVICI, TEHN. 292. *Pușca scoate fum pe țeavă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 182. *Soldații cu frunze de tei în țeava puștilor.* C. PETRESCU, Î. I, 125, cf. STOICA, VÎN. 25. *Ehei, ce frică purtam noi din pricina puștii ăleia cu două țevi.* VLASIU, A. P. 46. *Desprinse cu luare aminte din cui pușca scurtă cu două țevi.* SADOVEANU, O. X, 564, cf. SCRIBAN, D. *Parcă... țevi lungi de tun ar azvîrli o ploaie de obuze.* BOGZA, C. O. 180. *În mîna lui Stînjinel luci țeava pistolului.* STANCU, R. A. III, 319. *O clipă țeava revolverului fu între ei.* VINEA, L. II, 293. *Uite țeava mitralierei la fereastră.* H. LOVINESCU, T. 223. *Văzură țeava unui tun mic.* BARBU, Ș. N. II, 290. *Văd țevile armelor... scuipînd cu înverșunare focuri roșii.* VÎN. PESC. februarie 1964, 15. *A venit într-o noapte de i-a băgat țeava puștii pe gît.* SORESCU, L. L. I, 13. *Merg cu baioneta la armă și cu cartușul pe țeavă.* BĂNULESCU, I. 93. *Ioane, ține pistolu, are glonț pe țeavă.* NEAGU, Î. 145. *Da' ce fel de pușcă?... Țăgea așa de largă, că-mcăpea pumnul în ea.* VASILIU, P. L. 237, cf. ALR II 4 992, ALR SN V h 1 486/172, ALRM SN III h 1 210/172. *Tot cu flinte d-ale lungi Și cu țăvile de-argint.* BALADE, III, 337. *Făcea hoțu ce făcea, Flinta de țeavă lua.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 263. *Șorice! Rode țăgile de la pușcă!* O. BÎRLEA, A. P. I, 156. *Sună trompetul de masă, Țava tunului neștearsă.* FOLC. MOLD. I, 520. [Îndrept] *pușca înspre iel, țăvili le fixez așa.* T. DIAL. M. II, 25.

II. 1. Partea în formă de țeavă **(I 1)** a lulelei. Cf. KLEIN, D. 443, LB. *Una are forma foarte comună a lulelelor ardelenești, cu o buză teșită în partea despre țeavă.* ODOBESCU, S. II, 295, cf. BARCIANU. *Pașii știu ce-i țeghe: pentru rest voi lămuri că e aceea ce numesc mai puțin comun și scurt — țeavă de lulea.* ATILA, P. 29. *Strîngea țeava pipei între dinți.* REBREANU, NUV. 98. *Baciul mormăi pe lîngă țeava lulelii.* SADOVEANU, O. IX, 25. *Mormăi prin țava lulelii bătrînul.* id. îb. XII, 640. *Vor ține țeava pipei în gură.* RETEGANUL, P. II, 67, cf. ALR SN IV h 1 148, ALRM SN III h 968. ✦ (Regional) Țigaret. Cf. ALR I 1 541/283, 345, 361.

2. (Regional) Parte proeminentă (în formă de cioc sau de tub) a unui vas, prin care se bea sau se toarnă conținutul vasului. *Feciorul... începu... a trage cîte o gură bună de vin pe țeava de la balercă.* MARIAN, T. 330, cf. ALR II 3 953/157. ✦ Canea (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II/I h 290/95. ✦ (Învechit, rar) Prelungirea în formă de tub a pîlniei. *Iară în mîna stîngă ținea o leică a căreia țevie pînă gios... agiungea.* CANTEMIR, IST. 135.

3. (Regional) Vrană (la moară) (Beclean). Cf. ALR SN I h 175/260.

III. 1. (Regional) Partea tubulară a tulpinei unor plante. V. ț i v l o a i e **(5).** *Prometeu se răpezi în cer, răpi de acolo foc, îl ascunse în țeava unei trestii și îl aduse oamenilor.* ODOBESCU, S. III, 266. *Turnă un păhărel de rachiu printr-o țeavă de trestie.* SANDU-ALDEA, D. N. 108. *Fierbea sub brazdă seva și se urca durută În țevile tulpinei vrăjmașe de cucută.* LABIȘ, P. 22, cf. ALR II 6 161/235, 605.

2. (Anat.; învechit și regional) Canal sau conduct natural care se găsește în diferite țesuturi și organe, prin care circulă aer, hrană etc.; tub **(II 1).** *Aceste sînt... vase de țevii ori duciri mici.* AMFILOHIE, G. F. 260r/14. *Sîngele cel roșu să află în inimă și să împrăștiază în trup prin arteriile ei, ce răsar dintr-însa în două țevi mari.* EPISCUPESCU, A. 56/23. *Trahee (țăvii pentru răsuflare).* J. CIHAC, I. N. 204/23. *Acest aparat, ce se află mai tot în pîntice, se compune de o țeavă lungă...ce se încovoaie mai de multe ori.* KRETZULESCU, A. 6/29, cf. 162/4, ALR I/I h 38/156. ✧ *Țevia mîncării* (sau, regional, *țeava gîtului,* ALR I/I h 38, *țevia grumazului,* îb. h 38/125, *țava mică,* NALR — B I h 85/37) = esofag. *Fibrele cărnoase... a canalului nutrețului (țevia mîncării).* ANTROP. 23/24. *Țevia lui Eustache* = trompa lui Eustache, v. t r o m p ă¹ **(3).** Cf. ANTROP. 185/1. *Țevia udului* = uretră. Cf. POLIZU, ALBINEȚ, M. 186/6. *Țevile mitrei* = trompele uterine, v. t r o m p ă¹ **(4).** Cf. KRETZULESCU, A. 10/14. *Tubele sau țevile mitrei.* POLIZU, P. 127. *Țevi semicirculare* = canale semicirculare, v. s e m i c i r c u l a r. *Urechea internă... se compune de trei țevi osoase: țevile semicirculare și de un fel de melc.* POLIZU, P. 136/3. (Regional) *Țevile nasului* (sau *ale nărilor*) = nări. *Vărs uneori văpăi prin țeava nării.* CODREANU, S. I, 255. *Mătrice mătricată, Du-te... Din fețele obrazului, Din țeghile nasului.* ARH. FOLK. I, 206, cf. ALRM I/I h 38/295, 302. *Țevile plămînilor* = bronhii. *Apoi a intrat... În țevile plămînilor.* ȘEZ. II, 92. ✦ (Prin Ban.; și în sintagma *țeava piciorului,* NALR — B I h 130, sau *țeavă de picior,* îb. h 130/8) Fluierul piciorului. Cf. ALR I/I h 58/35, ALRM I/I h 89/35, NALR — B I h 130/150.

— Pl.: *țevi* și (învechit și regional) *țeve,* (regional) *țeave* (ALR II 6 355/130). — Și: (învechit și popular) **țévie** (pronunțat: *-vi-e*), (regional) **țéve, țélve** (ALR I 1 293/174, 178, 582, ALR — M II h 488, îb. h 513) s. f.

— Din v. sl. ***cĕva*** (cf. bg. ц е в а).

ȚÉBEȘ, -Ă adj. (Prin Maram.) **1.** (Despre vînt) Iute, puternic. *Un vînt țebeș a sufla, Fluieru ș-a fluiera.* T. PAPAHAGI, M. 80.

2. (În forma *sebeș*) Cu pantă repede, abrupt, prăpăstios. *Munte sebeș.* CV 1951, nr. 3—4, 44.

— Pl.: *țebeși*. — Și: **sébeș, -ă** adj.
— Din magh. **sebes**.

ȚÉBRĂ s. f. v. **zebră**.

ȚÉBU s. m. v. **zebu**.

ȚEC s. n. v. **țeh²**.

ȚÉCĂR s. n. v. **țechiră**.

ȚÉCHE s. f. v. **țeh²**.

ȚECHÉRĂ s. f. v. **țechiră**.

ȚECHÉRE s. f. v. **țechiră**.

ȚECHERÚICĂ s. f. (Prin sudul Transilv.) Diminutiv al lui țechere, v. țechiră; (regional) țecheruță. Cf. BREBENEL, GR. P.
— Pl.: *țecheruici*.
— **Țechere** + suf. *-uică*.

ȚECHERÚȚĂ s. f. (Prin sudul Transilv.) Diminutiv al lui țechere, v. țechiră; (regional) țecheruică. Cf. BREBENEL, GR. P.
— Pl.: *țecheruțe*.
— **Țecheră** + suf. *-uță*.

ȚECHI¹ s.n. v. **țaică²**.

ȚECHI² s. n. v. **țeh²**.

ȚECHÍN s. m. Veche monedă arabă și italiană, de aur sau de argint. *Listă de bani: luidor, țechini* (a. 1822). IORGA, S. D. VIII, 91. *O mie de țechinuri aceluia ce-m va aduce pachetul.* MOZAICUL, (1839), 476/3. *Moldavia plătea Porței 62 000 scuzi ..., prințul Transilvaniei plătea 15 000 sechini.* BĂLCESCU, M. V. 57. *Acelui ce ar găsi pe femeia ce caut, i-aș da zece mii țechini de aur.* NEGRUZZI, S. III, 402. *Speculantul nostru își umplu scrinul cu țechini napolitani.* FILIMON, O. II, 247, cf. DDRF. *O mie de țechini primești?* COȘBUC, P. I, 109, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *În doi ani ți s-au încredințat pentru flotă 24 de milioane de țechine.* CAMIL PETRESCU, T. II, 262. *M-am vîndut, Cellino, ... pentru o țechină de argint.* id. ib. 241. *A venit asupra mea cu stiletul, ca să-mi ridice viața și partea mea de țechini.* SADOVEANU, O. XI, 176, cf. SCRIBAN, D. *Cumpărătorul ... îl plătise pe norocosul ginere în țechini de Veneția, monede bune de aur.* BARBU, PRINC. 187, cf. DN³.
— Pl.: *țechini* și (învechit, rar, n.) *țechinuri*. — Și: (rar) **țechínă** (pl. *țechine*) s. f., (învechit, rar) **sechín** s. m.
— Din it. **zecchino**.

ȚECHÍNĂ s. f. v. **țechin**.

ȚECHÍRĂ s. f. (Prin Transilv., Ban. și Olt.) Coșniță (folosită la tîrguieli, la transportarea alimentelor etc.). *Să-m[i] tîrguiască chir Zamfir de la Sibiu ... 2 țichire* (a. 1779). FURNICĂ, I. C. 92, cf. MOLNAR, D. 77/19, LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 534, JAHRESBER. X, 216, MÎNDRESCU, I. G. 97, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 142, CADE, SCRIBAN, D. *Mînc un măr și două pere ... Să mînc o țechiră plină, Inima nu mi-o alină.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 155. ◇ *Copil din țichire* = bastard. Cf. PĂCALĂ, M. R. 142.
— Pl.: *țechire* și *țechiri* (TDRG). — Și: **țechéră** (H XVII 240, GR. S. I, 139; accentuat și *țécheră* com. din BOARTA—MEDIAȘ), **țechére** (BREBENEL, GR. P.), **țichíră, țichíre, țicheră** (LEXIC REG. 87, com. din SIBIU), **țicără** (MAT. DIALECT. I, 196), **țéichere** (H XVII 39, LEXIC REG. 95) s. f., **țécăr** (CV 1952, nr. 4, 34, com. din BERZOVIA—REȘIȚA, LEXIC REG. 120), **țégăr** (LEXIC REG. II, 42) s. n., **țachiră** (H XVII 427, IZV. IV, 7, 8) s. f.
— Din săs. **zecker** (germ. **Zöger**).

ȚÉCLĂ s. f. (Bot.; prin Transilv.) = **sfeclă: a)** (și în sintagma *țeclă roșie*, ANON. CAR., BORZA, D. 30) sfeclă roșie *(Beta vulgaris)*. Cf. ANON. CAR., BORZA, D. 30, ALR I 858/40, 61, 80, 90, 96, 109, 116, 118, 290, 295, 298, 302, 305, 315, 320, 333, 335, 363, ALR II 4 111/279, 316; **b)** (în sintagma *țeclă albă)* sfeclă albă *(Beta cicla)*. ANON. CAR., BORZA, D. 30; **c)** (în sintagma *țiclă de țucur)* sfeclă de zahăr *(Beta altissima)*. ALR II 6 265/64.
— Pl.: *țecle*. — Și: **țéglă** (BORZA, D. 30, ALR I 858/80, 90, 96, 116, 290, 295, 305, 315, 335, TEAHA, C. N. 277), **țíclă** (ALR I 858/61, ALR II 6 265/64), **țíglă** (ALR I 858/298, 302, 320, ALR II 4 111/279, 316, LEXIC REG. 73), **țéiglă** (ALR I 858/333), **țțéclă** (ib. 858/40, 109), **țvéclă** (ib. 858/363), **țúlcă** (BORZA, D. 30) s. f.
— Din magh. **cékla** (dial. *cégla)*. — **Țțecíă, țveclă,** prin apropiere de *sfeclă*.

ȚÉCU interj. Cuvînt cu care se strigă măgarul (Roșia — Beiuș). Cf. ALR II 5 525/310.
— Formație expresivă.

ȚED s. n. v. **țeh²**.

ȚEDÍL s. n. v. **sedilă¹**.

ȚÉDRU s. m. v. **cedru**.

ȚÉDRUȘ s. m. v. **cedru**.

ȚEDÚLĂ s. f. v. **țidulă**.

ȚEDULĂRÍE s. f. v. **țidulărie**.

ȚEDULÍCĂ s. f. v. **țidulică**.

ȚEDULÍCE s. f. (Învechit) Țiduliță **(1)**. *300 florinți ceru, și-i deate, însă de la cutare știut negustoriu în scris să-i aducă. Și dîndu-i o țedulice mică, Moavăț să-l petreacă noaptea peste Dunăre.* N. STOICA, C. B. 236.
— Pl.: *țedulici*.
— **Țedulă** + suf. *-ice*.

ȚEDULÍȚĂ s. f. v. **țiduliță**.

ȚEDULÚȚĂ s. f. (Regional) Țiduliță **(1)**. Cf. LB, ISER.
— Pl.: *țeduluțe*.
— **Țedulă** + suf. *-uță*.

ȚEF¹ s. n. v. **țeh¹**.

ȚEF² s. n. v. **țeh²**.

ȚEFELÉICĂ s. f. v. **țifleică**.

ȚEFLÍU s. m. (Bot.; prin Transilv.) = **secliu¹ (1 b)**. Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, 57, PANȚU, PL., BORZA, D. 58.

ȚEFRÁNG s. n. (Învechit, rar) Ornament la harnașamentul cailor, mai ales la al cailor de călărie. *Sangiacul sau prefectul cetății l-au cinstit cu multe daruri, adecă cu ... zece astrucani înșelați, înfrînați cu țefranguri tot într-ațintite.* ȘINCAI, HR. II, 264/27.
— Pl.: *țefranguri*.
— Din magh. **cafrang**.

ȚEFT¹ s. n. v. **țeh¹**.

ȚEFT² s. n. v. **țeh²**.

ȚEG s. n. v. **țeh²**.

ȚÉGĂR s. n. v. **țechiră**.

ȚEGĂRÉTĂ s. f. v. **țigaretă**.

ȚÉGHER s. n. v. **țaigăr**.

ȚEGHI s. n. v. **țeh²**.

ȚEGLÁR¹ s. m. v. **țiglar¹**.

ȚEGLÁR² subst. (Regional) Gard cu leațuri (Uricani). A III 2.
— Pl.: ?
— **Țaglă¹** + suf. *-ar*.

ȚÉGLĂ¹ s. f. v. **țeclă**.

ȚÉGLĂ² s. f. v. **țiglă¹**.

ȚEH¹ s. n. (Învechit și regional) Breaslă, corporație de meșteșugari. *Să amestecă în meșteșugul țehurilor* (a. 1703). IORGA, S. D. X, 253. *Are mare supărare de țeihiul croitorilor și al cojocarilor* (a. 1707). id. ib. 99. *Înainte de a se deschide o prăvălie, să se înscrie la „țeh"* (a. 1726). id. ib. V, 141. *Să dai dumneata veste la țefii de coj*[o]*cari* (a. 1748). id. ib. XII, 50. *Se îndatorește către ... „orășani din cinstitele țăihuri și alții de opște"* (a. 1783). id. ib. 186, cf. MOLNAR, D. 54/10. *Un om de cinste, fiind din țehiul tăbăcarilor* (a. 1805). IORGA, S. D. XII, 197. *S-au scos din lada c*[institului] *țehi și au plătit pentru lada feciorilor* (a. 1820). id. ib. 216. *Era fata celui mai bătrîn din țehiul faurilor*. BĂRAC, ap. TDRG. *Guvernul se informase despre o mulțime de fapte ... ale țehurilor*. BARIȚIU, P. A. II, 682, cf. CIHAC, II, 431, 432, MÎNDRESCU, I. G. 97, JAHRESBER. II, 211, BARCIANU, TDRG. *În afară de acești meseriași breslași, Brașovul mai dispunea de un număr de 709 meseriași cari nu erau înregimentați în țehiuri*. GOLOGAN, C. R. 43, cf. ARHIVA, XL, 112, SCRIBAN, D., I. CR. II, 219.
— Pl.: *țehuri*. — Și: **țehi, țeih, țeihi, țef** (pl. *țefi*), **țeft** (ARHIVA, XL, 112) s. n.
— Din germ. **Zeche**, magh. **céh**.

ȚEH² s. n. **1.** Bucată (lungă) de lemn, par etc. avînd diferite întrebuințări.

1. (Învechit și regional) Bucată de lemn (sau alt obiect) folosit pentru a marca ceva, pentru a delimita un hotar, o graniță, un ogor etc. Cf. MOLNAR, D. 357/8, MÎNDRESCU, I. G. 97, RĂDULESCU-CODIN, JAHRESBER. X, 216. *A zis că acolo să-l caut'e un'i-o fi țogu la poartă*. DENSUSIANU, Ț. H. 337, cf. COMAN, GL., CHEST. IV 129/110, 171b, L. ROM. 1962, 263. *Ți-am ocolit cu țîfe locul pentru cînepă*. UDRESCU, GL. ✦ (Regional; în formele *țed, țăf)* Răzor² **(1)** servind drept hotar și potecă între două ogoare, două proprietăți etc. *Casele spre ulița se pun la așa-zisul țed, ceea ce e mejdia*. COMAN, GL., cf. CHEST. II 399/1, ib. IV 29/46, 174c, ib. 129/46. ✦ (Regional; în formele *țeghi, țag)* „Țintă" (PAȘCA, GL.), „țintă, țel" (LEXIC REG. II, 42).

2. (Popular; în formele *țef, țeft)* Par¹ în mijlocul unei arii de treierat cu cai, în jurul căruia se înfășoară funia în timpul treieratului; steajăr. *Ca o arie cu țeftul la mijloc*. I. GOLESCU, ap. TDRG, cf. DDRF, DAMÉ, T. 62, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✧ Loc. adv. **La țeft** = la momentul potrivit, la țanc. Cf. ZANNE, P. V, 619. *Îl găsi somnul tocmai la țeft*. id. ib. ✧ Expr. **A ieși (sau a scoate) la țeft** = a scoate la iveală, la lumină, a da în vileag. *Poliția ... scoate ... la maidan, la țeft, alegători d-ai noștri*. JIPESCU, ap. TDRG, cf. DDRF, ZANNE, P. V, 619, TDRG, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar; în forma *țenc)* Cadran solar; gnomon. *Țărcălamul cerului și țencurile și pasul di la vavileneni au luat grecii*. HERODOT², 114.

3. (Prin vestul Transilv.; în forma *țov)* Bucată lungă de lemn, bîtă (CONV. LIT. XX, 1 020, ARH. FOLK. VII, 70, 122, com. din VAȘCĂU); (prin vestul Transilv. și prin Mold.; în forma *țog)* prăjină pe care o au ciobanii (CHEST. V 63/26), (în forma *țuc)* cu cîrlig la vîrf, folosită pentru a prinde oile, c a ț ă (I. CR. I, 60).

4. (Regional; în formă *țău)* Băț cu care se măsoară țuica în butoi (Păușești Otăsău—Băile Govora). COMAN, GL.

5. (Prin vestul Transilv.; în forma *țov)* Băț împodobit cu dantele și panglici, purtat la nuntă. Com. din LUGAȘUL DE JOS—ORADEA, TEAHA, C. N. 278.

6. (Regional; în forma *țăf)* Furcă de tors (Mățău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL. *Aruncă țăfu din brîu că-i vineri!* id. ib.

7. (Regional; la f.; în forma *țeche)* Vargă, băț de undiță (ATILA, P. 29); (în forma *țoghie)* undiță (ALR I 1 739/874). *Spre a putea înșela teama păstrăvului, atît de sălbatic și bănuitor, o țeche cît mai lungă nu strică*. ATILA, P. 33.

8. (Regional; în limbajul plutașilor, în forma *țec)* Cui de lemn în care se fixează cîrma plutei (Cîrlibaba—Gura Humorului). Cf. ARVINTE, TERM. 173. ✦ (Regional; în forma *țenchi)* Cui de care se leagă pluta la mal; (regional) ciocîrlie, iapă. Cf. DSR.

9. (Regional; la f.; în forma *țoghie)* Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor țărănești, la cele două capete ale acoperișului, pentru a fixa leațul cel mai de sus al scheletului; (regional) țeapă **(I 3)**, săgeată **(III 11)** (Bărcănești—Slatina). Cf. CHEST. II 265/87.

10. (Regional; la pl.; în forma *țocli)* Stîlpi care se pun, ca element de susținere, la colțurile caselor țărănești. V. p o p¹ **(I 1 b)**, s ă g e a t ă **(III 6)** (Brașov). Cf. CHEST. II 112/64.

11. (Prin Olt. și Munt.; la f.; în formele *țoghie, țoglie)* Armă de luptă (H IX 29); lance (CONV. LIT. XLIV$_2$, 396, H V 17); săgeată **(I 1)** (NALR—O III MN 239, 1 343/963, 965, 975, 981, 986, 998). *La vreme de primejdie ... știa să se apere, ... cu țoghiile și arcurile*. RĂDULESCU-CODIN, L. 12.

12. (Popular; în forma *țeft)* Orcic. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 627, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, H II 88. ✦ (Regional; în forma *țoft)* Verigă de metal care leagă orcicul de crucea căruței. Com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ.

13. (Regional; în formele *țeg, țăit)* Nuia (de salcie, de mesteacăn, de tei, de carpen sau de orice alt lemn mlădios și subțire) pîrlită în foc și răsucită sau sîrmă groasă (uneori împletită) folosită la legatul bîrnelor unei plute între ele. *Bîrnele sînt legate între ele cu niște gînjuri numite țeguri*. PAMFILE, I. C. 106, cf. ARVINTE, TERM. 173. ✦ (Regional; în formele *țeit, țenchi)* Gînj făcut dintr-un copac subțire, pîrlit în foc și răsucit, sau pripon care servea la ancoratul plutei la mal. Cf. REV. PĂD. XXVII, 238, PAȘCA, GL., ARVINTE, TERM. 173.

14. (Regional; în forma *țoft)* Șoldar. Cf. DAMÉ, T. 50.

II. 1. (Regional) Nume dat unor jocuri de copii: **a)** (în construcția *de-a țăfu!)* joc de copii (H V 17, XI 8) în care se scot cu bățul cantități mici de pămînt din gaura celui care este trimis să aducă țurca aruncată de ceilalți (COMAN, GL., CV 1951, nr. 9—10, 47); **b)** (în construcția *de-a mingea-n țog)* joc de copii,

în care participanții se înșiră de-a lungul unei linii și bat pe rînd mingea aruncată de un jucător aflat de cealaltă parte a liniei și care încearcă să o prindă. Com. din BERZOVIA—REȘIȚA.

2. (Regional; în forma *țog)* Loc anumit spre care trebuie să fugă cel care a bătut mingea la oină; (regional) țel **(1)** (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR SN V h 1 295/76. ✧ Expr. **A fi în țechi** = (la jocul de oină) a se afla la bătaie. Cf. ALR SN V h 1 294/130.

3. (Prin Ban.; în formele *țoic, țoagă)* Groapă în pămînt la jocul de copii numit de-a poarca, v. poarcă[1]. Cf. ALR SN V h 1 302/29, 36.

III. (Învechit) **1.** (În formele *țef, țeft)* Punct de plecare al unei acțiuni; centru (al unei acțiuni). *Țeful* (a. 1615). D. BOGDAN, GL. 113. *De la un țef a curge pre lesne spre isprăvirea lucrului celui folositoriu, și iară la el să săvîrșaste lauda care vine dintr-acel bine* (a. 1720). BV II, 3. *Capitala împărăției era ... în țeful a tot negoțului împărăției.* GORJAN, H. I, 130/7, cf. POEN.—AAR.—HILI, V. I, 239²/30. *Stăntr-al fericirei țef.* I. VĂCĂRESCUL, P. 175/24, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mult prăpăd făcură atunci tătarii ... pînă ce prinseră de veste cei de la țeft.* ISPIRESCU, ap. CADE, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✧ Expr. **A fi la țeft** = a fi, a se găsi într-o poziție-cheie, de care depinde totul, de unde se poate conduce totul. Cf. DDRF, ZANNE, P. V, 619.

2. Moment culminant, decisiv; capăt; scop², țel **(3)**. Cf. MARDARIE, L. 178/26. *Spăsenia ... iaste țeful și vîrful tuturor bunătăților* (a. 1691). BV I, 323. *Se uită ... către un săvîrșit și țef neclătit și nemișcat* (a. 1691). ib. 320. *Fiindcă sînt cum sînt, până la țeful și conețul vieții mele.* FN, 51. *Moldaviia au păzit cu toată întregimea neclintirea ei de țeful credinții* (a. 1821). IORGA, S. D. XI, 206; cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *țehuri.* — Și: (învechit și regional) **țef, țeft,** (învechit, rar) **țenc,** (regional) **țeț, țechi** (ALR SN V h 1 294/130), **țeg, țeghi** (PAȘCA, GL.) s. n., **țéche** s. f., **țenchi, țed, țeit** (PAȘCA, GL., ARVINTE, TERM. 173), **țăf, țău** (COMAN, GL.; pl. *țăuri* și *țeie* id. ib.), **țîf** (UDRESCU, GL.) s. n., **țîfă** (id. ib.), **țîflă** (RĂDULESCU-CODIN) s. f., **țag** (PAȘCA, GL., LEXIC REG. II, 42), **țaghi** (CHEST. IV 129/110), **țăgúr** (L. ROM. 1962, 263), **țog, țov** (CONV. LIT. XX, 1 020, ARH. FOLK. VII, 70, 122, com. din LUGAȘUL DE JOS—ORADEA și din VAȘCĂU, TEAHA, C. N. 278; pl. *țovuri* com. din LUGAȘUL DE JOS—ORADEA) s. n., **țoi** (com. din VAȘCĂU) subst., **țoit** (DAMÉ, T. 50, com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ), **țoic** (ALR SN V h 1 302/36; pl. *țoicuri* ib.) s. n., **țuc** (I. CR. I, 60) subst., **țoágă** (ALR SN V h 1 302/29; pl. *țoguri* ib.), **țóghie** (pl. *țoghii)*, **țóglie** (CONV. LIT. XLIV₂, 396, NALR—O III MN 239, 1 343/998; pl. *țoglii* ib.) s. f., **țóceli** (CHEST. II 112/64) subst. pl.

— Din săs. **zēchə** (germ. **Zeichen)** „semn de hotar (la ogoare)". — **Țăgur:** sg. refăcut după pl. lui *țag.*

ȚEHÁUS s. n. v. **țuhaus.**

ȚEHENÍ vb. IV v. **țăhni[1].**

ȚEHI s. n. v. **țeh[1].**

ȚEHIMÉȘTER s. m. v. **țehmeșter.**

ȚEHLÍT s. n. v. **țălmit.**

ȚEHMÉȘTER s. m. (Învechit) Conducător de breaslă; membru al unei bresle. *Iscălesc: Ioniță Pătraș ț*[eh]*m*[eșter] (a. 1766). IORGA, S. D. XII, 214. *Axentie Comănaru, țehi-meșteri* (a. 1799). id. ib. *Ghiță Șărbănuț țehimeșterul* (a. 1809). id. ib. 200.

— Scris și: *țeh-meșter.* — Pl.: *țehmeșteri.* — Și: **țehimésțer** s. m.

— Din magh. **céhmester.**

ȚEHNÍ vb. IV v. **țăhni.**

ȚEI interj. v. **țîi.**

ȚÉICHERE s. f. v. **țeichiră.**

ȚÉIGLĂ s. f. v. **țeclă.**

ȚEIH s. n. v. **țeh[1].**

ȚEIHI s. n. v. **țeh[1].**

ȚEILANÍT subst. (Învechit) Rubin. *În năsipul auriu se află și grăunțe de ținober ..., țeilanituri, granaturi.* AR (1829), 194²/24.

— Pl.: *țeilanituri.*

— Din germ. **Zeilanit.**

ȚEIȘTÓC s. n. v. **tirștoc.**

ȚEIT s. n. v. **țeh[2].**

ȚEITOÁRE s. f. v. **țîitor.**

ȚEITUÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică o plută) A lega cu sîrmă groasă; a priponi la mal (Vișeul de Sus). ARVINTE, TERM. 173.

— Prez. ind.: *țeituiesc.* — Și: **țîituí** vb. IV. ARVINTE, TERM. 173.

— **Țeit** + suf. *-ui.*

ȚÉIVE s. f. v. **țeavă.**

ȚEL s. n. **1.** (Învechit și regional) Punct, semn care este ochit, care trebuie nimerit cînd se trage cu o armă; țintă[1] **(II 1).** *Coarda înstrunată zbîrnîi cu vuiet și ... săgeata ajunse la țăl, iar unul din feciorii Niobei căzu mort la pămînt..* ODOBESCU, S. III, 301. *Săgețile lui Cama drept țel mi-au ales pieptul.* COȘBUC, S. 43, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN. *Acolo era o mulțime de cătane la pușcate-n țăl.* RETEGANUL, P. III, 18, cf. CABA, SĂL. 101, MAT. DIALECT. I, 196. ✧ (Regional; în construcțiile) *De-a lapta-n țir* (ALR SN V h 1 292/284) sau *de-a lopta-n țul* (ib. 1 292/53), *de-a mingea* (sau *mincea) pe* (sau *în) țel* (ib. 1 292/272, 346) = oină[1]. *De-a țălu* = nume dat unui joc de copii în care unul bate mingea și toți ceilalți încearcă să o prindă; cel ce o prinde încearcă să lovească un semn (o cărămidă așezată pe muchie) și, dacă reușește, trece el la bătaie. Cf. PĂCALĂ, M. R. 202. ✦ (Regional; la jocul de oină) Loc marcat spre care trebuie să fugă cel care a bătut mingea. Cf. ALR SN V h 1 295. ✦ (Regional; în forma *țuli)* Hat, răzor între două ogoare; miezuină **(1)** (Vașcău). Cf. CHEST. IV 29/91.

2. Cătarea puștii. *Sinețile au pre țăvia lor țeluri.* POGOR, HENR. 236. *Scoase o lumînărică de ceară albă, o lipi la buza puștii deasupra țelului.* GANE, N. III, 137, cf. TDRG, CADE, STOICA, VÎN. 25. ✧ Loc. adv. **În țel** sau **în țelul puștii** = în bătaia puștii. *Ba am pus-o* [pușca] *la ochi și am așteptat să-mi vie ursul în țel.* GANE, N. I, 130. *Cînd apăru vulpea, în unghiul de la vale al poienii, el o și avea în țel.* SADOVEANU, O. XI, 212. *Mai bine le-aș avea în țelul puștii.* id. ib. XVI, 14. ✧ Expr. (Regional) **A lua țelul** (ori **pe țel)** sau **a ține țelul** (ori **la țel)** sau **a se uita** (ori **a căuta) pe țel** = a ochi cu pușca. Cf. ALR I 1 217/65, 107, 118, 223, 251, 257, 266, 308, 355, ALR II/I h 11/346.

3. Punct, loc la care cineva vrea să ajungă, spre care se îndreaptă cineva sau ceva, țintă[1] **(II 3);** p. ext. obiectiv către care tinde cineva, punct final, scop², țintă[1] **(III).** *În numele patriei, a căreia*

fericire este cel întâi țăl al statornicilor voastre îndeletniciri (a. 1835). URICARIUL, XIV, 50. *Mîndrul pohodnic va ști țelul pentru care Au fost supus.* CONACHI, P. 261. *Ambiția ... a prefăcut mijlocul în țel.* RUSSO, S. 84. *Văd că mă depărtez de țelul meu.* NEGRUZZI, S. I, 262, cf. PONTBRIANT, D. *Iată, lumea se deșteaptă din adînca-i letargie! Ea pășește cu pas mare către-un țel de mult dorit.* ALECSANDRI, P. II, 6, cf. CIHAC, II, 432, COSTINESCU. *Către țelu-ți-nainte să te-avînți.* BOLINTINEANU, O. 184, cf. 227, 346, LM. *Căruța ... înaintează încetinel și rătăcește fără țel.* ODOBESCU, S. III, 16. *Către țelul care-n noapte le lucește ca un șoare Ei se duc prin zeci de lupte.* EMINESCU, O. IV, 146. *Se aruncă în mare puindu-și drept țel de ajuns niște stînci.* id. N. 131, cf. CARAGIALE, O. VI, 476. *Aceasta era pentru domn a realiza deodată un dublu țel.* RĂȘCANU, L. LXIII. *El e gata să-și jertfească pentru acest țel toată viața.* GHEREA, ST. CR. II, 280, cf. DDRF. *Oceanul Atlantic pune un țel vieții lor rătăcitoare.* XENOPOL, I. R. II, 18. *Spre soare ni-e gîndul și mergem spre el, Lumina ni-e țintă și binele țel.* COȘBUC, P. II, 103. *Ar fi dorit să se ducă trăsura mai departe ... fără țel.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 108. *De la țel cu putere m-abat.* MURNU, I. 28, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ajunsă la țelul spre care tindea de atîta vreme, Răsvan îi poate spune, în sfîrșit: Ești doamnă, Vidro.* LOVINESCU, S. I, 84. *Trebuie să știi cum să atingi acest țel esențial.* TITULESCU, D. 642. *Îmi luasem ca țel malul dimpotrivă, unde mă obișnuisem să văd singurul liman de scăpare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 35. *Nu te-ai avut decît pe tine unică dragoste și țel.* VOICULESCU, POEZII, I, 24. *Cătam un țel nedeslușit pe drumul Din mlaștinile cîmpului latin.* id. ib. II, 152. *N-am nici un țel și nici un plan.* SADOVEANU, O. IX, 93. *Această jucărie a noastră avea o socoteală și un țel.* id. ib. XI, 378. *Își arată amăgirea unor aripi fără țel.* PILLAT, P. 33, cf. SCRIBAN, D. *Corabia se-nclină și-aleargă fără țel.* I. BARBU, J. S. 8. *Viața poate să primească Un țel de care să răspunzi.* ARGHEZI, S. XI, 160. *Lăsînd la o parte țelurile îndepărtate.* CĂLINESCU, C. O. 144. *Victoria individualismului liric își desăvîrșise țelurile.* CONSTANTINESCU, S. II, 315. *În gestul suveran ghicesc un țel subțire.* T iulie 1964, 44. *Nu-și propun ... țelul ... de a reconstitui ... limba strămoșilor.* H. DAICOVICIU, D. 17. *Această ediție și-a atins țelul.* V. ROM. decembrie 1970, 144. *Nu se pot despărți problemele comediei de țelurile educative.* RL, 1977, nr. 10 248.

4. (Regional; în forma *țuli)* Termen, dată, soroc (Șoimuș—Beiuș). Cf. CHEST. V 46/85. [Vitele] *fată unde le prinde țuliu.* ib.

— Pl.: *țeluri.* — Și: (regional) **țil** (ALR I 1 217/308), **țir, țul, țuli, țev** (ALR SN V h 1 295/172), **țeu** (ALR II/I h 11/346) s. n.

— Din germ. **Ziel**, rus. **цель**, magh. **cél.**

ȚELÁȘ s. m. (Regional) Țintaș (Voiniceni—Tîrgu Mureș). Cf. ALR SN III h 725/235, ALRM SN II h 540/235.

— Pl.: *țelași.*

— **Țel** + suf. *-aș.*

ȚELĂLUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Transilv.) A ținti **(II 1)** pe cineva sau ceva cu o armă (sau cu un obiect); a nimeri, a lovi ținta¹ **(II 1)**; (regional) a țeli, a țelui. Cf. ALR I 1 219/190, 227.

— Prez. ind.: *țelăluiesc.*

— **Țel** + suf. *-ălui.*

ȚÉLĂR s. n. v. **țeler.**

ȚELĂZÍ vb. IV v. **țilăzui.**

ȚELELÉȚ adv. = (prin vestul Mold.) **teleleț.** (În expr.) **A se lua țeleleț după cineva** = a urma pe cineva pas cu pas. *Se ia țeleleț după mine, ce să le faci? Așa-s copchiii!* I. CR. VII, 252.

ȚELENĂ s. f. v. **țelină².**

ȚELENÍ vb. IV v. **țelini.**

ȚELENÍȘ s. n. v. **țeliniș.**

ȚELENÍT, -Ă adj. v. **țelinit.**

ȚÉLER s. m. (Bot.; prin Ban., Transilv. și Bucov.; și în sintagma *seler de grădină*, BORZA, D. 21) Țelină¹ **(1)** *(Apium graveolens). Cere ... țelină sau țeler* (a. 1806). IORGA, S. D. VIII, 41, cf. MOLNAR, D. 382/24, BARONZI, L. I, 144, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. X, 216, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG. *O econoamă harnică se silește ... să adune ce-i trebuie pe iarnă: varză, ... țeler.* PĂCALĂ, M. R. 116, cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 21, H XVII 423. *La noi se mai găsesc și morcovi, țeler, tarcăn.* CHEST. VIII 87/32, cf. ALR I 859, ALR II 4 113/284.

— Pl.: *țeleri* (ALR I 859/129, 131) și (rar, n.) *țelere* (BARCIANU). — Și: **țélăr** (BORZA, D. 21, H XVIII 168, ALR I 859/5, 229) s. m., **țéleră** (BORZA, D. 21, ALR I 859/156) s. f., **țélir** (LEXIC REG. 115), **țălăr** (BORZA, D. 21, com. din GRĂDINARI—ORAVIȚA, ALR I 859/100), **țălier** (ALR I 859/12, 30, 375), **țălăr** (BORZA, D. 21), **țălear** (id. ib.), **țăgler** (ALR I 859/573), **zéler** (ȘEZ. XV, 141, ALR I 859/61, 80, 278, 295, 298, 302, 305, 315, 333, 335, 337, 339, 343, 355, 359; accentuat și *zelér* ALR I 859/320), **séler** (ȘINCAI, în DR. V, 556, BARONZI, L. I, 144, BRANDZA, FL. 221, BIANU, D. S., CADE, BORZA, D. 21), **sélăr** (BORZA, D. 21), **céler** (BRANDZA, FL. 221, BARCIANU, BIANU, D. S., PANȚU, PL., BORZA, D. 21) s. m.

— Din săs. **zäller**, germ. **Sellerie**, magh. **celler.**

ȚÉLERĂ s. f. v. **țeler.**

ȚELÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban., Transilv. și Maram.) A ținti **(II 1)** cu o armă sau cu un obiect; a nimeri, a lovi ținta¹ **(II 1)**; (regional) a țelălui, a țelui. *Acolo, în prăpastia aceea, ce ochi omenesc l-ar fi putut țeli?* AGÎRBICEANU, S. P. 122, cf. CABA, SĂL. 101, ALR I 1 217, ib. 1 219/49, 107, 118, 131, 140, 150, 227, 259, ALR SN III h 725/141, ALR—M III h 568/223. *A țălit o pasăre cu praștia.* LEXIC REG. II, 103, cf. MAT. DIALECT. I, 271, 289. *Am țiglit o pasăre.* L. ROM. 1961, 129. *Stăm unul la perete și celălalt să ne țălească cu mingea.* T. DIAL. B. N. 352. *Să-l țălim noi pe el* [cu mingea]. ib. ✧ Intranz. *Teleguțenii, cînd îl văd cu urecheatu, zic așa: popa nostru țelește bine.* AGÎRBICEANU, P. M. 81. *Cînd s-o băgat în apă, unu o țălit cu băltagu ș-o tăiat mîna pruncu* [lui] *hanului.* T. PAPAHAGI, M. 159.

— Prez. ind.: *țelesc.* — Și: **țilí** (ALR I 1 217/9, 56, 61, 80, 280, 298, 305, 363, LEXIC REG. 10, ib. II, 87), **țigli, țulí** (ALR I 1 217/59, 302) vb. IV.

— V. **țel.**

ȚELÍC s. n. v. **ellic.**

ȚELIGRĂDEÁNCĂ s. f. v. **țarigrădeancă.**

ȚÉLINĂ¹ s. f. **1.** (Și în sintagma *țelină de grădină*, BORZA, D. 21) Plantă legumicolă bienală din familia umbeliferelor, cu frunze mari, penate, cu flori albe și cu rădăcină globuloasă, cărnoasă, albă în interior, folosită în alimentație; (regional) țeler, (neobișnuit) achi *(Apium graveolens). Acolo era iarbă, de o chema sealină, multă; și prînzind ei, unul gustă sealină.* MOXA, 354/27, cf. COTEANU, PL. 18. *Cinzeci rădăcin[i] de conopidii, cinzeci rădăcini selină de cea groas[ă]* (a. 1800). IORGA, S. D. VII, 113. *Morcovi, selină, pătrănjel* (a. 1808). id. ib. 44, cf.

LB. *Sfecla, morcovii, țelina ... îndulcesc sîngile.* PISCUPESCU, O. 194/11, cf. VALIAN, V. *Pentru salată de țelină, adaogă o dosă țeapănă de muștar.* MAN. SĂNĂT. 40/1, cf. POLIZU. *Grădinarii seamănă ... morcovi, celină, patlagele vinete.* I. IONESCU, M. 357, cf. CIHAC, II, 698, CONV. LIT. XXIII, 1 056, DDRF, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, D. 180, DAMÉ, T. 188, BARCIANU, ALEXI, W. *Țelina ... crește prin grădini, cultivată.* CATANELE, 30, cf. BIANU, D. S., TDRG. *Prin verdețuri poporul ... înțelege toate zarzavaturile, dar mai ales morcovii, pătrunjelul, țelina.* PAMFILE, A. R. 197, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SIMIONESCU, FL. 355. *Țelina scoate și viermii din intestin, chicr cînd o mîncăm gătită în mîncare.* VOICULESCU, L. 287, cf. BUJOREAN, B. L. 396, SCRIBAN, D. *Planta are o rădăcină asemănătoare cu cea de țelină.* BELEA, P. A. 142, cf. BORZA, D. 21, 146. *Așa sînt: pătrunjelul, păstîrnacul și țelina, cultivate pentru frunzele și rădăcinile lor.* FOTANICA, 145. *Se curăță țelina, se taie felii care se prăjesc în puțin ulei.* S. MARIN, C. B. 180, cf. V. BREBAN, D., H III 139, IV 115, 268, VI 214, X 464, XI 5, 326, XIV 173, XVI 320. *Țălina se cultivă mai mult în bulgării.* ȘEZ. XV, 137, cf. ALR I 859. *Adunăm ... ardei verde, morcov, țelină.* T. DIAL. M. II, 679.

2. Compuse: (Bot.; regional) **țelină-sălbatică** = mărăraș **(2)** *(Oenanthe aquatica). Țelina-sălbatică ... e bună pentru boalele de rinichi.* VOICULESCU, L. 287, cf. BORZA, D. 119; (regional) **țelină-de-izvor** = floare-de-leac *(Ranunculus repens).* BORZA, D. 145; (învechit, rar) **țelină-roșie** = numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. *Semințile ce iaste să să aducă dănăuntru ... mușățel învolt, frusil, selină-roșie, micșunele roșii* (a. 1784). IORGA, S. D. VIII, 82.

— Pl.: *țelini.* — Și: (învechit și regional) **célină, séllnă, țîlînă** (BORZA, D. 21), **țîlînă** (H X 150), **țélnă** (ALR I 859/387, 418, 424, 735, 865, 900, 954, 980) s. f.

— Din slavonul **СѢЛИНА**, bg. **целина.**

ȚÉLINĂ² s. f. (Atestat prima dată în 1536, cf. DERS) **1.** Pămînt, teren, loc care nu a fost lucrat niciodată sau care a fost lăsat multă vreme nelucrat, neîngrijit; paragină[1] **(1)**, (învechit și regional) ogor **(1 1)**, (regional) căței, rît[2] **(2)**. *Țealinea* (a. 1595), DERS. *Să se știe că am vîndut 11 pogoni de țealin[ă] și cu 11 stînjăn di loc* (a. 1638). GCR I, 87/9. *De să va prileji vreun om sărac să-și facă casă sau să răsădească vie pre locul altuia, să se apuce să facă tot de în țealină.* PRAV. 25. *Țealină și mărăcini va fi tot pămîntul.* BIBLIA (1688), 459²/3. *Un pogon de țelin[ă] în pădure* (a. 1695). IORGA, S. D. VII, 305. *Să să știe că i-am vîndut un pogon de vii din dealul Mușelului, însă părăgină, țelină* (a. 1696). BUL. COM. IST. V, 223. *I-am vîndut o vie ..., însă pogoane cîte ar hi părăgină și cu țealină împrejurul viii* (a. 1737). ib. 244. *Jumătat[e] țelină curată și jumătate cu păduri* (a. 1768). IORGA, S. D. VII, 56. *I-am dat o țealină la stupina Pascului, zălog pe 11 florinți și 15 creițari* (a. 1778). id. ib. XHI, 197, cf. MOLNAR, D. 94/22. *Să le dea ispravnicii din loc de țălină, atîta parte de loc, încît să fie după analoghia mărimii moșiei* (a. 1805). URICARIUL, II, 141. *Mărăcina sau neghina ... și în țelină crește de minune.* PETROVICI, P. 241/23, cf. LB. *În acest chip vom pute ara cu un plug într-o zi la moină 40 de prăjini și la țălină 20.* I. IONESCU, C. 29/28. *Arătura de opt prăjini pogonești arate în loc spart și de 5 în țelină să socotește lucru de o zi.* REGUL. ORG. 80/4, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., HEM 1 474, CIHAC, II, 432, COSTINESCU, LM. *Țelina se sapă și se face stratul. Și semința întră-n proaspetul pămînt.* F (1883), 37. *Să are și să semene ghindă în țelina îngrășată cu sîngele lor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 315, cf. DDRF, DAMÉ, T. 61, BARCIANU. [Văzu] *țelina suhaturilor pe care putrezeau tîrtani răsuciți de vînt.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 197, cf. ALEXI, W., TDRG. *Locul cel mai nemerit pentru sămănatul pepenilor este țelina, adecă acel loc care este sau a fost mult timp nelucrat.* PAMFILE, A. R. 175. *Boii pășteau liniștiți și, în răstimpuri, vreunul mugea prelung ori răscolea țelina umedă cu picioarele.* AGÎRBICEANU, S. P. 115. *Să se reînpoporeze țelinele moșiilor ce stăteau de multă vreme necăutate.* N. A. BOGDAN, C. M. 106, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DS. *Boii, cînd aud doina, ară lesne țelina ca și cum ar fi moină.* SADOVEANU, O. XX, 629. *Mai încolo, unde se isprăvea pămîntul negru al bătăturii ..., începea țelina.* DAN, U. 198, cf. SCRIBAN, D. *A doua zi însă, tractoarele n-au mai putut smulge plugurile din țelină.* V. ROM. iulie 1954, 149, cf. PANAITESCU, O. Ț. 125. *Amestecuri de pămînt formate din: pămînt de frunze, turbă, pămînt de țelină.* POTLOG, D. A. 113, cf. MIHĂILĂ, Î. 27, H I 403, II 80, 88, 186, 214, 262; 271, III 4, 38, 71, 96, 266, V 478, VII 184, 358, IX 123, X 69, 465, 539, XII 7. *Uite, mergem să arăm, Țelina să despicăm.* TEODORESCU, P. P. 484, cf. MAT. FOLK. 1 210, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, CIAUȘANU, GL., CHEST. IV 124, 102, ib. 125/20, 29, 42, ALR I 915, ib. 950/56, 148, 270, 528, 618, 677, 727, 790, 880, 887, 890, 896, 940, ALR II 5 073/235, 886, ib. 5 098/531, ALR—M III h 789, ib. h 790, ib. h 801/239, A I 22, V 7, 33, NALR—O IV h 587. *Boii mei cînd aud doina, Ară țelina și moina.* FOLC. MOLD. II, 597. *L-o mai sătura țelina,* se spune la adresa celor lacomi. Cf. ZANNE, P. IV, 144. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Cheltuiala căratului de pămînt și a pregătirii locurilor țeline* (a. 1841). DOC. EC. 750. ✧ Loc. adv. **În țelină** = nelucrat, necultivat; neîngrijit, părăsit **(4)**, părăginit **(2)**. *Pe întinsul terenului aflat în stăpînirea satului ... se aflau încă multe suprafețe lăsate în țelină sau în paragină.* PANAITESCU, O. Ț. 10. ✧ Expr. **A rupe țelina** (sau **țelinile**) v. rupe **(2)**. **A sparge** (sau **a tăia, a strica, a desfunda**) **țelina** = a desțeleni. Com. MARIAN, cf. ALR II 5 073/260, ALRM SN I h 20, ALR—M III h 791. (Cu parafrazarea expresiei) *Îl întrebă, apoi, cum au spart cele peste două mii de hectare de țelină.* V. ROM. iulie 1954, 170. ✦ (Regional) Glie (citā se poate lua o dată cu hîrlețul). Cf. ALR I 950/51, 59, 150, 402, 727, 885. ✦ (Rar) Cantitate de pămînt **(3)**. V. țărină. *Sărind cu toții ca să astupe spărtura și să oprească apa — unii ducînd gunoi în brațe, alții scoțînd țelina cu ghiarele.* SLAVICI, V. P. 163.

2. (Regional) Teren arabil lăsat nelucrat și necultivat timp de unul sau mai mulți ani în scopul refacerii fertilității solului; ogor **(1 2)**, pîrloagă **(1)**. *Locul popușoiului nu este hotărît la noi, îl sămănăm în pîrloagă, toloacă, țălină.* I. IONESCU, C. 63/5, cf. DDRF, N. REV. R. 1910, 88, H X 499, ALR SN I h 7, ALR — M III h 787/240, NALR — O IV h 585.

3. (Regional) Loc pe care crește iarba pentru fin, fineață, sau loc de pe care s-a cosit finul, cositură. *Ovăsul se face foarte roditor într-o țălină de fînaț.* I. IONESCU, C. 23/3. *Cu plugul de lemn să ară țelina (o livade).* LIUBA — IANA, M. 108, cf. H VI 96, ALR I 410/30, 40, 107, ib. 915/90, 107, 136, 542, ib. 935/890, ALR II 5 260/64, ALR SN I h 122, ib. 125, ALRM SN I h 86/47, ALR — M II h 422, ib. h 787/239, A I 31, III 1, NALR — O III h 450/979. ✦ Loc într-o pădure de pe care s-au tăiat copacii; curătură (Fundata — Zărnești). Cf. ALR I 956/772.

4. (Regional) Pășune **(1)**; p. restr. iarbă. Cf. KLEIN, D. 443. *Sta întinse toate bucate Pe țelina verde și ierboasă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 304, cf. H I 269. *Țalină (acea iarbă ce crește pe loc nearat niciodată).* H III 143, cf. 326, VI 96. *Dă de o poiană c-o țelină frumoasă, în a cărei margine se afla un izvor cu apă.* BOTA, P. 29, cf. ALR I 408/59.

5. (Învechit și regional) Pămînt desțelenit de curînd, arat și semănat după ce a stat mai multă vreme nelucrat; ogor **(II 1)**. *Au obicinuit plugarii a semăna bucate ... în moine sau în țealini numai o dată arate.* ECONOMIA, 29/25, cf. H IX 310, X 109, XVI 10, 22, ALR II 5 061/414.

6. (Prin Bucov.) Cîmp, ogor **(II 4)** semănat cu in. Cf. A V 14, 15, GLOSAR REG.

— Pl.: *țelini* și (învechit și regional) *țeline*. — Și: (regional) **țélenă** (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI), **țélnă** (H I 403, ALR I 915/85, 370, 381, 387, 418, 588, 700, 900, 980, ib. 939/900, ALR II 5 072/102), **țérlnă** (ALR I 915/100, 230, 363, 573), **țúlnă** (A III 1) s. f.

— Din v. sl. **цѣлина**.

ȚELÍNDĂR s. n. v. **cilindru**.

ȚELÍNDRĂ s. f. v. **cilindru**.

ȚELINÍ vb. IV. Intranz. (Învechit și regional; despre pămînt) A se preface în țelină² **(1)**; a se înțeleni. V. părăgini **(2)**. *Casa i s-a pustii, Ogoru i-a țeleni.* ȘEZ. IV, 135. ✧ Refl. *Țelini-s-a lumea și spini creaște-vor pre tot pămîntul.* DOSOFTEI, PAR. 130ʳ/22. (Fig.) *Ca o arătură e omul fără de minte... De-l vei lăsa pre el țeleni-se-va și se va înburuiena tot.* BIBLIA (1688), 442²/3.

— Prez. ind.: *țelinesc*. — Și: **țelení** vb. IV.

— V. **țelină²**.

ȚELINIOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui țelină². *Mîndre flori mi-am sămănat Pe o verd'e țăliioară, ... Ling-o răce fîntîioară.* T. PAPAHAGI, M. 21. *Eu, mîndră, că t'e-oi mîna, ... Pă cea verd'e țăliioară.* id. ib. 106.

— Pl.: *țelinioare*.

— **Țelină²** + suf. *-ioară*.

ȚELINÍȘ s. n. (Regional) Pămînt nelucrat; țelină² **(1)**. *Acum pămîntul e umezit de-ajuns pentru... a se ara orice țeleniș.* ap. TDRG. *O să spargem țelenișu ... din pîrloaga oilor.* ALAS 28 XI 1937, 7/4, cf. SCRIBAN, D., H I 367, II 203, VII 406, XII 146, XIII 489, XIV 436.

— Pl.: *țelinișuri*. — Și: **țeleníș** s. n.

— **Țelină²** + suf. *-iș*.

ȚELINÍT, -Ă adj. (Învechit și regional; despre pămînt) Întărit, uscat din cauza secetei sau a necultivării; prefăcut în țelină² **(1)**; înțelenit. V. părăginit **(2)**. *Mărăcinii... de în rădăcină-i smulseră și noiră pămîntul țelenit și aruncară sămînța.* MOXA, 381/20. *Au doară pustiiu m-am făcut..., au pămînt țelinit.* BIBLIA (1688), 493¹/58. *De-ar fi drumu țelenit Aș mere de uni-am vint.* PAULETI, C. 116, cf. ALR — M III h 788/223. *Țintirimu-i îngrădit... Și mormîntu-i țelinit.* BÎRLEA, L. P. M. I, 185.

— Pl.: *țeliniți, -te*. — Și: **țelenít, -ă** adj.

— V. **țelini**.

ȚELINÓS, -OÁSĂ adj. (Despre pămînt) Nelucrat, necultivat; învîrtoșat, tare; înțelenit. Cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Pe-un șes întins și galben, sub arșița de soare, Cinci sute pluguri ară pămîntul țelinos.* ALECSANDRI, P. III, 233. *De cu ziuă pînă-n sară, Pe o coastă țelinoasă, adînc plugurile ară.* BELDICEANU, P. 64, cf. DDRF, BARCIANU. *Roatele țocară mai departe pe pămîntul țelinos al cîmpului.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 106, cf. ALEXI, W. *Să răstoarne cu fierul sfașii mai late, mai înguste, după cum era și pămîntul țelinos ori afînat.* LUNGIANU, CL. 170, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., H II 244. *De mor astăzi, de mor mîne, Or pune pămînt pe mine. Și pămîntu-i țelinos, Nu-i pentru omu frumos.* FOLC. TRANSILV. I, 24.

— Pl.: *țelinoși, -oase*.

— **Țelină²** + suf. *-os*.

ȚÉLÎR s. m. v. **țeler**.

ȚÉLNĂ¹ s. f. v. **țelină¹**.

ȚÉLNĂ² s. f. v. **țelină²**.

ȚELOVÁNIE s. f. (Învechit; în practicile religiei ortodoxe) Moment al slujbei religioase în care, înainte de rostirea Crezului, preoții din altar se îmbrățișează ca semn al înfrățirii; în trecut și credincioșii din biserică se îmbrățișau, obicei păstrat astăzi doar în unele zone; sărutarea păcii. *Cîntă preoții... pren pregiurul svîntului prestol și să face țealovanie în mijlocul lor.* EUSTRATIE, PRAV. 89/19. ✦ (Învechit, rar) Moment al slujbei de înmormîntare în care se dă ultima sărutare la despărțirea de cel decedat. *Fac țealovanie de sărută mortul și cîntă stihurile.* DOSOFTEI, MOLIT. 148ʳ/23.

— Pl.: *țelovanii*.

— Din slavonul **цѣлованиѥ**.

ȚELȘTÓC s. n. v. **tîrștoc**.

ȚELT s. n. (Regional) Cort de pînză; p. ext. pînză din care se face cortul. Cf. ALR II/I MN 122, 3 819/29, 47, 353, 386, ib. 3 822/386, ALRM II/I h 291, A II 12.

— Pl.: *țelturi*.

— Din germ. **Zelt**.

ȚELTÉNI s. m. pl. (Învechit, rar) Celți. *Franțózii, ce să chema mainte galateni și țelteni.* N. COSTIN, L². 27, cf. D. Î. LAT.-ROM. 353.

— Din lat. **Celtae**.

ȚELUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban., Transilv. și Maram.) A ținti **(II 1)** cu o armă sau cu un obiect; a nimeri, a lovi ținta¹ **(II 1)**; (regional) a țelălui, a țeli. Cf. TDRG, CADE, VAIDA. *Vornicii mirelui pe rînd se opintesc a-țelui și pușca oul.* DENSUSIANU, Ț. H. 237. *Orișicine de-a veni, Pușca mea l-a țălui, Buzduganul l-a turti.* COM. SAT. I, 60, cf. ALR I 1 217, ib. 1 219/18, 77, 79, 100, 215, 255, 268, 347, 359, ALR II/I h 11/353, ALR II/130, ALR — M III h 568/227. *Am țeluit o pasăre.* MAT. DIALECT. I, 196. ✧ Intranz. *Luîndu-și pușcuța... se pune-n rînd ca să țăluiască și el.* RETEGANUL, P. III, 18. *Un hoț de poteraș, El în Petru țeluia, Mațele i le vărsa.* DENSUSIANU, Ț. H. 295. *Am țeluit drept în mijloc.* MAT. DIALECT. I, 196.

— Prez. ind.: *țeluiesc* și *țélui*. — Și: **țîluí** vb. IV. ALR I 1 217/5, 30, 40, 51, 63, 69, ALR SN III h 725/53.

— **Țel** + suf. *-ui*.

ȚELUITÓR s. m. (Regional) Țintaș **(1)**. Cf. ALR SN III h 725/272, ALRM SN II h 540.

— Pl.: *țeluitori*. — Și: **țîluitór** s. m. ALR SN III h 725/53.

— **Țelui** + suf. *-itor*.

ȚELULÁR, -Ă adj. v. **celular**.

ȚELULÁRIU, -IE adj. v. **celular**.

ȚELÚLĂ s. f. v. **celulă**.

ȚELULÓS, -OÁSĂ adj. v. **celulos**.

ȚEMÉNT s. n. v. **ciment**.

ȚEMENTÁ vb. I v. **cimenta**.

ȚENC s. n. v. **țeh²**.

ȚENCHI¹ s. m. (În formule de eliminare la jocurile de copii; cu sens neprecizat, probabil) Numărul 5.

Ana, Mana, Două, Pana, Trei, Hurlup, Troscoi, Broscoi, ... Capriţa, Ţelelenchi, Ţenchi. PAMFILE, J. III, 29, cf. II, 67.

— Etimologia necunoscută.

ȚENCHI[2] s. m. v. **tenchi[2]**.

ȚENCHI[3] s. n. **1.** (Învechit, astăzi în expr.) Semn care marchează graniţa, hotarul unui teritoriu; p. ext. graniţă, hotar, margine. *Acesta Mahmet Ţara Muntenească şi Machidonia au supus, şi ţenchiul sau hotariul turcesc pînă la Madenanici l-au mutat.* SIMION DASC., LET. 105. *Dionisie Vacchos au pus stîlpii şi ţenchiul armelor sale în ostroavele ochianului despre răzsărit.* CANTEMIR, HR. 88, cf. TDRG, ZANNE, P. V, 618. ◇ Fig. *Precum prieteşugul, aşe neprieteşugul hotarele şi ţenchiurile sale are.* CANTEMIR, IST. 215. ◇ Expr. **A umbla din ţenchi în ţenchi** = a umbla din loc în loc după ceva. Cf. SCRIBAN, D. *Umblă din ţenchi în ţenchi ... şi nu găseşte ce să mănînce.* I. CR. V, 280. (Prin nord-estul Olt.) **A umbla în ţenchi după** (ceva sau cineva) = a căuta cu orice preţ să obţii ceva (sau să găseşti pe cineva) de care ai mare nevoie. Cf. MAT. DIALECT. I, 237. (Prin nord-vestul Munt. şi prin Olt.) **A da din ţenchi în ţenchi** = a se frămînta, a se zbate pentru a ieşi dintr-o situaţie dificilă; a da din colţ în colţ. Cf. ZANNE, P. IV, 341, LEXIC REG. II, 32, UDREŞCU, GL. ✦ (Învechit) Capăt, limită în timp. *Strîmtoarea vremii şi mai vîrtos lipsa a unor istorici foarte de treabă, ţenchiul sfîrşitului ne-au abătut.* CANTEMIR, HR. 49. ◇ Expr. **A pune ţenchi** (sau **ţenchiul**) (unui lucru, unei situaţii) = a face să înceteze, a pune capăt. *Letopiseţ întreg să aştepţi de la noi de om avea dzile şi nu va hi pus prea vecinicul sfat puternicului Dumnedzău ţării aceştiia ţenchi şi soroc de sfîrşire.* M. COSTIN, O. 42. *Supt acesta împărat, istoricii greceşti ..., ca cum ar pune ţenchiul pentru numele Dachiii a pomeni..., tac; apoi iarăş supt numele vlahilor, de romanii din Dachia încep a pomeni.* CANTEMIR, HR. 337. *Nu se punea ţenchi sau hotar supărărilor, grelelor şi nevoilor ce venea ţării.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 152/12. ✦ Fig. Perioadă, răstimp al vieţii; limită, sfîrşit al vieţii. *Moartea Iancului Vodă au fost cu învăţătura împăratului turcesc, de i-au tăiat capul... Aşa au petrecut Iancul Vodă ţenchiul său.* SIMION DASC., LET. 251, cf. 234, DDRF. *Să nu spuie nepoţii ... că nu am fost rîvnitori a scrie ale noastre, ce ne-am trecut ţenchiul pre acest pămînt asămine herelor şi dobitoacelor celor proaste.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 64, cf. SCRIBAN D.

2. (Învechit şi regional) Semn făcut pe un vas în locul pînă unde ajunge vinul. V. ţanc[2] **(1)**, ţăncuşă **(I 4)**. *La o bute de vin să i se ţie în samă din ţenchiul vasului, atît pentru scădere, cît şi pentru băutul lui* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 353. *„Ţănciul" era semnul pînă unde turna vinul în vas.* C. GIURESCU, P. O. 139, cf. COMAN, GL. ◇ Expr. **A lua ţenchi de la un vas** = a măsura cu ţancul[2] **(1)** cantitatea de lichid dintr-un vas. *Am pus de au loat ţînchiuri de la vasăle cu vin din pivniţă* (a. 1835). IORGA, S. D. XXI, 223.

3. (Învechit) Ţel, scop, ţintă. *Ei singuri ... din toată socoteala carea înainte îşi punea, departe de la ţenchiu-i se abătea.* CANTEMIR, IST. 30. *Înainte puind noi socoteala şi tot ţenchiul ostenintei noastre ..., că Dachia noastră au fost de la Traian... descălecată şi lăcuită ... să dovedim.* id. HR. 181, cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U. ◇ Fig. *Mai aproape de ţenchiul voroavei meale să mă lipesc.* CANTEMIR, IST. 47.

— Pl.: *ţenchiuri.*

— Etimologia nesigură. Cf. ţeh[2].

ȚENCHI[4] s. n. (Prin Mold.; în expr.) **A da ţenchi** = a închina cu paharul, ciocnind. Cf. ALR I 1 726/552, 558, 582.

— Formaţie onomatopeică.

ȚENCHI[5] s. n. v. ţanc[2].

ȚENCHI[6] s. n. v. ţanc[3].

ȚENCHI[7] s. n. v. ţeh[2].

ȚENCÚŞĂ s. f. v. ţăncuşă.

ȚÉNDURĂ s. f. v. ţandără.

ȚENEÁ vb. II v. ţine.

ȚENGĂNÍ vb. IV v. ţingăni.

ȚENGĂNÍRE s. f. v. ţingănire.

ȚENGHIÁR s. n. (Învechit, rar) Numele unui fel de vopsea. *În loc de lolachiu, pune lazur persicesc sau ţenghiar şi puţintel ou* (a. 1805). GRECU, P. 91.

— Pl.: ? — Şi: **ţinghiár** (pronunţat *-ghi-ar)* s. n. GRECU, P. 99, 101, 394.

— Etimologia necunoscută.

ȚENÍT s. n. v. **zenit.**

ȚÉNSOR s. m. v. **cenzor.**

ȚENSORÍN s. m. (Învechit, rar) Persoană care a îndeplinit (de două ori) funcţia de cenzor. D. Î. LAT.-ROM. *Cato, ţinsorinul... au văzut pe un bătrîn suspinînd şi lăcrămînd.* N. COSTIN, C. 199. *Cnei Flavie, ţensorin, grăie.* id. ib. 621.

— Pl.: *ţensorini.* — Şi: **ţinsorín** s. m.

— Din lat. **censorinus.**

ȚENSÚRĂ s. f. v. **cenzură.**

ȚENT[1] s. n. v. **cent.**

ȚENT[2] s. n. v. ţintă[1].

ȚENTÁUR s. m. v. ţintaură.

ȚENTÁURUS s. m. v. **centaur.**

ȚENTERÍN s. n. v. ţintirim.

ȚÉNTI s. m. (Prin Transilv. şi Bucov.) Centimetru. LEXIC REG. II, 55. *N-am găsit nici un ţenti de pînză la prăvălie.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. T. DIAL. B. N. 352.

— Pl.: *ţenti.* — Şi: **ţintă** (GLOSAR REG.) s. f., **ţăntín** (com. din STRAJA — RĂDĂUŢI) subst.

— Din germ **Zenti,** magh. **centi.**

ȚENTNÁR s. n. v. ţentner.

ȚÉNTNER s. m. (Învechit) Unitate de măsură echivalentă cu 50 de kg (în Germania) sau cu 100 de kg (în Austria); p. ext. cantitate de marfă egală în greutate cu această unitate de măsură. *Şi mai scump cumpăra ţitnariul de pîine coaptă.* N. COSTIN, L. 505. *Aceste şăici pot purta o greutate de cinci sute de ţentneri.* IST. AM. (1795), 61[1]/5. *3 ţentnari jumalt cîte 60 lei* (a. 1825). FURNICĂ, D. C. 303. *Ori în ce altă vreme se va putea aduna o povară de cel puţin 800 ţentneri, o corabie va fi numaidecît gata a pleca.* CR (1836), 44/39. *Ţentnarile Vienei.* I. IONESCU, C. 222/13, cf. TDRG, T, PAPAHAGI, C. L. 49. ◇ (Învechit; în sintagma) *Ţintă mare* = majă **(1)**. *706 bucăţi ce cîntăresc două miie cinci sute optzeci şi trei ţinte mari (măji)* (a. 1846). DOC. EC. 895.

— Pl.: *ţentneri.* — Şi: **ţentnár** s. n., **ţitnár** s. m., **ţintă** s. f.

— Din germ. **Zentner.**

ȚENTRÁL, -Ă adj. v. **central.**

ȚÉNTROM s. n. v. **centru.**

ȚÉNTRU s. n. v. **centru.**

ȚENTRUFUGÁCE adj. v. **centrifug.**

ȚENȚELÁT, -Ă adj. v. **țințelat.**

ȚENÚT s. n. v. **ținut[1].**

ȚENZÁR s. m. v. **ținzar.**

ȚENZÚRĂ s. f. v. **cenzură.**

ȚEOLÍT s. m. v. **zeolit.**

ȚEP[1] s. m. v. **țeapă.**

ȚEP[2] subst. **1.** (Învechit, rar) Rînd **(1)**, șir **(I 1)** (mai ales de soldați). Cf. CIHAC, II, 432, JAHRESBER. XXVI-XXIX, 43.

2. (Prin Mold.) Izolare preventivă a animalelor din cauza unei epidemii; carantină. Com. din CÎNDEȘTI — BUHUȘI. ✧ Expr. **A pune sub țep** = a ține în carantină; a izola; (învechit și regional) a țepui **(2)**. *Boala de vite bîntuind aceste locuri... vitele sînt puse supt țep... și oamenii sînt împiedecați a avea liberă circulațiune.* I. IONESCU, D. 384. *De îndată ce se ivește boala de vite într-un sat, se pun sub țep atît vitele cît și oamenii.* id. ib. 472.

— Pl.: ?

— Din rus. **цепь.**

ȚEPÁ vb. I v. **înțepa.**

ȚEPÁR[1] s. m. v. **țipar[1].**

ȚEPÁR[2] s. n., s. m. **1.** S. n., s. m. (Regional) Țăpoi[2] **(2)**. Cf. CHEST. II 256/288, 348, ib. 265/258, ALR II 5 034/346, com. din CIUBANCA — DEJ, GL. OLT. (Glumeț) *C-au să capet'e O vale d'e lapt'e, Un furcoi d'e slănină Ș-un țăpar d'e ouă.* T. PAPAHAGI, M. 84, cf. NALR — O IV h 627/910. ✦ P. ext. Cantitate de fîn care se poate lua o dată cu țăpoiul[1] **(2)**. V. pală[1] **(1)**. Com. MARIAN.

2. S. m. (Regional) Unealtă agricolă de forma unei săpăligi **(1)** ascuțite; (regional) țepușă **(I 3 b)**. V. țeperiguță, țepigă **(3)** (Groși — Baia Mare). Cf. ALR II 6 795/349.

3. S. n. (În limbajul muncitorilor forestieri) Lemn înfipt în pămînt care sprijină marginile uluculuiui pe care vin bușteni de pe munte la vale. ARVINTE, TERM. 173.

4. S. n. (Prin Maram.) Crestătură făcută în urechea oilor ca semn de recunoaștere. *Păcurarii își însamnă oile așa că le taie în urechi... țăpar în vîrfu urechii.* CHEST. V 156/8, ib. 156/99.

— Pl.: (n.) *țepare*, (m.) *țepari.*

— **Țeapă** + suf. *-ar.*

ȚEPÁȘNIȚĂ s. f. v. **țipaniță.**

ȚEPĂLĂU subst. (Regional) Lingură mare de lemn (Ieud — Vișeul de Sus). Cf. CI, 1984, 47, T. PAPAHAGI, M. 235.

— Pl.: ?

— **Țeapă** + suf. *-ălău.*

ȚEPĂRLÚI s. m. v. **țepărnie.**

ȚEPĂRLÚIE s. f. v. **țepărnie.**

ȚEPĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Ascuțit la vîrf; țepos **(1)**. Cf. JAHRESBER. XVII, 90.

— Pl.: *țepăroși, -oase.*

— **Țeapă** + suf. *-âros.*

ȚEPĂRÚC s. m. (Rar) **1.** Ghimpe (la plante); țeapă **(II 2)**. Cf. ALEXI, W.

2. Țep[1] (v. țeapă **II 3)** (la animale). Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *țepăruci.*

— Cf. țepăruie.

ȚEPĂRÚI s. n. v. **țepărnie.**

ȚEPĂRÚIE s. f. **1.** (Regional) Băț sau vergea de lemn ascuțită la un capăt. V. țăruș **(1)**. Cf. CIHAC, II, 430, ALEXI, W. *Se înfig niște țăpîrlui de trestie.* PAMFILE, J. III, 42, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Și-a facut un țăpîrlui lung și de călare-l înfige-n lubeniță.* PLOPȘOR, C. 92. *O îngrăditură făcută din pari... prevăzută cu streșină (făcută din țăpîrlui împletite cu nuiele).* CHEST. II 402/7. *Neșce țăpîrloaie mic d'e ... l'emn ca semnalizare, ca să știe omu unde să facă gropile.* GL. OLT. ✦ (Prin Transilv.) Așchie mică. Cf. VALIAN, V., ALIL 1983-1984, 315.

2. (Regional) Fiecare dintre parii[1] **(1)** așezați vertical la car, care servesc la susținerea unei încărcături mai mari (MARIAN, NU. 365, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 142, PASCU, S. 135, CADE, FRÎNCU — CANDREA, M. 152, ALR II 5 231/27, ib. 5 232/105); fiecare dintre cei patru pari[1] **(1)** înfipți vertical la extremitățile oplenelor saniei, care servesc la sprijinirea încărcăturii (ALR I 833/98, ALR SN II h 357, ALRM SN I h 239); țeapă **(I 2)**, țepușă **(I 2)**. *Dacă se cară fîn, se prind acești drugi pe la colțuri cu cîte o țepușă ... sau țăpăruie, cam de un metru, ascuțită la vîrf.* PAMFILE, I. C. 136. *Pun țăpăruile că ne ducem după grîu.* VICIU, GL.

3. (Regional) Par[1] **(1)** pe care se clădește claia de fîn; (regional) țepușă **(I 1)**. V. prepeleac **(I 2 e)**. Cf. A III 1, 2, 4, 12, 17, 19, IV 5.

4. (Prin sud-vestul Transilv.) Fiecare dintre parii[1] ascuțiți care se așază în vîrful caselor țărănești (și de care se prind paiele de pe acoperișul casei). V. săgeată **(III 11)**, țeapă **(I 3)**, țepușă **(I 1)**. Cf. CHEST. II 252/4, ib. 253/4, ib. 265/4, 49.

5. (Prin sud-vestul Transilv.) Bucată mică de leat care se fixează la streașină într-o scîndură mai lată pentru a susține paiele de pe acoperiș. Cf. GREGORIAN, CL. 63, CHEST. II 252/4, ib. 253/4, ib. 265/4.

6. (Învechit) Ghimpe (la plante); țeapă **(II 2)**. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Învechit și regional) Țeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. KLEIN, D. 442, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 430, DDRF, GHEȚIE, R. M., JAHRESBER. XIX-XX, 87, ȘĂINEANU, D. U., ALR I 929/144, ALR II 5 180/141, ALR — T 1 024/374, 375.

7. (Regional) Țep[1] (v. țeapă **II 3)** (la animale). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XIX-XX, 87.

— Pl.: *țepărui.* — Și: **țepîrúie** (PONTBRIANT, D.), **țepurúie** (scris *țăpuruie* VALIAN, V.), **țepîrlúie** (ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., scris *țăpîrluie* POEN. — AAR. — HILL, V. I, 187), **țepîrlíe** (ALR I 929/144) s. f., **țepărúi** (BARCIANU, ALEXI, W.) s. n., **țepărlúi** (CIHAC, II, 430), **țepîrlúi** s. n., **țepărlúie** (ALR II 5 180/141), **țepîrloáie** (GL. OLT.) s. n. pl., **țepilúie** (BARCIANU) s. f.

— **Țeapă** + suf. *-ăruie.*

ȚEPĂRÚȘĂ s. f. (Regional) Par[1] **(1)** pe care se clădește claia de fîn; (regional) țepușă **(I 1)**. V. prepeleac **(I 2 e)** (Petrila). Cf. A III 17.

— Pl.: *țepăruși.*

— **Țepar[2]** + suf. *-ușă.*

ȚEPCĂRÍE s. f. (Prin vestul Munt.; cu sens colectiv) **1.** Mulțime de țepi[1] (v. țeapă **II 1)** rămase după secerat sau după cosit. Cf. UDRESCU, GL. *E numa țepcărie pe cositură (sau pe miriște); nu e de umblat desculț.* id. ib.

2. Grămadă de aşchii de lemn. Cf. UDRESCU, GL. *Adu niște țepcării de ațițat focul, de la tocător.* id. ib.

— Pl.: *țepcării.*

— **Țeapcă** + suf. *-ărie.*

ȚEPCHIN s. m. (Bot.; prin Bucov.) Tulichină *(Daphne mezereum).* Cf. PANȚU, PL. 319.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ȚEPELEGÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A curăța răzoarele de buruieni cu ajutorul unei săpăligi (Balș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64.

— Prez. ind.: *țepelegesc.*

— V. **țepeligă[2].**

ȚEPELÍGĂ[1] s. f. **I. 1.** (Prin Ban. și Olt.) Bucată (mică) despicată dintr-un lemn sau dintr-o scîndură (de obicei ascuțită la un capăt). V. țandără **(1).** Cf. PASCU, S. 249. *Mi-am făcut arc și tolbă cu săgeți ... dar nu arc așa de mîntuială, o nuia îndoită legată cu ață și o țepeligă de șindrilă drept săgeată, ci arc adevărat.* AL. LUPULUI, P. G. 62, cf. CADE, com. din FĂDIMAC — LUGOJ. ✦ (Regional) Țeapă **(II 4)** (care intră sub piele sau sub unghie). Cf. POEN. — AAR. — HILL, V. I, 530, CIHAC, II, 430. *I-a vîrît țăpliji sub unghiile de la mînă.* N. REV. R. I, nr. 2, 155 (supl.), cf. BIANU, D. S., BL IV, 97, SCRIBAN, D. *Mi s-a băgat în degți o țăpligă.* VICIU, GL. *Mi-a intrat o țăpligă în picior.* BOCEANU, GL., cf. CIAUȘANU, GL., com. din FĂDIMAC — LUGOJ, ALR II/I h 93.

2. (Prin Olt. și vestul Munt.) Frigare de lemn; (regional) țepușă **(I 3 e).** *Teofil Frumosu mînca pește fript în țăpligă.* V. ROM. decembrie 1963, 52. *Fă-mi o țipiligă din nuiaua asta.* UDRESCU, GL.

3. (Prin Olt.) Par[1] **(1)** ascuțit cu care se fac găuri în pămînt pentru semănatul porumbului. V. chitonag, par[1] **(3 a).** Cf. LEXIC REG. 87, com. din TROIANU — ROȘIORI DE VEDE.

4. (Prin Ban. și Olt.) Bucată dintr-un trunchi de copac (com. din ORAVIȚA, ALR I 984/12, 79), avînd lungimea de un metru (A III 6), care servește ca lemn de foc (com. din CARANSEBEȘ, com. PETROVICI). *Hercules ... pre grămada de țăpligi aprinse să arunce și însuși arse.* N. STOICA, C. B. 71. *Lemnele de ars grămădite în strînjân constau din țăpligi.* Com. din SASCA MONTANĂ — MOLDOVA NOUĂ. ✦ (Prin Olt. și prin sudul Transilv.; mai ales la pl.) Aşchii, surcele, vreascuri cu care se aprinde focul. Cf. NALR — O II h 221, ib. h 222, ALR — T 733/430, 455, 457.

5. (Regional) Rangă de fier, cu vîrful lat, întrebuințată la săparea gropilor pentru stîlpii de telegraf (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 87.

6. (Prin Dobr.; în forma *țapaligă)* Unealtă de pescuit formată dintr-o prăjină de 5—8 metri de care se leagă o sfoară cu 10—15 cîrlige de undiță și o greutate care le coboară spre fundul apei; (regional) țaparină. Cf. SCRIBAN, D.

7. (Regional) Una dintre cele două pîrghii ale joagărului care servește la punerea în mișcare a acestuia (Răşinari — Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 462.

8. (Prin sudul Transilv. și nordul Olt.) Bucată despicată dintr-un lemn, cu care se curăță fierul plugului de pămînt (ALR SN I h 23, ALRM SN I h 17); otic **(1)** (NALR — O IV h 639).

9. (Regional) Bucată de lemn, de forma unui cuțit, care se întrebuințează la desfacerea pănușilor de pe știuletele de porumb. Cf. VÎRCOL, V. 101, com. din TROIANU — ROȘIORI DE VEDE.

10. (Prin Olt.; în forma *țepligă)* Epitet dat unui om arțăgos. Cf. CIAUȘANU, V. 206.

II. 1. (Regional; în forma *țepligă)* Țeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. ALR I 929/109, NALR — O III MN 218, I 024/911, ALR — T 1 024/400, 429.

2. (Regional) Ghimpe (la plante); țeapă **(II 2)** (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 207/49.

3. (Prin vestul Munt.; în forma *țipiligă)* Parte a tulpinii unei plante rămasă în pămînt după ce planta a fost tăiată. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țepeligi.* — Și: **țapalígă** (SCRIBAN, D.), **țaplígă** (ALR I 984/12), **țeplígă** (pl. și *țeplige* ALR I 929/109), **țeplícă** (NALR — O II h 222/977), **țoplígă** (com. din FĂDIMAC — LUGOJ, ALR II/I h 93/76), **țipilígă** (LEXIC REG. 87, UDRESCU, GL.), **țiplígă** (ALR II/I h 93), **țipirígă** (ALR II 6 795/219, GL. OLT.) s. f.

— **Țeapă** + suf. *-ăligă.*

ȚEPELÍGĂ[2] s. f. = **săpăligă.** (Prin Olt. și vestul Munt.) Unealtă agricolă de forma unei săpăligi **(1)** (CIAUȘANU, V. 207, UDRESCU, GL.) ascuțite (ALR II 6 795/219, 812), folosită pentru scoaterea buruienilor din semănături (LEXIC REG. 87); (rar) plivitoare (v. plivitor **3),** (regional) țeperiguță, țepigă **(3).** V. țepar[2] **(2),** țepușă **(I 3 b).** *Acolo une nu ies toate boabele..., căutăm cu țepeliga..., c-un cuțit sau c-un fier ascuțit.* T. DIAL. M. I, 202.

ȚEPELÍN s. n. v. **zepelin.**

ȚÉPEN, -Ă adj. v. **țeapăn.**

ȚEPENEÁLĂ s. f. (Regional) Scrobeală **(2)** (Voivozi — Șimleul Silvaniei). Cf. ALR SN IV h 1 230/325.

— **Țepeni** + suf. *-eală.*

ȚEPENÍ vb. IV. (Învechit și regional) **1.** Intranz. (Despre ființe; p. ext. despre corpul lor sau părți ale corpului lor) A deveni țeapăn **(1),** a nu se mai putea mișca sau îndoi din cauza frigului, a unei boli etc.; a înțepeni. *Adus-am un fiu al mieu la tine, că are duh mut... și scîrșcă în dinți și țepenește.* VARLAAM, C. 51. *Caii la cară... cum sta înhămați așea, au țăpenit de răceală* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 58/6, cf. KLEIN, D. 442, LB, ISER, PONTBRIANT, D. *D-apoi ce-i asta, de mă faci să stau atîta la poartă, de tot țăpenesc.* COM. SAT. V, 95, cf. ALR I/I h 149/357, ib. h 150, ALR I 152/24, ALR SN III h 800, NALR — B I h 125/88. ✧ (Construit cu dativul pronumelui personal) *Îndatăș îi... țăpăniră mîinile ca di her și nu pute să le întoarcă către dînsul după fire lor* (cca 1750). GCR II, 57/2, cf. ALR I/I h 150, ALR I 152/347, ALR SN III h 800. *Mi-o țepenit d'ejet'ile d'e frig.* ib. h 800/279. ✧ Refl. *Baba tot mai tare se țepenea, pînă și-a dat sufletul.* MARIAN, S. R. II, 122, cf. ALR I/I h 149/333. ✧ Tranz. (În descîntece) *Potcă d'in pădure ..., D'e spate nu-l țăpeni, D'e cap nu-l ameți.* T. PAPAHAGI, M. 130. ✦ A înlemni, a încremeni (de mirare, de frică, de groază etc.). *Zaharia se spămîntă și de frică țepeni.* VARLAAM, C. 460. (Fig.) *Sufletul, ... deaca veade pre muncitoriul diavolul, să sparie și de frică țepenește și moare.* id. ib. 176.

2. Tranz. A face să nu se miște, a fixa; a înțepeni. *Funea ceaea mai groasă ce e la corabie, ... ce cu nusa leagă cătușile de o țepenesc.* CORESI, EV. 294, cf. MOLNAR, D. 300/28, KLEIN, D. 442, ISER.

Țăpenește bine masa [să nu se miște]. ALR SN V h 1 317/36, cf. ALRM SN III h 1 117/36. ✧ Refl. pas. *Dopurile ... se pot pune pre vranele buților, numai să nu se țepenească în vrane, pînă cînd nu se va așeza mustul.* ECONOMIA, 164/24. ✧ Refl. Fig. *Și tu... țepenitu-te-ai întru ei și parte ai avut de rădăcină.* CORESI, L. 259/16. ✧ Intranz. *Una ară, Doi se miară, Patru țepenește, Unu sgîțîiește* (Porcul). GOROVEI, C. 303. (Fig.) *Ceia ce ... vor fi întru credință țepeniți.* CORESI, L. 260/13.

3. Refl. (Regional; despre substanțe grase) A se slei (Voivozi — Șimleul Silvaniei). Cf. ALR SN IV h 1 121/325. [Untura] *să țepenește.* ib., cf. ALRM SN III h 939/325. ✦ (Despre sînge) A se coagula (Voivozi — Șimleul Silvaniei). Cf. ALR II 4 127/325. ✦ A se întări, a se usca (Moisei — Vișeul de Sus). Cf. GLOSAR REG. *Tocmagii se mai țepenesc.* ib.

4. Refl. (Învechit, rar) A deveni rezistent, viguros. *Bolnavul se însănătoșază, nepriiatinul se învîrtoșază, lîngedul se țăpinește, slabul pașii își sprijenește.* CANTEMIR, IST. 325. ✦ A se păstra, a se conserva mai bine. *Nece să bagi vin nou în foale vechiu, că ... acela foale se va topi și vinulu se va vărsa ..., ce bagă vinul nou în foale nou și amîndoi se vor țepeni.* TETRAEV. (1574), 13.

— Prez. ind.: *țepenesc.*

— V. **țeapăn.**

ȚEPENÍE s. f. (Învechit și regional) Putere, forță, tărie; vigoare, robustețe. *Domnul însuși ... destinge pre pămînt cu tăriia sa și cu putearea și cu țepeniia.* CORESI, EV. 461, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CADE. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *Țăpenie de om ca ... ăsta, mai rar.* UDRESCU, GL.

— Accentuat și: (regional) *țepénie.* UDRESCU, GL. — Pl.: *țepenii.*

— **Țeapăn** + suf. *-ie.*

ȚEPENÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) țepeni; soliditate; rigiditate. *Obiectul pipăirei sînt proprietățile trupurilor ceale mehanice: tărimea, molimea, țepenirea.* ANTROP. 172/17, cf. ISER.

— V. **țepeni.**

ȚEPENÍT, -Ă adj. (Regional) Care nu se poate mișca sau îndoi din cauza frigului, a unei boli etc., înțepenit (KLEIN, D. 442); (despre oameni) care nu-și poate mișca mîinile sau picioarele, fiind schilod din naștere (NALR — B I h 122, ib. h 123/62). *Sv[î]nt[u]l, întrînd, deșchisă ușile cămărilor împărătești. Și fugiră toți, iară unii de departe prăviia țepeniți de frică.* DOSOFTEI, V. S. februarie 324v/29. *A fost stat (băiatul) la poartă și a tot bătut, de tot a fost țăpenit.* COM. SAT. V, 95.

— Pl.: *țepeniți, -te.*

— V. **țepeni.**

ȚEPENITÚRĂ s. f. (Regional) Înțepenire din cauza unei boli, a frigului etc. *Fugi, potcă cu mîiare, Cu strigare, Cu siori, Cu țăpenituri.* T. PAPAHAGI, M. 130. ✦ (În forma *țepinitură*) Piele îngroșată, întăritură. Cf. DR. V, 306.

— Pl.: *țepenituri.* — Și: **țepinitúră** s. f.

— **Țepeni** + suf. *-itură.*

ȚEPERÍG[1] s. m., s. n. v. **țipirig**[1].

ȚEPERÍG[2] s. n. v. **țipirig**[2].

ȚEPERIGÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Munt.) Ca țipirigul[1] **(1).** SCRIBAN, D. 1 362. *Fin țăperigos.* id. ib.

— Pl.: *țeperigoși, -oase.*

— **Țeperig**[1] + suf. *-os.*

ȚEPERIGÚȚĂ s. f. (Prin Olt.) Unealtă folosită pentru scoaterea buruienilor din semănături; (rar) plivitoare (v. plivitor **3),** (regional) țepeligă[2] (v. săpăligă **1),** țepigă **(3).** V. țepar[2] **(2).** țepușă **(I 3 b).** Cf. GL. OLT.

— Pl.: *țeperiguțe.*

— **Țepeligă** + suf. *-uță.*

ȚEPÍE s.f. (Regional) Țepușă **(I 2)** la sanie (ALR SN II h 357/334, ALRM SN I 239/334) sau la car (ALR II 5 633/334); țeapă **(I 2)** (Moftinul Mic — Carei).

— Pl.: *țepii.*

— **Țeapă** + suf. *-ie.*

ȚEPÍGĂ s. f. (Regional) **1.** Așchie (Butoiești — Strehaia). Cf. GL. OLT.

2. Țepușă **(I 2)** la sanie (ALR SN II 357/64, ALRM SN I h 239/64) sau la car (ALR II 5 633/64); țeapă **(I 2)** (Ineu — Arad).

3. Unealtă agricolă folosită pentru scoaterea buruienilor din semănături; (rar) plivitoare (v. plivitor **3),** (regional) țepeligă[2] (v. săpăligă **1),** țeperiguță. V. țepar[2] **(2),** țepușă **(3 b)** (Ghioroiu — Drăgășani). Cf. GL. OLT.

— Pl.: *țepigi.*

— **Țeapă** + suf. *-igă.*

ȚEPINITÚRĂ s. f. v. **țepenitură.**

ȚEPÍȘ, -Ă s. n., adj. v. **țipiș.**

ȚEPÎLÚIE s. f. v. **țepăruie.**

ȚEPÎRLÍE s. f. v. **țepăruie.**

ȚEPÎRLOÁIE s. n. pl. v. **țepăruie.**

ȚEPÎRLÚI s. n. v. **țepăruie.**

ȚEPÎRLÚIE s. f. v. **țepăruie.**

ȚEPÍRÚIE s. f. v. **țepăruie.**

ȚEPLÍCĂ s. f. v. **țepeligă**[1].

ȚEPLÍE s. f. (Rar) Așchiuță (care intră sub piele sau sub unghie); țeapă **(II 4).** Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

— Scris și: *țăplie.* VALIAN, V. — Pl.: *țeplii.*

— **Țeapă** + suf. *-ie.*

ȚEPLÍGĂ s. f. v. **țepeligă**[1].

ȚEPLIGÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Olt.; despre oameni) Arțăgos. Cf. CIAUȘANU, V. 206.

— Pl.: *țepligoși, -oase.*

— **Țepligă** + suf. *-os.*

ȚEPOÁCĂ s. f. v. **țepoc.**

ȚEPÓC s. m., s. n. **1.** S. m. (Prin Bucov.) Băț ascuțit la un capăt, care se întrebuințează la facerea gardurilor; (regional) țepuc. Cf. GLOSAR REG. ✦ Leaț la gard. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. S. m. (Prin Bucov.) Fiecare dintre cei doi drugi lungi de la scară în care sînt fixați fusceii. Cf. CHEST. II 220/243, LEXIC REG. 111.

3. S. m. (Prin Bucov.) Fuscel la scară. Cf. GLOSAR REG.

4. S. m. (Prin vestul și nord-estul Transilv.) Așchiuță (care intră sub piele sau sub unghie); țeapă **(II 4).** Cf. VAIDA, ALR II/I h 93/310.

5. S. n. (Prin Bucov.) Țeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. ALR I 929/387, 394, 402.

— Pl.: (m.) *țepoci*, (n.) *țepoace*. — Și: **țepoăcă** s. f. ALR I 929/259, 424.

— **Țeapă** + suf. *-oc*.

ȚEPOCÍ v. IV. Tranz. (Prin Bucov.) „A bate țepoci la scară". LEXIC REG. 111.

— Prez. ind.: *țepocesc*.

— V. **țepoc**.

ȚEPOCÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.; despre persoane) Rău; arțăgos. Cf. LEXIC REG. 111. *Da țepocit mai ești*. ib.

— Pl.: *țepociți, -te*.

— De la **țepoc**.

ȚEPÓI[1] s. n. v. **țăpoi**[2].

ȚEPÓÍ[2] vb. Intranz. (În descîntece; subiectul indică o parte a corpului animalelor) A sta drept în sus. V. țepoși. *Cînd îi veni deseară, Să vii cu coarnele țăpoind, Cu părul netezind, Cu fața roșind, Cu ugerul împlinit de lapte*. CHEST. V 171/4. ✧ Refl. *Urechile s-or țepoi*. GR. S. VI, 104.

— Prez. ind.: *țepoiesc*.

— V. **țepoi**[1].

ȚEPOIÁȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui țăpoi[2] **(2)**. *La 9 zile să mergi și să cauți și găsești ... un țăpoieș și o grebluță*. ap. CADE, com. MARIAN, ALR I 937/556.

— Pl.: *țepoiașe*.

— **Țepoi**[1] + suf. *-aș*.

ȚEPOIÁT, -Ă adj. (Regional; despre coarnele animalelor) Îndreptat în sus și ascuțit; (despre animale) care are coarnele îndreptate în sus și ascuțite; (regional) țapoș. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Vacile noastre erau de soi, cu părul vînăt, țăpoiate*. ALAS 28 XI 1937, 8/2, cf. SCRIBAN, D., SCL 1978, 322, H I 344, II 117, VII 149, 224, CHEST. V 68/38. ✦ (Despre păr) Cu firul țeapăn, ridicat în sus, bățos. Cf. PAMFILE, A. R. 262. ✦ (Despre plante) Care are țepi[1] (v. țeapă **II 2)**. Cf. DDRF.

— Pl.: *țepoiați, -te*.

— **Țepoi**[1] + suf. *-at*.

ȚÉPOR, -Ă adj. v. **țepur**.

ȚEPORÁȘ s. m., s. n. (Regional) **1.** S. m. pl. Spini (Bocșa). LEXIC REG. II, 38.

2. S. m. (În forma *țepureș;* mai ales la pl.) Cotor care rămîne pe cîmp după seceratul grîului. Com. din ORAVIȚA.

3. S. m. (În forma *țepореș)* Țăruș cu care se făceau găuri în pămînt, pentru a semăna porumb (Ghilad — Timișoara). Cf. ALR II 5 046/36.

4. S. m. (În forma *țepореș)* Par[1] **(1)**, lung de 1—2 m, care se înfige în vîrful clăii de fîn și de care se leagă funiile ce țin fînul pentru a nu fi luat de vînt. V. țepușă **(I 1)** (Ghilad — Timișoara). Cf. ALR SN I h 137/36.

5. S. n. (În forma *țepореș)* Frigare; (regional) țepușă **(I 3 e)** (Ghilad — Timișoara). Cf. ALRM SN II h 852/36.

— Pl.: (m.) *țeporași* și (n.) *țeporașe*. — Și: **țeporéș** (ALR II 5 046/36, ALR SN I h 137/36, ALRM SN II h 852/36) s. m., s. n., **țepuréș** (com. din ORAVIȚA) s. m.

— **Țepor** + suf. *-aș*.

ȚEPORÉȘ s. m., s. n. v. **țeporaș**.

ȚEPÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Cu vîrf care înțeapă; ascuțit; (rar) țepăros, (învechit, rar) țepușos. Cf. PONTBRIANT, D. *Acul vespei e foarte țepos și veninos*. LM, cf. DDRF, JAHRESBER. XVII, 90. *Cerul se cunoaște ... după mugurii pufoși, iar cupa ghindei cu solzi țepoși*. SIMIONESCU, FL. 41. ✧ (Prin analogie; despre litere) *Fragmente de idei, aruncate pe toată hîrtia în caractere țepoase*. CĂLINESCU, C. N. 228. ✦ (Despre coarnele vitelor) Lung și ascuțit la vîrf; (despre vite) cu coarne lungi și ascuțite. [La bou și la vacă] *coarnele, după întorsăturile lor, iau felurite denumiri ...: țăpoase, cînd sînt mai lungi și ascuțite*. DAMÉ, T. 28. [Boul] *poate fi bătrîn, tînăr, ..., plaviț, țepos, ciut*. H III 14.

2. (Despre plante, frunze, flori, tulpini sau fructe) Care are țepi[1], ghimpos, spinos[1] **(1)**; p. ext. care înțeapă cu un vîrf ascuțit, înțepător; (învechit, rar) țepoșat, țepușos. *Scoarța țepoasă a castanei*. LM. *Vrejurile de dovleci se încolăciseră unu peste altu, acoperind gardurile cu foi țepoase*. DELAVRANCEA, S. 54. *Tufari despoiați de frunze și ... mărăcini țepoși*. GHEREA, ST. CR. II, 87, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un scai țepos lîngă o dalie tîrzie*. I. BOTEZ, B. I, 118, cf. SCRIBAN, D. *Ușor de cunoscut este șovarul ..., prin fructele, măciuci țepoase ca de arici*. SIMIONESCU, FL. 276. *A putut să-și strecoare ... pipăitul prin troscotul țepos*. ARGHEZI, S. VII, 44. *Iarba țepoasă e lăsată și ea de ... duhul cel dintru-nceput*. CĂLINESCU, O. IX, 18. *Se așează pe jos, în iarba țepoasă*. STANCU, R. A. III, 264. ✦ Fig. (Despre oameni) Ironic, batjocoritor, sarcastic; înțepător; răutăcios, maliții. *Îmi păreai un tip cam țepos*. C. PETRESCU, Î. I, 114. *Jupîneasa Ilisafta se minuna văzîndu-l așa de țăpos și cu clonț așa de tare*. SADOVEANU, O. XIII, 648, cf. SCRIBAN, D. ✦ Fig. (Despre relațiile dintre oameni) Neprietenos, ostil; încordat, tensionat. *Raporturile țepoase dintre membri, păstrate îndeobște la un nivel amical, explodară o dată într-o insurgență subită*. CĂLINESCU, E. 299.

3. (Despre cereale sau despre spicele acestora) Care are țepi[1] (v. țeapă **II 1)**; p. ext. înțepător. *Grîul ... e mai de multe fealiuri: a) roșu, carele e ... păros (țăpos) sau golaș*. ECONOMIA, 32/23, cf. PONTBRIANT, D. *Spicile răscoapte și țepoase, încărcate cu bob mare și greu, se clătenau alene*. DELAVRANCEA, S. 195, cf. BARCIANU, TDRG. *După ce ajunse și la ovăs, îi întărea și cu grăunțele aceste țepoase*. AGÎRBICEANU, P. M. 192, cf. ȘĂINEANU, D. U. ✦ (Despre miriște) Acoperit cu cotoare de păioase care rămîn în pămînt după recoltarea plantelor. *Întinse o velință pe miriștea țepoasă*. SANDU-ALDEA, D. N. 109. *Cîteva ceasuri de rătăcire în fînețele cosite și de-a curmezișul miriștilor țepoase*. C. PETRESCU, S. 24. *Miriștea țepoasă și spinii ... se muiau sub pasu-i*. DAN, U. 290. *Umblam mult pe miriștile țepoase*. V. ROM. noiembrie 1969, 19.

4. (Despre pielea ariciului) Acoperit cu țepi[1] (v. țeapă **II 3)**. Cf. LM, CADE. *I dete să mai îmbrace niște haine urîte din piele țepoasă de arici*. MERA, L. B. 222.

5. (Despre părul animalelor) Cu firul aspru, ghimpos, sîrmos **(1)**; (despre corpul animalelor; p. ext. despre animale) acoperit cu păr aspru, ghimpos. *Țeposul păr al porcului*. LM, cf. BARCIANU. *Mistrețul se ivi ... Era o fiară uriașă, neagră, țepoasă*. BARBU, PRINC. 211. *Un lup a trecut pe limgă soare ... tăind cu spinarea țepoasă și cu coada sură discul galben de pe cerul vînăt*. BĂNULESCU, I. 85. ✦ (Despre barbă sau mustață sau despre firele de păr ale acestora) Ca niște țepi[1]; (despre obraji, maxilare, față) acoperit cu fire aspre de barbă; (despre oameni) cu barbă aspră, neras, nebărbierit. *Musteața*

lui păscută și țepoasă, crescută în toate părțile, îi dădea o înfățișare de răutate. ADAM, R. 49, cf. TDRG, CADE. *Fața-i amărîtă și spînă, cu cîteva fire țepoase în barbă ... i se încrețise de tot.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 94. *Poetul suav și nostalgic, cu o barbă țepoasă de trei nopți.* C. PETRESCU, C. V. 59. *I-a crescut barba țepoasă și roșcată.* id. Î. I, 128. *Se adunau patru holtei îmbătrîniți, țăpoși ca niște arici.* BRĂESCU, A. 125. *Moș Gherasim ... umbla cu barba țăpoasă, păscută parcă de gîște.* SADOVEANU, O. I, 559. *Un trup voinic ..., fruntea masivă, înclinată puțin îndărăt și barba țepoasă.* DAN, U. 69. *Sînt oameni cu fețe mari, osoase..., cu mustățile țepoase și aspre.* BOGZA, A. Î. 165. *Cîteva lacrimi îi șiroiau ... în barba lui țepoasă, nerasă de trei zile.* VINEA, L. I, 161. *O barbă țepoasă și sură îi mînjea obrajii scorojiți.* V. ROM. ianuarie 1965, 64. *Întoarce violent barca spre pădure ... strîngînd din maxilarele supte și țepoase.* BĂNULESCU, I. 13. ✦ (Rar; despre capul oamenilor) Acoperit cu păr scurt și aspru; (despre părul capului) cu fire aspre, care înțeapă. *Avea păr roșu, țepos, ochelari ... și o expresie acră.* TEODOREANU, L. 156. *Capetele tunse, țepoase, se aplecară asupră-le, socotind îndelung.* DAN, U. 175.

6. (Regional; despre timp) Răcoros, friguros (Rășinari — Cisnădie). PAȘCA, GL. ✧ (Adverbial) *Afară-i țăpos, ia-ți ceva în spate.* id. ib.

— Pl.: *țepoși, -oase.*

— **Țeapă** + suf. *-os.*

ȚEPOȘÁT, -Ă adj. **1.** (Învechit, rar) În formă de ac. *Păduri de munte sau păduri cu frunză țăpoșată ... precum: bradul, molidvul.* COD. SILV. 16.

2. (Prin Ban.; despre păr, lînă) Creț, încrețit. Cf. NALR—B I h 16/8, ib. h 17/19.

— Pl.: *țepoșați, -te.* — Și: **țepușát, -ă** adj. NALR—B h 17/19.

— Pl: *țepoșați, -te.*

— **Țepușă** + suf. *-at.*

ȚEPOȘÍ vb. IV. Tranz. (Rar; complementul indică urechile unui animal) A ridica drept în sus. V. ț e p o i[2]. *Mistreții ... s-opresc o clipă, ridică în sus capetele lor grele, țepoșindu-și urechile cu atenție.* ADAM, R. 266.

— Prez. ind.: *țepoșesc.*

— V. **țepușă.**

ȚEPOȘÍCĂ s. f. **1.** Plantă din familia gramineelor, cu tulpina rigidă și aspră în partea superioară și cu spice lungi; (regional) cipcinar, costrei, iarbă-alunecoasă, iarbă-aspră, iarbă-țeapănă, năgară, parlac, păișiță, păiuș, păiușiță, păr-de-lup, păr-de-porc, părul-porcului, părușcă, pernej, știm, tiptină *(Nardus stricta)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 056, DDRF, BRANDZA, FL. 504, DAMÉ, T. 187, BARCIANU, GREȚESCU, FL. 640, JAHRESBER. VIII, 124, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 172, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sînt și paiuri stricătoare, de calitate proastă, ... astfel e țăpușica.* SIMIONESCU, FL. 117, cf. ENC. AGR. IV, 415, SCRIBAN, D., BORZA, D. 115. *Țăpoșica și păiușul ... sînt nelipsite.* BOTANICA, 181, cf. L. ROM. 1972, 427.

2. Plantă păroasă din familia umbeliferelor, cu flori albe sau trandafirii dispuse în umbele compacte și cu fructul acoperit de peri aspri *(Tordylium maximum)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 856, BRANDZA, FL. 234, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 170.

— Pl.: *țepoșici.* — Și: **țepușícă** s. f. SIMIONESCU, FL. 117.

— **Țepușă** + suf. *-ică.*

ȚÉPTĂN s. n. (Prin Maram.) Streașină (la casă). LEXIC REG. 15.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚÉPTER s. n. (Germanism învechit, prin Ban.) Sceptru **(1)**. *Izabela din Ardeal, solilor crăiești, trimișilor, ea în mînă le dete țepteru, coroana și alte insignii a crăirii.* N. STOICA, C. B. 132.

— Pl.: *țeptere.*

— Din germ. **Zepter.**

ȚEPȚÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚEPÚC s. m. (Prin Bucov.) Băț ascuțit la un capăt întrebuințat la facerea gardurilor; (regional) țepoc **(1)**. Cf. GLOSAR REG. ✦ (Regional; la f., în forma *țepucă)* Țeapă **(II 1)** (la cereale) (Bod — Brașov). Cf. ALR—T 1 024/418.

— Pl.: *țepuci.* — Și: **țepúcă** s. f. ALR—T 1 024/418.

— **Țeapă** + suf. *-uc.*

ȚEPÚCĂ s. f. v. **țepue.**

ȚEPÚF s. m. (Prin Dobr. și prin sud-estul Munt.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Cf. H II 273, VII 83.

— Etimologia necunoscută.

ȚEPUÍ[1] vb. IV. Intranz. **1.** (Rar) A încercui printr-un cordon de soldați; a străjui. Cf. CIHAC, II, 432, DDRF, JAHRESBER. XXVI-XXIX, 43. *Clădirea mare de piatră ... era țăpuită de sentinele.* SADOVEANU, O. VII, 49, cf. SCL, 1978, 322. ✧ Refl. pas. *Îndată după asta, porunca domniei a fost să se țăpuiască cetatea, să se tragă cu săgeata în orice tîrgovăț ori oștean care ar ieși.* SADOVEANU, O. XII, 261.

2. (Prin Mold.) A ține în carantină; a izola. *Boala de vite bîntuind aceste locuri, oamenii și vitele sînt țepuiți, comunicațiunea este încetată.* I. IONESCU, D. 384.

— Prez. ind.: *țepuiesc.*

— **Țep[2]** + suf. *-ui.*

ȚEPUÍ[2] vb. IV. Tranz. (Rar) A bate un șir de pari[1] **(1)** pentru a închide, a îngrădi etc. Cf. BAR, — MUNT., W. 10[1]/25, cf. 96[1]/47. *După ce-a fost intrat ursu-n vizunie, ca să-și doarmă somnu iernii, moș Calistru a venit cu alți pădurari și l-au închis țăpuind și pecetluind intrarea.* SADOVEANU, O. VIII, 348.

— Prez. ind.: *țepuiesc.*

— **Țeapă** + suf. *-ui.*

ȚEPÚIE s. f. (Regional) Fiecare dintre cei patru pari[1] **(1)** care se înfig vertical la extremitățile oplenelor saniei sau în perinoacele carului pentru a susține încărcătura. V. ț e a p ă **(I 2)**, ț e p u ș ă **(I 2)** (Uricani). Cf. A III 2. ✦ Par[1] **(1)** pe care se clădește claia de fîn; (regional) țepușă **(I 1)** (Bănița — Petroșani). Cf. A III 18.

— Pl.: *țepui.*

— **Țeapă** + suf. *-uie.*

ȚEPUÍRE s. f. Încercuire, împrejmuire a unui loc cu scopul de a împiedica răspîndirea unei epidemii; izolare preventivă a oamenilor și a animalelor din cauza unei epidemii, c a r a n t i n ă, (regional) ț e p[2] **(2)**. *Măsurile cele mai eficace ce se iau în contra boalei sînt țepuirea locului unde se ivește, îngroparea vitelor moarte.* I. IONESCU, D. 188. *O boală, care se bănuia a fi ciuma, hotărî pe domn să ia mă-*

suri pentru țăpuirea locurilor infectate și împiedecarea lățirii mai departe a molimei. C. GANE, TR. V. 343.

— Pl. *țepuiri.*

— V. **țepui**[1].

ȚEPULÍCĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui ț e a p ă **(II 4)**; (învechit, rar) țepuliță. *Vîrîrea unui ghimpe, unui os de pește, unei țepulice și unui spic de cereale ... fac, tăind, sfărămînd și sfîșiind cărnurile, descompoziținea.* MAN. SĂNĂT. 200/8.

— Pl.: *țepulice.*

— **Țeapă** + suf. *-ulică.*

ȚEPULÍȚĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui ț e a p ă **(II 4)**; (învechit, rar) țepulică. [Pulberi compuse din] *țepulițe ascuțite ... : astfel este pulberea care se ridică în mori și grînarii, ... din camerele îngrijite rău și podite cu scînduri învechite.* MAN. SĂNĂT. 69/16.

— Pl.: *țepulițe.*

— **Țeapă** + suf. *-uliță.*

ȚÉPUR, -Ă adj. **1.** (Regional; despre coarne, urechi, fire de păr etc.) Îndreptat în sus și ascuțit; p. e x t. (despre animale) care are coarnele îndreptate în sus și ascuțite. *Un junc bălan, puțin codalb, coarnele țăpure.* MON. OF. (1907), nr. 205, 7 599. *Aci le vedea* [coarnele dracului] *largi ca de bou, aci cu spate ca de țap, aci țepure ca de taur, aci boante ca de vițel mic.* ALAS 15 IV 1928, 5/4, cf. H XI 5, ARH. OLT. XXI, 276. *Am tăiat-o p-aia țăpora care mi-a făcut doi miei.* CV 1952, nr. 1, 34, cf. CHEST. V 68/6. [Iepurele fuge] ... *cu urechile țăpuri.* ALR I 341/890, cf. NALR — O I h 13. *Taurul cela cu coarnele țăpure era gata să vă împungă.* UDRESCU, GL. *Are niște mustăți țăpure, ca două corniță.* id. ib. *Coada caprii pică de rîie, dar tot țăpură stă,* se spune despre cineva sărac, dar fudul. Cf. UDRESCU, GL., ZANNE, P. II, 302. ✧ (Prin analogie) *Iablanicioara, după ce se învîrtea și se svîrcolea sus, printre stîncile țăpure, cobora acum de-a dreptul.* GALACTION, O. 159. *Coastă țăpure.* ALR II 2 476/833, cf. ALR SN III h 810/833, A III 18. ✧ E x p r. **A-și face urechile țăpuri,** se spune despre caii care-și ciulesc urechile. Cf. ALR II/I MN 8, 6 855/812, 872, ALRM II/I h 27. ✦ (Despre țîțele animalelor sau despre mamele) Țeapăn, tare, pietros, dînd impresia că înțeapă. *Țîțe bourii, care stau tari și țepure de se văd sub ie ca niște corniță.* REV. CRIT. III, 90. *A venit căpriță (sau vaca) cu țîțele țăpure de lapte.* UDRESCU, GL.

2. F i g. (Regional; despre privire) Ațintit, pironit, fixat asupra cuiva sau a ceva (Talpa Ogrăzile — Roșiori de Vede). Cf. COMAN, GL. *Cu privirea țăpură.* id. ib.

3. F i g. (Prin Olt.; despre ardei) Cu gust înțepător, pișcător, iute. Cf. PLOPȘOR, C. 43.

4. F i g. (Prin vestul Munt.; despre oameni) Robust, viguros. Cf. UDRESCU, GL. *E încă țăpur și năvîrlios unchiașul.* id. ib. ✦ (Prin Munt. și Olt.) Țanțoș, mîndru, fudul. Cf. RĂDULESCU-CODIN, I. CR. XIII, 82, CIAUȘANU, V. 206. *Se ține țăpur.* UDRESCU, GL. ✧ (Adverbial) *Merge țăpor al lui Ioniță, parc-ar fi înghițit un par!* CV 1952, nr. 1, 34.

— Scris și: *țăpur.* — Pl.: *țepuri, -e,* (f.) și *țepuri.* — Și: **țépor, -ă, țépure** adj.

— De la **țeapă.**

ȚEPURÁN s. m. (Regional) Ardei iute (Rast — Băilești). NALR — O III h 466/978.

— Pl.: *țepurani.*

— **Țepur** + suf. *-an.*

ȚEPURÁT, -Ă adj. (Regional) Mîndru, fudul, îngîmfat, înțepat, bățos; supărat, arțăgos, furios (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Să uită țăpurată la mine, parcă să mă ia-n pene.* id. ib.

— Scris și: *țăpurat.* — Pl.: *țepurați, -te.*

— **Țepur** + suf. *-at.*

ȚÉPURE adj. v. **țepur.**

ȚEPUREÁ s. f. v. **țepurică.**

ȚEPURÉL s. m. (Regional) Ardei iute (Galicea Mare — Craiova). GL. OLT., NALR — O III h 466/974.

— Scris și: *țăpurel.* GL. OLT. — Pl.: *țepurei.*

— **Țepur** + suf. *-el.*

ȚEPURÉȘ s. m. v. **țeporaș.**

ȚEPURÍCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț e a p ă (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: *țepurici* și *țepurele.* — Și: **țepureá** s. f. UDRESCU, GL.

— De la **țeapă.** — **Țepurea:** cu schimbare de sufix.

ȚEPURÍU, -ÍE adj. (Regional; despre acul albinelor) „Gata de înțepat" (Păușești Otăsău — Băile Govora). COMAN, GL. *Cu acul țăpuriu.* id. ib.

— Scris și: *țăpuriu.* — Pl.: *țepurii.*

— **Țepur** + suf. *-iu.*

ȚEPURÚIE s. f. v. **țepăruie.**

ȚEPÚȘ s. m., s. n. v. **țepușă.**

ȚEPUȘÁT, -Ă adj. v. **țepoșat.**

ȚEPÚȘĂ s. f. **I. 1.** Bucată de lemn sau de metal, lungă și ascuțită la un capăt, avînd diferite întrebuințări. V. p a r[1], ț ă r u ș **(1)**, ț e a p ă **(I 1)**, ț ă p o i[2] **(1)**. Cf. LB, VALIAN, V., COSTINESCU, LM. *Își luă cărți de cetit, două țepușe, arcul și tolba cu săgețile.* ISPIRESCU, L. 83. *În loc de arme, ei întrebuințau ... bolovani de piatră, tăciuni aprinși și țepușe.* id. U. 39, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Parii sau țepușii ... au o lungime de 2—4 m — după cum fundul Dunării e de nisip sau de nomol.* ANTIPA, P. 350. *În vîrful clăii se înfige adesea cîte o țepușă ca să-l țină mai temeinic.* PAMFILE, A. R. 163. *Prune nu mai sînt în jur, nici țăpuși pe la garduri, și nu zice nimeni nimic.* LUNGIANU, CL. 86. *Am să străpung inima strigoiului. Cu un țepuș de lemn am să i-o străpung.* M. ELIADE, D. 136. *După ce am virît mistrețul în strîmtoare, noi ne pregătim țepușile cele mari, așa cum am învățat să le tocmim, lungi și groase, pîrlite la vîrfuri.* SADOVEANU, O. XIII, 370. *Onofrei a și pălit cu țăpușa de stejar pe cel dintăi călăreț care năvălea cu suliția asupra sa.* id. ib. 619. *Dacă ... pe înserate vine o broască la ușă ..., o împlîntă în o țăpușă și o pune în pod la fum.* ȘEZ. VI, 23, cf. ALR II 4 250/848, ALR SN I h 137. ✧ (Adverbial) *Se ridică țăpușă-n sus și, lung cum era, se răsturnă.* HOGAȘ, DR. II, 38. ✦ Par[1] **(1)** înfipt în pămînt, folosit în trecut ca instrument de execuție. V. ț e a p ă **(I 1)**. *E un frate-al meu omorît, pus într-o țăpușă și păzit de doisprezece străjari.* LUNGIANU, CL. 138. *Căruțele oștirii aduceau țepușile gata făcute și pîrlite la vîrfuri ... Toți răii au putrezit în pari cu capu-n jos, înțepați prin creștet.* SADOVEANU, O. XII, 266. *Măria sa Hamza să fie ridicat din nou într-o țăpușă mai înaltă, așa cum se cuvine unei căpetenii.* id. ib. 268. *Pe urmă ... i-o băgat țăpușa de-a lungul trupului pînă ce-o ieșit prin creștetul capului.* VASILIU, P. L. 55. ✦ (Regional) Par[1] **(1)** ascuțit la capete și înfipt în pămînt, în jurul căruia se clădește claia de fîn; (regional) țepăruie **(3)**, țepăruș, țepuie. V. p r e p e l e a c

(I 2 e), țeporaș **(4)**. Cf. ALRM SN I h 93. ✦ (Regional) Fiecare dintre prăjinile, legate două cîte două, care se așază de o parte și de alta în vîrful unei clăi, pentru ca vîntul să nu împrăștie fînul (Cîlnic — Sebeș). Cf. A II 12. ✦ (Regional) Fiecare dintre parii[1] **(1)** care se înfig în vîrful caselor țărănești, la cele două capete ale acoperișului, pentru a fixa leațul cel mai de sus al scheletului; (regional) țeapă **(I 3)**. Cf. DAMÉ, T. 93.

2. Fiecare dintre cei patru pari[1] **(1)** care se înfig vertical la extremitățile oplenelor saniei sau în perinoacele carului, servind la sprijinirea încărcăturii; mănușă **(II 2 h)**, (regional) mînă **(II 2 a)**, răcoanță, țepuie, țepușel; fiecare dintre parii[1] **(1)**, așezați vertical, care servesc la susținerea unei încărcături mai mari la car; țeapă **(I 2)**, (regional) țepăruie **(2)**, țepie, țepigă **(2)**, țepușcă **(2)**. *În opleni mai sînt două găuri în care se înțepenesc niște... țepi, țepuși sau țepușei ce slujesc a ține lucrurile de cărat.* DAMÉ, T. 22. [Prețcele] *sînt înlocuite prin patru pînă la zece țepuși.* PAMFILE, A. R. 160, cf. CADE. *Un drum iarna... într-o sanie cu oplene. Românul... umblă împrejurul țepușilor și potrivește lese pe fund și pe margini. Grămădește fîn mult.* SADOVEANU, O. IV, 224, cf. SCRIBAN, D. *În borțile drugilor și stinghiilor se pun țepuși pentru snopi mai lungi și pentru fîn foarte scurt.* H III 73, com. MARIAN, cf. ȘEZ. V, 165, com. din RĂDĂUȚI, ALR I 820/412, 550, 558, 582, 594, 596, 710, 764, 768, ib. 833/290, 298, 302, 394, 516, 552, 590, 594, 727, 748, 980, ALR II 5 633/228, 279, 325, 414, 551, ALR SN II h 357, ALRM SN I h 239, A I 13, 23, II 8, 12, III 4, V 14. ✦ (Regional) Fiecare dintre țărușii care se înfig în capătul rudițelor sau în fiecare colț al corlatei pentru sprijinirea încărcăturii la cărat grîului sau al fînului. Cf. ALR II 5 231/250, ib. 5 232/95, 250, ib. 5 236/141, 250, 284, 414, 520, 531, 537, 605, 723, 728, T. DIAL. M. II, 654.

3. Nume dat unor unelte sau unor părți ale lor făcute dintr-un țăruș **(1)** sau dintr-o vergea mai lungă de lemn, ascuțită la un capăt.

a) (Prin sud-vestul Transilv. și estul Ban.) Țăruș cu care se făceau găuri în pămînt pentru semănatul porumbului. V. chitonag. *Or pus cu țăpușu cucuruzu.* ALR II 5 046/47, cf. A III 4, IV 5.

b) (Regional; în forma *țepuș*) Unealtă agricolă de forma unei săpăligi **(1)** ascuțite; (regional) țepar[2] **(2)**. V. țeperiguță, țepigă **(3)** (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR II 6 795/102.

c) (Regional) Unealtă de forma unei răngi cu vîrful lat și tăios, cu care se sparge gheața. V. ceagă (Micăsasa — Mediaș). Cf. ALR II 6 794/141.

d) (Prin Ban. și nord-estul Munt.) Băț ascuțit, nuia sau prăjină cu vîrf de fier cu care se îndeamnă vitele la mers; (popular) strămurare. Cf. CADE, ALR II 5 663/723.

e) (Regional) Frigare; (regional) țepeligă[1] **(2)**, țeporaș **(5)**, țepușcă **(4)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Ileană, aprinde focul pînă fac eu o țăpușă să frigem mieii.* BRĂESCU, M. B. 25. *Mîncăm pîne uscată — gîndindu-ne cu lacrimi la peștele de mai înainte, fript aici în țăpușă.* SADOVEANU, O. IX, 400, cf. ALR I 740/24, 79, ALRM SN II h 852, A III 4, IV 5, VII 2. ✦ Loc. adj. și adv. **La** (sau **pe**) **țepușă** (sau **țepuș**) = fript în țepușă deasupra jăraticului. *Adulmecau miros cald de fleică la țăpușă.* MIRONESCU, S. 449. *Carnea se frige în tavă ori pre țăpuș (frigare).* H XVIII 145. *Ibovnicu nu l-oi spune... De m-ar pune pe-o țăpușă.* ȘEZ. VII, 111.

f) (Regional) Un fel de sulă lungă, de obicei de lemn, cu care se fac găuri la opinci, pentru a le strînge în încrețituri cu ajutorul unei cureluțe. V. producea **(1)**. Cf. PASCU, S. 362. *Se cinchi jos iar, ... lîngă clitul de opinci. Încercă să lucreze cu custura și cu țăpușa, dar n-avea nici un spor.* SADOVEANU, O. V, 410, cf. SCRIBAN, D., VICIU, GL., ALR II 6 618/872, UDRESCU, GL.

g) Fiecare dintre dinții furcii folosite la strînsul fînului, la clăditul șirelor etc. Cf. CADE. *Iordache purta o furcă cu trei țăpușe.* SADOVEANU, O. I, 627.

4. Vergea scurtă de lemn, băț, bețișor, țandără de lemn, ascuțite la (unul dintre) capete și avînd diferite întrebuințări.

a) (Prin sudul Transilv.) Vergea de lemn pe care se întind pieile de oaie sau de miel puse la uscat. Cf. BREBENEL, GR. P.

b) (Prin sudul Transilv.) Vergea de lemn care se împlîntă în bucata de slănină, pe partea dinspre șoric, pentru ca acesta să nu se usuce strîmb. id. ib.

c) (Regional) Fiecare dintre bețișoarele care susțin fagurii în interiorul stupului; (regional) pretcă (Stejar — Lipova). Cf. CHEST. VI 112/27.

d) (Regional) Bețișor cu care se împinge dopul la pușca de soc (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN V h 1 306/27.

e) (Prin Mold.) Bucată de lemn cu care se răsucește sfoara ce leagă strîns gura sacului. Cf. SCRIBAN, D.

f) Bucată mică de lemn folosită spre a astupa o spărtură dintr-un butoi. Cf. CADE. *Orice lemn nu face țepuș la bute.* ZANNE, P. V, 103.

g) (Prin Mold. și estul Munt.) Săgeată (din stuf); (regional) țeapă **(I 5)**. Cf. ALR I 1 418/558, 720, NALR — O III MN 239, 1 343/948.

5. Așchiuță care intră sub piele sau sub unghie; țeapă **(II 4)**, (rar) țeplie, (regional) scărîmbă, țașcă, țepeligă **(I 1)**, țepoc **(4)**, țipaniță **(1)**. *Alerga desculț, pe mirișțile abia cosite..., cu obrajii arși de soare și cu tălpile sparte de spini și de țăpuși.* VLAHUȚĂ, N. 123, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mi-a intrat o țepușă-n deget.* SCRIBAN, D. *În picioare cu țepușe De nouă feliuri de lemn.* MARIAN, V. 198. *Spărgînd buba, iese și copturile și spinele, țepul sau țepușa.* PAMFILE, B. 40, cf. ALR I 1 207/186, 528, 592, 594, 595, 735, 740, 764, ALR II/I h 93. ✦ (Învechit) Așchie de trestie sau de lemn, ascuțită la un capăt, care se folosea ca instrument de tortură. V. țeapă **(I 1)**. *Împăratul feace 20 de țăpuși de trestie și i le-au bătut în unghii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 63v/29. *Așternutul lui, țăpuși ascuțite.* BIBLIA (1688), 381[2]/9. *Făcu doaozeci de țepuși de trestii ascuțite și i le bägă pre supt unghiile mîinilor.* MINEIUL (1776), 78v[2]/37. *I-am spînzurat cu capul în jos, le-am bătut țepuși de trestie pe sub unghii.* FILIMON, O. I, 288.

6. Vîrf ascuțit de lemn sau de metal. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mergea pe cheu sprijinindu-și enorma greutate a trupului pe vechiul baston de cireș, cu țăpușă la vîrf.* BART, E. 339. *Pilonii liniilor aeriene de înaltă tensiune vor fi prevăzuți cu țepușe pentru a-i face inaccesibili.* PREV. ACCID. 33. *Au rămas urme arheologice cumano-pecenege: coifuri de fier aurit cu o țepușă la vîrf și apărătoare ale nasului.* PANAITESCU, C. R. 252. *Am să poroncesc ca să i se taie capul și să-l pună, ia acolo, într-o țăpușă de șarampoi din gardul de primprejurul curții.* SBIERA, P. 139. ✦ Fiecare dintre dinții ascuțiți sau dintre vîrfurile ascuțite montate pe anumite piese ale unor mașini. *Alt mecanism mai simplu... prin faptul că are un valț cu ace în locul lanțului fără sfîrșit cu țepușuri.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 474. *Cartelele... se construiesc din plăci de lemn prevăzute cu țepuși. Țepușii (știfturile)... se construiesc din lemn ori din metal.* id. ȚES. 299.

II. 1. (Regional) Țeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. DAMÉ, T. 57. *Spicul... avînd în vîrf, afară de oväz, țepii, țepușele sau mustețile.* PAMFILE, A. R. 96, cf. ALR I 929/186, 528, 578, 584, 588, 594, 595, 764, 990, A III 4, IX 4, NALR — O III MN 218, 1 024/908.

2. (Popular) Ghimpe (la plante). Cf. MOLNAR, D. 42/13, 58, KLEIN, D. 442. *Arma la om e ca țăpușa La scaiu.* BUDAI-DELEANU, Ț. 112, cf. LB, ISER, DDRF, BARCIANU, CADE. ✦ (Rar) Frunză îngustă, ascuțită, caracteristică coniferelor; ac. *Frunzele* [bradului]:... *ace, țepușe.* DA. I_1, 636.

3. (Regional) Ardei iute (Băbiciu — Caracal). NALR — O III h 466/992.

4. (Regional) Cotor de porumb rămas pe cîmp după tăierea tulpinilor. Com. din VAȘCĂU.

5. (La pl.) Fire aspre de barbă; țepi[1]. *Încordat, cu țepușele bărbii în piept, își fărîma ura în pumni.* VORNIC, P. 207.

III. (Art.; în forma *țepușul)* Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 149, id. JOC. ROM. N. 128, I. CR. I, 155.

— Pl.: *țepușe* și (regional) *țepuși, țepușuri.* — Și: **țepúș** s.m., s. n.

— **Țeapă** + suf. *-ușă.*

ȚEPÚȘCĂ s. f. Diminutiv al lui țepușă.

1. (Prin Maram.) Țeapă **(I 1)** folosită în trecut ca instrument de tortură și de execuție. *Dar grea lege i s-o dat, Ori să-l taie, Ori să-l puște, Ori să-l puie-ntre țăpuște.* BÎRLEA, L. P. M. I, 158, cf. T. PAPAHAGI, M. 121.

2. (Prin nord-estul Transilv.) Țeapă **(I 2)**, țepușă **(I 2)** (la car sau la sanie). Cf. H XVII 273, CHEST. II 265/258.

3. (Regional) Par[1] **(1)** ascuțit care se pune pe acoperișul caselor țărănești (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. II 265/258.

4. (Prin nord-estul Transilv. și prin Maram.) Frigare; (regional) țepușă **(I 3 e)**. Cf. ALR I 740/268, ALR II 3 976/362, ALRM SN II h 852/362.

5. (Prin Transilv. și Maram.) Scobitoare. Cf. CADE, PASCU, S. 227, VICIU, GL.

— Pl.: *țepușe* și *țepuști* (CHEST. II 265/258, T. DIAL. B. N. 352).

— **Țepușă** + suf. *-că.*

ȚEPUȘEÁ s. f. v. **țepușică[1].**

ȚEPUȘÉL s. m. (Prin estul Munt.) Fiecare dintre cei patru pari[1] **(1)** care se înfig vertical la extremitățile oplenelor saniei. V. țeapă **(I 2)**, țepușă **(I 2)**. *În opleni mai sînt două găuri în care se înțepenesc ... țepi, țepuși sau țepușei, ce slujesc a ține lucrurile de cărat.* DAMÉ, T. 22.

— Pl.: *țepușei.*

— **Țepușă** + suf. *-el.*

ȚEPUȘÍCĂ[1] s. f. Diminutiv al lui țepușă. [Cașcavalul] *să-l împungă cu o țăpușică și să toarne cu mîna salamură deasupra, că să-și iaie sare în bortic ele.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 29/22. *De multe ori leagă românii gura sacilor ... nu numai cu ațe, ci și cu un fel de țăpușele mici.* MARIAN, S. R. I, 28. *Hai, ciocoi, încoaci la mine, Să vîr țepușica-n tine!* POP., ap. UDRIȘCU, GL.

— Pl.: *țepușici.* — Și: **țepușeá** (pl. *țepușele)* s. f.

— **Țepușă** + suf. *-ică.* — **Țepușea:** cu schimbare de sufix.

ȚEPUȘÍCĂ[2] s. f. v. **țepoșică.**

ȚEPUȘÓS, -OÁSĂ adj. (În dicționarele din trecut) Care are țepi[1]; care are vîrf ascuțit; care înțeapă; țepos **(1, 2)**, ghimpos. Cf. LB, ISER, CIHAC, II, 430, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: ?

— **Țepușă** + suf. *-os.*

ȚERÁN s. m. v. **țăran.**

ȚERÁNCĂ s. f. v. **țărancă[1].**

ȚERĂNCÚȚĂ s. f. v. **țărăncuță.**

ȚERĂNÉȘTE adv. v. **țărănește.**

ȚERĂNÓI s. m. v. **țărănoi.**

ȚERĂÚZĂ s. f. v. **țeruză.**

ȚÉRBER s. m. v. **cerber.**

ȚERC s. n. v. **țarc.**

ȚERCALÁN s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚERCĂDĂU s. n. v. **țărcădău.**

ȚERCĂLÁN s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚERCĂLÁT s. n. v. **țărcălat[1].**

ȚERCĂLUÍ vb. IV v. **țărcălui.**

ȚÉRCLU s. n. v. **cerc.**

ȚERCÓVNIC s. m. v. **țîrcovnic.**

ȚERCULÁRNICĂ s. f. v. **țîrcnlarnic.**

ȚEREÁLE s. f. pl. v. **cereale.**

ȚEREÁN s. m. v. **țăran.**

ȚEREMONIÁL[1] s. n. v. **ceremonial.**

ȚEREMONIÁL[2], -Ă adj. v. **ceremonial.**

ȚEREMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚEREMONIÉR s. m. (Învechit, rar) Persoană care conduce o ceremonie religioasă. (Adjectival) *Diacon țeremonier pentru această sfîntă biserică* (a. 1860). ȘCHEI, 244.

— Pronunțat: *-ni-er.* — Pl.: *țeremonieri.*

— Din germ. **Zeremonlarius,** lat. med. **caeremoniarius.**

ȚEREMONIÓS, -OÁSĂ adj. v. **ceremonios.**

ȚERFELÓG s. n. v. **terfelog.**

ȚERHÓUC s. n. v. **țărhoc.**

ȚERIMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚERIMONIÓS, -OÁSĂ adj. v. **ceremonios.**

ȚÉRINĂ[1] s. f. v. **țarină[1].**

ȚERÍNĂ[2] s. f. v. **țărînă.**

ȚÉRINĂ[3] s. f. v. **țelină[2].**

ȚERINÓS, -OÁSĂ adj. v. **țărînos.**

ȚERMER s. m. v. **țărmăr.**

ȚERMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚÉRMURE s. n. v. **țărm.**

ȚÉRNĂ s. f. v. **țărînă.**

ȚERSÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚERȚÍN s. n. (Învechit; prin Transilv.) Compas (Sîncel — Blaj). ALIL 1983-1984, 315.

— Pl.: *țerține.*

— Din lat. **circinus.**

ȚERÚJĂ s. f. v. **țeruză.**

ȚERÚLIC s. m. v. **țirulic.**

ȚERÚȘ s. m., s. n. v. **țăruș.**

ȚERÚZĂ s. f. **1.** (Învechit; prin Transilv., Maram. și Ban.) Creion. Cf. MOLNAR, D. 385/9. *Obiecturi cu țerusa (plaivas) de a delinia.* MAN. ÎNV. 193/10, cf. CLEMENS, 230, LB 112. *La dosul cărței aflai un condei și o cerusă.* FM (1843), 37²/17, cf. ISER. *Era veșnic cu un notiț cu cerusă în buzunar.* AGÎRBICEANU, O. I, 197, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, ALR II 3 749/102, 574, ALR — M h 691, LEXIC REG. 23, MAT. DIALECT. I, 100.

2. (Prin Transilv. și Maram.; și în sintagmele *ceruză de piatră,* ALR SN IV h 915/279, *țăruză de ardeață,* ALR — M h 700/226) Un fel de condei cu care scriau copiii pe tăbliță. Cf. ALR SN IV h 915, ALRM SN II h 747, ALR — M h 700.

— Pl.: *țeruze.* — Și: (regional) **țirúză** (ALR — M h 691/227, ib. h 700/231), **țarúză** (ib. h 691), **țerújă** (pl. *țeruji* ALR SN IV h 915/362, ALRM SN II h 747/362), **țerăúză** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200), **cerúză** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, com. V. BREBAN, ALR SN IV h 915, ALRM SN II h 747), **cerúsă** s. f.

— Din magh. **ceruza,** lat. **cerussa.**

ȚERVÁNĂ s. f. v. **cervană.**

ȚERVÁNE s. f. v. **cervaună.**

ȚERVÍȘ s. n. v. **cerviș.**

ȚESÁ vb. I v. **țese.**

ȚESÁLĂ s. f. (Atestat prima dată în 1508, cf. MIHĂILĂ, D. 168, DERS) **1.** Unealtă formată dintr-o placă de metal, avînd pe una dintre fețe lamele dințate, prevăzută la una dintre laturi cu un mîner de lemn sau de metal, și cu care se curăță pielea și părul vitelor și al cailor. *Țeseli cu periile lor..., piepteni de cai* (a. 1787). IORGA, S. D. XII, 110, cf. MOLNAR, D. 91/2, KLEIN, D. 443. *5* [lei] *25* [parale] *pe o săcelă* (a. 1815). BUL. COM. IST. IV, 140, cf. LB. *Căpestre..., perie și țesală.* REGULAMENT, 31/8. *O săceală și o perie di cai* (a. 1837). IORGA, S. D. XXII, 337, cf. VAIAN, V., ISER, POLIZU. *Prin preșul cu care îl acoperim* [pe cal]... *îl facem a-i plăcea țesala.* PENEȘCU, M. 69/1, cf. PONTBRIANT, D., HEM 677, CIHAC, II, 48, COSTINESCU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., DAMÉ, T. 62, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Niculae puse mîna pe țesală.* AGÎRBICEANU, A. 496. *Ai s-o pui pe grăunțe și pe săceală și, în două săptămîni, n-ai s-o mai cunóști.* HOGAȘ, M. N. 9, cf. PASCU, S. 290, D. BOGDAN, GL. *Țesala servește de a desprinde praful și noroiul lipit de piele, de unde apoi e scos cu ajutorul periei.* ENC. VET. 162, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mă suiam pe un scaun ca să ajung cu țesala pînă pe spinarea lor.* VLASIU, A. P. 246. *Calul cel roib ... n-a cunoscut săceala și ovăsul pînă la intrarea lui în oaste.* SADOVEANU, O. VII, 299, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL. *Îți vine să intri noaptea pe furiș în grajdul lui cu țesala în mînă și să-i țesali tu în locul lui.* PREDA, R. 257, cf. DM, MIHĂILĂ, Î. 52, M. D. ENC. *De căpăstru mi-l scotea, Cu țesala-l țesăla.* TEODORESCU, P. P. 53. *Săceala-n mînă-ai luat și la grajdiu ai alergat.* ȘEZ. II, 78, cf. ALR I 418/18, 80, 100, 347, 554, 720, 772, 810, 830, ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201, A V 14, VI 10, 16, 26. *Numai caii-s cam urîți ... Hai, să-ți dau țăsala ... și peria, Să mi-i faci ca lebăda.* FOLC. TRANSILV. IV, 341, cf. NALR — O III MN 204, 841. ✦ (Învechit, rar; în forma *cesală*) Instrument de tortură asemănător cu o țesală **(1).** *Rădzîndu-i coastele-i cu cesale de her fără milă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 36ʳ/36. ✦ Fig. (Familiar) Neînțelegere, ceartă; scandal; bătaie zdravănă. *I-am tras* [iepei] *de vro două-trei ori nișteceseli zdravene cu ceatlăul.* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Însurare fără stare, să fii gata la țesală.* ZANNE, P. IV, 397. ✧ Expr. **A-i trage** (sau **a-i da**) (cuiva) **o țesală** (sau, regional, **o săceală**) = a bate zdravăn pe cineva. Cf. LM, SCRIBAN, D. *Noi n-am găbjit încă adevărul ăsta. Că de l-am găbji, Doamne, ce țăsală i-am mai trage!* BENIUC, V. CUC. 53. (Regional) **A mînca săceală** = a primi bătaie, a fi bătut. Cf. ZANNE, P. V, 544.

2. Grapă ușoară, cu dinți deși și lungi, folosită la curățirea terenurilor, mai ales a pășunilor naturale, în primele faze de vegetație. *Pășuni naturale... Utilaj. Țesală de buruieni.* NOM. MIN. I, 17, cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC.

3. (Text.) Dispozitiv la mașina de cardare a bumbacului, asemănător cu o țesală **(1),** care curăță unul din valțurile acestei mașini. *Tamburul și colectorul... se curăță de 2—6 ori pe zi, pentru că garniturile se încarcă cu fibre scurte. Curățirea se face cu un valț îmbrăcat cu ace lungi, periat la rîndu-i de o țesală, unde se stringe 1—3% deșeuri.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 136.

— Pl.: *țesale* și (regional) *țesăli* (BUL. FIL. VI, 103, ALR SN II h 315, NALR — O III MN 204, 841, ALR — T 841), *țeseli* (ALR SN II h 315/836, ALR — T 841/337, 358, 366, 390, 423, 435, 438, 452, 453), *țesele* (ALR SN II h 315, ALR — T 841). — Și: (învechit) **țeseálă** (LB, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, COSTINESCU), **țesélă** (LM, DDRF, DAMÉ, T. 62), (regional) **țeásălă** (ALR SN II h 315/95, NALR — O III MN 204, 841/917, ALR — T 841/327, 328, 329, 330, 331, 340, 348; pl. *țeasăle* NALR — O III MN 204, 841/917, ALR — T 841/327, 328, 329, 330, 331, *țeasele* ALR — T 841/348, *țeasăli* ib. 841/340), **țésălă** (ALR SN II 315/130, ALR — T 841/319, 320, 321, 334, 335, 336, 342, 343, 383; pl. *țesăle* ALR SN II 315/130, ALR — T 841/321, 334, 343, 383, *țesăli* ALR — T 841/319, 320, 335, 336, 342), **țersálă** (ALR — T 841/314, 332; pl. *țersăli* ib.), **țacsálă** (ib. 841/456; pl. *țacsăli* ib.), **țepțálă** (ib. 841/428; pl. *țepțăli* ib.), **țeșálă** (ALR SN II h 315/723, ALRM SN I h 201/723), **cesúlă, ceseálă** (COSTINESCU, TDRG), **ceásălă** (ALR I 418/347, ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201; pl. *ceasăli* ALR SN II h 315 și *cesăle* ib. h 315/362), **ceoásălă** (ALR SN II h 315/64, ALRM SN I h 201/64), **cersálă** (BL IV, 90, com. MARIAN, com. din BILCA — RĂDĂUȚI, ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201), **cearsálă** (ALEXI, W., DR. VI, 267), **ceársălă** (ALR I 418/80, ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201, A I 24; pl. *cearsăli* ALR SN II h 315/272, 284, *cerseli* ib. h 315/325, *cersăli* ib. h 315/349), **ceorsálă** (com. din BEIUȘ, ALR SN II h 315/310, ALRM SN I h 201/310), **ceorsoálă** (ALR SN II h 315/316, ALRM SN I h 201/316), **cerceálă** (com. din BILCA — RĂDĂUȚI, ALR I 418/554, ALR SN II h 315/219, ALRM SN I h 201/219), **ceceálă** (ALR I 418/18), **ceșeálă** (ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201; pl. *ceșeli* ALR SN II h 315/705 și *ceșeale* ib. h 315/682), **săceálă, sărceálă** (ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201, A V 33, 35, VI 9), **sălceálă** (ALR SN II h 315/228), **sărsálă** (ALR I 418/100) s. f.

— Din v. sl. **чесало.**

ȚESĂLÁ vb. I. Tranz. **1.** A curăța un animal cu țesala **(1).** Cf. MOLNAR, D. 300/19, KLEIN, D.

443. *Mînzii tineri trebuie... țeselați, periați, frecați, șterși și spălați.* ECONOMIA, 76/21. *Îi zise calul: în zădar umbli minținд pre lîngă mine, spălîndu-mă și țăsălîndu-mă.* ȚICHINDEAL, F. 120/20. *Nici cociașii, nici cătana caii nu țăsală.* N. STOICA, C. B. 211, cf. LB. *Slujba sa erea a purta grija de o iapă,... a o țesăla.* GORJAN, H. IV, 183/9. *Caii să fie săcelați, scaldați și primblați cîteva ceasuri pe zi.* I. IONESCU, C. 91/13, cf. VALIAN, V., ISER. *Bivolițele trebuiesc ținute bine nu numai cu nutreț, dar și cu curățenia, trebuiesc secelate.* I. IONESCU, M. 558, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Murgul și l-a cersălat Și l-a înșeuat.* SEVASTOS, N. 135, cf. MARIAN, NU. 333, DDRF, DAMÉ, T. 62, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Cînd îi țesela, abia le ajungea la mijlocul spinării.* AGÎRBICEANU, S. 10, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țesălam vitele de le făceam albe ca spuma.* VLASIU, A. P. 270. *Vezi de țesală caii după moda nouă care am aflat-o aici.* SADOVEANU, O. X, 662, cf. SCRIBAN, D. *Îți vine... să-i țesali tu în locul lui, că lui nu-i e milă de cai.* PREDA, R. 257. *Apoi am țesălat vacile.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 352. *De căpăstru mi-l scotea, Cu țesala-l țesăla.* TEODORESCU, P. P. 53, com. MARIAN. *Fata ... și-a ales un cal bun și-l hrăni bine și-l țesălă frumos.* RETEGANUL, P. III, 13. *Murgule, ... Să-ți dau fîn, să-ți dau ovăs Și să te țesăl frumos.* DOINE, 179. *Dar Gruie n-a ascultat, Pe șarga și-o cesălat..., Pe dînsa c-o-ncălecat.* ȘEZ. I, 108. *Fata... se duse să-și adape și să-și țesale singură căluțelul.* POPESCU, B. I, 59. *Apoi murgul și-l scotea, Slugile i-l țesăla, Cu șeaua mi-l înșela.* CĂTANĂ, B. 126. *Toți caii să-i țeselați.* MAT. FOLK. 209. *Hei, stăpîne,... săceală-mă și dă-mi de mîncare.* I. CR. II, 255. *Paroliță, într-aiește trei zile, grijea caii: le da mîncare, îi adăpa, îi sărcela.* VASILIU, P. L. 44, cf. ALR I 417/510, ib. 418, ib. 1 092/269, A II 12, III 2, 17, 19, V 20, VI 26. *În grajd de piatră că intrai, Frumos murgu-mi țăsălai.* BALADE, III, 227. *Orz în traistă că-mi punea Și pe roibu-mi țesăla.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 348. ✦ Tranz. și refl. (Familiar sau glumeț; în forma *cesela;* complementul indică oameni) A (se) curăța, a (se) spăla; a (se) pieptăna; a (se) îmbrăca curat și frumos; a (se) găti. Cf. LM. ✧ (Cu forma negativă a participiului) *Foicică foaie lată, Suveicată, fluturată, Și la cap nețăsălată.* CIAUȘANU, V. 117. ✧ Fig. *Lăudai ... alexandrinele curat țesălate și frumos dichisite ale unui poet.* ODOBESCU, S. III, 155. ✦ Refl. Fig. (Regional) A umbla de colo-colo (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. *Ce vă tot țăsălați pe ușile-ălea; mai stați locului.* id. ib.

2. (Învechit, rar) A rade, a zgîria carnea de pe corpul cuiva, pentru a-l tortura. *Fură... arși cu jigale înfocate de her și călîți cu oțăt și sare preste arsuri și cesălați cu tărsine.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 90^{v}/14.

3. Fig. (Familiar) A lovi, a bate (tare) pe cineva. Cf. BAR. — MUNT., W. 264^{1}/4, LB, POLIZU, COSTINESCU, LM. *Toți treziți pun pe el mîna, unu-l leagă, altu-l ține, Unu-l țasălă o leacă, cetluindu-l colea bine.* EMINESCU, L. P. 127. *Dacă nu v-am săcelat astăzi, faceți otrocol prin cele mîțe.* CREANGĂ, A. 37, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *În grajduri țeselă bine pe băietandrul care se culcase.* AGÎRBICEANU, S. P. 196, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

4. (Regional; subiectul este „mașina de cusut") A lăsa firul de ață neîntins pe dedesubt, formînd un fel de lațuri, de la o împunsătură la alta (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Afurisită mașină! A țăsălat toate cusăturile.* id. ib.

5. (Învechit, rar) A da cuiva mîncare și băutură pe săturate. Cf. LB. *Țeasăl ... cu vin, cu mîncare.* ib.

— Prez. ind.: *țésăl* (accentuat și, regional, *țesăl* ALR I 418, UDRESCU, GL., ALR — T 842) și (regional) *țeásăl* (ALR I 418/63, 93, 96, 103, ALR — T 842), *țesál* (ALR I 418/129, 760, 764, 790, 872, 878, 880, 896, 926, 984 ALR — T 842), *țesălez* (ALR I 418/26, 116, 576, 800, 874, A III 2, 17, 19, UDRESCU, GL., ALR — T 842/315, 372, 402, 430, 431, 447). — Și: **țeselá** (prez. ind. *țésel*, accentuat și, regional, *țesél* ALR I 418/584, 900, 922, ALR — T 842, *țeásel* LB, ALR — T 842/327, 328, 329 331, 340, 341, 348, *țeselez* LB, ALR I 418/750), (regional) **țisălá** (ALR I 418/725, 960), **țersálá** (ALR — T 842/314), **țecsălá** (ib. 842/456), **țepțălá** (ib. 842/428), **țeșălă** (A III 5), (învechit și regional) **cesălá** (prez. ind. și *ceásăl* ALR I 418/65, 270, 273, 278, 298, 333, 337, 339, 345, 348, 351, 361, ib. 1 092/348), (regional) **cișălá** (ib. 418/418), **ceșelá** (ib. 418/677, 679, 684, 735, 986, ALR II/705), **ceșălá** (ALR I 418/690, 695, 700, 708, 710, 980), **cersălá** (prez. ind. și: pers. 1 *ceársăl* ALR I 418/59, 80, 257, 280, 283, 285, 289, 290, 335, 350, 355, 357, 359, 363. A I 20, 22, 23, 24, 35, pers. 3 *ceărsălă* A I 23 și *cearsălează* ALR I 418/370) vb. I, **cersălí** (A VI 4), **ccarsălí** (ALEXI, W.) vb. IV, **cercelá** (ALR I 418/214, 215, 217, 218, 223, 229, 243, 259, 360, 381, 385, 402, 542, 552, 554, 571, 573. ib. 1 092/259, A V 15, VI 16, 19, 22, 26), **cecelá** (ALR I 418/12, 18,) **cercinâ** (ib. 418/227), **ciosălă** (ib. 418/343), **ciosolá** (ib. 418/302; prez. ind. *ciosoál* ib.), **ciorsălá** (ib. 418/305, 308, 320, prez. ind. și *cioársăl* ib. 418/315), **ciorsolá** (prez. ind. *cioársol* ib. 418/61), **săcelá** (DDRF, ALR I 418) vb. I, **secelí** (DDRF) vb. IV, **sețclá** (DDRF, TDRG), **sărcelá** (ALR I 418/268, 550, 558, ib. 1 092/268), **sîcerlá** (ALEXI, W.), **săsălá** (ALR I 418/49) vb. I.

— V. **țesală.**

ȚESĂLÁRE s. f. Acțiunea de a țesăla.

1. Cf. țesăla **(1)**; (învechit) țesălătură **(1)**. Cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF.

2. Fig. (Familiar) Cf. țesăla **(3)**; bătaie; (învechit) țesălătură **(2)**. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *țesălări.* — Și: (regional) **săceláre** s. f. DDRF, BARCIANU.

— V. **țesăla.**

ȚESĂLÁT^{1} s. n. Faptul de a țesăla **(1)**. Cf. ISER. *Țesălatul trebuie a fi de două ori pe zi.* PENESCU, M. 66/4, cf. LM, DDRF, DAMÉ, T.$_{2}$, BARCIANU. *Sluga se opri din țesălat și întoarse capul.* AGÎRBICEANU, S. 184. *Prin țesălat urmărim să obținem curățirea pielei, să prevenim ivirea diferitelor boale.* ENC. VET. 161. *După ce terminase cu țesălatul, întrase în vîrful picioarelor în odaie.* PREDA, D. 43.

— V. **țesăla.**

ȚESĂLÁT^{2}**, -Ă** adj. Curățit cu țesala **(1)**. Cf. KLEIN, D. 443, PONTBRIANT, D., LM, CREANGĂ, GL. *Caii țesălați și periați păreau de steclă.* BARBU, PRINC. 100. *Fuga la grajd că îmi da, Scotea murgu țăsălat, Țăsălat și înșelat.* BALADE, II, 49. ✦ Fig. (Familiar; în forma *săcelat)* Bătut. Cf. CREANGĂ, GL.

— Pl.: *țesălați, -te.* — Și: (regional) **săcelát, -ă** (CREANGĂ, GL.), **cersălát, -ă** (com. MARIAN) adj.

— V. **țesăla.**

ȚÉSĂLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚESĂLĂTÚRĂ s. f. (Învechit) **1.** Țesălare **(1)**. Cf. POLIZU. *O țesălătură nu ajunge pre zi la cai.* LM. ✦ Fire de păr, praf și alte impurități care rămîn în țesală **(1)** după curățirea animalelor. *Țesălăturile sau praful scos prin țesală să-l înșire pe scînduri.* PENESCU, M. 66/1.

2. Fig. (Familiar) Țesălare **(2)**; bătaie. *Copilul ia, pentru nebuniile sale, mai multe rele țeselături pre zi și tot nu se învață minte.* LM.

— Pl.: *țesălături.* — Și: **țeselătúră** s. f.

— **Țesăla** + suf. *-ătură.*

ȚESĂLÚȚĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui țesală. Cf. LB, ISER, POLIZU.

— Pl.: *țesăluțe.* — Și: **țeselúță** s. f. LB, ISER.

— **Țesală** + suf. *-uță.*

ȚESĂRÍE s. f. (Neobișnuit) **1.** Țesătorie **(1)**. Cf. POLIZU.

2. Țesătorie **(2)**. Cf. CL 1990, 142

— Pl.: **(2)** *țesării.*

— De la **țese.**

ȚESĂTÓR, -OÁRE subst. **1.** S. m. și f. Persoană care țese **(1)**, care se ocupă cu țesutul; muncitor care lucrează la un război de țesut. V. țocaci[1], țesătoreasă. Cf. ST. LEX. 56r2/1. *Și cortului vei face zeace garduri de mătase împletită și vînătă și mohorîtă și roșu împletit herovim, lucru de țăsătoriu să faci.* BIBLIA (1688), 57[8]/26, cf. ANON. CAR. *Țesătoriului e mai lungă ziua decît argintariului.* PETROVICI, P. 90/11, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CARAGIALE, O. III, 88. *Lucrul este cam slab, dară nici n-a fost făcut pentru țesătoare mănioase.* SLAVICI, N. I, 55, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI. W., TDRG. *Se trăgea dintr-un neam de țesătoare vestite.* AGÎRBICEANU, S. 19, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, NOM. PROF. 34. *Eu am rămas singur la socrul lui, un bătrîn subțirel, cu ochi tulburi, țesător de meserie.* VLASIU, D. 189. *Multe le dădea să le lucreze în sat pe la cele mai iscusite țesătoare.* MOROIANU, S. 38, cf. SCRIBAN, D. *În secolul al XIII-lea, Flandra a devenit o țară de țesători.* OȚETEA, R. 46. *Țesătoarele se strecurau grăbite printre mașini.* V. ROM. februarie 1955, 160. *Colegiile de meseriași, fierari, lemnari,... țesători existau în toate orașele* PANAITESCU, C.R. 55, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, CL 1990, 142. *Asta-i mîndra mîndrelor, Țesătoarea pînzelor.* PAULETI, C. 128. *Fata nu ți-oi lua. Mie-mi trebui țesătoare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 435. *Mamii-i trebe țesetoare.* MARIAN, S. A. 24. *Fata care-i în mătasă N-ai ce o duce la casă, Că-i trebuie țesătoare.* BUD, P. P. 49, cf. ALR II 5 943, ib. 5 944/130, 272, 362, 682, 987, A I 22, 23, 26, 34, 35, II 12, V 15, FOLC. TRANSILV. II, 75. ✧ (Adjectival) *Tot nu-ți iau fata acasă, Că fata e vrăjitoare, Nu e d-alea țesătoare.* HODOȘ, P. P. 148. ✧ Fig. *Toamna, mîndră țesetoare.* ALECSANDRI, P. III, 261. *Ei, țesătorii vieții și ai morții, Mi-au dat ce-ngăduie soarta.* BLAGA, O. II, 160.

2. S. f. (Rar) Război de țesut. Cf. CORBEA, D. 343v1/1. *Măriuca ... Iarna toarce la fuioare, Țese firu-n țesetoare.* ALECSANDRI, T. 272, cf. TDRG.

— Pl.: **(1)** *țesători, -oare,* **(2)** *țesători.* — Și: (învechit și regional) **țesetór, -oáre** subst.

— **Țese** + suf. *-ător.*

ȚESĂTOREÁSĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Țesătoare **(1)**. Cf. CL 1990, 142, ALR II 5 943/682, UDREȘCU, GL.

— Pl.: *țesătorese.*

— **Țesător** + suf. *-easă.*

ȚESĂTORÍE s. f. **1.** Meseria țesătorului **(1)**; meșteșugul țesutului[1] **(1)**; activitatea de a țese **(1)**; (învechit și regional) țesătură **(1)**, (neobișnuit) țesărie **(1)**. Cf. DRLU, COSTINESCU, BARCIANU, TDRG. *Termenii de țesătorie sînt în majoritatea lor de origine latină.* DR. I, 404, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Lucra într-o fabrică de țesătorie.* ARGHEZI, S. XI, 16. *Voia să afle ce se mai întîmplă la fabrica de țesătorie.* V. ROM. 1954, nr. 3, 106, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, H IX 19. ✧ *Scai de țesătorie* v. scai[1].

2. Atelierul țesătorului **(1)**; (neobișnuit) țesărie **(2)**; întreprindere sau secție a unei întreprinderi în care se fac diferite țesături **(2)**. Cf. DRLU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Fabrici de textile: ... Torcătoria, Țesătoria.* NOM. PROF. 34, cf. SCRIBAN, D. *La țesătorie ... sînt în fierbere de cîteva zile.* CONTEMP. 1953, nr. 369, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX, CL 1990, 142.

3. (Cu sens colectiv) Diferite sortimente de țesături **(2)**. Cf. TDRG, CADE.

— Pl.: **(2)** *țesătorii.* — Și: (învechit) **țesetorie** s. f. DRLU, COSTINESCU, ALEXI, W.

— **Țesător** + suf. *-ie.*

ȚESĂTÚRĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Țesătorie **(1)**. *Cine au dat muierilor învățătura țeseturii?* BIBLIA (1688), 380[1]/24. *Noema ... au deprins toate torcăturile de lînă, de in, și țăsătura, și alt lucru tot în casă femeiesc.* N. COSTIN, LET. I, 44/13, cf. COSTINESCU, TDRG. *Meșteșugurile cunoscute pe la țeară sînt: cismăria, cojocăria ... și țesătura diferitelor materii de lînă și de bumbac.* H II 168. ✦ Fig. Umblătură, alergătură de ici, colo. *Au urmat sfaturi după sfaturi, ... au urmat țesăturile iuți în trăsuri, pe la case, pe la crîșme, în ajunul alegerilor.* SADOVEANU, O. III, 400.

2. Produs textil obținut la războaiele de țesut din firele de urzeală și cele de bătătură; pînză, stofă sau alt obiect țesut din fire textile; (rar) țesut[1] **(2)**. Cf. MARDARIE, L. 261/4, MOLNAR, D. 98/7, KLEIN, D. 443, DRLU, LB. *O ușoară țesătură de aur ce vei avea pe gulerul hainelor tale.* PLEȘOIANU, T. II, 182/8. *Părul ei cel negru ... se lăsa pe spate ținut de o țesătură de mătase.* MOZAICUL (1838), 754/30, cf. VALIAN, V. *Cele ce trebuiesc să se întinză și să se aeriască, precum stofe, osebite feluri de țesături.* REGUL. ORG. 191/16, cf. ISER, POLIZU. *Cele mai prețioase țesături de mătasă sosesc din Arabia.* HASDEU, I. C. I, 100, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Țesăturile și cusăturile ocupau o parte din ... această expoziție națională.* ODOBESCU, S. I, 482. *Smucește c-o mînă pînza ... Și țesătura neagră d-un fin și gingaș tort Lăsînd să cadă-n flăcări, șoptește-adînc: „E mort!"* EMINESCU, O. IV, 415, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 183, DAMÉ, T. 62, BARCIANU, ALEXI, W. *Nevestele și fetele se întreceau care de care în horbote și țesături.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 177, cf. TDRG. *Am citat postavul, care desigur constituie un lux pe lîngă țesătura ... inului sau a cînepii.* PAMFILE, I. C. 251. *Pe ruzi lungi erau atîrnate țesături mai mici, în felul ștergarelor.* AGÎRBICEANU, S. 19. *Toate țesăturile și cusăturile se lucrează pentru îmbrăcăminte și necesitățile gospodăriei.* APOLZAN, P. I. 40. *Țesături groase ... de lînă pentru zăbunuri.* GOLOGAN, C. R. 41. *Țesături vopsite.* NICA, L. VAM. 249, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Un car de țesături de zestre.* GALACTION. O. A. I, 275. *Țesături naționale.* NOM. PROF. 57. *Nu de mult a făcut drumul ăsta, în car împodobit cu țesături, tras de boi cu clopote.* VLASIU, A. P. 174. *Sufletu-mi întinde tainica-i năframă, Să-ți apeși pe dînsa ochi, obraji și gură, Dornic să-ți cuprinză fața ca-ntr-o ramă Și să-ți prinză chipul tot în țesătură.* VOICULESCU, POEZII, I, 68. *A băgat de seamă că acel covor scump era țesătură de Buhara.* SADOVEANU, O. XVIII, 308, cf. SCRIBAN, D. *Un cilindru subțire, îmbrăcat cu țesătură plușată, reține praful și tocătura de fibre.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 132. *Un stihar din sec. al XVII-lea e dintr-o țesătură ca de aur moale precum iarba uscată.* CĂLINESCU, C. O. 250. *Pereții albi ... lăsau să se vadă minunate țesături venețiene.* BARBU, PRINC. 101. *O*

masă rotundă acoperită cu o țesătură care amintea odăjdiile preoțești. V. ROM. octombrie 1970, 32. *Din Imperiul turcesc aduceau coloniale, mirodenii, pielărie, țesături.* C. GIURESCU, P. O. 133, cf. M. D. ENC., DEX. *Țesăturile țărănești se numesc straie, velințe, cergi ... și pînză.* H II 3, cf. ib. 168, IV 11, 75. *Se strecoară c-un coș încărcat cu fel de fel de țesături ieșite din mîna miresei.* PÎRVESCU, C. 114, cf. ALR I 1 289/600, ALR SN IV h 1 178/157. ◇ P. anal. *Puse ..., înaintea unei adunări, deosebite țesături de sticlă.* MOZAICUL (1839), 508/4. ◇ Fig. *Și timpul ... Întinde pe creneluri ..., Din mușchiul de paragini, o fină țesătură.* MACEDONSKI, O. I, 24. *O mînă genială ... făcea ca aceste ... animale și ființe mitologice să se înfrățească într-o țesătură de culori.* BARBU, PRINC. 127. ✦ (Regional) Natră **(I 1)** (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). ALR I 1 289/49.

3. Fel, mod în care e țesută o pînză, o stofă etc. Cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Începui să cercetez fotografiile și țesătura covorului din perete.* MIHĂESCU, D. A. 103, cf. M. D. ENC., DEX. *Și cu brîu-i de mătasă, Brîu cu țesetura deasă.* ALECSANDRI, P. P. 135. *Țeseturile în patru ițe cînd au numai o față se zic: în scripete.* H II 254. *Bunătatea stofei nu stă în înfloritură, ci în țăsătură.* ZANNE, P. III, 385. ◇ Loc. adv. (Învechit) **În țesătură** = în stivă. *Așezarea materialelor în stivă se va face astfel ca să asigure stabilitatea materialelor (așezare în țesătură).* PREV. ACCID. 60. ✦ Reparație făcută la un obiect de îmbrăcăminte, la o pînză etc. țesînd **(3)** cu acul. Cf. M. D. ENC., DEX.

4. Fig. Structură, alcătuire a unui lucru, a unui fenomen, a unei opere literare etc.; urzeală. *Prin multe locuri a țăsiturii Hronicului, unde trebuință a fi s-au părut, adeasă învățătură am dat.* CANTEMIR, HR. 49. *Însă slovenii de țesetura limbei românești cea dinlontru nice cum nu s-au atins.* MAIOR, IST. 236/26. *Toatele limbele au o țesătură.* MUMULEANU, C. 60/4. *Simplicitatea țeseturei române putea să ne deie nădejdea că osebirea între limba scrisă și limba zilnică nu ar fi fost niciodată mare.* RUSSO, S. 54. *Țesătura intrigei este aceasta.* FILIMON O. II, 275. *Toată scena e tot așa de naturală și tot așa de adevărată, ca țesătură sufletească.* GHEREA, ST. CR. II, 160. *Îi fusese destul ... ca să i se lumineze și mai bine țesătura ascunsă a aparențelor.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 81. *Fără să intre în țesătura unei acțiuni, ... acest popă trăiește prin cuvintele pline de vibrația unui suflet energic.* LOVINESCU, S. I, 37. *Scriitorul a pătruns mai adînc în țesătura complexă a realității.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 2/4. *Țesătura* [acestui roman] *e modestă.* CĂLINESCU, S. C. L. 150. *Vorbește plastic despre „țesătura cea dinlontru" a limbii.* BLAGA, G. 203. *Țesătura anecdotică a întîmplărilor ascunde nenumărate arcane.* IST. LIT. ROM. 73. *Un citat a cărui țesătură este mai vizibilă.* CL 1957, 234. *Trebuie să-și sporească expresivitatea jocului printr-o țesătură mai personală.* T iunie 1964, 90. *Izbînda ultimului său poem stă chezășie pentru țesătura trainică a versurilor viitoare.* V. ROM. ianuarie 1965, 140. *O anumită „grosime" a „stratului" de viață prins într-o țesătură narativă anunță vocația autenticului romancier.* V. ROM. august 1970, 63, cf. DEX. ✦ (Urmat de determinări de obicei introduse prin prep. „de") Împletire, încrucișare, întretăiere de lucruri de același fel. *Scurta epohă a domnirei lui ... Ciubăr nu au stătut altă, decît o țesătură de intrigi.* IST. NAT. 77/9. *Facă printr-o țesătură de netrebnice cuvinte Tot zisuri îngăimătoare prin rezoane iscusite.* CONACHI, P. 277. *În partea a doua din acest studiu al nostru curmaserăm țesătura evenimentelor cu intrarea în anul 1860.* BARIȚIU, P. A. III, 1. *Ce impresie însă a putut produce ... descoperirea țesăturei de neștiință și neadevăr cu care jurnaliștii au crezut că e bine să ne întîmpine.* MAIORESCU, CR. I, 362, cf. DDRF, BARCIANU. *Romanul lui Bojer mi se păruse o țesătură de copilării lirice pretențioase.* IBRĂILEANU, S. L. 71, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Prin țesătura de ramuri, luna strecura fîșii palide de lumină.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 57. *Vasul ... înainta greu, prins într-o țesătură de bărci ce roiau mici.* BRĂESCU, A. 212. *Țesăturile ramurilor parcă joacă în umbra care tot mai mult le cucerește.* SADOVEANU, O. III, 65. *În asemenea țesături de crengării ... nu poate intra.* id. ib. XV, 234. *Ca niște paianjini începură a depăna în goană prin țesătura de pînze și frînghii.* BART, S. M. 51. *Cuvintele cu atîta vor fi mai bine legate la un loc, cu cît se va strînge mai tare țesătura ideilor.* D. GUSTI, în RET. ROM. 168, cf. SCRIBAN, D. *Copilăria mea ... e o țesătură de amintiri dureroase.* VORNIC, P. 12. *Țesătura de reacții și raporturi umane ... nu se rărește în momentele aparent neutre.* T mai 1964, 88. *Țesătura de simboluri, în care dramaturgul înscrie fiecare episod și fiecare personaj.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 25. *O chemare spre adoratia lumii ca țesătură de miracole.* V. ROM. august 1970, 68, cf. DEX. ✦ Intrigă, uneltire. *Necredincioși! ispitiți Țesături vrednici d-osîndă asupră-mi să mai urziți?* HELIADE, O. I, 462. *Intrigantul e lăsat în închisoare, ca pedeapsă pentru infama lui țesătură.* CARAGIALE, O. IV, 54, cf. DEX.

5. (Învechit) Țesut[1] **(3).** Cf. TEODORI, A. 68/6. *Este țesetura țeluloasă (textus cellulosus) o pînză.* ANTROP. 128/15. *Mănuchii precum și fibrele se află împreunați printr-o țesătură celuloasă.* KRETZULESCU, A. 161/7. *Un mușchi este ... o țăsătură de fire sau fibre legate laolaltă.* I. IONESCU, V. 61/7. *Un vîrf ascuțit ... a deschis aerului din afară drum pînă la țesăturele care erau protegiate de piele.* MAN. SĂNĂT. 18/25, cf. 73/22, 250/24. *Capul copilului este încărcat de umezeli, care, căzînd în gură, slăbește ... țesătura gingiilor.* PENEȘCU, M. 18/6, cf. TURNESCU, C. 5^{v}, 47^{r}. *Țesătura fibroasă, care se numește și țesătura lemnoasă, se compune de celule foarte lungi.* BARASCH, B. 6. *Putem considera ... țesătura celulară ... un adevărat laboratoriu chimic.* F (1875), 314. *Un sfredel mare se aude rozînd țesăturile uscate ale blănii bătrîne de stejar.* CARAGIALE, O. I, 64, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țesături* și (învechit) *țesături*. — Și: (învechit și regional) **țesetúră,** (învechit) **țesitúră** s. f.

— **Țese** + suf. *-ătură.*

ȚÉSE vb. III. **1.** Tranz. (Folosit și absol.) A realiza o țesătură **(2)** prin încrucișarea firelor de urzeală cu cele de bătătură, cu ajutorul războiului de țesut. *La dînșii muierile vînd și pricopăsc și cumpără, iar bărbații șăd acasă de țăs.* HERODOT (1645), 104, cf. MARDARIE, L. 118/27, ST. LEX. 89^{r} 2/17, ANON. CAR., MOLNAR, D. 300/18, KLEIN, D. 443. *Muierili ... s-au făcut leneșe spre a țăse* (a. 1802). GCR II, 197/8, cf. LB. *Au tăiat pînza fiind țesută numa jumătate* (a. 1827). IORGA, S. D. XII, 213, cf. VALIAN, V. *Și viermele de mătasă dascăl la țesut să-ți fie.* CONACHI, P. 298, cf. POLIZU. *Ea poartă haine scumpe, ușoare, descîntate, Din fire de painjen țesute și lucrate.* ALECSANDRI, P. III, 310, cf. CIHAC, I, 293. *Straiele țesute și împodobite cu măiestrie de femeile românce.* ODOBESCU, S. I, 480. *Haina ta cea minunată Nu-i în stative țesută, Căci ușoară-i ca de neguri.* EMINESCU, O. IV, 523. *Biata fata unchiașului torcea, țesea.* ISPIRESCU, L. 347. *Betele-nguste cusute cu mărgele, iițarii de dimie albă — toate sunt țesute și lucrate-n casă.* VLAHUȚĂ, R. P. 93, cf. DDRF. *Războiul ... este unealta de care întotdeauna s-au slujit femeile române ca să țese.* DAMÉ, T. 133. *Cum țeseam, nici n-am știut Cum am sărit și m-am zbătut Să ies de la război.* COȘBUC, P. I, 93, cf. BARCIANU. *Se juca lumina în palii strălucitoare, parcă o mînă nevăzută ar fi țesut o pînză de argint.* D. ZAMFIRESCU, Î. 40. *Părea o vărgătură lată*

de aur, țesută într-o pînză uriașă. SANDU-ALDEA, D. N. 57 cf. ALEXI, W., TDRG. *Bărbaților nici prin gînd nu le trecea să le pornească femeilor să țese.* AGÎRBICEANU, A. 115. *Țese pînza de cînepă.* PÂRVAN, G. 135, cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Peste brăcire se încinge cu brîu țesut din lînă.* VUIA, P. 25, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Mama țesea la război pînzături.* VLASIU, A. P. 34, cf. SCRIBAN, D. *Bunica ... avea a așeza stativele de țesut.* SADOVEANU, O. XI, 510. *Țăranul stilizează la fiecare pas ... cînd își țese scoarțele.* BLAGA, Z. 138. *Îi țesea în război și pînză de in.* CAMIL PETRESCU, O. I, 337. *Din lîna oilor fetele țeseau pentru ele covoare.* V. ROM. iunie 1955, 57. *Lega betele înflorate, țesute cu drag de muiere.* SORESCU, L. L. I, 45, cf. DEX. *Maica Domnului țesea pînză de cămăși.* NEAGU, Î. 80. *Până țese-un cot de pînză, Codrul nu mai are frunză.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 423. *A pus stativele-n casă Și s-a apucat să țească.* MARIAN, SA. 59. *Poate fi lelea făloasă: Podu-i țească, podu-i coasă.* RETEGANUL, CH. 151. *Țese pînza fără rost.* DOINE, 44. *Că io țes la brăciri noi.* HODOȘ, P. P. 45. *Să țească pînza făr' de rost.* FUNDESCU, ap. GCR, II, 370. *Două paturi față-n față ... sînt îmbrăcate numai cu pernițe și cu macaturi țesute în argea.* PÎRVESCU, C. 117. *Io n-am fată pentru voi, Am ca să-m țasă la război.* GR. S. V, 276, cf. ALR I 288. *Am țăsut straiele d'i pe noi.* ib. 288/363, cf. ib. I 283/24, 40, 59, 79, 190, 243, 315, 357, ib. I 289/100, 215, 357, 530, 536, 584, 596, 790, 932, 960, 984, ib. I 295, ALR II 5 943/47, 141, 260, 514, 605, 762, 899, 987, ib. 5 944/2, A I 22, II 12, III 16. *Fi-i-ar sufletul în oasă, Voica nu știe să țasă.* BALADE, II, 303. *Pîn-o țese-un val de pînză, Minc-o cumpănă de brînză.* FOLC. TRANSILV. II, 75. *Țasă, Jană, țasă Ie de mireasă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 86, cf. NALR — O V h 965. *O urzești și te-apuș și țesi.* T. DIAL. M. I, 40. *Ne-așezăm războiu, înnăvădim și țesîm.* T. DIAL. D. 189. *Nu știi să torci, nici să țesi, Numai la horă te-ndești.* ZANNE, P. IV, 384. *Unii țes la pînză și alții o poartă.* id. ib. V, 624. *Și-a găsit vremea a țese pînza!,* se zice despre cineva care face un lucru într-un moment nepotrivit. id. ib. III, 272. ✧ (Prin analogie) *Paturi pentru viermii de mătasă ... se pot face ... cu fuștei ... în două leațe sfredelite băgați și foarte des țesuți sau îngrădiți cu papură.* ECONOMIA, 219/19. ✧ Fig. *L-au împodobit cu haina țesută de dar dumnezeiesc.* MOLNAR, în RET. ROM. 6. *Acea ghirland-a vieții Țesută de năluciri.* ALEXANDRESCU, O. I, 135. *În lăcașul vieții moartea se-ntroduce, Ea le țese viața cu aur și argint.* BOLINTINEANU, O. 100. *Alunecă-n odaie, Țesînd cu recile-i scîntei O mreajă de văpaie.* EMINESCU, O. I, 165. *Ar vrea să rătăcească cîmpia înflorită Unde ale lui zile din visuri le-au țesut.* id. ib. IV, 319. *Pe un fond fantastic, în imagini admirabile, poetul a țesut cele mai adevărate sentimente omenești.* GHEREA, ST. CR. I, 165. *Dimineața ... mă trezeam din somnul meu țesut din razele de lună.* PETICĂ, O. 277. *Sfîrîitul fuselor ... reușea totuși să țese un cîntec armonios.* AGÎRBICEANU, S. 20. *Noaptea-și țese negura subțire.* CODREANU, S. I, 119. *Zăpușeala ce plutește prin văzduh țese o tăcere năbușitoare.* REBREANU, I. 9. *Bura care-n aer joacă A țesut pe barba popii Fire lungi de promoroacă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 11. *Frunzele ... țes sus sîtă deasă, care lasă să străbată prin ea tot mai puțină lumină.* SIMIONESCU, FL. 8. *Și cîmpul țese drumul la verdele război.* LESNEA, A. 11. *A trecut o ploaie de primăvară și a țesut în zare brîul frînt al curcubeului.* TEODOREANU, L. 370. *Fulgii de nea au țesut lințoliul alb peste negrele ogoare.* PRIBEAGUL, P. R. 16. *De la munte veni iar furtună, cu mai mare repeziciune, țesînd fulgi mari și moi.* SADOVEANU, O. X, 583. *Vălul serii Țesut în borangicuri albastre-vișinii.* PILLAT, P. 200. *Amurgul începe să țească păienjeniș.* MIHĂESCU, D. A. 172. *M-ai înțelege pentru care motiv, în loc de-o iină plasă De dragoste, eu țes povestea batistei albe de mătasă.* PERPESSICIUS, S. 120. *Cînd anemonele de mare.. Vor țese lumea lor suavă.* BENIUC, V. 69. *Amurgu-și țese umbrele grăbit.* JEBELEANU, S. H. 13. *A cui e oare mîna ce țese-n Univers?* V. ROM. decembrie 1964, 29. ✧ Refl. pas. *Caierul de burungic din furcă și suveica stativelor unde se țesea filaliul stau părăsite.* NEGRUZZI, S. I, 107. *Lîna tunsă se spală, se piaptănă, se duce la scărmănătoare, apoi se toarce, se urzește și se țese.* PREȚUP, P. 22. *Pînza pentru îmbrăcăminte se țesea în casă.* SIMIONESCU, FL. 318. *Pînza nu se țese fără spată,* se zice despre cele neapărat trebuincioase în anumite împrejurări. ZANNE, P. III, 269. *Cînd s-ar țese pînza-n drum fără ițe, fără drug* (= niciodată). id. ib. V, 624. ✧ Refl. impers. *Prin unele părți se spune anumit că în aceste zile nu trebuie să se țese.* PAMFILIE, S. T. 149. ✧ Refl. Fig. *Pe-al codrilor verde, prin bolțile dese, Prin mreje de frunze seninul se țese.* EMINESCU, O. IV, 328. *Se țese-n jurul meu Nemărginirea Cu fire toarse din necunoscut.* CODREANU, S. I, 232. *Cuvîntul parcă destrămase din vraja ce se țesea în jurul lor.* REBREANU, R. I, 246. *Rămîne o ninsoare grea, care se țese încrucișat.* SADOVEANU, O. IX, 201. *Un zvon s-a întins de la un om la altul, o vrajă s-a țesut pe deasupra satelor obidite.* BOGZA, C. O. 306. *Afară se țesea o ploaie măruntă, rece.* CONTEMP. 1954, nr. 413, 4/1. *Dinspre răsărit se țesea ca o pînză cenușie întunericul amurgului.* VORNIC, O. 107. ✧ Expr. (Rar) **A țese iute din picioare** = a merge repede. *Ea își căuta însă de drum, țășind iute din picioare și lunecînd ca o zvîrlugă.* HOGAȘ, DR. I, 91. (Rar) **A țese drumul** = a umbla des pe același drum. *Prietenă bună, Nory țesea mereu drumul între Gîrla și București, între București și Prundeni.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 294. (Rar) **A țese pînzele** v. pînză. (Regional) **A-i țese** (cuiva) **iței** = a unelti împotriva cuiva. Cf. ZANNE, P. V, 358. (Regional) **A țese vorba** = a aduce vorba despre ceva, a înfiripa o discuție. *Între altele, au țesut boierul vorba și despre haine.* SBIERA, P. 264. ✦ (Regional) A fi prevăzut cu ..., a fi înțesat cu ... (Maxenu — Buzău). Cf. H II 130. *Trunchiul său de jos pînă sus este țesut cu ghimpi.* ib. ✦ (Regional; despre fiare) A împresura, a încolți (Ciobanu — Hîrșova). T. DIAL. D. 401. *Cî-ncepuse* [lupii] *sî-l țeasî une i-a fost işindî-nainte.* ib. ✦ Tranz. și refl. Fig. A (se) crea, a (se) alcătui, a (se) constitui. *Eu adunai această hronică în scurt, că altfel n-am putut. Dădei străműturi rudițe cu urzeală, alții să o țească.* N. STOICA, C. B. 311. *Vîrtutea lui Ion Vodă își va fi avut izvorul în oasele din cari fusese țesut și în sîngele ce-i circulase prin vine.* HASDEU, I. V. 166. [Morții] *sînt din atome nevăzute Țesuți.* MACEDONSKI, O. I, 33. *Planurile pe cari le țesem prea departe de noi.* AGÎRBICEANU, A. 171. *Între cei doi tineri se țesuse o afecțiune delicată.* VORNIC, P. 63. *Marea lui așteptare, țesută în nopțile reci ale deșertului Anatoliei.* BARBU, PRINC. 61. *Și filmul va fi o poveste cît mai romanțată, țesută și împletită din noile date aflate post-mortem.* V. ROM. mai 1963, 145. *Între aceste personaje, excelent reliefate ..., se țese un amor ciudat.* ib. august 1970, 134. *Intriga de farsă, bine țesută și viol condusă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 1, 16/1. ✧ Refl. (Despre discuții, convorbiri etc.) *Deșartă născocire E vorba ce se țese.* BLAGA, POEZII, 333. *Vorbele ... s e țeseau în jurul său și-al messerului Ottaviano.* BARBU, PRINC. 65. ✦ Fig. (Rar) A intercala, a introduce; a integra într-un text. *Cele două circulare ... le țesem aici în text pe amîndouă, întocmai în stilul original uzitat în acele zile.* BARIȚIU, P. A. III, 173. *Felul acesta curios cum biografia este țesută în cronică exclude ipoteza unei interpolări.* BUL. COM. IST. II, 158.

2. Tranz. (Prin analogie; subiectul este „păianjenul") A-și face pînza, a-și întinde pînza. *A țesut secu de paianjen o pînză (mreajă)... de nu te saturi mirîndu-te.* JIPESCU, O. 117. *Un paianjăn prins de vrajă A țesut subțire pînză străvezie ca o mreajă.* EMINESCU, O. I, 76. *Sub bolți încenușate păianjenul își țese Dantela lui subțire.* MACEDONSKI, O. I, 23. *Păianjenul ... Țesînd în umbră caldă.* ARGHEZI, VERS. 95. *Păianjenul, care-și întinde pînza ... și și-o țese din nou ... cînd i-o sfîșii.* CĂLINESCU, C. O. 153, cf. M. D. ENC, DEX. (Refl. pas.) *În odaie, prin unghere, S-a țesut păinjeniș.* EMINESCU, O. I, 105. ✧ Fig. *Păianjeni țes covorul Uitării-ntunecate.* IOSIF, PATR. 75.

3. Tranz. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte, pînzeturi etc.) A cîrpi, făcînd cu acul o împletitură de fire; a stopa, (regional) a ștopoli, a țîrîi[2]. Cf. POLIZU, DDRF, TDRG. *Elena Lipan pirotea, țesînd găurile unui ciorap întins pe un ou de lemn.* C. PETRESCU, C. V. 99, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ A broda, a împodobi (prin țesut). *Haine țăsute cu fir.* DOSOFTEI, V. S. martie 3v/26. *Feliuri de feliuri de așternuturi, țăsute cu fir și cu pietri scumpe* (a. 1800). GCR II, 178/32. *La una din ferestre stă doamna Chiralina, îmbrăcată cu haine de aur țesute cu mărgăritar.* ISPIRESCU, L. 115. *Dar ce comori Pe rochii lungi țesute-n flori!* COȘBUC, P. I, 55. *Catrințe țesute numai cu fir.* IST. LIT. ROM. I, 87, cf. M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. *Iar perina după șea ... Numai cu pietre scumpe țesută.* ȘEZ. III, 64. *Ia-mă tu pe mine, Că te-oi ținea bine Și ți-oi da eu ție ... Și un așternut Cu aur țesut.* BALADE, III, 223. ✧ Intranz. *Doamna Evanghelina țesea la gherghef cu fetele de curte.* BARBU, PRINC., 45. ✧ Fig. *Pe jos e un verde covor Țesut cu mii tinere flori.* EMINESCU, O. IV, 3. *Am început să-i țin Adelei o prelegere de astronomie sentimentală ..., țesînd expunerea cu melancolii după anii de altădată.* IBRĂILEANU, A. 90.

4. Refl. Fig. A se încrucișa, a se întretăia (ca firele la țesut[1] **1)**; p. ext. (despre o mulțime) a se mișca în toate părțile, a mișuna. *Într-un oraș oarecare ... Unde lumea în piață iese Și-ncoaci, încolo să țese.* PANN, P. V. I, 16/5. *Peștișorii cei mici ce se țes încoace și încolo în apă.* REV. CRIT. III, 159. *Robi cu capetele rase, îmbrăcați în caftane lungi cafenii, se țeseau încolo și încoace la felurite slujbe.* SADOVEANU, O. XI, 253. *Prin gîndurile mele căile se țes Mereu, pe unde spinii mi-am culeș.* ARGHEZI, VERS. 92, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Despre privire) *Ochi întrebători s-au țesut de la unul la altul și au rămas fără răspuns.* POPA, V. 17. ✦ A se lega, a se îmbina strîns. Cf. ASACHI, S. L. II, 31. *Celulele organice ... se țes între ele înseși pentru a forma organele.* CARAGIALE, O. V, 248. *Sunetele se țes cu razele soarelui.* IBRĂILEANU, A. 192. ✦ Tranz. (Rar) A întipări, a imprima (o urmă). *Peliția* [feței lui] *era galbenă, iar pe ea țesuse ... trăsuri cari mai fine, cari mai adînci.* EMINESCU, P. L. 132.

5. Tranz. Fig. (Complementul indică un plan, o intrigă, un complot etc.) A pregăti **(1)**, a pune la cale; a unelti, a urzi. *Mintea ta laturi neîncetat țese Ca să te încurce fără scapare.* BUDAI-DELEANU, Ț. 241. *Căci omul ce nu simte e demn d-a sa perire, Țesută de ursită, ce nu mult va lipsi!* MUREȘANU, P. 57/10. *Cel rău profită de buna credință a naivului bătrîn, țese o intrigă infernală și pierde pe cel mai mic în ochii tatălui.* CARAGIALE, O. III, 61. *Trufașii ... țesură fel de fel de zizanii și îi întinseră mreji ca să-l prindă.* ISPIRESCU, M. V. 49, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG. *Vezi, niciodată nu mi-ai spus de planurile ce le țeseți.* AGÎRBICEANU, L. T. 285, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Oamenii aceștia țesuseră în jurul fermei un lanț întreg de falsuri.* GALAN, B. I, 62, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Să afle cele ce se țes în dosul lor spre răsturnarea întregului plan.* BARIȚIU, P. A. III, 304. *Vă uitați numa-nainte; la spate ce se țese pentru capu-vă, nici vă gîndiți.* JIPESCU, O. 84. *Să nu se țeasă vro urzeală.* DELAVRANCEA, A. 150. *Stănică, tenebros ca întotdeauna, găsi că se țese la mijloc o conspirație.* CĂLINESCU, E. O. II, 150.

6. Tranz. (Regional; complementul indică un cuibar; subiectul este „cloșca") A pregăti **(1)**, a face (Filiași). Cf. GL. OLT. *O cloță, cînd ea începe să țeasă cuibar.* ib.

7. Tranz. (Regional; în jocuri de copii) A arunca o piatră pe deasupra apei astfel încît să atingă suprafața apei de cît mai multe ori și să ajungă cît mai departe. Cf. VICIU, GL.

— Prez. ind.: *țes*, pers. 4 accentuat și (regional) *țesém* (ALR I 1 295), (Ban.) *țesúm* (ib. 1 295/30, 49). — Și: (regional) **țesă** (TDRG, ALR I 1 295) vb. I, **țesí** vb. IV.

— Lat. **texere.**

ȚESEÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚESELÁ vb. I v. **țesăla.**

ȚESÉLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚESELĂTÚRĂ s. f. v. **țesălătură.**

ȚESELÚȚĂ s. f. v. **țesăluță.**

ȚÉSERE s. f. Acțiunea de a țese. Cf. DRLU, VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Cu începerea părăsimilor se începe ... și țeserea sau țesutul pînzei pentru cămăși.* MARIAN, S. R. II, 2.

— Pl: *țeseri.*

— V. **țese.**

ȚESETÓR, -OÁRE subst. v. **țesător.**

ȚESETORÍE s. f. v. **țesătorie.**

ȚESETÚRĂ s. f. v. **țesătură.**

ȚESÍ vb. IV v. **țese.**

ȚESIONÁR s. m. v. **cesionar.**

ȚESITÚRĂ s. f. v. **țesătură.**

ȚESIÚNE s. f. v. **cesiune.**

ȚEST s. n. **I. 1.** Obiect de lut ars, de fontă etc., avînd de obicei forma unui capac adîncit (prevăzut cu o toartă sau cu un cîrlig), cu care, după ce este bine încălzit, se acoperă aluatul de pîine, mălaiul **(II 3)** etc. pentru a se coace. Cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, COSTINESCU, LM, DDRF. *Plecîndu-mă să pui azima sub țest, s-a vărsat putineiul peste dînsa.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Mîine dimineață să arzi țestul pentru azimă.* DELAVRANCEA, T. 143. *Pînea și mălaiul să coace în țest.* MOLDOVAN, Ț. N. 82. *Cei ce nu coc pită și mălai în cuptor o coc sub țest.* LIUBA—IANA, M. 97. *La munte se mai face și mălai în țest.* CRĂINICEANU, IG. 197, cf. DAMÉ, T. 75, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 32, 238. *Un fel de azimă pe care o coc pe vatră cu țestul deasupra.* ANTIPA, P. 388. *Femeile ... își fac țeste pentru copt turta sau mălaiul.* MUSCEL, 56, cf. TDRG. *Fetele fură ... un țest.* PAMFILE, VĂZD. 127, cf. GOROVEI, CR. 166. *Ca să plouă, fetele fură de la o femeie însărcinată un țăst.* COM. SAT. II, 19. *Fiind tare lipsiți, se nutreau rău: cu mămăligă de mei ... și cu mălai copt în țest.* DRAGOMIR, O. M. 231. *În ținuturile acestea atît mălaiul cît și pita s-au copt și se coc și azi subt țăst.* VUIA, Ț. H. 117. *Țestul e un fel de capac mai mare din fier ori din piatră.* id. ib.

cf. MOLIN, R. B. 288. *Întindea doda Sevastița masa, pe care aducea ... mălai cald în țăst.* AL. LUPULUI, P. G. 18, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Simțind pîntecele umflat ... și găsindu-l cît un țest, rîse sănătos.* STĂNOIU, C. I. 165. *Închină apoi străchinile, ... oalele, cuțitul, țestul.* VISSARION, B. 175. *Hrana ... să fie numai pește și turtă coaptă în țest.* SADOVEANU, O. XVIII, 581. *Dumicau cuminți, ... ca să simtă mai bine gustul mălaiului făcut la țest.* CAMIL PETRESCU, O. II, 380. *S-au înfierbîntat și vatra și țestul deodată.* STANCU, D. 84. *Bîlea era un măgădău cu o față colțuroasă, pătrată, ca un cărpător de țest.* PREDA Î. 147. *Era în curte, cocea pîine afară, în țest, se simțea mirosul de departe.* id. M. 368. *O altă unealtă care aparține fazei primitive a tehnicii agricole românești este țestul, un con de pămînt ars care se încinge și sub care se coace turta.* PANAITESCU, C. R. 149, cf. H IV 92, 146, V 369, VI 233, IX 62, XVIII 70, 145, 269, 284. *Pune țestul de copt mălai pe foc să să înfierbinte.* RETEGANUL, P. II, 46, cf. REV. CRIT. III, 171. *Mă-sa îi făgădui că-l va țirea tot cu pogace coaptă-n țăstru.* FRÎNCU—CANDREA, M. 274. *Apoi, chema baba, care în vremea asta robotea un „țest" pentru turtă.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 79. *Țăstul spart să nu-l arunci în drum.* ȘEZ. XII, 158. *Peste aluat se așază țăstul, care se acoperă cu jeratec.* DENSUSIANU, Ț. H. 336. *Tot aici pe vatră: țestul și o oală ciublă.* PLOPȘOR, C. 39, cf. GR. S. V, 123. *Cînd se coace pîne, țestul se ridică ..., se arde pînă ce roșește, cînd se scoate focul din el se pune pînea.* CHEST. II 489/3, cf. VIII 22/13, 33, ALR I 661/860, ib. 766/782, 842, 860, 878, ALR II 4 012/791, 872, ib. 4 015, ib. 4 024/876, ib. 5 755/833, ALR II/I MN 133, 3 883/886, ALR SN IV h 1 057, ib. h 1 058, UDRESCU, GL. *Puneam și țăstu ăla dasupra lemnilor ... și-ardea dă să-nroșea.* T. DIAL. M. I, 93. *Îi dă zestre nouă țeste,* se zice despre o fată lăudăroasă care n-are zestre. MUSCEL, 56, cf. TEODORESCU, P. P. 191. ◇ Expr. **A fi ca țestul**=a fi vrednic. ZANNE, P. III, 396. **A pune** (cuiva) **țestul în cap** = **a)** a prosti, a îmbrobodi (pe cineva); a supune. *Îl îmbrobodești; știi, chiar ca p-o muiere. Îi pui în cap țestul și rabdă-n tăcere.* PANN, P. V. I, 56/2, cf. ZANNE, P. III, 396; **b)** a călca credința conjugală, a înșela, a pune coarne. Cf. ZANNE, P. III, 396. **A fi cu țestul în cap** = **a)** a fi retras, ascuns față de ceilalți oameni. Cf. ZANNE, P. III, 396; **b)** a fi prost. id. ib.; **c)** a fi leneș, trîndav. id. ib.; **d)** a se lăsa condus de femei, a fi îmbrobodit de femei. Cf. DDRF, CIAUȘANU, V. 206. **A fi cu țestul în spate** = a fi cocoșat. NALR—B I h 110/96. *Îi cu țăstu-n spate.* ib. **Umblă tot cu țestul aprins,** se spune despre o femeie care poartă vorbe de colo-colo și care pînă la urmă a pățește. Cf. I. CR. III, 219. **A umbla cît ține țestul** = a umbla foarte mult. *Sate și oraș frumoasă ca ale lor cică nu găseai de umblai cît ține țestul.* CĂTANĂ, P. B. II, 94. **Ca țestul, din vatră în vatră,** se spune despre cineva care se mută des. Cf. DDRF. **A face un țest** (sau **la țeste**) = a cădea în fund. Cf. UDRESCU, GL. *Veneam cu vadra plină și nu știu cum am alunecat, dar am făcut un țăst, că s-au topit de rîs și-ăi care n-au văzut.* id. ib. ✦ Conținutul unui țest **(I 1).** *Gămanul mînca căzăcește nouă țeste de azimă, o găină întreagă.* DELAVRANCEA, S. 229. ✦ Fig. (Prin vestul Munt. și nord-estul Olt.) Epitet dat unui om prost, bleg, necizelat, primitiv (UDRESCU, GL.) sau unui om leneș, nesimțitor (CIAUȘANU, GL.). ✦ Fig. (Prin nordul Munt.) Epitet depreciativ dat unui om încăpățînat. Cf. MUSCEL, 57, TDRG. ✦ Fig. (Prin nordul Munt.) Epitet depreciativ dat unui om care se înfurie ușor. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

2. (Regional) Cuptor de pîine făcut în curte (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 87. ✦ (Regional) Un fel de cuptor de ciment care se folosește numai la munte. Com. din POIANA SIBIULUI — SEBEȘ.

3. (Regional) Vas de lemn în care se pune aluatul ca să dospească atunci cînd se face pîine în casă. SCRIBAN, D.

II. 1. (Învechit și regional) Craniu; (popular) țeastă **(1).** *Țestul capului lui Adam.* MARDARIE, L. 130/20. *I-au făcut țestul capului păhar ș-au ridicat de-au băut.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 237r/1. *Un țest de cap a unui popă idolesc.* id. ib. ianuarie 19r/2, cf. id. MOL. *Domnitorul acestora, carele-și făcu din țestu-i o cupă.* SĂULESCU, HR. I, 158/7. *Ferecă ... țestul capului lu Nichifor cu aur.* MOXA, 383/12, cf. DDRF, CANDREA, F. 32, TDRG, DHLR II, 484, ALR — T 61/322. ◇ (În texte bisericești, în traducerea numelui topic *Golgota) Merseră la ... Golgota, ce iaste de se grăiaște locul țăstului.* TETRAEV. (1574), 251. *Ieșiră într-un loc, chema-se al țestului* (cca 1580). CCR 15/18. *Locul țestului, a capului lui Adam.* MARDARIE, L. 162/8, cf. 130/19.

2. (Învechit și popular) Carapace; țeastă **(2).** *Și-i era pielea ca de țăstul de broască.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 81r/30. *Pielea trupului său era ca țestul de broască.* MINEIUL (1776), 137r^2/16. *Într-aceste părți se găsăsc broaște cu țist, care umblă și prin apa mării.* AMFILOHIE, G. 159/8, cf. KLEIN, D. 443, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, PONTBRIANT, D. *Ea se duse apoi, luă un țest de broască ... și începu să adune în el alifia.* SLAVICI, ap. CADE. *Descleștă ghearele, dădu drumul broaștii să-și spargă țesturile.* DELAVRANCEA, T. 83, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Pluteau și se mișcau fără încetare cap lîngă cap și țest lîngă țest, între putreziciunile ... bălții.* SADOVEANU, O. VIII, 416, cf. SCRIBAN, D. *Broască cu țist.* H XII 287, cf. IV 196, XVI 352. *Broască în țăstru.* ALR I 1 178/51, ib. 1 178/59, 542. *Broască cu țăst.* ib. 1 178/63, 90, 103, 125, 136, 140, 170, 178, 795. *Broască cu țîst.* ib. 1 178/402, cf. ALR II 2 504/316. *Broști mari, cu țăst cît casa, balauri ca boii.* O. BÎRLEA, A. P. I, 246. ✦ Cochilie, scoică. *Ostracă, ... țest.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Lacurile aruncă ... un feliu de scoice, cum și alte țisturi de vietăți trăitoare în mare.* AR (1829), 12^2/17, cf. VALIAN, V. *Pe-o masă acoperită ... steteau risipite creioane, pensule, palete și colori în cutii mari sau unse pe țeste de scoici marine.* EMINESCU, G. P. 90, cf. DR. VII, 291. *În acest banc de gresie se întîlnesc extrem de numeroase țesturi de Echinoconus.* ONCESCU, G. 79, cf. L. ROM. 1974, 132. ✦ (Învechit, rar) Coajă, găoace a alunei. *Țăstul or coaja alunei* (a. 1773). ap. HEM 952.

III. 1. (Învechit) Partea superioară a unui stîlp, a unei coloane; capitel. *Și vor lua țîsturile a doi stîlpi și nime n-a știut unde sînt.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 187v/4, cf. TDRG.

2. (Regional; în sintagma) *Țestul trupului* = partea de la baza trunchiului^2 **(4).** *[Femeile cînd nasc se plîng că au dureri la vintre] unde să-ncepe la țăstu trupului.* ALR II/I h 61/886.

3. Scheletul de lemn al șeii, peste care se întinde pielea. V. țeastă **(3).** Cf. TDRG, SCRIBAN, D.

4. (Nav.) Piesă de lemn care servește la întinderea subarbelor. *Țest de subarbe.* ABC MAR.

5. (Prin Mold.; în forma *țestru)* Capacul sicriului. GLOSAR REG.

6. (Regional; în forma *țeșt)* Construcție de zidărie deasupra vetrei țărănești pentru colectarea fumului. Cf. PAMFILE, A. R. 261.

7. (Prin sud-vestul Transilv.) Gaură în țărmul rîurilor unde se ascund peștii și racii. Cf. REV. CRIT. III, 171.

— Pl.: *țesturi* și *țeste.* — Și: (învechit și regional) **țist,** (regional) **țéstru, țeșt** s.n.

— Lat. **testum.**

ȚESTÁR s. m. v. **țiștar.**

ȚÉSTĂ s. f. v. **țeastă.**

ȚESTÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care are țest **(II 2)**, care este acoperit cu un țest **(II 2)**, cu o carapace. Cf. MARDARIE, L. 140/13, ȘINCAI, în DR. V, 562, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, DDRF, BARCIANU, COSTINESCU, PONTBRIANT, D., ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✧ (În descîntece) *Bubă țăstoasă, Bubă petroasă.* DENSUSIANU, Ț. H. 165. *Pocitură pietroasă, Pocitură țestoasă.* GR. S. V, 63. ✧ Fig. *Că nu cuprinde altă dulceață și minune Orașul zmeu, orașul țestos și ferecat.* I. BARBU, J. S. 25. ✧ *Gîndac țestos* v. gîndac. *Păduche țestos* v. păduche. ✧ (Substantivat) *Țestosul prunului* = insectă parazită care atacă prunul *(Quadraspidiotes marini).* Cf. POTLOG, D. A. 142. ✦ (Substantivat, f.) Broască-țestoasă. *În călătoria sa au descoperit ... o insulă ... pe care au aflat o mulțime de țestoase.* AR (1829), 126[1]/15. *Pescarii sosesc cu povara pe creștet. În coșuri: țestoase, țipari, curcubee.* BLAGA, POEZII, 183. *Țestoasele stăteau poate-n mîl ascunse.* SORESCU, L. L. II, 135. ✦ (Prin nord-estul Olt.; despre pămînt) Greu de muncit, tare, înțelenit. Cf. CIAUȘANU, GL.

2. Fig. (Prin Olt. și Munt.) Îndărătnic, încăpățînat. Cf. PUȘCARIU, ET. WB., MUSCEL, 57, TDRG, SCRIBAN, D., H IV 55, RĂDULESCU-CODIN, JAHRESBER. VIII, 318. *Nu se poate înțelege cu ei nimeni, pîn nu le face gustu: sînt țăștoși.* ȘEZ. XIII, 182, com. din TURNU MĂGURELE, TOMESCU, GL. ✦ Cu capul mare; deștept. *Mă, țestosule, ai luat primu întîi, mă?* PREDA, M. 317. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Ursuz. Cf. CIAUȘANU, GL. ✦ (Prin vestul Munt.) Obraznic **(I 2)**, impertinent, nerușinat **(2)**. Cf. SCRIBAN, D., com. din TURNU MĂGURELE. ✦ (Învechit, rar) Supărător, plictisitor. Cf. VALIAN, V.

— Pl.: *țestoși, -oase.* — Și: (învechit și regional) **țistós, -oásă** (ASACHI, ap. I. GHEȚIE, B. D. 451, TDRG, GCR II, 296, ALR I 1 178/764), (regional) **țeștós, -oásă** (ALR I 1 178/740), **țiștós, -oásă** (ALR I 1 178/550) adj.

— **Țest** + suf. *-os.*

ȚESTRÁI subst. (Prin Bucov.; cu sens neprecizat, probabil) Zestre. *Am prins a mă lăuda Cu țestrai de la mama. Am acasă șesă boi Și din șesă nu-s nici doi.* Com. din RĂDĂUȚI.

— Etimologia nesigură. Cf. s t r a i.

ȚÉSTRU s. n. v. **țest.**

ȚESÚT[1] s. n. **1.** Faptul de a ț e s e; meșteșugul țesătoriei **(1)**. *Cu munca ei, cu torsul, adică țesutul, cu livada, cu stupii ... ține casa.* I. IONESCU, D. 248. *Cu începerea păresimilor se începe, mai ales în Banat, și țesutul pînzei pentru cămăși.* MARIAN, S. R. II, 2, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 251. *Brîie negre împletite cu bețe, o tehnică foarte veche ... care a fost prima etapă în evoluția țesutului.* VUIA, P. 25. *Firele de cînepă ... se înmoaie devenind accesibile țesutului.* APOLZAN, P. I. 58, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se pricepe la țesut și la ales scoarțe.* SADOVEANU, O. XV, 79, cf. SCRIBAN, D. *Principiul țesutului a rămas același.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 31. *Din toată această trudă, căreia îi trebuie adăugată aceea a țesutului la război, fiecare ... se alege în primăvară cu un cearceaf.* BOGZA, A. I. 155. *Se dezvoltă ... țesutul și alte meserii.* H. DAICOVICIU, D. 31, cf. H II 4. ✦ (Rar) Faptul de a broda. *Rămîne orișicînd răzleț un fir Din cusătura unui trandafir. Dacă și cade mîna la țesut, O mînă nouă firul îl ia, unde-a căzut.* ARGHEZI, VERS. 316.

2. (Rar) Țesătură **(2)**. *Tinichele aruncate de pretutindeni strălucesc în raza soarelui ca briliante într-un țesut de preț.* ARDELEANU, D. 11. *Cuibul, cît pumnul de mare, e un țesut larg de fire.* SIMIONESCU, F. R. 391. *Era îmbrăcată într-un halat de baie cu țesutul roș și creț.* TEODOREANU, M. II, 146. *Că prin ițe și prin spată Merge-o iapă-mpiedicată, Iar prin țesutul pînzii Merge cloșca cu puii.* MARIAN, SA. 169. ✧ Fig. *Înțelegeam totuși că un portret trebuie să fie un țesut bogat de sentimente.* VLASIU, A. P. 488. *Omul e un țesut de contradicții și absurd.* TEODOREANU, L. 359.

3. Acumulare de celule, similare ca formă și funcție, unite prin substanța lor intercelulară; (învechit) țesătură **(5)**. Cf. EL. AN. 5, 6, 11. *Piramida e de granit, insecta de niște țesuturi mucoase.* CARAGIALE, O. III, 51. *Cunoști organismul, ... descoperi desfășurarea bolilor, examinezi țesuturi.* AGÎRBICEANU, O. I, 303. *Am avut grija de a studia ... leziunile ... țesutului conjunctiv.* BABEȘ, O. A. I, 133. *Celulele în corpul animal formează ceea ce se cheamă țesuturi.* ENC. VET. 4, cf. DS 287, ENC. AGR. V, 661, SCRIBAN, D. *Revărsarea de sînge în țesuturi.* A. POP, CHIRURG. 92. *Mușchii păturii profunde a gambei sînt reduși și ei la un țesut adipos.* PARHON, O. A. I, 218. *Funcțiunile tuturor țesuturilor organismului sînt interdependente.* DANIELOPOLU, F. N. II, 49. *Într-un asemenea caz, filamentele sporilor nu mai pot pătrunde în țesuturi.* V. ROM. august 1954, 45. *Proteinele repară în schimb uzările suferite de țesuturi.* BELEA, P. A. 235. *Țesuturile ... pot fi grupate în mai multe categorii.* BOTANICA, 13. *Fiecare toxină acționează asupra unor anumite țesuturi.* ABC SĂN. 358. *Țesutul osos are o substanță intercelulară numită oseină, îmbibată în săruri de calciu.* ib. 370. *Cel mai puternic cîmp magnetic, generat de un țesut nervos, este cel al creierului.* CONTEMP. 1971, nr. 1 616, 5/2, cf. D. BIOL., D. ME ✧ Fig. *Tac și sufăr ..., pînă în cele mai lăuntrice țesuturi sufletești.* TEODOREANU, M. II, 517.

— Pl.: *țesuturi* și (învechit, **3**) *țesute* (EL. AN. 11, BUL. FIL. V, 23, 44).

— V. **țese.** — Pentru sensul **3**, cf. fr. t i s s u.

ȚESÚT[2], -Ă adj. **1.** Care este țesut (v. ț e s e **1)**. Cf. MOLNAR, D. 123/17, KLEIN, D. 443, DRLU, PONTBRIANT, D. *Chimiru tău ar gîfui înțesat de sute și de mii de galbini din vinitu dobitoacelor mari și frumoase, din lîna țesută, din piei.* JIPESCU, O. 50. *Cu darnică voie, Biata-l încarcă de daruri țesute.* COȘBUC, AE. 60. *Dacă ... are ... șărvete țăsute, le pune-aiicea la măr.* T. DIAL. M. I, 379.

2. (În sintagma) *Hora țesută* = numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape. Cf. SEVASTOS, N. 281, VARONE, D. 97.

— Pl.: *țesuți, -te.*

— V. **țese.**

ȚEȘÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚEȘĂLÁ vb. I v. **țesăla.**

ȚEȘCOÁVĂ s. f. v. **teșcoavă.**

ȚEȘCOVÍNĂ s. f. v. **tescovină.**

ȚEȘT s. n. v. **țest.**

ȚEȘTÍ vb. IV v. **ceștí.**

ȚEȘTÓS, -OÁSĂ adj. v. **țestos.**

ȚETAȚÍE s. f. v. **cetaceu.**

ȚÉȚE s. f. invar. (Entom.) Musca-țețe *(Glossina palpalis).* *Îndeosebi sînt de temut pentru om unele insecte ... cum e țețe.* MEHEDINȚI, G. F. 182.

— Din fr. **tsé-tsé.**

ȚEȚÚI s. n. v. **țâțel.**

ȚEU s. n. v. **țel.**

ȚEV s. n. v. **țel.**

ȚEVÁR s. n., s. m. **I.** S. n. Dispozitiv, aparat care servește la răcire, la înghețare; cadă de răcire prin care trec țevile la cazanul de fabricat țuică; (regional) durbacă. Cf. LB, ISER, POLIZU, SCRIBAN, D. *Capacul* [cazanului] *era prevăzut cu trei țevi, tot de aramă, prin care treceau vaporii de spirt; condensarea lor se făcea în țevier sau durbacă.* C. GIURESCU, P. O. 150, cf. DEX, CV 1949, nr. 9, 34, ALR II 6 355/728, ib. 6 356/272, ALR II/95, L. ROM. 1959, nr. 3, 67, A I 12. [Cînd se face țuica] *'ncepea și colo ... la țivier să curgă ... și curgea spirtu.* T. DIAL. M. II, 263, cf. 241.

II. S. m. (Rar) Muncitor specializat în montarea țevilor dintr-o instalație. Cf. L. ROM. 1983, 124.

— Pl.: (n.) *țevare* și (m.) *țevari.* — Și: (regional) **țevér** (LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., ALR II 6 356/272, A I 12), **țevíer, țívér** (SCRIBAN, D., ALR II 6 355/728, ALR II/95) s. n.

— **Țeavă** + suf. *-ar.*

ȚEVĂRÍE s. f. **1.** Totalitatea țevilor unei instalații, ale unui aparat etc. Cf. NOM. PROF. 27. *Cada pentru pastă se construiește din fier și e înzestrată cu țevărie de cupru prin care se face încălzirea.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 146, cf. DEX.

2. Atelier, secție într-o întreprindere în care se fabrică și se prelucrează țevi **(I 1)**; p. ext. depozit de țevi. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *țevării.*

— **Țeavă** + suf. *-ărie.*

ȚÉVE[1] s. f. (Regional) Dîmb mai ridicat (Corbi — Făgăraș). ALIL 1983—1984, 470, cf. 500.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ț i u.

ȚÉVE[2] s. f. v. **țeavă.**

ȚEVEÁ s. f. (Prin Olt.) „Ulucă subțire" (COMAN, GL.), vergea de lemn, șipcă subțire (BĂCESCU, PĂS. 369); creangă de salcie (COMAN, GL.). *Gratia de prins păsări ... este o cutie ca cea de struguri cu capac din țivrele.* BĂCESCU, PĂS. 369. ✦ Prăjină groasă, despicată în două, întrebuințată la gard ca legătură între stîlpi. LEXIC REG. 87.

— Scris și: *țăvea.* BĂCESCU, PĂS. 369, LEXIC REG. 87. — Pl.: *țevele.* — Și: **țevleá** (scris și *țăvlea* COMAN, GL.), **țîvreá** s. f.

— **Țeavă** + suf. *-ea.*

ȚEVÉR s. n. v. **țevar.**

ȚÉVIE s. f. v. **țeavă.**

ȚEVIÉR s. n. v. **țevar.**

ȚEVIOÁRĂ s. f. (Rar) Țevișoară. *Aborii aceștia ... slobozindu-se prin alte țăvioare subțiri cu șuruburi în capete și aprinzîndu-să fără feștilă fac cea mai frumoasă și mai curată lumină.* AR (1829), 14[1]/34.

— Pl.: *țevioare.*

— **Țeavă** + suf. *-ioară.*

ȚEVIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui ț e a v ă **(1)**; țevușoară, (rar) țevioară, țeviță, (regional) țevucă, țevuică. Cf. DEX.

— Pl.: *țevișoare.*

— **Țeavă** + suf. *-işoară.*

ȚEVÍT s. n. v. **cîvît.**

ȚEVÍȚĂ s. f. (Rar) Țevișoară. *Aceste țevițe petrec mustul cel lăptos.* PETROVICI, P. 218/20.

— Pl.: *țevițe.*

— **Țeavă** + suf. *-iță.*

ȚEVLEÁ s. f. v. **țevea.**

ȚEVOÁIE s. f. Augmentativ al lui ț e a v ă. L. ROM. 1969, nr. 1, 85.

— Pl.: *țevoaie.*

— **Țeavă** + suf. *-oaie.*

ȚEVÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) De forma unei țevi **(I 1)**, ca țeava. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DEX.

— Pl.: *țevoși, -oase.*

— **Țeavă** + suf. *-os.*

ȚEVȘOÁRĂ s. f. v. **țevușoară.**

ȚEVÚCĂ s. f. (Regional) Țevișoară (Rebrișoara — Năsăud). Cf. CHEST. II 342/260.

— Pl.: *țevuci.*

— **Țeavă** + suf. *-ucă.*

ȚEVUÍ vb. IV. T r a n z. A înfășura firele textile de pe bobine, sculuri etc. pe țevi **(I 2)** în vederea țesutului. *De pe sculuri, firele de in sînt bobinate ori țevuite, în vederea țesutului.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 357, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *țevuiesc.*

— **Țeavă** + suf. *-ui.*

ȚEVÚICĂ s. f. (Prin vestul Munt. și Olt.) Țevișoară. *Dacă tîlvul nu mai ajunge, pune-i o țăvuică-n gură și-ajungi cu ea și la fundul butoiului.* UDRESCU, GL., cf. GL. OLT.

— Pl.: *țevuici.*

— **Țeavă** + suf. *-uică.*

ȚEVUÍRE s. f. Acțiunea de a ț e v u i. *Operațiunile pentru pregătirea bătăturii sînt mai simple și anume: țevuirea, dublarea și răsucirea firelor.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 63. *Prin țevuire, firele de bătătură sînt transpuse pe țevi într-o formă care să permită introducerea acestora în suveică.* id. ib. 183, cf. LTR[2].

— Pl.: *țevuiri.*

— V. **țevui.**

ȚEVÚȘI subst. pl. (Regional) Zambilă *(Hyacinthus orientalis)* (Reșița). Cf. BORZA, D. 85.

— Scris și: *țăvuși.*

— **Țeavă** + suf. *-ușă.*

ȚEVUȘOÁRĂ s. f. **I.** Țevișoară. *O țevșoară de os netedă, de grosimea unui condei.* PISCUPESCU, O. 222/15 cf. SCRIBAN, D., ALR II 2 552/723, ib. 6 138/682, T. DIAL. D. 841.

2. (Învechit) Canal sau conduct natural care se găsește în diferite țesuturi sau organe și prin care circulă sevă, secreții etc. *Dintr-aceste băsicuțe să suge și să trage sămînța de niște țevșoare foarte mărunte.* PISCUPESCU, O. 136/3.

— Pl.: *țevușoare.* — Și: (rar) **țevșoáră** s. f.

— **Țeavă** + suf. — uș*oară.*

ŢEZARÉVICI s. m. (Învechit, rar) Ţarevici. Cf. STAMATI, D.

— Pl.: *ţezarevici*.

— Din rus. **цесаревич**.

ŢFÁNŢIC s. m. = **sfanţ**. DA I_1, 472.

ŢFÁNŢIH s. m. v. **sfanţ**.

ŢFÉCLĂ s. f. v. **ţeclă**.

ŢI¹ interj. (De obicei repetat) Cuvînt care redă sunetele caracteristice scoase de şoareci, de unele păsări, de unele insecte etc. V. ţ i ţ² **(I)**. Cf. SĂGHINESCU, V. 74. *Aţi ajuns ... să ciripiţi ca puhoierii ?! ... Ţu-ţu-ţu! ... Ţî-ţî-ţî! ... I-ţi-ţi!* MIRONESCU, S. 281. *Piţigoiii mici ... făceau ţiţiţiţi-ţiţi-ţi-ţi.* BĂCESCU, PĂS. 333, cf. 307, 332, ALR II 6 202/605, UDREŞCU, GL. *On şorecel îş făce culcuş în gunoiu uşî. — Ţi-ţi-ţi; ţi-ţi-ţi!* O. BÎRLEA, A. P. I, 141, cf. PASCU, C. 113, 118.

— Şi: **ţî, ţîi** (ALR II 6 202/605) interj.

— Onomatopee.

ŢI² interj. v. **ţîi**.

ŢÍBA interj. v. **ţîbă**.

ŢIBÁIE s. f. (Regional; depreciativ) Cîine (Iaşi). BUL. FIL. IV, 110.

— Pl.: ?

— Contaminare între **ţiba** şi **potaie**.

ŢÍBĂ interj. (Prin Mold. şi prin Transilv.) Cuvînt cu care se alungă cîinii; marş **(II 2)**. *Cine hîrîie între copaci? ... A fi vrun zăvod, poate ... Ţîbă, cotarlă!* ALECSANDRI, T. 657, cf. CIHAC, II, 534. *Ţibă! tio! cotarlă, turbă, pentr-un lucru de nemică!* CONTEMPORANUL, I, 835. *Ţibă! Hormuz, na! Balan, nea! Zurzan, daţi-vă-n laturi, cotarle!* CREANGĂ, P. 147, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. II, 169. *Nea, potaie! Ţibă de-aici!* AGÎRBICEANU, O. IV, 405, cf. DR. I, 79, III, 647, 886, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Calicul ..., dulău de curte, ... apropiindu-se bănuitor, mirosi crema ... înainte ca Olimpia, cuprinsă de panică, să strige cu voce denaturată, pe moldoveneşte: „Ţi-bă!".* BRĂESCU, O. A. II, 31. *A intrat jigăraia de cîne în casă! Diha ... ţîbă, potaie!* SADOVEANU, O. I, 243, cf. SCRIBAN, D., H X 498, com. MARIAN. *Cel care purtase furca, strigă: ţibă, ţibă, hii de acole! Apoi scoate baba de la cîini.* ŞEZ. II, 61, cf. CHEST. V 77/24, 73, 74, 88, A IX 4.

— Scris şi: *ţi-bă*. — Şi: **ţîba** (BARCIANU, TDRG, DR. IV, 886, CADE, PUŞCARIU, L. R. I, 114, com. MARIAN, ŞEZ. V, 165, CABA, SĂL. 93, CHEST. V, 77/4, 45, A IX 2, MAT. DIALECT. I, 100, ALIL 1983—1984, 315), **ţába** (BUL. FIL. IV, 77), **cîba** (DR. I, 300, PRIBEAGUL, P. R. 53, BUL. FIL. IV, 77, MAT. DIALECT. I, 281) interj.

— Formaţie onomatopeică. Cf. ucr. ц і б а, magh. c s i b a.

ŢIBĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; cu complementul „hainele", „părul" etc.) A rupe (în timpul unei bătăi) (Girişul de Criş — Oradea). Cf. LEXIC REG. 73.

— Prez. ind.: *ţibălesc*.

— Din magh. **cibál**.

ŢÍBĂRĂ s. f. (Prin Maram.) Magiun subţire de prune. Cf. LEXIC REG. 25.

— Din magh. **cibere**.

ŢIBELÍNĂ s. f. v. **zîbelină**.

ŢIBÉT s. m. v. **zibetă**.

ŢIBLÁN s. n. v. **ţîflan**.

ŢIBOÁCĂ¹ s. f. (Prin Transilv.) Veveriţă *(Sciurus vulgaris)*. Cf. ALR I 1 173/285, 289, 290, 295, ALR II 4 972/284, LEXIC REG. II, 75.

— Pl.: *ţiboace* şi *ţiboaci* (ALR I 1 173/295). — Şi: **ţibócă** (ALR I 1 173/289, LEXIC REG. II, 75) s. f., **ţibóc** (com. din TRANSILV., ALR I 1 173/285) s. m., **ţibóucă** (ALR II 4 972/284), **ţibúcă** (ALR I 1 173/290) s. f., **ţimbóc** (com. din TRANSILV.) s. m.

— Din magh. dial. **cibóka**.

ŢIBOÁCĂ² s. f. v. **ţobîc**.

ŢIBÓC s. m. v. **ţiboacă¹**.

ŢIBÓCĂ¹ s. f. v. **ţiboacă¹**.

ŢÍBOCĂ² s. f. v. **ţîbroc**.

ŢIBOCÚŢĂ s. f. (Entom.; prin Transilv.) Viespe-de-drumuri; (regional) ţiboacă² *(Pompilus viaticus)*. Cf. MARIAN, INS. 228, TDRG. *Cînd umblă tare ţibocuţele — e semn de vreme bună.* COM. SAT. I, 38. *Ţibocuţă, Fata temniţei, ... Unde m-ai muşcat, Lasă locul curat.* POP., ap. MARIAN, INS. 229.

— Pl.: *ţibocuţe*.

— **Ţiboacă²** + suf. *-uţă*.

ŢIBÓUCĂ s. f. v. **ţiboacă¹**.

ŢIBRÍC s. n. v. **chibrit**.

ŢIBRÓC s. m. (Regional) **1.** Numele unei păsări de mărimea unei raţe, cu pene negre şi aripi albe, care trăieşte la munte, hrănindu-se cu iarbă şi cu cetină. V. c o c o ş - d e - m e s t e a c ă n. Cf. MARIAN, O. II, 405, BĂCESCU, PĂS. 167.

2. (În forma *ţibocă*) Numele unei păsări de noapte, nedefinite mai îndeaproape (Cizer — Zalău). Cf. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *ţibroci*. — Şi: **ţîbocă** s. f. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Etimologia necunoscută.

ŢIBÚCĂ s. f. v. **ţiboacă¹**.

ŢIBÚLCĂ s. f. v. **ţigulcă**.

ŢIC¹ interj., subst. **I.** Interj. **1.** Cuvînt care redă zgomotul produs prin ciocnirea a două obiecte (de lemn, de metal etc.). *Aista-i un cuţit... L-a deschis şi el a scos un sunet...: ţic.* SADOVEANU, O. XII, 612, cf. SCL, 1960, 792.

2. (Repetat) Cuvînt care redă strigătul specific al unor păsări. Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 305, ALR SN III h 701. *Ţiclenii fac ţic-ţic-ţic.* Com. din CĂLIMĂNEŞTI. ✧ (Substantivat) *Ţic-ţic-ul ce a premers apariţia unui ţiclean, scoborînd în grabă... pe trunchiul carpenului din faţă.* BĂCESCU, PĂS. 332.

II. S. n. Numele unor jocuri de copii şi tineri.

1. (Prin nordul Munt., prin Mold., Bucov. şi nordul Transilv.; şi în construcţiile *de-a ţicul*, ŞĂINEANU, D. U., *de-a mingea-n ţic)* Joc cu mingea între patru, şase sau opt jucători, în care cel aflat „la bătaie" loveşte mingea cu un băţ, încercînd să o trimită cît mai departe de cel aflat „la prindere", pentru a avea timp să pună piciorul într-o gropiţă făcută în pămînt; după lovirea mingii, jucătorii aflaţi „la bătaie" îşi lovesc beţele între ei; (regional) de-a ciocota,

v. ciocota. Cf. CIHAC, II, 432. *Sînt vreo trei jocuri cu mingea: țicul, hoina și poarca.* CONV. LIT. IX, 7, cf. DDRF, TDRG. *Țicu-n patru.* PAMFILE, J. II, 38. *Erau numai trei. Le mai trebuia unul, ca să poată începe jocul lor obișnuit, de-a mingea-n țîc.* BUJOR, S. 21, cf. CADE, SCRIBAN, D., H II 14, 82, III 173, ȘEZ. II, 62, COMAN, GL., ALR I 1 697/540, T. DIAL. D. 842. ✦ Lovirea mingii cu bățul la jocul descris mai sus; lovirea, prin încrucișare, a bețelor. *Cînd vreun porcăraș prinde mingea „din țîcă"..., prinzătorul scoate pe cel de la bătaie, înlocuindu-l.* PAMFILE, J. I, 21. *Țîca s-a auzit.* id. ib. 22. *Acum le poruncesc cei din urmă: „mă! ieșiți la țic!"* ȘEZ. II, 63. ◇ Expr. **A da** (sau **a bate**) **țic** (sau **țicul, țică, țica**) = (despre jucătorii „de la bătaie") a-și lovi bețele unul de altul prin încrucișare. [Jucătorii] *dau țica (dau țică) ... și pleacă fiecare să puie piciorul în gașca lui.* PAMFILE, J. I, 22. *Cît unul din porcari fuge după minge,* [jucătorii „de la bătaie"] *au de dat două țici.* id. ib. *Oi da țica ori n-oi da, Asta-i după voia mea.* id. ib. 23, cf. ȘEZ. II, 63, ALR SN V h 1 294/982, ib. h 1 295. ✦ (Regional; în forma *țîc*) Băț scurt, ascuțit la un capăt, folosit la jocul descris mai sus (Tătărușii — Pașcani). Cf. ALIL 1983 — 1984, 500. ✦ (Regional; în forma *țîc*) Minge (Chiuza — Năsăud). T. DIAL. B. N. 352.

2. (Regional; în forma *țîc*) Țurcă (Bascovele — Pitești). LEXIC REG. II, 18.

III. Subst. (Ornit.; la f.; în forma *țîcă*) **1.** (Prin vestul Transilv.) Ciocănitoare; (regional) țicăitoare *(Dryobates maior).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 168, ALR I 1 028/87.

2. (Regional) Bibilică *(Numida meleagris)* (Marginea — Rădăuți). ALR SN II h 383/386.

— Pl.: **(II)** *țicuri.* SCRIBAN, D., LEXIC REG. II, 18. — Și: **(II, III) țîcă** (pl. *țici*) s. f., **(I 2, II) țic** interj., s. n., **țîcă** (pl. *țici*) s. f., **(I 2) țig** (BĂCESCU, PĂS. 329) interj.

— Onomatopee.

ȚIC[2] s. m. sg. v. **țică[4]**.

ȚIC[3] s. n. (Prin Transilv. și Mold.; de obicei precedat de num. card. „un" și urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată felul) Cantitate, măsură etc. (foarte) mică; fărîmă, pic[1] **(II 2).** *Mi-a dat un țic de pîine.* VICIU, GL. ◇ Expr. **O țică** (sau **un țic**) **de ...,** se spune despre ceva (foarte) mic. *O țică de fintînică.* ALR I 793/98. *Ce să fac eu cu țicu ăsta de creion?* ALIL 1983 — 1984, 501. *Ce să mă fac eu cu țîcul ăsta de copil?* ib. 500. **Pe țică pe nimică** = foarte des. Cf. BENIUC, V. CUC. 87. *Cum aținpeam, mă trezeam pe neașteptate și ieșeam afară pe țîcă pe nimică.* id. M. C. I, 92. ✦ (Adverbial; regional; în forma *țîc*) Deloc, defel (Baia — Fălticeni). Cf. ALR I 1 564/552. *Nu-m vini* [în gînd] *țîc.* ib.

— Și: **țic** (ALR I 1 564/552) s. n., **țîcă** s. f.

— Cf. țic[1].

ȚIC[4] s. n **1.** (Prin Transilv. și nordul Dobr.) Vîrf mai înalt, ridicătură de teren (L. ROM. 1975, 216, ib. 1985, 200), vîrf de deal ușor rotunjit (ALIL 1983 — 1984, 462), muchie de deal (ib.); deal mic (L. ROM. 1985, 200); pantă (foarte) abruptă (ib. 201); loc prăpăstios (ib.). V. țanc[3], țiclău[1] **(1).**

2. (Anat; prin sud-vestul Transilv) Vîrf cărnos; excrescență mică, umflătură. *Limburuș...* [se numește] *țicul sau sfîrcul de la perdeaua palatului (ceriul-gurei).* REV. CRIT. III, 159. *Dacă iese pe mînă ceva mic, ca un cap de buboi, se zice că o crescut on țic.* L. ROM. 1985, 201. ◇ (Regional) *Țîcul gîtului* = omușor **(2).** *Mi s-a umflat țîcul gîtului.* ALIL 1983 — 1984, 500.

— Pl.: *țicuri.* L. ROM. 1985, 200. — Și: **țic** s. n., (prin nordul Dobr.) **țigă** (ALIL 1983 — 1984, 462) s. f.

— Cf. ciucă „măgură".

ȚÍCA interj. v. **țigă[1]**.

ȚICÁNIE s. f. (Prin Ban.) Neam **(I 2),** viță; soi, fel; (regional) țică[2]. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 199, SCURTU, T. 65.

— Cf. țică[2].

ȚÍCĂ[1] interj. v. **țigă[1]**.

ȚÍCĂ[2] s. f. **1.** (Prin Olt. și Ban.) Neam **(I 2),** viță; (adesea determinat prin „rea") soi, fel; (regional) țicanie. Cf. CADE, CHEST. II 60/11 supl. *Să cunoaște că e țica noastră.* PLOPȘOR, V. O. 15. *E din țîcă rea.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 199. *E o țîcă a dracului de om.* CIAUȘANU, V. 206, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21, ARH. OLT. VII, 158, SCURTU, T. 65.

2. (Prin Ban.) „Fiere". L. COSTIN, GR. BĂN. 209, NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Și: **țîcă** s. f.

— Cf. ciucă „fel de a fi".

ȚÍCĂ[3] s. f. v. **țic[1]**.

ȚÍCĂ[4] s. m. sg. (Familiar, mai ales în Mold.) Termen cu care cineva se adresează unui copil; băiețică, (regional) cică. *Da de unde ești tu, măi țică?* CREANGĂ, P. 147. *Apoi bine că știu a cui ești, măi țică.* id. A. 58, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Șezi colea..., măi țicule, să nu-ți deie fumul în ochi, zise moș Irimie, întinzînd sumanul drept așternut.* MIRONESCU, S. 76. *Cum te cheamă pe tine, măi țică?* SADOVEANU, O. VII, 333, cf. SCRIBAN, D. *Hai, măi țică, ... uite, pe ziua[2] de ieri mă jur, Îți dau pe crăiasa fără cusur.* CĂLINESCU, O. IX, 422. *Ce cauți pe-aici, măi țicule?* CAMILAR, C. 59. *Ce spui, mă țică?* H. LOVINESCU, T. 224, cf. SCURTU, T. 64, 65, DEX, SCL 1978, 322, ȘEZ. II, 45, com. din BRAȘOV, PASCU, C. 234, PAMFILE, C. 53.

— Și: **țic** s. m. sg.

— Cf. țic[3].

ȚICĂÍ vb. IV. Intranz. A produce un zgomot scurt, uneori repetat. *Buzele îi țicăiau.* REBREANU, NUV. 155. ✦ (Prin Ban.) A ridica cocoșul armei. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Prez. ind.: *țicăi.*

— **Țic[1]** + suf. *-ăi.*

ȚICĂITOÁRE s. f. **1.** (Ornit.; prin Transilv. și Maram.) Ciocănitoare; (regional) țîcă[1] *(Dryobates maior).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, com. din TÂRCĂIȚA — BEIUȘ, ARH. FOLK. I, 131, ALR I 1 028/315, 343, ALR SN III h 705/64, A I 24.

2. (Ornit.; regional) Cinteză *(Fringilla coelebs)* (Ceica — Beiuș). ALR I 1 047/305.

3. (Iht.; prin vestul Transilv.; în forma *țicîitoare)* Țipar[1] *(Misgurnus fossilis).* BĂCESCU, P. 163.

4. (Zool.; prin vestul Transilv.; în forma *țicîitoare)* Cicar *(Eudontomyzon danfordi).* BĂCESCU, P. 97.

— Pronunțat: *-că-i-.* — Pl.: *țicăitori.* — Și: **țicîitoáre,** (prin Maram.) **țicătoáre** (ARH. FOLK. I, 131, ALR I 1 028/343), (prin vestul Transilv.) **țichitoáre** (ALR I 1 028/315), **țichitoáre** (BĂCESCU, PĂS. 167, ALR I 1 047/305; pl. *țichitoare* ALR I 1 047/305) s. f.

— **Țicăi** + suf. *-itoare.*

ȚÍCĂ-LEÁ interj. v. **țighile.**

ȚICĂLEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚICĂNÍ vb. IV. Intranz. (Rar; despre obiecte de metal, de sticlă etc.) A produce un sunet scurt și ascuțit (prin ciocnire, prin lovire etc.). V. țăcăni **(1)**. *Detunătura răsună în sală, țicăni în geamuri.* AGÎRBICEANU, L. T. 407.

— Prez. ind.: *țicănesc.*

— **Țic**[1] + suf. *-ăni.*

ȚICĂNÍT s. n. (Rar) Sunet scurt și ascuțit produs prin ciocnirea sau lovirea unor obiecte de metal, de sticlă etc. V. țăcănit[1] **(1)**. *Traista-i alunecă de pe umăr și se auzi un țicănit de sticle.* AGÎRBICEANU, P. M. 167.

— Pl.: *țicănituri.*

— V. **țicăni.**

ȚICĂRĂ s. f. v. **țechiră.**

ȚICĂRĂU s. n. (Prin sudul Olt.) Clopoțel care se pune la gîtul cailor. Cf. GR. S. VII, 247, LEXIC REG. 43.

— Pl.: *țicăraie.*

— Cf. țic[1].

ȚICĂTOÁRE s. f. v. **țicăitoare.**

ȚICĂU s. n. (Prin Mold.) Vîrf de deal sau de munte. V. țiclău[1] **(1)**. *Pe zările alburii dinspre țicăul ce spînzură la miazănoapte asupra satului, se-nșira pojejie boierească.* N. REV. R. II, 225. ✦ Loc greu accesibil, izolat, ascuns (în pădure). *Se strecoară țigăncile spre țicăurile din pădure.* SADOVEANU, O. IV, 230.

— Pl.: *țicăuri.*

— **Țic**[4] + suf. *-ău.*

ȚICĂUCĂ s. f. v. **sacăucă.**

ȚÍCHERĂ s. f. v. **țechiră.**

ȚICHÉRNIC s. m. (Regional) Om care mînă boii la nuntă. Com. din ȘPRING — SEBEȘ.

— Cf. sechiraș.

ȚÍCHI interj., s. m. (Prin Mold.) **1.** Interj. (De obicei repetat) Onomatopee care redă strigătul pitulicii. Cf. BĂCESCU, PĂS. 317. ◇ Compus: **țichidrac** = pitulice *(Troglodytes troglodytes).* id. ib. 168, 317, FORM. CUV. I, 129.

2. S. m. Pitulice *(Troglodytes troglodytes).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 167, 317.

— Pl.: **(2)** *țichi.*

— Onomatopee.

ȚICHIITOÁRE s. f. v. **țicăitoare.**

ȚICHILEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚICHILÉU s. n. v. **țiclău[1].**

ȚICHILÍE s. f. v. **țielie.**

ȚICHINDEÁL s. m. (Regional) Numele unei păsări nedefinite mai îndeaproape. Cf. DR. IX, 499.

— Pl.: ?

— Probabil formație onomatopeică. Cf. țichi.

ȚICHÍRĂ s. f. v. **țechiră.**

ȚICHÍRE s. f. v. **țechiră.**

ȚICHITOÁRE s. f. v. **țicăitoare.**

ȚICHÍZMATA s. f. pl. v. **țachismă.**

ȚICILEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚICÎITOÁRE s. f. v. **țicăitoare.**

ȚICLÁMEN s. n. v. **ciclamă.**

ȚICLÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚICLÁURĂ s. f. v. **țiclău[1].**

ȚÍCLĂ[1] s. f. **1.** (Prin Maram., nordul Transilv. și vestul Mold.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte, pisc[2] **(1)** (CADE, H X 534, BUGNARIU, N. nr. 264/215, com. din CIZER — ZALĂU, CL, 1977, 67, 69, L. ROM. 1985, 207); (prin nordul Transilv.) ridicătură înaltă de pămînt (L. ROM. 1985, 203, 207), (prin Maram. și nordul Transilv.) vîrf ascuțit de stîncă, stei (CADE), stîncă (L. ROM. 1985, 207). V. țiclău[1] **(1)**, țiclet, țiflă[1]. *Avem o zi întreagă de umblat prin țicle, soci și rugi.* VÎN. PESC. octombrie 1964, 7. *Zd'eară puii șoimhilor Pă țicl'el'e pt'etrilor.* ȚIPLEA, P. P. 89, cf. 117.

2. (Regional; în forma *țuclă)* Moțul de pe capul ciocîrlanului; (regional) țugui[1] **(4)** (Morăreni — Reghin). GLOSAR REG. *Ciocîrlan cu o țuclă în cap.* ib.

3. (Regional; în forma *țoglu)* Țugui[1] **(3)** (Islaz — Turnu Măgurele). Cf. GL. OLT. [Țestului] *îi facem un țoglu așa-n sus.* ib.

4. (Regional; în forma *țicl'u)* Unealtă de tăiat și de scobit, de forma unui ciocan, cu capetele lungi și ascuțite. DA I_2, 431.

— Pl.: *țicle.* — Și: **țiclu** (L. ROM. 1975, 246; pl. *țicluri* ib. 1985, 203) s. n., **țiglă** (H X 534, com. din CIZER — ZALĂU, CL, 1977, 67, 69, L. ROM. 1985, 207), **țihlă** (L. ROM. 1985, 207), **țúclă, țúglă** (ib.) s. f., **țóglu** s. n.

— Cf. țic[4], magh. szikla.

ȚÍCLĂ[2] s. f. (Prin vestul Transilv.) **1.** (Ornit.) Ciocănitoare *(Dentrocopus medius).* BĂCESCU, PĂS. 168.

2. (Iht.) Cîră; (regional) rîbiță[1], țăucă, țîțioagă *(Cobitis aurata balcanica).* BĂCESCU, P. 55, cf. 85.

— Pl.: *țicle.* — Și: **(2)** **țieră** s. f. BĂCESCU, P. 55, 85.

— Formație onomatopeică. Cf. țic[1].

ȚÍCLĂ[3] s. f. v. **țaglă[1].**

ȚÍCLĂ[4] s. f. v. **țeclă.**

ȚÍCLĂ[5] s. f. v. **țiglă[1].**

ȚICLĂU[1] s. m., s. n. **1.** S. n. (Prin Mold. și Transilv.) Vîrf de deal sau de munte (CIHAC, II, 536, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR. I, 121, SCRIBAN, D., DEX, PAȘCA, GL., CHEST. IV 88/546 a), (foarte) ascuțit și înalt (H X 353, ȘEZ. V, 165, com. FURTUNĂ, LEXIC REG. 23, ALIL 1983—1984, 489); creastă ascuțită a unui munte, a unui deal (DDRF, PAMFILE, DUȘM. 392, ALIL 1983—1984, 489); vîrf ușor rotunjit de deal sau de munte (L. ROM. 1979, 66); deal mai înalt decît cele din împrejurimi (COMAN, GL.); stîncă ascuțită și înaltă (DR. III, 747, CADE, DL, DM, DEX, ALIL 1983—1984, 489). V. cucă, pisc[2] **(1)**, titilă, țanc[3], țăcălie **(2)**, țic[4] **(1)**, țicău, țiclă[1] **(1)**, țiclet, țiclie, țicloi[3] **(1)**, țiclui, țic-

man, ţicmă, ţicmău, ţicui, ţifereie, ţiflan, ţiflă¹, ţifleică, ţifleu¹, ţiflic **(1)**, ţigmandău, ţiu² **(I)**, ţucudan, ţuculeu, ţugui¹ **(1)**, ţuhan², ţuhă **(1)**, ţuhău **(1)**, ţuţudan¹ **(1)**, ţuţui¹ **(1)**, ţuţulă, ţuţur² **(1)**. *S-a pus piatră* [de hotar] *de la deal de drum şi peste ţiclău ce este aproape de Jijia* (a. 1759). URICARIUL, VIII, 7. *Se repezi către munţi, îndreptîndu-să dupre ţiclăul Vergurei.* ASACHI, S. L. II, 64. [Vrancea] *este mărginită ... la miazănoapte de ţiclăurile Carpaţilor.* ap. TDRG, cf. H X 534. *Spuneau bătrînii că în ţiclăul de lîngă comuna Tătăruşi, demult, a fost balaur.* ŞEZ. III, 111, cf. CHEST. IV, 91/383. *Mă duc după lemne şi trec pe lîngă ţiclaură.* ALIL 1983—1984, 489. *Din văioagă te urci într-o ţiclaură.* ib. ✧ Expr. (Regional) **A se duce la ţiclaură** = a se duce undeva foarte departe; (familiar) a se duce la dracu-n praznic. ib.

2. S. m. (Geol.; la pl.; în forma *ţiglăi*) Alunecări de teren de mari dimensiuni în formă de movile. M. D. ENC. ✦ Martor de eroziune diferenţiată cu aspect de turn de cetate. M. D. ENC.

— Pl.: *ţiclăuri.* — Şi: (regional) **ţiglău** (CADE, SCRIBAN, D., H X 353, COMAN, GL.; pl. şi m. *ţiglăi* M. D. ENC.), **ţicleu** (L. ROM. 1985, 204, LEXIC REG. 23), **ţichileu** (L. ROM. 1985, 202; pl. *ţichileie* ib. 203 şi *ţichileuri* ib.), **ţighileu** (ib. 202) s. n., **ţicleură** (pl. *ţiclăuri* ALIL 1983—1984, 489) s. f., **ţuclău** (CADE, PAŞCA, GL.), **ciclău** (URICARIUL, X, 400, CIHAC, II, 536) s. n.

— **Ţiclă¹** + suf. *-ău.* — **Ţiclaură**: sg. refăcut după pl.

ȚICLĂU² s. m. Nume dat mai multor păsări: **a)** (prin sud-vestul Transilv.) ţiclean **(1)** *(Sitta europaea).* BĂCESCU, PĂS. 167, 302; **b)** (prin sud-vestul şi vestul Transilv.) piţigoi *(Parus maior).* MARIAN, O. II, 143, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 168, 329, DENSUSIANU, Ţ. H. 337, ALR I 1 027/118; **c)** (prin sud-vestul Transilv.) vrabie *(Passer domesticus).* ALR II/833, A III 1, 12, 17, 18. ✧ Compuse: (regional) **ţiclău-mic** = sticlete *(Carduelis carduelis).* ALR I 1 045/835; (regional) **ţiclău-verde, ţiclău-de-munte** = nume date unor păsări nedefinite mai îndeaproape. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *ţicläi.* — Şi: (regional) **ţiglău** (MARIAN, O. II, 143, JAHRESBER. XII, 157, TDRG, DR. IV, 843, ENC. AGR., BĂCESCU, PĂS. 168, 329), **ţăclău** (A III 1) s. m.

— Cf. ţic¹, ţiclă², ţiclean.

ȚICLEÁN s. m. **1.** (Mai ales în nordul Olt., al Munt. şi sud-vestul Transilv.) Pasăre insectivoră, cătărătoare, sedentară, din ordinul paseriformelor, puţin mai mare decît o vrabie, cu ciocul conic, drept, şi cu penajul cenuşiu pe spate şi alburiu pe pîntece; scorţar **(III 1)**, (regional) bocănitoare, cătărătoare, ciocănitoare-mică, ciocîrleţ, oiţă **(III 1)**, ţiclău², ţiclete **(1)**, ţicloi **(1)**, ţinc¹ (v. ţinc¹ **II)**, ţînţăruş¹ **(2)**, ţiţiduş, ţoi¹ **(II 1)** *(Sitta europaea).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 301, 303. *Ţicleanul este o păsărică din cele mai cunoscute poporului nostru.* id. ib. 304. *Ţicleanul face în dovleac o gaură mică, atît cît se strecoară prin ea, şi-l goleşte complet de sîmburi.* ap. BĂCESCU, PĂS. 305, cf. M. D. ENC., DEX, com. din IZVORUL RECE — BĂILE GOVORA.

2. (Prin Transilv.) Piţigoi **(1)** *(Parus maior).* Cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 534, LM, CONV. LIT. XXIII, 345, MARIAN, O. II, 43, BARCIANU, DDRF, ALEXI, W., TDRG I 585, JAHRESBER. XVII—XVIII, 133, DR. V, 560, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BĂCESCU, PĂS. 168, 329. *Cînd cîntă piţigoii, numiţi şi piţiguşi, domnişori şi ţîglani, înainte de răsăritul soarelui, ... e semn de ploaie.* COM. SAT. I, 23, cf. ALR I 1 027, ALR SN III h 700.

3. (Prin Transilv.) Sticlete *(Carduelis carduelis).* Cf SCRIBAN, D., com. din SĂLIŞTE — SIBIU, ALRI 1 045/156, LEXIC REG. II, 79.

4. (Regional) Ciocănitoare (Bumbeşti Jiu — Tîrgu Jiu). ALR I 1 028/825.

5. (Iht.; prin vestul Olt.) Obleţ *(Alburnus alburnus).* BĂCESCU, P. 55, cf. 186. *Ţîclanii cad uşor a bijuică (= undiţă) şi crîstaş.* id. ib. 134, cf. ALIL 1986—1987, 225.

— Pl.: *ţicleni.* — Şi: **ţigleán** (LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 534, LM, CONV. LIT. XXIII, 345, MARIAN, O. II, 143, BARCIANU, DDRF, ALEXI, W., TDRG 1 585, JAHRESBER. XVII—XVIII, 133, DR. IV, 843, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 168, 329), **ţiclán, ţiglăn** (KLEIN, D. 443, LB, ISER, CADE, BĂCESCU, PĂS. 169, 329, ALR I 1 027/138, 150), **ţighleán** (BĂCESCU, PĂS. 167, 331, ALR I, 1 207/158, 249, 251, ALR SN III h 700, LEXIC REG. II, 79, MAT. DIALECT. I, 100), **ţichileán** (TDRG 1 585, BĂCESCU, PĂS. 167, 329, ALR I 1 027/160, 164), (**ţicleán** (ALR I 1 027/166), **ţicăleán** (ib. 1 027/190), **ţigileán** (ib. 1 027/98, 156, 229, ib. 1 045/156), **ţigăleán** (ib. 1 027/144), **ţigîrleán** (ib. 1 027/243), **ţiligheu** ib. 1 027/231), **tigleán** (BARCIANU), **tighileán** (BĂCESCU, PĂS. 165) s. m.

— Cf. ţic¹, ţiclă², ţiclău².

ȚICLÉT s. n. (Regional) Vîrf de deal sau de munte (de formă conică); (regional) ţiclă¹, ţiclău¹ **(1)**. Cf, DL, DM, L. ROM. 1985, 205.

— Pl.: *ţicleturi.*

— Cf. ţiclă¹.

ȚICLÉTE s. m. **1.** (Prin nord-estul Olt.) Ţiclean **(1)** *(Sitta europaea).* Cf. APOSTOL, LEX. ZOOL. 24, DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS. 168, 302.

2. (Prin Transilv. şi Ban.) Piţigoi *(Parus maior).* Cf. MARIAN, O. II, 143, JAHRESBER. XII, 157, TDRG, CADE, ALR I 1 027/18, 112.

3. (Prin nordul Olt.) Sticlete *(Carduelis carduelis).* Cf. ALR I 1 045/820, 837, 840.

— Pl.: *ţicleţi.* — Şi: **ţicléţ** (ALR I 1 045/116), **ţicléte** (BĂCESCU, PĂS. 165) s. m.

— Cf. ţiclean, sticlete. — **Ţicleţ**: sg. refăcut după pl.

ȚICLÉŢ s. m. v. **ţiclete.**

ȚICLÉU s. n. v. **ţiclău¹.**

ȚICLÍE s. f. (Regional) Deal sau munte ascuţit L. ROM. 1985, 202), teren de formă conică (ib. 208); coastă (ib.); vîrf de deal (ib. 202). V. ţiclău¹ **(1)**. *E o ţiclie mare cu alunecuşuri.* ib. 208.

— Pl.: ? — Şi: **ţichilie** (L. ROM. 1985, 202), **ţighilie** (ib.) s. f.

— **Ţiclă¹** + suf. *-ie.*

ȚICLÍN s. n. v. **ţiglină.**

ȚICLÍNC s. n. v. **ţiglină.**

ȚICLÍNG s. n. v. **ţiglină.**

ȚICLIÓI subst. v. **ţicloi³.**

ȚICLÓI¹ s. m. (Ornit.) **1.** (Prin Ban., Transilv. şi nordul Munt.) Ţiclean *(Sitta europaea).* Cf. MARIAN, O. II, 153, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, TDRG, DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS 168, 302, 303, CONV. LIT. XXIII, 345.

2. (Prin Ban. şi sudul Transilv.) Piţigoi *(Parus maior).* ALR I 1 027/24, 26, 107.

3. (Prin Ban.; cu determinările „mare de pădure" sau „d-ai mari") Ciocănitoare *(Dryobates maior)*. ALR I 1 028/24, 26.

— Pl.: *țicloi*. — Și: (prin Transilv.) **țuclói** (BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 303), (suspect) **țiclón** (id. ib. 302), **ciclói** (id. ib. 49, 301), **cinclói** (id. ib. 50, 301, 303) s. m.

— Cf. țiclean, țiclă², țiclău².

ȚICLÓI² s. m. pl. (Prin vestul Olt.) Pești mărunți, albitură. BOCEANU, GL.

— Cf. țiclă².

ȚICLÓI³ subst. **1.** Subst. (Prin Transilv.) Vîrf ascuțit de deal; vîrf înalt de deal; deal mai ascuțit. V. țiclău¹ **(1)**. L. ROM. 1985, 204.

2. Subst. (Prin sud-vestul Transilv.) Tîrnăcop. Cf. REV. CRIT. III, 171.

3. Subst. (Regional) Parte de la marginea unei pîini formată din aluatul scurs în timpul coacerii; (regional) cursură, răsunoi **(1)** (Secășeni — Oravița). ALR SN IV h 1 063/29.

4. S. m. (Regional) Țurțur¹ **(1)** (Rădmănești — Lipova). NALR — B 1 615/96.

— Pl.: **(4)** *țicloi*. NALR — B 1 615/96. — Și: **(3)** **țiclói** (ALR SN IV h 1 063/29), **(2)** **țuclói** (DA I_2, 873), **țiglói** (L. ROM. 1985, 204) subst.

— **Țiclă¹** + suf. *-oi*.

ȚICLOIÁT, -Ă adj. (Regional) Țuguiat **(1)** (Roșia — Beiuș). Cf. ALR SN V h 1 509/310.

— Pl.: *țicloiați, -te*.

— **Țicloi³** + suf. *-at*. Cf. țucluiat.

ȚICLÓN s. m. v. **țicloi¹**.

ȚÍCLOȘ s. n. v. **țiclușe**.

ȚÍCLU¹ s. n. v. **țiclă¹**.

ȚÍCLU² s. n. v. **țviclu**.

ȚICLÚI s. n. (Regional) Vîrf ascuțit de deal sau de munte (L. ROM. 1975, 246, ib. 1985, 205, com. V. BREBAN); deal mai înalt (L. ROM. 1985, 205); movilă (ib.). V. țiclău¹ **(1)**.

— Pl.: *țicluiuri* și *țicluie*. L. ROM. 1985, 205. — Și: **țiglúi** s. n. ib.

— **Țiclu¹** + suf. *-ui*.

ȚICLÚȘ s. n., s. m. **1.** S. n. (Prin vestul Transilv.; cu determinarea „de piatră") Vîrf de stîncă. TEAHA, C. N. 277. *Țînclușe de piatră*. id. ib.

2. S. m. (Regional) Țurțur¹ **(1)** (Rădmănești — Lipova). NALR — B 1 615/96.

— Pl.: (m.) *țiclușe*. NALR — B 1 615/96. — Și: **ținclúș, țiselúș** (TEAHA, C. N. 277), **țicloș** (id. ib.) s. n.

— **Țiclu¹** + suf. *-uș*.

ȚICLÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui țiclă¹ (Dîngău Mare — Cluj). L. ROM. 1985, 208. *O țicluță de dîmb*. ib.

— Pl.: *țicluțe*. L. ROM. 1985, 208. — Și: **țiglúță** s. f. ib.

— **Țiclă¹** + suf. *-uță*.

ȚICMÁN subst. (Prin Mold.) Vîrf foarte ascuțit de deal (ALIL 1983—1984, 464), cu stînci de piatră (ib.); deal foarte ascuțit (ib.) sau cu spinarea ascuțită (PAMFILE, DUȘM. 392). V. țiclău¹ **(1)**. *Numai ce răsări și boul cel năzdrăvan de după un țicmăn de deal*. SĂM. V, 128. *Am găsit oile în țigmana aceea*. ALIL 1983—1984, 463. *Sînt mai multe țigmane la noi*. ib.

— Pl.: ? — Și: **țigmánă** (pl. *țigmane*) s. f., (suspect) **țiemắu** subst.

— **Țiemă** + suf. *-an*.

ȚÍCMĂ s. f. (Prin Mold.) Vîrf ascuțit de deal sau de munte (CHEST. IV 88/198, ALIL 1983—1984, 459, 461), mai înalt decît cele din jur (ALIL 1983—1984, 459, 460), creastă ascuțită (ib. 459); deal înalt și ascuțit (ib.); munte prăpăstios (ib.); stîncă ascuțită (ib. 459, 460) și înaltă (ib. 460). V. țiclău¹ **(1)**. *Are pămînt* [= pășune] *în țigmă, în vîrful dealului, care nu-i prea înalt*. ib. 459. *Este o țigmă goală, un țugui*. ib.

— Pl.: *țicme*. — Și: (regional) **țígmă, țignă** (ib. 461), **țígmnă** (ib. 462), **țíhmă** (ib.), **țíjmă** (ib.) s. f.

— Cf. țiclă¹.

ȚICMĂN subst. v. **țieman**.

ȚICMĂU subst. (Prin Mold.) Vîrf înalt și ascuțit de deal sau de munte (ALIL 1983—1984, 462, 463); deal înalt, costiș, ascuțit (ib. 489); pantă abruptă (ib.). V. țiclău¹ **(1)**. *De ceea parte, ... stătea țigmăul nemăsurat al Măgurii, care-și înalța în golul cerului albastru broboada sură de molizi*. MIRONESCU, S. 200, cf. 622. *A răcnit din țigmău cît a putut*. I. CR. VII, 252, cf. SCRIBAN, D. *Mă duc cu oile la poalele țigmăului*. ALIL 1983—1984, 463. *Dealul cel mai înalt, care vine mai împrelungat, mai înalt decît țigmăura și ascuțit ca o căpiță*. ib. 466. *S-a suit pe țignaura ceea*. ib. 490.

— Pl.: ? — Și: **țigmắu, țigmnắu** (ALIL 1983—1984, 463) subst., **țigmắură, țignáură** s. f.

— **Țiemă** + suf. *-ău*.

ȚICNÁL s. n. v. **semnai**.

ȚÍCNĂ s. f. (Prin Mold.) **1.** Numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape, probabil țic¹ **(II 1)** (Războienii de Jos — Tîrgu Neamț). Cf. H X 542. ◇ (În construcția) *Țicna-patra* = de-a țicul (v. țic¹ **II 1)** jucat în patru. Cf. ALIL 1983—1984, 500.

2. Băț scurt, ascuțit la un capăt, folosit la jocul de-a țicul (v. țic¹ **II 1)** (Cîmpineanca — Focșani). Cf. ALIL 1983—1984, 500.

— Postverbal de la **țicni**.

ȚICNEÁLĂ s. f. (Familiar) Tulburare a minții, scrînteală **(2)**, sminteală **(1)**, (familiar) țăcăneală **(3)**; idee fixă, bizară, manie **(1)**. *Am dat-o pe seama țîcnelii..., am lăsat-o într-ale ei*. PAPADAT-BENGESCU, R. II, 103. *În țicneala asta e ceva din setea de necunoscut*. ARDELEANU, D. 255. *Vii de la birou cu țicneli în creier ș-acu vrei să-ți verși necazul pe mine*. REBREANU, NUV. 273. *Drăguța de ea, trebuia să lupte cu toată lumea pentru țicneala nepotului*. VLASIU, A. P. 481. *Era numai, dusă la paroxism, anglomania de totdeauna a vărului meu, excentric și original de cînd îl cunoșteam. Sau, mai bine zis, țicneala lui*. VOICULESCU, P. II, 65. *Cred că, în țicneala lui, Arghir ăsta avea și nițică dreptate*. VINEA, L. I, 164, cf. DEX.

— Pl.: *țicneli*. — Și: **țigneálă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Țicni** + suf. *-eală*.

ȚICNÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Popular) A lovi ușor un obiect (producînd zgomot sau fisurîndu-l); (regional) a țocni **(1)**. Cf. PASCU, S. 371, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Din țic se poate prinde mingea cînd, aruncată de la unul, cel ce se aține o atinge puțin (numindu-se că a țicnit-o)*. ȘEZ. II, 64. ✦ (Regio-

nal; cu complementul „paharele") A ciocni în semn de urare (Gura Văii — Onești). Cf. ALR I 1 726/588. ✦ Intranz. (Învechit, rar; despre arme de foc) A produce un rateu. Cf. MOLNAR, D. 300/20, CIHAC, II, 433. ✦ Intranz. (Învechit, rar; despre artere) A plesni **(II 1)**. Cf. CIHAC, II, 433. ✦ Intranz. (Regional; despre animale) A crăpa; a pieri **(1)**. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 433, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

2. Refl. Fig. (Familiar) A-și pierde puterea de judecată; a se scrînti **(3)**, a se sminti **(1)**, (familiar) a se țăcăni **(4)**. *Biata lui fată se cam țîcnise.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 99. *Florica se țicnise și suferea ușor durerea pe care altfel n-ar fi putut-o duce.* DEMETRIUS, A. 21. *Și mama, parcă s-o țicnit, se ia cu mîinile de cap și-ncepe să se tolvăie!* LĂNCRĂNJAN, C. II, 20, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, UDRESCU, GL.

3. Tranz. (Regional) A găsi pe cineva din întîmplare (Săveni — Dorohoi). *La rău timp m-ai țîgnit.* Com. FURTUNĂ.

4. Intranz. (Regional; despre pluta undiței sau despre undiță) A face o mișcare bruscă atunci cînd peștele mușcă din momeală. *Cînd peștele mușcă din nadă, atunci bucățica de papură care plutește la suprafață se mișcă — se zice că undița țicnește — și pescarul, observînd, o smucește repede afară.* ANTIPA, P. 299. *Cînd peștele încearcă să înghită nada, pluta țicnește și cel ce undește este făcut atent.* AN. DOBR. V—VI, 69. ✧ Tranz. fact. *Cîte-o plută, pe alocuri, începea să tremure, stîrnind cercuri pe luciul neclintit: o țicnea peștele.* SADOVEANU, O. I, 569.

5. Intranz. (Regional; despre oameni) A se mișca din loc; a se clinti, a se urni (Baia de Criș — Brad). Cf. H XVIII 317.

— Prez. ind.: *țicnesc.* — Și: **țignî** vb. IV.

— De la **țic**[1].

ȚICNÍRE s. f. (Rar) Faptul de a se țicni. Cf. țicni **(2)**. *Doctorul primea să trateze numai formele surde și placide ale neurasteniei..., țîcnirile relative, întorsătura de spirit, melancoliile.* ARGHEZI, S. IX, 37.

— Pl.: *țicniri.*

— V. **țicni.**

ȚICNÍT[1] s. n. Faptul de a țicni. Cf. țicni **(1)**. ✧ Loc. adv. **Pe țicnite** (sau **pe țicnitele**) = (la jocuri cu bile) (care se face) prin ciocnire (cu zgomot). *Băieții se jucau la bile... pe țicnite (le).* SCRIBAN, D. 1 364.

— V. **țicni.**

ȚICNÍT[2], **-Ă** adj. **1.** (Rar; despre obiecte) Plesnit[2] **(1)**; (regional) țocnit[2]. Cf. BARCIANU. *Pahar țicnit.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM. ✦ (Regional; determinat prin „la piept") Atins de tuberculoză. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Familiar; despre persoane; uneori determinat prin „de cap" sau „la cap") Care și-a pierdut puterea de judecată, scrîntit **(3)**, smintit[2] **(1)**, (familiar) țăcănit[2] **(2)**; nebun **(I 4)**. *Ești tu nițel cam țicnit... adică, ce nițel! ești bine de tot; de mult ți-ai pierdut sărita.* CARAGIALE, O. VI, 274. *Ce visezi... stimabile? Mi se pare că ești țăcnit.* BACALBAȘA, S. A. I, 19, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Numai păcat de băiet, că parcă-i oleacă cam țicnit.* MIRONESCU, S. A. 140. *Moșneag țicnit! îl întîmpină baba.* C. PETRESCU, Î. II, 122. *E un om ciudat, se zice chiar că-i cam țîcnit.* SADOVEANU, O. III, 561, cf. BUL. FIL. VI, 180, IORDAN, STIL. 23, SCRIBAN, D. *În ochii lui eram deci un țîrgoveț țicnit.* BLAGA, H. 218. *Am rămas cu gura căscată! Ce dracu e cu Miai? E țicnit?* PREDA, Î. 105, cf. ALRM I/I h 192 NALR — B I h 155/5, NALR — MB I h 107. ✧ (Substantivat) *Un țicnit, răspunse Niculae.* PREDA, M. S. 22. ✦ (Regional; despre persoane) Care s-a îmbătat puțin (Berivoii Mici — Făgăraș). Cf. CHEST. VIII 108/3.

— Pl.: *țicniți, -te.* — Și: **țignít, -ă** (SCRIBAN, D., CHEST. VIII 108/3), **țăcnit, -ă** adj.

— V. **țicni.**

ȚICNITÓR, -OÁRE adj., s. f. **1.** Adj. (Rar; despre materii) Care crapă cu zgomot; care pocnește, care pîrîie. *O mînă nepătată de altar de s-a atins, Orzul sacru și cu sarea țicnitoare l-a aprins.* OLLĂNESCU, H. O. 248.

2. S. f. (Ornit.; prin Ban.) Ciocănitoare *(Dryobates maior)*. Cf. CADE I 360, ALR I 1 028/75.

— Pl.: *țicnitori, -oare.* — Și: (regional) **țignitoáre** (pl. *țignitori*) s. f. ALR I 1 028/75.

— **Țicni** + suf. *-itor.*

ȚICÓI s. m. (Ornit.; regional) Bărbățușul bibilicii; (regional) bibiloi, picheroi (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR II 5 744/386.

— Pl.: *țicoi.*

— **Țică**[3] + suf. *-oi.*

ȚICÓRIE s. f. (Regional) **1.** (Bot.) Numele a două plante erbacee: **a)** cicoare de grădină *(Cichorium endivia)*. Cf. COTEANU, PL. 28, PANȚU, PL., BORZA, D. 48; **b)** (în forma *cicorie*) cicoare *(Cichorium intybus)*. Cf. MOLNAR, D. 382/22, PANȚU, PL., BORZA, D. 48.

2. (În forma *țigure*) Surogat de cafea obținut din rădăcină de cicoare; cicoare. PORȚILE DE FIER, 350. ✦ (În forma *țigorie*) Surogat de cafea obținut din orz prăjit. V. malț (Bistrița — Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

— Pl.: *țicorii.* — Și: **țigórie** (LEXIC REG. 50), **țigúro, cicórie** (COTEANU, PL. 28, PANȚU, PL.) s. f.

— Din germ. **Zichorie**, scr. **cikorija**. — **Țigure** < scr. **cigura**. — **Cicorie** < lat. **cichorium.**

ȚICÓRNIC s. m. v. **țîrcovnic.**

ȚICÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Ban.; despre oameni) Nervos **(3)**; supărăcios, certăreț. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 209, NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Pl.: *țicoși, -oase.*

— **Țică**[1] + suf. *-os.*

ȚICSÁC s. n. v. **zigzag.**

ȚICȚÁC s. n. v. **zigzag.**

ȚICÚI s. n. (Prin Transilv.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte (COMAN, GL., L. ROM. 1985, 206); muchie de deal (COMAN, GL., L. ROM. 1985, 206); dîmb înalt (L. ROM. 1985, 206). V. țiclău[1] **(1)**.

— Pl.: *țicuie* (L. ROM. 1985, 206) și *țicuiuri* (ib.).

— **Țic**[4] + suf. *-ui.*

ȚÍCUL subst. art. v. **țățică.**

ȚICÚLCĂ s. f. v. **țigulcă.**

ȚICULEÁN, -Ă s. m. și f. (Regional; cu nuanță afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei persoane tinere; (regional) țușculean, țușcuț. Cf. UDRESCU, GL. *Spune, țiculeană, spune, Ce durere te răpune?* id. ib.

— Pl.: *țiculeni, -e.* — Și: **țuculeán, -ă** s. m. și f. UDRESCU, GL.

— **Țică**[4] + suf. *-ulean.*

ȚICURÁ vb. I. **1.** Tranz. (Prin nord-vestul Munt. și sud-vestul Transilv.; subiectul indică insecte) A pișca **(4)**. Cf. REV. CRIT. III, 171, DENSUSIANU, Ț. H. 337, UDRESCU, GL. ✦ (Prin nordul Olt. și sud-vestul Transilv.; subiectul indică ființe) A pișca **(1)**. Cf. ALR I/I h 93/839, ALRM I/I h 134/839, ALR II/I MN 42, 2 228/833, ALRM II/I h 128/833, ALR — T h 120.

2. Tranz. (Folosit și absol.) (Prin Olt. și Ban.; subiectul indică de obicei băuturi) A pișca **(6)**. [Vinul] *țicură*. ALR SN I h 242/27, cf. ALRM SN I h 162/27, com. din fostul județ Olt.

3. Tranz. (Prin Olt., sud-vestul Transilv. și nord-vestul Munt.; la pers. 3; urmat de determinări introduse prin prep. „la", „prin" sau „în", care indică organe sau părți ale corpului) A provoca o durere vie, acută; a înjunghia, a înțepa. *Mă țicură la foale.* DENSUSIANU, Ț. H. 337. *Mă țicură la glezne.* CIAUȘANU, GL., cf. ALR II/I MN 37, 2 206/812, ib. h 41/848. *M-a țicurat azi în inimă, scurt ca un licăr.* UDRESCU, GL. ✧ Absol. (În descîntece) *Vivor învivorat, În măsele la (cutare) băgat, ..., Nu junghia, Nu țicura, Nu turbura.* MAT. FOLK. 1 582, cf. 1 574.

4. Intranz. impers. (Prin nord-vestul Munt.) A burnița subțire. UDRESCU, GL. *Țîcură a ploaie.* id. ib.

— Prez. ind.: *țicur.*

— Cf. pișcura[1].

ȚICUȘÓR s. m. (Familiar) Diminutiv al lui țică[4]. *Dar a cui ești tu, mă țicușor?* POPA, V. 47, cf. SCL 1978, 323.

— Pl.: *țicușori.*

— **Țică[4]** + suf. *-ușor.*

ȚIDEÁ s. f. v. **giudea.**

ȚIDÍL subst. = **sedilă[1].** (În limbajul tipografilor) Nume dat literei *ț*. Cf. V. MOLIN, V. T. 65.

ȚIDÍLĂ s. f. v. **sedilă[2].**

ȚIDOXÍE s. f. **1.** (În forma *sidoxie)* Taxă plătită de credincioși, mai ales de cei greco-orientali, pentru susținerea curții episcopului, a mitropolitului sau a patriarhului. Cf. ENC. ROM.

2. (Regional) Plată care se dă preotului cînd umblă cu botezul (Podeni — Turda). COMAN, GL.

— Și: (literar) **sidoxíe** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚIDÚLĂ s. f. **1.** (Popular) Bucată (mică) de hîrtie care cuprinde o însemnare scurtă (și care servește ca permis, dovadă, chitanță etc.). V. bilet, răvaș **(III 1)**, recipisă. *Vei ști dumneata că-ți trimiț și țidula a sasului din Sighișoară, pentru vulpi, să-i iai bani* (a. 1725). IORGA, S. N. 93. *Mă rog ca să să trimată țidule de la priemetoriul zaherelei de la Gălați pi grîul ce am să dau eu și satul* (a. 1776). id. S. D. XXI, 160, cf. MOLNAR, D. 92/7, KLEIN, D. 443. *Pristavii lui vodă... căuta să vază și ca ce preț dau fieșcare taraf pentru săvîrșirea socotelei sale și, luînd țidule iscălite, mergea de le înfățișa măriii sale.* ZILOT, CRON. 73. *Țedulile episcopești de cununiile oamenilor erau toate de episcop iscălite.* N. STOICA, C. B. 192, cf. LB, ISER, POLIZU. *Capul vinovatului se spînzura în poarta curții, cu o țidulă vestitoare greșalei lui.* NEGRUZZI, S. I, 143. *Trimis-ai haraciul la Poartă?... Da, măria ta... Aștept din ceas în ceas să pice lipcanul cu țidula pașii de la Rusciuc.* GHICA, S. 506, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 293, COSTINESCU, LM. *Spune-mi, spune, pui de cuc, Pe ce cale să apuc, Pe calea pe sub pădure Nu ne trebuie și țidule.* EMINESCU, L. P. 41. *Ședința se ridică; isnaful mai numără o dată paralele, ia țidula, o îndoaie și vrea să plece.* CARAGIALE, O. III, 145. *M-apucase pentru șușe, noroc că bietul Neculai a găsit țidula.* CONTEMPORANUL, VI$_1$, 494. *Stăpînul face atunci țidulă la crișmă de o vadră sau două de rachiu, pe care o dă în mîna mirelui.* SEVASTOS, N. 255, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Scoțînd din brîu călămarea, a scris o țidulă și i-a dat-o.* N. A. BOGDAN, C. M. 92, cf. TDRG, PASCU, S. 279, DR. V, 140, 235, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *De cîte ori mă trimite tata să-i iau cu țidulă, pe datorie, un sfert de drojdie, jupînul nu se lasă pînă nu-mi dă două, trei bomboane.* REBREANU, NUV. 89. *Iacă numărul de aprobare a gradației! zic eu țanțoș și vîrîi țidula sub nasul omului.* I. BOTEZ, ȘC. 138. *Se mai întîmplă să piardă omul, pe drum sau la slujbă, un portofel cu parale sau o țidulă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 237. *Era o țidulă de la poștă.* TEODOREANU, M. II, 73. *A venit să scoată niște țidule de la primărie.* SADOVEANU, O. III, 336. *De unde știe asta că Simion e dus cu vaca la tîrg? Țidula o făcuseră aseară tîrziu, de încă l-a sculat din somn pe primar.* DAN, U. 219, cf. SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 5, 31. *Păi, nu-mi dai o țidulă cum că am adus animalul și că sînt scutit?* PAS, L. I, 298. *Țineam în mînă o țidulă cu numărul dosarului cu pricina.* VINEA, L. II, 81. *Îmi dai ori nu-mi dai țidulă pentru boi, să mă duc să-i vînd?* LĂNCRĂNJAN, C. III, 436. *Mergi iute cu țedula asta la măcelariul și adă-ne zece funți de carne.* RETEGANUL, P. III, 86. *Ieșise întîi balurile...; unul, țăran de-ai noștri, luase o dată țidulă de intrare.* FURTUNĂ, C. 60. *Hai, mă-nvață-a fura cai... Și tu du-i pe sub pădure, Unde nu se fac țidule.* COM. SAT. I, 53, cf. ALR SN II h 322, ib. III h 876/27, ALRM SN I h 209, ib. II h 694/27. ✦ (Prin nord-vestul și sudul Transilv., prin Ban., prin Maram., prin Mold. și prin Bucov.) Rețetă medicală. Cf. ALR II/I h 111, ALR — M I h 149/232, NALR — MB I MN 278, 436/480. ✦ (Prin Ban. și prin vestul Transilv.) Bilet de tren. Cf. ALR SN III h 870, ALRM SN II h 688. ✦ P. ext. (Regional) Loc sau clădire, la intrarea în oraș, unde se plăteau taxele pentru mărfurile aduse spre vînzare la tîrg și se elibera chitanța respectivă. V. țidulărie, rohatcă (Groși — Baia Mare). Cf. ALR SN III h 907/349, ALRM SN II h 740/349.

2. (Învechit și regional) Înștiințare, comunicare, dispoziție dată în scris de către o autoritate. *Au sosit un mîrzac de la hanul..., aducînd domnului iarlîc și o țidulă scrisă cu însuși mîna hanului, întru care scriia măriii-sale... să nu să mai trudească cu călătoriia.* R. POPESCU, CM I, 570. *Cu țedulă vicleană, supt iscălitură mincinoasă, au luat hoțește oareșcare cărți* (a. 1766). IORGA, S. D. XIII, 259. *Din poronca... veliților boieri, fiind noi rînduiți prin țidulă să mergim la mahalaoa de supt vamă, să prețăluim o casă* (a. 1781). FURNICĂ, I. C. 117. *Poruncit-am prin domneasca noastră țidulă de s-au adunat... toți de obște dumnealor veliții boiari pămînteni* (a. 1785). SOB. HRIS. 18. *A doua luminată poruncă a înălțimii tale, ce prin țidulă ni s-au dat, ca să ne adunăm iarăși la un loc* (a. 1802). URICARIUL, I, 10. *Țidulă gospod a măriii sali..., ci s-au scris cătră... vornicu Manolachi Dimachi cînd s-au rînduit vornic de obștie* (a. 1803). CAT. MAN. I, 4. *Fiind orînduiți prin țidulă, s-au adunat la sfînta Mitropolie* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 97. *Porunca înălțimei tale este dată prin țidulă către d-lui vel-agă* (a. 1814). N. A. BOGDAN, C. M. 111. *Pă cîțiva dintr-înșii, care s-au găsit de la fevruarie așezați cu țidulile isprăvnicatului dă streini, i-am și dus satelor ajutoare* (a. 1818). DOC. EC. 187. *Papila, cu plaivasu, țedulă scrisă, spusă că oaste mare turcească l-au atachiruit.* N. STOICA, C. B. 238. [Fecioriloг] *le venea țidulă la cîntălarie și a doua zi, cu cîte-o străițucă sau cu vreo lădiță în mînă, apucau drumul spre ghezăș.* VLASIU, A. P. 142. ✦ Dispo-

zîție de plată (a împozitului, a birului etc.). *Satelor de pe la ținuturi încă le-au pus bani după putința lor, dîndu-le țidule de cîți bani să deie pe an* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 261/29. *Primește o cedulă de dare și cu dînsa merge la principele Moruz și plătește ceea ce are de plătit.* I. IONESCU, D. 317. *Nu ți-e cald, Moș-Gheorghe, cu căciula aia mare? ... — Nu, că-s deprins. Și-mi mai țin răcoare țidulele de bir, pe care le păstrez în fund.* VLAHUȚĂ, R. P. 172, cf. GR. S. VI, 68.

3. (Învechit, rar; și cu determinarea „de bani") Bancnotă. *Or[i] prin bani țidule sau prin galbeni voi face și voi plăti* (a. 1803). FURNICĂ, I. C. 229. *Și bani[i] să-i schi[m]bi cu aur sau argint, ca să nu rămîi în pagubă cu țidulele* (a. 1815). IORGA, S. D. XII, 170, cf. LB.

4. (Învechit) Bucată (mică) de hîrtie pregătită pentru a se scrie ceva pe ea. *Au dzis să scrie întăi pre o țidulă de hîrtie mică vro doao rînduri, să vadză cum scrie.* NECULCE, L. 221. *În loc de cărți de vizită..., el taie din hîrtie albă țidule în formă de cărți și scrie caligrafic... numele lui pe fiecare hîrtiuță.* I. NEGRUZZI, S. I, 294.

5. (Învechit, rar) „Rubrică în condica birurilor". SCRIBAN, D.

— Pl.: *țidule* și (învechit și regional) *țiduli* (DOC. EC. 187, ALR II/I h 111/349, ALR SN II h 322, ib. III h 870). — Și: **ȚEDÚLĂ**, (învechit) **ȚUDÚLĂ**, **CEDÚLĂ** (accentuat și *cédulă* LM, SCRIBAN, D.), **ȘEDÚLĂ** (GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., accentuat și *ședulă* BARCIANU), (învechit, rar) **SCEDÚLĂ** (COSTINESCU) s. f.

— Din ucr. **цидула**, pol. **cedula**, magh. **cédula**, lat. med. **cedula, scedula.**

ȚIDULĂRÍE s. f. (Prin vestul Transilv.) Loc sau clădire, la intrarea în oraș, unde se plăteau taxele pentru mărfurile aduse spre vînzare la tîrg, ț i d u l ă **(1)**, r o h a t c ă (ALR SN III h 907, ALRM SN II h 740); loc sau clădire (din preajma tîrgului) unde se transcriau biletele de vite de pe numele vînzătorului pe cel al cumpărătorului (DR. V, 96).

— Pl.: *țidulării*. — Și: **ȚEDULÁRIE** s. f. ALR SN III h 907/53, ALRM SN II h 740/53.

— **Țidulă** + suf. *-ărie*.

ȚIDÚLCĂ s. f. (Învechit, rar) Însemnare, act care cuprinde un adaos, o completare ulterioară la un alt act sau document. V. c o d i c i l, ț i d u l ă **(1)**. *De va face neștine zapis și va uita să scrie niscare lucruri, dup-acea tîrdziu își va aduce amente să nu strice zapisul cel dentîi, ce să facă o... țidulcă* [ce] *să cheamă lătinește codichelos, ce să dzice adaos.* EUSTRATIE, PRAV. 577/18.

— Pl.: ?

— Din rus. **цедулка**, ucr. **цедулка**.

ȚIDULÍCĂ s. f. (Regional) **1.** Diminutiv al lui ț i d u l ă **(1)**; țiduliță **(1)** (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 196.

2. Diminutiv al lui ț i d u l ă **(4)**; țiduliță **(2)**. *Mi-a scris adresa pe-o țiduliță.* MAT. DIALECT. I, 196.

— Pl.: *țidulici*. — Și: **ȚEDULÍCĂ** s. f. CIHAC, II, 431.

— **Țidulă** + suf. *-ică*.

ȚIDULÍȚĂ s. f. (Popular) **1.** Diminutiv al lui ț i d u l ă **(1)**; (învechit) țedulice, (regional) țidulică **(1)**, țeduluță. *Să te duci cu această țiduliță la feciorii Volfoaie* (a. 1734). IORGA, S. D. X, 335. *Se poate acăța vinovatului o țiduliță la grumaji.* PETROVICI, P. 59/3, cf. LB, ISER, CIHAC, II, 431. *Cocoșul consacrat se punea înlăuntrul unui cerc de țedulițe, care conținea cîte o literă a alfabetului.* MARIAN, O. II, 240, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cînd treci bade, pe la noi, Uită-te oblu-n portiță, Că-i o țiduliță scrisă.* FOLC. TRANSILV. II, 39.

2. Diminutiv al lui ț i d u l ă **(4)**; (regional) ț i d u l i c ă **(2)**. *Faceți-vă niște țedulițe mici... și scrieți pre iale cu sîrguință.* PETROVICI, P. 61/13.

— Pl: *țidulițe*. — Și: **ȚEDULÍȚĂ**, (învechit) **ȚUDULÍȚĂ**, **ȘEDULÍȚĂ** s. f.

— **Țidulă** + suf. *-iță*.

ȚIERE s. f. v. **ținere**.

ȚIETÓR, -OÁRE adj., subst. v. **țiitor**.

ȚIETORÍE s. f. v. **țiitorie**.

ȚIETÚRĂ s. f. v. **țiitură**.

ȚIF s. n. v. **țiu³**.

ȚIFÁR s. m. sg. (Regional) „Stuf tînăr" (Bîrlad). CV 1951, nr. 9—10, 44.

— **Țîf** + suf. *-ar*.

ȚÍFĂ¹ s. f. v. **țiu³**.

ȚÍFĂ² s. f. v. **țîrfă**.

ȚIFERBLAT s. n. (Germanism învechit, rar) Cadran la ceas. *Tablă, țiferblat, suprafață pe care sînt însemnate țifrele de ceasuri.* POEN. — AAR. — HILL, V. I, 200¹/31.

— Pl.: *țiferblaturi*.

— Din germ. **Zifferblatt**.

ȚIFERÉIE s. f. (Regional) Vîrf de deal sau de munte; pisc² **(1)**. V. ț i c l ă u¹ **(1)** (Vadul Izei — Sighetul Marmației). Cf. CHEST. IV 88/356.

— Pl.: ?

— Cf. ț i f ă¹.

ȚÍFILIS s. n. v. **sifilis**.

ȚÍFILIST¹ s. n. v. **sifilis**.

ȚIFILÍST², -Ă adj. v. **sifilitic**.

ȚIFLÁN s. n. (Prin sudul Transilv.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte, p i s c² **(1)** (CHEST. IV 88/175c, L. ROM. 1979, 608, ALIL 1983—1984, 470); stîncă (com. VARONE) ascuțită (L. ROM. 1979, 608, ALR — T 1 648/454, ALIL 1983—1984, 470); loc înalt (ascuțit) (L. ROM. 1979, 608), deal ridicat, mai înalt decît celelalte din jur (ib.) sau deal mic, de formă conică (CHEST. IV 91/174 d); ridicătură de pămînt (L. ROM. 1979, 608) mai mică decît dealul, m o v i l ă **(1)** (CHEST. IV 78/175 d). V. ț i c l ă u¹ **(1)**. ✦ (Prin Olt.; în forma *țilfan*) Partea piezișă a unei creste. ALIL 1983-1984, 470.

— Pl.: *țiflane*. — Și: **ȚILFÁN** (pl. și *țilfanuri* CHEST. IV 91/174 d, rar, m. *țilfani* L. ROM. 1979, 608), **ȚIMFÁN** (ALIL 1983-1984, 470), **ȚIBLÁN** (CHEST. IV 88/572), **ȚULFÁN** (CHEST. IV 88/572, L. ROM. 1979, 608) s. n., **ȚULPÁNĂ** (com. VARONE) s. f.

— **Țiflă¹** + suf. *-an*.

ȚÍFLĂ¹ s. f. **1.** (Prin Munt., Mold., Bucov., Transilv.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte (DR. III, 452, CADE, BI. VI, 38, SCI. 1958, 340, L. ROM. 1975, 214, ib. 1979, 607, CV 1951, nr. 9—10, 47, H IX 435, XI 322, ȘEZ. V, 166, CHEST. IV 88/742, ALR — T 1 648/454, ALIL 1983—1984, 469); loc înalt (L. ROM. 1979, 607, TODORAN, GL.), deal (H XI 388) nu prea înalt, de formă conică (CHEST. IV 91/569, ALIL 1983—

1984, 469); ridicătură de pămînt (ascuțită) (L. ROM. 1979, 607, ȘEZ. V, 166), în mijlocul unui șes (DR. III, 452, RĂDULESCU-CODIN), movilă mică (FURTUNĂ, V. 93, L. ROM. 1979, 607, ALIL 1983—1984, 469). V. țicl ău[1] **(1).** *Au scoborît dar în grabă țîfna de deal.* ALAS 7 III 1937, 4/9, cf. SCL 1978, 323. *Colo-n luminiș șade o lighioaie mică, mică de tot, numai cît un pumn, și mînîncă... pe alta mare cît o țîflă.* FURTUNĂ, V. 37. *Vara stau în țîlfa dealului.* ALIL 1983—1984, 469. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.) Pantă domoală și îngustă prin pădure. LEXIC REG. II, 103.

2. (Anat.; regional; în formele *țîfnă, țîgnă*) Omușor **(2)** (Fundata — Zărnești) ALR — T 166/454, cf. CL 1986, 56.

— Pl.: *țifle.* — Și: **țîflu** (ALIL 1983—1984, 470) s. n., **țîflă, țîfnă** (CV 1951, nr. 9—10, 47, SCL 1978, 323), **țîgnă** (CL 1986, 56) s. f.

— Cf. țicl ă[1], țif.

ȚÎFLĂ[2] s. f. v. **țiplă[1].**

ȚÎFLĂ[3] s. f. v. **țîvlă.**

ȚIFLÉICĂ s. f. (Prin Mold. și sudul Transilv.) Vîrf ascuțit de deal sau de munte (ALIL 1983—1984, 471); ridicătură mare de pămînt, dîmb (ascuțit) (A VI 7, LEXIC REG. II, 118, ALIL 1983—1984, 471). V. țicl ău[1] **(1).** ✦ Coastă prăpăstioasă; rîpă[1] **(1).** *Hotarul acestui loc să începi dintru întîi dispre Straje sus, la vîrvul Măgurii și . . ., printr-o țifleică, drept în vale spre Straje, într-o bătcuță ce este cu groapă* (a. 1714). ȘTEFANELLI, D. C. 24, cf. DL, DM, TODORAN, GL., ALIL 1983—1984, 471.

— Pl.: *țifleici.* — Și: **țefeléică** (ALIL 1983—1984, 471), **țuiléică** (A VI 7), **țuflécă** (A VI 7, LEXIC REG. I, 118) s. f.

— **Țiflă[1]** + suf. *-eică.*

ȚIFLÉU[1] s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Vîrf ascuțit de deal (ALIL 1983—1984, 491); ridicătură de pămînt mare și ascuțită (ib.). V. țicl ău[1] **(1).** *Titiana este o țîfleură.* ib.

— Pl.: *țifleuri.* — Și: **țifléură** s. f.

— De la **țiflă[1].** — **Țifleură:** sg. refăcut după pl.

ȚIFLÉU[2] s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Fluier din lut cu zece găuri (ALIL 1983—1984, 500); fluier lung din lemn de salcie (ib.). *Mi-am făcut o țîfleură.* ib.

— Pl.: *țifleuri.* — Și: **țifléură** s. f.

— De la **țîfli.** — **Țifleură:** sg. refăcut după pl.

ȚIFLÉURĂ[1] s. f. v. **țifleu[1].**

ȚIFLÉURĂ[2] s. f. v. **țifleu[2].**

ȚIFLÍ vb. IV v. **țîvli.**

ȚIFLÍC s. n. (Regional) **1.** Vîrf conic de deal sau de munte. V. țicl ău[1] **(1)** (Seini — Satu Mare). SCL 1978, 323, ALIL 1983—1984, 470.

2. (În forma *țivlic*) Băț scurt, ascuțit la un capăt, cu care se joacă copiii, lovindu-l cu alte bețe; (regional) popic[2] **(1 2)** (Sîntioana — Gherla). Cf. PAMFILE, J. III, 19, VICIU, GL.

3. (În forma *țivlic*) Colțul mai lung al basmalei, atîrnînd de sub cel mai scurt, cînd basmaua este legată neglijent. Com. din BONȚIDA — GHERLA. *Te-ai îmbrodobit cu țivlicul în afară.* CL 1986, 56.

4. (În forma *țivlic*) Omușor **(2),** uvulă (Sucutard — Gherla). ARL — T 166 / 287, cf. CL 1986, 56. *Țivlicul din fundul gurii.* ib.

5. (În forma *țuflic*) Moț de păr. Com. din PIATRA NEAMȚ. *Dacă nu te astîmperi, te iau de țuflic și te învîrt.* ib.

— Pl.: ? — Și: **țivlic** (pl. *țivlice* CL 1986, 56 și *țivlicuri* ib.), **țuflic** s. n.

— **Țiflă[1]** + suf. *-ic.*

ȚIFLICÁT, -Ă adj. (Prin Bucov.; despre voce, glas, sunete) Ascuțit, subțire; strident; (regional) țivlit, țivlitor **(1).** Cf. ȘEZ. XX, 107. ✧ (Adverbial) *Grăiește țiflicat.* ib.

— Pl.: *țiflicați, -te.*

— V. **țivlica.**

ȚIFLÍCĂ s. f. v. **țivlică.**

ȚIFLINDÉR s. m. v. **țiflingar.**

ȚIFLINGÁR s. m. = (prin Transilv.; depreciativ) **cioflingar.** [Oamenii] *se vedeau încolțiți cu baioneta de niște țiflingari cu pene de cocoș la pălării, aduși dracu știe de unde.* VLASIU, A. P. 201.

— Pl.: *țiflingari.* — Și: **țiflindér** s. m. Com. din ALBAC — ABRUD, din CÎMPENI și din SCĂRIȘOARA — ABRUD.

ȚIFLITÓR, -OÁRE adj., s. f. v. **țivlitor.**

ȚIFLOÁIE subst. **1.** S. f. (Prin Olt., Munt., Mold. și Bucov.; adesea adverbial, ca determinant al adjectivelor „plin", „sătul" etc., cărora le dă valoare de superlativ absolut) Pîntece umflat de mîncare. V. burduf. *Țărănimea să fie bine hrănită, nu pepene, țifloaie, adică îngrășată.* JIPESCU, ap. TDRG. *Mîncam din bielșug, de plini țifoaie, tologiți abia suflam.* CONTEMPORANUL, I, 833. *Cîte-un copil mînă spre casă o vacă, sătulă țifoaie, ce-și bălăbănește în mersu-i domol ugerul încărcat de lapte.* SANDU-ALDEA, D. P. 65, cf. CADE, SCRIBAN, D., com. FURTUNĂ, LEXIC REG. 63.

2. S. n. (Prin Olt.; în forma *țarfoi*) Burtă mare; (familiar) burduhan. Cf. CIAUȘANU, GL.

3. S. n. (Regional; în forma *țifoi*) Vită cu burta umflată de mîncare (Nemțișor — Tîrgu Neamț). Cf. I. CR. III, 346.

4. S. m. (Prin Olt.; în forma *țarfoi*) Epitet pentru un om bătrîn, ramolit. Cf. CV 1951, nr. 5, 26. *Este un țarfoi Andrei . . . și nu mai poate nimic.* ib.

— Pl.: *țifloi.* — Și: **țifoáie** s. f., **țifói** (pl. *țifoiuri* ȘEZ. V, 166, I. CR. III, 346) s. n., **țivoáie** (SCRIBAN, D., LEXIC REG. 63) s. f., **țarfói** s. m., s. n.

— Cf. foale.

ȚIFLOÁȘCĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Ploscă **(1).** Cf. CV 1950, nr. 2, 30, A I 13, 20, 21, 23, 26, 31, 35, 36, TEAHA, C. N. 277.

— Pl.: *țifloaște.* — Și: **țăfloáșcă** (A I 12), **țăfloáscă** (A I 35), **țîrfloáșcă** (A I 17, TEAHA, C. N. 277), **țîrăfloáșcă** (TEAHA, C. N. 277) s. f.

— Din magh. **szíflaska, szíjflaska.**

ȚIFLÓC s. n. (Anat.; regional) Omușor **(2)** (Petrova — Vișeul de Sus). ALR — M I h 62/239.

— Pl.: *țiflocuri.*

— **Țiflă[1]** + suf. *-oc.*

ȚIFLOIÁ vb. I. Tranz. (Regional; cu complementul „pîntecele") A umple peste măsură cu mîncare; a îndopa; a umfla. *Țifloindu-și pîntecele cu mîncări streine.* JIPESCU, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Și-au țifloiat pîntecele nouă zile și răbdară nouăzeci și nouă de zile,* se spune despre cei ce cheltuiesc repede ceea ce au și apoi trăiesc în lipsuri și nevoi. Cf. JIPESCU, O. 132, ZANNE, P. II, 391.

— Prez. ind.: *țifloiez.*

— V. **țifloaie.**

ȚIFLOIÁT, -Ă adj. (Regional; despre pîntece) Plin peste măsură cu mîncare; îndopat; umflat. [Cîinii] *să-ncaibără la mortăcină și, după ce să satură, pleacă cu pînticili țifloiate.* JIPESCU, O. 126, cf. CADE.

— Pl.: *țifloiați, -te.*

— V. **țifloja.**

ȚIFLÓS, -OÁSĂ adj. v. **țifnos.**

ȚÍFLU s. n. v. **țiflă**[1].

ȚÍFNĂ s. f. v. **țifnă**[1].

ȚIFNÍ vb. IV v. **țifni**[1].

ȚIFNÓS, -OÁSĂ adj. v. **țifnos.**

ȚIFOÁIE[1] s. f. v. **țifloaie.**

ȚIFOÁIE[2] s. f. v. **țivloaie.**

ȚIFÓI s. n. v. **țifloaie.**

ȚIFÓN s. n. v. **sifon.**

ȚIFRÁ vb. I v. **cifra.**

ȚIFRÁR s. n. (Învechit, rar) Cifru. Cf. TDRG.

— Pl.: *țifrare.*

— **Țifră**[2] + suf. *-ar.*

ȚIFRÁRE s. f. v. **cifrare.**

ȚIFRÁȘ[1] s. m. (Prin sud-vestul Transilv.) Persoană care lucrează cu cifre, care face calcule; socotitor. Cf. LEXIC REG. II, 103.

— Pl.: *țifrași.*

— **Țifră**[2] + suf. *-aș.*

ȚÍFRAȘ[2]**, -Ă** adj. (Prin Transilv.) **1.** Cu multe culori; pestriț **(1)**. Cf. BL, II, 46.

2. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Ornamentat, împodobit; cu prea multe podoabe; înzorzonat. Cf. KLEIN, D. 443. *Pieptar țifraș.* MAT. DIALECT. I, 100.

3. (Despre persoane) Îmbrăcat bine, dichisit, cochet (DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 112, LEXIC REG. II, 79); gătit peste măsură, înzorzonat (LEXIC REG. 10); mîndru **(I 3)**, trufaș[1] **(1)**, țanțoș (VICIU, COL. 127, DENSUSIANU, Ț. H. 111, LEXIC REG. II, 79). *Măi, ce țifraș mai ești astăzi.* Com. din MUȘCA — CÎMPENI. *Și pe ea mi-o cer Trei din trei laturi . . . Unul de mi-o cere : Țifraș românaș.* FOLC. TRANSILV. I, 88.

— Pl.: *țifraș, -e.*

— Din magh. **cifrás.**

ȚIFRÁT, -Ă adj. v. **cifrat.**

ȚÍFRĂ[1] adj. invar., s. f. sg. **1.** Adj. invar. (Regional; despre obiecte de îmbrăcăminte) Ornat, împodobit; pestriț **(1)** (Gledin — Toplița). Cf. CL, 1990, 172, VICIU, COL. 129.

2. S. f. sg. (Prin vestul Transilv. și prin Maram.; de obicei art.) Nume dat unor animale domestice: **a)** vacă. A I 12; **b)** oaie. CHEST. V. 76/92; **c)** cățea. ib.

3. Adj. invar. (Regional; despre oi) Cu coarne lungi (Galșa — Lipova). Cf. CHEST. V 68/34. *Oi țifra.* ib.

— Din magh. **cifra.**

ȚÍFRĂ[2] s. f. v. **cifră.**

ȚIFRĂLÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A împodobi, a face ornamente pe ceva; a cresta (Vîlcele — Turda). Cf. CL, 1990, 712, MAT. DIALECT. I, 100. *Să-ți țifrălești fain bota.* ib.

— Prez. ind.: *țifrălesc.*

— Din magh. **cifrál.**

ȚIFRĂȘÁG s. n. (Prin Transilv. și Maram.) **1.** Podoabă, ornament (constînd mai ales din crestături în lemn). *Numai eu că am visat : Cal fără țifrățag.* BÎRLEA, L. P. M. I, 13, cf. CHEST. II 241/275, ALR I 790/231, A III 18. *Botă cu țifrășaguri.* MAT. DIALECT. I, 100, cf. GLOSAR REG.

2. (La pl.) Nazuri, fasoane; mofturi **(2)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 100. *Mie să nu-mi faci atâtea țifrășaguri !* ib.

3. (În forma *țifrișag*) Mîndrie. ALIL, 1983—1984, 315.

— Pl.: *țifrășaguri.* — Și: **țifrișág** s. n. ALIL, 1983—1984, 315.

— Din magh. **cifraság.**

ȚIFRĂȘÍT, -Ă adj. (Învechit și regional; despre persoane) Gătit cu multe podoabe; înzorzonat. *Mujerea . . . deșartă, țifrășită, . . . sloboade graiurile întinse ca balmoșu.* ȚICHINDEAL, F. 400/5, cf. DL, DM.

— Pl.: *țifrășiți, -te.*

— **Țifraș**[2] + suf. *-it.*

ȚIFRIȘÁG s. n. v. **țifrășag.**

ȚIFTÓS, -OÁSĂ adj. v. **țestos.**

ȚIG interj. v. **țic**[1].

ȚÍGA interj. v. **țigă**[1].

ȚIGÁI s. m., adj. v. **țigaie.**

ȚIGÁIE subst., adj. **1.** S. f. Oaie sau rasă de oi cu lînă scurtă, creață, moale și fină. Cf. KLEIN, D. 443, VALIAN, V. *Scărmănați la lînă, Lînă de țigaie.* PR. DRAM. 253, cf. ISER, PONTBRIANT, D., ENC. ROM., DR. IV, 438. *Majoritatea . . . oilor . . . o formează cele două rase indigene românești : țigaia și țurcana.* ENC. VET. 507, cf. ȘĂINEANU, D. U., STOIAN, PĂST. 63. *Trec turme de țigăi.* VOICULESCU, POEZII, I, 172, cf. IONESCU-MUSCEL, FIL. 400. *Majorul răspunde cu capul de fiecare țigaie, de fiecare berbec caracul.* CAMILAR, N. I, 451, cf. POTLOG, D. A. 294, L. ROM. 1979, 102, H II 3, 12, 117, 131, III 68, 399, V 223, VII 209, X 109, XI 5, XIV 176, 307, com. MARIAN, CHEST. V 67/2, 4, 5, 21, 22, 33, 38, 46, 49, 65, 67, 77, 78, 79, 81, 83, 87, 94, ib. 75/82, A VI 19, 26, NALR — O IV h 799.

2. Adj. (Despre oi) Cu lîna scurtă, creață, moale și fină. *Au cerut ca să i se dea voie să cumpere din sud, Vlașca, Teleorman și Olt, 1 000 oi țigăi* (a. 1812). DOC. EC. 148. *S-au făcut cercare cu oile țigăi.* AR (1829), 56[2]/32. *10 oi țigăi cu berbecii lor* (a. 1833). IORGA, S. D. XXI, 216. *Turma sa de oi trece peste o mie de capete, parte merinoase, parte țigăi și parte țurcane.* I. IONESCU, D. 352, *Un țigan . . . creț la cap ca o oaie țigaie.* GANE, ap. CADE, cf. TDRG, PASCU, S. 204. *Lîna cea mai moale o aveau oile „țigări" (țigăi).* DRAGOMIR, O. M. 202. *În timpul din urmă, dar în număr cu totul redus, au introdus și oile țigări, adică țigăi, cu lînă fină.* VUIA, PĂST. 156, cf. CADE. *Gospodarii aduseră plocoane : mioare țigăi și găini.* SADOVEANU, O. VIII, 58, cf. SCRIBAN, D. *Două oi țigăi, bîrsane.* ALECSANDRI, P. P. 302, cf. L. ROM. 1979, 102, H I 139, II 27, 59, X 151, 465, 582, XI 273, XII 5, XIII 449, XVII 36, 349. *Urcă și scoboară Și drumul măsoară Trei turme de oi, De oi tot țigăi.* TEODORESCU,

P. P. 435, com. MARIAN, ȘEZ. III, 63, CHEST. V 67/17, 24, 31, 44.

3. Adj. (Despre lînă) Care este obținut de la oaie țigaie **(2)**. *Lînă avem multă și bun*[ă], *tot țigare* (a. 1649). IORGA, S. D. X, 48, cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 204. *În afară de lîna produsă în interior, se mai importa din Țara Românească cca 500 000 kg lînă țigaie, țurcană și stogoșă.* GOLOGAN, C. R. 26. *Mioriță lai, Cu lîna țîgai, Di trii zîli-ncoași Gurița nu-ț tași.* DIACONU, VR. 35, cf. CADE, SCRIBAN, D., NOM. MIN. I, 24. *Atît în Moldova, cît și în Valahia, se produce multă lînă ordinară și un soi deosebit, numit țigaie, care e mai lungă la păr și mult mai moale.* N. A. BOGDAN, C. M. 127, cf. H II 59, IV 53, 85, com. MARIAN. ✦ (Substantivat, f.; regional) Lînă obținută de la oaia țigaie **(2)** (Amărăștii de Jos — Caracal). Cf. NALR — O IV h 818/991. ✧ Fig. *Hornurile toate dau puțină ceață, Cîlți cîte-o fărîmă și țigaie creață.* ARGHEZI, VERS. 283. ✦ (Învechit, rar) Lînă de calitate inferioară. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

4. S. f. Stofă fabricată din lînă țigaie **(3)**. *Văzîndu-ne pe mai toți de-a rîndul îmbrăcați cu cămeșuice . . . , cu ițari de țigaie . . . , aruncă o privire părintească spre noi.* CREANGĂ, A. 75. ✦ (Adjectival) Care este făcut din lînă țigaie **(3)**. *Postav țigai.* SCRIBAN, D.

5. S. m. (Regional; în formele *țigai, țigar, țigău*) Berbece sau miel de rasă țigaie **(1)**. Cf. KLEIN, D. 488, TDRG, CADE, H II 87, III 37, VÎRCOL, V. 101. ✧ (Adjectival) Cf. SCRIBAN, D., H X 582, com. MARIAN. *Iar dragostea de flăcău, Ca zeama de miel țigău.* FOLC. MOLD. II, 249.

— Pl.: *țigăi.* — Și: (regional) **țigău** s. m., **țigái** s. m., adj., **țigîie** (I. IONESCU, M. 364) adj., **țigăre** (KLEIN, D. 443, H V 381, VÎRCOL, V. 101, DENSUSIANU, Ț. H. 337, ALR II/130, GL. OLT., NALR — O IV h 799; pl. *țigări* și *țigare* H XVIII 277), **țigără** (LB, HRISTEA, P. E. 220, H V 430; pl. *țigare* H V 483) s. f., adj., **țigăr** (KLEIN, D. 443) s. m., **țigără** (ISER, COMAN, GL.) s. f., adj., **țigîră** (PAȘCA, GL.; pl. *țigîre* CHEST. V. 67/48) s. f., **țighîră** (CHEST. V 67/66; pl. *țighire* ib.), **cigáie** (com. MARIAN; pl. *cigăi* id.), **cigáre** (H IV 176) adj.

— Etimologia necunoscută,.

ȚIGÁN, -Ă, subst., adj. **I.** S. m. și f. **1.** (Adesea cu determinări care indică ocupația sau modul de viață) Persoană care face parte dintr-o populație originară din India (vorbind o limbă indo-europeană) și răspîndită în Europa și în alte părți ale lumii; (la m. pl.) populație alcătuită din aceste persoane; rom[1]. *Aținganî* (a. 1385). DERS. *Țigani* (a. 1448). ib. *19 salași de țigani* (a. 1588). DOC. Î. (XVI), 166. *Am făcut un schimbu cu niște țîgani* (a. 1593). ib. 185, cf. D. BOGDAN, GL. 210. *Țiganul sau țiganca lui sau copilul . . . să să iarte.* PRAV. 37. *Să se (știe) că, avînd eu la dînșii o copilă de țigan zălog, . . . pusu-ne-am zi de acum o săptămînă, ca să aibă a-i dare 10 lei* (a. 1672). GCR I, 207/29. *Să fie . . . purtători de grij*[ă] *peste țiganii rudari, să-i puie să lucreze la aur* (a. 1701). IORGA, S. D. V, 356, cf. ANON. CAR. *S-au părît . . . înaintea domniei mele pentru niște țigani* (a. 1720). URICARIUL, XXV, 146. *Am dat și domnia mea Oprii vătaful . . . ca să fie lui moșiile și rumânii și țiganii stătători și ohabnici* (a. 1744). ARH. OLT. II, 213. *Anafora pentru țigani* (a. 1785). CAT. MAN. I, 3. *Un țigan sau o țigancă . . . de la stăpînii lor au cîștigat iertare de robie.* SOB. HRIS. 59. *De acum înainte, țiganii lingurari și ursari danie de către domni să nu-i mai dea* (a. 1793). URICARIUL, I, 285, cf. MOLNAR, D. 388/30, KLEIN, D. 443. *Într-altele îndrăgisă pe o țigană, Destul chipeșă, naltă și sumeață.* BUDAI-DELEANU, T. V. 126. *Era din țara întreagă Strînși țiganii cu mic și cu mare.* id. Ț. 79. *Țîganii celor particulari stăpîni vor fi slobozi de toate de obște* (a. 1818). GCR II, 222/15, cf. LB. *Țigani de vatră.* CR (1833), 220[1]/8. *A lăpti pruncul, precum țiganei așa și doamnei cei mai mari, este datorința.* ANTROP. 269/1. *Un puțin număr de lăcuitori . . . plătesc, dimpreună cu țiganii aurari, a lor dajdie în aur.* REGUL. ORG. 46/17, cf. VALIAN, V., ISER. *Proclamarea libertății personale a iritat și pe mulțimea proprietarilor de țigani.* BARIȚIU, P. A. II, 569. *Țîganii, pînă și bucătarul, se fuduleau în cămeșe din întîmplare curate.* RUSSO, S. 21. *Cumpără vreo zece moșii, cîteva familii de țigani, case, vii și altele.* FILIMON, O. I, 103, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mi se păru că văd o laie de țigani în călătorie.* BOLINTINEANU, O. 293. *În această căsulie ședea o țigană bătrînă.* F (1873), 16. *Dac-ar pleca toți țiganii . . . odată din sate, nu te gîndești cin' ți-ar mai cînta de joc?* JIPESCU, O. 51. *Un băiet de țigan . . . schingiuia c-un arcuș . . . niște coarde false.* EMINESCU, N. 34. *Țiganul, cînd i-e foame, cîntă, boierul se primblă cu mîinile dinapoi, iar țăranul nostru își arde luleaua și mocnește într-însul.* CREANGĂ, A. 54. *Cînd m-a scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici țigan de laie împotriva mea.* id. P. 253. *Țiganii, drumeții cei veșnici ei sînt!* COȘBUC, P. I, 143, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Taci, că vine acuma țiganul cu traista și te ia!* PAMFILE, DUȘM. 275. *Bidinelele . . . se fac de către . . . țiganii căldărari.* id. I. C. 1. *Se abătu acolo în sat o laie de țigani corturari.* AGÎRBICEANU, S. P. 62. *Văzu la spatele preotului un țigan bătrîn, bărbos, cu pălăria în mînă.* REBREANU, I. 266. *Cineva fură de la țiganii cărămidari o cărămidă nearsă . . . și o aruncă în apă și ploile se dezleagă.* COM. SAT. II, 19. *Tinerele țigane își împletesc cununi de bozii pe cap . . . și merg să joace din casă în casă.* ib. 21. *S-a oprit lîng-o poiată Un țigan răzleț de ceată.* TOPÎRCEANU, C. A. I, 93. *Țiganii, doi vioriști bătrîni, un țambalagiu adolescent tuciuriu și un muscalagiu voinic, cu albeață la un ochi, ridicau din umeri.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 232. *Nu era nimeni pe drum; nici mușteri la poartă, nici țigani în ușa cortului.* VLASIU, A. P. 47. *Vînzoleala se potolise. Țiganii, îmbuibați, plecaseră la șatre.* VOICULESCU, P. II, 78. *Bordeiele țiganilor erau împrăștiate sub deal.* SADOVEANU, O. I, 40, cf. SCRIBAN, D. *Vasul părea mai mult o șatră de țigani.* BOGZA, A. f. 329. *Țiganii ursari . . . le bat* [tobele] *cu mîna în timp ce joacă ursul.* ALEXANDRU, I. M. 34. *Existența unui mare număr de țigani robi meșteșugari făcea ca domeniile feudale să rămînă . . . independente de industria meșteșugărească din orașe.* PANAITESCU, C. R. 285. *De-aș ajunge pîn' la toamnă, Să mă-nsor să iau o doamnă, Fie doamna de țigan, Numai să aibă vigan.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 438, cf. REȚEGANUL, CH. 63, ȘEZ. I, 281. *Măi înainte au fost și . . . țigani „nătoți" sau lăieți.* ȘEZ. III, 36, cf. ALEXICI, L. P. 266. *Pe su' mînă, Că-i rumână, Pe su' geană, Că-i țigană.* MAT. FOLK. 930. *Deoache cei cu ochii negri și prin urmare și țiganii.* PAMFILE, B. 28, cf. CHEST. V 171/100, ALR I/II h 242, ALR II/I h 220, ALRM II/I h 339, ALR II 2 899, ib. 4 295/172, ib. 6 517/142, 250, 310, 325, ib. 6 518/47, 76, 95, ib. II/848, ALRM SN II h 718, A IX 2. *Un țigan, intrat în ceată, Prins de viu și el s-arată.* FOLC. TRANSILV. I, 424. *Mai mulț țigani . . . i-avea robi la mînăstire.* T. DIAL. M. I, 149. *Ce știe țiganul ce e șofranul* (sau *știe țiganul ce e șofranul?*), se spune cînd cineva nu știe să aprecieze valoarea unui lucru deosebit. Cf. TDRG, CADE, ZANNE, P. VI, 371. (Cu parafrazarea proverbului) *Iar țiganul, ca țiganul, Nu știe ce e șofranul.* TEODORESCU, P. P. 136. *Țiganul, cînd a ajuns împărat, Întîi pe tatăl său a spînzurat.* PANN, P. V. III, 28/12, cf. PAMFILE, J. I, 135, ZANNE, P. VI, 356. *A murit ca și iapa țiganului,* se spune despre cineva care încearcă să facă lucruri peste puterile lui și pretinde că puțin lipsea ca să izbutească. ZANNE, P. VI, 393. *Îi sporește ca laptele țiganului,* se spune despre

cel care se aşteaptă la cîştig şi se alege cu pagubă. id. ib. III, 589. *Şi-a mîncat credinţa* (sau *cinstea, omenia, leftereaua*) *ca ţiganul biserica*, se spune despre cel care şi-a pierdut onoarea. Cf. PANN, P. V. I, 51/14, CADE, ZANNE, P. V, 378, VI, 382. *Ţiganu mănînc㠄 cînd are, românu cînd îi e foame şi boieru cînd vrea bucătaru.* ZANNE, P. VI, 283. *Crapă pietrele de frig şi ţiganii în ilic*, se spune despre oamenii foarte săraci. id. ib. 363. *Ţiganului nu-i e frig, numai ar frige clisă*, se spune cînd cineva nu vrea să recunoască că doreşte mult un anumit lucru. id. ib. 363. *În ziua de Blagoveşte, Toţi ţiganii mîncă peşte*, se spune cînd cineva dobîndeşte un lucru prea tîrziu, cînd nu mai are nici o însemnătate pentru el. Cf. TDRG, ZANNE, P. VI, 370. *Ţiganul, după ce şi-a dat căciula pe apă, a zis: să fie de sufletul tatii*, se spune despre cei ce renunţă de nevoie la un lucru pe care nu-l pot obţine sau despre cei zgîrciţi (care fac pomană fără voia lor). ZANNE, P. VI, 393. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Se jura mai diha decît ţiganii că el nu l-a văzut.* VLAHUŢĂ, ap. TDRG. *Ce-ai avut aseară de-ai strigat şi-ai înjurat ca un ţigan?* PREDA, M. 182. *Eşti obraznic ca un ţigan.* ŞEZ. I, 213. *Negru ca un ţigan.* ALR II/I h 5/29, ALR SN IV h 1 214. *A cere ca un ţigan.* ZANNE, P. VI, 395. *Oamenii proşti se cert ca ţiganii.* PANN, P. V. III, 23/8, cf. ZANNE, P. VI, 396. ✧ (Regional; glumeţ) *Luna ţiganilor* = februarie. ALR I 201/255. ✧ (În construcţii) (Prin sudul Mold.) *Cînd se duc ţiganii la lemne* = numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. PAMFILE, J. I, 17. *Jocurile din Ţepu sînt: ... Brîul ursăresc, Ca la uşa cortului, Cînd se duc ţiganii la lemne.* id. ib. (Prin sudul Transilv.) *În ţigan* = numele unui joc de cărţi nedefinit mai îndeaproape. Cf. H XVII 241. ✧ Compus: (Entom.; regional) **ţigan-de-pămînt** = scripcar **(2)** *(Saperda carcharias)*. Cf. ALR II 6 574/414. ✧ Expr. **A arunca moartea în ţigani** = a arunca vina pe altul şi nu pe adevăratul vinovat. Cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX, ZANNE, P. VI, 394. **Povestea** (sau **vorba**) **ţiganului** = formulă cu care vorbitorul introduce o expresie, o zicătoare, un proverb; cum se zice, vorba ceea, vorba ăluia, povestea cîntecului. Cf. PANN, P. V. I, 113/9, PAMFILE, J. I, 135, ZANNE, P. III, 437, VI, 392. **A se îneca ca ţiganul la mal** = a eşua, a nu reuşi într-o acţiune tocmai cînd era pe punctul de a o duce la bun sfîrşit. Cf. PAMFILE, J. I, 135, CADE, DL, DM, DEX. *Ia sama să nu te îneci ca ţiganu la mal.* ŞEZ. II, 72, cf. MAT. FOLK. 1 170, ZANNE, P. VI, 380. (Cu parafrazarea expresiei) *Ţiganul cînd a ajuns la mal atunci s-a înecat.* PANN, P. V. II, 86/19. **A se duce unde a dus mutu iapa şi ţiganu cîrlanu** = a se duce foarte departe. ZANNE, P. VI, 378. (Cu aluzie la faptul că miercurea este zi de post) **A nimeri** (sau **a brodi**) **ca ţiganul miercurea la stînă** = a nimeri într-un loc în momentul cel mai neprielnic. id. ib. 390. **A se îndesa ca ţiganul la praznic** = a se înghesui (foarte tare) unde e rost de mîncare şi băutură fără plată. id. ib. 391. **A se muta** (sau **a umbla**) **ca ţiganul cu cortul** (sau **ca ţiganul de laie cu cortul în spinare**) = a se muta, a umbla din loc în loc; a fi nestatornic. Cf. DDRF, DL, DM, DEX, ZANNE, P. III, 130, VI, 390. **A-şi da în petic ca ţiganul** = a-şi da pe faţă, fără voie, anumite cusururi, vicii; (familiar) a-şi da arama pe faţă. ZANNE, P. VI, 379.

2. Persoană, mai ales ţigan **(I 1)**, care practică una din ocupaţiile obişnuite ale ţiganilor (fierar, lăutar, căldărar, cărbunar, zidar etc.). *Pusă cărbuni şi-i aprinsă, pusă ţigan cu foii de-nherbîntă cleaşte.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 25v/18. *Grafu loja rîndui şi făcu cu arme, puşti mici şi tunuri tari, care atuncea întîi ţiganii le făcea* N. STOICA, C. B. 123. *Petrecerea noastră nu-i veselia, caii, vinul, ţiganii, femeile şi huietul; petrecerea noastră e gîndul posomorît.* RUSSO, S 23. *Cînd Kir Ianulea, cam afumat, strigă: „Of! alta, ţigane!", îi cîntă cîntecul lui favorit.* CARAGIALE, O. VII, 122. *Sosiră trei ţigani la cîrciumă, unul cu vioara, altul cu clarinetul şi al treilea cu ţimbala.* SLAVICI, N. II, 83. *Trei ţigani, două cobze şi-o lăută trăgeau să moară „mărunţica craiului".* DELAVRANCEA, S. 55. *C-ar veni, veni, Ţigane, Toate stelele s-asculte Glasul strunei năzdrăvane.* GOGA, P. 73. *Fetele aduc atîta mîncare, ... o mare parte i se dă ţiganului, adecă ceteraşului.* COM. SAT. V, 65. *Seara ne plăcea să mîncăm mititei la birt, ... ascultînd ţigani pîrpirii ce scîrţîiau din vioară.* BRĂESCU, O. A. II, 110. *Din alăuta ţiganului izvora o melodie mîhnită.* SADOVEANU, O. I, 55. *Zi, ţigane, pînă mîne, Că mîndruţii-i pare bine; Zi, ţigane, zi drăguţ, Pîn' ce-oi rămînea desculţ.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 364. *Cuţi, cuţitaşule, De cînd te-am alămat Şi te-am plăsălat, Şi la ţigan te-am lucrat, ... Nici o slujbă nu ţi-am dat.* MAT. FOLK. 691. *Zi, zi, zi, ţigane, zi, Că la vară ţi-oi plăti.* PÎRVESCU, C. 49. *Mă duc la ţigan să-mi facă un bleah.* I. CR. II, 287, cf. DR. III, 444, CHEST. II, 10/32, ALR II 4 257/192, 574, ib. 6 501/95, 130, 537, 727, 848, 872, 899, 928, ib. 6 507/2, 192, 353, 784, 836, 848, 872, ib. 6 520/192, 219, ALR SN V h 1 342/728, ib. h 1 343, ALR—M III h 752/235, A V 2, 15, 20. *Mă ţigane, dumneata Poţi să-mi faci cîntarea mea, Să-ţi dau un pol ferecat, Pe fund de chimir băgat?* BALADE, II, 509. *Cîntă bine, măi ţigane!* FOLC. MOLD. I, 175. *Apucai pe drum la vale, Găsii un ţigan cu foale.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 391. *S-a făcut o nuntă la noi, ... o nuntă dă lăutar, dă ţigan, cum să spune pă româneşte.* T. DIAL. M. I, 325. *Tot ţiganul îşi laudă ciocanul*, se spune despre cei care se laudă cu ceea ce le aparţine (marfă, meşteşug etc.). Cf. NEGRUZZI, S. I, 249, BARONZI, L. 55, PAMFILE, J. I, 135, VIANU, L. R. 49, ŞEZ. I, 220, ZANNE, P. VI, 364. ✧ Expr. **A fi deprins** (**cu nevoile**) **ca ţiganul cu scînteile** (sau **scînteia**) sau **a fi învăţat** (la ceva) **ca ţiganul cu ciocanul**, se spune despre cei ce înfruntă în viaţă multe greutăţi şi necazuri. V. şi scînteie **(I 1)**. *Dă, cum s-o ducă? ... Acu ne-am deprins, ca ţiganu cu scînteia, şi ei cu noi, şi noi cu dînşii.* SADOVEANU, O. VII, 274, cf. ŞEZ. I, 219, ZANNE, P. VI, 381. **A-i fi milă Ca ţiganului do pilă** = a nu avea milă deloc. ZANNE, P. VI, 387.

3. Epitet pentru o persoană brunetă, oacheşă. Cf. DL, DM, DEX, ALR II/I h 5, NALR—O I h 9, NALR—MB I h 9, ib. h 10.

4. Epitet pentru o persoană cu înfăţişare urîtă sau cu apucături rele. *Taci, că-i cu buche; l-am potcovit bine ... De nu cumva s-ar răzgîndi; dar parcă nu era ţigan să-întoarcă.* CREANGĂ, P. 41, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Că-mi iau altu mai frumos, Mai frumos şi mai de neam, Da' nu ca el un ţigan.* CIAUŞANU, V. 55. ✧ (Comparat ca un adjectiv) *Ici-colea mai vedem şi cîte un om mai ţigan decît toţi ţiganii.* RETEGANUL, P. I, 59. *Celui care tot cere de multe ori se zice: tare-i ţigănos, îi ţigan din cale-afară.* ŞEZ. II, 47.

II. Adj. Care aparţine ţiganilor **(I 1)**, privitor la ţigani; de ţigan; ţigănesc **(1)**. *Ca să poată mai cu plăcere Călători ţiganele gloate, Au pus în frunte să meargă bucate.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 105. *Ne ieşi înainte un flăcău ţigan, înalt, sprinten, voinic, cu ochii mari şi negri.* ALECSANDRI, O. P. 63. *Le-au dat mereu şi bani şi odoare ..., ba şi chiar robi ţigani.* ODOBESCU, S. II, 13. *Tot în această seară ... colindă şi lăutarii români sau ţigani.* PAMFILE, CR. 49.

III. 1. S. m. (Regional) Nume dat unor animale domestice care au părul sau lîna de culoare neagră: **a)** cal. DAMÉ, T. 182, com. MARIAN, CHEST. V 76/49, 66, 70, 99; **b)** cîine. GR. S. VI, 64.

2. S. f. (Regional) Varietate de struguri cu boaba neagră (Tincova — Caransebeş). Cf. H XVIII 291.

3. S. f. (Ornit.; regional) Vrabie; (regional) țigăncușă **(II 2)** *(Passer domesticus)* (Dirlos — Mediaș). Cf. BĂCESCU, PĂS. 167.

4. S. m. (Iht.; regional) Pește-lup *(Aspius aspius)*. Cf. BĂCESCU, P. 138.

5. S. m. (Iht.; regional) Guvid *(Gobius lacteus)*. Cf. BĂCESCU, P. 113.

6. S. m. (Entom.; regional) Numele unei insecte cu corpul negru, cu dungi albe pe spate, care, cînd e atinsă, scoate un țiriit specific, probabil țigănaș **(II 1)**. Cf. PAMFILE, J. II, 89, H III 264.

7. S. m. (Prin Ban.; la pl.; în legătură cu verbe ca „a ploua", „a ninge", „a pica") Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5**). *Pică țigani.* NALR—B I 613/40. *Ploaie țigani.* ib. *Ninże cu țigani.* ib. I 613/41.

8. S. m. (Prin Transilv.; la pl.) Bucăți mici de funingine care se ridică în aer de la paiele cu care se pîrlește porcul. Com. din BOARTA — MEDIAȘ și din OCNA MUREȘ. (Glumeț) *Urmărea ... șperla neagră, ce se-nălța ca niște hoaspe în văzduh. — De-acum au plecat țiganii la tîrg! zicea vesel.* AGÎRBICEANU, O. III, 45.

9. S. m. (Regional) Bucată mică de teren, în formă de triunghi, ce rămîne nearată, clin, colțar, ic; petec de pămînt nearat între două brazde, greș (Bănița — Petroșani). Cf. A III 18.

— Pl.: *țigani, -e.* — Și: (învechit, rar) **aț̦igán** s. m.

— Din bg. **циганин.** — **Aț̦igan:** din slavonul mediobulgar **ацигаинъ.**

ȚIGÁNCĂ s.f. **1.** Femeie care face parte din neamul țiganilor **(I 1)**; soție de țigan. *Țiga[n]ca* (a. 1533). DERS. *Aț̦iga[n]ca* (a. 1548). ib. *Să-i dea Dragna o țigancă* (a. 1591—1600). DOC. I. (XVI), 101. *Au zis jupîneasa Maria că aceale doao țigance au fost ale ei* (a. 1628). I. BIANU, D. R. 150. *Să aibă a-i dare 10 lei... ce au cheltuit și să-m iau țiganca* (a. 1672). GCR I, 208/1. *Țiganca, ce știe dumneaei singură că iaste a mea, ... o ține în casă* (a. 1773). IORGA, S. D. XII, 87. *Meșterșugul țiganului sau a țigancii.* SOB. HRIS. 25. *Ar cununa vreun țigan al său cu țigancă domnească* (a. 1793). URICARIUL, I, 286. *Țigăncile de prin casă n-avea încă vreme să rupă rochiile ... de la Paști.* RUSSO, S. 22, cf. POLIZU. *Două țigance tinere și frumușele erau însărcinate a turna prin pahare nectarul.* FILIMON, O. I, 187. *Țiganca scoase îndată din sîn o cutie mică de plumb ... și, cătînd în ea, începu a descînta.* ALECSANDRI, O. P. 225, cf. COSTINESCU. *Țiganca îi ieși înainte.* ISPIRESCU, L. 64. *Bătrîna țigancă, acolo sub brazi, Descîntece-nvață pe negrii nomazi.* COȘBUC, P. I, 143, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Țigăncile scoteau de prin bulendre oale și ulcici.* AGÎRBICEANU, S. 149. *Să nu zică nimeni că fata lui Vasile Baciu s-a mărîtat ca o țigancă.* REBREANU, I. 270. *Ploile sînt legate ori de țiganii cari fac cărămidă — de țigancele lor mai ales, cari știu cîte moșmoande toate.* COM. SAT. II, 19, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Presimțea el că n-o să-și mai vadă țiganca niciodată.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 11. *A cîtea oară vedea oare... același cor de țigance?* C. PETRESCU, Î. II, 227. *Țiganca s-a lăsat pe vine și i-a lustruit, cu un colț al șorțului, bocancii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 19. *Țiganca, luîndu-și ghiocul în mînă, se uită în crăpătura lui cu mirare.* ARGHEZI, S. XI, 72. *O țigancă, lăsată pe genunchi îndărătul unui coș cu flori, îi oferă un buchet.* VINEA, L. I, 7. *Fost-am fost cu oile... Și-am pierdut cimpoile Și le-au găst țigancele.* JARNÎK — BÎRSEANU, D. 399. *Mai dați cu stropitura, Să-și ude țiganu gura, Și să-mi dați cîte-o para, S-o duc la țiganca mea!* MAT. FOLK. 24, cf. ALR I/II h 242, ALR II 4 295/29, 886, ALRM SN II h 718. *Da-n caic cine-mi era?... Constandin Brîncoveanul... Cu trei copii ce-i avea, Cu Gherghina țiganca. Care le purta grija.* BALADE, III, 125. *Cînd vinea țigănci cu fusă, Eu la crîjmă m-am fost dusă.* FOLC. TRANSILV. I, 191. *Doi gălbiori mi-și scotea, În mîna țigăncii-i da.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 343. *Țigance de-alea cu păpăruda... joacă.* T. DIAL. M. II, 903. *O țigancă zdrențăroasă Șade cu boieri la masă* (Varza). MAT. FOLK. 1 216. (Ca termen de comparație) *Cotrobăia cu ochii, ca o țigancă cu mîinile, tot ce vedea în jurul ei.* TEODOREANU, L. 15. ◇ Fig. *O, iartă-mă, țigancă cu ochi de vrăjitoare, noapte, care mă amăgești cu ziua care vine.* BACOVIA, O. 231. ◇ (Adjectival) *O roabă țigancă... se înfățișă ca să primească porunca.* SADOVEANU, O. X, 122. (În sintagme) *Mere țigănci* (sau *țigance)* sau *mere țigănci roșii* = varietate de mere de culoare roșie-închisă, cu gust dulce dar ușor înecăcios. Cf. BORZA, D. 106, ȘEZ. V, 42. *Prune țigănci* = nume dat unei varietăți de prune nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 139.

2. Epitet pentru o femeie brunetă. Cf. NALR — **O I** h 10, NALR — **MB I** h 10.

3. Epitet pentru o femeie cu apucături rele. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

4. (Regional) Nume dat unor animale domestice care au părul sau lîna de culoare neagră: **a)** oaie. DAMÉ, T. 182, PRECUP, P. 24, ȘTOIAN, PĂST. 63, CHEST. V 75/72, ib. 76/8, 46, 92; **b)** vacă. Com. MARIAN, A V 14; **c)** cățea. GR. S. VI, 64.

5. (Bot.; regional) Nume dat unor plante erbacee, avînd, de obicei, frunze și flori viu colorate și miros pătrunzător: **a)** varietate de begonie; gheață *(Begonia semperflores)*. Cf. PANȚU, PL., SIMIONESCU, FL. 412, BORZA, D. 29; **b)** urzică-moartă *(Lamium purpureum)*. Cf. PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 96; **c)** (la pl.; în forma *țigance)* crăițe *(Tagetes patula)*. Cf. BORZA, D. 167; **d)** numele unei buruieni nedefinite mai îndeaproape. Cf. H II 220, XI 502.

6. (Iht.; regional) Numele a doi pești: **a)** pește de culoare neagră-albăstruie pe spate, apreciat pentru carnea sa gustoasă; văduvioară *(Leuciscus idus)* (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. BĂCESCU, P. 19. *Orice pescar este încîntat cînd prinde o țigancă.* id. ib.; **b)** (prin sud-vestul Olt.) pește migrator, răpitor, cu aspect de clean. Cf. BĂCESCU, P. 186. *Cînd trage țiganca, toți pescarii ies la Dunăre.* id. ib.

7. (Mai ales art.) Numele unui dans popular (care se joacă repede) și melodia după care se execută. *La românii din toate părțile, de-ndată ce s-a săvîrșit masa de cununie, toți nuntașii se prind la joc... cam cu următoarele jocuri:... țărușul, țiganca.* SEVASTOS, N. 282, cf. PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D, 150, DL, DM, DEX.

— Pl.: *țigănci* și *țigance.* — Și: (învechit, rar) **aț̦igáncă** s. f.

— **Țigan** + suf. *-că.*

ȚIGANOLÓG s. m. (Rar) Specialist în țiganologie. *Țiganologii nu sînt mulți în țară, dar sanscritiștii... sînt și mai puțini.* S aprilie 1958, 124, cf. HRISTEA, P. E. 48, 49, FORM. CUV. I, 140.

— Pl.: *țiganologi.*

— **Țigan** + suf. *-olog.*

ȚIGANOLOGÍE s. f. (Rar) Disciplină care se ocupă de studiul istoriei, al limbii și al vieții țiganilor **(I 1)**. *Acest colectiv ar putea prelua în planul său de cercetări chestiunile de țiganologie.* S aprilie 1958, 124.

— **Țigan** + suf. *-ologie.*

ȚIGÁR s. m. v. **țigaie.**

ȚIGĂRĂI s. f. Mic sul făcut dintr-o foiță de hîrtie umplută cu tutun tăiat mărunt și care, aprinsă la un capăt, se fumează; țigaretă **(1)**, (regional) ți-

garcă. Cf. POEN. — AAR. — HILL, V. I, 278[2]/24, COSTINESCU. *Un regat pentr-o țigară, s-împlu norii de zăpadă Cu himere!* EMINESCU, O. I, 46. *Aprinde chibritul, trage din țigară.* CARAGIALE, O. VI, 81. *Cumpăra țigări de damă.* id. ib. 519. *Își fuma țigarea, repezind pe nas coloane de fum și aruncînd la distanță cercuri.* DELAVRANCEA, S. 124. *Trase din țigară și-ncepu să scrie.* VLAHUȚĂ, N. 159, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Băiatul care-mi adusese țigările mă întrebă, pomenindu-mi numele, dacă mai doresc ceva.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. *Trage... dintr-o țigară, s-o dea gata mai iute.* AGÎRBICEANU, S. P. 52. *Liniștit, îmi sorbeam cafeaua și îmi fumam țigara.* HOGAȘ, M. N. 39. *Dete din umeri și lepădă țigarea, căreia, de liniștit ce povestise, îi rămăsese scrumul întreg.* M. I. CARAGIALE, C. 87, cf. CADE. *Azi nu mai scriu nimic... Un vin și-o țigară — Și-amiezuri de zile se duc Ca o simptomă fugară.* BACOVIA, O. 169. *Găsesc, în buzunarul vestonului, două țigări aproape uscate.* CAMIL PETRESCU, U. N. 286. *Pe grilaj, în echilibru, se prelingea o pisică de culoarea fumului de țigară.* C. PETRESCU, Î. I, 21. *Îl învitase... în birou și-l onorase cu o țigare scumpă și cu o cafea cu caimac și rom.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 212. *Aprinse o nouă țigară de la focul celei pe sfîrșite.* TEODOREANU, L. 12. *Își aprinse țigara și, pufăind fumul spre jaratic, își trecu stînga prin mustață.* SADOVEANU, O. III, 69. *Se apucă să-și sucească o țigară.* DAN, U. 27, cf. SCRIBAN, D. *O foiță de țigare.* ARGHEZI, VERS. 99. *Mi-a cerut fără introducere 2 lei pentru țigări.* CĂLINESCU, C. O. 20. *Oamenii din fața fabricii sting țigările.* BOGZA, A. Î. 66. *Îmi permiți să-ți ofer o țigară? ... Țigări superioare! Țigări extra!* V. ROM. februarie 1954, 25. *Mai are... și patima țigărilor ieftine și fumate pe îndelete de-a lungul discuțiilor.* VINEA, L. I, 57. *Ieșise și el la drum cu țigarea în gură.* PREDA, M. 7. *Dă-mi o țigare și-ți răspund.* SORESCU, D. 54. *Trăgeau din țigările lungi, făcute din jurnal.* BĂNULESCU, I. 87. *Cine-n lume a mai văzut... Iepure suind pe scară Și găină cu țigară?* RETEGANUL, CH. 48. *Te-ai uitat, mîndră, din șură, Pînă m-o pus sub măsură Și mi-o dat țiglară-n gură.* BÎRLEA, C. P. 200, cf. ALR I 1 539, ib. 1 540, ib. 1 541, ALR II 4 292, ib. 4 295. *Vine Coste de pe deal Calare pe-un negru cal, Din țigară fum trăgînd, Buzduganu-n sus sălțînd.* BALADE, II, 399, cf. NALR — O II h 378. *Mă plimbam voios călare Și fumînd cîte-o țigare.* FOLC. MOLD. I, 103, cf. NALR — B I h 17. *Sus fum, Jos scrum (Țigara).* PAMFILE, C. 34. (Determinat prin „de tutun") *Trei țigări de tutun la șir.* id. B. 64. *N-are omu o țigară de tutun.* C. PETRESCU, Î. II, 6. ◇ *Țigară de* (sau, învechit, rar, *în) foi* sau *țigară de Havana*, (regional) *țigară de frunză (de duhan)* (ori *de frunze, de foaie), țigară de duhan, țigară groasă (de frunză), țigară de piele* = sul făcut din foi de tutun înfășurate una peste alta și care se fumează; trabuc. *Aprinserăm două țigări rumene de Havana.* ALECSANDRI, O. P. 280, cf. DDRF, TDRG. *Țigara de foi i se stinsese.* AGÎRBICEANU, O. IV, 290. *Scuturâ scrumul unei țigări de foi.* ARDELEANU, V. P. 9. *M-a rugat s-o las să intre în odaie, Că-mi aduce... țigări de foi din Rotterdam.* MINULESCU, VERS. 178. *Pipăi în cutia de lemn cafeniu o țigare de foi uscată.* C. PETRESCU, Î. I, 3. *Își scot o țigară de foi, o aprind ș-o fumează cu liniște.* SADOVEANU, O. IX, 247, cf. V. BREBAN, D., ALR I 1 539. *Țigări medicinale* (sau *antiastmatice)* = țigări făcute din frunze de mătrăgună (sau din alte plante medicinale), care se fumează pentru efectul lor calmant în afecțiunile astmatice. Cf. BIANU, D. S., ABC SĂN. ◇ Expr. **A suci** (sau **a răsuci**) **o țigară** = a pregăti o țigară, umplînd cu tutun foița făcută sul. *Tu, cu mînile-ncleștate, mai cu degetele depeni, Mai sucești vreo țigară, numeri fire de musteți.* EMINESCU, O. I, 155. *Moșneagul răsucește țigări groase după țigări.* C. PETRESCU, S. 52. *Deocamdată dă-mi tabachera să-mi răsucesc o țigară.* STANCU, R. A. IV, 273. *Își răsuci o țigară cu jurnal.* BĂNULESCU, I. 32. (Regional) **A bea (o) țigară** (sau **țigări**) v. bea. **Cît ai sfîrși** (sau **ai bea) o țigară** ori **în cîtă vreme ai bea o țigară** = foarte repede, într-un timp foarte scurt. Cf. PAMFILE, J. II, 169. *Și-n cîtă vreme ai be o țigară, o fost la moșneag.* VASILIU, P. L. 65. (Cu parafrazarea expresiei) *Timp cît fîrșești o țigare Să făcură hora mare Lîngă focul ce ardea.* ȘEZ. IV, 131. (Regional) **A trage țigară** = a fuma. Cf. ALR II 4 295/192. ✦ (În dicționare din trecut) Țigară de foi. Cf. STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D. ✦ (Regional) Foiță de țigară. Cf. ALR I 1 540/129, 345.

— Pl.: *țigări* și (regional) *țigheri* (ALR II 4 292/284). — Și: **țigáre,** (regional) **țigárle** (ALR I 1 539/49, 720, 808, 810, 846, 850, 856, 860, 874, 880, 954, 984, 986, ALR II 4 292/848, 886, LEXIC REG. 58; pl. *țigării* ALR I 1 539/808, 846, 850, 856, 860, 874, 880, ALR II 4 292/848), (mai ales în Maram.) **țigláră, țiglúre** (ALR I 1 539/90, 347, 350, 351, ALR II 4 292/353), (prin Transilv.) **sigáră** (ALR I 1 539/59, 283, 285), **țigắră** (ib. 1 539/59) s. f.

— Din germ. **Zigarre** „țigară de foi".

ȚIGÁRĂ[2] s. f., adj. v. **țigaie.**

ȚIGARĂU s. n. (Prin Transilv., Maram. și Ban.) Țigaretă **(2).** Cf. ALR I 1 541/257, 280, 354.

— Pl.: *țigarauă.* — Și: (regional) **țigărău** (ALR I 1 541/40), **sigarău** (ib. 1 541/285) s. n.

— **Țigară**[1] + suf. *-ău.*

ȚIGÁRCĂ s. f. (Prin Mold.) Țigară[1]. Cf. SCL 1978, 322. (Determinat prin „de tutun", „de marhotcă") *Să mai duhănim o țigarcă de tutun.* C. PETRESCU, Î. II, 12. *O țaharcă de marhotcă.* I. CR. IV, 305.

— Pl.: *țigărci.* — Și: **țihăreă** (SCL 1978, 322), **țăhăreă** (I. CR. IV, 305) s. f.

— Din rus. **цигарка,** ucr. **цигарка.**

ȚIGÁRE[1] s. f. v. **țigară.**

ȚIGÁRE[2] s. f., adj. v. **țigaie.**

ȚIGARÉT s. n. Tub subțire de chihlimbar, de ebonită, de os, de lemn etc. (îngustat la un capăt), în care se introduce țigara[1] pentru a o fuma; portțigaret, țigaretă **(2),** (regional) sipcă, șpiț[4], șpițigare, țeavă **(II 1),** țigărișcă, țigărnițe, țigăruș **(2).** Cf. CADE. *Scotea din gură țigara cu țigaret lung.* SADOVEANU, O. XVII, 251, cf. IORDAN, L. R. A. 54. *Pascalopol scosese o țigare și o înfipsese cu un capăt într-un țigaret de chihlimbar.* CĂLINESCU, E. O. I, 27, cf. GRAUR, E. 46, SCL 1958, 319, M. D. ENC., ALR I 1 541/186. *Țigaret de piparos, Care-n lume n-a mai fost.* BALADE, II, 33.

— Pl.: *țigarete* și (regional) *țigareturi* (ALR I 1 541/214, 675, 900). — Și: (regional) **țigárét** s. n. ALR I 1 541/98, 100, 103, 186, 424, 984.

— De la [port]**țigaret.**

ȚIGARÉTĂ s. f. **1.** Mic sul făcut dintr-o foiță de hîrtie umplută cu tutun tăiat mărunt (uneori avînd o parte de carton) și care, aprinsă la un capăt, se fumează. V. țigară[1]. Cf. STAMATI, D. *Prin fumul țigaretei, ce zboară în spirale, Văd eroi prinși la luptă pe cîmpul de onor.* ALECSANDRI, P. III, 5. *Am stat toată ziua în mijlocul focurilor... cu țigareta în dinți.* ODOBESCU, S. III, 595. *Maiorul și-a fumat țigareta pînă la carton.* CARAGIALE, O. I, 276, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE. *Se întinse în pat îmbrăcat, cu ochii în tavan, fumînd țigaretă după țigaretă.* EFTIMIU, N. 37. *Scoase din portțigaretul îngust de platină, cu încrustații de email, o țigaretă egipțiană și o aprinse.* C. PETRESCU, Î. I, 4. *Rămîne cu ochii*

pierduți în norii fumului de țigarete. MIHĂESCU, D. A. 84. *Scoase din căptușeala chipiului o țigaretă... pe trei sferturi carton alb.* CAMIL, PETRESCU, O. II, 22. *În semn de așteptare, își aprinse o țigaretă.* VINEA, L. I, 28. *O să fumez și o să țin țigareta uite așa.* H. LOVINESCU, T. 95, cf. ALR I 1 539/56, 302, 308, ib. 1 540/56, 278, 302, 350, ALR II 4 292/316, 346.

2. Tub subțire de chihlimbar, de ebonită, de os, de lemn etc. (îngustat la un capăt), în care se introduce țigara[1] pentru a o fuma; porttigaret, țigaret, (regional) sipcă, șpiț[4], șpițigare, țigarău, țigărnițe, țigărușă **(2)**. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU. *Își alegea o pană să-și curețe țigareta.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 26, cf. ALEXI, W., TDRG. *Își puse pe măsuță, alături de ceașca de cafea golită, țigareta de chihlimbar.* C. PETRESCU, S. 104, cf. NICA, L. VAM. 256, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un căpitan oacheș..., elegant îmbrăcat, cu țigaretă mare de chihlimbar.* BRĂESCU, M. B. 52. *Fuma o țigară enormă într-o țigaretă gigantică.* TEODOREANU, M. U. 32. *Am pierdut o frumusețe de țigaretă de chilimbar.* SADOVEANU, O. IX, 89. *Sta la umbră, ținînd în colțul gurei țigareta lui făcută dintr-un ciolan de picior de iepure.* BART, S. M. 59, cf. IORDAN, L. R. A. 54, SCRIBAN, D., GRAUR, E. 46, ALR I 1 541.

— Pl.: *țigarete.* — Și: (regional) **țigărétă** (ALR I 1 539/56, ib. 1 540/56, ib. 1 541/12, 418, 526, 538, 542, 831, 837, 842, 850, 856) s. f., (prin Mold.) **țigăréte** (ib. 1 541/387, 402, 412, 550, 552, 558), **țigaréte** (ib. 1 541/550) s. n., **țegărétă** (ib. 1 541/810), (prin vestul Transilv.) **țigorétie** (LEXIC REG. 73; pl. *țigoretii* ib.) s. f.

— Din germ. **Zigarette.** — Pentru sensul **2**, cf. germ. Zigarettenspitze. — **Țigoretie** < magh. **cigaretta.**

ȚIGARÉTE s. n. v. **țigaretă.**

ȚIGÁRIE s. f. v. **țigară[1].**

ȚÎGĂ[1] interj. (Prin Bucov., vestul Mold. și prin Transilv.; adesea repetat, în combinație cu prima parte a cuvîntului sau cu alte interjecții) Strigăt cu care se cheamă, se mînă sau se alungă caprele și oile. V. ța[1], țighile. *Țîgă, țigă, țigîlie!* DR. I, 79. *Țîgă, ța!* Com. din BOARTA — MEDIAȘ, com. V. BREBAN, com. din ZAHARESTI — SUCEAVA, CHEST. V 77/84. *Țîgă, de-acolo!* CHEST. V 77/25. *Țîgă, na!* ib. 77/85. *Țighi, țig!* ALR SN II h 388/219. *Țîgî, na!* ib. h. 388/279. *Țigî, ți!* ib. h 389/279. *Țăgă, ță.* ib. h 388/574. *Țîcă, țîcă, țîcă, țc, țc...!* ib. h 388/605. *Țigă, na!* A I 35, cf. GLOSAR REG., ALII, 1983—1984, 316.

— Și: **țiga** (CHEST. V 77/51, ALR SN II h 389/272, A I 23, 35, GLOSAR REG.), **țighe** (CHEST. V 77/66), **țighi, țăgă** (ALR SN II h 388/574), **țógă** (ib. h 385/334), **țîcă, țîca** (ib. h 388), **țîc** (CHEST. V 77/90, ALR SN II 388/987), **țe** interj.

— Din germ. **Ziege** „capră".

ȚÎGĂ[2] s. f. v. **țic[4].**

ȚIGĂIÉȘ s. m. v. **țigănaș.**

ȚIGĂLÍ vb. IV v. **țigîi.**

ȚIGĂNÁȘ s. m. **I.** Diminutiv al lui țigan **(I 1)**; țigănuș **(I 1)**, (rar) țigănel **(1)**, țigănică. *Bine ai venit, țigănaș!... Pasă numa sus în polată.* BUDAI-DELEANU, Ț. 128. *Trăsurile... trăgea la scară; în una se suia cucoana, ... în alta sofragiul cu talgerile, cuțitile, tacîmurile și țigănașul.* RUSSO, S. 22. *Patru țigănași, curat îmbrăcați, aduceau bucate la masă.* FILIMON, O. I, 187. *Era ... țigănaș, descendent dintr-o familie de robi.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 81. *Unii cu geamantanu-n mînă, alții cu cîte un țigănaș care schimba sacul de drum al călătorului cînd într-o mînă, cînd în alta.* BACALBAȘA, S. N. I, 171, cf. CADE, com. MARIAN. *Voi oameni, omenași, muieri, muierașelor..., țigani, țigănașilor..., nu vă mirați.* ȘEZ. IV, 191. *Să s-aleagă din nuntași, ... Și din dalbii coconași, Și din negrii țigănași, Care sînt lăutărași.* BALADE, I, 403.

II. 1. (Entom.; regional) Scripcar **(2)**; (regional) țîț[1] *(Saperda carcharias).* Cf. MARIAN, INS. 100, JAHRESBER. XII, 141, TDRG, ALR II 6 574/886.

2. (Bot.; prin Ban.; la pl.) Crăițe *(Tagetes patula).* BORZA, D. 167.

3. (Regional) Numele unui pește nedefinit mai îndeaproape (Ghimpați — București). Cf. ALR II 6 239/928.

III. (Art.; regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 149.

— Pl.: *țigănași.* — Și: (regional) **țigăléș** s. m. ALR I 1 226/255.

— **Țigan** + suf. -aș.

ȚIGĂNÁTEC, -Ă adj. v. **țigănatic.**

ȚIGĂNÁTIC, -Ă adj. Care seamănă cu un țigan **(I 1)**; brunet; negricios, oacheș **(1 3)**. V. țigănos **(2)**. *Amîndoi cu ochii bulbucați și țigănateci la înfățișare.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 7/1.

— Pl.: *țigănatici, -ce.* — Și: **țigănátec, -ă,** (prin Bucov.) **țigănétic, -ă** (ȘEZ. II, 187, ib. V, 165) adj.

— **Țigan** + suf. *-atic.*

ȚIGĂNĂRÍT s. n. Impozit care se plătea pentru țiganii **(I 1)** robi. *Au rădicat țigănăritul și morăritul și prisăcăritul și cîrcimăritul.* NECULCE, L. 304. *Neavînd de unde mai lua... acest țigănărit* (a. 1725). IORGA, S. D. V, 103. *Numai o dată au scos țigănăritul pentru o nevoie ce au avut atuncea.* AMIRAS, LEȚ. III, 109/8. *L-ar fi plătit Ilie și de țigănărit* (a. 1733). IORGA, S. D. XVI, 322, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— **Țigan** + suf. *-ărit.*

ȚIGĂNCOÁSĂ adj. (Regional; despre femei) Neagră **(1)**, oacheșă **(3)** (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: *țigăncoase.*

— **Țigancă** + suf. *-oasă.*

ȚIGĂNCÚȘ s. m. (Regional) Nume dat unui pește de apă dulce, cu corpul lunguieț; pește-țigănesc. Cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, 591. *La toț veste că le da, Iar știucile pi la crapi, Țîgăncușî la oclei.* ib. 557.

— Pl.: *țigăncuși.*

— De la **țigăncușă.**

ȚIGĂNCÚȘĂ s. f. **I.** Diminutiv al lui țigancă **(1)**; țigăncuță.

1. Cf. țigancă **(1)**. Cf. TDRG, CADE. *O țigăncușă murdară, zdrențuită, cu ochi de mure, cu părul încîlcit.* BRĂESCU, M. B. 22. *Ca să-l vază țigăncușele..., dădu motocicletei viteză și mai mare.* VISSARION, Î. 110. *Țigăncușe zburdalnice se-ntorceau cu cofe pline de fragi și zmeură.* VOICULESCU, P. II, 93. *Se strecură în cerdac cu grijă, cu pași nesimțiți de pîslă, una din țigăncușile domniței.* SADOVEANU, O. XII, 419. *Țigăncușe cu basma și în șalvari... Joacă-n pîntec pe un viers tărăgănat.* PILLAT, P. 207, com. MARIAN.

2. Epitet pentru o persoană (tînără) foarte brunetă. *Am văzut-o de cîteva ori. O țigăncușă foarte nostimă.* C. PETRESCU, Î. II, 24. *Am întîlnit ochii duduii Maricel, o prietenă a surorii mele, țigăncușă cu ochi*

verzi. BRĂESCU, A. 152. *Ochii ... se deschideau gravi și arzători, ca și odinioară cînd era o mică țigăncușă albă care asculta povești.* TEODOREANU, L. 19. *Cine-i țigăncușa asta ? întrebă ambasadorul, luînd-o de bărbie, cînd o găsi într-o zi în cancelarie.* BART, E. 39, com. MARIAN, NALR — MB I h 10.

II. (Regional) **1.** (Bot.; mai ales la pl., în forma *țigăncuși*) Crăițe; (regional) țigance **(5 e)**, țigănași **(II 2)**, țigănuțe *(Tagetes erecta* și *Tagetes patula).* Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, 69, PANȚU, PL., BORZA, D. 167, H IV 84, XI 327.

2. (Ornit.) Vrabie; (regional) țigan **(III 3)**, țigănel **(2)**, țigănușă *(Passer domesticus).* Cf. JAHRESBER. XII, 122, 141, BĂCESCU, PĂS. 167, VICIU, GL., CL 1987, 35.

3. (Ornit.) Sticlete *(Carduelis elegans)* (Vișinelu — Reghin). VICIU, GL.

4. (Ornit.) Pescăruș *(Cinclus cinclus)* (Mîneciu — Ploiești). BĂCESCU, PĂS. 167.

III. (Mai ales art.; prin Munt. și Olt.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 150, ALR II 4 336/886.

— Pl.: *țigăncușe* și (regional) *țigăncuși.*

— **Țigancă** + suf. *-ușă.*

ȚIGĂNCUȚĂ s. f. Diminutiv al lui ț i g a n c ă **(1)**; țigăncușă **(I 1)**. Cf. POLIZU, CADE. *Fiva, o țigăncuță năzdrăvană care drept zestre nu i-a adus altceva decît niște purici năzdrăvani.* VLASIU, A. P. 72, cf. DL, DM.

— Pl.: *țigăncuțe.*

— **Țigancă** + suf. *-uță.*

ȚIGĂNEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Faptul de a s e ț i g ă n i **(1)**; discuție înfierbîntată; ceartă; scandal. *Prea multă țigăneală, ce Dumnezeu!* UDRESCU, GL.

2. (La pl.) Vorbe urîte; insulte. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țigăneli.*

— **Țigan** + suf. *-eală.*

ȚIGĂNÉL s. m. **1.** (Rar) Țigănuș **(I 1)**. Cf. DL, DM, DEX.

2. (Ornit.; regional) Vrabie *(Passer domesticus).* Cf. DOMBROWSKI, P. 135, BĂCESCU, PĂS. 167.

3. (Prin Ban.; la pl.) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5)**. Cf. ALR SN III h 797/47, NALR — B 1 613/43, 49, 50, 55, 57, 62.

— Pl.: *țigănei.*

— **Țigan** + suf. *-el.*

ȚIGĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** Care aparține țiganilor **(I 1)**, al țiganilor; care este caracteristic țiganilor, de țigan. Cf. ANON. CAR. *S-au amestecat cu partea țigănească prin însurări și măritări.* SOB. HRIS. 17, cf. KLEIN, D. 443. *Beșcherec Ișfoc purcedea din viță, Despre ai săi strămoși, tocma țigănească.* BUDAI-DELEANU, T. V. 30, cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Aceasta este încă o taină a gustului țigănesc, pe care nu mi-am putut-o tălmăci.* ALECSANDRI, O. P. 65, cf. COSTINESCU. *Acea copilă înțeleaptă din pitorescul neam țigănesc.* F (1889), 30, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Dare ce trebuiau să plătească vro trei case țigănești, care aveau și ceva avere.* AGÎRBICEANU, P. M. 177. *În casa lui Petrea nu s-aude vorbă țigănească.* id. S. P. 54. *Merg din casă-n casă și din fiecare loc cerșesc în formă țigănească, și pînă nu capătă ceva nu merg de acolo.* COM. SAT. II, 57, cf. DRAGOMIR, O. M. 201. *Citeodată se rătăcea pe drumul ăsta vreo căruță țigănească trasă de cai spetiți.* DAN, U. 196. [Curtea] *vrednică să slujească, în urîțenia ei, de decor unei tagme stăpînitoare... din belșug altoită cu sînge țigănesc.* M. I. CARAGIALE, C. 22, cf. CADE. *Vrăjitele viori țigănești biruiau acum pe Nicolache.* GALACTION, O. A. I, 264. *Ele ne-au prăznuit, voioase, în cîntece țigănești, țopăind și pocnind din palme.* VOICULESCU, P. II, 72. *Un element caracteristic pentru toate argourile europene îl constituie cuvintele de origine țigănească.* IORDAN, STIL. 339. *Limbă țigănească.* SCRIBAN, D. *Taraful țigănesc... îi desfăta, vînd-nevînd, de două ori pe zi.* VINEA, L. I, 324. *Care fată-i rumenită Trebe bine ocărîtă, Cu ocară țigănească, Să nu se mai rumenească.* POP., ap. GCR II, 310. *Pe ulița armineascî Esti o șatrî țigănescî.* MAT. FOLK. 1 332, cf. ALR II 4 295/812. *Nu te bănui De portul fetesc, Că-i port țigănesc. Portul nevestesc Îi port românesc.* FOLC. TRANSILV. I, 99. *Din iapă țigănească, cal boieresc.* MAT. FOLK. 1 205. *Dintr-un cal țigănesc iese unul boieresc, și, mai des, dintr-unul boieresc, unul țigănesc.* ZANNE, P. I, 344. *Tocmeală țigănească, Dar plată negustorească.* Cf. ZANNE, P. V, 631. ◇ *Mușchi țigănesc* = preparat alimentar din mușchi de porc, condimentat în vederea conservării. *Cal țigănesc* = cal mic și sprinten. Cf. DR. V, 237. (Regional) *Ciorbă țigănească* = un fel de ciorbă făcută cu sînge de iepure. Cf. DDRF. (Mai ales în Munt., Dobr., Olt. și Mold.) *Joc țigănesc* = (adesea substantivat, m. și f.) numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. JIPESCU, O. 52, MARIAN, S. R. I, 87, DDRF. *Cînd începea țigănească, lanțul flăcăilor, ca un vîrtej, zbura spre dreapta, ridicînd mîinile, sucind cîrligele.* PÎRVESCU, C. 51, cf. PAMFILE, J. II, 17, VARONE, D. 150, CADE, H II 82, 168, 276, 320, VII 121, 187, X 87, 467, 506, 512, XII 44, 149, 242, XIV 32, 162, XVIII 22, VAIDA, ȘEZ. V, 165. *Țiganu cîntă o țigănească.* MAT. FOLK. 1 255, cf. I. CR. I, 155, ALR I 1 477/270, 273, 710, 727, 870, 887, 896, 900, 922, 932, 940, 960, 980, 990, ALR II 4 336/64, 260, 723, 928, PORȚILE DE FIER, 350. (Bot.) (Prin Munt. și Olt.) *Mînătărci* (sau *mirtăți*) *țigănești* = nume dat unor bureți necomestibili, nedefiniți mai îndeaproape. Cf. ALR II 6 405/762, 812, 848. (Mai ales în sudul Transilv. și Ban.) *Mere țigănești* = nume dat unor varietăți de mere de toamnă (DR. II, 706, ALR II 6 068/27), cu coajă negricioasă (com. MARIAN), cu miezul tare (DR. II, 706). Cf. DR. I, 360, BULET. GRĂD. BOT. I, nr. 3, 80. *Mere albastre țigănești* = nume dat unei varietăți de mere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 105. (Prin Munt.) *Prune țigănești* = varietate de prune nedefinită mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 139, ALR II 6 082/762, 791, UDRESCU, GL. (Regional) *Pere țigănești* = nume dat unei varietăți de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141. *Struguri țigănești* = struguri cu negi. Cf. H VII 437. *Păpușoi* (sau *cucuruz*) *țigănesc* = varietate de porumb cu boabele de culoare negrie. PAMFILE, A. R. 69, cf. DA I_2, 950. (Zool.; regional) *Melci țigănești* = nume dat unei specii de gasteropode fără cochilie, cu corpul de culoare neagră, probabil limax. *Melcii cu casă (culbecii, Moldova), iar nu cei țigănești, negri (cari nu se mănîncă).* CRĂINICEANU, IG. 224. ◇ Expr. **A împrumuta** (sau **a lua**) **bani țigănești** = a face rost de bani cu orice preț. Cf. ZANNE, P. VI, 397. *De-aș împrumuta bani țigănești și nu mă las, o iau.* UDRESCU, GL. **A sta ca o pomană țigănească** = a nu face nimic. Cf. ZANNE, P. VI, 398. **A se pune** (sau **a se trînti**) **ca o plăcintă țigănească** v. p l ă c i n t ă[1]. ◇ Compuse: (Ornit.) **pasăre-țigănească** = **a)** (prin Bucov.) codobatură *(Motacilla alba),* v. p a s ă r e **(I 4)**; **b)** (prin Transilv.) vrabie *(Passer domesticus).* JAHRESBER. XII, 141, BĂCESCU, PĂS. 121, ALR I 1 014/144, 156; (regional) **pește-țigănesc** = **a)** (Iht.) țigănuș *(Umbra krameri).* BĂCESCU, P. 157; **b)** (Zool.) mormoloc **(1)**. Cf. SIMIONESCU, FL. 76. ✦ (Substantivat, f.; prin Mold.) Numele unui joc de copii la care se folosesc arșicele. Cf. PAMFILE, J. II, 47.

2. Fig. Vulgar, grosolan; josnic. Cf. PONTBRIANT, D. *Conductorul porni și el un monolog mai lung..., agrementat cu toate complimentele potrivite cazului,*

și care complimente, deși neaoșe, se cheamă țigănești. PAPADAT-BENGESCU, R. II, 150. *Purtare țigănească.* SCRIBAN, D.

— Pl.: *țigănești.*

— **Țigan** + suf. *-esc.*

ȚIGĂNÉȘTE adv. **1.** Ca țiganii **(I 1)**, în felul țiganilor; în limba țigănească. Cf. KLEIN, D. 443. *Strigă cît putu chiar țigănește.* BUDAI-DELEANU, Ț. 277, cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, COSTINESCU. *Soarele zîmbește printre nori, iar eu, emancipat la rîndul meu de orice pietate față cu Apoline, înjur țigănește.* CARAGIALE, O. VII, 119, cf. DDRF. *Fierarul . . . o înjură tot țigănește.* AGÎRBICEANU, S. P. 54. *M-a ocărît dăscălița țigănește.* REBREANU, I. 292, cf. CADE. *Ceaunul cu mîncare de cartofi . . . fierbea în clocot, ridicat țigănește pe pari încrucișați.* BRĂESCU, O. A. II, 52. *Ce cîntai tu? Cîntai țigănește? . . . Și ce spuneai tu în limba ta?* SADOVEANU, O. VII, 277, cf. SCRIBAN, D. *A învățat să vorbească țigănește.* BOGZA, A. I. 225. *Îți vine să crezi uneori că o să se încaiere țigănește.* VINEA, L. I, 331. *Zmăul, cînd l-a auzit că vorbește țigănește, l-a izbit o dată de pămînt.* ȘEZ. I, 226, cf. ALR II 2 900. ✧ Expr. **A cere țigănește** = a cere cu stăruință. Cf. ZANNE, P. VI, 399. **A cinsti țigănește** = (despre persoane) a se cinsti, la o petrecere, unul pe altul la nesfîrșit. id. ib. III, 524. **A mîna caii țigănește** = a mîna caii în galop scurt. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 70. ✦ (Substantivat) Limba țigănească. *Ca să fii secretarium, trebuie să știi nemțește, ungurește, grecește, rusește, franțozește, țigănește, turcește, tătărește* (cca 1780). LL VII, 371. *Petrea o rupea pe țigănește și vorbea așa de înfocat.* AGÎRBICEANU, S. P. 55. *Angheluș îi zise în țigănește.* id. O. II, 264. *Începe iar să se necăjească cu ceilalți lăutari, pe țigănește.* REBREANU, I. 17. *Sergentul coti pe o uliță goală, desfundată, îndemnînd mereu caii, pe țigănește.* T. POPOVICI, S. 425. *Stai cu țiganul, învețî țigănește, cu turcul — turcește, cu neamțul — nemțește.* ZANNE, P. VI, 375. ✦ (Prin nordul Transilv. și vestul Mold.) În felul dansului țigănesc **(1)**. Cf. VARONE, D. 150, H X 163, 278, 436, VAIDA, ALR II 4 336/260.

2. Fig. Vulgar, grosolan. Cf. PONTBRIANT, D., SCRIBAN, D.

— **Țigan** + suf. *-ește.*

ȚIGĂNÉTE s. m. (Rar) Țigănuș **(I 1)**. [Vizitiul] *era un țigănete firav și ofticos.* SADOVEANU, O. XVII, 188.

— **Țigan** + suf. *-ete.*

ȚIGĂNÉTIC, -Ă adj. v. **țigănatic.**

ȚIGĂNÍ vb. IV. **1.** Refl. A cere (ceva) cu insistență (ca un țigan **1)**; (refl. recipr.) a se tîrgui **(3)**, a se tocmi **(3)** îndelung, excesiv. Cf. KLEIN, D. 443, LB. *Știi tu ce gîndesc, Și nu mă mai țigănesc.* PANN, P. V. II, 38/15. *Cît m-am țigănit . . . pînă ce mi-a dat,* ALECSANDRI, ap. DDRF. *Nu era destul că lua 21 baniță în chilă în loc de 20, apoi se țigănea pînă i se ura românului, cerînd să-i mai adaoge pe deasupra cîte o jumătate de baniță.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. ZANNE, P. VI, 399, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., com. MARIAN, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, TEAHA, C. N. 277. ✧ Tranz. (Învechit)(Complementul indică obiectul cerut) Cf. ANON. CAR. 333. *Țigănesc . . . de la cineva ceva.* LB. (Complementul indică persoana de la care se cere ceva) *A țigăni pe cineva.* ZANNE, P. VI, 399.

2. Refl. A se comporta ca un țigan **(I 1)**, a avea deprinderi de țigan. Cf. LB, ISER, PONTBRIANT, D., IORDAN, L. R. A. 242.

3. Tranz. (Rar; depreciativ) A numi pe cineva țigan **(I 1)**. *Eu știu să țigănesc, dar să și plătesc artistul!* ALAS 5 I 1930, 7/2, cf. SCL 1978, 322.

— Prez. ind.: *țigănesc.*

— V. **țigan.**

ȚIGĂNÍCĂ s. m. sg. (Glumeț) Termen diminutival de adresare către un țigan **(I 1)**. V. țigănuș **(I 1)**. *Și-ncotro stă dracu, mă țigănico, mai întrebă Ion mirat.* VISSARION, B. 115.

— **Țigan** + suf. *-ică.*

ȚIGĂNÍE s. f. **I. 1.** Fel de a fi al țiganilor **(I 1)**; viață de țigan. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 443, LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Își mai lasă limba și obiceiurile . . . Da' cînd le vine lor, tot o dau pe țigănie.* SADOVEANU, O. IV, 230, cf. SCRIBAN, D. *Cîntă-mi, diblă, cîntă-mi mie Dalba noastră țigănie.* V. ROM. iulie 1954, 226. *Țiganul de țigănie Nu-și mai uită pe vecie.* ȘEZ. V, 151.

2. Fig. Faptă, comportare urîtă. *Dară aceasta numai țigănie au fost.* ȘINCAI, HR. II, 308/37, cf. POLIZU. *Să se îmbrebenească ea cu gălbenele și bujori, cu creițe și cu ochiul-boului, aida-de, nu scrie la dînsa așa țigănie.* DELAVRANCEA, S. 10, cf. SCRIBAN, D. ✦ Tîrgu ială **(3)** excesivă; scandal **(7)**. *De s-ar sfîrși odată cu tratativele astea, cu țigănia asta!* PAS, Z. IV, 3, cf. DEX, DSR. ✦ Zgîrcenie. Cf. COSTINESCU, DDRF, ZANNE, P. VI, 399, CADE, SCRIBAN, D.

II. 1. Totalitatea țiganilor **(I 1)** care trăiesc în aceeași colectivitate; mulțime de țigani; țigănime **(1)**. *Mi-au dat țigance . . . de în țigănie sventei mănăstiri* (a. 1625). I. BIANU, D. R. 100. *Așa fu pănă acu modă, De care mîndra țigănie Nu să cade să să depărteze.* BUDAI-DELEANU, Ț. 336. *Iar noi, toată țigăniia, n-am făcut nici doo-trei cară de porumbi* (a. 1830). IORGA, S. D. VII, 19, cf. ISER. *Curtea era . . . cu trupuri de clădiri multe, pentru a putea sălășlui toată liota și țigănia.* M. I. CARAGIALE, C. 22. *Noi și-a noastră țigănie Ne-om lăsa de-a ta popie.* MARIAN, SA. 310. *Într-o zi moare starostele țigăniei.* PÎRVESCU, C. 122.

2. Așezare de țigani **(I 1)**; parte a unei localități locuită de țigani; țigănime **(2)**. *Țigănie* (a. 1570). DERS. *Țigăniia* (a. 1596). D. BOGDAN, GL. 113. *Acești țigani sîntu din țigănia noastră* (a. 1743). URICARIUL, XXIII, 279. *Zbură din locurile străine Drept acasă în dalba țigănie.* BUDAI-DELEANU, Ț. 212, cf. VALIAN, V. *Mă duc în țigănie ori la cîrciumă la Anton.* PR. DRAM. 237, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Din țigănia de la capul satului roiau, în seara de Ajun, toți bărbații și toate femeile.* AGÎRBICEANU, S. 198, cf. CADE. *Treceam prin țigănie. Colibele se deosebeau anevoie din ceață și fum.* VLASIU, A. P. 376. *Am să mă reped eu pînă în țigănie.* SADOVEANU, O. X, 271, cf. SCRIBAN, D. *Vreo trei ulițe, la fel ca asta, înghesuite una într-alta, ca un fel de „țigănie".* CAMIL PETRESCU, O. II, 492. *Locuiau . . . într-o cocioabă, aproape de țigănie.* T. POPOVICI, SE. 37. *A fost în țigănie.* NEAGU, I. 117. *Dați și voi pîn țigănie Și luați un cal de călărie.* MAT. FOLK. 663. *S-o dus înt-o vale, înt-o țigănie, șî s-a pus de i-a topit acolo pă toț țiganii.* GRAIUL, I, 21, cf. CHEST. II 24/144.

— Pl.: *țigănii.* — Și: (învechit, rar) **ațiganie** s. f. DERS.

— **Țigan** + suf. *-ie.*

ȚIGĂNÍME s. f. **1.** Totalitatea țiganilor **(I 1)** care trăiesc în aceeași colectivitate; mulțime de țigani; țigănie **(II 1)**. *Oricine va fi avut hrisoave mai denainte pe nume de țigani lingurari și ursari, și n-au apucat a-i ridica din țigănimea gospod, să nu li se deie în stăpînire* (a. 1802). URICARIUL, I, 300. *Pleacă voioa-*

sa Țigănime drept către Inimoasa. BUDAI-DELEANU, Ț. 71, cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Vedem în timpurile nouă toată țigănimea . . . ascunsă în fundul văilor, la adăpost de acea asprime a vînturilor.* PÂRVAN, G. 177. *Scotea surele de pe unde erau. Le aduna lîngă balta sacă din țigănime.* AGÎRBICEANU, O. I, 66. *Ulița din dos . . . face un ocol mare . . . dincolo de grădina popii, printre bordeiele țigănimii.* REBREANU, I. 50, cf. CADE. *Înapoia carului . . ., curgea gloata mare a sătenilor, a țigănimii desculțe, a femeilor sărace.* DAN, U. 107, cf. SCRIBAN, D. *Lungă-i valea și lupoasă, Da și țigănimea-i groasă.* MARIAN, SA. 333. [Îl învață] *să se ducă acasă la dînsu cu toată țigănimea cîntînd din dairale.* SEVASTOS, P. 53. *Se zvîrcolea țigănimea, urla țigăncile, își frămînta mînile.* PÎRVESCU, C. 122.

2. Parte a unei localități locuită de țigani; țigănie **(II 2)**. Cf. COSTINESCU, TDRG. *Chiar aici în țigănime, unde îi spuneau „domn", aici să-și audă el porecla asta afurisită?* AGÎRBICEANU, P. M. 178, com. MARIAN, ȘEZ. V, 165.

— Pl.: *țigănimi.*

— **Țigan** + suf. *-ime.*

ȚIGĂNÍSM s. n. Termen împrumutat din limba țigănească (și neasimilat). Cf. ENC. ROM.

— Pl.: *țigănisme.*

— **Țigan** + suf. *-ism.*

ȚIGĂNÎT, -Ă adj. (Neobișnuit) Înnegrit, bronzat. *Obrazul . . . copilei mele, țigănită la soare.* ARGHEZI, S. VIII, 41.

— Pl.: *țigăniți, -te.*

— De la **țigan.**

ȚIGĂNÓC s. m. (Regional) Țigănoi **(1)**. *Tu nu știi cum s-o învii, zise celalalt țigănoc.* CĂTANĂ, P. B. III, 59.

— Pl.: *țigănoci.*

— **Țigan** + suf. *-oc.*

ȚI GĂNÓI s. m. **1.** Augmentativ al lui țigan **(I 1)**; (regional) țigănoc. *Luase în servițiul său . . . pe mai mulți țigănoi căldărari.* BARIȚIU, P. A. I, 108, cf. DDRF. *Răsări de pe scări . . . un țigănoi gras și scurt, cu fălcile mari.* SADOVEANU, O. I, 213.

2. (Regional) Meșter țigan (Crivina — Vînjul Mare). GL. OLT. [Pieptănușii] *i-aducea . . . țigănoi ăștia.* ib.

3. Fig. Bărbat negricios și mare de statură. *Cînd am trecut spre fîntînă, țigănoiul Dochiei stătea la poartă.* Com din PODENI — TURDA.

— Pl.: *țigănoi.*

— **Țigan** + suf. *-oi.*

ȚIGĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) **1.** Care se tocmește mult, insistent, cu obrăznicie; care se comportă sau vorbește ca țiganii; calic, zgîrcit. Cf. KLEIN, D. 443, LB., POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Era așa de țigănos, de-și mînca de sub unghii.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Tare-i țigănos.* ȘEZ. II, 47.

2. Brunet; negricios, oacheș **(I 3)**. V. țigănatic. *Ce le pasă lor că noi crăpăm acolo, după dealuri, spuse un soldat țigănos.* IL, septembrie 1960, 8, cf. NALR — MB I h 9/661.

— Pl.: *țigănoși, -oase.*

— **Țigan** + suf. *-os.*

ȚIGĂNÚȘ s. m. **I. 1.** Diminutiv al lui țigan **(I 1)**; țigănaș **(I)**, (rar) țigănel **(1)**, țigănete. V. țigănică. Cf. DRLU, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Se pleacă și bea apă rece din ulcica pe care o poartă un țigănuș pe la toți.* LUNGIANU, CL. 46, cf. CADE. *Țigănușul își dogorea la jăratec palmele.* C. PETRESCU, C. V. 118. *Mă duceam la bucătărie să scol . . . pe Gheorghiță, băiatul Ilenei, țigănuș de seama mea.* BRĂESCU, O. A. II, 35. *Vînzătorul ne-a mărturisit că i-au venit numai niște țigănuși ca să cumpere cîteva cîrlige.* SADOVEANU, O. IX, 351, cf. SCRIBAN, D. *Țigănușii străbăteau zdrențăroși străzile capitalei.* STANCU, R. A. IV, 216. *Țigănuși de toate vîrstele . . . alergau în zigzaguri scurte, oprindu-se ici și colo.* VINEA, L. I, 20.

2. Epitet pentru un copil (sau bărbat mic de statură) brunet. *Unde-ai fost, țigănușul mamei?* SADOVEANU, O. IV, 565. *Ofițerul delegat era un țigănuș bărbos, cu manta prea largă.* id. ib. XVII, 256. ✦ Nume dat unui cîine cu părul negru. Cf. GR. S. VI, 64.

II. 1. Pasăre călătoare din ordinul ciconiiformelor, cu cioc lung și curbat în jos, cu penajul negru avînd reflexe ruginii și verzi; (regional) corobaică, sîtar-negru *(Plegadis falcinellus).* Cf. CADE. *Neam cu culicul e țigănușul . . ., reprezentantul păsării sfinte pentru vechii egipteni.* SIMIONESCU, F. R. 83, cf. 99. *Bîtlani, cocori și țigănuși de la Eghipet.* SADOVEANU, O. XVIII, 77, cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 167, LINȚIA, P. III, 19, M. D. ENC.

2. (Ornit.; regional) Pescăruș *(Cinclus cinclus).* BĂCESCU, PĂS. 323, ALR I 1 046/695, 932.

3. (Regional) Pasăre (H VII 84) călătoare nedefinită mai îndeaproape (BĂCESCU, PĂS. 167); pasăre mică cu ciocul lung, nedefinită mai îndeaproape (ALR II 6 217/682).

4. (Regional) Vrăbioi (Mănăstireni — Cluj). CL, 1987, 35.

5. Pește teleostean lung pînă la 12 cm, cu spatele negricios, cu corpul stropit cu puncte negre, și care trăiește în ape mocirloase; (regional) corovatic, pește-negru, pește-țigănesc *(Umbra krameri).* Cf. BĂCESCU, P. 157, DL, M. D. ENC., V. BREBAN, D.

6. (Regional) Nume dat unui pește nedefinit mai îndeaproape, probabil boiștean *(Phoxinus phoxinus)* (Beiuș). Cf BĂCESCU, P. 185.

7. (Prin sudul Munt.) Numele unei insecte cu antene lungi și cu dungi albe în formă de cruce pe spate. Cf. H VII 481, XIV 303.

— Pl.: *țigănuși.*

— **Țigan** + suf. *-uș.*

ȚIGĂNÚȘĂ s. f. (Regional) Vrabie *(Passer domesticus)* (Mănăstireni — Cluj). Cf. CL, 1987, 35.

— Pl.: *țigănuși.*

— **Țigănuș** + suf. *-ă.*

ȚIGĂNÚȚE s. f. pl. (Bot.; regional) Crăițe *(Tagetes patula).* BORZA, D. 167.

— **Țigan** + suf. *-uțe.*

ȚIGĂRÁR subst. **1.** S. m. Insectă coleopteră dăunătoare, de 5 — 9 mm lungime, verde-albăstruie cu reflexe metalice vii; femela depune ouăle în frunzele de viță de vie, de păr, tei, plop etc., pe care le răsucește în forma unei țigări de foi *(Byctiscus betulae).* Cf. ENC. ROM., DS, ENC. AGR., DL, M. D. ENC., V. BREBAN, D.

2. Subst. (Regional) Țigaret (Aciliu — Sibiu). Cf. ALR I 1 541/129.

— Pl.: **(1)** *țigărari.*

— **Țigară[1]** + suf. *-ar.*

ȚIGĂRĂ[1] s. f., adj. v. **țigaie.**

ȚIGĂRĂ[2] s. f. v. **țigară[1].**

ȚIGĂRĂU s. n. v. **țigarău.**

ŢIGĂRÉT s. n. v. **ţigaret.**

ŢIGĂRÉTĂ s. f. v. **ţigaretă.**

ŢIGĂRÉTE s. n. v. **ţigaretă.**

ŢIGĂRÍ vb. IV. Intranz. (Prin sudul Transilv.) A fuma. Cf. GR. S. I, 139. *Io ţigăresc cu pipa.* ALR I 1 543/186.

— Prez. ind.: *ţigăresc.*

— V. **ţigară[1].**

ŢIGĂRÍCĂ s. f. Diminutiv al lui ţigară[1]; ţigăruie, ţigăruşă **(1).** *Eu să trag ţigărica mea şi maestrul să tragă ţigărica lui.* CARAGIALE, O. VII, 454. *Stau închis în casă ca un urs care iernează, cu ţigărica şi bericica mea la birou, în faţa pozelor dumitale.* id. ib. 459, cf. BUL. FIL. VII — VIII, 73, L. ROM. 1977, 571.

— Pl.: *ţigărici.*

— **Ţigară[1]** + suf. *-ică.*

ŢIGĂRÍRE s. f. v. **jigărire.**

ŢIGĂRÎŞ s. n. (Regional) Pietriş. Com. din PEŞTIŞANI — TÎRGU JIU.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŢIGĂRÍŞCĂ s. f. (Regional) Ţigaret (Şcheia — Suceava). Cf. ALR I 1 541/381.

— Pl.: *ţigărişti.*

— **Ţigară[1]** + suf. *-işcă.*

ŢIGĂRÎT, -Ă adj. v. **jigărit.**

ŢIGĂRNÍŞTE s. f. (Regional) Ţigaret (Vicovul de Sus — Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Pl.: *ţigărnişti.*

— Cf. ţigară[1].

ŢIGĂRÚIE s. f. Ţigărică. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 73.

— Pl.: *ţigărui.*

— **Ţigară[1]** + suf. *-uie.*

ŢIGĂRÚŞ s. n. v. **ţigăruşă.**

ŢIGĂRÚŞĂ s. f. **1.** Ţigărică. Cf. TDRG. *Îl găseam în odăiţa lui singur, fumînd cu patimă o ţigăruşă.* SADOVEANU, O. III, 314. *Ţigăruşă, ţigăruşă, fum albastru şi cenuşă.* V. ROM. iulie 1969, 19.

2. (Regional; la n.; în forma *ţigăruş)* Ţigaret (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). ALR I 1 541/49.

— Pl.: *ţigăruşe.* — Şi: (regional) **ţigărúş** (pl. *ţigăruşuri)* s. n. ALR I 1 541/49.

— **Ţigară[1]** + suf. *-uşă.*

ŢIGĂU s. m. v. **ţigaie.**

ŢÍGHE interj. v. **ţigă[1].**

ŢIGHÉR s. n. v. **sicheră.**

ŢÍGHI interj. v. **ţigă[1].**

ŢIGHIDÍŞ s. m. (Învechit, prin Transilv.) Mic funcţionar însărcinat cu publicarea ordonanţelor date de primar. Com. din AVRIG — SIBIU.

— Pl.: *ţighidişi.*

— Din magh. **segédtiszt.**

ŢÍGHILE interj. (Prin Bucov., vestul Mold. şi estul Transilv.; adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă caprele. V. ţa[1], ţigă[1]. Cf. TDRG. ✦ Cuvînt cu care se alungă caprele. V. ţa[1], ţigă[1]. Cf. ALR SN II h 389.

— Şi: **ţighi-lea** (ALR SN II h 388/250), **ţighili** (ib. h 388/284), **ţigîlea** (ib. h 389/157; accentuat şi *ţigî-leá* ib. h 388/157), **ţigilió** (ŞEZ. III, 190, ib. V, 166, ALR SN II h 389/141), **ţigîliu** (MÎNDRESCU, I. G. 97, ŞEZ. III, 190, ib. V, 166, GLOSAR REG.), **ţigî-lèi** (ALR SN II h 388/514), **ţigîlie** (DR. I, 79), **ţigîlí** (ALR SN II h 388/520, 521, GLOSAR REG.), **ţigle** (H X 498), **ţică-leă** (ALR SN II h 388/762), **ţileă** (ib. h 388/386), **ţilé** (GLOSAR REG.) interj.

— Din germ. dial. **Ziegele.**

ŢÍGHI-LEA interj. v. **ţighile.**

ŢIGHILEÁN s. m. v. **ţiclean.**

ŢIGHILEÁNĂ s. f. v. **ţigleană.**

ŢIGHILENOÁIE s. f. (Regional) Femeiuşca piţigoiului **(1)** (Voiniceni — Tîrgu Mureş). Cf. ALR SN III h 700/235, ALRM SN II h 512/235.

— Pl.: ?

— **Ţighilean** + suf. *-oaie.*

ŢIGHILÉU s. n. v. **ţiclău[1].**

ŢIGHILÍ interj. v. **ţighile.**

ŢIGHILÍE s. f. v. **ţiclie.**

ŢIGHÍR[1] s. n. v. **cighir.**

ŢÍGHIR[2] s. n. v. **sicheră.**

ŢIGHÍRA s. f. sg. art. v. **ţigîră[3].**

ŢIGHÎRĂ adj. v. **ţigaie.**

ŢIGÍLA s. f. sg. art. v. **ţigîră[2].**

ŢIGÍI s. m. (Entom.; prin Transilv.) Gîndac cu corpul lunguieţ, negru cu pete galbene, cu capul mic avînd o prelungire foarte ascuţită, în vîrful căreia se află mandibulele, şi care atacă brazii tineri; (regional) ţigîinat *(Hylobius abietis).* Cf. MARIAN, INS. 88, PAMFILE, S. V. 142, CADE, SIMIONESCU, F. R. 303, DEX.

— Pl.: *ţigîi.*

— Cf. ţîgîli.

ŢIGÍIE adj. v. **ţigaie.**

ŢIGÎINÁT s. m. (Entom.; prin Transilv.) Ţigîi *(Hylobius abietis).* Cf. MARIAN, INS. 88, PAMFILE, S. V. 142.

— Pl.: ?

— De la **ţigîi.**

ŢÍGÎLEA interj. v. **ţighile.**

ŢÍGÎ-LÈI interj. v. **ţighile.**

ŢIGÎLÍ interj. v. **ţighile.**

ŢIGÎLÍE interj. v. **ţighile.**

ŢIGÎLIÓ interj. v. **ţighile.**

ŢIGÎLÍŞU interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă caprele (Poiana Grinţieşului — Borsec). GLOSAR REG.

— **Ţigîli** + suf. *-iş.*

ȚIGÎLÍU interj. v. **țighile.**

ȚIGÍRA s. f. sg. art. v. **țigîră²**.

ȚIGÍRĂ s. f. v. **țigaie.**

ȚIGÎRLEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚIGLÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚIGLÁR¹ s. m. **1.** Persoană care face țigle¹ **(1)**; lucrător care acoperă casele cu țiglă¹ **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, JAHRESBER. X, 216, ALEXI, W., CADE, NOM. PROF. 39, IORDAN, L. R. A. 163, M. D. ENC., DEX, H XVIII 144.

2. (Mai ales în Ban.) Cărămidar. Cf. MARDARIE, L. 195/18, CL 1966, 343, H XVIII 144, ALR II/I h 243, ALR SN II h 515, ALRM SN I h 351. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Credința cea mai lățită e că pentru aceea e secetă, că țiganii țiglari „au legat ploile", căci lor nu le folosesc ploile.* COM. SAT. II, 19.

— Pl.: *țiglari.* — Și: (rar) **țeglár** s. m. BAR. — MUNT., W. 867¹/5.

— **Țiglă¹** + suf. *-ar.*

ȚIGLÁR² s. m. (Prin Munt.) Numele unei păsări nedefinite mai îndeaproape, probabil țiclean **(1)**. Cf. RĂDULESCU-CODIN, BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *țiglari.*

— Cf. ț i g l e a n.

ȚIGLÁR³ s. n. (Prin vestul Transilv.; cu sens colectiv) Rămășițe, resturi de vreascuri, de fructe de proastă calitate etc. TEAHA, C. N. 277.

— Cf. ț i g l ă².

ȚIGLÁRĂ s. f. v. **țigară¹.**

ȚIGLÁRE s. f. v. **țigară¹.**

ȚÍGLĂ¹ s. f. **1.** (Adesea cu sens colectiv) Piesă de argilă arsă, de sticlă sau de ciment, de obicei în formă de placă dreptunghiulară, folosită pentru executarea unor învelitori de acoperiș; (regional) cirip. V. o a l ă **(II 1)**, o l a n **(1)**. *Avînd lipsă de niște țigle ca să coperim casa, că ploaie înlăuntru, ... am cerut de la frate-mieu* (a. 1795). IORGA, S. D. XII, 119, cf. KLEIN, D. 443. *Umblînd pre uliță, i-au căzut o țiglă pre cap, l-au omorît.* MAIOR, P. 24/24, cf. LB. *Palaturi ... Foarte frumos coperite, Tot cu țigle poleite.* BĂRAC, A. 74/10, cf. ISER, POLIZU. *Țigla ... de acoperit casele în loc de olane.* I. IONESCU, M. 740, cf. BARONZI, L. 121, CIHAC, II, 433, COSTINESCU, LM, MÎNDRESCU, I. G. 97, DAMÉ, T. 75, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Aproape întocmai se fac și țiglele sau olanele de învelit casele.* PAMFILE, I. C. 386. *Înspre curte, sub streașina acoperișului de țiglă, erau fixate scocuri de lemn.* AGÎRBICEANU, S. 63. *Circiuma ... avea acoperișul de țiglă.* REBREANU, I. 32, cf. CADE. *Înspre drumul țării, erau niște căsuțe acoperite cu țigle.* VLASIU, A. P. 30. *Din cînd în cînd treceam prin sate cu acoperișuri de țiglă roșie.* SADOVEANU, O. IX, 200. *Peste țigla căzărmii au căzut primii fulgi de zăpadă.* SAHIA, N. 113. *Se uita departe, spre casa al cărei acoperiș de țiglă roșie era ca o uriașă floare de mac.* DAN, U. 2, cf. SCRIBAN, D. *Vîntul mi-a rupt toată ziua țiglele, a zguduit cu urlete și gemete casa.* ARGHEZI, S. VIII, 22. *Un pod pentru fîn acoperit cu țiglă.* CĂLINESCU, E. O. I, 117. *Era o casă la marginea satului, învelită cu țiglă.* PREDA, Î. 133. *Albind acoperișurile de tinichea și făcînd să sticlească geamurile caselor și să lucească galben țiglele, trecea luna rotundă.* V. ROM. noiembrie 1964, 16, cf. ALR II/I h 231, A I 31, III 2, V 15, VI 26, IX 2, NALR—O II MN 256, 703. *Să copere cu șiță, cu țiglă.* T. DIAL. M. I, 10, cf. II, 68.

2. (Mai ales în Ban.; și în sintagma *țiglă arsă*, ALR II/I h 242/47) Cărămidă. Cf. MARDARIE, L. 195/17, ST. LEX. 114^VI/10, ALR II/I h 242. ✧ *Țiglă de pămînt* (sau *nearsă, crudă*) = chirpici. ALR II/I h 242.

— Pl.: *țigle.* — Și: (în dicționare) **țéglă** (LM, BAR. — MUNT., W. 467²/9, 866²/51, TDRG), (regional) **țíclă** (ALR II/I h 231/574, A IX 2), **țăglă** (ALR II/I h 231/192) s. f.

— Din germ. **Ziegel**, săs. **zăgel**. — Pentru sensul **2**, cf. și scr. c i g l a „cărămidă".

ȚÍGLĂ² s. f. v. **țaglă¹.**

ȚÍGLĂ³ s. f. v. **țeclă.**

ȚÍGLĂ⁴ s. f. v. **țiclă¹.**

ȚIGLĂRÍE s. f. **1.** Loc unde se fac sau se vînd țigle¹ **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, JAHRESBER. X, 216, ALEXI, W., DR. V, 98. *Sînt folosite, de asemenea, unele argile sarmatice pentru cărămidării și țiglării.* ONCESCU, G. 33, cf. DEX.

2. (Prin Ban.) Cărămidărie. CL 1966, 343.

— Pl.: *țiglării.*

— **Țiglă¹** + suf. *-ărie.*

ȚIGLĂU¹ s. m. v. **țiclău¹.**

ȚIGLĂU² s. n. v. **țiclău².**

ȚIGLE interj. v. **țighile.**

ȚIGLEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚIGLEÁNĂ s. f. (Prin Transilv.) Femeiușca pițigoiului **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 294.

— Pl.: *țiglene.* — Și: **țighileánă** s. f. BĂCESCU, PĂS. 294, ALR SN III h 700/250, ALRM SN II h 512/250.

— **Țiglean** + suf. *-ă.*

ȚÍGLEDĂ adj. f. (Prin Ban.; în sintagma) *Lebeniță țigledă* = nume dat unui soi de pepene verde. Cf. BORZA, D. 49.

— Pl.: *țiglede.*

— Din magh. **ceglédi** [dinnye].

ȚIGLÉDIE s. f. (Prin Transilv.) Tagmă, societate. ALIL 1983—1984, 315.

— Pl.: *țigledii.*

— Cf. c i l e d.

ȚÍGLEȘ s. m. (Mîn.; regional) Vagonetar (Petrila). Cf. FD I, 171.

— Pl.: *țigleși.*

— Din magh. **csillés.**

ȚIGLÍ vb. IV v. **țeli.**

ȚIGLÍN s. n. v. **țiglină.**

ȚIGLÍNĂ s. f. Unealtă constituită dintr-o lamă de oțel foarte ascuțită, folosită la șlefuirea pieselor de metal, de lemn sau de mase plastice; răzuitoare **(1)**. Cf. TDRG, CADE, CV 1949, nr. 9, 28, îb. 1951, nr. 5, 24, LTR², M. D. ENC., GLOSAR REG. ✦ (Regional; în forma *țitling*) Unealtă cu care se rad doagele murdare ale butoaielor; gripcă (Pecica — Arad). ALR II 6 701/53.

— Pl.: *țigline* și *țiglini* (TDRG). — Și: **țicline** (DL, DM; pl. *țiclincuri* ib.), **țicling** (DT, LTR[2]; pl. *țiclinguri* LTR[2]), **țiclín** (LTR[2]), **țigling** (CV 1949, nr. 9, 28, LTR[2]), (regional) **țiglín** (MÎNDRESCU, I. G. 97; TDRG), **țihling** (L. ROM. 1972, 406), **țitling** (ALR II 6 701/52) s. n.

— Din germ. **Ziehklinge.**

ȚIGLÍNG s. n. v. **țiglină.**

ȚIGLÍȘ s. n. v. **sihliș.**

ȚIGLIȘOÁRĂ[1] s. f. (Regional) Diminutiv al lui **țiclă[1]** **(1)** (Epureni — Bîrlad). Cf. I. CR. II, 91. *A umblat magariul necontenit prin țiglișoare și ponoarele pădurii trei zile.* ib.

— Pl.: *țiglișoare.*

— **Țiglă[4]** + suf. *-ișoară.*

ȚIGLIȘOÁRĂ[2] s. f. Diminutiv al lui **țiglă[2]** (v. **țaglă[1]** **1)**; frigare. *Țiglă, țiglișoară! Sai de pe cui ... și mni-l frige.* O. BÎRLEA, A. P. II, 505.

— Pl.: *țiglișoare.*

— **Țiglă[2]** + suf. *-ișoară.*

ȚIGLIȘÓR s. m. (Ornit.; prin nord-estul Transilv.) Sticlete *(Carduelis carduelis).* BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pl.: *țiglișori.*

— De la **țiglean.**

ȚIGLÓI subst. v. **țicloi[3].**

ȚIGLÓS, -OÁSĂ adj. v. **țiglos.**

ȚIGLOȘ adj. v. **țiglos.**

ȚIGLÚI s. n. v. **țiclui.**

ȚIGLÚȚĂ s. f. v. **țicluță.**

ȚIGMÁNĂ s. f. v. **țieman.**

ȚIGMANĂU s. n. (Regional) Vîrf ascuțit de munte (Tulnici — Panciu). ALIL 1983—1984, 464.

— Pl.: ?

— **Țigmană** + suf. *-ău.*

ȚIGMANDÁ s. f. v. **țigmandău.**

ȚIGMANDÁNE s. f. pl. v. **țigmandău.**

ȚIGMANDĂU s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Vîrf (foarte) ascuțit (și înalt) de deal sau de munte (ALIL 1983—1984, 464, 465), pietros, de obicei neîmpădurit (ib. 464, 465); muche ascuțită (ib. 465), stîncă ascuțită (ib. 464). *Urc tocmai pe țigmandăul muntelui.* ib. 464. *Am văzut caprele în țigmandăul cela.* ib. 465. *Uită-te tocma-n țigmandaua aia.* ib.

— Pl.: *țigmandăuri* și *țigmandaie.* ALIL 1983—1984, 464. — Și: **țigmîndău** (ib.; pl. *țigmîndăuri* și *țigmîndaie* ib.), **țigmăndău** (ib.), **țimîndău** (ib.) s. n., **țigmandá** (ib. 465; pl. *țigmandale* ib. 464) s. f., **țigmandáne** (ib. 464) s. f. pl., **țugmandău** (ib. 472), **țugmîndău** (ib. 473) s. n.

— Cf. **țigmanău.**

ȚÍGMĂ s. f. v. **țiemă.**

ȚIGMĂNDĂU s. n. v. **țigmandău.**

ȚIGMĂU subst. v. **țiemău.**

ȚIGMĂURĂ s. f. v. **țiemău.**

ȚIGMÎNDĂU s. n. v. **țigmandău.**

ȚÍGMNĂ s. f. v. **țiemă.**

ȚIGMNĂU subst. v. **țiemău.**

ȚIGNÁL s. n. v. **semnal.**

ȚIGNÁURĂ s. f. v. **țiemău.**

ȚÍGNĂ[1] s. f. v. **țiemă.**

ȚÍGNĂ[2] s. f. v. **țiină[1].**

ȚIGNEÁLĂ s. f. v. **țieneală.**

ȚIGNÍ vb. IV v. **țieni.**

ȚIGNÍLĂ s. m. (Familiar; în forma *țignilă)* Om zăpăcit, aiurit; om țicnit. Cf. UDRESCU, GL.

— **Țigni** + suf. *-ilă.*

ȚIGNÍT, -Ă adj. v. **țienit.**

ȚIGNITOÁRE s. f. v. **țienitor.**

ȚIGORÉTIE s. f. v. **țigaretă.**

ȚIGÓRIE s. f. v. **țicorie.**

ȚIGRÍE s. f. (Prin Ban.) Număr mare, mulțime, desime (de fructe, de plante, de insecte etc.). Cf. ANON. CAR., NOVACOVICIU, C. B. I, 8, com. LIUBA. ✧ (Adverbial) *Prunele stau în prun țigrie.* NOVACOVICIU, C. B. II, 7.

— Etimologia necunoscută.

ȚIGÚLCĂ s. f. (Prin Dobr.) Vioară. *Țigulca o să îngîne în ison de țînțar o melodie slabă.* PÎRVESCU, C. 12.

— Pl.: ? — Și: **țibúlcă** (T. DIAL. D. 841), **țicúlcă** (ib. 842) s. f.

— Din bg. **цигулка.**

ȚIGÚRE s. f. v. **țicorie.**

ȚIHÁRCĂ s. f. v. **țigareă.**

ȚIHÍR s. n. v. **sicheră.**

ȚÍHLĂ[1] s. f. v. **sihlă.**

ȚÍHLĂ[2] s. f. v. **țiclă[1].**

ȚIHLÍNG s. n. v. **țiglină.**

ȚIHLÍȘ s. n. v. **sihliș.**

ȚIHLOÁCĂ s. f. (Regional) Pădure tînără și deasă; sihlă **(1)** (Voinești — Iași). GLOSAR REG.

— Pl.: *țihloace.*

— **Țihlă[1]** + suf. *-oacă.*

ȚIHLÓS, -OÁSĂ adj. v. **sihlos.**

ȚÍHMĂ s. f. v. **țiemă.**

ȚII interj. **1.** (Prin Mold.; adesea repetat sau în combinație cu alte interjecții) Strigăt cu care se alungă caprele (ȘEZ. III, 190, ib. V, 166, ALR SN II h 389, GLOSAR REG., PASCU, C. 120) sau oile (CHEST. V 77/87, com. din fostul județ NEAMȚ, A III 1); strigăt cu care se mînă caprele (com. din fostul județ NEAMȚ). ✦ (Rar) Strigăt cu care se cheamă caprele. Cf. ALR SN II h 388.

2. (Regional) Strigăt cu care se alungă măgarii (Larga Jijia — Iași). Cf. ALR II 5 526/520.

3. (Regional; în forma *ții*) Strigăt cu care se asmute cîinele (Meria — Hunedoara). DENSUSIANU, Ț. H. 337.

— Și: **ți** (CHEST. V 77/87, A III 1, GLOSAR REG.), **ții, ței** (com. din fostul județ NEAMȚ) interj.

— Onomatopee.

ȚIIÁC s. n. v. **țuiac.**

ȚIÍȘ s. n. **1.** (Învechit; în loc. adv.) **De (-a) țiș** = ținînd cu mîna ceva, în mîini. *Căzacii... au sărit drept asupra inicerilor, bătîndu-se de la o vreme de țiiș cu sînețăle.* M. COSTIN, O. 78. *Apucînd drugi, hloabe, sinețe de-a țiiș, au împins pre nemți de la șanțuri.* id. ib. 163, cf. ARHIVA, XXVIII, 166, T. PAPAHAGI, C. L., ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 238.

2. (Regional; în loc. adj. și adv.) **De țiș** (sau **ținiș**) = permanent; statornic, stabil. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21, com. din ZAGRA — NĂSĂUD. *Are lucru de ținiș.* Com. din ORAVIȚA. *Dacă am un lucrător care lucră în toată ziua la mine, atunci ... lucră la mine de ținiș.* ib. *Locuitor de ținiș.* LEXIC REG. II, 103.

3. (Învechit, rar; în sintagma) *Zi de ținiș* = zi care trebuie sărbătorită (prin odihnă, post, rugăciune etc.). Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

4. (Prin Maram.) Îngrijire, întreținere. Cf. T. PAPAHAGI, M. 235. *Țîișul vitelor.* id. ib.

— Pl.: (rar) *țiișuri.* — Și: (învec și regional) **ținiș** s. n.

— **Ține** + suf. *-iș.*

ȚIITOÁRE s. f. (Ornit.; regional) Mărăcinar *(Saxicola torquata rubicola)* (Stignița — Strehaia). BĂCESCU, PĂS. 168. *Numele de pietroșel și-l trage de la glasul de alarmă, des repetat, ce aduce cu cel al unor pietricele izbite între ele..., iar cel de țiitoare sau capradracului, de la alt glas: tic-tic-tic, interpretat și ți-ți-ți — repetat nervos și însoțit de mișcări din codiță.* id. ib. 307.

— Pronunțat: *ți-i-.* — Pl.: *țiitori.*

— Formație onomatopeică. Cf. ț i i.

ȚIITÓR, -OÁRE adj., subst. **I. 1.** Adj. (Învechit; adesea substantivat) (Persoană) care stăpînește, care are sub dominația sa ceva sau pe cineva; (persoană) care deține ceva. *Că eu biruii lumea și țietoriul lumiei (ce se zice vrăjmașul), cela ce aducea păcatele în lume.* CORESI, EV. 127. *Domnul Dumnezeu, țiitoriul ceriului și al pămîntului.* PO 50/2. *Ștefan Vodă... însuși țiitoriu preste toată țara.* URECHE, L. 112. *Cela ce am fost singur țiitoriu, marele împărat Iustiniian.* PRAV. 134, cf. MARDARIE, L. 172/19. *Petru Vodă... ajutorit de Ioan Huniad, țiitorul țării ungurești, au venit cu oaste.* SIMION DASC., LET. 33. *Și întăi ales asupra dachilor, țiitoriul acestor părți.* M. COSTIN, O. 255. *S-au apucat de oști împrotiva tuturor carii ieșisă de supt ascultarea împărățiii... și întăi asupra daților, țiitorii acestor părți.* N. COSTIN, L. 116. *Pentru aceasta s-au numit mare, pentru căci tuturor celor mai mari ai pămîntului el era singur țiitoriu.* ANTIM, P. 192. *V-ați scîrbit de slava ceea ce să strică și să trece, și de toată lumea, și de țiitoriul lumii.* MINEIUL, (1776), 38^{VI}/11. *Au nu vei fugi de robiia cea rea a cumplitului țiitori de lume (zice-voi a vicleanului diiavol).* VARLAAM — IOASAF, 115^{V}/20, cf. 76^{V}/23. *Ferice de acelea țări, întru care plasa țiitoare de putere s-au apropiat și se apropie nencetat de idealul bunătății.* FM (1840), 198^{2}/10. *Este poprit țiitorilor acestor patente să împuterniceze cu drepturile lor și pe alții.* REGUL. ORG. 41/29, cf. ISER, DDRF, CADE. ✦ (Învechit, rar) Dominant, precumpănitor. *Adecă pentru sîngurul țiitoriul gînd.* BIBLIA (1688), 740^{2}/10. ✦ (Învechit despre oameni; ca termen de politețe) Puternic, tare; ales, cinstit. *Și scrise carte aibîndu acesta chipu: Clavdie Lisia, țietorului* (cinstitului N. TEST. 1648, celui prea tare BIBLIA 1688) *ghemonu Filicu, a se bucura.* COD. VOR. 54/6, cf. 58/12, 80/11, GCR I, *5/25, CORESI, L. 115/7.

2. S. m. (Învechit și regional; urmat de determinări introduse prin prep. „de") Persoană care ține, care crește animale; posesor, proprietar (de ceva). *Pînă acmu am fost oameni țietori de dobitoace, noi și părinții noștri.* PO 165/18, cf. DRLU, CONSTINESCU; *Țietori de cai și căruță.* DR. V, 66.

3. S. m. (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de") Persoană însărcinată cu o funcție, cu o dregătorie, cu o demnitate; persoană care administrează sau conduce un serviciu public sau o avere particulară; funcționar. *Banii dați țiitorilor menziluri și în alte trebuințî a menzilului* (a. 1806). IORGA, S. D. VI, 203, cf. DRLU. *Un cinovnic țiitor de condică.* REGUL. ORG. 107/19, cf. COSTINESCU. *El fusese rînd pe rînd țiitor de registre la primăria din Caracal.* GANE, N. III, 180. *Căpitan Costache, țiitorul de registre.* KLOPȘTOCK, F. 23. *Era la percepție țiitor de registre.* P. CONSTANT, R. 180. ✧ (Învechit, rar; în sintagma) *Țiitor de cinste* = (calc după magh. *tiszttartó*) persoană însărcinată cu o funcție înaltă; supraveghetor. *Ținetori de cinste.* PO 142/24. *Mearseră afară derept acea țiitori de cinste și spanii și dziseră oaminilor.* ib. 193/10. *Întrară lăuntru derept acea țietorii de cinste.* ib. 193/25, cf. FORM. CUV. I, 101.

4. S. m. și f. (Învechit și regional; rar la m.) Persoană cu care cineva are legături de dragoste în afara căsătoriei; concubin. *Să o lase pre acea țiitoare.* EUSTRATIE, PRAV. 489/5. *Doauă din țiitoarele împăratului Neron, carile era lui mai dragi, crezură în Hristos și vrură de aceea să se ție în curăție.* VARLAAM, ap. TDRG. *De va fi avînd tatăl vreo muiare țiitoare.* PRAV. 98. *Zugrumă pre o țiitoare de a împăratului și o îngroapă.* HERODOT^{2}, 212. *Nu i-au fost frate drept, ci dintr-o țiitoare născut.* M. COSTIN, O. 278. *Și țiitoarea lui, anume Reima, au născut și ea.* BIBLIA (1688), 15^{1}/43. *Și feciorilor țiitorilor lui au dat Avraam daruri.* ib. 17^{2}/23. *Iară muiarea, țiitoarea, a doao zi au mers la împăratul.* FL. D. (1693), 85^{V}/13. *Ș-au fost luat o slujnică țiitoare dintru aceli țări streine.* NECULCE, L. 23. *Patul tătăne-tău... l-ai spurcat cu țiitoare* (a. 1760). GCR II, 70/13. *Fimeie cu lege nu era mestecată cu țiitorile bărbatului său.* IST. AM. 50^{V}/11, cf. 55^{r}/7. *Mircea acesta culcîndu-se mai adeseori cu țiitoare, dintr-însele au avut mulți feciori de căpătat.* ȘINCAI, HR. I, 370/12, cf. KLEIN, D. 443, DIONISIE, C. 180. *Bărbatul hrănea țiitoare.* CARAGEA, L. 48. *Între dînșii întră vrajbă de la niște țiitori.* BELDIMAN, E. 39/33, cf. DRLU, LB. *Niște turci... s-au așezat acolo în sate, luînd casă și avînd țiitori* (a. 1832). IORGA, S. D. VI, 10. *Avea o țiitoare găzdoaie în casă.* BĂRAC, T. 45/11, cf. ISER. *Ia-o, ia-o țiitoare, Dar femeie, ba!* PR. DRAM. 411. *Ești țiitoare publică a bărbată-meu.* NEGRUZZI, S. III, 481. *El se gîndește oare la păcat cînd ține șapte-opt țiitori în casă?* FILIMON, O. I, 157, cf. COSTINESCU, LM. *Întîlnim pe postelnicul și țiitoarea lui.* BOLINTINEANU, O. 446. *Petrecea... o viață moale și nepăsătoare în brațele unei țiitori.* ODOBESCU, S. I, 4. *O, regi, ce puși pe tronuri de Dumnezeu sînteți Să plătiți balerine și țiitori s-aveți!* EMINESCU, O. IV, 221. *Du-te de-ți bate țiitoarele de pîn fundul mahalalelor.* CARAGIALE, O. II, 228. *Căci pe mine mă avuse țiitoare, eu îl iubeam cu foc.* I. NEGRUZZI, S. III, 291, cf. DDRF, BARCIANU. *Sparg gașca asta de țiitori și țiitoare.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 161, cf. ALEXI, W. *Veni înfierbîntat acasă la țiitoarea sa, o tătarcă, și căzu trăznit de dambla.* IORGA, C. I. I, 25, cf. TDRG. *Toată lumea știa că e țiitoarea boierului Baldovin.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 258. *Își luau țiitoare tinere, care să le îndulcească văduvia.* REBREANU, I. 76, cf. ȘĂINEANU,

D. U., CIAUȘANU, R. SCUT. 15, CADE. *Popa Gligore... are țiitoare de cînd i-o murit preuteasa.* C. PETRESCU, Î. II, 176. *Era țiitoarea unui boier de neam mare.* I. BOTEZ, ȘC. 69. *Creangă fu fericit cînd, redevenit țăran, își luă o țiitoare din prostime.* CĂLINESCU, I. C. 101, cf. SCRIBAN, D. *A chemat în judecată Și pe fosta țiitoare.* ARGHEZI, VERS. 568. *O vreme se îngriji să le dea pruncilor o meserie, apoi își găsi țiitoare... cu care-și mînca toți banii.* T. POPOVICI, S. 74. *Împăratul însă avea mai înainte ca țiitoare o țigancă.* SBIERA, P. 108, cf. GRAIUL, I, 98, PAMFILE, J. I, 136, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, CIAUȘANU, GL., ALR II 4 392/876, ib. 4 718/728, 899, A VI 4. *Cîrciuma cine-mi ținea Și de ea cine-ngrijea? Lidva, muma Marcului, Țiitoarea turcului.* BALADE, II, 66.

II. 1. S. m. (Regional; în forma *ținător*) Persoană care ține în păstrare lucrul altuia (Petrila). Cf. ALR II 4 718/833.

2. Adj. (Învechit; și substantivat) Care păzește, care respectă; păstrător. Cf. ANON. CAR., DRLU, LB, ISER. *Cunoașteți-mi neamul latinic, Neam iubitor al dreptății,... ținător la bătrîne obiceiuri.* COȘBUC, AE. 134, cf. BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Determinat prin „aminte") Care nu uită, care păstrează ceva în memorie. *Vor ținea și ei credința împărătească și or fi mulțămitori și aminte țiitori milelor împărătești.* M. COSTIN, O. 296. *Țiitor aminte de greșeala ce a făcut strămoșul Adam.* GORJAN, H. IV, 166/22.

3. S. m. (Regional) Persoană care ține copii în gazdă (Prundul Bîrgăului — Bistrița). Cf. ALR II 4 718/219.

4. S. f. (Învechit și regional) Femeie care are grijă de cineva sau de ceva (în special de menaj). *Vor fi unele soațe econoame (țiitoare de casă), mume.* MAN. ÎNV. 84/3, cf. DRLU, LB, ALR II 4 718/219. ✦ (Regional) Doică. Cf. ALR I/II h 222/510, ALRM I/II h 307/510, ALR — T 546/248, 252.

5. Adj. (Învechit și regional) Care rezistă la diferite solicitări sau care rezistă mult timp; durabil. V. rezistent, solid, trainic. *În pămîntul tare vinul încă crește mai tare și țiitoriu.* ECONOMIA, 146/18, cf. KLEIN, D. 443, DRLU, LB, ISER. *Linia* [de cale ferată] *dusă p-aice nu va putea fi țiitoare, ci trebuie să se mute la Turda.* F (1877), 603. *Și tot din această cauză, crede poporul că mortul trebuie să aibă vestminte nouă și țiitoare.* MARIAN, Î. 70. *Sumanul îl coasă femeile cu tort de lînă foarte țiitor.* MOLDOVAN, Ț. N. 299, cf. BARCIANU, ALEXI, W. [Gorunul] *îi țiitoriu, are inimă bună.* ALR I 1 948/337, cf. ALR II 4 718/228. *Nu lăcomi la iosag, Că iosagu-i trecător, Și urîtu-i țiitor.* FOLC. TRANSILV. I, 186. [Fagul] *ie un copac care-i mai slab, însă-i mai țiitor la apă..., nu prea să lipește apa de iel.* GL. OLT. [La construcția casei, varul] *ie mai țînător, mai trainic* [decît pămîntul]. PORȚILE DE FIER, 350. ✦ (Regional; despre oameni) Rezistent, viguros. Cf. CIAUȘANU, GL. ✦ (Regional) Cu saț, sățios (Vașcău). TEAHA, C. N. 277. *Harana cari-i mai țiituare.* id. ib.

III. 1. S. n., s. f. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de") Obiect, suport în care sau pe care se pun, pentru a fi păstrate, diferite lucruri. Cf. DRLU, LB, POLIZU, BARCIANU. *O ținetoare de flori în care să fie un buchet.* F (1881), 60.

2. S. n. (Regional; în forma *țietor*) Băț cu care se duce o sarcină pe umăr (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II/I MN 148, 3 927/95.

3. S. m. (Regional) Stîlp care susține patul morii. Cf. A V 22, GLOSAR REG.

4. S. n. (Prin vestul Transilv.) Par de lemn cu care se sprijină carul încărcat cu fîn cînd merge pe un teren înclinat. Cf. TEAHA, C. N. 277.

IV. 1. S. m., s. f. Balustradă la scară, la o punte, la un pod etc. V. parmaclîc. Cf. CONV. LIT. XX, 1 020, PASCU, S. 128, CHEST. II 220/242, A V 15, GLOSAR REG., L. ROM. 1963, 155. ✦ (Prin Bucov.; la pl.) Bare de protecție de pe marginea șoselei. Cf. LEXIC REG. II, 127.

2. S. f. (Regional) Fiecare dintre bucățile de frînghie, de lemn etc., care susțin scaunele scrînciobului. Cf. PAMFILE, I. C. 471.

3. S. n. (Regional; în forma *țietor*) Mîner la sabie (Bîrsana — Sighetul Marmației). Cf. ALR SN IV h 949/353, ALRM SN II h 764/353.

4. S. n. (Regional; în forma *țietor*) Scoabă[1] **(I 1)** (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II 6 673/95, ib. 6 674/95, ALR SN II h 566/95. ✦ (Regional; la f., în forma *țînătoare*) Bucată de fier fixată în ușorul ușii, în care intră zăvorul (Secășeni — Oravița). Cf. ALR II/I MN 121, 3 809 bis/29.

5. S. f. (Regional; în forma *țeitoare*) Piesă la cotiga plugului, cu ajutorul căreia se potrivește lățimea brazdei (făcîndu-se mai lată sau mai îngustă); schimbătoare. Cf. BOCĂNEȚU, T. A. 149, 187, H XVII 66.

6. Adj. (Învechit; urmat de determinări introduse prin prep. „de", „la") Care aparține cuiva; care depinde de cineva sau de ceva; care face parte integrantă din ceva. *Țiitoare una de alta numim cîte între dînsele să țin una de alta, cît una nu să poate arăta fără ceealaltă, ... cum: ucenic și dascăl, tatăl și fiu, stăpîn și slugă.* MOLNAR, în RET. ROM. 25. *Să se ridice șase gimnazii mari pe sama românilor transilvăneni de legea noastră țiitori* (a. 1851). ȘCHEI, 134. *Ne interesa foarte aici în Transilvania ... numărul bărbaților români declarați, ținetori la sîngele lor.* BARIȚIU, P. A. III, 61. *Comitatul Zarandului, nici de Ungaria, nici de Transilvania ținătoriu.* FM (1861), 121.

V. 1. S. m. (Regional; în forma *ținător*) Persoană care, la vînătoare, așteaptă vînatul într-un loc bine ales, pentru a-l ucide (Micloșanii Mari — Cîmpulung). Cf. H IX 309. *Vînătorii (pentru urși ...) se împart în două părți: ținători și bătăuși; ținătorii se ascund la cîte un loc îndemînatic, iar bătăușii ... merg huiduind ... către ținători, vînat*[ul] *fuge înaintea lor pînă la ținători ...,* [care] *dau cu armele și ucid.* id. ib.

2. S. f. Loc unde stau la pîndă, unde se ațin vînătorii; loc pe unde trece vînatul. *Vînătorul se oprește ... „Fiți deșteptî la țiitori!"* ap. ODOBESCU, S. III, 92, cf. CONV. LIT. XLIV$_2$, 3. *Ne-am pus la pîndă ... Da' n-am apucat să ne așezăm bine-n țiitori și-l și zărim că iese de la mișună.* LUNGIANU, CL. 112. *Țiitoarele bune sînt deșălăturile dealurilor, potecile și cărările bătute de animale.* STOICA, VÎN. 25. *Zadarnic vor să-i iasă piezîș în cale Toți cîți pîndeau la țiitori.* VOICULESCU, POEZII, I, 162. *Noi, în țiitorile noastre știute la izvoare, pușcăm cîteodată capre.* SADOVEANU, O. IX, 32, cf. SCRIBAN, D., H X 260, VÎRCOL, V. 28, 101, A V 31. *A plecat într-o zi la vînătoare ..., în pădure, țiitorile sîn departe una de alta.* T. DIAL. M. II, 267. *Stînd el în țiitoare, urmărea un pui de urs, cu pușca.* ib.

3. Adj. (Învechit, rar) Care își impune să se abțină de la ceva; care se înfrînează, care se stăpînește; abstinent. *Răbdător la năpăști și țiitoriu de toate pohtele lumii.* FL. D. (1693), 37^{v}/10, cf. ISER. ✦ (Învechit, rar) Care ajunează, care ține post[3]. Cf. MARDARIE, L. 120/10. ✦ (Prin Transilv.) Cruțător; strîngător; zgîrcit. Cf. ALR II 4 718/284, ALR SN V h 1 260, ALRM SN III h 1 068.

VI. S. f. (Prin vestul Munt.; familiar; în expr.) **A se rupe țiitoarea** = a muri. Cf. UDRESCU, GL. *Te ții, te ții, pînă se rupe țiitoarea.* id. ib.

VII. S. f. (Regional) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape. Cf. H XVI 51, L. ROM. 1963, 155.

— Pronunțat: *ți-i-*. — Pl.: *țiitori, -oare* și (învechit și regional, f.) *țiitori*. — Și: (învechit și regional) **ținătór, -oáre** adj., s. m. și f., **țietór, -oáre** adj., subst., **ținetór, -oáre** adj., s. m. și f., (învechit) **ținietór** (COD. VOR. 58/12) s. m., (regional) **ținitór, -oáre** (BUL. FIL. XI—XII, 111, ALR II 4 718/157, 784) adj., s. m., **țeitoáre** (BOCĂNEȚU, T. A. 149, 187, H XVII 66) s. f.

— **Ține** + suf. *-itor*.

ȚIITORÍE s. f. (Învechit și regional) Concubinaj; (regional) țiitură **(8)**. *Singur domnul Vasilie Vodă, cu silă a cîteva case de boieri, luîndu-le fetele peste voia părinților la țietorie.* M. COSTIN, O. 120. *Nu se mai cunună și trăiesc în țiitorie.* JIPESCU, ap. TDRG, cf. DDRF, SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *ți-i-*. — Pl.: *țiitorii*. — Și: (învechit) **țietorie** s. f.

— **Țiitor** + suf. *-ie*.

ȚIITÚRĂ s. f. **1.** (Învechit, rar; în formele *ținătură, ținetură*) Faptul de a ține **(I 2)**. Cf. ANON. CAR., COSTINESCU.

2. (Învechit) Domnie, stăpînire; putere, tărie. *Făcu țiitură brațelor lui.* CORESI, EV. 492, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

3. (Regional) Legătură afectivă, atașament. *Era tare credincer băiatu și cu țiitură către cine-i șoptea o vorbă bună.* PÎRVESCU, C. 92.

4. (Învechit; în forma *țietură*) Menținere, păstrare; ținere **(V 2)**. *Domnedzeu gîndi cum acela rău să-l facă bun, aceaea făcu, ... pre țietura a multe limbi.* PO 179/3. *Socotiți această dzi în semințele voastre cu țietură de vecie.* ib. 216/13. ✦ (Concretizat; în forma *ținetură*) Loc în care se ține, se păstrează ceva; ladă; cămară. *Țineturii lor plinri dezlupindu de în ceastă în ceaea.* PSALT. HUR. 121v/9.

5. (Regional) Întreținere, ținere **(VI)**; hrană. Cf. LB, ISER. *Sărăcuții diecii, Negri-s ca călugării! Nu-s negri de țiitură, Da-s negri de-nvățătură!* PAULETI, C. 102, cf. 141.

6. (Învechit, rar) Dăinuire, trăinicie; ținere **(VII 1)**. Cf. POLIZU.

7. (Popular) Femeie de moravuri ușoare. V. ț i i t o a r e **(I 4)**. Cf. PAMFILE, J. I, 136, II, 169, PASCU, S. 63.

8. (Regional) Concubinaj; (învechit și regional) țiitorie. *Trăiesc în „țiitură". Întreg satul a rămas zăpăcit de-așa nelegiuire.* IOVESCU, N. 144, cf. SCRIBAN, D.

9. (Regional) Loc unde pîndesc, unde se ațin vînătorii; loc pe unde trece de obicei vînatul; țiitoare **(V 2)**. *Ne așezăm noi în țiitură, mai în vale, așa, după un brad.* în SCL 1978, 322, cf. H IV 154.

10. (Regional) Durere ascuțită, junghi (Rîmnicul Sărat). Cf. CV 1951, nr. 9—10, 43, NALR — B I h 103/23.

11. (Regional) Acompaniament din vioară sau din alt instrument muzical; hang, ison. Cf. SCRIBAN, D. *Un cobzar trebuie să cunoască un număr ... de formule de acompaniament, de „țituri" cum li se spune.* ALEXANDRU, I. M. 110. *S-au folosit ... o țiitură de horă și una de sîrbă.* id. ib. 112. ✦ Sunet prelung, continuu. *Sunetele curgeau dintru-ntîi ca dintr-o cascadă: unul după altul — unul după altul, scurte, limpezi, vesele, apoi se topeau într-o țiitură lungă, suptire, răsunătoare, ca un chiot de voinic.* SANDU-ALDEA, U. P. 234.

12. (Mai ales art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. *Măi, bălaure, cîntă țiitura.* ALECSANDRI, T. 1 132. *Ne cînta din fluier: doina, ... alivencile, țiitura.* CREANGĂ, A. 82. *Celelalte jocuri (brîul, sîrba, căzăceasca, țiitura ...) se mai schimbă după locuri.* VLAHUȚĂ, R. P. 94, cf. SEVASTOS, N. 282, DDRF, PAMFILE, J. II, 169, TDRG, VARONE, D. 150, id. JOC. ROM. N. 129, ȘĂINEANU, D. U. *Zău de n-aș sări acu din pat și-aș juca țiitura cea îndrăcită!* MIRONESCU, S. 99, cf. 276, 622. *Zi, țigane, țiitura, zi, ... zi, ... Da p-a jandarului. Țiganul o începu din cobză să zdrăngăne și jandarul să joace.* VISSARION, FL. 132, cf. SCRIBAN, D. *Unii cobzari știu să cînte ... jocul numit țiitura.* ALEXANDRU, I. M. 106, cf. H II 120, III 210, VI 183, VII 121, 187, 426, IX 312, XII 359, XVI 161, 228, 373, MARIAN, SA. 319, ALR I 1 475/825, ib. 1 477/596, ALR II 4 336/836.

— Pronunțat: *ți-i-*. — Pl.: *țiituri*. — Și: (învechit și regional) **ținătúră** (ANON. CAR., BAR. — MUNT., W. 314²/36, NALR — B I h 103/23), (învechit) **ținetúră, țietúră** s. f.

— **Ține** + suf. *-itură*.

ȚIIÚȘ s. n. (Regional) Ținere **(III 2)**, păstrare **(1)**. MAT. DIALECT. I, 27. *Orice lucru ... sau unealtă de casă, care-s bune de țiiuș.* ib.

— **Ține** + suf. *-uș*.

ȚÍJMĂ s. f. v. **țiemă**.

ȚIL[1] s. n. (Regional) Ștampilă[1] (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR SN IV h 987/2, ALRM SN II h 795/2.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚIL[2] s. n. v. **țel**.

ȚILĂÍ vb. IV v. **țălăi**.

ȚILĂZUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A ochi[2] **(5)** cu pușca. Cf. ALR I 1 217/285, 289, 298, 576.

— Prez. ind.: *țilăzuiesc*. — Și: **țilozí** (ALR I 1 217/298) **țelăzí** (ib. 1 217/285, 289) vb. IV.

— Din magh. **céloz**.

ȚILÉ interj. v. **țighile**.

ȚILEÁ interj. v. **țighile**.

ȚILÉNDĂR s. n. v. **cilindru**.

ȚILENDRÁ vb. I v. **țilindra**.

ȚILÉNDRU s. n. v. **cilindru**.

ȚILFÁN s. n. v. **țiflan**.

ȚÍLFĂ s. f. v. **țiflă**[1].

ȚILFĂNÉL s. n. (Regional) Diminutiv al lui ț i l f a n (Berivoi — Făgăraș). L. ROM. 1979, 608.

— Pl.: ?

— **Țilfan** + suf. *-el*.

ȚÍLHĂ s. f. v. **sihlă**.

ȚILÍ vb. IV v. **țeli**.

ȚILIBÍS s. m. (Grecism învechit, rar) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre un profesor. *C. D. Aricescu ... e dat în urbea natală la dascăli greci, la un Manole, care preda alfabetul în versuri ..., la un „țilibis" Apostol.* CĂLINESCU, S. C. L. 86.

— Din ngr. **τσελε(μ)πης**. Cf. rom. c i l i b i u.

ȚILÍC s. n. v. **cilic**.

ŢILÍCĂ interj. (Regional; repetat) Cuvînt cu care se cheamă caprele (Cristeşti — Botoşani). Cf. ALR SN II h 388/414.

— **Ţile** + suf. *-ică*.

ŢILIDÓNIE s. f. (Bot.; regional) Rostopască **(1)** *(Chelidonium maius)*. DR. IV, 849. *Chiag de ieđ să-l bei şi cu zeamă đe ţilidonie să te ungi pe lîngă gît.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 6.

— Pl.: *ţilidonii*. — Şi: **hilindunea** s. f. BORZA, D. 45.

— Din **Chelidonium** [maius], numele ştiinţific al plantei.

ŢILIGÁIE s. f. (Prin Olt.) Aşchie, surcică. LEXIC REG. II, 33.

— Pl.: *ţiligăi*.

— Cf. p i ţ i g a i e[2].

ŢILIGHÉU s. m. v. **ţiclean.**

ŢILIGÓM s. n. (sg.) v. **ţiligon.**

ŢILIGÓN s. n. (sg.) (Prin Olt.; în construcţia) *De-a ţiligonul* = de-a prinselea, v. p r i n s[1] **(1)**. Cf. GL. OLT.

— Şi: **ţiligóm** s. n. (sg.) GL. OLT.

— Etimologia necunoscută.

ŢILIGÓŞ s. m. (Regional) Cel care într-un joc de copii încearcă să-i prindă pe acei jucători care nu stau ghemuiţi sau aşezaţi pe o piatră (Băileşti). Cf. CV 1951, nr. 12, 37. *Ţiligoş cu ochii scoşi!* ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ţ i l i g o n.

ŢILIGRÁM s. n. v. **telegramă.**

ŢILÍNDĂR s. n. v. **cilindru.**

ŢILINDRÁ vb. I. T r a n z. (Prin Mold. şi Olt.) A triora; (regional) a ţilindrui. Cf. ALR SN I h 90/514. *Grîul îl facem curat, îl ţilindrăm.* GL. OLT. ✧ R e f l. p a s. [Grîul] *se ţulindrează*. ib.

— Prez. ind.: *ţilindrez*. — Şi: **ţilendrá** (ALR SN I h 90/514), **ţulindrá** vb. I.

— V. **ţilindru.**

ŢILÍNDRĂ s. f. v. **cilindru.**

ŢILÍNDRIC, -Ă adj. v. **cilindric.**

ŢILÍNDRU s. n. v. **cilindru.**

ŢILINDRUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Mold.) A triora; (regional) ţilindra. Cf. ALR SN I h 90/520, L. ROM. 1964, 117.

— Prez. ind.: *ţilindruiesc*.

— **Ţilindru** + suf. *-ui*.

ŢILÍŢIUM s. n. (Învechit) Veşmînt monahal de penitenţă. *Mai demult în cenuşă şi în ţiliţium făcea pocăinţă* (a. 1702). ap. D. Î. LAT. - ROM. 355.

— Din lat. **cilicium.**

ŢILOZÍ vb. IV v. **ţilăzui.**

ŢÎLP-ŢÁLP s. m. (Ornit.; regional) Pitulice *(Phylloscopus collybita)*. BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pl.: ?

— Onomatopee.

ŢILŢÁN s. n. (Prin sudul Transilv.) Ridicătură de pămînt (ascuţită), mai mică decît dealul (L. ROM. 1979, 608); vîrf, stîncă (ib.).

— Pl.: *ţilţane* şi (m.) *ţilţani*.

— Contaminare între **ţilfan** şi **ţurţan.**

ŢILŢI s. m. pl. v. **celt.**

ŢILUÍ vb. IV v. **ţelui.**

ŢILUITÓR s. m. v. **ţeluitor.**

ŢILVÓI s. n. v. **ţivloaie.**

ŢIM[1] s. n. (Maghiarism, prin vestul Transilv. şi Maram.) Adresă (pe un plic, pe un colet etc.). Cf. ALR II 4 846/310, 316, 346, ALRM SN III h 1 223.

— Pl.: *ţimuri*.

— Din magh. **cím.**

ŢIM[2] s. n. v. **ţin[2].**

ŢIM[3] s. n. v. **zinc.**

ŢIMÁR s. n., s. m. v. **ţimir.**

ŢIMÁRĂ s. f. v. **ţimir.**

ŢIMARÍSME subst. (pl.) (Învechit, rar) „Cîrpe destrămate". GRECU, P. 414. *Luînd ţimarisme cîte voieşti, pune-le întru leşie şi să fiarbă bine, cît să o vezi cum că s-a făcut ... leşia ca văpseala ţimarismelor* (a. 1805). id. ib. 89.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎMĂN s. n. (Învechit, rar) Cartier (al unui oraş). *Cutare e din ţimănul nostru.* Com. I. PANŢU.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŢÎMĂR[1] s. m. (Prin vestul Transilv.) Copil care lucrează la stînă. V. c i o r î n g. Cf. CHEST. V 31/1, 51.

— Pl.: *ţimări*.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎMĂR[2] s. n. (Germanism, prin Transilv. şi Bucov.) Cameră într-o clădire. *Făcură ... o casă mare cu 24 sobe mari şi 3 300 ţimere.* N. STOICA, C. B. 64, cf. JAHRESBER. X, 216, GLOSAR REG. *Iel o rămas într-on ţimăr sîngur cu fata.* O. BÎRLEA, A. P. II, 399.

— Pl: ? — Şi: **ţîmbră** s. f. JAHRESBER. X, 216, GLOSAR REG.

— Din germ. **Zimmer.**

ŢIMĂRMÁN s. m. **1.** (Prin Ban., Transilv., Maram., Bucov.) Dulgher. *Puind ţimermani, podul Cernii diregîndu-l, oastea ... o trecu.* N. STOICA, C. B. 277, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 374, FD I, 160, III, 179, CHEST. II 10/46, 403, ALR I 1 824/5, 18, 40, ALR II/I h 221, LEXIC REG. II, 106, PORŢILE DE FIER, 350.

2. (Regional; în forma *ţirmoman*) Persoană care îngrijeşte un drum sau o şosea. V. p i c h e r[1] (Mureşenii Bîrgăului — Bistriţa). Cf. ALR I 805/218.

— Pl.: *ţimărmani*. — Şi: **ţimermán** (ALR I 1 824/24), **ţămărmán** (ib. 1 824/357, ALR II/I h 221/349, LEXIC REG. II, 106), **ţimîrmán** (CHEST. II 10/244), **ţimormán** (ib. 10/11, 261, 262, 307, 309, 400, ALR I 1 824/87, 223, 385, ALR II/I h 221, PORŢILE DE FIER, 350), **ţimărmón** (ALR II/I h 221/2), **ţimormón** (ib. h 221/27), **ţimărmún** (CHEST. II 10/2), **ţimurmán** (ib. 10/5), **ţirmumán** (ALR II/I h 221/219), **ţirmomán** (ALR I

805/218, îb. 1 824/103), **țirmormán** (îb. h 221/365), **sămărmán** (CHEST. II 10/362) s. m.
— Din germ. **Zimmermann.**

ȚIMĂRMÓN s. m. v. **țimărman.**

ȚIMĂRMÚN s. m. v. **țimărman.**

ȚÍMĂT s. m. (sg.) (Regional; mai ales în Ban.; și, rar, în sintagma *trestie de țimet*, ALR SN IV h 1 141/47) Scorțișoară **(I 1).** *1 lot țimeat* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67. *Țimăt, scorțișoare* (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 81, cf. JAHRESBER. X, 216, T. PAPAHAGI, C. L., GĂMULESCU, E. S. 198, ALR SN IV h 1 141, ALRM SN III h 958, LEXIC REG. II, 42, MAT. DIALECT. I, 271, PORȚILE DE FIER, 350.
— Și: **țímet** s. m. (sg.).
— Din germ. **Zimmet,** scr. **cimet.**

ȚIMBÁL s. n. v. **țambal.**

ȚIMBALAGÍU s. m. v. **țambalagiu.**

ȚIMBÁLĂ s. f. v. **țambal.**

ȚIMBALÍST s. m. v. **țamballst.**

ȚIMBĂRÁȘ s. m. v. **țimboraș.**

ȚIMBELEGÍU s. m. v. **țambalagiu.**

ȚIMBÍRĂ s. f. (sg.) v. **ghimber.**

ȚIMBIRLÍC subst. v. **țimburuc.**

ȚIMBÍSTRĂ s. f. v. **cimbistră.**

ȚIMBLÓN s. n. v. **țimbal.**

ȚIMBÓC s. m. v. **țiboacă[1].**

ȚIMBÓLĂ s. f. v. **țimbal.**

ȚIMBOLÍCĂ s. f. (Bot.; prin Mold.) Floarea-mirelui *(Cymbalaria muralis)*. Cf. POLIZU, CONV. LIT. XXIII, 512.
— Și: **cimbolícă** s.f. CONV. LIT. XXIII, 512.
— **Țimbolă** + suf. *-ică.*

ȚIMBORÁȘ s. m. (Prin nord-vestul Transilv. și Maram.) Camarad; prieten. *Năposti-mă în casă și pe mine ca să h'iu țimbăraș. Nu t'i t'eme, om h'i doi.* ARH. FOLK. VI, 277. ✦ Tovarăș, ortac de drum. Cf. ALR II 4 385/325, 334, ALR SN V h 1 375/325. ✦ Spec. Persoană care se însoțește cu alta în vederea aratului; (învechit și regional) sîmbraș (Moftinul Mic — Carei). Cf. ALR SN I h 15/334, ALRM SN I h 9/334.
— Pl.: *țimborași.* — Și: **țimbăráș** s. m.
— Din magh. **cimborás.**

ȚÍMBRĂ s. f. (Prin nordul Mold.; în expr.) **A se pune în țímbră** = a se îmbrăca de sărbătoare. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *țímbre.*
— Etimologia necunoscută.

ȚÍMBRI s. m. pl. v. **cimbri.**

ȚIMBRIȘOÁRE s. f. pl. v. **cimbrișor.**

ȚIMBULÁR s. m. (Învechit, prin Transilv.) Țambagiu. *Lui Solomon țâmbelarul* (a. 1741—1742). IORGA, S. D. VI, 251, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *țimbulari.* — Și: **țâmbelár** s. m.
— **Țimbulă** + suf. *-ar.*

ȚIMBULÁȘ s. m. (Prin Transilv.) Țambalagiu; p. ext. muzicant. Cf. COMAN, GL., ALR II/235, GLOSAR REG.
— Pl.: *țimbulași.*
— **Țimbulă** + suf. *-aș.*

ȚIMBÚLĂ s. f. v. **țambal.**

ȚIMBURÚC s. n. v. **țimburuc.**

ȚÍMEN s. n. v. **ciment.**

ȚIMÉNT[1] s. n. **1.** (Prin Ban. și prin nord-estul Transilv.) Măsură de capacitate cu care măsoară cîrciumarul băutura (PAȘCA, GL.), echivalentă cu 0,5 l (CHEST. V 6/61).
2. (Regional) Cană, ulcică (Ianova — Timișoara). CV 1951, nr. 9-10, 47. *Dă-mi un țiment cu apă.* ib.
— Pl.: ?
— Din săs. **zímăt** (germ. **Ziment).**

ȚIMÉNT[2] s. n. v. **ciment.**

ȚIMENTÁ vb. I v. **cimenta.**

ȚIMENTUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A cimenta (Costești — Băile Herculane). Cf. GL. OLT. *Nu m-am mai apucat să îl țimentuiesc [bunarul], l-am zîdit.* ib. (Glumeț) *Mînați băieți, Că trebuie să ne ducem, La casele noastre ... Cu pămînt lipite, Cu baligă țimentuite.* COM. SAT. I, 29.
— Prez. ind.: *țimentuiesc.*
— **Țiment[2]** + suf. *-ui.*

ȚIMERMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIMEȘ subst. (Învechit, prin sudul Transilv.; cu sens neprecizat, probabil). Numele unui articol de postăvărie. *Piepteni de postăvar[i] păr[e]chi 4, ... țimeș, strămătur[i]* (a. 1747). IORGA, S. D. XII, 46.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȚÍMET s. m. (sg.) v. **țimăt.**

ȚIMFÁN s. n. v. **țiflan.**

ȚIMÍNT s. n. v. **ciment.**

ȚIMÍR subst. **1.** S. n. (Învechit, prin Transilv. și Mold.) Blazon, stemă; ecuson (reprezentînd elemente heraldice). *Țimir* (a. 1621). D. BOGDAN, GL. 114. *Lacul să fie pre dînsul în fața granatului ..., cu țimire mitiutele, cinașă.* MOLNAR, D. 422/8. *Capul cel de bou niu de la zimbru l-au priimit țeara Moldovei în țimirul său, ci de la cetatea ... Capul Boului.* ȘINCAI, HR. I, 287/11, cf. KLEIN, D. 433, LB, ISER. *Oameni ... care nu au nici țimară, nici stolă, nici coronă, nimic care să-i vădească ochilor.* NEGRUZZI, S. III, 405, cf. CIHAC, II, 535, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D. ◇ Expr. **A se face țimir la lume** = a se face de rîs. VICIU, GL. ✦ (Învechit, rar) Surguci (la turban, la işlic etc). *On țimir dat Mihne Voda* (cca 1594). HURMUZAKI, XI, 398, cf. DHLR II, 533. ✦ (Prin Bucov. și sudul Transilv.) Mănunchi de flori artificiale sau alte podoabe pe care le poartă mirele la pălărie sau la căciulă în ziua nunții. *Cînd se cununa și toată ziua de nuntă, ginerele sta tot cu căciula în cap, fie cald, fie frig, toată*

ziua purta țimirul. CONV. LIT. XXIV, 930, cf. DDRF, TDRG, ȘEZ. III, 91.

2. S. m. (Învechit, prin Mold. și Munt.) Călăuză sau însoțitor oficial al călătorilor străini; (învechit și regional) țimiraș. *Lui Dumitru vameșul ... s-aibă întru toat[e] a purta de grija țămirului, și toț panțărăi* [sic] *să aibă a asculta de dînsul* (a. 1741). IORGA, S. D. VI, 244, cf. M. D. ENC.

— Pl.: (n.) *țimire* și *țimiruri*, (m.) *țimiri*. — Și: **țămír** subst., **țimár** (ȘINCAI, HR. I, 387/22) s. n., s. m., **țimără** s. f., **cimír** (DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.) s. n., s. m., **zimír** (ȘINCAI, HR. I, 363/9) s. n.

— Din magh. **cimer**, pol. **cymer**.

ȚIMIRÁȘ s. m. (Învechit, prin Mold. și Munt.) Persoană în serviciul administrației publice, avînd însărcinarea să ducă ordine și mesaje sau să însoțească pe călătorii străini; (învechit și regional) țimir **(2)**. *Birul țimirașului* (a. 1760). IORGA, S. D. XXII, 113. *9 lei de la 6 țimirași, cîte un pol leu unul* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 360. *Cu acelaș hac să nămească 15 țămirași care să-i aibă spre purtarea cărților visteriei* (a. 1814). ib. I, 45, cf. CIHAC, II, 535. *Slujitorii țînuturilor se împărțeau în: 490 panțiri ..., 24 țimirași.* RĂȘCANU, L. CVII, cf. M. D. ENC. ✦ Curier poștal care purta ca semn distinctiv un coif cu țimir **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țimirași*. — Și: **țămirăș** s. m.

— **Țimir** + suf. *-aș*.

ȚIMÎNDĂU s. n. v. **țigmandău.**

ȚIMÎRMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIMN s. m. (Zool.; latinism învechit) Lebădă *(Cygnus)*. KLEIN, D. 443, LB, L. ROM. 1983, 211.

— Pl.: *țimni*.

— Din lat. **cygnus**.

ȚIMORMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIMORMÓN s. m. v. **țimărman.**

ȚIMP s. m. v. **țimp.**

ȚIMPÁR s.m. v. **țipar[1].**

ȚIMPĂRÉL s. m. (Iht.; regional) Zvîrlugă; (regional) țipar[1] **(1 c)** *(Cobitis taenia)* (Pocioveliște — Beiuș). BĂCESCU, P. 85.

— Pl.: *țimpărei*.

— **Țimpar** + suf. *-el*.

ȚIMPÍSTRĂ s. f. v. **cimbistră.**

ȚÎMPOR s. n. v. **țîmpor.**

ȚIMTIRÍM s. n. v. **țintirim.**

ȚIMURMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIN[1] interj. (Repetat) Cuvînt care redă sunetul scos de pitulice **(I 1 b)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 317.

— Și: **țîn** interj. BĂCESCU, PĂS. 317.

— Onomatopee.

ȚIN[2] s. n. = **zinc.** (Prin Ban. și Transilv.) Staniu. *Forostuiește arama cu țin.* ALR II 4 260/64, 250, cf. ALR SN II h 575, ALRM SN I h 389.

— Și: **țim** s. n. ALR SN II h 575, ALRM SN I h 389.

— Din germ. **Zinn.**

ȚINÁ vb. I = **înțina.** Tranz. (Regional; complementul indică un copac) A tăia incomplet de la rădăcină, așa încît abia să se mai țină (Cărbunari — Moldova Nouă). Cf. ALR I 985/9.

— Prez. ind.: *ținez*.

ȚINÁBĂR s. n. v. **ținober.**

ȚINĂBOR s. n. v. **ținober.**

ȚINÁRE s. f. v. **ținere.**

ȚINÁT, -Ă adj. = **înținat.** (Regional; despre copaci) Tăiat incomplet de la rădăcină, așa încît abia se mai ține (Cărbunari — Moldova Nouă). Cf. ALR I 985/9. [Copacul] *stă țînat*. ib.

— Pl.: *ținați, -te*.

ȚINÁÍ vb. IV. Intranz. (Prin Maram. și nord-vestul Transilv.; despre obiecte) A produce un sunet ascuțit și prelungit. V. țiui **(1)**, zurui. *Durduia de ținăiau blidele în cuiere.* PAȘCA, GL. 56, cf. GLOSAR REG. ✧ (Prin Bucov.; despre clopote) *Trei clopote zinăia.* Com. din RĂDĂUȚI. ✧ Expr. **A-i ținăi** (cuiva) **urechea** (sau **urechile**) = a-i țiui (cuiva) urechea. Cf. PAȘCA, GL., ALR II/I h 22/362.

— Prez. ind. pers. 3.: *ținăie*. — Și: **zinăí** vb. IV.

— Formație onomatopeică.

ȚINĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. v. **țiitor.**

ȚINĂTÚRĂ s. f. v. **țiitură.**

ȚINC[1] interj., s. m. **I.** Interj. (Repetat) **1.** Cuvînt care redă strigătul specific al pițigoiului. Cf. ALR SN III h 701/310.

2. (În forma *țînc*) Cuvînt care redă strigătul specific al țicleanului **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 305.

II. S. m. (Ornit.; prin nordul Munt.; în forma *țînc*) Țiclean **(1)** *(Sitta europaea)*. BĂCESCU, PĂS. 303. *Țîncii țipă scurt.* id. ib. 305.

— Și: **țînc** interj., s. m. (pl. **II** *țînci*).

— Onomatopee.

ȚINC[2] s. m. v. **țînc[2].**

ȚINC[3] s. n. Fiecare dintre dinții, alternînd cu tăieturi, de la capetele a două scînduri, care se îmbucă permițînd îmbinarea acestora în unghi. Cf. LTR[2], DL, DM, DEX.

— Pl: *țincuri*.

— Din germ. **Zinke.**

ȚINC[4] s. n. v. **zinc.**

ȚINCÁN s. m. v. **țîncan.**

ȚINCÁR[1] s. m. v. **țînc[2].**

ȚINCÁR[2] s. n. (Regional) Clopoțel care se atîrnă la gîtul vitelor; (regional) țingălău **(1)** (Chizătău — Lugoj). ALR II 5 669/76.

— Pl.: *țincare*.

— **Țînc[1]** + suf. *-ar*.

ȚÍNCĂ s. f. v. **țînc[2].**

ȚINCĂLĂU[1] s. n. v. **zincalău.**

ȚINCĂLĂU[2] s. n. v. **țingălău.**

ȚINCĂNÍ vb. IV v. **țingăni.**

ȚINCĂNÍT s. n. v. **țingănit.**

ȚINCĂU s. m. v. **țingău.**

ȚÍNCLU s. n. v. **zinc.**

ȚINCLÚȘ[1] s. m. (Ornit.; prin vestul Transilv.) Pițigoi *(Parus maior)*. BĂCESCU, PĂS. 168, cf. 329.

— Pl.: *țincluși.*

— Formație onomatopeică. Cf. **țic**[1].

ȚINCLÚȘ[2] s. n. v. **țleuș.**

ȚINCȘÓR s. m. v. **țîneușor.**

ȚINCUÍ vb. IV. Tranz. A executa, manual sau mecanic, dinți pentru îmbinări de colț la produsele din lemn. *Mașină de țincuit.* NOM. MIN. I, 342.

— Prez. ind.: *țincuiesc.*

— **Ține**[3] + suf. *-ui.*

ȚINCUÍRE s. f. Executarea, manuală sau mecanizată, a dinților pentru îmbinări de colț ale produselor de lemn. M. D. ENC.

— V. **țineui.**

ȚINCÚȘ[1] s. n. (Min.; învechit, prin vestul Transilv.) Unealtă de fier, în formă de pană, pentru despicat piatra. Cf. FD I, 154, 177.

— Pl.: ?

— Din magh. **cinkus.**

ȚINCÚȘ[2] s. n. v. **țăneușă.**

ȚINCÚȘĂ s. f. v. **țăneușă.**

ȚINCUȘÓR s. m. v. **țîneușor.**

ȚÍNCVAIS s. n. Alb de zinc. Cf. BL, III, 21, M. D. ENC., CL, 1973, 23, DEX, DN[3].

— Din germ. **Zinkweiss.**

ȚÍNDĂR[1] s. n. (Min.; în Transilv.) Fitil care servește la aprinderea încărcăturilor de exploziv. V. **prislugă.** Cf. FD I, 170. *În capsulă înțepenesc un capăt al ținderului, care este un șinor (găitan) uns cu rășină și gărit pre mijloc. Prin gaura aceasta, ținderul este umplut cu prav de pușcă.* VICIU, GL. 94, com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, PAȘCA, GL.

— Pl.: *țindăre.* — Și: **țínder** s. n.

— Din germ. **Zünder,** germ. dial. **Zinder.**

ȚÍNDĂR[2] subst. (Prin Transilv.) Încumetare. LEXIC REG. 95. ◇ Expr. **A nu avea țindăr** = **a)** a nu avea voie. *Nu are țindăr să se ducă la vecini.* MAT. DIALECT. I, 217; **b)** a nu avea trecere, a fi rău primit. ib. 100, com din ABRUD.

— Pl: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚINDĂU s. n. (Regional) Bucată lungă de lemn cu care se reglează mersul sulului din față la războiul de țesut (Cîmpofeni — Tîrgu Jiu). L. ROM. 1962, 263.

— Pl.: *țindeie.*

— Etimologia necunoscută.

ȚINDÉLȚ s. n. v. **ținhelț.**

ȚÍNDER s. n. v. **țindăr**[1].

ȚÍNE vb. III. **I.** Tranz. **1.** A avea ceva în mînă (sau în brațe etc.) și a nu lăsa să cadă sau să scape; a nu da drumul. *Cruce o țin în mînile sale, iară din rostul lor grăiește diavolul* (ante 1550). GCR I, 2/9. *Să ție în m*[îna] *dereaptă stihariul.* CORESI, LIT. 1[v]/ 15. *În picioarele voastre să aveți zgarburi și ținînd toiag în mînile voastre.* PO 215/12. *Carele . . . pre arhistratigul Mihail au vădzut țiind a mîna spată.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 1[v]/28. *Bătrînii carii ținea întru mînele sale cății de aur.* CHEIA ÎN. 3[r]/18. *De-ai ținea în mînile tale tină, oare cutezare-ai să te atingi de haina împăratului ?* (a. 1691). GCR I, 293/36, cf. LEX. MARS. 248, ANON. CAR. *În mîini ținea o piatră* (cca 1750). GCR II, 51/3. *Țiind în mîini sabii de foc și păzind locurile acelea ca să nu treacă nimeni.* MINEIUL (1776), 137[v1]/8, cf. MOLNAR, D. 300/21, KLEIN, D. 443. *În mînă țiind o hîrtie, Într-acest chip le ceti.* BUDAI-DELEANU, Ț. 197. *Au stătut ca un stîlp neclătit, țiind în mîna sa focul ce ardea* (a. 1809). GCR II, 204/28. *Mahomet prin a lor zgomot, maslinu-n mînă țiind, Cu o frunte prea senină nainte neîngrijind.* HELIADE, O. I, 416. *Au venit . . . țiind deasupra capului o umbrelă.* DRĂGHICI, R. 59/25. *Șezînd în baie, este bine să ținem dinaintea gurei o pînzătură muietă în apă rece.* FĂTU, D. 71/21. *Precum monahul ține la peptu-i scumpe moaște, Așa săpată-n sînu-mi păstrez figura ta.* CREȚEANU, M. 157/23. *El . . . ținea mînele tinerei dame strînse întru ale sale.* NEGRUZZI, S. I, 37, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Copii . . . ținînd în mînă o morișcă . . . aleargă din casă în casă.* ODOBESCU, S. I, 233, cf. III, 74. *Ușor el trece ca pe prag Pe marginea ferestei Și ține-n mînă un toiag Încununat cu trestii.* EMINESCU, O. I, 170. *Trică mergea . . . cu sticla de vin ținută în sus și chiuind ca la nuntă.* SLAVICI, O. II, 228. *Să-l lovească cu un măr de aur ce-l va ține în mînă.* ISPIRESCU, L. 153, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *El își ține în mînă pălăria, stînd Ca lipit de ziduri.* COȘBUC, P. I, 253, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O amenință cu toporul, pe care-l ținea înălțat cu dreapta.* SADOVEANU, O. VII, 330. *O fată . . . Cu ochi de căprioară și obrăjori de nea . . ., ținînd o roză în mînă.* PILLAT, P. 95, cf. SCRIBAN, D. *În mînă, cetățeanul meu ținea ziarul „Liberalul", pe care îl silabisea cu o mare evlavie.* CĂLINESCU, C. O. 85. *Tocul pe care îl țineam în mînă era legat cu un lanț subțire de alamă.* BOGZA, A. I. 643. *Are și un fel de scutier bătrîn, care îi ține mantoul și poșeta cînd e nevoie.* VINEA, L. I, 178. *Bărbatul ținea în mînă o oală de pămînt.* T. POPOVICI, S. 449. *Un om bărbos ținea o floare albă În aspre palme, mîngîind-o blînd.* LABIȘ, P. 7. *Necunoscutul . . . ținea între degete un trandafir galben.* BARBU, PRINC. 34. *A luat cîteva perne pe braț . . ., dar nu le mai poate ține bine.* T decembrie 1964, 32. *Cu o mînă la cozoroc și cu alta ținînd tava, părea un mecanism.* V. ROM. decembrie 1966, 23. *În mînă ținea un bici din fișii de curele unse cu catran.* BĂNULESCU, I. 56. *Nu mai ținea cartea sub braț.* V. ROM. octombrie 1970, 33. *S-aud moara vîjîind, Pe badea boii mînînd Și ținînd zbiciu-ntr-o mînă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 144. *Aproape de oraș dormea un popă într-un șanț, ținînd în mînă căpăstrul unui măgar ce păștea lîngă el.* REȚEGANUL, P. III, 85, cf. SEVASTOS, C. 174, O. BÎRLEA, A. P. I, 312, FOLC. MOLD. I, 75. *Cine ține doi pepeni într-o mînă rămîne fără nici unul.* DDRF, cf. CADE, ZANNE, P. I, 246. *Ce ții în mînă nu e minciună.* ZANNE, P. II, 246. *Mai ușor e a ține un bostan în mînă decît o albină.* id. ib. 237. *Unul ține frigarea și altul mănîncă friptura.* id. ib. III, 566. *Nebunul ține lingura, iar înțeleptul mănîncă.* id., ap. CADE. *Tri mă țin și tri mă poartă, Tri mă duc și mă adapă* (Pana cu tocul). COM. SAT. I, 148. ◇ Fig. *Fiecare ceas ține în mînă-i o sabie cu care jertfește plăcerile noastre.* MARCOVICI, C. 17/23. *Viața, moartea noastră noi le ținem în mîni.* EMINESCU, O. IV, 388. [Cugetarea] *ține firul ce măsoară Genunile de sub picioare.* VOICULESCU, POEZII, I, 35. *În loc de pușcă, sufletul să-l ții În mînă, ca pe-un arc de abur.* DOINAȘ, A. P. 4. ◇ (Subiectul este „mîna", „degetele") *Și au văzut . . . ca o mînă de om ținînd-o* [căruța] *și purtînd-o* (a. 1775). GCR II, 106/32. *Mî-*

na-i dreaptă ținea pală. ALECSANDRI, P. II, 10. *Priviră în jos la degetele înmănușate care țineau blana.* C. PETRESCU, Î. I, 194. ✧ Expr. **A-i ține** (cuiva) **lumînarea** (sau, regional, **lumina**) = **a)** a-i fi naș (cuiva) la cununie. *O, nănașă, draga mea, De ț-ar fi secat mîna Cînd mi-ai pus tu cununa Și mi-ai ținut lumina !* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 171; **b)** a veghea pe cineva în ultimele clipe ale vieții cu o lumînare aprinsă în mînă (după un vechi obicei creștin). *E rece ca gheața, vorbi el încet ; am împărtășit-o. Bătrînele îi țin lumînarea.* SADOVEANU, O. VI, 524. *Cînd îi colea pi la cină, Lui Vălean îi țin lumină ; Cînd îi pe la miez de noapte, Văleanu trăgea de moarte.* MÎNDRESCU, L. P. 179, cf. DOINE, 14, BIBICESCU, P. P. 357. *Dacă a murit într-o casă veche cineva și altul îi ține lumînarea, apoi Dumnezeu trimite pe cel ce a murit înainte ca să ia sufletul celuilalt.* COM. SAT. III, 88. *Mă-sa lumina-i ținea, Tat-său sicriu-i cioplea.* BALADE, III, 219. *Că de ieri, de la ujină, Soru-sa-i ține lumină.* FOLC. TRANSILV. I, 183. *Măi soldat, cînd vei muri, Cin' ți-o ținea lumînarea ?* FOLC. MOLD. I, 129. **A-i ține** (cuiva) **cununa** = a-i fi naș (cuiva) la cununie. *Soarele și luna Mi-au ținut cununa.* ALECSANDRI, P. P. 2, cf. BALADE, II, 465, **A ține frînele țării** (sau **ale împărăției**) = a conduce, a stăpîni, a guverna o țară. *Eu țiu frînele crăiei În părțile Arăpiei.* TEODORESCU, P. P. 105. **A ține în mînă sforile** v. s f o a r ă **(1). A ține pîinea și cuțitul** = a fi stăpîn pe situație, a dispune după bunul său plac, a avea conducerea. Cf. ZANNE, P. IV, 47. **A ține doi pepeni într-o mînă** = a căuta să obțină profituri din două părți. *Diavolița de greacă vrea să ție doi pepeni într-o mînă.* FILIMON, O. I, 129. **A ține în** (sau, învechit, **supt) mînă** (sau **mîini**) (pe cineva sau ceva) = a avea pe cineva (sau ceva) în puterea sa, a dispune de cineva (sau de ceva) după bunul plac. *Vlădicul au luat de la Dumnedzău de ține supt mîna lui tot credinciosul norod.* EUSTRATIE, PRAV. 37/1. *Doamne ! tu care ții soarta mea întru a ta mînă.* MARCOVICI, D. 1/15. *Dar este o vătășiță bătrînă Ce toate ține supt a sa mînă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 147. *Favoritele din harem țin în mînă soarta împărăției turcești.* FILIMON, O. I, 126, cf. CADE. **A ține împrejurările în mînă** = a stăpîni situația, a dispune, a hotărî. *Vei ține împrejurările în mînă, cum purta Jupiter fulgerile.* ADAM, S. 156. **A ține** (cuiva) **ursita** = a fi stăpîn pe viața cuiva și a dispune de ea după bunul său plac. *Sîntu Nichita, Ținîndu-ne ursita, Stă-n mijloc de casă Cu sabia scoasă.* TEODORESCU, P. P. 189. (Regional) **A-i ține** (cuiva) **foc la spate** = a-i fi naș cuiva la cununie. Com. din TROIANU — ROȘIORI DE VEDE. **A ține furcă cu** (cineva) v. f u r c ă. **A ține clanț** (sau **fuior**) **cu** (cineva) = a se lupta cu vorba (într-o dispută, într-o conversație etc.), a nu se lăsa intimidat de cineva, a nu se da bătut. *Am ajuns a putea ține clanț cu oricare avocat.* ALECSANDRI, T. 257. *Filozoful acela ținea fuior cu boierul și nu se lăsa întru nimică mai pe jos decît dînsul.* SBIERA, P. 246, cf. ZANNE, P. III, 117, V, 299. **A ține cleștе** v. c l e ș t e. ✦ (La imperativ) Ia ! Poftim ! Primește ! *Ține, ea mi-au zis, iubite, taie cest gaj de iubire.* HRISOVERGHI, P. 35/5. *Ține — zise ea — bea acest spirt în sănătatea mea !* FILIMON, O. I, 141. *Ia, ține inelu-acesta și mantia de la mine Și zboară spre scăpare-i.* BOLINTINEANU, O. 225. *Ține, frate, partea dumitale și fă ce vrei cu dînsa.* CREANGĂ, A. 45. *Dă-mi apă . . . mi-e sete ! . . . — Ține, Ioane.* CARAGIALE, O. VI, 290. *Știuca îi mai zise : ține acest solzișor.* ISPIRESCU, L. 43. *Dă-mi și mie un „gît" de vin ! — Da pe urmă spui ceva ? — Spui. — Ține !* SANDU-ALDEA, A. M. 139. *Uite, dă-mi și mie ; ține, na și ție.* ARGHEZI, S. V, 171. *Corbe, corbe, frate corbe ! . . . Ține inelușul meu Și du-l unde voiesc eu.* POP., ap. GCR II, 302. *Ține, soacre mare ! Ia astă rădăcină uscată.* TEODORESCU, P. P. 176. *Dar să-ți dau și eu trei lucruri : ține, aici ai o ceteră (lăută, diblă), un pieptene și-o cute.* RETEGANUL, P. V, 37. *Ține penele aceste și cînd îi avea nevoie să vii la mine.* SEVASTOS, P. 83. *Frate, îi zise lui, eu mă duc în lume, ține năframa asta.* STĂNCESCU, B. 204. *De tot omul un pahar îi da, Dar Niculchii două-i da : — Ține, fa, Niculco, fa, Că mi-ai secat inima.* BALADE, II, 194. ✧ (Substantivat) *Un ține valorează mai mult decît două îți voi da.* ap. COSTINESCU.

2. A prinde, a apuca (pe cineva sau ceva) cu mîna sau într-un anumit fel și a nu lăsa să scape. *Țirut-ai măra dereaptă a mea, și cu sveatul tău deresu-me-ai, și cu slavă preimiși-me.* PSALT. 145. *Diaconul să ție cu mîna sfîntul potiri.* CORESI, LIT. 38r/5. *Să pogorî den corabie Pătru, de îmbla pre apă. . . Și începînd a să afunda, strigă zicînd : Doamne, ține-mă. Deci numai cît I[isu]s tinse mîna și apucă pre el.* N. TEST. (1648), 19r/12. *Să jucăm în giur, mînă de mînă, Tot frățiorul țiind o soră Spre care simte dragoste lină.* BUDAI-DELEANU, Ț. 134, cf. POLIZU. *În van cu mîni uscate se roagă, țiind strana, De-asupra lui cu aripi întinse stă Satana.* EMINESCU, O. IV, 218. *Madam' ! pentru Dumnezeu, țineți-l să nu se dea la mine !* CARAGIALE, O. II, 96, cf. BARCIANU. *Tabla ținută între degete se dezdoi.* SĂM. IV, 808. *Atinse prin întunerec mîna Sorei și voi să i-o țină.* AGÎRBICEANU, S. 40. *Mîna stîngă Să ți-o frîngă, Să îți dîrlogii cu dinții.* ALECSANDRI, P. P. 17. *Ține calu, te rog, să mă duc fuga după dînsul.* STĂNCESCU, B. 188. *Fata care duce cununa ține cu mîinile de cele două capete ale brîului, ca să nu pice de pe cap.* COM. SAT. IV, 102. *Ține ușa să mă-mbrac, Să vezi strejii ce-o să-i fac.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 389. ✧ Expr. **A ține** (pe cineva) **în clește** = a aduce pe cineva în situația de a nu mai scăpa, a prinde pe cineva la strîmtoare ; a forța pe cineva să cedeze. Cf. ZANNE, P. V, 193. **A ține cu dinții să . . .** = a dori foarte mult să . . . , a face totul pentru a . . . *Și, domnul meu, îți mai spun și de ce țin eu cu dinții să mergi cu mine.* V. ROM. decembrie 1963, 55. **A-și ține sufletul în buze** = a fi pe moarte, a trage să moară. Cf. ZANNE, P. II, 440. **A-și ține inima în dinți** (sau **cu dinții**) = a se stăpîni și a nu se lăsa doborît sau cuprins de o emoție puternică (de frică, de durere etc.). *Oricît îl durea de tare, el tot își ținu inima cu dinții.* CREANGĂ, P. 58, cf. DDRF, ZANNE, P. II, 205. ✧ Refl. pas. *Nu se ține lingura cu stînga.* ARGHEZI, S. VII, 52. ✧ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", „de după" sau „pe după", care arată partea de care se apucă) *Și de mînă-l ținu și-l rădică.* CORESI, EV. 81. *Mearse de o sculă, ținîndu-o de mînă.* N. TEST. (1648), 42r/15. *Sui[n]du-să pre scară, Îl sprijine. . . ; Iar alții îl ține de poale* (a.1777). GCR II, 115/13. *Atunci el crezu tare vîrtos Cum că doar un turc de cap îl ține.* BUDAI-DELEANU, Ț. 276. *Fiecare își ținea ibovnica sa de mînă.* GORJAN, H. I, 5/11. *Îl suii în trăsură lîngă mine, țiindu-l strîns de mînă, căci cel mai mic hop îl obora.* RUSSO, S. 30. *Cu o dulce zîmbire vine, țiind de mînă Icoana fericirei. Dai s-o prinzi . . . A scăpat.* ALEXANDRESCU, O. I, 118. *Mi-i ținea de subsuoară, Te-oi ținea de după gît.* EMINESCU, O. I, 55. *Țugulea. . . cu măciuca roșie ca focul. . . , țiind-o de coadă.* ISPIRESCU, L. 319. *Îl lăsa să iasă. . . și cu dulăul de Cerber, pe care îl ținea de zgardă.* id. U. 67. *Și tată strîns de piept ținea Pe fiul său.* COȘBUC, P. I, 269. *Cu stînga femeia ține leul de coamă.* PÂRVAN, G. 12. *Ne întorceam încet, pe cînd asfințea soarele, și țineam pe bunic de mînă.* SADOVEANU, O. III, 9. *Îl ajunge și îl oprește, ținîndu-l de mînă.* H. LOVINESCU, T. 109. *Și-n mînă ținea de coadă un dovleac alb.* SORESCU, L. L. I, 52. *Merge mîndra cam descinsă Prin ierbuța pînă-n brîu Și ține murgul de frîu.* ALECSANDRI, P. P. 49. *Șede-un bade c-o mîndruță, Ș-o ține de cingătoare, Ș-o jură la sfîntu soare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 51. *Boieriul au luat iapa și au mers cu dînsa la păsune și-au păscut-o. . . , tot ținîndu-o de căpăstru.* SBIERA, P. 58. *Ține-mă de subsuori, Că la vară ți-oi da flori.* DOINE, 292. *Pleacă-te colea pe marginea lacului,*

că te țin eu de picioare. STĂNCESCU, B. 208. *I.-o ținut după cap.* ALR SN V h 1 480/27. ✧ Fig. *Ura, pe care am crescut-o, am ocrotit-o, am gătit-o, am ținut-o de mînă.* DELAVRANCEA, O. II, 143. ✧ Expr. **A ține** (pe cineva) **de păr** v. păr[1] **(I 1). A ține** (pe cineva) **de chică** = a ține pe cineva de păr, v. păr[1] **(1 1).** Cf. ZANNE, P. II, 67. **A ține** (pe cineva) **de nas** v. nas[1] **(1). A ține pe dracul de coadă** = a intra într-o încurcătură și a nu mai putea ieși din ea; a decădea materialicește, a ajunge rău; a trage pisica de coadă. Cf. ZANNE, P. VI, 606. (Familiar) **A ține țapul de coarne** v. țap **(I 1). Ține lupul de ureche,** se zice despre un om slab care vrea să se opună unuia mai puternic. Cf. ZANNE, P. I, 527. **A ține** (pe cineva) **de guler** v. guler. **Învățată să țină oala de toartă** v. oală. (Regional) **A ține** (pe cineva) **de mînă** = a pune pe cineva ca martor, a invoca pe cineva drept martor. Cf. CIAUȘANU, GL. ✧ Refl. recipr. *Ținîndu-se de mînă în mutuali afecții, Adam duce pe Eva în leagănul d-aproape De flori și de verdeață.* HELIADE, O. I, 372. *Se duseră cîtva timp așa, ținîndu-se de mînă ca doi copii.* SLAVICI, O. II, 97. *Ei se scoborau încet, ținîndu-se de mînă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 178. *Pe la mese mai rămaseră destui, cari cîntau ținîndu-se de după cap.* AGÎRBICEANU, A. 93. *Un bătrîn și o bătrînă . . . Merg ținîndu-se de mînă.* MINULESCU, V. 136. *Porniră ținîndu-se de mînă, sărind peste valurile de zăpadă.* C. PETRESCU, Î. I, 200. *Mergeau, . . . Ca doi copii, ținîndu-se de mîni, Pe sub umbrare de salcîmi bătrîni.* D. BOTEZ, F. S. 23. *Băuseră chiar o noapte întreagă amîndoi . . . și se întorseseră ținîndu-se de după cap și chiuind.* SADOVEANU, O. I, 434. *Trec patru chipuri șterse ținîndu-se de mînă.* PILLAT, P. 31. *Și-n jurul meu jucați, ținîndu-vă de mînă.* CĂLINESCU, L. I. 211. *Se țineau de mînă, fiecare cu gîndurile lui.* VINEA, L. II, 19. *Prea se țineau toată vremea de mînă.* H. LOVINESCU, T. 115. *Mere-o tinerea copilă Cu drăguțu ei de mînă, De mînă ținîndu-se, Din gură mustrîndu-se.* MÎNDRESCU, L. P. 60. *Trecea un feciorandru cu o fetișoară, ținîndu-se pe după cap.* RETEGANUL, P. I, 38. *Mere badea cu lelea, De mînă ținîndu-se.* FOLC. TRANSILV. I, 186. ✧ Expr. **A se ține de mînă** v. mînă[1]. **A se ține de brîu** (sau **de gît**) **cu** (cineva) = a fi prieten foarte bun (cu cineva). V. și brîu. Cf. ZANNE, P. II, 163, III, 32. ✧ Intranz. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată partea sau capătul de care este apucat un obiect ori care arată obiectul însuși) *Ah, d-aș putea vreodată să am învrednicire Să țin de a ta mînă.* PANN, E. V, 123/13. *E pămîntul gras, merge plugul singur, tu doar te faci că ții De coarne.* SORESCU, L. I. I, 57. *Maică! ține de cela capăt de țiglă și eu oi ține de cestalalt.* SBIERA, P. 34. *On copil ține de osie în locu roții.* O. BÎRLEA, A. P. III, 20. [La pescuit] *omul ține de nuia și, cînd se cufundă pluta, rădică în sus.* ȘEZ. IV, 116. *Ține bine dă ou să nu-l schepi.* ALR II 3 451/53, cf. 3 451/102, 325, 833. *Ține, vere, tu de vîrf, că țin și eu de mănunchi.* BALADE, I, 338. ✦ (Adesea determinat prin „în mînă", învechit, „a mînă"; complementul indică o armă, un instrument, o unealtă) A folosi (cu pricepere, cu îndemînare) cu ajutorul mîinilor; a mînui **(1).** *Dară oameni amu lucrători și cei preaproști. . . , cîndu se vor încelepți, țiind ei de pururea plugul?* CORESI, EV. 415. *Să-i poruncești cum să stea la rînd. . . , cum să țină peana cu condeiul.* PETROVICI, P. 6/15. *Mîna românului lăsa atît de puțin să cază paloșul ca să ție, ca Dositeu, a mînă, pana de scriitor* (a. 1867). RET. ROM. 230. *Acuma nu mai vezi de preot ținînd coarnele plugului cîtu-i hăul!* CONTEMPORANUL, III, 651. *Dar măria sa n-a ținut numai sabie în mînă; ci a fost vrednic și cu înțelepciunea.* SADOVEANU, O. XVIII, 14. *De coarne de plug nu țin, Cu zbiciu pe boi nu mîn.* DOINE, 40. *Nu mă doare nici ceafa trăgînd, nici coarnele ținînd,* spune cineva care vrea să-și arate nepăsarea față de un lucru. Cf. ZANNE, P. II, 551. ✧ Refl. pas. *Bine-ar si de-ar mai afla Cum se ține și coasa.* FOLC. TRANSILV. I, 316. ✦ (De obicei determinat prin „în brațe", „îmbrățișat") A cuprinde pe cineva cu brațele (în semn de dragoste, de prietenie); a îmbrățișa. *Au fost întru nește căsi străine. . . , ținînd pe Romica în brață.* BUDAI-DELEANU, Ț. 179. *Toți au putut vedea pe tînăra nevastă. . . cu capul rezămat pe umărul unui frumos tînăr ce o ținea strîns îmbrățoșată.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Sînuri albe și rătunde El le ține-mbrățișate.* EMINESCU, O. I, 109. *În toată neagra vecinicie O clipă-n brațe te-am ținut.* id. ib. 212. *Cînd am văzut că Nuțu plînge, iar mumă-sa îl ține în brațe și-l sărută, m-am oprit cuprins de fiori.* SLAVICI, O. I, 84. *Mîndra . . . Să mă ducă-n șezătoare, Să mă ție-n brățișoare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 368.

3. (Subiectul indică o ființă) A susține, a purta un obiect sau un corp greu (ridicat de la pămînt) și a nu-l lăsa să cadă. *Icoana sf[i]ntei născătoarei de D[u]mnezeu ținînd în brațe pre D[o]mnul nostru.* MINEIUL (1776), 109[v1]/10. *El ca un Atlas . . . ține pre umere . . . tot pămîntul.* MOLNAR, în RET. ROM. 14, cf. DRIU. *Vro cîteva momente stătu . . . ca lovit de trăznet, ținînd în brațe pe leșinata Fatima.* MOZAICUL (1839), 764/22. *Pe cînd era mic, îi povesteau în timp de iarnă, ținîndu-l pe genunchi, povești fantastice.* EMINESCU, P. L. 37, cf. BARCIANU. *Strîns la piept în scutec ține Un copil; și-n sîrg ea vine, Vine-n goană.* COȘBUC, P. I, 221. *Subsuoară ține o geantă imensă.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 130, cf. CADE. *Cînd mă duceam la buna, mă jucam cu fetele ei, care mă drăgosteau, ținîndu-mă în brațe cînd una, cînd alta.* VLASIU, A. P. 33, cf. SCRIBAN, D. *O ține* [pe pisică] *pe genunchi.* STANCU, D. 270. *Și l-am găsit* [pe badea] *la poartă-nchisă Unde-s mîndruliță strînse, Una-n poală mi-l ținea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 52. *Dacă ești tu așa de tare, . . . putea-mă-vei tu ținea pe mine pe palmă?* SBIERA, P. 98. *Într-o vreme, peștii care țin pămîntul în spinare, înfuriindu-se, au început să se zvîrcolească tare, și atunci pămîntul . . . a crăpat tare, formînd văile.* ȘEZ. I, 232. *Țiganul . . . ținuse pe față și în brațe cînd era mică.* STĂNCESCU, B. 341. *Știi tu, bade, ce ziceai, Cînd seara la noi veneai? Pe genunchi mă țineai: Doamne, amar te jurai!* BIBICESCU, P. P. 52. *Boboteaza-l ține-n brață, Iordanul îl botează Și nume mîndru îi pune.* COM. SAT. II, 142. *Pămîntul îl țin în spate patru pești uriași, cari sunt pe fundul mării.* ib. III, 8, cf. 98. *Iar birăul cel mai mare Ținea pe dracu-n spinare.* FOLC. TRANSILV. II, 543. *M-a pus niște hoți dă oameni să țin salcia asta în spinare, să nu cază în fîntînă.* O. BÎRLEA, O. A. III, 183. *Duminică dimineață, Mă ținea puica pe brațe.* FOLC. MOLD. I, 100. *Parcă-l țin în spinare,* se spune despre cineva nedorit, greu de suportat. Cf. ZANNE, P. II, 432. *Oaia care nu poate să-și ție lîna trebuie tăiată,* se spune despre cineva care nu este în stare să-și ducă la îndeplinire obligațiile asumate. id. ib. I, 568. ✧ Refl. pas. *Copiii cei mici se țin în brațe.* CADE. ✧ Fig. *Tu nu poți vedea . . . corzile . . . A căror armonie ține lumile-atîrnate.* CONACHI, P. 259. [Lebăda] *s-a legănat o clipă ca ținută De tremurate fire de-ntuneric.* PILLAT, P. 189. ✧ Expr. **A ține** (pe cineva) **(numai) pe** (sau **în**) **palme** (sau **pe brațe, pe mîini** sau, regional, **pe mînă**) = a avea o grijă deosebită față de cineva. *Pentru că mi-ai curățat casa de draci, am să te țin ca pe palmă.* CREANGĂ, O. 141. *Te-aș fi ținut pe palme și-n sîn te-aș fi culcat.* COȘBUC, S. 81. *Nevasta, ca-n palmă o ține.* STANCU, D. 30. *Îmi dau vin cu iarbă creață Și mă țin domnii pe brațe.* MÎNDRESCU, L. P. 72. *Draga mea, să fii a mea, Tot pe palme te-aș ținea.* DOINE, 284. *Bărbatul își iubea nevasta încît o ținea ziua și noaptea numai în palme și îi făcea toate voile.* POPESCU, B. IV, 95. *Nu e, nu e, neica nu e, Puișor să*

ma mîngîie Și pe brață să ma ție. FOLC. OLT. — MUNT. I, 31. *Cît fusăi cu punga plină, Mă ținu mîndra pe mînă.* ib. 102. ◇ (Subiectul indică o parte a corpului; în construcție cu adverbul „abia") *Picioarele mele slabe abia mă țin.* BOLINTINEANU, O. 338. *Era zdrobit. Nu-și mai da seamă de nimic și abia îl țineau picioarele.* BART, E. 257. ◇ Expr. **Cît îl țin picioarele** (sau **puterile**) = cu toată forța, din răsputeri, foarte tare. *Fără să dea nici un țipăt, fugi cît îl ținură picioarele în casă.* T. PAPAHAGI, C. A. 39. *Țip cît mă țin puterile.* STANCU, D. 128. *Alergînd cît o țineau picioarele.* STĂNCESCU, B. 151. *Apii țipă-n gura mare cîtu-l țin puterile.* O. BÎRLEA, O. A. III, 84. **A nu-l (mai) ține picioarele** sau **a nu se (mai) putea ține pe picioare** v. picior. **A nu-l mai ține șalele** = a nu mai putea, a nu mai rezista, a nu mai fi în stare să continue o activitate. *Pe cal, neică, -ncăleca, O dată că-l săruta, Șalele nu-l mai ținea.* BALADE, II, 62. **A nu-l mai ține spatele** = a nu mai rezista, a abandona o activitate. *Mult să te miri, cum de l-au mai ținut spatele să ajungă pînă acasă.* FURTUNĂ, C. 102. **A-l ține părul** = a fi în stare, a fi capabil să facă un lucru. Cf. ZANNE, P. II, 405. **A-l ține puterile** = a-l ajuta pe cineva puterile, a rezista. *Calu ... îl pui la ham și-l mîi mai tare decît îl țin puterile.* MIRONESCU, S. A. 141. *Avu norocul să-l țină puterile pînă acasă.* V. ROM. ianuarie 1969, 38. (Învechit) **A (nu)-l ține** (pe cineva) **inima să...** = a (nu) se putea stăpîni să..., a (nu) se îndura să..., a (nu)-l răbda (pe cineva) inima să... *Acest olăcari atîta au zis și s-au întors îndărăpt. Iar Mardonie, auzind aceasta, nu-l mai ținea inima să mai aștepte la Athina.* HERODOT², 439. ◇ (Subiectul indică un obiect) *Cum e piatra în unghiul zidului dedesupt, de ține amîndoi părții.* CORESI, EV. 300. *Boltile-s ținute-n aer de columne luminoase.* EMINESCU, O. IV, 112. *La un cerdac ținut în aer de stîlpi de zid în patru muchi duceau dintr-o latură niște scări nalte.* id. P. L. 40. *Scîndura asta nu te ține.* SCRIBAN, D. *Și cuibul mi l-am mutat Jos pe-o creangă de alun, Dar și ai' o fost uscată, Nu m-a ține pîn-odată.* MÎNDRESCU, L. P. 164. *Credința de la tine E ca gheața de subțire, Cînd treci și nu te ține.* DOINE, 135. *Rădăcina pe ramuri ține, iar nu ramurile pe rădăcină.* ZANNE, P. I, 270. *Banii din mînă îi scapă, Ca ciurul cum ține apă.* id. ib. V, 62. *Suflet ține, suflet n-are* (Leagănul). GOROVEI, C. 198. *Ce-i mai mic decît oul și ține cît și boul?* (Cîntarul). id. ib. 60. (Absol.) *De undiță stă legată o plută, care ține să nu se cufunde greutatea fierului și a nadei.* ȘEZ. IV, 116. ◇ Expr. **A nu-l (mai) ține balamalele** = a-și pierde vigoarea, a fi fără putere, a îmbătrîni. Cf. DL. **A nu-l ține proptelele** = a fi gîrbov și neputincios. Cf. ZANNE, P. III, 324. **A nu-l ține bine scările** v. scară. ✦ Fig. (Regional) A răbda **(1)**. *În loc să-mi dea pace, că i-am fost așa slugarnic, acum mi-a dat cincizeci de nuiele. — Și tu și astea le-ai ținut? — Ce aveam să fac? Le-am răbdat.* REȚEGANUL, P. II, 57.

4. A prinde pe cineva sau ceva ca să nu cadă; a sprijini. *Și acie măra ta dereage-me și țire-me* (mă va sprijeni D) *dereapta ta.* PSALT. 289. *Un om de-a hirea, cu alț 2 înș, ținîndu-mă și sprejinind, au venit tot cu mine... pre mare pînă aicea.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118r/10. *Iară monarhina cu adîncul inimii atîta s-au fărîmat, cît era îndoială de viața ei, și, de nu* [o] *ar fi ținut, ar fi căzut* (a. 1757). GCR II, 54/30. *Pînă au mers un cliric cunoscut al lui, de l-au rîdicat de jos și l-au ținut de ș-au venit în fire.* MINEIUL (1776), 162v² /19. *Părul ei cel negru... se lăsa pe spate ținut de o țesătură de mătase.* MOZAICUL (1838), 754/30. *Dacă n-o țineau surorile, își și spărgea capul căzînd.* ISPIRESCU, L. 51. *Și, cum îl țineam de subțiori, mîinile îi căzură moi, legănîndu-se din umeri, iar capul i se dete pe spate.* DELAVRANCEA, T. 42. *Îl suie slugi plecate ținîndu-l de subsuoare, Pe un divan l-așază, smerite îl cinstesc.* PILLAT, P. 95. *Hai de ține scara, Să mă sui eu colo pe casă.* SORESCU, L. L. II, 93. *Am tăiet un copac și s-o oprit, s-o-nțînat, nu mărg cu umăru să-l țîn.* ALR I 985/268. *Ține-mă, Ghincule,* se spune ironic celui care se laudă că va face ceva peste puterile sale. Cf. ZANNE, P. VI, 125. ◇ Intranz. [S-au apucat] *de ținut la car, unul cu mînile, altul cu spatele.* SBIERA, P. 11.

5. A (putea) cuprinde în sine; a conține; a încăpea. *Gotovit-ai între mere masă, ainte dodeiaște-mi; uns-ai cu untu capul mieu și scafa ta ce me adăpă, cătu țirut* (cătu e țietoriu H, pre cîtu-i de tare D). PSALT. 39. *Uns-ai cu unt capul mieu și păharul tău ce mă adapă cît ținut.* CORESI, PS. 56/7, cf. DRLU, LB. *Cea dintîiu ține toate trupurile ce le numim minere.* ANTROP. 10/11. *Din mîncăruri... cele animale nutresc cu mucu, albușu, untura și fibra, carea o țin.* ib. 40/21. *Biletul împăratului ... ținea și cuvintele: „Niciodată nu voi uita imensele tale merite".* BARIȚIU, P. A. I, 72, cf. COSTINESCU. *Veșmintele țin asemeni forme și desemnuri antice.* ODOBESCU, S. I, 412, cf. DDRF. *Vasul ține zece litri.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *O ferdilă ș-o jumata di ferdilă ținea patrariul.* ALR II/95. *Da' Novac, Baba-Novac, Tăman bea la cafenea Cu frați-su Banabac, C-o ploschiță de dud verde, Ce ținea vro șapte vedre.* BALADE, II, 20. *Am un cojoc și ține patru frați în el* (Nuca). GOROVEI, C. 240. ◇ Expr. **A nu-l mai ține pielea = a)** a fi foarte gras. Cf. ZANNE, P. II, 417; **b)** a nu-și mai putea stăpîni bucuria. id. ib.; **c)** a fi foarte îngîmfat. id. ib. **A nu-l mai ține cămașa** = **a)** a fi neliniștit, nerăbdător. Cf. ZANNE, P. II, 417; **b)** a fi foarte ocupat, a avea multe treburi. id. ib. **Întinde-te cît te ține plapuma** v. plapumă. **A nu-l mai ține pămîntul** = **a)** a nu mai avea loc pe pămînt. *Așa mulțime de spurcați erau, încît nu-i mai putea ține pămîntul.* ISPIRESCU, M. V. 21. *Doamne, fată hăi, d-apoi dacă n-ar mai muri* [oamenii], *nu i-ar ținea pămîntul.* CONTEMPORANUL, V, 296; **b)** a nu fi tolerat, suportat, răbdat (din cauza răutăților pe care le face). *De-aș fi așa blăstămat Precum îs de judecat, ... Pămîntul nu m-ar ținea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 186. *Cine-a sămănat urîtul Să nu-l mai țină pămîntul.* HODOȘ, P. P. 124, cf. FOLC. TRANSILV. II, 295. (Cu parafrazarea expresiei) *Tot mă mir bade de tine Ce pămînt negru te ține, De nu mai vini și la mine.* DOINE, 50. **A nu-l (mai) ține locul** (sau **pămîntul**) = a fi neliniștit, agitat, a nu avea astîmpăr. *Cînd gîndesc că am să merg la București, ca să-mi petrec iarna, nu mă ține locul de bucurie.* ALECSANDRI, T. 852. *Fata ieși din curte ca fulgerul; n-o mai ținea pămîntul de bucurie.* ISPIRESCU, L. 13. *De-amar năvalnic n-o mai ține locul.* COȘBUC, P. I, 251, cf. TDRG. *Aceasta cum îl văzu, nu o ținea pămîntul de nerăbdare să cumpere și cloșca.* BOTA, P. 11. *Pe bietul bătrîn nu-l mai ținea pămîntul de frică.* id. ib. 95, cf. ZANNE, P. IX, 500. **A nu-l ține drumurile** = a nu mai putea merge pe drum de beat ce este. *Ș-acum bea dobînzile, De nu-l țin drumurile.* TEODORESCU, P. P. 545. ✦ (Învechit; rar) A împresura (pe cineva). *Încungiurară-me viței mulți, giunci grași țirură-me* (cuprinsără-mă D). PSALT. 36.

II. 1. Refl. (Urmat de un complement indirect introdus prin prep. „de") A se prinde cu mîinile (pentru a nu cădea, pentru a nu fi despărțit de cineva sau de ceva). V. agăța, crampona. Cf. LB. *Ea se țin strîns de M. Robert și cerca a o trage cu sine.* MOZAICUL, (1839), 573/13. *Cum se ține un om în primejdie de a se îneca de prăjina ce i se aruncă spre scăpare* (a. 1840). PLR I, 93. *M-am ținut de stană ca să nu cad.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Cezara ... se țin cu amîndouă mînile de spata bancei.* EMINESCU, P. L. 94. *De-acum numai să te ții bine de carîmbi și de speteze, că am să mîn iepele iestea de au să scapere*

fugind. CREANGĂ, P. 126. *Încălecînd, să te ții bine ... de coama mea.* ISPIRESCU, L. 7, cf. BARCIANU, TDRG. *Copiii, cu obraji aprinși, se țineau de mînile mamelor.* AGÎRBICEANU, S. 532, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Mergea prin casă sprijinită într-un baston și ținîndu-se de mobile.* VINEA, L. I, 197. *Se ținea de speteaza unui scaun să nu cadă jos.* V. ROM. noiembrie 1964, 58. *Ținîndu-mă cu amîndouă mînile de marginile de lemn putred, Sorbeam apa rece.* SORESCU, L. L. I, 21. *Orbul ... se ținea de zdrențele lui* [ale șchiopului]. STĂNCESCU, B. 73. *Cu o mînă să ținea de coama porcului.* ȘEZ. II, 68. *Să suie pînă ce o ajuns cu mînile ca să se țină de vîrvul zidului.* COM. SAT. V, 98. *Mă ții tare cu mîna de cleangă.* ALR II 3 568/250, cf. ALRM SN III h 1 248. ✧ Fig. (Complementul indirect indică noțiuni abstracte) *Ah! unde-i o speranță, de care să mă țin?...* EMINESCU, P. L. 96. ✧ Expr. **A se ține cu dinții de** (ceva) = a persevera, a nu ceda cu nici un preț, a nu renunța la ceva în ruptul capului. *Era un băiat liniștit... care se ținea cu dinții de coroană* [de premiant]. VLAHUȚĂ, N. 29. **A se ține ca orbul de gard** v. orb[2]. **A se ține de poalele** (sau **pulpana, fustele**) (cuiva) = a căuta să fie mereu împreună cu cineva sau în preajma cuiva (insistînd sau stăruind pentru a-i cere ceva). *Da' ce-o să mă țiu de fustele popii ăstuia toată ziua?* CAMIL PETRESCU, O. II, 649, cf. ZANNE, P. III, 313, 324. ✦ (De obicei urmat de determinări modale) A se menține într-un loc; a nu se prăbuși, a nu cădea de undeva. *Cu toții s-au buimăcit de frică, încît, de nu s-ar fi ținut, trebuiau negreșit să cadă* [de pe corabie]. DRĂGHICI, R. 33/6. *Stăpîne, ține-te bine pe mine, că am să zbor lin.* CREANGĂ, P. 212. *Încălecînd, să te ții bine ... în scări.* ISPIRESCU, L. 7. *El se ținea pe cal cu mare îndemînare.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 32. *Era un bărbat încă sprinten și se ținea tare în șa.* SADOVEANU, O. XVIII, 428. *Copiii lui..., ținîndu-se bine în șa, îl urmau mîndri.* BARBU, PRINC. 200. *Urcă-te pe cal. Ține-te bine călare.* BĂNULESCU, I. 94. *Murgul ... răspundea: — Iată coama, sai pe mine Și de-acum te ține bine!* ALECSANDRI, P. P. 73. *Bine! îi zise bălaurul; încalică dar pe mine și te ține bine!* SBIERA, P. 311. *Feciorul de împărat ... abia se ținea să nu alunece* [de pe spinarea ciocîrlanului]. STĂNCESCU, B. 62. *Ține-te pe mine, Să te port prea bine.* BALADE, I, 397. *Nu-i greu să te sui în sus, îi greu să te ții acolo.* ZANNE, P. II, 750. ✧ Fig. [O gîntă] *cu cît mai mult se ține-n locu-i prin rău și prin asprime, Cu-atîta e mai mare.* EMINESCU, O. IV, 61. ✦ A apăsa, a comprima o parte a corpului (pentru a-i încetini funcția, pentru a potoli o senzație dureroasă etc.). *De ne-ar da Dumnezeu tot atîta supărare, luminarea voastră, zise atunci Flămînzilă, ținîndu-se cu mînele de pîntece.* CREANGĂ, P. 259. *Boierii ... rîseră pînă se țineau cu mîinile de inimă.* ISPIRESCU, L. 248. *Lordul John privind cu jale Și ținîndu-se de șale: „Să-mi azvîrli te rog, creștine, Și cel cal, să pot pleca".* COȘBUC, P. I, 145, cf. CADE. *Cînd intrai în casă, trebuia să te ții de nas, că mirosea a putred.* VLASIU, A. P. 310. *Mă cufundam în apă, ținîndu-mă de nas.* SADOVEANU, O. III, 8. *De poreclele ce-și pun..., trebuie să te ții cu mîna de inimă cît vîzi.* ȘEZ. III, 182. *Lovi cu mărul în cap pe cheleș, care... fugi ținîndu-se cu mîinile de cap.* FUNDESCU, L. P. I, 86. *Atunci... a rupt-o la fugă răcnind și ținîndu-se cu mîna de cap.* VASILIU, P. L. 99, cf. ALR II/I h 58/987.

2. Refl. și intranz. A fi susținut, prins, fixat, legat. *Cuiul ține bine.* POLIZU. *Iar pe-a ei umeri albi abia se ține Haina cea lungă și bogată.* EMINESCU, O. IV, 107. *Nu mai țineau de ele nici vîlnic, nici pestelcă.* DELAVRANCEA, S. 58. *Ușa ține bine, nu se poate deschide.* CADE. *Larva... cu greu poți s-o scoți din tub, căci se ține printr-un anumit organ de la capătul trupului.* SIMIONESCU, F. R. 274. *Portița putredă se ținea numai într-o balama.* SADOVEANU, O. I, 628. *Trei petece răzlețe i se țineau de trunchi.* I. BARBU, J. S. 121. *El fugea la deal și la vale Cu opincile tîrîș — se țineau doar într-o nojiță de picior.* SORESCU, L. L. III, 110, cf. ALR I 985. *Mi-am rupt* [t] *picioru-ăsta..., s-a ținu* [t] *numai în carne.* T. DIAL. M. I, 73. *Un gard de tot căzut de o proptă numai nu se poate ține,* se spune despre cei care, întemeindu-se pe puțin, vor să facă lucruri mari. Cf. ZANNE, P. III, 159. ✧ Expr. **A se ține (numai) în ață** (sau **într-un** ori **de un fir de ață**) = (despre țesături) a fi pe punctul de a se rupe; (despre viață) a fi oricînd gata să se curme. *A' omului viață ... Se ține-ntr-un fir de ață și se rupe gînd cînd n-ai.* PANN, P. V. II, 89. *Cu anteveu de canavață, Ce se ținea numa-n ață, Și cu nădragi de anglie, Petece pe ei o mie.* CREANGĂ, P. 148, cf. CADE, ZANNE, P. III, 12. *Necăjita lui viață Se ține-ntr-un fir de ață.* ZANNE, P. II, 800. **A nu se ține nădragii pe** (cineva), se spune despre cineva foarte sărac. *Mai săraci decît noi sînt olarii ..., nu se țin nădragii pe ei.* STANCU, D. 43. **A nu se ține petec de petec** (sau **zdreanță de zdreanță**) sau **a nu se ține pe** (sau **în**) **spate** = (despre obiecte de îmbrăcăminte) a fi foarte uzat, a se rupe. *Priviți hăinuța, abia se ține petec de petec.* CONTEMPORANUL, VI, 480. [Iile] *Trei sînt rupte, patru sparte, Două nu se țin de spate!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 442. [Cămașa] *nu se ține-n spate.* RETEGANUL, CH. 95, cf. ZANNE, P. III, 372.

3. Refl. A se afla în imediată apropiere unul de altul; a urma unul după altul, a se lega unul de altul, a se înșirui. *Că se țin amu una cu alaltă (ce se zice că legate sînt aceste doao porînci).* CORESI, EV. 390. *Cel întăi cuprinde versuri ce se înșiră și se țin unul de altul.* în RET. ROM. 173. *Unii copii nu pun condiție ca chiticul să lovească pe al celuilalt, ci să fie de cel puțin o palmă aproape „ca să se ție".* PAMFILE, J. I, 31. ✧ Expr. **A se ține lanț** v. lanț. **A se ține cîrd** = a urma neîntrerupt unul după altul, a se înșirui. *De, mă, ce vă țineți cîrd Și intrați așa cîntînd!* TEODORESCU, P. P. 129. (Prin nord-estul Olt.) **A se ține țălan** v. țălan[2]. **A se ține tot (de) una** (sau **unul**) = a fi unul lîngă altul, formînd un tot. *Apoi au mers la conac, și acolo au întins vro cinci, șase corturi unul lîngă altul, de să ținea tot unul.* NECULCE, L. 232. *Biala, sfîrșitul Galiției și Biliț, începutul Sileziei, să țîn tot una.* KOGĂLNICEANU, S. 9. *Humuleștii..., sat mare și vesel, împărțit în trei părți, cari se țin tot de una.* CREANGĂ, A. 1.

4. Refl. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", „după" sau prin loc. prep. „în urma", „pe urma") A merge în urma cuiva sau a ceva, (păsind) cît mai aproape, a urma pe cineva sau ceva; p. ext. a fi mereu împreună cu cineva, a fi nelipsit de lîngă cineva; a stărui pe lîngă cineva pentru a obține ceva. *Nime nu poate a doi dom*[ni] *sluji... Sau de unul se va ține, pre altul va părăsi.* EV. SL.-ROM. 144/12. *Oarecare bolnav, atingîndu-se de cojocul său, zăcînd de atîta vreame, numaidecît să sculă, ținîndu-se de dînsul ca și oarecînd ologul după Petru și Ioan.* MINEIUL (1776), 110[r2]/10. *C-așe merge în frunte, de nu se pute ține cei tineri de dînsul.* NECULCE, L. 96, cf. LB. *Și se ține după mine (n-ar fi să mai zic), Întocma ca dracu după copil mic.* PANN, P. V. II, 159/14. *O urmăriți, vă țineți ca niște duhuri necurate de ea, pînă ce ... o faceți de își ... uită virtutea.* NEGRUZZI, S. I, 48, cf. POLIZU. *Trebuia să mă țin de dînsa după ordinul ce-mi dase.* BOLINTINEANU, O. 347. *Cine poate ție-se după mine!* ODOBESCU, S. III, 178. *Nu ne-am ținut noi după birja lor?* CARAGIALE, O. VI, 233. *Bagă de seamă că o broască țestoasă se ține după vîrful nuielii lui.* ISPIRESCU, L. 34. *Zise viziriului să se ție pe urma lui, că el îi va călăuzi.* id. ib. 292. *De ce s-a ținut după voi ca un cîine bătrîn și credincios?* DELAVRANCEA, O. II, 202, cf. DDRF, BARCIANU. *Feciorul se țînuse după el de la scară.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 7. *Bastarnii cearcă să se împace cu el, trimițînd soli cu rugămintea să nu se mai ție după ei, că n-au făcut nici un rău romanilor.* PÂRVAN, G. 87. *Se țînu toată seara pe urmele Lucre-*

ției. REBREANU, I. 146, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sub cer de zgură și aramă, Eu mă țineam în urma lui cuminte.* TOPÎRCEANU, B. 94. *Mă Nistore, iar se țin copii după tine prin sat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 222. *Iar se ține Ion de mine... Dar Manlache i-a răspuns: — Ia-l, bre fată, și liniștește-te și tu odată.* POPA, V. 311. *Îi era drag tare Țilie, care se tot ținea de el și-l ruga să ne spună povești.* VLASIU, A. P. 55. *Se ține de ea cum se ține musca de-un cal sîngerat.* SADOVEANU, O. XIII, 702. *Ce te ții, frate, după mine, am și eu nevoie de liniște, după atîta zbucium.* CĂLINESCU, E. O. II, 195. *Abia reușea să se țină în urma birjei.* V. ROM. aprilie 1955, 168. *Nu mai vreau să te pierd. Învață-mă, ce să fac? ... — Nimic mai simplu: ține-te de mine.* VINEA, L. I, 152. *Pînă colo se ținu o haită de lupi după noi.* SORESCU, L. L. I, 118. *O gloabă de moș începuse zilele trecute să se țină după fete tinere.* BĂNULESCU, I. 41. *O să mă țin după voi, tot la distanță de două sate.* NEAGU, Î. 29. *D-ei fugi de mine, Mă țiu după tine Și, und' te-oi ajunge, În brațe te-oi strînge.* TEODORESCU, P. P. 455. *Ai să mi-l plătești! Eu de-acuma de tine am să mă țin.* SBIERA, P. 254. *Să pot, aș zbura pînă acasă, dar văd că nu te poți ține de mine.* RETEGANUL, P. IV, 20. *Ea se ținu de dînsu ca să-l înduplece.* SEVASTOS, P. 35. *Tot ținîndu-se după el..., se depărtă de casă.* STĂNCESCU, B. 149. *Hai că de acuma se ține și baba de dînsul să meargă la judecată.* FURTUNĂ, C. 6. *Cojile de la ouă să le pui pe un băț, ca să se ție puii de cloșcă.* GOROVEI, CR. 134, cf. ALR II/I MN 46, 2 243. *Se ține după caruță.* BALADE, II, 329. *Un cîrlănel dă oaie să ținea după iel.* O. BÎRLEA, A. P. II, 441. *Țin'te di el, să ai grijă, să nu fugă.* T. DIAL. M. II, 532. *Sărăcia se ține de el ca pulberea după cîine.* ROMÂNUL, GLUMEȚ, 23. *Lupii se țin după oi și corbii după hoit.* ZANNE, P. I, 527. *Eu fug de tine, și tu te ții de mine* (Umbra). GOROVEI, C. 379. ◇ (În imprecații) *Ce-ai gîndit sara, he! he! ea știe a doua zi, pe semne că-l are pe Nichiduță, ție-se de dînsa!* CONTEMPORANUL, VI$_1$, 482. *Cîte se vorbesc de curtea ceea, ție-se de dînsa!* ib. VI$_2$, 8. *Ție-se de el (farmecele pe cari le face).* PAMFILE, C. 53. ◇ (La conjunctiv pers. 2 sg., cu valoare de imperativ impersonal, intensificînd ideea de urmărire) *Muma zmeului ... trecu muntele, cățărîndu-se din colț în colț, și să te ții după dînșii!* ISPIRESCU, L. 25. ◇ Fig. *Relele ce facem altora se țin dupe noi ca umbra dupe trupul nostru.* MOZAICUL (1839), 606/19. [Amorul] *se ținea de mine și mă făcea a cerca toate chinurile despărțirii.* NEGRUZZI, S. I, 61. *Mă scuzam acuzînd o fatalitate, care meveu se ținea de mine.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 254. *Luna se ține mereu după noi... aici, la Varatic, pe drum, acasă, chiar și ziua.* IBRĂILEANU, A. 200. *Un miros pătrunzător de creolină... se ținea de om.* BRĂESCU, A. 114. *Spectrul morții se ținea de noi ca umbra.* id. O. A. II, 140. *În fiecare zi puneam zenitul la încercare, dacă se mai ține pe urmele mele sau nu.* BLAGA, H. 26. *Fir de boală nu se mai ținea de biata gospodină.* FURTUNĂ, V. 20. *Cît îi omul tinerel, Tinerel și frumușel, Dorul se ține de el.* FOLC. MOLD. I, 99. ◇ Expr. **A se ține de capul** (cuiva) v. cap. **A se ține de pasul** (cuiva) v. pas^2. **A se ține de cîra** (cuiva) v. cîră. **A se ține coadă** (sau **mînz**) **după** (cineva) v. cuv. **A se ține drug** (sau **lipcă**) **de** (cineva sau ceva) v. cuv. **A se ține grapă de** (cineva) v. grapă. **A se ține gaie** (sau **gaia**) **după** (sau **de**) (cineva) v. gaie. **A se ține** (de cineva sau, rar, de ceva) **ca scaiul** sau **scai (de...)** v. scai^1. **A se ține droaie după** (cineva sau ceva) = a urma în ceată, în număr mare pe cineva sau ceva. *Și se țineau copiii droaie după ei.* SORESCU, L. L. III, 93. **A se ține ca rîia de om** = a fi nedespărțit, nelipsit de lîngă cineva; a urmări pe cineva pretutindeni. *Și nici tu junghi, nici tu friguri, nici o altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de rîie n-am scăpat. Vorba ceea: „Se ține ca rîia de om".* CREANGĂ, A. 28, cf. ZANNE, P. II, 697. **A se ține după** (cineva) **ca dracul după călugăr** v. călugăr. (Regional) **A se ține roanță** v. roanță^1. ✦ A acționa păstrînd ritmul impus de cineva sau ceva. *Sînt alte zeci de mașini mergînd repede, în ritm mecanic, lucrătorul trebuind să se țină după ele.* BOGZA, A. Î. 107. *Alerga Rafira, abia ținîndu-se cu fuga de pașii mari și iuți ai fratelui ei.* PREDA, M. 352. ▭ *Noul meu coleg de echipă lucrează foarte repede și eu trebuie să mă țin după el.* ✦ A se orienta, a se ghida după cineva sau ceva. *Întru păgînătate au grăit prorocul acela, să nu vă țineț de dînsul.* BIBLIA (1688), 140^1/8. *Dalba țigănie, Care acum ca și friptă de spuză Nu știa de ce să se mai ție.* BUDAI-DELEANU, Ț. 233. *Izgonesc întîi mintea curată Și pre toți care se țin de minte.* id. ib. 371. *Cei ce se ocupă cu istoria noastră nu trebuie a se ținea numai de ceea ce au lucrat și au zis istoricii noștri cei moderni* (a. 1845). PLR I, 107. *Mă țineam după sîrmele de telefon ca să nimeresc la primărie.* V. ROM. august 1955, 74. ✦ Refl. (Urmat de determinări care arată un text, introduse prin prep. „de") A urma, a respecta cu fidelitate. *Vechii traducători ai textelor bisericești s-au ținut strict de versiunea slavonă.* CADE. ✦ A lua ca exemplu, ca model pe cineva sau ceva. *Coconul Drăgan e un fel de bădăran boierit, care se ține mereu de moda veacului.* HELIADE, O. II, 425. *Tu te ții după cei mai buni bucătari.* ISPIRESCU, U. 25. *Nu trebuie să ne ținem de modă.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 133, cf. SCRIBAN, D.

5. Tranz. (Cu complementul „drumul", „calea" sau un echivalent al acestora; adesea determinat prin „înainte", „drept" etc.) A urma una și aceeași direcție, același drum, a nu se abate din drum. Cf. DRUM. *Noi ținurăm calea înainte, pînă cînd, sub seară, ajunserăm la Leurdeni.* PELIMON, I. 15/13. *N-am ținut drum drept.* id. ib. 178/13. *Țapul nu ținea drumul drept.* ISPIRESCU, L. 179. *A doua zi ne scoborîm în Răpciuni și ținem în sus drumul de șleau, ce se așterne pe malul drept al Bistriței.* VLAHUȚĂ, R. P. 188. *Merge ca un voievod, Ținînd cărarea către pod.* COȘBUC, P. II, 245. *Cei doi frați ținură înainte malul.* SANDU-ALDEA, U. P. 48. *Au ieșit din oraș și acum țin șoseaua drept.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 60. *Și totuși ține-n goană cale dreaptă Spre-a nepăsării tale neagră stîncă.* CODREANU, S. I, 113. *Lungi stoluri grăbite țin calea spre nord.* PILLAT, P. 48. *O țineam cîteodată singur în lungul zidurilor vechi și puternice.* BLAGA, H. 48. *Mă, să n-o luați în vale, Că nimeriți în baltă. Țineți drumul pînă dați în Trîntorul.* SORESCU, L. L. II, 123. *Îndărăt, ținînd coama Dunării, un vapor de pasageri trecea spre Brăila.* NEAGU, Î. 22. *Cînd acasă se-ntorcea, Drumul mare că ținea.* TEODORESCU, P. P. 618. *Ea nu s-au oprit, ci au tot ținut drumul înainte.* SBIERA, P. 142. *Voi, drumari, drumarilor, Drum aveți, Drumu-l țineți, Cu mine nimic n-aveți.* HODOȘ, P. P. 134. *Ținu cărarea drept și se afundă în bunget.* STĂNCESCU, B. 141. *Tu să mă asculți pă mine, Că-ți vine pribeagu-n mînă: Dăsară, știi, cam pă lună, Să ții calea la fîntînă, Că el vine atuncea.* ȘEZ. III, 215, cf. ALEXICI, L. P. 43. *Băietanul o ținut drumul înainte pînă ce-o ieșit din codru.* VASILIU, P. L. 95. *Cioban ține drumu-n sus.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 71. *Unul e învins, și atunci celălalt își ține mai departe calea.* COM. SAT. II, 135. *Măi voinice, măi voinice, Ține-ți drumu, bate-ți murgu.* FOLC. OLT.— MUNT. II, 549. *Și pe murgu-ncălica, Drum d-a lungul apuca, Potecuța că-mi ținea.* BALADE, III, 148. *El lua pă o potecă, io țineam șoseaua.* T. DIAL. M. II, 540. *Ștefan, lungul, Ține drumul, Ștefăneasa Întră-n casă* (Cărările). GOROVEI, C. 56. ◇ Intranz. (Urmat de determinări care arată direcția) *Flăcăii însă rămîneau liniștiți, înaintau rar..., ținînd mereu la dreapta.* PÎRVESCU, C. 42. *Doi boieri d-ei mari, Leru-mi Doamne! Ca și doi drumari, Vin din Rusalim, La Vitleem țin!* POP., ap. GCR II, 326. *Și-n pădure ne-am băgat, Și-am ținut tot spre dreapta, Doar așa cumva om scăpa* [de dușmani]. RETEGANUL, TR. 72. *Ia turma de oi și de capre înainte și ține*

ață către pădure. COM. SAT. IV, 59. *Moldovean calu-și bătea Și-nainte tot ținea, În tătari că mi-și ieșea.* BALADE, II, 179. (Expr.) **A o ține spre ...** = a merge spre ... *Se fac ei înșiși punte, Cînd o țin spre locul sfînt.* BLAGA, POEZII, 422. ✧ Refl. (Urmat de determinări care arată direcția, introduse prin prep. „de") *Laconii ... să ținea de țărmuri și de poala muntelui, iar athinei[i] era la cîmpu.* HERODOT², 452. *Intrăm prudent cu o pensă în spațiul subpectoral, ținîndu-ne mereu de fața lui posterioară, pînă ce apare puroiul.* A. POP, CHIRURG. 308. *Vezi tu drumul acesta ? Tot ține-te de dînsul, nu da-n lături, că cu timpul îi ajunge la tată-tău acasă.* SBIERA, P. 299. (Expr.) **A se ține ață de un drum (de o cărare** etc.) = a nu se abate de la un drum, de la o cărare. *Să se țină ață de cărărușa aceea, că apoi peste trei zile și trei nopți o ajunge în ostrovul mării.* F (1885), 79. ✧ P. anal. (Subiectul indică un drum) *Tîrgul... îi tot a zisului grof, precum și aleiul ce ține drumul împărătesc.* KOGĂLNICEANU, S. 8. *Pe lîngă desișuri bogate, printre gropi și printre cioate, ținînd poala pădurii, drumeagul urca și cobora.* SADOVEANU, O. III, 501. (Refl.) *Drumul nou, de piatră, se ținea jos, pe vale.* DAN, U. 195. *La poalele dealului, drumul se despica în două : unul o lua peste creastă, iar altul se ținea pe poală.* V. ROM. februarie 1952, 98. ✧ Expr. **A ține dreapta** (sau **stînga,** regional, **hăisa)** (sau, intranz., **la dreapta)** = a merge pe partea dreaptă (sau stîngă) a unui drum. Cf. POLIZU, BARCIANU. *Neculai ținu dreapta de tot, alături de șanț, să treacă pe lîngă un convoi de camionete sanitare.* C. PETRESCU, Î. II, 50. *De ce nu ținuși dreapta, camarade ? Ești chior ?* BRĂESCU, V. 59, cf. ALR SN II h 325/520, ib. III h 861. **A ține marginea** = a merge, a înainta pe (sau aproape de) marginea unui drum, a unei suprafețe. *Călca cu băgare de seamă..., ferind noroiul și băltoacele, ținînd marginea.* REBREANU, R. I, 298, cf. A VI 26. **A ține urma** (cuiva) v. urmă. **A ține (tot) marginile** v. margine **(I 5).** (Învechit) **A ține marea** sau (intranz.) **a ține spre plina mare** = a naviga în sau spre larg. *Intră oastea într-însă, în 600 de cătarge, și mearsă la Ioniia, și așa nu să dideră la uscat, ce ținură tot marea.* HERODOT², 318. *Am trebuit să ținem marea trei zile și trei nopți.* GHICA, S. 382. *De frică să nu cădem pe vreo stîncă, despre coastă, căpitanul dete ordin să ție spre plina mare.* BOLINTINEANU, O. 270. (Regional) **A ține șir (de...** sau **la...)** sau **a-și ține șirul** v. șir **(II 2).** (Regional) **A ține țel** (sau **țelul)** sau (intranz.) **a ține la țel** = a ochi cu pușca. Cf. ALR I 1 217/65, 251, 266. ✦ (Popular; construit cu pronumele personal în dativ, cu valoare de posesiv ; cu complementul „drumul") A-și continua drumul. Cf. DDRF. *Drumul coardă că-și ținea Și mergea, măre, mergea, ... Pîn' la Mihnea c-ajungea.* TEODORESCU, P. P. 475. *Și-și ținu drumul mai departe printr-o pustietate unde nu se află nimică.* SBIERA, P. 227. *El, în loc să-și țină drumul, se bagă-n băltoacă și prinde pești.* RETEGANUL, P. IV, 23. *Nu-și ține drumul, ci apucă pe de lături,* se spune despre cei care nu-și văd de treabă. Cf. ZANNE, P. VI, 95, 101.

6. Intranz. și refl. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", sau, învechit și regional, „la", învechit, „cu") A face parte integrantă dintr-un tot; a aparține cuiva sau la ceva. *La cine te ținî și încătruo mergi ?* PO 111/28. *Județele țării ungurești ce se țînu de Ardeal* (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 114. *Cine a birui, lor tot li-i un stăpîn, și de acela se vor ținea.* N. COSTIN, LET. II, 109/31. *Făcut-am această scrisoare fiilor mei, pentru să știe pe unde avem moșie și cu cine ținem, precum știu c-am apucat de la părinți* (a. 1715). URICARIUL, XVII, 255. *Teascul cu toate cîte se țin de dînsul ... trebuie spălat.* ECONOMIA, 165/7, cf. DRLU, LB. *Insulile (ostroavele) toate cîte vor fi în Dunăre, în malul cel din stînga, vor fi socotite că țin de pămîntul Țării Rumânești.* CR (1829), 291²/24, cf. POLIZU. *Numai trei comune ... se țin nură de districtul Brașovului.* FM (1861), 33. *Damele ce țin de corpul diplomatic ... au cîte un cavaz ce merge înainte.* BOLINTINEANU, O. 287. *Multe opere ale acestui literat se țin de literatura nepublicată.* MAIORESCU, CR. I, 217. *Era de lucru pentru o Simină, pentru tatăl ei și încă pentru doi-trei oameni ce se țin de dînșii.* SLAVICI, O. I, 213. [Craiul] *cutezase să zică că țara Moldovei ținea de dînsul.* CONV. LIT. XII, 186. *E sărăcie lucie la o vatră de care țineau opt perechi de boi unguresti.* DELAVRANCEA, S. 4. *Unele întîmplări trăite de curînd i se par rămase departe, străine, ca și cînd n-ar mai ținea de viața ei.* VLAHUȚĂ, D. 240, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Intrase grija de biata răzeșiță în toate sufletele, parcă era o adevărată stăpînă și casa din deal un loc de durere pentru întreaga obște a satului, de care ținea moșioara răzeșească.* N. REV. R. I, 65. *Nu țin de nici o școală literară.* CODREANU, S. I, 325. *Crassus se crede dator să atace și pe ceilalți geți vecini, deși nu țineau de Dapyx, nici nu-i făcuseră nimic.* PÂRVAN, G. 89, cf. CADE. *Nu țin de nici o sectă, sînt ateu.* BRĂESCU, O. A. II, 318. *Atitudinea lui ține de prostie ; explicațiile ... țin de poveste.* IORDAN, L. R. A. 354. *De nici un stil arhitectura ta nu rîvnește ca să ție.* ARGHEZI, S. I, 113. *Ambele consoane țineau de silaba a doua.* IST. L. ROM. I, 25. *Prin aceasta, ei țin de lumea stilizată a basmului.* V. ROM. septembrie 1970, 4. *Laptele din seara zilei împreunării se ține de cel de la împreunare și este al aceluia care l-a luat la licitație.* COM. SAT. III, 59. *La ce om se ține calu ăsta ?* A II 12. ✧ Expr. **A ține una eu** (ceva) = a face parte integrantă dintr-un tot. *Casele din mahalaua Colții d. maiorului Cîmpineanul se dau cu chirie, precum și un loc de 16 stînjeni ce ține una cu locul acestor case se vinde de tot.* CR (1832), 160²/31. ✧ (Rar, construit cu dativul) *Această sfîntă carte, anume strașnic, s-au cumpărat ... ca acest numitei biserici să ție* (a. 1799). D. POP, M. 19. ✦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de") A se referi la ..., a fi în legătură cu ... ; a privi, a interesa pe ... ; a depinde de ... *Țiitoare una de alta numim cîte întru dînsele să țin una de alta ... ca cum: ucenic și dascăl.* MOLNAR, în RET. ROM. 25, cf. DRLU. *Să se cunoască mai deplin gustul și trebuințele românilor ... în cele ce țin de știință și literatură* (a. 1837). PLR I, 62. *Ți se răspunde „că așa ceva se ține de Roma în puterea concordatului".* BARIȚIU, P. A. III, 305, cf. POLIZU. *Certitudinea este o stare sufletească, a cărei explicare se ține de psihologie.* MAIORESCU, L. 108. *Ce a fost mai înainte și ce era să mai fie după aceea era ceva care nu mai ținea de mine.* VLAHUȚĂ, O. A. 150. *Însă aceasta e o problemă mai delicată, Ține de viitor.* SORESCU, D. 18. *Nuvelistica lui Caragiale ține și ea de geneza romanului românesc.* V. ROM. decembrie 1964, 115. *Mi se lua ceea ce ținea de mine însumi, de persoana mea.* ib. aprilie 1971, 33.

7. Refl. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", regional „pe", învechit „pentru") A nu se lăsa de ..., a se preocupa neîntrerupt (numai) de ..., a se îndeletnici mult (numai) cu ... ; a persevera în ... *Ucenicii ... tot să ținea de meșterșug, pentru hrana vîna pește.* VARLAAM, C. 258. *Iar de vremi ci voi vă țineți așa tare de hătmănie, trebui și eu să mă ții[u], fiind stăpîn a vasă mai multe.* HERODOT², 378. *Iară ea să feace cu totul hiară, ținîndu-să vîrtos de viia săracei.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 123r/6. *Către care lucrur[i] ce nu sînt, inema ta, împărate, foarte rău și amărît se-au țintuit; și eu odinioară de acealeaș mă țineam* (a. 1648). GCR I, 131/39, cf. POLIZU. *Te ții de fleacuri ..., om bătrîn.* DELAVRANCEA, O. II, 212, cf. BARCIANU. *Glumeț, lacom la mîncare, scurt la slujbă, se ținea de popie prin*

obicei. D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 111. *Îi bine de care se ține de carte, da' de noi care rămînem la muncă nu s-alege nimică.* CONV. LIT. XLIV, 649. *Literatura română a suferit o pagubă imensă prin faptul că marele critic nu s-a ținut și de literatură.* AGÎRBICEANU, S. P. 248. *S-a înfrățit cu Bachus și mereu Se ține numai de beție și de glume.* CODREANU, S. I, 394. *Avea o fire șăgalnică, glumeață, ținîndu-se tot de ghidușii pe cari le fereca în stihuri scăpărătoare.* COM. SAT. III, 3, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *La Londra, unde plecase să învețe gimnastica..., s-a ținut de stricăciuni inocente.* I. BOTEZ, B. I, 42. *Nu se mai ținea nimeni de carte.* BRĂESCU, A. 136, id. O. A. II, 68. *Ana se ținea de dragostea ei, pe care o aflase de mult satul întreg.* VLASIU, A. P. 308. *Nu spun eu? Se țin de vizite.* SADOVEANU, O. X, 612. *Doamnele ... se țin de cancanuri.* DAN, U. 231, cf. SCRIBAN, D. *E prea fricos și prea venal ca să se țină de războnări.* VINEA, L. I, 55. *Toamna cînd se cam isprăvesc trebile, ăi mai tineri se țin De hore.* SORESCU, L. L. I, 128. *Cine dracul ți-a șoptit Să te ții tot de iubit?* TEODORESCU, P. P. 339. *Păcală ... își făcea de cap și se ținea numai de lucruri poznașe.* FURTUNĂ, V. 65. *Ne țineam dă rele că ieram ... și mulți.* T. DIAL. M. I, 361. ◇ (Cu valoare de impersonal) *Băiatului îi mai durară un acoperămînt și apoi ține-te pe gospodărie.* SEVASTOS, N. 2. ◇ Intranz. (Învechit) *Ținum într-una pentru jelanie scriptureei sfinte, că vădzum cum toate limbile au ... numai noi românii pre limbă nu avem.* PO 10/10. *Iar de veți ținea întru slăbăciune și întru nesocotință, nici o nedejde nu am cătră voi, ce veți fi certați de împăratul pentru vicleșug.* HERODOT², 293. ◇ Expr. **A se ține de ale sale** = a-și vedea de treabă. V. și s ă u¹. Cf. ȘĂINEANU, D. U., DL, DM.

8. Intranz. (Urmat de determinări introduse prin prep. „la") A fi legat sufletește de cineva sau de ceva; a-i fi pe plac cineva sau ceva; a avea afecțiune pentru cineva sau ceva; a iubi. *Țin la botez.* DRLU, cf. POLIZU. *Țin la țară, țin la neatîrnare.* BOLINTINEANU, O. 46. *Nu țin la nimica, căci nu mai cred nimic.* EMINESCU, O. IV, 386. *Majoritatea oamenilor țin la viață.* id. ib. 361. *Aveam, zic, în casa noastră, o slugă veche și credincioasă, la care tata ținea foarte mult.* GANE, N. III, 28. *Căci, dă, care om nu ține la viață înainte de toate?* CREANGĂ, P. 206. *Nu rîde, cucoană, după ce că pați un afront tocmai la ce-am ținut eu, nu rîde!* CARAGIALE, O. VI, 38. *Budulea era din sat de la noi și ținea la mine.* SLAVICI, O. I, 86. *Pe multă lume ajuta la nevoie acest bogătaș al satului și de aceea și oamenii țineau la el.* SANDU-ALDEA, A. M. 134. *Domnul Vucea ... ținea la viață ca un pusnic la Dumnezeu.* DELAVRANCEA, O. I, 323. *Dacă părinții voiesc ca un copil să țină mai mult la tatăl său, îl înfășoară ... într-o cămașă de-a tatălui său.* MARIAN, NA. 91, cf. GOROVEI, CR. 46. *La Sora se vedea că ține.* AGÎRBICEANU, S. 152, cf. TDRG. *Ca și geții, sacrifică soțului pe soția la care a ținut mai mult.* PÂRVAN, G. 233. *Nu vreau să țină la calitățile mele, ci, fără nici un discernămînt, la mine.* IBRĂILEANU, A. 105. *Cît am ținut la el ...* ARDELEANU, D. 165, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ținea și ea la Sandu, ca la copilul ei.* MIRONESCU, S. A. 47. [Gîndacii sînt] *adevărată pacoste pentru gospodina care ține la curățenie.* SIMIONESCU, F. R. 260. *Mă crescuse de mic și ținea la mine.* BRĂESCU, O. A. II, 96. *Sătenii țineau mult la bătrînul acela hazos și cuminte.* POPA, V. 96. *Ați trăit o viață întreagă împreună; e harnic și ține la casa asta.* VLASIU, D. 227. *Oamenii țin mult la datina asta.* DAN, U. 71, cf. SCRIBAN, D. *Poporul nostru — onoare lui — a ținut și ține cu sfințenie la obiceiurile strămoșești.* COM. SAT. I, 33. *Țin la nevastă-mea, cum știi bine.* CĂLINESCU, S. 552. *Deseori ținem la o credință nu fiindcă ea ne pare cert demonstrată, ci fiindcă nu ni s-a demonstrat contrariul ei.* BLAGA, Z. 11. *Ești singurul om la care ține.* H. LOVINESCU, T. 10. *Nu spunea că nu ține la ea, dar nici nu se străduia să arate că ține.* PREDA, M. 21. *Ținea la viață din răsputeri.* T. POPOVICI, S. 374. *Nu apare ca un egoist, decît în măsura în care poate fi egoist un om care n-a încetat să țină la o femeie.* V. ROM. ianuarie 1965, 135. *Țineam și eu la demnitatea mea și îmi era frică să nu mă fac de rușine.* ib. februarie 1971, 19. *Unchiu Petrea Dună, care ținuse mult la sor-sa, o visa des.* NEAGU, Î. 6. *Dacă tu nu ții la mine, Nici eu n-am habar de tine.* TEODORESCU, P. P. 338. *Împăratul ... ținea mult la cerb.* ȘEZ. I, 164. *Mi-a mai spus încă o dată să țin în viața mea la drept și la adevăr.* id. II, 162. *Maică-sa d-a dooa oară nu ținea la fat-aceasta.* T. DIAL. M. I, 228. *Este o vorbă doar: la ce ții, n-ai parte.* FURTUNĂ, C. 22. *Cîinele care ține mai mult la om, el latră mai mult la oameni.* BARONZI, L. 52, cf. ZANNE, P. I, 367. ◇ Expr. **A ține la** (cineva) **ca la ochii din cap** v. o c h i¹ **(AI 1). A ține la** (cineva) **ca la pingele** = a nu avea pentru cineva decît foarte puțină afecțiune, a nu iubi pe cineva aproape deloc. Cf. ZANNE, P. III, 302. **A ține** (sau, refl., învechit, **a se ține greu) la preț** v. p r e ț **(1).** (Învechit) **A ține le un cuvînt** = a fi toți de o singură părere, a fi înțeleși, a avea aceeași opinie. *Iară boierii moldoveni, carii era cu dînsul, ... sfătuitu-s-au și ei în de ei și s-au agiunsu și cu toate capetile ... să ție la un cuvînt.* NECULCE, L. 53. *Visternicul au și legat frățîe cu Bogdan hatmanul, vădzînd că-i gineri lui Cantemir, de ține la un cuvînt.* id. ib. 101. (Regional) **A ține la un loc** = a fi uniți, solidari. *Se crede că dacă are cineva mai mulți copii, și-i botează pe toți în una și aceeași cămașă, aceștia, crescînd, vor ține la un loc.* GOROVEI, CR. 46. *Ei țineau la un loc și sta foarte tare unul pentru altul.* SBIERA, P. 121. (Regional) **A ține furcă (la** ceva) v. f u r c ă.

9. Intranz. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „cu", învechit, „lîngă") A apăra, a susține pe cineva sau ceva, a fi de partea cuiva. *Turcii țin cu scaunul crăiei.* SIMION DASC., LET. 113. *Să nu-l creadză, că el este ca și un turcu și ține cu turcii.* NECULCE, L. 210. *Întărîndu-se partea ce ținea cu Olbrecht, au rămas craiu leșesc Olbrecht.* N. COSTIN, LET.² I, 168. *Secuii au ținut lîngă craiul Ioann.* ȘINCAI, HR. II, 159/13, cf. DRLU, VALIAN, V., POLIZU. *Principele putea să-și aleagă ... sau să țină cu boierii ... ori să țină cu poporul.* HASDEU, I. V. 37, cf. COSTINESCU. *Eu țin întotdeauna cu Traian și nu pot să las ca să i se ia ce este al lui.* ODOBESCU, S. III, 71. *Șezi, cumătre, și mînîncă, nu te îngriji de noi. Mai ținem noi cu flămînzii pănă-ncolo mai de-apoi.* CONTEMPORANUL, I, 132. *Cîte fete mîndre-n sat, Toate țin cu tine.* COȘBUC, P. II, 23, cf. BARCIANU, CADE. *Dumneata cu care ții: cu cei ce se duc sau cu cei ce sosesc?* GALACTION, O. A. I, 242. *Foc și pe mine, că de ce țin cu Eliz.* BRĂESCU, O. A. II, 307, cf. SCRIBAN, D. *Pînă țineam cu codrul, Eram roșu ca focul.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 290. *Oamenii ... s-au încredințat ... că acest flăcău, măcar că-i vinitic, dară ține cu dînșii ca și cel mai bun flăcău din sat.* SBIERA, P. 152. *Numai unul Dumnezeu Mai ține cu dorul mieu.* SEVASTOS, C. 164. *Tu, nevastă, cu cin' ții? — Eu țin, Pinteo, cu cei mulți.* BIBICESCU, P. P. 319. *Numai unu-i străinel, Nu ține nime cu el.* ȘEZ. V, 91. *Cu cine ții? Cu Dumnezeu ori cu mine?* COM. SAT. IV, 1. *Marcul, măre, de-mi vedea Că Turcul cu el ținea.* BALADE, II, 67. ◇ Tranz. (Învechit, rar) *Nimenea nu poate a doi domni lucra; că să unul va iubi, iară altul va urî, și unul va ținea, iară altul a nu-l socoti va înceape.* CORESI, EV. 215. ◇ Refl. (Învechit) *Eu sînt fapta și plăzmuirea ... și mă țin cu oamenii, și oamenii cu mine* (a. 1698). CANTEMIR, ap. GCR I, 324/5. *Poruncă au dat* [omului] *ca, întru soțiirea ce să află, să să ție ... unul cu altul, ajutînd și sprijinind* (a. 1702). GCR I, 344/4.

◇ Expr. (Tranz.) **A-i ține** (cuiva) **partea** (sau **parte**, învechit și regional, intranz., **de parte**) v. parte **(III 1)**.

10. Intranz. și (familiar) refl. (Urmat de un verb la conjunctiv, rar, la infinitiv) A dori, a vrea să ...; a avea de gînd, a intenționa să ...; a se obliga, a se angaja să ... *D-sa a ținut a nu schimba nici o frază, înlocuind unele expresii galicizante prin vorbe românești* (a. 1886). PLR I, 375. *Țin ca să-mi fac neamul lăudat și mare.* BOLINTINEANU, O. 46. *Omul ... ținea să-și descoase tovarășul.* GANE, N. III, 187. [Avea] *iepe, pentru că moș Nichifor ținea să aibă prăsilă.* CREANGĂ, P. 106. *Orașul București a ținut ca pentru apariția „Moftului Român" să se îmbrace în haine de sărbătoare.* CARAGIALE, O. III, 200. *Tot românul vrea să-și aibă cojocul, dar ține să-i mai fie și frumos împodobit cu flori.* SLAVICI, O. II, 84. *Ținem a da o idee mai cu samă despre acele suferinți.* RĂȘCANU, L. IV. *Nu ținem nici să facem noi singuri, nici să dirijăm Vatra* (a. 1894). PLR I, 431. *Țineam să știu dacă ai vreun interes.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 41, cf. TDRG. *Mereu m-am ținut, dar nu m-am învrednicit, să-mi cumpăr un aparat de fotografiat.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 155. *Ținea morțiș să citească și să cînte.* AGÎRBICEANU, S. 67. *Țin numaidecît ca această copilă să reușească.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 101. *Deși nu mă simt încă în stare cu totul normală, am ținut să iau parte la această adunare* (a. 1927). PLR I, 251, cf. CADE. *Băiatul a ținut să se întoarcă acasă.* REBREANU, R. I, 192. *Reprezentantul român ține să constate că n-a fost ... nici imposibilitate logică, nici fizică, nici juridică.* TITULESCU, D. 113. *Țin să răspund fiecăruia dintre onorații oratori.* CAMIL PETRESCU, U. N. 146. *Se aflau cîțiva prieteni care țineau să te cunoască.* C. PETRESCU, C. V. 183. *Și nevastă-mea ținea morțiș să facem cameră separată.* BRĂESCU, O. A. II, 343, cf. 81. *E la grădiniță și mama a ținut ca el să-l întîmpine pe tata cu ghiozdanul.* SAHIA, N. 50. *Ținea morțiș să scoată un personaj literar dintr-un ucigaș banal și etichetat.* POPA, V. 93. *Țineam să vorbească și-o stimulam.* VLASIU, D. 315. *L-am lăsat făcînd comentarii pe care nu țineam deloc să le aud.* SADOVEANU, O. XIV, 118, cf. SCRIBAN, D. *Această dezinteresare bănească am ținut s-o subliniez în două rînduri.* MIHĂESCU, D. A. 38. *Au păstrat cu dîrzenie ... cosițele cu care țin să meargă în mormînt.* APOLZAN, P. I. 107. *Îmi lipsește din casă grozav un termometru. De zece ani mă țiu să cumpăr și am uitat mereu.* ARGHEZI, C. J. 185. *Tata a fost la Viena ..., apoi a ținut morțiș să meargă în Elveția.* CĂLINESCU, S. 100. *Gînditorii ... țineau totuși să mai construiască o concepție integrală despre lume.* BLAGA, Z. 101. *Ținea să dezlege taina doamnei.* VINEA, L. I, 166. *Țineam doar ca Anca să afle că eu n-am nimic împotrivă.* H. LOVINESCU, T. 386. *Țineam încă să ne salvăm.* BĂNULESCU, I. 221. *A ținut mult să-l facă învățător.* NEAGU, Î. 12. *Fiecare ține să aivă cunună de la secerat.* COM. SAT. IV, 101. *De cînd mă tot țin să viu și nu m-ajung.* UDRESCU, GL. (În formule de politețe) *Domnule Vartolomeu Diaconu, țin să-ți mulțumesc pentru ospitalitate.* C. PETRESCU, A. 298. ◇ (Cu completiva subînțeleasă) *Să mergem să culegem viorele! ... — Dacă ții, răspunse Persida alene.* SLAVICI, O. II, 30. *Du-te dacă îți face plăcere. Eu nu țin.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. ◇ Expr. (Intranz.) **A fi ținut să ...** (sau **a ..., la ..., asupra ...**) = a fi obligat să ... *Nu sînt ținut la aceasta.* COSTINESCU. *Locatarii sînt ținuți asupra reparațiunilor mici.* ib. *Fata însă-i ținută s-aștepte* [pe logodnic], *pînă va veni de la el scrisoare că nu mai poate s-o ia.* SEVASTOS, N. 64. *Chiar dregătorii cei mari, cu căderi anumite, erau ținuți să iasă la luptă.* XENOPOL, I. R. IV, 146. *Orașul Paris și toți locuitorii lui, fără distincție, vor fi ținuți să se supună neîntîrziat.* CAMIL PETRESCU, T. II, 362. *Bacii și oierii erau ținuți să-i puie la țiitorile poruncite tainul.* SADOVEANU, O. XVI, 111. *Statul român este ținut și el moralicește a interveni acum în criza financiară.* D. GUSTI, P. A. 217. *Eu sînt ținut să fac pe năzdrăvanul ca să mă depărtez de gravitatea solemnă a belferiei.* VINEA, L. I, 358.

III. 1. Tranz. (Complementul este corpul sau o parte a corpului) A face să stea mai mult timp într-o anumită poziție. *Mînile lui le ține întinse spre văzduh* (a. 1808). GCR II, 199/22. *Așa plîngînd, ținea ochii închiși Ca să nu-și vadă cruda perire.* BUDAI-DELEANU, Ț. 276, cf. DRLU. *Au stătut în genunchi, ținînd mînele înălțate către cer.* DRĂGHICI, R. 89/17, cf. POLIZU. *Merge ... Cu ochii-n cer, pe șuierate, Ținîndu-și mînile la spate.* EMINESCU, O. IV, 194. *I-ai fi auzit clănțănirea dinților, dacă nu ar fi ținut gura strîns încleștată.* id. P. L. 84. *Iară cînd îl ținea închis* [ochiul], ... *spunea că vede cu dînsul și în mărunta-iele pămîntului.* CREANGĂ, P. 243. *Ținînd mîinile la spate și uitîndu-se la o cadră din perete.* CARAGIALE, O. I, 138. *Nu știa cum să calce, cum să-și țină trupul.* SLAVICI, O. II, 30. *Picioarele să le ții lipite pe lîngă supțioara mea.* ISPIRESCU, L. 7. *Ea-și ține brațul stîng pe piept Și-ncetișor dezmiardă fruntea Flăcăului cu brațul drept.* COȘBUC, P. I, 182. *Copiii ..., dacă le-a intrat apă în urechi, ies și ei la țărm și sar într-un picior, ținînd urechea răzimată pe o mînă.* CANDREA, F. 1. *Ea-și ținea trupul drept ca o statuie.* AGÎRBICEANU, L. T. 390, cf. CADE. *Ține o mînă sub haină.* H. LOVINESCU, T. 102. *Romanticul ține o mînă în sus.* SORESCU, D. 39. *Cine mă obligă Să nu țin ochii deschiși toată viața?* id. ib. 143. *Își prinde fluierele picioarelor cu brațele și rămîne așa, privind străin peste cîmpie, ținîndu-și bărbia sprijinită pe genunchi.* BĂNULESCU, I. 135. *Ținea capul dat pe spate, ochii pe jumătate închiși.* V. ROM. martie 1969, 30. *Nu mai era în stare să țină mîinile întinse.* SBIERA, P. 285. *Mîrtanul ținea gura închisă, temîndu-se să nu scape mărgeaua.* RETEGANUL, P. V, 14. *Cînd dalacul a dat peste viță, ea ține capul în jos.* ȘEZ. IV, 122. *Cînd își lasă mămăruța aripile cele dedesupt ieșite afară, are să fie căldură mare, iar dacă și le ține sub aripile din afară, are să fie frig.* COM. SAT. I, 39. *Mărioară de la munte, Nu ținea părul pe frunte.* FOLC. TRANSILV. I, 36. *Omul nevinovat ține capul sus.* STĂNCESCU, B. 340. *Capul în jos, cînd în sus nu-l poți ținea.* ZANNE, P. II, 38. *Caprei îi pică coada de rîie, și ea tot sus o ține,* se spune despre cei săraci, dar fuduli. Cf. ZANNE, P. I, 393. ◇ (Prin analogie) *Rîd brebeneii cei albi, iar crinul cîmpiei deoparte Ține potirul plecat, că-i greu de adunatele-i lacrămi.* COȘBUC, P. II, 62. *Am un pom frumos, Cu ramurile în jos, Iar rădăcina o ține Drept în sus, ca mine* (Omul). GOROVEI, C. 257. ◇ Expr. **A ține coada sus** v. coadă. **A-și ține nasul** (pe sau în) **sus** v. nas[1] **(1). A-și ține gura** (sau **limba,** depreciativ, **pliscul,** regional, **fălcile** etc. sau, intranz., **de gură**) = a tăcea, a se abține să vorbească, a-și impune tăcere, discreție. *Cinreva va ... să vadză dzile bunre, se-ș ținie* (să-și opească N. TEST. 1648, potoleascâ-șu BIBLIA 1688) *limba sa de reu.* COD. VOR. 154/13. *Ținie-și* (opreaște D) *limba sa de rău, și cu rostul său să nu grăiască hiclenșigure.* PSALT. 60, cf. LB. *Blestemata de vecină Mă văzu de la fîntînă, Gura nu-ș putu să-ș țină. Ea la maică-mea mă spuse.* EPURE, P. 33. *Da mai ține-ți gura, soro, că mă dai de rușine.* ALECSANDRI, T. 188. *Măi, Spancioc, mai ține-ți gura!* COȘBUC, P. I, 328, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Numai Serafim n-a putut să-și ție gura.* STĂNOIU, C. I. 132. *Dacă vă țineați gura ... și nu se afla nimic, era bine.* DAN, U. 37. *Ține-ți pliscul! se răsti atunci vătaful.* V. ROM. decembrie 1954, 156. *Să n-aibi grijă! Hai numai cu mine și-apoi să-ți ții*

gura! SBIERA, P. 254. *Cioara de țigancă nu-și mai ținea gura.* RETEGANUL, P. II, 26, cf. ALR I 69, ib. 1 383. *Ține-ț dă gură.* ib. 69/320. *Ține-ț fălcile și taci.* ib. 1 383/122. *Cine nu-și ține limba își pierde capul.* ZANNE, P. II, 220. (Familiar) **Ține-ți clanța** (sau **cleuțaica**) v. cuv. **A-și ține gura cusută** (sau **strînsă**) = a nu vorbi. *Aceia ce făceau cele de trebuință se juraseră să-și țină gura cusută.* BARBU, PRINC. 137. *Să vă țineți gura strînsă și să tăceți ca pămîntul.* TEODORESCU, P. P. 169. **A ține piept (la** ceva sau cuiva sau, rar, **cu** cineva) = a se împotrivi cuiva sau la ceva; a nu se da bătut. V. și piept **(I 1).** *La prigonirea sorții, virtute e a ști Să ținem piept: tribune, dă-ți inimă.* CARAGIALE, O. VI, 309. *Trică nu se simțea destoinic să ție piept cu acesta.* SLAVICI, O. II, 9. *Mihai însuși ținu piept lui Mustafa pașa.* ISPIRESCU, M. V. 16. *Deștept și vrednic, făcut să ție piept nevoilor, pururea semeț, încrezător în el.* VLAHUȚĂ, R. P. 117. *Tovarășii mei au ținut piept cît au ținut.* PETICĂ, O. 234, cf. CADE. *Știam că cel puțin spre Antimora, unde era o largă spărtură a frontului nostru, nimeni nu le mai ține piept.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 24. *În discuțiile lor, studenta ținea piept cu încăpățînare.* C. PETRESCU, Î. I, 21. *Uneori soțul încerca să-i țină piept.* BRĂESCU, O. A. II, 291. *Aveam poruncă hotărîtă să ținem piept ori să murim.* VOICULESCU, POEZII, I, 41, cf. SCRIBAN, D. *Vreau să-i țiu piept. Învață-mă cum să fac!* VINEA, L. I, 370. **A ține urechea la** (cineva) = a fi atent la ceea ce spune cineva. *Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost De-mi țin la el urechea — și rîd de cîte-ascult?* EMINESCU, O. I, 71. **A ține mîna căpătîi** = a pune mîna sub cap drept căpătîi. *Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă ... La pămînt dormea ținîndu-și căpătîi mîna cea dreaptă.* id. ib. 142. **A ține ochii** (sau **privirea) la ...** (ori **către, spre, pe, în ...**) = a se uita îndelung, cu insistență la cineva sau la ceva. *Ochii înfipți tot la bucate ține.* BUDAI-DELEANU, Ț. 128. *Plin de bucurie, ținea ochii pe dînsa.* MOZAICUL (1839), 445/16. *Nurorile cele mari ale împăratului țineau ochii țintă la zînă.* ISPIRESCU, L. 39. *Ochii-i ții la soare țintă Și cu ochii tu-l dezmierzi.* COȘBUC, P. I, 218. *Nu pot înțelege de ce Țin privirile-n pămînt.* ISANOS, V. 122. *Își ține ochii albaștri, spălăciți, pironiți undeva înainte.* BĂNULESCU, I. 7. *Măi, bădiță, stăi de boi, Nu ținea ochii la noi.* PAULEȚI, C. 108. *Mîțișorul ... ținea ochii ațintiți drept la boier.* SBIERA, P. 247. *Mînă, bade, boii bine, Nu ținea ochii la mine.* MÎNDRESCU, L. P. 49. *Mîndruță cu ochi micuți, Ce ții ochii la drăguț? Ține ochii la bărbat.* RETEGANUL, CH. 129. *Eu fusei fată bolîndă, Că ținui ochii la grîndă. Maica îmi dete un pălmoi Să țiu ochii la război.* DOINE, 51. *Te-aș iubi ș-acum nevastă, Dar bărbatu-i tot cu tine, Și ține ochii la mine.* HODOȘ, P. P. 149. *Mînă-ți, bade, boii bine, Nu ținea ochii la mine.* COM. SAT. IV, 126. *Mireasa intrînd în casa socrilor, toți țin ochii pe dînsa să vadă cum se poartă.* ZANNE, P. IV, 450. (Regional) **A ține ochii de** (cineva) = a supraveghea pe cineva, a fi atent la cineva. *Ține ochii de frate-tău!* CIAUȘANU, GL. **A-și ține cumpăna** = a sta în echilibru, a-și păstra echilibrul un timp oarecare. *În adevăr, Stoica, beat mort, ca să-și țină cumpăna pe capră, se rezema în hățuri.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 5.

2. Refl. (Urmat de determinări modale) A sta într-o anumită poziție, a avea o anumită ținută; a lua o anumită atitudine. *Maiorul se ținea în picioare în apropierea unei mese, pe care își spriijnea o mînă lungă și dispoietă.* RUSSO, S. 28. *Ea se ținea drept, vorbea rar și chibzuit.* SLAVICI, O. II, 46. *Nu se mai poate ținea drept, ci e îndoit ca o salcie, dar stă.* GHEREA, ST. CR. II, 88. *Cam trist, cam singuratic, se ținea încă drept bătrînul.* D. ZAMFIRESCU, Î. 22. *Trunchiul nostru nu să mai poate ține drept și rămîne strîmb pentru toată viața.* BIANU, D. S. 85. *Ține-te drept, căpitane...!* BRĂESCU, O. A. II, 315. *Secundul se încercă să-l ispitească pe englezul care se ținea înfipt și mut.* BART, S. M. 102. *Se ținea dreaptă, cu capul în sus.* DAN, U. 43, cf. SCRIBAN, D. *Se ținea în fața lor dreaptă și prevenitoare.* VINEA, L. II, 306. *Degeaba! răspunse omul, care nu se putea ține drept.* ARGHEZI, S. XI, 22. *Tot bătos se ținea. Îl toacă minerii ca pe urzici și el tot cu nasu pe sus.* V. ROM. ianuarie 1965, 48. ◇ (În construcție cu adverbul „abia" sau „greu") *Abia se puteau ținea pe picioare.* DRĂGHICI, R. 26/13. *Obosit și înfierbîntat cum era, de-abia se mai ținea pe picioare.* SLAVICI, O. I, 169. *Înghețat, prăpădit și abia ținîndu-se pe picioare de beat, suduie.* SĂM. I, 387. *Cu ochii în cearcăne vinete, Andrei abia se mai ținea pe picioare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 178. *Prefăcîndu-mă că abia mai mă țin pe picioare, izbucnii în rîs.* MIHĂESCU, D. A. 177. *De inimă rea pe tălpi abia mă țin.* CĂLINESCU, O. IX, 389. *Se ținea greu pe picioare și tot căuta sprijin.* CAMIL PETRESCU, O. I, 13. ◇ Expr. **A se ține cu capul pe sus** = a fi mîndru, orgolios; a fi încrezut. DL. **A se ține cu nasul (pe) sus** (sau **în vînt**) v. nas[1] **(1). A se ține cu coada în** (sau **pe) sus** v. coadă. **A nu se (mai) putea ține pe picioare** v. picior **(I 1).** ✦ (Rar) A sta pe picioare. *Aduseră lui un scadzut în pat dzăcînt. Și văzu I*[isu]*s credința lor, dzise scădzutului: ține-te, fotul miu, iartate-ț sămt pacatele tale.* EV. SL.-ROM. 163/8.

3. Tranz. (De obicei cu determinări locale) A face (pe cineva sau ceva) să stea o perioadă de timp într-un anumit loc. *El iară zise lor: nu mă țineați, că domnul au nărocit calea mea, slobozîți-mă să merg la domnu-mieu.* PO 81/7. *Atunce acel staroste îl va ținea la închisoare.* PRAV. 278. *L-au ținut la-nchisoare mult ai.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 25v/25. *S-au obicinuit a fi în unile locuri de a duce trupurile morților...la bisearică, și acolo a le ține sub slujba cea dumnezeiască* (a. 1808). IORGA, S. D. XII, 200. *Acolo își ținea o parte din turma sa.* DRĂGHICI, R. 160/26. *Iar oștile moldovene ... le ținea pe margeni.* NEGRUZZI, S. I, 143, cf. 44. *Dacă te-ai potrivi tu acestora, îi ținea mult și bine pe mămuca afară.* CREANGĂ, P. 23. *Să rămîi aici și să-l ținem și pe el pînă ne-om gîndi la altceva.* CARAGIALE, O. VI, 288. *Era hotărîtă să-și ducă fata la Arad ... și s-o ție cît de mult acolo.* SLAVICI, O. II, 32. *Vrea să te ție aici, ca să-i fii ginere.* id. ib. 218. *Împăratul ... o ține într-o colivie de aur.* ISPIRESCU, L. 75. *Un gînd o ține-o clipă-n drum, Ar vrea să-ntîrzie un pic, Suntem așa de-aproape-acum...* PĂUN-PINCIO, P. 70, cf. ȘĂINEANU, D. U. *M-am săturat de ținut trupa în bordeie.* C. PETRESCU, Î. I, 8. *Pe cine-l prindea, îl ținea captiv de nasturul hainei.* id. ib. 132. *Lutul cleios ține fierul, Cînd boii, speriați, cad sub bice pe brazda cu greu începută.* VOICULESCU, POEZII, I, 30. *Cantemir își ținu hoarda la tomnatic, pe marginile Lehiei.* SADOVEANU, O. V, 615, cf. SCRIBAN, D. *Îți face loc, te ține, te petrece... În fel și fel de chipuri Te-nvăluie cu ciripiri și cu tertipuri.* ARGHEZI, S. V, 44. *Te împrumută boierul după ce te ține un ceas, două la scară.* STANCU, D. 74. *Se prăpădește dacă o lași. Moare! Cu asta te ține.* VINEA, L. II, 41. *Să mă ții întotdeauna lîngă tine, să nu mă lași singură.* H. LOVINESCU, T. 413. *Dragostea... Venea din pămînt, din ape, Poruncindu-ne să ne ținem aproape.* ISANOS, V. 325. *Noi fuseserăm ținuți toată ziua în a doua linie, între aceste regimente.* V. ROM. octombrie 1964, 3. *Se întîmpla deseori ca aceștia* [medicii] *să fie ținuți pe lîngă temutul bolnav.* G. BARBU, A. V. 224. *De trei ani e ținut bine Într-o boltă-ntunecată.* ALECSANDRI, P. P. 106. *La Macovei în sat Nici că mai este de stat, Că te ține-n munc-afară.* TEODORESCU, P. P. 297. *Ține-o, Doamne, lîngă mine, Să mă-nvețe jocul bine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 420. *Apoi l-au ținut* [pe băiat] *pînă a doua zi dimineața și, pentru că n-avea copii, l-au dus acasă.* SBIERA, P. 35. *Nimeni nu te-a-ntreba că de ce-ți ții turma pe-acolo.* RETEGANUL, P. III, 57. *Cînd tună și fulgeră, să nu ții mîță și cîne în casă.* ȘEZ. I, 126.

O altă credință e că dacă ținem o cruce în apă cel puțin o zi trebuie să ploaie. COM. SAT. II, 20. *Voinicu' știu că-l aveți, Dar acasă nu-l țineți.* ib. III, 96. *Și-n temniță îl ducea, ... Și aici cît îl ținea?* BALADE, II, 13. *Mariuțo, Marioară, Coboară din deal în vale, C-a sosit trinu d-asară Și mi-l țin pe cheltuială.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 466. *Ții-o-nchisă-n casă, Tot la mine o să iasă.* id. ib. 469, cf. O. BÎRLEA, A. P. I, 219, ZANNE, P. I, 556. ✧ Fig. *Melancolia mă ține-n stradă.* BACOVIA, O. 86. ✧ Expr. **A ține** (ceva sau pe cineva) **sub obroc** v. oboroc **(1). A ține** (pe cineva) **la distanță** (sau **departe**) = a impune (cuiva) rezervă, a nu lăsa (pe cineva) să devină (prea) familiar, a se arăta distant (față de cineva). *Lică e om rău din fire — acum vă zic să-l țineți mai departe de voi.* SLAVICI, O. I, 194, cf. DL. *Reușeau să țină la distanță mulțimile.* SORESCU, L. L. II, 129. **A ține** (pe cineva) **la pastramă** v. pastramă. ✧ Refl. *Cîți au putut scăpa au fugit, nemții au intrat în m[ănă]stire, în ziduri, ținîndu-se la metereze cu tunuri mai mici.* DIONISIE, C. 173. *Îți pas' atuncea să știi de mai plutește Catartul fără pînze... Să vezi dacă pe unde să ține, se clătește?* ALEXANDRESCU, O. I, 118. *Cîta să liniștească zburdările iepei de soi..., iar alăturea cu oblonul se ținea un groom.* ALECSANDRI, O. P. 137. *Geandarmii de la Ineu se țineau cu toate acestea mereu pe drumuri.* SLAVICI, O. I, 138. *Mihai ... nimici pîlcurile de turci ce se țineau prin preajma locului.* ISPIRESCU, M. V. 33. *Și-n codrii ei lăsat-au, de-ar fi vreo mișelie, Cu opt centurii Quintus pe-aproape să se ție.* COȘBUC, P. I, 161. *În jurul vaselor de fier se țineau mereu un cerc de trupuri plecate.* AGÎRBICEANU, A. 399. *Bărbații se țin mai pe departe* [de horă]. REBREANU, I. 13. *Le împărțea iarbă și alice..., desemnînd fiecăruia locul unde să se ție.* ap. CADE. *Un săteanu ... se ținea nepăsător lîngă o pereche de trăgători uriași.* SADOVEANU, O. IV, 198. *M-a făcut maica fecior, ... Să mă țin pe la strîmtori, Pe la munți în trecători.* TEODORESCU, P. P. 292, cf. BALADE, II, 313. (Expr.) **A se ține la o parte** (sau **deoparte, la distanță, în rezervă**) = a nu lua parte la ceva, a se abține de la ceva. *Orice spirit mai bun să se țină departe de sfera ce dă loc unor asemenea trivialități* (a. 1871). PLR I, 234. *Mărgărita se ținea deoparte, în tăcere, ca o statuie de marmoră albă.* ALECSANDRI, O. P. 87, cf. CADE. *Căpitanul vaporului se ținuse pe tot timpul conflictului la distanță, într-o prudentă rezervă.* BART, S. M. 91. *N-a zîmbit niciodată, fără să aibă totuși vreo crispare și fără să se țină neapărat la distanță.* TUDORAN, O. 178. *Nu lipsea de la ceremonie... comisul Alexandru Văcărescu, drept și țeapăn, ținîndu-se deoparte de cei ce sărutau cu mare zel mîna domnitorului.* BARBU, PRINC. 116. **A se ține locului** v. loc. **A se ține departe de apă curgătoare** = a se feri de primejdii. Cf. ZANNE, P. I, 107. ✦ A primi pe cineva în casa sa o anumită vreme, dîndu-i adăpost (și mîncare); a nu lăsa (pe cineva) să plece în altă parte. Cf. PRAV. 179. *Mi-au scris de la Paris domnul Furnarachi, care ține pe fiul spatarului Alecsandri.* KOGĂLNICEANU, S. 67, cf. POLIZU. *Nu zic să fi venit toți, că n-ai unde să ții atîta mulțime de copii.* PREDA, M. 308. *Împăratul ... îl ospătă și-l ținu la dînsul.* STĂNCESCU, B. 205, cf. ALR II 4 841/47, 346, 362, 531. *Toată viața noastră t'i ținem aici, numa sî ni cînț.* O. BÎRLEA, A. P. I, 233. ✧ Loc. vb. **A ține în gazdă** = a găzdui. Cf. CADE, DL. ✧ Expr. **A ține** (pe cineva) **pe lîngă sine** = a face pe cineva să trăiască aproape de sine. *Luă hotărîre nestrămutată a ținea feciorii și viitoarele nurori pe lîngă sine.* CREANGĂ, P. 3. *Pe credincios... împăratul și împărăteasa ... pe lîngă dînșii l-au ținut pînă la sfîrșitul vieții lui.* id. ib. 102. ✦ (Complementul indică animale) A pune sub acoperămînt spre a feri de intemperii; a adăposti. *Un bordei în care țineuse împăratul niște bivoli.* ISPIRESCU, L. 169. *Sînt oameni care-și țin ... cîinii în casă.* BĂNULESCU, I. 50. ✦ Refl. (Învechit și regional) A-și duce traiul, a trăi, a viețui (undeva); a locui (într-un anumit loc). *Să dusă și să țînu acolo, hrănindu-să cu rădăcinile ierbilor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 122r/8. *Cela ce lăcuiaște la apus, țiindu-se ... aproape de stejarul cel nalt.* BIBLIA (1688), 134²/53. *Îndată trimise la crăiasa ce se ținea în Buda.* N. COSTIN, ap. TDRG. *Atacul nenumăratelor păsări hrăpitoare ce se țineau în acest loc prăpăstios.* MOZAICUL (1839), 749/19. *Urgisita cucuveică se ține la locuri deșerte.* MARIAN, Î. 6, cf. BARCIANU. *La Comănești, atunci ca și azi, se țineau în păduri mai mult vînat mare decît în alte părți.* SADOVEANU, O. X, 466. *Un taur mare ... se ține aici în pădurea de lîngă sat.* REȚEGANUL, P. IV, 41. *Era om de statură mijlocie... Se ținea cam prin pădurile comunelor.* COM. SAT. I, 105.

4. Tranz. (Uneori determinat prin „pe loc" sau „în loc") A face să rămînă în același loc, a imobiliza; a face ca cineva sau ceva să nu se poată mișca din loc (prinzîndu-l cu mîinile sau legîndu-l); a opri pe cineva sau ceva din mersul său, a-l împiedica să-și urmeze drumul. *Trupul* [lui Hristos]... *nu l-au ținut nice zidiu, nice uși încuiate.* VARLAAM, C. 96. *Cînd va sudui neștine pre altul și de să va atinge de trupul lui... să-l împingă sau să-l ție și să-l suduiască, atunce nu să va putea ierta.* PRAV. 243. *Văzînd eu că n-am nici o puterea de a-i ținearea* (a. 1661). IORGA, S. D. V, 221. *Care de mîni, care de picioare L-apucă, îl leagă și-l țin.* BUDAI-DELEANU, Ț. 252. *Eu nu poci să-l mai țin. Iată-l, suie scara.* KOTZEBUE, U. 20r/9, cf. DRLU. *Nimic poate a mă ține, Nimic a mă speria, Mă despart de loc de viață, Cum m-ei despărți de ea.* I. VĂCĂRESCUL, P. 248/9, cf. POLIZU. *Cînd caii..., Mușcînd de neastîmpăr zăbala ce-i ținea, ... pe cîmp își lua zborul.* ALEXANDRESCU, O. I, 82. *Am văzut cu ochii mei o ceată de munteni ... pornind cu toată otărîrea să ardă flota Engliterei și apostrofînd ... pe gazetarii și diplomații ce se sforțau a-i ținea în loc.* FM (1862), 9. *Măi tatare, ține-ți calul, Măi tatare, strînge-i frîul, Măi tatare, lasă malul, Nu cerca a trece rîul.* ALECSANDRI, P. I, 74. *Îi înfipsei fierul în gît și-l ținui la o distanță oarecare.* BOLINTINEANU, O. 331. *Ea... vru să se retragă, dar brațul lui o ținea cu tărie.* EMINESCU, P. L. 63. *Odată mi ți-o și înșfacă de cozi, o trîntește la pămînt și-o ține bine.* CREANGĂ, P. 177. *Îl ținea țintuit în loc.* ISPIRESCU, L. 47. *Cătălin și-a ținut calul.* DELAVRANCEA, O. II, 89, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Dincă îi spuse cu vocea mai ridicată: — Atunci, ține cîinii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 8, cf. SCRIBAN, D. *Izbutiseră să țină iarna soarele pe loc.* CĂLINESCU, C. O. 28. *Săriră pe Ilie și încercară să-l țină.* PREDA, D. 152. *Și l-au prins și l-au legat Și-n carantină l-au dat, De mi-l țin jos răsturnat.* ALECSANDRI, P. P. 238. *Ce focul, bade, te ține, De nu vii seara la mine...?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 237, cf. SEVASTOS, C. 159. *Mîna pe dînsa punea ... Liteanul, dacă vedea, El din gură că striga: — Ține-o, ține-o, n-o lăsa, C-aia este mireasa.* PĂSCULESCU, L. P. 207. *Iovan Iorgovane, Ține-ți șoimeii Și ogăreii, Că m-au apucat Și mi-au zgîriat Față Cu albeață.* BALADE, I, 321. *Ieu la uși țîn ușa.* O. BÎRLEA, A. P. I, 433. *Ține ușa să mă-nbrac, Să vezi strejii ce-o să-i fac.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 389. ✧ (În forma negativă) *Să fie văzut un cal prea frumos înșălat ... la rădăcina stîlpului, de nime neținut stînd.* CANTEMIR, ap. GCR I, 361/22. ✧ Fig. *Unde-i Anhises, ce locuri îl țin?* COȘBUC, AE. 122. *Clopotul sîngelui... Ține veștile de la stea Să n-ajungă în inima mea.* ISANOS, V. 48. *Eu mă duc să-l duc acasă, Șapte rădăcini nu-l lasă; Eu mă duc să-l iau în sîn, Șapte rădăcini îl țin.* DOINE, 220. *Dorul ... Peste cîte dealuri vine, Și nime nu-l poate ține... Numai io, cu inima.* HODOȘ, P. P. 36. ✧ Expr. **A-i ține** (cuiva) **calea** (sau **drumul**, rar, **drumurile**) = **a)** a opri pe cineva din drumul său, împiedicîndu-l să treacă mai departe; a sta

în calea cuiva. *Ținețî-i calea de-l prindeț*[i]. DOSOFTEI, V. S. octombrie 88v/26. *Alergîndu de la strajă moscalii sări ție calea, el mai pri din gios au ieșit în Moldova.* NECULCE, L. 199. *Dar cine cutează... a ținea drumul lui Arghin, Care de nime nici teamă, nici groază Pănă acum avu?* BUDAI-DELEANU, Ț. 141. *De cînd s-a făcut obicei... a ținea calea unui orășan cinstit, asemenea unui hoț?* MOZAICUL, (1838), 184/14. *Parcă anume se pusese matahalele să-mi ție calea.* GANE, N. III, 169. *Auzi, mizerabilul! Să-ndrăznească să-mi ție drumul ca să-mi facă un atac.* CARAGIALE, O. VI, 20. *Un diavol șchiop carele ținea calea drumeților ca să le facă neajunsuri.* ISPIRESCU, L. 226, cf. TDRG, CADE. *Lasă, vie, Dracu-l știe, Furcile calea i-o ție, Ferăle pe mîni să-i fie.* POMPILIU, B. 26. *Boieriul... i-au ținut calea, și cînd au dat zmeul să iasă, i-au și ras capul.* SBIERA, P. 65. *Soacra mare... le ține calea și-i servește cu ... dulceață.* T. DIAL. M. I, 219; **b)** a pîndi trecerea cuiva, a aștepta pe cineva în drum și a-l opri pentru a-i adresa o rugăminte, a-i pune o întrebare etc. *Tîlnindu-l ... o femeaie și-i ținu calea, rugîndu-l să margă pre la casa ei să-i bl*[ago]*s*[lo]*vască casa.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 43r/16. *Într-o zi, venind împăratul de la Scudari, ... i-au ținut calea boierii și, aprinzînd rogojina în cap, au dat rucaoa.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 135/18. *Mi-a ținut calea și repede s-a interesat dacă nu-s cumva feciorul lui nea cutare.* V. ROM. decembrie 1958, 70, cf. DL. *Baba... drumul lui vodă-i ținea, De departe-ngenunchea.* TEODORESCU, P. P. 519. **A-i ține** (cuiva) **calea** (sau, rar, **cărarea)** = a urmări pe cineva în mod insistent (pentru a-i cîștiga bunăvoința, dragostea); a fi sau a umbla mereu în drumul cuiva. *Și eu l-am prins ținînd calea Măriucăi.* ALECSANDRI, T. 470. *E rușinos să ții calea bărbatului.* BRĂESCU, O. A. II, 200. *Chiar dulce pretină-ta Mi-a ținut mie calea Să nu mai am grija ta.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 69. *Frumosul fuge de mine, Urîtul calea mi-o ține.* RETEGANUL, CH. 97. *Eu am bătrînit: Pe sub umbra sălciilor, Ținînd calea mîndrelor.* DOINE, 4. *Eu mă duc în deal și-n vale, Ea-mi ține calea-n cărare.* ȘEZ. V, 12. *Frunză verde colilie, Spune-m mie, fă, Mărie, Cine-ț ține calea ție.* VÎRCOL, V. 83. *Foaie verde și-o lalea, Oi, sărmana mîndra mea, Cum îmi ține cărarea!* PAMFILE, C. Ț. 132, cf. PODARIU, FL. 63. *Badeo, trandafir cu rouă, Nu ține calea la două.* FOLC. TRANSILV. II, 223. *Eu mă căznesc să fac bine, Și urîtu calea-mi ține.* ZANNE, P. II, 791, cf. VI, 36. **A ține drumurile** (sau **drumul, calea)** = a opri pe cineva din drum pentru a-l jefui sau a-l ucide; a practica tîlhăria la drumul mare. *Cînd vor fi niște soții multe de vor ținea drumul de vor tîlhări sau vor fura,... pre toți să-i spînzure.* PRAV. 35. *Gavriliță vornicul ... avea slugi tălhari la casăle lor, de ține drumurile, de ucide turcii și fură bucate din Bugeac, cai, iepe.* NECULCE, L. 94. *Să sfătuia între ei ca să ție drumurile și să se apuce de furtușag.* BELDIMAN, N. P. II, 83/10. *Ministrul ce despoaie pe văduvă și pe orfan ..., ucigașul ce ține drumurile... merg* [la mormînt] *cu paradă.* NEGRUZZI, S. I, 31, cf. CADE, DL. *Cînd eram de-un an mai mic, Țineam calea la culnic.* PÎRVESCU, C. 48. *Bată-mi-l-ar Dumnezeu pe el și pe tatăl său, Că ei ne-au făcut mult rău, Că ne-au ținut drumurile Și ne-au tăiat capetele!* BALADE, II, 11. *Tot voinici de-a Pintii gata ... Toți țin calea la strîmtori, Prind pe nemeși călători.* FOLC. TRANSILV. I, 423. *Ciugurele mititele Merg pe drum înșirățele, Ciugur Mugur șede-n drum Și să uită pe-nprejur. Halea, palea Ține calea* (Oile, ciobanul și lupul). ȘEZ. I, 198, cf. GOROVEI, C. 77. **A ține** (pe cineva) **de vorbă** (sau, învechit, **cu cuvinte)** = a vorbi, a discuta cu cineva, reținîndu-l de la ceva. *Cela ce va ținea pre neștine cu cuvinte și-l va zăbîvi, pentru să vie mai curund vrăjmașul lui să-l ucigă, să să cearte ca și ucigătoriul.* PRAV. 310, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Încercau ... să oprească repetarea acelui gest, ținînd de vorbă pe cei doi.* AGÎRBICEANU, S. 21. *Dar eu te țin de vorbă, domnule, ... și poate dumneata ai venit cu alte gînduri.* C. PETRESCU, Î. II, 167, cf. SCRIBAN, D. *Dacă aș dorm la volan se poate întîmpla o mare nenorocire. Ține-mă de vorbă.* V. ROM. septembrie 1970, 58. *Pîn' de vorbă i-ei ținea, O sosi și Neculcea.* TEODORESCU, P. P. 545. *Și... să nu vă țin mult de vorbă, Ivan iar dormi noaptea la Iți.* ȘEZ. I, 206. *Să văd, n-oi putea-o ținea de vorbă?* RĂDULESCU-CODIN, Î. 315. *Zîna iar îl ținea de vorbă.* PÎRVESCU, C. 93, cf. FOLC. OLT. — MUNT. II, 435. *Eu la tine cînd să viu Și de vorbă să te țiu?* FOLC. MOLD. I, 116. **A ține** (pe cineva) **cu vorba** (sau **cu mincIuna,** învechit, **cu cuvinte)** = a duce pe cineva cu vorba, v. d u c e. *Trimis-au leșii sol la crăiasa Elisaveta să nu-i mai ție cu cuvinte.* N. COSTIN, ap. TDRG. *Eu mă tem că ne ține cu minciuna.* SLAVICI, O. I, 133, cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D. *De ce să mă faci de rîs, să țin omul cu vorba?* CĂLINESCU, B. I. 194. **A ține** (pe cineva) **sub picior** (sau **papuc)** = a avea pe cineva în puterea sau în stăpînirea sa, a-l domina. Cf. ZANNE, P. III, 276. (Fig.) [Cîștigul] *apasă-asupra lumii și-o ține sub picior.* MACEDONSKI, O. I, 45. **A-i ține** (cuiva) **ușa** = a-i ajuta cuiva să săvîrșească o faptă rea. Cf. ZANNE, P. III, 425. **A ține mingea** = (la volei, polo pe apă etc.) **a** opri mingea în mîini mai mult timp decît este reglementar, înainte de-a o pasa sau de-a o trimite adversarului. DL, DEX. ✦ A face pe cineva să aștepte. *Dar bine, Ivane, una-i vorba, alta-i treaba; mult ai să mă ții?* CREANGĂ, P. 322. *Cei doi domni așteptau... — Hai, cît ne ții? reluă d. Jean.* SAHIA, N. 101. *Știi ce? du-te-n păcate cu glumele tale și ață traista..., nu mă ținea atîta, să mîncăm ... și să ne vedem de cale.* RETEGANUL, P. I, 21. ✦ (Despre o parte a corpului) A produce jenă; a durea. *Mă ține coșul pieptului cînd răsuflu.* DELAVRANCEA, O. II, 362. ✧ (Subiectul subînțeles este „durerea") *Mă ține-n pieptul bolnav ... Și-n brațul încă tare.* EMINESCU, O. IV, 175. *Mă ține la lingurică.* ap. TDRG. ✦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A deranja la mișcări (prin croiul prea strîmt). ▭ *Haina mă ține la subsuori, trebuie răscroită mai mult.*

5. T r a n z. (Urmat de determinări modale) A face ca cineva sau ceva să stea sau să rămînă un timp oarecare într-o anumită stare; a menține **(1).** *De-l va slobozi* [cineva], *cîndu-l va ținea legat, acela să se cearte ca un tălhariu.* PRAV. 319, cf. 12. *Cantemir Vodă, după ce au murit, ținutu-l-au mort tăinuit o dzi și o noapte.* NECULCE, L. 115. *Dumitrașco Vodă ... cîți va feciori de boieri grijiți își ținea gata în Iași.* id. ib. 207. *Stîlpul voroavei neamestecat a ținea de vii pofti.* CANTEMIR, I. I. I, 4. *Sînt ținut nebunește întru întunearecul păcatelor.* MINEIUL, (1776), 199ri/30. *Îi hrănește foarte bine și-i ține curați.* ECONOMIA, 219/1. *Pentru monarh legi, ce în frică Oarecum de-a pururea să-l ție.* BUDAI-DELEANU, Ț. 358, cf. 228, DRLU. *Natura, dorind să ție prieteșugul între oameni, îi silește să împărtășească fericirea lor ca să o simță mai bine.* MARCOVICI, C. 40/7. *Dacă vrăjmașii vor voi a-l ținea mai multă vreme împresurat, ce era să facă la o așa întîmplare?* DRĂGHICI, R. 165/6. *Toate acestea era îndestule de a-l ținea neutral și a dori după cea mai dinainte odihnă a lui.* MOZAICUL, (1838), 167/3. *Trebuie să ne ținem în unire, trebuie să sporim în bine* (a. 1840). PLR I, 93. *A sa ființă pătrunde pămînt, cer și lumea toată, Le umple, le sprijinește, le ține în starea dată.* CONACHI, P. 272, cf. 267. *Îi ținuse într-o robie aspră.* BĂLCESCU, M. V. 393. *Bucovina . . . ani îndelungați în cătușî ținută de o biurocrație obraznică* (a. 1848). PLR I, 132. *Obrazul vesel ținînd.* PANN, E. III, 57/9. *Boierii, cîți i-au mai lăsat vii, numai frica morții îi mai ține, dară cum vor vedea că măria-ta vii cu putere, îndată vor alerga și-l vor lăsa.* NEGRUZZI, S. I, 138, cf. POLIZU. *Surioară dragă, . . . eu te țin de un ceas în picioare.* ALECSANDRI, T. 419. *A ține*

lucrurile în bună stare. COSTINESCU. *Condamnații . . . erau ținuți în fiare.* BOLINTINEANU, O. 433. [Corăbiile] *Trecînd încet ca umbre țin pînzele umflate.* EMINESCU, O. I, 63. *Și-apoi mai am cu totul pentru mine Un alt maestru, care viu mă ține.* id. ib. IV, 239. *Dacă visez, mă ține în vis . . . să nu mă mai deștept!* id. ib. 433. *Intram în țintirim, țineam ceaslovul deschis și, cum erau filele cam unse, trăgeau mușchii și bondarii la ele.* CREANGĂ, A. 4. *Și totuși voia s-o țină ascunsă și tresărea adeseori cuprinsă de gîndul că are să i-o răpească cineva.* SLAVICI, O. II, 23. *Ea se făcea că se joacă cu copca de la umăr ce-i ținea rochia închisă.* ISPIRESCU, U. 9, cf. 71. *Un rîu, ținut pînă atunci în îngustimea țărmurilor, se varsă deodată în oceanul nesfîrșit* (a. 1882). PLR I, 274. *Dar ce? Îl țiu legat de mine? Îl trag de mînecă? Ba bine!* COȘBUC, P. I, 129, cf. BARCIANU, TDRG. *Turgheniev, pictînd pe eroinele sale cît mai seducătoare prin figură, temperament, conduită, ține ascunse gîndurile lor.* IBRĂILEANU, S. L. 23, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Și-n van m-abate-n jos furtuna Și strîns mă țin cătușe grele.* VOICULESCU, POEZII, I, 26. *Interogațiunea însuflețește discursul, ține pe ascultători în curiozitate.* în RET. ROM. 154. *Ministrul de justiție a dat ordin să te ținem închisă.* ARGHEZI, S. XI, 28. *Îl ținea sub pază.* CĂLINESCU, C. O. 57. *Dorința de a vedea orașul, teama ca nu cumva zorile să mă găsească adormit m-au ținut treaz.* STANCU, D. 338. *Primejdia te ține treaz.* H. LOVINESCU, T. 9. *Existența lor în apropiere mă ținea legat de viața lăsată în urmă.* TUDORAN, O. 17. *Părinții lor i-au ținut fără carte.* PREDA, M. 312. *Se făcuse a treia noapte de cînd îi ținea sub tensiune.* id. M. S. 22. *Și eu vreau să te țin cu picioarele pe pămînt.* SORESCU, D. 120. *Mă ții de tine legat Și eu mult m-am săturat A trăi tot depărtat.* ALECSANDRI, P. P. 252. *Codre frumos înverzit, Ține-mă-n tine ferit, Cu frunză acoperit.* TEODORESCU, P. P. 295. *Soare, soare, sfinte soare, Ține, ține ziua mare.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 121. *Ar-de-te-ar focul, cetate! . . . Că prea mulți ții în bănate Fără nici o dereptate!* id. ib. 313. *El ținea la casa sa toate în cea mai bună rînduială.* SBIERA, P. 246. *Împăratul . . . o ținea* [pe fiica sa] *închisă într-o chilie din curțile lui.* RETEGANUL, P. V, 68. *Numai sănătatea să ni-o țină bunul Dumnezeu.* id. ib. III, 4. *Părinții au zis că nu te-or da Și că fată te-or ținea.* SEVASTOS, N. 125. *Ține, Doamne, noaptea mare.* id. C. 194. *Am scăpat, stăpîne, zise calul, ține-mă strîns în frîu.* STĂNCESCU, B. 174. *Strică, mîndro, ce-ai făcut, Și-mi dă calea să mă duc, Nu mă ținea zăbovit, Ca ș-un cal legat la birt, Nu mă ținea fermecat, Ca ș-un cal legat de gard.* HODOȘ, P. P. 98. *Dacă cineva e lovit de trăznet . . ., trebuie numaidecît îngropat în pămînt pînă în umeri și ținut astfel o zi.* COM. SAT. II, 91. *Fură băieți de pe pămînt și îi duce la școala de solomonărit, unde îi ține închiși 7 ani.* ib. III, 128. *Care nu avea cu ce plăti îl ținea cu tălpile goale în omăt ca la două-trei ceasuri.* ib. IV, 34. *Tu-n temniță m-ai băgat Și m-ai ținut nemîncat.* BALADE, II, 251. *Căpitane din Ardeal, Ce mă ții închis d-un an.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 395. *Îl mînă la lucru d'in greu, îl ține dezbrăcat.* O. BÎRLEA, A. P. III, 10. *Carnea . . . o ține trei zile la sare.* T. DIAL. M. II, 107. ✧ Fig. *Noaptea ține universul înfășorat în umbrele sale.* MARCOVICI, C. 66/3. *Sau bestiilor, care pe azi îl țin în fiară, Cum lingușiți privirea cea stearpă și amară, Cum cădeți în genunchi!* EMINESCU, O. I, 24. *Cuvîntul tău a sfărîmat toate farmecele ce mă țineau înlănțuită.* ISPIRESCU, L. 35. *Slujba mea mă face să umblu mult pe la țară și mă ține astfel departe de învățămîșagul și gălăgia capitalei.* SANDU-ALDEA, A. M. 121. *Această interesantă și unică epopee a literaturii noastre, cu toate silințele autorului de a o ține în formele de rigoare ale genului, . . . oglindește cum nu se poate mai bine versul și construcția populară.* COM. SAT. III, 2. *S-a tras domol din luptă lumina obosită . . ., Ținînd întreaga lume mai strîns încercuită.* VOICULESCU, POEZII, I, 52. *Strîns ținută sub surdină, . . . Inima tresare.* BLAGA, POEZII, 251. ✧ Refl. *Gîtul putea să-i joace, ca un cerc de bute, iar cravata se ținea la cîteva degete departe de trup.* BASSARABESCU, V. 45. [La cînepă] *rămîn . . . fibrele tari, care se țin întregi.* APOLZAN, P. I. 52. *Abia se ținea în poziția de drepți, sub ghiondurile lui Vieru.* CAMILAR, N. I, 281. ✧ (Complementul indică un abstract) *Hotărîrea asta a ținut-o închisă în inima lui cît a junit.* AGÎRBICEANU, S. 23. *Slăbiciunile umane el le ține sub observație.* BLAGA, Z. 96. *Cu cuvinte meșteșugite încercase să-i țină atenția trează.* BARBU, PRINC. 81. *Triumful e al celui mai bun povestitor, . . . ținînd trează atenția tuturor.* V. ROM., septembrie 1970, 5. ✧ Refl. pas. *Dînd strînse porunci ca să să ție Ascunse păn' la zi hotărîtă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 159. ✧ Expr. **A ține** (pe cineva) **în** (sau **din**) **frîu** (sau **în nonă frîne, în hățuri, în strună, din** sau **de scurt**) sau, învechit, **a ține** (pe cineva) **scurt** = a nu lăsa cuiva libertate de acțiune sau de mișcare, a supraveghea de aproape sau cu severitate (pe cineva), a domoli avîntul sau pornirile cuiva. V. și scurt **(3).** *Acesta era iute și pornit foarte, ținînd și lucrul tare, și pre ieniceari ținea foarte scurt* (a. 1650). GCR I, 150/2. *Rînduiala-i bună păntru hăi mari, — Zicea, — ce în frîu țin pă hăi mai mici.* BUDAI-DELEANU, Ț. 335, cf. DRLU. *Noua curte . . . era plină de o gloată posomorîtă pe care abia o ținea în strună un șireag îndesat de dorobanți.* ODOBESCU, S. I, 107. *Ia, deacum ai femeie cumsecade, numai s-o cam ții din frîu . . . ca nu cumva să-ți pună coarne.* CREANGĂ, P. 178, cf. 209. *Se ruga să-l ție din scurt și să fie foarte sever cu el.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 52. *Busuioc nu știe să-și ție feciorul în frîu.* SLAVICI, O. I, 212, cf. BARCIANU. *Îl ținea de scurt; vrea să știe tot ce face.* D. ZAMFIRESCU, Î. 10. *Sarmații . . . erau acum . . . ținuți în frîu de castrele legionare și de castelele de pe malul Dunării.* PÂRVAN, G. 106, cf. CADE. *A fost numai un călugăr cu ei și n-a putut să-i ție din scurt.* STĂNOIU, C. I. 85. *Prea eram năzdrăvan, trebuia să fiu ținut din scurt.* BRĂESCU, O. A. II, 60, cf. 293. *Tocmea . . . fete curate de la țară — pe care le învăța gospodăria, ținîndu-le din scurt pînă cînd se măritau.* TEODOREANU, L. 139. *Te ține-n nouă frîne Și nu poci veni la tine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 60. *Numai eu mai țiu cîte pe unul în frîu.* RETEGANUL, P. IV, 22, cf. ZANNE, P. V, 297, 298. **A ține** (pe cineva sau ceva) **sub** (sau **în**) **ochi** = a supraveghea, a urmări îndeaproape (pe cineva sau ceva). *Ea privind pe cel rămas Ne-ncetat în ochi îl ține.* COȘBUC, P. I, 184. *Miroseau numaidecît pe călătorul îndoielnic, de-l țineau apoi tot timpul subt ochii lor, fără ca el să bănuiască.* CAMIL PETRESCU, O. II, 147. **A ține** (pe cineva) **de aproape** = a supraveghea, a controla pe cineva cu stricteță, permanent. Cf. CADE. **A ține** (pe cineva) **în evidență** = a înregistra pe cineva în actele unei instituții pentru a-l avea sub supraveghere. *Am fost pus sub supraveghere polițienească . . ., trebuind să mă prezint săptămînal la poliție, unde eram ținut în evidență.* V. ROM. februarie 1971, 12. **A ține** (ceva) **pe loc** = a împiedica să se dezvolte, să evolueze. *Statul roman și cultura înaltă ar fi ținut limba pe loc.* IVĂNESCU, I. L. R. 7. **A ține** (pe cineva) **în șah** v. șah² **(I 2).** **A ține** (pe cineva) **în** (sau **la**) **curent** v. curent. **A ține** (pe cineva) **la** (sau **în**) **respect** v. respect **(1).** **A ține balanța dreaptă** v. balanță. **A ține** (în) **cumpănă** v. cumpănă. ✦ (Învechit; complementul este „corabia") A menține în stare de plutire. *Abiia putumu ținrea* (apuca N. TEST. 1648, prinsu BIBLIA 1688) *corabiia.* COD. VOR. 88/8.

6. Tranz. A înfrîna, a stăpîni, a domina (un sentiment, o pornire, o izbucuire etc.). *El n-a putut ține a sa mirare la vederea a atîte bucăți de aur.* IST. AM. 31ᵛ/21. *Mireasa abia-și ținea plînsul.* BUDAI-

DELEANU, Ț. 311, cf. DRLU. *Pre ea o înghimpă spinul, Neputînd ținea suspinul.* BĂRAC, A. 27/18. *Mihai Vodă ... nu-și putu ține mînia și le răspunse îndată.* BĂLCESCU, M. V. 419, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Se uită lung la Irina, care abia își ținea lacrimile.* DELAVRANCEA, H. T. 148, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Cînd mă uit la tine, Nu-mi țin rîsu-n mine.* TEODORESCU, P. P. 648. *Atunci ea nu mai putu să ție focul ce avea la inimă și-i spuse că vrea să-l ia de bărbat!* FUNDESCU, L. P. I, 96. ✧ Expr. **A-și ține firea** v. fire. **A (-și) ține cumpătul** v. cumpăt. **A-și ține răsuflarea** (sau **răsuflul, suflarea, sufletul, respirația**) = a se sili să nu respire sau să respire ușor, fără zgomot; a-și opri respirația. [Î]*și ținea răsuflarea că nu cumva să neliniștească somnul ei cel dulce.* MOZAICUL (1839), 561/17. *El își ținu suflarea, să nu-l simtă că e viu.* PANN, P. V. III, 20/17. *În vîrful degetelor..., ținîndu-și răsuflul, au trecut prin un șir de odăi.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Atunci calul, ținîndu-și răsuflarea, zise.* ISPIRESCU, L. 6. *Am deschis ușa, ținîndu-mi răsuflarea.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 57. *Înaintau greu..., ținîndu-și răsuflarea.* BRĂESCU, O. A. II, 190. *Tudor își ținuse sufletul, pînă ce trimesul își isprăvi cuvîntul.* SADOVEANU, O. V, 679. *Ținîndu-mi răsuflarea, deschid.* CĂLINESCU, L. L. 68. *Plecă fruntea și își ținu răsuflarea, ca un înotător cînd vede talazul care o să-l acopere.* VINEA, L. II, 135. (Fig.) *Și munții și norii își țin respirația.* BOGZA, C. O. 61. *Deodată, pe coline Scade animația ... De mirare parcă-și ține Vîntul respirația.* TOPÎRCEANU, B. 51. (Învechit) **A-și ține mîinile de către** (sau **despre**) (cineva) = a se stăpîni de-a ucide pe cineva. *Nu-i vărsareți sîngele, ce-l aruncați în fîntîna veache, carea iaste în pustie și vă țineți mînile de cătră el.* PO 129/4. *Să-l vindem izmailteanilor și să ne ținem mînule noastre despre el, că-i fratele nostru.* ib. 129/20. (Învechit și regional) **A-și ține mîinile** sau **a-și ține mîinile de (la)** (cineva) = a se abține, a nu face ceva. V. și mînă[1] **(I 1).** *Nu-i zice badei pe nume, Ci-i zi badea cînele, Car' nu-și ține mînile, Că sparge ferestrile.* DOINE, 240. ✦ (De obicei urmat de un verb la conjunctiv sau de determinări introduse prin prep. „de" sau „de la") A opri pe cineva de la ceva; a împiedica sau a feri pe cineva să facă ceva. *Nărodul să nu se rădice, să-l ție să nu ucigă pre el.* CORESI, EV. 547. *De nu-l ținea într-acea clipită Bălăban, ... Cu floace cu tot îi tăia capul.* BUDAI-DELEANU, Ț. 235, cf. DRLU. *Hulpavii oaspeți ar fi mîncat tot..., dar îi ținea cuviința.* BARBU, PRINC. 213. ✦ Refl. (De obicei în construcții negative, urmat de un verb la conjunctiv sau de determinări introduse prin prep. „de") A se stăpîni, a se abține (de la ceva). *Postul iaste nu numai să ne ținem de bucate, ce de toate păcatele să ne ferim.* CORESI, EV. 51. *Iosif iară pre sine mai mult nu se putu ținea, ce înaintea tuturor acelora carii era de fățiș aceasta strigă: tremeateți afară tot omul de icea.* PO 159/3. *Ceia ce să au țirut... Și ceia ce s-au postit și ceia ce nu se-au postit, bucurați-vă astăzi* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 80/4. *Bărbatul va zice că nu poci să mă țin de voia trupului și va vrea să ia alta* (a. 1652). ap. TDRG. *Nu mai poate acum să se mai ție Văzînd acea cătare feroce, furioasă.* HELIADE, O. I, 316. *Mă ținui, rîsei, ca* [și] *cînd n-aș crede.* MOZAICUL (1838), 90/19. *Se mai ținu el; dară... parcă-i da cineva brînci să scoață din gură vorba.* ISPIRESCU, U. 112. *Întins pe spate, mă uitam la el și-mi era somn ... Mă țineam să nu închid ochii, ca să n-adorm.* VLAHUȚĂ, O. A. 479, cf. BARCIANU. *Omul s-a ținut cum a putut, că îi era rușine să plîngă el în fața femeilor.* SĂM. V, 117. *M-am trezit... cu niște musteți, înaintea cărora însuși bărbierul nu s-a putut ținea de rîs.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 35, cf. TDRG. *Și numai cînd nu se mai putea ținea de rîs... se considera învinsă.* IBRĂILEANU, A. 19, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se cunoștea că de abia se ținea să nu rîdă.* SADOVEANU, O. II, 453, cf. SCRIBAN, D. *Boierul... se tot sîlea ca să nu pufnească de rîs, dar..., la urmă, nu s-au mai putut ținea.* SBIERA, P. 266. *Femeie era, și lighioanele urlau... de te lua groaza, dar se ținu, și... le scăldă frumos.* STĂNCESCU, B. 150. *Împăratul biet se mai ținea..., dar numai el știa... ce era în inima lui.* id. ib. 326. *Împăratul nu se mai putu ține de rîs.* PÎRVESCU, C. 99. ✧ Intranz. *Zic celor ce nu-s măritate și văduălor că, de iaste lor bine, să petreacă ca și mene, iară de nu vor putea ținea, să se mărite* (a. 1618). GCR I, 46/6.

IV. Tranz. **1.** (Învechit; cu complementul „moșie", „pămînt", „casă" etc.) A dobîndi (prin moștenire), a moșteni; a pune stăpînire pe ceva; a avea (și a păstra) în proprietatea și folosința sa, a poseda. *Derepții vor țirea* (ocina-vor D, moșteni-vor C[2], dobîndescu H) *pămîntul.* PSALT. 70. *Cești păcătoși și ce înmulțiră în veacu, țirură* (cuprinsără D) *bogăție depreună:* ib. 144. *Acestuia iaste viia, veniți se-l ucidem și vom ținea ce se cade lui.* EV. SL.-ROM. 284/8. *Acesta este moșteanul; veniți să ucidem el, și vrem ținea moșteniia lui.* CORESI, EV. 296. *Noi boiarii ce ne au fost luat pre răvașele domnești... de să cătăm prentu rîndul unui țigan anume... al cui au fostu și cui se cade de să-lu ție* (a. 1583 — 1585). CUV. D. BĂTR. I, 42. *Neminele din rudile lui să n-aibă treabă a ține partea lui di ocină* (a. 1587). DOC. Î. (XVI), 160. *Dă domnia mea această poruncă călugărilor de la sînta mănăstire din București... să fie tari... a-și ținearea morile de la Dîlga, cum au fost ținut și mai denainte vreame* (a. 1602). CUV. D. BĂTR. I, 117. *Să lepede banii Didea și să-și ție el oc*[ină] (a. 1619). I. BIANU, D. R. 45. *Noi am întrebat... : mai ținut-au pănă acum acel sat au ba? Iară ei au zis: că nu l-au mai ținut* (a. 1620). GCR I, 62/31, cf. VARLAAM, C. 226. *Doo sate de vor avea svadă pentru hotarul său pentru pămînturi..., acesta* [giudețul] *să-l dea celora ce să va afla că l-au ținut mai multă vreame.* PRAV. 3. *Să ție Andonie blănariul cu giupăneasa sa toate satele Iorgîi postelnicul* (a. 1662). IORGA, S. D. V, 37. *Tot pămîntul acesta care ai zis să-l dai seminției lor și vor ținea pre dînsul în veaci.* BIBLIA (1688), 62[2]/52. *A patra parte de sat de Rotompănești ..., cum au ținut moșii și părinții ei* (a. 1709). IORGA, S. D. VII, 110. *Și el mi-a spus cum ținem* [moșie] *la Berești, așa mărturisesc și eu* (a. 1715). URICARIUL, XVII, 255. *Împărți D*[u]*mnezeu israilteanilor pămîntul cel făgăduit, ca fieștecarele neam dintr-înșii se țină cîte o bucățea.* MAIOR, P. 46/9, cf. LB. *Și noi... să fim frați, ... nice cum să nu fie sloboz mai tîrziu a-ș căuta parte precum ținem moșia* (a. 1833). IORGA, S. D. XII, 217. *De mult îți moșia asta-n posesie?* ALECSANDRI, T. 605. *Aud că țineți comori ce-ar mîngîia privirile mele.* BARBU, PRINC. 97. ✧ Expr. **A ține fumul de pe urma** (cuiva) = a trage tot folosul de pe urma cuiva. *Boierii țin fumul de pe urma săracului.* BARONZI, L. 55, cf. ZANNE, P. IV, 282. ✦ (De obicei urmat de determinări circumstanțiale ca „în arendă", „în" sau „cu chirie", „ca zălog", „cu anul" etc.) A avea în folosință pe timp limitat o proprietate, o întreprindere; a deține (ca arendaș, chiriaș etc.). *Le-au fost tocmeala să ție acel loc cu chirie.* PRAV. 82. *Cei ce nu vor voi a se supune... să se lase de a mai ține moșii cu anul* (a. 1803). URICARIUL, IV, 155/11. *Am o soră... care trăiește foarte bine cu bărbatu său ce ține moșii cu anul.* NEGRUZZI, S. I, 199, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Sfoara de moșie din Poienița pe care o ține taică-său în arendă.* CARAGIALE, O. I, 222. *Starostele cojocarilor... ținea tăierea cărnii în arîndă.* SLAVICI, O. II, 6, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Ține la cucoana R. de douăzeci de ani odaie cu chirie.* SĂM. III, 505. *Ne-am mutat din casele mari ce țineam cu*

chirie în Iași, peste drum de grădina Copoului. BRĂESCU, A. 20, cf. SCRIBAN, D. *Trestie ținuse o cameră de mansardă.* ARGHEZI, S. XI, 161.

2. (Cu complementul „cîrciumă", „pensiune", „restaurant", „băcănie" etc.) A avea un local în proprietate sau în chirie și a exercita meseria de comerciant în ramura respectivă. *Să aibă drept de a unelti negustătorie cu de-amănuntul, să ție prăvălie de vînzare.* REGUL. ORG. 33/18, cf. POLIZU. *Nu cumva a ținut vreodată tatăl dumitale orîndă în sat undeva ?* CREANGĂ, P. 129. *Omul ăsta ține și pension de fete ?* VLAHUȚĂ, O. A. III, 9, cf. CADE. *Negustorii care umblau prin țară îmi spuseră că ține un han în București.* SADOVEANU, O. I, 139, cf. SCRIBAN, D. *Are prăvălie peste drum de noi. Ține și cîrciumă. Ține și cojocărie. E doldora de bani.* STANCU, D. 195. *Mama fetei ține o prăvălie de umbrele.* V. ROM. ianuarie 1965, 184. *Eu mă duc la Brăila, mai ales de Anul Nou, ca să joc cărți la cafeneaua pe care-o ține Bijulică.* NEAGU, Î. 90. *Lîngă apă era căsuța unui om care ținea crîșmă.* RETEGANUL, P. II, 11, cf. ȘEZ. I, 14. *Cîrciuma cine-mi ținea Și de ea cine-ngrijea ?* BALADE, II, 66. ◇ Expr. **A ține negustorie** = a face negoț. *Ei țin negustorie și noi am rămas din aceste price cu puține vite.* BARBU, PRINC. 103. ✦ (Complementul indică o marfă) A avea de vînzare sau a vinde ceva în mod obișnuit în prăvălie. *Acești negustori țineau și marfă străină, importată.* PÂRVAN, G. 414. *Undelemn ai ? . . . Da-i bun ? — Rău nici nu ținem.* BRĂESCU, O. A. II, 9. *Am auzit din bătrîni, Marfă bună să nu ții, Marfa bună se deoache, Om frumos tună-n păcate.* DOINE, 234.

3. (Complementul indică animale) A avea, a crește. *Sînt iară păstori de dobitoace, că-s oameni carii țin dobitoace.* PO 164/11. *Să ție în ograda lui cel puțin o lamă.* DRĂGHICI, R. 165/11, cf. VALIAN, V., DR. V, 64. *Dacă țîi oi, să nu dai sare, căci pot să piară.* ap. CADE. *Ei . . . țin turme de vite.* BARBU, PRINC. 103. *Vaca . . . o țineam de prăsilă.* BĂNULESCU, I. 16. *Eram numai noi, singuri în curte, puteam ține păsări și un porc.* V. ROM. februarie 1971, 12. *Ian du-te afară de prinde păunul acela, căci, cîtu-i de frumos, tot de-a dragul să-l ții la curte.* SBIERA, P. 33, cf. CHEST. V 2/6, 7, 8, 15, 16, 17, 44, 48, 53, 58, 61, 63, 66, 67, 69, 70, 73, 76, 85, 88, 90, 97, VI 1/1. *Că de cînd murgu mi-l țin, Nici un pinten nu i-am dat, Dar acum pinteni i-oi da Și noi codru l-om zbura !* BALADE, II, 226. ✦ (Rar) A agonisi, a strînge (și a păstra) bunuri materiale. *Pînă și vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc, și, întrebîndu-l cu cine mai ține atîta amar de bucate, el ar fi răspuns : cu cei slabi de minte și tari de vîrtute, măria-ta".* CREANGĂ, A. 20.

4. (Învechit; cu complementul „țară", „ținut", „cetate" etc.) A stăpîni, a ocupa (guvernînd, administrînd). *Îngăduit-au pre voia împăratului cum să ție Ardealul cu nume de gobărnator* (a. 1600). DOC. I. (XVI), 145. *Pombie Magnea să rădică voevod Rimului . . . Și au domnit 45 de ai ; și s-au mînat de la Tulie pînă la Chesar 464, de au ținut Rîmul tot sveatnici.* MOXA, 357/15. *Cleopatra împărăteasa au ținut împărăția Eghiptului.* id., ap. DDRF. *Deci noi am întrebat pre călugări : mai țănut-au până acmu acel sat au ba ?* (a. 1620). I. BIANU, D. R. 56. *Iară Buzeștii . . . acest sat . . . l-au ținut în silă și fără dereptate* (a. 1623). id. ib. 87. *Află vreme Ștefan Vodă ca să să curățească de frati-său Iliaș și să ție toată țara însuși.* URECHE, L. 76. *Nemții . . . au luat de la unguri jumătate de țara ungurească de sus și o țin și pînă astăzi.* SIMION DASC., LET. 113. *Țarigradul și cîte țări țin turcii în ceasta parte de lume, care să cheamă Evropa.* M. COSTIN, O. 260. *Leon . . . ținea neharnic împărățiia Ț[a]rigradului.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 109r/35. *Datiia zic cea veche, pre care acmu să știe că o țin năroadele ghepidilor.* CANTEMIR, HR. 78. *Crăimea aceea ce țin comanii.* ȘINCAI, HR. I, 280/38. *Nu puține ginte slovenești venind cu avarii, pănă au ținut avarii Dachia, în toată Dachia au lăcuit.* MAIOR, IST. 185/19, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Ținutul fu al nostru cîndva . . . Pămînt și mare Cu care drept le țineți? Cu dreptul celui tare !* EFTIMIU, C. 39. ✦ (Astăzi popular; complementul indică poziții strategice) A apăra de invazia dușmanului, a opri (cu armele) intrarea într-un loc. *Trimisără partea cea de oaste ci era cu savromații . . . ; o trimisără la ioni cum să vorovască cu dînșii, carii țineа podul Dunării.* HERODOT², 231. *Și stau păn-acmu la noiemvrie tot pe marginea țării lor, unii pre la Poltava, unii pre la Harcov . . . Iar din Azac n-au ieșit, tot îl țin.* NECULCE, L. 343. *Iar mai vîrtos armătura toată A lui Argineanu n-au vrut să ție Nici o minută locul, ci . . . Merseră care încătro în răsipă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 206. *Armata grecească pornește spre Slatina ca să ție valea Oltului în contra lui Hagi Ahmet aga.* GHICA, S. 114. *Au sosit vremea de an, Să ținem codrii și valea Noi vitejii amîndoi. La neferi să-nchidem calea, Să dăm groaza prin ciocoi !* ALECSANDRI, P. I, 63. *Nimenea nu s-afla . . . Să se ducă Să-l aducă, Făr' de numai trei beșlii, Care țin raiaua-n Dii.* TEODORESCU, P. P. 606. *Ține tu marginile, Să bat eu mijloacele.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 119. ✦ (Învechit) A avea în puterea sa, a pune stăpînire pe cineva sau ceva; a stăpîni. *Vrăjmașii miei sufletul mieu țirură.* PSALT. 23. *Ce țire* (biruitoriulu C², H, aceluia ce stăpîniaște D) *cu vîrtutea sa veacurile.* ib. 123. *Și aducea lui toți bolnavii, în multe chipure bolele, și cu chinure ținuți de draci.* EV. SL.-ROM. 126/19. *Se voiniceaște lu chesariu . . . ce ține lumea.* CORESI, EV. 228. *Sosim la vamele acealea ce țin căile și opresc pre ceia ce să suie.* VARLAAM, C. 381. *Taina cununiei . . . o ține beseарica.* PRAV. 132. *De Dumnezeu ținut.* ST. LEX. 176/2. *Sf[î]ntului d[u]h depreunî ține toate vădzutele și nevădzutele.* MOLITVENIC (sec. XVII), 303. *Țiind toate și cuprinzînd ca un D[u]mnezeu adevăra[t] și împăra[t].* MINEIUL (1776), 97r²/26. *Apele-atitor vîltori vuitoare prin vaduri grozave Charon le ține, luntrașul zbîrlit în vestminte murdare.* COȘBUC, AE. 112. *Și el se va mîntui sus, înaintea strălucirii cerurilor, de unde se revarsă nețărmurita bunătate a Celui ce ține toate.* FURTUNĂ, V. 19. ◇ Fig. *Amorul îi ținea pieptul, nicidecum nu-l mai slăbea.* PANN, E. I, 4/21. ◇ (Și astăzi; subiectul indică dureri fizice, boli, stări sufletești, sentimente etc.; de obicei cu determinări temporale) *Că mă țînură realele cîte nu avea număr.* PSALT. HUR. 34r/24. *Țirură-me* (cuprinsără-mă D) *durerile morții.* PSALT. 25. *Tu ești fugire mie de scîrbi ce me țirură* (ce mă împregiură D). ib. 55. *De vor fi și nescari nevoi țiind pre noi, cuviință ne iaste a face cinste mai vîrtos de toate duhovnicilor.* CORESI, EV. 306. *Scîrbe mă țin, a răbda nu pociu de săgetătura drăcească.* PARACLIS (1639), 247. *Tu ești scăparea mea de scîrbile cele ce mă țînură* (a. 1710). GCR I, 365/32. *Ce negrijă acum te ține, o, tată?* BUDAI-DELEANU, Ț. 76. *De-l vor ținea îndelung frigurile, capătă oarece umflătură.* CALENDARIU (1814), 162/11. *S-au cuprins de un somn dulce, care le-au ținut pînă a doua zi.* DRĂGHICI, R. 138/19. *Sărmana copilă! . . . mult o ține* [nebunia] *cînd o apucă?* ALECSANDRI, T. 521. *Ei cerură să se dezbrace chiar de cămăși . . ., mai întîi nu se supuseră, ținute de rușine, dar beduinii le tăiară cămășile după ele.* BOLINTINEANU, O. 301. *Tusea îl apucă mai des și-l ține mai mult.* DELAVRANCEA, ap. TDRG, cf. CADE. *Fiori din tălpi la creștet mă*

ţin şi mă cuprind. PILIAT, P. 28. *Răcoarea nopţii şi mişcarea îl făcură pe Ilie să simtă iar durerea din umăr. Îl ţinea, parcă îi prinsese spinarea.* PREDA, D. 227. *Pe bietul Zorilă îl coprinse . . . frica . . ., dar nu-l ţinu mult.* STĂNCESCU, B. 93. *Baliga se coace . . . Şi se pune pe partea bolnavă sau unde ţine pe om junghiul.* ŞEZ. III, 194. *Cînd ţi-o fi pînea mai bună, Să te ţie boala-o lună.* BIBICESCU, P. P. 145, cf. ALR II 2 205/36. ✧ (Subiectul logic indică dureri fizice, boli, stări sufleteşti, sentimente etc.) *Aceaia de dracul hitleanul cuprinşi sînt şi ţinuţi.* CORESI, EV. 82. *Şi cine deştingea după clătitul apeei sănătoşiia-se de toate boalele ce era ţinut.* id. ib. 142. *Nu-l poate purta diavolul pre voia sa, nice-l poate mîna în păcate, căci că iaste* [omul] *ţinut de frica lui Dumnedzău şi oprit de învăţătura lui.* VARLAAM, C. 16. ✧ (Cu subiectul logic neexprimat) *Grăi Domnul că „n-au murit, ce doarme". Rîseră cei ce auziră . . . că* [fata lui Iair] *„n-au murit, ce ţinută au fost".* CORESI, EV. 385. *El i-au răspuns că tare i-i rău şi de l-a ţinea mult aşa, apoi . . . trebuie să moară.* SBIERA, P. 131.

5. (Complementul indică un loc, o poziţie, o situaţie) A ocupa **(I 3)**. *Fietecare în partea împăratului său . . . locul cel mai de frunte şi stepăna cea mai denainte ţinea.* CANTEMIR, I. I. I, 32. *Otoman . . . ţinea rangul cel dintîi între principii ce era supuşi la Aladin.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *Dascălul Andrei să ţie strana besearicii cea dreaptă la cîntare* (a. 1796). IORGA, S. D. XII, 192. *Să-i dea afară, ca pe unii ce ţin locul fără treabă* (a. 1803). URICARIUL, III, 29. *Ca un inel strălucitor el* [omul] *ţine mijlocul lanţului celui nemărginit al fiinţelor.* MARCOVICI, C. 11/10. *Între . . . dobitoace şi omul ţine o treaptă.* CONACHI, P. 260. *Interesele materiale ţin astăzi cel întîi loc în viaţa populilor* (a. 1855). PLR I, 158, cf. POLIZU. *Loc puţin eu ţin în lume, Rău puţin eu pot să fac.* BOLINTINEANU, O. 57. *Fiecare din noi să ne ţinem locul împrejurul carului lui de triumf, fără să căutăm a lua cumva loc alături de el în car.* CARAGIALE, O. VII, 430. ✧ Expr. **A ţine loc de . . .** = a fi întrebuinţat ca . . ., a servi drept . . . *La unele* [vietăţi] *sprinteneala cumpăneşte slăbiciune, Iar la altele vîrtutea ţine loc de-nţelepciune.* CONACHI, P. 267. *Să privim acum şi la sărăcia iluminată de razele unei lumînări de seu, băgate în gîtul unui clondir, ce ţinea loc de sfeşnic.* EMINESCU, P. L. 32. *Fumigaţia cu sămînţă de cînepă . . . ca un fel de narcotizare specială, ţinînd loc de beţie.* PÂRVAN, G. 145. *Îi făcea pască, . . . groasă de două degete, ca să ţină loc şi de cozonac la sărbătorile Paştilor.* BRĂESCU, A. 124. *Să nu poată O umbră între noi să se strecoare Şi astfel să-mi întunece c-o pată Surîsul care-mi ţine loc de soare.* ISANOS, V. 290, cf. ŞEZ. III, 84. **A ţine locul** (cuiva sau a ceva) = a înlocui pe cineva sau ceva. *După aceea se duce de-i ţine locul lîngă frumoasa greacă.* FILIMON, O. I, 129. *Jocul cărţilor ţine locul conversaţiei spirituale.* BOLINTINEANU, O. 288. *Din acest şir lasă pe unul să-ţi ţie locul.* EMINESCU, P. L. 41, cf. BARCIANU. *Grozavele cromolitografii ţin locul tablourilor de artă* (a. 1895). PLR I, 437. *Planta zisă în Deltă paşă . . . ţine locul în apele noastre vestitelor alge marine.* SIMIONESCU, FL. 265, cf. CADE, DL, DM. *Zici că ai lăsat soarele să-mi ţină locul.* SORESCU, D. 124, cf. DOINAŞ, A. P. 31, V. BREBAN, D.

6. (Complementul indică o funcţie, o dregătorie, o demnitate etc.) A avea sub conducerea, direcţiunea sau administraţia sa; a deţine. *Atunce au fost vameş Alexa şi Manea . . . Şi într-acela anu ce au ţinut ei vama, fost-au pace prespre toată vreamea* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 179. *Au ţinut scaunul păn la venirea lui Aron Vodă.* URECHE, L. 209. *Şi cîte diregătorii la margine, tot grecii le ţinea, iar boierii de ţară era numai cu numele, că la nemică nu-i mai întreba.* NECULCE, L. 320. *Iaste protopop în protopopia lui, ţinută . . . mai nainte de dizmembraţia legii* (a. 1763). IORGA, S. D. IV, 93. *Toţi . . . îndemnară pe Mihai ca să ţină domnia acestei ţări, fiind numai tributară către împăratul.* BĂLCESCU, M. V. 412. *Mă rog, cine ţine poştele ?* ALECSANDRI, T. 397. *Ţine un rol la teatru.* ap. CADE. ✧ Absol. *Atunce au fost vameş Alexa şi Manea şi au ţinut ei pînă la anul* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 179. *Fu vîdica*[t] *patriarh Ţ*[a]*rigradului, ş-au ţinut 11 ai.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 78r/28. ✧ Refl. pas. *Vama ţărîei Moldoveei purura să înceape dentru august 15 dzile şi să ţine prespre anu* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 179. ✧ Expr. **A ţine socoteala** (sau **socotelile**) = a însemna veniturile şi cheltuielile, a avea în grijă evidenţa banilor. *Socotelile . . . trebuiesc ţinute cu cea mai mare dreptate.* I. IONESCU, C. 247/6. *Ţiindu-se socotelile după chipul ce s-au zis, vistierul . . . va supune Domnului . . . bilanţ.* REGUL. ORG. 71/9. *De cînd mi-au venit băieţii de la învăţătură, îmi ţin socoteala ban cu ban şi huzuresc de bine.* CREANGĂ, A. 18. **A-i ţine socoteala** (sau **seama, răboj**) = a păstra evidenţa unor date, a unor întîmplări etc. *Mai are încă vreo şase luni, răspunse Hubăr. — Aşi ! Parcă-i mai ţine cineva socoteala ! ?* SLAVICI, O. II, 110. *Ţin răboj în duh arhaic, Număr ca ciobanul Cîte-s albe, cîte-s negre.* BLAGA, POEZII, 368. *De-atunci înainte n-am mai ţinut seama ce-a adus fiecare.* TUDORAN, O. 104. **A ţine socoteală** (sau **seamă, seama**) **de . . .** = a avea în vedere ceva sau pe cineva, a lua în considerare; a urma întocmai, a respecta. *Voim a ţine seamă de greutăţile particulare ale fiecăreia* (a. 1855). PLR I, 158. *Atît criticii, cît şi poeţii trebuie să ţină socoteală de aceasta* (a. 1880). ib. 341. *Dacă n-am ţinut samă de vorbele lui, am ajuns slugă la dîrloagă.* CREANGĂ, P. 212. *Hubăr însă nu ţinu seamă de întreruperea aceasta.* SLAVICI, O. II, 133. *Trebuie să ţinem seamă şi de greutăţile cu cari a avut să lupte* (a. 1887). PLR I, 353. *Vom ţine în toate lucrările noastre seamă de gustul poporului* (a. 1894). ib. 431. *A gîndi numai fără a ţine socoteală de întreaga gamă a vieţii este un viţiu* (a. 1897). ib. 468. *Se măritase după un om cumsecade . . ., dar ce folos că ea nu ţinea nici o samă de bărbat.* SĂM. I, 120. *E banul Severinului . . . — Ce-mi pasă ! Clara doamna-s eu ! . . . Ce ? nu mai ţine seamă de porunca mea ?* DAVILA, V. V. 69. *De astăzi înainte trebuie să ţinem samă de regulile higienice în toate lucrurile.* PĂTRĂŞCANU, S. A. 119. *Geto-dacii în toate timpurile ţinuseră seamă de progresele tactice şi strategice ale vecinilor.* PÂRVAN, G. 150, cf. CADE. *Există deci o psihologie a meseriei care trece peste particularităţile etnice . . . Arta ţine seamă de ea.* LOVINESCU, S. I, 318. *În lucrarea sa recentă . . . ne face unele obiecţiuni, de care vom căuta să ţinem seama.* PARHON, O. A. I, 27. *Nimeni n-a ţinut socoteală de cum şi în ce fel munceşte.* V. ROM. aprilie 1955, 175. *Nu mai putea să ţină seama de prezenţa doamnelor.* VINEA, L. I, 406. *Trebuie să ţinem seama de aceste declaraţii.* PANAITESCU, O. Ţ. 119. *Nu ţine seama de frecvenţa cuvintelor.* IST. L. ROM. I, 57. *Vom ţine seama de această imposibilitate.* BĂNULESCU, I. 95. *Spiţerul nu a ţinut seama de porunca stăpînirii.* G. BARBU, A. V. 240. *Trebuie să ţinem seama de momentul istoric.* V. ROM. aprilie 1970, 119. *El au început a nu ţine seamă nici de oameni, nici de Dumnezeu.* SBIERA, P. 149. *Dumnezeu ţ-ajute cu cele bune . . . şi ţine samă de cuvîntul meu.* VASILIU, P. L. 95. *Tat-al mieu nu prea ţînu socotială dă noi.* T. DIAL. M. I, 207. (Refl. pas.) *Să se ţină pe deplin seama de voinţele ctitorilor.* ODOBESCU, S. II, 50. *De protestele deznădăjduite ale lumii civilizate nu s-a ţinut seamă.* BOGZA, A. Î. 636. *De celelalte evenimente ale trecutului nu se mai ţine seama.* MIHĂESCU, D. A. 23. **A ţine socoteală** (sau **seamă**) **că . . .** = a avea în vedere că . . . *Nu ţine însă socoteală Că-s mulţi chemaţi, puţini aleşi.* VLAHUŢĂ,

S. A. I, 24. *Deduce toate actele noastre din o lume abstractă, fără să ție seamă că ... ele sînt rezultatul firei noastre* (a. 1897). PLR I, 468. *Ținînd seama că în antichitate raportul aur-argint era de 1/12, observăm că legendara bogăție a căpeteniilor trace era o realitate.* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 39. *Ține socoteală că eu te-aș împușca acu.* T. DIAL. M. II, 528. (Refl. pas.) *Să să ție samă c-au dat jărtvă de-au tămîiat idolii.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130v/36. (Învechit și regional) **A-i ține** (cuiva) **în seamă** (ceva) = a-i lua (cuiva) în considerare (ceva). *Oricîte tocmeale va face cu cineva ..., toate sînt stricate și fără de ispravă, ca unui om de ocară, ce nu-i ține nime în samă cuvîntul.* PRAV. 170. *Împăratul nu-i ține în samă vorbele.* SEVASTOS, P. 34. *Dar cine îi ținu vorba în seamă?* STĂNCESCU, B. 203. (Refl. pas.) **A i se ține** (cuiva) **în seamă** (ceva) = a i se lua (cuiva) în considerare (ceva). *Am multe de mi s-ar ține în samă, carele nu sînt făr' cale.* ANTIM, P. XXVIII. *De să va scula cineva din neamuri sau răzeșii aceluia ce au zălojit, pentru ca să răscumpere, să nu li se ție în samă.* SOB. HRIS. 22. *Cărăușii ce aduc vin, la o bute de vin să li se ție în samă din țănchiul vasului atît pentru scădere, cît și pentru băutul lui* (începutul sec. XIX). URICARIUL, IV, 202/20. *Tot ce-aș vrea ca mîngîiere într-a mea dezmoștenire E să mi se țină-n seamă că am plîns ș-am suferit.* MACEDONSKI, O. I, 11. **A (nu) ține în seamă** (sau **nici într-o seamă** ori **la nici o seamă**) = a (nu) lua în considerație; a (nu) recunoaște. *Și Neculai Vodă n-au vrut să ție în samă nice un ban dentr-acea orînduială, nice ce-u dat la Mihai Vodă.* NECULCE, L. 194. *Cuvîntul femeii înaintea bărbatului nu va fi ținut la nici o seamă.* SEVASTOS, N. 260. *Ce mici și nevrednice de ținut în seamă ți se înfățișează toate frămîntările și netrebniciile vieții.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 156. (Refl. pas.) *Cîte pecetluiri au arătatu a dumisale ..., toate s-au ținut în samă* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 180. *Vînzarea ... pentru cei nevîrstnici nu să ține nici într-o seamă.* PRAVILA (1814), 46/10. *Mărturisirea unui martur singur nu să ține în seamă.* ib. 74/8. *Această parte de oameni se va ținea în seamă la următorul soroc de luare în slujbă.* REGULAMENT, 10/1. *De voi cădea, să va ținea în seamă c-am cîștigat și voi beți pentru odihna sufletului meu.* MOZAICUL (1839), 491/11. **A-i ține** (cuiva) **toate în seamă** = a avea evidența faptelor cuiva. *Mie soacra nu mi-e mamă, Ca să-mi ție toate-n samă.* FOLC. MOLD. I, 134. **A ține casa** = a îndeplini funcția de casier. Cf. POLIZU. *Apoi lua banii și îi dedea mumei sale, care ținea casa.* SLAVICI, O. II, 24, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL. **A ține contabilitatea** = a îndeplini funcția de contabil. Cf. SCRIBAN, D. **A ține registrele** (sau **catastifele, listele** etc.) = a fi însărcinat cu evidența registrelor, listelor etc. Cf. POLIZU, CADE. *Ai cercetat ... listele ce le țin ca să nu fie încurcătură.* BARBU, PRINC. 178. **A ține cont de** (ceva) v. cont. **A ține jurnal** = a însemna zilnic evenimente, cheltuieli, activități etc. *Va ținea jurnal, după orînduială, de toate lucrările sale.* REGUL. ORG. 18/26. (Învechit) **A ține foale de ...** = a face listă cu ... *Sfatul orășenesc ... este dator să ție cu scumpătate foaie de toți lăcuitorii orașului cari vor fi destoinici a fi alegători sau deputați.* REGUL. ORG. 161/16. **A ține evidența** = a înregistra situația bunurilor, lucrărilor și persoanelor legate de o anumită activitate. Cf. DL. **A ține (registrele, dosarele** etc.) **la zi** = a însemna cu regularitate, în fiecare zi, schimbările survenite față de situația cuprinsă într-un registru, într-un dosar etc. *La noi, urmă notarul, saltarele sînt goale, registrele ținute la zi.* SADOVEANU, O. XIV, 204.

7. A avea (pe cineva) în serviciul său, a avea (pe cineva) în casa sa într-o anumită calitate. *Mihaiu Vodă, dec-au spartu țeara, elu acum va să fugă cu acei hoți ci ține* (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 112. *Sluga sa și pre cela ce-l ține fecior de suflet.* PRAV. 105. *Hotru se cheamă cela ce are muieri la casa lui, de le ține pentru dobînda lui.* ib. 171. *Să fie volnic cu această carte a domniii meale să aibă a-și ținerea la schitu lui ... 4 oameni cari sînt fără de bir* (a. 1700). IORGA, S. D. XIV, 4. *Cel ce ține marturi plăteaște și cheltuiala lor.* PRAVILA (1814), 76/10. *Se văzură în stare a ținea lîngă dînșii pe buna văduvă ca pe o mumă.* MOZAICUL (1839), 399/16. *Ea ține oameni care să i le păzească un an.* EMINESCU, P. L. 15. *De ce nu-ți ții o slujnică?* SLAVICI, O. I, 137. *Oană, pe tine te ține deageaba la curte!* DELAVRANCEA, O. II, 13. *A ținut ca director al ephoriei pe repauzatul Maiorescu* (a. 1893). PLR I, 413, cf. CADE. [Boierul] *ținea o mulțime de pușcași, cari cutreierau pădurile și-i grijeau de sălbătăciune pentru masă.* SBIERA, P. 66. *Și eu oi fi boier și mi-oi ținea și eu porcar ca să-mi pască turmele de porci.* id. ib. 251. *Pahon nu s-a mai însurat în veci, ci-și ținea numai găzdoaie.* RETEGANUL, P. V, 15. *Părinții-mi, puțină avere, Mă țineau de-o mîngîiere.* ȘEZ. I, 14.

8. (Popular) A avea de soție (sau, rar, de soț) (pe cineva). *La înviere ... a căruia den cei șaptă* [frați] *va fi muiare, că toți ținură-o.* EV. SL.-ROM. 292/19. *Cînd țin doi frați doo femei.* ST. LEX. 174v2/2. *Andonie ... ține o nepoată de sor a Iorgăi postelnicul* (a. 1662). IORGA, S. D. V, 37. *Acestora amîndurora hatman era Arthomis, carile ținea fata lui Darie.* HERODOT2, 358. *Au ținut Scarlat fata lui Ilieș Vodă celui turcit.* NECULCE, L. 16. *Au ținut-o Constantin stolerul* (a. 1743). URICARIUL, XXIV, 444. *Ferdinandru din Austria, ce ținea pe sora lui Ladislau, cercă să moștenească crăiia.* VĂCĂRESCUL, IST. 261. *Mariei ..., ce au ținut-o Mihalce* (a. 1798). IORGA, S. D. VII, 96, cf. KLEIN, D. 443. *Acum ținea el a șeptea muiere.* BUDAI-DELEANU, Ț. 93, cf. POLIZU, ȘĂINEANU. *Lațco ținu, desigur, pe o româncă, și poate să fi fost și el însurat la coborîrea din Maramureș.* IORGA, C. I. I, 72. *Al doilea fecior, Ștefan, s-a înstrăinat puțin; ține o nemțoaică din Posen.* REBREANU, I. 175, cf. CADE. *Domnul Nicolae Isoftescu era cumnatul lui Marin Isoftescu — țineau două surori.* BRĂESCU, O. A. II, 301, cf. SCRIBAN, D. *Unchiu-meu Voinea Militaru, care o ține pe tușa Sorana.* STANCU, D. 46. *La curte mai aăruse și un fel de cumnat ... O ținea pe sora Haricleiei.* BARBU, PRINC. 110. *Se certaseră, că el mai ținuse o muiere.* SORESCU, L. I., II, 185. *Fiind druid, va trăi după înțelepciunea și legea druizilor. Iar druizii nu țineau decît o femeie.* V. ROM. ianuarie 1970, 13. *E necăjită, ... că-i la fel ca mine, tot o stîrpitură de bărbat ține.* NEAGU, Î. 93. *Cumnatul său ... ținea pe sora lui cea mai mare.* RETEGANUL, P. III, 45. *Au ajuns în sfîrșit la curtea zmeului care ținea de nevastă pe sora lui cea mai mare.* MERA, L. B. 245. *Omului ăluia îi murise fumeia ce dintîi și ținea fumeie de al doilea.* COM. SAT. V, 72. *Mă duceam ... cu bărbatu-mieu dă-l țiu acuma.* T. DIAL. M. I, 261. (Absol.) *Še n-o lăsat Dumnedzău Še-oi iubi să fie-al mieu! Še-o lăsat n-o lăsat bine, Io iubesc și altu ține!* FOLC. OLT.—MUNT. I, 23. ✧ Expr. **A ține** (pe cineva) **fără cunună** = a trăi cu cineva nelegitim, în concubinaj. *Să nu fure ... fete ... spre a le ține fără cunună.* SOB. HRIS. 37. ✦ (Cu complementul „amant", „drăguț", „țiitoare" etc.; uneori construit cu pronumele în dativ) A avea (pe cineva) ca amant, ca iubit. *Era acest domn și curvar. Multe țiitori fete mari ține și apoi le îndzăstra și le mărita.* NECULCE, L. 319. *Țin niște netrebnice libovnice.* IST. AM. 70v/13, cf. VALIAN, V. *Că eu nu sînt învățată Ca să-mi țin drăguț pe plată!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 243. *Măi bărbate, bărbătuț, Lasă-mă să-mi țin drăguț.* MÎNDRESCU, L. P. 106. *În post popa m-o jurat Să nu-mi țin drăguț în sat.* RETEGANUL, CH. 113. *Bade cu ochii de rouă, Nu ținea drăguțe două.* DOINE, 189. *Cu colacu lîngă struț, Ca să nu-mi mai țiu drăguț.* COM. SAT. III, 135, cf. ALR II 4 392/876. *Păcurari cu oi bălușe,*

Nu-ți ține multe mîndruțe. FOLC. TRANSILV. I, 37. ✦ Refl. (Urmat de determinări introduse prin prep. „cu" sau, regional, cu determinarea „laolaltă") A avea (cu cineva) relații de dragoste în afara căsătoriei; a trăi (cu cineva) în concubinaj. *Un cetățean, carele (precum era vestea) se ținea cu muierea lui Busa.* ȘINCAI, HR. I, 113/25, cf. KLEIN, D. 443. *Acela și-au lăsat soția lui și se ținea cu alta străină și căuta a se cununa cu ea.* DIONISIE, C. 233, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU. *Directorului îi mergea numele că se ține cu acea cucoană.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Ei spun așa, că s-a ținut Cu văduva.* COȘBUC, P. I, 243, cf. BARCIANU. *Femeia mea se ține cu logofătul.* SĂM. IV, 89. *Ea-i o blestemată fără pereche ... Dacă a fost ea în stare să se țină pînă și cu practicantul notarului ...* REBREANU, I. 249. *Nu există berărie, Nici regie ... Doar un hoț de cîrciumar, Care are marfă proastă Și-o nevastă Ce se ține c-un jandar!* TOPÎRCEANU, O. A. I, 86. *Ba încă îmi spune în față că m-oi fi ținut și eu cu ea.* BRĂESCU, O. A. II, 307. *S-a ținut cu una din Cergănești.* P. CONSTANT, R. 194. *Știa, ca toată lumea din împrejurimi, că de cîțiva ani Nica se ține cu un flăcău mai tînăr decît ea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 206. *Are și ea un vecin cu care se ține.* STANCU, D. 13. *L-ai cunoscut bătrîn și numai cu păcatul băuturii. Avusese în tinerețe și altul: se ținea cu femei.* PAS, Z. I, 208. *Se ținea cu judecătorii și cu sergenții.* BARBU, G. 264. *Vetina s-a ținut cu tata și-o să mi-l dea în palmă pe Neicu.* NEAGU, Î. 59. *Gurile rele vorbeau că împăratul se ține cu găzdoaia.* RETEGANUL, P. II, 22. *Că mă țiu cu o cătană, Și mă țiu și mă iubesc, că-i cătană-mpărătesc.* BIBICESCU, P. P. 214, cf. GRAIUL, I, 219. *Istina Platoș ... Se ține cu Ștefan Marcu, Lăpădatu.* COM. SAT. II, 39, cf. ALR II 4 392/130, 157, 182. *Fie cît de mititică, De-ar purta-o neica-n circă, Să mă țiu cu ibomnică.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 447. ✧ Intranz. (Regional) *Fata-pădurii o ținut cu oarecare fecior în pădure.* ARH. FOLK. I, 218. *Maria ține cu Ioan.* Com. din FRATA—TURDA. ✧ Expr. (Tranz.) **A ține dragoste cu** (cineva) = a face dragoste cu cineva. *Și nu ți-e păcat să ții dragoste cu toată lumea?* AGÎRBICEANU, S. P. 22.

V. 1. Tranz. A păstra la loc sigur păzind cu grijă, a pune bine; a păstra mai departe în posesia sa; a păstra un lucru într-un anumit loc pentru a-l avea la îndemînă în caz de trebuință; a păstra un anumit timp un lucru primit de la cineva. *Lăsă la mine haina sa și fugind mearse afară. Ținu derept aceaea la sine haina lu Iosif pănă vine domnu-său acasă.* PO 136/6. *Era o besearecă ... și era strînse cărți într-însa ..., a toată lumea filosofii într-înse adunate, de le ținea 4 dascali.* MOXA, 380/11. *Theodora pre ascuns ținea sfintele icoane și se închina lor.* id. ib. 386/13. *Lacomul ... al său ține și altuia nevoiașe să cheltuiască.* VARLAAM, C. 68. *Cela ce va ținea la sine bani răi, știindu-i că sînt răi, să să certe după cum va fi voia giudețului.* PRAV. 79. *Cînd să va afla neștine la vro ucidere fără arme, iară armele va fi dat la altul să i le ție, pentru ... să dzică c-au fost fără arme.* ib. 315. *Să-m ții bine ceastă năframă cu ce iaste într-însă și, cînd voi sosî la-mpăratul, să mi-o dai.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 145^{v}/2, cf. ANON. CAR. *Un lucru ce tu îl ai de-ț iaste de trebuință ține-l și-l păzește bine* (a. 1764). GCR II, 77/28, cf. MOLNAR, D. 300/27. *Dar, fiindcă odată armele am prins, Să le ținem numa dă o tîmplare Cînd doară altă n-am avea scăpare.* BUDAI-DELEANU, Ț. 110, cf. DRLU. *Precum monahul ține la peptu-i scumpe moaște, Așa săpată-n sînu-mi păstrez figura ta.* CREȚEANU, M. 157/23, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Haide, ia-ți-o, dar o ține ca odor din partea mea.* CONTEMPORANUL, I, 568. *Eu nu țin banii în ladă, ci îi bag în negustătorie.* SLAVICI, O. II, 210. *Prometeu ... se apropie de locul unde ținea Joe focul.* ISPIRESCU, U. 87. *Mercur îi duse ... tronișorul sau cutia cu pricina, îl rugă să i-l ție la dînsul pînă s-o întoarce să și-l ia.* id. ib. 94. *Na, Trotușene, inelul pe care-l țin de la Ștefan cel Sfînt.* DELAVRANCEA, O. II, 143. *Ladă brașoveană de ținut zestrea.* SEVASTOS, N. 46. *Țineam pușca la-ndemînă, cu capsa pusă.* LUNGIANU, CL. 109. *Ține banii la bancă.* ap. CADE. *Răpede își scoase inelul din deget și i-l dădu, să i-l țină.* MIRONESCU, S. A. 50. *Păi, le-ar fi trimis el, da a venit un domn ... și a zis să le țină acolo.* SEBASTIAN, T. 54. [Armele] *le ține în cui, deasupra laiței unde doarme.* SADOVEANU, O. VII, 356. *Am ținut banii în ladă.* CĂLINESCU, C. O. 38. *Răposata, cînd trăia, Tot la dînsa le ținea* [cheile]. TEODORESCU, P. P. 625. *Ia cea de sărbători Și-o ține după cuptoriu!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 443. *Copilul nu știa unde țin eu cheile de la cămară.* SBIERA, P. 71. *Găzdoaia împăratului ... ținea cheile pivnițelor și ale cămărilor.* RETEGANUL, P. II, 26. *Apoi trase basmaua de la brîu și i-o dădu, spunîndu-i s-o ție atîrnată în cui.* STĂNCESCU, B. 234. *Și te-o trece ulița ... La mîndruța peste punte, Că ține rachiu de frunte; La mîndruța peste vale, Că ține rachiu tare.* BIBICESCU, P. P. 194. *Piatră scumpă ... e greu a o afla și e și mai greu s-o ai, căci șerpii o țin în mijlocul lor.* COM. SAT. III, 77. *Mă dusei la mîndra mea, O găsii c-o rochie rea; ... Iară cea de sărbători O ținea după cuptori.* ib. V, 76. *Le-o băgat în helești cela a lui. Și li ține acolo.* O. BÎRLEA, A. P. I, 199. *Esti un cufăr acolo ... undi ține ea hainele ei.* T. DIAL. M. II, 445. ✧ Fig. *Muma lui ținea toate cuvintele aceastea întru inima ei.* N. TEST. (1648), 69r/24. *Tu mintea ta o ții în cap doar ca să te strîmbi!* PREDA, M. S. 7. *Bădiță cu cușma lungă, Nu ținea doruțu-n pungă, Ci îl țipă piste oi, Vină sara-n sat la noi.* MÎNDRESCU, L. P. 66. *Vai de mine multe știi, Mult mă mir unde le ții?* DOINE, 18. ✧ Refl. pas. *Să ține vălușu (rîza aia care o spălat vasăli) pînă la Sîmț, ca să s-afumie cu iel.* ARH. FOLK. III, 43. ✧ Expr. (Absol.) (Regional) **Ține în el** (sau **ți în mine, îți în tine** etc.), se spune: **a)** despre un om tăcut care nu-și exteriorizează sentimentele. Cf. CIAUȘANU, GL.; **b)** despre un om discret care știe să păstreze un secret. id. ib. ✦ (Complementul indică alimente) A conserva în bună stare, ferind de alterare. *În spatele casei ..., hambarul pentru ținut bruma de grîu.* STANCU, D. 19. *Să nu le putrezească piersicile și prunele ținute în talaș.* BARBU, PRINC. 17. *Un gospodar s-apucase să-și facă un beci ... pentru ținut zarzavaturi.* ȘEZ. I, 286. ✧ Refl. pas. *Vinul nou nu să ține în foi vechi.* ZANNE, P. IV, 179. ✦ (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A nu scoate, a nu da jos, a păstra asupra sa. *Pe cap ținea foarte înțepat un melon.* CĂLINESCU, C. O. 20. *La masă ..., mirele ține pălăria pe cap.* FRÎNCU — CANDREA, M. 167. ▭ *Ține paltonul pe el chiar și lîngă foc.* ✦ (La jocul de cărți; complementul este „banca", „banii") A mînui suma de bani pusă ca miză la un joc de noroc. *Sînt 100 de galbini în caniotă ... cine-i ține, domnilor?* ALECSANDRI, T. 187. *Jocu se cheamă copcica. Mișu Atu ține banca. Cîștigă, ia banii cu lopățica, pierde, face semn și un băiat al lui aduce banii pe o tavă de argint.* NEAGU, Î. 90. ✦ (Regional; subiectul este „femeia") A purta, a duce sarcina. (Absol.) *Femeia ține nouă luni.* PAMFILE, J. I, 136.

2. Tranz. A opri (ceva) la sine sau pentru sine. *Popa să ție și el ce-au luat sfînta parte și să-ș plea*[c]*e* [c]*apul înnain*[t]*ea sfîntei mease.* CORESI, LIT. 39r/10. *Zise Isav: destule am eu, drag frate, ține ție a tale.* PO 114/11. *Să aibă slobozie a-și ținea olatele și bucatele* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 136. *Sînt 7 învățături sufletești ... carele eu văzîndu-le așa, nu am vrut să le las acoperite, ca să ... le țiu numai pentru mine, ce am vrut să le tipăresc* (a. 1642). GCR I, 94/21, cf. MOLNAR, D. 300/27. *Voinice! — zisă — astă săcurică Poate pe drum îți va prinde bine... — Pretene, ține-ți a ta unealtă!* BUDAI-DELEANU, Ț. 247. *De nu-i fi vîndut vaca, să o vinzi, iar bivălița și vițaoa*

să o ții (a. 1815). IORGA, S. D. XIII, 170. *Constantin îi lasă ... tot răsăritul ..., iară ceilaltă împărăție o ținu pentru sine.* N. STOICA, C. B. 90, cf. DRLU. *Trebuie într-adevăr să-l dea sau să-l ție pentru totdeauna.* MOZAICUL (1838), 35/16. *Unii săriră ca să ajute ... pe Paris ca să-și ție prada.* ISPIRESCU, U. 10. *Dacă la sărbătoare este vreme bună, atunci păpușa o ține învingătorul, dacă este vreme rea, o arde ca să se îndrepte vremea.* COM. SAT. II, 58. *Cele mai multe sculpturi le-am spart. Am ținut numai cîteva ca să încapă într-o trăsură.* VLASIU, D. 170. *E floare, năluca e? ... nu știu: De n-o culeg se strică și moare de o țiu.* PILLAT, P. 96. *Una și-a ținut-o sieși, iar celelalte* [săbii] *le-a dat fraților săi.* id. ib. III, 69. *Tu* [soare] *ai douăzeci și patru de raze, și douăzeci ți le ține ție, și patru să mi le dăruiești mie.* ȘEZ. II, 165. ✦ (Popular; complementul este „soția", „iubita", „soțul", „iubitul") A nu părăsi **(1)**, a nu se despărți de ... *I-ar fi poruncit Cara Georgie mai întîi să părăsească muierea străină și să-și țiie soția lui.* DIONISIE, C. 233. *Bade, mîndruliță ta ... E neagră ca și noaptea ... Iubește-o, bade, ș-o ține, Că-i de gazdă, nu-i ca mine!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 248. ✧ Absol. *Cine iubește și ține, Să-i deie Dumnezeu bine; Cine iubește și lasă, Deie-i Dumnezeu pedeapsă!* id. ib. 281. ✦ (Mai ales construit cu dativul) A rezerva un lucru pentru cineva sau pentru o împrejurare oarecare. Cf. DRLU. *Ține-mi-l, Păstrează-mi pîn' la moarte un suflet de copil.* PILLAT, P. 144. *Uite ce necazuri a avut și taică-tău, cu pămîntul, Ca să vi-l țină. Pe vremea aia pămîntul nu era ca acum Să te strîmbi la el și să nu-ți pese.* SORESCU, L. I. II, 121. *Mîndră, buze marmanzii, Dar pe-a cui seamă le ții?* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 368. *Lelicuța di la belți, Nu da gura pi la tăț. Și mi-o țîni numa mnii.* ȘEZ. IV, 137. *Apoi cealaltă jumătate am ținut-o pentru vremea cînd vei fi bătrîn, tată.* FURTUNĂ, C. 12. *Urda aia ... o ținea pentru iarnă.* T. DIAL. M. I, 295. ✧ Loc. adj. (Regional) **De ținut** = care este destinat unei utilizări viitoare, care este cruțat și păstrat pentru anumite ocazii sau rezervat pentru un anumit scop. Cf. COSTINESCU. *Îmbrăcase costumul de ținut, cusut la comandă, se bărbierise dis-de-dimineață.* CONTEMP. 1955, nr. 476, 3/1. *Cămăși de ținut.* Com. din RĂDĂUȚI, cf. AIR SN IV h 1 156. *Țoale de ținut.* ib. SN IV h 1 156/36, 76. ✦ A reține pe nedrept (ceva). *Să nu mărturisim minciună, ... nici să ținem cuiva simbria lui.* CORESI, EV. 313. *Să-mi scot calabalîcurile mele din căsuță-m, să nu mi le ție oprite* (a. 1827). ȘCHEI, 76. *Începe Toderaș a se ruga de împăratul ... să nu-i țină cu puterea cornul și punga.* RETEGANUL, P. II, 75. *Birău ăl mic îi cîne, Cartea la el că o ține.* DOINE, 241.

3. Tranz. A păstra neschimbat; a nu lăsa să dispară, să se distrugă, să se altereze, să se modifice; a conserva. *Noi le-am lăsat* [unele cuvinte] *cum au fost la izvodul grecesc, văzînd că alte limbi încă le țin așa* (a. 1648). GCR I, 126/17. *Și cei bogați așa să îngroapă: trii zile țiu mortul și întru acestea ... mănîncă și beau și-l plîng.* HERODOT², 257. *Am mers de i-am văzut și-și ținea limba lor.* id. 325. *Numită femeaie ... pînă la bătrîneațe ș-au ținut fecioriia în curățîie.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 13v/15. *Românii ... în suta 5 de la Hristos încă ținea slovele ceale lătinești.* MAIOR, IST. 254/4, cf. DRLU, LB. *Avea cel mai de căpetenie lucru a-și ținea portul său cel vechi.* MOZAICUL (1839), 550/6. *Cărările-acelea ... or ține spre pomenire urmele-nsemnate.* CONACHI, P. 103. *Parfumul lor să-l țină cenușa ei ușoară.* PILLAT, P. 172. (Fig.) *Verde, verde sălcioară, Mariuțo, Marioară, Mai ții gura de-astă vară?* FOLC. OLT. — MUNT. II, 466. ✧ Loc. adj. (Regional) **De ținut** = (despre animale domestice) de prăsilă. Cf. DR. V, 65. ✧ (Complementul indică un abstract) *Voi toți cîți veți nemeri aceaste căzanie, schimbați-vă mintea acea rea carea țineți* (a. 1644). GCR I, 111/14. *Singur H[risto]s au ținut iubirea de striini, cînd au venit la dînsul năroade multe la un loc pustiiu.* CHEIA ÎN. 17r/3. *Iară pre Antonie, de-mi voi ținea mintea, nu-l voi numi patriarh.* MINEIUL (1776), 78r²/33. *Ia aminti sfaturile ei și le ține aceale înlăuntrul inimei tale.* TEODOROVICI, M. 17/4. *Poarta se silește neîncetat spre a ținea cele mai prietenești relații cu curțile streine.* CR (1830), 40¹/1. *Nu mai ține mintea-ntreagă.* HODOȘ, P. P. 38. *Bădișor, de cînd te-ai dus Ți-am ținut dorul ascuns.* FOLC. TRANSILV. II, 67. *Obliceiu aiesta-l ții de la tata și de la strămoși.* AIR II 3 229/250, ib. 3 229/36. *A ține ca calul năravul* (= a nu se putea dezobișnui de o deprindere rea). Cf. ZANNE, P. I, 358. ✧ Expr. **A ține minte** (sau, rar, **în minți, în minte**) = a nu uita, a-și întipări în memorie, a-și aduce aminte de cineva sau ceva. *Care cum au ținut mente* (a. 1516—1536). TEXTE ROM. (XVI), 432. *Tată-său ținea minte acest cuvînt.* PO 128/2. *Țineți mente că asinul am dzis că sintem noi.* VARLAAM, C. 73. *Mulți s-au găsit de-au făcut multe și minunate lucruri în somn, și dacă se deșteapta, nu ținea minte nemecă, ce au făcut.* PRAV. 283. *Toți veți ținea minte cum ne poronceа și ne blăst[ăm]a.* HERODOT², 164. *Învățătura apostolilor ... n-o poate deprinde lesne, nice pot ține minte* (a. 1710). GCR I, 364/2. *Căzuse și iarnă care de multă vreme nu ținea minte oamenii iarnă ca aceasta.* LET. III, 219/6. *Eu nu voiu să-ț mai dau nici o învățătură, căci nu știi să o ții în minte* (a. 1765). GCR II, 78/13. *Întru mînie te-am întors pre tine ... carele nu ții minte răul.* MINEIUL (1776), 158v²/14. *Nu țiu minte, opt au noao gălbiori mi-a dat* (a. 1778). IORGA, S. D. XII, 95. *Și cel 1 îl pune deasupra lui 2 ori îl ține în minte și începe iar de la 6.* AMFILOHIE, E. 16/6, cf. KLEIN, D. 443. *Să le ție mai lesne în minte iubitoriul de învățătură.* MOLNAR, în RET. ROM. 27. *Auzit-am (și țîn minte) odată De la dada, Dumnezeu să-l ierte, Că mare nevoie va să pată Ahăla ... Asupra căruia corbul coboară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 86. *Țiind în minte răul cari (l-au făcut), ... cad în iazărul iadului* (a. 1808). GCR II, 199/37, cf. DRLU. *Am putut să fac niște lucruri ... care nicidecum nu le țiu minte.* HELIADE, AMF. 7/54. *Robinson îl învață niște cuvinte ... care papagalul le ținea minte.* DRĂGHICI, R. 161/29, cf. VALIAN, V. *Mai ții minte ziua-n care a ta față ... au zîmbit?* CONACHI, P. 100, cf. POLIZU. *O, sărmane! ții tu minte cîte-n lume-ai auzit, Ce-ți trecu pe dinainte, cîte singur ai vorbit?* EMINESCU, O. I, 134. *Ține minte foarte bine Tot ce-i spuneți.* id. ib. IV, 534. *Cu mine ți-ai pus boii în jug? Apoi ține minte că ai să-i scoți fără coarne!* CREANGĂ, P. 28. *D-abia mai țin minte.* CARAGIALE, O. III, 2. *El ținea minte ce-i spusese tătîne-său și se silea să-i păzească cuvintele cu sîntenie.* ISPIRESCU, L. 42. *Pragul sfintelor biserici n-am călcat de nu țin minte!* MACEDONSKI, O. I, 11, cf. BARCIANU. *Mai ții-le tu minte oare?* GOGA, P. 34. *Țineți minte cuvintele lui Ștefan care v-a fost baci pînă la adînci bătrînețe.* DELAVRANCEA, A. 122. *Multe lucruri frumoase am învățat, pe care și astăzi le țîn minte.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 176. *Ține minte ce-ți spun.* AGÎRBICEANU, A. 112. *Prea mic cînd a murit ca s-o țin minte.* IBRĂILEANU, A. 13. *Nu țiu minte prin ce împrejurare precisă am ajuns în redacția Epocei.* LOVINESCU, S. I, 56. *Ții minte, tu, iubita mea, O noapte de argint în care Mi-ai arătat pe cer o stea Din Carul Mare?* TOPÎRCEANU, P. O. 243. *Mi-ai rămas dator jumătate de galbăn, ții minte?* BRĂESCU, O. A. II, 74. *Îmi place curajul tău, dar ai să suferi mult, ține minte.* VLASIU, D. 109. *Fiecare își face față din ospătarea unui străin, așa, ca „să-l țină minte".* PRIBEAGUL, P. R. 17. *Badea Toma nu-i mai ține minte numele.* SADOVEANU, O. XIV, 508. *Să ții minte că mi-e dragă*

Miorlăita, care-și bagă Prin cămări, prin așternuturi, Ochi-pueioasă, de te scuturi. I. BARBU, J. S. 144. *Ține minte Că nicăieri n-ai să găsești sandale Frumoase ca piciorul Dumitale.* ARGHEZI, S. V, 44. *Nici nu mai ține minte cum mi-a venit această idee.* CĂLINESCU, C. O. 84. *De ce să te ție minte pe dumneata?* STANCU, D. 259. *Țin minte însă timpul ... cînd ... navigatorul trebuia să stea ... afară, pe pasarelă, în viscol.* TUDORAN, O. 91. *De ani de zile, nici nu mai ține minte de cînd, toate amintirile se rînduiesc în același fel.* T. POPOVICI, SE. 7. *Nu-i mai ține minte numele, da așa trebuie că-i zicea.* NEAGU, Î. 39. *Nu ții minte, frate, Că făceam bucate, Iar tu le cărai La masă de crai?* TEODORESCU, P. P. 418. *Să ții bine minte, fătu-mieu! cînd ți-a fi ție greu vreodată, să cugeți numai la mine!* SBIERA, P. 70. *Nu mai țin minte de cînd nu-mi deteră nici mîncare, nici băutură.* RETEGANUL, P. I, 35. *Doru-i dor și de părinți, Dar nu mult îl ține în mînți.* DOINE, 99. *Cu noi ceva vorbește: Măcar două, trei cuvinte Ca să le ținem în minte.* MARIAN, Î. 114. *Ții tu minte ... pe boierul cel bogat?* ȘEZ. I, 261. *Două vorbe să-i vorbesc, Două vorbe tăinuite, Să le țină mîndra-n minte!* HODOȘ, P. P. 105. *Ții minte cînd era lună, Ne plimbam pe bătătură.* COM. SAT. V, 100, cf. ALR II/I h 153/723, ALR II 3 099/876, ALR SN V h 1 394/182, 682, FOLC. OLT. — MUNT. I, 165. *Da ce mai ții minte-așa toate alea!* T. DIAL. M. II, 786. *Cel ce are să ia pururea ține minte, iar cel ce are să dea nu-și mai aduce aminte.* ZANNE, P. VIII, 740. *O să țin minte și mort* (= n-am să uit niciodată). id. ib. II, 616. (Refl. pas.) *Din generație în generație, de cînd să ține minte.* MOZAICUL (1838), 348/18. *De cînd se ține minte se urmase astfel și cel veșnic îi răsplătise cu toate darurile vieții.* SADOVEANU, O. XII, 190. **(De) să mă ții (sau ținǎ) minte,** se spune pentru a sublinia violența unor acțiuni sau a unor amenințări. *Te izbesc de părete să mă ții minte.* ALR I 1 441/5. ▭ *I-oi spune două, de să mă țină minte.* (Regional) **A da pe ține-minte** = a da pe datorie, pe credit, cuiva de la care nu mai nădăjduiești să iei nimic înapoi; a da în credință, pe veresie. Cf. CIAUȘANU, V. 207, UDRESCU, GL. **A ține mînie** (sau **pizmă, supărare, alean,** rar, **urgie, dușmănie**) (cuiva sau, regional, **pe** cineva, învechit, **asupra** cuiva ori **spre** cineva) = a păstra pentru cineva sentimente de ură, de mînie. *Iară să văm ținea pizmă spre frații noștri, ținea-va și Dumnezeu spre noi.* CORESI, EV. 48, cf. 47. *Ceea ce nu țin mănie și cei drepți să lipăsc de mene.* VARLAAM, C. 265. *Iar Radul Vodă tot ținea pizmă neschimbat pre sfîntul.* GAVRIL, NIF. 47. *Acestuia sv*[î]*nt ținîndu-i pizmă ereticii ... în toate dzîle năvăliia asupra sv*[i]*nțiii sale.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128v/18. *Nu va ține mult mînie* (a. 1760). GCR II, 67/7. *Luptătoriul carele din început ținea vrăjmășie și pizmă neamului nostru.* VARLAAM-IOASAF, 11r/26. *Oară nu va ierta ..., ci va ține mînie asupra unui nenorocit atom!* MARCOVICI, D. 443/17. *Singur ține mînie întruna el lui Odisseus.* EMINESCU, O. IV, 515. *Eu n-am putut să țin mînie, Că n-am avut, părinte, cui.* COȘBUC, P. I, 199. *Ea știe Că, dacă-i ceri iertare, tu nu-i mai ții mînie.* id. S. 100, cf. BARCIANU. *Îl cuprinse mila de vecina lui și ar fi alergat în grabă, dacă ar fi știut că ea nu mai ține supărarea.* DUNĂREANU, CH. 75. *Și joacă care cum știe Și mînie să nu ție.* PÎRVESCU, C. 45. *Fumeia aceea ținea urgie pe copchii ăia.* COM. SAT. V, 72. *Cîte-s de la noi la deal Toate țin pe mine-alean.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 68. *Nu ținea lungă mînie.* SEVASTOS, C. 149. *Tu ții urgii pi mini.* ALR II 3 712/537, ib. 3 712/386. *Îi ține alean.* ALR II 4 410/64. *Ține dușmănie.* ib. 4 410/833, ib. 4 410/95, 235, 279, 310, 316, 362, 537, 551, ALR II/95. *Și Marița să nu știe, C-aude și se mînie. Și ține multă mînie.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 484. **A-i ține credință** (cuiva) = a-i fi (cuiva) credincios. *Norocul și de astă dată îi ținea credință.* GANE, N. I, 210. **A ține recordul** (sau **un record**) v. record. **A-și ține rangul** = a duce un fel de viață sau a avea un fel de a fi potrivit cu rangul pe care-l ocupă în societate. *Într-o bună zi ... într-o trăsură cu doi cai — fata Eliza știa să-și țină rangul — am trecut prin tîrg.* BRĂESCU, A. 113, cf. SCRIBAN, D., DL. **A-și ține gîndul la** (ceva) = a se gîndi permanent la ceva. *Ți-ai uitat lucrul? — Ba nu mi l-am uitat, tot la el mi-am ținut gîndul.* CONV. LIT. III, 118. (Învechit) **A ține păcatele** (cuiva) = a nu permite ca păcatele cuiva să fie uitate și șterse, a nu ierta păcatele cuiva. *Cui veți lăsa păcatele, lăsate vor fi lor; cui le veți ținea, ținute vor fi.* CORESI, EV. 125, cf. PRAV. GOV., ap. GCR I, 88/4. **A-și ține lucrul (său)** = a-și păstra neschimbate obiceiurile, obișnuințele. *Nicolai Vodă tot ca și în domnia dintăi își ținea lucrul; pe nime din boieri nu credea, ușa lui închisă.* MUSTE, LET. III, 57/11. (Rar) **A ține (la mînă) 1, 2, 3, ... 9,** se spune în limbajul elevilor, în operația de adunare, despre cifrele care nu se scriu sub linia de adunare, ci se reține în memorie pentru operația următoare. *8 și cu 6 fac 14, și cu 4 fac 18. Pune 8 supt linie, în dreptul altui 8, și ține 1.* AMFILOHIE, E. 11/17. *Nu înțelegeam cu nici un chip cum se poate ca, scriind cifrele unele sub altele, să zici: atît și cu atît fac atît, scriem atît și ținem la mînă atît.* PREDA, D. 23. ◇ Refl. *Viața locală, cu bazele ei străvechi, cu formele ei singuratec originale, se mai ține doar ici și colo în fața aprigului vînt de răsturnare și înnoire.* COM. SAT. I, 47. *O seminție de oameni din acest sat ... spun că se trag din .... Transilvania. Soiul li se ține înainte: față gălbăgioasă, ochi tulburi.* ȘEZ. IV, 16. ◇ Refl. pas. *Unde unul trebile direge, Toate merg în bună rînduială; ... Iar domnia mai sigur să ține.* BUDAI-DELEANU, Ț. 341. *Fără el nu s-ar ține orînduiala lucrurilor.* BOLINTINEANU, O. 325. *Parcă știți cu cîtă trudă se ține curățenia.* BRĂESCU, O. A. II, 294. *Nevestele-s bătrîne, Știu dragostea cum se ține; Nu-s ca fetele de proaste, Nu știu dragostea s-o poarte.* DOINE, 246. ✦ (Și cu complementul „viață" sau cu determinarea „în viață") A menține în viață; a lăsa pe cineva să trăiască. *Ținre Domnul toți ce iubesc el și toți greșiții piiarde-i-va.* PSALT. HUR. 122v/16. *Fereaște* (feri-va D, hrăneaște C², *ținre* H) *Domnul toți cei ce iubesc elu.* PSALT. 301. *Ceasta e muiarea lui, mine vor omorî și tine vor ținea.* PO 44/17. *Mai mulți cinstesc folosul de obște decît răsuflarea ce-mi ține viața.* MINEIUL (1776), [prefață] 5/19. *L-au prins și l-au tăiat cu unul dintre feciorii lui, iară celuilalt fecior i-au ținut viața.* ȘINCAI, HR. II, 10/36, cf. DDRF. *Un gînd numai o ține, un gînd neisprăvit: Pe fiu să și-l mai vadă.* COȘBUC, P. II, 190. *Nu doresc de la Dumnezeu să mă țină pînă atunci.* AGÎRBICEANU, S. 155. [Copilul] *numai m-au mai ținut în viață și m-au mîngîiat.* SBIERA, P. 229. *Pînă îi omului bine Nu știn lume cine-l ține.* RETEGANUL, CH. 144. *Bătrînii ... se rugau lui Dumnezeu sfîntu să-i mai ție să-l vadă și om.* STĂNCESCU, B. 312. ◇ (Complementul indică un pom, o plantă etc.) *Tată, atîția ani l-ai ținut* [pomul], ... *mai lasă-l, rogu-te, și anul acesta.* ISPIRESCU, L. 82. ◇ (La imperativ sau conjunctiv, avînd de obicei valoarea unei urări) *Ține-mă, Doamne, încai, Dacă vrei să mai mă ai.* PANN, P. V. I, 102/2. *Alah să te ție!* BOLINTINEANU, O. 37. *Dumnezeu să ne ție, că, cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.* CREANGĂ, P. 199, cf. DELAVRANCEA, S. 225. *Trece bătutura bătrînului, care mormăie scurt „să ne ție Dumnezeu pe toți".* REBREANU, I. 14, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Dă-mi o leacă de făină de mălai. Dumnezeu să te țină.* DAN, U. 103, cf. SCRIBAN, D., JARNÍK — BÎRSEANU, D. 477. *Am auzit că dumneavoastră aveți Niște copii de omenie, Care Dumnezeu să vi-i ție.* MÎNDRESCU, L. P. 196, cf. MARIAN, D. 211. *Ține-mă, Doamne, un an, Să pun mîna pe dușman.* RETEGANUL, CH. 40, cf. DOINE, 156. *Ține-mi, Doamne, ce mi-ai dat: Voinic*

tînăr și curat. BIBICESCU, P. P. 29. *Doamne, ține-mi puicuțu, Că-i micuț, sărăcuțu.* COM. SAT. II, 79. *Ține, Doamne, pe nuna, Să mai cunune una.* ib. III, 39. *Ține, Doamne, părinții, Ca să-și crească copiii.* FOLC. TRANSILV. II, 10. *Ține-mi, Doamne, zilele.* FOLC. OLT. — MUNT. 377, cf. FOLC. MOLD. II, 180, ZANNE, P. VI, 547. ◇ (Urmat de determinări modale) *Dumnezeu să vă ție sănătoși și întru pace bună* (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 113. *Am fost blagoslovită cu șapte băieți ... Dumnezeu să-i ție sănătoși pe toți!* SADOVEANU, O. XIV, 17. *Însoară-te dumneata, Să văd pe cine-i lua? De-i lua una ca mine, Dumnezeu s-o ție bine.* ALECSANDRI, P. P. 329. *Ține-l, Doamne, ca p-o floare, Ca p-o floare mirositoare.* BALADE, I, 406. ✦ (Popular; subiectul indică o plantă, un copac etc.; complementul indică frunze, fructe etc.) A păstra, a menține, a nu lăsa să cadă. *Pînă codru frunza-și ține, Toți voinicii trăiesc bine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 289, cf. RETEGANUL, TR. 34. *Codru-i jelnic ca și mine, Că nici frunza nu și-o ține.* HODOȘ P. P. 154, cf. BIBICESCU, P. P. 165. *Mîndră, cînd ne iubeam noi, Ținea busuiocul foi; Dar de cînd noi ne-am lăsat, Busuiocul s-a uscat.* ȘEZ. V, 93. *Ține-ți, codre, frunza bine, Să nu rămîi ca și mine.* FOLC. TRANSILV. II, 214. *Nu le pute ține părul perele, numa tă pk'ica.* O. BÎRLEA, A. P. II, 95. ◇ Refl. (Despre frunze) *Frunza-n codru cît se ține, Toți voinicii trăiesc bine.* ALECSANDRI, P. P. 287. ✦ (Complementul indică o taină, un secret) A păstra, a nu dezvălui, a nu da pe față, a nu destăinui; a ascunde, a tăinui **(1)**. *Și de aciia i socotiia că vor putea acoperi și a ținea ciudesa, ca nemunuia să nu spuie.* CORESI, EV. 532. *Că un om și nu poate ține taina, dar atîte!* NECULCE, L. 127. *Mătușă-mea n-a putut ținea acea grea încredințare de tăcere.* MOZAICUL (1838), 394/5. *Hotărî ... a ținea această descoperire numai pentru sine.* ib. (1839), 781/25. *Îl puse de se și jure ... că va ține-n sine taina aceasta.* ISPIRESCU, U. 111, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Că doară n-oi fi candriu Nici o taină să nu țiu!* PARASCHIVESCU, C. Ț. 45. *Am să-ți destăinui o mare taină. Cugetul mă îndeamnă ... să n-o mai țiu.* CĂLINESCU, O. IX, 24. *N-am prea ținut secretul.* BARANGA, I. 217. *Mă jur ... că, ținînd taina foarte, Ce-oi auzi de la tine ... n-o să mai știe nime!* TEODORESCU, P. P. 112. *Muierea să ție taina!* STĂNCESCU, B. 72. (Cu complementul subînțeles) *Bărbierul ... ținu o săptămînă, ținu două ...; și să turbeze omul că nu putea spune nimănui ce văzuse el!* ISPIRESCU, U. 112. ◇ Refl. pas. *O taină care s-a ținut ca un sfînt lucru din generație în generație.* MOZAICUL, (1838), 348/18.

4. Tranz. (Folosit și absol.; complementul indică o calitate sau o stare) A păstra vreme mai îndelungată, a nu lăsa să treacă sau să dispară prea repede. *Strălucoarea ... carea-i ținu lumină pre cale.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133v/8. *Către aceea ar mai ajuta trîntorii, ... ținînd mai mare căldură între faguri.* TOMICI, C. A. 24/19, cf. DRLU, LB. *Datoriile milițiii sînt ... a săvîrși slujba înăutru, a ținea liniștea obștii prin orașe și județe.* REGULAMENT, 38/28. *Țiind tot întruna acest umblet iute șasă și șapte zile,* [cămila] *poate să meargă cale de trei sute de leghe.* MN (1836), 117¹/14. *Pămînturile cele lutoase ce din firea lor sînt plecate a ține umezeală prea multă.* I. IONESCU, C. 179/2. *Oamenii domnești, plătiți ca să ție liniștea și să protege pe cei săraci.* FILIMON, O. I, 159. *Vinul ține cald.* DELAVRANCEA, O. II, 171. *Nu ne temem de umbra nimănui și nimănui nu vrem să-i ținem umbră* (a. 1907). PLR I, 245. *Tot salcîmii de odinioară țineau umbră în fața Săcuiului.* PÎRVESCU, C. 54. *A ține mirosul, culoarea.* TDRG. *Nucii bătrîni de lîngă șură țin umbră.* REBREANU, I. 11, cf. CADE. *Nici mînușile nu-mi mai țin nimic.* CAMIL PETRESCU, U. N. 341. *În noaptea asta ne vin mantăile ... Am că-ți opresc și ție una. Una largă și lungă, să-ți țină sald.* SĂHIA, N. 117, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Asta-i sobă bătrînească ... Cînd se încălzește, apoi ține.* SADOVEANU, O. IV, 227. *Tavanul plin de stele, cu boltă joasă ținea răcoare.* BARBU, PRINC. 28. *Mi-ai încurcat părul de-atîta fierbințeală, că îmi ține cald ca o blană.* SORESCU, D. 49. *Trebuie să ții focul mereu sub burta oalei.* id. L. I, 25. *Își prinde cu mîinile piciorul drept de lemn și-l așază pe marginea bărcii, ca să țină mai bine echilibrul lotcii bătute de furtună.* BĂNULESCU, I. 8. *Cu obiele de bumbac, ... că ține la ger mai cald.* TEODORESCU, P. P. 474. *Codrule, frunză rotundă, Pice bruma, nu te-ajungă, Că mi-ai ținut cîndva umbră.* RETEGANUL, CH. 51. *Du-te, bade, și te culcă, Nu-mi ține umbră la furcă.* id. ib. 85. *Las' să mă spună frunza, Că ea mi-a ținut umbra.* DOINE, 41. *Bălaurii, cari poartă norii, au un pieptar, care le ține căldură.* COM. SAT. II, 6. *Strugurii nu sî mai coace, că-i ține umbră.* T. DIAL. M. II, 176. ◇ Expr. (Intranz.) **A(-i) ține** (cuiva) **de cald** = a păstra căldură cuiva, a încălzi pe cineva; a-i fi de folos cuiva, a prinde bine cuiva. V. și cald. Cf. TDRG. *Barem să-l văz* [focul] *cu ochii, că tot îmi ține de cald.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 13. *Mojicul bogat e ca și cîinele lățos care numai lui își ține de cald.* ROMÂNUL, GLUMEȚ, 27, cf. 11, 45. *Hainele împrumutate nu țin de cald.* ZANNE, P. III, 182, cf. 431, I, 368; IV, 461, V, 24, VI, 329. (Intranz.) **A-i ține** (cuiva) **de frig** = a apăra pe cineva de frig. *Fumul îmi ținea ... de frig.* ODOBESCU, S. III, 595. *De frig îmi ține* [cojocul], *dară șede slut de tot.* CONTEMPORANUL, I, 567. *Purta un mundir cu altițe negre, să-i țină de frig.* BARBU, PRINC. 95. (Intranz.) **A-i ține** (cuiva) **de rece** = a răcori (pe cineva). *Rîu îmi ține de rece, Fîntîneaua doru-mi trece.* COM. SAT. III, 135. (Intranz.) **A nu-i ține** (cuiva) **nici de cald, nici de rece** v. rece **(I 1)**. **A ține cumpăt la** (ceva) = a păstra moderație, cumpătare la ceva. *Prahova, să fii cuminte! Ține cumpăt la cuvinte.* COȘBUC, P. I, 165. **A ține sat** (sau, intranz.; **de sat**) v. sat **(1)**. (Intranz.) **A(-i) ține de foame** (cuiva) = a sătura pe cineva, a face să treacă foamea cuiva (pentru un timp mai îndelungat). *Fumul îmi ținea de foame.* ODOBESCU, S. III, 595, cf. CADE. *Trăind în lună și preocupat de abracadabrante idei generale, ce nu țin de foame.* C. PETRESCU, Î. II, 215. *Le toc vrej ... Ca să le ție de foame.* SORESCU, L. I, III, 52, cf. ALR I 781/820. (Intranz.; regional) **A ține bine la rînză** = (despre o mîncare) a sătura, a cădea bine (cuiva). *De-ar fi ... Gloanțele de mămăligă ... să țină bine la rînză.* RETEGANUL, CH. 64. (Intranz.) **A(-i) ține** (cuiva) **de urît** = a sta împreună cu cineva, vorbindu-i, distrîndu-l, pentru a-i alunga urîtul, plictiseala. *Și eu vin ... de urît să-ți țin.* PANN, E. I, 70/6. *Va fi barim o slugă în curte care să ție de urît mă-si, în lipsa lui.* ISPIRESCU, L. 123. *Zi unui copil de casă să-ți ție de urît.* DELAVRANCEA, O. II, 88, cf. ZANNE, P. IV, 117. *Ședeau pe laviță lîngă ea, grăbindu-se să-i țină de urît.* AGÎRBICEANU, S. 22, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A trimis pe băiețelul cel mai mărișor, pe Costică, să mai stea pe la bunică-sa, să-i ție de urît.* REBREANU, R. I, 151. *N-ai să mă refuzi să-mi ții de urît la mîncare.* MIHĂESCU, D. A. 102. *Ține-le de urît pînă ce vor isprăvi treaba.* CĂLINESCU, O. IX, 62. *Să le ție de urît Înger-nalt s-a coborît.* BLAGA, POEZII, 154. *Noi avem să rămînem uitați în lumea noastră, cu păsurile noastre să ne ție de urît.* C. PETRESCU, A. R. 54. *Ții de urît unei femei bolnave.* VINEA, L. I, 221. *Răsunînd pe asfalt, pașii lui îi țineau de urît.* id. ib. II, 159. *Învață pe mama lui Busuioc ... să-l roage să-i lase căței să-i mai ție de urît.* STĂNCESCU, B. 199, cf. 121. (Cu parafrazarea expresiei) *Și de urît tot timpul ea singură își ține.* VOICULESCU, POEZII, I, 64. (Fig.) *Colo sus, culcat pe-o rînă, Stă Negoiul mohorît Cu-a lui negură bătrînă Care-i ține de urît.* TOPÎRCEANU, O. A. 18. **A ține tovărășie** (sau **companie**) (cuiva) = a nu lăsa pe cineva singur; a fi mereu în preajma lui. *Ținea*

tovărășie la masă, permanentul său interlocutor. TEODOREANU, L. 230. *Darul ei atunci este să-ți ținã tovărășie și să te încălzească.* TUDORAN, O. 33. *Dacă vrei, îți țin tovărășie.* NEAGU, Î. 60. (Fig.) *Șoaptele ei cele mai umile se fac auzite și țin tovărășie dorului.* VIANU, L. R. 264.

5. Tranz. (Complementul indică norme, legi, învoieli, angajamente etc.) A păzi cu stricteţe, a împlini întocmai; a respecta **(2)**. *Ținruiu porăncitele tale și mărturia ta.* PSALT. HUR. 109r/19. *Neînțelepții ... cuvintele tale nu țirură* (ferirã v, le ferirî d). PSALT. 266. *Și legătura mea cu voi o voiu ținea* (a. 1560). GCR I, 4/11. *Cinsteaștă tată și muma și se iubești aproapele teu ca sine însăși ... tot aceste am ținut den tinereațele mele.* EV. SL.-ROM. 263/9. *Dereptul Lazar și în vecie viu va fi, căce au păzit ș-au ținut leagea.* CORESI, EV. 98. *Au părăsit toate realele și porîncile lu Dumnezeu tare le-au ținut în viiața sa.* id., în TEXTE ROM. (XVI), 11v/17. *Avraam au îngăduit gl*[a]*sului mieu și au ținut giudecarea mea și porîncile meale, tocmeala mea și leagea mea.* PO 85/27. *Iară aceasta este legătura care voi țineți între mine și între voi.* ib. 54/8. *Pînă cînd nu vreți a ținea porunc̃itele meale și leagea mea?* ib. 234/7. *Iară ce va grăi, scrie și faci pentru nevoia noastră giupînul Bruni, noi ține-vom* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 183. *Jurămîntul nu-ș ținu* (a. 1618). GCR I, 50/33. *Iaste dzisă ... cătră toți carii cred în H*[risto]*s și-i țir leagea.* IEUD, 252/4. *Atăta iaste mai mare minie cătră ceea ... de nu ține credința mirelui său.* VARLAAM, C. 234. *Cade-se să asculte și să se pleace boiarenului și mai marelui nărodului ..., iară ... de va greși și va vătăma foarte mult pe aproapele fieșcui, atunce nu se cade ascultătoriul să ție această ascultare.* PRAV. 276. *Varecine va ținea toată leagea și într-una să va poticni, în toate-i vinovat.* N. TEST. (1648), 177v/1. *Giudațele-ți sînt, Doamne, direapte, ... pentru aceea șerbul tău le ține.* DOSOFTEI, PS. 59/8. *Către stăpînul ... ținîndu-și credința și mintea cea bună.* id. V. S. noiembrie 112v/21. *Dară cu îmbrăcămintele meale să nu greșesc, ce lucruri trebuie să țiu?* (a. 1685). GCR I, 276/5. *Cantemir Vodă n-au ținut parola ... cînd l-au pus domnu.* NECULCE, L. 99, cf. ANON. CAR. *Trei învățături ... vei fi fericit tu de le vei ști a le ținea* (a. 1764). GCR II, 77/22. *Nu-mi zică nime că a lega pace Cu păgînul mai rea treabă este, Fiindcă de multă vreme încoace Credința nu-și ține.* BUDAI-DELEANU, Ț. 300, cf. DRLU, LB. *Îmi voi ține jurămîntul.* HRISOVERGHI, P. 36/4. *Cele mai multe traduceri metrice jărtfesc ... cuprinsul lucrului, numai ca să poată ținea eufonia* (a. 1838). PLR I, 64. *Trebuie să-m țiu făgăduiala.* MOZAICUL (1839), 836/12. *Nu e așa anevoie de a face o revoluție, pe cît e anevoie de a o ține* (a. 1851). PLR I, 143. *Ostenit de furtunoasele cîșlegi ale acestui an, carele nu seamănă a ține toate frumoasele făgăduinți ce bucurase inimile ..., m-am dus spre țară.* RUSSO, S. 166. *Nu m-am înșălat și ț-ai ținut juruința.* NEGRUZZI, T. 19/49, cf. POLIZU. *Convorbirile își pun toată silința a ținea această măsură* (a. 1871). PLR I, 232, cf. COSTINESCU. *Leșii n-au ținut învoiala.* DELAVRANCEA, O. II, 17. *Angajamentele luate de noi vor fi pe viitor ținute în toată puterea lor* (a. 1884). PLR I, 368. *Poporul ține rudenia de sînge pînă la al treilea neam.* SEVASTOS, N. 27. *Însă pentru a-l cunoaște, nu voim a cerceta Virsta lui și meseria, ci de-și ține legea sa Cum stă scris, dacă postește și de s-a spovădit.* I. NEGRUZZI, S. I, 150, cf. BARCIANU. *Eu am demult scriptura mea Și-mi țiu scriptura.* COȘBUC, P. I, 174, cf. TDRG. *După ce-și ținu rămășagul, ieși în drum și porni la vale.* AGÎRBICEANU, S. 114, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu mi-am ținut jurămîntul, din păcate, și, în aceeași toamnă, am luat iar drumul spre Ogra.* VLASIU, A. P. 329. *Sultanul de Argint îi dăruise mult de tot, ținîndu-și făgăduința?* TEODOREANU, L. 265, cf. SCRIBAN, D. *I se pare cu neputință să ție un jurămînt ca acela pe care l-a făcut.* CAMIL PETRESCU, O. II, 29. *Țiganca cu surorile ... izbutiră a da unele îndrumări, ce avea să țină împărăteasa cînd va naște.* RETEGANUL, P. II, 28. *Jurămîntu l-am ținut, P-altu-n lume n-am avut.* HODOȘ, P. P. 117. *De badea nu m-aș lăsa, Că ș-o ținut credința.* DOINE, 47. *A ține prieteșugul ca lupul cu oaia.* ZANNE, P. I, 514. *Am o cătănuță tare, legea ține* (Lacătul). GOROVEI, C. 194. ✧ Absol. *Iară cîți întru credința ceaea dereapta și adeverita sînt păziți și neclătinați au ținut, pre aceia și Hristos mai tare-i întăreaște.* CORESI, EV. 3, cf. 67. *Noao creștinilor iaste tocmită dumineca în locul sîmbeteei, să nu ținem într-una ca jidovii* (a. 1579 — 1580). GCR I, 24/12. *Nește eretici scornisea-se o eresă ... carea au rămas la ... armeani de țin și pînă astăz*[i]. DOSOFTEI, V. S. septembrie 27v/33. *De ce ai făgăduit atît de mult și ții atît de puțin?* GALACTION, O. A. I, 254. *Dar Stăncuța ce-mi făcea? Nouă ani că-mi văduvea, Nici mai mult că nu ținea Și cu altul logodea.* BALADE, III, 307. ✧ Refl. pas. *Porunceaște fiilor lu Israil cum să aducă ție uleiu cumu-i mai curat ... Această slujbă în toată vreamea vieției fiilor lu Israil între toată sămînța lor să se ție.* PO 270/2. *Unde nu iaste leage scrisă, acolo trebuie să îmblăm tot după obiceaiele ceale bătrîne ce s-au ținut pînă aci.* EUSTRATIE, PRAV. 19/7. *Despre rîndul sărbătorilor, cum le-mu datu odată ... așe să se ție* (a. 1675). GCR I, 220/9. *Contractul încheiat cu dumneata se va ținea întocmai.* MOZAICUL (1838), 100/7. *Pravilile și legiuirile ... să fac a se păzi și a să ținea întru toată virtutea lor.* REGUL. ORG. 15/14. *Așa să ținea datina bătrînească, cîn îmflorește mărăcinii începe însămînțatu porumbului.* T. DIAL. M. II, 508. ✧ (În forma negativă a gerunziului) *Pre care așezămînt neținîndu-l turcul la urmă și deschidzînd el războiu cu pricinuiri de alte cereri, l-au bătut Mircea Vodă cu românii.* ZILOT, CRON. 333. ✧ Loc. vb. **A ține post** = a posti. *Și să ne ținem cu usîrdie postul, fraților.* CORESI, EV. 535. *Postorele să le țireți cu m*[i]*lostenie și cu lacrîmi* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 50/14. *Grecii ... ocărăsc pre cei ce au tocmit ... sfinte posturi să le ție creștinii.* MUSTE, LET. III, 20/8. *Ținuse post desăvîrșit întreaga zi.* SADOVEANU, O. XII, 252. *Și mulți nu vor să mai ție posturile cum trebuie.* SORESCU, L. L. I, 79. ✧ Expr. **A (-și) ține cuvîntul** (sau **vorba**, popular, **vorbele**) = a îndeplini o promisiune făcută, a se ține de angajamentul luat. *Nu țin nici ei niciodată cătră creștin cuvîntul dat.* M. COSTIN, O. 285. *Cine făgăduiești în păduri, trebui să ții cuvîntu în cetate* (a. 1779). GCR II, 121/8. *Vezi că-m țiu cuvîntul?* MOZAICUL (1838), 134/25. *Și mi-am ținut cuvîntul.* NEGRUZZI, S. III, 455. *A nu-ți ține cuvîntul cînd nu-ți vine-ndemînă ... Aceasta nu e nobil.* EMINESCU, O. IV, 391. *Să nu credeți că nu mi-am ținut cuvîntul.* CREANGĂ, A. 70. *Dacă vrei să mergi cu mine, eu te iau de soție, numai să-ți ții cuvîntul.* ISPIRESCU, L. 62, cf. 43. *Ercule ... nu-și ținuse cuvîntul.* id. U. 75, cf. ȘĂINEANU, CADE. *De cînd însă trăia alături de Luli, simțea categoric că nu-și mai poate ține cuvîntul.* TEODOREANU, L. 32. *Surda ți-a fost jurămîntul, Căci nu ți-ai ținut cuvîntul.* TEODORESCU, P. P. 328. *Cum îți plîngi păcatele Că n-ai ținut vorbele!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 260. *Boierul ... era gata să-și ție cuvîntul.* SBIERA, P. 145. *Să fii tu ca soarele, Dacă nu ții vorbele!* HODOȘ, P. P. 111. (Cu parafrazarea expresiei) *Iar eu jurămînt ți-oi jura pre sfînt C-oi ținea cuvînt pînă la mormînt.* BUDAI-DELEANU, Ț. 307. **A ține rîndul** v. rînd **(2)**. **A ține pasul** (sau, regional, **pașș**) v. pas[2] **(II 2)**. **A ține pasul** (sau **pas**) **cu ...** v. pas[2] **(II 2)**. **A ține pas cu vremea** (sau **pasul vremii**) = a fi la modă sau în spiritul vremii, a nu rămîne în urmă. *Avea rochii pe care le modifica mereu, să țină pasul vremii.* PAS, Z. I, 90, cf. DEX. **A ține zile** (sau **miercurea, joile, vinerea, vinerile, sîmbetele, soroacele**) (pe cineva) sau **a-i ține** (cuiva)

sîmbăta (sau **sîmbetele, lunile, vinerile)** = a posti (și a nu lucra) în anumite zile, cu un anumit scop (în folosul cuiva, pentru a evita o nenorocire sau pentru a atrage asupra cuiva o nenorocire). *Iară miercurea și venreri să postiți și să le ținreți cu curăție* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 48, cf. HEM 611. *Mai nainte mă sileai tu să fac pomană și să țin soroacele de sufletul lui Dumitru.* CARAGIALE, O. VI, 274. *Se crede că acela ce ține vinerile este scutit de furtuni.* GOROVEI, CR. 355, cf. CADE. *Maico, zile n-ai ținut Și pe mine m-ai vîndut ... În satu cu străinii.* PAULETI, C. 114. *Mult, măicuță, te-am rugat, Rîu de lacrimi am vărsat. Să ții zile pentru mine, Ca să fiu în sat cu tine; Dar tu zile nu ținuși Și departe mă dăduși.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 174, cf. MÎNDRESCU, L. P. 29, ȚIPLEA, P. P. 117, BUD, P. P. 83, ALRT 10, 11. *Și joili le ținem că ie rău dă trăznit.* ALR II/I MN 112, 2 834/762. *Îi ține lunile.* ALR II 4 410/157. *Îi ții sîmbetile sau vinerile să-l blastăm.* ib. 4 410/250. *Oi ține sîmbetile pă el.* ib. 4 410/325. *Îi ține sîmbăta.* ib. 4 410/353, cf. A VI. 16, 26. *Eu țînui vinerile Ca să-l lase frigurile.* FOLC. TRANSILV. I, 68. *Precum țin cîinii vinerea,* se spune despre cineva care face numai lucruri rele. ZANNE, P. I, 387. **A (-i) ține** (cuiva) **sîmbetele** = a pizmui, a urî pe cineva, a-i purta cuiva pică. *Multe dintre paseri ... îi țin pănă și-n ziua de astăzi sîmbetele, adică îl pizmuiesc.* MARIAN, O. I, 308. *Țiganca, care de mult ținea împărătesei sîmbetele, căută toate mijloacele doară-și ajunge mai degrabă scopul.* id. ib. II, 362. (Absol.) **A ține creștinește** (sau **jidovește, elinește, păgînește)** = a respecta preceptele religiei creștine (sau ale celei ebraice, grecești, păgîne etc.). *Nu ținea păgînește cu goții, ce ..., creștinește.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 18^{v}/19. *Aflînd pre mulț, unii jidovește, alții elinește ținînd, și aceia ce ținia jidovește foarte săruta acela gînd și leage.* id. ib. noiembrie 179^{r}/34. **A ține tactul** = a marca, prin mișcări regulate (făcute cu mîna, cu piciorul sau cu o baghetă), accentele unui text scandat, v. tact^{1} **(II 1 b).** Cf. POLIZU. *Sta singură în mijlocul lor și părea că ține tactul.* BOLINTINEANU, O. 298, cf. DDRF. *Iar el, în catedră, ne ținea, dus pe gînduri, tactul cu nuiaua.* I. BOTEZ, B. I, 11. (Prin analogie) *Pristanda ține cu mîna tactul uralelor.* CARAGIALE, O. VI, 169. **A ține măsura** = a respecta cu strictețe măsura unei piese muzicale. ✦ Refl. (Adesea urmat de determinări ca „sfatul", „credința", „porunca", „cuvîntul" etc., introduse prin prep. „de", rar, „la", „cu", învechit, „întru") A nu se îndepărta de..., a nu se abate de la..., a rămîne consecvent cu... *Carel*[e] *dintre noi nu s-ar ținea de acela giudeț, să aibă a da hatalmu 1 000 ug*[ri] (a. 1674). IORGA, S. D. V, 43. *Pănă la sîngele său s-au ținut de credință.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 10^{r}/15. *Iov ...; ferindu-se de tot răul, și încă să ține de nerăutate.* BIBLIA (1688), 363^{2}/44. *Întru aceastea doao porunci, toată leagea și proorocii să țin* (a. 1700—1725). GCR II, 21/18. *Eu mă țin de această socotință.* BUDAI-DELEANU, Ț. 144, cf. LB. *Pe drumul meu m-oi ținea de adevăr pe cît l-am cunoscut și socotesc că nu s-o supăra nimeni.* HELIADE, O. II, 18. *Nu ne-am ținut de făgăduință.* DRĂGHICI, R. 108/29. *Această poezie cu atîta ne este nouă mai binevenită cu cît poetul s-a ținut mai mult de formele vorbirei norodului* (a. 1838). PLR I, 75. *Să ne ținem de limba, de istoria noastră.* KOGĂLNICEANU, S. A. 45, cf. POLIZU. *Apoi să ne și ținem de cele ce le otărîm.* FM (1861), 44. *Nu știu dacă în ziua de astăzi ei se țin de postu mare și de postu Sîn-Petrului.* ALECSANDRI, T. 94. *Care va să zică hatmanul tot se mai ține de jurămîntul pe care l-a făcut cucoanei.* CARAGIALE, O. VI, 425. *Cînd se face vro măcelărire de oameni carii se țin tare de vro cugetare ..., s-a săvărșit una sau mai multe ecatombe.* ISPIRESCU, U. 84. *Mai erau ... cîțiva bărbați cari nu se țineau de zicătoarea „capul plecat nu-l taie sabia".* RĂȘCANU, L. LIII. *Eu mă țin la ce am zis.* DDRF. *S-a mai jurat el și altă dată și nu s-a ținut. Ei! dar acum e altceva.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 55. *Fetele se țin cu sfîntul Anton, sfîntul Pafnutie ajută beților.* BRĂESCU, O. A. II, 329. *Petrea voinicul s-au ținut de sfatul prietenii sale și nu s-au uitat îndărăpt.* SBIERA, P. 28. *Au văzut că el se ține cu tot dinadinsul de ceea ce au spus.* SEVASTOS, P. 83. ✧ Intranz. *Lipovenii ... țin de credința veche.* NEAGU, Î. 25. ✧ Tranz. *Dar dacă aș avea și eu o broască, mai c-aș ținea prinsoarea.* CARAGIALE, O. II, 333. ✧ Fig. *Văratica pădure reînvață fremătarea ... Și crîngul tot se ține de biblicul cuvînt.* PILLAT, P. 63. ✧ Expr. **A se ține de cuvînt** (sau **de vorbă, de parolă, de jurămînt)** = a-și îndeplini o promisiune făcută, a-și respecta angajamentul luat. *Eu m-am ținut de cuvînt precum m-am făgăduit.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 97^{v}/25. *Iarăși se împăca, și da parolă, și mergea unii la alții pănă cînd se ținea de parolă, și iarăși ieși la războiu.* MUSTE, LET. III, 19/18. *M-am ținut de cuvînt și am făcut precum m-am făgăduit.* MINEIUL (1776), 192^{v1}/19. *Sultanul Mehmet..., pentru multa rîvnă ce avea să se ție de cuvînt nesilit..., a dat mult ipolipsis la obște.* VĂCĂRESCUL, IST. 255. *Ocărește pre meșterii cei mincinoși, carii nu să țin de cuvînt* (a. 1812). GCR II, 211/25. *Arvonă (carea iaste ca o închiezășluire pentru ca să se ție părțile de cuvînt).* PRAVILA (1814), 42/14. *Stănică pe la toaca popilor se ținu de vorbă.* PELIMON, I. 152/18. *Ținîndu-se de parola sa regească..., trimite prin mine corpului legislativ adunat salutarea sa.* FM (1861), 105. *Da te-ai ținut de cuvînt, moș Nichifor. — Apoi dă, jupîne, ... vorba-i vorbă.* CREANGĂ, P. 114. *Zeița Vinerea ... se ținu de cuvînt.* ISPIRESCU, U. 10. *Să silească pe Turcia a se ține de cuvînt.* RĂȘCANU, L. XV, cf. ȘĂINEANU. *Te-ai ținut de vorbă, Vlade; ești bun fiu.* DAVILA, V. V. 96. *Și într-adevăr că s-a ținut de cuvînt!* PĂTRĂȘCANU, S. A. 119. *Vezi că nu te ții de cuvînt?* IBRĂILEANU, A. 60. *Numai de s-ar ține croitoreasa de cuvînt, să fie rochia gata în termen.* C. PETRESCU, Î. II, 213. *Ar fi fost de vină soarta că nu s-a ținut de vorbă.* BRĂESCU, O. A. II, 93, cf. SCRIBAN, D. *Supărat și necăjit împăratul, dar trebuia să se țină de vorbă.* RETEGANUL, P. I, 33, cf. II, 26. *Ea se ținuse de vorbă.* STĂNCESCU, B. 157, cf. 257. *Sărăcia s-a ținut de vorbă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 82. *Doar așa s-au învoit, și-apoi și ei se țin „la adecă" de vorbă.* COM. SAT. III, 14. *Iel s-o ținut gi ĵurămînt.* ARH. FOLK, III, 60. *O trăbuit ca să să țină d'e cuvînt.* O. BÎRLEA, A. P. II, 381. (Intranz.) **A ține la vorba sa** = a rămîne nestrămutat într-o hotărîre. *Nu, pe acesta-l voi — zise Făt-Frumos, ținînd la vorba lui.* EMINESCU, P. L. 18. ✦ (Complementul indică sărbători, mai ales religioase, sau anumite zile însemnînd o aniversare) A sărbători, a prăznui, a cinsti o zi prin odihnă, post, rugăciune sau mîncînd și bînd. *Sărbătorile nu le-au ținut* (a. 1815). URICARIUL, II, 233, cf. LB, VALIAN, V. *Ai ținut sărbători multe și nimica n-ai lucrat.* PANN, P. V. I, 140/26, cf. POLIZU. *Triste ca noaptea în iatacul lor, țin pe sfînța vineri de azi.* DELAVRANCEA, O. II, 81, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nevastă-sa ținea toți sfinții, era un fel de calendar.* SORESCU, L. L. I, 7. *Săraci mîndruțele mele! De-ar ținea vreo sărbătoare, Doar scap și eu din prinsoare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 289. *Sînta duminică ... n-au vrut s-o mai ție.* SBIERA, P. 210. *Nu țin oamenii sărbătorile.* ȘEZ. II, 142. *Precum le-a dat Dumnezeu sărbătorile, așa trebuie să le ținem.* FURTUNĂ, V. 86. *Cît ce soarele a asfințit nu mai lucrează, temîndu-se că Sîn-Toaderul descarcă primejdii peste casa care nu-i ține zilele.* COM. SAT. II, 41. *Țin sărbătoare așa că nu lucră nimic ce s-ar face cu sucire sau învîrtire.* ib. V, 3. *O săptămînă-i ținem* [Sîntoaderii]. *Nu lucrăm la lucru muieresc.* ARH. FOLK. III, 43, cf. ALR II/I h 217. *Noi ținem o săptămînă Rusăliili.* ALR II 2 814/769. *Sfîntă Mărina (n-o țin la noi).* ALR II/I MN 113, 2 840/414,

ib. 2 842/605, 705, 987, ib. 2 845/812, ib. 2 850/95, 250, 260, 812. ◇ Absol. *Cela ce va ținea..., și va posti cu curăție, aceluia se va da dulceața raiului* (a. 1550—1600). GCR I, 9/17. *Lunea, marțea n-am lucrat, A ținea n-am apucat.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 425, cf. ALR II/I MN 112, 2 835/95. *Joile și marțili ... după Paște, da acu nu mai ține nimenea.* T. DIAL. M. II, 61. ◇ Refl. pas. *De atunce s-au apucat de să țină această sărbătoare.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 18r/16. *Sf. Haralambie se ține pentru sănătatea vitelor și a oamenilor, dar mai ales femeile nu lucrează nimic în această zi.* MARIAN, S. R. II, 24. *Vinerea nu se coasă, nu se croiește..., se ține, în sfîrșit, ca o zi sfîntă.* ȘEZ. III, 200. *Sărbătoarea „Parilia"... se ține și astăzi în Italia sub numele de „Il natale di Roma".* COM. SAT. III, 23. *Ziua lupului, serbătoare bărbească, se țin trei (3) zile.* ib. V, 1.

6. Refl. și (rar) intranz. (De obicei determinat prin „bine", „tare", dîrz") A se împotrivi, a nu ceda, a nu se lăsa învins sau înduplecat; a rezista **(2)**. *Pentru aceea, vă zicu: țineți-vă tare de nepriiateni, pentru că ... altă oaste nu ne va mai putea sta împotrivă.* HERODOT², 353. *Carele au răbdat multe cazne..., ținînd tare ca un adamant.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 246r/16, cf. KLEIN, D. 443. *Toți cu el aci, păn la răsuflarea din urmă să vor ținea și cetatea sa vor apăra-o.* N. STOICA, C. B. 135, cf. DRLU. *Eu însă o să mă țiu grea; să mă fac că m-am supărat.* HELIADE, AMF. 15/52. *Vom da reguli cum să ne ținem sub boale.* DIETET. 88/4. *Să nădăjduim că se va putea ținea orașul... pînă ce va sosi vremea ca să secere bucatele.* MOZAICUL (1838), 210/6. *Ungurii acum pierduseră bătaia; armia lor în risipă fugea în toate părțile; rezerva singură mai ținea.* BĂLCESCU, M. V. 317. *Deși ca pe o tînără amorul m-a săjetat, Dar mă voi ținea vitează, cum și pîn-acum am stat.* PANN, E. I, 96/16, cf. POLIZU. *Negustorul bea și-mbie pe tînăr, și tînărul, voinic, se ține bine.* CARAGIALE, O. I, 220. *Începu să-l iscodească în fel și chip pe Irimie, dar omul se ținea bine.* AGÎRBICEANU, S. 157. *M-am ținut bine să nu tresar.* VOICULESCU, P. I, 77. *Intrară în șir, în vad ... Apa venea tare și se izbea în pîntecele cailor cu vuiet. Caii pășeau cuminți și se țineau bine.* SADOVEANU, O. I, 203. *Deși hărțuiți ziua și noaptea de arapi, ei au ținut pînă toamna.* OȚETEA, T. V. 97. *Trebuie să mă țin tare, să mă bucur de viață pînă la ultima clipă.* STANCU, D. 309. *Ai făcut bine că te-ai ținut tare în situația asta.* PREDA, D. 136. *S-a ținut tare pînă aproape de sat.* SORESCU, L. L. III, 121. *Să nu te sinchisești că sînt bătrîn... Dar nici o grijă, tot mă țin eu tare.* V. ROM. august 1966, 6. *Vecinul, om răbdător și hîtru, s-a ținut tare.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 451. *Dalbeștenii de felul lor se țin cam dîrji în apărarea drepturilor.* ȘEZ. IV, 17. *Te-a cuprinde o sete în care vei crede că ți se mistuiesc toate măruntaiele, dar tu te ține în puteре și să nu te încumeți a bea un strop de apă, că, de-i face-o aceasta, ești pierdut!* MERA, L. B. 204. *Zmău s-o ținu' tare; c-o fa cu cinsprece capuri amu.* O. BÎRLEA, A. P. I, 375. ◇ (La conjunctiv, pers. 2 sg., cu valoare de imperativ impersonal și cu rol stilistic) *Trecea cît trecea, se stăpînea lumea cîteva secunde și iar pufnea ori cineva din public, ori chiar un actor, și să te ții apoi!* CARAGIALE, O. I, 3. ◇ (La imperativ sau la conjunctiv, pers. 2 sg., rar, pers. 3, de obicei urmat de adv. „bine"; ca formulă de încurajare, de îndemn sau de amenințare) *Ține-te, săracă Moldovă, de acmu înainte de jac și mîncari!* NECULCE, L. 100. *Dar fiți bărbați și vă țineți bine.* BUDAI-DELEANU, Ț. 204. *Începe a striga: ... Măi, iaca lupul! după el, ține-te bine, să-l prindem.* ȚICHINDEAL, F. 108/9, cf. 46/11. *Țin'te bine, arhon postelnice!* FILIMON, O. I, 170. *De-acum te ține bine, C-a să fie rău de tine!* ALECSANDRI, T. 792, cf. 920. *Acum ține-te bine și de aci înainte!* ODOBESCU, S. III, 63. *Ține-te bine și nu te teme.* GANE, N. III, 18. *Dacă asemenea flăcări s-or întoarce în favoarea patriei, să te ții bine, Doria!* I. NEGRUZZI, S. V, 367. *El a crezut că nu se poate, Și iacă poți! Dar să te ții!* COȘBUC, P. I, 88. *Să se țină bine de aici înainte țopîrlanii, am să-i calicesc pe toți.* ap. TDRG. *Țin'te bine, părinte!* DELAVRANCEA, O. II, 332. *A copt lelea Ana de trei ori, dar să se țină! Nu știu dacă i-or ajunge.* AGÎRBICEANU, S. 124, cf. CADE. *Vrei să-mi dai pe Cosînzeana ori în săbii să ne tăiem? Țin'te, Zmeule, că-s gata: nu te temi și nu mă tem!* EFTIMIU, Î. 119. *Badiule, te ține bine, Că urdia-ntreagă vine!* ALECSANDRI, P. P. 124. *Ni, mă, ursu! Țin'te, mă! Prinde-l mă!* T. DIAL. M. II, 203. *Ține-te, Stane, că-i noaptea mare.* ZANNE, P. VI, 315. ◇ (Familiar; la conjunctiv sau la imperativ, pers. 2 sg., urmat de un substantiv, accentuează calitatea sau sugerează intensitatea unei acțiuni) *După aia, ține-te tămbălău trei luni de zile pe la Văcărești, pe la instrucție, pe la jurați... Pe Mișu l-a achitat.* CARAGIALE, O. VI, 521. *Să fi văzut jocuri... Și țin'te, neică, Învîrteli și chiuituri.* SĂM. III, 716. *El se aruncă pe cal și să te ții sfărîitură de copite.* STĂNCESCU, B. 294. *Să te ții fugă! Să te ții ceartă! Să te ții chef!* UDRESCU, GL. ◇ Expr. **A se ține gata** = a sta pregătit (pentru a face ceva). *Am s-anunț pe Gusti să se țină gata a veni să te vază îndată după sosirea ta.* CARAGIALE, O. VII, 262. *Ține-te, stăpîne, gata, că iată se apropie Gheonoaia.* ISPIRESCU, L. 4. *Dete poruncă fiecărei cete care și pe unde să se țină gata.* id. M. V. 37. **Ține, măi!** (sau **hăi!, ha!**), formulă cu care se alungă cîinii sau lupii. *„Ține, măi!!"... strigă atunce și pe gard se acăță, Strigă cîinii și pre socri arătîndu-i, amuță... „Ține, măi și nea, hărămuri", de pe gard la ei striga.* CONTEMPORANUL, I, 199. *Deodată și stăpînii tot cu cîinii amuțînd, Înspre dînșii* [înspre lupi] *vin la fugă și tot „ține, măi" strigînd.* ib. 686, cf. ȘEZ. III, 189. **Ține-te, pîrleo!** (sau **bălete!**) sau **să te ții, pîrleo!**, formulă folosită pentru a intensifica acțiunea exprimată de verbul propoziției pe care o însoțește. V. și pîrlea. *O luaiu la picior prin crîng, și-apoi țin'te, pîrleo, de îmi sfîrăia călcîiele.* GORJAN, H. I, 107/30. *D-or mai hi-ntr-însa și oameni leneși, stricați, nevoiași, atunci țin'te, pîrleo, că te rupi rău!* JIPESCU, O. 33. *Abia mă arătam înaintea vrăjmașului și, să te ții, pîrleo! îi sfîrîia călcîiele dinaintea feții mele.* ISPIRESCU, L. 13, cf. 79, CADE. *Și țin'te, băiete, aleargă fecioru de împărat.* STĂNCESCU, B. 60, cf. ZANNE, P. VI, 260. (La vînătoare) **Ține-te!**, formulă de avertisment dat vînătorului vecin, prevenindu-l de ivirea sau trecerea unui vînat. Cf. STOICA, VÎN. 25.

7. Tranz. (Învechit) A susține, a afirma cu tărie. *Mai de crezut sînt aceia carii țin că Traian împăratul au săpat acesta șanț.* M. COSTIN, O. 264. *Să vedem și să știm carii dintr-înșii țin adevărul și carii țin înșălăciunea.* VARLAAM — IOASAF, 125v/8, cf. MOLNAR, D. 300/21. *Numai cu puține cuvinte voi spune ce țin cei mai mulți scriitori.* ECONOMIA, 176/19. *O lege a dietei din 1681 ținea că tezaurariu poate fi numai secularіu și nu persoană bisericească.* BARIȚIU, P. A. I, 20. *Ceea ce credem și ținem noi crede și ține imensa maioritate.* id. ib. III, 391. *Și cei iubiți d-un rege sînt vecinic cei ce țin Că regii toți sînt monștri cu suflet de venin.* COȘBUC, S. 54.

VI. Tranz. **1.** (De obicei cu determinări care arată modul sau sursa de întreținere, introduse prin prep. „cu" sau, regional, „pe", „de", „întru") A suporta toată cheltuiala necesară întreținerii cuiva sau a ceva, a întreține; a aproviziona cu cele necesare traiului. *Domnul hrăneaște* (fereaște D, *ținre* H) *pribeagii.* PSALT. 303. *Dup*[ă] *acie ținut-au Drag*[o]*mer... pre Dospena ca pre o fată, ș-o au crescut, ș-o au măritat* (a. 1626). I. BIANU, D. R. 114. *Ce agonisesc, fac 2 părț ... cu o parte mă hrănesc de-m țiiu casa.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 134r/8. *Curtea lui, masa lui, cheltuiala lui ca un craiu ține.* NECULCE, L. 80. *Toată agonisita acestui pământ stupii sînt, și cu acestii ... boierii... își țin casele.* MUSTE, LET. III, 42/3. *Nu mai poci ținea în mai multe zăle boiari în cheltuial*[ă] (a. 1768). IORGA, S. D. XII, 226, cf. DRLU, LB. *Marele logofăt C. Golescul... a întemeiat și ține cu a sa cheltuială o școală la moșia sa Golești pentru învățătura copiilor sărmani.* CR (1830), 340[1]/14. *Ținea familii multe scăpătate cu toată cheltuiala sa.* GORJAN, H. IV, 66/13. *N-am în lume decît a mea mumă Ce, fiind bătrînă, singură, o țiu.* CREȚEANU, M. 92/8. *Cu mica leafă ce avea... își ținea casa.* NEGRUZZI, S. I, 333. *Cine trebuie să cunoască... bine economia casnică? ... orice femeie ... care ține casă.* PENESCU, M. 1. *Armată regulară nu țineau și administrarea se făcea prin domnii feudali.* MARȚIAN, S. 38. *Cîtă armie ține vecinul său cel păros.* ALEXANDRESCU, O. I, 308. *Eu cred că tocmai acum ești bun de însurat, pentru că ai cu ce să ții nevasta și copiii.* CREANGĂ, P. 154. *Țin și părinții copii săraci, care umblă din mănăstire la școală.* SLAVICI, O. II, 19. *Dar cîștigînd la loterie... Atuncea poate-n gînd mi-ar trece Să țin în lume tren și casă.* MACEDONSKI, O. I, 68. *Ușor e de zis mă-nsor, dar greu de ținut casa.* CONTEMPORANUL, VI[1], 496, cf. DDRF, BARCIANU. *Arată-i că nu ești prost să-i ținî copiii ei.* AGÎRBICEANU, P. M. 164, cf. CADE. *Dar ce soartă, Luminițo, cînd ți-e tot părul alb, ... să te ținî copiii!* C. PETRESCU, Î. II, 239. *Nu trebuia să te însori dacă nu ești în stare să ții trenul unei femei.* BRĂESCU, O. A. I, 127. *Își ține copiii cu dovleac, Fiindcă e om sărac!* VISSARION, B. 155, cf. SCRIBAN, D. *Fotografia de pe măsuță reprezintă într-adevăr pe fetița lui, pe care o ține la pension.* MIHĂESCU, D. A. 179. *Cu ce să te ținem?.., vezi bine că șomăm.* CĂLINESCU, S. 238. *Ne trebuie bani Să ținem copiii la școală.* SORESCU, L. L. I, 87. *Cucule, vin lîngă mine, Că mă jur să te țiu bine, Cu vin dulce strecurat.* ALECSANDRI, P. P. 299. *De foame de-abia mă duc... Na, drace, bărbatu ție, ... Că nu-i harnic să mă ție!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 464. *Dădui murgul pe mălai ... să țîn toanta.* MÎNDRESCU, L. P. 113. *Pe cioban și pe baba lui să-i țină împărăția cu toate cele trebuincioase.* REȚEGANUL, P. III, 7. *De-ar vrea și el să mă ia pe mine, i-aș ține casa-ntr-un fus de tort.* STĂNCESCU, B. 154. *Nu te duce, măi băiete, că eu îs bătrîn și n-are cine mă ținea.* ȘEZ. I, 154. *Eu i-aș ținea casa numai cu o pîine.* FUNDESCU, L. P. I, 163. *Și la vreme de bătrînețe, m-or ținea și ei pe mine!* FURTUNĂ, C. 27. *Las' să vie, să mă mîie, Că n-am tată să mă țîie.* FOLC. TRANSILV. II, 299. *El cu graiu mi-a lăsat Pe noru-mea să mi-o țiu.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 341. *Pî la doi ai d'e dzîle, ține oraşu-ntreg cu uouă proaspet'e.* O. BÎRLEA, A. P. II, 356, cf. FOLC. MOLD. I, 127. *Să vez și tu c-avem cu ê-o ținea..., avem porumb, avem grîu, avem de toate.* T. DIAL. M. I, 24. *A dus-o la meserie, a ținut-o trei ani la ucenicie.* ib. II, 744. ✧ Expr. **A ține** (pe cineva) **pe mîncare și pe băutură** sau **a ține** (pe cineva) **pe mîncat(e) și pe băut(e)** = a întreține (pe cineva) cu mîncare și băutură. *I-am ținut pă mîncare și pă băutură.* PETICĂ, O. 238, cf. BENIUC, V. CUC. 15. *Uriașul drept mulțumire-i ținu trei zile pe mîncare și pe băutură.* FUNDESCU, L. P. I, 167. **A ține casă mare** = a duce un trai bogat și luxos. Cf. TDRG, DL. **A ține casă** (sau **masă**) **deschisă** = a primi bucuros și adesea oaspeți. Cf. SCRIBAN, D., DL, ZANNE, P. III, 654. **A ține masă întinsă** = a primi la orice oră persoane la masă. *Ținea masă întinsă pentru toți ofițerii regimentului.* MOZAICUL (1838), 242/3. **A ține casă (cu** cineva) = **a)** a fi căsătorit (cu cineva). *Ba zău, încă mă mier c-am avut răbdare să țin casă cu baba pîn-acuma.* CREANGĂ, P. 118, cf. SEVASTOS, N. 271, CADE. *Ba, pe Vidra nu ți-oi da Pîn' ce capul sus mi-o sta, Că mi-a dat-o soacra mea Ca să țin casă cu ea.* ALECSANDRI, P. P. 99, cf. 318, TEODORESCU, P. P. 628, SEVASTOS, C. 302. *Cine-n lume au văzut Să ții casă cu urît Și boi grași fără pămînt?* ȘEZ. I, 289, cf. BIBICESCU, P. P. 325. *Ei, măi fumeie, eu — zice — te-am luat ca să ținem casă.* COM. SAT. V, 73, cf. FOLC. TRANSILV. I, 70. *Foaie verde avrămească, Nici cu tine nu țin casă!* FOLC. MOLD. I, 165. *De-ar ști bărbatul cîte știe satul, pînă-i lume n-ar ținea casă.* ZANNE, P. IV, 257. (Fig.) *Cătat-am pădurea deasă Ca să țin cu dînsa casă.* ALECSANDRI, P. P. 225; **b)** a forma o singură familie, a trăi în aceeași casă. *A văzut că nu mai poate să ție casă cu dînșii, ca să-i îmbrățușască... ca o mamă.* COM. SAT. V, 73. (Regional) **A ține tîrlă împreună** = a trăi (sau a locui) împreună în aceeași casă. Cf. CHEST. II, 47/88. ✧ Refl. *Eu hiind lipsit de mă țîiu cu un meșteșug sărăcesc.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133v/21, cf. POLIZU. *Părinții mei, oameni de jos, se țineau cu o livede mică de măslini.* CARAGIALE, O. II, 220, cf. BARCIANU, CADE. *Cum avea el să trăiască cu o jumătate de pogon de pămînt, cînd alții cu un lot întreg abia se țineau.* PREDA, M. 244. *Eram și eu cum putea fi un copil de țăran care se ținea la oraș cu truda lui.* VLASIU, D. 343. *Eu mai bine m-oi ținea Cu hrana ce mi-a plăcea.* ALECSANDRI, P. P. 299. *Ei avea o casă de copii, dară se ținea hăt binișor, pentru că cu toții era harnici.* SBIERA, P. 251, cf. MÎNDRESCU, L. P. 177. *Cară-te de aici, mergi în lume și te ține cum poți.* REȚEGANUL, P. V, 45. *Moșnegii se țineau bine, batîr că erau singurei.* ȘEZ. II, 200. ✧ Refl. pas. *Toți școlarii oricării școale ... să vor ținea cu cheltuiala statului.* REGULAMENT, 52/19. *Tu crezi că numai așa se ține femeia?* CREANGĂ, P. 155. *Cum crezi că se ține o femeie ca nevastă-ta?* CAMIL PETRESCU, U. N. 41. *Fetele care-s mărețe Nu se țin cu corobețe.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 432, cf. REȚEGANUL, CH. 93, FOLC. TRANSILV. I, 528. *Obrazul* (sau *fața*) *subțire cu (multă)* (sau *mare*) *cheltuială se ține.* Cf. PANN, P. V. III, 71/17, DELAVRANCEA, S. 6, CADE, SADOVEANU, O. IX, 310, ROMÂNUL, GLUMEȚ, 8, 35, ZANNE, P. II, 136, 305. *Ibovnica nu se ține cu stafide și smochine.* ZANNE, P. IV, 385. *Boieria și prostia cu mare cheltuială se țin.* id. ib. 283. ✦ (Complementul indică animale) A da de mîncare; a hrăni. *Slugile tale n-au cu ce ținea dobitoacele sale, așa se-au tare puternicit foametea în pămîntul Cana*[a]*nului.* PO 166/7. *Cheltuiala proprietarului pe vremea cît au ținut acel dobitoc.* REGUL. ORG. 135/23. *Avea un țap pi-acolo pin grădină, îl țînusă cam bine, iera gras țapu.* O. BÎRLEA, O. A. III, 106. *N-o să pot să țîiu ... oili iestea.* T. DIAL. M. I, 277. *Unul o ține* [vaca] *și altul o mulge,* se spune despre cineva care profită de munca altuia. Cf. ZANNE, P. I, 685.

2. A avea față de cineva o anumită comportare, a se purta cu cineva într-un anumit fel; a trata **(1)**. *Împarte-să muiarea de la bărbat cu voia ei, ... cînd ... nu o ține cum să cade.* PRAV. 166. *Și lui Ștefăniță Vodă îi era pre drag și-l ține pre bine și tot la masă îl pune și se giuca în cărți cu dînsul.* NECULCE, L. 27. *Ia privit pre țările megieșilor cum țin*

pre ceĭ străini! Le dau di mîncat, iar la sfat sau în capul mesii nu-i pun. id. ib. 360. *Și-l hrăni și-l ținea foate bine.* ALEXANDRIA (1794), 12/5. *Mîndruliță, Mă jur p-astă cruciliță Să te țin ca un bădiță!* ALECSANDRI, P. I, 5, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Avea automobil și o ținea numai în mătăsuri.* BRĂESCU, O. A. II, 325, cf. IST. LIT. ROM. I, 88. *Zică lumea ce va zice, Ea n-a putea să ne strice, ... Că mă ține badea bine, Inima lui e la mine, Ș-a mea o poartă cu sine.* ALECSANDRI, P. P. 267. *Vino, bade, zău, la mine, Că te-oi ținea foarte bine!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 74. *Împăratul ... îl ținea acuma și mai bine pe băiat și-l iubea și mai tare.* SBIERA, P. 77, cf. MÎNDRESCU, L. P. 135. *Da-s de bărbat rău ținută.* SEVASTOS, C. 218. *Pîn' fusei la maica fată, Mă ținu ca măru-n ladă.* DOINE, 253. *Și-l țineam ca pe-un puiuț Și-l iubeam ca pe-un drăguț.* HODOȘ, P. P. 121, cf. BIBICESCU, P. P. 230. *Rămas bun, tată și mumă, Și vă mulțumesc de toate Că m-ați ținut bine foarte.* COM. SAT. IV, 79. ✧ Absol. *Scris-au foarte bine cătră noi cu cî*[tă] *milă au priimit împăratul și au ținut* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 186. ✦ A avea grijă de ceva; a îngriji; a gospodări. *Bărbate Mătei, ... dau-ț de știr*[e] *cum eu-s beteagă și de cas*[ă] *nu-s de a ținere, iar tu, de-ț va trebui fămeie, tu să-ț iai altă fămeie* (cea 1650). IORGA, D. B. I, 86. *Voi începe a-mi ținea casa mai bine și cu băgare de seamă.* MOZAICUL (1838), 138/19. *Cine ține casa, cine îi spală... și le face mîncare...?* PREDA, M. 74. *Ce să fac cu găzdoaia și cu surorile tale? — Lasă-le, împărate, să trăiască, că cine îți va ținea curtea?* RETEGANUL, P. II, 40. *Ți-a fi, soră, și păcat, Că prea mic tu l-ai lăsat ... Cum și-o ține casa el, Singurel și prostănel?* MARIAN, Î. 127. ✧ (La participiu, întărit de adverbele „bine", „rău") *Ce colibă rău ținută!* PR. DRAM. 315. *La Brustureni ... ea găsi ... o grădină bine ținută.* NEGRUZZI, S. I, 109, cf. COSTINESCU. *Ambulanțele noastre sînt însă relativ bine ținute.* MAIORESCU, D. II, 98. *Îi plăcea să vadă casa bine ținută, ca să se știe că era bogat, iar pe de altă parte îl durea inima de banii risipiți.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 12, id. V. Ț. 54. *Își amintea acum de prima oară cînd dejunase în casa de pe Plantelor, făcînd cunoștință cu o casă bine ținută.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 165.

VII. 1. Intranz. (De obicei cu determinări care arată timpul) A continua să existe, să se mențină, a dura, a dăinui; (subiectul indică o acțiune) a avea o anumită desfășurare, o anumită evoluție, a se produce într-un anumit fel, a se desfășura. *Și vracii unseră pre Is*[rai]*l: pănă se împlură 40 de dzile, că în atîta vreame ținea dzioa de unsură.* PO 176/20. *Și s-începus-a să faci multe sate pe margine și s-ar hi fost întemeiat țara de oameni, numai nu țînu mult domnia.* NECULCE, L. 197. *Început-au pop*[a] *cel mare al lor predicație a face ca la o jum*[ă]*tate de ceas țiind* (a. 1700). GCR I, 335/15. *Minciuna ține numai într-o cîrtă, iară adevărul rămîne pînă la zioa judecății.* ANTIM, ap. GCR I, 8/4. *Din pricina oștirilor ce au ținut peste cinci ani, ... au fost rămas la mare scăpăciune ... domnii mazili* (a. 1774). GCR I, 102/11. *Stăpînirea chalifilor... a ținut ca la 690 de ani.* VĂCĂRESCUL, IST. 248, cf. KLEIN, D. 443. *Limbaboului ... în iunie mereu înflorește și pînă în toamnă ține.* TOMICI, C. A. 25/33, cf. DRLU. *Pomenirea ta să piară sau, și de va mai ținea, Pe minciuni să șovăiască, p-astfel de temei să stea.* HELIADE, O. I, 459. *Cît ține ziua se tăvălesc în plăceri rușinoase.* MARCOVICI, C. 60/11. *Această dulce nălucă nu ține multă vreme.* DRĂGHICI, R. 150/12, cf. VALIAN, V. *Napul se poate sămăna ... cît ține măsălar și pînă pe la jumătate din vinicer.* I. IONESCU, C. 152/12. *Dacă acest jurnal ar fi putut ținea, noi nici am fi gîndit a întreprinde o altă publicație* (a. 1847). PLR I, 112. *O luptă care trebuia să țină aproape patru secoli începu atunci.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Fără îndoială că iubirea lor n-ar ține numai pînă ce se usucă sărutul nostru de pe buzele lor!* NEGRUZZI, S. I, 56, cf. POLIZU. [Ploaia] *ținu pînă aproape de ziuă.* PELIMON, I. 110/8. *Unirea ... va ținea în inimile românilor cît va ținea și existența lor ca națiune* (a. 1858). PLR I, 177. *Soartea ta, cu soartea mea A legăt o prietinie, Care cred că va ținea.* MUREȘANU, P. 3/6. *Această criză morală ținu cîteva momente.* FILIMON, O. I, 126. *Un vînt repede, o ploaie furioasă ... ținură așa pînă aproape de ziuă.* BOLINTINEANU, O. 414. *Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adîncă, Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă.* EMINESCU, O. I, 133. *Astă nemărginire de gînd ce-i pusă-n tine O lume e în lume și în vecie ține.* id. ib. IV, 161. *Cîte amoruri se jurau Să ție pe toți vecii, Pe cînd de flori se scuturau Alături liliecii.* id. ib. 447. *A ținut veselia trei zile și trei nopți și mai ține și astăzi, dacă nu cumva s-a fi sfîrșit.* CREANGĂ, P. 102. *A pornit un viscol turbat, care a ținut trei zile.* CARAGIALE, O. VII, 129. *Cît a ținut postul Paștilor, Mara a rînduit mereu.* SLAVICI, O. II, 23. *Se încinse o bătălie... de ținu zece ani de zile.* ISPIRESCU, U. 10, cf. BARCIANU. *Alții îngrijiți se tem că ploile or să mai ție încă ș-or să le-nece tot.* SĂM. I, 324. *Noroc că mișcarea inițială nu ținu mult.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 149. *Păpănăriile țin, adecă dăinuiesc ... cam pînă pe la Sîntămărie.* PAMFILE, A. R. 179. *Și-n funerara ei singurătate, Cît ține noaptea, geme îngrozită.* CODREANU, S. I, 140. *Chefurile ... se începeau azi și țineau cu săptămînile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 57. *N-au fost ploi, ... care să ție.* AGÎRBICEANU, S. 533. *„O scrisoare pierdută" ține cîteva zile, se petrece la Trahanache, plus întrunirea.* IBRĂILEANU, S. L. 33. *Mîhnirea lui pentru plecarea mea din Iași a ținut încă o bucată de vreme* (a. 1927). PLR I, 256, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Gerul ținea de patru săptămîni... și nici gînd să se mai înmoaie.* REBREANU, R. I, 233. *Cîteva ore au ținut aceste minuțioase cercetări.* EFTIMIU, N. 121. *Vara n-a ținut decît trei luni.* MINULESCU, V. 183. *Cîntecele... și doinele de la masa boierească au ținut pînă într-a zi.* GALACTION, O. 70. *Cît ține vara au ce mînca din belșug; pajiștile sunt grase.* SIMIONESCU, F. R. 45. *Hora o să țină toată noaptea.* BRĂESCU, O. A. II, 192. *Ar fi dorit ca drumul să fie lung. Să mai țină.* SAHIA, N. 94. *Oare are să mai ție mult războiul?* SADOVEANU, O. II, 71, cf. SCRIBAN, D. *Pe tema însurătorii lui, corespondența ținea o bună bucată.* MIHĂESCU, D. A. 189. *Uneori, întunecimea nu ține decît cîteva clipe.* BOGZA, C. O. 237. *Această bruscă încăierare cu sentimentul datoriei nu ținea mult.* VINEA, L. I, 8. *Am plecat... într-o călătorie care avea să țină aproape șase luni.* TUDORAN, O. 8. *Iernile țineau cîte-o jumătate de an.* SORESCU, L. L. III, 143. *Roua ține pînă spre amiază.* BĂNULESCU, I. 40. *Cît ține ziua de vară, Cete de flăcăi muncesc.* TEODORESCU, P. P. 311. *Dragostea noastră cea bună Nu ținu mai mult de-o lună.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 162. *Dară și această fericire a țigăncii n-au ținut mult.* SBIERA, P. 111. *Dar nu ținu lupta pînă la prînzișor, și cătanele galbine ale Împăratului-Galbin erau bătute.* RETEGANUL, P. I, 31. *Porniră nuntă împărătească, care ținu șapte zile.* STĂNCESCU, B. 155. *Cînd cad negurile și țin mult, pune o tivdă în foc, că pier.* ȘEZ. II, 194. *Cît ținea anul de vară, Ne mîna din țară-n țară.* HODOȘ, P. P. 209. *Dragostea babei pentru bietul băiat nu ținu multă vreme; curînd i se urî cotoroanței cu copilul său cel vitreg.* POPESCU, B. IV, 34. *Cînd pe un mort îl plouă pe drum, are să mai ție mult ploaia.* GOROVEI, CR. 212. *Cînd ține toamna lungă, atunci cîmpul e tot verde.* COM. SAT. I, 117. *Cît ține cina, muzica cîntă, iar după cină se încinge un joc.* ib. IV, 107, cf. ALR I 1 228/116, 174, ALR SN III h 783. *Foaie verde ș-o lalea, Dimineața cît ținea, Întreba, tot întreba.* BALADE, II, 87. *O venit o iarnă lungă, **nu** s-o mai făcut vară, ținut-o d'e cu primăvară, tăt iarnă.* O. BÎRLEA, A. P. II, 396. *Micșuneaua,*

cît de frumoasă, dar pînă-n vară nu ține. ZANNE, P. I, 218. *Hora nu ține toi balul, mai sînt și alte jocuri.* id. ib. IV, 378. ◇ Refl. *La hramul bisericii se ținea praznicul cîte o săptămînă încheiată.* CREANGĂ, A. 11. *În toată împărăția se țin veselie mare o săptămînă întreagă.* ISPIRESCU, L. 2. *De la o margine pînă la alta a țării se ținură veseliile trei zile și trei nopți.* id. M. V. 4, cf. ALR SN III h 783. ✦ Tranz. fact. A face să dureze, să se mențină. *Ah! cine poate să-mi ție viața în veci, dar cine iară poate să mi-o rădice pe deplin?* MARCOVICI, C. 12/6. *Nește păsări de apă și pești zburători le mai ținea viața.* MOZAICUL, (1839), 807/21. *Gheonoaia, de bucurie, ținu masa trei zile.* ISPIRESCU, L. 5. *Fiecare, după meseria lui, cumpărase marfa care-i trebuia și cu care era să-și ție negustoria pînă la anul, cînd s-o face iarăși tîrg la Rîureni.* GALACTION, O. 263, cf. ALR SN III h 783. *Luni sara . . . pînă la cît or vrea să țiie . . . nunta.* T. DIAL. M. I, 281. (Expr.; regional) **Cît ține Dumnezeu lumea** = tot timpul, la nesfîrșit. *În căsuța aceea și în curte, se izbesc, cît ține Dumnezeu lumea, o grămadă de copii.* AGÎRBICEANU, O. II, 299. ◇ Refl. pas. *Împărăția să ține cu oameni mulți.* ALEXANDRIA (1794), 40/7. *Un stat iară nu se poate ține numai cu puterea armată.* HELIADE, O. II, 407. *Încît prin a lor virtute, ce fu arma lor și scut, În un curs de ani o mie astă țară s-a ținut.* ASACHI, S. L. I, 130. *Cînd averea e multă, ea se ține Cu mult necaz!* COȘBUC, S. 89. ✦ Intranz. A ajunge (pentru un timp oarecare), a fi destul; a nu se termina (mai mult timp). *Săpunul cel de țară . . . este mai ieftin și ține mai mult.* PENESCU, M. 55, cf. DDRF. *Pleacă-ți gura s-o sărut, S-o sărut o dată bine, Să-mi ție-o lună de zile.* TEODORESCU, P. P. 308. *Nu mult i-au ținut cracul acela de lemne care-l tăiase.* SBIERA, P. 286. *Bani îi mai rămăseseră ei nițel, dar ce să facă, nu erau să mai ție mult.* STĂNCESCU, B. 130. *Că gurița dzi la mine Îț ține un an dze dzile.* FOLC. OLT.— MUNT. I, 58. *Săruta-te-ar neica, dulce, Să-mi ție pănă m-oi duce.* FOLC. MOLD. I, 112. ◇ Expr. (Tranz.)(În metonimie) **A (nu)-l ține** (pe cineva) **punga** (sau **buzunările**) = a (nu) face față la o cheltuială, a (nu) fi în stare să plătească ceva. *Radu Ralet, cît fusese în puteri și-l țineau bunzunările, . . . cumpărase o sanie întreagă de blănuri.* BARBU, PRINC. 233.

2. Refl. (Despre oameni; de obicei determinat prin „bine") A se conserva în deplină sănătate și putere. *Ai trăit . . . supt neîncetate schimbări de soartă și tot te-ai ținut așa de bine și tînăr.* MOZAICUL, (1838), 55/2, cf. POLIZU. *Dau mărturie că te ții mai bine decît mine.* ȘĂVICI, O. I, 137. *Paisie era bătrîn, dar se ținea bine.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 131, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Da' bine te ții, prea cuvioase! Eu am început să gîfîiesc și sfinția-ta parcă te plimbi prin ceardacul mănăstirii!* GALACTION, O. 206. *Se ține încă bine moșneagul.* C. PETRESCU, C. V. 104. *Era locotenent pe atunci, se ține bine, ticălosul.* BRĂESCU, O. A. II, 198. *Se ținea încă tînără și frumoasă.* SADOVEANU, O. XI, 281, cf. SCRIBAN, D. *Însă se ține bine, iar mie mi-e simpatică.* MIHĂESCU, D. A. 109. *Pînă iubeam la copile, Mă țineam voinic în fire. De cînd iubesc la neveste . . . Părul-n cap mi se albește Și puterea-mi tot slăbește.* TEODORESCU, P. P. 327. ◇ Tranz. fact. *Lume, lume, ce-ai cu mine, Că mult dor mai ai pe tine, Și d-ai ținea omu-n floare, Dar, de-i vine moartea, moare.* TEODORESCU, P. P. 287. ◇ Expr. **A (nu) se (mai) ține sufletul** (sau **sufletul de om**) **în** (cineva) = a (nu) mai fi în viață, a (nu) mai trăi. *Și încă ținîndu-să s[u]fl[e]t[u]l, îi tăiară capul.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 74r/29. *Stau și mă mir, cum de se mai ține suflet de om într-o ființă așa de mititică ca tine.* SBIERA, P. 78, cf. 239. (Prin exagerare) *Nu se mai ținu sufletul în om de frică.* SEVASTOS, P. 82. **A se ține în păr** v. păr[1] **(I 1).** **A se ține abanos** = a se conserva foarte bine, a arăta mai tînăr decît vîrsta pe care o are. Cf. ZANNE, P. I, 95. ✦ (De obicei determinat prin „viu", „în viață", „cu viață" etc.) A se menține în viață, a trăi **(1)**; a ființa. *Cineși se va ținea den feciorii lui, să le fie moșie* (a. 1600). DOC. Ț. (XVI), 130. *Teoctista s-au hrănit într-acea pustie . . . vorovind numa[i] cu D[u]m[e]dzău întru carele era de să ținea vie.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 114r/13. *Lumea să țîne și toate făpturile să zidîră dintr-un cuvînt a lui.* id. ib. noiembrie 163r/35. *După această lege nemutată Făptura toată merge, să ține; În toate libov și dor s-arată.* BUDAI-DELEANU, Ț. 131. *Universul să țîne prin buna orînduială care d-ar lipsi, tot ar peri.* MARCOVICI, în RET. ROM. 85. *Într-un șir de șeapte ani de-abia a putut să se ție puține gazete politice* (a. 1852). PLR. I, 150. *Noroc chiar și să nu fie, Lumea poate să se ție, Iar amorul să lipsească.* PANN, P. V. II, 130/13. *Te afli zdravăn, jupîn Pîrvule? . . . — Slavă Domnului, măria ta; ne ținem și noi cum putem.* ODOBESCU, S. I, 74. *Abia te mai ții.* DELAVRANCEA, O. II, 342. *Te minunai cum se mai ține cu viață o ființă atît de istovită și așa lipsită de hrană.* ap. TDRG. *Ți-a-nflorit la gît o salbă De trandafiri stacojii, De mă mir cum te mai ții.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 121. *Lasă-mă să beu rachiu, Că cu-atîta mă mai țiu.* TEODORESCU, P. P. 330. *Zice lumea că-s bețiu, Și eu beau ca să mă țiu.* CIAUȘANU, V. 113, cf. ARH. FOLK. VI, 300. ◇ Tranz. (Cu complementul „viața", „zilele", „sufletul", „capul") *Cît au mai trăit, cu milostenie îș ținea viiața lui, și ficiorii lui, la mare lipsă, să hrănea cu păscăria în Țarigrad.* NECULCE, L. 66. *Un blăstămat și de nimică, fără de nici o meserie, numai cît își ținea capul cu minciunile și cu milosteniile ce-i da.* MUSTE, LET. III, 46/26. *Mai bine voi să mor de foame, decît să-m țin viața prin sîngele cel nevinovat.* MOZAICUL, (1838), 93/21. *O fată a unei bahnițe de țigancă ce-și ținea zilele prin curtea boierului cu ce se îndurau stăpînii.* ISPIRESCU, L. 63. *Dintr-o zi pînă într-alta, cît ne ținem viața.* ap. DDRF. *Doar baba Catrina de se îndura din cînd în cînd să vie s-o vadă de-și mai ține sufletul.* ap. TDRG. *Cu cîteva măsline, cu struguri, cu smochine, mai rar cu puțină carne de capră, își ținea zilele.* CĂLINESCU, C. O. 37. *Maică, parcă tot sînt viu, Dar numai sufletu-mi țiu. În temniță m-am uscat.* TEODORESCU, P. P. 518. *De-aici înainte numai cu aceste alunele . . . și-au ținut ea zilele.* SBIERA, P. 297, cf. ZANNE, P. II, 54. (Tranz. fact.) *Hrănind o vită cu paie . . ., numai cît o ținem cu zile.* I. IONESCU, C. 223/6. (Expr.) **A-și ține sufletul** (sau **inima**) = a mînca atîta cît să-i treacă de foame, a se hrăni puțin, numai atît cît să-și întrețină viața. *Mîncarea îi era . . . trei unghii . . . de pîine și puțină apă, cît să-și ție s[u]fl[e]t[u]l.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 99v/20. *Numai li se dă cîte puțintel tain cît să-și ție sufletul.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 171/5. *Ține, Voico, pita-asta, Să-ți mai ții tu inima.* BALADE, II, 305. ✦ (Refl. și intranz.; despre construcții, clădiri etc.) A rezista timpului; a se conserva. *Pe lîngă ruinele curței se mai ține vreo biserică?* BĂLCESCU, M. V. 189. *Pe Sion templul se sparge — nici un arc nu se mai ține.* EMINESCU, O. IV, 116. *Ca să ție mai mult* [groapa], . . . *s-o facem cu țiment.* POPA, B. 208. *Casele vechiului Tbilisi se țiu încă de o mie două sute ori o mie cinci sute de ani.* V. ROM. septembrie 1970, 21. ✦ Intranz. și refl. (Despre materiale, obiecte de îmbrăcăminte, încălțăminte etc.; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „la") A nu se deteriora, a nu se distruge; a nu se modifica sub influența unor factori externi; a rezista **(1)**. Cf. VALIAN, V. *Acea apă, care nu ține la aceste probe,*

este vătămătoare vitelor. I. IONESCU, C. 229/27. *Dacă pivnița este prea uscată, cercurile* [buților] *țin mai multă vreme.* PENESCU, M. 62. *Pantalonii nu se mai țin.* DELAVRANCEA, O. II, 354. *Biata floare, ruptă din mediul ei, nu ține, ci-și apleacă capul pe brațul ce o poartă.* SIMIONESCU, FL. 270. *Băgase în apă... cămașa lui cea mai bună și nu ținuse la spălat, plesnise la umeri.* PREDA, D. 6. *Era numai landră, buruiană d-aia care se ține cînd tragi cu coasa.* SORESCU, L. L. I, 26. *Pantalonii se-nvechiseră, dar mai țineau.* V. ROM. aprilie 1971, 33. *D-un arcan mi-și împletea... și din funie bătrînă, Să ție la udătură.* TEODORESCU, P. P. 688. *Cuiele de sîrmă-ntoarsă, Ție la pulbere groasă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 174. *Cu frînghie de mătasă, Ce ține la oase groase.* FOLC. MOLD. I, 79. ◇ Expr. (Tranz.) **A-l ține** (pe cineva) **cureaua** (sau **brăcinarul, chingile, meșii**) v. cuv. (Regional) **A nu-l ține** (pe cineva) **telele** v. tei **(2).** ✦ Intranz. (Despre ființe; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „la") A suporta bine, a rezista la o încercare. *Ținea la băutură de rîdeai pînă nu mai puteai.* MOZAICUL (1839), 421/20. *Iepurele ține la fugă cu ogarul.* COSTINESCU. *Pașa turc, care ținea la mare, ... avu nenorocita idee să se scoale în picioare, zicînd că el poate sta.* BOLINTINEANU, O. 285. *Și-acum, că a mai slăbit gerul, pe la feții nu mai ține calul.* AGÎRBICEANU, S. 186. *Caii moldovenești... sînt de o rasă minunat de bună și pot ține la drumuri lungi.* N. A. BOGDAN, C. M. 36. *O să caut un loc mai liniștit. Nu mai pot ține... Obosesc repede.* BRĂESCU, O. A. II, 293. *Dar mai avem opt poște și jumătate, și asta nu e glumă... N-o să țină caii...* CAMIL PETRESCU, O. II, 149. *Tu cu mine vrei să te întreci la fugă? Hm! tu nu poți să ții nici cu frate-meu cel de țîță.* SBIERA, P. 260. *Bade, unde te gătești, De murgul ți-l potcovești, Cu potcoave de argint, Ca să ție la fugit?* ȘEZ. I, 9. ◇ Expr. (Familiar) **(Nu) ține figura,** se spune pentru a arăta că o intenție a cuiva nu are sorți de izbîndă. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Subiectul indică o parte a corpului) *E cald. De drum îndelungat Picioarele de-abia-i mai țin, Și-i cale pînă-n sat!* COȘBUC, P. I, 227. ◇ Expr. **Cît îi ține** (cuiva) **gura** sau (tranz.) **cît** (sau **ce**) **îl ține gura** (sau, rar, **gîtlejul, capul**) = pînă la epuizare, cît timp va rezista. *Strigă tu ... cît ți-a ținea gura, pedantule, că nu te slăbesc.* ALECSANDRI, T. 713, cf. 374. *Deodată căpitanul Strigă ce-l ține gura: Vivat!* EMINESCU, O, IV, 543. *Nu prea se lasă rugate și cîntă mereu, lin și tare, cît le ține gura.* LUNGIANU, CL. 54. *Cîntau tare, cît le ținea gura.* DAN, U. 107. *A început să urle cît o ținea gura.* STANCU, D. 27. *Negustorii de parfumuri urlau cît îi ținea gura.* BARBU, PRINC. 123. *Însă în sac avea mătasa broaștii și striga și el cît îl ținea capul.* FURTUNĂ, V. 75. *Țiganul nostru... striga cît îl ținea gîtlejul.* id. C. 101. *Daapăi strigă ... cîtu-l ține gura: — Uoo! bărbate...* O. BÎRLEA, O. A. III, 83.

3. Intranz. A se întinde, a se prelungi (într-o direcție). *Ieste, cum înțăleg, de aicea o dumbravă de ține cîtva. Deci, pănă om trece dumbrava, va merge încet oastea.* M. COSTIN, O. 160. *Iar piscul lui Beldiman ține 20 de prăjini* (a. 1715). URICARIUL, XVII, 257, cf. LB. *Cît țînu antretul birtului de lung, auzii în urma lor numai un rîs și un chiot.* GANE, N. III, 102. *Cît ține răsăritul se-nalț-un munte mare — El de două ori mai nalt e decît depărtarea-n soare.* EMINESCU, O. IV, 129. *În cîteva zile, cît ține locul din Murăș și pînă în părțile Orăzii . . ., nu mai rămîn în sate decît moșnegii.* SLAVICI, O. I, 211. *Căci, de ținea drumul mai lung, te miră de nu rămînea cu gîtul strîmb de atîta uitat înapoi.* ISPIRESCU, L. 36, cf. BARCIANU. *Jur împrejur cît ținea zarea . . ., de-a lungul rîului, holde cu grîu verde.* SĂM. I, 299. *Moșia Sănduleștii care ținea mai bine de-o jumătate de plai.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 309, cf. CADE. *Cît ține Țara Făgărașului, podarii de pe Olt își reprezintă lumea.* BOGZA, C. O. 288. *Și ce e bine e că nu se termină la o sută de metri, Ci poate ține kilometri întregi.* SORESCU, D. 52. *O pălălaie de foc ce ținea cît lumea întreagă.* ȘEZ. II, 162. *Acolo găsesc un ok'* [de apă] *cam cît ține curtea asta.* T. DIAL. M. II, 788. *A se întinde cît ține salteaua.* ZANNE, P. II, 590. ◇ Tranz. *Zări pe bătrînul armaș . . ., zăcînd . . . în căpătîiul unui pat ce ținea d-o parte toată întinderea odăii.* ODOBESCU, S. I, 66.

4. Tranz. (Complementul indică sunete; și în expr. **a o ține**) A face să dureze mai mult timp; a prelungi **(1).** *Al odei cei înfocate ton înalt nu poți să-l ții.* ALEXANDRESCU, O. I, 177. *O lua de jos, lung, tărăgănat, și se urca la deal . . . și iar o mai ținea, și iar se urca, pînă prindea două note ascuțite, pe care le sfrichidea un ceas.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 67. ◇ Intranz. *Să judece el se puse Păserile ce cînta. Că de loc nu suie bine, Că glasul ei prea lung ține, Filomelii tot zicea.* ALEXANDRESCU, O. I, 304. ◇ Expr. **A ține isonul** (sau **ison, hangul, bîzoiul**) = a susține, a executa acompaniamentul unei melodii. *Începură a cînta; Una în coarda subțire, altul bîzoiul ținea.* PANN, P. V. III, 83/23. *Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.* EMINESCU, O. I, 85. *Încep a mă da și la scris, și la făcut cădelnița în biserică, și la ținut isonul.* CREANGĂ, A. 7. *Tudorache asculta, dădea capul pe spate, dădea din mîini, pe urmă începu să ție hangul cu un glas gros, ca un răget.* DUNĂREANU, CH. 33. *Și cîtor cîntece la joc Țineam cu glasul meu ison.* GOGA, P. 21, cf. CADE. *Moș Simion . . . cînta, cu măiestrie, cîntece de alean, cu ison ținut din coșul pieptului.* BRĂESCU, A. 52. *Cobza ținea hangul zumzăind, cînd mai tare, cînd mai înăbușit: zumba-zumba, . . . zumba-zumba.* SADOVEANU, O. I, 236. *Lăutarii . . . apucau țambalul și cobzele să țină isonul.* BARBU, PRINC. 246. *Să-mi ții isonul, dacă vrei Ca să-ți mai dau să bei.* TEODORESCU, P. P. 130. **A ține secunda** v. secundă[1] **(3).** **A-i ține** (cuiva) **isonul** (sau **ison, isonuri, hangul**) = a însoți cu acompaniament o melodie. *Iar ai început octoihul ista: dă-i înainte, că nu-ți țin isonul.* ALECSANDRI, T. I 233. *Lîngă lăutari . . . ședeau vreo patru-cinci femei îmbrăcate foarte ciudat; una din ele cînta o arie turcească și celelalte îi țineau isonul.* CONTEMPORANUL, IV, 137. *Dascălul din strana stîngă . . . nu mai contenea să cînte „Doamne miluiește", în loc de a lăsa pe dascălul din strana dreaptă și a-i ține numai isonul.* I. NEGRUZZI, S. I, 16, cf. DUMITRAȘCU, STR. 15, CADE. *Cînd nu cîntau împreună, își țineau una alteia ison.* STĂNOIU, C. I. 193. (Fig.) *Valurile, cu vîjîitul lor legănător, țin ison orchestrei de pe mal.* VLAHUȚĂ, R. P. 59. *Cumpăna puțului . . . ține isonul berzelor de pe coșare.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 13. *Nemic din cîte țînuseră hangul iubirei . . . Totul pierise.* CONTEMPORANUL, V_2, 503. *Îți mai aduci aminte . . . cum stăteam alături, noi doi cu fericirea, — Doar greierii ținîndu-i isonu-n depărtări.* PILLAT, P. 84. *Roiau, vibrînd pe apă, spre noi ciudate zvonuri; Corbi rari pluteau pe zare, ținîndu-le isonuri.* PERPESSICIUS, S. 7. **A-i ține** (cuiva) **isonul** (sau **hangul, bîzoiul, coarda**) = a aproba vorbele sau faptele cuiva, a spune sau a face la fel cu cineva pentru a-i fi pe plac. *Mă miram eu de ce-s și ei așa de cuminți, mititeii; că tu le dai nas și le ții hangul.* CREANGĂ, A. 39. *Ba c-ai zice, îi țînu coarda Lisandru.* LUNGIANU, CL. 134. *Ai văzut ce rău îi venea pălăria? . . . Pe cine crede că orbește cînd se laudă că a cumpărat-o de la „Papagal" și a dat pe dînsa cinsprezece franci? . . . Și dumnealui îi ține isonul.* BASSARABESCU, V. 9. *Celelalte-i țineau isonul, grăbite, vesele.* IL. decembrie 1960, 11. *A-i ține bîzoiul.* ZANNE, P. IV, 277. **A-i ține** (cuiva) **șanțul** v. șanț[2]. (Intranz.) **A o ține în coarda de sus** v. coardă.

VIII. 1. Tranz. (În expr., cu valoarea stilistică a unui prezent de durată) **A (o) ține una (și bună)** sau **a ține întruna** (sau **morțiș**) sau **a o ține (coardă** ori **sfoară) înainte** (sau, familiar, **ca prostul** ori **ca prostul înainte**) = a susține cu insistență, stăruitor, cu încăpățînare ceva. *Și-i dă cît îi e glasul . . . o ține una și bună, chiar ca un palamar cu isonul la biserică.* ALECSANDRI, T. 4. *Vestitul ageamiu . . .* se *apără în dulcea limbă a poeziei și ținea una că: De e curcă, Ce se-ncurcă La revărsatul zorilor, În calea vînătorilor?* ODOBESCU, S. III, 9. *Ea ținea una și bună că băiet ca băietul ei nu mai este altul.* CREANGĂ, P. 76. *El o ținea una, să-i aducă pe fata lui Verdeș împărat, dacă vrea să scape.* ISPIRESCU, L. 43. *Ceilalți zei țineau întruna, ba că uneia, ba că celeilalte se cuvine mărul.* id. U. 7. *Oamenii . . . rîdeau, dar moșul una o ținea.* SĂM. IV, 686, cf. DDRF, ZANNE, P. V, 646. *Alții . . . țineau morțiș că Livaridi găsise într-un beci o căldare plină cu lire turcești.* SANDU-ALDEA, D. N. 9, cf. TDRG. *Avocata ține morțiș să vin la ele.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 167, cf. CADE. *Te-ai fi îngropat cu mine? Tu o ții una și bună.* SORESCU, D. 53. *Baba una c-o ținea: — Nu mi-e Roșul de vînzare, . . . Ci-mi este de dăruială.* TEODORESCU, P. P. 523. *Tu s-o ții înainte că* [soarele] *de la apus răsare.* RETEGANUL, ap. TDRG. *Băiatul o ținea una, că să i le dea și mai multe nu.* STĂNCESCU, B. 84. *Și-o ținut-o coardă înainte pînă l-o scos pe românaș din răbdări.* COM. SAT. IV, 3. *El ținea întruna că cel din aluniș îi furase traista.* FURTUNĂ, V. 18, cf. BALADE, II, 244, UDRESCU, GL. *Alăișa! el o ținea-ntruna.* T. DIAL. M. I, 288. **A o ține talpă** v. talpă **(2). A o ține întruna (cu)** sau **a o ține una** = a vorbi fără întrerupere, repetînd același lucru. *În vremea asta, Serghe . . . o ținea întruna: „Dar ce e de făcut? Dumnezeul meu! ce e de făcut?".* CARAGIALE, O. I, 12. *Cum ziceai! — o ținea una țiganul.* SANDU-ALDEA, A. M. 136. *O ține întruna cu: „Eu spui adevărul".* ARGHEZI, S. XI, 31. **A o ține pe-a mea** (sau **pe a ta, pe a lui** etc.) = a nu ceda, a nu-și schimba atitudinea, a nu vrea să admită că altul ar putea avea dreptate. *Eu o țiu mereu pe-a mea; Că n-am gust de-ngropăciune!* PARASCHIVESCU, C. Ț. 73. **A o ține așa (ca gaia mațul)** sau **a o ține în . . .** (sau **într-un . . .** ori **tot într-o . . .**) sau **a ține mat** = a persista în aceeași atitudine. *O ții așa ca gaia mațu, la gard am prins-o, la gard am legat-o.* M. I. CARAGIALE, C. 139, cf. ZANNE, P. II, 272. *Suferea mult de pe urma încăpățînării. Dar o ținea așa, mai departe, împotriva lui și a firii.* V. ROM. octombrie 1958, 56. *Pînă în iarnă tot așa au ținut-o.* BARBU, G. 406. *Așa o ținea toată ziua.* SORESCU, L. L. I, 41. *Noi o ținem într-un iureș.* id. ib. 52. *Punțile și burțile vaselor gemeau de concentrați, care o țineau tot într-o petrecere.* NEAGU, Î. 63. **A o ține drug (înainte)** v. drug. (Regional) **A o ține vlog** v. vlog. (Regional) **A o ține sfoară** (sau **ață**) = a merge fără oprire, a merge întins. *Se coboară în curte și-o țin ață pînă la crîșmă.* PÎRVESCU, C. 114. *Am dat drumul cailor și am ținut-o sfoară, trap întins, patruzeci de kilometri.* UDRESCU, GL. **A o ține (tot una cu . . .)** = a face fără întrerupere ceva. *De trei zile o țin tot una cu mesele și cu lăutarii.* ALECSANDRI, T. 552. *Iar după nuntă se așezară pe chef și-o ținură: Șapte zile și șapte nopți Cum se cade să facă-mpărații toți.* STĂNCESCU, B. 236. **A o ține (așa** sau **într-o copce)** sau **a ține (tot) un suflet** sau **(numai) o fugă** sau **a ține fuga tot întruna** = a fugi fără oprire. *Iară lupul, cînd scăpă cu viață afară . . ., într-o copce a ținut-o încotro s-a întîmplat.* CONTEMPORANUL, I, 687. *Mă puteam repezi din cînd în cînd . . . în Humulești . . ., ținînd tot o fugă ca telegarii.* CREANGĂ, A. 116. *Boierul . . . se azvîrle pe-un cal și ține numai o fugă, pînă pe lanuri.* id. P. 159. *Dar la crîșmă . . . trebuiau să steie . . ., nefiind pe vremea aceea pojărnicii, de unde să cumpere altele* [iepe], *care să ție fuga tot întruna.* id. ib. 109. *O rupse la fugă încordată și o ținu așa cale de cîteva împușcături.* SLAVICI, O. I, 207. *El a încălicat și a ținut o fugă pînă aici, oprindu-se numai ca să schimbe caii.* SADOVEANU, O. X, 92. *Cum au scăpat aceștia, au ținut tot o fugă pînă la grămada aceea.* SBIERA, P. 122. *Ș-o fugă a ținut, de-a socotit că s-au înșirat toți turcii după el.* COM. SAT. I, 70, cf. NALR — MB I MN 272, 385/544, 545. **A ține tot un plîns** (sau **numai o gură**) = a plînge fără întrerupere. *Copilul ceala a ținut numai o gură.* CONTEMPORANUL, VII_3, 4. *Pînă la miezul nopții ținu tot un plîns.* RETEGANUL, P. I, 53. *Trîntitura . . . produce o durere așa de mare, că cel bolnav numai o gură ține.* ȘEZ. I, 252. **A ține numai o gură** = a face gălăgie. Cf. NALR — MB I MN 252, 228. **A o ține într-un cîntec** = a cînta fără întrerupere. *Tot drumul, aceștia doi o țineau într-un cîntec.* V. ROM. ianuarie 1970, 14. **A o ține forfota** = a forfoti vreme îndelungată. *Iar se dălăcivă la vorbă și iar băură și iar făcură socotelile . . . și-o ținură forfota, pînă pe la ziua jumătate.* IOVESCU, N. 92. **A o ține una** sau **a ține strună** = a continua în același ritm, neîntrerupt. *Afară ninsoarea o ținea una.* CONTEMPORANUL, V_3, 144. *De cîteva zile furtuna o ținea una.* ib. VI_1, 20. [Fata] *e luată la joc și ține strună pînă cînd s-a strîns tot tineretul.* COM. SAT. V, 63. **A ține** (pe cineva) **(tot sau numai) în . . .** = a nu slăbi pe cineva cu . . . *Șoimul . . . de-atîta vreme în rîs și în batjocură țiindu-mă.* CANTEMIR, IST. 270. *Mă ține neamțul numai în telegrame.* PETRESCU, Î. I, 8. (Învechit) **A ține tot un glas** = a vorbi monoton, nenuanțat. *Să nu ție tot un glas, ci să-l schimbe după cum poftesc lucrurile care le povestește.* MOLNAR, RET. 23/14.

2. Tranz. (În expr.) **A ține o vorbire** (sau **o cuvîntare, un cuvînt, un discurs, o orație, un toast,** regional, **vorbiri)** sau, rar, **a ține cuvînt** = a vorbi în fața unui auditoriu (la ocazii festive etc.). *După ce sfîrși cîntarea, ținu un cuvînt în versuri către duca.* MOZAICUL (1838), 260/24. *D-l președinte . . . au ținut o cuvîntare.* FM (1861), 22. *Vai! de ce nu ține nimeni o oratie funebră!* EMINESCU, O. IV, 228. *A ținut cu această ocazie . . . un discurs în care a arătat gratitudinea și admirația sa.* CARAGIALE, O. III, 213. *După discursul important, pe care l-a ținut respectabilul nostru concetățean . . ., eu cred că ar fi bine să suspendăm ședința.* id. ib. VI, 134. *Nu știu să se fi ținut, la „Orfeu" sau la Teatrul Dacia, un discurs politic* (a. 1896). PLR I, 417. *Am stăruit să mă lese pe mine să țin discursul ocazional.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 27. *Colegii mă însărcinaseră pe mine să țiu o cuvîntare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 20, cf. CADE. *Arhimandritul Pafnutie ținu cuvînt pentru dragoste.* STĂNOIU, C. I. 221. *Unul dintre noi, n-aș putea spune cine, i-a ținut o cuvîntare demnă de cel mai bun român.* BRĂESCU, O. A. II, 71, cf. 84. *Comandantul „Elisabetei" ține un cuvînt de laudă și mulțumire pentru modul binevoitor și călduros cu care am fost primiți.* BART, S. M. 28, cf. SCRIBAN, D. *Țineură cîte o cuvîntare la înmormîntarea unui tovarăș al lor.* BOGZA, A. Î. 487. *Vrea să ne țină un discurs.* PREDA, D. 103. *Al treilea toast îl ținu mitropolitul.* BARBU, PRINC. 222. *Ține vorbiri.* ALRM II/I h 208/64. (Refl. pas.) *S-a ținut o cuvîntare.* FM (1861), 78. **A ține o conferință (o prelegere, un curs)** = a prezenta o conferință, un curs etc., în fața unui auditoriu. *Era prelegerea a zecea din acel an, ținută de mine asupra temei „individualitatea poporului și cosmopolitismul"* (a. 1872). PLR I, 267. *În conferințele ce le țin la Ateneu . . . se sfîșie unii pe alții* (a. 1896). ib. 416. *În cursul de psihiatrie . . . (curs, ca toate pe care le ținea acest distins profesor, foarte spiritual și documentat), regăsesc un caz distractiv.* CĂLINESCU, C. O. 13. *Și doar nu se rupea învățînd la cursurile ținute de inginer.* V. ROM. decembrie 1963, 69. *Într-o conferință . . . ținută în martie 1892 la București,*

vorbește despre decăderea Junimii. CIOCULESCU, C. 21. (Refl. pas.) *În conferințele umilitoare, care s-au ținut după ce m-am îmbolnăvit, toți au vorbit despre mine la trecut.* T iunie 1964, 40. *S-au ținut prelegeri de istoria artei, studiul stilurilor ș. a.* V. ROM. ianuarie 1966, 174. **A ține convorbire cu** (cineva) = a vorbi, a discuta (cu cineva). *Ținu cu credinciosul său serv această convorbire.* MOZAICUL (1838), 204/14. **A ține judecată** (sau **județ**) = a judeca sau a prezida un consiliu judecătoresc. *Divanul, de teamă ținîndu-i județ.* VOICULESCU, POEZII, I, 28. *Jidovenciu în haine scurte, Ține judecata-n curte* (Lacătul). COM. SAT. I, 133. **A ține divan** = a se întruni în divan; p. ext. a sta de vorbă, a sta la taifas. *De prin morminte umbre mari se scoală . . . Și țin divan sub bolțile surpate.* IOSIF, P. 24. *De acum un an N-am mai ținut divan.* CĂLINESCU, O. IX, 398. *În divanurile iute ținute în drum se arătau binevoitori.* BARBU, PRINC. 203. **A ține (o) adunare** (sau **ședință, consiliu, sobor** etc.) = a se întruni (într-o adunare, ședință etc.). *Comunele acestea să aibă dreptul a ținea adunări de cerc.* FM (1861), 33, cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *În orice caz, socotesc că va trebui să ținem o adunare cu poporul.* VORNIC, P. 155. *Ținut-au drept aceea dracii sobor, cum ar putea supune și pe . . . părinte?* RETEGANUL, P. II, 65. **A ține sfat** = a delibera, a se sfătui, a se consfătui. *Solii . . . ținînd tainice sfaturi . . . făcură jurămîntul de legătură între . . . domni.* ISPIRESCU, M. V. 11. *Vor ține-atuncea sfat suprem toți zeii.* CODREANU, S. I, 347. *În fiecare seară ținea sfat cu Glanetașu.* REBREANU, I. 267. *Vînătorii țineau din nou sfat, barbă lîngă barbă.* SADOVEANU, O. XIV, 407. *S-au adunat și au ținut sfat.* V. ROM. martie 1970, 12. *Sfetnici și filozofi Au stătut Și sfat au ținut.* TEODORESCU, P. P. 163. *Să se adune . . . toți învățații și să ție sfat ca să afle ce feliu de pasere să fie aceasta.* SBIERA, P. 69. *Sătenii . . . țineau sfat în ascuns . . . cum țin toți păcătoșii și ticăloșii-n ascuns.* RETEGANUL, P. I, 8. *Într-o zi sta împăratul pe tron și ținea sfat cu sfetnicii săi.* STĂNESCU, B. 334. *Strîngeți-vă cîtetrele Ca să-mi țineți d-un sfat mare.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 401. (Fig.) *Florile toate s-adunară . . . și ținură sfat lung.* EMINESCU, P. L. 28. *Și tufele de iarnă țin tainic sfat cu vîntul.* VOICULESCU, POEZII, I, 66, cf. SCRIBAN, D. *Umbrele lungi . . . țin un sfat tainic, în șoapte afunde.* V. ROM. august 1966, 9. **A ține război** (sau **luptă, bătălie,** regional, **foc**) (cu cineva sau împotriva cuiva) = a se război, a se bate, a se lupta (cu cineva), a dezlănțui focul (împotriva cuiva). *Le-u dat leșilor războiu pre tare și frumos. Care leșii n-au putut ține războiul, și peste noapte pe-ntreg-au tăiat lunca ș-au trecut peste Prut.* NECULCE, L. 96. *Huniad, cu unguri și români, a ținut o bătălie cruntă cu sultanul Amurat.* BĂLCESCU, M. V. 614. *Ș-apoi . . . mergem amîndoi Să ținem un crunt război!* TEODORESCU, P. P. 112. *S-au pornit cătră dușmanii săi și, întîlnindu-i, au ținut o bătălie cruntă și i-au învins de istov.* SBIERA, P. 51. *Împăratul le poruncește să stea-n loc și stau cătanele să țină luptă dreaptă cu Trifon.* RETEGANUL, P. I, 10. *Stați, ai mei feciori, pe loc, Să mai ținem înc-un foc.* id. TR. 73. *Scrie . . . , ca să-i trimeată oameni, că nu are cu cine ținea bătaia.* BOTA, P. 94. *Am ținut foc în Colonia.* GLOSAR REG. 77. **A ține strajă** = a veghea, a sta de strajă; a străjui. *Nu te teame nimic: ci mergi la margine, și ține straja acolo, și la mine trimite glas.* ALEXANDRIA, 4/7. (Fig.) *Sus în brazii de pe dealuri, Luna-n urmă ține strajă.* EMINESCU, O. I, 104. *Suflete, . . . de-acuma ține strajă, Căci coboară înserarea.* PILLAT, P. 59. **A ține predică** = **a)** a predica (în fața unui auditoriu). *Vedem pe preoții lui Zalmoxis ținînd adevărate predici de abstinență puritană.* PÂRVAN, G. 158; **b)** a dăscăli, a povățui (pe cineva). *Lasă-l, nu-i mai ține predici, — zisei.* BĂNULESCU, I. 79. **A ține slujbă** (sau **liturghie**) = a oficia slujba religioasă. *Șapte popi țin și azi Liturghie.* BLAGA, POEZII, 95. *Popa nu vru să meargă acasă nici cînd ea îi spuse că a doua zi era sărbătoare și el trebuia să țină slujbă la biserică.* V. ROM. noiembrie 1964, 33. *Slujba avea s-o țină protopopul.* NEAGU, Î. 110, cf. BIBICESCU, P. P. 255. (Refl. pas.) *În toate bisericile se țineau slujbe dumnezeiești ca să întoarcă mînia cerului.* MOZAICUL (1839), 482/8. **A ține iertăciune** = (în obiceiurile de la înmormîntări) a rosti o cuvîntare prin care se amintesc faptele bune din viața decedatului. (Refl. pas.). *Dacă răposatul a fost un fruntaș . . . , după sfîrșirea rugăciunelor . . . i se ține și o iertăciune, adecă o cuvîntare.* MARIAN, Î. 310. **A ține corespondență** = a coresponda cu cineva. *Dumnealui ține corespondență cu tata.* AGÎRBICEANU, A. 341. **A ține un jurnal** = a-și însemna zilnic într-un jurnal diferite întîmplări, evenimente etc. *Să țin un jurnal intim.* CĂLINESCU, C. O. 74. (Învechit) **A ține vrăji** = a face vrăji. *Sărbătorile dvăcești, marțe și miercure, cine va ține vrăji, aceia să să de spanilor, că nu să vor lăsa* (a. 1675). GCR I, 218/36. (Regional) **A ține țcort** v. țcort.

3. Refl. pas. A se face, a avea loc. *Di s-ar ținea astăz această giudecată, mulți părinți făr' de cinste s-ar îngropa* (a. 1830). GCR II, 359. *Se mai ținură ședințe pînă în 15 dec.* BARIȚIU, P. A. III, 289. *Acolo s-au ținut ședințele Asociațiunii literare.* ODOBESCU, S. I, 446. *Toamna se țin tîrgurile cele bune.* SLAVICI, O. I, 235. *Șezătoarea . . . se ținea la văduva Nastasia.* AGÎRBICEANU, S. 18. *Porni sprintenă către casa unde se ținea șezătoarea.* id. ib. 44. *Bîlciul se ține o dată pe lună.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Nu se țineau meditații, profesorii nu mai veneau la școală.* BRĂESCU, A. 136, cf. SCRIBAN, D. *Locul unde se ține tîrgul e o imensă movilă de zăpadă.* BOGZA, A. Î. 138. *De Sfînta Măria Mare, se ținea cel mai mare tîrg al anului.* NEAGU, Î. 38. ◇ Intranz. (Învechit) *Nenorocirile întîmplate în urma unei furtune mari, ce au ținut pe la mijlocul lui avgust.* AR (1829), 139²/34. ◇ Tranz. fact. *Am ținut șezătoare un dărab de vreame* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 206. *La clacă ori seara cînd țin șezători . . . Ea nu-și dezlipește nici ochii de el.* COȘBUC, P. II, 206. *Unul din elevii școlilor ținute pe prispa bisericilor.* VIANU, L. R. 52. *S-au înțeles tinerii cînd și cum să-și ție nunta.* MERA, ap. CADE. *În Bănat la „zăpostit" (prinderea postului) este obiceiul că-și petrec cu joc („țin bal") în noaptea aceea.* COM. SAT. II, 39.

IX. 1. Tranz. și (regional) refl. (Popular; adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de") A considera, a socoti. *Iară de-aciia nici ca un proroc nu-l ținea ei pre el, ce mai mare de toți și mai bun.* CORESI, EV. 104. *Acel om carile-i acolo acelui pămînt domn . . . ne ținu așa ca cînd am vrut fi iscoade.* PO 149/15. *El ne miluiaște, noi ținem că-i din binele nostru.* VARLAAM, C. 248. *Numai știm cum și această vrajă au ținut-o Crisos în locu de adevărată.* HERODOT², 20. *Neci a-l înșela țin păcat.* M. COSTIN, O. 285. *Iară sv*[i]*nt*[u]*l, văzîndu-o* [pe soția lui], *o ținea ca un sor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 70ᵛ/30. *Dacă stătu împărat Adrian, se arăta blînd, ca să-l ție de bun sfetnicii lui.* N. COSTIN, ap. CADE. *Multă milă și dragoste și cinste arăta cătră dînsul, ținîndu-l mai în frunte de toți boierii săi.* NECULCE, L. 230. *Așe ține ei că or lua și or bate puterea împărăției turcești.* id. ib. 234. *Alții auzindu-le în loc de basnă*

și de minciună a fi să le ție. CANTEMIR, IST. 93. *Și pe aceștia gheți de goți îi ținem.* C. CANTACUZINO, CM I, 10. *Toți turcii ținea că este norocos, orgoliu, împăratul acesta, și avea nădejde să-i meargă lucrul tot înainte.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 308. *Mă ții cu tot dinadinsul greșit măriei tale.* ANTIM, P. XXVIII. *Fiind eu fugit*[ă] ..., *dumnealor m-au ținut perită* (a. 1719). IORGA, S. D. VII, 53. *Mai multe a scrie nu o țiu de folos.* ECONOMIA, 208/9. *Darurile cam rare să fie, ... ca să nu rîdă pruncii de iale, ținîndu-le de nimica.* PETROVICI, P. 60/18. *Bani p-aceia ei nu-i țin, Ci drept moaște de să-nchin.* MUMULEANU, C. 112/7. *M-ar ținea cineva nebun, de aș zice să nu duhănească nimenea.* DIEȚET. 42/26. *După cheltuielile lui cele mari, îl ținea de bogat putred.* MOZAICUL (1838), 135/11, cf. VALIAN, V. *Țin ei de ocară ... numirea de valach, nevoind a fi chemați altfel decît români.* BĂLCESCU, M. V. 250. *Te țineam că ești cuminte.* PANN, E. I, 7/13, cf. POLIZU. *Românul ține de cel mai mare tezaur pre lume națiunalitatea și limba.* FM (1861), 66. *Ba nu, prietene, zise cel cu două pîni; eu nu mă țin că mi-ai făcut parte dreaptă.* CREANGĂ, A. 145. *Tu ești fiul meu pe care toată lumea îl ține de perdut?* ISPIRESCU, L. 301. *Uneori te țin departe și mă-ntreb de ce nu-mi scrii.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 9. *Cel ce nu se interesează de sufletul său ... e ținut de om cărpănos și hîrsit.* MARIAN, Î. 21, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Țineam, dintru-ntîi, că plînsorile ei Sînt lacrimi de care plîng mulți farisei.* COȘBUC, P. II, 207. *Pînă nu pipăia lucrul, nu se ținea că l-a văzut.* D. ZAMFIRESCU, Î. 61. *Cînd m-am întors înapoi, eu țineam că-i înăuntru.* id. T. S. 104, cf. TDRG. *Țînu de mare fericire să poată saluta... pe doamna Olimpia.* AGÎRBICEANU, L. T. 326, cf. CADE. *Mama poetului, Raluca, ținea pe soțul ei de rutean.* CĂLINESCU, E. 6. *Moș Vasile, ce, dumneata ești mai tînăr decît moș Neculai? Eu te țineam mai în vîrstă.* SADOVEANU, O. V, 234, cf. SCRIBAN, D. *Să știi, Feciori de domni să ne ții, De domni și de împărați.* TEODORESCU, P. P. 104. *Cîți îl auzea îl ținea de nebun, măcar că ... are minte.* SBIERA, P. 243. *De cine dorul se leagă Nu ține lucru de șagă.* DOINE, 105. *De-aș muri ... să-nviu iară, Să văd lumea cum mă ține Și mîndra mea cui rămîne.* HODOȘ, P. P. 172, cf. SEVASTOS, C. 164. *Abia după două zile se trezi în mijlocul tovarășilor, cari-l deplînsă ținîndu-l mort.* ȘEZ. V, 78. *Poporul ține roua de lucrul cel mai curat și sfînt.* COM. SAT. III, 7, cf. 64, 135. *Se mai scîrbește rău, bietul Alexandru, că-l țineau frații așa de prost.* VASILIU, P. L. 148. *Mă țineam că cheia e la mine.* CIAUȘANU, V. 207, cf. ALR II 6 228/141. *Eu te țineam cîrciumar Și-acum te văd măcelar.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 242. *Noi țineam comuna noastră dă la Urluieni pînă la Bălaț.* T. DIAL. M. I, 285. *Fetele și femeile n-au Și nici doresc să aibă; Bărbații o țin de o podoabă, Iar cînd o au, Cearcă să se curățească de ea* (Barba). GOROVEI, C. 21. ◇ Refl. pas. *Cu venirea lui H*[ri]*stos, moartea nu să ține în samă de moarte, ce să ține în samă de somn.* VARLAAM, C. 297. *Să nu mi să țîie Strigarea mea-n loc de nebunie.* DOSOFTEI, PS. 64/17, id. V. S. noiembrie 155v/4. *Obrăznicia mea în vină să nu se ție.* CANTEMIR, IST. 284. *Monanac, ce se ținea de mort de atîția ani.* GORJAN, H. II, 185/19. ◇ Refl. impers. *Dacă vede cineva primăvara pentru întîia dată cucul ... pe pămînt, se ține ca semn că acolo, în acel an, va avea multe griji și nevoi.* GOROVEI, CR. 85. ◇ Expr. **A ține (de) rău** (pe cineva sau, rar, ceva) = a face (pe cineva) răspunzător, a-i reproșa (ceva); a fi supărat pe cineva. V. și **rău (C 1)**. *Și nu l-au priimit pre popă ce încă l-au ținut rău și l-au gonit.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 98v/31. *Și-ncă au ținut și pe ficiorul lui Batiște de rău.* NECULCE, L. 39. *Ține rău și pre boierii și gheneralii moschicești, pentru ce îndeamnă pre împăratul să facă pace cu păgînii.* id. ib. 247. *Începu nevasta să-l ție de rău, Zicînd vai de tine! ce-ți veni să lași Să țipe de foame bieții copilași.* PANN, P. V. I, 32/14, cf. BARONZI, L. 43. *Iartă-mă, amice autorule, să te țiu de rău, fiindcă în cartea ta n-ai spus nimic despre acest vînat.* ODOBESCU, S. III, 23. *Nimic nu mi-a fost mai drag decît bărbatul. Nu cred să mă ții de rău pentru că mi l-am luat.* ISPIRESCU, L. 182, cf. DDRF. *Îl ține de rău pentru mîndria și ușurința cu care făcea datorii, pentru birurile multe ce pune.* IORGA, L. I, 259, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Văzînd aceasta Busuioc, ținu frățîni-său de rău, pentru că au stricat un lucru așa de frumos.* SBIERA, P. 106. (Refl.) *Am căutat să mă liniștesc și m-am ținut de rău pentru inspirația mea nenorocită.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 151. **A ține de rău** (pe cineva) = a opri pe cineva de la ceva, a-i interzice cuiva ceva. *Era o femeie deosebită și... se înțelegea totuși mai bine cu oamenii decît el și avea grijă ca din cînd în cînd să-l țină de rău.* PREDA, M. 149. *Mama-l ținea dă rău să nu mai fumeze.* T. DIAL. M. I, 176. **A (nu) ține** (cuiva ceva) **în nume de rău** = a (nu) se supăra, a (nu) interpreta greșit sau cu rea-voință ceva, a (nu) atribui cuiva o intenție răuvoitoare. Cf. MOLNAR, D. 404/1. **A-și ține de datorie** (sau **de datorință**) **să ...** = a se considera obligat să..., a avea datoria să... *De două ori își ținu de datorie reprezentantul statului să-l îndrume pe Ion Florea la ordine.* AGÎRBICEANU, L. T. 233. *Ca țesătoarele „să aibă noroc", o oarecare vecină își ține de datorință să se apropie și să le salute.* PRIBEAGUL, P. R. 94. (Învechit) **A-l ține** (pe cineva sau ceva) **în** (sau **la**) **(mare, multă) cinste** sau **a-l ține** (pe cineva) **în mare prețuire** = a da cuiva o considerație deosebită, a trata pe cineva sau ceva cu mult respect și grijă; a socoti pe cineva sau ceva demn de stimă. *Ei răspunseră că spun de folos cetății aceala cărți; deaciia le ținea la cinste* (a. 1620). MOXA, 356/14. *La care mînă va cădea această sf*[î]*ntă carte, acela să aibă a o ținea în mare cinste* (a. 1640). GCR I, 88/14. *Pe hatmanul Buhuș îl ține la mare cinste Dumitrașco Vodă pentru vitejiile ce făcusă acolo la cetăți.* NECULCE, L. 59. *Cine vrednicia capului nu priceape, acela lungimea cozii la mare cinste ține.* CANTEMIR, IST. 106. *Noroadele ... au ținut... în mare prețuire bunele moralicești învățături.* ȚICHINDEAL, F. I/3. **A nu-l ține** (pe cineva) **întru nimica** (sau **într-o nemică**) sau **a nu-l ține** (pe cineva) **nice într-o cinste** = a nu da nici o considerație cuiva, a nu lua în serios pe cineva; a desconsidera pe cineva. *Iară de va fi avut* [fata] *veaste rea și vecinii nu o vor fi ținînd nice într-o cinste, atunce nu-i vom creade nice giurămîntul.* PRAV. 206. *Nu lăsa pre moldoveni necăiuri din tîrgu să iasă ... Și cu căzacii de loc iară să învrăjbisă rău, că nu-i ține într-o nemică.* NECULCE, L. 258. *Pre domni și pre boieri îi blestemăm, pre arhierei nu-i ținem întru nimic.* ANTIM, P. 130. (Regional) **A nu-l ține** (pe cineva) **nici în două bețe** = a disprețui pe cineva, a nu da importanță cuiva. Cf. LEXIC REG. II, 96. *Bugan nu-l ține nici în două bețe pe Ilie.* ib. (Intranz.) **A-și ține de** (cineva) = a bănui, a suspecta pe cineva. LEXIC REG. II, 87. ◇ (Popular; cu pronumele în dativ) *Văzînd de pe deal cît de vitejește se poartă oastea lui Doria, ș-au ținut rușine a fugi.* ȘINCAI, HR. III, 156/3. *Se face pre sine*

mai cuminte și mai înțelept și își ține cu rușine a învăța ceva de la cineva. ȚICHINDEAL, F. 23/14. *Și acesta, deschizînd ședința, își ținu de mare fericire să poată saluta și sexul frumos care-i de față.* AGÎRBICEANU, L. T. 326. *Mosneagul se gîndea să-i tragă un pui de bate . . ., da mai pe urmă . . . ș-o zis : dă, . . . îmi țin și eu cu bănat.* ȘEZ. II, 153. ✦ Refl. (Urmat uneori și de determinări introduse prin prep. „de") A se considera, a se socoti. *Că opreaște amu cu această pildă înălțarea celor ce se țin cu mintea prea sus.* CORESI, EV. 12. *Iustinian . . . se ținea însuși că e prea înțelept.* MOXA, 377/16. *Mă țiiu fericit a fi că mi-e a grăi astăzi înaintea ta.* N. TEST. (1648), 169r/18. *Se țineau că sînt scăpați de sub jugul robiei.* AXINTE URICARIUL, LET.[2] II, 125. *Nici unul nu se mai ținea cu zile, ci toți aștepta din ceas în ceas ce urgie le-ar veni asupră.* MUSTE, LET. III, 45/37. *Și ei nici cu această* [hotărîre] *nu s-au ținut odihniți, și iarăși de iznoavă s-au sculat* (a. 1764). URICARIUL, X, 191. *Nici aii mai cutezat romanii a se bate cu Ivanc, ci cîți era . . . se ținea fericiți de vor putea apăra cetatea.* ȘINCAI, HR. I, 233/3. *Și să țin încredințați Cum că nu sînt înșălați.* MUMULEANU, C. 123/11. *Primi o sumă de bani . . . atît de mare încît se ținea singur biruitor asupra unui rival bogat.* MOZAICUL, (1838), 118/8. *Mă voi ține . . . cel mai norocit om.* KOGĂLNICEANU, S. 63, cf. VALIAN, V. *Țăranul . . . nu se ține sătul* [fără păpușoi]. I. IONESCU, C. 59/22. *Fiecare se ține mai cuminte decît altul.* PANN, P. V. I, 7/5. *Coconul Andronache era din soiul acel amfibiu . . . care se ține mai presus de starea a doile.* id. ib. 72. *Fericitînd națiunea noastră . . ., ne ținem înșine fericiți.* FM (1862), 23. *M-aș ținea fericit dacă m-aș înșela oricît de amar în această părere.* F (1870), 195. [Chirurgul], *pînă ce n-a tăia, n-a ciocîrti, n-a hăcui, nu se ține mulțumit.* ALECSANDRI, T. 1 200. *Deși nu era însă dintre cei dintîi, el se ținea în rîndul lor.* SLAVICI, O. II, 47. *Se ținea fiecare a fi cea mai frumoasă.* ISPIRESCU, U. 6, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Cînd el ca scăpat se ține, Năcaz și poznă! Sare-un cîine.* COȘBUC, P. II, 241, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Savu, care se ținea de creștin și de om milostiv, a căzut în păcat de moarte.* GALACTION, O. A. I, 307. *Mă țin greu înșelat De toți banii ce i-am dat Pe ist paloș oțelit, Cu mănunchiul poleit.* ALECSANDRI, P. P. 137. *Unde-aud cucul cîntînd . . ., Nu mă țin om pre pămînt, Nici nu mă știu unde sînt.* TEODORESCU, P. P. 345. *Și, cumu-i de păcătoasă, Tot se ține că-i frumoasă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 440. *Eu mă țin la păr bălaie, Ficiorii îmi zic mărhaie.* REȚEGANUL, TR. 165. *Badea numai cizme are Și se ține gazdă mare.* id. CH. 20. *Ci o coconiț-aflai, Adormită, neadormită, Se ținea înceluită.* HODOȘ, P. P. 195. *Degeaba mă țin voinic, Dacă n-am arme să-ncing.* ȘEZ. I, 9. *Eu mă țin că sînt voinic ; Fetele-mi zic : boșantic.* BIBICESCU, P. P. 207. *Dacă n-am o țîră de sorghitură, parcă nu mă țin sătulă.* ȘEZ. VI, 64. *Toți stăpînii se țineau mulțumiți.* PÎRVESCU, C. 92. *Să dau în el adurmit, Mi să ține-nceluit, Nu știe de ce-a murit!* BALADE, II, 431. *Fiecare se ține mai cuminte decît altul.* ROMÂNUL, GLUMEȚ, 12. *Pînă nu m-oi vedea cununată nu mă țin că sînt măritată.* ib. 47. *Prepelița se ține că e cu coadă, Și ea îi e numai pîn' la noadă,* se spune despre cei lăudăroși și încrezuți, care au pretenții mai mari decît meritele lor. Cf. DDRF. *Surdului degeaba îi cînți de jale!. . . — Așa-i, zise el. . . , prepelița se ține că-i cu coadă!* SADOVEANU, O. XIV, 88, cf. ZANNE, P. I, 616. ◇ Expr. **A se ține rudă** (cu cineva) v. rudă[1] **(4)**.

2. Refl. (Popular; determinat prin „mîndru", „mare" sau un echivalent al acestora) A-și lua aere de superioritate, a face pe grozavul, a fi încrezut; a se îngîmfa, a se fuduli. *Iară cine iaste întru noi mai bun de alalți să nu se ție mare și să nu se preaînalțe.* CORESI, EV. 93. *Nu te înălța, nice te mîndri, nice te ținea mare de cei mai mici.* VARLAAM, C. 464. *Oamenii cei aleși . . . bagă-n samă și pre cei săraci, de nu se țin mare de dînșii.* DOSOFTEI, PS. 91/15. *Deci acel sol se ține pre mare, după cum li să și cade.* NECULCE, L. 148. *Decît toți se ținea mai mîndru și întru boeriia sa se fălea.* MAIOR, P. 51/21. *S-au trecut vremile de a se mai ținea fudul.* I. IONESCU, C. 222/8. *Iar de-i vrea să-l robești l-amor, cît poți te ține mare, Nu-l băga în seamă deloc.* PANN, E. III, 22/1, cf. POLIZU. *La urma urmei, ar putea chiar să se supere, să creadă că mă țin mare.* BRĂESCU, M. B. 10. *Ori te țîi mîndră că ți-a fost Anton la congres?* DAVIDOGLU, M. 16. *Cei bogați . . . se țin în semeție.* TEODORESCU, P. P. 101. *Măi bădiț cu păruț creț, Ce te țîi așa semeț?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 277. *Ce te țîi lele-așa mare, Că nu ești ruptă din soare.* MÎNDRESCU, L. P. 142. *Nu te ține, bade, mîndru, Că la tine nu mi-i gîndu.* REȚEGANUL, CH. 141, cf. SEVASTOS, N. 270. *Badeo-meu cel albinel, Ce te ții așa măreț, Că și eu îs gălbineață, Nu mă țin așa măreață.* DOINE, 22, cf. ȘEZ. II, 184, HODOȘ, C. 31, BIBICESCU, P. P. 68, PODARIU, FL. 68, ALR SN V h 1 255, ib. h 1 256. *Dară măru-i răspundea : — Mareo, mareo, soro mare, Ce te ții tu așa mărè?* BALADE, I, 359. ◇ (Fără determinări) *El să țină și vorove în casa lui, de să ispite să fie craiu în Țara Ungurească.* NECULCE, L. 80. *Cîtu-i postul lui Crăciun, Toate fetele se țin ; Cîndu-i pe la Bobotează, Se tot uită pe fereastră : — Vai de mine, vai de mine, Că la noi nu vine nime!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 447. *Feciorul care se ține Ia fata care rămîne.* REȚEGANUL, CH. 92. *Mîndră-i mîndra și se ține, Da nu trebuie la nime.* FOLC. TRANSILV. I, 72.

X. Tranz. (Popular; construit cu acuzativul persoanei care face plata) A obliga la o cheltuială; a costa. *În Englitera, dreptatea se vinde foarte scump, pe un om l-a ținut șapte ghinee ca să poată face a bate pe un hoț.* CR (1833), 132[1]/48. *Mă ține doi galbeni.* I. D. GHICA, P. 34/4. *Face o mulțime de cheltuiele . . . Pentru noi patru îl ține pe an 2 500 de galbeni.* KOGĂLNICEANU, S. 102, cf. POLIZU. *Nu te poți opri de a nu te plăcea în paradisul acest încîntător, deși șederea în el te ține cam scump.* NEGRUZZI, S. I, 326. *Pe mine mă ține* [dulama] *douăsprezece mahmudele, dar pentru hatîrul domniei tale o dau cu zece.* FILIMON, O. I, 148. *Doresc să văz . . . măcar un măr din acest pom, care m-a ținut atîta sumă de bani.* ISPIRESCU, L. 81, cf. BARCIANU. *Mi l-am ales primar . . . Mă ține vreo mie de franci pe an.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 178, cf. TDRG. *M-am gîndit . . . Ia să-mi torn eu o ghețărie și am făcut-o. M-a ținut o sută și mai bine de lei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 65. *Pașadia, . . . cu banii ce-l țineau* [femeile], *ar fi putut să-și plătească tot ce era mai trufanda pe piață.* M. I. CARAGIALE, C. 56, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cojocarul zgîrcit se bucură în taină că pomelnicul lui numai cu două nume . . : îl ținea mai ieftin decît pe toți ceilalți.* GALACTION, O. 278. *Ne făceam teatru la noi acasă . . ., rîdeam sănătos și nu ne ținea nici o cheltuială.* STĂNOIU, C. I. 120. *O pușcă care mă ține nouă sute de lei.* BRĂESCU, M. B. 62, cf. SCRIBAN, D. *Mi-am făcut . . . un cojoc mîndruț care m-a ținut un porc îngrășat.* PAMFILE, VĂZD. 14. *Cît te ține biciușca asta?* CIAUȘANU, GL. *Nu-l ține gura parale.* ZANNE, P. II, 173. *Ce? căciula nu mă ține bani?* id. ib. III, 40. ◇ Expr. **Nu mă ține capete** v. cap. ✦ Intranz. A avea un preț, o valoare în bani; a prețui **(2)**. *Care vrea să zică curcanu ista ține pînă acuma 696 lei?* ALECSANDRI, T. 528. *Ține căptușala mai scumpă ca fața.* ZANNE, P. III, 71.

— Prez. ind. : *țin* și (învechit și popular) *țiu*, pers. 2 *ții* și (învechit și regional) *țini*, pers. 6 (regional) *ține* (ALR SN VII h 1 943, ALRM SN IV h 1 515, A I 22); perf. s. pers. 4 și : (învechit) *ținum* ; conjunct.

pers. 3 şi: (învechit şi popular) *să ţie*, (învechit) *să ţine, să ţeie;* imper. pers. 5 şi: (învechit) *nu ţineaţi* (PO 81/7); ger.: *ţinînd* şi (învechit şi popular) *ţiind*, (învechit) *ţinind;* part.: *ţinut.* — Şi: **ţineá**, (învechit) **ţeneá** vb. II.

— Lat. **tenere.**

ŢINEÁ vb. II v. **ţine.**

ŢINEÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a ţine **(VI 1)**; trai **(2)**. *Vină, maică, la luna, Să-mi vezi mie ţineala. Că de cînd tu m-ai lăsat, M-am negrit şi m-am uscat.* CONV. LIT. XIV, 310.

— **Ţine** + suf. *-eală.*

ŢÍNERE s.f. Acţiunea de a (s e) ţ i n e şi rezultatul ei.

I. (Învechit; concretizat) Parte a sfeşnicului, probabil cea destinată să fie ţinută cu mîna; suportul sfeşnicului. *Şi făcu sfeaşnecul de aur curat ..., fusul lui şi fofeazile ..., ţinerile şi florile dentr-însul era.* BIBLIA (1688), 67¹/9, cf. ROSETTI — CAZACU, I.L.R. I, 155.

II. Urmărire îndeaproape a ceva; supraveghere atentă. Cf. ţ i n e **(II 4)**. *Siguranţa ţinerii urmei primeşte punctaj maxim.* VÎN. PEŞC. februarie 1964, 11.

III. 1. (Învechit) Ţinută sau poziţie a corpului sau a părţilor lui. Cf. ţ i n e **(III 1)**. *Un bărbat cu frunte posomorîtă şi ţinere semeaţă.* MOZAICUL (1839), 453/6. *Ţinerea ei era nobilă şi impozantă.* ib. 776/4. *Febleţea se arată în glasul său şi în toate mişcările sale, pudoarea (ruşinea) şi înfrînarea în mina sa (faţa sa), în gesturi (mişcări) şi în menţinerea (sau ţinerea) corpului.* FIS. 79/30, cf. POLIZU. *Judecat însă după falnica ţinere a corpului ..., l-ar fi luat drept om matur, dar nu bătrîn.* FILIMON, O. I, 255, cf. II, 173, PONTBRIANT, D., BARCIANU, BIANU, D. S. 184. *Ţinerea braţelor încrucişate.* CADE.

2. Păstrare, menţinere într-o anumită stare sau situaţie. Cf. ţ i n e **(III 5)**. *S-au făcut întocmiri pentru îmbunătăţirea temniţilor şi pentru cea dinlăuntru a lor ţinere în bună orînduială.* CR (1832), 302¹/14. *Priveghere a ţinerii în bună stare a drumurilor de ţară.* REGUL. ORG. 148/18, cf. CIHAC, I, 294, DJP.

3. (Regional; concretizat) Adăpost, culcuş (Coza — Odobeşti). ALIL 1983—1984, 472. *Are ţiiere [= adăpost, culcuş] urşii acolo.* ib.

4. (Învechit) Înfrînare, dominare (a unui sentiment, a unei porniri). Cf. ţ i n e **(III 6)**. *Podobeaşte ţinerea mîniei tale să se dea noauo preacuratul trupul tău şi cinstitul sînge.* CORESI, LIT. 37r/12. ✦ (Învechit) Oprelişte. *Puşu rostului mieu hrană* (f e r i r e C², s t r a j e D, *ţinre[re]* H) *cändu scoală-se păcătoşii spre mene.* PSALT. 74. ✦ (Învechit) Înfrînare, reţinere a unei nevoi fiziologice. BAR. — MUNT., W. 810¹/48.

IV. 1. Faptul de a avea în folosinţă pe timp limitat o proprietate, o întreprindere etc. Cf. ţ i n e **(IV 1)**. *Ţinerea unei case cu chirie.* CADE.

2. Faptul de a avea sau de a creşte animale. Cf. ţ i n e **(IV 3)**. *Ar avea stuparii din cruţearea şi ţinearea tuturor albinelor.* ECONOMIA, 197/8. *Noroc la ţinerea stupilor le poftesc.* TOMICI, C. A. VIII/9. *Scopul ţinerii vitelor este ... pentru lapte, smîntînă, unt şi brînză.* LITINSCHI, M. 120/17. *Scopul ţinerii oilor era în primul rînd gunoirea terenurilor destinate pentru agricultură şi fîneţe.* VUIA, PĂST. 46.

3. (Învechit) Stăpînire; cîrmuire. Cf. ţ i n e **(IV 4)**. *Că a lui e slava şi ţinearea întru veacii de veac, amin!* CORESI, EV. 20, cf. 33, 94. *Şi ţie voi da şi seminţeei tale după tine acest pămînt în care striin eşti, să ştii cum tot pămîntul pre ţinearea de vecie şi Dumnezeul lor voiu fi.* PO 54/3. [Petru Vodă Rareş] *şi Pocuţiia le-au fost luat supt ţinerea lui.* LET. I, 172/28. *Iară în anii 7209 toată ţara ungurească ... au luat-o neamţii supt ţinerea lor.* SIMION DASC., LET. 113. *A svinţiii sal[e] iaste toată cinstea şi mărirea şi biruirea şi ţineare* (a. 1661). GCR I, 182/40. *I*[i]*sus Hristos, a căruia iaste cinstea şi ţinerea şi toată puterea.* VARLAAM, C. 287. *Şi-ţ voiu da ţie ... tot pămîntul lui Hanaan întru ţineare veacinică.* BIBLIA (1688), 11¹/6. *Mie mi s-au dat putearea şi cinstea şi ţinearea* (a. 1691). GCR I, 289/6. *Cela ce toate biruieşti şi ţinearea morţiei spart-au.* MOLITVENIC (sec. XVII), 302. *Cîntă toate făpturile cu cuvinte, cuvinteadză a ta ţineare cu dulce voia.* ib. 303. [Hristos] *cu moartea să deşerteaze pre cela ce are ţinearea morţii* (a. 1698). GCR I, 317/15, cf. DRLU, DDRF, ROSETTI, L. R. III, 100. ✦ (Concretizat) Teritoriu care este în posesiunea sau în stăpînirea cuiva. *Ceare de la mere şi da-ţi-voiu limbile, ocinele tale şi ţirutele* (ţ i n u t u r i l e S, *ţinearea* C, D) *tale.* PSALT. 3. *Au luat turcii toat[ă] ţinearea* (cca 1650). GCR I, 146/17. *Le deade lor ţineare, în pămîntul Eghipetului.* BIBLIA (1688), 36²/18. *Lăcuia... în ţinerile lor, în cetăţile lor.* ib. 294¹/15. ✦ P. e x t. Lume, univers. *Prea puternicul D*[umne]*dzău a toată ţinearea numai cu cuvîntul svinţiei sal[e] cu toate lucruril[e] s-au făcut* (cca 1693). GCR I, 311/24. ✦ F i g. Putere **(I 1)**, tărie **(III 1)**. *Iară eu cu ţinrearea mea cătră ţinre ţinrea-voiu că tu ... sprejenitoriulu mieu eşti.* PSALT. HUR. 49r/16. *Că ţirutul (ţinearea* D, *ţinrea* H) *mieu şi nădejdea mea eşti tu; în numele tău dereage-me şi satură-me.* PSALT. 51. *Ţinutul mieu* (p u t e a r e a m e a D, *ţinrearea mea* H) *cătră ţire hrănescu, că tu Dzeul agiutoriu mie eşti.* ib. 112. *Cire şti ţirearea* (ţ i n r u t u l H, ţ ă r u t u l V, p u t e a r e a D) *măniei tale.* ib. 189. *Tu biruieşti ţinearea mării, bura valurilor ei tu îmblînzeşti.* CORESI, EV. 234. *Da-ţ-voiu limbile partea ta şi ţinearea ta sconceniia pămîntului.* id. PS. 4/14, cf. 250/14, 440/9. *A lui e slava şi ţinearea şi cinstea.* COD. TOD. 195, cf. 200, 228. *Mîntuitoriului nostru laudă şi mărire, ţineare şi puteare acmu şi întru toţi veacii adevăr* (ante 1618). GCR I, 50/23. *Învise H*[risto]*s den moarte ... Ca a sa e slava şi ţirearea şi* [ci]*nste şi închinuciurea.* IEUD, 249/17. *Hristos a căruia iaste toată slava şi cinstea şi ţineria şi închinăciunea.* VARLAAM, C. 280, cf. MOLITVENIC (sec. XVII), 305. *Tu eşti mărirea mea şi ţinearea* (a. 1785). GCR II, 149/16.

4. (Învechit; în sintagma) *Ţinerea registrelor* (sau *a catastihelor)* = efectuarea operaţiilor de evidenţă în registre. Cf. POLIZU, ŞĂINEANU, D. U. ✧ E x p r. **A avea ţinere de seamă** = a nu neglija ceva, a lua în consideraţie. *Care în protesmie au schimbat cu lucruri nemişcătoare bisericeşti, nu pot ave împuternicită ţinere de samă* (a. 1820). URICARIUL, I, 268.

V.1. (Regional) Păstrare. Cf. ţ i n e **(V 1)** (Gura Sărăţii — Buzău). ALR II 4 719/728. ✧ L o c. a d j. (Prin nord-estul Munt.) **De ţinere** = care este păstrat pentru un anumit scop sau pentru anumite ocazii. Cf. STOIAN, PĂST. 69. *Odaia dă ţinere.* ALR II/I MN 115, 3 780/723. *Haină de ţinere.* ALR SN IV h 1 156/728. *Îi dă haini ..., di purtare le dă la alta, ali mai dî ţinare le dă la alta.* T. DIAL. D. 842.

2. (Învechit; astăzi în sintagme) Menţinere **(1)**. Cf. ţ i n e **(V 3)**. *Leacurile ..., care sînt pentru ţinerea sănătăţii lăsate, de multe ori strică sănătatea.* MAIOR, P. 23/12, cf. DRLU, LB. *Fieştecare lucru să-l întrăbuinţăm spre ţinearea sănătăţii.* DIEŢET. 1/2. *Principe pe care se razimă ţinerea vieţii.* VASICI, M. II, 5/10, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Credea că uitase. E popă, oricum. Întîi trebuie să se ferească el de păcatul ţinerii mîniei.* DAN, U. 95. ✧ *Ţinere de minte* = **a)** (şi în sintagmele *ţinere aminte* sau, învechit, *ţinerea minte)* memorie **(1)**. *Pre bogata prea înţelepciunea şi ţinearea mintea şi prea ascuţită au arătat* (a. 1714). GCR II, 13/9. *Ţinerea aminte sau memoria ţine şi păzeaşte în minte cîte au aflat ritorul.* MOLNAR, RET. 22/20, cf. KLEIN, D. 443. *Toate aceste de sînt numai îndeletnicirea ţinerei aminte.* MAN. ÎNV. 49/2. *Eu am*

scurtă ținere de minte ș-am uitat cuprinderea ei (a. 1819). URICARIUL, VII, 83. *Iscusința ținerii de minte, frumusețea ... cu care erea împodobită Halima.* GORJAN, H. IV, 228/2. *Are o ținere de minte minunată.* MOZAICUL (1838), 313/24, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Băietul văd că are ținere de minte.* CREANGĂ, A. 22. *Are ținere de minte grozavă.* ISPIRESCU, L. 366. *Avea bună ținere de minte.* CONTEMPORANUL, V_1, 203. *Asemenea oameni se aleg isteți și cu ținere de minte și nu cumva să uite de la cine anume-i cutare dar.* SEVASTOS, N. 285, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 460, TDRG, SEVERIN, S. 86, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ținere de minte ca dînsul n-avea nime și putea să numere pe rînd toate neamurile.* SADOVEANU, O. X, 98. *Nu este pe lumea asta om care să aibă atîta ținere de minte.* id. ib. XV, 443, cf. SCRIBAN, D. *Pe lîngă atîta ținere de minte, atîtea cunoștințe istorice ..., n-a fost să mai aibă și adevăratul dar al scrisului.* V. ROM. februarie 1969, 8, cf. COMAN, GL., NALR — MB I MN 244, 93/511; **b)** (și în sintagmele *ținere aminte* sau, învechit, *ținerea minții*) imagine păstrată în memorie, lucru amintit; amintire. *Urmările trecutii rezmiriște încă sînt proaspete în ținerea minții voastre* (ante 1800). URICARIUL, XIV, 195. *Grijile cele supărătoare, care au putut să te stăpînească, așa de curînd te-au făcut să pierzi ținerea de minte?* HELIADE, AMF. 48/7. *Pomenirea lui rămase scumpă și vie în ținerea de minte a românilor.* F. AARON, I. I, 40/18. *Și aceste neamuri ... în ochii celorlalte popoare erau numai niște semințiĭ rătăcite, al căror izvor s-a stins din ținerea de minte a oamenilor.* BĂLCESCU, M. V. 576, cf. ISER, PONTBRIANT, D., DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 86, COMAN, GL. *Cu ținerea de minte de cele de dinainte, pururea să te-ndreptezi la cele din urmă.* ZANNE, P. VIII, 740; **c)** faptul de a memora; proces (psihic sau mecanic) de înregistrare în memorie; memorizare. *Asociațiunea ideilor este de mare interes ținerii de minte* (a. 1883). RET. ROM. 211. *Dănțurile sînt purtate de cîntăreți, cari uimeau cu ținerea de minte a atîtor cuplete.* PÎRVESCU, C. 17.

3. Respectare, păzire. Cf. ține **(V 5)**. *Privegheză împreună cu dînșii spre ținerea păcii.* IST. AM. 18r/21, cf. DRLU, LB. *Ținere a poruncilor.* VALIAN, V., cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, CADE. ✦ (Învechit, rar) Tradiție **(1)**. *Ținearea cea veache aceaea biruiaște, cum se ar zice, cum se va afla c-au ținut cei den veaci, așa să rămîie neclătit.* PRAV. 3. *Toată orînduiala besericei și a preoților sau a călugărilor să o lasă mariia sa în veche ținere și obiceiu.* N. COSTIN, L. 578. ✦ (Învechit și popular; în practicile religioase) Post[2] **(1)**. *Noi cu bucurie și cu inimă bună și veaseli să întrăm întru întîia deschidere a țineriei.* CORESI, EV. 45. *Cătră mîntuitoarea nevoință a postului și a țineriei să mergem.* id. ib. 12, cf. MARDARIE, L. 120/9. *Pentru multă a lui țîneare și cu bunătăț petreacere ..., fu hirotonisit patriarh.* DOSOFTEI, V. S. februarie 70v/15. *Lucrătoriu ... poruncilor lui D*[u]*m*[e]*dzău cu post, cu privegheare și cu alaltă țîneare deprinzîndu-să.* id. ib. februarie 73r/16. *Vinerile-s sfinte vineri, Toate sărbători cu țineri.* MUSCEL, 114. [Sărbătoarea] *nu-i cu țîieri.* ALR II/I MN 113, 2 846/414, ib. 2 845/414.

VI.1. Suportare a cheltuielilor necesare întreținerii cuiva sau a ceva, întreținere; aprovizionare cu cele necesare traiului; hrănire, nutrire. Cf. ține **(VI 1)**. Cf. MOLNAR, D. 78/6, DRLU, LB. *Cheltuielile transportului lor, cea mai mare parte să plătesc de către deosebite popoare a lor, care prin acest mijloc scapă de ținerea lor.* AR (1832), 291[2]/6. *Numărul iuncărilor nu se mărginește, însă lefile și ținerea lor se sloboade numai pe numărul celor ce se socotesc ai completului.* REGULAMENT, 13/13. *Bărbatul cel căsătorit lucrează cu mai multă îndrăzneală ... pentru că privește la ținerea și buna petrecere a unei ființe mult scumpe.* MARCOVICI, D. 161/7. *Deschilinirea întră trupurile organice și neorganice estă în creștere și în ținere ..., cele organice se nutresc prin materii.* ANTROP. 9/25. *Alți care vor dori a se abona spre ținerea unui așa de obște folositor institut.* MOZAICUL (1839), 520/16. *Am cheltuit încă de la mine pentru ținerea mea și a vreo nouă compatrioți.* GHICA, A. 415, cf. POLIZU. *200 galbeni pentru ținerea bisericii, a școlii și a oamenilor.* BOLINTINEANU, O. 298, cf. BARCIANU. ✧ Expr. (Regional) **A-și pune ținere** sau **a se da în ținere** = a se încredința cuiva pentru a fi întreținut. Cf. ALR II 4 719/29, com. din CÎMPENI. ✦ Îngrijire și hrănire care se dă animalelor domestice. *Caiĭ sînt neprețuiți ... pentru îmbletul și iuțimea lor, măcar că ținearea lor vine mai scumpă.* ECONOMIA, 74/23. *Toți ... vor fi îndatoriți a plăti ... pentru țănere* [a] *cailor* (a. 1818). GCR II, 221/25. *Rea ținere au avut vitele anul acesta.* Com. MARIAN.

2. Îngrijire a unui lucru, bună întreținere a ceva. Cf. ține **(VI 2)**. *Articole asupra credinței, economiei și bunei țineri a casei* (a. 1837). PLR I, 55. *Ținerea pădurilor* (a. 1844). ib. 100.

VII. Faptul de a continua să existe, să se mențină; dăinuire. Cf. ține **(VII 1)**. *Fiește[ce] zidire trebuința ei să-ș caute și aju[tor]iu să-ș ceară una de alta, pentru paza și [ținț]earea ei* (a. 1702). GCR I, 343/31. *El zidindu-și nalte palață Și grijind pentru lungă ținerea Aceștii domnii, în toate zile Se ferește a face rău și sîle.* BUDAI-DELEANU, Ț. 350, cf. DRLU, LB. *Ținerea vieței a unei vietăți este cu atîta mai precarie și mai scurtă cu cît are mai multe trebuințe.* VASICI, M. I, 170/3, cf. ISER. *Fericirea nu stă ... în lunga ținere a vieții, ci în întrebuințarea ei.* I. POP, L. 174/29, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

VIII. Faptul de a se face, de a se organiza, de a avea loc. Cf. ține **(VIII 3)**. *Ținerea acestii societăți este hotărîtă pe 15 ani următori* (a. 1845). DOC. EC. 854. *Aceste numai prin ținerea unui sinod se pot înființa.* FM (1861), 117, cf. 118.

— Accentuat și: (regional) *ținére.* ALR II/I MN 115, 3 780/723, ALR II 4 719, ALR SN IV h 1 156/728. — Pl: *țineri* și (învechit) *ținere.* — Și: (prin Mold.) **țiére** (ALR II 4 719/514, ALR II/I MN 113, 2 845/414, ib. 2 846/414), (prin Dobr.) **țînăre** s. f.

— V. **ține.**

ȚINERÓS, -OÁSĂ adj. (Prin vestul Transilv.) Mîndru de sine, îngîmfat, fudul. Cf. PASCU, Ș. 76, CV 1951, nr. 3, 47. *Pentru că ești țănăros Fi-ua satul luminos.* POMPILIU, B. 36, cf. TEAHA, C. N. 277, ALR SN V h 1 254/310. *Îi țineroasă.* ALR SN V h 1 256/310.

— Pl.: *țineroși, -oase.* — Și: **țănăros, -oásă** adj.

— **Ține** + suf. *-áros.*

ȚINÉT s. n. v. **ținut[1]**.

ȚINETÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. v. **țiitor.**

ȚINETÚRĂ s. f. v. **țiitură.**

ȚING[1] interj. (De obicei repetat; și cu „i" prelungit) Cuvînt care redă sunetul clopoțelului, al clopotului sau clinchetul unor obiecte din metal ori din sticlă lovite (unul de altul). Cf. SCL, 1960, nr. 3, 789, 790, ȘEZ. V, 166, ALR I 353/156. *O rupt o crancă ...* [Pădurea de aur] *au țîngăluit, o făcut: țîng!* O. BÎRLEA, A. P. I, 453. *Țînga, țînga, la fereastră, Scoală, dalbă jupînească.* FOLC. MOLD. I, 262, cf. PASCU, C. 111. ✧ (Substantivat) *Auzii un „țiing" prelung pe asfalt ... O coroană scăpase din buzunarul bătrînului.* AGÎRBICEANU, O. II, 270.

— Și: **țînga** interj.

— Onomatopee.

ȚING[2] s. m. v. **țînc[2].**

ȚÍNGA interj. v. **țing[1].**

ȚINGALĂU s. n. v. **țingălău.**

ȚINGALÉU s. n. v. **țingălău.**

ȚINGÁR, -Ă adj. (Prin nord-vestul Transilv.) Slab, uscățiv. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. 101, LEXIC REG. 10.

— Accentuat și: *țíngar*. VAIDA. — Pl.: *țingari, -e*.

— Din magh. **cingár.**

ȚÍNGĂ s. f. v. **țintă**[1].

ȚINGĂÍ vb. IV v. **țingîi.**

ȚINGĂLĂÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A scoate sunete ca de clopoțel; (regional) a țingălui (Negrești Oaș). Cf. GR. S. VII, 69. *Țingălăie blidul în casă*. ib.

— Prez. ind. pers. 3: *țingălăie*.

— V. **țingălău.**

ȚINGĂLĂU s. n., s. m. (Prin Transilv., Maram. și Mold.) **1.** S. n. Clopoțel făcut mai ales din bronz sau din aramă, care se atîrnă la gîtul vitelor sau al oilor; (regional) țincar[2], țingăteu. Cf. DRLU, TDRG, PASCU, S. 417, CADE, PRIBEAGUL, P. R. 58. *La fîntîna cerbului, Iată boii bădiului ..., La juguri Cu ciucuri, La restaie, Țingălaie*. CONV. LIT. V, 296, cf. XX, 1 020, VAIDA, ȘEZ. V, 166, CABA, SĂL. 101. *Nici ai boi cu țingălauă, Făr' pipă cu ciucălauă*. BÎRLEA, C. P. 272, cf. CHEST. V 157/66, ALR II 5 669/47, 53, 310, A I 12, 13, 17, 21, 22, 23, 24, 26, 35, LEXIC REG. 10, 67, ib. II, 82.

2. S. n. Clopoțel cu care se sună în biserică în anumite momente ale slujbei religioase. *La Rusalii, cînd se sfințește apa, fetele beau apă sfințită din țingălăul (clopoțelul) bisericii, ca să poată hori ... bine*. GOROVEI, CR. 51. *Mă rog de doamna biserică, de doamna psaltire ..., de țingalău, de vinul liturgiei*. ȘEZ. V, 145.

3. S. m. (Ornit.; regional) Gușă-roșie *(Erithacus rubecula rubecula)* (Groși — Baia Mare). ALRM SN II h 517/349.

— Pl.: (n.) *țingălauă* și *țingălaie*, (m.) *țingălăi*. — Și: **țingalău, țingaléu** (DRLU), **țincălău** (ALR II 5 669/47), **ținghiléu** (MAT. DIALECT. I, 100) s. n.

— **Țing**[1] + suf. *-ălău*.

ȚINGĂLÍ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv.; despre clopoței sau despre clopote) A suna, a bate; (regional) a țingăni. Cf. CABA, SĂL. 101, CHEST. V 175/26, ALR I 353/290, 359, LEXIC REG. II, 82. *Înfundă ținghileu cu iarbă, să nu țingălească, că ne dă de gol*. MAT. DIALECT. I, 100.

— Prez. ind. pers. 3: *țingălește*. — Și: **ținghelí** (ALR I 353/359), **ținghilí** (MAT. DIALECT. I, 100) vb. IV.

— **Țing**[1] + suf. *-ăli*.

ȚINGĂLUÍ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv.) A scoate sunete ca de clopoțel; (regional) a țingălăi. Cf. DRLU. *O rupt o crancă* [din pădurea de aur]. *Atuns pădure*[a] *au țingăluit, o făcut: țing!* O. BÎRLEA, A. P. I, 453.

— Prez. ind.: *țingăluiesc*.

— **Țing**[1] + suf. *-ălui*.

ȚINGĂNEÁLĂ s. f. (Rar) Sunet produs de clopoțel sau prin lovirea unor obiecte de metal, de sticlă etc.; (rar) țingănitură. Cf. POLIZU. *De țingăneala zurgălăilor se treziseră toți cîinii de pe la case*. ADAM, R. 42.

— Pl.: *țingăneli*.

— **Țingăni** + suf. *-eală*.

ȚINGĂNÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Despre clopoței sau clopote, despre alte obiecte de metal, de sticlă etc.) A produce un sunet în urma unei loviri. V. suna, zăngăni. Cf. KLEIN, D. 442, LB, VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 540, DDRF, BARCIANU. *Clopoțelul de la tramvai țingănea străbătător*. ADAM, S. 74, cf. ALEXI, W. *Furculițele, cuțitașele țincăneau neîntrerupt*. AGÎRBICEANU, L. T. 272. *O cosît și i s-o rupt coasa pă locu tistaș, numa o țîngănit coasa*. ARH. FOLK. I, 227, cf. ALR I 353/508.

2. Tranz. A lovi (un obiect de metal, de sticlă etc.) producînd un sunet scurt, subțire. *Ghebosul o țingăni* [chitara] *de vreo două ori*. D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Aduna repede paharele goale, țingănindu-le deolaltă*. AGÎRBICEANU, A. 286. *El afară și-a ieșit, Clopotul l-a țingănit, De tîrnaț ... l-a răzămat*. VICIU, COL. 38. ✧ Intranz. *La mîț la grumaz o fost legată o coadă de lingură și, cum mergea mîțu, cu coada de lingură tot țîncănea de crengi*. ALEXICI, L. P. 231.

— Prez. ind.: *țingănesc*. — Și: **țineăní**, (învechit, rar) **țengăní** (VALIAN, V.) vb. IV.

— **Țing**[1] + suf. *-ăni*.

ȚINGĂNÍRE s. f. Acțiunea de a țingăni. Cf. VALIAN, V., POLIZU, LM, DDRF.

— Pl.: *țingăniri*. — Și: (învechit, rar) **țengănire** s. f. VALIAN, V.

— V. **țingăni.**

ȚINGĂNÍT s. n. Faptul de a țingăni **(1)**. Cf. DDRF. *Aude vuiet de rădvan și țingănit de clopote*. ADAM, R. 112. *Cărțile se împrăștiară din nou. Afară de fișăitul lor și de țincănitul banilor, nimic nu se auzea în cameră*. AGÎRBICEANU, A. 353. *Luară cu toții în mînă paharele ... și, ciocnind mereu, între țincănitul lor sfîrșiră marșul*. id. ib. 288. *Țincănitul furculițelor ... se făcea tot mai des*. id. L. T. 108.

— Pl.: *țingănituri*. — Și: **țineănít** s. n.

— V. **țingăni.**

ȚINGĂNITÚRĂ s. f. (Rar) Țingăneală. Cf. POLIZU. *Nu auzeam decît rezlețe țingănituri de zurgălăi*. ADAM, S. 269.

— Pl.: *țigănituri*.

— **Țingăni** + suf. *-itură*.

ȚINGĂTÉU s. n. v. **cingătău.**

ȚINGĂU[1] s. m. (Ornit.; regional) Căldăraș *(Pyrrhula pyrrhula)*. Com. din NUCU — BUZĂU.

— Pl.: *țingăi*.

— Cf. **ținc**[1].

ȚINGĂU[2] s. m. v. **țingău.**

ȚINGHELÍ vb. IV v. **țingălí.**

ȚINGHIÁR s. n. v. **țenghiar.**

ȚINGHILÉU s. n. v. **țingălău.**

ȚINGHILÍ vb. IV v. **țingălí.**

ȚÎNGHI-LÍNG interj. v. **țing-líng.**

ȚINGHI-LÍNGHI interj. v. **țing-líng.**

ȚINGHILÚȘ subst. (Anat.; regional) Omușor **(2)** (Căpîlna de Sus — Tîrnăveni). ALR — T 166/335.

— Pl.: ?

— **Ținghil**[eu] + suf. *-uș*.

ȚINGÎÍ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv. și Mold.; în expr.) **A-i țingîi** (cuiva) **urechea** = a-i țiui cuiva urechea. Cf. ALR II/I h 22.

— Prez. ind. pers. 3: *țingîiește* (ALR II/I h 22/310) și *țingîie* (ib. h 22/365). — Și: **țingăí** vb. IV. ib. h 22/346.

— **Țing**[1] + suf. *-îi*.

ȚÎNG-LÎNG interj. Cuvînt care redă sunetul clopoțeilor, al zurgălăilor sau al clopotelor. *Intrară în casă; steaua suna subțire și vesel: țing-ling!* SADOVEANU, O. III, 89, cf. DEX, ALR I 353/112, 273. (Într-o ghicitoare, cu aluzie la mișcarea limbii de clopot) *Unu ară, Doi se miară, Patru-mping, Unu face ținghiling* (Porcul). GOROVEI, C. 302, cf. PASCU, C. 111. ✧ (Substantivat) *Ținghi-linghi o ia pe vale, Șolduboldu îi iese în cale* (Oile și lupul). Cf. GOROVEI, C. 216, PASCU, C. 113.

— Și: **țînghi-lînghi** (scris și *țînghilinghi* SCI, 1960, nr. 3, 783, PASCU, C. 113), **țînghi-lîng** (scris și *țînghiling)* interj.

— Onomatopee.

ȚINHÉLȚ s. n. (Prin Transilv.; mai ales la pl.) Chibrit. Cf. JAHRESBER. X, 216, DR. VII, 71, VICIU, GL., CHEST. II 318/258.

— Pl.: *ținhelțuri*. — Și: **țindélț** s. n. VICIU, GL., 104.

— Din germ. **Zündholz** (pl. *Zündhölzer)*.

ȚINIȚÓR s. m. v. **țiitor.**

ȚINÍȘ s. n. v. **țiș.**

ȚINITÓR, -OÁRE adj., s. m. v. **țiitor.**

ȚINÍND, -Ă adj (Învechit, rar) Care are loc, care se ține **(VIII 3).** *Inteligința română mireană va avea de a studia regulamentul provizoriu ... pentru dieta acum de curînd ținîndă.* BARIȚIU, P. A. III, 176.

— Pl.: *țininzi, -de.*

— V. **ține.**

ȚINOÁRE s. f. v. **tenoare.**

ȚINÓBĂR s. n. v. **ținober.**

ȚINÓBER s. n. (Chim.; învechit) **1.** Cinabru. Cf. MOLNAR, D. 49/24. *În năsipul auriu se află și grăunțe de ținober (chinăvariu).* AR (1829), 194[2]/23. *Fum de ținobăr.* DIETET. 117/23. *Roș de ținober.* ap. MÎNDRESCU, I. G. 98, cf. JAHRESBER. X, 216, GREȚU, P. 414.

2. (În sintagma) *Ținobru prost* = rugină de fier. CONV. LIT. XXVI, 460.

— Și: **ținóbăr, ținăbăr** (TDRG), **ținăbor** (MOLNAR, D. 49/24, BARCIANU), **ținóbru** (GREȚU, P. 414, CONV. LIT. XXVI, 460), (forme corupte) **țîrnăbor** (H XVIII 137), **țîrnabor** (FM 1840, 123[2]/10), **țîrnabur** (FOLC. OLT. — MUNT. I, 468) s. n.

— Din germ. **Zinnober.**

ȚINÓBRU s. n. v. **ținober.**

ȚÍNSOR s. m. v. **cenzor.**

ȚINSORÍE s. f. (Învechit, rar) Demnitatea de cenzor (în Imperiul Roman). *Acesta au fost în cinstea boierii ce zic ținsoria.* CANTEMIR, HR. 119.

— **Ținsor** + suf. *-ie*. Cf. lat. censoria [potestas].

ȚINSORÍN s. m. v. **țensorin.**

ȚINT, -Ă adj. (Prin Olt., Munt. și Bucov.; despre unele animale) Țintat **(3).** Cf. H III 71, 385, VI 4, XVI 43, com. din PĂUȘEȘTI OTĂSĂU — BĂILE GOVORA.

— Pl.: ?

— Derivat regresiv de la **țintă**[1].

ȚINTÁ vb. I v. **ținti.**

ȚINTÁCI s. m. (Regional) Nume dat unui bou cu coarnele îndreptate în sus. Com. MARIAN.

— Pl.: *țintaci.*

— **Ținti** + suf. *-aci.*

ȚINTÁR s. n., s. m. **1.** S. n. Numele unor jocuri: **a)** (și în construcțiile *de-a țintarul,* ALR SN V h 1 291, ALRM SN III h 1 093, *la țintar,* ALR SN V h 1 291/728, ALRM SN III h 1 093/728, *în țințari,* PAMFILE, J. I, 7) joc la care se folosește un carton (sau o scîndură etc.) cu un desen alcătuit, de obicei, din trei dreptunghiuri concentrice, pe care jucătorii mișcă niște piese sau nasturi, boabe etc., după anumite reguli; (regional) car, moară **(7 a),** trișc, țanc[2] **(3),** țăncușă **(IV a).** Cf. ISER, POLIZU. *Doi din ei îți urmau glumele . . ., mutînd cu multă seriozitate bobii din țintarul săpat pe laviță.* GHICA, S. 502. *Table pentru jocul de șatrange și pentru țintar.* FILIMON, O. I, 180, cf. DDRF, BARCIANU. *Strachina pentru peștele din borș — pe dos jocul țintarului.* ANTIPA, P. 762, cf. TDRG, PAMFILE, J. I, 35, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Jucau țintar cu răbdarea îngerească a oamenilor care nu cunosc valoarea timpului.* BRĂESCU, A. 232. *Jucam țintar, închipuiam castele din cărți de joc, desenam chipuri și flori pe geamul aburit.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 98. *Făcea chiar domnului Iosef Klapka cinstea să joace cu el țintar.* SADOVEANU, O. XII, 564, cf. SCRIBAN, D. *Poeții din categoria amintită deplasau elementele geografice, mînuiau munții și rîurile ca pe niște piese de țintare.* CONTEMP. 1950, nr. 184, 4/4. *Mi s-ar părea că joc țintar.* ARGHEZI, S. XI, 56. *Oamenii . . . stăteau lungiți pe scînduri, pălăvrăgeau, jucau țintar.* PAS, Z. III, 237. *Adăpostiți în bordei, cei trei băură romul care mai rămăsese . . . și jucară țintar.* NEAGU, Î. 74, cf. H X 482, ALR SN V h 1 291, ALRM SN III h 1 093; **b)** (regional; în construcția *în țințari)* joc ce constă în completarea prin linii a laturilor unor pătrățele; jucătorii cîștigă acele pătrățele pe care le pot închide cu o singură linie. Cf. PAMFILE, J. I, 35; **c)** (regional; și în construcția *de-a țințarul,* ALR II 4 346/784) joc în care se trag două linii orizontale și două verticale, iar spațiile obținute astfel sînt completate de către participanți prin semne (cifre) distincte pentru fiecare dintre ei. Cf. PAMFILE, J. I, 35, ALR II 4 346/705, 791; **d)** (regional; în construcția *de-a țintarul cu nastori)* de-a nasturii, v. nasture **(1)** (Covasna). Cf. ALR SN V h 1 288/192, ALRM SN III h 1 092/192; **e)** (regional; în construcția *în țințar)* joc în care un participant trebuie să ghicească una dintre cifrele de pînă la zece, cifră pe care alt jucător a scris-o pe hîrtie și a acoperit-o cu palma (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 4 346/605; **f)** (învechit) joc de zaruri. *Tabliele, oșcioarele ceale de jucat sau țintar* (a. 1600—1630). CUV. D. BĂTR. I, 306/23. ✦ Planșa pe care se joacă țintarul **(1 a).** Cf. TDRG. ✧ Fig. *Cine mîna și-a-ntins Pe țintarul cerului să se joace-n stele?* VOICULESCU, POEZII, I, 264.

2. S. m. Pasăre migratoare cu spatele cenușiu și pîntecele albicios, cu capul și gîtul roșii sau roșietice, avînd în frunte o mică pată albă; înăriță, (regional) pasărea-înului, scăiecior *(Carduelis flammea).* Cf. JAHRESBER. XII, 121, CADE, SIMIONESCU, F. R. 162, DOMBROWSKI, P. 109, BĂCESCU, PĂS. 105, 168.

3. S. m. (Regional) Cal cu țintă¹ **(I 3)** în frunte. Com. din PĂUȘEȘTI OTĂSĂU — BĂILE GOVORA.

4. S. m. (Învechit, prin nord-vestul Transilv. și Maram.) Lucrător angajat pentru paza și întreținerea drumurilor, care purta pe piept o țintă¹ **(I 2)** ca insignă; (învechit) țintaș **(2)**. V. cantonier. Cf. ALR I 805/270, 357.

5. S. n. (Prin nord-estul Olt.) Haină de lînă strînsă pe corp. LEXIC REG. 87.

6. S. m. (Învechit) Meșter fabricant de ținte¹ **(I 1)**. V. tinichigiu. Cf. LB, ISER, POLIZU, JAHRESBER. V, 308, BARCIANU, ALEXI, W.

7. S. n. Unealtă de fierărie cu ajutorul căreia se fac ținte¹ **(I 1)**. Cf. DAMÉ, T. 108, TDRG, PASCU, S. 82, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H III 363, X 111, NALR — O IV MN 290, 2 523/977.

— Pl.: (m.) *țintari* și (n.) *țintare*. — Și: (regional) **țințár** s. n. și m. PAMFILE, J. I, 7, 35, ALR II 4 346/605, 784, 791, ALR SN V h 1 291, ALRM SN III h 1 093/791.

— **Țintă¹** + suf. *-ar*.

ȚINTÁRE s. f. v. **țintire**.

ȚINTÁȘ s. m. **1.** Persoană care trage la țintă¹ **(II 1)**, care trage (bine) cu arcul sau cu pușca; ochitor, trăgaci **(II 1)**, trăgător **(B I 2)**, (rar) țintitor **(2)**, (regional) țelaș, țeluitor. *Sînteți trei voinici, tineri și sprinteni, tustrei țintași buni, cu arcurile pe după gît, cu cuțitele la brîu.* DELAVRANCEA, O. II, 106. *A face oarecare Serviciuri regilor e foarte primejdios, Ca glontele acela ce, dacă nu lovește În țintă, se-ntoarce-napoi către țintaș.* I. NEGRUZZI, S. VI, 256. *Popa era bun țintaș, nu prăda gloanțele în zadar.* VLASIU, A. P. 47. *Mîne, cel care-i bun țintaș pușcă numaidecît dropioiul.* SADOVEANU, O. XIV, 20. *Ești țintaș bun? — Întîiul pe regiment la pușca-mitralieră.* CAMILAR, N. II, 352. *Era cel mai bun țintaș din armată.* V. ROM. octombrie 1958, 70, cf. ALR SN III h 725, ALRM SN II h 540.

2. (Învechit, prin nord-vestul Transilv.) Lucrător angajat pentru paza și întreținerea drumurilor, care purta pe piept o țintă¹ **(I 2)** ca insignă; (învechit) țintar **(4)**. V. cantonier. Cf. CABA, SĂL. 93, ALR I 805/337.

3. (Regional) Bou cu țintă¹ **(I 3)** în frunte (Gologanu — Focșani). CHEST. V. 76/38.

— Accentuat și: (regional) *țintaș*. ALR SN III h 725/105. — Pl.: *țintași*.

— **Țintă¹** + suf. *-aș*.

ȚINTÁT¹, -Ă adj. **1.** Prevăzut, întărit cu cuie sau cu ținte¹ **(I 1)**. V. țintui **(1)**. *Hangiul, într-un cămeșoi mare pînă la glezne, făcea semne felurite c-o ghioagă țintată.* SADOVEANU, O. V, 519.

2. Împodobit cu ținte¹ **(I 2)**; țintuit **(2)**, (regional) țintelat. Cf. DL, DM, DEX. *Nici ai juncі Cu coarne lungi, Fără curele cu bumbi; Nici, bădiță, vaci cu lapte, Fără curele țintate!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 408. ◇ Fig. *Aurite apusuri de soare sau ... nopți țintate cu stele.* SĂM. IV, 843.

3. (Despre animale, mai ales despre cai și vite) Care are o țintă¹ **(I 3)** albă (sau, rar, neagră) în frunte; stelat, ținteș **(3)**. *Fulgo, prinde-mi murgul cel țintat.* ALECSANDRI, P. III, 286. *Ah! Iată craiul codrului* [cerbul] *țintat în frunte, cu coarnele rămuroase ca crengile unui stejar.* GANE, N. II, 206. *Era un urs ... țintat în frunte.* MARIAN, NA. 247, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., STOIAN, PĂST. 63, TDRG. *Ăsta-i calul lui „Sfîntu Gheorghe!" strigă el bătînd pe coaste pe-un cal țintat în frunte.* AGÎRBICEANU, P. M. 188, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Măria sa era prin străinătăți și caii cei țintați ... se odihneau.* SADOVEANU, O. V, 354, cf. SCRIBAN, D. *Vaca țintată s-a betegit.* BĂNULESCU, I. 15. *Boi bourei, În coadă cudălbei, În frunte țintați.* ALECSANDRI, P. P. 102, cf. H I 57, II 117, IV 53, 270, VII 314, IX 482, X 535, XII 287, TEODORESCU, P. P. 143, com. MARIAN. *Ș-o-njugat 150 de juncani tineri și țintați.* ȘEZ. VI, 164. *Ș-o ramas un giunc țîntat, Ș-o luat portița-n cap, Ș-o fugit pîn ci-o crapat.* VASILIU, C. 151, cf. GR. S. VI, 63, ALR I 1 492/532. *Și ei mi se plimbă ... Pe doi cai de munte, D-ei țintați în frunte.* BALADE, II, 197. *Am pe un munte Oi mii și sute; Toate sînt țintate-n frunte* (Nuielele). GOROVEI, C. 247, cf. PAMFILE, C. 27. ◇ Fig. *Sosesc cirezile de nori în goană ... Năvalnicele boaite, Bălțate, negre ori țintate, se îmbulzesc.* VOICULESCU, POEZII, I, 123. ◇ (Substantivat) *Întîi ... am dat tatii peste gard pe cel brumăriu. Apoi pe cel negru. Apoi pe cel țintat cu alb.* CAMILAR, C. 57. *Bîr! țintato, la strungă!* ap. HEM 3 233.

— Pl.: *țintați, -te*.

— **Țintă¹** + suf. *-at*.

ȚINTÁT², -Ă adj. v. **țintit**.

ȚINTÁULĂ s. f. v. **țintaură**.

ȚINTÁUR s. m. v. **țintaură**.

ȚINTÁURĂ s. f. (Bot.; regional) Numele unor specii de plante erbacee întrebuințate frecvent în medicină: **a)** (și în sintagmele *centaură măruntă*, CONV. LIT. XXIII, 511, *centaură rîioasă*, ib.) fiereapămîntului *(Centarium umbellatum)*. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 56, CONV. LIT. XXIII, 970, DDRF, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, FL. 160, BARCIANU, GREȚESCU, FL. 401, N. LEON, MED. 70, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 396, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 43, M. D. ENC., DEX, PL. MED. 137; **b)** frigurică *(Centarium pulchellum)*. Cf. PANȚU, PL., SCRIBAN, D., BORZA, D. 43; **c)** albăstriță *(Centaurea cyanus)*. Cf. POEN. — AAR. — HILL, V. I, 239¹/15, CONV. LIT. XXIII, 511, DAMÉ, T₂.

Iată, zice [doftorul], *ce e bun: taula, ... țintaula.* MUMULEANU, C. 158/18. *Foile de oleandru, oricît le-ai fierbe în apă sărată, tot mai bună e țintaura pentru friguri.* DELAVRANCEA, S. 265. *Cînd se ducea cu viteii la cîmp, el îi culegea flori de mac sălbatic și de țintaură, pe care ea și le așeza la tîmple între șuvițele de păr negru.* SANDU-ALDEA, D. N. 106. *Se fierbe înăbușit țintaură cu vin roș într-o oală de lut nouă, acoperită la gură cu cocă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 75. [Albăstreaua] *dintre numeroasele țintaure ce cresc la noi este cea mai cunoscută.* SIMIONESCU, FL. 165. *Se-nchide-ncet trifoiul și floarea de țintaur.* VOICULESCU, POEZII, I, 73. *Fluturi albi, cu ochi de aur, Pe buchete de țintaur, Mișcă aripi prăfuite.* ARGHEZI, VERS. 75. *Toamna și-a întins melancolia ... Pe lanuri miruite ici-colo de țintaur.* PERPESSICIUS, S. 26, cf. SCL, 1985, 188, H IV 52.

— Pronunțat: *-ta-u-*. — Pl.: *țintaure*. — Și: **țintáulă** s. f., **țintáur, țentáur** (POEN. — AAR. — HILL, V. I, 239¹/15, TDRG) s. m., **țintórie** (CIHAC, I, 56), **cintáură** (DAMÉ, T. 186, GREȚESCU, FL. 401, 402, BIANU, D. S., TDRG, ENC. AGR., BORZA, D. 43), **centáură** (COSTINESCU, CONV. LIT. XXIII, 511, BRANDZA, FL. 160, TDRG, DL, DM, DEX), **cintáulă** (CONV. LIT. XXIII, 513), **centáulă** (COSTINESCU) s. f., **cintáur** (SCRIBAN, D.) s. m., **cintórie** (CIHAC, I, 56, BARCIANU, TDRG), **centórie** (CONV. LIT. XXIII, 511), **cintoáre** (ib. 970, BARCIANU, 532) s. f.

— Din lat. **centaurea** (sub influența pronunțării germane).

ȚÍNTĂ¹ s. f. **I. 1.** (Mai ales la pl.) Cui mare de fier (cu capul lat și proeminent, servind la ghintuirea buzduganelor, a ghioagelor etc., v. ghint);

cui scurt de metal cu capul lat și adesea înflorat, întrebuințat în tapițerie, tîmplărie etc. (avînd și rol de podoabă); cui fără cap (folosit în pantofărie). *Ținte..., verigi..., țițîni* (a. 1508). ap. MIHĂILĂ, D. 168, cf. ST. LEX. 171r¹/24. *Împromut la boieru cară au venit... 35 ținte galben*[e] (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67. *Țintele, urechile... și ața [de la ciubote].* ap. TDRG, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Pușculița-mi ruginește, Ținta-n ghioagă se tocește.* ALECSANDRI, P. I, 59, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 434, LM. *Voinicul... era gata să azvîrle într-însul ghioaga lui cu ținte poleite, ca să-l prăpădească.* ODOBESCU, S. III, 184, cf. I, 174, DDRF, BARCIANU. *Ținte pentru căptușit tălpile la cisme.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 659, cf. STERESCU, N. 1 166, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Toate piroanele și țintele din atelier îi intră în talpă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 222. [Bucegii] *înfipți în cerul singuratic ca două vechi, enorme ținte.* VOICULESCU, POEZII, I, 121. *La vapor, era prins în perete cu ținte de planșetă un „Aviz navigatorilor".* BART, E. 210. *Văzîndu-l pe Valer gata de drum, cu bîta ghintuită cu ținte galbene în mînă, ... întrebă.* DAN, U. 9, cf. SCRIBAN, D. *Bocanci grei cu ținte.* V. ROM. ianuarie 1956, 46, cf. DL, DM. *Alerga peste bănci cu bocancii lui mici cu ținte.* PREDA, R. 223. *La casele nobililor, această ușă era masivă și bătută în ținte de fier.* H. DAICOVICIU, D. 139, cf. M. D. ENC. *Văzîndu-i tălpile bocancilor uscate, cu două rînduri de ținte strălucitoare, simți o uscăciune în gît.* NEAGU, Î. 62. *La Grădiștea Muncelului s-au găsit 5 ținte de fier cu un diametru de 30 centimetri, foarte bogat decorate, ce împodobeau sanctuarele.* SCÎNTEIA, 1980, nr. 11 732. [Bătea șița] *Cu cuie de fier, Cu ținte d-oțel.* TEODORESCU, P. P. 469. *La cea măsuță rotundă, Cu ținte galbini bătută Este-un măr.* VICIU, COL. 38. *Bătuseră... țintele la capacul lădiței în care m-au fost închis.* FURTUNĂ, V. 83. *Să fie mîndra cuminte, Mi-ar lua topînci cu ținte, Cînd oi tropoti să cînte.* ARH. FOLK. I, 173, cf. ALR I 1 831/540, 610, ib. 1 861/984, ALR II/I h 296, ALRM II/I h 300/514, A III 2, 17, LEXIC REG. 111. *Tron de ceară că-i făcea, Ținte de-aur căpăta.* BALADE, II, 176. *Fă-mă, Doamne, țintă-n grindă, Să văz mîndra cînd se schimbă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 397. *Șade-n grindă Ca o țingă Și vorbește Ungurește* (Musca). BIBICESCU, P. P. 434. *Țintă mîndră Șede-n grindă Și grăiește Păsărește* (Rîndunica). GOROVEI, C. 318, cf. PASCU, C. 21. ✧ (Prin analogie cu forma de cui) *Artistul* [care face mozaicul] *își taie din sticlă și din marmură ținte de grosimea indicată.* CONV. LIT. IX, 20.

2. (Mai ales la pl.) Mic disc de metal, fixat ca podoabă pe obiecte de piele (șerpare, hamuri etc.); (regional) mică piesă rotundă, din foi metalice, sticlă subțire, celofan etc. (cu un orificiu în mijloc), care se coase sau se lipește, ca ornament, pe unele obiecte, mai ales la îmbrăcăminte, p a i e t ă. Cf. KLEIN, D. 443. *După aceste veniră nainte... Argintarii, de inele și ținte Făcători.* BUDAI-DELEANU, Ț. 90. *Are clisă în traista cu ținte.* id. ib. 126, cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER. *Se încinse pe deasupra șalului cu o curea lată, coperită cu ținte aurite.* NEGRUZZI, S. I, 23. *Vizitiul în vechi costum rusesc, cu barba lungă, îi mîna cu hățuri coperite cu ținte de argint.* id. ib. 37, cf. CIHAC, II, 434. *Mijlocul le era coprins de o cingătoare de curea cu ținte.* ISPIRESCU, M. V. 44. *Baltul e făcut din fîșii înguste de piele pe care se înșiră „ținte" de cositor.* VUIA, P. 27, cf. 14, 74. *Trase de la șold o taşcă de piele, înflorită cu ținte și plăci de alamă.* SADOVEANU, O. IX, 26. *Pe cuierul înflorit... atîrna cureaua lui mărgenească cu bumbi galbeni și ținte.* DAN, U. 56. *În Moldova muntoasă și Bucovina... bărbații* [poartă] *un cojoc înflorat, brîu cu ținte.* PANAITESCU, C. R. 170. *Șărpe alb că au venit, Jumătate m-au sorbit, Jumătate nu mă poate De chimir cu ținte late.* SEVASTOS, C. 85, com. din FRATA — TURDA. *Fă-mă fată mîndră, Să hiu ca o țintă!* ARH. FOLK. I, 209. *Am pierdut un brîu cu ținte.* FOLC. TRANSILV. I, 513. *De aici și pînă la munte Numai ținte sînt bătute* (Stelele). GOROVEI, C. 356. ✧ (Prin lărgirea sensului) *2 poale de ceatma roșii cu ținte de firu* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 198/19. *Azi, țintele de nestemate culege-le din cingătoare.* GOGA, POEZII, 75. ✧ F i g. *Sus pe munte strălucea Țintă mică de lumină Ce creștea mereu și lină, Pîn' se făcea lună plină.* ALECSANDRI, P. I, 101. *Zăpada scînteiază de nenumărate ținte de argint.* AGÎRBICEANU, A. 416. *Fusul nopții poartă în vîrf țintă de aur. Luna în creștere călătorește subțiratică de-a lungul pridvoarelor de abanos.* GALACTION, O. 218. *Un înger alb, cu rouă pe-aripioare Și-n păr cu ținte reci de licurici.* CAZIMIR, P. 59. ✧ (Regional) *Șarpe cu ținte* v. ș a r p e **(I 1)**. ✦ (Învechit, rar) Podoabă la harnașament. *Ce i-am dat, să se știe... 1 raft, o țintă albă și una galbănă, 380 dramuri și 5 unghi polială* (a. 1678). IORGA, S. D. VII, 175. ✦ (Prin sudul Transilv.) Disc de metal strălucitor, împodobit cu pietre colorate, pe care îl purtau pe piept fetele și mai ales mireasa. Cf. MOLNAR, D. 370/16, LB, CONV. LIT. XXIV, 922. *În piept era fata cu nașfe, numite și ținte.* MOLDOVAN, Ț. N. 245, cf. DR. V, 25. ALR II 3 352/141. ✦ (Regional) Insignă mare, de alamă, pe care o purtau în piept, ca semn de recunoaștere, cantonierii de drumuri. Com. din SOMEȘ GURUSLĂU — ZALĂU. ✦ F i g. (Prin Olt. și vestul Munt.) Parte mică din ceva. V. p i c¹ **(II 2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Îi o țintă de unt.* id. ib.

3. Mică pată (albă) în fruntea unui animal; stea, steluță. Cf. BAR. — MUNT., W. 185¹/29, CIHAC, II, 434, DDRF, ENC. VET. 152, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Vizitiul începu a vorbi cu cei doi cai negri cu ținte albe în frunte.* SADOVEANU, O. XII, 492, cf. SCRIBAN, D. *Îl scarpină* [pe mînz] *pe fruntea cu țintă.* IL ianuarie 1962, 56, cf. ȘEZ. V, 166, com. din FRATA — TURDA, din OPREA CÎRȚIȘOARA — FĂGĂRAȘ și din STREZA CÎRȚIȘOARA — VICTORIA, CHEST. V 76/4, ALR II/250. *Cal porumbac, Cu țintă la cap, La picioare pag.* BALADE, III, 217. ✦ (Prin Maram.) Organul genital al iepei. Cf. DR. V, 315, ALR I 1 099/348, 350, 354.

4. (Mai ales în Mold.; în l o c. a d j. și în e x p r.) L o c. a d j. **În ținte** (sau **în țintă**) = (despre porumb și, rar, despre alte cereale) cu boabele trecute din faza de lapte, fiind aproape de coacere; (regional) în bănuți (v. b ă n u ț), înstelat. Cf. PAMFILIE, A. R. 90. *Adesea* [ciorile] *golesc știuleții de cum dau în țintă și ciupesc grăunțele.* SIMIONESCU, F. R. 130. *Mă uit împrejur..., să aflu cine a ciuntit grădina, din care alegeam păpușoi în țintă.* BRĂESCU, A. 13. *Nu mai sînt buni de fiert, că-s în țintă păpușoii acum.* CV 1950, nr. 4, 44, cf. I. CR. IV, 249, ALR I 931/536, ALR SN I h 114, A V 33, VI 16, 26, GLOSAR REG. ✧ E x p r. **A face țintă** sau **a da în ținte** = (despre porumb) a începe să se coacă. *Intrăm în toamnă și păpușoii n-au dat nici în ținte.* N. REV. R. I, 27. *Prunele se coc, porumbul face țintă, iar ei se uscă și putrezesc în gaura asta.* VOICULESCU, P. II, 106.

5. (Prin Ban. și Transilv.) Pană¹ **(II 1)** pentru despicat lemne. Cf. ISER. *Lemnele se sparg (creapă) și taie cu toporul și securea, se icuiesc cu ținte în care se dă cu maiul sau buzduganul.* LIUBA — IANA, M. 101, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 122, CADE, ALR I 951/5, 24, 28, 93, 96, ALR II/I MN 151, 3 940/29, ALRM II/I h 410/29. ✦ (Regional) Pană¹ **(II 2 a)** (folosită la fixarea sau la înțepenirea unor obiecte sau părți ale lor). Cf. ALR II 5 013/95, ib. 6 691/29, ib. 6 762/29, 95.

6. (Geom.; învechit) Punct central al unei figuri geometrice; centru. *Ținta, punctul, carile este tocma în mijlocul lucrului rătund.* CANTEMIR, IST. 13. *Într-aceste două stele, centrul, adică ținta mijlocirii cîtinței ceriului, se înmijlocează.* id. O. V, 37, cf. KLEIN, D. 443. *Punctul A, de la care toate punctele a cercului sînt deopotrivă depărtate, să numește centru (ținta).* ASACHI, E. III, 6/20. ✦ Centru al unui spațiu, al

unei întinderi etc. *Boala nu se lățește dintr-o țintă (centrum) spre periferie.* C. VÎRNAV, H. 31/4.

7. (Învechit, rar; în construcția) *În ținte* = joc de zaruri. *Popa ce joacă în oase, în arjeți, în ținte și în tavlii* (a. 1652). ap. TDRG. *Să nu fie preotul bețiv sau să se joace în tavlii sau în harjate sau în ținte sau în coinace* (a. 1652). ap. TDRG 722, cf. L. ROM. 1980, 555.

II. 1. (Și în expr. **a trage** sau **tragere la țintă**) Semn, loc, obiect în care se ochește cu o armă, (învechit și regional) **șaibă¹ (4), țel (1)**; spec. obiect de ochire, fix sau în mișcare, utilizat în exercițiile de tir⁴. V. obiectiv **(II 2).** *Mare este omul, iar la războiu pre mică-i este ținta.* ap. NECULCE, L. 243. *Să mă mai apuc acum să mă espun și țintei pistolului său?* NEGRUZZI, S. I, 211, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 434. *Ochiul vedea turbure la țintă, brațu-i nu mai știa să nimerească țălul.* ODOBESCU, S. III, 208. *Te faci țintă pentru pușca soldatului.* CONTEMPORANUL, III, 827. *Sergentul Potroacă le explică după obicei tragerea în țintă.* BACALBAȘA, S. A. I, 52, cf. DDRF, BARCIANU. *Pe trotoarele bulevardelor, barăci ca la bîlci: jucării, ... scamatori, trageri la țintă etc.* SANDU-ALDEA, D. P. 30, cf. ALEXI, W. *Toți păreau ciopliți în lemn de brad, păpuși mari, ținte bune pentru soldații ce priveau din foișoarele înfipte în creasta zidurilor.* ARDELEANU, U. D. 175. *Au mare meșteșug să nimerească de la depărtare ținta.* POPA, B. 110, cf. SCRIBAN, D. *Poate că săgeata... Va lovi, departe, ținta.* VOICULESCU, POEZII, I, 9. *Tu te-ai pierdut din drumul lumii Ca o săgeată fără țintă.* ARGHEZI, VERS. 90, cf. DL, DM. *Cîte un ochitor trimetea toate gloanțele în țintă.* CAMILAR, N. I, 33. *Fac un popas și, pentru amuzament, trag la țintă în sperietoare.* V. ROM. decembrie 1964, 119. *Apoi mergeam iar la trageri. Trageri de zi, trageri de noapte. Cu automatul, cu pușca mitralieră... La țintă fixă, la țintă mobilă.* ib. aprilie 1970, 71, cf. M. D. ENC., DEX. *Băieții, făr' de minte, Risipesc la gloanțe multe, Nu le stă nimeni nainte, Nu știu trage la ținte.* TEODORESCU, P. P. 291, cf. ALR I 1 217/194, 596, BALADE, II, 312. ◇ Fig. *Cu fiecare vorbă trăgea la țintă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 342. *Răspunsul meu, care nimerește drept la țintă, îl face să se. mire ca de un dar al meu de a citi gîndurile.* ARGHEZI, S. VII, 141. *Batjocura nemiloasă se împletește cu ideile cele mai înalte... Săgețile sale cele mai ascuțite sînt azvîrlite cu vigoare și dibăcie la țintă.* V. ROM. septembrie 1954, 211. ◇ (În construcția) **De-a ținta** = numele unui joc pe care copii îl joacă iarna țintind într-un obiect cu bulgări de zăpadă. Cf. PAMFILE, J. I, 60. ◇ Expr. **Cu ochii** (sau **cu privirea**) **țintă (la...** sau **pe...** etc.) = cu privirea fixă; cu ochii pironiți la... sau pe... *El o privi atunci cu ochii țintă.* EMINESCU, L. P. 162. *Toți rămîn uimiți în fața ei, cu privirea țintă.* CARAGIALE, O. III, 55. *Se uita numai cu ochii țintă la un colț al odăii.* SLAVICI, O. II, 83. *Atunci, cu ochii țintă la pom, luă arcul și sta gata.* ISPIRESCU, L. 83, cf. DDRF. *Luă un scaun și șezu cu ochii țintă la pătlăgele.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 112. *Cu ochii țintă la linia trasă de mine, zise.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 203. [Hagiul] *adormi de veci, cu ochii deschiși și țintă asupra Leanei.* DELAVRANCEA, O. I, 297. *Nu se putu mișca, rămînînd cu ochii țintă la ferestrele lui.* AGÎRBICEANU, S. P. 183. *Pisicuța mă aștepta nemișcată și cu ochii țintă în desișul în care mă văzuse mistuindu-mă.* HOGAȘ, M. N. 183. *Îi smulseră ziarul și amîndoi se așezară iarăși cuminți pe bancă, cu ochii țintă pe coloana unde se publicau spectacolele.* BASSARABESCU, S. N. 163. *Rămase cu ochii țintă la cuierul încărcat de rochii vechi.* REBREANU, NUV. 185. *Stă ceasuri întregi nemișcat, cu privirea țintă spre luciul apei.* SIMIONESCU, F. R. 119. *O să mai fac o încercare, grăi Artemie cu ochii țintă la metocar.* STĂNOIU, C. I. 27. *Unul înaintînd, celălalt retrăgîndu-se cu ochii țintă în ochii superiorului.* BRĂESCU, O. A. II, 80. *O descoperise pe Luliboy plîngînd cu ochii țintă la fereastră, mică și singură în fața trenului.* TEODOREANU, L. 24. *Fără să privească în juru-i, cu ochii țintă înainte, notarul trecea podul cu calul de dîrlogi.* SADOVEANU, O. III, 32. *Ridicîndu-se încet, se opri cu ochii țintă în ochii mocanului.* DAN, U. 199, cf. SCRIBAN, D. *Ba de iubit, oi fi iubit eu cînd eram mai tînăr, protestă Coman, mereu cu ochii țintă înainte.* VINEA, L. I, 241. *Dar pițigoi, botgroși și ciocîrlii... Umflau gușile cu-nfocare, Cu ochii țintă spre imensul soare.* ISANOS, V. 211. *Stăteau cu ochii țintă la zăpada prăfuită.* BARBU, PRINC. 210. *Decît slugă la ciocoi, Mai bine cioban la oi, Că te culci pe pat de flori, ... Cu ochii țintă la oi.* ȘEZ. I, 72. (Eliptic) *Totul tace, ochii țintă, stă poporul neclintit.* ALECSANDRI, P. I, 33. **A privi** (sau **a se uita, a căta** etc.) **țintă** sau **a ține ochii țintă** = a privi atent într-un anumit loc, a privi fix, a fi cu ochii pironiți (la ceva). *Uneori sta și îi căuta țintă în față.* DRĂGHICI, R. 267/17. *O șopîrlă de smarald Cată țintă, lung la mine, părăsind năsipul cald.* ALECSANDRI, P. III, 51. *Mă privea țintă și ochii ei jucau în lacrimi.* BOLINTINEANU, O. 379. *Uitîndu-se țintă în ochii fiului de crai, zice: Sui pe mine, stăpîne, și ține-te bine.* CREANGĂ, P. 196. *Doi ochi căprui se îndreptară țintă spre mine.* SLAVICI, O. II, 142. *Nurorile... țineau ochii țintă la zînă să vază ce face.* ISPIRESCU, L. 39. *Împăratul aruncă țintă ochii la el.* id. ib. 172. *Văzu și chipuri din cadre coborînd Că-și scuturâ dantela manșetelor... Și țintă că se uită în ochii lui pe rînd.* MACEDONSKI, O. I, 24. *Își ridică deodată capul și... mă privi țintă-n ochi.* VLAHUȚĂ, N. 164; cf. DDRF. *Ochii-i țiii la soare țintă.* COȘBUC, P. I, 214. *Se uită țintă în ochii fetei.* ZANNE, P. IV, 664. *Elena se uita la dînsa țintă, așteptînd.* D. ZAMFIRESCU, A. 190. *Grivei se uită țintă-n ochii mei.* IOSIF, PATR. 17. *L-am văzut privind în altă parte, țintă, pînă cînd i s-au limpezit ochii.* C. PETRESCU, Î. II, 65. *De pe vatră, mătușa Nastasia îi privea țintă.* AGÎRBICEANU, S. 25. *Văzură pe tînărul care se înapoia, apropiindu-se și privind țintă în ochii femeilor.* ARDELEANU, D. 137. *Domițian se uita țintă la frunzele lui tremurătoare, ca la un lucru nou.* BASSARABESCU, V. 17. *Polcovnicul îl privi țintă.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 182. *Colonelul... se uita țintă spre oraș, căutînd să prindă, o clipă mai devreme, apariția din vale a d-lui general.* BRĂESCU, A. 264. *Noi cătăm țintă spre ea.* BART, S. M. 19. *Alexandru se uita țintă înaintea lui, fără să răspundă.* SADOVEANU, O. I, 12. *Femeia... se uită țintă în ochii fetei.* DAN, U. 7, cf. SCRIBAN, D. *Rezemat de perete, privea țintă într-un colț.* VINEA, L. II, 286. *Moromete se uită țintă la el.* PREDA, M. 8. *Iaca, nu vreau! se sumeți nora și-l privi țintă cu niște ochi mari, sfidători, învăpăiați de ură.* V. ROM. mai 1958, 36, cf. SBIERA, P. 246. *Intră un balaur și să uită țintă la mine.* SEVASTOS, P. 184. *De giucat aș giuca ghini, Mi-i rușine de copchile, Că țiu ochii țintă-n mine, Parcă-s lupu din pădure.* MAT. FOLK. 1 425. (Despre ochi) *Ochii... priveau fără de țintă în depărtări.* AGÎRBICEANU, S. P. 191. *Ochii Borivojei priveau țintă la preot.* GALACTION, O. 201. *E figura palidă a unui bărbat bălan și spîn ai cărui ochi cețoși și bulbucați îl priveau țintă.* VINEA, L. I, 304. **A privi** (sau **a se uita**) **fără (de) țintă** = a privi în gol. *Pierduți în visuri mîndre, priveam fără de țintă.* EMINESCU, O. IV, 410. *Priveam fără de țintă-n sus, — Într-o sălbatică splendoare vedeam Ceahlăul la apus.* COȘBUC, P. I, 175. *Întoarse ochii spre fereastră și se uită fără țintă.* VORNIC, P. 174. **A sta țintă** = **a)** a sta fără să se clintească, nemișcat. [Măgarul] *stătea țintă în mijlocul ogrăzii, cu capul în jos.* PREDA, M. S. 37. *Fata țîntî cî ea sta Șî-n ocii lui sî uita.* VASILIU, C. 117; **b)** (despre ochi) cu privirea fixă. *Și firul tău se rupe des, Căci gînduri te frămîntă, Spui șoapte fără de-nțeles Și ochii tăi stau țintă.* COȘBUC, P. I, 192. *Fața îi era ceară albă și ochi stăteau țintă, nebuni, umpluți de o durere nemărginită.* SADOVEANU, O. I, 36. **Cu urechea țintă** = cu auzul încordat. *Îl ascul-*

tam cu urechea țintă. MIHĂESCU, D. A. 163. ✦ Cătare (la armele de foc). Cf. ISER, CIHAC, II, 434, JAHRESBER. V, 308, STOICA, VÎN. 25. ✦ Spațiul de deasupra barei orizontale și dintre barele verticale la jocul de rugbi; but. M. D. ENC., DEX. ✧ *Teren de țintă* = spațiu care cuprinde limitele laterale ale terenului din spatele stîlpilor porții la jocul de rugbi, în care se marchează încercările. Cf. M. D. ENC., DEX.

2. Ceea ce constituie obiectul acțiunii, al atenției sau al privirii cuiva. *Dacă poftești, senior, alege-ți alt loc și altă țintă a căutăturei dumitale.* MOZAICUL (1839), 665/25. *Patria noastră, ... țintă atîtor visuri lacome.* VLAHUȚĂ, R. P. 35. *De-mi vei scăpa tu, fie el țintă răzbunării mele!* I. NEGRUZZI, S. III, 88. *Se crede țintă tuturor persecuțiilor.* REBREANU, R. I, 117. *Aceștia sînt ținta atacurilor... din partea idealiștilor.* TITULESCU, D. 288. *A căutat, fără să găsească, o țintă pentru privirile sale.* SADOVEANU, O. XI, 297. *Dar uliul, care-și greșise ținta, s-a izbit în zăbrele.* ARGHEZI, S. VIII, 183. *Zapcii neomenoși... sînt ținta celei mai necruțătoare batjocuri.* IST. LIT. ROM. I, 99. *Și nu ni-l înfățișează tradiția doborît de beție, țintă a glumelor ginerilor lui?* N. MANOLESCU, A. N. I, 59. ✧ *Limbă-țintă* = limba în care se face o traducere (dintr-o limbă-sursă). *Traducătorul trebuie să reproducă parametrii originalului într-o măsură cît mai exactă, supunîndu-se totodată... structurilor caracteristice ale limbii-țintă.* SCL, 1978, 344.

3. Punct, loc la care cineva vrea să ajungă, spre care se îndreaptă cineva sau ceva; țel **(3)**. *Loviturile fulgerilor ... la țintă vor sări.* BIBLIA (1688), 654²/48. *Încordînd pornirea călătoriei ca către o țintă, către satul cel vucolesc.* AETHIOPICA, 3ᵛ/12. *Mă apropiam de ținta călătoriei mele.* ASACHI, S. L. II, 22. *Văzînd înainte-i ținta călătoriei sale de noapte, ... cămara grozavului ei unchi.* MOZAICUL (1839), 472/21. *Ținta călătoriei mele fiind cu totul alta de aceea a companionilor mei, căutai a mă despărți de dînșii.* PELIMON, I. 100/24. *O navă-n depărtare, mergînd la ținta sa.* BOLINTINEANU, O. 242. *Se ridică drept, cu siguranța unui om sănătos și puternic, care merge la o țintă lesne de ajuns.* CARAGIALE, O. I, 65, cf. DDRF. *Ai poate prin lume vro țintă, De-alergi, Călătorule vînt?* COȘBUC, P. II, 88. *Era ajuns la țintă, dar valea era lungă, tăia pînă departe cele două dealuri împădurite.* AGÎRBICEANU, S. P. 118. *A doua zi, în revărsatul zorilor, călare, precum venise, apucă fără țintă drumul printre munți.* HOGAȘ, DR. II, 86. *Ținta expediției lui Alexandru, pentru supunerea tribalilor, trebuia să fie ... capitala lor.* PÂRVAN, G. 43. *Ținta călătoriei mele era Bisericuța din Răzoare.* GALACTION, O. 38. *Mulți* [sturzi] *pleacă, dar puțini ajung acolo unde le e ținta.* SIMIONESCU, F. R. 154. *Rătăci fără țintă, cercetîndu-și mereu ceasul de la brățara mîinii.* C. PETRESCU, A. 468. *Bîjbîiala asta prin noapte, spre o țintă ce aveam impresia că se află ... la celălalt capăt al lumii, mă obosise.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 253. *Oamenii văzuți pe drum păreau că umblă încolo și încoace fără țintă.* VLASIU, D. 20. *Dar iar spre țintă se-ndrumează, Către limanuri neștiute.* VOICULESCU, POEZII, I, 35. *Doi cai voinici de munte trăgeau căruța, fără țintă, pe drumuri lungi.* SADOVEANU, O. I, 112. *Ținta călătoriei era Haga.* MIHĂESCU, D. A. 200. *Abcesele multiple formează un proces ... ce pătrunde în straturile mai adînci, chiar pînă la ganglionii limfatici, deci simpla lor incizie nu duce la țintă.* A. POP, CHIRURG. 307. *Ținta lor vădită este casa mea.* CĂLINESCU, C. O. 17. *O, stelelor, nici voi n-aveți În drumul vostru nici o țintă...!* BLAGA, POEZII, 41. *În clipele astea de solitudine O iau razna prin noapte Și colind fără țintă Toate străzile orașului.* BENIUC, V. 31. *Odată cu geana zorilor se aflau la țintă.* CAMILAR, N. I, 32. *Venise de-a dreptul la țintă, mînat de un ordin neauzit.* VINEA, L. II, 183. *Aș fi vrut să merg așa la nesfîrșit, fără țintă, pe apele care acum se făcuseră verzi și curate.* V. ROM. noiembrie 1969, 7. *Străbat de cîteva ceasuri, fără nici o țintă, un cartier de la margine de București.* RL 1978, nr. 10, 361. *Drumul drept duce la țintă, cotiturile (ocolurile) te fac să rătăcești.* ZANNE, P. VI, 96. ✦ (Adverbial; în legătură cu verbe de mișcare) În linie dreaptă, fără ocol. *Mușule, fă-te săgeată și te du țintă la potropop.* ALECSANDRI, T. 1 584. *Coboară încet și țintă spre Cațavencu.* CARAGIALE, O. VI, 165. *Cînd cad țintă la pămînt,* [puii de vultur] *par niște gloanțe trimise din seninul cerului.* DELAVRANCEA, T. 116. *În sus spre ele, A gîndului mitraliare C-o uriașă cutezare Străbate țintă printre stele.* MACEDONSKI, O. I, 54. *O porni de-acasă țintă la mama Măranda.* VLAHUȚĂ, N. 130. *S-a dus țintă la casa moșului.* ZANNE, P. IV, 664. *Umbra-i robul, cînd urmezi Drumul tău spre soare țintă.* COȘBUC, P. I, 315. *Lumea îi ținea calea părintelui ..., dar el nu se opri o clipă, ci trase țintă în casă.* SĂM. III, 140. *Rătoiul ..., cumpănindu-se neplăcut, cînd pe o parte, cînd pe alta, vine țintă spre mine.* LOVINESCU, S. III, 27. *Tătarii, cum zăriră focul, se duseră țintă într-acolo.* MARIAN, T. 252. *Toate-s așa cum le au poruncit împăratul, acum du-te țintă la el.* SEVASTOS, P. 101. ✦ (Adverbial) Cu precizie, exact. *Să trageți țintă-n litfe o ploaie de săgeți.* ALECSANDRI, P. III, 29. *Aduse grabnic patru tunuri și țintă ... în noi le-a pus.* VOICULESCU, POEZII, I, 41. ✦ (Rar) Punct de sosire la o cursă sportivă. V. potou. *Aruncîndu-se în zece copce,* [calul] *ajunse ținta.* NEGRUZZI, S. I, 42.

III. Abstract. Ceea ce dorește să înfăptuiască cineva, ceea ce se urmărește printr-o acțiune; obiectiv **(II 3)**, scop², țel **(3)**, (învechit) pravăț **(I 2)**. *Tu țintă a toate dorințelor mele, Ileană iubită...!* BUDAI-DELEANU, Ț. 138. *Îngrijați-vă a-i aduce la acea țintă ..., ca să fie ascultători.* PETROVICI, P. 6/28. *Constituța și reglementul Era a luptei în față țentul.* ZILOT, CRON. 352. *Prin silință fără preget ..., nu mai era așa departe de ținta sa.* MOZAICUL (1838), 36/26. *Mult va trece pînă va ieși lucrul la țintă.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 63. *Acum întîiași dată vedem ideea de unitate arătîndu-se, idee care va fi ținta secolilor viitori.* BĂLCESCU, M. V. 8, cf. POLIZU. *N-a fost aceasta ținta, sfîrșitu pentru care gîndirea-mi fără preget în munci am frămîntat?* ALEXANDRESCU, O. I, 107. *Iată-mă, în sfîrșit, ajuns la ținta dorințelor mele.* FILIMON, O. I, 126, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Ținta acestui jurnal este a sprijini drepturile poporului român.* BOLINTINEANU, O. 247. *Scrieri a căror țintă este d-a arăta evenimentele dramatice ale istoriei.* ODOBESCU, S. I, 447. *Viața mea toată mi se părea un fantastic vis ..., fără înțeles și fără țintă.* EMINESCU, G. P. 94. *Adevăru-ntreg să-l aflu este ținta ce rîvnesc.* MACEDONSKI, O. I, 271. *Ținta noastră fiind a arăta că, oricum, justiția veacului trecut era superioară celei de mai înainte vreme.* RĂȘCANU, L. XCVIII. *Veseli pe cale-l petrec și de ținta venirii-l întreabă.* COȘBUC, AE. 117. *Să cauți vieții tale țintă.* IOSIF, PATR. 79. *Trebuie să aibă o țintă hotărîtă în viață.* REBREANU, I. 271. [Ideile] *au devenit ... la Maiorescu axa unei activități ce a urmărit o țintă hotărîtă, cu o încordare, cu o logică și cu o izbîndă netăgăduită.* LOVINESCU, S. I, 247, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Ce plăcere poți găsi tu în viața haotică, fără linie, fără țintă?* CĂLINESCU, C. O. 95. *Revoluția franceză zguduise orînduirea lumii și o făcuse să se îndrumeze spre ținte noi.* VIANU, P. 89. *Dacă vrei să ajungi la fericire, atunci pune-ți orice ca țintă, numai un singur lucru nu: fericirea.* BLAGA, Z. 29. *Era ... un lucru posibil, o țintă care putea fi atinsă de omenire.* BOGZA, A. Î. 624. ✧ (Argotic) *Ținta golanului* = nota cinci. BUL. FIL. IV, 144, 149, CL 1985, 62. ✦ (Învechit, rar) Menire **(4)**. *Au nu toț aceeași țintă Tuturor s-a destinat?* MUREȘANU, P. 15/7.

— Pl.: *ținte.* — Și: (învechit, rar) **țent** s. n., (formă coruptă) **țingă** s. f.

— Din v. sl. ЦѢТА „monedă".

ȚÍNTĂ[2] s. f. v. **țenti.**

ȚÍNTĂ[3] s. f. v. **țentner.**

ȚINTĂRÉL adj. (Regional; despre boi sau cai) Diminutiv al lui **țintar (3)**; (popular) țintățel. Cf. JAHRESBER. VIII, 166. *Boi, bourei, În coade codălbei, În frunte țintărei.* I. CR. III, 195.

— Pl.: *țințărei.*

— **Țintar** + suf. *-el.*

ȚINTĂRÍȚĂ s. f. v. **țirțăriță.**

ȚINTĂTÓR, -OÁRE adj. v. **țintitor.**

ȚINTĂȚÉL adj. (Popular) Diminutiv al lui țintat[1] **(3)**; (regional) țintărel. *S-a apucat într-o gioi C-un plug cu doisprece boi, Boi bourei, În coadă cudalbei, În frunte țintații.* ALECSANDRI, P. P. 387, cf. TEODORESCU, P. P. 145, MARIAN, S. R. I, 33, PĂSCULESCU, L. P. 28, ȘEZ. XII, 128. *Noi la cîmp c-am alergat Ș-am adus 12 juncănei De făcea perechea 350 de lei, Că erau tăți țintățel.* I. CR. IV, 4.

— Pl.: *țintățel.*

— **Țintat** + suf. *-el.*

ȚINTELÁT, -Ă adj. (Prin Mold.; despre curele, chimire) Bătut, împodobit cu ținte[1] **(I 2)**; țintat[1] **(2)**, țintuit **(2)**. *Galben șarpe mi-a venit, M-a înghițit pe jumătate, Jumătate nu mă poate De curele țintelate.* EMINESCU, L. P. 74, cf. BL, VI, 146, CL, 1971, 84, ȘEZ. XIII, 216.

— Pl.: *țintelați, -te.* — Și.: **țintilát, -ă** (ȘEZ. XIII, 215), **țintolát, -ă** (ib. I, 45, BIBICESCU, P. P. 10) adj.

— De la **ținte** (pl. lui *țintă*[1]). Cf. țințelat.

ȚINTERÉU s. n. v. **țintirim.**

ȚINTERÍM s. n. v. **țintirim.**

ȚINTERÍMB s. n. v. **țintirim.**

ȚINTERÍME s. f. v. **țintirim.**

ȚINTERÍN s. n. v. **țintirim.**

ȚÍNTEȘ, -Ă adj. (Mai ales în Mold.) **1.** (Despre oameni) Care nimerește ținta[1] **(I 1)**, care țintește **(II 1)** bine, care este bun țintaș **(1)**. *Zise lui Febos Apolon Atene cu ochii albaștri: „Fie, tu, meștere ținteș".* MURNU, I. 136. ✦ P. ext. (Despre ochi) Ager. *Peneș împăratul, arcaș cu ochiul ținteș,* ALECSANDRI, P. III, 312, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

2. Îndreptat fix spre ceva. Cf. BARCIANU. ✦ (Regional; despre coarnele vitelor) Îndreptat înainte. *Boul acesta are un corn ținteș.* Com. MARIAN. ✦ (Rar) Țeapăn **(1)**. Cf. GHEȚIE, R. M.

3. (Despre animale, mai ales despre vite) Care are țintă[1] **(I 3)** în frunte; țintat[1] **(3)**. Cf. PASCU, S. 283. *Capre țineșe.* H II 27, cf. PAMFILE, C. Ț. 355. *Bou ținteș.* Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *ținteși, -e.*

— **Țintă[1]** + suf. *-eș.*

ȚÍNTEZĂ s. f. v. **cinteză.**

ȚINTEZÓI s. m. v. **cintezoi.**

ȚINTÍ vb. IV. **I.** Tranz. **1.** (Învechit și regional) A prinde, a fixa ceva cu ținte[1] **(I 1)** sau cuie; a țintui **(I 1)**. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., BL, VI, 146, ALR II/I h 296. ✦ A fixa în cuie pentru a tortura; a răstigni, a țintui **(I 3)**. *Te duce La moartea cea mai cruntă: pe două bîrne cruce Țintit cu trei piroane.* CARAGIALE, O. VI, 323. ✦ Fig. A face pe cineva să nu se poată mișca, a imobiliza; a sili pe cineva să stea pe loc, a opri; a pironi **(2)**, a țintui **(I 4)**. *Barbarii săi stăpîni, după ce i-au tăiat pleopile ochilor, l-au ținut legat și l-a țintat la soare.* CR (1834), 34[2]/6. *Kira ... îi grăi, țintindu-l pe cale.* DELAVRANCEA, S. 165.

2. (Învechit) A înfige, a țintui **(II 1)**. *Celalant tatar îi ținti în spate o săgeată înveninantă.* ASACHI, S. L. II, 75, cf. PONTBRIANT, D.

II. 1. Intranz. A îndrepta arma spre o țintă[1] **(II 1)**, a lua linia de ochire; a ochi[2] **(5)**, (regional) a țelălui, a țeli, a țelui. V. a ținti. *Prea rar să întîmpla de nu nimere sămnul în care ținte.* DRĂGHICI, R. 152/15, cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W. *Moșneagul trăgea întotdeauna cu ea sprijinită pe o „crăcană" de lemn; țintea cîte un minut întreg.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 96, cf. SCRIBAN, D. *Îmi plăcea cînd eram de vîrsta ta să trag cu arcul noaptea, ... țintind pe lumina lunei pline.* CĂLINESCU, O. IX, 78. *Ștefan apucă arcul și săgeata, țînti, și un vaiet dureros fu semnul că a nimerit năluca.* ȘEZ. III, 235, cf. ALR I 1 217/85, 131, 158, 270, 578. ✧ Tranz. (Complementul indică obiectivul) *Țintii cercul. Aruncai săgețile și zburară pe d-alături.* DELAVRANCEA, O. II, 99. *O femeie adună zăpadă în pumn și aruncă bulgărele țintindu-i capul.* NEAGU, Î. 113. *Numai bine să-l țintiți, Că pe Pintea omoriți.* FOLC. TRANSILV. I, 424. ✦ Tranz. A lovi, a nimeri. *La aruncatul cu pietre ... puteam să țintesc fără greutate chiar o pasăre din pom.* VLASIU, A. P. 42. *Țintește fără greș uliul în zbor.* CĂLINESCU, O. IX, 23. ✦ Tranz. (Regional) A da o anumită direcție (Mircești — Pașcani). [Calul] *țintește* [urechile înainte]. ALR II/I MN 8, 6 855/537, cf. ALRM II/I h 27/537.

2. Tranz. Fig. (Complementul indică sentimente, gînduri etc.) A îndrepta asupra cuiva sau spre ceva. *În luna lui martie iese din Țarigrad cu inimă asupra românilor țintită și învîrtoșată.* MAIOR, IST. 216/11. *Și țintind toată ura ei asupra adevăratului ei amant, ea îndatorea pe Arghir a-i istorisi faptele tînărului principe polon.* ASACHI, S. L. II, 11. *Acel întăi gînd l-au țintit la fiiul său.* id. ib. 57. *Au fost o rebelie mare ... țintită împotriva românilor* (a. 1849). D. POP, M. 18. ✧ Tranz. fact. *Ținti îndată luarea-aminte a ocîrmuirii asupra sa.* ARHIVA, R. I, 1/15. ✦ Intranz. Fig. A urmări să atingă pe cineva sau ceva satirizînd sau criticînd. V. viza. *Schițele și povestirile animate de spirit critic țintesc mai toate într-o singură direcție.* V. ROM. august 1960, 131. *Rîsul* [autorului] *este gîlgîitor și spumos, dar satira sa țintește precis.* ib. decembrie 1964, 165. ✧ Tranz. *Comicul de comportament operează de asemenea cu suculență, țintind categoriile sociale atacate de piesă.* T mai 1964, 70. ✦ Intranz. Fig. A urmări să ajungă cu discuția la...; a se referi la ceva; a face aluzie. V. bate. *Rogu-te, unde țintești? Și la ce mi te-aprinzi într-atîta?* COȘBUC, AE. 68. *Nu răspunse, deși știa la ce țintește frate-său.* AGÎRBICEANU, A. 95. *Spune-ți tot gîndul, vreau să văz mai de aproape unde țintești.* CAMIL PETRESCU, O. II, 273. ✧ (Construit cu pronumele „o" cu valoare neutră) *Auzind boieriul aceste cuvinte, au înțăles încotro o țînti vătavul.* SBIERA, P. 294.

III. Tranz. **1.** (Cu complementul „ochii" sau „privirea") A îndrepta sau a concentra într-o anumită direcție; a aținti, a țintui **(II 3)**. V. pironi **(3)**. *Și gerul zugrăvi pe geamuri mîndre flori. Dar una mai ales brilantă scînteiază, Un tînăr stă în drum ș-ochii-n ea țintează.* ASACHI, S. L. I, 113. *Își*

ţintise ochii şi de la el nu-i lua. PANN, E. II, 37/10, cf. POLIZU. *Ţintind ochii asupra lui satîrgi-başa, îi zise.* FILIMON, O. I, 156. *M-am bucurat deci că mai văd ... cîte unul care, în loc să caute la stele ..., îşi mai ţinteşte ochii pe jos unde se află* (a. 1869). URICARIUL, XIV, 145. [Un vultur] *Ţintea ochiul său măreţ Pe viteazul călăreţ.* ALECSANDRI, P. II, 11. *Cu privirea fixă şi profundă, pe care şi-o ţinti lung asupra cărţii deschise înaintea lui.* EMINESCU, P. L. 46. *Îşi ţinti ochii la un stejar.* SLAVICI, O. I, 208. *O văzu şi el şi, ţintind ochii în ochii ei, ea simţi un fior.* ISPIRESCU, L. 120. *Ridicînd ochii săi albaştri, îi ţinti un moment cu surprindere asupra lui.* I. NEGRUZZI, S. III, 79, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Demonul ţinti ... Doi ochi frumoşi spre palida femeie.* CODREANU, S. I, 78, cf. CADE. *Aşa, din vasta vremii perspectivă, El cobora-n tăcere către mine, Ţintind în gol privirea-i corosivă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 64, cf. SCRIBAN, D. *Nu ştiam de ce nu-şi mai ţinteşte Ochii pe drumul dinspre tîrg.* LABIŞ, P. 18. *Vidra nici că se clintea, Ochii-n ochii lui ţintea.* ALECSANDRI, P. P. 100. *Aste fete urşi văzură, De ţint ochi şi cască gură?* TEODORESCU, P. P. 169. ✧ Intranz. (Subiectul indică ochii, privirea) *Ochii săi erau uscaţi şi necapabili de-a plînge ..., privirea ţintea fixă asupra sicriului.* EMINESCU, G. P. 56. *Ochiul meu ţintea la faţa ta.* CARAGIALE, O. IV, 164. ✧ Refl. *O pajură mare Se-nalţă mereu. Ghiara-i se lungeşte. Ochiu-i se ţinteşte Tot spre cuibul meu.* ALECSANDRI, P. I, 197. *Ochii vioi parcă sfredeleau pe cel asupra căruia se ţinteau.* SADOVEANU, O. I, 559. (Fig.) *Azi la tine se ţinteşte Privirea de speranţă a-ntregului popor.* FM (1861), 146. ✧ (Rar; cu complementul „urechea") *Stăteam la taifas cu prinţul Preda, ... dar ţintind urechea la ce ar fi putut trece mai ca lumea prin ... gura convorbitorului meu.* MIHĂESCU, D. A. 203.

2. (Complementul indică fiinţa sau obiectul privit; adesea determinat prin „cu ochii", „cu privirea") A privi fix şi stăruitor; a fixa, a pironi **(3)**. Cf. POLIZU. *Lăsîndu-se pe malurile de humă* [ale lacului] ..., *ţintea marginile apei cangrenate de lintiţă.* CĂLINESCU, C. N. 303. *Mă ţinti cu ochii lui de oţel.* SADOVEANU, O. I, 136. *Sandu îl ţinti cu privirea lui tîmpă.* PREDA, D. 149. *Domnul ţintea profilul pietrei, ... Cu ochi pizmuitor şi mohorît.* LABIŞ, P. 8. *El ... se aplecă pe nalte diguri Ţintind al apelor inel.* DOINAŞ, A. P. 17. ✧ (Cu subiectul „ochii") *De sub cununiţa sprîncenelor, ochii m-au ţintit.* VOICULESCU, POEZII, I, 267. *Şi numai ochii sălbatici ţinteau pe Ana, mistuiţi de un foc de moarte.* SADOVEANU, O. I, 55. *Faţa bătrînei era transfigurată, ochii ţinteau în evlavie o icoană.* V. ROM. decembrie 1964, 39. ✧ Intranz. *Nu vezi cum ochii toţi ţintesc la tine?* EMINESCU, O. IV, 497.

IV. Intranz. A tinde cu stăruinţă (către ceva), a urmări o ţintă[1] **(III)**; a aspira, a năzui **(3)**. *Deci, la ceresc repaosul Ţinteasc-al nostru dor, Precum la dulcea patrie Gîndeşte-un călător.* ASACHI, S. L. I, 96. *A căruie scop şi dorinţă ţintesc la toate cele ce privesc la slăvirea domniei sale* (a. 1856). URICARIUL, IV, 412/1. *M-a silit numai dorinţa de a vedea contenind gîlcevirile ... care ţinteau la răsipa ţării şi la peirea mea.* NEGRUZZI, S. I, 149. *Visul său ... nu ţintea la mai puţin decît la răsculareа poporimii.* ALECSANDRI, O. P. 150. *Tu eşti jertfa la care ţinteşte-a ei izbîndă.* EMINESCU, O. IV, 259. [Poetul] *Aşa de sus ţinteşte ş-atîta e de mare, Încît cuprinde totul: ceresc şi pămîntesc.* MACEDONSKI, O. I, 109, cf. DDRF. *Suferinţa are un gust amar în poemele sale, dar nu pare să ajungă la o expresie explozivă, aşa cum ţinteşte cu insistenţă.* CONSTANTINESCU, S. I, 226. *Abstragerea adevărată, care ţinteşte la adevăr şi se condensează în idei generale.* CĂLINESCU, C. O. 59. ✧ Tranz. *Ţintea numai de a siguripsi prin un statornic chip norocita viitorime a locuitorilor acestei ţări* (cca 1835). URICARIUL, VIII, 121. *Dorinţa lui Ugo ţinti de-a dreptul ca să restaureze căzuta putere a domnitorului.* SĂULESCU, HR. I, 100/23. *Ţintea a-şi acoperi machinaţiile.* BĂLCESCU, M. V. 270. *Trebuie să ţintim mai mult a păstra naţionalitatea noastră atît de ameninţată.* GHICA, A. 246. *Nici ţintii să aflu surori au soţie.* MUREŞANU, P. 79/12. *Pacea, traiul liniştit, Astea trebuie în ţară. Astea veşnic am ţintit.* EFTIMIU, Î. 15. *Ştiinţa şi credinţa nu-şi sînt antagonice ... Căci şi una şi alta ţintesc doar adevărul.* GALACTION, O. A. I, 185. *Silinţele sale, timp de cincisprezece ani, ţintiseră orînduirea ţării, întărirea hotarului, întocmirea oştilor.* SADOVEANU, O. XII, 313, cf. SCRIBAN, D. *Construcţia dramatică a personajelor nu ţinteşte ..., efectul scenic, ci urmăreşte ... contururile unor psihologii.* T decembrie 1964, 40. *Oamenii ţintesc transformarea sau păstrarea societăţii.* GULIAN, B. C. 104.

— Prez. ind.: *ţintesc.* — Şi: (învechit, rar) **ţintá** (prez. ind. *ţintez* şi, rar, *ţint*) vb. I.

— V. **ţintă[1]**.

ȚINTILÁT, -Ă adj. v. **ţintelat.**

ȚINTÍRE s. f. Acţiunea de a ţinti.

1. (Rar) Fixare, prindere (a unei piese de lemn, de piele etc.) în cuie; ţintuire **(1)**. Cf. ţinti **(I 1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

2. Ochire cu arma, luare la ţintă[1] **(II 1)**; (concretizat) semnul, obiectul în care se ocheşte, ţintă[1] **(II 1)**. Cf. ţinti **(II 1)**. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mreajă de funii făcînd, el atîrnă legat porumbielul Sus pe catargul înalt, la vîrf, ca ţintire săgeţii.* COŞBUC, AE. 95. ✦ Fig. Concentrare a atenţiei într-o anumită direcţie. *La ce te gîndeşti, domnul meu, cu atîta ţintire?* ALECSANDRI, O. P. 76. ✦ Fig. Insinuare, atac (la adresa cuiva). *Adunările noastre legiuitoare, pănă acuma, au consumat cea mai mare parte a puterilor lor cu lupte de partizi şi cu ţintiri personale.* MAIORESCU, D. I, 56.

3. Privire fixă. Cf. ţinti **(III 2)**. *Mii de broaşte în lung hor orăcăiesc, Holbînd ochii cu ţintire la luceafărul ceresc.* ALECSANDRI, P. III, 31, cf. DDRF.

4. Năzuinţă **(2)**, aspiraţie; scop, ţel **(3)**; ţintă[1] **(III)**. Cf. ţinti **(IV)**. *Credincios ţintirei adevăratei religiuni . . ., chemă agiutoriul ceriului.* ASACHI, S. L. II, 68. *Nici gîndeam ca pentru viersuri să iau în mînă condei, Cînd ţintire-mi aici este la un alt feli de idei.* DONICI, F. II, 55/5. *Domnul Dimitrie Cantimir, întru ţintirea de a scăpa de suzerinitatea semilunei şi a asigura neatîrnarea ţării, s-au aliat cu Petru cel Mare, imperatorul Rusiei.* IST. M. XXVII/7. *Fiinţele, însuflate de cereasca aburire, Se par nedeopotrivă către aceeaşi ţintire, Care îi obştescul bine.* CONACHI, P. 290. *El n-are alte ţintiri decît păstrarea păcii.* BĂLCESCU, M. V. 317, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. [Cuvîntarea] *prezenta într-un mod vag ţintirile naţionale şi civilizătoare ale Asociaţiunii.* ODOBESCU, S. I, 472, cf. DDRF.

— Pl.: *ţintiri.* — Şi: (învechit, rar) **ţintáre** s.f. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D.

— V. **ţinti.**

ȚINTIRÉU s. m. v. **ţintirim.**

ȚINTIRÍG s. n. v. **ţintirim.**

ȚINTIRÍM s. n. **1.** (Prin Transilv., Maram., Bucov., Mold.) Cimitir (mic) lîngă biserică; p. gener. cimitir. *Dat-am şi vlădicia mea cartea noastră, cum să fie tar[e] şi statornic a socoti întru toate lucrurile legii, alegîndu sventele beseareci de acoperiş, de ţinterimur[i]* (a. 1628). IORGA, S. D. XII, 281. *Şi prin ţinterim sămăna şi să păştea.* HERODOT[2], 474. *Sărută mormîntul apostolului şi a arhiereilor, ce era acolo în ţinterim îngropaţi.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie

159v/23. *Ținterimul bisericii . . . să rămîie a păr[n]ților n[o]ștri poman[ă]* (a. 1732). IORGA, S. D. VII, 277. *Ținterimurile bisericilor se află pline tot de oameni afurisiți* (a. 1755). URICARIUL, I, 329. *Au mers întâi la țânterimul bisăricii* (a. 1783). IORGA, S. D. VII, 80, cf. KLEIN, D. 443. *Cînd treci pre lîngă besearică, pre lîngă țintirim, unde odihnesc trupurile părinților, a moșilor, a mai-marilor tăi, întreabă-te pre tine însuți: unde sînt acuma acestea?* MAIOR, P. 49/5. *Lucrurile acelea care nu sînt iertate a întra în alejverișul oamenilor, precum . . . locurile țintirimurilor.* PRAVILA (1814), 34/4, cf. LB. *Aice să află . . . și țintirimul.* AR (1829), 188¹/11. *Voi să trag din 'tunecime Pre morți, ce zac făr' de laudă în această țîntărime.* ASACHI, S. L. I, 74. *În adîncă duioșime Cufundat, poporul nostru îl ducea la ținterime.* id. ib. 75. *Unde nu sînt îngropătoare (țimtirime) despărțite* [pe religii], *să se îngroape la un loc.* GT (1839), 190²/17, cf. ISER. *Biserica cu ținterimul pestriț de iarbă lungă.* RUSSO, S. 100. *Unde mă aflu? — Lîng-un jalnic țînterim!* NEGRUZZI, S. II, 16, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Șede, sărmana, în țintirim și se bocește la mormîntu bărbatu-său.* ALECSANDRI, T. I 577, cf. CIHAC, II, 535, COSTINESCU, LM. *Și țintirimul singur cu strîmbe cruci veghează, O cucuvaie sură pe una se așază.* EMINESCU, O. I, 69. [Formau] *un danț de fantome ce păreau anume venite de prin țintirimuri.* GANE, N. I, 143. *Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în țînterim!* CREANGĂ, A. 2. *Ca-ntr-un țintirim împărățește adînca tăcere.* VLAHUȚĂ, O. A. 139. *Această tăcere de țintirim e întreruptă de sinistrul dangăt al clopotului.* GHEREA, ST. CR. I, 135, cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 112, BARCIANU. *Cu greu și zăpușeală se ajunse în culmea dealului, unde era țintirimul.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 52, cf. ALEXI, W. *Ni-e țintirimul plin acuma.* GOGA, POEZII, 145. *Țintirimul luminat de lună dormea sub zăpada căzută de curînd.* ANGHEL, PR. 131, cf. TDRG. *Mortul, pînă la biserică, e mai ușor, iar de la biserică, după prohodire, pînă la țintirim, e mai greu.* GOROVEI, CR. 211. *Este generală datina de a pune mîțișoare în țintirim la mormintele rudelor răposate, în seara de Florii.* COM. SAT. II, 50, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Prin țintirimuri dorm morții pe sub glastre.* LESNEA, I. 123. *Într-o zi . . . păzeam oile pe lîngă țintirim.* VLASIU, D. 136. *Biserica era așezată pe-un dîmb, cu țintirimul împrejur.* SADOVEANU, O. X, 528. *Sub luna plină va dormi la noapte Un țintirim turcesc pe o vălcea.* PILLAT, P. 112, cf. SCRIBAN, D. *Crengi grele cu prune de vară S-apleacă peste gard din țintirim.* BENIUC, M. 128, cf. SCI, 1983, 5, L. ROM. 1983, 469, H XVIII 78. *Haide, mîndro, să fugim Pre din sus de țintirim.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 57. *Ajungînd la biserică, au întrat după ceialalți oameni în țînterim.* SBIERA, P. 283. *Pe ficior l-o îngropat în țintirim.* MÎNDRESCU, L. P. 11. *Și te roagă la maica Să ne-ngroape-n cintirim, Pe unde oamenii vin.* RETEGANUL, TR. 17. *El își oprise calul într-un țînterim.* SEVASTOS, P. 59. *Bucură-te, țînterime, Că trandafir mîndru-ți vine.* MARIAN, Î. 317. *La vale de țintirim, Numai noi locul ni-l știm.* ȘEZ. VIII, 81, cf. ȚIPLEA, P. P. 117. *Clopotarul trage clopotele, îngrijește de sântirimb.* FRÎNCU — CANDREA, M. 112, cf. 105, BUD, P. P. 83. *Aclo . . . lasă* [sania] *la țint'erin.* ARH. FOLK. V, 131. *Pe Irinca o-ngropat, În mijloc, în țintirim.* ib. VI, 180. *I-a făcut Cu lut de la mormînt De om mort, din țînterim.* CANDREA, F. 174, cf. CV 1950, nr. 4, 34, com. V. BREBAN, ALR I/II h 301, ALRM I/II h 423, ALR II/I h 178, ALR II 2 848/386, ib. 4 251/574, A III 9, V 17, 18, 26, 33, 35, VI 9, IX 1, 2, 5. *Trageți, voi, boi, cît de lin, C-ajungem la țintirim Și-atuncea ne despărțim.* FOLC. TRANSILV. I, 106, cf. ALR — M I h 243, ALR — T 646. ✧ Fig. *Te-ntorci totuși c-o simțire cu totul de altă natură în țintirimul trecutului.* SADOVEANU, O. IX, 184. *Spitalul în ninsoare și în singurătate E-un țintirim pe care l-a năpădit uitarea.* PERPESSICIUS, S. 60. *Încaierul bătăliei se strămutase . . . spre zidurile gării, unde mai toți aveau să-și găsească atunci țintirimul.* V. ROM. februarie 1954, 9. ✦ (Rar) Cavou, criptă. Cf. POLIZU.

2. (Învechit, rar) Loc de mormînt **(I 1)**. *La temeteu 160 de țintirei, pă totă casă creștinească cîte un țintirim* (a. 1806). IORGA, S. D. XVII, 171.

3. (Regional; în construcția) *D-a țintirimu* = oină¹ (Sînnicolaul Român — Oradea). Cf. ALR SN V h 1 292/316.

— Pl.: *țintirimuri* și *țintirime* (BUL. FIL. V, 39, ALR I/II h 301, ALR — M I h 243, ALR — T 646). — Și: (regional) **țimtirím** (pl. *țimtirime*), **ținterím, țânterím, țântorín** (ALR I/II h 301/93; pl. *țânterine* ib.) s. n., **țintorímе** s. f., **țintirín** (ALR II/I h 178/102; pl. *țintirinuri* ib. și *țintirine* ALR — T 646/332, 369, 374), **ținterín** (pl. *ținterinuri* ALR — T 646/328 și *ținterine* ib. 646/327, 329, 331, 348, 349, 352, 370), **țenterín** (ALR — T 646/330; pl. *țenterine* ib.), **țintéreu** (ALR I/II h 301/186, ALRM I/II h 423/186; pl. *țintereuri* ALR I/II h 301/186) s. n., **țintíréu** (pl. *țintirei*) s. m., **țintíríu** (ALR — T 646/417; pl. *țintirie* ib.), **țintiríg** (ib. 646/363, 378; pl. *țintirige* ib.), **țintírímb** (CL 1977, 188, JARNÍK — BÎRSEANU, D.² 490, ALR I/II h 301, ALR — T 646/306, 344, 345), **ținterímb** (scris și *țînterimb* DR. X, 392), **țintírímp** (ALIL 1983—1984, 316; pl. *țintirimpe* ib.), **țințírím** (LM, BUL. FIL. IV, 72, com. V. BREBAN, ALR I/II h 301, ALR II/I h 178, O. BÎRLEA, A. P. III, 235, ALR — M I h 243/227, CAF VI, 18, T. DIAL. B. N. 353, ALR — T 646), **țimțírím** (ALR — T 646/280; pl. *țimțirimuri* ib.), **țințírín** (ALR I/II h 301/90, A III 9, ALR — T 646/350, 351, 372, 373, 400; pl. *țințirine* ALR I/II h 301/90, ALR — T 646/350, 351, 372, 373, 400), **țințírímb** (CV 1950, nr. 4, 34, ALR — T 646/272, 295, 296, 326), **țițírímb** (ALR — T 646/324, 346; pl. *țițirimburi* ib. 646/324 și *țițirimbe* ib. 646/346), **țitírímb** (ib. 646/347; pl. *țitirimbe* ib.), **cintrím, cinterím** (POLIZU, CIHAC, I, 55), **centrím** (GHICA, A. 326), **sintrím** (MARIAN, Î. 317, TDRG, ALR I/II h 301, ALR II/I h 178/353, A V 33, ALR — M I h 243, ALIL 1983—1984, 316, ALR — T 646/264, 277), **sinterím** (TDRG), **sintírímb** (ALR — T 646/353, 354; scris și *sîntirimb* ALIL 1983—1984, 316), **sântrímb** s. n.

— Din magh. **cinterem.**

ȚINTIRÍMB s. n. v. **țintirím.**

ȚINTIRÍMP s. n. v. **țintirím.**

ȚINTIRÍN s. n. v. **țintirím.**

ȚINTIRÍU s. n. v. **țintirím.**

ȚINTÍȘ adv. (Rar; în legătură cu verbul „a privi") Fix. *Privește țintiș la țărmurile apropiate.* PLEȘOIANU, T. II, 86/22, cf. DDRF.

— **Țintă¹** + suf. *-iș.*

ȚINTIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui ț i n t ă¹; țintuliță, țintuță.

1. Cf. ț i n t ă¹ **(I 1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Aduseră un dulap, două etajere făcute la iuțeală și o masă lungă peste care prinseseră în țintișoare o foaie mare de geam.* V. ROM. iulie 1954, 173.

2. Cf. ț i n t ă¹ **(I 2)**. *Tînăr călare P-un cal vînăt, . . . Cu frîul cu țintișoare.* PĂSCULESCU, L. P. 47.

— Pl.: *țintișoare.* — Și.: **țințișoáră** (scris și *țințișoară*) s. f. JAHRESBER. V, 308.

— **Țintă¹** + suf. *-ișoară.*

ȚINTÍT, -Ă adj. **1.** (Regional) Prevăzut cu ținte[1] **(I 1)**, împodobit cu ținte. *Botă țintită.* Com. din ȚAGA — GHERLA.

2. (Învechit, rar) Nemișcat, neclintit **(1)**, țintuit **(3)**. *Îndemnat mai mult de bănuitorul instinct al răului decît de simțimîntul frumosului, sta țintit la fereastra camerei sale.* FILIMON, O. I, 136.

3. (Despre ochi, privire) Fixat, îndreptat, ațintit într-o anumită direcție. *Lupii urlă împreună, Cu ochi roși țintiți la lună.* ALECSANDRI, P. II, 122. *Mă pusei la pîndă . . . , cu ochii țintiți la ferestrele unde era Ana.* BOLINTINEANU, O. 409. *Sub adîncul frunziș al codrului stă pitit vînătorul cu ochiul țintit la pradă.* ODOBESCU, S. III, 35. *Persida rămase cuvioasă și cu ochii țintiți spre pămînt.* SLAVICI, O. II, 132. *Întins pe-o rogojină, cu ochii țintiți în podele, . . . el stă treaz.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 91. *Luptele Troiei . . . din nou să le-audă dorește, Ah, și cu ochii țintiți e-n gura viteazului iarăși.* COȘBUC, AE. 68. *Domițian rămase cu ochii țintiți înapoi, spre Bucureștii pierduți în depărtare.* BASSARABESCU, S. N. 33. *Cu ochii mari țintiți în zare, Veghează-n noaptea-ntunecată.* VOICULESCU, POEZII, I, 35. *Ion rămase cu ochii țintiți la ei, fără să înțeleagă.* SADOVEANU, O. I, 411. ✦ (Despre ochi, privire) Care a rămas în nemișcare, neclintit, fix; pironit **(2)**. *Jorj, înlemnit, posomorît, cu ochii țintiți.* NEGRUZZI, S. III, 246. *Vulturi peste văi înnegurate Grei atîrnă cu întinse aripi și priviri țintate.* EMINESCU, O. IV, 116. *Ochii lui mici rămîneau țintiți de încremenire.* SADOVEANU, O. I, 103. ✧ (Adverbial) *Și vulturii . . . palate-și ridică Ș-uimiți stau în soare privindu-l țintit.* EMINESCU, O. IV, 156.

— Pl.: *țintiți, -te.* — Și: (învechit, rar) **țintát, -ă** adj.

— V. **ținti.**

ȚINTITÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. (Învechit, rar; în forma *țintător)* Care servește la fixare. Cf. VALIAN, V.

2. S. m., adj. (Rar) (Persoană) care țintește **(II 1)** (cu o armă); țintaș **(1)**. BAR. — MUNT., W. 867[2]/27. *Tu-mi poruncești, . . . Ahile, să-ți tălcui Care-i năcazul lui Febos, departe din arc țintitorul?* MURNU, I. 5, cf. DL, DM, ALR SN III h 725/386, ALRM SN II h 540/386. ✦ (Învechit) Care este îndreptat împotriva cuiva sau a ceva. *Articol lung, țintitor asupra românilor, pe care . . . îl împărtășim aici.* FM (1843), 11[1]/2.

3. Adj. (Învechit; despre privire) Fix, stăruitor, atent. *Aruncînd împregiuru-mi căutături țintitoare, locul acesta devinea pentru mine un ce feeric.* PELIMON, I. 107/29.

4. Adj. (Învechit; despre acțiuni și manifestări ale oamenilor) Care tinde la ceva, care urmărește un anumit țel **(3)**, care are ca țel să . . . , care năzuiește spre . . . *Nu poate fi iertată vreo cerire țîntitoare a depărta vreun feliu pe Rosie de această negoțiație.* AR (1829), 40[2]/12. *Toate manierele respectuoase ale acestor răpitori, țintitoare a o îmblînzi, mai mult otărau inima cea delicată a vergurei.* ASACHI, S. L. II, 52. *Îmi iau curagiul a însemna oareșcare observații țintitoare cătră binele patriei* (a. 1856). IORGA, S. D. XVIII, 22. *Lege rurală care astăzi . . . vi se înfățișează ca . . . țintitoare de a îmbunătăți soarta a trei milioane de români.* KOGĂLNICEANU, S. A. 123. *Nu e decît numai începutul unei activități mai estinse, țintitoare la o serie întreagă de întreprinderi, cu scopul de a generaliza principiile rațiunale în viața economico-politică.* MARȚIAN, S. 15. *Era înzestrat . . . cu înclinări neguțătorești, dar și cu ambițiuni politice departe țintitoare.* SBIERA, F. S. 71.

— Pl.: *țintitori, -oare.* — Și: (învechit, rar) **țintătór, -oáre** adj. VALIAN, V.

— **Ținti** + suf. *-itor.*

ȚÎNTIZĂ s. f. v. **cinteză.**

ȚINTIZÓI s. m. v. **cintezoi.**

ȚINTOLÁT, -Ă adj. v. **țintelat.**

ȚINTÓRIE s. f. v. **țintaură.**

ȚINTUÍ vb. IV. Tranz. **I.** (Predominînd ideea de fixare, de imobilizare) **1.** A prinde, a înțepeni, a fixa, a bate ceva cu ținte[1] **(I 1)**, cuie, piroane; a pironi **(1)**, (învechit) a gătvozdi. *Făcură amîndoao pietrile zmaraldului împănate și țintuite cu aur.* BIBLIA (1688), 68[1]/33, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *O jupîneasă . . . m-au oprit arătîndu-mi un cap țintuit în poarta curții.* NEGRUZZI, S. I, 147. *Pe pereți erau țintuite cîteva cadre de hîrtie, zugrăvite cu vopseli proaste.* FILIMON, O. I, 102, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Femeia rămîne ca țintuită în loc, neștiind ce să mai zică de bucurie.* DUNĂREANU, CH. 108, cf. TDRG. *Ceea ce m-a pus în uimire a fost zidul foarte înalt . . . , potcoavele poleite — pe care eu le credeam de aur curat — țintuite la o potcovărie.* CIAUȘANU, R. SCUT. 12. *Țîlie, cînd m-a văzut, a întins mînile, ar fi vrut să se scoale, dar părea țintuit de perete.* VLASIU, A. P. 177. *Cum dă un îngheț, cum țintuim potcoave la copitele de dinainte.* SADOVEANU, O. XIII, 567. *Strigă atunci cînd crede că e nevoie . . . , pentru ca ideea să intre în capetele ascultătorilor, de parcă ar vrea să le-o țintuiască de căpățînă cu cuie.* DAN, U. 123, cf. SCRIBAN, D. *Îmi arăta . . . pe harta țintuită pe perete unde și cum vor fi izbite . . . trupele.* BLAGA, H. 182. *Cel cu pălăria găurită s-a oprit ca țintuit de privirea mare, nemișcată a celui asupra căruia era asmuțit.* PREDA, M. 47. *O noapte fără lună, cu stele nemișcate, ca țintuite pe bolta cerului.* V. ROM. decembrie 1966, 43, cf. CL 1980, 227. *De frumușel ce-mi era* [Gherghelaș], *Capul în poartă că-i țintuia.* H II 41, cf. ALR II/I h 296. *Parcă l-a țintuit de scaun.* ZANNE, P. III, 368. ✧ (Cu determinări care indică ținte[1] **I 1**, cuie, piroane etc.) *Dregeam niște opinci, țintuindu-le la călcîie două potloage cu cuie de sîrmă.* AGÎRBICEANU, O. I, 15, cf. ALR II/I h 296. (Absol.) *Țintuiesc cu cuie.* ib. h 296/53. ✧ Fig. *Căpitanul, . . . cu amîndouă picioarele în scări, bine țintuit pe Pagat.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Luceafărul de sară își țintuise, în negrul albastru al cerului, chipul său viu de lumină scînteietoare.* HOGAȘ, M. N. 64. ✧ Refl. pas. *Lucu vru să deschidă un geam peste care se țintuise hîrtie albastră.* VINEA, L. I, 289. ✧ Refl. *Deaca . . . bătea* [șițele] *și se țintuia,* [Manole] *Cu aripi sălta.* TEODORESCU, P. P. 496. ✦ (Complementul indică un obiect de încălțăminte) A prinde, a fixa ținte[1] **(I 1)** pe talpă, pentru a asigura stabilitatea mersului. *Un norod . . . în care sondorii intră cu bocancii lor țintuiți cu fier.* BOGZA, A. Î. 25. ✦ (Complementul indică un buzdugan, o ghioagă etc.) A fereca cu ghinturi; a ghintui. *Ghioaga, cumplită ghioagă noduroasă, țintuită cu piroane, bătea surd.* SADOVEANU, O. I, 350. *Ghioagă mare nestrungită, Cu piroane țintuită.* ALECSANDRI, P. P. 44, cf. LEXIC REG. 111. ✦ Spec. (Învechit) A fixa în cuie pentru a chinui, a tortura, mai ales a răstigni; a pironi **(1)**. *Era ferecat trupul lui preste tot și țintuit.* DOSOFTEI, V. S. martie 40[r]/20. *Piroanele cu cari a fost țintuit pe cruce . . . Iisus Christos.* CARAGIALE, O. IV, 48. ✦ (Rar; complementul este „cuiul") A-i turti vîrful pentru a se fixa mai bine în locul unde a fost bătut. Cf. COSTINESCU. ✦ (Învechit) A întări, a înțepeni o instalație cu icuri; a icui. Cf. LB. ✦ (Învechit, rar; complementul este „tunul") „A-i astupa lumina sau hasneaua cu un cui sau cu o țintă". COSTINESCU, cf. TDRG. ✦ Fig. (Cu determinări care indică mai ales obiecte cu vîrful ascuțit) A arăta, a indica (pe cineva sau ceva). *Își saltă ochelarii pe frunte și-l țintuiește pe vinovat cu vîrful creionului chimic, ascuțit ca un ac.* V. ROM. octombrie 1954, 106. *Poftim! strigă el țintuind dosarul cu degetul.* PREDA, D. 189.

2. (Cu determinări care indică țintă[1] **I 1, 2,** pietre prețioase etc.) A împodobi, a ornamenta. *Sărsamuri țintuite cu pietre scumpe.* ȘINCAI, HR, II, 291/1, cf. MOLNAR, D. 300/23. *Zidurile albe ... sclipeau în bătaia soarelui, parcă erau țintuite cu pietre scumpe.* BUJOR, S. 105. *Curele țintuite cu ținte de aramă.* FRÎNCU — CANDREA, M. 23. *Am o piele de taur, Țintuită cu ținte de aur* (Stelele). PASCU, C. 215. ✧ Fig. *Ici în sicriu, sub cel capac albastru Și țintuit și ferecat cu stele, Noi viermuim.* EMINESCU, O. IV, 88. *Pe masă ardeau două lumînări ce răsfrîngeau luminițele odăii ..., țintuind cu stropi de lumină piulița, chilugul, rîșnița de cafea.* BRĂESCU, A. 127. *Cerul era țintuit cu aur și nemărginirea se întindea în toate părțile.* SADOVEANU, O. I, 696.

3. (În trecut; complementul indică oameni) A pedepsi cu pedeapsa țintuirii **(2).** *În acea zi era să se dea prin tîrg un falit fraudulos, iar după aceea era să-l țintuiască dinaintea prăvăliei lui, ca să serve de pildă poporului.* FILIMON, O. I, 298. *Afară-n pragul porții, de stîlp s-o țintuim* [pe Simina]. PETICĂ, O. 194. *Îi bătea la tălpi cu nuiele și-i țintuia de urechi.* VIANU, L. R. 51. *Femeia țintuită în poarta curții împărătești vă e mamă și șade, sărmana, acolo, nevinovată, de atîta amar de timp.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 181. ✧ Expr. **A țintui** (pe cineva sau ceva) **la stîlp** (sau **la stîlpul infamiei**) = a condamna (pe cineva sau ceva) în public; a blama, a înfiera. *Poetul țintuiește la stîlp, înfige în insectare, arde cu pleasna biciului o seamă dintre păcatele cele mai urîte și dăunătoare.* V. ROM. ianuarie 1954, 172. *Firesc ar fi fost ... să-l țintuiască la stîlp, pentru că plecase de la ei.* PAS, L. I, 249, cf. DI, DM, DEX.

4. (De obicei determinat prin „locului" sau prin echivalente ale acestuia) A face pe cineva să stea nemișcat (ca și cînd ar fi bătut în cuie), a ține pe loc, a imobiliza; a sili pe cineva să stea pe loc, a opri; a pironi **(2),** (învechit și regional) a ținti **(I 1).** *Sărind la el, ș-infipse a lui spadă Și pe pămînt îl țintui de coadă* [pe balaur]. EMINESCU, L. P. 160. *Durerea ischiatică ... m-a țintuit pe loc.* CARAGIALE, O. VII, 15, cf. TDRG. *Părea ca o prăpastie adîncă care te țintuiește pe buzele ei ca să-i privești fundu-i depărtat și înecat în negură.* DELAVRANCEA, T. 190. *Zadarnic piatra cea mormîntală Ne țintuiește sub umezeală.* MACEDONSKI, O. I, 20. *Spaima îl țintuia pe loc.* AGÎRBICEANU, S. 261. *Apăsăm și țintuim* [peștele] *pe loc.* ATILA, P. 75. *Să pui soarelui mîna în piept, să-l țintuiești în loc pe ceruri și să-l îndatorești de a nu se mișca.* HOGAȘ, M. N. 158. *Rușinea îl țintuise locului.* REBREANU, I. 30. *Deși țintuit de boală în jilț, bătrînul își crește nepotul.* LOVINESCU, S. I, 3. *Încerc să plec, dar soarta mă țintuie pe loc.* LESNEA, I. 62. *Îl țintui în loc și-i șuflă mai mult decît îi șopti în ureche.* BRĂESCU, O. A. II, 191. *Uitat și țintuit pe loc, I-e dor, i-e silă, i-e rușine.* VOICULESCU, POEZII, I, 131. *Țintuit în pat de o rană grea, ofta amar și sarbăd, cu privirile în gol, cu fruntea încrețită.* SADOVEANU, O. I, 251. *Îl țintuiește groaza și tremură deodată.* PILLAT, P. 28, cf. BL VII, 153, SCRIBAN, D. *Vina este a acelei puteri care mă țintuiește pe loc.* CĂLINESCU, O. IX, 31. *Totuși întrebarea ei îl țintuise ca pe un fluture într-un insectar.* VINEA, L. II, 142. *Se oprea țintuit de un glas ascuțit și necruțător.* PREDA, M. 329, cf. SCI, 1960, nr. 3, 381. *Cînd boala l-a țintuit la pat, parlamentul i-a acordat o pensie viageră.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 3, 9/3. ✧ Fig. *Primilor le aduc învinuirea ... că sînt țintuiți pe vecie de mentalitatea trecutului.* TITU-LESCU, D. 288. ✦ Fig. (Rar) A opri, a întrerupe. *Mnestus ajunge la maluri, în port țintuindu-și călărea.* COȘBUC, AE. 89.

5. A privi fix, a fixa (cu ochii sau cu privirea), a privi insistent. *Privirile ei se opriră de-a dreptul în ochii lui Egor. Îl țintui așa cîteva clipe.* M. ELIADE, D. 180. *S-a înnegrit, ... Că-l țintuiam cu ochii și nu m-am căciulit.* ARGHEZI, VERS. 481. *Țintui ușa, încă multă vreme după ce Macavei plecase, cu o privire grea, de ură.* V. ROM. iulie 1953, 153. *Vorbea neînduplecat, țintuindu-l rece cu privirea de fiecare dată pe cel vizat.* ib. februarie 1955, 254. *Ghiocioaia îl țintui cu privirea sa turbure și deodată izbi cu pumnul în masă.* PREDA, D. 93. ✧ (Subiectul este „ochii", „privirea") *De n-ar fi privirile lumii care simte cum o țintuiesc, cum s-ar repezi între ei și i-ar împăca!* CIOCÎRLAN, P. P. 175.

II. (Predomină ideea de înfigere, batere, îndreptare spre ...) **1.** (Complementul indică țintă[1] **I 1,** cuie etc.) A înfige, a implînta, a bate. *Ei că-mi băteau Prin talpe, Prin palme Tot cuie de fer, Ținte de oțel; Ș-und' le țintuia Sînge că curgea.* TEODORESCU, P. P. 27. ✧ Fig. *Un cerc de foc îi strîngea capul și un cui țintuit în frunte părea că-i sfredelește creierul.* BART, S. M. 77. ✧ Refl. *Parcă niște piroane i se țintuiau în inimă.* CONV. LIT., ap. DDRF.

2. (Învechit) A lua la țintă[1] **(II 1);** a aținti, a ochi[2] **(5),** a ținti **(II 1).** *Ia îndată un arc în mînă, țintuiește pe vulturul cel biruitoriu, îl urmează cu ochiul său zburînd prin nori, îi sloboade îndată o săgeată și îl face de cade jos la picioarele lui.* BELDIMAN, N. P. I, 106/24. ✦ Fig. A îndrepta spre..., a orienta spre... *Privind în sus cu ochii, spre poartă s-apropia, Privigherea cea mai mare la măzgaluri țintuia.* id. E. 76/32. *N-o să-mi țintuiesc răzbunarea pe afrontul meu!* NEGRUZZI, S. III, 463. ✧ Refl. *Către care lucrur*[i], *ce nu sînt, inema ta, împărate, foarte rău și amărît se-au țintuit* (a. 1648). GCR I, 131/38.

3. (Complementul indică ochii, privirea) A îndrepta sau a concentra într-o anumită direcție; a aținti, a ținti **(III 1).** V. pironi **(3).** *Numa ..., necontenit avînd ochii lui țintuiți asupra Herseliei, mergea alături cu căruța.* BELDIMAN, N. P. I, 83/4. *Își țintuise ochii pe un bărbat tuciuriu, neputîndu-și dezlipi privirile de la obrajii lui.* V. ROM. decembrie 1964, 57. ✧ Refl. (Subiectul este „ochii", „privirea") *Atunci se țintuiră asupră-mi ochii inteligenți și triști ai lui cuconu Vasilică.* SADOVEANU, O. XI, 457.

— Prez. ind.: *țintuiesc* și (rar) *țintui.* — Și: (regional) **țăntuí** vb. IV. LB, ALR II/I h 296/27.

— **Țintă**[1] + suf. *-ui.*

ȚINTUIÁLĂ s. f. Țintuire **(1).** Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF.

— Pl.: *țintuieli.*

— **Țintui** + suf. *-eală.*

ȚINTUÍRE s. f. Acțiunea de a ț i n t u i.

1. Prindere, înțepenire, fixare cu cuie sau cu ținte[1] **(I 1);** țintuială, (rar) țintire **(1).** V. pironire **(1).** Cf. ț i n t u i **(I 1).** Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. ✦ Fig. Imobilizare, ferecare, înlănțuire. *Dar aspra țintuire a lanțurilor grele Cu praful sur al pietrii îi înfrățește rostul.* GOGA, POEZII, 73.

2. (În trecut) Pedeapsă prin care vinovatul era silit să stea nemișcat în public, fiind, de obicei, prins de un stîlp printr-un cui care i se înfigea în ureche. *Pînă pe la începutul veacului acestuia ..., se aplica încă ... pedeapsa țintuirei cu urechea la stîlp a negustorilor din tîrg și piețe, cari nu se conformau prețurilor fixate de ocîrmuire.* N. A. BOGDAN, C. M. 141.

— Pl.: *țintuiri.*

— V. **țintui.**

ȚINTUÍT, -Ă adj. **I.** Prins, bătut, fixat cu cuie, cu ținte[1] **(I 1)**, țintat **(1)**; p. ext. (despre încălțăminte) cu ținte[1] **(I 1)** pe talpă. *Văzînd Sideros țintuitele cioboate ale lui Marcolf, pricepu că iar l-a înșelat.* MOZAICUL, (1839), 633/8. *Ghete mari cu talpa groasă și țintuită.* CRĂINICEANU, IG. 153, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Și-a făcut rost de niște ghete cu talpa groasă, țintuită.* PAS, Z. I, 180, cf. DL, DM, DEX.

2. Împodobit cu ținte[1] **(I 2)**; țintat **(2)**, (regional) țintelat. *2 curele țintuit[e]* (a. 1760). IORGA, S. D. X, 224. *Frîie țintuite și argintate șele.* ALECSANDRI, P. III, 200. *Chimir țintuit.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, DEX. *Oprișanul are-n sat Ogari, căpoi de vînat, Cu zgărzi late, țintuite, Pe la margini poleite.* ALECSANDRI, P. P. 202. *Săcerele frumușele, Zimțuite, țintuite.* FOLC. MOLD. I, 275. ✦ (Rar) Întărit, ferecat cu metal. *Era furce și rude de șatră, La vîrf cu fier ager țintuite.* BUDAI-DELEANU, Ț. 89. ✦ (Despre buzdugan, ghioagă etc.) Ferecat cu ghinturi; ghintuit. *Că mi-i pușca hultuită Și mi-i ghioaga țintuită.* ALECSANDRI, P. I, 59. *O singură armă, o ghioagă de fer țintuită, mare și grea, ... sta așezată.* ODOBESCU, S. I, 66.

3. (Adesea complinit prin „locului" sau prin echivalente ale acestuia) Nemișcat, încremenit (din cauza unei stări sufletești sau a unei emoții puternice). *Pandora rămase țintuită în loc dinaintea tronișorului.* ISPIRESCU, U. 97. *Florea Cazacu sta țintuit pe malul vîlcelei și sufletu-i plîngea de mîhnire.* SANDU-ALDEA, U. P. 136. *După sfîrșitul actului întîi, Radu era singurul care rămăsese țintuit pe scaun.* BASSARABESCU, S. N. 167. *Rămaseră țintuite pe loc, fiindcă pentru întîia oară vedeau un banchet boieresc.* PAS, Z. IV, 61. *Se punea pe citit. După ce termina, rămînea țintuit locului de nedumerire.* PREDA, DELIR. 170.

4. (Învechit, rar; despre ochi, privire) Atent, încordat; fix. *Îl privește cu o căutătură țintuită și fără de clipire.* BELDIMAN, N. P. I, 170/20. ✦ Îndreptat sau concentrat într-o anumită direcție; ațintit. *Ochii lui cei înfipți și țintuiți asupra ei să întunecă de toată vedearea.* BELDIMAN, N. P. I, 54/4.

— Pl.: *țintuiți, -te.*

— V. **țintui.**

ȚINTULÍȚĂ s. f. (Rar) Țintișoară **(2)**. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țintulițe.*

— **Țintă[1]** + suf. *-uliță.*

ȚINTÚȚĂ s. f. (Regional) Țintișoară **(2)**. *Stăi, bade, Și odihnește și calul ți-l potcovește Cu potcoave de aramă, ... Cu țintuțe de argint.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 267.

— Pl.: *țintuțe.*

— **Țintă[1]** + suf. *-uță.*

ȚINȚÁR[1] s. m. (La pl.) Nume dat aromânilor de către populațiile slave învecinate; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. *S-au numit după aceea amu vlahi . . . sau cuzovlahi, iară mai pre urmă țințari.* ȘINCAI, HR. I, 30/23. *Atunci țințariul gîndeai că plesnește De mănie, nici să răbdă să nu zică: „Arhonda! ține fugi voinițește".* BUDAI-DELEANU, T. V. 148, cf. 163. *Cei ce au trecut pi la Orșova și preste podul lui Traian, unii departe în jos, la Mațedonia s-au așezat și acuma să cheamă tot rumâni, le zic țințari, arnăuți.* N. STOICA, C. B. 94, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, TDRG. *Acolo s-agăță de noi un bulgar, un muscal, trei greci, un schipetar ș-un țînțar.* DELAVRANCEA, O. II, 313, cf. DR. IV, 1 513, BUL. FIL. I, 42.

— Pl.: *țințari.* — Și: (rar) **țințár** s. m.

— Din scr. **cincar.** Cf. arom. țințți „cinci".

ȚINȚÁR[2] s. m. v. **țînțar[1].**

ȚINȚÁR[3] s. n. și m. v. **țintar.**

ȚINȚAVÁRĂ interj. v. **țițivară.**

ȚINȚĂRÁȘ s. m. v. **țînțăraș.**

ȚINȚĂREÁSCĂ s. f. v. **țînțăreacă.**

ȚINȚĂRÉȘTE adv. (Învechit) În dialectul aromân. Cf. BUDAI-DELEANU, T. V. 163. *Trandafir striga țințărește.* id. ib. 142.

— **Țințar[1]** + suf. *-ește.*

ȚINȚĂRÍCĂ s. f. v. **țîrțărică.**

ȚINȚĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre oameni) Iute (în mișcări) (Feneș — Caransebeș). Cf. CHEST. IV 6/20.

— Pl.: *țințăroși, -oase.*

— **Țințar[2]** + suf. *-os.*

ȚINȚĂRÚȘ s. m. v. **țînțăruș[1].**

ȚINȚEÁ s. f. (Prin Transilv., Maram. și Bucov.; mai ales la pl.) Podoabe pe îmbrăcăminte (ALR I 790/278, 302, 308); nasturi în formă dreptunghiulară sau pătrată, cusuți ca podoabe pe chimir (BUL. FIL. IV, 97, A V 15); discuri mici de metal, de obicei de aramă, atîrnate pe chimir (com. din PARVA — NĂSĂUD); paiete (LEXIC REG. 19). *Dar de lucru ce-și lucrează? Ea mi-și coasă țințeșele.* JARNÍK—BÎRSEANU, D[2]. 538. *Alunel cu creanga-n vale, Drag mi-i badea cu țînțale.* MÎNDRESCU, L. P. 48. *Pentru badea cu țînțele Mi-am lăsat părinți-n jele.* COM. SAT. V, 37.

— Pl.: *țințele.* — Și: **țințeșeá** s. f.

— **Țintă[1]** + suf. *-ea.*

ȚINȚELÁT, -Ă adj (Prin Transilv.; despre oameni) Împodobit cu țințele (v. ț i n ț e a); înzorzonat. *Mai voinic, mai țențălat.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 346. *Unde mergi tu, față-naltă, Țînțielată, mărgelită?* COM. SAT. I, 58. *Pentru badea țînțălat, Mi-am lăsat părinți-n sat.* ib. V, 37.

— Pl.: *țințelați, -te.* — Și: **țențelát, -ă** adj.

— **Țințele** (pl. lui *țințea*) + suf. *-at.*

ȚINȚEȘEÁ s. f. v. **țințea.**

ȚINȚEȘEÁSCĂ s. f. v. **țînțășească.**

ȚINȚILEÁC s. m. v. **țințilec.**

ȚINȚILÉC s. m. (Ornit.; prin nordul Dobr.) **1.** Pitulice **(I 1 a)** *(Troglodytes troglodytes).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 317, ALR SN III h 699/682, ALRM SN II h 515/682.

2. Pițigoi **(1)** *(Parus maior).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pl.: *țințileci.* — Și: **țințilég** (BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 329), **țințileác** (id. ib.), **țințiléghi** (id. ib.), **țînțiléchi** (ALR SN III h 699/682), **țînțilég** (BĂCESCU, PĂS. 317), **țînțiléghi** (id. ib. 169) s. m.

— Formație onomatopeică.

ȚINȚILÉG s. m. v. **țințilec.**

ȚINȚILÉGHI s. m. v. **țințilec.**

ȚINȚIRÍM s. n. v. **țințirim.**

ȚINȚIRÍMB s. n. v. **țințirim.**

ȚINȚIRÍN s. n. v. **țințirim.**

ȚINȚIȘOÁRĂ s. f. v. **țintișoară.**

ȚINȚIVÁR interj. v. **țițivară.**

ȚINȚIVÁRĂ interj., s. f. v. **țițivară.**

ȚINȚIVÍȚĂ s. f. (Ornit.; regional) Pițigoi **(1)** *(Parus maior)* (Dumbrăvița Mică — Beiuș). Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 329.

— Pl.: *țințivițe.*

— Formație onomatopeică.

ȚINȚIZÓI s. m. v. **cintezoi.**

ȚINȚÎNĂ s. f. v. **țițînă.**

ȚÍNȚURĂ s. f. v. **ghințură.**

ȚINUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Maram. și vestul Transilv.) A acoperi suprafața unui vas de tablă cu un strat subțire de cositor sau de zinc, spre a-l proteja. V. spoi, zinca. Cf. ALR I 706/270, ALR II 4 260/53, 272.

— Prez. ind.: *ținuiesc.*

— **Țin**[2] + suf. *-ui.*

ȚINÚT¹ s. n. **I.** Faptul de a (se) ține.

1. (Învechit, rar) Faptul de a aparține cuiva. Cf. ține **(II 6)**. *Alta, pohtim ... de ținutul hotarălor cestor 2 țări, de țara Ardealului și de Țara Rumânească, ... să fie iar la moșie și să se ție de hotarăle acestor 2 țări, cum au fost de veac* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 133, cf. 131, 290.

2. Păstrare a unui lucru într-un anumit loc. Cf. ține **(V 1)**. *Un căzănel ... pentru ținutul apii.* PISCUPESCU, O. 297/20. ✧ (Învechit) *Ținutul minte* = ținere de minte, amintire. *Ia aminte la preuți ce stau în strana cea mică, de poț cunoaște preutul cu cine ești nempăcat din ținutul minte răului.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 12[r]/23.

3. (Regional) Durere acută în corp; junghi. *Am un ținut în spate.* CV 1951, nr. 9—10, 43.

4. (Învechit) Reținere, înfrînare (a simțurilor). *Cîndu grăiia lui* [de] *dereptate și de ținrutu* (opriturĭ N. TEST. 1648, răbdare BIBLIA 1688) *și de giu*[de]*țulu cela ce va se fie, înfricatu fu Filicsu.* COD. VOR. 64/12.

5. (Învechit) Putere, tărie, forță (a lui Dumnezeu) de a acționa, de a face, de a realiza ceva. *Aceluia* [a lui Hristos] *e slava și ținrutul* (ținearea N. TEST. 1648, tăriia BIBLIA 1688) *în veacii veacilor, amin.* COD. VOR. 160/1, cf. GCR I, 3/24. *Cire știi țirearea* (țineare S, *ținrutul* H, *țirutul* V, putearea D) *măniei tale și de frica ta, băsăul tău cură?* PSALT. 189. *Dă ținutul tău fătului tău.* CORESI, PS. 236/12. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Tu vlădești cu țirutul* (puterii D) *mariei, turburatul undelor ei tu îmblîndzișĭ.* PSALT. 182.

6. (Învechit) Drept de a dispune de cineva sau de ceva, de a exercita o acțiune (decisivă) asupra cuiva sau a ceva, conducere, autoritate; p. ext. stăpînire, dominație. *Ceare de la mere și da-ți-voiu ... ocinele tale și țirutele tale* (ținearea ta C, D) *(în) sfîrșitul pămîntului.* PSALT. 3. *Gîndiia ei că de supt mîinile și ținutul rîmleanilor va scumpăra pre ei și le va dărui slobozie.* CORESI, EV. 106. *De seți arhierei și egumeni și preuți, supt al vostru ținut carei sînt și turme, învățați-i și-i dojeniți și-i înțelepțiți.* id. ib. 420. *Creașteți și vă înmulțiți și împleți pămîntul și-l luați supt ținutul vostru.* id. M. 272/8. *Veți vedea atonce că e ținrutul mieu tutindiri* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 49/7, cf. 425/2, COD. TOD. 212. *Să fie izgonit den toate cetățile cîte sîmt supt oblastiia (ținutul* MUNT.*) craiului leșesc.* PRAV. 278.

II.1. (Învechit și regional) Teritoriu aflat în proprietatea sau în stăpînirea cuiva, domeniu; p. ext. avere, moșie[1]. *Luase cu sila și de nevoie muiarea lui și a patra parte de ținut.* CORESI, EV. 545. *Pohtească, în țara Ardealului, Gherghinul și Ghelăul și Veciul și Făgărașul, cu tot ținutul și venitul lor* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 145. *Ale lor ținute, cîte oblăduiescu ei* (a. 1633). ap. PANAITESCU, O. Ț. 259. *El stăpînea cetățile tari cu ținuturile.* N. STOICA, C. B. 132. *Alexandru îi deate o cetate cu ținutul ei.* ALEXANDRIA, 158/13, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCL 1965, 804. *Tyras avea un ținut agricol și pășune pentru creșterea vitelor.* PANAITESCU, C. R. 36, cf. ALR II 2 494/723, 791, 836, 886, 928. ✦ Teritoriu (cu pămînt arabil, pășuni, păduri etc.) al unei comune; țarină[1] **(1)**, (regional) hotar. Cf. DRIU, ALR II 2 494/192, 250, 353, 362, 520, 551, 682. ✦ Teritoriu asupra căruia se întinde stăpînirea unui stat; întindere, cuprins al unei țări. *Să fiu creștinu și eu și toate slugile meale și ținutul împărăției meale* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 150/9. *Cu bună samă toate țările acealea, împreună cu marcomanii și cvadii, li-ar fi făcut ținuturi.* CANTEMIR, HR. 201. *Patria noastră poate cu mult mai mult a să ferici, fiindu-i ținutul mai mare și pămîntul din fire bogat.* GOLESCU, Î. 146. *Așa scrisoare nu se mai vădzuse pînă atunci în tot ținutul acelui împărat.* GORJAN, H. I, 123/14. [Împăratul] *porunci să-i adune cîțiva din ținutul său.* PANN, P. V. I, 109/4. *Vrea, adică, să știe Cui mai mult se cuvine Să ție pentru sine Un petec de cîmpie Și un colț de pădure, de tot nensemnător, Ce despărțea ținutul și staturile lor.* ALEXANDRESCU, O. I, 215. *Și oștile-i sînt mîndre? ... — Sub grelele lor zale, Aduc cu ele spaima ținuturilor tale.* PETICĂ, O. 148, cf. ALR II 2 494/785. ✦ (Prin Munt. și sudul Transilv.) Teritoriu, loc în care îi prieste cuiva să trăiască. *Lui Antofiță să-i spuie Ținutul morunilor, Adăpostul somnilor Și jocul cosacilor Și curetul scoicilor.* PĂSCULESCU, L. P. 177. *O sălbătăciune are ținut în locu cutare.* ALR II 2 494/833, cf. 2 494/762. ✦ (Învechit) Tot ce există; lume; univers. *Domne, despuietoriul, părintele a tut ținotul* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 155/7. *Dzise H*[risto]*s: „îndrăzniți, că eu biruiiu lumea și tot țirutul lumiei".* IEUD, 247/14.

2. (De obicei urmat de determinări nume proprii care precizează unitatea teritorială) Subdiviziune teritorial-administrativă a unui stat. V. district, județ, provincie **(1)**. *Mă sfătuii cu luminatul mitropolitul, marele Ghenadie, den tot ținutul Ardealului și al Orăziei.* CORESI, EV. 6. *Au vîndut a lui direaptă ocină și moșie din sat din Filipești, ce iaste pre apa Oituzului în ținutul Trotușului* (a. 1591). GCR I, 38/27. *Ținutul banului den Săcui, biruri 459* (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 114. *Cîte cetăț și ținuturi vom dobîndi de la turci, acealea să le lase noauo* (a. 1600). ib. 131. *Oradea cu ținutul Biharului, și Hustul cu ținutul Maramurășului* (a. 1600)! ib. 132, cf. D. BOGDAN, GL. 114. *Am vîndut a noastră direaptă ocină ... unchiu-nostru Iorgă, ce au fost postelnic mare, un sat anume Drăgușeanii, ce-s la ținutul Dorohoiului* (a. 1660). BUL. COM. IST. IV, 17. *Voi, staroste de acel ținut și globnici, și deșugubinari, și oldcari, și podvodari, întru nimic să nu-i învăluiț* (a. 1661). IORGA, S. D. V, 35. *Fiind împărat la Persiia Savorie, acest sv*[i]*nt..., aflîndu-să ep*[i]*sc*[o]*p într-un ținut a împărăției lui și învățînd poporul ... de cîte fac folos ..., fu pîrît la-mpăratul.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 73[v]/13. [Țara ungurească] *iaste pre ținuture împărțită* (a. 1660 — 1680). GCR I, 175/28. *S-au bătut cu turcii la Prut, la Stănilești, din gios de Huși, în ținutul Fălciiului.* NECULCE, L. 28. *Pe ceale mai mici țări, carile ca niște ținuturi le socotim a Dachiii, cu condeiul trecînd, lăsăm să cerce cititoriul nostru la Bonfin.* CANTEMIR, HR. 67, cf. ANON. CAR.

Moșiile ... fiind în ținutul Bacăului, iată că i-am rînduit cu carte aceasta să vie înainte dumitale (a. 1753). IORGA, S. D. VII, 301. *Care țigani muncindu-se foarte cumplit de către dregătorii ținutului Neamțului, s-au spăriet și ceialalți țigani ai noștri ... și au fugit* (a. 1786). URICARIUL, XIX, 27. *Toată periferia (ținutul) s-au prăpădit cu foc și cu sabiia.* MOLNAR, D. 415/29. [Sibiul] *este în cetate, și tot în ținutul Sibenbirgen, în județul saxilor.* GOLESCU, Î. 9, cf. DRLU, LB. *Ținuturi.* BOJINCĂ, în CL 1978, 155. *Trupul omului se poate socoti ca o împărăție carea în mai multe ținuturi (regiones) se împărțaște.* ANTROP. 31/17. *Am băgat de samă la o moșie în ținutul Botoșenii.* I. IONESCU, C. 47/7. *Am auzit că are o vie la Moldovă, are o moșioară în ținutu Băcăului.* PR. DRAM. 278, cf. ISER, POLIZU. [Tîrgu Frumos] *pe urmă ajunse a fi capitalie de ținut, iar acum nici aceea nu este.* NEGRUZZI, S. I, 192, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Care încărcate ... aduc bogățiile din șapte ținuturi.* SLAVICI, O. II, 84. *De loc era de la Găicăni, din ținutul Teleorman.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 98. *Dintre aceste ținuturi, numai ... Hîrlăul și Cîrligătura nu erau la margine.* RĂȘCANU, L. XCV, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. *Clima ținutului este foarte priicioasă și viilor.* VUIA, Ț. H. 81, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sîntem de la Turturești din ținutul Vasluiului.* MIRONESCU, S. A. 32. *Trăia singur cuc la o răzășie a lui în ținutul Bacăului.* SADOVEANU, O. XI, 201, cf. SCRIBAN, D. *Iosif al II-lea ... desființează autonomiile țărilor și-și împarte imperiul în ținuturi.* BLAGA, G. 115. *Ținuturile Moldovei, care se dezvoltă treptat după întemeierea statului, sînt, întocmai ca și comitatele din Ungaria și Transilvania, unități militare domnești.* PANAITESCU, O. Ț. 30. *Jos, pe apa Prutului, În ținutul Hușului, La casele Lupului Mers-au ura domnului.* ALECSANDRI, P. P. 179. *O ajuns vestea la frate-su, că el îi ispravnic în cutare ținut.* VASILIU, P. L. 70, cf. ALR II 2 494/157, 272, 414, 514, 520, 531, 537, 605. *Ionu Pietrarului, Din ținutul Neamțului, Bea la crîșma bradului, Cu fata Olteanului.* BALADE, II, 355. ✧ (Învechit; în documente; precedat de determinant) *Putna ținut: 2 040 om țaran; 40 pope; 315 nemiș* (a. 1591). DOC. Î. (XVI), 170. ✧ *Ținut grăniceresc* v. grăniceresc. ✧ Expr. **A dărui** (cuiva) **ținutul Cîlnenilor și satul Corbenilor** = a ucide, a omorî (pe cineva). Cf. ZANNE, P. VI, 32.

3. Parte delimitată, porțiune relativ omogenă din cuprinsul învelișului geografic, căreia îi sînt specifice anumite caracteristici (etnice, etnografice, de relief, de climă, ape, resurse economice etc.), regiune **(1)**, țară **(2)**, zonă; p. gener. întindere de pămînt, parte de loc, meleag **(1)**, teritoriu, (învechit) olat **(1)**. *Iaca muiare den Hananei den ținuture cele vine și strigă către-ins greind.* EV. SL.-ROM. 228/19. *Știre de acest lucrul întru toate ținuturile iudeilor fu.* CORESI, EV. 349. *Alease derept aceaea Lot ținutul Iordanului și mearse către răsărita soarelui.* PO 46/20. *Venit să fii pre cest ținut și eu cu tine voiu fi.* ib. 85/17. *Să cearță pre multe locuri cu multe fealiuri de certări, după cum va fi obiceaiul a fiece loc (ținut* MUNT.). PRAV. 169. *Sămănară cuvîntul Domnului prespre tot ținutul.* N. TEST. (1648), 153r/31. *De voiu căuta, iată acest ținut grasu estă pustiiu* (a. 1600 — 1650). GCR I, 141/35. *Și pre toți cîți au fost împărați dintru acesta ținut acolo i-au îngropat.* HERODOT², 133. *Cînd veț vedea Ier*[u]*s*[a]*limul încunjurat de ostași ..., atunce cei din Iudeea să fugă la munți ..., și cei din ținuturi să nu între într-însul* (cca 1700 — 1725). GCR II, 22/25, cf. KLEIN, D. 443. *Sate, orașe, ținuturi, mai toate pustii le vezi.* BELDIMAN, E. 1/14, cf. DRLU, VALIAN, V. *S-a-ntîmplat un război ... Cu un al Misio-Dachiii împărat ..., Avînd pentr-un ținut intrigi.* PANN, E. IV, 50/17, cf. POLIZU. *Drepturile ceali ale locuitorilor din ținutele memorate.* FM (1861), 21. *Toată copilăria sa Zamfira o petrecuse în călătorii dintr-un ținut într-altul.* ALECSANDRI, O. P. 67. [Păsările numite grive] *se află ... multe prin ținuturi vecine cu noi, prin Polonia și Austria.* ODOBESCU, S. III, 28, cf. I, 121. *Către miazănoapte și apus, zăresc Munții Apuseni cei bogați în aur, văd ținuturile Mureșului, comori de brazi și de feciori ca brazii.* CARAGIALE, O. III, 89. [Ceahlăul și Dîmbovicioara] *au desfătat atîți nerozi de negustori, cîți brazi și cîți mesteacăni sînt pe ceafa de piatră a acestor ținuturi fericite.* DELAVRANCEA, T. 184. *Sau știi cumva ținutul În care domn e lutul ...?* MACEDONSKI, O. I, 130. *Aici sîntem în mijlocul județului Vîlcea, podoaba mîndrei Oltenii și unul din cele mai frumoase ținuturi ale țării.* VLAHUȚĂ, R. P. 100, cf. BARCIANU. *Pe de o parte se ridicau piscurile despre Turnu Roșu, Vîrfu Mare, pînă dincolo de valea Oltului, spre ținuturile Făgărașului; pe de alta, Piatra Albă și Clăbucelul.* D. ZAMFIRESCU, Î. 174. *Intra-n ținutul fermecător al Tirolului.* SANDU-ALDEA, D. P. 11, cf. ALEXI, W. *Eu cată să cutreier ținut după ținuturi Și-al amintirii blestem să mă urmeze-n drum.* CERNA, P. 70. *S-a dus vestea acestor reprezentații în tot ținutul Someșului.* REBREANU, I. 68. *Satele au fost aproape unul de altul, ... fenomen caracteristic pentru așezările acestui ținut.* VUIA, P. 8. [Inginerii] *porniseră ... să străbată țara din ținut în ținut, ca s-o cunoască prin văzul și auzul lor cu de-amănuntul.* C. PETRESCU, R. DR. 33. *Nici o rață nu s-a ridicat în liniștea acestui crepuscul lung ca-n ținuturile polare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 83. *Sîntem în ținutul pinului și moliftului.* I. BOTEZ, ȘC. 222. *Aveam sentimentul călătorului care, venind pe un drum neted, ajunge deodată într-un ținut cețos, cu mlaștini.* VLASIU, D. 185. *Înhamă iapa lui cea albă — o chema Liza, o mîndrețe de vită, vestită în tot ținutul, la care se închina ca la icoană.* VOICULESCU, P. I, 126. *Păduri negre de brazi, de fag, uneori și de stejar, acoperă ca niște armii dese totul, făcînd ținutul de nestrăbătut.* CĂLINESCU, I. C. 7. *Tomșa ... începu să lovească ținuturile moldovenești din margine.* SADOVEANU, O. V, 696. *Stînd așa de vorbă cu un om care-i aducea aerul orașelor și-i amintea ținuturile civilizate, ... era mișcat.* id. ib. VI, 98. *Ținutul unde seara din lunci și din zăvoaie, Ca și argintul sprinten, viu apele sclipesc.* PILLAT, P. 69, cf. SCRIBAN, D. *În aceste ținuturi, viața oamenilor are multe asemănări cu viața din Țara Moților.* BOGZA, A. Î. 601. *Era cel mai frumos băiat din ținutul nostru.* H. LOVINESCU, T. 194. *Ne-am propus să închiriem un automobil, ca să cercetăm puțin și ținutul în interior.* TUDORAN, O. 157. *Îl căraseră cu carita ... într-un ținut sălbatic.* BARBU, PRINC. 65. *Unele categorii* [de folclor] *se găsesc în întreaga țară. Altele abundă în anumite ținuturi.* IST. LIT. ROM. I, 18. *Chemați din țările străine, magi de seamă Se-ntoarseră-n ținuturile lor.* DOINAȘ, A. P. 18. *Ajungînd în ținuturile iadului, omul nostru de ce să se apuce?* FURTUNĂ, V. 28. *Aproape în toate ținuturile e obiceiul de-a scuipi jos ... cînd vezi vîntoasa.* COM. SAT. II, 137, cf. ALR II 2 494. *Căci Moldova-i ținut mare Și-i frumos ca și o floare.* FOLC. MOLD. II, 220. ✧ Fig. *Ajuns acum pe culmea vieții, înainte De-a descrește-n umbra ținutului tăcut, ... înalț o rugăminte.* PILLAT, P. 193. *Pe lespezi, dacă te apleci, Auzi scarabei sărutînd părinteștile luturi, Crengile noastre căzute-n adînc, în ținuturi Amare și reci.* BLAGA, POEZII, 166. *Calea ce fusese aleasă, aceea a miniaturii și a icoanelor, ... reprezintă ea însăși un ocol prin ținutul unde idealul se îmbină cu realul.* MĂN. SUCEVIȚA, 188. ✦ (Învechit, rar) Populația unui ținut¹ **(II 3)**. *Și s-au strîns tot orașul și ținutul de prinpregiurul Eghipetului.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 160r/11. ✦ Spec. Teritoriu din care un rîu își adună apele; bazin. Cf. MEHEDINȚI, P. 4. ✦ Fig. Sferă, domeniu al unei științe, al unei activități etc. *Întreprindem o cercetare prin care încercăm să anexăm filosofiei noastre un ținut pe care, întrucîtva, l-am ocolit pînă acum.* BLAGA, T. VAL. 7.

4. (Învechit, rar) Regn **(1).** [Leacurile] *se iau din cîte trele ținuturi ale pămîntului : ... din ținutul verdeților ..., din ținutul dobitoacelor, ... din ținutul metalurilor.* PISCUPESCU, O. 206/1.

5. (Învechit, rar) Parte a corpului sau a unui organ al corpului omenesc. *Foalele ... se împărțaște în patru ținuturi : ... ținutul foalelui de sus ..., ținutul buricului ..., ținutul foalelui de jos, ... ținutul rușinei.* ANTROP. 32/14.

— Pl. : *ținuturi* și (învechit) *ținuture, ținute.* — Și : (învechit) **ținút,** (regional, **I) ținét** (T. DIAL. B. N. 352) s. n.

— V. **ține.**

ȚINÚT², -Ă adj. **1.** (Învechit, rar) Puternic **(III 1),** tare **(III 3),** intens. (Fig.) *Dostoinicia ta țirută* (ținreare H, putearnică D) *mie iaste.* PSALT. 21. *Destoiniciia mea ținută mie iaste. B*[lago]*sl*[o]*vesc Domnul ce mă înțelepți.* CORESI, PS. 31/12.

2. Care este păstrat, rezervat, reținut pentru cineva sau pentru un anumit scop. Cf. KLEIN, D. 443. *Simina a luat trei mere Să le ducă Linei. Și Lisandru-i cere, Întîlnind-o-n stradă, mărul cel ținut Pentru el!* COȘBUC, P. I, 250.

3. (Rar; despre persoane) Care își păstrează aspectul tineresc, care se ține bine. *E o femeie de vreo cinzeci de ani, destul de bine ținută; cam prea dreasă la obraz.* CARAGIALE, O. II, 78.

4. (Rar; despre sunete) Care este prelungit, continuat un anumit timp. *Odată* [profesorul de muzică] *scoate pe Iorgu la teorie și-l întreabă în cîte feluri se duce o notă ținută.* CARAGIALE, O. I, 5.

5. (Regional; despre motive florale la cusături, broderii etc.) Neîntrerupt, legat, continuu (Jiana — Turnu Severin). Cf. ALR I 1 762/856.

6. (Prin vestul Munt.) Zgîrcit; strîngător; econom. Cf. RĂDULESCU-CODIN, UDRESCU,GL. *Prea e ținut, prea e prea; să nu treacă nici un bob de la el.* id. ib.

7. (Prin vestul Munt.; despre mers) Întins, susținut. Cf. UDRESCU, GL. *Trap ținut.* id. ib.

— Pl. : *ținuți, -te.*

— V. **ține.**

ȚINUTÁL, -Ă adj. (Învechit) Care aparține unui ținut¹ **(II 2),** de ținut¹. [Divanul] *să rî*[n]*duiască localnică cercetare prin giudecătoria ținutală* (a. 1839). URICARIUL, V, 11/9. *Primește prenumerații și pentru țările străine, în politiile ținutale* (a. 1841). PLR I, 97. *Lista deputaților ... aleși în residențiile ținutale* (a. 1857). CAT. MAN. I, 16. *Autoritate ținutală.* ALECSANDRI, ap. CADE. *Am văzut formîndu-se bande de douăzeci, treizeci de hoți chiar prin rezidențele ținutale.* MAIORESCU, D. I, 60. [Dietele] *puteau fi sau ținutale, chemate de comiții ținuturilor, sau obștești, ale întregei țări, sub președenția regelui sau a voievodului Transilvaniei.* XENOPOL, I. R. II, 172, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U. *Atunci îl aflăm pe Toader Călmașul ocupînd dregătorii ținutale.* C. GANE, TR. V. 275. *Comitet școlar ținutal.* IORDAN, L.R.A. 160, cf. SCRIBAN, D., DEX.

— Pl. : *ținutali, -e.*

— **Ținut¹** + suf. *-al* (după fr. *territorial).*

ȚINUTÁȘ adj., s. m. (Învechit, în Mold.; mai ales la pl.) (Persoană) care locuia într-un anumit ținut¹ **(II 2).** V. provincial. *Însărcinăm și rînduim și pe d-voastră trei, din boierii ținutași, ... să faceți mai întîi un izvod adevărat* (a. 1824). URICARIUL, V, 188/6. *Mulțimea glasurilor de unire răsuflă cu mai multă aprindere în inimile ținutașilor* (a. 1856). IORGA, S. D. XVIII, 24. *Nu știu dacă cineva a cercat pînă acum a descrie figura astă curioasă, originală și crohmolită a boierului ținutaș.* NEGRUZZI, S. I, 237. *Caut să cîștig dragostea ținutașilor de Roman, făcînd bine pe cît pot.* ALECSANDRI, T. 575, cf. CIHAC, I, 294, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, *Cum vorbesc și să mișcă ținutașii din Neamț?* ȘEZ. VI, 129, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DEX.

— Pl. : *ținutași.*

— **Ținut¹** + suf. *-aș.*

ȚINÚTĂ s. f. **1.** Fel de a sta sau de a se mișca al cuiva, mod de a-și ține corpul; atitudine, poziție pe care o dă cineva corpului său. *Acest om n-are deloc ținută pe cal.* COSTINESCU. *E atît de obișnuită să captiveze și să stăpînească publicul cu glasul ei frumos, cu ținuta și gesturile ei nobile.* CARAGIALE, O. I, 2. *Nu mai puțin importante în acțiunea oratorică sînt și mișcările ce se fac cu mîinele, cu picioarele, precum și ținuta corpului întreg.* în RET. ROM. 208. *Ținuta excelentă, masca neîntrecută, un joc de scenă fără pereche, iată calitățile esențiale ale marelui artist.* BACALBAȘA, S. A. I, 289, cf. ALEXI, W. *Ședea pe laviță, dreaptă ca o statuie ... Și ținuta asta tot de la mamă-sa o moștenise.* AGÎRBICEANU, S. 24. *Mergea în pas cu toți cei din jurul lui, avea însă o ținută ciudată : umbla cam într-o parte și puțin cam pe spate.* SADOVEANU, O. VI, 534. *Ținuta lui era marțială și impunătoare — „sta drept ca un soldat" — și avea în toată înfățișarea lui „un aer de comandir".* OȚETEA, T. V. 88. *Trecîndu-și palma dreaptă peste capul ras, își constitui o ținută solemnă.* CĂLINESCU, B. I. 35. *Rochia asta de bal îmblînzea ținuta ei îndeobște dreaptă, mîndră.* V. ROM. februarie 1969, 28. *Ceea ce le dădea uimitoarea asemănare era nu ținuta, aceeași la toate, a corpului, ci zîmbetul întipărit pe față.* N. MANOLESCU, C. M. 215, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Fel de a fi sau de a se comporta; comportare, conduită, atitudine. *Pre lîngă această ținută față cu potestatea executivă a statului, comisiunea mai avuse în acea ședință și satisfacțiunea de a vedea că între cele trei proiecte ortografice ... diferențele erau mult mai ușoare.* BARIȚIU, P. A. III, 31. *Atîta sfială era în ținuta ei.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 135, cf. ALEXI, W., TDRG. *Cu asistența nu era prietenă, dar prețuia ținuta ei corectă.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 105. *Cu lumea cealaltă însă nu-și schimba ținuta.* BASSARABESCU, S. N. 56, cf. CADE. [Izbucnește] *cu o violență neașteptată față de ținuta lui flegmatică.* H. LOVINESCU, T. 347. *Cucerit totuși de ținuta mea hotărîtă, ... mă prezentă tuturor.* BRĂESCU, A. 237. *Are nevoie ... de limbă ageră și de o ținută cuviincioasă.* SADOVEANU, O. XIV, 11. *Ținută respectuoasă.* SCRIBAN, D. *Ținuta lui deveni ridiculă și pedantă.* ARGHEZI, S. XI, 120. *Copiii erau foarte corect îmbrăcați, aveau ținută rezervată, dar nu sfioasă.* CĂLINESCU, B. I. 119, cf. M. D. ENC., DEX, D. PSIH. ✦ (Cu referire la cărți, spectacole, manifestări etc.) Atitudine caracterizată prin refuzul de a ceda facilității. V. calitate, valoare. *Regizorul ... a creat un spectacol de ținută.* T mai 1934, 88. *Editura ... a întîmpinat aniversarea ... cu publicarea cîtorva volume de o înaltă ținută artistică.* V. ROM. decembrie 1964, 158. *Prima observație care s-a impus ... privește ținuta interpretării.* T septembrie 1966, 74. *O pagină de frumoasă ținută literară.* CIOCULESCU, C. 222.

2. Felul cum este cineva îmbrăcat; p. ext. îmbrăcăminte, costum, uniformă. Cf. COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W. *Fiecare îi privea mersul, măsurîndu-i ținuta de la tocurile pantofilor pînă în creștet.* ARDELEANU, D. 49, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Să se îmbrace, să aibă o ținută demnă de un vernisaj.* VLASIU, D. 52. *În cîteva salturi sui scara spre cabină și-și schimbă ținuta.* BART, S. M. 102, cf. SCRIBAN, D. *Ținuta ... tinde să se afirme tot mai elegantă și mai arătoasă.* APOLZAN, P. I. 174. *Nu uita — apăsa directorul, inspectînd ținuta îngrijită a candidatului.* ARGHEZI, S. XI, 112. *Pascalopol își reluase ținuta*

de moșie, dar cu alt costum, cărămiziu. CĂLINESCU, E. O. I, 116. *Echipajul mînca la ore fixe ..., în ținută reglementară.* BOGZA, A. Î. 328. *Se întoarse spre ușă și-și aranjă ținuta.* V. ROM. aprilie 1955, 176. *Ținuta ei de lucru era un fel de peplum virginal de olandă.* VINEA, L. I, 71. *Topîrceanu nu juca niciodată, de teamă parcă să nu-și deranjeze ținuta.* V. ROM. septembrie 1970, 62. *Cu trecerea vremii ..., ținuta lor nu a mai fost atît de sobră, ci dimpotrivă, ei purtau în mod obișnuit haine de mătase colorată.* G. BARBU, A. V. 32, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Mare ținută* = uniformă a militarilor, uneori a elevilor din liceele militare, purtată la parade sau cu ocazia altor solemnități. *Marea ținută și mantaua se dă dorobanțului de către guvern.* I. IONESCU, M. 268, cf. DDRF, BARCIANU. *Muzica militară cînta corect cu d-l capelmaistru în mare ținută, întors cu spatele spre muzicanți și cu fața spre banchet.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 67. *Polițaiul îmbrăcat în mare ținută se plimbă de-a lungul peronului.* SANDU-ALDEA, A. M. 195, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Durerea mea a fost simțitor micșorată de două rînduri de haine* [de liceu] *noi, de mică și de mare ținută.* BRĂESCU, A. 113. *Ras proaspăt și îmbrăcat în mare ținută,* [ofițerul] *prezenta cea mai tipică ilustrațiune a logodnicului corect.* P. CONSTANT, R. 124. *Cînd se-mbrăca în mare ținută ..., se simțea că este cineva în fruntea batalioanelor.* SADOVEANU, O. II, 103, cf. SCRIBAN, D. *Generalul ... îl părăsea sub escortă, îmbrăcat în mare ținută.* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 58. (Prin extensiune) *Doi servitori în mare ținută au deschis ușile.* GALACTION, O. A. I, 178. (Glumeț) *Îmi placi astăzi, Anico!... Văd că te-ai pus în mare ținută.* C. PETRESCU, Î. II, 173. *Mică ținută* = uniformă de serviciu a militarilor sau, mai rar, a elevilor din liceele militare. Cf. BARCIANU, TDRG, CADE. *Haine noi, de mică și de mare ținută, cu gulerul brodat în fir de aur.* BRĂESCU, A. 113, cf. SCRIBAN, D. *Am ordonat ca într-un ceas să fie toată oștirea în front, în mică ținută.* CAMIL PETRESCU, O. II, 243. *Ținută de campanie* = uniforma purtată de ostași în timpul campaniei. *Soldații stau îmbrăcați în ținuta de campanie.* BACALBAȘA, S. A. I, 64. *Încordările chinuitoare prin care trecusem ... s-au topit curînd în somnul adînc ce m-a trîntit în cort, îmbrăcat, echipat în ținută de campanie.* SANDU-ALDEA, D. P. 109. *Pe străzi, patrule în ținută de campanie.* T. POPOVICI, S. 35. *Ținută de gală* (sau *de ceremonie, de seară*) = îmbrăcăminte elegantă, în culori sobre, care se poartă la solemnități. Cf. CADE. *Domnul director general ... îmbrăcat în ținută de gală.* MIRONESCU, S. 131. *Pe invitația lui se făcuse mențiune specială: ținuta de gală „redingotă cu decorații".* BRĂESCU, O. A. II, 169. *Cel dintîi, ca de obicei, apăru conul Tudorachi vameșul, în ținută de ceremonie.* BART, E. 143. *Ținuta de gală nu-i prieșie și nici nu-l prinde.* VINEA, L. II, 18, cf. M. D. ENC. ◇ Fig. *Gîndacii în ținută de gală, negri și lăcuiți, repezi la nevoie ca glonțul.* VINEA, L. I, 324.

3. (Fon.) Fază a actului articulator în care organul vocal păstrează o anumită poziție. *În „mu" prima jumătate a ținutei lui „u" este nazalizată.* SCL 1955, 29. *Cea mai lungă ținută o are vocala „a".* GRAUR, I. L. 48, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *ținute.*

— De la **ținut**[1] (după fr. *tenue*).

ȚÎNZURĂ s. f. v. **ghințură.**

ȚIO interj. v. **tio.**

ȚIOÎRE s. f. v. **țiuire.**

ȚIOLÎ vb. IV. Intranz. (Regional; despre porci) A guița (Făget — Lugoj). Cf. H XVIII 74. *Purceii țiolesc.* ib.

— Prez. ind. pers. 3: *țiolește.*

— Formație onomatopeică.

ȚIP[1] interj. **1.** (Regional) Cuvînt care imită piuitul puilor (Baia — Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.

2. (Prin Bucov.) Strigăt cu care se cheamă puii la mîncare. Cf. LEXIC REG. 115.

— Onomatopee.

ȚIP[2] s. n. (Învechit și regional) Șipot **(II 1)**; p. ext. fîntînă, cișmea. V. țîrău. Cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER, POLIZU, DR. III, 746, 1 091, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., GR. S. V, 46, ALR II/182. ✦ Fîntînă arteziană. Cf. LB. *Avea și o grădină cu țipuri ce sare apa în sus.* BĂRAC, ap. TDRG.

— Pl.: *țipuri.*

— Din săs. **Zip** [erbrunnen].

ȚIP[3] s. n. v. **țipă**[1].

ȚIPĂ[1] vb. I. Intranz. **1.** (Despre oameni) A striga cu glas tare și ascuțit (de durere, de mînie, de spaimă, de bucurie etc.). V. răcni[1] **(2)**, schiți **(2)**, țipoti[1], țipui **(1)**, țipuri **(1)**, țivli **(2)**, urla[1], zbiera. *Muierile să nu țipe pre ulițe* (a. 1675). GCR I, 218/28, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 443. *Iar ea țîpa foarte tari* (a. 1799). GCR II, 171/29. *Morții zac, răniții gem și țipă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 260. *N-au țipat, nu s-au vaitat.* N. STOICA, C. B. 126. *Deodată ... au auzit niște glasuri țipînd și strigînd.* DRĂGHICI, R. 25/4. *Masa ... năvăli țipînd la pieptul meu.* MOZAICUL (1838), 258/17. *Strigă, țipă de durere.* CONACHI, P. 86, cf. ISER, POLIZU. *Cînd se pune la piano . . ., fiori te cuprind, tremuri, plîngi, țipi ascultînd-o.* NEGRUZZI, S. I, 75, cf. PONTBRIANT, D. *Ia stăi, omule, și spune azi, că-mi vine să țip!* ALECSANDRI, T. 855, cf. CIHAC, II, 434. *Femeile și copiii țipau de prin coșurile în care se aflau pe cămile.* BOLINTINEANU, O. 302. *Muierile speriate se îmbrînceau și alergau țipînd.* ODOBESCU, S. I, 136. *Atunci ea, tresărind, odată începe a țipa și a se apăra cu năframa.* CREANGĂ, P. 271. *Îmi venea să țip de bucurie.* SLAVICI, O. I, 84. *La ce-ți slujește știința d-tale dacă țipi ca un copil și insulți ca un sălbatec?* DELAVRANCEA, T. 250, cf. DDRF. *Sînt copii. Cu multe sănii De pe coastă vin țipînd.* COȘBUC, P. I, 224, cf. BARCIANU. *Au țipat cu toții străbătători, alergînd speriați la celalalt mal.* ADAM, S. 194, cf. ALEXI, W. *Copiii țipă ca puii.* CANDREA, F. 285. *Părea că-l frige, așa țipa.* PÎRVESCU, C. 31. *Opri și pe cei trei prichindei . . . Țipînd, se izbiră jos lîngă căruță.* AGÎRBICEANU, S. P. 87, cf. SEVERIN, S. 70, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cosea și, cînd dădu cu ochii de dînsul, țipă de parc-ar fi săgetat-o moartea.* MIRONESCU, S. A. 99. *Mi-a venit să țip de bucurie.* BRĂESCU, A. 158. *Mă strîngea să țip de durere, cu degetele lui ciolănoase.* id. O. A. II, 41. *Îmi venea să plîng, să țip.* SEBASTIAN, T. 37. *Țipa văzînd urgia.* VOICULESCU, POEZII, I, 32. *Femeia țipa cu glas sfredelitor și ascuțit.* SADOVEANU, O. V, 711. *S-au sculat copiii, țipă și se jodcă.* DAN, U. 265, cf. SCRIBAN, D. *Dă-te, boierule, . . . jos, Și nu țipa, că-i de prisos.* ARGHEZI, VERS. 508. *Toată vremea țipi ca o cucuvaie.* H. LOVINESCU, T. 114. *O stropi pe neașteptate cu un val de apă. Fata cea mică țipă ascuțit.* PREDA, M. 18. *Femeile și copiii care se țînuseră de noi au luat-o la fugă, țipînd.* V. ROM. octombrie 1964, 58. *Au început să țipe ca la cutremur.* SORESCU, L. L. I, 67. *Își înfundă capătul broboadei în gură ca să nu țipe.* NEAGU, Î. 30. *Înfig în carne unghia și țip.* DOINAȘ, A. P. 71. *Țipă de răsună valea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 380. *A început a țipa . . . acolo.* SBIERA, P. 11, cf. MARIAN, D. 28. *Noaptea sare prin somn . . ., țipă, strigă, cere ajutor.* ȘEZ. II, 129. *Atunci fratele său prinse a țipa.* SEVASTOS, P. 30. *Nu țipa, Nu te văicăra.* MAT. FOLK. 1 537, cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 3,

ALR II/I MN 10, 6 878/723, A V 14, 15, VI 4, 26. *Fata să-ngrozea, Mai tare țipa, Codrul răsuna !* BALADE, I, 314. *Cine nu are dreptate acela țipă mai tare.* ZANNE, P. V, 285. ◇ Fig. *Atunce va prinde a țipa sufletul* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 228/11. *Ce suflet țipă-n doliu, ce liră jalnic cîntă ?* EMINESCU, O. IV, 58. *În mine decăderea țipă.* CODREANU, S. I, 316. *În noi strigoiul deznădejdii țipă.* LEȘNEA, I. 67. [Muierile] *se fac a plînge și în ele țipă rîsul.* SADOVEANU, O. XI, 343. *Groaza restriștilor țipă atît de strident.* MIHĂESCU, D. A. 18. *Țipă foamea în ei.* STANCU, D. 52. *Suflete, te-aud cum țipi.* BENIUC, V. 11. *Dar, fiți încredințată, nu țipă nici un duh.* T iulie 1964, 42. *Cît mi-e ciudă de ciocoi, Că te lasă la nevoi, De țipă sufletu-n noi.* ALECSANDRI, P. P. 246. *Aolei ! de rău, de bine, Țipă inima în mine.* ANT. LIT. POP. I, 553. ◇ Refl. (Regional) *Taci (cutare) . . ., nu te țipa, Nu te văita.* ȘEZ. III, 193, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21. ◇ Expr. **A țipa cît îl ia** (sau **ține**) **gura** v. gură. ✦ Tranz. (Folosit și absol.) A spune (ceva) cu glas ridicat; a spune (ceva) răstindu-se (la cineva). *Intrînd în grajd, începu să bată caii, țipînd : — Ascundeți-vă mai bine !* EMINESCU, P. L. 16. *Vorbele acestea le țipase, nu le vorbise.* ADAM, S. 12. *Stăpîna venea mereu să supravegheze, țipînd cu glasul ei ascuțit la cele trei femei.* AGÎRBICEANU, S. P. 36. *Țipase ca și el, oamenilor dezbrăcați și frînți de oboseală.* ARDELEANU, V. P. 47. *Era cuvîntul pe care . . . îl țipa mereu.* id. U. D. 204. *Da hîrtia de cinci sute ? țipă coana mare.* EFTIMIU, N. 142. *A țipat la Sofron Vesbianu.* C. PETRESCU, Î. II, 84. *Du-te, du-te, mă rog ție, maică, du-te . . . țipam noi, copiii, de la masă.* BRĂESCU, O. A. II, 25. *Țipa întruna, fără nici o măsură, înnebunit : „Pentru ce, pentru ce . . . ?"* SAHIA, N. 82. *Fata începu să țipe : Tulai, . . . că ne omoară !* VLASIU, A. P. 315. *I-a țipat în ureche să fie cu băgare de seamă.* CĂLINESCU, C. O. 20. *Dă mai repede cu săpun, că mă ustură ! țipa copilul.* SORESCU, L. L. II, 157. *Dudescu țipa și lovea cu pumnii.* NEAGU, Î. 17. *Țipă-un voinic dintr-un munte C-un cal dalbu-i d-asudat : — Cin' cu mine se va bate ?* COM. SAT. II, 3, cf. NALR — MB I MN 250, 169. *Iese-afară . . . și începe să țipe : „Hoți, hoți, hoți !"* T. DIAL. M. II, 328. ◇ Fig. *Țipă gazetele.* BRĂESCU, O. A. II, 353. *Cui s-a cerut vreodată dovezi de capacitate și n-a țipat ? !* id. ib. 376. *Gazetele . . . țipau ca din gură de șarpe împotriva „trădătorilor".* DAN, U. 145. ✦ (Mai ales despre copiii mici) A plînge tare. V. șurligăi. *De cu sară mititelul încetase să mai țipe : Se ducea, văzînd cu ochii, viața-i fărîmită-n clipe.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 25. *Lemne n-avem și-mi țipă copiii toată ziua de foame și de frig.* REBREANU, R. I, 235. *Țipa mititelul ca-n gură de șarpe.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 12. *Ea din gură îmi grăia : — Taci, puncule, nu țipa, Căci pe noi ne-or auzi.* AN. DOBR. I, 273. [Copilul] *atîta o țîpat, atîta o țîpat . . ., pînă să moară.* ARH. FOLK. III, 49, cf. ALR I/II h 231, ALRM I/II h 312, ALR I 82, ALR II/I h 14/791, ALRM II/I h 14/791. *Țîpă, țîpă copilu ș-a-ngălbenit ca șara.* ALRT II 7. *Să nu te mai jelești . . ., ce țîpaz așa ? Ce-l mai sculaz voi ?* T. DIAL. M. I, 251. ◇ Expr. (Popular) **A țipa fiul** (sau **pruncul**) **în sînul maicii** = a fi jale mare. *Acuma . . . vor țipa pruncii în sînul maicelor lor.* SADOVEANU, O. XI, 273, cf. UDRESCU, GL.

2. (Despre unele animale, mai ales despre păsări) A scoate strigăte specifice puternice, ascuțite. V. răcni[1] **(1)**, țivli **(1)**, urla[1], zbiera. *Cînd fu demineață, veni vulturul și țîpă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106[v]/33. *Gadenile mării . . . vor urla și vor țipa cu glas mare* (a. 1815). GCR II, 217/13. *Caii armăsari . . . rîncheza, țipa.* N. STOICA, C. B. 238. *În luncă Țipă cucoșul trezit.* ALECSANDRI, P. I, 13. *Un vultur cu durere țipa p-un colț de stîncă.* BOLINTINEANU, O. 6. *O buhă care, țipînd a jele, Bîntuie urma unui mormînt.* EMINESCU, O. I, 26. *Zburau țipînd cucori pe sus Cu glas tînguitor.* COȘBUC, P. I, 233. *Purceii și cățelul țipînd ca tăieți.* SĂM. I, 387. *Zadarnic huhurezii țipă Din turla negrei închisori.* GOGA, POEZII, 211. *Țipă cîrduri de cocori Pribegind departe !* IOSIF, P. 52. *O pasăre speriată țipă în întunerec, mecanic și aspru.* C. PETRESCU, S. 23. *Prelung, departe, a țipat O pasăre de noapte.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 239. *În trestii, măcăiau și băteau din aripi rațele, țipau lișițele și găinușele.* SADOVEANU, O. I, 129. *Pescărușii Furtunilor se duc, țipînd.* PILLAT, P. 174. *Sus pe crucea casei, o cucuvaie, țipînd, părea un pui de diavol.* DAN, U, 257, cf. BĂCESCU, PĂS, 404. *Țipa o găină.* ARGHEZI, S. XI, 85. *Țipă buha și miorlăie pisica sălbatecă.* CĂLINESCU, O. IX, 19. *În curtea vecină . . . începu să țipe un groștei.* PREDA, R. 308. *La mijlocu codrului, Țipă puiu corbului.* MARIAN, D. 28. *Să ivi un bivol mic, care . . . țipa atît de urît, încît era să asurzească pe bietul Ioaneș.* REȚEGANUL, P. IV, 13. *Cînd țipă vrabiile, are să fie vreme rea.* ȘEZ. IV, 119, cf. H III 38, V 4, VI 133, IX 42, X 4, 356, 499, 538, XII 28, ALR II 5 527/386, ib. 5 702/36, 705, 723, 899, ib. 5 747/36, 605, ib. 6 202/605, ALR SN II h 332, ib. h 373, ib. V h 1 464, ALRM SN I h 212, A III 3, 4, IX 3, 5, NALR — O III h 420. *Puiul de corb că zbura, P-altă cracă se punea, . . . Și-mi țipa, Și-mi țiuia.* BALADE, II, 397. *Apucă pă porc dă urechi, că mai tare va țipa.* ZANNE, P. I, 608. *Într-o salcie uscată Țipă o purcică roșcată (Scripca).* PAMFILE, C. 32. ◇ Tranz. (Rar) *Auzi plîns de cucuvai. Țipînd noaptea tristu-i vai !* EMINESCU, O. IV, 458. ✦ P. ext. (Despre unele specii de pești) A produce anumite sunete cînd este scos din apă. *Chișcarul . . . cînd îl scoți din apă „țipă" ; are un glas ca de șoarece, dar scurt.* SIMIONESCU, F. R. 237. [Țiparul] *țipă* [cînd îl prinzi]. ALR I 1 745/510. [Pește] *cari țipî.* ib. 1 745/536. [Peștele] *țip-o liacî.* ib. 1 745/610.

3. (Despre vînt, furtună etc.) A produce zgomot ascuțit și puternic. V. șuiera **(4)**, urla. *În zare, lupi groaznici s-aud, . . . Iar crivățul țipă.* MACEDONSKI, O. I, 140. *Vîntul vuia afară și țipa pe cîmpiile nemărginite.* SADOVEANU, O. I, 287. ✦ (Despre unele corpuri sau obiecte care se deplasează, care se mișcă cu viteză) A produce un zgomot strident, scurt și intens. V. șuiera **(5)**, vîjîi. *Dă drumul din arc unei săgeți care țipă scurt.* SADOVEANU, O. V, 536.

4. (Despre oameni) A scoate sunete stridente, asurzitoare, dintr-un instrument muzical; (despre instrumente muzicale) a produce sunete puternice (și înalte). Cf. STAMATI, V. 559[1]/42. *Vorbind astfel, țipă din corn și se făcu nevăzut printre copaci.* BOLINTINEANU, O. 330. *Pan . . . țipa din nai așa de tare încît trebuia să-ți pui mîinile la urechi.* ISPIRESCU, U. 110. *Țipa o trîmbiță cu sunet rupt.* HOGAȘ, M. N. 87. *Lemnul a țipat în mîna lui, prelung, cu glas de duhere, aproape omenesc. Cînta țiganul, cu ochii strînși, cu sufletul departe.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 168. *Iar țipă aprig dibla.* VOICULESCU, POEZII, II, 169. *Alăuta țipă spăriată ; țiganul sări grăbit . . . și se întoarse spre boier.* SADOVEANU, O. I, 42. *Dumitrache izbește o dată arcușul în strune, vioara țipă prelung și o schimbă într-un cîntec bătrînesc.* PÎRVESCU, C. 121. *Frumușel Și mititel țipă de-ți ia auzul* (Fluierul). id. ib. 109. ✦ (Despre sirene) A emite un sunet strident, ascuțit și prelung. V. șuiera **(1)**. *În larg sirena nu mai țipă Și macaralele-au tăcut.* MINULESCU, V. 138.

5. (Despre mecanisme, obiecte) A produce un zgomot ascuțit și neplăcut în timpul funcționării sau al utilizării. V. scîrțîi **(1)**. *Scripetul începu a țipa.* PELIMON, I. 132/18. *Porțile se deschideau țipînd.* DELAVRANCEA, V. V. 77. *Roțile țipau, se aplecau, parc-ar fi vrut să iasă din osie.* DUNĂREANU, CH. 22. *Soldați . . . grămădiți uneori în jurul unei căruțe care țipa îngrozitor din osiile uscate.* AGÎRBICEANU, S. P. 37. *Cumpenele fîntînilor țipă, din cîmpiile*

rodnice și din satul plin de viață vine zvonul înserării. SADOVEANU, O. I, 219. *Scîndurăria șubredă începu să se zbată, un drug vui, fierării țipară.* id. ib. IV, 504. *Scaunele țipă ca niște bătrîni reumatici.* DAN, U. 128. *Cînd . . . deschise ușa grea de stejar, dulapul țipă dureros, ca un bătrîn bolnav.* id. ib. 148. *Încep să bag snopi și pe urmă mă opresc . . . Mașina țipa goală și toată lumea se oprise și se uita la mine.* PREDA, Î. 23.

6. (Despre lemne, vreascuri, copaci etc.) A produce un zgomot caracteristic (prelung și subțire) prin rupere, prăbușire, ardere etc. V. pîrîi **(1)**, pocni **(I 1)**, trosni[1] **(1)**, țiui **(1)**. *Dacă vă puneți la vatră dinaintea focului, auziți unele lemne țipînd.* NEGRUZZI, S. I, 246. *Pietrele țipau, vreascurile țiuiau și chiar lemnele de foc pocneau de ger.* CREANGĂ, P. 240. *Codrii uriași, ca o mînă de vreascuri netrebnice, se zvîrcoleau neputincioși și țipau.* HOGAȘ, M. N. 172. *Deodată, o creangă . . . se rupse țipînd ascuțit și căzu.* REBREANU, NUV. 48. *Și, speriați de atîtea căderi, Arborii țipau din răsputeri.* V. ROM. iunie 1970, 32. ✦ Expr. (Prin Mold.) **A-i țipa** (cuiva) **măseaua** = a fi la mare strîmtoare, în mare nevoie; a-i crăpa măseaua în gură, (regional) a-i pocni măselele. V. și măsea **(I 1)**. Cf. ZANNE, P. II, 269. *Avea nevoie de parale de-i țipa măseaua și se ducea să puie amanet moșia.* SADOVEANU, O. I, 428. *Să mai am un ajutor, . . . acu cînd îmi țipă măseaua.* id. ib. VIII, 83.

7. (Despre spațiul, locul etc. unde se produc diferite zgomote; însoțit de determinări introduse prin prep. „de") A se umple de sunete puternice și ascuțite. V. răsuna **(2)**. *Aerul țipa de sunetele ascuțite ale trompetelor.* PREDA, R. 88. ✦ (Regional; despre urechi) A țiui **(1)** (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR II/I h 22.

8. Fig. (Despre obiecte de îmbrăcăminte și despre încălțăminte) A sta gata să plesnească (fiind prea strîns pe corp sau prea strîmt). *S-a îmbrăcat nemțește . . . Pantalonii . . . crapă-n picioare . . . haina . . . țipă-n spinare.* DELAVRANCEA, O. II, 283, cf. UDRESCU, GL. *Acu dacă ia pantofu dă țipă, cun să nu te degire acușica . . ., mai cu seamă la un drum lung.* T. DIAL. M. II, 6.

9. Fig. (Despre culori sau obiecte colorate) A face o impresie neplăcută din cauza intensității sau a stridenței nuanțelor; a bate la ochi. *Sub bărbia cu îndoituri proaspăt rase și pudruite, țipa, de-ți amețea privirea, fiongul imens al unei legături roșii.* HOGAȘ, M. N. 32, cf. DEX. ✧ P. anal. [La Minulescu] *neologismul răspunde, în genere, unei necesități . . .; cînd țipă, stridența lui se armonizează în stridența generală.* LOVINESCU, S. I, 394.

— Prez. ind.: *țip.*

— Etimologia necunoscută.

ȚIPĂ² vb. I. (Regional, mai ales în Transilv.) **1.** Tranz. A arunca (ceva nefolositor); a azvîrli (undeva sau după cineva). Cf. LB. *Ci măciașul e ispită, E sămînță de gîlceavă, . . . Țipă-l peste gard afară.* HELIADE, O. I, 138, cf. ISER, POLIZU, CIHAC, II, 435, DDRF. *Ia cîte o bucățică și o țipă (aruncă) în foc.* MARIAN, INS. 299, cf. ALEXI, W. *Cu mătura te-oi mătura, În gunoiu casei te-oi țipa.* CANDREA, F. 428, cf. TDRG. *I-o poruncit să țipe mintulaș mălaiu pă Murăș.* PAMFILE, S. V. 168, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, MIRONESCU, S. 622. *Nu cred, mormăi căpitanul, țipînd pe gît al doilea păhărel.* SADOVEANU, O. XI, 578. *Cînd am țipat în el bîta, . . . el a stat și a întors capul.* id. ib. XIV, 489, cf. SCRIBAN, D. *Am auzit că un aeroplan o țîpat nește bombe.* T. POPOVICI, S. 374, cf. CL 1980, 78, L. ROM. 1984, 227. *Țipai peană pe fereastră, Mă dusăi la mîndra-n casă.* PAULETI, C. 102. *Țîpă coasa-n buruiene Și se cură la pomene.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 470. *Mi-ai țîpat pușcuța-n brață.* MÎNDRESCU, L. P. 38. *Țipai peana la pămînt.* RETEGANUL, TR. 95, cf. BRAN, S. *Ea-n drum cofile-o țipat Și la poartă o strigat.* ȘEZ. I, 76. *Soro, soro Solomie, Țipă cartea pe chilie, Hai cu mine-n cununie.* CĂTANĂ, B. 75. *Cu arcu te-aș săgeta Și la vulturi te-aș țipa!* MAT. FOLK. 310, cf. VICIU, COL. 139. *Și mi-ai rupt inimioara. Tu o-ai rupt, tu o și leagă. . . Și o țîpă gios, pă apă.* ȚIPLEA, P. P. 51, cf. CANDREA, Ț. O. 52. *Odată țîpă sulița-n el.* FRÎNCU — CANDREA, M. 240. *Dă-ne, Vidrule, pe Vidra, Că, de nu, te-om demica, Cu securi și cu topoare, Și te-om țipa prin izvoare.* BUD, P. P. 13. *Nici nu-i pînză, nici nu-i tort, Țese-un cot și-o țipă în pod.* ȘEZ. XII, 151, com. din RĂHĂU — SEBEȘ și din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Te-oi milui C-o cojiță de mălai . . . Țipată după cuptor.* COM. SAT. I, 71, com. PAȘCA, com. din JINA — SEBEȘ, T. PAPAHAGI, M. 235, ALR I/I h 94, ALRM I/I h 135, ALR II/I MN 42, 2 227/172, ALR SN I h 80, ib. III h 855, ib. IV h 1 106/53, ALRM SN II h 677, A I 12, III 13, V 1, 14, 20, 31. *Eu toată te-oi dimica, În căldare te-oi țipa.* BALADE, III, 304. *Mirel mi se-mbărbăta, Zgarda-n cap la leu țipa.* FOLC. TRANSILV. I, 88. *O luat ș-o tăiet șerpili și l-o țîpat în groapă.* O. BÎRLEA, A. P. I, 282. ✧ Fig. *Păcurar cu cușma mîndră, Nu ținea dragostea-n pungă, Și o țîpă peste oi Și vină sara la noi.* PREȚUP, P. 39. *Și acela-i năcaz greu Și nu-l pot țipa nici eu.* DOINE, 27. ✧ Refl. pas. *A treia zi după Bobotează nu se țipă cenușa din vatră.* GOROVEI, CR. 133. ✧ Refl. (Despre persoane) *Noru-sa l-a amenințat că se țîpă pe apă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 489. *Iar Chiruța, voinica, Deloc nu mai aștepta, Ci-n Dunăre se țipa.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 496. *Ea în apă s-o țipat.* ȘEZ. I, 77. *Năcăjit am fost odată, Tot nu m-am țipat în apă.* COM. SAT. III, 40, cf. ALR I 432/280, A V 5. *Cari-or avea noroc rău S-ar țîpa cu capu-n tău.* FOLC. TRANSILV. II, 313. ✧ Loc. vb. **A (-i) țipa** (cuiva) **o palmă** = a da cuiva o palmă; a pălmui. Cf. ALR I 1 435/266. ✧ Expr. **A țipa ochii** = a arunca o privire, a privi repede, în treacăt. *Țîpai ochii pe fereastră, Văzui o dalbă nevească.* F (1871), 415. *Țipai ochii peste deal, Văzui fată de muntean.* EMINESCU, L. P. 9, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 337. *Atunș și țîpă popa uok'ii-napoi.* O. BÎRLEA, O. A. III, 151. **A-i țipa** (cuiva) **în nări** (ceva) = a reproșa, a imputa. Cf. ALR SN V h 1 410/284, ALRM SN III h 1 162/284. **A i-o țipa în pupăză** = a nu ști să păstreze un secret. Cf. MARIAN, O. II, 175, ZANNE, P. I, 627. (În superstiții) **A țipa fapt** (sau **ură**) **(pe** cineva sau cuiva) = a-i face cuiva vrăji. *Socoate că-i țîpată ură pă ea să nu să poată mărita.* ARH. FOLK. I, 210, cf. 209, ALR II/I MN 63, 4 217/235. ✦ (Rar) A doborî, a trînti **(1)**. *Venit-a ploaie cu vînt De le-a țipat la pămînt.* ALECSANDRI, P. P. 365, cf. ALR I 1 440/308, ib. 1 441/835, ALR SN IV h 975/27, ALRM SN II h 789/27. ✦ (Complementul indică scîntei, flăcări etc.) A face să iasă; a scoate **(VI 3)**. *Mere murgul Radului, Din picioare scînteind, Din gură pară țipînd.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 497. *Luîndu-și și o pipă. . ., trăgea cu ea. . . de țipa scîntei.* COM. SAT. V, 109, cf. ALR I 1 391/107, 278, 280, 283, 295, 308, 333, ALR II/I MN 128, 3 860/325, ib. 3 862/325, A I 35. ✦ (Complementul indică muguri, frunze etc.) A da, a face. Cf. ALR I 902/295, 302, 320, 335, 339, 341, 345, 355, ib. 910/61, 80, 93, 138, 231, 278, 333, 339, 345, 355. *Țupă spic.* ib. 910/302, ib. 969/315, 354, ALR II 5 139/250, 260, 349, ib. 5 171/141, 250, 272, 284, 310, 316, ib. 5 188/53, ib. 6 254/310, ALR SN I h 98, ib. h 106, ALR SN III h 661, ALRM SN II h 477, A I 12, 13, 21, 22, 23, 35, II 7. ✦ (Determinat prin „afară") A expulza din organism. V. elimina. *Așa precum le-am înghițit, le țipăm. . . afară.* ANTROP. 57/12. ✦ (Folosit și absol.) A expulza fătul sau a făta înainte de vreme un făt mort, (popular) a lepăda; a elimina secreții la fătat. Cf. ALR I 1 074/75, 80, 87, 90, 97, 107, 144, 231,

247, 257, 266, 305, 351, 571. *L-o țîpat mort.* ib. 1 074/49. *Țupă mac afară.* ib. 1 074/298.

2. Tranz. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A arunca de pe sine; a lepăda. *Țipai zăbonaș cu bumbi, Luai pătrîntaș cu plumbi.* EMINESCU, L. P. 63. *Zice că baba Dochie vine de la munte cu nouă cojoace și tot țipă cîte un cojoc, pînă ce le țipă pe toate.* MARIAN, S. R. II, 135, cf. TDRG, CADE. *Și-ncepu Marcu-a juca Și cîte-o hain-a țîpa.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 490. *Țîpă portul bărbătesc Și ia un port muieresc.* RETEGANUL, TR. 26, cf. ȚIPLEA, P. P. 118. *Da Novac cela viteaz Țîpa haine boierești Și-mbracă călugărești.* FRÎNCU — CANDREA, M. 215. *Sorî, sorî, sorioarî, Țîpî naframa-n chilii, Hai cu mini-n cununii.* GRAIUL, I, 453. *Turcuțul, ca cel bănos, Țipă chepeneagu jos.* BÎRLEA, L. P. M. I, 35. *Fetele să duc la vale... Țîpă hainele gios, sar în apă, să spală.* ARH. FOLK. I, 209. *Mai bin' ț-ai spăla ia, Că de-on an și jumătate N-ai mai țîpat-o din spate.* COM. SAT. V, 70, cf. ALR I 1 361, ALR II 3 260/95, ib. 3 314/260, 334, ALR SN IV h 1 153. *Și-a țipat haine domnești Și-a luat călugărești.* FOLC. TRANSILV. II, 406. *Mîireasa țîpă di pe sîne tăt.* O. BÎRLEA, A. P. III, 65. ✦ Refl. A se primeni **(2)** (Cosniciul de Jos — Șimleul Silvaniei). *Mă țup.* ALR I 1 361/298. ✦ (Complementul indică pielea unor reptile, a omului) A schimba; (popular) a lepăda. V. năpîrli. Cf. ALR I 1 182/59, 69, 93, 100, 116, 144, 217, 227, 229, 251, 257, 337, 341, 348, 351, 352, 354, 359.

3. Tranz. A da (pe cineva) afară, a izgoni; a destitui (pe cineva). *Franțiscus al doile... a avut mare nevoie dinainte frîncului, că a fost să-l țipe din Beci de la scaun* (a. 1798). IORGA, S. D. XVII, 211. *Batgiocorindu-i, îi țipa din ținutul său.* ȘINCAI, HR. I, 125/14, cf. ISER. *Pe tine te-au țipat din slujbă, nu pe mine.* AGÎRBICEANU, O. IV, 290. *Ce-i cu tine? Doar n-ai pățit ceva! — M-o țîpat de la casă.* DAN, U. 34. *Te bate și-ți dă ocară, Te țipă pe ușe afară.* DOINE, 25. *Și trei îngeri a mînat Și de mînă m-au luat Și din rai că m-au țipat.* MARIAN, Î. 468. *C-a mere la vlădicie Și m-a țipa din popie.* BÎRLEA, L. P. M. I, 28. *L-a țîpat pă ușă afară.* GREGORIAN, CÎ. 48. ✦ A trimite (pe cineva) cu sila (undeva). *Mă țipă mama să țăs.* MARIAN, SA. 169. *Mi-a tăiat părul din frunte, M-a țipat între recrute.* FOLC. MOLD. I, 540. ✦ (Complementul indică animale) A lăsa să intre sau să iasă, (popular) a slobozi; a trimite (de) undeva. *De s-ar desprimăvăra, Să-și țîpe domnii stava.* ARH. FOLK. I, 166, cf. CHEST. V 13/62, com. din ȘIEUȚ — BISTRIȚA, ALR I 408/223, ib. 417/308, ib. 811/80, 337, 345, 354, MAT. DIALECT. I, 289. ✧ Refl. pas. *Cînd se bagă oile în lapti, se despart mieii și se țipă la mielar timp de 6 săptămîni.* CHEST. V 16/25. *S-o țîpat berbecii între oi.* ib. V 33/48. ✦ A dejuga. Cf. ALR SN II h 338, ALRM SN I h 220, A I 21, 22, 23. *Țîpă boii din giugu.* O. BÎRLEA, A. P. II, 367.

4. Refl. (Despre ființe; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „asupra", „la", „spre", „în" etc.) A se năpusti **(2)**. Cf. KLEIN, D. 443. *Nu este iertat să se așeze cineva pe năclad..., că se țipă lupul între oi.* PREȚUP, P. 26. *Și ăla s-a țîpat cu colții în mine ca un turbat.* V. ROM. martie 1956, 125. *Hop! leliță de la oi, Țipe-ți-se lupii-n oi.* RETEGANUL, CH. 111. *Huhurez pe părete Și se țipă în cap la fete.* DOINE, 287, cf. CANDREA, Ț. O. 32, 165, ALR I 341/118, ALR II 2 456/95. *S-o țîpat on smău.* O. BÎRLEA, A. P. I, 308. *S-o-mbătat... și s-o țîpat ca să bată nevasta.* PORȚILE DE FIER. ✧ Expr. Intranz. **A țipa la vale** = a coborî. Cf. ALR I 1 341/100, 249. ✦ A se duce repede (și pentru scurt timp); a se repezi **(I 1, 2)**. *Țîpă-te pînă la sălaș.* PRIBEAGUL, P. R. 55. *Ti-i țipa și păn la iad.* VICIU, COL. 53, com. din FINIȘ — BEIUȘ, com. V. BREBAN. *Ș-apu o legat donița în cap la cal și s-o țîpat calu și-o luat apă cu donița d'-acolo.* ARH. FOLK. V, 152, cf. A III 9. *Mă țip o țîră pînă la vie.* MAT. DIALECT. I, 289. ✦ Tranz. (Complementul indică mîinile sau un obiect) A mișca spre ceva cu repeziciune (pentru a apuca); a repezi **(2)**. *Mîn il'e-n sînu-ș țîpa, Grel'e rane ce-ș găsa.* ALEXICI, L. P. 161. *Cînd e furios balaurul, își țipă mîna și trage înapoi norii, cari nu i se supun.* COM. SAT. II, 85. *Mă dusei cu coasa-n plai, Mîndru zidră-pui aflai. Țîpai coasa să mîi-l tai.* ARH. FOLK. I, 166. *Mîna pe coarne i-o țîpat Și tăt bunu i l-o luat.* ib. 201. ✦ (Despre boli eruptive) A ataca. Cf. ALR II 4 221/53. [Orbalțul] *să țîpă... la obraz.* ALR II/I MN 61, 4 206/53, cf. A I 21.

— Prez. ind.: *țip.* — Și: (prin vestul Transilv.) **țupá** vb. I.

— Etimologia necunoscută.

ȚIPÁNIȚĂ s. f. (Regional) **1.** Aschiuță care intră sub piele; (regional) țepușă **(I 5)**. ALR II/I h 93/29, ALR II/I MN 47, 2 290/29.

2. (În forma *țepașniță*) Țeapă **(II 1)** la grîu (Secășeni — Oravița). ALR II 5 180/29.

— Pl.: ? — Și: **țepășniță** s. f. ALR II/I h 93/29, ALR II 5 180/29. (pl. *țepășnițî* ALR II 5 180/29).

— Din scr. dial. **cipanica**.

ȚIPÁR¹ s. m. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) **1.** Numele mai multor specii de pești: **a)** (și în sintagmele *țipar mare*, BĂCESCU, P. 55, 167, *țipar fără ochi*, id. ib. 56, 164) pește de apă dulce stătătoare, cu corpul lung de 18 — 25 cm, aproape cilindric, asemănător cu al șarpelui, acoperit cu solzi mărunți și cu un strat de mucus, avînd zece mustăți, care poate respira și aer atmosferic (producînd niște sunete cînd este scos din apă), și care este întrebuințat mai mult ca nadă; (popular) chișcar, (regional) țîsar, smioarță, șaran, șarpe, șerpar, țiclitoare, țipău², zniorlă *(Misgurnus fossilis)*. Cf. ISER, CIHAC, II, 535, ANTIPA, F. I. 194, ATILA, P. 250, CADE, BĂCESCU, P. 56, 84, 163, 164, 167, C. ANTONESCU, P. 126. *Exemplarele mai mari se prind... cu momeli vii: țipari, obleți.* VÎN. PESC. septembrie 1964, 5, cf. M. D. ENC., CI, 1986, 26, ALR I 1 745, ALR SN III h 738, ALRM SN II h 552; **b)** (și în sintagma *țipar de mare*, NICA, L. VAM. 256, C. ANTONESCU, P. 147) pește teleostean migrator, cu corpul în formă de șarpe, aproape cilindric, cu coada turtită lateral și cu falca inferioară ieșită în afară; anghilă, șarpe-de-apă *(Anguilla anguilla)*. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CONV. LIT. XXIII, 345, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Stați... am găsit... ori țipar, ori... Scoate mîinile împreunate ș-azvîrle pe mal cogemite șarpe.* ADAM, S. 193, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Ți-am dat întotdeauna țiparii cei mai grași Și pîinea cea mai albă.* EFTIMIU, Î. 138, cf. SIMIONESCU, F. R. 238. *Ce părere aveți despre țipari, doamnă?* C. PETRESCU, C. V. 191, cf. 193. *Țiparii cei mari... trec în apele oceanului și călătoresc... pînă în preajma insulelor Bermude.* SADOVEANU, O. XIV, 566, cf. SCRIBAN, D. *Pescarii sosesc cu povara pe creștet. În coșuri: țestoase, țipari, curcubee.* BLAGA, POEZII, 183; **c)** (regional; și în sintagma *țipar mic*, BĂCESCU, P. 56, 164, 175) zvîrlugă, (regional) țimpărel *(Cobitis taenia)*. id. ib. 55, 175.

A furat o traistă cu țipari (a. 1800). IORGA, S. D. XII, 215, cf. H II 207, III 227, 362, IV 55, V 71, 169, VI 235, VII 29, 171, IX 42, 220, 396, X 31, 499, XII 28, 171, XIV 72, XVI 160, 296. ✧ (Cu termen de comparație) *Ținea morțiș s-o vadă slabă ca un țipar.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 320. ✧ (Cu valoare adverbială) *E un rumân înalt cu umeri lați — încolo subțire țipar.* STANCU, D. 38. ✧ Compus: **țipar-de-mare** = știucă-de-mare *(Belone belone)*. Cf. CADE.

2. (Zool.; regional; și în sintagma *țipar cu ochi*, BĂCESCU, P. 56, 90, 164) Cicar; (regional) țiclitoare

(Eudontomyzon danfordi). Cf. KLEIN, D. 443, BĂCESCU, P. 89, 90.

3. (Regional) Epitet pentru un copil care țipă[1] mult (Curtea de Argeș). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țipari*. — Și: (regional) **țimpár** (BĂCESCU, P. 55, 163, 175, ALR I 1 745/12, 290), **țepár** (CONV. LIT. XXIII, 345) s. m.

— Cf. țipa[1].

ȚIPÁR² s. m. (Regional) Meșteșugár care repară cișmele (Săcele). Cf. GR. S. V, 46.

— Pl.: *țipari*.

— **Țip²** + suf. *-ar*.

ȚIPÁR³ s. m. (Prin Olt.) Ardei iute; (regional) țipoi[1]. Cf. LEXIC REG. II, 17, NALR — O III h 466/927.

— Pl.: *țipari*.

— Cf. înțepa.

ȚIPÁR⁴ s. m. (Regional) Numele unei rase de porci mici, albi (Mălăiești — Ploiești). Cf. H XI 350.

— Etimologia necunoscută.

ȚIPÁRE[1] s. f. Acțiunea de a țipa[1]. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W.

— V. **țipa[1]**.

ȚIPĂRE² s. f. (Regional) Acțiunea de a țipa[2].

1. Aruncare, zvîrlire. Cf. țipa[2] **(1)**. Cf. LB, ISER. ◇ *Țiparea întîia* = numele unui obicei popular practicat în ziua de Sfîntul Gheorghe și care constă în aruncarea în apă, de către feciorii din sat, a celui care a ieșit primul cu plugul în acea primăvară. Cf. COM. SAT. IV, 55.

2. Mișcare cu repeziciune într-o direcție (a unei părți a corpului). Cf. țipa[2] **(4)**. *Se naște prin țiparea picioarelor înainte*. ANTROP. 194/26.

— V. **țipa²**.

ȚIPÁT[1] s. n. (Învechit, rar) Faptul de a țipa[1]. Cf. DDRF, ALEXI, W.

— V. **țipa[1]**.

ȚIPÁT² s. n. (Regional) Faptul de a țipa[2].

1. (În superstiții) Aruncatul în calea cuiva a unui obiect vrăjit, socotit ca aducător de rele celui care-l ridică, și efectul acestei practici. V. fapt, țipătură[2] **(2)**. *Să se limpadă ... De toate aruncăturile, De toate făcăturile, De tot faptul, De tot țipatul*. MARIAN, V. 154.

2. Cf. țipa[2] **(3)** (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. V 33/66.

— V. **țipa²**.

ȚIPÁT³, -Ă adj. (Rar) Rostit cu glas tare și ascuțit. Cf. DL, DM, DEX. ◇ (Adverbial) *Au răspuns scurt și țipat*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 20.

— Pl.: *țipați, -te*.

— V. **țipa[1]**.

ȚÍPĂ[1] s. f. (Regional) **1.** Fluier din coajă de salcie, din paie de grîu, din țipirig etc. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL., H XVI 31, ALR I 1 469/214, 370, 375, 388, 554, 556, 820, UDRESCU, GL. ✦ Un fel de fluier (din os de găină) cu care vînătorii imită glasul unor păsări pentru a le atrage. V. țivloaie **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 377, H X 4, A V 15.

2. Fluier la cimpoi; (regional) țivloaie **(2)**. Cf. H XI 150, XII 142, XIV 66.

3. Fluier mic de plumb. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țipe* și *țipi* (ALR I 1 469/214, 375). — Și: **țiplă** (H XII 142, ALR I 1 469/820) s. f., **țip** (ALR I 1 469/370; pl. *țipe* ib.) s. n.

— Postverbal de la **țipa[1]**. — **Țip**: sg. refăcut după pl.

ȚÍPĂ² s. f. (Mai ales art.; prin Transilv.) Nume dat unei figuri la jocul de copii cu pietricele numit „de-a bicica". V. buș. ALIL, 1983—1984, 315.

— Postverbal de la **țipa²**.

ȚÍPĂ³ s. f. v. **țiplă[1]**.

ȚIPĂÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A chema, a ademeni fluierînd. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

— Prez. ind.: ?

— V. **țipă[1]**.

ȚIPĂÍRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a țipăi și rezultatul ei. Cf. VALIAN, V.

— V. **țipăi**.

ȚIPĂLUÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, prin Transilv.) A da, a trimite **(1)**. *Orighinalele alăturate ale rezoluției sale ..., de sus țipeluite* (a. 1839). BĂRAC, în ȘCHEI, 38. ◇ Refl. pas. *Suma aceea ce s-au țipăluit de către oraș* (a. 1822). ȘCHEI, 65.

— Prez. ind.: *țipăluiesc*. — Și: **țipelui** vb. IV.

— **Țipa²** + suf. *-ălui*.

ȚIPĂRÁȘ s. m. Diminutiv al lui țipar[1] **(1)**. *În toate sezoanele însă, momeala preferată rămîne țipărașul*. VÎN. PESC. septembrie 1961, 15.

— Pl.: *țipărași*.

— **Țipar[1]** + suf. *-aș*.

ȚÍPĂT s. n. **1.** Strigăt ascuțit (de durere, de mînie, de teamă etc.); (învechit, rar) țipătură[1] **(1)**. V. răcnet **(2)**, urlet, zbieret. *Duceți-vă în iad ..., unde vor fi țipetele și plîngerile* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 458/29. *Boacetele muierii și țipetele ce să aud den casă nu vor putea arăta vrăjmășiia bărbatului*. PRAV. 157. *I-ai scosu-i din șerbie și din laț Pre toți fiii lui Iacov din Eghipet, Că le-ai audzît de muncă și de țipăt*. DOSOFTEI, PS. 254/16. *Și pune pe colo de-i bate cu puha, cît nu pute merge boierii la curte de țipetele lor*. NECULCE, L. 299. *Glas ... s-au auzit, De sunete și de țipete* (a. 1784). GCR II, 140/27, cf. KLEIN, D. 443. *De vaiet amar, țipete, jele, Plini-s codrii, cîmpii și vălcele*. BUDAI-DELEANU, Ț. 174. *Ce țipete sînt acestea ? KOTZEBUE, U. 25[1]/7. Turcii ... îi împresurară; pușca, tăia, țipet să auziia*. N. STOICA, C. B. 240, cf. LB. *Robinson ... să tînguia cu țipete atîta de jalnice*. DRĂGHICI, R. 11/31, cf. ISER, PONTBRIANT, D. *D-odată auzii niște țipete ale unei fetișoare*. PR. DRAM. 268. *Era prea lungă strigarea, prea ascuțit țipetul, prea vie durerea*. RUSSO, S. 115. *Privea cruda luptă fără a putea Să scoată un țipăt*. CREȚEANU, M. 104/23. *Țipetul ei îngrozi amorul*. NEGRUZZI, S. I, 78. *Un țipet s-aude ... eu sai în picioare*. ALEXANDRESCU, O. I, 91. *Zbierăt, raget, țipet, vaiet, mii de glasuri spăimîntate Se ridică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate*. ALECSANDRI, P. III, 14. *Am auzit ... răsunînd văile de țipetele gonacilor*. BOLINTINEANU, O. 330, cf. COSTINESCU. *Vulturii ... învățau de la el țipetul cel plîns al jalei*. EMINESCU, L. P. 173. *Se întorceau pe ceea parte în țipetele mele*. CREANGĂ, A. 15. *În mijlocul protestărilor de indignare s-aude un țipăt sfîșietor*. CARAGIALE, O. I, 4. *Băutura ... l-a făcut încă mai duios, și chiotele îi sunau a țipete de durere*. SLAVICI, V. P. 29. *Împărăteasa dete un țipet și se deșteptă*. ISPIRESCU, L. 133. *Dar d-odată ... s-auzi un țipăt ascuțit*. DELAVRANCEA, Ț. 127. *Sărea*

ca o leoaică să-l oprească deodată Printr-un țipăt ascuțit. MACEDONSKI, O. I, 70. *O cocoană ... dădu un țipăt de spaimă și leșină.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 6. *Dar în apă privind fata, Dă un țipăt speriat.* BELDICEANU, P. 67, cf. DDRF. *De țipăt și vaiet să geamă pământul Ca-n ziua din urmă.* NECULUȚĂ, Ț. D. 40. *Fatma răsare-n țipet, de spaimă-ngălbinită.* COȘBUC, P. I, 52, cf. BARCIANU. *Plîngea fără să scoată nici un țipăt.* SANDU-ALDEA, A. M. 45. *Nu trecu mult și auzii eu un țipăt ascuțit, apoi niște pași mărunți și repezi.* DELAVRANCEA, V. V. 102, cf. ALEXI, W. *Iar pe oșteanul de rînd ce-n față-i da fuga cu țipăt El îl lovea cu toiagul.* MURNU, I. 30, cf. TDRG. *La auzul veștii, Matilda își înăbuși un țipăt în batistă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 188. *Începu să plîngă ... cu niște țipete isterice, ce se auzeau în curte.* AGÎRBICEANU, S. 307. *Fericire exprimată ... cu țipete ascuțite.* IBRĂILEANU, A. 21, cf. SEVERIN, S. 62, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țipete diverse țîșniră într-o îmbrînceală generală.* REBREANU, R. II, 197. *Nu-l înduioșau deloc nici bocetele femeilor, nici țipetele copiilor.* MIRONESCU, S. 4. *Era un țipăt sfîșietor, vaiete de oameni în agonie.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 27. *Felicia dete un țipăt.* BRĂESCU, O. A. II, 236. *Mama n-a putut închide un ochi de țipetele mele.* VLASIU, A. P. 225. *Un țipet grozav întîmpină pe cei doi urmăritori.* SADOVEANU, O. V, 497, cf. SCRIBAN, D. *Dezlănțuie o vijelie de țipete și dă drumul unei vărsări de lacrimi.* ARGHEZI, S. VII, 81. *Fata scoase un țipăt și întoarse spre arhitect ochii de un albastru ireal.* CĂLINESCU, B. I. 131. *De la doi pași ... izbucni un țipăt deznădăjduit de femeie.* CAMIL PETRESCU, N. 21. *Un țipăt l-a țintuit locului.* VINEA, L. I, 66. *Se vedea cum țipetele ei sporeau mînia lui.* PREDA, R. 288. *Țipătul, urletul disperării îmi stătea în gîtlej.* VÎN. PESC. martie 1964, 15. *A fugit, cu un țipăt scurt de spaimă.* T decembrie 1964, 9. *Durerea este expresie, și locul ei se află în țipăt.* STĂNESCU, R. 173. *Au izbucnit țipete asurzitoare.* V. ROM. aprilie 1971, 32. *Alinați durerile Și lăsați țipetele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 205. *Țipetul și plînsetul ei auzit-a.* MARIAN, D. 269. *Sare dă colo c-un țîpet.* O. BÎRLEA, A. P. I, 568. ✧ Fig. *Răspunsei ..., voind prin asta a opri țipetul sîngerîndei mele inimi.* NEGRUZZI, S. I, 293. *Dispoziția lui sufletească făcea să-i sune în urechi ca o poveste tristă, duioasă, ca un țipăt al unei inimi nenorocite.* BACALBAȘA, S. A. I, 174. *Trebuia să mă mișc, ca să uit de țipetele fiecărui mușchi.* V. ROM. aprilie 1970, 76. ✧ Expr. (Regional) **A nu (se) auzi nici țipătul** (sau **țipetă**) = a nu (se) auzi nimic. *N-auzi nimic. Nici țipătă.* PLOPȘOR, C. 46, cf. COMAN, GL. **(Nici) țipătul** (sau **țipetă**) **(de om)** = nici țipenie; nimeni. Cf. COMAN, GL. *Nu-i țipetă de om pe aici.* TODORAN, GL. **N-are țipetă de ...** = nu are pic[1] de ..., e lipsit cu totul de ... *N-are țipetă de lemn.* id. ib.

2. Strigăt specific scos de păsări sau de animale; (învechit, rar) țipătură[1] **(2).** V. răcnet **(1)**, urlet, zbieret. Cf. KLEIN, D. 443. *Glasuri omenești se amestecă cu țipetele plîngătoare ale lebedelor.* PÎCLEANU, Î. II, 140/4. *M-a văzut șoimu ... Și al lui țipet în valea-adîncă S-a-ntins departe plin de fiori.* ALEXANDRESCU, O. I, 102. *La cuibu-i paserea zboară C-un țipet jalnic ca un suspin.* ALECSANDRI, P. I, 19. *Asinii răspundeau prin niște țipete neplăcute urechilor.* BOLINTINEANU, O. 301. *O pasăre de noapte ... își ia zborul, scoțînd un țipăt sfîșietor și tînguios.* ODOBESCU, S. I, 153. *Afară se auzi țipătul unui huhurez.* SLAVICI, O. I, 206. *Alergau într-un suflet pe treptele circurilor, să audă țipete de fiară.* PÎRVESCU, C. 19. *Începură să se audă, de ici și de colo, țipetele stridente ale grăsunilor înjunghiați.* AGÎRBICEANU, S. 168. *Un țipăt ascuțit de cucuvea Înjunghie strident tăcerea grea.* CODREANU, S. I, 318. *Vulturi buimăciți, în țipete jalnice, plutesc pe deasupra luminei.* CIOCÎRLAN, P. P. 224. *Gaia ... spinteca văzduhurile largi cu țipet flămînd și ascuțit.* HOGAȘ, M. N. 180. *Țipătul iepurilor fugăriți de vulpi răsună trist, ca un plînset de copil.* C. PETRESCU, S. 53. *O ghionoaie ... slobozi un vîs grăbit, o ploaie de țipete mărunte.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 89. *Gîștele sălbatice ... zburau nu se știe încotro, lăsînd în urma lor țipetele acelea firave.* VLASIU, A. P. 374. *Prin văzduhul sur vîslea spre asfințit un cîrd de gîște sălbatice, cu țipete aspre.* SADOVEANU, O. I, 161. *Țipăt de pasăre de pradă.* DAN, U. 107. *Numai de sus pretutindeni L-a dovedi cu țipăt uliul.* BLAGA, POEZII, 156. *Se auzeau țipetele dobitoacelor.* BOGZA, A. Î. 319. *Parcă era puțin pustiu în jur din pricina țipetelor urîte ale păunilor.* PREDA, M. S. 18. *De vînat el n-a vînat, Orișicît s-a zbuciumat, De zbieretul oilor ..., De țipetul ulilor.* TEODORESCU, P. P. 149. *Năpîrca ... scoate un țipet subțire și atunci se zice că moare cineva în casă.* COM. SAT. III, 18. *Șuieratul șerpilor, Țipătu năpîrcilor.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 185.

3. Sunet puternic (și înalt) produs de un instrument muzical. *Înceta cîte puțin scărțiitorul țipet al surlei lui mehterbașa.* NEGRUZZI, S. I, 288. *Prin ușile deschise scăpau vaiete de arcuș, țipete de armonică.* BART, E. 127. *Compararea țipătului viorii ... cu vocea umană merge în literatură.* CĂLINESCU, C. O. 164. ✦ Sunet strident, ascuțit (și prelung) emis de sirenă **(II 2).** *Țipătul inconștient al sirenei de la ora șase.* BOGZA, A. Î. 114. (În metonimie) *Țipătul locomotivelor moare surd.* C. PETRESCU, S. 51. *Vîntul fluiera ca țipătul de tren.* BACOVIA, O. 77. *O locomotivă pitică ... și-a înfipt în văzduhul trandafiriu un țipăt lung și ascuțit, ca o suliță.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 183. *Niciodată nu voi uita țipătul locomotivelor în tăcerea acelei nopți.* TEODOREANU, M. U. 48.

4. Zgomot ascuțit și neplăcut produs de unele mecanisme sau obiecte în timpul funcționării ori al utilizării. *De departe s-aude în răstimpuri țipătul ascuțit și răsunător al unui herăstrău.* VLAHUȚĂ, R. P. 80. *Văile ... răsunînd de țipătul ferăstraielor.* C. PETRESCU, S. 197. *Pe cînd tînărul recita fără întrerupere, mă chemă țipetul telefonului.* LOVINESCU, S. III, 108. *Cumpăna se-nalță și se coboară frenetic, fără odihnă, c-un țipăt lung.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 153. *Îi răspunde oțelul cu țipăt prelung de izbîndă.* VOICULESCU, POEZII, I, 10. *Răzbătea pînă departe țipătul unui fierăstrău.* SADOVEANU, O. IX, 187. *Țipătul unui fierăstrău circular, răzbind o placă de fier la cazangerie.* ARGHEZI, S. XI, 103.

5. Zgomot ascuțit produs prin spargere, rupere etc. *La răstimpuri, un geam spart își înalța țipătul printre zgomotele surde, grele, înfundate.* M. ELIADE, D. 225.

— Pl.: *țipete.* — Și: **țipet** s. n., (regional) **țipetă** s. f.

— **Țipa**[1] + suf. *-et.* — **Țipetă:** sg. refăcut după pl.

ȚIPĂTÍ vb. IV v. **țipoti**[1].

ȚIPĂTOÁRE s. f. (Prin sudul Transilv.) Cascadă. SCL, 1978, 323.

— Pl.: *țipători.*

— **Țipa**[2] + suf. *-ătoare.*

ȚIPĂTÓR, -OÁRE adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Despre voce, sunet etc.) Ascuțit și puternic; lipsit de armonie, neplăcut la auz; strident. *Farmecul e întrerupt de glasul țipător al strigătorului de noapte.* HELIADE, D. J. 154/6. *Vocea acestei soprane e țipătoare, fără expresie și de un caracter nedecis.* FILIMON, O. II, 235. *Fluier cu-a lui tonuri țipătoare.* OLLĂNESCU, H. O. 287. *Țipătoarea văicăreală s-a potolit.* SĂM. I, 5. *Se auzea mult timp glasul țipător al coniței.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 254. *Altfel cum s-ar explica ura glasului țipător?* CĂLINESCU, C. O. 92.

2. (Despre culori, obiecte colorate, lumină etc.) Care impresionează puternic și neplăcut ochiul, bătător la ochi; strident, (popular) ochios **(3).** *Mare iubitor de culori țipătoare ..., generalul era totuși bun la inimă.* LOVINESCU, S. III, 200. *Poartă guler îngust și cravată țipătoare.* CAZIMIR, GR. 138. *Ele în alb, în roșu, în verde, în toate culorile vii, țipătoare.* BART, E. 157. *O doamnă în vîrstă, dar îmbrăcată în chip țipător.* CĂLINESCU, C. N. 205. *S-a făcut artistă și ai întîlnit-o peste mulți ani, ... cu toate semnele oboselii sub fardul țipător.* PAS, Z. I, 185. *Fata Morgana pe cerul încins Minte-n colori țipătoare.* BENIUC, V. 75. ✧ (Adverbial) *Trecu pe lîngă el o femeie bine îmbrăcată, deși cam țipător, și foarte fardată.* CĂLINESCU, C. N. 298. *Nu se îmbracă țipător elegant.* id. C. O. 65. *O femeie sulemenită țipător.* BOGZA, A. Î. 28.

3. (În sintagma) *Acvilă țipătoare* = numele unei specii de acvilă *(Aquila clanga). Acvilele țipătoare au cauzat întotdeauna multă bătaie de cap sistematicienilor.* LINȚIA, P. II, 182.

II. S. f. **1.** (Prin Mold.) Un fel de fluier cu care vînătorii imită glasul diferitelor animale pentru a le atrage. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 62, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 377. ✦ (Prin Mold. și Dobr.) Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie. Cf. ALR I 1 469/520, 532, 550, 552, 558, 684, A IX 3, LEXIC REG. 118.

2. (Ornit.; regional) Negraică *(Dryocopus martius).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168.

3. (Ornit.; prin Olt.) Ciocănitoare (ALR — O III h 559); ciocănitoare-neagră *(Picus martius)* (SIMIONESCU, F. R. 117).

— Pl.: (adj.) *țipători, -oare* și (s. f.) *țipători.* — Și: (prin Mold.) **țipitoáre** (ALR I 1 469/520, 550, A IX 3), **țipietoáre** (pronunțat *-pi-e-* ALR I 1 469/532), **țiptoáre** (ib. 1 469/552) s.f.

— **Țipa¹** + suf. *-ător.*

ȚIPĂTÚRĂ¹ s. f. **1.** (Învechit, rar) Țipăt **(1).** Cf. ANON. CAR., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. ✧ Expr. (Regional) **Țipătură de om** = nici o ființă, nici suflet de om; țipenie. *N-am văzut pe uliță țipătură de om.* L. ROM. 1984, 406.

2. (Învechit, rar) Țipăt **(2).** *Văzurăm vreo șase lupi ... clănțănind dinții, cu niște țipături neplăcute.* BOLINTINEANU, ap. CADE.

3. (Regional) Chiuitură (Aciliu — Sibiu). Cf. ALR I 1 474/129.

— Pl.: *țipături.*

— **Țipa¹** + suf. *-ătură.*

ȚIPĂTÚRĂ² s. f. (Regional) **1.** Aruncare, zvîrlitură. Cf. LB, ISER. *A cui* [cunună de sînziene] *nu stă pă casă d'in tri țipături, apu ăla more mai iut'e.* ALRT II 123. ✦ (Concretizat) Lucru fără valoare, bun de aruncat; ciuruc. Cf. DDRF.

2. (În superstiții) Aruncare în calea cuiva a unui obiect vrăjit, socotit ca aducător de rele celui care îl ridică, și efectul acestei practici; (regional) aruncătură. V. făcătură, țipat² **(1).** Cf. BARONZI, L. 121, DDRF, CADE. *Să ne scapi de țipături.* MARIAN, S. R. I, 132, cf. VICIU, GL. *Să mă speli pe mine De ură și de țipătură.* BÎRLEA, L. P. M. II, 357. *D'e ură, D'e pîră, D'e aruncătură, D'e țipătură.* T. PAPAHAGI, M. 137. *Spăla-te-oi, Curăța-te-oi: De tăte urile, De tăte țipăturile.* COM. SAT. IV, 131. *Tătă ura, tătă țipătura, tătă am țipat-o-n gios pe vale.* ARH. FOLK. I, 209, cf. ALR I 1 398/107, 348.

— Pl.: *țipături.*

— **Țipa²** + suf. *-ătură.*

ȚIPĂU¹ s. m. (Regional, mai ales în Transilv.; adesea determinat prin „de pîine") Pîine (mică, rotundă) din făină de grîu (ANON. CAR., MOLNAR, D. 378/25, KLEIN, D. 443, LB, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 112, TDRG, SCRIBAN, D., VAIDA, VICIU, COL. 97, 205, CABA, SĂL. 101, ALR II/157, LEXIC REG. 67), care se face la nunți (FRÎNCU—CANDREA, M. 152, T. PAPAHAGI, M. 235); colac (de diferite forme) făcut la nunți, la înmormîntări etc. (ALR II 4 031/172, 310); cozonac cu lapte (ALR II/235). V. boț, doňț, pup⁴ **(3 e).** *Țipăul și sarea, cu care e întîmpinată, înseamnă că mireasa să aibă totdeauna noroc la semănătură de grîu.* MARIAN, NU. 639. [Mirele] *Vă poftește la un țipou frumos.* T. PAPAHAGI, C. A. 71. *Dă-mi o coajă de țipău S-o dau la robutul meu.* POP., în CONV. LIT. XVI, 269. *Decît țîpău și cu unt Și să-l mînci c-un om urît, Mai bine mălai zguros Și să-l mînci c-un om frumos!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 462. *Colacii cît casa Și țipoaie pe cît masa.* GT (1886), 132. *Putem sta pînă voi mînca un țipău de pîne?* RETEGANUL, P. III, 47. *Maică, maică, draga mea, Grijește pe mîndra mea, ... Cu țipău de grîu curat.* DOINE, 46, cf. ALEXICI, L. P. 90. *Să-i fie leac ... țipoi de grîu curat.* ȘEZ. V, 144. *Cînd va fi nunta la voi, Aceia ți-or fi țipoi, Că nu te-ai hrăni din doi.* BUD, P. P. 55, cf. FRÎNCU—CANDREA, M. 235. *Și-l văzură că veni ... C-un țipău de grîu, Cu cupe de vin.* PAMFILE, CR. 74. *Numai lor că tot li-o dat De băut și de mîncat Și li-o pus țipou pe masă.* BÎRLEA, C. P. 279. *Ș-o făcut niște țipoi De i-ar trage patru boi.* id. L. P. M. II, 207. *În sara de Crăciun fac țipoi.* T. PAPAHAGI, M. 163. ✧ Expr. (Regional) **A fi cu țipăul în spate** = a fi cocoșat. Cf. NALR—B I h 110/83. ✦ Pîinișoară turtită care se face din aluatul de pîine și care se coace în cuptor o dată cu pîinea; lipie (Scărișoara—Abrud). Cf. ALR SN IV h 1 075/95, ALRM SN III h 872/95. ✦ Pîinișoară care se face din aluatul ras de pe vasul în care s-a frămîntat pîinea; (regional) răsunoi **(1)** (Scărișoara—Abrud). Cf. ALR SN IV h 1 065/95. ✦ Colac mic (în formă de cuib de pasăre), care se pune pe unul mai mare; (regional) pupăză **(II).** Cf. CHEST. VIII 27/14, ALR II 4 032/250.

— Pl.: *țipăi* și (n.) *țipauă* (ALR II/157). — Și: **țipóu, țipói** (pl. și n., *țipoaie*), **țipéu** (ALR II 4 031/172), **țipíu** (CHEST. VIII 27/14) s. m., **țăpoáie** (ARH. FOLK. VII, 122) s. f. pl.

— Din magh. **cipó.**

ȚIPĂU² s. m. (Iht.; regional) Țipar¹ *(Misgurnus fossilis).* Cf. H III 362, ALR I 1 745/837, ALR SN III h 738/27, ALRM SN II h 552/27.

— Pl.: *țipăi.* — Și: **țipéi** s. m. ALR I 1 745/837.

— Cf. țipar¹.

ȚIPĂU³ s. n. **1.** (Prin Bucov.) Lapte acru (de tot). Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, LEXIC REG. 111.

2. (Regional; în forma *țipei)* Zer. Cf. CIHAC, II, 709.

— Și: **țipéi** s. n. CIHAC, II, 709.

— Etimologia necunoscută.

ȚIPĂUÁȘ subst. (Regional) Diminutiv al lui țipău¹; pîinișoară care se face din aluatul ras de pe vasul în care s-a frămîntat pîinea; (regional) răsunoi **(1),** țipoiel. *Țipăuaș d-un ban, Să șază-ntr-un an.* PAULETI, C. 99, cf. ALR SN IV h 1 065/235, ALRM SN III h 872/235.

— Pl.: ?

— **Țipău¹** + suf. *-aș.*

ȚIPEÁUĂ s. f. v. **țipele.**

ȚIPÉI¹ s. m. v. **țipău².**

ȚIPÉI[2] s. n. v. **țipău[3]**.

ȚIPEICÁR s. m. (Regional) Pantofar (Moftinul Mic—Carei). ALR SN II h 518/334.
— Pl.: *țipeicari*.
— **Țipeleă** + suf. *-ar*.

ȚIPÉICĂ s. f. v. **țipic**.

ȚIPÉL s. n. v. **țipele**.

ȚIPÉLE s. f. pl. (Prin Transilv. și Ban.) Pantofi **(I 1)**; ghete (prevăzute cu elastic, pentru a fi încălțate mai ușor); (regional) țipici (v. ț i p i c). *Frumos îmbrăcați, în mîni mănuși și bîtu, în picioare strîmfi, țipeli.* N. STOICA, C. B. 204. *Femeile purtau: bluză, numită și viziclu, ... țipele (ghete), cizme.* PRIBEAGUL, P. R. 38. *Văd c-ai venit cu „țipele" de-astea de oraș, cu pantofi.* BENIUC, V. CUC. 49, com. din DEDA—REGHIN, ALR SN IV h 1 190, ALRM SN III h 1 011, LEXIC REG. 67. *Pușcă Iancu prin nuiele, Fug doamnele din țipele.* FOLC. TRANSILV. I, 15. ✦ (Prin vestul Transilv.) Papuci de casă. Cf. CV 1951, nr. 3, 47, TEAHA, C. N. 277.
— Și: **țipél** (ALR SN IV h 1 190, ALRM SN III h 1 011; pl. *țipele* ALR SN IV h 1 190/53 și, m., *țipei* F 1884, 80, H XVIII 269, ALR SN IV h 1 190/47) s. n., s. m., **țipéli** s. f. pl., **țipeáuă** (ALR SN IV h 1 190/316) s. f.
— Din magh. **cipelő**. Cf. și scr. c i p e l a. — **Țipeauă, țipel**: sg. refăcut după pl.

ȚIPÉLI[1] s. f. pl. v. **țipele**.

ȚIPELÍ[2] vb. IV. T r a n z. (Regional) A duce (ceva) cu trudă, a cără din greu (Sanislău—Carei). Cf. LEXIC REG. 10.
— Prez. ind.: *țipelesc*.
— Din magh. **cipel**.

ȚIPELUÍ vb. IV v. **țipălui**.

ȚIPÉNIE s. f. (În e x p r.) **(Nici) (o) țipenie (de) (om)** = nici o ființă omenească, nici suflet de om; (regional) țipetenie, zaibătă. V. n i m e n i. *N-am întîlnit nici țipenie de om.* ALECSANDRI, T. 657. *Țipenie de om nu le deschidea ușa.* CREANGĂ, P. 73. *Nici o țipenie de om împrejur, nimene.* CONTEMPORANUL, III, 925. *Țipenie de om nu se afla și nici un zgomot nu mai răzbătea dinspre oraș.* VLAHUȚĂ, O. A. 252. *Petrecînd el în pustiul și vizuina aceea mai mulți ani de-a rîndul singur ca cucul, fără ca să vadă țipenie de om, îmbătrîni de grijă.* MARIAN, S. R. II, 184, cf. DDRF. *Țipenie de om nu să mai vede.* N. REV. R. I, 40, cf. BARCIANU. *Nu se simțea țipenie de om.* SANDU-ALDEA, U. P. 42. *Ajungem la locul unde spunea pîndarul că văzuse pe cel împușcat. Nimeni! Ne mai sucim, ne mai învîrtim: țipenie.* id. A. M. 28, cf. ALEXI, W., TDRG. *Țipenie de om nu se mai vede pe drumul din sat.* BUJOR, S. 94. *Dacă n-are fată mare și țipenie de copil în casă, să nu capete și ea o mînă de ajutor?* LUNGIANU, CL. 21. *Nu se auzea țipenie și nici răsunet de secure în adîncuri.* C. PETRESCU, S. 215, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Vraiște peste tot. Și nici țipenie de om.* BASSARABESCU, V. 123, cf. CADE. *Nici țipenie de om nu se mai simte prin locurile acestea părăginite.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 19. *Nu-i nici țipenie de om pe-aici.* CAZIMIR, GR. 251. *Țipenie de mușteriu înăuntru.* I. BOTEZ, B. 82. *S-a bucurat din toată inima că n-a văzut țipenie de om.* POPA, V. 143. *N-aude nimeni, nu răspunde nimeni. Nici țipenie de om.* SEBASTIAN, T. 16, cf. LEȘNEA, C. D. 23. *Era zi de sărbătoare, nu se zărea nicăieri țipenie de om.* SADOVEANU, O. III, 484, cf. SCRIBAN, D. *Avea consolația ca toată ziua să nu vadă țipenie de om.* CĂLINESCU, C. O. 25. *Satul în care ne găsim e un trup fără suflet. Nici țipenie de om civil.* V. ROM. mai 1954, 94. *Dacă n-ar fi vremea asta și nici țipenie de om în Barieră, ar ieși tata.* PAS, Z. I, 134. *În toiul amiezilor, pe ulițele acelei localități nu se găsea țipenie.* CĂMILAR, N. I, 409. *Am fost ... în tîrgul adormit, fără țipenie de om pe străzi.* V. ROM. ianuarie 1966, 71. *Se întunecase, dincolo, în vad, nici țipenie.* NEAGU, Î. 70. *Nu s-aude nici muscă bîzîind și nu să vede țipenie de om.* SEVASTOS, P. 162. *Nu e bine ca pămîntul să fie fără țipenie de om.* MARIAN, Î. 51. *N-a rămas țipenie de om necercetat în toată împărăția.* ȘEZ. II, 50. *Și-i prinde noaptea într-o pădurice, unde nu era țipenie de om.* ib. VI, 151. *Nu dă de țipenie de om, numai șerpi și alte jivini.* FRÎNCU—CANDREA, M. 251. *Încolo, nimeni, țipenie, decît fata.* I. CR. IV, 204, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. *În casă nu era țipenie de om, ci numai mortul singur.* ȘEZ. XVIII, 16. ✦ (Rar) Ființă omenească, om **(I 1)**, făptură. *Orice țipenie-n lume un sfînt are sau o sfîntă: Pe tine, vezi bunăoară, răzășia te frămîntă.* HASDEU, R. V. 116. ✦ (Rar) Om lipsit de valoare; nimeni. *Orișice vîrf de bucată Vrînd să fie lumea toată. Și orice țipenie, Mare căpetenie.* ARGHEZI, VERS. 626.
— Cf. ț i p a[1].

ȚIPERÍG[1] s. m. v. **țipirig[1]**.

ȚIPERÍG[2] s. n. v. **țipirig[2]**.

ȚIPERIGÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Care conține țipirig[2], cu țipirig[2]. *Aburii țiperigali nu pot ține locul aerului cel curat.* MAN. SĂNĂT. 146/7.
— Pl.: *țiperigali, -e*.
— **Țiperig[2]** + suf. *-al*.

ȚÍPET s. n. v. **țipăt**.

ȚÍPETĂ s. f. v. **țipăt**.

ȚIPETÉNIE s. f. (Regional) Țipenie. Com. din ZAGRA — NĂSĂUD.
— Cf. ț i p e n i e.

ȚIPÉU s. m. v. **țipău[1]**.

ȚIPÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A forța, a sili, a constrînge. Com. din. SASCA MONTANĂ — MOLDOVA NOUĂ.
— Prez. ind.: *țipesc*.
— Cf. scr. c i p a t i (s e) „a se jura".

ȚIPÍC s. m. (Mai ales în Transilv. și Ban.) Pantof **(I 1)**; gheată (prevăzută cu elastic pentru a fi încălțată mai ușor); (învechit) cipic. *Tinerii poartă . . . pantaloni albi pe picior și țipici negri.* BĂNUȚ, T. P. 31. *Le dă haine și țipici.* MAT. FOLK. 947, cf. 980, H IX 364, ALR SN IV h 1 190, ALRM SN III h 1 011. *Țipic cu țug* [= elastic]. ib. h 1 190/157, cf. LEXIC REG. 10, com. V. BREBAN. ✦ (Regional) Papuc de casă (ALIL 1983—1984, 315) făcut din petice (de postav, de stofă etc.) (A VI 10).
— Pl.: *țipici*. — Și: **țipéleă** (LEXIC REG. 10, com. V. BREBAN), **țupéleă** (ALR SN IV h 1 190/334) s. f., **țopíe** (A VI 10) s. m.
— Din magh. dial. **cipők**. Cf. și magh. c i p ő k e „ghetuță".

ȚIPIETOÁRE s. f. v. **țipător**.

ȚIPILÍCĂ s. f. v. **țepeligă[1]**.

ȚIPÍNĂ s. f v. **țapină**.

ȚIPIRÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre păsări) A ciripi (Drăguşeni — Tîrgu Neamţ). GLOSAR REG. *Rîndunelele ţipiresc.* ib.

— Prez. ind. pers. 3: *ţipireşte.*

— Formaţie onomatopeică. Cf. ciripi.

ȚIPIRÍG[1] s. m., s. n. **1.** S. m. Nume dat mai multor plante erbacee care cresc pe malul apelor sau prin locuri umede şi mlăştinoase: **a)** plantă perenă, din familia ciperaceelor, înaltă de 50 — 150 cm, cu frunze reduse la teci şi cu spiculeţe multiflore, dispuse în inflorescenţă; (regional) păpurică *(Schoenoplectus tabernaemontani).* Cf. BORZA, D. 157, M. D. ENC.[2]; **b)** (regional) pipirig **(1 a)** *(Schoenoplectus lacustris).* Cf. PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 277, BORZA, D. 157, ALR SN III h 637, ALRM SN II h 442; **c)** (regional) pipirig **(1 b)** *(Scirpus sylvaticus).* Cf. GRECESCU, FL. 581, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 157; **d)** (regional) pipirig **(1 g)** *(Holoschoenus vulgaris).* Cf. PANŢU, PL.; **e)** (regional) pipiriguţ *(Heleocharis palustris).* GRECESCU, FL. 583, PANŢU, PL., BORZA, D. 81; **f)** (regional) rugină **(II 3)** *(Iuncus effusus, conglomeratus* şi *inflexus).* Cf. GRECESCU, FL. 581, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 91; **g)** (regional) rogoz **(1)** *(Carex).* Cf. PANŢU, PL., ALR I 1 913/727, 768, 820; **h)** (regional) papură *(Typha angustifolia)* (ANTIPA, P. 52); p. restr. fructul de papură (ALR I 1 907/700). *Ţeperig* (ante 1704). L. ROM. 1981, 15. *Iarbă mare, . . . ţeperig, . . . mazăre* (a. 1705). GCR I, 356/11. *Lacul cu ţipirig* (a. 1751). IORGA, S. D. V, 325, cf. KLEIN, D. 443. *Lacul cu ţipirig despre Smărdăceşti.* I. IONESCU, M. 663. *Ocoliră un ochi de apă plin de ţiperig negricios.* SĂM. III, 442. *Luntrea uşoară . . . aluneca grăbită prin marginea stufului verde şi a ţipirigului în floare.* DUNĂREANU, R. 107. *Eleşteul este acoperit de o bogată vegetaţie de stuf . . ., papură . . ., ţipirig.* ANTIPA, P. 52. *Printre soiurile de plante cari predomină cîteodată în fîn pomenim rogozul, . . . ţipirigul.* PAMFILE, A. R. 149, cf. PĂCALĂ, M. R. 24, CADE. *În bălţi pline de ţipirig stăteau pînă la piept cai, mestecînd leneş verdeaţa care plutea în mănunchiuri pe luciu.* SADOVEANU, O. II, 554, cf. SCRIBAN, D., DEX, H I 129, II 252, III 66, IV 143, VII 83, 148, 480, IX 153, 396, 429, XI 230, 327, XVI 30. *Se mai dau . . . ţiperig dupe lacuri şi rădăcină de ghimpe.* ŞEZ. IV, 25. *Mă pitul dupe nişte ţipirig.* PLOPŞOR, C. 59, cf. CIAUŞANU, V. 207. *Începe să răsară mohor, ţipirig, anumite ierburi din astea dă baltă, papură, trestie.* T. DIAL. M. II, 353. ✧ Compus: (Olt.) **ţipirig-cu-flori** = crin-de-baltă *(Butomus umbellatus).* BORZA, D. 34.

2. S. n. (Prin Munt.; în forma *ţeperig*) Fin subţire, pe care-l mănîncă numai caii. Cf. SCRIBAN, D. 1 362.

— Şi: (regional) **ţiperíg** s. m., **ţeperíg** (pl. n. *ţeperiguri* SCRIBAN, D. 1 362) s. m., s. n., **ciperíg** (GRECESCU, FL. 581, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 81, 91), **ciperíg** (DA) s. m.

— Cf. pipirig.

ȚIPIRÍG[2] s. n. (Popular) Salmiac. *30 oca gogoş, 26 deto ţipirigu, 1 deto sacîz* (a. 1763). IORGA, S. D. X, 16, cf. ŞINCAI, în DR. V, 561, MOLNAR, D. 40/15. *Cositor cu ţeperigul lui* (a. 1802). FURNICĂ, I. C. 215. *1/2 ocă pucioasă . . ., 50 dram ţeperig* (a. 1817). DOC. EC. 176, cf. LB. *O jumătate de dram de ţiperig pisat.* PISCUPESCU, O. 252. *Să iei doauă dramuri ţipirig, un dram de salitră.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 104/17, cf. ISER, VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 435, COSTINESCU, LM, JIPESCU, O. 69. *Mirosea a spirt de ţiperig, şi-n două minute a ieşit iar dungile la loc.* CARAGIALE, O. VI, 190, cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069, DDRF. *Acest corp, cunoscut sub nume de ţipirig, provenea mai înainte din Egipet.* PONI, CH. 195, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Se ia o strafidă (stafidă), se presară cu puţin praf de ţipirig şi se pune la strună.* GRIGORIURIGO, M. P. 11, cf. BIANU, D. S., TDRG, PAMFILE — LUPESCU, CROM. 30, NICA, L. VAM. 257, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ţipirigul este ca o sare. Cu el se ajută spoitorii la spoitul vaselor.* VOICULESCU, L. 288, cf. SCRIBAN, D. *Nu lipsea . . . dintr-o băcălie de samă . . . ţipirig (sare de amoniac).* N. A. BOGDAN, C. M. 183. *Bubele-dulci şi deochiul Se tămăduiesc cu ghiocul; . . . O băutură La căldură, La frig, Ţipirig.* ARGHEZI, VERS. 161, cf. DC, CIAUŞANU, V. 207. *Să iei 3 dramuri de ţipirig şi 6 litre de pelin de vin.* ŞEZ. XXVI, 75, com. din DEDA — REGHIN, H XIV 102, XVI 446, XVIII 137, ALR II 6 798. *Chele pe chele, Alb ca zaharul Şi ustură ca ţipirigul* (Usturoiul). GOROVEI, C. 384.

— Şi: (învechit şi regional) **ţeperíg** (ALR II 6 798/928), (învechit) **ţiperíg,** (regional) **ţipiríg** (ib. 6 798/2, 29, 102, 520, 531, 537), **ţăperíg** (SCRIBAN, D., ALR II 6 798/27, 812, 872, 886), **ţaperíg** (ALR II 6 798/836) s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. caparika.

ȚIPIRÍG[3] s. n. v. **chibrit.**

ȚIPIRÍGĂ s. f. v. **ţepeligă**[1].

ȚIPIRIGÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.; complementul indică un vas) A da cu ţipirig[2]. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *ţipirigesc.*

— V. **ţipirig**[2].

ȚIPÍŞ, -Á s. n., adj. **I.** S. n. (Prin Transilv. şi Ban.) Pantă abruptă; pripor. *Cădea caii cei mai tari cu călăreţii de toate părţile, pentru că nici se putea sui împrotiva românilor pentru ţepişul de ambe părţile.* ŞINCAI, HR. I, 308/32. *Mînă boii pe deal, pe cîmpie, Şi-i sîleşte la greauă trăsură Peste rîpe, ţipişuri şi coaste.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 379, cf. LB, CIHAC, II, 430, com. din FRATA — TURDA. *Băgaţi de samă la gruiul morii, că-i ţipiş mare şi să răstoarnă carul.* Com. din PODENI — AIUD, cf. DENSUSIANU, Ţ. H. 337, CV 1951, nr. 3, 47, CHEST. IV 86/106, 110, LEXIC REG. II, 103. ✧ Fig. *Lăsa-i-vom pe aceştia în bună pace . . .? Dar apoi, odată porniţi pe acest clin periculos, pe acest ţepiş la vale, unde oare ne vom opri?* F (1882), 166. ✦ (Prin Ban., Transilv. şi Maram.) Prăpastie **(1).** Cf. ISER, ALR I 394/26, 51, 227, 341.

2. Adj. (Prin Transilv.; despre forme de relief) În pantă mare, abrupt; prăpăstios **(1).** Cf. KLEIN, D. 442. *Se pot face . . . sau pămînturi arătoare, sau, dacă vor fi prea ţepişe, se pot folosi pentru vii.* ECONOMIA, 13/13, cf. DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Ionică Făt-Frumos . . ., cînd da de munţi, urca stînci ţepişe, primejdioase.* CONV. LIT. VI, 18, cf. LM. *În dreapta şi stînga noastră dealurile devin tot mai ţepişe.* F (1881), 383, cf. GHEŢIE, R. M. *Am plecat deci înainte şi coborînd cu foarte mare îngrijire pe coasta de stîncă, despre care . . . nici nu credeam să fie atît de ţipişă şi în adevăr periculoasă.* TURCU, E. 203, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Ca nişte columne albe . . . se înălţau fagii bătrîni pe coastele ţepişe pe amîndouă părţile drumului.* AGÎRBICEANU, A. 61. *Vedea Dealul Băilor înalt, ţepiş, cu colţii de stîncă.* id. S. P. 77, cf. T. PAPAHAGI, C. L., com. V. BREBAN, TODORAN, GL., ALR I 390/107, 302. *Rîpă ţipişă.* ib. 394/79, cf. ALR SN III h 810, MAT. DIALECT. I, 217. ✧ P. ext. (Despre scări) *Pridvoare strîmte în cari suiau scări ţepişe.* AGÎRBICEANU, A. 64. ✦ (Adverbial) În pantă, înclinat. Cf. LB. *Prin trei scocuri lunecă ţepiş apa.* AGÎRBICEANU, O. I, 349. *Carul merge ţipiş.* Com. V. BREBAN.

— Pl.: (s. n.) *țipișuri*, (adj.) *țipiși, -e*. — Și: **țăpiș, -ă** (ISER, POLIZU, CIHAC, II, 430, LM, CV 1951, nr. 3, 47, ALR I 394/215, 227, 341, ib. 2 002/268, ALR SN III h 810, LEXIC REG. II, 103, MAT. DIALECT. I, 289), **țepiș, -ă** (scris și *cepiș* SĂULESCU, HR. I, 188/10) s. n., adj.

— **Țipa²** + suf. *-iș*.

ȚIPÍȘCĂ s. f. v. **zopiscă**.

ȚIPITOÁRE s. f. v. **țipător**.

ȚIPÍU s. m. v. **țipău¹**.

ȚIPÍND, -Ă adj. (Învechit, rar) Care **țipă¹** **(1)**. *Bufnițe țipînde se las pe el din zbor*. BOLINTINEANU, O. 213.

— Pl.: *țipînzi, -de*.

— V. **țipa¹**.

ȚÍPLĂ¹ s. f. (Atestat prima dată la ST. LEX. 207ᵛ²/2) **1.** Membrană subțire provenită din intestine sau din bășica animalelor, care se folosea pentru a acoperi borcanele cu conserve, pentru a înlocui sticla la ferestrele caselor țărănești sau la confecționarea unor instrumente muzicale, v. burduf, burduhan; p. ext. celofan. *Pareții, firește, jilavi pănă sus, ferestrele, niște găuri și cu țîpă*. CODRU-DRĂGUȘANU, C. VIII, cf. POLIZU, COSTINESCU, 100, CIHAC, II, 709. *Cînd rîde, sparge țiple*. DELAVRANCEA, S. 44, cf. DDRF. *Pe lîngă această micime a ferestrelor, adesea partea lor care trebuie să fie transparentă este astupată cu hîrtie sau cu țiplă*. MANOLESCU, I. 25. *Fereastra nu se deschide, e de tot mică și lipită cu hîrtie ori țiplă, rar cu geam*. CRĂINICEANU, IG. 52, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, STERESCU, N. 1 166, NICA, L. VAM. 257. *A început să scrie ștafete pe țiplă de iepure*. AL. LUPULUI, P. G. 192, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O vioară oblojită cu petice de țiplă*. KLOPȘTOCK, F. 219. *Copilul era palid și străveziu ca foaia de țiplă*. COCEA, în SCL, 1978, 323, cf. SCRIBAN, D. *Lasă dulapurile descuiate, cutiile cu capacul nițel ridicat, borcanele cu țipla nelegată*. ARGHEZI, S. VII, 178. *Căni și borcane pline cu șerbeturi stau la rînd, legate deasupra cu țiplă*. CAMIL PETRESCU, O. II, 93, cf. BOCEANU, ȚL. *Răzbi afară cu capul prin țipla de bășică de bou*. PLOPȘOR, C. 112, cf. H IV 119, ALR II/I h 255. ✧ Fig. *Și-atîta e de subțire vîlnicu-nnoptării, . . . Că te străvezi prin pielițele zării Și țipla depărtării Ca printr-o foaie rumenă de trandafir*. VOICULESCU, POEZII, I, 118. *Mi-a umblat în păpădie O goangă cu pălărie . . . Și pieptar cu solzi de țiplă*. ARGHEZI, VERS. 240. *Povîrnișul luciu dis-de-dimineață S-a-nvelit cu țiplă și pojghii de gheață*. id. ib. 670. ✧ (Ca epitet depreciativ pentru haine sau opinci foarte subțiri; și pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *Cu țipla asta de palton ai să degeri*. SCRIBAN, D., cf. COMAN, GL. ✧ *Țiplă de ceapă* = pieliță, membrană subțire care se află între foile de ceapă. Cf. DDRF. ✦ (Prin sudul Ban.; în forma *țifliă*) Peritoneu. NALR — B I h 150.

2. (Învechit, rar) Pojghiță **(3)**. *Face țipă ori pelițe și nu le suge văpsealele* (a. 1805). ap. GRECU, P. 414.

3. (Ieșit din uz) Celuloid. *În sfîrșit, iată colea în buzunar „fraiul" de cale ferată . . . ; îl am cu poza mea, cu numele meu, cu geam de țiplă*. ap. TDRG. ✦ (Regional) Învelitoare transparentă, confecționată din material sintetic și folosită la păstrarea actelor. Com. din DEDA — REGHIN.

— Pl.: *țiple*. — Și: (învechit și regional) **țipă**, (prin sudul Ban.) **țiflă** (NALR — B I h 150) s. f.

— Din ngr. **τσίπα**, bg. **ципа**.

ȚÍPLĂ² s. f. v. **țipă¹**.

ȚIPLÍCĂ s. f. (Prin Mold.) Diminutiv al lui **țiplă¹**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țiplici*.

— **Țiplă¹** + suf. *-ică*.

ȚIPLÍGĂ s. f. v. **țepeligă¹**.

ȚIPLUȘÍNĂ s. f. (Prin Ban.) **1.** Peritoneu (Ieșelnița — Orșova). NALR — B I h 150/2.

2. (În forma *țuflușină*) Pielița care învelește creierul; meninge (Pecinișca — Băile Herculane). ALR II/2.

— Pl.: ? — Și: **țăplușină** (NALR — B I h 150/2), **țuflușină** (ALR II/2) s. f.

— De la **țiplă¹**.

ȚIPÓC s. m. (Prin Maram.) Plinișoară care se făcea la nunți. Cf. CL, 1987, 44.

— Pl.: *țipoci*.

— **Țipeu** + suf. *-oc*.

ȚIPÓI¹ s. m. (Regional) Ardei iute; (regional) **țipar³** (Izvor—Craiova). NALR — O III h 466/933.

— Pl.: *țipoi*.

— Cf. **țipar³**.

ȚIPÓI² s. m. v. **țipău¹**.

ȚIPOÍ³ vb. IV v. **țipui**.

ȚIPOIÉL subst. (Regional) Diminutiv al lui **țipău¹**; (regional) **țipăuaș** (Vălcani — Sinnicolaul Mare). Cf. ALR SN IV h 1 065/47, ALRM SN III h 872/47.

— Pl.: ?

— **Țipău¹** + suf. *-el*.

ȚÍPOT s. n. (Prin Transilv. și Maram.) Strigăt puternic; țipăt **(1)**. Cf. KLEIN, D. 443. *Că am auzit, asară, . . . Mari țipote*. ARH. FOLK. VI, 300. *Țipotele acele era să mă nebunească*. CHEST. V 180/92, com. V. BREBAN.

— Pl.: *țipote*.

— Postverbal de la **țipoti¹**.

ȚIPOTÍ¹ vb. IV. Intranz. **1.** (Prin Transilv. și Maram.; despre oameni) A scoate țipete **(1)**, a striga tare; a **țipa¹** **(1)**. Cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER. *Copiii pierduți . . . plîng, țipotesc și se vaietă prin întuneric*. MARIAN, NA. 77, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Ea țipătea . . ., dar el nu înceta cu leacul, toată era meleștiuită de bătaie*. RETEGANUL, P. II, 80, cf. BRAN, S., VAIDA, ȚIPLEA, P. P. 118. *Aud o femeie țipotind*. CHEST. V 180/92, cf. LEXIC REG. 10. ✦ (Despre copiii mici) A plînge tare, țipînd; (regional) a **țipuri** **(1)**. *Hia-n ciupă țipote, Focu-n vatră dudăie*. ȚIPLEA, P. P. 7, cf. 118. *Pruncu-n ciupă-m țipotea, Focu-n vatră-m bobotea*. T. PAPAHAGI, M. 98. *Oala la foc clocotește, Pruncuț mic îmi țipotește!* BALADE, III, 303. *Focu-n vatră vojetește, Pruncu-n leagăn țipotește*. FOLC. TRANSILV. I, 208. ✦ A se văita, a se tînguj (de durere). Cf. CABA, SĂL. 93.

2. (Regional) A chicoti (Moftinul Mic — Carei). ALR II/I h 35/334.

— Prez. ind.: *țipotesc*. — Și: (rar) **țipăti** vb. IV.

— **Țipa¹** + suf. *-oti*.

ȚIPOTÍ² vb. IV. Intranz. (Regional) A dormita. *Babele țipotesc torcînd*. Com. din DEDA — REGHIN.

— Prez. ind.: *țipotesc*.

— Cf. picoti, **ațipi**.

ȚIPÓU s. m. v. **țipău**[1].

ȚIPROȘ s. m. v. **țipruș**.

ȚIPRÚȘ s. m. (Bot.) **1.** (Prin Transilv., Ban. și Maram.) Chiparos *(Cupressus sempervirens)*. Cf. ANON. CAR., LB, ISER, DR. IV, 151, LEXIC REG. 13.

2. (Prin Transilv.) Năfurică *(Artemisia annua)*. Cf. BORZA, D. 24.

— Pl.: *țipruși*. — Și: (prin Transilv. și Ban.) **țiproș** s. m. ANON. CAR., DR. IV, 151, BORZA, D. 24.

— Din magh. **ciprus**.

ȚIPTOÁRE s. f. v. **țipător**.

ȚÍPȚER s. m. (Regional) German originar din regiunea Zips. *Moș Petcu era „țiptir de la Siritel", dinspre Cordun, de unde, în mod obișnuit, veneau muncitori la pădure.* ALAS 19 II 1933, 7/3, cf. GLOSAR REG., com. din VIȘEUL DE SUS. ✦ Pădurar. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *țipțeri*. — Și: **țiptir** s. m.

— Din germ. **Zipser**.

ȚIPȚERÉSC, -EÁSCĂ adj. (Regional) Care aparține țipțerilor, de țipțer. *Coloniile șvăbești, țipțerești, slovăcești.* MARIAN, NU. 268.

— Pl.: *țipțerești*.

— **Țipțer** + suf. *-esc*.

ȚÍPȚIR s. m. v. **țipțer**.

ȚIPUÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Prin Transilv. și Olt.) A striga tare și ascuțit; a țipa[1] **(1)**. Cf. GL. OLT. ◇ Refl. *Ce ți-e (cutare), De te țipui Și te chiră.* MAT. FOLK. 1 609. *Cît să mai țipuiesc și copiii ăștia!* L. ROM. 1961, 238. ✦ Tranz. fact. A face pe cineva să țipe (chinuindu-l). Cf. CV 1952, nr. 2, 38. ✦ A scoate sunete stridente dintr-un instrument muzical; a țipa[1] **(4)**. *Scoasă o vrăjită din sîn piscoaie Și cît poate de trei ori țipoaie.* BUDAI-DELEANU, Ț. 209, cf. CL 1966, 336.

2. Refl. (Prin vestul Olt.; despre porci) A guița; (regional) a țipuri **(1)**. Cf. H XVIII 261. ◇ Tranz. fact. *Lasă purceii în pace, nu-i mai țipui!* LEXIC REG. 47, cf. ALR — T 937/457.

— Prez. ind.: *țipuiesc* și *țipui*. — Și: (regional) **țipoi** vb. IV, **țipulá** (GL. OLT.) vb. I.

— Cf. țipa[1].

ȚIPUIÁ vb. I v. **țipui**.

ȚIPULÍȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui țipă[3] (v. țiplă[1]). (Ca epitet pentru opinci foarte subțiri) *Țipe (țipulițe)*. COMAN, GL. 76.

— Pl.: *țipulițe*.

— **Țipă**[3] + suf. *-uliță*.

ȚIPURÍ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv. și Maram.) **1.** (Despre oameni) A striga, a țipa[1] **(1)**. Cf. DEX — S 191. *Firulin-a țipurit Și de spaim-a înlemnit.* BUD, P. P. 9. *De omuțul care-i sfînt, Fuge dracul țipurind.* id. ib. 58, com. din ZAGRA — NĂSĂUD, CV 1951, nr. 3, 44, ALR I 82/269, ALR II/I MN 10, 6 873/346. ✦ (Despre copiii mici) A plînge tare, țipînd; (regional) a țipoti[1] **(1)**. *Coconu în ciupă țipurea(ște).* BÎRLEA, L. P. M. I, 38. ✦ (Despre porci) A guița; (regional) a țipui **(2)** (Negrești Oaș). Cf. ALR SN II h 332/346, ALRM SN I h 212/346.

2. A rosti strigături (în timpul executării unui dans popular); a chiui (la joc). *Și fetele... țipuresc ca la danț.* ARH. FOLK. I, 207. *Io-s cocon făcut așe, Cu cuțit și cu cureș, Și cu gura mitiță, Să pot țipuri cu ie.* ib. VI, 147, cf. ALR I 1 473/343, 345, LEXIC REG. 13. *Țipuresc cînd chiuie subțire ca oșenii.* ALR — M I h 230/227. ◇ Tranz. *Țipuri-o-aș, dar mă tem.* FOLC. TRANSILV. I, 395.

— Prez. ind.: *țipuresc*.

— De la **țipa**[1].

ȚIPURITÓRI s. f. pl. v. **țipurítură**.

ȚIPURITÚRĂ s. f. (Prin Maram.) Strigătură în timpul executării unui dans popular; chiuitură. *Auzi tulnicele din Munții Apuseni și țipuriturile oșenești.* CONTEMP. 1966, nr. 1 004, 1/7, cf. DEX — S 191. *Strigăturile sau chiuiturile se numesc în Ugocea „țipituri", iar verbul care indică acțiunea este „a țipuri".* ARH. FOLK. VI, 146. *Numirea de țipitură este foarte potrivită, căci cel ce țipurește „țipă" grozav de puternic.* ib. 147, cf. ALR I 1 474/343, 345.

— Pl.: *țipuriturí*. — Și: **țipuritóri** s. f. pl. ALR I 1 474/345.

— **Țipuri** + suf. *-itură*.

ȚIR[1] conj. v. **tiri**[2].

ȚIR[2] s. m. v. **țir**[4].

ȚIR[3] s. n. v. **țol**.

ȚIR[4] s. n. v. **țireal**.

ȚIRÁDE subst. pl. **1.** (Prin Transilv. și Bucov.) Ornamente sculptate în lemn la casele țărănești. Com. din DEDA — REGHIN, COMAN, GL.

2. (Regional; în forma *siroane*) Curele colorate folosite la ornamentarea șerparelor (Sibiel — Sibiu). LEXIC REG. II, 63.

— Și: (prin Bucov.) **țiráduri** (COMAN, GL.), (regional) **siroáne** (LEXIC REG. II, 63) subst. pl.

— Din germ. **Zierat**, magh. **ciráda**.

ȚIRÁDURI subst. pl. v. **țirade**.

ȚÍRĂ[1] s. f. v. **țîră**[1].

ȚÍRĂ[2] s. f. v. **țîră**[2].

ȚIRÁI vb. IV v. **țîrîi**[1].

ȚIRĂU s. n. v. **țîrău**.

ȚIRĂUCĂ s. f. (Bot.; regional) Mătură **(2 a)** *(Sorghum vulgare)* (Moftinul Mic — Carei). ALR II/I MN 150, 3 933/334, ALR SN I h 145/334.

— Și: **țiróucă** s. f. ALR SN I h 145/334.

— Din magh. **cirok** (dial. *ciróka*).

ȚIRC[1] s. n. v. **cerc**.

ȚIRC[2] s. n. v. **circ**.

ȚIRC[3] s. n. v. **țireal**.

ȚÍRCA adv. v. **circa**.

ȚIRCALÁM s. n. v. **țărcălam**[1].

ȚIRCALĂU s. n. v. **țărcălam**[1].

ȚÎRCA-ȚÍRC interj. Cuvînt care redă strigătul coțofenei. Cf. TDRG.

— Onomatopee.

ȚÍRCAV, -Ă adj. v. **tîrcav**.

ȚÍRCĂ s. f. v. **țurcă**[1].

ȚÎRCĂÍ vb. IV v. **țîrcîi.**

ȚÎRCĂL s. n. **1.** (Regional) Unealtă asemănătoare cu compasul, avînd diferite întrebuințări, mai ales în dulgherie; (regional) țărcălam[1] **(1)**. Cf. DDRF, BARCIANU, TDRG, CADE, H XII 32, com. din DEDA — REGHIN. *Țircălu* [cu] *care se țircălesc obed'ile.* ALRT II 68, cf. ALR II 6 681/102, 105, 130, 182, 260, ALR SN II h 564, NALR — O IV MN 285, 2 480/920, 967, 976. ✦ (În forma *țir)* „Custură mică cu care se sapă flori la căpățînile roților". RĂDULESCU-CODIN.

2. (Învechit, rar; în forma *țircul)* Cerc. Cf. GS 14[r]/7. *La această boală..., oile se mișcă tot împregiur într-un țircul.* LITINSKI, M. 161/10.

3. (Regional) Partea superioară în formă de semicerc la unele oberlihturi (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 87.

— Pl.: *țircăle.* — Și: (învechit) **țîreul,** (regional) **țîrelu** (ALR SN II h 564/53; pl. *țircluri* ib.) s. n., **țîreulă** (NALR — O IV MN 285, 2 480/976) s. f., **țîre** (ALR II 6 681/102, ALR SN II h 564/102, A V 14, GLOSAR REG.), **țîr** (DDRF, TDRG, RĂDULESCU-CODIN, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H XII 32, NALR — O IV MN 285, 2 480/920, 967; pl. și *țiruri* NALR — O IV MN 285, 2 480/967) s. n.

— Din germ. **Zirkel.**

ȚÎRCĂLĂM s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚÎRCĂLÁN s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚÎRCĂLĂU s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚÎRCĂLÍ vb. IV. Tranz. (Prin Transilv. și Ban.) A trasa cu țîrcălul **(1)** liniile curbe după care urmează să se taie obezile roții; (regional) a țărcălui[1] **(1)**, a țîrcui. Cf. ALR II 6 682/47, 105, 272, 284. ✧ Refl. pas. *Și țircălu* [cu] *care să țircălesc obed'ile.* ALRT II 68.

— Prez. ind.: *țircălesc.* — Și: (regional) **țărcăli** vb. IV. ALR II 6 682/272, 284.

— V. **țîreăl.**

ȚÎRCĂVÍT, -Ă adj. = **țîrcăvit.** ✦ (Regional; despre oi; cu determinarea „de lînă") Cu lîna tunsă scurt; (regional) țurcav (Mărășești — Tîrgu Jiu). NALR — O IV h 801/941.

ȚÎRCLU s. n. v. **țîrcăl.**

ȚÎRCONFERÉNȚĂ s. f. v. **circumferință.**

ȚÎRCONFERÉNȚIE s. f. v. **circumferință.**

ȚÎRCONSTÁNȚIE s. f. v. **circumstanță.**

ȚÎRCONSTÉNȚIE s. f. v. **circumstanță.**

ȚÎRCOTÍ vb. IV v. **țîrcoți.**

ȚÎRCÓVNIC s. m. v. **țîrcovnic.**

ȚÎRCUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A trasa cu țîrcălul **(1)** liniile curbe după care urmează să se taie obezile roților; (regional) a țărcălui[1] **(1)**, a țărcăli (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR II 6 682/102.

— Prez. ind.: *țîrcui.*

— **Țîrc[1]** + suf. *-ui.*

ȚÎRCUL s. n. v. **țîrcăl.**

ȚÎRCULÁ vb. I v. **circula.**

ȚÎRCULÁR, -Ă adj., s. n. v. **circular.**

ȚÎRCULÁRNIC, -Ă adj., s. f. (Învechit, rar) **1.** Adj. Care este emis sub formă de circulară. *După dezlegarea țircularnică ce are în acest predmet* (a. 1839). URICARIUL, V, 11/10.

2. S. f. (În forma *țercularnică)* Circulară. *Țercularnica Marii Logofeții din 31 octomvrii* (a. 1844). CAT. MAN. I, 209.

— Pl.: *țircularnici, -ce.* — Și: **țerculárnică** s. f.

— Din rus. **циркулярный.**

ȚÎRCULÁȚIE s. f. v. **circulație.**

ȚÎRCÚLĂ[1] s. f. (Prin Transilv. și Maram.) Ferăstrău circular, întrebuințat mai ales în fabricile de cherestea. Com. din ZAGRA — NĂSĂUD și din DEDA — REGHIN, ALR SN II h 622, A I 12, 20, 26, 35, III 16. *Băieții lucrează la țircură.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *țircule.* — Și: **țărcúlă** s. f. ALR SN II h 622, A I 13, 20, 26, 35, III 16, GLOSAR REG.

— Din germ. **Zirkular**[säge].

ȚÎRCULĂ[2] s. f. v. **țîrcăl.**

ȚÎRCUMFERÉNȚĂ s. f. v. **circumferință.**

ȚÎRCUMFERÉNȚIE s. f. v. **circumferință.**

ȚÎRCUMFLÉX, -Ă adj. v. **circumflex.**

ȚÎRCUMSPÉCȚIE s. f. v. **circumspecție.**

ȚÎRCUMSTÁNȚĂ s. f. v. **circumstanță.**

ȚÎRCUMSTÁNȚIE s. f. v. **circumstanță.**

ȚÎRCUMSTÁRE s. f. v. **circumstare.**

ȚÎRCUMȘTÁNȚIE s. f. v. **circumstanță.**

ȚÎRCUS s. n. v. **circ.**

ȚÎRFĂ s. f. v. **țîrfă.**

ȚÎRFÓS, -OÁSĂ adj. v. **țîrfos.**

ȚÎRI interj. (Repetat) Cuvînt care redă zgomotul foarfecelor atunci cînd se taie ceva. V. țac, țiriț ic. *Ne dăm cu coatele imitînd pe șoptite zgomotul foarfecilor bărbierului, care potrivește barba tatei...: „țiri-țiri-țiriț ic".* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 298, cf. PASCU, C. 39.

— Onomatopee.

ȚÎRIBÍCURI s. n. pl. v. **chibrit.**

ȚÎRÍCĂ s. f. v. **țîrică.**

ȚÎRICHÍȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui țirică. Cf. STERESCU, N. 1 045.

— Și: **țirachiță** s. f. STERESCU, N. 1 045.

— **Țirică** + suf. *-iță.*

ȚÎRICÚȚĂ s. f. v. **țîricuță.**

ȚÎRÍÍ vb. IV v. **țîrîi[1].**

ȚÎRÍÍT s. n. v. **țîrîit[1].**

ȚÎRÍL, -Ă adj. v. **chiril.**

ȚÎRÍLIC, -Ă adj. v. **chirilic.**

ȚÎRIMÓC s. n. (sg.) (Regional) Țuică de prune (Hunedoara). CHEST. VIII 98/34.

— Etimologia necunoscută.

ȚIRIMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚIRIȘÍCĂ s. f. v. **țirișică.**

ȚIRIȚÍC interj. Cuvînt care redă zgomotul foarfecelor atunci cînd se taie ceva. V. ț a c, ț i r i. *Ne dăm cu coatele imitînd pe șoptite zgomotul foarfecilor bărbierului, care potrivește barba tatei... „țiri-țiri-țiriț".* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 298, cf. TDRG.

— Onomatopee.

ȚIRLIITÚRĂ s. f. v. **țirlîtură.**

ȚIRLÓI s. n. v. **țurloi.**

ȚIRMOMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIRMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚIRMORMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIRMUMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIROMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚIRÓUCĂ s. f. v. **țirăucă.**

ȚIRȘTÓC s. n. v. **tîrștoc.**

ȚÎRȚARĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚÎRȚĂRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚÎRȚERĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚIRȚERÍȚĂ s. f. v. **țîrțăriță.**

ȚÎRȚIR s. m. v. **țîrțîră.**

ȚIRȚIRÁ vb. I v. **țîrțîra.**

ȚIRȚIRÁT, -Ă adj. v. **țîrțîrat.**

ȚÎRȚIRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚIRÚC s. n. v. **sirop.**

ȚIRÚCĂ s. f. v. **țîrucă.**

ȚIRUCÚȚĂ s. f. v. **țîrucuță.**

ȚIRÚICĂ s. f. v. **țîruică.**

ȚIRÚLIC s. m. (Învechit, rar) Chirurg. *Decît rana dragostelor și decît boala iubostelor mai primejdioasă nici țirulicii au văzut, nici doftorii au auzit.* CANTEMIR, IST. 288. *Atîta de mulți au fost cei răniți, cît nici pînzăturí au mai rămas (la țerulici) cu carele să le lege ranele.* id. HR. 186, cf. BARONZI, L. 122, TDRG, DR. IV, 170, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *țirulici.* — Și: **țerúlic** s. m.

— Din pol. **cyrulik.**

ȚIRÚȘ s. m. v. **țăruș.**

ȚIRÚȚĂ s. f. v. **țiruță.**

ȚIRÚZĂ s. f. v. **țeruză.**

ȚIS interj. v. **țist[1].**

ȚISALPINICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Cisalpin. Cf. L. ROM. 1988, 267.

— Pl.: *țisalpinicești.*

— După germ. **zisalpinisch.**

ȚISĂLÁ vb. I v. **țesăla.**

ȚÍSCĂ s. f. v. **țeastă.**

ȚISCLÚȘ s. n. v. **țiclușe.**

ȚÍSLĂ s. f. v. **cîslă.**

ȚISLÍ vb. IV v. **țivli.**

ȚIST[1] interj. Cuvînt folosit pentru a-i cere cuiva să tacă; st ! șt ! V. p s t ! *Jiganiia aceasta... din gura a căriia mai mult decît interiecția: țis, țis! a ieși nu poate, și fără decît sămnul tăcerii... altă n-au învățat.* CANTEMIR, I. I. 194. *Și eu, începînd cu țist, gloatelor tăcere și mie voroavă sfitesc.* id. ib. 197. *Țis! să nu crîcniți, că vă sucesc gîtu!* PR. DRAM. 401. *Țs! Iacătă-i, se pun la pîndă în clopotniță.* NEGRUZZI, în PR. DRAM. 455. *Țis! ... vai de urechile tale!* id. S. III, 10. *Țîst ... să nu-ți aud gura.* ALECSANDRI, T. 407. *Țist, că ne-a auzi cineva.* id. ib. 662, cf. TDRG, DR. IV, 886, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țst! ... De ce să țipi cînd ești cu mine?* MIRONESCU, S. 62. *Țs! îmi șopti el deodată, coborîndu-și ochii în pămînt. Iacătă-l-ai!* SADOVEANU, O. V, 321, cf. SCRIBAN, D.

— Și: (rar) **țis, țst, țîst, țs, țăs** (PR. DRAM. 397) interj.

— Onomatopee.

ȚIST[2] s. n. v. **țest.**

ȚISTÁR s. m. v. **țistar.**

ȚÍSTĂ s. f. v. **țeastă.**

ȚISTĂÍ vb. IV v. **țistui.**

ȚISTÉRNĂ s. f. v. **cisternă.**

ȚISTIITÚRĂ s. f. v. **țistuitură.**

ȚISTÎÍ vb. I v. **țistui.**

ȚISTÎNĂ s. f. (Regional) Scobitură în malul unei ape, unde se adăpostesc peștii. Com. din ORĂVIȚA.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *țistîne.*

— Etimologia necunoscută.

ȚISTÓS, -OÁSĂ adj. v. **țestos.**

ȚISTUÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** A cere, a impune tăcere sau liniște (folosind interjecția „țist"). V. p î s t u i, s ă s t u i. *Cine țistuiește..., altuia tăcere arătînd, a tăcea îi poruncește.* CANTEMIR, I. I. 149, cf. CIHAC, I, 294. *Unul dă din umeri, altul mai vorbește, Altul plin de ciudă strigă, țistuiește.* CONTEMPORANUL, II, 609, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *El avea oroare să deranjeze publicul într-o sală plină, cu becurile stinse, cînd toți țistuiesc la scîrțîitul pașilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 216. *Oamenii țistuiră din nou... Începea să vorbească.* SADOVEANU, O. X, 661, cf. ALR II 4 423/514. ✧ T r a n z. (Complementul îl indică pe cel căruia i se impune tăcere) *Cu mare mînie și probozală a o țistui începu, și groaznice semne din ochi și din cap să tacă îi făcea.* CANTEMIR, I. I. 43, cf. DDRF. *Își frămînta pălăria, țistuindu-și băiatul neastîmpărat.* C. PETRESCU, S. 135. *Moș Petrache îl țiștuia încet, încetișor.* POPA, V. 89. *Cei de lîngă răniț îi țistuiră.* SADOVEANU, O. X, 661. *Unii dintre sătenii care erau de față au crezut că trebuie să rîdă... tătarii s-au burzuluit cu strigăte ascuțite, țistuindu-i.* id. ib. XVI, 158. *Prezidentu îi țîstuia să nu vorbească.* SCRIBAN, D., cf. LEXIC REG. II, 33. ✦ **A-și** exprima mirarea, nemulțumirea etc. (folosind interjecția „țist").

Toți se miră, dau din cap, țistuie și deșartă rîndurile de pahare. C. PETRESCU, S. 49. *Un om înalt, subțire, cu mustață neagră, ... intră, se uită împrejur, țistui enervat.* T. POPOVICI, SE. 577. ◇ Refl. *Tot își vîră nasu-n geam din clipă în clipă și grăiește în sine și se țistuiește pentru întîrzierea lui.* SADOVEANU, O. XV, 22. ✦ A atrage cuiva atenția (folosind interjecția „țist"). (Refl. reciprr.) *Copiii zîmbesc, dau din coate, se țistuiesc, dar nu răspunde nimeni.* V. ROM. august 1955, 77.

2. (Rar) A emite sunete suflînd printre buze. V. fluiera. [În dans] *Se rotesc și foșnesc, șușăiesc șfîrîind, Țistăiesc, pișpăiesc, șopotesc svîrîind.* EMINESCU, O. IV, 492. ◇ Tranz. *Îmi ținea predica, vorbind moale, fluierînd parcă, țistuind vorbele printre buzele lui țuguiate.* IL, 1960, nr. 12, 24.

3. (Rar) A șuiera **(5)**, a țiui **(1)**. *A țistuit un roi de gloanțe.* C. PETRESCU, Î. II, 34.

— Prez. ind.: *țistuiesc.* — Și: (rar) **țistuí, țișturí, țistíi** (TDRG), **țistíi** (BL, VI, 150), **țistăí** vb. IV.

— **Țist**[1] + suf. *-ui.*

ȚISTUIÁLĂ s. f. (Rar) Țistuitură. *S-aud țistuieli prin bănci, unii chicotesc de rîs.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 221.

— Pl.: *țistuieli.*

— **Țistui** + suf. *-eală.*

ȚISTUÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a țistui și rezultatul ei. *Țistuirile începură: — Tăceți, măi, că vă faceți de rîs!* SADOVEANU, O. II, 396.

— Pl.: *țistuiri.* — Și: **țistuíre** s. f.

— V. **țistui.**

ȚISTUITÚRĂ s. f. Sunet prin care se impune cuiva tăcere; (rar) țistuială. *Nu de puține ori primeam țistituri de la cei de prin străini.* GHIBĂNESCU, ap. TDRG. *Izbucniri de rîs, repede stăpînite de țistuituri, tresăreau mai ales în jurul unui uriaș cu baltag.* SADOVEANU, O. VIII, 58. *Vivat! răcni domnul Andriuță, dar țîștuiturile îi retezară avîntul.* CAMILAR, N. II, 179. ◇ Fig. *Asemenea țistiitură este limbă poetică!* MAIORESCU, CR. I, 306.

— Pronunțat: *-tu-i-.* — Pl.: *țistuituri.* — Și: (rar) **țistiitúră, țîștuitúră** s. f.

— **Țistui** + suf. *-itură.*

ȚIȘĂÍT s. n. (Rar) **1.** Zgomot produs de un obiect prin frecare. *După un minut de tăcere, auzii o strigare, țîșăitul unui cuțit străpungînd, slabul suspin al unui muribund.* MOZAICUL (1838), 277/23.

2. Sfîrîit. *Fără de veste se sperie de un țișăit puternic; cu înfiorare se întoarse spre țigaia de pre foc.* MOZAICUL (1839), 503/3.

— Și: **țîșăít** s. n.

— Formație onomatopeică.

ȚIȘCOV s. m. v. **țușcov.**

ȚIȘNÍ vb. IV v. **țîșni.**

ȚIȘPOÁCĂ s. f. v. **țîșpoacă**[1].

ȚIȘT interj. v. **țîști**[1].

ȚIȘTÁR s. m. Numele mai multor specii de animale rozătoare: **a)** mic animal rozător de stepă cu ochii mari, cu blana galbenă-cenușie și coadă scurtă, stufoasă, și care trăiește în galerii subterane; popîndău **(I 1 a)**, (regional) mitorlan **(2)**, pință **(a)**, popîndeț **(I 1 b)**, popîndoc **(I 1 a)** *(Citellus citellus).* Cf. CARABELLA, A. D. 45. *Scopul multor găuri — ieșiri — pe care le fac țîștarii la suprafața locului este ca, în caz de primejdie, să găsească repede o intrare.* id. ib. 47, cf. M. D. ENC., DEX, ALR I 1 192/677, 684; **b)** animal rozător înrudit cu popîndăul **(I 1 a)**, foarte dăunător pentru semănături, răspîndit mai ales în Basarabia *(Citellus suslica).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 61, DI, DM, CL 1971, 275; **c)** (și în sintagma *țîștar de cîmp,* H VI 81) șoarece **(I 1 b)** *(Microtus arvalis).* Cf. SCRIBAN, D.

Din cînd în cînd ieșea cîte un țîștar la lumină și ne privea cu mirare de la marginea locuinții lui subpămîntene. SADOVEANU, O. XVI, 57. *Cîlți de cînepă la pieptănat (pentru combaterea țîștarilor).* NOM. MIN. I, 4, cf. H XIV 338, XVI 350.

— Pl.: *țîștari.* — Și: (regional) **țîstár, țîștár** (SIMIONESCU, F. R. 61, SCRIBAN, D.), **țîștár, țestár** (H XIV 338) s. m.

— **Țîști**[2] + suf. *-ar.*

ȚIȘTEĂLĂ s. f. (Regional) Faptul de a țîști[2] (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîșteli.*

— **Țîști**[2] + suf. *-eală.*

ȚIȘTI[1] interj. v. **țîști**[1].

ȚIȘTÍ[2] vb. IV v. **țîști**[2].

ȚIȘTÓC s. n. v. **tîrștoc.**

ȚITÁ vb. I v. **eita.**

ȚITĂRĂ s. f. v. **țiteră.**

ȚITÁRE s. f. v. **eitare.**

ȚITÁT s. n. v. **eitat.**

ȚITÁȚIE s. f. v. **eitație.**

ȚITĂLUÍT, -Ă adj. (Învechit, prin Transilv.) Citat. *Precum ... au fost judecat în țîtăluitul s. s.* (a. 1742). D. Î. LAT.-ROM. 357.

— Pl.: *țîtăluiți, -te.*

— De la magh. **eitál.**

ȚÎTERĂ s. f. Instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanță cu coarde de metal, puse în vibrație prin ciupirea cu o pană[1] **(II 5)**. *Într-un oraș, din întîmplare, Venise-un cîntăreț de stradă Și dintr-o țiteră duioasă Cînta această serenadă.* DEMETRESCU, O. 82, cf. ENC. ROM. *În vorba acestor oameni e ceva din liniștea ținutului..., povestea eroilor ce trăiesc în sufletele și țiterele Tirolului.* SANDU-ALDEA, D. P. 12, cf. ALEXI, W. *Suspină țitera-n Tirol Cînd, în tăcerea sfîntă, Vreun orb moșneag cu capul gol Pe prispă stă și cîntă.* IOSIF, P. 76, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Vom trece mîine cerșind din țiterele sparte, La umbra zidurilor mute.* MINULESCU, V. 10. *Am să vă cînt din țiteră... durerea noastră.* SADOVEANU, O. I, 71, cf. SCRIBAN, D. *Degetele noduroase ale bătrînului prinseră a mîngîia ușor... strunele micuței lui țitere.* CONTEMP. 1955, nr. 434, 2/4. *Cele mai noi, cu excepția țiterei, muzicuței de gură și ocarinei, sînt profesionale lăutărești.* ALEXANDRU, I. M. 11, cf. DER. *Instrument ... asemănător unei țitere mari.* M 1965, nr. 2, 41, cf. DEX, A V 33, 35, VI 8, 26. ◇ Fig. *Se lungise îmbrăcat pe pat, fără să asculte concertul de ocarine al broaștelor, nici țiterile tremolate ale grierilor.* TEODOREANU, M. II, 443. *Ale tavanului vechi șipci Erau țitere și scripci.* CĂLINESCU, L. L. 88. (Simbolizează poezia) *Obosit, dezgustat de deșertăciunile, ... de zavistiile lumești care l-au făcut pentru un timp să-și oropsească chiar și citera favorită — scumpa moștenire de la glorioșii săi părinți — poetul*

român își aduce cu drag aminte de dulcea viață de la țară. ODOBESCU, S. III, 152. ✦ (Regional; în forma *țitoră)* Cobză (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 462/49.

— Pl.: *țitere* și (rar) *țiteri.* — Și: (învechit, rar) **citeră, țitără** (D. Î. LAT.-ROM. 357), (regional) **țitoră** (ALR I 1 462/49), **țitură** (LEXIC REG. II, 42) s. f.

— Din germ. **Zither.** — Pentru **citeră, țitară,** cf. lat. c i t h a r a.

ȚITIRÍMB s. n. v. **țintirim.**

ȚITLÍNG s. n. v. **țiglină.**

ȚITNÁR s. n. v. **țentner.**

ȚÍTORĂ s. f. v. **țiteră.**

ȚÍTRĂ s. f. (Învechit, rar) Lămîie. Cf. LB, ISER.

— Pl.: *țitre.*

— Din lat. **citrea.**

ȚITROÁMĂ s. f. v. **țitroană.**

ȚITROÁNĂ s. f. (Transilv., Maram., Ban.) Lămîie. *Două sticle cu rom. Zece lămîi, adică țitroane* (a. 1810). FURNICĂ, I. C. 277, cf. LB, T. PAPAHAGI, C. L. 49. *Storci țitron cît ți-i gustu.* MIRONESCU, S. 195, cf. CV 1951, nr. 5, 28, COMAN, GL., ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955, MAT. DIALECT. I, 100, 196, 271, GLOSAR REG., LEXIC REG. 25, TEAHA, C. N. 125, com. din HERENDEȘTI — LUGOJ. ✧ (Prin Transilv.) *Mere de țitroane* și (adjectival) *mere țitroane* = numele unui soi de mere nedefinite mai îndeaproape. BULET. GRĂD. BOT. I, nr. 3, 80, BORZA, D. 106. ✦ (Prin Maram.) Numele unei varietăți de pere cu gust de lămîie. Cf. LEXIC REG. 25.

— Pl.: *țitroane.* — Și: **țitroámă** (LB, ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955, MAT. DIALECT. I, 100, TEAHA, C. N. 125, ALIL, 1983—1984, 316), **țitrónă** (ALR SN IV h 1 139/833, ALRM SN III h 955, GLOSAR REG.), **țitrómă** (ALR SN IV h 1 139/53, ALRM SN III h 955/53; pl. *țitrome* ALR SN IV h 1 139/53) s. f., **țitrón** (T. PAPAHAGI, C. L. 49, ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955, MAT. DIALECT. I, 196, GLOSAR REG.), **țitróm** (ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955; accentuat și *țítrom* ALR SN IV h 1 139; pl. și *țitrome* ib., *țitromuri* ib. h 1 139/334) s. n.

— Din germ. **Zitrone,** magh. **citrom.**

ȚITROM[1] s. m. v. **țitron**[1].

ȚITRÓM[2] s. n. v. **țitroană.**

ȚITRÓMĂ s. f. v. **țitroană.**

ȚITRÓN[1] s. m., s. n. (Bot.; prin Transilv. și Maram.) **1.** S. m. (Și în compusul **măr-de-țitron,** BORZA, D. 49) Lămîi *(Citrus limon).* Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3—4, 55, PANȚU, PL., MIRONESCU, S. 622, BORZA, D. 49. *Frunză verde de țitron Că s-o dus bade Ion.* JAHRESBER. IV, 313. ✧ C o m p u s e: (regional) **măr-de-țitron** = lămîie. ARH. SOM. XXIII, 462, ALR SN IV h 1 139/219, ALRM SN III h 955/219; **țitron-sălbatic** = iederă *(Hedera helix).* BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3—4, 58; **țitron-domnesc** = numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, probabil steregoi *(Veratrum nigrum).* PĂCALĂ, M. R. 24; **țitron-de-friguri** = numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, probabil urechelniță *(Sempervivum tectorum).* id. ib.

2. S. m., s. n. Floare de lămîi. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 98. *Poruncitu-mi-o Ion ... Să-i fac peană de țitron.* MAT. FOLK. 365. *Să-i fac struțuri de țitron.* T. PAPAHAGI, M. 12, cf. 235.

— Pl.: (m.) *țitroni* (MÎNDRESCU, I. G. 98) și (n.) *țitroane* (id. ib.). — Și: **țítrom** s. m. BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3—4, 55, PANȚU, PL., BORZA, D. 49.

— Derivat regresiv de la **țitroană.**

ȚITRÓN[2] s. n. v. **țitroană.**

ȚITRONÁDĂ s. f. v. **citronadă.**

ȚITRÓNĂ s. f. v. **țitroană.**

ȚITRUȘ s. m. (Regional) Numele unei flori de grădină nedefinite mai îndeaproape (Ceahlău — Piatra Neamț). Cf. H X 420.

— Accentul necunoscut.

— Cf. magh. dial. c i t r u s.

ȚÍTURĂ s. f. v. **țiteră.**

ȚÍTVER s. m. (Bot.; învechit, rar) Nume dat unei plante care se cultivă în regiunile tropicale și al cărei rizom este folosit în medicină *(Curcuma zedoaria).* V. c u r c u m ă. *Rădăcină de anghelică ... Rădăcină de țitver.* CALENDARIU (1814), 183/6.

— Din germ. **Zitwer.**

ȚIȚ[1] interj. (Rar) Aș! în zadar! degeaba! Cf. POEN. — AAR. — HILL, V. I, 142[2]/46.

— Onomatopee.

ȚIȚ[2] interj. v. **țiță**[1].

ȚIȚ[3] interj., subst. **1.** Interj. (Prin Transilv.; și repetat) Strigăt cu care se cheamă pisica; pis[2], (regional) țițică[1], țițirușcă, țițuța. Cf. CHEST. V 77/27, ALR SN III h 671. *Țițiț, țițiț.* ib. h 671/53, cf. LEXIC REG. II, 82, 87, com. din CUZDRIOARA — DEJ, com. V. BREBAN. ✧ E x p r. **Nici țiț** = nici un cuvînt; nici pis (v. p i s[2]). *Bieții băieți bine vedeau, dar nu grămușdau nici țiț, știind bine că numai ei făcură pe tată-său s-o aducă-n casă.* RETEGANUL, P. I, 43.

2. Subst. (Regional; în construcțiile) *De-a țițu* = de-a prinsul (v. p r i n s[1] **1).** Cf. ALR I 1 702/345. *De-a țiț* = numele unui joc la care participă șapte fete grupate perechi, cea rămasă singură trebuind să-și găsească perechea. ib. 1 702/215.

— Și: **țițiț** interj.

— Din magh. **cic.**

ȚIȚ[4] interj., subst. v. **țiț**[2].

ȚIȚ[5] subst. (Învechit, rar) Nume dat unei țesături de bumbac. *5 coț[i] țiț ..., cu flor[i] mari, pentru plapoma* (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 87.

— Cf. ngr. τσίτι „creton".

ȚÍȚA[1] interj. (Prin Ban. și sudul Transilv.; adesea în combinație cu alte interjecții) Strigăt cu care se cheamă caprele. ALR SN II h 388/29. *Ții, ții, țiț.* ib. h 388/53. ✦ Strigăt cu care se alungă caprele. ALR SN II h 389. *Nea, țiță, nea.* ib. h 389/53.

— Și: **țiță, țiț, țiț** (T. PAPAHAGI, C. A. 70, ALR SN II h 389/102) interj.

— Onomatopee.

ȚÍȚA[2] s. f. art. (Regional; în construcțiile) *De-a țița* = de-a prinsul (v. p r i n s[1] **1).** Com. din TRANSILV. *De-a țița-mița* = **a)** (prin Maram. și nordul Transilv.) de-a baba-oarba (v. o r b[2] **1).** Cf. ALR I 1 702/270, ALR SN V h 1 287, ALRM SN III h 1 091; **b)** de-a (v-ați) ascunselea, v. a s c u n s. ALR I 1 701/355;

c) de-a prinsul (v. prins[1] 1). ALR I 1 702/257, 354, 357; d) joc de copii în care o persoană cu mîinile întinse de o parte și de alta ține doi copii, care se fugăresc. Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

— Din magh. **elea.**

ȚIȚÁCĂ s. f. v. **țițacă.**

ȚIȚÁI s. n. v. **țiței.**

ȚIȚÁIE s. f. v. **țițaie.**

ȚIȚÁR subst. v. **țițar[2].**

ȚÎȚĂ[1] interj. v. **țîța[1].**

ȚÎȚĂ[2] s. f. v. **țîță.**

ȚIȚĂÍ[1] s. n. v. **țiței.**

ȚIȚĂÎ[2] vb. IV v. **țițîi[2].**

ȚIȚĂIÁ vb. I v. **țițîi[2].**

ȚIȚĂÍRE s. f. v. **țițîire.**

ȚIȚCÁN[1] s. m. (Ornit.; regional) Scatiu **(1 a)**; (regional) țițcă *(Carduelis spinus)*. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *țițcani.*

— **Țițcă** + suf. *-an.*

ȚIȚCÁN[2] s. m. v. **chițcan.**

ȚÎȚCĂ s. f. (Ornit.; regional) Scatiu **(1 a)**; (regional) țițcan[1] *(Carduelis spinus)*. Cf. CLEMENS, 433, TDRG.

— Pl.: ?

— Formație onomatopeică.

ȚIȚÉCHE s. f. v. **țițeică[1].**

ȚIȚÉI s. n. **I.** (Mai ales în Mold.) Lichid înăcrit, rămas după prepararea produselor din lapte de oaie, folosit și la pregătirea unor mîncăruri. *Țiței* (a. 1600 — 1630). CUV. D. BĂTR. I, 306. *Păstorii, neavînd apă, i-au dat zăr de lapte... Și bîndu puțin dentr-acel țițiiu, au trimes pe un păstoriu să-i aducă apă.* N. COSTIN, L.[2] 277. *Zerul gros ce curge la cetluit se numește țiței.* DAMÉ, T. 69, cf. PUȘCARIU, ET. WB., TDRG. *Țîțîiul e o specie de lapte acru subțire „un fel de zară foarte acră".* PAMFILE, I. C. 26, cf. 34. *Zărul numit țiței ... se amestecă cu urzici și se dă la porci.* PĂCALĂ, M. R. 297, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PĂST. 57, SCRIBAN, D., H II 262, III 71, 245, 309, V 54, VI 16, 30, 116, VIII$_1$ 7, 21, 77, 109, 120, 138, 142, 151, 191, 243, 260, 328, VIII$_2$ 73, 99, 109, 115, 166, 175, 206, 251, 283, X 108, 120, 208, 226, 260, 289, 400, 414, 479, 508, XI 268, XII 172, 173, 301, 416, 430, 442, 457, 462, 570, XIII 13, 36, 151, 199, 376, 415, XV 264, 425, XVI 105, 160, 208, 226, 237, 339, 406, 446, ȘEZ. II, 44, ib. V, 167, ib. VII, 99, 191, VICIU, GL., PLOPȘOR, V. O. 15. *Zărul numit țiței ori se amestecă cu urzici și se dă la porci, ori se opăresc cu el rufele ciobanilor.* NOVACOVICIU, ap. CADE. *După ce s-a ales untul închegat, i se dă drumul țîțăiului pe dedesupt, printr-un cep.* GR. S. VI, 57, cf. COMAN, GL., CHEST. V 82/88, ib. 103/24, ib. 104/91, ib. 110/98, ib. 113/53, 98, ib. 115/83, ib. 141/10, 21, ALR I 1 816/522, ALR II 4 115/520, 537, A V 15. ✧ Expr. (Regional) **Acru ca țițeiul** (sau **acru țițeiului**) = foarte acru. *Laptele acesta este ca țuțuiu.* CHEST. IV supl. *Se spune despre o mîncare, un borș, că e acru țuțui.* ib., cf. V 11 supl. *Cînd se acrește tare aluatul, se zice că e acru ca țîțîiu.* Com. din CIUBANCA — DEJ, din CUZDRIOARA — DEJ, com. V. BREBAN. ✦ (Adjectival; regional) Acru (Ferești — Sighetul Marmației). CHEST. V 32 supl,. *Lapte țiței ca dracu.* ib. ✦ (Regional) Lapte prins cu mult zer (ȘEZ. II, 44, ALR II 3 494/605, A V 15); caș abia închegat și nestors încă de zer (A VI 33, FD II, 163). V. străgheață. ✧ (Adjectival) *Lapte țiței.* H XI 268.

II. 1. Amestec lichid uleios, format din hidrocarburi și din alți compuși organici, de culoare brună-negricioasă, mai rar gălbuie, cu reflexe albastre-verzui, cu miros specific, care se folosește ca materie primă în industria chimică și ca importantă sursă de energie; petrol **(1)**, (învechit și regional) naft. V. păcură **(I 1)**. Cf. BARONZI, L. 122, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, NICA, L. VAM. 257, ȘĂINEANU. D. U., CADE. *S-a oprit din zbor o cioară... Fină ca o acadea De țiței topit la soare.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 172. *Țițeiul arde că n-au unde-l mai pune și petrolul cinci lei litrul.* VISSARION, I. 91, cf. VOICULESCU, L, 289. *Vaporul e o uzină flotantă. Fum, cărbuni, uleiuri și țiței.* BART, E. 121. *Atît gazele de sondă, cît și țițeiul sînt produse brute.* ENC. AGR. IV, 585, cf. SCRIBAN, D. *Puteți distila o sută grame de țiței?* ARGHEZI, S. XI, 143. *Mai mulți dibuie cu sondele vîna de țiței, dar unul nimerește în plin zăcămîntul.* CĂLINESCU, C. O. 141. *Costul ... e acoperit de țițeiul care țîșnește într-un singur minut.* BOGZA, A. Î. 26. *Mirosea tot așa de proaspăt a adîncuri răscolite, a pește sărat, a alge descompuse și a țiței.* V. ROM. ianuarie 1965, 10. *Pămîntul era sărac pe aici și pietros — Nu ascundea în măruntaiele lui nici o comoară, Nici măcar un strop de țiței.* ib. august 1966, 9, cf. DC, H XI 324, CHEST. V 41 supl. ✧ *Migrațiunea țițeiului* v. migrație.

2. (Prin vestul Mold.) Puț, fîntînă (cu știubei). Cf. CHEST. V 22 supl., ib. 48 supl.

— Pl.: **(II 1)** *țițeiuri.* — Și: (regional) **țițîi, țițéi, țățéi** (ȘĂINEANU, D. U., CHEST. V 113/53), **țițîi, țițîi** (H VIII$_1$ 7, 260, XVI 237), **țițăi** (ib. VIII$_1$ 120, XII 570), **țițăi** (ib. XIII 415), **țițăi, țițîu** (ib. VIII$_1$ 109, VIII$_2$ 166), **țițîu** (ib. XVI 339), **țițău** (PLOPȘOR, V. O. 15), **țețúi** (H XIII 199), **țuțúi** s. n., **țițîe** (ib. VIII$_1$ 142, VIII$_2$ 206), **țițîie** (ib. VIII$_1$ 191, XII 462, ȘEZ. VII, 191, A VI 33) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. țîță. — Pentru sensul **II 2**, cf. țîță „jgheab".

ȚIȚÉICĂ[1] s. f. (Prin Munt., Olt. și Transilv.) Un fel de leagăn făcut dintr-o scîndură fixată orizontal într-un par, care se poate roti cu cîte o persoană așezată la fiecare capăt (PAMFILE, J. III, 41, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, com. din TURNU MĂGURELE), (regional) țuțul **(1)**, țuțuluș; un fel de leagăn făcut dintr-o scîndură așezată de-a curmezișul unui butuc, pe ale cărei capete stau două persoane pentru a se legăna, cumpănindu-se reciproc, (regional) țuțubăr, țuțul **(1)**, țuțulig (DL, DM, ȘEZ. XIII, 39, ALR I 1 704/780, 795, 798, 805, 831, 885, 887, 898); leagăn făcut din crengi plecate și legate la capete (POEN. — AAR. — HILL, V. I, 179[2]/5, ȘĂINEANU); leagăn atîrnat de ceva, adesea de o creangă, (regional) țuțoaică, țuțoi, țuțu **(2)**, țuțuí[2], țuțuieică, țuțul **(1)**, țuțulaică, țuțulig, țuțulincă, țuțuluș (COMAN, GL., ALR I 1 703/780, 786, 792, 795, 798, 800, 803, 805, 808, 831, 839, LEXIC REG. 58, 88). V. carusel, căluș ei, dulap, scrînciob, vîrtej. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 436, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, I. C. 469, H V 17, RĂDULESCU-CODIN, VICIU, Ș. GL., com. din AGRIȘ — ARAD, CIAUȘANU, V. 207, ALR I 1 694/870, ALR II 4 840/836, UDRESCU, GL. ✧ Expr. (Regional) **A se da în țițeică** = a se învîrti într-un leagăn. [Lupul] *parcă se da în țîțeche.* PLOPȘOR, C. 17.

— Pl.: *țițeici.* — Și: **țițéică** (CIHAC, II, 436, DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, TDRG, PAMFILE, J. III,

41, CADE, VICIU, S. GL., ŞEZ. XIII, 39, COMAN, GL., ALR I 1 703/800, 805, 831, 839, ib. 1 704/805, 831), **ţăţéică** (ŞĂINEANU, D. U.), **ţuţéică** (ALR I 1 703/780, 786, 792, 795, 798, 803, 808, ib. 1 704/780, 795, 798, 887, ALR II 4 840/836, LEXIC REG. 88, UDRESCU, GL.), **ţiţeăică** (POEN. — AAR. — HILL, V. I, 179²/5), **ţiţăică** (com. din AGRIŞ — ARAD), **ţiţéiche** (ALR I 1 703/815), **ţiţáichi** (LEXIC REG. 58), **ţiţéche, ţiţéche** (H V 17, CIAUŞANU, V. 207, ALR I 1 694/870) s. f.

— **Ţîţu** + suf. *-eică*.

ŢIŢÉICĂ² s. f. v. **ţiţeică¹**.

ŢÍŢERO s. m. invar. v. **cicero**.

ŢIŢIÁLĂ s. f. v. **ţiţială**.

ŢIŢIBÉIE interj. (Prin Bucov.) Cuvînt care redă strigătul piţigoiului **(1)**. *Piţigoiul, de cînd a avut cuibul său în ştiubeiul cu cîlţi al femeii celei lenişe, ... începe... a cînta : Ţiţibeie, ţiţibeie, Cîlţi în speie... Las' să steie.* MARIAN, O. II, 149.

— Formaţie onomatopeică. Cf. şi ţuţubei.

ŢÍŢICĂ¹ interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă pisica ; pis², (regional) ţiţ³ **(1)** (Sînnicolaul Român — Oradea). Cf. ALR SN III h 671/316.

— Din magh. dial. **cicika**.

ŢIŢÍCĂ² s. f. v. **ţiţică**.

ŢIŢIDÉ interj. v. **ţiţidoi**.

ŢIŢIDÓI interj., s. m. (Prin Transilv.) **1.** Interj. (Adesea repetat) Cuvînt care redă sunetele caracteristice scoase de unele păsări. *Ţiţidoiul cîntă: „Ţiţi-doi, ţiţi-doi...“.* BĂCESCU, PĂS. 343, cf. ALR II 6 202/284, ALR SN III h 701/250.

2. S. m. (Ornit.) Piţigoi **(1)** ; (regional) ţuţubei **(II 1)** *(Parus maior)* (Cizer — Zalău). BĂCESCU, PĂS. 168, cf. 329.

— Accentuat şi : **(1)** *ţiţidoi*. ALR II 6 202/284. — Scris şi : **(1)** *ţiţi-doi*. — Pl. : **(2)** *ţiţidoi*. — Şi : **ţiţidé** (scris *ţiţi-de)* interj. BĂCESCU, PĂS. 341.

— Formaţie onomatopeică. Cf. ţiţigoi, piţigoi, ţuţudei.

ŢIŢÍE¹ s. f. v. **ţiţei**.

ŢIŢÍE² s. f. v. **ţiţină**.

ŢIŢIGÁIE s. f. = (regional) **piţigaie¹ (1 a)** *(Parus maior)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 329.

ŢIŢIGOÁICĂ s. f. = (regional) **piţigoaică (1)** (Mihăileni — Miercurea Ciuc.). Cf. CL 1987, 38, ALR SN III h 700/574.

ŢIŢIGÓI s. m. = (regional) **piţigoi (1)** *(Parus maior)*. MARIAN, O. II, 143, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 329, CL 1987, 37, ALR SN III h 700/574, ALRM SN II h 511/574. ✦ (În forma *ţiţingău)* Piţigoi de brad *(Parus ater)* (Ferice — Beiuş). BĂCESCU, PĂS. 168, 331.

— Şi : **ţiţigúi** (BĂCESCU, PĂS. 168), **ţiţingău** (id. ib. 168, 331) s. m.

ŢIŢIGRĂU s. m. (Regional) Nume dat unei insecte asemănătoare cu croitorul *(Cerambyx heros)*. Com. din MINIŞ — LIPOVA.

— Pl. : *ţiţigrăi*.

— Formaţie onomatopeică.

ŢIŢIGÚI s. m. v. **ţiţigoi**.

ŢIŢIGÚŞ s. m. = (regional) **piţiguş**.

1. Piţigoi **(1)** *(Parus maior)*. Cf. MARIAN, O. II, 143, TDRG.

2. Vrabie *(Passer domesticus)* (Şugag — Sebeş). A II 10.

ŢIŢÍI¹ s. n. v. **ţiţei**.

ŢIŢÍI² vb. IV v. **ţiţii²**.

ŢIŢIÍT s. n. v. **ţiţiit¹**.

ŢIŢIITÚRĂ s. f. v. **ţiţiitură**.

ŢIŢÍN s. n. v. **ţiţină**.

ŢIŢÍNĂ s. f. v. **ţiţină**.

ŢIŢINGĂU s. m. v. **ţiţigoi**.

ŢIŢINVÁRĂ interj. v. **ţiţivară**.

ŢIŢIRÍMB s. n. v. **ţintirim**.

ŢIŢIRÚŞCĂ interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă pisica ; pis², (regional) ţiţ³ **(1)** (Bocşa — Zalău). Cf. ALR SN III h 671/279.

— Din magh. **ciruska**.

ŢIŢIŞOÁRĂ s. f. v. **ţiţişoară**.

ŢIŢÍŢ interj. v. **ţiţ²**.

ŢIŢÍU s. n. v. **ţiţei**.

ŢIŢIVÁR s. m. v. **ţiţivară**.

ŢIŢIVĂRĂ interj., s. f. (Mai ales în Transilv.) **I.** Interj. (De obicei repetat) Cuvînt care redă strigătul piţigoiului **(1)**. *Cîntecul lor e variat ; uneori strigă întruna : cîrpiţi-cîrpiţi, cînd prevesteşte vreme friguroasă ; alteori întruna cîntă : ţinţ-a-vară, ţinţ-a-vară, adică simţ a vară, vine vara.* SIMIONESCU, P. R. 141. *Cînd piţigoiul cîntă ... ţiţin-vară-ţiţinvară, vine primăvara.* BĂCESCU, PĂS. 342, cf. 343, ALR SN III h 701, com. din CÎMPENI. *Ţiţi-vară, ţiţi-vară, Scoate-mă din iarn-afară !* ap. BĂCESCU, PĂS. 343.

II. S. f. (Ornit.) **1.** Piţigoi **(1)** ; (popular) simţivară *(Parus maior)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 327, 329, 331, FORM. CUV. I, 35, 38, 129, L. ROM. 1970, 207.

2. Cinteză *(Fringilla coelebs)*. ALR I 1 047/109, 402.

3. Nume dat unei specii de privighetoare (Bucium — Zalău). ALR I 1 031/285.

— Scris şi : *ţiţi-vară*. — Pl. : ? — Şi : **ţiţivár** (BĂCESCU, PĂS. 168, 327, 329) s. m., **ţiţi-vără** (ALR SN III h 701/102), **ţiţă-vără** (ib.), **ţiţinvără** interj., **ţiţimvără** (ALR I 1 047/109) s. f., **ţiţinvără** (BĂCESCU, PĂS. 168, 329, 342, FORM. CUV. I, 35, 129, L. ROM. 1970, 207) interj., s. f., **ţinţivár** (BĂCESCU, PĂS. 343), **ţinţavără** (scris şi *ţinţ-a-vară)* interj., **ţinţivár** (id. ib. 169), **ţinţîvár** (id. ib. 329, ALR I 1 047/402), **ţinţăvăr** (BĂCESCU, PĂS. 169) s. m.

— Formaţie onomatopeică.

ŢIŢÍI s. n. v. **ţiţei**.

ŢIŢÍNĂ s. f. v. **ţiţină**.

ŢIŢOÁIE s. f. v. **ţiţoi**.

ŢIŢORÁN s. m. v. **chiţoran**.

ŢIŢÓS, -OÁSĂ adj. v. **ţiţos**.

ȚIȚÚC s. m., interj. (Regional) **1.** S. m. Pui de pisică; (regional) țițuș **(1)**. Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

2. Interj. (Adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă sau se alintă pisica; (regional) țițuluș, țițuș **(2)**. Com. din DEDA — REGHIN.

— **Țiț³** + suf. *-uc*. Cf. ț i ț u ș.

ȚIȚÚCĂ s. f. v. **țițucă**.

ȚIȚULÚȘ interj. (Regional; adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă sau se alintă pisica; (regional) țițuc **(2)**, țițuș **(2)**. Com. din DEDA — REGHIN.

— **Țiț³** + suf. *-uluș*. Cf. ț i ț u ș.

ȚIȚÚȘ s. m., interj. (Regional) **1.** S. m. Pui de pisică; (regional) țițuc **(1)**. Com. din OCNA MUREȘ.

2. Interj. (Adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă sau se alintă pisica; (regional) țițuc **(2)**, țițuluș. Com. din DEDA — REGHIN, com. din CLUJ NAPOCA.

— Accentuat și: *țițuș*. Com. din CLUJ NAPOCA. — Și: **țuș** interj. Com. din ALBA IULIA.

— Din magh. **eleus**.

ȚIȚUȚA interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă pisica; pis², (regional) țiț³ **(1)** (Roșia — Beiuș). Cf. ALR SN III h 671/310.

— **Țiț³** + suf. *-uța*.

ȚIȚÚȚĂ s. f. v. **țițuță**.

ȚIU¹ interj. v. **țu**.

ȚIU² interj., s. n. **I.** Interj. **1.** (Și cu vocalele „u", „i" prelungite) Cuvînt care redă un sunet prelung și ascuțit, cu rezonanță metalică. Cf. SCRIBAN, D. *Auz din depărtare ceva ce face: țiiuuu, Sfredelește cineva în zid c-un burghiu.* CĂLINESCU, O. IX, 434. *Mi-a căzut inelul și a făcut țiuu!* UDRESCU, GL.

2. (Cu „u" prelungit) Cuvînt care redă sunetul produs în interiorul unei cavități prin pătrunderea puternică a unui curent de aer. Cf. PASCU, C. 215. ✦ (În forma *țîu*) Sunet produs în interiorul urechii, spontan sau printr-o lovitură de palmă. UDRESCU, GL.

3. (Și cu „u" prelungit; adesea repetat) Cuvînt care imită strigătul unor păsări. Cf. BĂCESCU, PĂS. 304. *Peste capetele noastre, țiu, țiu, țiu, țiu, se pornesc, șiruri nesfîrșite, păsările.* VÎN. PESC. februarie 1964, 15. ◇ (Substantivat) *Țiclenii... țiuie un timp cu un țiu scurt.* BĂCESCU, PĂS. 304.

4. (Prin Bucov.) Cuvînt care redă un strigăt de durere; chiu. *Se zbate, se cîrnește, se sucește, nu-i chip! ... Chiu, vai, țiu!* FURTUNĂ, V. 12, cf. ȘEZ. V, 167.

II. S. n. (Regional) Clopot (la gîtul animalelor). *S-au luat de la Gheroghie 7 florinți, ... și punga și un țiu și un cumînac* (sec. XVII). ROSETTI, B. 59, cf. 104, DR. III, 449, CADE, ALR II 5 669/27.

— Pl.: **(II)** *țiuri*. — Și: (regional) **țîu** interj., s. n. — Onomatopee.

ȚIU³ s. n., s. m. **I.** S. n. (Prin sud-vestul Mold. și prin estul Transilv.) Vîrf (foarte) ascuțit (ALIL 1983—1984, 466, 467, 496) de stîncă (înaltă și golașă), s t e i (ib. 466, 467, 468) de munte (stîncos, fără vegetație) sau de deal, p i s c² **(1)** (ib. 466, 468); stîncă ascuțită și înaltă (ib. 466, 467); ridicătură ascuțită de teren (ib. 466); vîrf ascuțit al unei pietre (ib. 499); piatră ascuțită (ib. 468). V. ț i c l ă u¹ **(1)**. *Mult mai răspîndită este varianta „țîf" ..., care are în Vrancea un sens oronimic bine precizat.* ib. 468. [Gurguieța] *îi numai piatră, un vîrf înalt ascuțit, are numai țiuri.* ib. 466. *Sînt țiuri de 10—15 m înălțime.* ib. 467. *Urcă-te-n țîul ăla și de-acolo poți privi în jur.* ib.

II. S. n. **1.** (Învechit și regional) Partea ascuțită a unui obiect. *Țiul corăbiei iaste partea dinprotiva cîrmii.* POGOR, HENR. 236/10, cf. CIHAC, II, 535, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN I h 27. *La asfalt folosim un tîrnăcop cu două țiuri.* ALIL 1983—1984, 498. *Întoarce sapa și dă cu țîul.* ib. *Țiul glonțului.* ib. *A luat vîntul țiul clăii.* ib. *Turla este o colibă cu un țiu.* ib. *M-am lovit într-un țîu de piatră.* ib., cf. 468.

2. (Regional) Nume dat unor obiecte, de obicei unelte, care au o parte ascuțită sau care sînt de formă ascuțită:

a) (Prin Mold.) Tîrnăcop. Cf. ALR SN I h 27, LEXIC REG. 63, GLOSAR REG. ✦ S p e c. (Min.) Tîrnăcop a cărui parte metalică este formată dintr-o bară de oțel cu secțiunea pătrată, ascuțită la capete și puțin arcuită, folosit la tăierea rocilor și a substanțelor minerale moi. Cf. LTR², DL, DEX. ✦ Unealtă (asemănătoare cu tîrnăcopul) folosită la desfacerea pavajelor, la mișcarea obiectelor grele. V. ț a p i n ă **(2)**, r a n g ă¹. Cf. SCRIBAN, D.

b) (Prin Mold. și Ban.) Topor cu tăișul lung și îngust (folosit la despicarea lemnelor mai groase); secure mare. Cf. PAMFILE, I. C. 125, SCL 1978, 323, H XII 301, GR. BĂN. ✦ (Prin Ban., Olt. și Mold.) Un fel de secure (L. COSTIN, GR. BĂN. I, 209) mică (SĂGHINESCU, V., CADE), folosită la făcutul carelor (VÎRCOL, M.).

c) Unealtă compusă dintr-o dalță metalică, ascuțită pe o singură latură, fixată într-o coadă de lemn și utilizată la tăierea și întreținerea copcilor pentru pescuit sub gheață. Cf. ANTIPA, P. 62, 486, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DEX.

d) (Prin Mold. și Ban.) Unealtă de dulgherie (H XVIII 144) în formă de topor (A VI 9, 16, 26) sau de daltă (LIUBA — IANA, M. 94, 122, CADE, DL, DM, DEX), folosită pentru scobit. *Jghiaburile sînt făcute din lemne jghebuite, săpate cu țîul din lemn de plop.* ALIL 1983—1984, 499.

e) (Regional) Unealtă folosită la pădure pentru sădit și semănat. Cf. ALIL 1983—1984, 499.

f) (Prin sud-vestul Mold. și prin nord-estul Olt.) Par¹ **(1)** sau piatră servind ca semn de hotar. Cf. ALIL 1983—1984, 498.

3. P. a n a l. (Prin nordul Mold.) Parte a corpului de formă ascuțită:

a) Bot; rît¹ **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., DR. III, 448. *I-oi da eu peste țiu, n-ai grijă!* I. CR. III, 346.

b) Cucui. ALIL 1983—1984, 498.

c) Mărul lui Adam (v. m ă r² I **1)**. ALIL 1983—1984, 500.

III. (Regional; în forma *țif*) **1.** S. n. (Mai ales prin Mold.) Vîrful firului de iarbă sau al unei alte plante, mai ales stuf, țipirig¹ **(1)**, papură¹ **(1)** (cînd răsare din pămînt) (PAMFILE, A. R. 192, com. din LATINU — BRĂILA, ALIL 1983 — 1984, 499); un fel de iarbă cu firul subțire, care crește prin locuri umede și care rămîne, de obicei, netăiată la cosit (com. din DRĂGUȘENI — TÎRGU NEAMȚ, ALIL 1983—1984, 499). *Păsările din ogradă ... ciugulind țîfurile, cele dintîi fire de ceapă cari răsar.* PAMFILE, A. R. 192. *A ieșit țîfu la iarbă, grîu, porumb, ceapă.* ALIL 1983—1984, 499. *Am luat un țîf de leuștean.* ib. *Poieni cu lacuri, cu tîrsă, cu țîfuri de iarbă tare.* ib. ✦ P. e x t. Loc unde cresc plante erbacee acvatice, precum papura (ALIL 1983—1984, 499); loc unde cresc copaci tineri (ib.). ✦ Umflătură pe scoarța copacilor, pe fructe, legume etc. Cf. ALIL 1983—1984, 499. *Uită-te la bostanul ăla cu țîf.* ib. ✦ (Și în forma *țiu*) Vîrf de copac. Cf. ALIL 1983—1984,

498, 499. *Uite, s-a uscat țiul copacului.* ib. 498. ✦ (La pl.; în forma *țivi*) Pădure deasă cu diferiți copaci (Suceveni — Tecuci). Cf. ALIL 1983—1984, 499.

2. S. n. P. anal. Smoc (de barbă, de păr). Cf. SCRIBAN, D. ✧ (Ca epitet depreciativ, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Are și el un țif de barbă.* SCRIBAN, D. *Țif de păr.* Com. din DRĂGUȘENI — TÎRGU NEAMȚ.

3. S. n. Fîn amestecat cu mult rogoz **(1)**; (regional) șovar **(2)**, țipirig[1] **(2)**. Cf. PAMFILE, A. R. 149, I. CR. III, 346.

4. S. m. (sg.) Rogoz **(1)** (ALR I 1 913/540); un fel de papură mai mică și mai subțire, care crește prin locuri mlăștinoase (SCL 1978, 323).

— Pl.: *țiuri.* — Și: (regional) **țif** s. n., **țifă** (ALIL 1983—1984, 468) s. f., **țivi** subst. pl.

— Etimologia necunoscută.

ȚIÚCU-ȚIU interj. v. **tiucu.**

ȚIUÍ vb. IV. Intranz. **1.** A produce un sunet prelung și ascuțit (cu rezonanță metalică); (regional) a țiuni **(1)**. V. piui[1] **(3)**, șuiera **(5)**, țînăi, țipa[1] **(6)**, vîjîi. Cf. CORBEA, D. 280r[2]/12, KLEIN, D. 444, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM. *Țiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbește cineva de rău.* CREANGĂ, A. 34, cf. PHILIPPIDE, P. 72, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Șrapnelele ... zburau piuind, țiuind.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Cu cît țiuie mai tare și mai lung în ulcică cărbunii, cînd ajung în apă de se sting, ... cu atît bolnavul e mai tare deocheat.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 51, cf. TDRG. *Nu e nimeni acasă, nimeni ... Și coșul de la sobă țiuie ... Și-i e urît.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 27, cf. CADE. *Cum o așează pe limbă, [țiuitoarea] începu să țiuie ascuțit.* SAHIA, N. 101. *Umblam singur și auzeam țiuind gloanțele ca albinele.* SADOVEANU, O. VI, 429. *Plătesc! răcni Simion de țiuiră sticlele.* DAN, U. 21. *Papura țiuie ascuțit.* CONTEMP. 1954, nr. 430, 3/4. *Îndată prind a țiui obuzele.* CAMILAR, N. I, 396, cf. DL, DM, DEX, SCL 1981, 347, 380. *Din cînd în cînd trec trenuri, țiuie ceainicul sau sună telefonul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 9, 17/4. *Toate curțile [zinei] țiuiesc.* RETEGANUL, P. V, 17. *Oul era năzdrăvan: cînd l-a pus pe foc a început a țăui și a sărit în mijlocul casei.* ȘEZ. XXIII, 68. *Lemnul țiuie în foc a vreme rea.* COM. SĂT. I, 94, cf. ALR I 353/148. ✧ Expr. **A-i țiui** (sau, rar, **a țiui**) (cuiva) **urechile** (sau **urechea, creierii, capul** etc.) ori **a-i țiui** (cuiva) **în urechi** (sau **în cap, în creieri** etc.) = a avea senzația (falsă) de zgomot continuu și ascuțit în urechi sau în cap, a-i vîjîi cuiva (sau a avea impresia că-i vîjîie) urechile, v. vîjîi. Cf. MOLNAR, D. 300/26, LB, ISER. *Și mie îmi țiuie urechile.* PR. DRAM. 264. *Cîntările cu chiot, strigările și zgomot Păn' și pre surd îl face să-i țiuie urechea.* NEGRUZZI, S. II, 230, cf. POLIZU. *Să-i tragem o mîncare de cîrnați și o băutură de vin, să ne țiuie urechile.* FILIMON, O. I, 233. *Se vede că-ți țiuie urechile.* ALECSANDRI, T. 1 027, cf. CIHAC, II, 436. *Le țiuia urechile de urît ce li era.* CREANGĂ, P. 73. *Aude urechile cum îi țiuiesc de tare și simte genunchii părăsindu-l.* CARAGIALE, O. I, 26. *Trebuia să-ți pui mîinile la urechi dacă voiai să nu te asurzească și să-ți țiuie urechile.* ISPIRESCU, U. 110. *Zgomot vesel de beție, zvon ce urcă și coboară Fac să țiuie auzul.* BELDICEANU, P. 127, cf. DDRF, BARCIANU, N. LEON, MED. 151, TDRG, GOROVEI, CR. 103. *Îl dor parcă toate oasele și în urechi îi țiuie de-o grămadă de vreme, ca un cîntec depărtat de greieri.* AGÎRBICEANU, S. P. 148. *E atîta liniște la noi de-ți țiuie urechile.* id. A. 417. *Își asculta urechile să audă scîrțîitul portiței, îi țiuiau creierii de încordare.* REBREANU, I. 180, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Îi strigă așa de puternic încît, după aceea, toată vremea i-a țiuit urechea.* ARDELEANU, U. D. 203. *Urechile îmi țiuiau ... Mi-am dat seama că un obuz se spărsese lîngă noi.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 32. *Urechile îmi țiuiră și adormii cu capul pe valiza prăfuită.* BRĂESCU, A. 87. *Urechile începură să-i țiuie.* VISSARION, Î. 99. *Îmi țiuiau urechile, iar dealurile Continitului parcă se apropiau încet de mine.* VLASIU, A. P. 133. *Era o liniște și o tăcere că-mi țiuiau urechile.* VOICULESCU, P. II, 167. *În tăcere, urechile îmi țiuiau.* SADOVEANU, O. I, 98. *Prin pădure mi s-a părut că aud scîncet de copil. Crezusem că-mi țiuie urechile.* DAN, U. 211. *Inima îi pocnea cu putere în piept și-și simțea timpanele țiuind de agitația arterelor.* CĂLINESCU, C. N. 171, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 154, SCRIBAN, D. *Oamenii simțeau cum le înghață obrajii, cum le țiuie creierii de frig.* V. ROM. octombrie 1955, 168, cf. DL, DM. *Capul îmi țiuia și urechile-mi vîjîiau.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 82, cf. DEX. *Codrul a răsunat, cît îți țiuia în urechi.* SBIERA, P. 142. *Ochii îmi scăpăra, Urechile-mi țiuia.* MARIAN, SA. 101, cf. H XVIII 317, ALR II/I h 22, UDRESCU, GL., ZANNE, P. II, 467. **A-i țiui** (cuiva ceva) **în ureche** (sau **în urechi**) ori **a țiui** (ceva) **în capul** (sau **în creieri**) (cuiva) = a da impresia că se mai aude, deși vibrațiile au încetat; a răsuna **(3)**. *Puind două degite în gură, dură o șuierătură de cele haiducești, care clocoți grozav în codru și care îmi țiui multă vreme în urechi.* ALECSANDRI, O. P. 54. *Parcă-mi țiuie-aiurind Dulce în ureche: Lume, lume și iar lume!* EMINESCU, O. IV, 76. *Copiii ... rămaseră deștepți. În capul lor țiuiau cîntecele flașnetei.* VLAHUȚĂ, O. A. 137. *În urechi îi țiuia mereu ca o imputare din ce ce în ce mai aspră: „Ia-mi și sufletul, domnișorule!"* REBREANU, I. 211. *În creierii lui Apostol însă de-abia atunci începu să țiuie cuvîntul de care se spăimîntase.* id. P. S. 74. *Îmi țiuie mereu în urechi jalea de la procese.* DAN, U. 239. (Prin metonimie) *Toată ziulica i-ar fi țiuit tăcerea în fundul urechilor dacă n-ar fi străbătut și n-ar fi tușit cîteodată.* DELAVRANCEA, V. V. 32. *Tăcerea îmi țiuia în urechi.* HOGAȘ, DR. I, 74. *Îi țiuia în urechi singurătatea și-l împresurau în amurg ca niște prietini amintirile.* SADOVEANU, O. VIII, 255. ✦ (Despre spațiul, locul în care se produc diverse zgomote) A se umple de sunete puternice (și a le retransmite prin ecou); a răsuna **(2)**, a vui. *Tuuu! țipă Ludovica lung de țiui hotarul.* DAN, U. 18. *Copilul, cu o mînă la ochi ..., începu să se vaite de țiuia curtea.* id. ib. 295. *L-am auzit răcnind așa de tare, că trei ani o țiuit pămîntul.* VASILIU, P. L. 183. *Sare și bietul urs și bietul lup, și țiuie locul în urma lor, nu alta!* FURTUNĂ, V. 39.

2. (Despre vînt, furtună, ape etc.) A produce un zgomot ascuțit și puternic. V. șuiera, vîjîi. *Prin ferestre sparte, prin uși țiuie vîntul.* EMINESCU, O. I, 69. *Vîntul de toamnă, rece și umed, țiuie în rămășițele frunzelor zgîrcite, risipite în crăcile copacilor din lunca Vitanului.* DELAVRANCEA, T. 165, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un cumplit austru care vuiește în văzduh ... Țiuie la ferestre și bubuie în sobă.* SADOVEANU, O. VIII, 204, cf. SCRIBAN, D. *În locul vîntului, care țiuise în horn, picura acum ploaia.* CAMILAR, N. I, 213. *Văzduhul țiuia și scrîșnea fără întrerupere.* id. ib. 266. *Vîntul îi țiuia pe la urechi.* T. POPOVICI, S. 387. *M-am uitat pe rîu la deal, să văd de ce vuiesc apele așa, de ce cîntă și de ce țiuie toate.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 158.

3. (Despre unele păsări, insecte, animale) A scoate un sunet sau un țipăt ascuțit, specific. V. ciripi, țiuni **(2)**, șuiera **(3)**. *Ei aud cu urechile toată acea nenumărată lume de insecte ce se strecoară prin ierburi, țiuind, scîrțîind, fluierînd, șuierînd.* ODOBESCU, S. III, cf. DDRF. *Un liliac îmi țiuie pe la ureche.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. TDRG. *O nevinovată pasăre care a fost creată ... să țiuie în libertate.* C. PETRESCU, Î. II, 184. *Pițigoi ciudoși țiuiau în spinării.* SADOVEANU, O. I, 64. *Țiclenii ... țiuie.* BĂCESCU, PĂS. 304. *Un greier mic, ... Ascuns în tocul auriu, Chiar ziua țiuie, cînd scriu.* CĂLINESCU, I. L. 89. *Un roi uriaș de țînțari li se învîrtea deasupra capetelor ... țiuind.* V.

ROM. iulie 1954, 84, cf. DL, DM. *Se arătară ... ţînţarii, ţiuindu-i pe la urechi.* BARBU, PRÎNC. 31. *Puiul de corb că zbura ..., Şi-mi ţipa Şi-mi ţiuia Şi din gură tot cînta.* TEODORESCU, P. P. 615. *Cîrsteiaşul ţiuieşte, Ciocîrlia-l linişteşte.* MARIAN, O. II, 350, cf. ALR SN II h 332, ib. V h I 464/346, ALRM SN I h 212. [Porcul] *ţiuie.* ALR — T 937/313. ✧ Tranz. (Complementul indică sunetele scoase de unele păsări, insecte etc.) *Ieruncile îşi ţiuiră fluierăturile lor întrerupte.* SADOVEANU, O. XII, 438. ✧ (Despre instrumente muzicale) *Zbîrniiau orchestrele, ţiuiau tarafurile ca ţînţarii.* TEODOREANU, M. II, 181.

4. (Rar; despre oameni) A scoate sunete stridente şi ascuţite (de spaimă, de durere, de mînie etc. sau dintr-un instrument de suflat); a vorbi, a cînta cu voce ascuţită, stridentă. Cf. STAMATI, V. 559[1]/42, BAR. — MUNT., W. 622[2]/21. [La dans] *ţiuie, scripcăie, ... Se rotesc şi foşnesc.* EMINESCU, O. IV, 492. *Îndată au secat balta şi ucigă-l crucea au început a ţipa şi a ţiui acolo.* SBIERA, P. 11, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✧ Tranz. *Tăticule! Tăticule! ţiui Margareta.* REBREANU, NUV. 5. ✦ Tranz. fact. A face să sune. Cf. TDRG. *Al cobuz cu fire Mult zice subţire. Lin pe cal mergea, Dulce că-mi cînta, Frunza ţiuind, Codrul ispitind.* BALADE, II, 265.

— Pronunţat: *ţi-u-*. — Prez. ind.: *ţiui* şi *ţiuiesc*. — Şi: (regional) **ţiuí, ţăuí, ţuuí** (POLIZU, ALR II/I h 22/182), **ţuluí** (ALR II/I h 22/172), **ţuí** (ib. h 22/157, 219) vb. IV.

— **Ţiu**[2] + suf. *-ui.*

ŢIUÍC interj., s. m. (Prin vestul Transilv.) **I.** Interj. **1.** (Adesea pronunţat cu al doilea „i" prelungit; repetat) Cuvînt care imită sunetele caracteristice scoase de unele păsări de noapte. V. ciovic. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 248, 253.

2. Cuvînt care imită sunete reflexe, strigăte, zgomote ascuţite. V. ţivlic[1], ţînic. *Unul merge cu purceii ..., Altul zice: ţiuic, ţiuic, Daţi-mi şi mie, că io-s mai mic.* Com. V. BREBAN.

II. S. m. (Ornit.) **1.** Nume dat unei păsări răpitoare de talie mică, asemănătoare cu bufniţa; (regional) ciovică, ţuvică (v. ţuvlic **II 2)** *(Glaucidium passerinum).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 257.

2. (În formele *ţuic* şi, la f., *ţiuică, ţuică*) Cucuvea *(Athena noctua).* Cf. CONV. LIT. XX, 1 020, ARH. FOLK. VII, 122, ALR I 1 054/80, 308, TEAHA, C. N. 278.

3. Huhurez; (regional) ţuvlică (v. ţuvlic **II 1)** *(Strix aluco).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 263, ALR I 1 054/285.

— Pronunţat: *ţi-u-*. — Accentuat şi: **(I 1)** *ţiuic*. — Pl.: **(II)** *ţiuici*. — Şi: **ţluícă** (CONV. LIT. XX, 1 020, BĂCESCU, PĂS. 169, 257) s. f., **ţluíc** interj., **ţluícă** (BĂCESCU, PĂS. 169) s. f., **ţuíc** (id. ib. 169, 257, 263, ALR I 1 054/308) interj., s. m., **ţuícă** (BĂCESCU, PĂS. 263, ARH. FOLK. VII, 122, ALR I 1 054/80, TEAHA, C. N. 278) s. f.

— Onomatopee.

ŢIUÍCĂ s. f. v. **ţluic.**

ŢIUÍRE s. f. (În dicţionarele din trecut) Acţiunea de a ţiui. Cf. CORBEA, D. 347[v2]/24, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pronunţat: *ţi-u-*. — Pl.: *ţiuiri*. — Şi: (regional) **ţluíre** (BARCIANU), **ţloíre** (CORBEA, D. 347[v2]/24) s. f.

— V. **ţlui.**

ŢIUÍT s. n. Faptul de a ţiui.

1. Sunet prelung şi ascuţit (cu rezonanţă metalică); ţiuitură **(1).** Cf. ţiui **(1).** Cf. LB. *Ţiuitul săbiilor, şuieratul săgeţilor şi zbîrnăitul lăncilor.* MOZAICUL (1839), 361/16. *Ţiuitul clopotului vestea că s-au sculat ăi din casă.* JIPESCU, ap. CADE. *Burduful cimpoiului se umflă ca o lighioaie ce înviază, şi ţiuitul său lung, migălit ... părea că vine ca o veste tristă.* DELAVRANCEA, S. 67, cf. DDRF, BARCIANU. *Clopotele ... au un ţiuit anumit pe care numai eu îl cunosc.* AGÎRBICEANU, S. 144. *Arama dă un ţiuit sonor.* SEVERIN, S. 63. *Cîntecul clopotului cădea greu peste sat ... Avea un ţiuit prelung, care mă gîdila în auz.* VLASIU, A. P. 111. *Face muzicile, băşicile cu ţiuit, mingile şi figurile care scot limba.* ARGHEZI, S. VII, 268. *Zgomotele variate ... urzeau, subteran, un tărăboi de infern. Un ţiuit ca o vărsare de leşie pe o plită fierbinte.* id. ib. XI, 103. *Un ţiuit asurzitor umple fabrica şi creierii.* BOGZA, A. Î. 105. *Ascultînd ţiuitul obuzelor, rosti ...* CAMILAR, N. I, 263, cf. SCI, 1981, 374, 380, V. BREBAN, D. ✧ Fig. *Îi era frică de sufletul lui ca de-o casă goală, numai cu oglinzi şi ţiuitul tăcerii.* TEODOREANU, M. II, 125. ✧ Expr. **Ţiuitul urechilor** (sau **al urechii**) = sunet continuu şi ascuţit care pare a se auzi în urechi. Cf. BAR. — MUNT., W. 200[2]/27, CANDREA, F. 51. *Încă din vechime, ţiuitul urechilor cuiva era considerat ca un semn că în momentul acela îl vorbeşte cineva de bine sau de rău.* id. ib. *Crestele de nisip mişcate de vînt păreau ondulări de valuri; ţiuitul urechilor — murmur de izvoare.* BRĂESCU, O. A. II, 141.

2. Zgomot ascuţit şi puternic pe care îl face vîntul, apa etc. Cf. ţiui **(2).** *Ţiuitul vîntului în tindă.* CAMILAR, N. II, 244. *Ţiuitul acela înalt, cîntecul apelor şi-al zăvoaielor, s-a mai domolit puţin.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 158.

3. Sunet sau ţipăt ascuţit, specific, pe care îl scot unele păsări, insecte etc. Cf. ţiui **(3).** *Ţiuitul puilor te-ncîntă.* SEVERIN, S. 63. *Ţiuitul greierilor încreţea în noapte tremur de ape pe prunduri.* TEODOREANU, M. II, 207. *Dintr-o rovină se va deştepta ţiuitul, perceptibil numai pentru auzul nostru încordat ... Într-un tîrziu, paserea ... se va arăta.* SADOVEANU, O. XIV, 493. *Auzi, în liniştea care-l înconjura, ţiuitul ţînţarilor intraţi în cameră o dată cu amurgul.* GALAN, B. I, 65. *Era ... o tăcere de se auzea numai ... ţiuitul ţînţarilor.* V. ROM. ianuarie 1966, 52.

— Pronunţat: *ţi-u-*. — Pl.: *ţiuituri.*

— V. **ţlui.**

ŢIUITÓR, -OÁRE adj., s. f. **I.** Adj. **1.** Care sună ascuţit, strident; care ţiuie **(1).** V. piuitor **(2),** vîjîitor. Cf. CORBEA, D. 286[r1]/34, ALEXI, W. [Nagîţul] *se recunoaşte repede prin vioiciunea lui şi prin strigătul ţiuitor ce scoate.* ENC. AGR. IV, 125. *Pluti o clipă un fîlfîit ţiuitor şi plîngăreţ.* T. POPOVICI, S. 341. *N-am putut suferi ... scrîşnetul acela aspru şi ţiuitor.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 169. *Din susul rîului s-a apropiat apoi ... un vuiet ţiuitor.* id. ib. III, 158. ✧ Fig. *În locul zgomotului — tăcere ţiuitoare.* IBRĂILEANU, A. 118.

2. (Despre unele păsări, insecte etc.) Care scoate sunete sau ţipete ascuţite, specifice; care ţiuie **(3).** V. şuierător **(I 2).** *Toată curtea boierească trăieşte liniştită şi bogată, cu cîrduri întregi de gîşte, de curci şi de claponi, cu bibilici ţiuitoare.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 13, cf. CADE.

II. S. f. **1.** (Rar) Fluierătoare (de metal); (regional) şuierătoare **(II)** (v. şuierător). *Vîrî ţiuitoarea în gură, dar nu putu să fluiere.* SAHIA, N. 100, cf. DL, DM, DEX. ✦ Un fel de fluier cu care vînătorii imită glasul diferitelor animale pentru a le atrage. Cf. DL, DM.

2. (Ornit.; regional) Nume dat unui fel de culic nedefinit mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pronunţat: *ţi-u-i-*. — Pl.: *ţiuitori, -oare.*

— **Ţlui** + suf. *-itor.*

ŢIUITÚRĂ s. f. **1.** Sunet prelung şi ascuţit (cu rezonanţă metalică); ţiuit **(1).** V. piuitură **(2),**

șuierătură **(4)**, vîjîitură. Cf. ISER, BAR. — MUNT., W. 389[1]/4, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Scotea ... niște țiuituri din naiul lui, de zgîria și sfredelea auzul.* ISPIRESCU, U. 110, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *În liniștea care se întinse, mi se păru că aud o țiuitură fină în ureche.* DUNĂREANU, CH. 119, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Începe cu răsuflet greu de dobă și cu țiuituri șerpuitoare de clarinet.* CAZIMIR, GR. 66, cf. SCRIBAN, D. *Gheorghișor înălța în aer capul și fluierul, arunca cîteva țiuituri scurte și repezi, după care cîntecul s-auzea iar frumos și limpede.* V. ROM. iulie 1953, 154. *Poate că ai țiuituri în urechi de uscate ce-s.* BENIUC, V. CUC. 30. *Țiuiturile gloanțelor ... se întăreau.* CAMILAR, N. I, 48, cf. SCL, 1981, 374, 380, V. BREBAN, D.

2. Zgomot ascuțit și puternic pe care îl face vîntul. V. șuierătură **(3)**. *Prin țiuiturile vîntului se auzea din cînd în cînd cîte un șuierat prelung.* V. ROM. februarie 1956, 72.

— Pronunțat: *ți-u-i-*. — Pl.: *țiuituri*.

— **Țiui** + suf. *-itură*.

ȚIULÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A scoate sunete stridente și ascuțite; (regional) a țivli **(2)**. V. țipa[1] **(1)**. *Dar ea se-ngrozea, Tare-mi țiulea, Codrul răsuna.* MARIAN, INS. 343, cf. MAT. DIALECT. I, 100.

— Prez. ind.: *țiulesc*.

— Formație onomatopeică. Cf. țiui, hăuli.

ȚIUNÁ vb. I v. **țiuni**.

ȚIUNEÁ s. f. (Prin vestul Olt.) Clopoțel. Cf. N. REV. R. XIV, 349.

— Pl.: ?

— **Țiuni** + suf. *-ea*.

ȚIUNÍ vb. IV. Intranz. (Regional) **1.** A țiui **(1)**. (Expr.) **A-i țiuni** (cuiva) **urechea** (sau **în urechi**) = a-i țiui (cuiva) urechile (v. țiui **1**). *Cînd îți țiune în ureche, te înjură cineva.* ȘEZ. III, 120. *Pînă nevasta durmea, Urek'ile îi țiuñea.* DENSUSIANU, Ț. H. 202, cf. ALR II/I h 22.

2. (Despre unele păsări) A scoate un sunet sau un țipăt ascuțit, specific. V. țiui **(3)** (Secășeni — Oravița). Cf. ALR SN III h 698/29.

— Pronunțat: *ți-u-*. — Prez. ind. pers. 3: *țiune*. — Și: **țiuní** (ALR II/I h 22/812), **ționí** (ib. h 22, ALR SN III h 698/29) vb. IV, **țiuná** (ALR II/I h 22/53), **ționá** (ib. h 22/836), **ționá** (com. din BANAT) vb. I.

— De la **țiu**[2].

ȚIUPĂÍ vb. IV v. **țopăi**.

ȚIÚRA interj. v. **țura**.

ȚIÚRCĂ s. f. v. **țurcă**[1].

ȚIURȚIUBĂU subst. (Prin Ban.) „Zeamă subțire". NOVACOVICIU, C. B. II, 21.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚIUVLÍC interj., s. m. (Prin Bucov.) **1.** Interj. (Pronunțat cu „u" prelungit) Cuvînt care imită strigătul caracteristic al nagîțului[1] **(1)**; (rar) țivit. V. țuvlic **(1)**. Cf. MARIAN, O. II, 292.

2. S. m. (Ornit.) Nagîț[1] **(1)** *(Vanellus vanellus)*. Cf. MARIAN, O. II, 292, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 168, PASCU, C. 39.

— Pl.: **(2)** *țiuvlici*.

— Onomatopee.

ȚIVÉR s. n. v. **țevar**.

ȚIVERÉICĂ s. f. (Regional) Vîrf de deal (Singeorz Băi). Cf. PAȘCA, GL.

— Pl.: ?

— **Țifereie** + suf. *-că*.

ȚÍVETĂ s. f. v. **zibetă**.

ȚIVI[1] subst. pl. v. **țiu**[3].

ȚIVÍ[2] vb. IV v. **țivli**.

ȚIVÍC[1] interj., s. m. **1.** Interj. Cuvînt care redă un sunet ascuțit. *O cinteză nevăzută începu să strige atunci ...: — Ți-vic! Ți-vic! ... pi-ca, pi-ca!* TOPÎRCEANU, O. A. II, 280, cf. FORM. CUV. I, 231.

2. S. m. Numele unei păsări răpitoare de noapte nedefinite mai îndeaproape (Buntești — Beiuș). Cf. BĂCESCU, PĂS. 251.

— Scris și: **(1)** *ți-vic*. — Pl.: **(2)** *țivici*.

— Onomatopee.

ȚÍVIC[2]**, -Ă** adj. v. **civic**.

ȚIVÍL, -Ă adj. v. **civil**.

ȚIVILÉȘTE adv. v. **civilește**.

ȚIVILÍE s. f. v. **civilie**.

ȚIVILÍST s. m. v. **civilist**.

ȚIVILÍȘ s. m. v. **civil**.

ȚIVILITÁTE s. f. v. **civilitate**.

ȚIVILIZÁ vb. I v. **civiliza**.

ȚIVILIZÁT, -Ă adj. v. **civilizat**.

ȚIVILIZÁȚIE s. f. v. **civilizație**.

ȚIVÍT interj. (Rar; repetat) Cuvînt care imită strigătul caracteristic al nagîțului[1] **(1)**; (regional) țiuvlic **(1)**. *Obiceiul de a se ridica în aer, de a se învîrti în loc deasupra punctului unde se găsește cuibul ... și de a striga mereu „țivit-țivit".* SIMIONESCU, F. R. 81.

— Onomatopee.

ȚÍVLĂ s. f. (Regional) **1.** Nume dat cîinilor de vînătoare (Serdanu — Găești). Cf. H IV 277.

2. (În forma *țiflă*) Femeie care vorbește subțire, cu voce ascuțită (Iablanița — Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 194.

— Și: **(2)** **țiflă** (pl. *țifle*) s. f.

— Postverbal de la **țivli**.

ȚÍVLET s. n. (Învechit și regional) Strigăt (de spaimă, de durere, de mînie etc.). *Acolo sînt ... țivlete și țipete de oameni de-a nu le putearea spune* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 228/10, cf. COD. TOD. 226, TDRG, DHLR II, 533, I. GHEȚIE, B. D. 195. ◇ Expr. (Regional) **A ride în țivlet** = a chicoti. Cf. ALR II/I h 35/520.

— Pl.: *țivlete*. — Și: (regional) **țívlet** s. n.

— **Țivli** + suf. *-et*.

ȚIVLÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Regional; despre unele păsări și animale) A scoate sunete ascuțite, stridente. V. țipa[1] **(2)**, țivlica. *Nagîții ... îndată prindeau ... a țipa și a țivli de-ți lua auzul.* MARIAN,

T. 18. [Prepelicarul] *începe apoi a alerga tot țiflind și hăucăind de-ți țiuie urechile.* id. O. II, 284. *Un lăstun de apă țivli ascuțit de două ori și trecu dincolo, zburînd.* SADOVEANU, O. VII, 376, cf. SCRIBAN, D. *Păsări mari țivlind în zări se cheamă.* BENIUC, C. P. 112. *Cocoveauca țivlește.* BĂCESCU, PĂS. 404. *Savai puișor de corb, Ce țipi, neică, și țivești Și-mprejur mi te rotești . . .?* TEODORESCU, P. P. 615. ◇ (Despre cai) *Mere murgu Iancului Tăt țivlind și rînt'ezînd.* ALEXICI, L. P. 128. ◇ Refl. (Despre porci) *Să țivlește.* ALR — T 937/298.

2. (Regional; despre oameni) A scoate sunete stridente și ascuțite (de spaimă, de durere, de mînie etc. sau dintr-un instrument de suflat); a spune ceva cu glas tare; (regional) a țiuli. V. țipa[1] **(1)**. Cf. STAMATI, V. 559[1]/42, CIHAC, II, 436, MARIAN, O. II, 292, GHEȚIE, R. M., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DR. VII, 137. *Așa am țivlit, de a sărit nevasta din pat, ca la foc.* BENIUC, V. CUC. 59; cf. BUGNARIU, N. 262/90. [Fata] *țivl'ește și să zbat'e.* ALEXICI, L. P. 182. *Pipăruș Petru lăsă atunci tălpoaia și mai jos, de țivli biata femeie ca în gura șarpelui.* MERA, L. B. 94, com. din FRATA — TURDA și din STRAJA — RĂDĂUȚI, COMAN, GL., ALR II/I MN 10, 2 078/272, PASCU, C. 39. ◇ Tranz. *Prinde a țipli din fundul divanului . . . : „Auzi, dumneata, se ține și . . . Zamfira, cocoană".* SĂM. III, 263, cf. 517. *Smîcul? țivlește cucoana Olga holbînd ochii; cum smîcul?* SADOVEANU, O. I, 611. *Dă să prindă pe copil de ureche, dar el țivli una ca un cățel.* RETEGANUL, ap. CADE. ✦ Intranz. și refl. (Regional) A chicoti. Cf. ALR II/I h 35. ✦ Intranz. și refl. (Prin Mold.) A bodogăni (SCRIBAN, D.); (prin Bucov.) a face scandal; a se certa (LEXIC REG. 115). *Fierbe-ți, babo, lintea ta și nu mai țivli, zise moșneagu.* SCRIBAN, D.

3. (Prin Mold.) A scoate anumite sunete folosind țivlitoarea, pentru a atrage și a prinde păsări. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Prez. ind.: *țivlesc.* — Și: **țivlí, țăvlí** (COMAN, GL.), **țiflí, țifli** (BUGNARIU, N. 262/90, COMAN, GL.), **țiplí** (ALR II/I h 35/537; prez. ind. pers. 3 *țíplă* ib.), **țislí** (CHEST. V/86 supl.), **țivlí, țîvlí** (SCRIBAN, D.), **țifllí** (id. ib.) vb. IV.

— Formație onomatopeică.

ȚIVLÍC[1] interj. (Regional) Cuvînt care imită sunete ascuțite, stridente, produse prin lovirea unor obiecte de metal. V. țiuic **(I 2)**, țînic, țuvlic **(I 2)**. Cf. ALEXICI, L. P. 214. *Am venit asară la voi Și-am prins pe moșu de buric Și-a făcut țivlic* (Clanța). ȘEZ. VII, 81, cf. PASCU, C. 39.

— Și: **țivlíc** interj. ALEXICI, L. P. 214.

— Onomatopee.

ȚIVLÍC[2] s. n. v. **țiflic**.

ȚIVLICÁ vb. I. Intranz. (Prin Bucov.; despre nagîți) A scoate sunete ascuțite caracteristice speciei. V. țivli **(1)**. *Nagîții . . . se roteau în aer deasupra lor și tot țivlicau.* SBIERA, F. S. 5.

— Prez. ind. pers. 3: *țivlícă.*

— V. **țivlic[1]**.

ȚIVLÍCĂ s. f. (Regional, mai ales prin Munt.) Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie, din lemn de soc etc., avînd un sunet ascuțit, șuierat, tilincă **(I 1)**, (regional) țivloaie **(1)** (ALR I 1 469/595, 725, 744, 746); fluier care intră în componența unor instrumente muzicale, (învechit și regional) piscoi **(I 1)**, țuvlică (v. țuvlic **II 5)** (H XI 323, 518, ALIL 1983—1984, 500).

— Pl.: *țivlici.* — Și: **țivlícă** (ALR I 1 469/595), **țifllcă** (ALIL 1983—1984, 500) s. f.

— De la **țivlic[1]**.

ȚIVLÍT, -Ă adj. (Regional; despre voce, glas, sunete) Ascuțit, subțire; (regional) țiflicat, țivlitor **(1)**. *Lătratul țilfiit al căpitanului de haiduci.* MIRONESCU, în SCL 1978, 323. *Nimic, decît glasul țiflit al vrunui ofițer ori bocăneala cizmelor plantonului.* MIRONESCU, S. 44. *Glas țivlit de femeie.* ALAS 24 XII 1933, 5/7, cf. SCL 1978, 323. ◇ (Adverbial) *A vorbi țiflit.* MIRONESCU, S. 622. ✦ (Despre ființe; în forma *țifliit*) Care are glasul ascuțit, șuierător. Com. din PIATRA NEAMȚ. ◇ (Prin analogie) *O armonică oftigoasă și țăvlită se auzea înăuntru.* GALACTION, O. A. I, 318.

— Pl.: *țivliți, -te.* — Și: **țăvlít, -ă, țiflít, -ă, țilflít, -ă** adj.

— V. **țivli**.

ȚIVLITÓR, -OÁRE adj., s. f. (Regional) **1.** Adj. (Despre glas, sunete) Ascuțit, subțire; șuierător; (regional) țiflicat, țivlit. Cf. BARCIANU, DL, DM. ✦ (Despre ființe) Care scoate sunete ascuțite. Cf. DL, DM.

2. S. f. Un fel de fluier cu care vînătorii imită glasul diferitelor păsări, ademenindu-le pentru a le prinde. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

3. S. f. Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie; (regional) țivloaie. Cf. STAMATI, V. 559[1]/38, ALR I 1 469/538. ◇ (Precedat de prep. „de", sugerează un sunet ascuțit) *Între ei cînta cu glas ascuțit . . . o femeie. Din cînd în cînd se oprea ca să mai soarbă din pahar . . . și glasul de țivlitoare iar pornea în larma odăii.* SADOVEANU, O. I, 409.

— Pl.: *țivlitori, -oare.* — Și: **țiflitór, -oáre** adj., s. f. DL, DM, ALR I 1 469/538.

— **Țivli** + suf. *-itor.*

ȚIVLITÚRĂ s. f. **1.** (Prin Maram.) Țipăt, strigăt. Cf. LEXIC REG. 13.

2. (Prin Bucov.) Epitet pentru o femeie rea. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *țivlituri.*

— **Țivli** + suf. *-itură.*

ȚIVLOÁIE subst. (Regional) **1.** S. f. (Mai ales în Munt.) Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie, din țeavă de trestie etc.; tilincă **(I 1)**, (regional) piscoaie (v. piscoi **I 1)**, țivlitoare **(3)**, țivlică, țuvlică (v. țuvlic **II 5)**. *Ai să auzi cîmpoaiele vlăscenilor și trîmbițele și tobele panoramelor și țivloaiele și hîrîitorile copiilor.* CARAGIALE, O. VII, 300, cf. SCL 1978, 323, H XIV 94, ALR I 1 469/424, 940, 960. ✦ (Prin Munt.; în forma *țuvloaie*) Fluier mic ciobănesc. Cf. CONV. LIT. XLIV[2], 396, SCRIBAN, D. ✦ (Prin Munt.; în forma *țuvloaie*) Un fel de fluier folosit pentru atragerea vînatului. V. țipă[1] **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. S. f. (În forma *țivoaie*) Fluier la cîmpoi; (regional) țipă[1] **(2)** (Mîrleanu — Cernavodă). Cf. H II 282.

3. S. n. (Prin Mold.; în forma *țivloi*) Fluierătoare din metal. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

4. S. f. (În forma *țifoaie*) Țeavă care se viră sub pielea unei oi tăiate și în care suflă măcelarul ca s-o umfle pentru a jupui oaia mai ușor (Berchișești — Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1964, 84.

5. S. f. (Prin sud-vestul Munt.) Parte tubulară din tulpina unei plante sau din pana unei păsări. V. țeavă **(III 1)**. Cf. I. CR. XI, 126, CV 1951, nr. 6, 30.

6. S. n. (Prin sudul Olt.; în forma *țivloi*) Coadă mai groasă de ceapă, în care suflă copiii ca s-o umfle, după ce au înmuiat-o dînd-o prin foc. Cf. LEXIC REG. 43.

7. S. n. P. anal. (În forma *țivloi*) Picior (lung și subțire); (regional) țurloi **(I 3)** (Boureni — Băilești). Cf. LEXIC REG. 32.

8. S. n. (În formele *țivloi, țilvoi*) Beregată la păsări. Cf. CIAUȘANU, V. 207, id. GL.

— Pl.: *țivloi*. — Și: **țivoále** (H II 282), **țiloáie** (ALR I 1 469/424, L. ROM. 1964, 84) s. f., **țivlói** (ȘĂINEANU, D. U., CIAUȘANU, V. 207, id. GL., LEXIC REG. 32, 43; pl. *țivloaie* CIAUȘANU, V. 207, LEXIC REG. 43), **țilvói** (CIAUȘANU, V. 207, id. GL.; pl. *țilvoaie* id. V. 207) s. n., **țuvloáie** (CONV. LIT. XLIV$_2$, 396, SCRIBAN, D., CV 1951, nr. 6, 30), **țufloáie** (ALR I 1 469/940) s. f.

— Țivli + suf. *-oaie*.

ȚIVLÓI s. n. v. **țivloaie.**

ȚÍVNĂ s. f. v. **țîfnă¹.**

ȚIVOÁICĂ s. f. (Regional) Cîine bătrîn. Cf. CV 1954, nr. 4, 33. *Strigă la țivoaică să iasă din colibă.* ib.

— Pl.: *țivoaice*.

— Țiv[l]ă + suf. *-oaică*.

ȚIVOÁIE¹ s. f. v. **țifloaie.**

ȚIVOÁIE² s. f. v. **țivloaie.**

ȚIVREÁ s. f. v. **țevea.**

ȚIVÚLCĂ s. f. (Regional) Țivloaie **(1)** (Băneasa — Medgidia). Cf. ALR I 1 469/984.

— Pl.: *țivulci*.

— Cf. țivli, țigulcă.

ȚIZ s. n. v. **cîj.**

ȚÎ interj. v. **țî¹.**

ȚÎBÍC s. m. v. **țobîc.**

ȚÎBÍRCĂ s. f. sg. (Regional) Vin care se stoarce din tescovină; (regional) ceagăr. Cf. I. CR. I, 60.

— Cf. țighir¹.

ȚÎBÎRCÎIÁLĂ s. f. (Regional) Scurgere înceată (de apă); picurare **(1)** (Piatra Neamț). Cf. COMAN, GL. *Toarnă cumsecade, cum faci tu e curată țîbîrcîială!* id. ib.

— Pl.: ?

— Cf. țîbîrcă.

ȚÎBÍȘTI interj. (Prin Munt.) Cuvînt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a unei ființe care sare, care țîșnește (de) undeva; țuști¹ **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Contaminare între **țîști¹** și **bîști.**

ȚÎBRÎC s. n. (Regional) Mîncare făcută (de lucrătorii forestieri și de ciobani) din cir de mămăligă, brînză, ceapă și zahăr (Deda — Reghin). MAT. DIALECT. I, 196.

— Pl: *țîbricuri*.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎBÚLCĂ s. f. (Prin Bucov.) Ceapă (măruntă). Cf. LEXIC REG. 111, 118.

— Pl.: ?

— Din ucr. **цибулька.**

ȚÎC¹ interj. = **sîc¹.** Com din CLUJ NAPOCA.

ȚÎC² interj., s. n. v. **țic¹.**

ȚÎC³ interj. v. **țigă¹.**

ȚÎC⁴ s. n. v. **țic³.**

ȚÎC⁵ s. n. v. **țic⁴.**

ȚÎCÁCI s. m. (Regional) Numele unui pește nedefinit mai îndeaproape (Chizătău — Lugoj). ALR II 6 239/76.

— Pl.: *țîcaci*.

— Cf. țîc².

ȚÍCĂ¹ s. f. v. **țic¹.**

ȚÍCĂ² s. f. v. **țic³.**

ȚÍCĂ³ s. f. v. **țică².**

ȚÎCĂLÍE s. f. v. **țăcălie¹.**

ȚÎCHÉR s. n. (Regional) Unealtă de fier uzată. V. cioarsă (Sîngeorz Băi). Cf. PAȘCA, GL.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎCÓRNIC s. m. v. **țireovnic.**

ȚÍCRĂ s. f. v. **țică².**

ȚÎDÚC s. m. (Regional) Bucată de lemn tăiată din capătul cel gros al unui trunchi; butuc (Crișcior — Brad). Cf. PAȘCA, GL. *Dă-mi un țîduc să șed pe el.* id. ib. ◇ Fig. (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ce țuduc de fată!* id. ib.

— Pl.: *țîduci*. — Și: **țudúc** s. m.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎF s. n. v. **țeh².**

ȚÎFÁR s. n. v. **țîrîar.**

ȚÎFĂ¹ s. f. v. **țeh².**

ȚÍFĂ² s. f. v. **țîrîă.**

ȚÎFÉLNIC s. m. sg. v. **aților lnic.**

ȚÍFLĂ s. f. v. **țeh².**

ȚÎFLÍ vb. IV v. **țivli.**

ȚÎFLÎÍ vb. IV v. **țivli.**

ȚÎFLÎÍT, -Ă adj. v. **țivlit.**

ȚÍFNĂ¹ s. f. **1.** Boală a găinilor, care se manifestă prin apariția unei excrescențe cartilaginoase în vîrful limbii sau sub limbă, cobe; excrescență cartilaginoasă care apare în vîrful limbii sau sub limbă la găinile care au această boală. Cf. VALIAN, V., ISER, COSTINESCU, CIHAC, II, 709, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ȘEZ. VI, 84. *Răgușit de atîta zbierat, protopopul de-abia mai cîrîia, scoțînd cîte o notă de cocoș cu țîfnă.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 68, cf. ALEXI, W., TDRG, ENC. VET. 813, ȘĂINEANU, D. U., CADE, GĂLDI, M. PHAN. 261, SCRIBAN, D., H XVII 353, BREBENEL, GR. P., com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, ALR II/762, ALR SN II h 374, ALRM SN I h 251. ◇ Expr. **Cu țîfna pe limbă** = gata de ceartă, arțăgos, țîfnos. *Mi s-a părut un om morocănos, îngîmfat și cu țîfna pe limbă.* LUNGIANU, CL. 106. **A-i sări** (cuiva) **țîfna** sau (regional) **a i se pune** (cuiva) **țîfna** = a se mînia, a se înfuria; a-i sări (cuiva) țandăra. *Slabă nădejde dacă d-o vorbă le sare țîfna.* DELAVRANCEA, T. 143, cf. CADE. *N-o să-i sară țîvna dacă o s-o ludm.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 309. *Am observat pe fața tatei un zîmbet ușor ..., pe care nu se puteœ să nu-l*

observe și țițaca, căci îndată i-a sărit țîfna. SADOVEANU, O. XVII, 410, cf. IORDAN, STIL. 331. *I-a sărit țîfna Ce-o fi vrînd cu cuțitul? Să-l taie pe bunic?* STANCU, D. 251 *Îi trata ca pe școlari și-i sărea țîfna din orice.* PAS, Z. IV, 161, cf CIAUȘANU, GL., TOMESCU GL. L. ROM 1959, nr 1, 64. UDRESCU, GL., ZANNE, P IX, 722. (Rar) **A scoate** (cuiva) **țîfna** = a face (pe cineva) (cu mijloace drastice) să renunțe la ceartă, a face să-i treacă (cuiva) dorința, cheful de ceartă Cf IORDAN, STIL. 331 **A umbla** (sau **a fi**) **cu țîfna în** (sau **la**) **nas** = **a)** a fi mereu pus pe ceartă, a se înfuria repede. Cf. PANN, P V III, 16/8, DDRF, TDRG, IORDAN, STIL. 331, DL, DEX, ROMÂNUL GLUMEȚ, 53, ZANNE, P. I, 669; **b)** a fi îngîmfat, a umbla cu nasul pe sus. Cf. ALEXI, W **A sta** (sau **a fi**) **cu țîfna umflată** (sau **în sus**) = a sta îmbufnat, a fi pus pe ceartă. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Mică umflătură care apare deasupra cozii la găinile bolnave de țîfnă[1] **(1)**. Cf. DDRF, GÂLDI, M. PHAN. 261, ZANNE, P I, 669. ✦ (Prin nord-estul Olt. și vestul Munt ; în forma *țivnă*) Tîrtiță **(1)**. Cf. COMAN, GL., GL. OLT.

2. Pornire spre ceartă, arțag; ciudă, mînie Cf POEN. — AAR. — HILL, V. I, 821[1]/2, POLIZU, CIHAC, II, 709, COSTINESCU *Provocați în adevăr sau numai porniți de țîfnă, au început să înjure franțuzește pe niște mușterii români de la o altă masă.* CARAGIALE, O. IV, 29. *Se temea, că mai tîrziu, după ce va fi beut, îl va apuca țîfna și nu va mai voi* SLAVICI, V. P. 34, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D U. *Apoi gură mare ca a ta mai rar, măi Petrică! ... Și țîfnă, și semeție! Lasă că te-am păscut de cînd te-ai întors de la oaste!* REBREANU, R II, 40. *De ce atîta năuf, atîta zbucium și atîta țîfnă?* TEODOREANU, M. U. 334 *Tulburată în meditațiunile ei adînci, Margareta răspunse cu țîfnă* P CONSTANT, R 70, cf. GÂLDI, M PHAN 261 SCRIBAN, D *Te supărași! ... Mă, ai dracului, toți cu țîfnă. Nu mai poți să faci o glumă* T decembrie 1964, 9, cf. COMAN, GL., TOMESCU, GL. ✦ Îngîmfare, ifos, aroganță. *Ctitoriceasca țîfnă îi dă brînci p-un povîrniș* CARAGIALE, O. IV, 333. *O cojocăreasă O iei de pe vatră, din cenușă, o spelt, o lai, o îmbraci, o ții ca în palmă ... și ea .... țîfnă și țîfnă.* I NEGRUZZI, S. IV, 536, cf. PAMFILE, J. II, 168. *Dacă ține* [mîna] *în buzunar, poate să pară un individ cu țîfnă de senior feudal.* C. PETRESCU, R. DR 104. *Dragele mele, se așază și peste voi anii și o să vă scadă frumusețea și țîfna.* SADOVEANU, O. XXI, 457. *Armata cere supunere, cere răbdare. Nu se poate face cu țîfnă și cu toane.* CAMIL PETRESCU, O. II, 531. *Subprefectului i-a pierit totuși țîfna.* STANCU, D 436. *Un comis-voiajor în chimicale și parfumuri, și ...* [surorile] *cu țîfna lor provincială-boierească.* VINEA, L. II, 166. (Fig.) *Poți, cloșcă, tu, fudulă, cu țîfnă, dacă zbori. Să te ridici din curte cu mine pînă-n nori?* ARGHEZI, S. V, 135.

— Pl.: *țîfne.* — Și: **țîfnă** (PANN, P. V. III, 16/8, CIHAC, II, 709, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, ZANNE, P. I, 669), (rar) **țivnă** (CADE), **țignă** (ALEXI, W.), (regional) **țivnă, țignă** (H XVII 353, ALR II/762, ALR SN II h 374, I. ROM. 1959, nr. 1, 64), **țiglă** (BREBENEL, GR P.) s f.

— Din ngr **τσίφνα.**

ȚÎFNĂ[2] s. f. v **țîflă[1].**

ȚÎFNET s. n. (Prin vestul Munt.) Sunet caracteristic pe care îl scot din gît găinile bolnave de țîfnă[1] **(1)**. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîfnete.*

— **Țîfni[1]** + suf. *-et.*

ȚÎFNÍ[1] vb. IV. Intranz. **1.** (Despre păsări) A scoate din gît un sunet specific atunci cînd sînt bolnave de țîfnă[1] **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Despre oameni și, rar, despre animale) A sufla aer din piept brusc și cu zgomot (din cauza furiei, a iritării, a nemulțumirii etc.). V **pufni.** [Iapa] *strănuta, țîfnea, sforăia.* CARAGIALE, O. II, 330. *Să țîfnească de necaz că alții au făcut ceva înainte-i ori că alții vor însemna ceva după dînsul.* id. ib. IV, 252. *Se plimba de colo pînă colo, țîfnind și aruncîndu-mi căutături foarte dîrze.* id. ib. VII, 296, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Țîfnește, dar nu scoate o vorbă; așa face cînd e supărat.* UDRESCU, GL. ✦ (Regional; despre oameni) A vorbi repezit și cu ciudă; a răbufni. Cf. ȘEZ. V, 166. ◇ Tranz. *„Ei, ce te tocmești, rămîi ori nu", țîfni maistorița ivindu-se în prag.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V M. 44.

3. (Rar) A face ca un mecanism, un instrument muzical să socată sunete scurte, înfundate. *Neamțul tot țîfnea pe nările mașinei.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 67. *El puse mîna pe un flaut de la un soldat, își tîtîri gura pe îmbucătură și începu să țîfnească chisc, chisc.* id. T. S. 69.

— Prez. ind.: *țîfnesc.* — Și **țîfni,** (regional) **țivni** (SCRIBAN, D.) vb. IV.

— V **țîfnă[1].**

ȚÎFNÍ[2] vb IV v. **țîșni.**

ȚÎFNÍT, -Ă adj. (Regional; despre felul de a vorbi) Repezit, cu ciudă, cu arțag. ◇ (Adverbial) *Ce făcem să dobîndim — răspunde țîfnit una din ele.* VASILIU, P. L., 249.

— Pl.: *țîfniți, -te.*

— V **țîfni[1].**

ȚÎFNÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre găini) Bolnav de țîfnă[1] **(1)**. Cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U.

2. (Despre oameni) Care este întotdeauna gata de ceartă, certăreț, arțăgos; care se supără repede, irascibil, supărăcios; cu toane, capricios. *Măi, măi, măi, că țîfnoasă au mai fost!* PR DRAM, 312, cf POLIZU, CIHAC, II, 709, COSTINESCU. *Fata babei era slută, leneșă, țîfnoasă și rea la inimă.* CREANGĂ, P 283. *Fiind nerăbdătoare și țîfnoase, prind a plînge de usturime și ciudă.* MARIAN, NA 270, cf DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D U, SCRIBAN, D. *Nu mănînc, se strîmbase băiatul țîfnos. Nu mi-e foame.* PREDA, M. 42, cf. ȘEZ. V, 166, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, CIAUȘANU, V. 206, NOVACOVICIU, C B. I, 21, com din LOMAN — SEBEȘ. ✦ Îngîmfat, mîndru, arogant, cu ifose. Cf. STAMATI, V. 622[1]/8. *Dar și orășanu e țîfnos cu săteanu, căci nu-l prea bagă-n seamă* JIPESCU, O. 11. *Nevastă-sa ... era femeie așezată, cam țîfnoasă și neîngăduitoare.* SLAVICI, O. II, 33 *Fata, proastă și țîfnoasă, dă norocului cu piciorul.* DELAVRANCEA, S. 15. *Voi să fie drăgostoasă! ... Să nu mai fie-așa țîfnoasă!* I. NEGRUZZI, S. IV, 544, cf. PAMFILE, J. II, 168, CADE. *Cucoana e țîfnoasă și îndrăcită cum nu se mai poate.* REBREANU, R. I, 239 *Cum vezi, ... a rămas tot solemn și țîfnos ca un mandarin.* C. PETRESCU, C V. 362, cf. IORDAN, STIL. 331, ȘEZ. V, 166.

— Pl.: *țîfnoși, -oase.* — Și **țîfnós, -oásă,** (regional) **țivnós, -oásă** (SCRIBAN, D., SORESCU, L. L. III, 127), **țignós, -oásă** (com. I. PANȚU), **țîflós, -oásă** (NOVACOVICIU, C B I. 21) adj.

— **Țîfnă[1]** + suf. *-os.*

ȚÎFNOȘÍ vb IV Refl. A se supăra repede, a se îmbufna, a fi țîfnos. Cf. CIHAC, II, 709, BUL. FIL. IX, 42, SCL 1970, 17.

— Prez ind. *țîfnoșesc.*

— V **țîfnos.**

ȚÎFÓS, -OÁSĂ adj. v. **țîrfos.**

ȚÎFRĂ s. f. v. **țîrfă.**

ȚÎFT s. n. v. **țvec.**

ȚÎGÁR, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.; în expr.) **E țigar** = „e îmbrăcat subțire, dar tremură gros". CIAUȘANU, GL.

— Etimologia nesigură. Cf. țingar.

ȚÎGĂLEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚÎGĂLÍ vb. IV v. **țigîli.**

ȚÎGHI interj. (Regional) Strigăt cu care se asmute cîinele (Meria—Hunedoara). DENSUSIANU, Ț. H. 337.

— Onomatopee.

ȚÎGÎLEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚÎGÎLÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Regional; subiectul indică păsări) A lua de ici și de colo cu ciocul; a ciuguli (Toplița). Cf. ALR SN I h 230/228. *Pasările țigîlesc strugurii.* ib. ✦ (Prin Bucov., nordul Mold. și vestul Transilv.; subiectul indică oameni) A mînca luînd numai cîte puțin, de ici și de colo; a ciuguli. Cf. DL, DM. *Nu țigîli mămăliga!* ȘEZ. V, 166. *Vrînd-nevrînd, a trebuit să țigălească bietul băiet și el cîte oleacă.* FURTUNĂ, C. 97, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, LEXIC REG. 111, GLOSAR REG. ✦ (Regional) A rupe, a tăia o bucată din ceva; a crîmpoți. ALR II 3 529/365. *Cu brișca o țigălit carne și-o mîncat.* O. BÎRLEA, A. P. I, 466.

2. (Prin Bucov.; complementul indică un lemn) A preface în surcele (LEXIC REG. 111); a ciopli rău, a ciopîrți (A V 15).

— Prez. ind.: *țigîlesc.* — Și: **țigălí** (ALR II 3 529/365, A V 15), **țigălĭ** vb. IV.

— Cf. ciuguli, piguli, țic[3].

ȚÎGÎLÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.) **1.** (Despre mămăligă) Ciupită, ciugulită de jur împrejur. Cf. LEXIC REG. 111.

2. (Despre bușteni) „Făcut cu toporul". LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țigîliți, -te.*

— V. **țigîli.**

ȚÎGÎLITÚRĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Gaură mică făcută într-un gard. LEXIC REG. 111.

2. „Tăietură rea într-un copac". LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țigîlituri.*

— **Țigîli** + suf. *-itură.*

ȚÎGÍRĂ[1] s. f. (Învechit, prin nord-vestul Transilv.) Inscripție sau emblemă atîrnată la intrarea unei prăvălii sau a unui atelier. Cf. CABA, SĂL. 101.

— Pl.: ?

— Din magh. **cégér.** Cf. germ. Zeiger.

ȚÎGÍRĂ[2] s. f. sg. (Mai ales art.) **1.** (Regional) Steaua polară. Cf. OTESCU, CR. 5, PAMFILE, CER. 163, DR. I, 459.

2. (Prin nord-estul Munt.; în forma *țigila*) Numele unei constelații. *Constelația țigila răsare iarna la răsărit, pe la ora opt seara.* STOIAN, PĂST. 72.

— Și: **țagíră** (OTESCU, CR. 5, PAMFILE, CER. 163, DR. I, 459) s. f. sg., **țigíra** (DR. I, 459), **țigíla** s. f. sg. art.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎGÍRĂ[3] s. f. sg. (Prin nord-vestul Transilv.) Ființă imaginară despre care se credea că mănîncă luna, producînd astfel eclipsele; vîrcolac. Cf. H XVIII 22, VAIDA, com. din SUPURUL DE JOS—CAREI, COMAN, GL., ALR II 2 456/272, 279, 284, 334.

— Și: **țighíra** s. f. sg. art. ALR II 2 456/334.

— Etimologia necunoscută.

ȚÍGLĂ s. f. v. **țîină[1].**

ȚÎGLOȘÍ vb. IV v. **tigloși.**

ȚÎGLÚȘ s. m. (Prin nord-estul Olt.; adesea peiorativ) Țînc[2] **(II)**, pici[2]. Cf. CIAUȘANU, V. 206.

— Pl.: *țigluși.*

— Cf. țiglean.

ȚÍGNĂ[1] s. f. v. **țîină[1].**

ȚÍGNĂ[2] s. f. v. **țîină[1].**

ȚÎGNÍT, -Ă adj. v. **săgnit.**

ȚÎGNÓS, -OÁSĂ adj. v. **țîinos.**

ȚÎGRÚI s. n. (Prin vestul Olt.) **1.** Trepied de lemn pe care se pune virtelnița. Cf. H IX 61, 86.

2. Suport de lemn în care stă nicovala și care se înfige în pămînt cînd se bate coasa; (regional) batcă (Crăguești—Turnu Severin). Cf. NALR—O IV h 636/949.

— Pl.: *țigruie.* — Și: **țugrúi** s. n. H IX 86.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎGÚI, -IE s. m. și f. v. **țăgui[3].**

ȚÎHĂÍ vb. IV v. **țăhăi.**

ȚÎHÎNA s. f. sg. art. (Regional; în expr.) **A se duce** (undeva) **cu țîhîna** = a se duce (undeva) pentru mult timp, a zăbovi mult timp (într-un loc) (Sibiel—Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 64.

— Etimologia necunoscută.

ȚÍHLĂ s. f. v. **sihlă.**

ȚÎHLÍȘ s. n. v. **sihliș.**

ȚÎHNÍ vb. IV v. **țăhni.**

ȚÎHNÍT s. n. v. **țăhnit.**

ȚÎHÓL s. m. sg. v. **țihor.**

ȚÎHÓR s. m. sg. (Regional) Zer care rămîne după ce s-a scos urda (Bănița—Petroșani). Cf. A III 18.

— Și: **țihól** s. m. sg. A III 18.

— Cf. țighir[1].

ȚÎHUÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre vite) A scoate strigăte de durere, a zbiera (Cămărzana—Satu Mare). *Oho, oho, nu răgi, ... nu țihui.* ARH. FOLK. I, 201.

— Prez. ind. pers. 3: *țihuiește.*

— Cf. țăhăi.

ȚÎHÚȘ subst. (Prin Transilv.) Prăjina lungă a îmblăciului; dîrjală. Cf. FRÎNCU—CANDREA, M. 106, ALR I 922/100.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚÎI[1] interj. v. **țî[1].**

ȚÎI[2] interj. v. **țîi.**

ȚÎIÁC s. n. v. **țuiac.**

ȚÎIÁP s. m. v. **țuleap.**

ȚIITUÍ vb. IV v. **țeitui.**

ȚIJNÍ vb. IV v. **țișni.**

ȚILĂU s. m. v. **țirlău.**

ȚÎLC interj. v. **țîrc.**

ȚÎLCĂÍ vb. IV v. **țîrcîi.**

ȚÎLCUÍ vb. IV v. **țîrcui.**

ȚÎLEÁ interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă ciinii; țiba (Cotîrgași—Vatra Dornei). Cf. SEZ. III, 190, PASCU, C. 120.

— Formație expresivă. Cf. ț i b a.

ȚÎLEÁP s. m. v. **țuleap.**

ȚÎLFÎÍT, -Ă adj. v. **țivlit.**

ȚÎLIMBRICÚȚ subst. (Anat.; regional) Omușor **(2)** (Doroteia—Gura Humorului). NALR—MB I h 42/484.

— Pl.: ?

— De la **țîmburuc.**

ȚÍLINĂ s. f. v. **țelină[1].**

ȚÍLNIC s. n. v. **senic.**

ȚÎLȚĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin sud-vestul Transilv.) A cînta prost la vioară; (familiar) a scîrțîi **(3).** V. **țîrlîi[2].** Cf. REV. CRIT. III, 170.

— Prez. ind.: *țîlțăi.*

— Formație onomatopeică. Cf. **țîrlîi[2].**

ȚÎMB s. m., s. n. v. **țimp.**

ȚÎMBÓI subst. **1.** Subst. (Regional) „O muche de deal (un fel de movilă)". SCI, 1978, 323.

2. S. n. (Prin nord-vestul Munt.) Arac mic. Cf. LEXIC REG. II, 33.

3. S. m. Fig. (Prin nord-vestul Munt.) Epitet dat unui copil. Cf. LEXIC REG. II, 33.

4. S. m. (Prin Olt.) Numele unui pește nedefinit mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, P. 186, H V 274.

— Pl.: (m.) *țîmboi* și (n.) *țîmboaie.* — Și: **(4) țambói** s. m. H V 274.

— Etimologia necunoscută. Cf. z g î m b o i.

ȚÎMBOIÁTĂ adj. (Regional; despre țițele vacilor nemulse) Plin de lapte, umflat; (regional) înțăpoșat (Păușești Otăsău—Băile Govora). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *țîmboiate.*

— **Țîmboi** + suf. *-at.*

ȚÍMBRĂ s. f. v. **țimăr[2].**

ȚÎMBROLÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A se întovărăși în vederea aratului; (regional) a se însîmbra (Voinicenî—Tîrgu Mureș). Cf. ALR SN I h 16/235.

— Prez. ind.: *țîmbrolesc.*

— Din magh. **cimborál.**

ȚÎMBRUÍ vb. IV v. **țămbrui.**

ȚÎMBRUÍT s. n. v. **țămbruit[1].**

ȚÎMBÚC s. m. v. **țobîc.**

ȚÎMBULÚȘ s. n. v. **țimburuș.**

ȚÎMBURÉL s. m. (Regional) Numele unei sîrbe. Cf. VARONE, D. 148.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎMBURÍC s. n. v. **țîmburuc.**

ȚÎMBURÚC s. n. **1.** Obiect mic sau parte mică a unui obiect, de obicei de formă rotundă; țîmburuș **(1).** Cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nu a știut ... pe unde se deschide capacul și că trebuie împins, ca să sară, un țumburuc.* ARGHEZI, S. VII, 40. *Era un fel de țîmburuc pe care, dacă apăsai, venea îndată sora.* CAMILAR, N. II, 93, cf. I. CR. VI, 126, CHEST. II 169/224. ✦ (Regional; în forma *țumburug*) Insignă (Pîrtești de Jos—Gura Humorului). L. ROM. 1963, 155. *La concurs ne-a dat și țumburugu de pe bondiță.* ib.

2. (Regional) Uvulă; (regional) țîmburuș **(2).** Cf. NALR—MB I h 42, ALR—T 166/357.

— Pl.: *țîmburuce* (TDRG, CADE, SCRIBAN, D.) și *țîmburucuri* (SCRIBAN, D.). — Și: **țumburúc, țîmburúc** (TDRG), (regional) **țîmpurúg** (I. CR. VI, 126), **țumburúg** (pl. *țumburuguri*), **țîmburíc** (NALR—MB I h 42/499; pl. *țîmburicuri* ib.) s. n., **țîmbirlíc** (ALR—T 166/357), **țîmpríc** (NALR—MB I h 42/523) subst.

— Cf. ț î m b u r u ș.

ȚÎMBURÚȘ s. n. **1.** Obiect mic sau parte mică a unui obiect, de obicei de formă rotundă; țîmburuc **(1).** Cf. POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Pe vremea mea și a poștalionului, numai un diavol ar fi putut să scoată o muzică așa de frumoasă din cîteva șuruburi și un țumburuș de cărbune,* T decembrie 1964, 12. *Stai că sun eu* [la sonerie]. *Unde-i țumburușul?* ib. 35, cf. DL, DM, IST. L. ROM. II, 348, 352, DEX, com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ, CIAUȘANU, GL., ALR II/I MN 17, 6 929/769, MAT. DIALECT. I, 100.

2. (Prin Olt. și Transilv.) Uvulă; (regional) țîmburuc **(2).** Cf. NALR—O I h 56, ALR—T 166/420.

3. (Regional; în forma *țumburuș*) Lovitură dată cu degetul; bobîrnac, (regional) țumburel (Covasna). Cf. ALR II/I MN 7, 6 852/192.

— Pl.: (n.) *țîmburușuri* (CIAUȘANU, GL., MAT. DIALECT. I, 100) și *țîmburușe* (POLIZU, com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ), (m.) *țîmburuși* (DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.). — Și: **țumburúș,** (regional) **țîmbulúș** (pl. *țîmbulușe* ALR—T 166/420) s. n.

— Cf. s î m b u r e.

ȚÎMP s. m. **1.** (Prin Ban. și Transilv.) Coapsă (mai ales a picioarelor de dinapoi) la animale; (regional) arm. *Țînpii* [cerbului] *așa supțiri și la vedere neplăcuți era.* OȚĂLEA, A. F. 210/2, cf. DR. V, 319, 320, CADE. *Dar ce ai în sac? — Un țap sălbatec! Deacă mi-l duceți pînă în sat, vă dau și voauă un țîmp.* CĂTANĂ, P. B. I, 47, cf. ALR SN IV h 1 094, NALR—B I h 132, ALR—T 396/401, 403, 404. ✦ Fiecare dintre cele două părți cărnoase din regiunea posterioară a corpului la animale; (regional) bucă. Cf. DR. V, 321. ✦ (Ban.) Bucată mare de carne; ciozvîrtă. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Prin Ban., Transilv. și Mold.) Picior de pasăre, tăiat pentru consum; (regional) copan, cotoi, țubac. *Copiii mînîncă cu plăcere țîmpii de la găinele, rățele și gîștile fripte.* F (1884), 115, cf. TDRG, com. LIUBA, ALR SN II h 363, ALRM SN I h 245, LEXIC REG. 63, 73.

3. (Învechit și regional) Coapsă la om. *Piciorul se împarte în țimpi ..., în fluier ... și în piciorul din capăt.* ANTROP. 33/24, cf. ALR I/I h 56, NALR—B I h 132.

— Pl.: (m.) *țîmpi* și (n.) *țîmpuri* (SCRIBAN, D., DL, DM, ALR SN II h 363), *țîmpe* (ALR SN IV h 1 094/36).

— Și: **țimb** (T. POPOVICI, S. 494, com. din DEDA—REGHIN și din CÎMPENI) s. m., s. n., (învechit, rar) **țimp** s. m., **țomb** (ALR SN II h 363/316, ALRM SN I h 245/316, LEXIC REG. 73), **țop** (ALR SN II h 363/514, ALRM SN I h 245/514, LEXIC REG. 63) s. n.

— Din magh. **comb** (dial. *comb*).

ȚÎMPOÁCĂ s. f. v. **țîșpoacă**[1].

ȚÎMPOR s. n. **1.** (Chim.; învechit și regional) Sulf. *Aburul de țîmpor e foarte grețos.* PETROVICI, P. 240/8. *Din metale: feru, manganu, țimpor, fosforu.* ANTROP. 11/4, cf. CADE, H XVIII 137.

2. (Ban. și prin sud-vestul Transilv.; și în sintagma *piatră de țîmpor*, ALR I 1 536/26) Preparat din sulf cu care se omoară albinele din stup pentru a se recolta mierea. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069, VICIU, GL., ALR I 1 536/1, 5, 24, 28, 30, 45, 69, 77, 79, ALR II/36, LEXIC REG. II, 42.

— Și: **țîmpor, țîmpur** (ALR I 1 536/1), **sîmpur** (ANON. CAR.) s. n.

— Din scr. **sumpor**, magh. **szompor.**

ȚÎMPORÉLE s. f. pl. (Prin Ban.) Chibrituri. NOVACOVICIU, C. B. II, 22, cf. CHEST. II 367/10a.

— **Țîmpor** + suf. *-el.*

ȚÎMPORÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban.) A afuma cu sulf butoiul (de vin). LEXIC REG. II, 42, cf. SCL 1970, 21.

— Prez. ind.: *țîmpor.*

— V. **țîmpor.**

ȚÎMPÓS, -OÁSĂ adj. (Ban.) Cu coapse pline. *Copil țîmpos.* Com. din BERZOVIA—REȘIȚA. *Femeie țîmpoasă.* Com. din TOAGER—ȚIMIȘOARA și din HERENDEȘTI—LUGOJ, NALR—B I h 132/34.

— Pl.: *țîmpoși, -oase.*

— **Țîmp** + suf. *-os.*

ȚÎMPRÍC subst. v. **țîmburuc.**

ȚÎMPUR s. n. v. **țîmpor.**

ȚÎMPURÚG s. n. v. **țîmburuc.**

ȚÎN interj. v. **țin**[1].

ȚÎNÁC s. m. v. **țuiac.**

ȚÎNÁCI, -CE adj. v. **tenace.**

ȚÎNĂCITÁTE s. f. v. **tenacitate.**

ȚÎNC[1] interj., s. m. v. **ținc**[1].

ȚÎNC[2] s. m. **I. 1.** (Învechit și regional) Pui de animal sălbatic sau de cîine. *Izbăvit-ai sufletul mieu de mijloc de schimeni (țîncilor de leu* D), *că adurmiiu turburat.* PSALT. 109. *Iară leoaie ... o dată întru viiața ei naște și numai unul, pentru că îi iasă și zgăul ei cu țincul.* HERODOT[2], 175. *Veni o ... ienă, hează cumplită, cu țîncul ei, ce era orb.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 19[v]/18. *O lupoaică ..., murindu-i țincii, țițile de lapte, neavînd cine să le sugă, i s-au fost înflat.* CANTEMIR, HR. 97, cf. CIHAC, II, 535, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, H III 37, 143, VI 95, 199, VICIU, GL. *În ziua de blagoviștenie javra fată pe o șură cu paie 12 țînci, toți brezi în frunte.* I. CR. I, 91, cf. II, 22, ALR I 1 145/508, ALR II/365.

2. (Regional) Compuse:

(Zool.) **țîneul-pămîntului** = **a)** orbete (v. orbeț **II 1**) *(Spalax microphthalmus).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 345, CADE, SIMIONESCU, F. R. 59, SCRIBAN, D.; **b)** rozător de culoare cenușie-gălbuie, cu corpul subțire și coada scurtă; (regional) șuiță *(Spermophilus citellus).* Cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U.; **c)** (și în compusul **țîne-de-pămînt,** ALR I 1 174/532) cîrtiță *(Talpa europaea).* Cf. BARCIANU, ALR I 1 174/532; **d)** hîrciog *(Cricetus cricetus).* Cf. CARABELLA, A. D. 39; **e)** marmotă *(Arctomys marmotta).* Cf. CIHAC, II, 535; **f)** jder *(Martes martes).* Cf. ALEXI, W.; **g)** șoarece. H X 68, 119, 465, XVI 160; **h)** șoarece alb. H VI 81.

țîneul-pămîntului = (în superstiții) animal fantastic închipuit ca un cîine, care trăiește sub pămînt și care face rău morților; cățelul-pămîntului. Cf. PAMFILE, DUȘM. 367. ✧ Expr. **A asculta țîneul-pămîntului** = **a)** a sta culcat cu urechea la pămînt. ȘEZ. IX, 147; **b)** a dormi adînc. ZANNE, P. I, 669; **c)** a fi mort. id. ib. **A umbla cînd doarme țîneul-pămîntului** = a umbla în toiul nopții. id. ib.

3. (Zool.; regional) Popîndău **(I 1 a)** *(Citellus citellus).* Cf. ALR I 1 192/554, 990.

4. (Zool.; regional) Orbete (v. orbeț **II 1**) *(Spalax microphthalmus)* (Popești—Pitești). CONV. LIT. XLIV$_2$, 508.

5. (Învechit și regional) Cîine de talie mică. V. cotei. *Grecii zic cum Camvis să fie pus un țîncu micu cu un pui di leu să să bată.* HERODOT[2], 148, cf. KLEIN, D. 442, ALEXI, W., H II 261, XIV 445, com. MARIAN, CHEST. V 76/72.

II. (Familiar; adesea depreciativ) Copil mic; p. ext. fiu. *Sireapul și turbatul lui țînc, Costantin Copronim.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 174[r]/1. *Iar pre căteaua asta voi s-o tai în patru bucăți împreună cu țincul ei, ca să nu mai asculte sfătuirile ... dușmanilor mei.* NEGRUZZI, S. I, 161, cf. CIHAC, II, 535. *Un țînc de vreo șapte ani, un țăran în miniatură, scobora niște capre de vale.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 48, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG, PAMFILE, J. II, 168. *Își petrece vremea cu jucării menite pentru țîncii care nu știu încă să umble.* PETICĂ, O. 437, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 396. *Îl bătea și un țînc de doisprezece ani.* GALACTION, O. 298. *Manlache, așezat pe malul șanțului, a luat țîncul între genunchi și nu și-a mai clintit ochii de la gura lui.* POPA, V. 46. *Știi c-am prefăcut lăptocul morii unde te scăldai cînd erai un țînc numai de-o șchioapă?* SADOVEANU, O. XIII, 70, cf. SCRIBAN, D. *Țînci ursuzi, desculți și uzi ... O porneau în turmă bleagă, Să culeagă ierburi noi, crăițe, melci.* I. BARBU, J. S. 41. *Un țînc aleargă devale ..., unde Gligore ... dădea în Călmățui cu un fel de plasă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 194. *Un țînc în sumăieș se opri din mers, își smulse de pe cap cușma.* CAMILAR, N. II, 328. *S-au pornit pe joacă Țînci neastîmpărați.* PERPESSICIUS, S. 42. *Și în jurul ei se strîngeau îngroziți o jumătate de duzină de țînci, de etăți deosebite.* VINEA, L. I, 280. *Vezi să nu o iei toată, singur, și să nu le mai rămînă țîncilor.* IL, ianuarie 1962, 56. *Muierile din convoi, ocupate să-și hrănească țîncii, își dăduseră seama, abia cînd îi văzură cotind spre șosea, că se rupseseră de cîrd și-și continuau singuri drumul.* NEAGU, Î. 34, cf. ȘEZ. IX, 147, I. CR. II, 22. *Bărbățelu te-a mustra, Țîncii te-or împresura.* ib. III, 308, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. *Aveu și trii țînci.* ȘEZ. XIX, 2, cf. XXI, 55, ALR—T 516/317. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Frați mai ai? — Am. Iaca, țîncu ista de soră.* SADOVEANU, O. IV, 168. ✦ Epitet pentru un om mic de statură. *Acest diac era un țînc de om iute ca prisnelul.* DAN, U. 88 ✦ (Depreciativ) Tînăr fără experiență. V. țîngău. *Na tifla, mișele, Un țînc să te-nșele!* ALECSANDRI, T. 837. *Tu-mi poronceșți, țincule?* id. ib. 1 532, cf. CIHAC, II, 535. *Auzi ..., niște țînci să schimbe rînduiala de pe pămînt.* CAMILAR, N. II, 225. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului

calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ne-o mai trimes și pe țîncu ăsta de prezident, putea să ne trimeață un om cu mintea coaptă, dar nu un băietan.* ap. TDRG. *Să nu se mai ia după un țînc de ingineraș.* V. ROM. august 1954, 22.

— Pl.: *țînci.* — Și: (regional) **ține, țing** (CIHAC, II, 535) s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. magh. cenk.

ȚÎNCÁN s. m. (Regional) Cîine în vîrstă de aproximativ o jumătate de an pînă la un an (Dodești—Bîrlad). H VI 95.

— Pl.: *țîncani.* — Și: **țincán** s. m.

— **Țînc**[2] + suf. *-an.*

ȚÎNCÁR s. m. (Prin Mold.) Copil. V. țînc[2] **(II).** *Eram născut ca să fiu tată ..., mă nebunesc după țincari.* CONV. LIT. XV, 305. ✦ (Depreciativ) Tînăr fără experiență. V. flăcăiandru, țîngău. *O hotărît ... să mă cunune cu Guliță. — Să te mărite pe tine ... cu țincariu ei?* ALECSANDRI, T. 515, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *țîncari.* — Și: **țincár** s. m.

— **Țînc**[2] + suf. *-ar.*

ȚÎNCĂ s. f. **I.** (Învechit și regional) Femela țînculuí[2] **(I 5).** *Părinții lui au luat numile acesta a Spacăi, ce să înțălegi: „țincă", cum să-l fie hrănit pre Chiros o țincă în pustii.* HERODOT[2], 50. *Au pus acei ape numele Moldova pre numele unii țînci ce s-au înecat într-acea apă.* SIMION DASC., LET. 6. *Pre numele unei țince ce o cheamă Molda ... s-a numit Moldova apa Moldovei.* N. COSTIN, LET.[2] I, 84, cf. TDRG, CADE.

II. (Familiar) Fetișcană; p. ext. fiică. *Luase doar numai răsadele cele proaste ... se pricepea țînca cu ce să umble și cu ce nu.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 81. *Cum, eu să nu mă însor pînă n-a crește țînca asta?* PAMFILE, DUȘM. 28, cf. ALR—T 511/317.

— Pl.: *țînce* și *țînci.* — Și: **țincă** s. f.

— **Țînc**[2] + suf. *-ă.*

ȚÎNCĂNÎ vb. IV v. **țăncăni.**

ȚÎNCĂRÍE s. f. (Cu sens colectiv) Mulțime de țînci[2] **(II).** V. poșidic **(2).** *O protestație universală se ridică din piepturile gălăgioase ale țîncăriei.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 24.

— **Țînc**[2] + suf. *-ărie.*

ȚÎNCOÁIE s. f. (Regional; depreciativ) Persoană mică de statură (Coșbuc—Năsăud). Cf. COMAN, GL.

— **Țînc**[2] + suf. *-oaie.*

ȚÎNCOȘ adj. v. **țancoș.**

ȚÎNCUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A verifica dacă un pepene este copt făcîndu-i o țăncușă **(II 4)**; (regional) a da țanc[2], a face dop (la pepene). Cf. ALIL, 1983—1984, 315.

— Prez. ind.: *țîncuiesc.*

— **Țanc**[2] + suf. *-ui.*

ȚÎNCÚȘ s. n. v. **țăncușă.**

ȚÎNCÚȘĂ s. f. v. **țăncușă.**

ȚÎNCUȘÓR s. m. (Prin Mold.) Diminutiv al lui țînc[2].

1. Pui de cîine; cățel. Cf. țînc[2] **(I 1).** *Lătrături de țerberi și de mici țincșori și fricoși.* CANTEMIR, HR. 9, cf. 890, CADE.

2. Cîine cu corpul mic. Cf. țînc[2] **(I 5).** *A fost avînd și alt țincușor, frate cu țincul acela, legat.* HERODOT[2], 148. *Țincșorul acesta născut, crescut și așașî încărunțit la oi era, ce și la bătrînețe de minte tot ținc era.* CANTEMIR, IST. 358.

— Pl.: *țîncușori.* — Și: **țincușór, țincșór** s. m.

— **Țînc**[2] + suf. *-ușor.*

ȚÎNDĂRĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÎNDĂRÍ vb. IV v. **țăndări.**

ȚÎNDĂRÍCĂ s. f. v. **țăndărică.**

ȚÎNDĂRÎRE s. f. v. **țăndărire.**

ȚÎNDĂRÎT, -Ă adj. v. **țăndărit.**

ȚÎNDĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **țăndăros.**

ȚÎNDRU-MÎNDRU, ȚÎNDRĂ-MÎNDRĂ adj. (Prin Olt., vestul Munt. și prin Transilv.) Mîndru **(I 3)**, îngîmfat. *Ce ești, bade, țîndru-mîndru, Că la tine nu-mi stă gîndu?* MÎNDRESCU, L. P. 151. ✧ (Substantivat) *Țîndră-mîndră șade-n grindă și vorbește și grăiește tătărește și mușcă dă prăpădește* (Pușca). JAHRESBER. VIII, 302. *Țîndră-mîndră șede-n grindă și grăiește păsărește* (Rîndunica). SBIERA, P. 322. *Țîndră-mîndră Stă în grindă Și lucește, te orbește* (Lampa). PĂSCULESCU, L. P. 86. ✧ Expr. **Țîndră-mîndră și flămîndă,** se spune despre o persoană care, deși săracă, este mîndră. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Substantivat, f.) Femeie frumoasă, veselă, drăgăstoasă (dar leneșă). Cf. CV 1951, nr. 2, 34, MAT. DIALECT. I, 27.

— Pl.: *țîndri-mîndri, țîndre-mîndre.*

— Formație spontană de la **mîndru.** Cf. și țandră, țundră.

ȚÎNDURÎ vb. IV v. **țăndări.**

ȚÎNGALĂU s. m. v. **țîngălău.**

ȚÎNGĂÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.) „A face treabă repede, cu destoinicie, dar nu prea multă, din cauza lipsei de putere". LEXIC REG. 111.

— V. **țîngău.**

ȚÎNGĂIÁȘ s. m. v. **țigăuaș.**

ȚÎNGĂLĂU s. m. (Prin Transilv.; cu nuanță depreciativă) Fecior, flăcău. *Țîngălăilor ... li-i greu să descînte în fața d-tale.* DR. IV, 1 011.

— Pl.: *țîngălăi.* — Și: **țîngalău** (ALR—T 517/336), **țăngălău** (ib. 517/354), **țangalău** (ib. 517/292, 323, 368, 375) s. m.

— **Țîngău** + suf. *-ălău.*

ȚÎNGĂNÁȘ s. m. (Regional) Flăcăiaș. Cf. A II 12, IX 5.

— Pl.: *țîngănași.*

— **Țîngău** + suf. *-ănaș.*

ȚÎNGĂU s. m. (Popular; și peiorativ) Băietan, flăcăiandru; p. ext. tînăr fără experiență. V. țînc[2] **(II)**, țîncar. *Ca toți țingăii, îmi avui și eu zilele frumoase.* HELIADE, D. J. 159/20. *Era toți nește țîngăi tineri.* MOZAICUL, (1838), 355/12. *Cucia nu prea mergea așa tare, cum merge căruța unui țîngău.* TÎMPEANUL, G. 73/4, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D. *Poate că e vorba de vrun duel cu acei doi țingăi de ieri.* BARONZI, M. I, 56/15. *Cu mine să joci tu, mă! țîngăule mucos?* CARAGIALE, O. I, 224. *El nici nu era decît un băietandru, iute și aprins la dragoste trupești, ca toți țîn-*

găii de vîrsta lui. MACEDONSKI, O. III, 124, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 415, T. PAPAHAGI, C. A. 87, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țîngăii de cincisprezece-șaisprezece ani băteau drumurile horind ca și mai demult, iar fetele se lăsau ademenite ieșind la porțile cu obrajii îmbujorați.* VLASIU, A. P. 302. *Pe notar îl vedeam din cînd în cînd: un băiat nalt, fudul, cu mustața coada rățoiului, cu straie cusute la tîrg după modă. „Un țingău trimes de stăpînire ...“ zicea primarele.* SADOVEANU, O. III, 22, cf. SCRIBAN, D. *Voi, măi țingăilor, ați știut-o?* CAMILAR, N. II, 371. *Eu eram țingău crud pe atunci.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 93. *Ce mai umblați cu focul și voi, niște țingăi!* PAMFILE, S. T. 63, cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 106, com. din FRATA — TURDA, PAȘCA, GL., ALR I/II h 180, ALRM I/II h 258, ALR II/I h 138/228, MAT. DIALECT. I, 100, PAMFILE, C. 53. ✧ (Ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“) *Da tu nu ai un țingău De flăcău De însurat?* ȘEZ. I, 149. ✧ (Adjectival) *Om nici matuf, dar nici prea țingău; om tocmai în puterea vîrstei, frumos și arătos.* CARAGIALE, O. II, 219. ✦ (Prin Bucov.) Copil slăbuț, dar harnic. LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țingăi.* — Și: **țingău,** (regional) **țangău** (ALEXI, W., VLASIU, A. P. 302, DAN, U. 173, SCURTU, T. 98, com. din FRATA — TURDA, ALR I/II h 180, ALR II/I h 138/228, MAT. DIALECT. I, 100, ALR—T 517/260, 272, 273, 292, 310, 321, 322, 326, 355, 356), **țăngău** (BARCIANU, ALR I/II h 180/200, ALR—T 517/376, 386, 396, 397, 406, 443), **țangîu** (PAȘCA, GL.), **țineău** (CIHAC, II, 535, SCRIBAN, D., ȘEZ. IX, 147), **ținglău** (L. ROM. 1959, nr. 2, 55) s. m.

— **Țînc**[2] + suf. *-ău.* — Pentru **ținglău,** cf. și ț î n g ă l ă u.

ȚÎNGĂUÁȘ s. m. (Popular; și peiorativ) Băiețandru; (regional) țangateu, țăngălaș, țîrlău. *Am să ți-i aduc acum îndărăt legați de mîini și de picioare și blînzi ca niște miei pe acești țîngăiași.* BARONZI, M. I, 42/29, cf. SCURTU, T. 98. *Cînd iream băiat mărișor, așa țîngăiaș, mă duceam cu tata la Brăila.* GRAIUL, I, 226, cf. A IX 5.

— Pl.: *țîngăuași.* — Și: **țîngăláș, țăngăláș** (ALR—T 517/340, 386, 443), **țăngăuáș** (ALIL 1976, 125, ALR—T 516/355, ib. 517/391) s. m.

— **Țîngău** + suf. *-aș.*

ȚÎNGHERE subst. (Regional) Par[1] **(1)** cu crăci pe care se atîrnă oalele la stînă. V. p r e p e l e a c **(I 1)** (Curățele — Beiuș). Cf. CHEST. V 58/27.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎNGLĂU s. m. v. **țingău.**

ȚÎNÍC interj. (Prin nord-vestul Transilv.; în ghicitori) Cuvînt care imită sunete reflexe, strigăte, zgomote ascuțite. V. ț i u i c **(I 2),** ț i v l i c[1]. *Am o scroafă cu purcei: Cîndu-l prinz unu de flit, Apui tăt fac țînic* (Lanțul). ALRT II 132. *Mersei la voi, Prinsei pe mă-ta de buric Și făcu țînic* (Ușa). GOROVEI, C. 385, cf. PASCU, C. 39.

— Onomatopee.

ȚÎNT subst. (Învechit, prin Mold.; în sintagma) *Clacă cu țînt* = (cu sens neprecizat, probabil) clacă făcută cu un anumit scop. *Aflîndu-se că vreun dregătoriu au luat gloabă sau au făcut clăci cu țînt ..., se va ... pedepsi* (a. 1795). URICARIUL, IV, 63/19.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ț i n t ă[1] „scop“.

ȚÎNȚÁC s. n. v. **zigzag.**

ȚÎNȚÁR[1] s. m. **I.** (Entom.) **1.** Nume dat mai multor specii de insecte diptere: **a)** (și în sintagmele *țînțar vulgar,* MARIAN, INS. 313, *țînțar obișnuit,* SIMIONESCU, F. R. 363) insectă cu corpul și picioarele lungi și subțiri, cu aripi înguste, cu aparat bucal pentru înțepat și supt, ale cărei larve sînt acvatice, iar adulții hematofagi *(Culex pipiens).* Cf. ISER, PONTBRIANT, D., MARIAN, INS. 308, TDRG, CADE, SIMIONESCU, F. R. 363, SCRIBAN, D., ALR I 1 890; **b)** nume dat unei specii de țînțar[1] **(I 1)** care produce înțepături foarte dureroase; (regional) arșiță *(Culex annulatus).* Cf. MARIAN, INS. 308, SIMIONESCU, F. R. 364; **c)** (și în sintagma *țînțar anofel)* gen de țînțar[1] **(I 1)** caracterizat prin poziția lui oblică în timp de repaus, dintre care unele specii transmit, prin înțepături, malaria; v. și a n o f e l *(Anopheles maculipennis, Anopheles sacharovi).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 364, ABC SĂN. 371; **d)** țînțar[1] **(I 1)** mic care tremură din picioare cînd stă pe loc; (regional) bîțan, zgriburici *(Chironomus leucopogon).* Cf. MARIAN, INS. 310, H XVII 333, ȘEZ. II, 149, com. din POIANA SIBIULUI; **e)** țînțar[1] **(I 1)** foarte mic; (regional) morniță *(Ceratopogon publicarius).* Cf. MARIAN, INS. 312; **f)** țînțar[1] **(I 1)** ale cărui larve produc gogoși pe frunzele de tei *(Hormomya fagi).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 365. *Dzisă de vinrără muște cînrești și mîncară ei și țînțarii în toate hotarrele.* PSALT. HUR. 89r/20. *Curațîndu-vo de țînțari.* EV. SL.-ROM. 301/8. *Mușițe, țînțari sau păduchi de lemn.* MARDARIE, L. 254/2. *Au și cerdacuri făcuti sus și nu lasă vîntul să să suie țînțarii acolo sus.* HERODOT[2], 112. *Țînțarii cu fluiere, grierii cu surle ... cîntec de nuntă cîntînd.* CANTEMIR, IST. 108, cf. ANON. CAR. *Țînțar și tăuni să nu muște pe cal* (a. 1800). IORGA, S. D. XVI, 21, cf. KLEIN, D. 442. *Zilele, săracii, Cu tăuni și țînțari, neîncetate Bătăi avea.* BUDAI-DELEANU, Ț. 332. *Țînțarii și muștele foarte tare mușcă.* CALENDARIU (1814), 86/12. *Apele putrede, împuțite făceau ... șarpi, goange, țînțari, broaște.* N. STOICA, C. B. 169, cf. LB. *Cînd ochii ca microscopul la lucruri ar da mărime Și am fi văzut țînțariul în însutită cătime.* CONACHI, P. 268, cf. POLIZU. *Se preumblă peste cîmpuri milioane de țînțari.* ALEXANDRESCU, O. I, 187. *Cînd sătenii nu mai aveau cu ce să plătească, îi ungea cu păcură și îi lega de copaci, ca să-i înțepe viespele și țînțarii.* FILIMON, O. I, 288, cf. CIHAC, II, 709, COSTINESCU. *Pasările zburătoare, formînd odată o nouă împărăție, au refuzat să primească printre dînsele pe muște, pe albine, pe viespi, pe țînțari.* ODOBESCU, S. III, 486. *Văzu aproape de pădure un țînțar zvîrcolindu-se în nisipul cel fierbinte.* EMINESCU, P. L. 15. *Vin țînțarii lăutarii, gîndăcelii, cărăbușii.* id. O. I, 87. *Să facem toată noaptea foc, să fugă țînțarii și toate gîngăniile pe lume.* CREANGĂ, P. 129. *Un țînțar îl înțepă așa de tare, încît îl deșteptă.* ISPIRESCU, L. 246. *Flori albastre și flori roșii, libelulă și țînțar Schinteiază ca-ntr-un cîntec de idilă drăgălașă.* MACEDONSKI, O. I, 29, cf. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 30, 367, PAMFILE, DUȘM. 33, 131, id. VĂZD. 104, DR. V, 558. *Na-ți amnarul și iasca și pune-te de fă focul, să avem oleac' de fum, să nu ne mănînce țînțarii.* MIRONESCU, S. 75. *Și te poartă subt escortă O cohortă De țînțari subțiri în glas, Înzestrați la cap c-o sculă Minusculă, Cu pretenție de nas.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 87. *Țînțari de toate mărimile ne exasperau.* BRĂESCU, O. A. II, 141. *Iubirea cît de mică te pune pe drumuri cum pune țînțarul taurul pe fugă.* IOVESCU, N. 105. *A apărut iar în mine, ca un țînțar supărător, chestia ceasornicului.* SADOVEANU, O. IX, 411. *Unul se suie fuga-ntr-un stejar, Cu inima în el cît un țînțar.* ARGHEZI, S. V, 93. *Tovarăși nu avea, Doar un păianjen singurel ... Și Pan, din fire bun, Prinde țînțari celui din urmă pristen ce-i rămase.* BLAGA, POEZII, 74. *Ulița miroase a acru și pe deasupra smîrcurilor roiesc țînțari.* STANCU, D. 351. *Pe drum, prin orașul care se trezise, cuvinte răzlețe îl urmăresc, ca un roi de țînțari.* VINEA, L. II, 55. *În jurul lămpilor*

se strînseseră țînțarii. BARBU, G. 330. *Pentru a feri locuințele de țînțari trebuie să se acopere ferestrele cu plase și să se închidă bine ușile.* ABC SĂN. 371. *Bîntuie țînțarii de atîta inundație.* SORESCU, D. 59. *Caii ... dau din cap la umbra sălciilor, cu roiuri de țînțari în jurul lor.* BĂNULESCU, I. 93. *Deasupra mlaștinilor ... pluteau, în anotimpul cald, nori de țînțari.* G. BARBU, A. V. 12, cf. H II 60, IV 85, X 4. *Am o mîndră că și-o cruce Și la lucru n-o pot duce, Dimineața-i roua mare Și se udă pe picioare, Cînd apune sfîntul soare, Stau țînțarii s-o omoare.* MARIAN, INS. 326, cf. JARNÍK—BÎRSEANU, D. 425. *Să mă pună la cîntar, N-aș trage cît un țînțar.* DOINE, 235, cf. ȘEZ. VI, 62. *Cînd pișcă tare țînțarii e semn de ploaie.* COM. SAT. I, 37, cf. FOLC. TRANSILV. II, 247. *De cîntat cine o cînta? Doi țînțari Sînt lăutari.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 654. *Țînțarul cu cîntări te sărută,* se spune despre cel care îți vorbește cu blîndețe și, pe ascuns, îți face rău. Cf. MARIAN, INS. 324, ZANNE, P. I, 670. *Nici o frică De furnică, De țînțar; Nici habar,* se spune despre oamenii care se laudă cu acțiunile lor, dar în realitate nu pot face nimic. MARIAN, INS. 326. *Țînțarul cu armăsarul* (sau *cu măgarul*), se spune despre cei care încearcă să asocieze două persoane sau să îmbine două lucruri cu totul diferite. id. ib. 324, cf. ZANNE, P. IX, 722. *Strecură țînțarul și înghite armăsarul* (sau *cămila*), se spune despre cei ce se feresc să facă greșeli mici, dar fac greșeli mari. id. ib. I, 671. *Încornorează țînțarul; De ți-l face cît măgarul,* se spune despre cei ce exagerează proporțiile unui lucru, ale unei fapte etc. id. ib. 670. *Unge-te cu untură de țînțar trăsnit,* se zice, în glumă, celui care se vaită de o boală ușoară. Cf. MARIAN, INS. 326. *Îs mititel și slăbușcr Și mă hrănesc cu sînge de om (Țînțarul).* PAMFILE, C. 33. ◇ **Țînțar de pădure** = nume dat insectei *Anopheles bifurcatus.* Cf. MARIAN, INS. 310. *Țînțar mic* (sau *mînînțel*) = specie de țînțar[1] **(I 1)** foarte mic și care se adună uneori în roiuri; (regional) nouraș, țînțăraș, țînțărel *(Chironomus stercorarius).* Cf. MARIAN, INS. 311. *Țînțar de baltă* = țînțar[1] **(I 1)** ale cărui larve, transparente, trăiesc în apă *(Corethra plumicornis).* Cf. MARIAN, INS. 310, SIMIONESCU, F. R. 365. ◇ (Adjectival; în sintagma) *Muscă țînțară* = țînțar[1] **(I 1 a)** *(Culex pipiens).* Cf. CUPARENCU, V. 47/3. ◇ Expr. **A face din țînțar armăsar** = a exagera. *Că din pricinile mici mari gîlceve se scornesc și țînțariul se face armăsariu.* CANTEMIR, IST. 51, cf. NEGRUZZI, S. I, 139. *Dar gura satului prea lesne face dintr-un țînțar armăsar.* SLAVICI, N. I, 82, cf. DDRF. *Știam noi bine cum se face din țînțar armăsar. Da' tot ne-au bătut un cui în piept scorniturile astea.* AGÎRBICEANU, O. I, 41, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Le place* [unora] *să facă din țînțar armăsar. O fi ceva, nu zic, dar nici așa cum se vorbește.* REBREANU, R. I, 305, cf. SCRIBAN, D. *Își făcuse o regulă să nu scoată o vorbă și să nu comenteze, pentru că, zicea, din țînțar se face armăsar.* CĂLINESCU, S. 414. *În zece ani nu-i prima oară cînd faci din țînțar armăsar.* C. PETRESCU, A. R. 31. *Și el, odată face din țînțar armăsar!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 433, cf. ȘEZ. I, 219, com. din PIATRA NEAMȚ. **A avea puterea țînțarului** = a fi slab, fără putere fizică. Cf. ZANNE, P. II, 683. **A fi (gras) ca un țînțar** = a fi slab la trup. id. ib. I, 672. **A ține** (pe cineva) **cu untură** (sau **cu mațe**) **de țînțar** = a hrăni rău (pe cineva). Cf. MARIAN, INS. 351. **Untură de țînțar,** se spune în batjocură celor slabi la trup. Cf. ZANNE, P. II, 790. (Regional) **A intra** (sau **a veni**) **țînțarii în casă** sau **a intra un car de țînțari** = a intra frigul pe ușă. UDRESCU, GL. *Închideți, mă, c-a intrat un car de țînțari.* id. ib.

2. Compuse: (regional) **țînțar-mare** (sau **-lăbănat, -mășcat**) = țînțăroi **(1)** *(Tipula oleracea).* Cf. MARIAN, INS. 328, SIMIONESCU, F. R. 365; **țînțar-de-apă** = **a)** nume dat unei specii de libelule cu pîntecele subțire, albăstrui-strălucitor, cu aripile castanii și verzui; (regional) căluș, păuniță *(Calopteryx splendens).* Cf. MARIAN, INS. 560; **b)** efemeră *(Ephemera vulgata).* Cf. MARIAN, INS. 566, ALRM SN II h 571.

3. (Regional; și în sintagmele *țînțar de apă,* ALR II 6 563/235, 723, 987, *țînțar de baltă,* ib. 6 563/235, 723) Insectă asemănătoare cu țînțarul[1] **(I 1),** cu picioarele foarte lungi, care umblă cu o mare iuțeală pe suprafața apei; (regional) fugău, gonaci *(Hydrometra paludum).* ib. 6 563/2, 284.

4. (Prin Transilv. și Bucov.; și în sintagma *țînțar mare,* ALR I 1 901/194) Tăun[1] *(Tabanus bovinus).* ib. 1 901/125, 166, 360, 381, 571.

5. (Regional) Strechea vitelor, v. strechе *(Hypoderma bovis)* (Runcu — Pucioasa). ALR I 1 894/768.

6. (Regional) Viespe *(Vespa vulgaris)* (Amărăștii de Jos — Caracal). NALR—O III MN 232, 1 214/991.

7. (Regional) Numele a trei specii de cosași: **a)** cosaș mare, verde, cu antenele lungi și corpul mai scurt decît aripile *(Locusta viridissima)* (Albești — Cîmpulung). Cf. ALR I 1 896/770; **b)** cosaș mic, cu antenele de lungimea corpului, și care produce sunete caracteristice puternice, mai ales seara *(Locusta cantans)* (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR II 6 554/27; **c)** cosaș de culoare brună, cu abdomenul mai gros, avînd o muche pronunțată, cu aripile mai înguste; (regional) călușel *(Decticus verrucivorus)* (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN III h 749/27, ALRM SN II h 569/27.

II. (Prin Ban.; glumeț) Epitet pentru o persoană sprintenă în mișcări. Cf. MARIAN, INS. 327, CHEST. IV 6/20.

III. (Prin Mold.; mai ales art.) Numele unui dans popular. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 148.

— Pl.: *țînțari.* — Și: (învechit) **țînțăr** s. m. — Lat. **zinzalus.**

ȚÎNȚÁR[2] s. m. v. **țînțar[1].**

ȚÎNȚÁR[3] s. m. v. **țîrțar.**

ȚÎNȚĂNÍ vb. IV. Intranz. (Rar; despre insecte) A produce un sunet caracteristic în timpul zborului; a bîzîi, a zumzăi. *Miaună o pisică, țînțănește o gîză.* TEODOREANU, M. U. 160. ✦ (Despre ierburi uscate) A foșni. *Ierburile țăndăneau a secetă.* TEODOREANU, L. 54.

— Prez. ind. pers. 3: *țînțănește.* — Și: **țănțăní** vb. IV.

— Formație onomatopeică. Cf. ȚÎȚÎI[2].

ȚÎNȚĂRÁȘ s. m. **1.** (Entom.) Diminutiv al lui țînțar[1] **(I 1).** Cf. CADE. *Soarele ... trimetea prin rariștea frunzișului suliți lungi de raze albe-gălbui, prin coprinsul cărora țînțărași și musculițe străbăteau.* VISSARION, FL. 3, com. MARIAN. ✦ Spec. Țînțar mic (v. țînțar[1] **I 1**) *(Chironomus stercorarius).* Cf. MARIAN, INS. 311.

2. (Prin Mold. și Dobr.; de obicei art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. *Dumitrache zicea țînțărașul cu cîntecul răsunător ca un strigăt ce te îmbie.* PÎRVESCU, C. 46, cf. CADE, VARONE, D. 148, H VI 135.

— Pl.: **(I)** *țînțărași.* — Și: (regional) **țînțărăș** s. m. Com. MARIAN.

— **Țînțar[1]** + suf. *-aș.*

ȚÎNȚĂRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚÎNȚĂREÁSCĂ s. f. (Mai ales art.; prin sudul Munt.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 149, id. J. R. 50.

— Și: **țînțăreáscă** s. f. VARONE, D. 149.

— **Țînțar**[1] + suf. *-ească*.

ȚÎNȚĂRÉL s. m. (Entom.; prin Bucov. și nordul Mold.) Țînțar mic (v. țînțar[1] **I 1**) *(Chironomus stercorarius)*. Cf. MARIAN, INS. 311.

— Pl.: *țînțărei*.

— **Țînțar**[1] + suf. *-el*.

ȚÎNȚĂRÍ vb. IV. Refl. (Rar; cu sens neprecizat, probabil) A se enerva. *Nici n-am sfîrșit bine, și numai văd că se țînțărește muierea și începe cu o gură și se repede să-mi scoată ochii cu unghiile.* C. PETRESCU, R. DR. 135, cf. SCL, 1978, 323.

— Prez. ind.: *țînțăresc*.

— V. **țînțar**[1].

ȚÎNȚĂRÍCĂ s. f. v. **țîrțărică**.

ȚÎNȚĂRÍME s. f. Mulțime de țînțari[1] **(I 1)**. *Așa-i viața cîmpenească, zise Moș Luca, ciosmălindu-se și învîrtindu-se ca pe jăratic de vălul țînțărimei*. CREANGĂ, A. 125, cf. CADE.

— **Țînțar**[1] + suf. *-ime*.

ȚÎNȚĂRÍȚĂ s. f. v. **țîrțărică**.

ȚÎNȚĂROÁICĂ s. f. Femela țînțarului[1] **(I 1)**. *Rotogoale de fum începură să se învîrtă prin aer, cari alungară obraznicele țînțăroaice.* ap. MARIAN, INS. 309, cf. 209. *Țînțarul se nutrește atît cu suc de ierburi și de copaci, cît și cu sînge de vite și de om. Țînțăroaica însă, numai cu sînge.* id. ib. 316. *Țînțăroaica pune ouăle în apă.* SIMIONESCU, F. R. 363.

— Pl.: *țînțăroaice*.

— **Țînțar**[1] + suf. *-oaică*.

ȚÎNȚĂRÓI s. m. **1.** Insectă din ordinul dipterelor, asemănătoare cu țînțarul[1] **(I 1)**, dar mult mai mare decît acesta, cu corpul gălbui și cu picioarele foarte lungi; (regional) țînțar-mare *(Tipula oleracea)*. Cf. MARIAN, INS. 328, JAHRESBER. XII, 138, 159, SIMIONESCU, F. R. 365, COM. SAT. I, 38.

2. Epitet dat unui om înalt, subțire și cu picioarele lungi. Cf. MARIAN, INS. 328. *Hopa, țupa, țînțăroi, Că desear-am să te moi Într-o oală cu oloi.* id. ib. 329, cf. CARDAȘ, C. P. 135.

3. (Prin Mold. și Bucov.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 148, ALR I 1 477/386.

— Pl.: **(1, 2)** *țînțăroi*.

— **Țînțar**[1] + suf. *-oi*.

ȚÎNȚĂRÚȘ[1] s. m. (Ornit.) **1.** (Regional) Pitulice **(I 1 a)** *(Troglodytes troglodytes)*. Cf. DOMBROWSKI, P. 415, MARIAN, O. I, 305, DDRF, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 166, 317.

2. (Prin Ban.) Țiclean **(1)** *(Sitta europaea caesia)*. BĂCESCU, PĂS. 169, 303.

— Pl.: *țînțărași*. — Și: **țînțărúș** (BĂCESCU, PĂS. 317), **țanțărúș** (MARIAN, O. I, 305, DDRF, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 166) s. m.

— Probabil formație onomatopeică.

ȚÎNȚĂRÚȘ[2] subst. (Regional; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)** (Dobra — Deva). Cf. ALR SN III h 797/105.

— **Țînțar**[3] + suf. *-uș*.

ȚÎNȚĂȘEÁSCĂ s. f. (Mai ales art.; regional) Numele unui dans popular (Ghermănești — București). Cf. VARONE, D. 149.

— Și: **țînțeșeáscă** s. f. VARONE, D. 149.

— Cf. țînțăreasc ă.

ȚÎNȚĂVÁR s. m. v. **țițivară**.

ȚÎNȚÍ vb. IV. Refl. (Regional; în expr.) **A se țînți de rîs** = „a se junghia de rîs" (Mînăstireni — Botoșani). I. CR. III, 346.

— Prez. ind.: *țînțesc*.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎNȚILÉCHI s. m. v. **țințilec**.

ȚÎNȚILÉGHI s. m. v. **țințilec**.

ȚÎNȚIVÁR s. m. v. **țițivară**.

ȚÎNȚÎLÉG s. m. v. **țințilec**.

ȚÎNȚÎVÁR s. m. v. **țițivară**.

ȚÎNȚOȘÉNIE s. f. (Rar) Mîndrie, fală. Cf. IORDAN, L. R. A. 170.

— **Țanțoș** + suf. *-enie*.

ȚÎNZÁR s. m. (Prin Ban. și nord-vestul Transilv.) Negustor de cai, geambaș; mijlocitor între cumpărător și vînzător, samsar. Cf. DR. IV, 881, V, 236.

— Pl.: *țînzari*. — Și: **țenzár** (DR. IV, 881), **cenzár** (ib.) s. m.

— Din germ. **Sensal** „samsar".

ȚÎNZĂRÍE s. f. (Învechit, prin nord-vestul Transilv.) Recompensă pe care o primesc mijlocitorii de vînzări sau cumpărări de cai. Cf. DR. V, 236.

— **Țînzar** + suf. *-ie*.

ȚÎONÁ vb. I v. **țiuni**.

ȚÎONÍ vb. IV v. **țiuni**.

ȚÎOR s. m. (Prin Transilv.) Ploaie măruntă și deasă. Cf. VAIDA, MAT. DIALECT. I, 217. ✦ P. restr. (La pl.) Picuri mărunți de ploaie. Com. din SOMEȘ GURUSLĂU — ZALĂU. *Cad țiori*. ib.

— Pl.: *țiori*.

— Postverbal de la **țiora**.

ȚÎORÁ vb. I. Intranz. (Prin Transilv.) A ploua cu stropi mărunți și deși. Com. din SOMEȘ GURUSLĂU — ZALĂU, MAT. DIALECT. I, 217.

— Prez. ind. pers. 3: *țiorează*.

— Cf. țîr[2].

ȚÎP interj. (Prin Ban.) Cuvînt care imită zgomotul făcut de un corp la căderea în apă. Cf. CL, 1980, 78, 79. *Țiganul fără nici o piedecă a ajuns la rît și țîp cu popa în baltă, unde fu mocirla mai afundă.* CĂTANĂ, P. B. II, 98. *Il ie popa d'e cap..., țîp! în apă ... cu copilu.* O. BÎRLEA, A. P. III, 47.

— Onomatopee. Cf. țipa[2].

ȚÎPĂ s. f. (Mai ales art.; regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 149, id. JOC. ROM. N. 128.

— Cf. țipa[2].

ȚÎPÍN s. n. v. **țapină**.

ȚÎPIRÍG s. n. v. **țipirig**[2].

ȚÎPLÍ vb. IV v. **țîvli**.

ȚÎPÚȘCĂ s. f. v. **zapișcă**.

ȚÎR[1] conj. v. **tîrî**[2].

ȚÎR[2] interj., subst. **1.** Interj. (Repetat) Cuvînt care imită: **a)** sunetul produs de căderea, de scurgerea în picături a unui lichid. Cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BARBU, P. 273, ALR SN II h 301/514. *Dam drumul la cep și curge ..., face țîr, și leșii-aia era roșiie.* T. DIAL. M. II, 379. (Cu valoare verbală; în descîntece) *„Țîr de la oaie, țîr de la vacă, Țîr de la capra lui cutare, Țîr de la vaca lui cutare" ... Ăsta era descîntecul ei,* SORESCU, L. L. II, 73. [Vrăjitoarea zice] *„țîr din vaca lu cutare, țîr la vaca mea".* T. DIAL. M. II, 290; **b)** țîrîitul greierilor. Cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.; **c)** (și cu „r" prelungit) strigătul unor păsări. *De obicei glasul lui* [al ochiul-boului] *e ca al pițigoiului; întruna țipă ... țîrr-țîrr.* SIMIONESCU, F. R. 148. *Lipitoarea țîrîie țîr-țîr.* BĂCESCU, PĂS. 274, cf. 336. *Puii ... o-nceput a cînta: țîr, țîr, țîr.* VASILIU, P. L. 178; **d)** (cu „r" prelungit) sunetul telefonului. *Pui mîna pe telefon, și țîrrr, alo, Baldovinești.* PREDA, M. S. 13; **e)** (repetat) sunetul produs de fluierătoare. Cf. SCRIBAN, D. *Ce tot țîr-țîr toată ziua la urechea mea, măi băiete?* id. ib.

2. Interj. Cuvînt cu care se gheamă găinile. Cf. PAMFILE, C. T. 355.

3. S. n. (Regional) Șipot **(I 1)**. V. țip[2], țîrău (Băița — Brad). VICIU, GL. *Du-te la țîr și adă apă.* id. ib. ◇ Loc. adv. **În țîr** = continuu, fără întrerupere (Lipovăț — Vaslui). ALR I 325/510 *Ploauă în țîr.* ib.

4. S. m. (Ornit.; și în compusul **țîr-țîr**) Pițigoi-cu-coadă-lungă (v. pițigoi **1)** *(Aegithalos caudatus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 336.

— Scris și: **(4)** *țîrțîr.* BĂCESCU, PĂS. 336. — Și: (rar) **țăr** interj. ȘĂINEANU, D. U.

— Onomatopee.

ȚÎR[3] s. m. **1.** Scrumbie albastră, care se pescuiește primăvara și se consumă mai ales sărată și uscată. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D. *O cutie cu țîri zvîntați ce-i luasem la drum.* ALECSANDRI, în CONV. LIT. II, 142, cf. CIHAC, II, 709, COSTINESCU. *Dac-ai fi bun, mai bine un pahar de vinișor; mîncai niște afurisiți de țîri.* CARAGIALE, O. II, 85. *A opta zi Anghel ia o litră de măsline și vreo doi țîri și apucă spre Bolintin.* REV. CRIT. I, 88, cf. CONV. LIT. XXIII, 345, DDRF. *Sardelele, țîrii, icrele se consumă cum sînt sau ca salată.* CRĂINICEANU, IG. 255, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Țîrii (scrumbiile de mare), pălămidele ... intră regulat în Marea Neagră prin Bosfor.* ANTIPA, P. 418, cf. TDRG, NICA, L. VAM. 249, ȘĂINEANU, D. U., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 262, SCRIBAN, D. *Străbătu săgeată întîiul despărțimînt din raiul lui Mazdrîh, cu arome de țîri și limonie, de scorțișoară, năut, piper și tahîn.* C. PETRESCU, A. R. 64. *Se coc țîrii pe mașină și se bat cît sînt calzi* S. MARIN, C. B. 21, com. MARIAN, ALR II 6 239/723. *Într-un vîrf de leț, Un țîr de ospeț* (Macul). GOROVEI, C. 217. ◇ (Ca termen de comparație pentru o persoană foarte slabă) *Sînt oameni subțirei ca țîrii.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 28. *Femeia lui, o ființă slabă ca un țîr.* CONTEMPORANUL, IV. 134, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Era trențăros, murdar, slab ca un țîr și cu o falcă umflată.* GALACTION, O. 84. *Primarul e mic și slab ca un țîr.* VLĂSIU, D. 60. *Înalt și îndoit, uscat ca un țîr, abil și iscoditor, vorbea în surdină.* BART, E. 291. ✦ Fig. Om foarte slab. *Vă rog numele, domnule părinte, zise casierul, un țîr palid, slab, cu ochelarii pe nas.* AGÎRBICEANU, S. P. 90, cf. CADE, SCRIBAN, D., SCL 1978, 323, ZANNE, P. IV, 144. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Mai bine era de-mi dam fetița după țîrul de Georgescu de la percepție?* BASSARABESCU, S. N. 85.

2. P. anal. (Prin sud-estul Olt.) Varietate de ardei mici, subțiri și foarte iuți. Cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64, GL. OLT., NALR — O III h 466.

— Pl.: *țîri.* — Și: (învechit) **țîr** s. m.

— Din ngr. **τσίρος**.

ȚÎRACHÍȚĂ s. f. v. **țîrichiță**.

ȚÎRÁI s. n. **1.** (Prin Maram., Transilv. și Bucov.) Ploaie măruntă, deasă, de scurtă durată. Cf. ALR I 1 266/350, 355, LEXIC REG. II, 114, MAT. DIALECT. I, 289, com. din CUZDRIOARA — DEJ, T. DIAL. B. N. 353.

2. (Regional) Lapoviță (Fîntîna — Borșa). Cf. ALR — M III h 666/237. ✦ (Și în sintagma *țîraiul mieilor*, ALR SN III h 797/362) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)**. Cf. PAȘCA, GL., L. ROM. 1964, 84, ALR — M III h 670, ALR — T 1 613/246.

3. (Regional) Pietriș care cade de pe munte la vale. CHEST. IV 94/91, 132. ✦ Loc prăpăstios care se surpă mereu (Vașcău). CHEST. IV 93/91.

— Pl.: *țîraie* și *țîraiuri* (CADE). — Și: **țărái** (CHEST. IV 94/91), **țîrái** (ib. 93/91, ib. 94/91) s. n.

— Postverbal de la **țîrăi**[2].

ȚÎRĂI[1] s. f. (Popular; urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată felul; de obicei precedat de num. card. „o") Cantitate, durată, măsură etc. (foarte) mică; pic[1] **(II 2)**. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 442. *Îndată să li se dea cîte o țîră de ovăs, sau muiat în apă, sau zdrumicat.* ECONOMIA, 76/9. *O, cît e dară de nebun păcătosul carele pentru o țîră de dulceață, ce împreună cu viiața într-o clipeală trece, vinde veciia toată.* MAIOR, P. 21/4, cf. LB. *Veniți cu mine să vorbim o țîră de timp laolaltă.* FILIMON, O. II, 35. *Îi vîram o țîră de minte lui Gavril.* ALECSANDRI, T. 1 533, cf. LM. *De la tin' nu cer parale, Num-o țîr' de gurișoară.* EMINESCU, L. P. 76. *În mijlocul mesei e o strachină pe fundul căreia a mai rămas o țîră de mojdei.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 201. *A treia zi după înmormîntare, o muiere din casă, luînd într-o oală ... țîre de mălai, pită, apă ..., se duce cu acestea la mormînt.* MARIAN, Î. 493. *Pînă se mai pregătește, pînă una alta, și-a sfîrșit rumânul țîra de orz.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 111, cf. TDRG. *Să fac-o țîr' de tărăboi la casa lui.* LUNGIANU, CL. 134. *Poate s-o-ntîmplat să aibă domnii o țîră de duhan?* SADOVEANU, O. X. 382, cf. SCRIBAN, D., CL 1984, 158. *Adă o țîr' de vinars Să ne ungem pe supt nas.* POP., ap. GCR II, 229/3. *Pe o frunză de holbură Să-mi trimeat-o țîr' de gură.* MÎNDRESCU, L. P. 80. *Pentr-o țîr' de sărutat, Toată noapte-am trămurat.* PAULETI, C. 52. *La făgădăul din deal Mi-o rămas al meu suman Pentr-o țîr' de beutură, Minca-o-ar mormîntul gură!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 386, com. MARIAN. *El se pune și-și întinde o țîr' de șetruță cu merele cele scumpe.* RETEGANUL, P. II, 78. *Femeia se ducea de lucra ... și sara lua tot o țîră de făină.* SEVASTOS, P. 71, cf. BRAN, S. *Ia fă-mi, frate, o țîr' de loc.* DOINE, 154. *Dă, îi și el numai o țîră de liliac.* ȘEZ. II, 153, cf. CONV. LIT. XLIV[1], 650. *Face-mi-i o țîr' de cale, Să mă duc la nunu mare, Să-i sucesc mustețele, Să-l placă nevestele.* COM. SAT. III, 39. *Io alta n-am așteptat, Num-o țîr' de sărutat.* PODARIU, FL. 6, cf. ALR I 379/361, ib. 740/257, 576, ib. 757/87, 103, ib. 784/45, 772, ib. 1 266/18, 87, 93, 251, 360, ib. 1 366/375, ALR II 2 475/102, ib. 4 050/53, 141, 172, ALR SN II h 524/250, ib. III h 791/102, ib. h 809/102, ib. IV h 1 104/365. *Mi-am făcut o țîr' de căsuț-aci.* T. DIAL. M. I, 33. ◇ Loc. adj. și adv. **O țîră** (sau **o țîr'**) = puțin, un pic[1]. *În anul 1724, numai*

o țiră au fost de nu s-au făcut război între turci și între muscani. ȘINCAI, HR. III, 268/3. *Apoi mai înghițind o țiră, Iar începu.* BUDAI-DELEANU, T. V. 79. *Ușa o țiră crăpată ținea și la ei să uita.* N. STOICA, C. B. 223. *Pruncii, cum sîmțăsc în sine o țără putere, se rădică.* ANTROP. 3/20. *Mi se mai veseli inima o țiră.* GORJAN, H. II, 62/23, cf. ISER. *Harap Alb, numai o țiră cît a stat de s-a uitat, a făcut țurțuri la gură.* CREANGĂ, P. 240. *Să se hodinească o țiră țiganii.* REBREANU, I. 23. *Nu-i nimic, l-am scărpinat o țîră.* VLASIU, A. P. 82. *S-a abătut o țîră și pe la o colibă de oieri.* SADOVEANU, O. XVI, 220. *S-a depărtat o țîră de noi.* VORNIC, P. 100. *Mă duc prin sat o țîră.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 12. *Și mă lasă și pe mine Să trăiesc o țir' mai bine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 103. *Te rog să-mi dai numai o țîră răgaz.* SBIERA, P. 38. *Intră în coliba mea de te ospătează și te odihnește o țîră.* POPESCU, B. II, 30. *Ploașca el că mi-o lua, Cînd la gură o punea Num-o țără că era.* ALEXICI, L. P. 97. *Haideți feciori să jucăm, C-o țîră făină avem.* MAT. FOLK. 466. *Mai suspină cîte-o țir'.* FRÎNCU — CANDREA, M. 216. *Primește-mă, lelică, mă rog d-tale, să mă hodinesc și eu o țîră.* FURTUNĂ, V. 21, cf. ALR I 757, îb. 784/129, 156, ib. 1 226, ALR II 3 245/836, ib. 3 436/27, 53, 76, 105, 130, 141, 228, ib. 3 494/53, ib. 3 507/105, ib. 4 050/365, ALR SN I h 31/833, ib. h 242/102, ib. III h 791/130, ib. IV h 1085/76, ib. h 1 128/47, ib. h 1 227/848, ib. V h 1 488/235. *Apoi sabia trăgea, Urechile îi tăia, Nasul o țîră-i cîrnea.* BALADE, II, 17. *De ț-oi fi o țîră aragă, Să umblu cu ia neagră.* FOLC. TRANSILV. II, 61. *Și mă rugam doar de tine, ... Să-mi cumpăr o țîră pîine.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 235. *Dar dacă voiți Numaidecît să știți, o țîră îngăduiți Și la noi nu vă răstiți.* FOLC. MOLD. II, 742. *Și copiii, după ce-o crescut o țîră, hăl mai mare o zîs că să duce slugă.* O. BÎRLEA, A. P. III, 7, cf. NALR — B I h 5/29, ib. h 34/63, ib. h 45/71, ib. h 155/64, NALR — O II h 384. *Ne-a făcut mămăliguță, am mîncat, am luat la noi cîte-o țîră.* T. DIAL. M. I, 30. ◇ Loc. adj. **Nici țîră de ...** = nici un fel de ..., nici urmă de ... *Neaducînd nici țîră de scrisoare de mărturie* (a. 1766). IORGA, S. D. IV, 95. ◇ Loc. adv. **Cu țîra** sau **țîra-țîra** = cîte puțin, cu țîrîita (v. țîrîit[1] **1)**. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. **Nici o țîră** = deloc. *La 20 aprilie a fost cald, dară frunză n-a fost nici o țîră, să se știe* (a. 1851). IORGA, S. D. XIII, 178. *Oricum ai fi dat-o, din cum ești n-ai mai fi pornit înainte nici o țîră.* VASILIU, P. L. 75. ◇ Expr. **A face (tot) țîră** (sau **țire**) = **a)** a sfărîma, a fărîmița. *A dat cu pietre spărgînd geamul de l-a făcut țîre.* ARH. OLT. XXI, 276. *Nu-mi fă pita țără.* LEXIC REG. II, 38; **b)** (despre oameni) a nimici, a ucide. *Doară sîngele baltă Curgea, ș-unul pe alt făcea tot țîră.* BUDAI-DELEANU, Ț. 119. **A se face tot țîră** = **a)** a se agita, a se frămînta foarte tare. Cf. ȘEZ. II, 44, III, 91, V, 166. *Cînd i-am spus s-o făcut țîră și era vînăt că sumanul cela.* Com. din VICOVUL DE JOS — RĂDĂUȚI; **b)** a se teme, a-i fi frică. Cf. CREANGĂ, GL., ȘEZ. VII, 184. **A face țîră și fărînă** (ori **praf și țîră**) sau **a se face țîră și nemică** = a (se) sfărîma, a (se) face praf și pulbere. *Din vîrv pînă-n rădăcină Tăt ti fac țîră și fărînă.* T. PAPAHAGI, M. 125. [Cetatea uriașului] *S-o și făcut tăt țîră și nemică, pulbere s-o făcut.* ARH. FOLK. I, 181. *M-o-ntîlnit și m-o pošit, Praf și țîră m-o facut.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 325.

— Pl.: *țîre.* — Și: **țără, țîră** s. f.

— De la **țîr**[2]. Cf. alb. cërre „picătură, fărîmă".

ȚÍRĂ[2] s. f. (Regional; în locuțiuni și expresii) Loc. adj. și adv. **Tot** (sau **toată**) **țîră** = găurit, spart peste tot, ciuruit. *Dar nu merse mult și să-ntîlni cu alt om, care avea o pălărie rea-n cap și nește desagi tot țîră-n spate.* RETEGANUL, P. I, 6. *Cujma sură toată țîră, Cujma creață toată zdranță.* VICIU, COL. 115. ◇ Expr. **A face țîră** = a găuri în multe locuri, a ciurui, a zdrențui, a rupe. *Cămășile pe ei erau negre ca coșul, nespălate cu lunile și făcute țîră de nu găseai petec bun să legi sare.* ȘEZ. XII, 105.

— Pl.: *țîre.* — Și: **țîră** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚÍRĂ[3] s. f. (Regional) Prăjină lungă de grosimea unui par de vie (Gurghiu — Reghin). VICIU, GL. *La hemei pun țîre.* id. ib.

— Pl.: *țîre.*

— Etimologia necunoscută.

ȚÎRĂFLOÁȘCĂ s. f. v. **țîrloașcă.**

ȚÎRĂI[1] s. n. v. **țîrai.**

ȚÎRĂÍ[2] vb. IV v. **țîrîi**[1].

ȚÎRĂÍ[3] vb. IV v. **țîrîi**[2].

ȚÎRĂÍ[4] vb. IV v. **țurăi**[2].

ȚÎRĂIÁLĂ s. f. v. **țîrîială.**

ȚÎRĂÍRE s. f. v. **țîrîire.**

ȚÎRĂÎT s. n. v. **țîrît**[1].

ȚÎRĂITOÁRE s. f. v. **țîrîtor.**

ȚÎRĂU s. n. (Regional) Izvor (a cărui apă este captată printr-un jgheab sau printr-o țeavă). V. șipot, țip[2], țîr[2] **(3)**, țuroi, țurțur[1] **(6)**. Cf. KLEIN, D. 442, 443, DDRF. *Bem în pumni apă rece dintr-un țîrău care izvorăște de sub munte.* SADOVEANU, O. X, 383, cf. SCRIBAN, D., ȘEZ. VII, 184, VICIU, GL., FRÎNCU — CANDREA, M. 62, I. CR. II, 219, ARH. FOLK. V, 175, COMAN, GL., CHEST. II 463/314, ALR II/95, MAT. DIALECT. I, 271, TEAHA, C. N. 277, ALR — T 698/329.

— Pl.: *țîraie.* — Și: **țirău** s. n. I. CR. II, 219, CHEST. II 463/312.

— **Țîr**[2] + suf. *-ău.*

ȚÎRC interj., s. n. **1.** Interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de laptele care țîșnește în timpul mulsului. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., SCL, 1960, 794. *A mulge vacile tot cîte un strop: țîrc! țîrc!* ȘEZ. V, 166. *Imitînd cu mîinile... mulsul vacilor, zice: Țîrc! de la Lunaia, țîrc! de la Mărțana, țîve! de la Miercana.* MUSCEL, 58, cf. CHEST. V 171/3.

2. S. n. (Prin nord-vestul Munt.) Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țîrcăială **(1)**, țîrcîiș, țîrcîitură **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ◇ Loc. adv. **Nici țîrc de ...** = deloc. *N-am mai găsit nici țîrc de lapte în țîțele vacii.* id. ib.

— Pl.: **(2)** *țîrcuri.* — Și: **țîle** interj. CHEST. V 171/3.

— Onomatopee. Cf. alb. cërkë „strop".

ȚÎRCALÁM s. n. v. **țăreălam**[1].

ȚÎRCALÍCI subst. pl. = **tăreăliș. 1.** (Regional) Crengi necurățite; surcele (Gărdăneasa — Baia de Aramă). FOLC. OLT. — MUNT. I, 468.

2. (Regional; în forma *țarcălici*) Pădure tînără (Cloșani — Tîrgu Jiu). FOLC. OLT. — MUNT. I, 468.

— Și: **țareălíci** subst. pl.

ȚÎRCALÓM s. n. v. **țăreălam**[1].

ȚÎRCÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **țurcan**[2].

ȚÎRCĂ¹ s. f. v. **țurcă¹**.

ȚÎRCĂ² s. f. v. **țurcă²**.

ȚÎRCĂDĂU s. n. v. **țărcădău**.

ȚÎRCĂÍ vb. IV v. **țîrcîi**.

ȚÎRCĂIÁLĂ s. f. v. **țîrcîlală**.

ȚÎRCĂITÚRĂ s. f. v. **țîrcîltură**.

ȚÎRCĂLÁM s. n. v. **țărcălam¹**.

ȚÎRCĂLĂU s. n. v. **țărcălam¹**.

ȚÎRCĂVĂ adj. (Regional; despre oi) Care ține laptele, care nu se lasă mulsă ușor (Răcășdia — Oravița). Cf. CHEST. V 66/61.

— Pl.: *țîrcăve*.

— Cf. ț î r c.

ȚÎRCÎÍ vb. IV. (Regional) **1.** T r a n z. (Complementul indică animale domestice) A mulge făcînd să țîșnească cîte puțin lapte din uger; (regional) a țîrcoti, a țîrcui. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *La ocol apu mereá, Vacili li țîrcîia.* ȘEZ. II, 137, cf. V, 166, RĂDULESCU-CODIN. *Am țîrcîit oile (sau vacile). Am muls puținul lapte ce aveau.* ȘEZ. IX, 154, com. FURTUNĂ, com. din BILCA — RĂDĂUȚI, din STRAJA — RĂDĂUȚI și din LOMAN — SEBEȘ, COM. SAT. III, 52, PAMFILE, C. 21, 53, ALR SN II h 301, LEXIC REG. 111. ✦ I n t r a n z. și r e f l. (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă cu greu, puțin cîte puțin. Cf. ALR SN II h 301. [Vaca] *să mulże greu, numa țîrcăie.* ib. h 301/228. ✧ (Prin analogie; folosit și a b s o l.) *Amărît și revoltat țîrcîi printre dinți o lulea de scuipat.* ALAS 23 XI, 1930, 6/1. *El țîrcîie printre gingei, apoi clatină din cap, îngrijat.* BĂNUȚ, T. P. 181. ✧ R e f l. F i g. *Viața e făcută numai din necaz și durere, fericirea doar se țîrcîie.* IOVESCU, N. 42. ✦ T r a n z. F i g. A avea un cîștig ocazional, neînsemnat; a ciupi ceva (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. *Țîrcîie și el ce poate, pe unde poate, ca să nu stea degeaba.* id. ib. ✦ I n t r a n z. A zice „țîrc". *Odată un om, care se afla de pîndă, cînd a auzit pe vrăjitoare „țîrcînd", zise: țîrc și d-ici de la mine!* MUSCEL, 58.

2. R e f l. A urina puțin cîte puțin. Cf. STANCU, D. 308, REV. CRIT. III, 171.

3. T r a n z. A stropi cu apă (Șercaia — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

4. I n t r a n z. (Despre sînge) A țîșni dintr-o rană (Șercaia — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Prez. ind.: *țîrcîiesc* și *țîrcîi*. — Și: **țîrcăí** (PAMFILE, I. C. 21, DR. V, 552, com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din LOMAN — SEBEȘ, COM. SAT. III, 52, ALR SN II h 301, LEXIC REG. II, 55), **țîreăí** (CADE), **țîleăí** (REV. CRIT. III, 171, ALR SN II h 301) vb. IV.

— **Țîrc** + suf. *-îi*.

ȚÎRCÎIÁLĂ s. f. (Regional) Acțiunea de a ț î r c î i.

1. Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țîrc **(2)**. Cf. ț î r c î i **(3)**. Cf. LEXIC REG. II, 55. ✦ F i g. Afacere mică, neînsemnată; (regional) țîrcîit, țîrcîitură **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. Țîșnire a sîngelui dintr-o rană; (regional) țîrcîitură **(2)**. Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: *țîrcîieli*. — Și: **țîreătálă** s. f. LEXIC REG. II, 55.

— **Țîrcîi** + suf. *-eală*.

ȚÎRCÎÍȘ s. n. (Prin vestul Munt.) Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țîrc **(2)**. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîrcîișuri*.

— **Țîrcîi** + suf. *-iș*.

ȚÎRCÎÍT s. n. (Prin vestul Munt.) Faptul de a ț î r c î i; venit ocazional și de mică însemnătate; (regional) țîrcîitură **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *O duce și el așa cu țîrcîitul.* id. ib.

— Pl.: *țîrcîituri*.

— V. **țîrcîi**.

ȚÎRCÎÍTĂ s. f. (Prin Bucov.) Vacă cu lapte puțin. LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țîrcîite*.

— V. **țîrcîi**.

ȚÎRCÎÍTÚRĂ s.f. (Regional) Faptul de a ț î r c î i. **1.** Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țîrc **(2)**. Cf. ț î r c î i **(3)**. Cf. LEXIC REG. II, 55. ✦ F i g. Afacere mică, neînsemnată; (regional) țîrcîială **(1)**, țîrcîit. Cf. UDRESCU, GL.

2. Cf. ț î r c î i **(4)**, (regional) țîrcîială **(2)**. Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: *țîrcîituri*. — Și: **țîreăltúră** s. f. LEXIC REG. II, 55.

— **Țîrcîi** + suf. *-itură*.

ȚÎRCÓBNIC s. m. v. **țîrcovnic**.

ȚÎRCÓMNIC s. m. v. **țîrcovnic**.

ȚÎRCOMNICÍE s. f. v. **țîrcovnicie**.

ȚÎRCONÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; cu subiectul „vaca") A lăsa laptele să curgă puțin cîte puțin (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR SN II h 301/2.

— Prez. ind. pers. 3: *țîrcoáne*.

— **Țîre** + suf. *-oni*.

ȚÎRCOTÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică animale domestice) A mulge cu greutate, obținînd cîte puțin lapte din uger, (regional) a ț î r c î i **(1)**; a mulge rău. Cf. TDRG, CADE, BL VI, 166. *Dragă nevastă, Scoală, mulge vacile, Că răsare soarele! Lasă să mai ațipesc, Că minteni le țîrcotesc!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 456, cf. BUGNARIU, N. 264/211, com. MARIAN. *Omu ăsta nu știe mulge, numai țîrcotește.* VICIU, GL., com. MARIAN, com. din ZAGRA — NĂSĂUD și din ZAHAREȘTI — SUCEAVA, ALR SN II h 301. ✦ I n t r a n z. (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă puțin cîte puțin. Cf. ALR SN II h 301. [Vaca] *numa țîrcotește.* ib. h 301/310.

— Prez. ind.: *țîrcotesc*. — Și: **țîreotí** vb. IV. Com. MARIAN.

— **Țîre** + suf. *-oti*.

ȚÎRCOV s. n. v. **cîrstov**.

ȚÎRCÓVNIC s. m. (Popular) Paracliser; p. e x t. cîntăreț, dascăl de biserică. *Fiece preot sau țîrcovnic, de nu va avea muiarea sa, să nu șadză într-un loc cu altă muiare.* EUSTRATIE, PRAV. 41/14. *Țîrcovnic* (a. 1651). D. BOGDAN, GL. *Zîharca țîrcovnic și Ștefan Pagul iuzbașea* (a. 1662). IORGA, S. D. XVI, 160. *Aprinzînd lumini puține țărcovnicii.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 213r/26. *Pentru scutirile unor dascăli și țîrcovnici* (a. 1703). CAT. MAN. I, 512. *Nu numai ca un patriarh, ci mai mare întru vînduiala țercovnicilor au primit... să fie.* C. CANTACUZINO, CM I, 60. *O, prea iubitoriule de Dumnezeu, țercovnice, vreame iaste a face bine și streinilor și noao.* AETHIOPICA, 21r/2. *240 lei pe an 4 țîrcovnici la două biserici* (a. 1776).

URICARIUL, XIX, 385/16. *Preuții, diiaconii și alți țercovnici, carii se află pe la biserici* (a. 1791). BV II, 341. *La 50 case de gospodari va fi scutit un preot i un diacon sau dascal, cum și un țărcovnic* (a. 1811). URICARIUL, IV, 109/21, cf. KLEIN, D. 442. *Să se afle 2 preuți și 2 dascăli la străini, un țircovnic purtătoriu de grijă* (a. 1822). URICARIUL, XI, 345. [Școala] *avea vreo cîțiva grămătici sau țircovnici ce se gătea a se preoți.* ĊR (1839), 262²/10, cf. VALIAN, V. *Am ajuns ... în demnitatea ecleziastică de țircovnic.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 9, cf. POLIZU. *Se vede că-ți stă tot în minte țircovnicul ăla care mai-nainte fusese argat.* PELIMON, I. 157/28. *Cînd ploua, copiii se ghemuiau în odaia țîrcovnicului, jos pe cărămizi.* GHICA, S. 55, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 435. *Iar kir... Berbecilă, care era și țircovnicul palatului, citi lui Rănică o molitvă ca să-i fie drumul norocos.* ODOBESCU, S. III, 240. *Ce mare și ce solemn era acum băiatul țîrcovniculuĭ de la Sfîntu Neculai.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 317, cf. DDRF, BARCIANU. *Își cînta vorbele pe nas ca un țircovnic.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 100, cf. ALEXI, W., CANDREA, F. 421. *După isprăvirea fiecărei evanghelii, țircovnicul stinge cîte o lumînare din policandru.* MUSCEL, 44, cf. TDRG, I. BRĂESCU, M. 72, PAMFILE, CR. 15, DHLR I, 361, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nicolai Filimon... acest pierde-vară, nepăsător... țîrcovnic și critic muzical, nuvelist romantic.* LOVINESCU, S. I, 193. *Serios ca un țîrcovnic în haine de copil.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 281. *Afurisitul, ar fi bun de țîrcomnic.* IOVESCU, N. 35. *Domnu Stamatiu... se prezenta ca un fel de țîrcovnic firav.* SADOVEANU, O. XII, 7, cf. SCRIBAN, D. *Bătrînul a rămas în odaia țîrcovnicului, la un foc de paie.* CAMIL PETRESCU, O. I, 40. *Se îmbulzeau... droaie de condicari, și mărchidani, și cavafi, și țîrcovnici.* C. PETRESCU, A. R. 7. *Povestitorul nici nu-și dă seama ce evocatoare sînt vorbele lui, domoale, debitate cu un glas tărăgănat de țircovnic care își citește litania.* TUDORAN, O. 132, cf. H X 277. *Țîrcomnicul bisericii era înhăitat cu o ceată de hoți.* RĂDULESCU-CODIN, I. 245, cf. VÎRCOL, V. 101, CIAUȘANU, GL., ALR I 580/138, 140, 720, 735, 768, 790, 798, 800, 805, 810, 815, 860, 878, 885, 890, 896, 898, 990, ib. 581/768, 780, 790, 798, 800, 803, 805, 810, 860, 870, 878, 885, 896, 898, 900, 926, ib. I 510/780, ALR II/I h 179, UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîrcovnici.* — Și: (învechit) **țărcóvnic, țercóvnic, țireóvnic,** (regional) **țireómnic, țireóbnic** (ALR I 580/800, ib. 581/800), **țicórnic** (KLEIN, D. 442, ALR I 580/138, 140), **țleórnic** (KLEIN, D. 323) s. m.

— Din slavonul **црьковникъ,** slavonul rus. **церковникъ.**

ȚÎRCOVNICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Popular) Care aparține țircovnicului, de țircovnic. *Cînt din Țara Românească Viața țîrcovnicească.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 10. *Glasul boierului, puțintel și scîrțîitor, cu iz de cetanie țîrcovnicească, a trecut peste capetele mulțimii.* GALAN, Z. R. 191. *Cum o să poată uita vreodată inima mea... cîntecul lui țîrcovnicesc.* STĂNESCU, R. 235.

— Pl.: *țîrcovnicești.*

— **Țîrcovnic** + suf. *-esc.*

ȚÎRCOVNICÍE s. f. (Popular) **1.** Profesiunea de țircovnic. UDRESCU, GL.

2. Școală de cîntăreți bisericești. *Cîntai un heruvic românesc, căci nu-l uitasem din timpul țîrcovniciei.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 142. *L-am dat la țîrcomnicie.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîrcovnicii.* — Și: **țîrcomnície** s. f.

— **Țîrcovnic** + suf. *-ie.*

ȚÎRCUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A mulge obținînd cîte puțin lapte din uger; (regional) a tîrcii **(1).** Cf. PAMFILE, 1. c. 21, ALR SN II h 601/346, LEXIC REG. 87. ✦ Intranz. (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă puțin cîte puțin. Cf. ALR SN II h 301. [Vaca] *țîrcuiește cîte-o țîră.* ib. h 301/53.

— Prez. ind.: *țîrcuiesc.* — Și: **țîleuí** vb. IV. LEXIC REG. 87.

— **Țîre** + suf. *-ui.*

ȚÎRÉL s. m. (Regional) Ardei iute (Ușurei — Drăgășani). GL. OLT.

— Pl.: *țîrei.*

— **Țîr²** + suf. *-el.*

ȚÎRFÁLĂ s. f. (Regional) Noroi¹ **(1).** Com. din LIPOVA.

— Cf. ț î r f ă.

ȚÎRFÁR s. n. (Regional) Pămînt nisipos. Cf. CHEST. IV 44/91, ALR SN I h 10/102, ALRM SN I h 3/102.

— Și: **țîfár** s. n. ALR SN I 10/102, ALRM SN I h 3/102.

— **Țîrfă** + suf. *-ar.*

ȚÎRFĂ s. f. (Regional) **1.** Nisip **(1)**; țărînă. Cf. KLEIN, D. 442, LB. *Nînașul, în loc de săpun, le aruncă țîrfă (năsip) pe mîni.* MARIAN, NU. 692, cf. DDRF. *Găinile umblă grămadă pe ogor, ... „se spală în țîfă", ori se suie în pătul și se ciugulesc.* PAMFILE, VĂZD. 100, cf. DR. IV, 490, CADE, BRAN, S., VAIDA. *Găinile se scaldă în țîfă (țărînă, nisip).* PRÎNCU — CANDREA, M. 121, cf. CABA, SĂL. 93, com. din BEIUȘ, din CORBEȘTI — LIPOVA, din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ și din POMI — BAIA MARE, PAȘCA, GL., CHEST. IV 94/89, ib. VI 183/6, ALR I 396/96, 249, 295, 305, 308, ALR II/95, ALR SN I h 10/316, MAT. DIALECT. I, 100, 271, LEXIC REG. II, 90.

2. Nisip amestecat cu apă folosit în zidărie (H XVIII 164, A I 31); tencuială (CHEST. II 128/8, ALR I 1 677/295). ✦ Tencuială făcută din lut amestecat cu paie pentru lipitul pereților, al vetrei etc. *Obada casei se lipește cu imală făcută din lut mestecat cu paie, ce se zice țîrfă.* LIUBA — IANA, M. 96, cf. DR. IV, 490, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 79.

— Pl.: *țîrfe.* — Și: **țîrfă** (LB 31, com. din CORBEȘTI — LIPOVA), **țîfră** (LEXIC REG. II, 79, 90), **țîfă, țîfă** (L. ROM. 1973, 46) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎRFĂIÁLĂ s. f. (Regional) Noroi subțire, fleașcă fleșcăială. Cf. DR. IV, 783, PAMFILE, J. II, 168, SCRIBAN, D. *Am călcat într-o baltă și tot m-am umplu de țîrfăială.* I. CR. IV, 251, cf. CHEST. IV 65/452.

— Pl.: *țîrfăieli.* — Și: **țîrfîiálă, țîrfuiálă** (CHEST. IV 65/452), **tîrfuiálă** (DR. IV, 783, PAMFILE, J. II, 168), **țîrfoiálă** (SCRIBAN, D.) s. f.

— Cf. ț î r f ă.

ȚÎRFĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre pămînt) Nisipos **(1)**; (regional) țîrfos (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR SN I h 10/95, ALRM SN I h 3/95.

— Pl.: *țîrfăroși, -oase.*

— **Țîrfar** + suf. *-os.*

ȚÎRFÎIÁLĂ s. f. v. **țîrfăiálă.**

ȚÎRFLOÁȘCĂ s. f. v. **țîfloáșcă.**

ȚÎRFOIÁLĂ s. f. v. **țîrfăiálă.**

ȚÎRFOLÍ vb. IV. Refl. (Prin Mold.) A se găti, a se îmbrăca pretenţios, dar lipsit de gust. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *ţîrfolesc.*

— Etimologia necunoscută.

ȚÎRFÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Transilv.; despre pămînt sau despre un loc) Nisipos **(1)**; (regional) ţîrfăros. Cf. REV. CRIT. IV, 340, com. din VÎLCELE — TURDA, ALR SN I h 10, ALRM SN I h 3, A I 21, 31, TEAHA, C. N. 277.

— Pl.: *ţîrfoşi, -oase.* — Şi: **ţîfós, -oásă** (com. din GURA ARIEŞULUI — OCNA MUREŞ, ALR SN I h 10/250), **ţîrfós, -oásă** (REV. CRIT. IV, 340) adj.

— **Ţîrînă** + suf. *-os.*

ȚÎRFUIÁLĂ s. f. v. **ţîrîialâ.**

ȚÎRFÚICĂ s. f. sg. **1.** (Regional) Diaree (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 87.

2. (Familiar) Epitet dat unui copil obraznic. *Unde te duci, mă ţîrfuică, aşa primenit?* IOVESCU, N. 31, cf. ARH. OLT. XXI, 276, SFC VI, 99, 101, 103, 106.

— Pl.: ?

— **Ţîrînă** + suf. *-uică.*

ȚÎRI¹ interj. (Regional) **1.** Strigăt cu care se cheamă puii (Valea Seacă — Bacău). Cf. A IX 2.

2. Strigăt cu care hăitaşii asmut cîinii la vînătoare (Arefu — Curtea de Argeş). Cf. ALR I 1 216/782.

— Onomatopee.

ȚÎRÎ² interj. v. **ţurue.**

ȚÎRÎCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **ţîră¹**; (regional) ţîrişoară. *După această bătălie iară mai răsuflară moldovenii cîtva, avînd o ţîrică de repaus.* CONV. LIT. XII, 206, cf. CADE, DL, DM, DEX, ALR I 72/122, ib. 1 114/122. ◇ Loc. adv. **O ţîrică** = puţin, un pic¹ **(II 2).** Cf. ALR I 1 571/174. *Mai stau o ţîrică, iar vine.* T. DIAL. M. I, 234. **Nici o ţîrică** = deloc. *Şi frumoasă şi voinică, Dar noroc nici o ţîrică.* FOLC. TRANSILV. II, 109.

— Şi: **ţîrică** s. f.

— **Ţîrînă¹** + suf. *-ică.*

ȚÎRICHÎȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **ţîrică**; (regional) ţîricuţă (Rudina — Tîrgu Jiu). Cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, 468.

— **Ţîrică** + suf. *-iţă.*

ȚÎRICÍCĂ s. f. (Prin Olt.) Diminutiv al lui **ţîră¹**; (regional) ţîrişoară. (În loc. adv.) **O ţîricică** = puţin, un pic¹ **(II 2).** Cf. ALR I 740/837, ib. 757/837.

— **Ţîrînă¹** + suf. *-icică.*

ȚÎRICÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **ţîrică**; (regional) ţîrichiţă. *Biata copilă... îşi aruncă şi ţîricuţa ei de zestre în gura lupului.* BĂNUŢ, T. P. 102, cf. UDRESCU, GL. ◇ Loc. adv. **O ţîrîcuţă** = puţin, un pic¹ **(II 2).** *Să mai bem o ţîricuţă, Pîn'ce-a fi soare-n luncuţă.* MARIAN, NU. 682, cf. ALR II 4 429/76, GLOSAR REG., UDRESCU, GL.

— Şi: **ţîricúţă, ţăricúţă** (ALR II 4 429/76) s. f.

— **Ţîrică** + suf. *-uţă.*

ȚÎRIGÁNĂ s. f. (Regional; în loc. adv.) **O ţîrigană** = puţin, un pic¹ **(II 2).** GL. OLT. *Odihnim o ţîrigană.* ib.

— Cf. **ţîrică.**

ȚÎRIITÚRĂ s. f. v. **ţîrîitură.**

ȚÎRÍȘCĂ s. f. v. **ţîrişică.**

ȚÎRIȘÍCĂ s. f. (Prin Olt.; în loc. adv.) **O ţîrişică** = puţin, un pic¹ **(II 2).** Cf. STERESCU, N. 1 045. *Pui cîte-o ţîrişcă praf...* [în lapte] *şi să face brînză.* GL. OLT.

— Şi: **ţîrişică** (STERESCU, N. 1 045), **ţîrîşcă** s. f.

— De la **ţîrişoară,** cu schimbare de sufix.

ȚÎRIȘOÁRĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **ţîră¹**; (regional) ţîrică, ţiricică, ţîrucă, ţîruică, ţîrulică, ţîruşcă, ţîruţă. Cf. ANON. CAR., TDRG, PASCU, S. 163, H IV 152, CIAUŞANU, V. 73. ◇ Loc. adj. şi adv. **O ţîrişoară** = puţin, un pic¹ **(II 2).** *Ea puse amîndouă mîinile şi ridică capacul o ţîrişoară ca să se uite.* ISPIRESCU, U. 100. *Om lăsa-o o ţîrişoară să se slăbiască.* SORESCU, L. L. II, 132. *Altu joacă-o ţîrişoară Şi-l loveşte, Doamne, o boală.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 360. *I-a mai rămas o ţîrişoară pămînt şi nu ştia ce să facă cu el.* ŞEZ. III, 26, cf. VÎRCOL, V., ALR II/848. *Trece iarna şi nu-ngheaţă, Numai aburi şi cu ceaţă. Doar cînd fu la Bobotează, Prins-o ţîrişoară gheaţă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 494.

— **Ţîrînă¹** + suf. *-işoară.*

ȚÎRIȘÚCĂ s. f. (Regional; în loc. adv.) **O ţîrişucă** = puţin, un pic¹ **(II 2).** GL. OLT. *Punem şi mai fierbe o ţîrişucă.* ib.

— De la **ţîrişică,** cu schimbare de sufix.

ȚÎRÎÍ¹ vb. IV. Intranz. **1.** (Despre lichide sau despre materii în stare de pulbere, granule etc.) A cădea picătură cu picătură, bob cu bob, a curge cîte puţin, cu scurte intermitenţe (producînd un zgomot caracteristic). V. **ţîţîi²** **(5)**, **ţurui¹** **(1).** Cf. MOLNAR, D. 300/25, LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., HEM 2 211, CIHAC, II, 435. *Boabele portocalii ale porumbului... răpăiau şi ţîrîiau, căzînd împrejur ca o ploaie cu soare.* MACEDONSKI, O. III, 49, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 87, BARCIANU. *Bura măruntă şi pătrunzătoare... îmi ţîrîia încă în urechi.* ADAM, R. 103, cf. ALEXI, W., TDRG. *Un şipot care abia ţîrîia, dar care avea o apă nespus de limpede.* AGÎRBICEANU, S. 536. *Un şipot minuscul... ţîrîind obosit într-o noapte tîrzie.* IBRĂILEANU, A. 12, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Îl scoase în ploaia care ţîrîia cu o monotonie plictisitoare.* REBREANU, NUV. 6. *Ţîrîie ploaia... Nu-i nimeni pe drum.* BACOVIA, O. 10. *La Sfîntu-Gheorghe a ţîrîit o ploaie subţire şi clocită.* C. PETRESCU, R. DR. 150. *Ploaia de toamnă ţîrîia subţire şi vînătă ca painjenişul.* SADOVEANU, O. I, 112, cf. SCRIBAN, D., GRAUR, E. 157. *În grajd laptele ţîrîia în şiştar.* T. POPOVICI, SE. 134, com. MARIAN, com. din ZAGRA — NĂSĂUD, ALR I 429/798, ib. 1 266/63, 266, 280, 339, 343, 347, 350, 355, 746, ib. 1 978/63, 144, 217, 266, 354, 538, 554, ALR SN III h 790, PASCU, C. 114, LEXIC REG. II, 114. [Porumbul] *îl pui ţîrîind pă brazdă.* T. DIAL. M. II, 273. ◇ Fig. *În încăpere lampa era trasă; o lumină somnoroasă, spălăcită, ţîrîia, ca o negură tomnatecă.* DAN, U. 22. ◇ Impers. *Afară ţîrîia mărunt din pîcla fumurie.* SADOVEANU, O. I, 443. ✦ (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă puţin cîte puţin. [Vaca] *numa ţîrîi cîti-oleacî.* ALR SN II 301/605. ✦ Tranz. A face să curgă puţin cîte puţin, a picura, a da drumul cu încetul, în cantităţi mici. V. **ţurui¹.** Cf. TDRG. *Alţi gospodari fac sărbuşcă din zară, punînd-o să fiarbă pe foc, şi cînd văd că începe să fiarbă, ţîrîie (lasă cîte puţin să curgă) făină din mînă.* PAMFILE, I. C. 24, cf. CADE, DEX. ✦ A produce un zgomot caracteristic la scurgerea unui şiroi¹ **(2).** V. **ţurui¹** **(1).** *Soarele bătea de la amiază şi streşinile din sat de la Tarcău ţîrîiau, sticlind şiraguri de mărgele vii.* SADOVEANU, O. X, 570. ✦ A da, a scoate puţin cîte puţin din ceva. Cf. LB. *Tot am ţîrîit şi to' s-o gătit.* ŞEZ. V, 166.

2. (Despre insecte, mai ales despre greieri și cosași, și despre unele păsări) A scoate sunete repetate, caracteristice, scurte, ascuțite și tremurătoare; (regional) a **țîrții**. V. s f î r î i **(5)**, **ț î ț î i²** **(1)**. Cf. CORBEA, D. 246r²/32. *Pe cîmp, așa liniște de toate patru părțile, că se puteau auzi cum țîrîiau și forfoteau gîngăniile.* CARAGIALE, O. II, 245, cf. DDRF. *Căluții... încep a țirăi, adică a cînta cam pe la mijlocul lui iulie.* MARIAN, INS. 523. *Greierii țîrîiau necurmat.* SANDU-ALDEA, D. N. 111, cf. ALEXI, W. *Sub vatră țîrăiește un greier nestatornic.* IOSIF, PATR. 11, cf. TDRG. *Ciocîrlanii vor țîrîi pe lîngă casă.* PAMFILE, VĂZD. 6. *Un greier țîrîia rar, cu pauze, undeva într-un părete.* AGÎRBICEANU, A. 409. *Cosașul răgușit... și greierul de cîmp... mai țîrîiau a arșiță.* HOGAȘ, M. N. 14. *Nu se auzeau decît greierii și cosașii, țîrîind a secetă.* IBRĂILEANU, A. 150, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cosașii mai au o particularitate: țîrîiesc.* SIMIONESCU, F. R. 264. *Tălăzuiau holdele, cîrîiau cîrsteii, țîrîiau cosașii, se strigau pe nume pitpalacii.* VOICULESCU, P. I, 122. *Aici în adîncuri, nu fîlfîiau zboruri, nu țîrîiau glasuri.* SADOVEANU, O. X, 492, cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 274, 317, 404. *La ureche-i țîrîie un greier.* BLAGA, POEZII, 51. *Cum se lasă noaptea, prinde a țîrîi greierașul.* CAMILAR, N. II, 302. *Nici greierii Nu mai îndrăznesc să țîrîie.* SORESCU, L. L. 18, cf. H VI 215, X 208, 209, 499, 538, com. MARIAN. *Cînd țîrîiesc vrăbiile are să se strice vremea.* ȘEZ. VI, 62. *Hulubul țîrîie acolo în legea lui.* VASILIU, P. L. 161, cf. ALR II 5 745/386, ib. 5 748/514, ALR SN II h 373/514, ib. III h 698, ib. h 733/682, ib. V h 1 462/520, ALRM SN III h 1 193/520. ✧ (Prin analogie, rar, despre persoane) *Care bomboană? Ce bomboană? țîrîi fetița.* SADOVEANU, O. VII, 335. ✧ F i g. *Amintiri Țîrîiesc încet ca greieri Printre negre, vechi zidiri.* EMINESCU, O. I, 105, cf. GÎRLEANU, L. 118. ✦ (Regional) A-i țiui cuiva urechea (Mihăileni — Miercurea Ciuc). Cf. ALR II/I h 22/574.

3. A suna, a zbîrnîi ușor, tremurat. *Mă neliniștea o sonerie ce țîrîia neîntrerupt.* BRĂESCU, A. 188. *Sonerie de la intrare țîrîi răgușit și discret.* VINEA, L. I, 59.

4. (Rar; despre instrumente muzicale cu coarde) A răsuna în vibrații scurte și tremurătoare, lipsite de adîncime; (despre muzicanți) a cînta în acest mod; (regional) a **țîțîi²** **(4)**. *Țîrîia nesigur cu arcușul pe strune.* REBREANU, I. 21. *După ce bău paharul, începu să țîrîie încet din scripcă.* SADOVEANU, O. I, 620. ✧ T r a n z. *Un țigan cu scripca și altul cu cobza țîrîie un brîu mărunt.* CAZIMIR, GR. 236.

— Prez. ind.: *țîrîi* și *țîrîiesc*. — Și: (regional) **țîrăi, țirăi, țirîi** (CADE), **țărăi** (ȘĂINEANU, D. U., ALR I 1 266/280, H VI 215, X 208, 538), **țiruí** (MOLNAR, D. 300/25) vb. IV.

— **Țîr²** + suf. *-îi*.

ȚÎRÎI² vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică ciorapi sau alte obiecte de îmbrăcăminte) A cîrpi, a țese **(3)**. Cf. CIHAC, II, 435, DDRF, TDRG, JAHRESBER. XXVI — XXIX, 43, CADE. *O pereche de ciorapi țîrîiți cu migală.* V. ROM. februarie 1955, 147, cf. COMAN, GL., DEX.

— Prez. ind.: *țîrîi*. — Și: **țîrăi** vb. IV. CIHAC, II, 435, DDRF, JAHRESBER, XXVI — XXIX, 43.

— Din ucr. **цірувати**.

ȚÎRÎIÁC s. m. (Regional) **1.** Pasăre călătoare, insectivoră, de mărimea unei vrăbii, de culoare brună pe spate și albă-brună pe pîntece, care scoate un **țîrîit¹** prelung, repetat și care trăiește în stufărișul din jurul lacurilor și al mlaștinilor *(Acrocephalus scirpaceus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 311, 312.

2. (În forma *țuruiac*) Fluierătoare din coajă de salcie (Cepleniță — Pașcani). ALR I 1 469/540.

3. Repeziș puțin adînc într-o apă curgătoare. *Zmorlele se prind numai pe țîrîieci.* BĂCESCU, P. 86.

— Pl.: *țîrîieci*. — Și: **țuruiáe** s. m. ALR I 1 469/540.

— **Țîrîi¹** + suf. *-ac*.

ȚÎRÎIÁLĂ s. f. Faptul de a **ț î r î i¹**; (concretizat) zgomot produs de căderea unei ploi ușoare și de scurtă durată; **țîrîitură** **(1)**. Cf. POLIZU. *Caii cu botul în fîn, cu urechile pleoștite în țîrîiala ploii.* C. PETRESCU, Î. I, 151. *O nemaipomenită femeie . . . li se așeză alături, privind afară la țîrîiala ploii.* BARBU, PRINC. 295, com. din FRATA — TURDA, PAȘCA, GL., ALR I 1 978/760. ✧ L o c. a d v. **Cu țîruiala** = cu **țîrîita** (v. **ț î r î i t¹** **1)**. *L-am plătit* [pămîntul] *treizeci de ani cu țîruiala.* GEORGESCU-TISTU, B. 73.

— Pl.: *țîrîieli*. — Și: (regional) **țîrăiálă** (com. din FRATA — TURDA, PAȘCA, GL.), **țîruiálă** s. f.

— **Țîrîi¹** + suf. *-eală*.

ȚÎRÎÍRE s. f. Faptul de a **ț î r î i¹**.

1. Zgomot produs de scurgerea unui **șiroi¹** **(2)**. Cf. **ț î r î i¹** **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Lăsa stavilele, — un șiroit de apă alungată, apoi țîrîiri subțirele urmau, apoi tăcerea.* SADOVEANU, O. I, 641.

2. Cf. **ț î r î i¹** **(2)**. Cf. POLIZU, BARCIANU. *Tremură țîrîiri de lăstuni.* SADOVEANU, O. IX, 299.

— Pl.: *țîrîiri*. — Și: **țîrăíre** s. f. PONTBRIANT, D., BARCIANU.

— V. **țîrîi¹**.

ȚÎRÎÍT¹ s. n. Faptul de a **ț î r î i¹**; (concretizat) sunetul, zgomotul produs astfel.

1. Cf. **ț î r î i¹** **(1)**. *Țîrîitul ploii în tăcerea nopții făcea pe Măriuca să-i pară că-i singură la un capăt a lumei.* CONTEMPORANUL, V_1, 293, cf. DDRF, BARCIANU. *Țîrîitul ploii bătea văzduhul întunecat.* ADAM, R. 95. *Nu se auzea în grajd decît țîrîitul laptelui în șuștare.* AGÎRBICEANU, S. 15. *În liniștea pavilionului se auzea țîrîitul ploii pe acoperișul de tablă.* SADOVEANU, O. II, 435. *Ceilalți așteptau tăcuți, ascultînd țîrîitul lichidului în rezervor.* MIHALE, O. 196. *O singurătate reconfortantă sub țîrîitul percutant al ploii ce înviorează hățișurile de liliac.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1985, nr. 7, 19/1. ✧ (În l o c. a d v.) **Cu țîrîita** = puțin cîte puțin. Cf. POLIZU. *Toate aceste gheliruri le știm, sînt bune, . . . dar vin cu țîrîita.* FILIMON, O. I, 193, cf. BARONZI, L. 100. *De la o vreme, începu să răsufle și să mănînce cu țîrîita.* CONV. LIT. VI, 346. *Să nu ia banii cu țîrîita.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 189, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Pruncul era obișnuit să plătească cu țîrîita.* AGÎRBICEANU, A. 474, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Notarășul le rechiziționează bucatele lechințenilor adunate cu țîrîita.* VLĂSIU, A. P. 201, cf. SCRIBAN, D. *Rob pe toată viața și priponit ca vita, Primind mălaiul muced și-aprins cu țîrîita.* ARGHEZI, VERS. 451. *Zahăr pișat, ce mi-l procurasem cu țîrîita.* BLAGA, H. 18. *Salariul ni se dă ca vai de lume, cu țîrîita.* PAS, Z. IV, 152. *Vacile și oile dau uneori lapte cu țîrîita.* Com. MARIAN, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, NOVACOVICIU, C. B. II, 7. *Aduni cu țîrîita și împarți cu nemiluita.* ZANNE, P. V, 11, cf. 621.

2. Țîrîitură **(2)**. Cf. **ț î r î i¹** **(2)**. *Din adierea vîntului prin ierburi, din țîrîitul greierilor . . ., se naște . . . o slabă suspinare ieșită din sînul obosit al naturei.* ODOBESCU, S. III, 17. *Un țîrîit de greier, un sunet de bucium — toate sînt manifestarea durerii.* IONESCU-RION, S. 268. *Schiametul . . . mierlei și țîrîitul împărățelului adeseori le prinde vînătorilor foarte bine.* MARIAN, O. I, 319, cf. DDRF, BARCIANU. *Țîrîitul greierilor sfădăuși asurzea împrejurimea.* ADAM,

R. 92. *Un țîrîit necurmat de lăcuste suna-n auz.* SANDU-ALDEA, U. P. 164, cf. ALEXI, W. *Auzea parcă și ici și colo țîrăit de greieri.* AGÎRBICEANU, L. T. 315. *Cu ce farmec negrăit eram legănați de simfoniile tăcerii adînci, întrerupte în răstimpuri de țîrîitul depărtat al greierilor de noapte.* HOGAȘ, M. N. 109. *Într-o grindă își începuse țîrîitul un greiere.* LUNGIANU, CL. 105. *Pe razele piezișe, jucau țînțari de aur. Dincolo de țîrîitul lor subțire de aripi și de înfiorarea frunzelor, nu străbătea nici un zgomot.* C. PETRESCU, S. 20, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Groparul . . . scoate și un țîrîit, frecînd vîrful aripelor pe pîntecele scorojit.* SIMIONESCU, F. R. 290. *O pace adîncă, dezmierdată de țîrîitul greierilor, vestea sosirea serii.* GALACTION, O. 211. *Cîntă greier mititel . . . Țîrîitul tău plăpînd licărește cînd și cînd.* CAZIMIR, P. 97. *Arome tari . . . ne amețeau, gata să ațipim, legănați de țîrîitul neîntrerupt al greierilor.* BRĂESCU, A. 144. *Se auzea țîrîitul greierilor și se întuneca.* VLASIU, A. P. 227. *În tăcerea ruinilor se auzea țîrîitul tremurător al greierilor.* SADOVEANU, O. I, 462. *Prin iarba arsă greieri cu țîrîit prelung Tăcerea nesfîrșită a zilei o împung.* PILLAT, P. 143, cf. SCRIBAN, D. *Țîrîitul prelung, repetat* [al țîrîiacului]. BĂCESCU, PĂS. 311. *Se auzea numai lătrături de cîini . . . și țîrîitul multiplu al greierilor.* CĂLINESCU, E. O. I, 122. *Se întorseseră tîrziu, înghețați, cu urechile pline de . . . țîrîitul greierilor.* DEMETRIUS, A. 16. *El se culcă . . . și ascultă multă vreme țîrîitul ciudat al găinilor urcate pe crăcile celor cîțiva pruni din grădină.* PREDA, M. 44. *Prin munții cu iarbă-ntomnată pe creastă Ascultam țîrîitul de greier bolnav.* LABIȘ, P. 23, com. MARIAN, ȘEZ. V, 166.

3. Cf. ț î r î i¹ **(3)**. *Țîrîitul clopoțelului de la o bicicletă militară.* IORGA, ap. CADE. *În depărtare, răspunse apăsării un lung țîrîit metalic.* HOGAȘ, M. N. 25, cf. CADE. *Soneria a izbucnit iarăși mai apăsată și mai nervoasă. Dar țîrîitul ei violent m-a încurcat și mai rău.* MIHĂESCU, D. A. 170. *În liniștea nopții deslușesc un țîrîit subțire, ca de fire de oțel atinse între ele.* BOGZA, A. Î. 659. *O smulse țîrîitul telefonului.* PREDA, R. 218. *Îi era deajuns să audă țîrîitul telefonului, ca să-și dea seama ce-l așteaptă.* V. ROM. aprilie 1958, 55. *Țîrîitul soneriei mi-a trecut pe lîngă urechi ca orice zgomot.* ib. iulie 1970, 7.

4. Țîrîitură **(3)**. Cf. ț î r î i¹ **(4)**. Cf. CADE. *Toată ,umea . . . trebuie să se îngrămădească înapoi spre bătătură, țipetele femeilor speriate acoperind atunci țîrîitul înflorit al lăutarilor.* REBREANU, R. I, 125. *Caravană veselă mînată de țîrîitul lăutarilor, care mergeau în frunte.* BRĂESCU, M. B. 25. *De sus . . . venea o larmă nedeslușită în care se deosebea un țîrîit de strune.* SADOVEANU, ap. CADE.

— Pl.: *țîrîituri.* — Și: **țîrîită** s. f., (regional) **țîrăit, țîrîit, țărăit** (ȘĂINEANU, D. U.) s. n.

— V. **țîrîi¹**.

ȚÎRÎÎT², -Ă adj. Cu întreruperi, discontinuu. Cf. SCRIBAN, D. ◇ (Adverbial) *Un țigan cînta dintr-o scripcă repede-repede, țîrîit.* SADOVEANU, O. IV, 190. ✦ (Regional; despre mămăligă) Care se face lăsînd să cadă cîte puțină făină din mînă în timp ce cu cealaltă mînă se amestecă cu făcălețul. Cf. CHEST. VIII 16/33.

— Pl.: *țîrîiți, -te.*

— V. **țîrîi¹**.

ȚÎRÎÎTĂ s. f. v. **țîrîit¹**.

ȚÎRÎITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care cade cu intermitență, picătură cu picătură. *O ploaie măruntă, țîrîitoare, înmuie drumurile.* T. POPOVICI, S. 426.

2. Adj. (Despre sunetele scoase de insecte) Scurt, ascuțit, tremurător. *Din fînețe se ridicau suspine slabe, cosașii tăiau noaptea cu glasul lor țîrîitor.* SADOVEANU, O. I, 304.

3. S. f. Pasăre migratoare de culoare cenușie, cu pieptul mai deschis și cu striații transversale întunecate; (regional) privighetoare-porumbacă, privighetoare-vărgată *(Sylvia nisoria)*. BĂCESCU, PĂS. 169.

4. S. m. și f. (Iht.; regional) Obleț **(II)** *(Alburnus lucidus, Alburnus alburnus)*. Cf. ANTIPA, F. I. 161, id. P. 63, ATILA, P. 255, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Obletul . . . e dat la restaurante sub numele de țîrîitori.* SIMIONESCU, F. R. 225, cf. BĂCESCU, P. 136.

— Pl.: *țîrîitori, -oare.* — Și: (regional) **țîrăltoáre** s. f. ȘĂINEANU, D. U.

— **Țîrîi¹** + suf. *-itor.*

ȚÎRÎITÚRĂ s. f. **1.** Zgomot caracteristic produs de picurii de ploaie care cad continuu; țîrîială. Cf. ț î r î i¹ **(1)**. *Noapte de toamnă, întunecoasă, cu țîrîituri de ploaie.* LUNGIANU, CL. 133.

2. Sunet specific scos de unele insecte (greieri, cosași etc.); țîrîit¹ **(2)**. Cf. ț î r î i¹ **(2)**. V. s f î r î i t u r ă **(5)**, ț î ț î i t u r ă. *Țîrîitura înceată a greierilor poate să se audă numai cînd e omul singur.* GHEREA, ST. CR. I, 138. *Văzduhul era plin de țîrîituri de lăcuste.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Mai zgomotos în țîrîitura lui de seară este cosașul-mic.* SIMIONESCU, F. R. 265. *Țîrîituri limpezi și scurte* [de greieri] *răsăreau aci în sobă, aci în scrin.* CĂLINESCU, C. N. 67. *Urechea . . . începea să desfacă țîrîiturile* [greierilor] *în infinitele lor componente.* id. E. O. I, 122.

3. Sunet emis de un instrument muzical cu coarde; țîrîit **(4)**. Cf. ț î r î i¹ **(4)**. *La hanuri . . . erau înjghebate hori și roatele zburau în țîrîiturile scripcilor.* SADOVEANU, O. III, 58.

4. Numele unui dans popular. Cf. PAMFILE, J. II, 36.

— Pl.: *țîrîituri.* — Și: (regional) **țîrîltúră** s. f.

— **Țîrîi¹** + suf. *-itură.*

ȚÎRLĂ s. f. v. **sîrlă**.

ȚÎRLĂÍ vb. IV v. **țîrlîi**.

ȚÎRLĂU s. m. **1.** (Prin Transilv.) Băiețandru; (popular) țîngăuaș. Cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 106, ALR II/I h 139/250, ALR — T 517/308. ✦ (Prin Bucov.) Om ușuratic, neserios. Cf. LEXIC REG. 111. ✦ (Prin Bucov.; în forma *țîlău*) Om sprinten. LEXIC REG. 111.

2. (Prin Transilv.) Cățel de un an; nume dat unui cîine. Cf. BUGNARIU, N. nr. 262/85, CHEST. V 76/67.

— Pl.: *țîrlăi.* — Și: **țărlău** (BUGNARIU, N. nr. 262/85, FRÎNCU — CANDREA, M. 106, CHEST. V 76/67, ALR II/I h 139/250), **țarlău** (ALR II/I h 139/250, ALR — T 517/308), **țîlău** (LEXIC REG. 111) s. m.

— Cf. ț î r l e a.

ȚÎRLEA s. m. sg. (Prin vestul Mold.) Om mic de statură (vioi și poznaș). Cf. CV 1950, nr. 4, 40. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *L-am văzut pe țîrlea de . . . (urmează numele celui văzut).* ib.

— Cf. ț î r³.

ȚÎRLÍC, -Ă adj. (Argotic; despre oameni) Slab; uscățiv. Cf. BUL. FIL. V, 194.

— Pl.: ?

— Cf. ț î r³.

ȚÎRLÎCI subst. (Regional) Tufiș des într-o pădure mare (Dragomirești — Piatra Neamț). CHEST. IV 105/560 b.

— Pl.: ?

— Cf. ț î r l ă.

ȚÎRLÍI[1] interj. Cuvînt care imită cîntecul ciocîrliei. Cf. ALR II 6 202/414, 574.

— Și: **țurlúi** interj. ALR II 6 202/574.

— Onomatopee.

ȚÎRLÎ[2] vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Despre instrumente muzicale) A produce sunete monotone și puțin armonioase; (despre instrumentiști) a cînta în acest fel; (familiar) a scîrțîi **(3)**. V. ț î l ț ă i. *A doua zi boierul era căftănit și meterhaneaua turcească îi țîrlîia sub cerdac.* ALECSANDRI, T. 141. *Un băiet de țigan ... cu degetele uscate mișca niște coarde false, care țîrlîiau nervos.* EMINESCU, P. L. 27. *Doi țigani somnoroși, unul cu lăuta și altul cu cobza, țîrlîie într-un colț oltenește.* CARAGIALE, O. I, 140, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Vin feciori din cătănie, Sprinten țîrlăie tilinca.* GOGA, P. 91, cf. TDRG. *Cei trei ceterași cutreierară ulițele satului, țîrlîind mereu, mai mult jucîndu-se ... decît cîntînd.* AGÎRBICEANU, S. 396, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BL VI, 148. *Țiganii care țîrlăie oltenește.* V. ROM. octombrie 1970, 71, cf. SCL 1981, 382. *Copilul scoase fluierul pe care încă din ziua dintîi i-a fost dat-o bătrînii ca să mai țîrlăie cu ea.* BOTA, P. 46. *Dă-m și fluierașu tău, De-oi cînta, de n-oi cînta, Oi ști bine-oi țurlui.* GEORGESCU-TISTU, B. 61.

2. (Despre păsări) A scoate sunete prelungi (și ascuțite). Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., ALR II 5 748/574, ib. 5 752/574.

3. (Prin Munt.; în e x p r.) **A-l țîrlî** (cuiva) **urechea** = a-i țiui (cuiva) urechea (v. ț i u i **1)**. Cf. ALR II/I h 22/928.

— Prez. ind. pers. 3: *țîrlîie.* — Și: **țîrlăí, țurlui** vb. IV.

— Formație onomatopeică.

ȚÎRLÎIÁLĂ s. f. (Rar) Faptul de a ț î r l î i[2] **(1)**; țîrlîitură **(1)**. Cf. C. PETRESCU, în SCL 1978, 324.

— Pl.: *țîrlîieli.*

— **Țîrlîi**[2] + suf. *-eală.*

ȚÎRLÎÎT s. n. Faptul de a ț î r l î i[2].

1. Șir de sunete monotone și puțin armonioase produse de un instrument muzical; țîrlîitură **(1)**. *În apropiere, un cîine nervos ... însoțește c-un urlet prelung și sfîșietor țurluitul flașnetei.* VLAHUȚĂ, N. 111. *Într-o duminică după-masă, un țîrlît de scripcă s-a auzit fără veste dinspre colibele sîrbilor.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 167, cf. DL, DM.

2. Șuier prelung (și ascuțit) scos de unele păsări; țîrlîitură **(2)**. *Eu aș turba să stau mai mult ... ca să-i ascult Același și același țîrlît.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 186.

— Pl.: *țîrlîituri.* — Și: **țurluít** s. n.

— V. **țîrlî**[2].

ȚÎRLÎITÓR, -OÁRE adj. Care țîrlîie[2] **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. ◇ (Substantivat, f.) *Da' du-te pîrlii, șonțule, cu țîrlîitoarea asta!* ALECSANDRI, T. 411, cf. CADE.

— Pronunțat: *-lî-i-.* — Pl.: *țîrlîitori, -oare.*

— **Țîrlî**[2] + suf. *-itor.*

ȚÎRLÎITÚRĂ s. f. **1.** Șir de sunete monotone și puțin armonioase produse de un instrument muzical; țîrlît **(1)**, (rar) țîrlîială. *Boierului nu-i plac țîrliiturile țigănești.* ALECSANDRI, T. 79. *Prin ușa unei circiumi deschise auzii țîrlîiturile unor coarde false.* EMINESCU, P. L. 106, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DL, SCL 1981, 382.

2. Șuier prelung (și ascuțit) scos de unele păsări; țîrlîit **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *-lî-i-.* — Pl.: *țîrlîituri.* — Și: **țîrlitúră** s. f.

— **Țîrlî**[2] + suf. *-itură.*

ȚÎRLÓI[1] s. m. (Ornit.; prin Transilv.) Ciocîrlan; (regional) țîrlug *(Galerida cristata)*. Cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 169, CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL.

— Pl.: *țîrloi.* — Și: **țîrlúi** s. m. BĂCESCU, PĂS. 169.

— **Țîrlî**[2] + suf. *-oi.*

ȚÎRLÓI[2] s. n. v. **țurloi.**

ȚÎRLOIÉT, -Ă adj. (Regional) Care stă drept în sus (Bonț — Gherla). COMAN, GL.

— Pl.: *țîrloieți, -te.*

— **Țîrloi**[1] + suf. *-at.*

ȚÎRLÚC s. m. v. **țîrlug.**

ȚÎRLÚG s. m. (Ornit.; prin Transilv.) Ciocîrlan; (regional) țîrloi[1] *(Galerida cristata)*. Cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 169, SCRIBAN, D., VICIU, GL.

— Pl.: *țîrlugi.* — Și: **țîrlúe** s. m. SCRIBAN, D.

— **Țîrlî**[2] + suf. *-ug.*

ȚÎRLÚI s. m. v. **țîrloi**[1].

ȚÎRM s. n. v. **țărm.**

ȚÎRMÓN subst. (Regional) „Țicmă" (Colacu — Panciu). Cf. ALII, 1983—1984, 459.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚÎRMÓNIE s. f. v. **ceremonie.**

ȚÍRMURE subst. v. **țărm.**

ȚÎRNABOR s. n. v. **ținober.**

ȚÎRNABUR s. n. v. **ținober.**

ȚÍRNĂ s. f. v. **țărînă.**

ȚÎRNĂBOR s. n. v. **ținober.**

ȚÎROÁIE s. f. (Regional) Cădere de apă; șiroi[1] **(1)** (Cîlnic — Sebeș). Cf. CHEST. IV 43/132.

— Pl.: ?

— **Țîr**[2] + suf. *-oaie.*

ȚÎRȚÁI subst. (Prin Transilv.) **1.** Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5)**. Cf. BUGNARIU, N. 262/100, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR — T 1 613/241, 249, 250.

2. (Regional; depreciativ; în sintagma) *Țîrțai de brînză* = brînză din care s-a stors prea mult zerul (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. V 93/66.

— Pl.: ?

— Cf. ț î r a i, ț î r ț î r.

ȚÎRȚÁICĂ s. f. (Bot.; regional) Măzăriche **(2 a)**; (regional) țîrțar **(2 a)** *(Vicia sativa)* (Jdioara — Lugoj). ALR I 1 953/79.

— Pl.: ?

— **Țîrțai** + suf. *-că.*

ȚÎRȚALĂU s. m. v. **țurțalău.**

ȚÎRȚÁR s. m. **1.** (Prin Transilv., Maram., Bucov., Mold. și Olt.; cu sens colectiv; și în sintagma *țurțarii mieilor*, SCL 1980, 90, ALR SN III h 797/272) Măzăriche **(3)**, (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)** (ALR SN III h 797, NALR — O II h 318, ALR — T 1 613/328, 329, 330); fulgi mici de zăpadă (TEAHA, C. N. 277); grindină (com. din PUTNA). ✦ (Regional) Sloi de gheață; țurțur[1] **(1)**. Cf. LB, ISER.

2. (Prin Olt.) Nume dat mai multor plante erbacee: **a)** măzăriche **(2 a)**; (regional) țîrțaică *(Vicia sativa)*. Cf. ALR I 1 953/846, 856, 874; **b)** (la pl.; în forma *țărțari)* coroniște *(Coronilla varia)*. Cf. LEXIC REG. 57; **c)** numele unei plante asemănătoare cu bobul, probabil oreșniță *(Lathyrus tuberosus)*. *Mîncare de varză, de cartofi, ... urzici, țerțari etc.* H IX 73, 122. *Am un țurțar: De-ăr avea un par, S-ar sui pe el Pînă la cer* (Hameiul). GOROVEI, C. 184.

— Pl.: *țîrțari*. — Și: **țurțár, țărțár** (ISER, SCL 1980, 90, H IX 73, ALR SN III h 797/848, NALR — O II h 318, LEXIC REG. 57), **țarțár** (ALR I 1 953/856, NALR — O II h 318), **țințár** (ALR — T 1 613/330) s. m., **țărțáre** (ALR I 1 953/846, NALR — O II h 318), **țîrțáre** (NALR — O II h 318) s. f.

— Cf. țîrțîr.

ȚÎRȚÁRE s. f. v. **țîrțar.**

ȚÎRȚĂLĂU s. m. v. **țurțalău.**

ȚÎRȚĂLIȚĂ s. f. v. **țîrțăriță.**

ȚÎRȚĂRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚÎRȚĂRÉL s. m. (Prin Ban.; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)**. Cf. SCL 1980, 95, NALR — B 1 613/59, 66.

— Pl.: *țîrțărei.*

— **Țîrțar** + suf. *-el.*

ȚÎRȚĂRÍCĂ s. f. **1.** (Prin Ban., Olt. și Munt.; cu sens colectiv; în forma *țărțărică)* Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)**. Cf. ALR SN III h 797/2, UDRESCU, GL., NALR — O II h 318, NALR — B 1 613/7. ✦ (Regional; în forma *țințărică)* Ploaie scurtă de vară. Cf. COM. SAT. II, 8.

2. (Bot.; regional) Fasole (cu boabe mărunte) *(Phaseolus vulgaris)*. Cf. BORZA, D. 127, H XVIII 25. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Păsulă țărțărică* = fasoale cu boabe mici și rotunde. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— Pl.: *țîrțărele.* — Și: **țărțărícă** (H XVIII 25, ALR SN III h 797/2, UDRESCU, GL., NALR — O II h 318, NALR — B 1 613/7) s. f., **țărțărie** (NALR — B 1 613/1) subst., **țîrțîrícă** (ib. 1 613/11), **țințărícă** (ib. 1 613/4), **țințărícă** (COM. SAT. II, 8) s. f.

— **Țîrțără** + suf. *-ică.*

ȚÎRȚĂRÍCHE s. f. v. **țîrțîriche.**

ȚÎRȚĂRÍȚĂ s. f. **1.** (Prin sudul Transilv.; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)**. *Ploua cu țărțăriță (globulețe de nea), o ploaie rece și deasă.* TURCU, E. 133, cf. 18. *A dat Dumnezeu o vreme grea cu piatră și țințăriță și baba a-nghețat cu capre cu tot.* COM. SAT. IV, 59, cf. ALR SN III h 797/172, LEXIC REG. 95, ib. II, 55.

2. (Bot.; regional) Oreșniță *(Lathyrus tuberosus)*. Cf. ANON. CAR. *Legumele, a cărora numai rodul, carele crește în boane, îl mîncăm, ... cele mai de frunte sînt: bobul, mazărea, lintea și țîrțeriță.* ECONOMIA, 36/13, cf. BORZA, D. 197, ALR I 1 953/85, 348. ✦ (Regional) Neghină *(Agrostemma githago)* (Meziad — Beiuș). ALR I 1 888/308.

— Accentuat și: *țîrțăriță* (ALR — T 1 613/388). — Pl.: *țîrțărițe.* — Și: **țărțăríță, țarțaríță** (TURCU, E. 18), **țîrțeríță, țînțaríță** (ALR SN III h 797/172, ALR — T 1 613/423, accentuat și *țînțăriță* ALR — T 1 613/420, 439, 440), **țîrțăliță** (ib. 1 613/413, 414, 441), **țințăríță** (LEXIC REG. 95) s. f.

— **Țîrțără** + suf. *-iță.*

ȚÎRȚĂROÁSĂ adj. (Regional; despre brînză) Din care s-a stors prea mult zerul; seacă, uscată (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. VIII 39/27.

— Pl.: *țîrțăroase.*

— **Țîrțără** + suf. *-oasă.*

ȚÎRȚERĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚÎRȚIRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚÎRȚÎDĂU s. n. v. **țurțudău.**

ȚÎRȚÎÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre unele insecte și păsări) A **țîrîi**[1] **(2)**. *Scripcariul, dacă-l pui la ureche, ... țîrțîiește.* MARIAN, INS. 101. *Vrabia țîrțîie.* H XIV 350.

— Prez. ind. pers. 3: *țîrțîiește* și *țîrțîie.*

— Formație onomatopeică. Cf. țîr[2], țîrîi[1].

ȚÎRȚÎR s. m. v. **țîrțîră.**

ȚÎRȚÎRÁ vb. I. Intranz. (Regional) (Despre apă) A picura **(1 1)**; a șiroi[3] **(2)**; (regional) a țurțura **(1)**. Cf. CIHAC, II, 435. ✦ Impers. A ploua puțin; a ploua mărunt; (regional) a țurțura **(1)**. Cf. ALR I 1 266/690, ALR SN III h 790/605.

— Prez. ind. pers. 3: *țîrțîră.* — Și: **țîrțîrá** vb. I. CIHAC, II, 435.

— Formație onomatopeică. Cf. țîr[2].

ȚÎRȚÎRÁT, -Ă adj. (Prin Mold.; în sintagmele) *Struguri țîrțîrați (albi* sau *negri)* = numele unei varietăți de struguri cu boabe rare și cu pielița foarte subțire. Cf. H VIII$_2$ 152, XV 60. ✧ (Substantivat, f.; și în sintagmele *țîrțîrată albă*, H XVI 349, *țîrțîrată neagră*, ib.). Cf. H XV 423, XVI 349.

— Pl.: *țîrțîrați, -te.* — Și: **țîrțîrát, -ă** adj. H XV 60, 423.

— **Țîrțîră** + suf. *-at.*

ȚÎRȚÎRÁTICĂ s. f. (Prin sudul Mold.) Numele unei varietăți de struguri cu boabe mici și gust acru. *Țîrțîratica e măruntă și, chiar coaptă fiind, are un gust acriu.* PAMFILE, I. C. 217, cf. BORZA, D. 182. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Poamă țîrțîratică.* DM.

— Și: **țîrțărátică** s. f. BORZA, D. 182.

— **Țîrțîră** + suf. *-atică.*

ȚÎRȚÎRĂ s. f. (Regional) **1.** (Cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)**. PAMFILE, VĂZD. 169, id. J. II, 169, CIHAC, II, 436, SCRIBAN, D., COM. SAT. II, 8, ALR SN III h 797.

2. (Și în sintagmele *strugure de poamă țîrțără*, H VIII$_1$ 70, H I 55, *struguri de țîrțîră*, ib.) Numele unei varietăți de struguri cu boabe mici, rare și acrișoare (sau foarte dulci). Cf. JIPSCU, O. 53, DDRF, ȘĂINEANU, D. U., BORZA, D. 182, H VI 171, VIII$_2$ 42, 89, 108, 141, 165, 242, 273, 348, VIII$_1$ 52, 108, XI 516, XVI 95, 103, 112, 172, 287, 294, 402, LEXIC REG. 63, GL. OLT. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Poamă țîrțîră.* Cf. BORZA, D. 182, H III 208, VI 23, VIII$_1$ 96, XI 516, XIII, 445.

— Și: **țîrțără** (ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BORZA, D. 182, H VIII$_1$ 273), **țîrțîră** (DDRF, H VI 171, XVI 294), **țînțără** (COM. SAT. II, 8), **țîrțără** (H VIII$_1$ 70), **țîrțară** (H XVI 103), **țîrțeră** (H XIII 445), **țîrțeră** (H III

208), **țîrțîră** (H I 55, VIII$_1$ 96, 108, VIII$_2$ 52, XVI 95, 112, 287, 402), **țîrțoră** (GL. OLT., NALR — O IV MN 262, 2 185/966), **țărțîră** (H VIII$_1$ 242), **țărțîră** (H VIII$_1$ 141), **țărțără** (ȘĂINEANU, D. U., BORZA, D. 182) s. f., **țîrțîr** (ALR SN III h 797/386), **țîrțîr** (CIHAC, II, 436) s. m.

— Formație onomatopeică. Cf. **țîr**[1].

ȚÎRȚÎRÍCĂ s. f. v. **țîrțărícă**.

ȚÎRȚÎRÍCHE s. f. **1.** (Regional; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. **țurțur**[1] **5)** (Bodăiești — Craiova). Cf. H V 34, NALR — O II h 318/982.

2. (Prin nord-estul Olt.) Bucată mică de carne rezultată prin tăiere. Cf. CIAUȘANU, V. 206.

— Pl.: **(2)** *țîrțîrichi*. — Și **țîrțăríche** (H V 34), **țărțăríche** (NALR — O II h 318/983) s. f.

— De la **țîrțîră**, prin analogie cu *măzăriche*.

ȚÍRȚORĂ s. f. v. **țîrțîră**.

ȚÎRÚCĂ s. f. (Regional; urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată felul; de obicei precedat de num. card. „o") Diminutiv al lui **țîră**[1]; (regional) țîrică, țîrichiță, țîricică, țiricuță, țîrișoară, țiruică, țirulică, țîrușcă, țiruță. *Îl freacă cu usturoi, în care pune și o țirucă de apă.* MARIAN, NA. 384, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, JAHRESBER. VI, 369. [În temelia casei] *să pună o țirucă d'e bani d'e aramă o d'e arżint.* ALRT II 124, cf. 331. ✧ Loc. adj. **Niel țirucă** = lipsit cu totul de ... *Ce folos că nu-i putere, Nici țirucă mîngîiere.* ALECSANDRI, T. 215. ✧ Loc. adv. **O țirucă** = puțin **(2)**. *Da' unde-i Viorica, s-o văd o țirucă, să-mi răcoresc biata inimă.* PR. DRAM. 376. *Știu eu cum să-l iau. Așteptați o țirucă.* CAMIL PETRESCU, T. I, 444. *Stați o țirucă și cinstiți și din mustul nostru.* SADOVEANU, O. VI, 639. *Nu te grăbi și hai o țirucă încoace.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 107, com. MARIAN, FRÎNCU — CANDREA, M. 106. *Satu s-o mai noit o țirucă.* DENSUSIANU, Ț. H. 93. *Nevasta s-o pus să hodinească o țărucă pînă a strînge bărbatu-su niște drele.* COM. SAT. IV, 2, cf. ALR I 757/140, 243, 573, 576, ib. 985/140, ib. 1 266/259, ALR II 3 274/141. *Mai răgușit o țirucă.* ib. 5 739/250, cf. 3 397/260, ALR SN V h 1 488/250.

— Și: **țirúcă, țărúcă** s. f.

— **Țîră**[1] + suf. *-ucă*.

ȚÎRUCÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **țîrucă**. Com. MARIAN, cf. VASILIU, C. 206. ✧ Loc. adv. **Niel țirucuță** = deloc. *Să nu lași nici țirucuță, Nici un pic de holercuță.* MARIAN, NU. 337. **O țirucuță** = puțin **(7)**. *O frigi o țirucuță în țiglă.* ALR I 740/218.

— Și: **țirucúță** s. f.

— **Țirucă** + suf. *-uță*.

ȚÎRUÍ vb. IV v. **țîrîi**[1].

ȚÎRUIÁLĂ s. f. v. **țîrîială**.

ȚÎRÚICĂ s. f. (Regional; precedat de num. card. „o" și urmat de determinări introduse prin prep. „de") Diminutiv al lui **țîră**[1]; (regional) țîrișoară, țiruichiță. *Gura ei strugur de vie, Io mă rog să mi-o dea mie, Pe-o țiruică de hîrtie.* HODOȘ, P. P. 55.

— Și: **țirúică** s. f.

— **Țîră**[1] + suf. *-uică*.

ȚÎRUICHÍȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **țîruică**. Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 20.

— **Țiruică** + suf. *-iță*.

ȚÎRULÍCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **țîră**[1]; (regional) țîrișoară. Cf. SFC VI, 121, 133. ✧ Loc. adv. **O țirulică** = puțin **(2)**. *Finul, dacă-i o țirulică murdar, nu se mai atinge de el.* SCL, 1978, 324.

— **Țîră**[1] + suf. *-ulică*.

ȚÎRÚȘCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **țîră**[1]; (regional) țîrișoară. ✧ Loc. adv. **O țirușcă** = puțin **(2)**. Cf. DENSUSIANU, Ț. H. 327.

— **Țîră**[1] + suf. *-ușcă*.

ȚÎRÚȚĂ s. f. (Regional; precedat de num. card. „o" și urmat de determinări introduse prin prep. „de") Diminutiv al lui **țîră**[1]; (regional) țîrișoară. *Crești pădure și te-ndească, Numai loc de casă-mi lasă Și-o țiruță de țechi Să-mi samăn o leac de tenchi.* DOINE, 28. ✧ Loc. adv. **O țiruță** = puțin **(10)**. *Vorbii o țăruță nemțește.* ALEXICI, L. P. 231, cf. ȘEZ. VII, 184.

— Și: **țărúță, țirúță** s. f.

— **Țîră**[1] + suf. *-uță*.

ȚÎRVIÁN s. m. = (regional) **sîrvian**. Cf. ALR II/36, ib. 6 003/53.

— Pronunțat: *-vi-an*. — Și: **țărveán** (pronunțat bisilabic). Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

ȚÍSCĂN s. m. (Ornit.; regional) Scatiu **(1 a)**; (regional) țaisăl **(1)** *(Carduelis spinus)*. Com. din BRAȘOV, ALR II 6 208/182.

— Pl.: *țîscăni*.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎST[1] interj. v. **țîști**[1].

ȚÎST[2] interj. v. **țîști**[1].

ȚÎSTÁR s. m. v. **țîștar**.

ȚÎSTÎÍ vb. IV v. **țîstui**.

ȚÎSTUÍ vb. IV v. **țîstui**.

ȚÎSTUÍRE s. f. v. **țîstuire**.

ȚÎȘĂÎT s. n. v. **țîșăit**.

ȚÍȘCĂ s. f. **1.** (Regional; în sintagma) *Țîșcă cu apă* = pușcă cu apă; pușcoci **(1)** (Petrila — Petroșani). Cf. ALR II 6 327/833.

2. (Regional) Țurțur[1] **(1)** (Hisiaș — Lugoj). Cf. NALR — B 1 615/87.

— Pl.: **(1)** *țîște* și **(2)** *țîșche*.

— **Țîști**[2] + suf. *-că*.

ȚÎȘCÎÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre lichide) A țîșni cu zgomot. Cf. MIRONESCU, S. 622. ✧ Tranz. fact. *Delegatul cel scurt și sprîncenat... țîșcîia din sifoane.* id. ib. 162.

— Prez. ind. pers. 3: *țîșcîie*.

— Formație onomatopeică. Cf. **țîști**[1].

ȚÎȘCÓRNIȚĂ s. f. = **șișcorniță**. Com. FURTUNĂ.

ȚÎȘCOV s. m. v. **țușcov**.

ȚÎȘFÓC s. n. v. **țîșpoacă**[1].

ȚÎȘMOÁCĂ s. f. v. **țîșpoacă**[1].

ȚÎȘMOÁGĂ s. f. v. **țîșpoacă**[1].

ȚÎȘNÉLE s. f. pl. (Regional) Nume dat unui soi de prune (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 6 082/605.

— Cf. **țîșni**.

ȚÎȘNET s. n. (Regional) Faptul de a ț î ș n i. Cf. ț î ș n i **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Țîșnetele lăcustelor.* id. ib.

— Pl.: *țîșnete.*

— **Țîșni** + suf. *-et.*

ȚÎȘNÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Despre lichide) A ieși cu presiune printr-o deschizătură; (regional) a țîști[2] **(2)**, a țușni **(2)**. V. izbucni, răbufni. *Un oarecare soldat, ce arăta O milă nevicleană, ca să oprească vru Curîndul sînge, care țîșnea din gîtu lui.* C. A. ROSETTI, C. 111/4, cf. POLIZU, CIHAC, II, 710. *Sîngele vostru a țîșnit pe fețele lor.* BOLINTINEANU, O. 251. *Începu a-i țîșni apa pe nări și pe urechi.* CREANGĂ, P. 242. *Colo în vale la fîntîna care țîșnește limpede dintr-o veche piatră.* ODOBESCU, S. III, 570. *Cînd îl scoase în sus, sîngele țîșni, apoi îi alunecă la vale, înroșindu-i cămașa.* DELAVRANCEA, T. 200. *Oare nu mai ești tu Moise? ... Nu făcuși din piatra stearpă să țîșnească alt izvor...?* MACEDONSKI, O. I, 100. *Ca printre degetele unui pumn uriaș țîșnesc, din toate părțile, șiruri furioase, ce trag în matca lor șuvițele despletite ale pîraielor.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 143. *Sîngele se iește la suprafață, apoi țîșnește, și Vasile se deșteaptă.* BACALBAȘA, S. A. I, 29, cf. MARIAN, S. R. I, 37. *Țîșnea sîngele pe gură.* PĂUN-PINCIO, P. 46. *Se frîng deslipitele scînduri... Apa dușmană țîșnind cu năvală prin setoasele găuri.* COȘBUC, AE. 14, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *El ștergea sîngele ce-i țîșnise pe haină și se ruga de o îndurare care nu i-a fost îngăduită niciodată.* IORGA, P. A. II, 56. *Sîngele-ți negru curînd țîșni-va din laturea lăncii.* MURNU, I. 12, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Alte cîteva pîraie țîșneau mai jos de printre pietre.* GALACTION, O. 154. *Unde intră sonda, țîșnește ca berea de la butoiul cu presiune.* C. PETRESCU, A. 348. *Numai izvorul cîntă nostalgic și sonor, Din pliscul unei lebezi țîșnind în sus, fuior.* LESNEA, C. D. 114. *S-o deschis o crepătură în pămînt, au țîșnit apele, pămîntul s-o învăluit, de la un cap la altul, cu apă.* VLASIU, A. P. 91. *Trîmbi sălbatice de ape speriate țîșnind din iezerul cutremurat din țîțîni.* VOICULESCU, P. II, 297. *Laptele bogat țîșnește din ugerele grase.* SADOVEANU, O. I, 219, cf. SCRIBAN, D. *Apa... țîșnește rece din izvoare.* CĂLINESCU, O. IX, 22. *Această stîncă are să crape Și va țîșni din ea șuvoi de ape!* BENIUC, V. 7. *Trebuie să fiu acolo. Să văd... cum țîșnește fonta.* BARANGA, I. 218. *Zice c-a țîșnit o vînă de apă.* T iulie 1964, 64. *Se vedea gardul de opreliște a peștilor, prin care apa țîșnea în șuvițe egale.* V. ROM. septembrie 1970, 63. *Laptele... Țîșnea din ugere murdare.* DOINAȘ, A. P. 192. *Un havuz... care acum țîșnește și acum se curmă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 1, 17/2. *Dinapoi le mînă Cu un bici de lînă, Și cînd le plesnește, Sîngele țîșnește.* POP., ap. GCR II, 338. *Și unde-o bătea, Sînge că țîșnea.* TEODORESCU, P. P. 469. *Cu sulițe mi-o împungea Pînă sîngele țîșnea.* MARIAN, S. A. 73. *Din om țîșnește sînge pe pereți.* ȘEZ. III, 114. *Zărîră sub umbra unor sălcii pletoase o fîntînă cu trei șipote de izvor care țîșnea de sub un deal.* POPESCU, B. III, 10. *Și-l legară frumușel, Și cu palme că-l izbea De sîngele îi țîșnea.* ȘEZ. IV, 133. *Trestie sub unghioare i-am pus, sîngele i-a țîșnit!* FURTUNĂ, C. 78, cf. ALR SN IV h 1 119, ALRM SN III h 937. *A-nceput apa să-i țîșnească pă gur-așa..., i-a făcut omu-ăla frecție.* T. DIAL. M. I, 404. ✧ (Subiectul indică vapori, praf etc.) *Tot praful* [din carabină] *îmi țîșni în față.* CONV. LIT. XVII$_1$, 110. *Se deschid supapele ... și aburii țîșnesc.* V. ROM. octombrie 1954, 106. *Aerul comprimat în căile vesperatorii țîșnește prin glota deschisă brusc.* ABC SĂN. 165. ✧ Tranz. fact. *Bufnind pe nări, țîșnind fuioare lungi de aburi, trenul se opri înaintea peronului.* AGÎRBICEANU, A. 42. ✧ Fig. *Hipnotizări ce pervertesc rînjind împrăștiază Și-n fund de gingașe potire țîșnește-n silă vitriol.* MACEDONSKI, O. I, 120. *Redă-mi atunci trecuta vreme..., Pe cînd izvoare de poeme Țîșneau voios în jurul meu.* GORUN, F. 10. *Dacă am desface mumiile din fașele lor și dacă le-am stoarce în pumn inima lor de iască, tot ar mai țîșni un strop de vanitate!* C. PETRESCU, C. V. 140. *Țîșnind șuvoi, din vremi, din ploi, Fug toamnele pe lîngă noi.* LESNEA, C. D. 37. *Era înaltă..., se ținea dreaptă și dispretul țîșnea din ea.* BARBU, PRINC. 82. ✦ (Despre lichide, flăcări etc.) A se ridica brusc și cu putere în sus (sub impulsul unor forțe din afară). V. sări[2] **(5)**. *Valuri peste valuri s-azvîrl spumegătoare, Se sparg țîșnind în aer.* ALECSANDRI, P. III, 136. *Prin tot ocolul acelei văi fără de scursoare țîșnește tina în sus.* ODOBESCU, S. III, 187. *Spumă de trei ori văzurăm țîșnind spre-mproșcatele stele.* COȘBUC, AE. 62. *Din locul unde pică, țîșniră smocuri de stropi încărcați cu nenumărate curcubeuri cari se întretăiau.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 41. *Pămîntul fărămițat, țîșnind în sus, cade acum, cu întîrziere, în ploaie pe noi.* CAMIL PETRESCU, U. N. 360. *Se înverșuna..., călcînd de-a dreptul cu talpa, vîrtos, în gîrlele de unde țîșneau proaște de apă lutoasă.* C. PETRESCU, A. R. 49. *Uruitul înnebunise cerul, o limbă de flacără țîșni foarte sus împreună cu un fum negru.* T. POPOVICI, S. 23. *Cum au țîșnit scîntei pe coș?* PREDA, M. 445. ✧ Fig. *Ritmul nesfîrșit al vieții... țîșnea din pămînt pînă-n coamele semețe ale codrilor.* MIRONESCU, S. 129. (Tranz. fact.) *Tocmai atunci cînd focul sacru se credea menit a nu mai da pînă peste mult timp o licărire, țîșnește mii de schintei luminoase, ce ilumineză orizontul literaturii române.* MACEDONSKI, O. IV, 17.

2. (Despre ființe) A ieși sau a intra repede și pe neașteptate; (rar) a țușni **(1)**, (regional) a țîști[2] **(1)**. V. năvăli, țuști[2] **(1)**. *S-a deschis ușa și-au țîșnit înăuntru doi dulăi.* CONTEMPORANUL, VII$_2$, 103. *Motanul, ascuns în fundul cuptorului, țîșni speriat sub laviță.* N. REV. R. I, 41. *Trei oameni . . . țîșniră din groapa bordeiului, trăgînd focuri într-aiuri și fugind.* D. ZAMFIRESCU, R. 126, cf. GOROVEI, CR. 463. *Un cățel ... țîșni de după un sul unde-și făcuse culcuș și era să-l muște.* BASSARABESCU, S. N. 34. *Agripina ... țîșni în grădină.* GALACTION, O. 160. *Husarii țîșnesc îngroziți, de după garduri.* CAMIL PETRESCU, U. N. 321. *Din fum și din ameteala irizantă a băuturei, a țîșnit ca un demon în mijlocul sălii.* C. PETRESCU, Î. II, 227. *Țîșneau peștii deasupra apelor netezi, sărind deasupra, însufleții de jocul luminii.* VLASIU, D. 230. *De la mănăstire țîșnesc pe poarta de fier călăreți cu părul vîlvoi.* SADOVEANU, O. VIII, 519, cf. SCRIBAN, D. *Sînt heleștee ... din care țîșnesc sub ochii noștri pești roșii.* CĂLINESCU, O. XI, 16. *Într-o dimineață de vară, țîșnise dintr-un taxi, la poarta locuinței lui.* VINEA, L. I, 61. *O fetiță de vreo cinci ani țîșni pe ușa mică a bordeiului și veni fuga spre poartă.* V. ROM. aprilie 1956, 20. *Camil țîșnește din bancă, ripostînd.* ib. decembrie 1964, 92, cf. ȘEZ. II, 68, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, NOVACOVICIU, C. B. I, 22. *Nici nu știi din ce tufă țîșnește iepurele.* ZANNE, P. I, 491. ✧ Fig. *Sufletele au țîșnit din trupurile schiloade, mutilate și acum aleargă ... printre macii cîmpului.* SAHIA, N. 18. ✦ A porni **(I 1)** brusc; (despre ființe) a se ridica **(I 11)** repede; a se repezi, a se năpusti (într-o direcție). *Nemaiauzind nici o foșnitură ..., am țîșnit o dată cu țărna-n cap și tiva, la mama acasă.* CREANGĂ, A. 6. *Cînd să pătrundem, o buhnă țîșnește printre noi ... văitîndu-se cobitor.* ADAM, R. 9. *Cîinii toți țîșniră prin zăpadă către muchea dealului.* D. ZAMFIRESCU, Î. 38. *Începură deodată să pufnească greu pe nări, să grohăie gros și țîșniră în picioare cît erau de grei.* AGÎRBICEANU, S. 164. *Șoferul răsuci aprig volanul și automobilul țîșni pe lîngă ea ca o săgeată.* REBREANU, R. I, 152. *Țîșnesc săgeți din arcuri și șuieră în aer, Văzduhul tot se umple de vuiet și de vaier.* EFTIMIU, Î. 144. *Un cîine jigărit țîșni printre dînșii.* C. PETRESCU, Î. I, 221. *Strîngîndu-se cu vinele*

încordate, țîșnind ca de pe arcuri, răsturnînd santinela. BRĂESCU, O. A. II, 191. *Speriat, arse fără voie o biciușcă iepei, care țîșni ogărește.* VOICULESCU, P. I, 147. *Șalupa țîșni ca o săgeată sub forfoteala helicei.* BART, E. 110. *Iezii țîșneau din brațele mele cît colo.* ARGHEZI, S. VII, 191. *Liliecii țîșneau în slavă, Cînd ne părăseam lăcașul.* BLAGA, POEZII, 336. *Dintr-un singur salt, Sălbaticele, negre căprioare Țîșneau pe piscul cel mai drept, mai-nalt.* V. ROM. ianuarie 1954, 132. *Băiatul țîșni ca un glonț și se întoarse cu vătraiul plin de spuză.* PREDA, M. 500. *Îndată țîșni în picioare, apucă pușca de țeavă.* id. ib. 380. ✦ A se ivi brusc, impetuos (și pe neașteptate). *Rar țîșnea din vreun tufiș cîte un iepure.* AGÎRBICEANU, S. P. 119. *Și dînd cu barda-n creștetul temut, Țîșni Minerva înarmată-n scenă.* CODREANU, S. I, 348. *Nitam-nisam, s-a iscat o cotigă ... zorită din stînga, țîșnind de pe o uliță îngustă.* C. PETRESCU, A. R. 18. *O spuză de copii negri, goi, cu părul creț, cu burtă mare, țîșneau din toate părțile.* BRĂESCU, O. A. II, 133. *Sălbăticiunea țîșni cu urechile înălțate și cățelul se abătu spăimîntat la o parte!* SADOVEANU, O. VIII, 452. *Ciocîrlia ... țîșnește din lan.* PREDA, M. 324. *Cogeamitea vulpoi ... o țîșni cu coada fuștei.* VÎN. PESC. mai 1964, 7. ✦ A începe să vorbească repezit, cu mînie. *Că de dat, slavă Domnului, mi-ai dat numai sărăcia și necazul! țîșni Ion, ursuz.* REBREANU, I. 278. *Boierule, să-mi pui la loc ce mi-ai luat de pe ochi — țîșni brusc cerșetorul cu glas în care tremura mult necaz.* id. NUV. 260. ✦ Fig. A se arăta profilîndu-se sau detașîndu-se de ceva, producînd impresia de mișcare, de elan. *Se așeză pe vîrful unei stînci ce țîșnea în sus.* GÎRLEANU, L. 63. *Printre vîrfurile brazilor ce țîșnesc din coasta pripită a muntelui, uliul se ridică încet.* CIOCÎRLAN, P. P. 80. *De supt o cîrpă murdară și sucită pe cap, țîșnea în toate părțile păru-i aspru, sur și spăriet.* HOGAȘ, M. N. 79. *Întorceam în mînă o creangă, din care țîșnea alta, ca o mînă întinsă.* VLASIU, D. 206. *Soarele era sus, țîșnind puternic dintre turnuri cenușii de nouri.* CAMIL PETRESCU, O. I, 306. *Aici, în nord, țărmurile țîșnesc vertical din apă.* TUDORAN, O. 140. *La capătul esplanadei țîșnește Palatul Culturii.* IL mai 1960, nr. 5, 38. *Cînd aerul se ridică în sus, ei* [munții] *odată țîșnesc pe-acolo Pe la geana orizontului.* SORESCU, L. L. I, 106. *A venit Brîncuși ... Și atingînd acest pămînt cu toiagu-i vrăjit, A făcut să țîșnească spre cer „Coloana fără sfîrșit".* V. ROM. august 1966, 9. *Tulpini care-ați țîșnit din lut, ... De ce întindeți corzi răsunătoare?* DOINAȘ, A. P. 37. ✧ (Prin analogie) *Un nume a țîșnit din toate paginile ziarelor, fiind pe atunci, ca și acum de altfel, obsesia a două continente.* BOGZA, A. Î, 445.

3. A se forma, a se naște deodată; a izbucni cu putere. *Din pămîntul rădăcinii țîșniseră îndrăznețe cîteva vlăstare crude.* C. PETRESCU, S. 14. *Țîșnesc curcubee ... din rouă Pe pajiștea udă.* BLAGA, POEZII, 209. *Imagini colorate îi țîșneau sub pleoape.* PREDA, M. S. 39. *În clipa aceea îi țîșniră lacrimile pe obraz.* id. ib. 239. *Pămîntul acesta sterp el îl va preface în moșia cea mai mănoasă. Va fi al lui, cu tot ce putea țîșni din el.* V. ROM. ianuarie 1965, 19. ✧ Fig. *Atunci, deodată, codrii înfrunziră, Cetățile țîșniră din noroi, Și apele albastre năvăliră.* DOINAȘ, A. P. 81. ✧ (Despre lumină, flăcări etc.) *Munți de cremenă, din care țîșnea flăcări de foc.* ISPIRESCU, L. 57. *Efectele ... repezi și teribile ca ale unui trăznet țîșnit din cutele norilor.* MACEDONSKI, O. IV, 73. *Din luceafărul de seară ... țîșneau raze de pietre scumpe.* AGÎRBICEANU, P. M. 201. *Iar din crîncena lovire, sprinten fulgerul țîșni.* CODREANU, S. I, 380. *Deodată ... țîșni o lumină orbitoare și mîndră.* REBREANU, P. S. 85. *Dar focul țîșni din țeavă fără zgomot, ca un șuvoi scurt de fum.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 91. *Neașteptat flacăra țîșnea din nou.* C. PETRESCU, Î. I, 152. *O luminiță gălbuie țîșni ca un fulger mititel.* I. BOTEZ, ȘC. 18. *Izbește amnarul de asprele cremeni, Să vezi cum țîșnește și foc, și lumină.* VOICULESCU, POEZII, I, 19. *Săgețile soarelui de dimineață, țîșnind oblic prin crăpăturile obloanelor închise, îi înțepau ochii, orbind-o.* BART, E. 205. *Limbi de foc țîșneau din tufișuri.* SADOVEANU, O. I, 229. *Într-acolo se vedea văpaie mare, țîșnea lumina roșie în toate părțile.* DAN, U. 210. *Să turnăm în el un combustibil pentru ca flacăra să țîșnească cu sporită putere.* CĂLINESCU, C. O. 97. *Ajunge un singur deget și lumina țîșnește din becuri.* BOGZA, A. Î. 251. *Trăgeau din țigările lungi ..., pînă țîșnea flacără din ele.* BĂNULESCU, I. 87. *Luminile țîșnesc frenetic și se sting.* V. ROM. februarie 1970, 6. *Se ridicau, noaptea, grămezi de nori cenușii — fulgere țîșneau prin ei.* NEAGU, Î. 60. *În ziua cea dintîi, pe cînd lumina Țîșnind în mari mănunchiuri de văpăi Nu limpezea nici dragostea, nici vina.* DOINAȘ, A. P. 51. (Fig.) *Din ochii frumoși ai atîtor tineri ... țîșneau săgeți de dorințe.* SANDU-ALDEA, D. P. 147. *Aș vrea scînteia, licăru-nfocat, Cînd va țîșni din suflet să răsară, Să nu m-aprind ca un păiș uscat.* VOICULESCU, POEZII, I, 85. ✧ (Despre priviri) *Din ochi îi țîșneau priviri mănioase.* AGÎRBICEANU, A. 349. *Se mulțumește să mă persifleze înăuntrul ei, lăsînd să țîșnească spre mine doar o rază ironică din ochii drăcoși.* MIHĂESCU, D. A. 69. (În metonimie) *Spectatorii țîșnesc ochii lor la dînșii și fiecare urmărește cu sufletul calul pentru care a pariat.* ALECSANDRI, O. P. 343. ✧ (Despre sunete, cuvinte etc.) *Al valurilor zgomot țîșnind îl salutează.* EMINESCU, O. IV, 310. *Numai uneori țîșnea cîte o vorbă tare.* REBREANU, R. II, 110. *Uneori din gîndurile ocolite țîșnea totuși vreun cuvînt.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 257. *Dinspre depoul de locomotive, din cînd în cînd, țîșneau fluierături peste tăcerea înfrigurată.* VLASIU, D. 138. *Ce încordare în clipele de așteptare apăsătoare, pînă ce a țîșnit primul scîncet de viață nouă.* BART, E. 382. *Și glasuri de copii în luminiș De rîs curat țîșniră fără veste.* PILLAT, P. 10. ✧ (Despre manifestări ale oamenilor, idei, sentimente etc.) *Din toate părțile printr-însa țîșnesc vederi cu totul burgheze.* IONESCU-RION, S. 108. *Dacă n-am da pe de lături, ar înceta poate discuția prea degrabă: ei! atunci de unde ar mai țîșni adevărul?* CARAGIALE, O. III, 49. *Gînduri grele îi frămîntau sufletul ei tînăr, gînduri nedeslușite, prin care se zbăteau să țîșnească înțelesul, lumina.* AGÎRBICEANU, S. P. 50. *Veselia țîșnește iar din inimi tinere.* LUNGIANU, CL. 58. *Poezia va țîșni nu numai din ceea ce poate mișca, ci din tot ceea ce zguduie inteligența.* LOVINESCU, S. I, 442. *Pe cînd perora mai înfocat, îmi țîșni de dincolo de pragul conștiinței ... un amănunt cu totul uitat.* id. ib. III, 138. *Omul stătu o clipă ..., părînd să sondeze atent rogojina ..., de unde avea să țîșnească o profeție misterioasă.* C. PETRESCU, Î. I, 222. *Constrîngerea nu poate înfrîna firea care sfîrșește prin a țîșni.* BRĂESCU, A. 249. *Instinctul străvechi și nebănuit tresare și țîșnește cu putere nebiruită.* SADOVEANU, O. XI, 374. *Va țîșni adevărul și lumina vieții mele.* MIHĂESCU, D.A. 79. *„Trezirea" a trebuit să se producă ..., țîșnea din sufletul în plină desfășurare al acestei culturi.* BLAGA, Z. 197. *Din acea nemișcare și din privirile lui ... trebuia să țîșnească o forță de blestem.* VINEA, L. I, 406. *Din toate, așa cum le primea, țîșnea o bucurie ciudată, nouă.* PREDA, I. 69. *Chiar și dragostea neașteptată și pustiitoare țîșnește din miezul urii.* T decembrie 1964, 52. *Arta ... țîșnește spontan atunci cînd autorul are ceva de spus.* STĂNESCU, R. 349. *Poezia țîșnește incontrolabilă, ca un izvor ce a săpat multă vreme sub stîncă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1985, nr. 8, 4/2.

— Prez. ind.: *țîșnesc.* — Și: (rar) **țișní**, (regional) **țijní**, **țîíni** (ALR SN IV h 1 119/365, ALRM SN III h 937), (învechit) **elșní** (PONTBRIANT, D.) vb. IV. — **Țîștí** + suf. *-ni.*

ȚÎȘNÍRE s. f. Acțiunea de a ți ș n i.
1. Cf. ți ș n i **(1)**. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF. *Țișnirea celor două fluvii.* BLAGA, Z. 166.

2. Cf. ți ș n i **(2)**. Cf. ALEXI, W. *Îl amuza țișnirea neîntreruptă a șobolanilor de cîmp, care le tăiau necontenit calea.* CAMIL PETRESCU, N. 90. ✦ Manifestare bruscă, pornită din mînie, din veselie etc. *Nu avea, ci acelea țișniri necurmate de-a încerca să umilească ... pe cei mai săraci.* AGÎRBICEANU, A. 265. *Fără voia mea, cu aceeași gratuitate cu care mă pregăteam de țișnire, mă trezesc zîmbind admirativ.* CAMIL PETRESCU, P. 64. *Se deslușeau frînturi de glume, țișniri de rîs, țipete.* DAN, U. 111.

3. Cf. ți ș n i **(3)**. (Despre abstracte) *Țin cu orice preț să confunde țișnirea creatoare de forme a matematicii cu sterilitatea logicii.* BLAGA, Z. 261. *Țișnirea spre înalt, elevatul, grandoarea ... sînt repere definitorii și unificatoare ce străbat paginile cărții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1985, nr. 10, 19/3.

— Pl.: *țișniri.*

— V. **țișni.**

ȚÎȘNÍT¹ s. n. Faptul de a ți ș n i. Cf. ți ș n i **(1)**. *Așa țișnit mai zic și eu: cînd a pocnit dopul,* [a sărit] *în tavan.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *țișniturí.*

— V. **țișni.**

ȚÎȘNÍT², -Ă adj. **1.** Aruncat cu presiune printr-o deschizătură. Cf. ți ș n i **(1)**. ✧ (Adverbial) *Scuipă țișnit printre dinți.* C. PETRESCU, Î. II, 173.

2. Conturat energic. Cf. ți ș n i **(2)**. *Era o dungă mai tare care pleca de jos, descria o curbă țișnită brusc, apoi se înălța drept.* VLASIU, D. 21.

— Pl.: *țișniți, -te.*

— V. **țișni.**

ȚÎȘNITÓR, -OÁRE adj., s. f. **1.** Adj. Care iese cu presiune, care țișnește **(1)**; care aruncă lichid cu presiune. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✧ (Adverbial) *Aprinse și începu a pîcîi alene, nepăsător, scuipînd des și țișnitor printre dinți.* REBREANU, NUV. 263. ✧ *Fîntînă* (sau *apă*) *țișnitoare* (și substantivat, f.) = fîntînă arteziană (v. a r t e z i a n). *Guri de apă țișnitoare, care se urcau cu repeziciune pînă în vîrful cel mai înalt al caselor.* GHICA, S. 534. *Se înălța o fîntînă țișnitoare.* BARONZI, I. L. I, 104/30. *Trimitea plan feciorului, să-i comande patru capete de leu cu gurile de bronz căscate, spre a împodobi patru fîntîni țișnitoare.* C. PETRESCU, R. DR. 95. *În fața lor era un lac cu trei lebede, brazi, castani și straturi de flori, fîntîni țișnitoare cu statui.* VLASIU, A. P. 394. *Va porni fîntîna țișnitoare Poate iar în joc de curcubee.* BENIUC, C. P. 61. *Colțuri verzi cu brazde de flori și plante ornamentale, bazine de apă cu fîntîni țișnitoare ... agrementează zona destinată comerțului.* V. ROM. aprilie 1963, 162. (F i g.) *Caut, nu știu ce caut. Caut Aurore ce-au fost, țișnitoare, aprinse Fîntîni — azi cu ape legate și-nvinse.* BLAGA, POEZII, 135. *Izvor țișnitor* = izvor artezian (v. a r t e z i a n). *Se poate nădăjdui a se găsi izvor țișnitor.* MN (1836), 45¹/57.

2. S. f. (Regional) Pușcă de soc; pușcoci **(I 1)**. Cf. ALR I 1 696/12, 24, 28, 860, 865, ALR II 4 381/76, ALR SN V h 1 305/27, ALRM SN III h 1 104/27. ✦ Instrument asemănător cu o pușcă de soc, cu care se stropesc roiurile de albine (Făget — Lugoj). Cf. CHEST. VI 7/9.

— Pl.: *țișnitori, -oare.* — Și: (rar) **țișnitór, -oáre** adj. POEN. — AAR. — HILL, V. II, 61²/7.

— **Țișni** + suf. *-itor.*

ȚÎȘNITÚRĂ s. f. **1.** Faptul de a ți ș n i **(1)**; (concretizat) ceea ce a țișnit de undeva. Cf. COSTINESCU. *Din țișnitura ce făcu laptele din țiță, ... spun păgînii să se fi alcătuit pe cer Calea-Laptelui.* ISPIRESCU, U. 19, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am zărit două țișnituri de fum una după alta.* MIRONESCU, S. A. 121. *O țișnitură de aburi dintr-un gît șuierător de oțel.* DAN, U. 22, cf. SCRIBAN, D. *Hemoragia din artere se produce cu o țîșnitură pulsatilă.* A. POP, CHIRURG. 77. *Ecourile comentau bătăile esențiale, precum pulverulența unui joc de ape țîșnitura centrală.* CĂLINESCU, B. I. 15. *Sîngele se scurge sub formă de țîșnituri regulate, odată cu bătăile inimii.* BELEA, P. A. 97. *Întinse mîna deasupra țîșniturii de apă.* PREDA, R. 157, com. MARIAN.

2. (Regional) Locul unde iese la suprafața pămîntului un izvor; obîrșie **(3)**. Cf. L. ROM. 1976, 207.

— Pl.: *țîșnituri.*

— **Țîșni** + suf. *-itură.*

ȚÎȘNIȚĂ s. f. (Prin Ban.) Jucărie care imită pușca **(I 1)**, făcută de copii dintr-o țeavă de soc, cu ajutorul căreia se împroașcă apă; proașcă **(5)**, pușcoci **(I 1)**. Cf. SCL, 1975, 264, NOVACOVICIU, C. B. I, 21, ALR I 1 696/18.

— Pl.: *țîșnițe.*

— **Țîșni** + suf. *-iță.*

ȚÎȘPOÁCĂ¹ s. f. **1.** (Prin Mold. și prin Bucov.) Băutură alcoolică (mai ales vin) de proastă calitate. V. p o ș i r c ă **(2)**, ț ă p o ș n i ț ă, ț o r c ă. Cf. SCRIBAN, D. *Țîșpoaca asta nu plătește 10 lei litrul.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. BUL. FIL. IV, 121, COMAN, GL., CV 1950, nr. 5, 32, LEXIC REG. 111. ✦ (În forma *țîșpoagă*; și în sintagma *poamă țîșpoagă*, ALIL 1983—1984, 245) Soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, dese, de culoare albă sau neagră, din care se obține un vin slab; strugure produs de această viță de vie. ib.

2. (Prin Mold. și prin Bucov.) Lapte acru (foarte apătos) (com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI și din PĂLTINOASA — GURA HUMORULUI, CHEST. V 39 supl.), lapte bătut (CHEST. V 5/49), lapte înăcrit și stricat (SCRIBAN, D.). ✦ (Regional) Ciorbă sau borș rău preparate, lungite cu apă (Vînători — Neamț). Cf. I. CR. II, 80. ✦ (În forma *țîmpoacă*) Oțet. SCRIBAN, D.

3. (Prin Mold.; argotic) Tutun de calitate inferioară; mahorcă. Cf. BUL. FIL. IV, 121.

4. (Prin Mold.; argotic) Om prost. BUL. FIL. IV, 121.

— Pl.: *țîșpoace.* — Și: **țîșpoácă, țîșpoágă** (ALIL 1983—1984, 245, CV 1950, nr. 5, 32), **țîșmoácă** (SCRIBAN, D.), **țîșmoágă** (id. ib.), **țîmpoácă** (id. ib.) s. f., **țîșfóc** (com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI) s. n.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎȘPOÁCĂ² s. f. v. **țîștoc¹.**

ȚÎȘPOÁGĂ s. f. v. **țîșpoacă¹.**

ȚÎȘPÓC s. m., s. n. v. **țîștoc¹.**

ȚÎȘT interj. v. **țîști¹.**

ȚÎȘTÁR s. m. v. **țîștar.**

ȚÎȘTI¹ interj., subst. **I.** Interj. **1.** (Adesea cu valoare verbală; și repetat) Cuvînt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a unei ființe care sare sau țîșnește (de) undeva sau care redă zgomotul produs de o asemenea mișcare; țuști¹ **(1)**. V. c i u ș t i, h u ș t i, s m î c, t î l v î c, t u l a i², ț i b î ș t i, ț î ș t o c¹ **(I 1)**, z b u g h i, z v î c. *Țîșt, diavole, că mă bagi în ipohondrie.* ALECSANDRI, T. 413. *Unde lovea el ... și unde se deschidea talazurile ..., acolo țîșt! și dînsa.* ISPIRESCU, L. 34. *Capra țîșt! în dreapta, țîșt! în stînga.* id. ib. 135, cf. DDRF. *Bătrîna dădu să-l sărute. Neghi-*

niță, țîști pe nas, țîșii iar pe mînă. DELAVRANCEA, V. V. 37, cf. PAMFILE, J. III, 89, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A pîndit pă Făurăscu să plece și țîșt de după corcoduși.* KLOPȘTOCK, F. 35, cf. BL III, 44, SCRIBAN, D., SCL 1960, 786, 794. *Fata se apropie iarăși și pasărea, tocmai cînd să puie mîna pe ea, țîșt, zboară pe bătătură.* POPESCU, B. III, 119. *Peste-un gros Furnigos, Țîști un iepure flocos.* MAT. FOLK. 512. *Țîșt, iepurele ... o zbughie spre pădure.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 103, cf. COM. SAT. III, 52. *Ia, țîști, drept în brațili fetii.* O. BÎRLEA, A. P. I, 189. *Cîn a văzut pe popa cu crucea, țîji dracu-n puț!* id. ib. II, 510. *Mă scol și cîn dau cu opinca-m vulpe, țîști! ... a fugit vulpea.* T. DIAL. M. I, 301. *Da dideam, știi cum dideam? Și* [dihania] *făcea țîșt-țîșt, țîșt-țîșt.* ib. II, 376, cf. PASCU, C. 111. ✧ (Substantivat) *Pe loc s-auzi un țîșt ca de lăcustă și un bîzîit ca de albină.* DELAVRANCEA, V. V. 36. ✦ (Cu valoare de imperativ) Pleacă! piei! dispari! *Boierul se răstise la el și-i strigase: Țîșt! să lipsești din ochii mei, mișele!* SADOVEANU, O. VIII, 574. *A strigat o dată: Hăt! Țîst! N-a mai rămas unul.* id. ib. XII, 512. *Baba, încruntîndu-se, începe să spuie repede și înfuriată: Țăști, țăști! Bubi dulci, ... Cu unt proaspăt Vă spurcai.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 35.

2. (În forma *țîști*) Cuvînt care redă izbucnirea bruscă a unui lichid care țîșnește de undeva. Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Țîști! sări din el toată apa.* id. ib.

II. Subst. (Prin Munt.) **1.** S. n. Săritură **(I 1)** vioaie, sprintenă; (regional) saitoc **(2)**, țîștoc[1] **(I 2).** *Făceau niște țîștiuri lăcustele, că le pierdeam din ochi.* UDRESCU, GL. ✦ Săritură **(I 3)** peste un obstacol. *A făcut un țîști peste bără, de-am crezut că zboară.* UDRESCU, GL.

2. S. m. Copil, puști; băiețandru; (regional) țuști[1] **(II 2).** Cf. COMAN, GL. *Ce-ai pățit, mă țîștiule, de ce plîngi?* UDRESCU, GL.

3. S. m. invar. Compus: (familiar) **țîști-bîști** = **a)** om de statură mică, slab și care nu are astîmpăr; om (tînăr) neînsemnat. *Te-au dat la școală de la patru ani? Arăți ca un țîști-bîști! — Ia te rog, ... nu cumva te crezi un zdrahon?* PREDA, M. S. 117, cf. DEX — S; **b)** om de nimic, lichea, secătură; om aiurit, zăpăcit, zănatic. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: **(II 1)** *țîștiuri* și **(II 2)** *țîști.* — Și: **țîșt, țîst, țiști, țișt, țăști** interj.

— Onomatopee.

ȚÎȘTÍ[2] vb. IV. Intranz. (Prin Munt. și Olt.) **1.** (Despre ființe) A țîșni **(2).** *Iată că broasca mai țîști o dată.* ISPIRESCU, L. 35, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U. *N-apucă duhovnicul să deschidă cutia bine și țîști din ea un șoricel drept în farfuria cu ciorbă a ierodiaconului.* STĂNOIU, C. I. 127, cf. LEXIC REG. II, 33. *Țîștesc lăcustele prin iarbă.* UDRESCU, GL.

2. (Despre lichide) A țîșni **(1).** Cf. ALR SN IV h 119/784, ALRM SN III h 937. *Țîștește laptele din țîțe.* UDRESCU, GL. *A țîștit apa cît colo cînd am apăsat pe pompă.* id. ib. *Șirîia sîngele d-aiĉ, țîștea așa-ncolo.* T. DIAL. M. I, 71. ✧ Fig. *Lumina lină, d-o tărie fără moarte, țîștește din vîna sfintii măriri.* JIPESCU, O. 15. ✦ (Regional) A scuipa printre dinți (Curtea de Argeș). Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *țîștesc.* — Și: **țîștí** vb. IV.

— V. **țîști[1].**

ȚÎȘTOÁCĂ s. f. v. **țîștoc[1].**

ȚÎȘTÓC[1] interj., subst. (Regional) **I. 1.** Interj. (Regional; adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează o săritură bruscă, sprintenă. V. țîști[1] **(I 1)** (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Țîștoc, de pe mal, tocmai în mijlocul lacului.* id. ib.

2. S. n. (Prin vestul Munt.) Săritură **(II),** salt; (regional) țîști[1] **(II 1).** Cf. UDRESCU, GL. *Face niște țîștocuri de te crucești, te sperii.* id. ib.

II. 1. S. m. (Regional) Pui de iepure (Păușești Otăsău — Băile Govora). COMAN, GL.

2. S. m. (Prin vestul Munt. și estul Olt.; și în formele *țîșpoc,* la f. *țîștoacă)* Epitet pentru un copil vioi, neastîmpărat, zburdalnic, jucăuș. Cf. SEC VI, 51, UDRESCU, GL. *Ce-a mai făcut țîștocu-ăla cu examenele?* UDRESCU, GL. ✦ (La f., în forma *țîșpoacă)* Epitet pentru un om repezit, zăpăcit, aiurit, nebunatic. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Și, la f., în forma *țîșpoacă)* Epitet pentru o persoană scundă și îndesată. Cf. UDRESCU, GL. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *Nu e decît o țîștoacă de fată și te cruceși ce iese din mîinile ei!* id. ib.

3. S. n. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *țîșpoc)* Obiect neînsemnat. UDRESCU, GL.

— Pl.: (m.) *țîștoci,* (f.) *țîștoace* și (n.) *țîștocuri.* — Și: **țîșpóc** s. m., s. n., **țîștoácă, țîșpoácă** s. f.

— Formație onomatopeică.

ȚÎȘTÓC[2] s. n. = **tîrștoc. 1.** Cf. ALR I 654/1.

2. (Regional) Chinga căpriorilor (Jupalnic — Orșova). Cf. CL, 1987, 135, ALR I 666/1.

— Pl.: *țîștoace.*

ȚÎȘTUÍ vb. IV v. **țîștui.**

ȚÎȘTUITÚRĂ s. f. v. **țîștuitură.**

ȚÎT interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă oile (Hangu — Piatra Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Onomatopee.

ȚÎȚ[1] interj. v. **țîța[1].**

ȚÎȚ[2] interj., subst. **I.** Interj. (Adesea repetat) Cuvînt care redă sunetele caracteristice scoase de unele păsări, de șoareci etc. V. chiț, țiu[1]. Cf. BĂCESCU, PĂS. 311, DL, DM, SCL, 1960, 786, DEX.

II. Subst. (Regional) **1.** S. m. (Ornit.) Purcelușă **(II 1)** *(Sylvia curruca)* (Valea Largă — Luduș). BĂCESCU, PĂS. 169.

2. S. m. (Entom.) Scripcar **(2)** *(Saperda carcharias).* Cf. ALR II 6 574/47, 53.

3. S. n. Fluier din coajă de salcie. V. tilincă **(I 1).** *Dacă-i de salcie* [fluierul], *sunînd pe două găuri deodată, se zice țîț sau tilincă.* PAMFILE, J. III, 39, cf. VICIU, GL.

— Pl.: (m.) *țîți.* — Și: **țiț** interj., subst. DL, DM, SCL 1960, 786, DEX, ALR II 6 574/53.

— Onomatopee.

ȚÎȚ[3] s. n. v. **țîță.**

ȚÎȚÁCĂ s. f. (Prin Mold.) Diminutiv al lui țață.

1. Cf. țață **(1).** V. țîțaie. *Țățaca Elenco* (a. 1791). CAT. MAN. II, 89. *Țîțaca și nenea ... vă mulțumesc la complimenturile trimise.* FM (1841), 202[1]/33, cf. POLIZU. *Ascultă, Guliță nineacăi: hai că ne-așteaptă țîțacele.* ALECSANDRI, T. 408. *Țaca Frăsina întinde foi de aluat, frate-meu Mihalachi pisează miezi de nucă.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 87. *Să dai dumneata, țacă, bunătate de fată ... unui asemenea om.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 148. *O aduseseră ... la sora ei mai mare, la țaca Zinca, măritată de curînd.* CONV. LIT. XLIV[1], 307, cf. TDRG, CADE. *Planul era genial ... să-i cer țacăi Tinca un leu.* BRĂESCU, A. 106. *Țîțaca Leona uita prea des că împlinisem cincisprezece ani și nu mai eram „țîncul" de altădată.* SADOVEANU, O. XVII, 371, cf. BL XIII, 157, SCURTU, T. 287, PASCU, C. 236.

2. Cf. țață **(4).** *Am să mă fac nene, răspunse în Crucea-de-Piatră, să am și eu țățaca mea și cadînele mele.* M. I. CARAGIALE, C. 116.

— Pl.: *țîțace*. — Și **țițácă, țățúcă, țațáeă, țăcă** s. f.

— **Țață** + suf. *-acă*. — **Țacă**, prin afereză.

ȚÎȚÁICĂ s. f. v. **țițeică**[1].

ȚÎȚÁICHI s. m. v. **țițeică**[1].

ȚÎȚÁIE s. f. (Prin Mold.) Țață **(1)**. V. ț î ț a c ă **(1)**. *Dulce și senină este în mintea mea amintirea țițaiei Dodo.* MILLE, V. P. 159. *L-a dus d-a dreptul în gazdă la mătușa lui, țataia Cuța.* BASSARABESCU, V. 16. *Soră-sa „țițaia Profira" s-a hotărît să vie de vineri.* MIRONESCU, S. 220, cf. SCRIBAN, D., SCURTU, T. 287, PASCU, C. 236.

— Și: **țițáie, țațáie, țáie** (PASCU, C. 236) s. f.

— De la **țață**. — **Țaie**, prin afereză.

ȚÎȚÁLĂ s. f. (Regional) Om certăreț, intrigant (Sibiel—Sibiu). LEXIC REG. II, 64.

— Pl.: ?

— Cf. a ț î ț a.

ȚÎȚÁN subst. (Prin Mold.) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. V. ț î ț ă **(I 1)**. Cf. BORZA, D. 183, ALIL 1983—1984, 248.

— **Țiță** + suf. *-an*.

ȚÎȚÁR[1] s. m. (Ornit.; regional; în sintagma) *Țițar de apă* = pescărel **(II 1 b)** *(Cinclus cinclus)* (Pui—Hațeg). BĂCESCU, PĂS. 323.

— Pl.: *țițari*.

— **Țiț**[2] + suf. *-ar*.

ȚÎȚÁR[2] subst. **1.** S. n. (Regional) Biberon; suzetă. Cf. PUȘCARIU, L. R. I, 396, LEXIC REG. 43.

2. Subst. (Prin Mold., Transilv. și Ban.; și în forma *țițar*) Soi de viță de vie nedefinit mai îndeaproape; strugure produs de această viță de vie. V. ț î ț ă **(I 1)**. ALIL 1983—1984, 248.

— Pl.: **(1)** *țițare*. — Și: **țițár** subst.

— **Țiță** + suf. *-ar*.

ȚÎȚÁRCĂ s. f. v. **țăsarcă**.

ȚÍȚĂ s. f. **I. 1.** (Popular) Organ al secreției lactate la femeie (p i e p t **2,** s î n **I 4)** sau la unele animale mamifere femele, g l a n d ă m a m a r ă, m a m e l ă; p. r e s t r. mamelon, sfîrc **(1)**; s p e c. fiecare dintre prelungirile ugerului la animalele femele mulgătoare, prin care se scurge laptele; p. e x t. lapte secretat de acest organ. *Upovățința mea de la țița mumeei meale.* PSALT. HUR. 17[r]/10, cf. PSALT. 36, CORESI, PS. 51/9. *Și crescu feciorul și fu înțercat de țiță.* PO 67/8. *El sugea țiță atunce, și secera muma lui în cîmpu stăpînilor.* MOXA, 388/21. *Miercurea și venerea nu lua țiță în gură.* VARLAAM, C. 386. *Fără de rușine lucru să înțeleage ... cîndu-i vor găsi săvutîndu-să sau de o va ținea de țițe.* PRAV. 103. *Cu niște țăvi de os ... sufla în țițăle iepilor, pentru ca să să pogoari laptile mai tare.* HERODOT[2], 193. *Den pîntece am ieșit și ... țîțele am supt?* BIBLIA (1688), 364[1]/56. *Țițile de lapte, neavînd cine să le sugă, i s-au fost împlat.* CANTEMIR, HR. 97, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 226. *Aștepta ... să-l ia în brațele sale ... și cu țîțele sale să-l aplece.* ANTIM, P. 103. *Mielul s-au gonit de la țiță* (a. 1746). ap. TDRG. *Poate să afli vreun ajutor la ceea ce te-au născut și te-au adus întru lumină și te-au hrănit cu țițele acestea.* AETHIOPICA, 29[r]/22. *Hrana sa iaste țiță maică-sa și puțină făină mestecată cu lupte.* IST. AM. 79[r]/8. *Mă socotești cocon mic ce suge țiță.* ALEXANDRIA (1794), 46/4. *Era acolo niște pasări cu obrază ca de muiare și cu țițele și cu părul de muiare.* ib. 69/18. *Strîngea muma copiii săi și-i hrăniia nu atît cu laptele țițelor, cît cu lacrămi.* MOLNAR, RET. 32/10, cf. KLEIN, D. 443. [Leacuri] *cînd să oprește țița muierii, după ce naște copilu* (a. 1800). IORGA, S. D. XVI, 20. *Mulgîndu-se vaca ..., aspru trăgînd de țițe se vatămă țițele.* CALENDARIU (1814), 184/4. *Statuie mari de aramă ... ce arăta cum pre ei i-au aplecat și i-au hrănit lupoaia cu țiță.* N. STOICA, C. B. 75, cf. DRLU, LB. *Și din vîrtoase țițe apasă, mulge lapte.* HELIADE, O. I, 310. *Căzu la dînsul de îi sărută picioarele și îl jura pă țița ce a supt de la dînsa.* GORJAN, H. I, 160/6. *Muierile înărmate, prea războinoare, numite ... amazoane, fiind fără țița dreaptă.* SĂULESCU, HR. I, 139/4, cf. ANTROP. 25/24, VALIAN, V. *Țițele ... în care se lucrează laptele ce trebuie să hrănească copilul de cum se naște.* KRETZULESCU, A. 10/21. *Anica desfășe copila ..., îi stropi țiță în ochi.* CONTEMPORANUL, IV, 392. *Vaca este mancă de o țiță* (a. 1847). URICARIUL, X, 404, cf. ISER, PANN, E. III, 128/3. *Plumbul, intrînd subt țița stîngă, a frînt o coastă.* NEGRUZZI, S. I, 29, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 436, COSTINESCU. *M-oi întoarce la mama, ca să mai sug înc-o dată laptele cel de văpaie albă a țițelor ei.* EMINESCU, P. L. 20. *Brațele ei m-au legănat, cînd îi sugeam țița cea dulce.* CREANGĂ, A. 35. *Adormiți fiind purceii cu țița la gură, voinicul bagă mîna binișor și apucă un purcel.* ISPIRESCU, L. 129. *Puiul de lup, cînd dă de sînge, lasă țița lupoaicei și e lup!* DELAVRANCEA, O. II, 116, cf. DDRF. *Țițele-ți sînt ca doi pui De cerb ce se nasc gemeni.* COȘBUC, P. II, 218, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB., CANDREA, F. 84, BIANU, D. S. *Țițele ugerului.* ap. TDRG, cf. DHLR I, 198. *Vițelul ... izbea cu capul crud în ugerul vacii și trecea grăbit de la o țiță la alta.* AGÎRBICEANU, S. 17, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *S-a obișnuit cu răsfățatul și gogolirile babei, ca copilul din leagăn cu țița.* REBREANU, NUV. 192. *Nevasta ... stătea lîngă el, în picioare, cu un copilaș la țiță.* id. I. 34. *Ridica în puterea brațelor un viței luat de la țița vacii.* BRĂESCU, O. A. II, 81, cf. SCRIBAN, D. *Ascultătorii, din cîmp și de la stînă, Scăpau și țița oii și secera din mînă.* ARGHEZI, S. P. 94. *Sub pîntecul lupoaicei doi băieți dolofani sugeau din țițele ei lapte și parcă nu se mai săturau.* STANCU, R. A. II, 398. *Nu le da să sugă din țița a stîngă, că se-nvață stîngaci.* SORESCU, L. L. 133, cf. I. GHEȚIE, B. D. 689. *Leacu departe nu-i ... Subt tufă de romaniță, La mîndruța lîngă țiță..* PAULETI, C. 58. *Nevestelor ochișele, Cu țițele bourele.* TEODORESCU, P. P. 150. *N-ar fi modru și putință Să vîr mîna-n sîn la țiță?* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 380. *O gonghiță cu mînuță, Astăzi-mîni îți cere țiță.* DOINE, 135. *Frunză verde de pelin, Așa stau țițele-n sîn Ca doi pui de căprioară Cînd mînîncă frunză afară.* ȘEZ. I, 49. *Vacele, bivolițele și oile ... fac pe țițe zgaibe, răni ușoare și niște bubușoare.* ib. IV, 127, cf. VASILIU, C. 118. *Se stoarce în ochiul bolnavului* [de albeață] *țiță de femeie.* PAMFILE, B. 10. *De-o fi deochiat de muiere, Să-i crape țițele, Să-i curgă laptele.* COM. SAT. I, 108. *Crepe-i țițele, Cură-i laptele.* BÎRLEA, L. P. M. II, 337. *N-am perit cîn am sup[t] țiță, Dar acu cîn am dvăguță.* ARH. FOLK. III, 73. *Dacă băiatul e stîngaci ... e semn că a supt mai întîi din țița stîngă.* COM. SAT. III, 65, cf. ALR I 113, ib. 1 058/1, 18, 61, 80, 180, 270, 341, 357, 518, 538, 590, ALR II/I h 60, ALR II 5 672, ALR — M II h 354/233, NALR — O I MN 168, 301. *Mă duc la pruncul meu, Că mă strîng țițele rău.* ANT. LIT. POP. I, 154, cf. A I 35, III 5, 6. *Sprîncenele I-ajung genele: Iară brațele I-ascund țițele.* BALADE, I, 320. *Și la brață iarbă creață Și la țiță romoniță.* FOLC. OLT.—MUNT. I, 146. *Prepeliță-riu ... o rupea dă piep, dă țiți.* O. BÎRLEA, A. P. I, 251. *Se făcu ugerul cît hîrdăul Și țițele cît cofițele.* FOLC. MOLD. I, 229. [Rîsul] *mi-a prăpădi*[t] *și miie o junince, da nu dă tot ..., i-a rupt ugeru, i-a rupt o țiță.* T. DIAL. M. I, 62. *Îi puneam ... țiță într-o lingură.* ib. 181. *Copilul pînă nu plînge, muma țiță*

nu-i dă (= dacă nu ceri, nu primești nimic de la nimeni). PANN, P. V. III, 120/24, id. H. 82/8, cf. BARONZI, L. 52, ZANNE, P. II, 83, 828. *Patru merg, patru stau, patru vamă dau* (Coarnele și urechile, picioarele și *țițele* vacilor). COM. SAT. I, 104. *Sînt patru șipușoare: Stau cu gura-n jos Și nu se varsă (Țițele* vacii). GOROVEI, C. 374. *Am doi saci de năgară: Dacă n-ar fi sacii de năgară, N-ar mai fi lumea în țară (Țițele* femeii). PAMFILE, C. 33. ◇ Fig. *Țițele besearicii, carele izvorăsc laptele pravoslaviei.* MINEIUL (1776), 150r1/21. *Putea cineva pre lesne să să înșale cugetînd că aceia vor fi supt țiță română.* GT (1839), 117²/30. *De pe-acum îi dai pipa? — Poi asta-i țița țiganului.* ADAM, S. 177. *Și legănat de mare, de fiară, ca de-o doică, Și năbușit în cîntec de țițele-i de fier.* ARGHEZI, VERS. 48. *Trece luna dezmățată ... Și-și despoaie gemene Țițele de cremene.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 136. (Ca epitet pentru a sugera calitatea deosebită) *Am scris un articol ... țiță ...* CAMILAR, N. II, 189. ◇ *Copil* (sau *prunc, copilaș, băiat) de* (sau, regional, *la, de la) țiță* (ori *țițe*) sau (regional) *copil mic la țiță* = copil care se hrănește sugînd; sugaci, sugar. *Pre nimene n-au cruțat, ce pănă în copii de țiță tot supt sabie au pus.* N. COSTIN, LET. II, 65/29. *Striga și plîngea ca un copil de țiță.* MOZAICUL (1838), 6/17. *Dă siropul de cicoară copiilor de țiță și celor mici.* MAN. SĂNĂT. 177/9. *Bătrîn, muiere, bărbat, copil de țiță, Nepăsători de moarte, au inimă de criță.* ALECSANDRI, P. III, 254, cf. COSTINESCU. *Pe pruncii cei de țiță îi aruncau în flăcări.* EMINESCU, O. IV, 367. *Copil de țiță în albie.* CREANGĂ, A. 62. *Singur cu doi copii din cari unul de țiță, îi era cam greu.* CONTEMPORANUL, III, 923. *Toți copiii de țiță cîți mor se crede că vor fi îngeri.* MARIAN, Î. 66, cf. BARCIANU. *Cîte un copil de țiță scîncește.* SANDU-ALDEA, A. M. 195. *Are doi copii: unul de șapte ani și celalt de țiță.* SĂM. IV, 180, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG. *O femeie, care are băiat încă la țițe, fură o grapă și o aruncă în vale.* COM. SAT. II, 20, cf. CADE. *Copilaș urît, de țiță, Uitat de maică-sa-n tramvai.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 142. *Femeile veneau ... strîngînd la sîn copii de țiță.* BRĂESCU, O. A. III, 250. [Vițelului] *îi curgeau balele din gură ca la un copil de țiță.* VLASIU, A. P. 187. *Ne ducem pentru un botez și un prunc de țiță.* SADOVEANU, O. XIII, 913, cf. SCRIBAN, D. *Uciderea copiilor, de la cei mai răsăriți pînă la cei de țiță.* BOGZA, A. Î. 620. *Cele mai multe femei lăsase acasă copii de țiță.* SEVASTOS, P. 117, cf. ALR I/II h 226, ALR II/I h 146. *Eu am văzut un puiuț de veveriță ... Și-am gîndit că-i prunc la țiță!* BALADE, III, 304. *Rău m-ai blăstămat, măicuță, Cînd am fost copil la țiță.* FOLC. TRANSILV. II, 427. *Cu copil mic, dă țiță, ie greu.* T. DIAL. M. I, 369. *Ca un copil de țiță,* se spune despre un om naiv, nepriceput, neștiutor. Cf. ZANNE, P. II, 88. *Poveste bună de adormit copiii de țiță,* se spune despre un lucru de necrezut. *Toate cîte-mi înșiri acum de două ceasuri sînt numai o frumoasă poveste bună de adormit copiii de țiță.* NEGRUZZI, S. I, 234, cf. ZANNE, P. V, 511. ◇ (Eliptic) *Acesta al nostru zapis să fie la mîna fiei noastre Marica, care o am luoat noi mică, de țiță, înfășată în scutece* (a. 1621). I. BIANU, D. R. 66. *N-o să-i mai vie minte la cap; d-ar fi de țiță și tot n-ar fi așa de proastă și capie.* DELAVRANCEA, S. 31. ◇ Loc. adj. **Cu țiță** = (despre o femeie) care alăptează. Cf. DL. *Mama cu țiță să nu umble cu canforă ..., că pe urmă îi înțarcă țița.* ȘEZ. VI, 59. ◇ Expr. **A da țiță** = a da să sugă, a alăpta. *Să păzască pre maica lor, cui va da mai nainte țiță dintru amîndoi.* HERODOT², 305. *Să dușă la un loc pustii cu doica sa ce-i dedease țiță.* DOSOFTEI, V. S. martie 23r/33. *Fămeaie doică ... va da țiță copilului.* BIBLIA (1688), 40¹/4. *Sugătoriul, deșteptîndu-să din dulcele său somn, sili pe mumă-sa ca să-i dea țiță.* GT (1839), 22¹/34, cf. VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU. *Călugărul o lăsă de-i dete țiță pînă ce se sătură.* ISPIRESCU, L. 135. *Pe drum mai suge mititica, că pe urmă nu i-a mai da mama țiță.* CONTEMPORANUL, IV, 392, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Maică-sa îi dă a doua oară țiță peste 3—4 zile.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 48, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Dați-i nițică țiță băiatului meu.* STANCU, D. 232. *Mama țiță cui a da, Pe cine l-a dezmierda?* MARIAN, Î. 134. *Daca oi ... naște un copil, să-i dai țiță 7 ani.* FRÎNCU—CANDREA, M. 238. *Ciutele țiță mi-au dat, ... Și pe mine m-au scăldat.* BUD, P. P. 7. *Am visat așa că, dacă nu mi-i da țiță pe su(pt) talpa casei, eu mor.* VASILIU, P. L. 181, cf. ALR I/II h 227. *Zînele c-or trece, ... Și l-or apleca, Țiță că i-or da.* BALADE, III, 29. *Cu picior m-ai legănat, C-o mînă țiță mi-ai dat.* FOLC. TRANSILV. II, 293. *Iau copilul, îi dau țiță.* FOLC. MOLD. II, 492. **A avea țiță** = (despre o femeie) a avea suficient lapte pentru a-și alăpta copilul. *Dar ai țiță de ajuns, îi voinic?* CONTEMPORANUL, IV, 390, cf. DDRF. *Lăuza vrea să meargă la fîntînă și totodată să aibă și țiță.* MARIAN, NA. 125. **A-l pieri țița** = (despre o femeie) a nu mai avea lapte, a nu mai putea alăpta. Cf. CADE. *Să nu mînînce furnicele din laptele unei femei, că-i va pieri țița.* GOROVEI, CR. 128. **A-l fi de țiță** = (despre copii) a dori să sugă. *Gingiile ... încep să morfolească din nou, cum fac copiii cînd le e de țiță.* BOGZA, A. Î. 336. **A secat țița caprei** = s-a terminat cu foloasele ușor obținute; a înțărcat bălaia. *Cică i-a luat moșiile ... acum li s-a înfundat și lor: a secat țița caprei!* ALECSANDRI, T. 138, cf. ZANNE, P. I, 672. **A fi cum îi țițe** = a fi bun. ZANNE, P. II, 446. **(A fi) ca copilul cu două țițe** = a trăi în belșug, a o duce foarte bine. id. ib. 89. **(A fi) ca un copil cu țița în gură** (sau **ca un copil la țiță**) = (a fi) mulțumit, împăcat, fericit. id. ib. 88. **Parcă tot suge la țiță,** se spune despre un om prost, fără judecată, fără minte. *Om în trup destul de mare Și minte de copil are. Știe vorbe să îndruge Parcă tot la țiță suge.* PANN, P. V. I, 10/6, cf. ZANNE, P. II, 445. (În credințele populare) **(A fi) întors de la țiță,** se spune despre un copil care, deși a fost înțărcat, este alăptat din nou și care, la maturitate, devine o piază rea pentru semenii săi. *Boala provine din multe cauze, dar mai ales din privirea celor întorși de la țiță.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 48. *Se mai fac strigoii din copiii întorși de la țiță.* CANDREA, F. 148, cf. ȘEZ. I, 15. *Deoache mai ales cei întorși de la țiță.* PAMFILE, B. 28, cf. ZANNE, P. II, 446. (Prin analogie) *Se vede că* [cerbul] *este ... întors de la țiță ... de-i așa de primejdios.* CREANGĂ, P. 217. ◇ Compuse: (Bot.) **țița-vacil** = **a)** (popular) soi românesc de viță de vie care produce struguri (de masă) cu boabe mari, albe, roșii sau negre, lunguiețe și foarte cărnoase; strugure produs de această viță de vie; razachie **(1),** (popular) țița-caprei, (regional) țița-oii. V. coarnă. *Strugurii cei mai stimați pentru masă ... sînt: coarna, ... țița-vacii, al cărui nume arată îndestul forma broboanelor.* BREZOIANU, A. 351/29. *Țița-vacii este o poamă coarnă cu boabele în forma țiței, este roșie deschisă și se păstrează mult timp.* I. IONESCU, P. 264, cf. HEM 3 190, BARONZI, L. 94, JIPESCU, O. 54, DDRF, BIANU, D. S. 705, TDRG, PANȚU, PL. 339, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Rar se mai găsesc vii cu viță veche, care aveau diferite numiri proprii: beșicată ..., razachie, țița-vacii.* SIMIONESCU, FL. 340, cf. SCRIBAN, D. *Șaisprezece varietăți de struguri ... țița-vacii, razachia roșie.* C. GIURESCU, P. O. 95, cf. DL, DM, BORZA, D. 183, ALIL 1983—1984, 255, DEX, H I 119, 381, 401, II 125, 165, 176, IV 26, 52, 104, 152, V 3, 131 137, 208, 234, 367, 380, 393, 403, 415, 447, 472, VI 132, VII 26, 83, 147, 257, IX 24, 471, XI 16, 73, 246, 326, 362, 400, XII 92, 136, 215, 225, 237, XIII 486, XIV 17, 21, 71, 222, 340, XV 342, XVI 216, 395, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, NALR — O IV MN 263, 2 185/975, 976, 982, 983, 987, 991; **b)** (regional) nume dat unei varietăți de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141; **c)** (regional) ciuboțica-cucului *(Primula veris, officinalis* și *elatior).* Cf. BARCIANU, GREȚESCU,

FL. 489, PĂCALĂ, M. R. 18, ȘĂINEANU, D. U., CADE, MORARIU, PL. 466, SCRIBAN, D., BORZA, D. 138, ALR I 1 955/156, 158, 251, 708, 720, 776, 792, 840, 926; **d)** (regional) barba-caprei *(Tragopogon dubius)*. BORZA, D. 170; **e)** (regional) cupa-oii *(Campanula patula)*. id. ib. 39; **f)** (regional) coada-cocoșului *(Polygonatum multiflorum)*. Cf. ALR SN III h 646/574, ALRM SN II h 461/574; **g)** (regional) lupoaie *(Orobanche purpurea)*. BORZA, D. 121; **h)** (regional) mierea-ursului *(Pulmonaria rubra)*. id. ib. 140; **i)** (regional) ochii-broaștei *(Primula farinosa)*. id. ib. 137; **j)** (regional) degetar *(Digitalis grandiflora)*. Cf. ALR II 6 323/574; **k)** (regional) numele unei plante erbacee nedefinite mai îndeaproape. *Nevestele merg în pădure și aduc o buruiană numită țîța-vacei, pe care o dau apoi vacilor ca să dea lapte.* MARIAN, S. R. II, 238, cf. H II 99, 252, IV 84, V 49, IX 265, 482, XVIII 168; **l)** (regional) numele unei ciuperci comestibile, de culoare albă, cu piciorul scurt și pălăria de formă lunguiață și care crește prin locuri nisipoase. Cf. H IV 71; **țîța-oii** = **a)** (regional) soi românesc de viță de vie care produce struguri (de masă) cu boabe mari, albe, roșii sau negre, lunguiețe și foarte cărnoase; strugure produs de această viță de vie; razachie **(1)**; (popular) țîța-vacii, țîța-caprei. V. c o a r n ă. Cf. BIANU, D. S. 705, TDRG, PANȚU, PL. 339, CADE, BORZA, D. 182, ALII, 1983—1984, 255, H I 314, V 9, 34, 137, 185, 248, 256, 278, 319, 386, 393, 407, 458, VI 235, VII 147, IX 55, 70, 230, XI 73, XII 19, XIII 489, 492, XVI 30, 380, XVII 226, 362, NALR — O IV MN 262, 2 185/938, 951, 953, 956, 960, 966; **b)** (regional) degetar *(Digitalis grandiflora)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 056, DAMÉ, T. 63 bis, BARCIANU, BRANDZA, FL. 350, GREȚESCU, FL. 434, BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 60. *Degetărița ..., cunoscută și sub numele de țîța-oaiei, se găsește prin tufișuri.* ȘEZ. XV, 25; **c)** (regional) ciuboțica-cucului *(Primula veris, officinalis* și *elatior)*. Cf. CADE, BORZA, D. 138, ALR I 1 955/375, 584, 595, 695, 768, 772, 800; **d)** (regional) plantă erbacee perenă, înaltă pînă la 70 cm, în partea superioară lînoasă, cu frunze lanceolate și cu flori ca un degetar, de culoare albă-gălbuie, folosită ca plantă medicinală; degetar lînos *(Digitalis lanata)*. BORZA, D. 60; **e)** (prin Mold.) degețel-roșu *(Digitalis purpurea)*. id. ib.; **f)** (regional) mierea-ursului *(Pulmonaria angustifolia, Pulmonaria officinalis)*. id. ib. 139, cf. 140; **g)** (regional) numele unei plante erbacee nedefinite mai îndeaproape. Cf. H IV 84; **h)** (regional) nume dat unor specii de plante din familia campanulaceelor. Cf. VICIU, GL.; **i)** (regional) floarea trifoiului. id. ib.; (regional) **țîța-oilor** = arnică *(Arnica montana)*. Cf. BORZA, D. 23, DEX, L. ROM. 1980, 181; **țîța-caprei** = **a)** (popular) soi românesc de viță de vie care produce struguri (de masă) cu boabe mari, albe, roșii sau negre, lunguiețe și foarte cărnoase; strugure produs de această viță de vie; razachie **(1)**; (popular) țîța-vacii, (regional) țîța-oii. V. c o a r n ă. Cf. HEM 3 190, BARONZI, L. 94, JIPESCU, O. 54, DDRF. *Țîța-caprei e lungăreață și gălbuie.* PAMFILE, I. C. 217, cf. SCRIBAN, D., BORZA, D. 182, ALII, 1983—1984, 255, H I 55, II 261, 270, 289, 297, III 101, 151, 193, 208, 305, 324, 385, IV 175, V 70, VI 23, 80, 171, 198, 214, VIII$_2$ 15, 66, 108, 250, 258, 276, X 129, XIII 23, XIV 348, 358, 395, 415, 435, 477, XV 423, XVI 65, 142, 146, 224, XVII 60, 305, 362, 437, XVIII 3, 40, 70, 102, 241, 276, 291, 301, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ și din DUMBRĂVENI. ✧ (Cu determinări care se referă la culoare) *Țîța-caprei albă.* BORZA, D. 182, H VIII$_1$ 141, XIV 435, 444, XVIII 3, 241, 301. *Țîța-caprei alb.* H II 289. *Țîța-caprei neagră.* BORZA, D. 182, H VIII$_1$ 141, XVIII 241. *Țîța-caprei negru.* H II 289. *Țîța-caprei roșie.* H XIV 435, 444, XVII 60, XVIII 3, 301. *Țîța-caprei roză.* BORZA, D. 182. *Țîța-caprei sură.* H XVII 60; **b)** (regional) nume dat unei varietăți de prune nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 139; **c)** (regional) barba-caprei *(Tragopogon dubius, pratensis* și *orientalis)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 056, BARCIANU, BRANDZA, FL. 311, GREȚESCU, FL. 354. *Să fi observat ... fire de iarbă, însă mai cu seamă ... barba-caprei sau țîța-caprei.* MARIAN, INS. 459, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, BORZA, D. 170, 171. *Barba-caprei ... sau țîța-caprei crește pe locuri grase.* I. CR. IV, 24, cf. ȘEZ. XV, 145; **d)** (regional) surguci *(Consolida ajacis)*. Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, 58, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 50; **e)** (regional) ciuboțica-cucului *(Primula veris, officinalis* și *elatior)*. Cf. MORARIU, PL. 466, BORZA, D. 138; **f)** (regional) curpen de munte *(Clematis alpina)*. BORZA, D. 49; **g)** caprifoi *(Lonicera caprifolium)*. Cf. CIHAC, II, 436; **h)** numele unei ciuperci de culoare galbenă, care crește prin păduri, pe trunchiurile de brad *(Clavaria viscosa)*. Cf. CADE; **i)** (regional) roșcovă **(1)**. Com. din DUMBRĂVENI; **j)** (regional) numele unui soi de prune nedefinit mai îndeaproape. Cf. ALR II 6 082/102; (regional) **țîța-pisicii** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, de culoare neagră, brumate, lunguiețe și cu pielița subțire; strugure produs de această viță de vie. Cf. BORZA, D. 183, ALII, 1983—1984, 255, H VII 26, XIV 17, 29, 71, 84, 93, 173, 185, 222; (prin Olt.) **țîța-iepurelui** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe de mărime mijlocie, lunguiețe și de culoare neagră; strugure produs de această viță de vie. Cf. BORZA, D. 182, ALII, 1983—1984, 255, H V 415, IX 24, NALR — O IV MN 263, 2 185/976; (prin sudul Ban.) **țîța-fetei** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, lunguiețe și de culoare albă; strugure produs de această viță de vie. Cf. ALII, 1983—1984, 255; (prin Transilv. și Maram.) **țîța-viei** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, alungite și de culoare albă-verzuie; strugure produs de această viță de vie. Cf. BORZA, D. 183, ALII, 1983—1984, 255; (prin sudul Mold.) **țîța-cățelii** = alior *(Euphorbia)*. *Țîța-cățelii ... se întrebuințează la dobîndirea colorii galbene.* PAMFILE—LUPESCU, CROM. 46. [Bolnavul] *bea lapte de alior (țîța-cățălii) picurat în apă.* PAMFILE, B. 33; (regional) **țîța-mielului** = urechelniță *(Sempervivum tectorum)*. Cf. BORZA, D. 159, DEX; (prin Bucov.) **țîța-fiului** = răculeț **(2 a)** *(Polygonum bistorta)*. Cf. BORZA, D. 134, DEX; (prin nord-estul Munt.) **țîța-cucoanei** = numele unei flori (de grădină) nedefinite mai îndeaproape. Cf. H XII 24, 170. ✦ (Popular; și în sintagmele *strugure țîță, poamă țîță*, ALII, 1983—1984, 247) Soi de viță de vie care produce struguri cu boabe lunguiețe, de obicei mari, cu pielița subțire, brumată, de culoare albă, neagră sau roșie; strugure produs de această viță de vie. *Neamurile de vie ce se cultivă ... : braghina ..., țîța cu boaba lunguiață, vîrtoasă și se coace odată cu cea neagră.* I. IONESCU, M. 369. *Numirea strugurilor ... țîrțîră ..., țîță.* JIPESCU, O. 54, cf. ȘĂINEANU, D. U., H XI 4, 17, 35, 40, 113, XVIII 260. ✧ (Cu determinări care indică varietatea) *Țîță albă, țîță neagră, țîță roșie, țîță mare, țîță mică, țîță grasă.* Cf. BORZA, D. 182, ALII, 1983—1984, 248. ✦ (Prin Olt.) Ardei iute *(Capsicum annuum)*; (regional) țîțoc **(2)**. Cf. GL. OLT. *Ardei din ăla mic care-i zice țîțe, iute.* ib., cf. NALR — O III h 466.

2. (Învechit și popular) Organ atrofiat funcțional și fizic la masculi; mamelă; p. e x t. piept **(1)**. *Laconii ... să golesc pînă la țîță și, împreună cu muierile, plîng.* HERODOT^2, 307. *El îndată, scoțînd cuțitul, l-au lovit supt țîță* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 254/32. *Și-l arseră la țîțe cu țepi arse.* MINEIUL (1776), 73^{VI}/29. *Mîna cea dreaptă împreună cu umărul și cu țîța, fiind făr' de acoperemînt, ținea ... un topor* (a. 1773). GCR II, 88/22. *Vîrful sabiei își pune Drept în inimă, la țîță.* BĂRAC, A. 67/15. *La metereze, copii! ... și chitiți tot subt țîța stîngă.* ALECSANDRI, T. 1 505. *Chipul ți l-aș zugrăvi ... Ca să-l port, mări, la țîță.* EMINESCU, L. P. 1. *Sub țîța stîngă vreau să-i pui Cuțitul ... S-apăs și-apoi să-l învîrtesc.* COȘBUC, P. I, 270. *De sub țîța stîngă, ca pe-o uvană, Gîlgîia la sînge pe arzimea gliii.* VOICULESCU, POEZII, I, 45, cf. ALR I 112.

II. 1. Compus: (prin Mold.) **țîța-căței(i) = a)** (și în compusul **țîță-de-căței**, NALR — MB I h 103/597) inflamație a ganglionilor limfatici (de la gît și de la subsuori); (popular) uimă. Cf. NALR — MB I h 103. *Țîța-căților are țîțînă, se face tot subsuoară.* ib. h 103/547. *Țîța-căților* [este] *o bubă pe la gît, pe față.* ib. h 103/620; **b)** furuncul. [Furunculul] *șal mari îi țîța-căților.* ib. h 102/498.

2. (Popular) Parte mai strîmtă, în formă de cioc, de la gura unui urcior, sau proeminență, în formă de mamelon, de pe toarta unui urcior, prin care se bea apă; (regional) țuțurcă. V. gurgui, țîțînă **(II 4)**, țuțuroi **(2)**. Cf. POLIZU. *Sînt ulcioare închise la gură ..., la toartă cu sau fără țîță, prin care le place copiilor a bea apă.* CRĂINICEANU, IG. 267, cf. BARCIANU. *Vrei un ulcior cu țîță ori un ulcior cu flori de smalț albe pe burtă, ... te mai tocmești.* STANCU, D. 43, cf. DL, DM, DEX. *Cînd cumperi un urcior nou ... să-i pui deștiu în țîță-i și gura-ți în gura lui și să sufli.* I. CR. II, 210, cf. ALR I 696, ALR SN IV h 1 037, ALR — M II h 311/232. ✦ (Regional) Deschizătură în capacul doniței sau al altui vas din doage de lemn cu care se transportă apa la cîmp. *Donița mare, cu țîță și capac* (a. 1823). DOC. EC. 294, cf. ALR II 2 554/899. ✦ (Regional; în forma *țîț*) Vas, urcior, doniță, cană mică în care se păstrează apa de băut (pentru copii). Cf. PAMFILE, I. C. 392. *Adă țîțu să dau apă la copil.* VICIU, GL., cf. CHEST. II 464/401.

3. (Regional) Jgheab prin care curge mustul de la teasc; (regional) șipot **(II 4)**. V. burlui, ciuciur (Balș). Cf. ALR II 6 138/876.

4. (Prin sud-vestul Transilv.) Parte a sobei sau a vetrei pe unde iese fumul. Cf. GREGORIAN, CL. 63, CHEST. II 338/48, ib. 342/48, A III 2.

5. (Regional) Parte de la marginea unei pîini formată din aluatul scurs în timpul coacerii; (regional) cursură, druț, răsunoi **(1)** (Mihăileni — Miercurea Ciuc). *O ieșît țîță-n coastili pînii.* ALR SN IV h 1 063/574, cf. ALRM SN III h 870/574.

6. (Regional) Ridicătură de pămînt; movilă. Cf. SCRIBAN, D. *De pe țîță se vedea tot satu.* id. ib.

7. (Învechit și regional) Celulă în care se dezvoltă matca albinelor; (regional) botcă, țîțînă **(II 3)**. *Tăiatul ... țițelor sau al căsuliilor celor de matce, după ce au roit destul.* ECONOMIA, 195/6. *Pentru plămădirea și creșterea unii crăițe, fac albinele ... mai mare și mai lungă căsulie ..., care obicinuit țîță se numește.* TOMICI, C. A. 13/23. *Chilioarele ... în cari se reproduc mătcile : botcă ... și țîță.* MARIAN, INS. 145, cf. CADE, DL, DM, DEX, CHEST. VI 40/21, ib. 123/4, 8, 9, 12, 13, 18, 20, 21, 27, 29.

8. (Regional; în forma *țîț*) Bucată mică de lemn rotunjită în partea de deasupra, folosită în loc de minge într-un joc de copii (Cisteiu — Alba Iulia). V. popic² **(I 2)**, puricei **(6)**. *La un capăt ... se pune un lemnuț rotund numit purecel sau țîț.* PAMFILE, J. III, 17, cf. VICIU, GL. 72.

— Pl.: *țîțe* și (regional) *țîți* (ALRM I/I h 55, ALR II/I h 60, ALR II 5 672/531, 551, 682, NALR — O I MN 168, 301/921, ALR — T I h 140). — Și: (învechit și regional) **țîță** s. f., (regional) **țîț** (pl. *țîțuri*) s. n.

— Lat. **tittia.** — **Țîț**: sg. refăcut după pl.

ȚÎȚĂI¹ s. n. v. **țîțel.**

ȚÎȚĂÍ² vb. IV v. **țîțîi²**.

ȚÎȚĂIÁ vb. I v. **țîțîi²**.

ȚÎȚĂRCURĂ s. f. (Regional; mai ales la pl.) Aschie, vreasc cu care se aprinde focul (Mogoș — Abrud). Cf. ALR — T 733/347.

— Pl.: *țîțărcuri.*

— Etimologia necunoscută.

ȚÎȚĂU s. n. v. **țîțel.**

ȚÍȚĂ-VÀRĂ interj. v. **țîțivară.**

ȚÎȚCHE s. f. (Prin Mold., Transilv. și Ban.) Razachie **(1)**. V. țîță **(I 1)**. Cf. DR. I, 360, BORZA, D. 183, ALIL 1983—1984, 248.

— De la **țîță.**

ȚÎȚÉCHE s. f. v. **țîțeică¹.**

ȚÎȚÉI s. n. v. **țîțel.**

ȚÎȚÉICĂ¹ s. f. (Regional) Numele unei specii de șoarece asemănător celui de cîmp, dar cu botul mai ascuțit. Cf. H XVIII 19, BRAN, S.

— Pl.: ? — Și: **țîțéică** s. f. BRAN, S.

— **Țîț¹** + suf. *-eică.*

ȚÎȚÉICĂ² s. f. v. **țîțeică¹.**

ȚÎȚÉICHE s. f. v. **țîțeică¹.**

ȚÎȚÍCĂ s. f. (Regional) Țîțișoară. Cf. POLIZU, TDRG. *Unde-ți văd țîțica-n piept, Dau prin gîrlă să mă-nec.* ȘEZ. I, 287. *Unde-ți văd țîțica-n sîn, Picerile nu mă țin.* MAT. FOLK. 460. *Mai slăbește-mi cureaua, Să-mi revenesc țîțica /* BALADE, II, 195, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîțici.* — Și: **țîțícă** s. f.

— **Țîță** + suf. *-ică.*

ȚÎȚIDÚȘ s. m. (Ornit.; prin sud-vestul Ban.) Țiclean **(1)** *(Sitta europaea).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 169.

— Pl.: *țîțiduși.* — Și: **țîțidúș** s. m. BĂCESCU, PĂS. 303.

— Formație onomatopeică.

ȚÎȚÍI vb. IV v. **țîțîi²**.

ȚÎȚÍNĂ s. f. v. **țîțînă.**

ȚÎȚIȘOÁRĂ s. f. (Popular) Diminutiv al lui țîță **(I 1)**, sînuleț¹, (regional) țîțică, țîțucă **(1)**, țîțuță. *Fu bătută cu toiage și-i tăiară țîțișoarele.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 20r/14. *Țîțișoarele în sîn durducuțe, Vîrtoșele ca niște gutiuțe.* BUDAI-DELEANU, T. V. 64. *Simte că vîntul răce o pătrunsă păr la oașă Și că-i prefăcu în gheață țîțișoarele în sîn.* DACIA LIT. 145/12. *Aleargă, suflete-aleargă, La soția ta cea dragă; ... Sînul, pieptul dezvelește, Țîțișoare rumînește.* CONACHI, P. 189. *Apoi răvarsă-i și rouă Peste-ale ei țîțișoare.* PANN, E. I, 23/10, cf. POLIZU, BARCIANU, TDRG, CADE. *Zidul se suia Și o cuprindea ... Pîn' la costișoare, Pîn' la țîțișoare.* ALECSANDRI, P. P. 190. *Să mă-nsor, Să iau vădană Cu rochița gălbioară Croită pe țîțișoară, Cine-o vedea-o să moară.* TEODORESCU, P. P. 332, cf. MARIAN, D. 139. *Iar cu țîțișoarele Hotărăsc moșiele.* SEVASTOS, C. 305. [Cămașa] *după ce i-oi spăla-o Frumușel că i-oi usca-o ... Numa-ntr-a mea jale mare, Colea-n sîn la țîțișoare.* MARIAN, Î. 504. *Cămeșă mîndră floare, ... Uscată la țîțîșoară Cu foc de la inimioară.* ȘEZ. I, 13. *Moșneagul se gîndea să-i tragă un pui de bate, să pomenească el și țîțișoara care o supt-o de la mă-sa.* ib. II, 153. *Cuiele i le bătea Tot prin mîini și prin picioare Și prin dalbe țîțișoare.* VICIU, COL. 74. *Țîțișoara-mi curge, Copilașu-mi plînge.* MATEESCU, B. 24. *O năroia Pan la brîușor, Pan la țîțîșoare.* ARH. FOLK. III, 61, cf. ALR I 113/610. *A dormit la mine-n poală Cu capu la țîțișoare.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 482. *Coaptă-n sîn, la țîțîșoară, Cu foc de la inimioară.* FOLC. MOLD. I, 122.

— Pl.: *țîțișoare.* — Și: **țîțișoáră** s. f.

— **Țîță** + suf. *-ișoară.*

ȚÎȚÎBÓC interj., s. m. (Prin vestul Munt.) **I.** Interj. Cuvînt care imită strigătul caracteristic al piţigoiului. Cf. UDRESCU, GL.

II. S. m. **1.** Piţigoi **(1)** *(Parus maior)*. Cf. UDRESCU, GL. *A venit ţîţîboc, gata şi primăvara.* id. ib.

2. Epitet (depreciativ) pentru un om mic de statură. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Epitet pentru un om vioi sau pentru un om vorbăreţ, guraliv. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: (s. m.) *ţîţîboci.*

— Onomatopee.

ȚÎȚÎDÚȘ s. m. v. **ţîţiduş.**

ȚÎȚÎGÓI s. m. v. **piţigoi.**

ȚÎȚÎI[1] s. n. v. **ţîţei.**

ȚÎȚÎÍ[2] vb. IV. **1.** Intranz. (Despre unele insecte, unele păsări şi unele animale) A scoate sunete caracteristice, repetate, ascuţite, scurte şi tremurătoare. V. sfîrîi **(5)**, ţîrîi[1] **(2)**. *Aceştiia arapi ... altă limbă n-au, fără numai ţîţiescu ca liliecii.* HERODOT[2], 248. *Cînd toate gurile privighitorilor lor a mai cînta tac, atuncea grierul copaciului a ţîţii începe.* CANTEMIR, IST. 83, cf. KLEIN, D. 442, LB, POLIZU, PHILIPPIDE, P. 72, BARCIANU. *Dacă în vreun stup ţîţie matca, e semn că a doua zi are să roiască.* MARIAN, INS. 162, cf. ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U. *Şi am auzît Şărchi şuierîn ... Şi şoariśi ţîţîin.* DIACONU, VR. 81, cf. CADE. *Cîţiva greieri poeţi ţîţîiau la lună, urcaţi pe coviltirile căruţelor.* GALACTION, O. 270. *Tartalocul ... e de un neastîmpăr, mereu ţupăind ..., mereu ţîţîind, glasul lui obişnuit.* SIMIONESCU, F. R. 150, cf. BI, VI, 148, SCRIBAN, D., SCL, 1960, 784, H I 22, III 140, IV 85, 144, IX 363, X 4, 538, XI 401, 504, XII 171, 288, XIV 209, XVI 112, XVIII 140, com. MARIAN. *Mîţîţăl şi colorat Ţîţîieşte ne-ncetat* (Sticletele). ŞEZ. VII, 123, cf. ALR I 251/786, ib. I 016/90, ALR II 6 574/47. [Porcul] *ţîţaie.* ALR SN II h 332/334, cf. ALR SN III h 698/551, ib. h 737, ALRM SN I h 212/334, ALRM SN II h 551, A IX 1, 2, 5, 6, MAT. DIALECT. I, 100. *A început piţigoiul să ţîţie.* UDRESCU, GL., cf. ALR—T 937/284, 446. *Am o scroafă cu purcei: De prind pe unul, toţi ţîţieşc* (Lanţul). GOROVEI, C. 197, cf. PASCU, C. 54, 118. (Prin analogie) *Dintr-odată au început priculicii să ţîţîie şi să se apropie de mine pe nesimţite.* VLASIU, A. P. 145. ✧ Fig. *Vicleşugul cînd în gînd intră, ca şoarecele ţîţîiaşte, iară cînd se descopere, ca leul răcneşte.* CANTEMIR, IST. 320. ✧ Expr. **A-i ţîţîi** (cuiva) **inima** (sau, familiar, **curul, brăcinarul** etc.) = a-i fi foarte frică. *De la Bucureşti a adus scrisorile: spaimă destulă, ...; le ţîţîie curu de frică — mai vîrtos boierilor* (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 131. *De groaza celor şapte arapi ... le ţîţăia inima.* GORJAN, H. I, 145/12, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 436, DDRF, BARCIANU. *Comăneşteanu rămase nedumerit, uitîndu-se la birjarul de pe capră, căruia îi ţîţîia inima de frică.* D. ZAMFIRESCU, R. 85, cf. ALEXI, W., TDRG. *Apucasem eu, aşa, vitejia de coadă şi mă ţineam grapă de ea, cu toate că spatele-mi ţîţîiau de frică.* HOGAŞ, M. N. 219, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Îmi cari un năvod slab la minte, ca Oarţă al dumitale, de-mi ţîţîie inima în tot ceasul să nu dea foc la casă.* C. PETRESCU, R. DR. 21. *Pîndea chipul magistratului şi-i ţîţîia inima în el, de teamă să nu-l audă.* POPA, V. 190, cf. SCRIBAN, D. *Le ţîţîie dosul — bursucii.* GALAN, Z. R. 158. *Şi prin somn le ţîţîie tîrţiţa şi le vuieşte capu de groază.* NEAGU, Î. 59, com. MARIAN. *Da baba, îi ţîţîie inima di fricî.* ŞEZ. IV, 196. *Băietului îi ţîţîie inima că l-or pune şi pe dînsul în ţiglă.* VASILIU, P. L. 55, com. din ORAVIŢA, cf. CIAUŞANU, GL., UDRESCU, GL. ✧ Refl. (Regional; despre şoareci; în forma *ţîţoia*) Cf. MAT. DIALECT. I, 100. *Şoarecele se ţîţoia.* Com. din FELEACU — CLUJ. ✦ A tremura de frică. *De multe ori cînd se-ntoarce e foarte nervos, şi atunci ţîţăie toţi în casă şi în curte de frica lui.* AGÎRBICEANU, A. 343, cf. COM. SAT. III, 52.

2. Intranz. (Despre oameni) A scoate un sunet asemănător cu un „ţ" prelungit, exprimînd mirarea, îndemnul etc. *Vizitiul ţîţîi la cai.* REBREANU, R. II, 69. *Ţîţîi mirat din buze. După aceea, speriat de cele spuse, înlemni ca butucul.* CAMILAR, N. I, 79. ✦ Tranz. (Regional; în forma *ţîţoia;* cu complementul „porc") A îndemna să meargă, scoţînd sunete asemănătoare cu un „ţ" prelungit. *Porcii ce-i ţîţoia, Pe deal către Roşia.* POP., ap. GCR II, 225. ✦ A sorbi cu zgomot, a plescăi **(1)**. (Refl.) *Ce te ţîţăieşti aci ca purceaua cînd bea lături subţiri?* BENIUC, V. CUC. 36. (Prin metonimie) *Muşca din patlagică, care ţîţîindu-i între dinţi, împroşca cu mărunţaiele păn' departe.* MIRONESCU, S. 182. ✦ (Regional) A dori cu înfocare, a fi ahtiat după băutură sau mîncare. Com. din Oraviţa. ✧ Expr. **A-l ţîţîi** (cuiva) **măseaua** = a avea mare poftă de băutură, a dori aprig să bea. Cf. SCRIBAN, D.

3. Intranz. (Regional; despre copii; în forma *ţîţoia*) A plînge; a scînci; a (se) smiorcăi. Com. din CÎMPENI.

4. Intranz. (Regional; despre instrumente muzicale) A răsuna în vibraţii scurte şi tremurătoare, lipsite de adîncime; (despre muzicanţi) a cînta în acest mod; (rar) a ţîrîi[1] **(4)**. *Radu, lăutarul, cu Luţa, fata lui, cu cobza... abia-ncep ei să ţîţîie şi să zdrăngăne puţin..., că se şi strecoară fetele pe lîngă gardul de nuiele.* LUNGIANU, CL. 22. *Nu bîzîi ca cimpoile. Nu ţîţăi ca diplele.* MAT. FOLK. 1 594, cf. RĂDULESCU-CODIN.

5. Intranz. (Regional; despre ploaie; în forma *ţîţăi*) A cădea în picuri mărunţi. V. ţîrîi[1] **(1)**. *Dacă picurii îs de tot mărunţi, încît se pare ca o ceaţă, atunci se zice că „cerne ca prin sîtă"... ori că numai „ţîţăie".* COM. SAT. II, 7.

6. Tranz. (Regional; în forma *ţîţăi*) A tăia în bucăţi mici cu cuţitul. V. mărunţi (Cornereva—Băile Herculane). Cf. ALR I 1 987/18. *Eu ţîţăi agimile să le pui în legume.* ib. ✦ A tăia în bucăţi mai mari cu securea (Cornereva—Băile Herculane). ALR I 1 988/18.

7. Tranz. (Regional; în forma *ţîţăi*) A înţepa, a împunge (Globul Craiovei—Orşova). (Refl. pas.) [Oaia muşcată de şarpe] *se ţîţăie cu un ac: la locul muşcat şi jur se împunge.* CHEST. V 169/37.

— Prez. ind.: *ţîţîiesc* şi *ţîţîi.* — Şi: **ţîţlí** (BARCIANU), **ţîţăí,** (învechit şi regional) **ţîţlí, ţîţăí** (POLIZU) **ţăţăí** (ŞĂINEANU, D. U.) vb. IV, **ţîţîlá** (TDRG, CADE), **ţîţălá, ţîţălá,** (regional) **ţîţoiá** (H IV 85, ALR I 1 016/90, MAT. DIALECT. I, 100, com. din CÎMPENI, ALR—T 937/295, 296, 331) vb. I.

— **Ţîţ**[2] + suf. *-îi.*

ȚÎȚÎIÁ vb. I v. **ţîţîi**[2].

ȚÎȚÎIÁG s. n = (prin Dobr.) **sîsîiag.** Cf. ALR II 5 320/682. [Porumbul] *l-aducam acasî, îl puneam în ţîţîiag.* T. DIAL. D. 842.

— Şi: **ţuţulág** s. n. ALR II 5 320/682, T. DIAL. D. 842 (pl. *ţuţuiage* ALR II 5 320/682).

ȚÎȚÎIÁLĂ s. f. (Rar) Faptul de a ţîţîi[2] **(1)**, ţîţîit[1] **(1)**, (rar) ţîţîitură. V. sfîrîială **(6)**. Cf. UDRESCU, GL. *Ţîţieli de şoricei.* id. ib.

— Pl.: *ţîţîieli.* — Şi: (regional) **ţîţiálă** s. f.

— **Ţîţîi**[2] + suf. *-eală.*

ȚÎȚÍIE s. f. v. **ţîţei.**

ȚÎȚÎÍRE s. f. Acţiunea de a ţîţîi[2] **(1)**. Cf. LB, SĂGHINESCU, V. 74, PASCU, C. 113, 118. ✦ Tremu-

rare **(1)**, tresărire; înfiorare; teamă. Cf. PONTBRIANT, D., POLIZU.

— Pl.: *țîțîiri*. — Și: (învechit) **țițăire** s. f. LB.

— V. **țîțîi²**.

ȚÎȚÎIT¹ s. n. Faptul de a ți ți i².

1. Cf. ți ți i² **(1)**; (rar) țîțîială, țîțîitură. Cf. LB, PONTBRIANT, D., BARCIANU. *Scripcariu ..., cînd îl prinzi în mînă și-l pui la ureche, produce un fel de ... țîțîit.* MARIAN, INS. 100. *Vînătorul dibaci o ademenește imitînd țîțîitul șoarecelui.* SIMIONESCU, F. R. 28. *Un țîțîit de șoarece, un vaitat de iepure aflat în primejdie de moarte.* VÎN. PESC. februarie 1964, 8. *Țîțîit de pițigoi.* UDRESCU, GL.

2. Cf. ți ți i² **(2)**. *După ce a descîntat, băbăreasa se duce la foc cu oala cu apă descîntată, bagă trei cărbuni în apă... și la fiecare cărbune își strînge buzele și scoate un fel de țîțîit.* ȘEZ. IV, 32.

3. Sunet tremurător, cu vibrații scurte, lipsite de adîncime, emis de un instrument cu coarde. *Poporul simte plăcere s-asculte țîțîitul arcușului unui viorar.* TEODORESCU, ap. TDRG.

4. (Regional) Sunet ascuțit emis la vînătoare dintr-un fel de fluier din os de găină, cu care vînătorul imită glasul unor păsări pentru a le atrage (Bălțătești—Tîrgu Neamț). *Țipetele sau strigătele ... la vînat sînt: ... țîțîitul din țipă.* H X 4.

— Pl.: *țîțîituri*. — Și: (regional) **țîțîit** s. n.

— V. **țîțîi²**.

ȚÎȚÎÎT², -Ă adj. (Regional) Legănat; lin, domol (Livadia de Cîmp—Hațeg). Cf. A IV 2. *În trap, mai încet, mai țîțîit.* ib.

— Pl.: *țîțîiți, -te*.

— V. **țuțuI⁴**.

ȚÎȚÎITÚRĂ s. f. (Rar) Faptul de a ți ți i² **(1)**; țîțîit¹ **(1)**, (rar) țîțîială. V. s f î r î i t u r ă **(5)**, ț î r î i t u r ă **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîțîituri*. — Și: (regional) **țîțîitúră** s. f. UDRESCU, GL.

— **Țîțî²** + suf. *-itură*.

ȚÎȚÎLÍC subst. (Regional) Mic urcior în care duc copiii apă. Cf. PAMFILE, I. C. 392, VICIU, GL.

— Pl.: ?

— **Țîț²** + suf. *-ilic*.

ȚÎȚÎMVÁRĂ s. f. v. **țîțîvară**.

ȚÎȚÍN s. n. v. **țîțînă**.

ȚÎȚÎNĂ s. f. (Mai ales la pl.) **I.** Piesă de metal (sau de lemn), în formă de cîrlig, bătută în perete sau în ușorul ușii sau al porții (v. c o p i l); placă de metal care se bate cu cuie în ușă sau în poartă și la capătul căreia se află o gaură sau un belciug ce intră în cîrligul din ușor; dispozitiv format din două piese (una servind ca suport pentru cealaltă), folosit pentru a lega un panou (ușă, fereastră etc.) de un cadru fix, astfel încît să permită panoului o mișcare de rotație (pentru închidere și deschidere) în jurul unei laturi a cadrului (v. b a l a m a, ș a r n i e r ă **1)**. *Ținte ..., verigi ..., țîțîni* (a. 1508). MIHĂILĂ, D. 168. *În curțile lor vei vedea cămările pline de painjină, ușile ieșite din țîțîn, ferestrile sparte.* N. COSTIN, ap. GCR II, 12/3, cf. ANON. CAR. *Fiarăle ce au luat Ion din casa Radului Țigan[ul] ... 4 foarfeci ..., 4 clește, 1 țîțîie* (a. 1757). IORGA, S. D. XIV, 86, cf. M OLNAR, D. 372/11, KLEIN, D. 444. *Ușile cele de aramă gemea asupra țîțînilor, nefiind prin putință a să putea închide.* BELDIMAN, N. P. II, 202/2. *Poarta cea de fier ..., cînd s-ar cercui fără voie-i în țințîni, scotea un gemet trist și adînc.* MOZAICUL (1838), 349/21, cf. LB, VALIAN, V., ISER. [Poarta] *este de argint și se învîrtește pe țîțîni de aurul cel mai curat.* PÎCLEANU, I. II, 97/10, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Se deschide și, învîrtindu-se pe țîțînele ei, descoperi intrarea întunecoasă.* BARONZI, L. I, 69/16. *Am s-o scot* [ușa] *din țîțîni.* ALECSANDRI, T. 333, cf. COSTINESCU. *Vîntul vîjîie ...; oblonul se clatină și scîrțîie pe țîțînele-i ruginite.* ODOBESCU, S. I, 153. *În dom de marmur negru ei intră liniștiți Și porțile în urmă în vechi țîțîni s-aruncă.* EMINESCU, O. I, 93. *Ușa, în loc să se deschidă, sări din țîțîni lovită de o muchie de topor.* GANE, N. II, 26. *Unii tăiau gheața cu cazmale, alții aruncau cu uncrop pe la țîțînele ușei.* CREANGĂ, P. 256. *Se auzea bătînd în ușă cu topoare, și cercevelele ferestrelor se zguduiau cu putere din țîțîne.* CARAGIALE, O. IV, 276. *Bătrînul intra pe poarta ruginită în țîțîni.* SLAVICI, N. II, 5. *O mare ușă de fier se-nvîrtește din țîțîni, c-un scîrțîit metalic.* VLAHUȚĂ, O. A. 215, cf. DDRF. *Cîrlige bătute în pereți, ce se cheamă țîțîne.* DAMÉ, T. 96. *Se-ndoaie stejarii bătrîni, Și ușile gem în țîțîni.* COȘBUC, P. I, 235, cf. BARCIANU. *Ușa bisericei scîrțîie greu în țîțînele-i de fier.* SĂM. I, 326. *Geamlîcul și ușile se zguduiră și săriră din țîțîni.* DELAVRANCEA, V. V. 223, cf. ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. 161. *Unele descîntătoare toarnă din apa descîntată și la țîțîna ușii.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 49. *Se ung ... țîțînele ușilor cu usturoi, ca să nu se apropie duhurile rele.* CANDREA, F. 250. *Cu dalta aceasta se scobește locul în care vin așezate balamalele (țîțînile) de la ușă și de la fereștî.* I. APOLZAN, U. 25. *Leneș scîrțîie țîțîna ruginită de la ușă.* GOGA, P. 70, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 416. *Nu mai intrau nici cară, nici sănii pe poarta ale cărei țîțîni erau mereu înflorite de bură albă, înghețată.* AGÎRBICEANU, A. 430. *Crivățul întărîtat izbește în ușa cîrpită cu petici de-o zguduie din țîțîni.* CIOCÎRLAN, P. P. 7. *Poarta înaltă de stejar ferecat, sprijinită pe puternice țîțîni de fier.* HOGAȘ, DR. II, 4. *Din apa descîntată bea bolnavul ... și ce a rămas se varsă pe țîțîna ușii.* COM. SAT. IV, 78, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Odăița lui de la catul de sus, a cărei ușă se clatină la vînt numai într-o țîțînă.* LOVINESCU, S. I, 208. *Ușa se deschise furtunos parc-ar fi sărit din țîțîni.* REBREANU, R. II, 123. *Ușa crîșmei a sărit din țîțîni și șeful de post a venit de două ori de-a berbeleacul, pînă pe podeț.* POPA, V. 14. *Multe zile pierdeam noi acolo, suflînd din foale și minunîndu-ne cum întorcea el fierul roșu, cum îl răsucea, făcînd scoabe, cuțite ..., țîțîni pentru ferestre.* VLASIU, A. P. 30. *Țîțînile ușilor erau frecate cu usturoi.* VOICULESCU, P. II, 26. *Ușile sînt susținute de „țîțîni".* PRIBEAGUI, P. R. 27. *Pune umărul, se opintește și scoate ușa din țîțîni.* SADOVEANU, O. I, 434. *De țîțîna ușii atîrnă, prăfuită, cureaua de tras briciul.* DAN, U. 125, cf. SCRIBAN, D. *Fusese mai ales înghesuit în fața porților de fier, pînă cînd le-au scos Licsandru Hergă și tabacii din țîțîni.* CAMIL PETRESCU, O. II, 259. *Cineva-n umbră Tot umblă, tot umblă ... Și rupe țîțîni și lacăte.* BENIUC, V. 124. *Plînsul lui ... semăna a scîrțîială de țîțînă neunsă.* DEMETRIUS, A. 19. *Luă sticla cu untdelemn, căută și o pană de gîscă și unse țîțînile mișcînd ușa la dreapta și stînga.* V. ROM. noiembrie 1964, 10, cf. CL 1986, 142. *Temnița de piatră ... Cu zăvoare pe la uși, Cu țîțînile-n cătuși.* TEODORESCU, P. P. 527, com. MARIAN. *Hîtrul mamei ... scoase ușa din țîțînă și se cam mai duse.* ȘEZ. I, 90. *Ușa s-o ungi la țîțînă, Și să vini, mîndro-n grădină.* HODOȘ, P. P. 164. *Ia apă din ostroave Și-mi udă țîțînele.* BIBICESCU, P. P. 343. *Ușa parcă fu de spumă Așa sări din țîțînă.* GRAIUL, I, 64, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, cf. GREGORIAN, CL. 63. *Ușile se țin prin „bălămălile" care-s fixate de scînduri cu „niluri", iar capătul de lîngă ușor e vîrît în „țîțîni".* CHEST. II 156/224, ib. 156/1, 10, ib. 176/1, 7, 10, 224, 324, ALR II/I MN 135, 3 890, ALRM II/I h 347, A II 8, III 12, 17. *Unge ușa la țîțînă, Să nu scîrțîie o lună.* BALADE, II, 192. *Și ușa-i de rogojină, Cu țîțîni de pipirig, Nu scîrțîie nici un pic.* FOLC. TRANSILV

II, 441, cf. FOLC. OLT. — MUNT. II, 476. ✧ Fig. *Fiii tari și tineri unor secole bătrîne Lumea din încheieture vor s-o scoață, din țîțîne Să o smulgă.* EMINESCU, O. IV, 145. *Muntele s-a zguduit din țîțîni de zvîrcolirea dihăniei.* VLAHUȚĂ, R. P. 70. *Căutam într-adins ... să mă prăvăl în rîpi, doar mi s-or tulbura creierii, doar mi-or sări din țîțînile tidvei chinuitoarele versuri.* MIRONESCU, S. 159. *O culme ... făcea un fel de țîțînă uriașă acestui dublu pergament, scris deasupra cu norii cerului și dedesubt cu revărsarea munților.* GALACTION, O. 346. *Trîmbi sălbatice de ape speriate țîșnind din iezerul cutremurat din țîțîni.* VOICULESCU, P. II, 297. *Un zîmbet amar-potroacă i s-a înfipt de atunci la țîțîna buzelor.* IOVESCU, N. 206. ✧ Expr. (Familiar) **A scoate** (pe cineva) **(afară) din țîțîni** (sau **țîțînă**) = a supăra rău pe cineva, a înfuria; a face pe cineva să-și piardă cumpătul; a scoate pe cineva din sărite. V. și scoate **(III 3)**. *Românul se-ndîrjește Din țîțînă cînd îl scoți.* HASDEU, T. C. 58. *Ce datorie? strigă Burdea scos din țîțîni.* SLAVICI, O. II, 104. *Limbuția nevestei îl scosese afară din țîțîni.* ISPIRESCU, L. 333, cf. DDRF, BARCIANU. *Tocmai răbdarea asta o scotea din țîțîni și-o îndîrjea mai rău.* SĂM. I, 121, cf. TDRG. *L-a scos din țîțîni, fiindcă a venit ca o mustrare peste gîndurile lui răvășite de imputări.* REBREANU, P. S. 70, cf. CADE, DL, DEX, CIAUȘANU, V. 207, ZANNE, P. III, 402. (Familiar) **A-și ieși** (sau **a-și sări**) **din țîțîni** = a-și pierde răbdarea; a-și pierde cumpătul; a se înfuria. Cf. DEX, ZANNE, P. III, 403. (Regional) **(A fi) sărit** (sau **ieșit**) **din țîțîni** = (a fi) zăpăcit, smintit, zănatic, nebun. *Auzi dumneata vorbe? Vorbe de om sărit din țîțîni.* SADOVEANU, O. XVI, 366. *Era un domn exaltat, cu gesturi nervoase ..., evident ieșit din țîțîni.* BLAGA, H. 78, cf. CIAUȘANU, V. 206, ZANNE, P. III, 403. (Regional) **A strînge** (pe cineva) **în țîțîni** = a sili pe cineva să facă ceva; a strînge pe cineva cu ușa. Cf. PAMFILE, C. 53. (Regional) **A fi slab de țîțîni** = a fi lipsit de putere, a fi puțin rezistent. *Unii ..., cum te simt că ți-e nițeluș rău, te leagă cobză să nu te miști ..., îți pun lumînarea și, dă-i hi slab dă țîțîni, te culcă dă ghiu.* JIPESCU, O. 66. ✦ (Regional) Scobitură care se făcea în prag și în care intra o ieșitură a ușii pentru ca ușa să se poată roti. Cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 363. ✦ (Regional) Bucată de fier băgată în podoimă[1] **(1)**, în care se sprijină fusul morii (Castranova — Caracal). NALR — O IV MN 279, 2 448/987. ✦ Ligament elastic care unește cele două valve ale unei scoici. [Scoica de rîu] *se deosebește ... și prin prezența unor dinți sub țîțînă.* SIMIONESCU, F. R. 437, cf. DEX.

II. 1. (Popular) Vîrful purulent al unui abces, al unei bube. *Să se taie cu foarfecile două țîțîni ce să fac supt limbă și să se frece cu sare.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 51/15. *Dacă rana are cucuie sau țițîne, se arde cu piatra-iadului.* CORNEA, E. I, 126/18, cf. SCRIBAN, D., com. MARIAN. ✦ Parte profundă, întărită, a unui abces, a unui furuncul. V. rădăcină **(A II 2)**, sfacel. Cf. CADE, DL, DM, D. MED., DEX, com. MARIAN, CIAUȘANU, V. 206. *O rană se înrăutățește (la om) înmulțindu-se țîțînele ei.* CHEST. VI 89/10, cf. NALR — MB I h 102/600. *Țîța-căților are țîțînî.* ib. h 103/547, cf. NALR — MB I MN 281, 452/537, 551, 592, 612, 617, 619, 620, 624, 628, 644, 645. ✦ (Regional) Furuncul. Cf. TDRG, RĂDULESCU-CODIN, Î. 363. ✦ (Regional) Bubuliță ce se face în jurul unui furuncul (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 100. *Mi s-o făcut țîțîni pe lîngă buboi.* ib. ✦ (Învechit) Umflătură hemoroidală (externă). *Leac pentru crăpătura buzelor ..., a țîțînelor trînjilor.* PISCUPESCU, O. 312/10. *La șăzut, ... atît cele ieșite, cît și cele ascunse țîțîni să umflă și să aprind uneori, cu mari dureri.* EPISCUPESCU, A. 128/41, cf. POLIZU, DDRF. *Celui pătimaș de trînji îi ies un fel de țîțîni la șezut, cari dor strașnic.* N. LEON, MED. 149.

2. (Regional) Rădăcină **(A I 1)** care crește drept în jos (Baia — Fălticeni). Cf. CHEST. II 224 supl.

3. (Regional) Celulă în care se dezvoltă matca albinelor; (învechit și regional) țîță **(II 7)**. *Se cunoaște că un stup este gata să roiască de pre țițînele ce se fac pre dunga fagurilor; căci într-aceste țițîni se prăsește mumele albinelor sau împărătesele stupilor.* I. IONESCU, M. 381, cf. DL, DM, com. din CEAHLĂU — PIATRA NEAMȚ, CHEST. VI 18 supl., 27 supl.

4. (Prin Munt., Olt. și Dobr.) Parte mai strîmtă, în formă de cioc, de la gura unui vas, a unui urcior, prin care se toarnă, se scurge sau se bea un lichid, sau proeminență, în formă de mamelon, de pe toarta unui urcior, prîn care se bea apă. V. gurgui, țîță **(II 2)**. *Fă bine și pleacă-mi țîțîna urciorului să sug și eu puțintică apă rece.* DELAVRANCEA, O. I, 118. *Țăranii ... mănîncă din același ciob, beau din același pahar, sug din aceeași țîțînă de urcior.* IOVESCU, N. 146, cf. ALR I 696/677, 700, 708, 710, 727, 730, 735, 790, 890, 960, 984, 990, ALR II 3 953/705, 728. *Țîțîna ibricului.* UDRESCU, GL. *Țîțîna cănii.* id. ib. *Într-un urcior punea apă, ș-apoi ... vinea pă țîțîna aia, ne didea cu paharu.* T. DIAL. M. II, 109. ✦ (Regional) Deschizătură, vrană la un vas de lemn (Recea de Sus — Pitești). Cf. ALR I 726/790.

5. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Apă subterană care iese sau țîșnește la suprafața pămîntului; izvor. Cf. ALR I 796/30, 77, 85, 118, 122. ✦ (În forma *țițînă*) Fir, șuviță de apă izvorîtă din pămînt, care nu ajunge să-și facă curs vizibil. Cf. ATILA, P. 18. *Cea mai slabă urmă de apă, mijită din pămînt și pierdută tot în el, la unul sau mai mulți pași, e o țițînă.* id. ib. *Tot țițîni sînt și acelea cari ... nu fac decît să ude locul pînă la un pîrîu.* id. ib. ✦ Loc ud, mlăștinos de la izvor spre pîrîu. Cf. LEXIC REG. II, 103.

6. (Prin Munt., sud-estul Transilv. și Ban.) Țurțur[1] de gheață. Cf. ALR I 432/730, 954, ALR SN III h 801/192, NALR — B 1 615/86, 97.

— Pl.: *țîțîni* și (învechit și regional) *țîțîne*. — Și: (rar) **țițînă** (VLAHUȚĂ, N. 128), **țințînă**, (învechit și regional) **țițînă, țițîna**, (învechit, rar) **țîțîe** s. f., **țîțîn**, (regional) **țîțîn** (A III 12) s. n.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎȚÎNÓC s. n. (Prin Maram.) **1.** Furuncul (pe corpul omului, pe ugerul vacii sau al oii); (regional) țîțoc **(1)**. Cf. CL 1987, 44. *Ioi, că țîțînoc mă-o ieșît pă mînă.* ib. 47.

2. Capăt ascuțit al unui par[1] **(1)**, al unei prăjini **(1)** etc. (Budești — Sighetul Marmației). Cf. CL 1987, 44.

— Pl.: ?

— **Țîțînă** + suf. *-oc*.

ȚÎȚÎOÁGĂ s. f. (Iht.; regional) Cîră; (regional) țiclă[2] **(2)** *(Cobitis aurata balcanica)* (Telciu — Năsăud). Cf. BĂCESCU, P. 56, 85.

— Pl.: ?

— **Țîțîi**[2] + suf. *-oagă*.

ȚÎȚÎRÎGI subst. pl. (Regional) Ardei iuți (Islaz — Turnu Măgurele). GL. OLT.

— Cf. țîr[8].

ȚÎȚÍU s. n. v. **țițel**.

ȚÎȚÎ-VÀRĂ interj. v. **țițivară**.

ȚÎȚ-MĂLÀI subst. (Prin Transilv.; în construcția) *De-a țîț-mălaiul* = numele unui joc de fete care se joacă la Paști, nedefinit mai îndeaproape. Cf. ȘEZ. XVIII, 119. *Junii se joacă de-a mingea ..., iar fetele și fetițele se joacă de-a „țîț-mălaiu", de-a inelul.* COM. SAT. II, 66.

— Cf. tai mălai (v. *tăia* **I 12**).

ȚÎȚOÁICĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Țîțoi[1] **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *Are niște țîțoaice vaca asta, de fală, numai de-ar avea și lapte.* id. ib.

— Pl.: *țîțoaice.*

— **Țîță** + suf. *-oaică.*

ȚÎȚOÁIE s. f. v. **țîțoi.**

ȚÎȚÓC s. n. **1.** (Prin nord-vestul Maram.) Furuncul pe ugerul vacii, al oii; (regional) țîțînoc **(1)**. Cf. CI, 1987, 44. *Vaca aĉăie îi bet'eagă, i s-o făcut un țîțoc pă uĝăr.* ib.

2. (Prin nord-vestul Munt. și nord-estul Olt.) Ardei iute; (regional) țîță **(I 1)**. Cf. LEXIC REG. II, 17.

— Pl.: *țîțoace.*

— **Țîță** + suf. *-oc.*

ȚÎȚÓI s. n. **1.** Augmentativ al lui țîță **(I 1)**; (regional) țîțoaică. Cf. COSTINESCU, UDRESCU, GL.

2. (Regional; la f.; în forma *țîțoaie*; și în sintagma *poamă țîțoaie*, BORZA, D. 182, ALIL, 1983—1984, 248) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. ALIL, 1983—1984, 248, H III 305.

3. (Prin Transilv.) Numele a două plante: **a)** lupoaie *(Orobanche ramosa)*. BORZA, D. 122; **b)** (la f.; în forma *țîțoaie)* smîntînică *(Orobanche cumana)*. id. ib. 121.

4. (Regional) Bubă; buboi. V. ț î ț î n ă **(II 1)**. Cf. BAR. — MUNT., W. 704[2]/20.

— Pl.: *țîțoaie.* — Și: **țîțoáie** (COSTINESCU, BORZA, D. 121, 182, ALIL, 1983—1984, 248, H III 305), (regional) **țițoáie** (COSTINESCU) s. f.

— **Țîță** + suf. *-oi.*

ȚÎȚOIÁ vb. I v. **țîțîi[2].**

ȚÎȚORÁN s. m. v. **chițoran.**

ȚÎȚÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Rar m.) Care are țîțe **(I)** mari; pieptos, (învechit) sînos **(2)**. Cf. CORBEA, D. 39[12]/35, DRLU, KLEIN, D. 444, VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU, DDRF, ZANNE, P. I, 687, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, H I 416. *Și țîțoasă, Și lăptoasă, Și devreme-acasă.* TEODORESCU, P. P. 191. ◇ (Substantivat) *Făcea: „Spune, țîțoaso!" ... Mă polocrea.* T. DIAL. M. II, 344.

2. (Prin Mold.; în sintagma *poamă țîțoasă*, ALIL, 1983—1984, 248; și substantivat, f.) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. ALIL, 1983—1984, 248, H XV 263.

3. (Prin vestul Transilv.; în sintagma) *Prune țîțoase* = numele unui soi de prune nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 139.

— Pl.: *țîțoși, -oase.* — Și: (învechit) **țițós, -oásă** adj. DRLU, COSTINESCU, ALEXI, W.

— **Țîță** + suf. *-os.*

ȚÎȚOȘÁT, -Ă adj. (Regional; în sintagma) *Pere țîțoșate* = numele unui soi de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

— Pl.: *țîțoșați, -te.*

— **Țițos** + suf. *-at.*

ȚÎȚU interj. v. **țuțu.**

ȚÎȚÚCĂ s. f. (Regional) **1.** Țîțișoară. Cf. TDRG, CADE. *Dragi-mi sînt oițele Cînd le cresc cornițele, Dar mai dragi fetițele Cînd le cresc țițucile!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 76. *Dragul mamii îngeraș! Da cum de te îndurași Și țițuca mi-o lăsași?* MARIAN, Î. 134, cf. T. PAPAHAGI, M. 235. *Culcă-te, draga mamii, ... Că ț-a da mama țîțucă.* ARH. FOLK. I, 195.

2. Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape (Trușești — Botoșani). Cf. ALIL, 1983—1984, 248.

— Pl.: *țîțuci.* — Și: **țițúcă** s. f.

— **Țîță** + suf. *-ucă.*

ȚÎȚULĂ vb. I v. **țuțula.**

ȚÎȚULÍCĂ s. f. (Prin Mold.) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. ALIL, 1983—1984, 248.

— **Țîță** + suf. *-ulică.*

ȚÎȚÚȘCĂ s. f. (Regional) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape (Bosia — Iași). Cf. ALIL, 1983—1984, 248.

— **Țîță** + suf. *-ușcă.*

ȚÎȚÚȚĂ s. f. (Regional) Țîțișoară. Cf. DRLU. *Dragi-mi sînt oițele Cînd le cresc cornițele, Dar mai dragi fetițele Cînd le cresc țițuțele.* DOINE, 167.

— Pl.: *țîțuțe.* — Și: **țițúță** s. f.

— **Țîță** + suf. *-uță.*

ȚÎU[1] interj., s. n. v. **țiu[2].**

ȚÎU[2] s. m. (Regional) „Ied sălbatic" (Frasin — Gura Humorului). ALIL, 1983—1984, 501.

— Pl.: *țîi.*

— Cf. ț ă g u i.

ȚÎU[3] s. n. v. **țaig[1].**

ȚÎUÍ vb. IV v. **țiul.**

ȚÎUÎC interj. v. **țiuic.**

ȚÎUÍCĂ s. f. v. **țiuic.**

ȚÎUÎRE s. f. v. **țiuire.**

ȚÎUNÁ vb. I v. **țiuni.**

ȚÎUNÍ vb. IV v. **țiuni.**

ȚÍURĂ s. f. sg. (Prin nord-vestul Munt. și nord-estul Olt.; în e x p r.) **A sta în țiura vîntului** = a sta în bătaia vîntului. Cf. LEXIC REG. II, 17.

— Formație onomatopeică. Cf. ț i u i.

ȚÎVILÍC interj. v. **țivilic[1].**

ȚÍVLET s. n. v. **țivlet.**

ȚÎVLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A arunca; a înlătura (Bonț — Gherla). PAȘCA, GL.

— Prez. ind.: *țîvlesc.*

— Cf. z v î r l i.

ȚÎVLICÁ vb. I v. **țivlica.**

ȚÎVLÍCĂ s. f. v. **țivlică.**

ȚÎVLÎÍ vb. IV v. **țivli.**

ȚÍVNĂ s. f. v. **țîfnă[1].**

ȚÎVNÍ vb. IV v. **țîfni[1].**

ȚÎVNÓS, -OÁSĂ adj. v. **țîfnos.**

ȚÎVRÍNĂ interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă caprele (Arpașul de Jos — Victoria). Cf. ALR SN II h 388/172.

— Etimologia necunoscută.

ȚOA interj. (Prin Transilv.) Cuvînt cu care se îndeamnă caii la mers. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 98. *Țoa la irima drumului că te ocăresc cu bîta.* FRÎNCU — CANDREA, M. 106, cf. CHEST. V 77/66.

— Onomatopee.

ȚOÁBĂ s. f. **1.** (Entom.; prin Mold. și Transilv.) Specie de țînțar foarte mic, negru, cu abdomenul gros, care zboară în roiuri dese; (regional) țobîc **(1)** *(Simulium).* Cf. MARIAN, INS. 311, 318, JAHRESBER. XII, 134, TDRG. *Cînd umblă muște pe lîngă foc, mai ales țoabe, atunci se strică vremea.* GOROVEI, CR. 374, cf. CADE. *Sînt și țînțari mărunți-mărunți, cari zbor, mai ales bărbații, în roiuri atît de dese, încît cînd te cuprind, nu poți răsufla de rău lor. Poporul le zice țoabe.* SIMIONESCU, F. R. 365, cf. DL, DM, ȘEZ. III, 91, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, din DEDA — REGHIN și din MORĂRENI — TOPLIȚA. *Cînd vezi mai multe țoabe (o specie de țînțari) deasupra unui loc băltos ..., cît mai curund va veni ploaia cu tempestate.* COM. SAT. I, 38, cf. A V 2, 14, 15, 16, 20, VI 4, GLOSAR REG., PASCU, C. 234, 238.

2. (Prin Mold.) Epitet pentru o femeie imorală, bețivă sau pentru o femeie care se ține scai de cineva. Cf. MARIAN, INS. 327.

— Pl.: *țoabe.*

— Cf. ț o b î c.

ȚOAC interj. v. **țoaca.**

ȚOÁCA interj. (De obicei în combinație cu alte interjecții) **1.** (Prin Mold. și Maram.; și repetat) Strigăt cu care se cheamă porcii. Cf. H I 58. *Țoac, țoa!* ȘEZ. III, 190. *Țoagă, na.* GLOSAR REG.

2. (Regional; în combinație cu *bîr)* Strigăt cu care se cheamă oile. *Țoaca, bîr!* Com. din ȘIEUȚ — BISTRIȚA.

— Și: **(1) țoac, țoágă** interj.

— Formație expresivă. Cf. ț o c1.

ȚOÁCĂ1 s. f. (Regional) Sfîrcul țîței **(I 1)** (Ciocănești — Vatra Dornei). Cf. ALR II/I h 60/365.

— Pl.: ?

— Cf. ț o c ă i.

ȚOÁCĂ2 s. f. v. **țoacă.**

ȚOÁCĂN s. m. (Prin Transilv.) **1.** Colț de dantelă. *Faini sînt țoacănii de la abrosu tău.* PAȘCA, GL., cf. COMAN, GL., CV 1950, nr. 4, 34, MAT. DIALECT. I, 271.

2. Cută făcută în păr, aducîndu-l spre frunte sau spre tîmple. Com. din HUNEDOARA și din BOARTA — MEDIAȘ.

— Pl.: *țoacăni* și (n.) *țoacăne* (MAT. DIALECT. I, 271).

— Din germ. **Zacken.**

ȚOÀC-ÎN-POÁC subst. v. **țoc-în-poc.**

ȚOÁDĂRĂ s. f. (Prin sud-estul Transilv.) **1.** Femeie mică, dar harnică și energică. Cf. LEXIC REG. II, 55.

2. Femeie de moravuri ușoare (Lisa — Făgăraș). LEXIC REG. 95.

— Pl.: *țoadăre.*

— Etimologia necunoscută. Pentru sensul **2**, cf. ț o a n d r ă.

ȚOÁGĂ1 interj. v. **țoaca.**

ȚOÁGĂ2 s. f. v. **țoh2.**

ȚOÁIDĂ s. f. (Regional; în construcția) *De-a țoaida* = de-a v-ați ascunselea, v. a s c u n s (Vad-Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Etimologia necunoscută.

ȚOÁITĂ s. f. (Prin nordul Mold. și prin Maram.) Proptea (GLOSAR REG.) la gard (COMAN, GL.) sau la ulucul pe care se transportă lemnele din munte la vale (ARVINTE, TERM. 173). ✦ (Prin Maram.; în forma *țoită)* Nuia cu care se îndeamnă vitele la mers; (popular) strămurare. Cf. CANDREA, Ț. O. 52. ✧ E x p r. (Prin Maram.) **A fugi tot într-o țoltă** = a fugi repede. MAT. DIALECT. I, 217.

— Pl.: *țoaite.* — Și: **țóltă** s. f. CANDREA, Ț. O. 52, MAT. DIALECT. I, 217.

— Etimologia necunoscută.

ȚOÁLĂ s. f. v. **țol2.**

ȚOÁMPĂ s. f. **1.** (Regional; la n.; în forma *țomp)* Vîrf, pisc2. Cf. LEXIC REG. II, 118, L. ROM. 1986, 215.

2. (Prin Bucov. și nordul Mold.) Piatră mare pe care stau ciobanii cînd mulg oile. V. s c a u n **(I 1)**, ț o l d a c. Cf. A V 15, 26, GLOSAR REG.

3. (Regional) Piatră mare, colțuroasă, pe fundul apei, care periclitează plutăritul (Coverca — Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 173.

4. (Regional; la m.; în forma *țomp)* Lemn cioplit în patru sau în șase fețe, care se pune în mijlocul unei movile, ca semn de hotar (Cloșani — Tîrgu Jiu). Cf. NALR — O II h 336/937.

— Pl.: *țoampe.* — Și: **țomp** (pl. n. *țompuri* LEXIC REG. II, 118, m. *țompi* NALR — O II h 336/937) s. n., s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. c i o m p.

ȚOÁNCĂ s. f. (Regional) **1.** (Eufemistic) Organul genital masculin (la copii). Cf. ȘEZ. I, 149, COMAN, GL.

2. (Și m.) Termen afectiv folosit pentru a vorbi cu (sau despre) copil, p. e x t. cu (sau despre) soț, soție. Cf. UDRESCU, GL. *Țoancele mamii!* id. ib. *Pe țoancă al meu (sau a mea) nu l-ai văzut viind?* id. ib. ✦ (Argotic) Termen familiar de adresare. *Las' pe mine, țoancă!* ALAS 27 XI 1938, 7/5, cf. SCL 1978, 324.

3. Nume dat unei plante cu frunze lanceolate, cu flori albe, dispuse în spice ca ale trestiei, și care crește pe dealuri (Vînjul Mare — Strehaia). Cf. H IX 122.

— Pl.: *țoance.* — Și: **(2) țonc** s. m. UDRESCU, GL.

— Probabil rezultat, prin aferază, din **puțoancă,** cuvînt neînregistrat în dicționar.

ȚOÁNDRĂ s. f. v. **țundră.**

ȚOÁNGĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) **1.** Talangă **(1).** Cf. CADE, com. din județul BIHOR, PAȘCA, GL., com. BENIUC, A I 17, 22, 23, 24, 25. ✦ Clopot stricat. Cf. CONV. LIT. XX, 1 020, CADE, A I 12.

2. Clopoțel legat de coșul morii, care, acționat de un dispozitiv, semnalează terminarea grăunțelor. Com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ.

— Pl.: *țoange.*

— Formație onomatopeică. Cf. t o a n g ă.

ȚOÁPĂ1 s. f. (Prin Olt.) Lovitură de bîtă (SCRIBAN, D.); bîtă (id. ib.).

— Pl.: *țoape.*

— Etimologia necunoscută.

ȚOÁPĂ[2] s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Fată care sare și joacă mult. Cf. CV 1950, nr. 4, 34. ✧ (Ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Țoapa aia de Maria nu face nimic totă ziulica.* ib.

— Pl.: *țoape.*

— Derivat regresiv de la **țopăi.**

ȚOÁPĂ[3] s. f. (Regional) Amestec de minereu de aur, măcinat fin, și mercur (Crișcior — Brad). Cf. PAȘCA, GL.

— Etimologia necunoscută.

ȚOÁPĂ[4] s. f. v. **țop[2].**

ȚOÁPĂ[5] s. f. v. **țopă.**

ȚOÁȘCĂ[1] s. f. v. **țoșcă.**

ȚOÁȘCĂ[2] s. f. v. **țușcă[2].**

ȚOÁȘE s. f. pl. v. **țohă.**

ȚOÁȚĂ[1] s. f. (Iht.; regional) Molan[1] **(2)** *(Nemachilus barbatulus)* (Teliu — Brașov). Cf. BĂCESCU, P. 56, 131.

— Pl.: *țoațe.*

— Etimologia necunoscută.

ȚOÁȚĂ[2] s. f. v. **țuț.**

ȚOBÍC s. m. v. **țobîc.**

ȚOBÍC s. m. **1.** (Entom.; prin Mold. și Transilv.) Specie de ținînar foarte mic, negru, cu abdomenul gros, care zboară în roiuri dese; (regional) țoabă **(1)** *(Simulium).* Cf. DDRF, MARIAN, INS. 311, TDRG, CADE, ȘEZ. III, 90, VICIU, GL. *Țobîcii și mornițele (un fel de țînțari) dacă umblă foarte tare pe la apusul soarelui și pișcă tare pe la amiezul nopții — e semn de ploaie.* COM. SAT. I, 38, cf. ALR I 1 890/269. *Are să ploaie, că umblă țîbicii.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. L. ROM. 1964, 84, PASCU, C. 234.

2. (Entom.; prin Transilv.; în forma *țiboacă)* Viespe-de-drumuri; (regional) țibocuță *(Pompilus viaticus).* Cf. MARIAN, INS. 228, 229, JAHRESBER. XII, 158, TDRG. *Se teme de insectele numite țiboace ... și de țînțari.* PAMFILE, DUȘM. 33.

3. (Prin Bucov.) Epitet pentru o persoană (mai ales pentru un copil) cu purtări îndrăznețe, supărătoare. Cf. MARIAN, INS. 327.

— Pl.: *țobîci.* — Și: **țobîcă** (MARIAN, INS. 311, TDRG, L. ROM. 1964, 84; pl. și *țobîce* MARIAN, INS. 311, TDRG) s. f., **țobîc** (ALR I 1 890/269; pl. *țobîci* ib.), **țîbîc** s. m., **țiboácă** s. f., **țăbúc** (DDRF, MARIAN, INS. 311, TDRG, CADE, ȘEZ. III, 90), **țîmbúc** (MAT. DIALECT. I, 196) s. m.

— Cf. ț o a b ă, c i b u c.

ȚOBÍCĂ s. f. v. **țobîc.**

ȚOC[1] interj. (Adesea repetat) **1.** (Familiar) Cuvînt care imită zgomotul produs de sărut sau de supt. *Dumneata știi prea bine puterile mele, ajunge numai să-mi poruncești (țoc, și îl sărută).* GORJAN, H. I, 70/28, cf. BARCIANU, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se repede la dînsa ș-o sărută, țoc-țoc!* SADOVEANU, O. I, 564, cf. SCRIBAN, D. *Ea se pleacă să te ridice și tu „țoc", „țoc"!* DAVIDOGLU, O. 51, cf. PĂSCULESCU, L. P. 383. ✦ (Substantivat) Sărut zgomotos. Cf. ALEXI, W., DSR.

2. (Regional) Cuvînt care redă zgomotul produs prin lovirea unor obiecte, prin ciocănire etc. Cf. UDRESCU, GL. 279.

3. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă porcii Cf. SCRIBAN, D.

— Onomatopee.

ȚOC[2] s. n. (Prin Transilv.) Suport pe care se fixează pieptenele de dărăcit; darac. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *S-au pus la o cină. Fata sta la țoc.* COȘBUC, P. I, 249, cf. PĂCALĂ, M. R. 431.

— Pl.: *țocuri.*

— Din germ. **Zug** [stuhl].

ȚOCĂR s. m. (Prin Transilv.) Dărăcitor. Cf. MOLNAR, D. 62/27, BARCIANU.

— Pl.: *țocari.*

— **Țoc[2]** + suf. *-ar.*

ȚÓCĂ s. f. (Prin Transilv.) **1.** (În forma *țoacă)* Sarcină (de lemne). Com. din TRANSILV.

2. (În l o c. a d v.) **În țocă** = în circă, v. c i r c ă. Com. din TEREBEȘTI — CAREI, com. BENIUC, TEAHA, C. N. 278, ALR — T 302/398.

— Pl.: ? — Și: **țoácă** s. f. Com. din TRANSILV.

— Etimologia necunoscută.

ȚOCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Familiar) A produce un zgomot sărutînd. Cf. HEM 2 210, CIHAC, II, 536, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Luă pe dăscăliță de mijloc, o învîrti de cîteva ori tinerește și o pupă țocăind pe amîndoi obrajii.* REBREANU, I. 237, cf. ȘĂINEANU, D. U., BL VI, 149, BUL. FIL. IX, 42, com. din BILCA — RĂDĂUȚI. ✦ T r a n z. A săruta cu zgomot. *Țop, amîndouă în gîturile lui Vlasă și Nastasă și-i țocăiesc și-i drăgostesc.* ap. TDRG, cf. CADE. *Copiilor nu le place să-i țocăi.* SCRIBAN, D., cf. BUL. FIL. IX, 42, DEX. ✧ R e f l. r e c i p r. *Cînd vezi două moftangioaice amestecîndu-și alifia de pe buze și țocăindu-se cu multă căldură, să știi că nu se pot suferi.* CARAGIALE, O. IV, 103, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Mi-o vede cu un flăcău în brațe, țocăindu-se (sărutîndu-se).* ȘEZ. VI, 153.

2. (Familiar; cu determinarea „din buze") A plescăi **(1)**. *Ca să-mi lămurească întrebarea lui, ... se bătu cu degetul în beregaită și apoi țocăi puternic din buze, ca și cum mi-ar fi dat a înțelege că-i ceva bun de tot.* MIRONESCU, S. 121. ✦ (Despre copii) A suge plescăind din buze. *În neștire strîngea la piept copilul care țocăia lacom.* REBREANU, I. 381. *Un copil țocăia la pieptu*[1] *mamei.* SCRIBAN, D. ✦ A mișca buzele prin somn ca și cînd ar suge. *Toată noaptea țocăie.* SĂGHINESCU, V. 107, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

3. (Regional; despre veverițe) A scoate sunete caracteristice (Tazlău — Buhuși). Cf. H X 499.

4. (Regional; despre copitele cailor) A produce zgomot lovind pietrele (Dănești — Vaslui). Cf. ALR I 1 391/512.

— Prez. ind.: *țócăi* și *țocăiesc.*

— **Țoc[1]** + suf. *-ăi.*

ȚOCĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Sărut zgomotos; (familiar) țocăit **(1)**. Com. din BILCA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *țocăieli.*

— **Țocăi** + suf. *-eală.*

ȚOCĂÍT s. n. (Familiar) Faptul de a (se) ț o c ă i.

1. Sărut zgomotos; (familiar) țocăială. Cf. ț o c ă i **(1)**. Cf. DL, DM, DEX.

2. Zgomot făcut cu gura cînd se mănîncă repede și lacom; plescăit **(1)**. *Numai zăngănitul lingurilor de lemn și țocăitul buzelor se aude din cînd în cînd.* REBREANU, NUV. 84. ✦ Zgomot, plescăit făcut de

copii la supt. Cf. ț o c ă i **(2).** *Imita din buzele unsuroase țocăitul pruncilor sugaci.* C. PETRESCU, O. P. I, 44, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *țocăituri.*

— V. **țocăi.**

ȚOCĂNEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt. și sudul Transilv.) Țăcăneală **(1).** Cf. ALR I 1 476/166. *Ce țocăneli s-aud afară?* UDRESCU, GL.

— Pl.: *țocăneli.*

— **Țocăni** + suf. *-eală.*

ȚOCĂNÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Prin nord-vestul Munt. și sudul Transilv.) A țăcăni **(1).** Cf. ALR I 1 475/166. *Merge de țocăne strada.* UDRESCU, GL. *Țocăne ceasu-ăla, te sperie din somn.* id. ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) A ciocăni (la ușă). Cf. UDRESCU, GL. *Parc-a țocănit cineva la ușă.* id. ib.

— Prez. ind.: *țocănesc* și *țócăn.*

— **Țoc**[1] + suf. *-ăni.*

ȚOCĂNÍT s. n. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Țăcănit[1] **(1).** Cf. UDRESCU, GL. *S-aude țocănitul ceasului.* id. ib.

2. Ciocănit (la ușă). Cf. UDRESCU, GL. *Parcă e un țocănit la ușă.* id. ib.

— Pl.: *țocănituri.*

— V. **țocăni.**

ȚOCĂNITÚRĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Țăcănitură. Cf. UDRESCU, GL. *S-aud niște țocănituri în dulap, bîjbîie vrun șoarece.* id. ib.

— Pl.: *țocănituri.*

— **Țocăni** + suf. *-iturǎ.*

ȚÓCHEL s. n. v. **soclu.**

ȚOCHI subst. v. **țohă.**

ȚÒC-ÎN-PÓC subst. (Transilv., Maram. și prin Ban.; în l o c. a d v.) **Cu țoc-în-poc** = cu toate lucrurile pe care le are cineva; cu tot calabalîcul; p. e x t. cu totul. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 98, DR. IV, 1 041, BL, VIII, 222. *Ăștia vin cu-țocu-n poc la noi.* BRAD, în ALIL, 1983-1984, 316. *Am ieșit la liman!... Cu țoc-un-poc!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 27, com. din TEREBEȘTI — CAREI. *Om mere cu țoc-în-poc, Pînă ce-om ajunge-n foc.* BÎRLEA, C. P. 174, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21, COMAN, GL. *Cînd îi gata locu de grăpat cu țocumpoc, atunca o sfîrnești.* ALRT II 74. ✧ (Adverbial) Cf. COMAN, GL. *Le-am luat pe toate, țoc-în-poc.* Com. V. BREBAN. *Au venit țoc-în-poc.* Com. din BIIA — TÎRNĂVENI. ✧ E x p r. (Argotic) **A fi agățat cu țoc-în-poc** = a fi prins asupra faptului. Cf. BUL. FIL. II, 207, BL, IV, 76.

— Și: **țòc-un-póc** (scris și *țocunpoc* MÎNDRESCU, I. G. 98, *țocu-n poc),* **țocumpóc, țoàc-în-poác** (com. din TEREBEȘTI — CAREI), **țăc-în-pác** (ib.), **țeàc-un-pác** (scris și *țeacunpac* NOVACOVICIU, C. B. I, 21) subst.

— Din germ. [mit] **Saek und Pack,** magh. **ca-kompakk.**

ȚÓCLI subst. pl. v. **țeh**[2].

ȚÓCLU s. n. v. **soclu.**

ȚÓCNET s. n. (Prin Munt.) **1.** Zgomot produs prin lovirea unor obiecte. V. ț ă c ă n i t[1] **(1).** Cf. UDRESCU, GL. *S-auzi un țocnet pe sală, a căzut ceva.* id. ib.

2. F i g. Durere ascuțită, înțepătoare, de scurtă durată; săgetătură **(II 1).** Cf. UDRESCU, GL. *Am simțit un țocnet la măsea, de m-a fulgerat în creștetul capului.* id. ib.

3. Sărut zgomotos. UDRESCU, GL. *Mi-a tras niște țocnete, de-a răsunat casa!* id. ib.

4. Zgomot pe care-l fac din buze copiii la supt. *Cîteodată, speriat, fără să știu de ce, scăpam țîța din gură, cu un fel de țocnet gras și dulce, atît mi-era toată neliniștea.* DELAVRANCEA, T. 18.

— Pl.: *țocnete.*

— **Țocni** + suf. *-et.*

ȚOCNÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Prin nordul Munt.) A lovi un obiect (producînd zgomot sau fisurîndu-l); (popular) a ținti **(1).** Cf. RĂDULESCU-CODIN, UDRESCU, GL. *Ai țocnit geamul, afurisache!* id. ib. ✦ (Cu complementul „paharele") A ciocni în semn de urare (Curtea de Argeș). Cf. UDRESCU, GL. *Țocnesc paharele!* id. ib.

2. T r a n z. (Prin Bucov.; subiectul indică păsări) A lovi cu ciocul. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ (Într-o poezie populară; subiectul indică șerpi) A mușca. Cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Șarpe Veninat, ... Cu coada L-ai împleticit, Cu gura l-ai țocnit.* MAT. FOLK. 1 146.

3. T r a n z. F i g. (Prin nord-vestul Munt.) A produce dureri vii, ascuțite, de scurtă durată prin corp. Cf. UDRESCU, GL. *Mă țocnește prin toate oasele.* id. ib.

4. R e f l. r e c i p r. (Prin nord-vestul Munt.) A se săruta zgomotos. UDRESCU, GL. *Hai să ne țocnim și amîndoi.* id. ib.

— Prez. ind.: *țocnesc.*

— De la **toc**[1].

ȚOCNÍT[1] s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Zgomot produs prin lovire, spargere. Cf. UDRESCU, GL.

— V. **țocni.**

ȚOCNÍT[2]**, -Ă** adj. (Prin nord-vestul Munt.) Plesnit[2] **(1).** Cf. UDRESCU, GL. ✧ E x p r. **A fi țocnit la cap** = a nu avea putere de judecată; a fi aiurit, zăpăcit, țăcănit[2] **(2).** Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țocniți, -te.*

— V. **țocni.**

ȚOCNITÚRĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Zgomot scurt produs prin lovire, ciocnire etc. Cf. UDRESCU, GL. *O țocnitură în geam; a dat cu piatra.* id. ib. *S-aud țocnituri de pantofi, vine cineva.* id. ib.

— Pl.: *țocnituri.*

— **Țocni** + suf. *-iturǎ.*

ȚOCOIÁN s. m., interj. (Regional) **1.** S. m. Miel care suge de la orice oaie (Milaș — Reghin). Cf. SCL, 1975, 266, VICIU, GL.

2. Interj. (Adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă mieii. Com. din ZAHAREȘTI — SUCEAVA.

— Pl.: **(1)** *țocoiani.*

— Cf. ț o c ă i.

ȚÓCRU s. n. = **soclu.** NALR — o II h 188/991.

ȚOCUMPÓC[1] subst. v. **pocumpăr.**

ȚOCUMPÓC[2] subst. v. **țoc-în-poc.**

ȚÒC-UN-PÓC subst. v. **țoc-în-poc.**

ȚOF[1] s. m. v. **țop**[2].

ȚOF[2] subst. v. **țeh**[2].

ȚOFINĂ s. f. (Prin Ban.) Noroi moale. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută.

ȚOFT s. n. v. **țeh²**.

ȚOG s. n. v. **țeh²**.

ȚÓGĂ interj. v. **țigă¹**.

ȚÓGHIE s. f. v. **țeh²**.

ȚÓGLIE s. f. v. **țeh²**.

ȚÓGLU¹ s. n. v. **soclu**.

ȚÓGLU² s. n. v. **țiclă¹**.

ȚOGOȘÁT, -Ă adj. v. **stogoșat**.

ȚÓHĂ s. f. **1.** (Învechit) Obiect de îmbrăcăminte pentru femei, probabil un fel de mantie. *Țoașe* (a. 1582). CUV. D. BĂTR. I, 256. *Vînătă țohă, roșie țohă, vearde țohă, galbenă țohă* (a. 1600—1630). ib. 306.

2. (Regional; în forma *țochi*) Haină bărbătească (Unirea — Călărași). Cf. H VII 486.

— Pl.: ? — Și: (învechit) **țoáșe** (CUV. D. BĂTR. I, 256) s. f. pl., (regional) **țochi** (H VII 486) subst.

— Din ngr. **τσόχα** „postav".

ȚOHÁÍ vb. IV v. **țuhăi**.

ȚOI¹ interj., s. m. **I.** Interj. (Și cu „o" și „i" prelungite; repetat) Cuvînt care imită sunetele specifice scoase de țiclean **(1)**. *Se poate ca în aceeași perioadă unele exemplare... să facă „țoi-țoi-țooii", în timp ce alții ... să scoată sunete prelungi, șuierate.* BĂCESCU, PĂS. 305.

II. S. m. (Ornit.; regional) **1.** (Și în sintagma *țoi comun*, DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS. 169) Țiclean **(1)** *(Sitta europaea). Scatiii, țoii, țintezoii și pițigoii, toți îl întîmpinau peste tot locul cu dulcele lor cîntări.* ODOBESCU, S. III, 181, cf. MARIAN, O. II, 153, CONV. LIT. XXIII, 346, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *La urmă de tot, sosi și un țoi cu aripile sîngerate și țipă în gura mare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 93. *Pe multe însă, în frumusețe și vioiciune, pare că le întrece țoiul.* SIMIONESCU, F. R. 144, cf. SCRIBAN, D., DOMBROWSKI, P. 233, BĂCESCU, PĂS. 169, 301, 303, H IX 509, XI 146. ✦ Fig. Epitet pentru un copil neastîmpărat și gălăgios. *Poporul de țoi... nu-i dă pace cu nici un chip.* PAMFILE, S. T. 64.

2. (În formele *țui, tui*) Ciuf *(Otus scops)*. BĂCESCU, PĂS. 166, 169, 267.

— Pl.: **(II)** *țoi*. — Și: **țui** (BĂCESCU, PĂS. 169), **tui** (id. ib. 166, 267) s. m.

— Onomatopee.

ȚOI² s. n., s. m. **1.** S. n. Pahărel avînd forma unei sticluțe cu gîtul lung și îngust, din care se bea țuică sau rachiu; conținutul unui asemenea pahărel; (popular) ciocan, (regional) cioflec, puțoi **(I 2)**, sălic **(2)**. V. c u i. *Mă aflu c-o bălăciușcă, țoi de rachiu, în mînă.* JIPESCU, O. 161. *Negoiță a dat țoiul repede pe gît, a-mbucat o fărîmă de păstramă.* CARAGIALE, O. II, 236. *E știut însă de toți cunoscătorii că gustul cel adevărat, ... calitatea propriu-zisă a țuicii, nu se simte decît abia după al doilea țui.* SLAVICI, N. I, 294, cf. TDRG. *La cărciumă se opresc și, printre țoiuri dese, vorba pornește iarăși.* LUNGIANU, CL. 180, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Colonelul bătu în retragere, întinzînd pe neașteptate primarului, la băcănie, un țoi de țuică.* BRĂESCU, O. A. II, 172. *Nu știi dumneata ce calic e moșul ăsta? ... Un țoi de rachiu și nu-ți întinde.* VISSARION, FL. 127. *Fugi, fă, se-ntoarse mo-rarul îmbufnat... Mai bine beau eu două țoiuri.* SADOVEANU, O. XVII, 291, cf. SCRIBAN, D. *Un gospodar, Cu un țoi ori un pahar, I-ar cinsti cu un rachiu, Iute ca argintul viu.* ARGHEZI, S. P. 124. *Urmașul său trage la măsea un țui de drojdie.* BLAGA, H. 113. *Ciocni țoiul de țuică și-l goli.* CAMIL PETRESCU, O. I, 329. *Din mînă în mînă trece țoiul de țuică, ulceaua cu vin.* STANCU, D. 234. *La o masă de alături, cu un țoi de țuică și cu mîna la falcă, stătea un mușteriu.* PAS, Z. IV, 247. *Turnă țuicile și ridică țoiul.* VINEA, L. II, 254. *După încă un rînd de țoiuri, cineva s-a oferit să-l ia în gazdă.* V. ROM. decembrie 1958, 72. *Măsură mică de sticlă, de 50 mm, cu gîtul lung, numită ... „țoi", „ciocan" și „cinzeacă".* C. GIURESCU, P. O. 150. *Țoiul lui s-a golit și așteaptă ca doctorul să plătească.* V. ROM. ianuarie 1965, 48, cf. I. CR. VII, 153. ✧ Expr. (Argotic) **A da pe țoi** = a da pe datorie, pe credit. Cf. BUL. FIL. IV, 129.

2. S. m. (Regional; în forma *țui*) Ardei iute (Orlea — Corabia). NALR — O III h 466/996.

— Pl.: (n.) *țoiuri*. — Și: (regional) **țui** s. n., s. m.

— Etimologia necunoscută.

ȚOIC subst. v. **țeh²**.

ȚOIGÁN s. m. (Regional) Pițigoi **(1)** *(Parus maior)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 306, 329.

— Pl.: *țoigani*.

— Cf. ț o i¹.

ȚÓITĂ s. f. v. **țoaită**.

ȚOL¹ s. m. Unitate de măsură pentru lungimi, utilizată în special pentru fileturi și diametre, avînd valoare de 25,4 mm, după modelul celei folosite în Anglia și S.U.A., și de 26,15 mm, după modelul celei folosite în Germania. Cf. MOLNAR, D. 45/23. *Acesta îl presere preste țarina cea cleioasă gros ca de un țol.* ECONOMIA, 9/4. [Limbricii] *sînt ... de patru pînă la 8 țoli.* CALENDARIU (1814), 171/14. *Doi letezi tari cîte de 21/2 țoli groși.* TOMICI, C. A. 39/16. *Avea tari bîlvani de 18 țoli groși, afund în pămînt băgați.* N. STOICA, C. B. 164. *Aduse o șapcă roșie, o puse pe cap și-m arătă o gaură ca la un țol deasupra fruntei.* MOZAICUL, (1838), 247/6. *Un ac magnetic în cutie pătrată... Acul e lung de 4 țoluri.* GT (1839), 42/36, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D. *Săgeata scăpă șuierînd și se înfipse în cercul tras deasupra scutului, abia două țoluri mai sus de muscă.* BARONZI, I. L. I, 89/5, cf. COSTINESCU, MÎNDRESCU, I. G. 98, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Afară de metru, mai sînt întrebuințate ca unități de măsură pentru lungimi țolul englez, care are 25,4 mm, și, mai rar, țolul german, care are 26,15 mm.* IOANOVICI, TEHN. 199. *Pasul filetului poate fi exprimat în țoli sau în milimetri (filet metric).* ORBONAȘ, MEC. 310. *O scîndură lungă de trei stînjeni și groasă de patru țoli.* SADOVEANU, O. XVII, 429. *Analiza tehnică a firelor cere să se stabilească și numărul de răsuciturі pe țol.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 57. [Rulmenții] *confecționați în fabricile engleze sau americane au un număr întreg de țoli sau jumătăți, sferturi, optimi, șaisprezecimi de țol.* SOARE, MAȘ. 92, cf. D. MEC., H II 29, VII 156, com. MARIAN. *Grindzîl'e... să ție d'e grosă pe șăpt'e șî opt țol'.* ALRT II 96, cf. 329.

— Pl.: *țoli* și (învechit, n.) *țoluri*.

— Din germ. **Zoll**.

ȚOL² s. n. (Popular) **1.** Țesătură groasă de lînă, de cînepă etc. folosită (la țară) ca pătură, ca scoarță, pentru așternut pe jos etc. V. c e r g ă, l ă i c e r, p o c l a d ă. *Țol* (a. 1509). D. BOGDAN, GL. *Deacii-l pădziră, de-l găsiră durmind jos pre un țol.* MOXA, 394/21. *Țol* (a. 1600—1630). CUV. D. BĂTR. I, 307. *Țol de păr.* ST. LEX. 174v1/7, cf. ANON. CAR. *Iar*

aravii era cu țoluri încinși, și arcile lungi încujbate avea. HERODOT², 357. *I țol de lînă, nou, necusut* (a. 1784). IORGA, S. D. VII, 234. *Scoasă... cai cu țolurile di mătasă.* ALEXANDRIA (1784), 76ᵛ/10. *Am dat fiicei mele..., după cum arată izvodul anume mai jos..., un țol de lînă* (a. 1787). URICARIUL, XV, 347. *Să vor face doo lădițe și să vor învăli cu țol veichi* (a. 1794). IORGA, S. D. VIII, 29. *S-au dat lui Gavril Șalvar pentru un țol ce s-au pierdut* (a. 1796). ȘTEFANELLI, D. C. 265, cf. MOLNAR, D. 46/2, KLEIN, D. 444. *Nimerește pe un pat, iar supt țoale, Pipăind, dede de viu și moale.* BUDAI-DELEANU, Ț. 289. [Călul] *trăbuie acoperit cu un țol sau procoveț.* CALENDARIU (1814), 162/19. *Trimăt o păreche de hamuri..., învălite într-un țol* (a. 1836). IORGA, S. D. XXI, 225, cf. DRLU. *În unele țări căpițele să cară pe țoluri în părîngă pănă la harabale așternute și ele cu țoluri.* I. IONESCU, C. 122/4, cf. POLIZU, BARONZI, L. 122. *N-aveam nici de hrană, nici țol de-nvelit, Și nici o putere!... eram prăpădit!* ALECSANDRI, P. I, 41, cf. CIHAC, II, 627, COSTINESCU, LM. *Pe jos să șadă fete pe țolul așternut.* EMINESCU, O. IV, 81. *Stăpîne! așterne un țol aici, în mijlocul ogrăzei.* CREANGĂ, P. 68. *Ne urcarăm într-o sanie mare, acoperită cu țol de pîslă.* CONTEMPORANUL, III, 569. *Femeile... pun țoluri pe ferestre ca să nu se zărească lumina.* MARIAN, NA. 370, cf. DDRF, id. T. 97, PHILIPPIDE, P. 148. *Ca mobilier sînt lavițe sau pat, goale sau acoperite cu țoale.* CRĂINICEANU, IG. 57. *Zăcea pe țol cu fața-n sus, Cu ochii stinși și fără vlagă.* COȘBUC, P. I, 244, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Își încarcă pe lotcă, pe lîngă instrumentele de pescuit..., o țoală sau un lăicer pentru așternut.* ANTIPA, P. 748. *De subt țol ridică fruntea Două fețe bucălaie.* GOGA, POEZII, 57, cf. TDRG, PAMFILE, A. R. 227. *Țoalele și sacii se țes din urzeală de fuior răsucită în două vițe cu bătaie de canură sau, mai rar, de lînă.* id. I. C. 285. *Se învălui într-un țol pe podelele de scînduri ale bucătăriei.* AGÎRBICEANU, S. P. 41. *Peste cuprinsul întreg al chervanelor, erau aruncate țoluri groase și mari de cînepă.* HOGAȘ, DR. II, 39. *Cei ce dormeau pe jos așterneau niște rogojini și se acopereau cu țoale.* DRAGOMIR, O. M. 231, cf. LUNGIANU, CL. 72, PRECUP, P. 22. *Țăranii mai preparau și alte articole, ca pînzeturi, straie, țoale..., cari se vindeau în zilele de tîrguri.* GOLOGAN, C. R. 27, cf. DIACONU, VR. LXIX, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 38. *A tras peste mine țolul ist greoi și leorcăit.* GALACTION, O. 48. *Veneau pentru lăcuire de prin sate depărtate și adăstau în căruțe, tremurînd sub un țol.* I. BOTEZ, ȘC. 28. *Luna arunca umbre pe lucrurile din casă și le da înfățișări hidoase, iar eu le arătam cu mîna, trăgîndu-mi îngrozit țolul peste cap.* VLASIU, A. P. 13. *Cotoi a scos capul din țol, înfățișînd privitorilor o dihanie fără nume.* SADOVEANU, O. XVIII, 638. *Cu o mișcare bruscă dete la o parte țolul și, sărind din pat, deschise ușa.* DAN, U. 223, cf. SCRIBAN, D., APOLZAN, P. I, 236. *Acest tînăr..., care doarme acum cu capul pe un țol, voise să fie domn al lumii.* CĂLINESCU, O. XII, 32. *După ce au mîncat și cireșe și vișine, ... s-au lungit toți pe țol și Chiose a început să cînte.* CAMIL PETRESCU, O. I, 623. *Pe un pat așezat la fereastră, pe niște țoale vechi, zace o mumie umană.* BOGZA, A. Î. 600. *Întindea un țol pe pămînt și se lungea mulțumit.* BARBU, G. 113. *Se prăbuși sfîrșit la picioarele ei, rămînînd întins acolo, în iarbă, pe țolul aspru și murdar.* V. ROM. iunie 1960, 39, cf. L. ROM. 1970, 110. *Prin unghere, pe țoalele de pat, s-a depus un strat subțire de praf.* V. ROM. ianuarie 1971, 7, cf. H II 3, 31, 50, 84, 204, 214, IV 75, X 33. *Mărita-m-aș și eu, biata, ... Nici îi țol, nici îi cojoc, De altele nu-s deloc.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 442. *Pînza mîndrii de fuior Ca și bătătura-n țol.* MÎNDRESCU, L. P. 158. *Trecu pe lîngă un om acoperit cu nouăzeci și nouă de țoluri.* RETEGANUL, P. II, 59. *M-o spălat și m-o frecat în palme și m-au întins pe țol și m-au uscat.* SEVASTOS, P. 184. *Nevestică ca a mea Nu e-n sat la nimenea. Cînd îi pomenesc de furcă, Își ia țolul și se culcă.* DOINE, 177. *Să tragi țolul Cu piciorul.* BIBICESCU, P. P. 51, cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 131, ȚIPLEA, P. P. 118. *Acela-i fecior-fecior, Care are-n pat un țol.* BUD, P. P. 19. *Vouă vă vine Murgu-mpodobit Cu șea de argint, Cu țolul rotat.* PĂSCULESCU, L. P. 41, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Ea cu țolu se-nvălește.* BÎRLEA, L. P. M. II, 218. *Nevasta mea ca o floare, O lăsai culcată-n țoale.* CIAUȘANU, V. 34. *Pămîntu-l calc cu picioru, Urîtu-l coper cu țolu.* COM. SAT. V, 66. *Uiu-iu, pe dealu gol, Că mireasa n-are țol, Da i-a face mirele, Cînd a tunde cînele.* Com. din DEDA — REGHIN, cf. CHEST. V 165/3, GREGORIAN, CL. 63, TOMESCU, GL., ALR I 338/772, ib. 646/768, ib. 1 119, ib. 1 351/24, 125, 140, 269, 381, 556, 576, 600, ib. 1 727/768, ALR II/I h 287, ALR II/I MN 138, 3 901/192, 353, ALRM II/I h 365, ib. h 402, ALR SN II h 494, ALRM SN I h 320, A I 17, 22, IV 1, V 14, 15, 33, VI 26, IX 5, LEXIC REG. 63, MAT. DIALECT. I, 271. *Care din voi doi Doriți a rămîne, De azi ori de mîne, Și pe al meu țol Și-n al meu ocol.* FOLC. TRANSILV. I, 77. *Eu pe pernă n-am dormit, Nici pe pernă, nici pe țol, Numai pe pămîntul gol.* FOLC. MOLD. II, 476. *De nu m-ai făcut d-o fată, ... Să ți-aduc un pic de apă, Să ți-aștern un țol pe vatră.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 585, cf. NALR — O II h 244/901, 904. *Le-nvățeam întîi cu niște băligar mărunt, pă urmă cu rogojîni, ... cu țoale.* T. DIAL. M. I, 158, cf. ALR — T 792. *Țolu pe chioru și ia-ți drumu la Piteșți,* se spune celor care se apucă de mai multe lucruri și nu le dau de capăt. Cf. ZANNE, P. III, 404. *Țolul pe chiorul și drumul la Chitila,* se spune cînd cineva pleacă repede, precipitat. Com. din PIATRA NEAMȚ. ✧ Fig. *Toamna-n urmă îl îngroapă sub un țol de frunze moarte.* VOICULESCU, POEZII, I, 63. *În fața lunii, dreaptă, șoseaua-n vărgi cu plopii S-a pardosit cu țoale din Jii și Mehedinți.* ARGHEZI, VERS. 72. ✧ Expr. **A bate** (pe cineva) **țol** = a bate (pe cineva) foarte tare. Cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 170, DL, ZANNE, P. III, 404. **A se întinde mai mult decît îl ajunge țolul** = a încerca să facă, să realizeze ceva peste puterile sau posibilitățile sale. Cf. JIPESCU, O. 132, ZANNE, P. II, 590. (Rar) **A trage țolul** = a-și asigura toate foloasele, a trage plapuma, v. plapumă. id. ib. III, 404. **Obraz ca țolu,** se spune despre un om lipsit de rușine. Cf. SCRIBAN, D. ✧ Compuse: **țolul-lupului** = **a)** ferigă de cîmp *(Pteridium aquilinum).* Cf. BORZA, D. 139, BOTANICA, 126, ALR I 1 908/249; **b)** tulichină **(1)** *(Daphne mezereum).* Cf. BORZA, D. 57; (regional) **țolul-broaștei** = mătasea-broaștei. Cf. ALR SN III h 832/235, ALRM SN II h 655/235.

2. (Mai ales la pl.) Obiect de îmbrăcăminte pentru om, haină, veșmînt; spec. haină veche, uzată, (popular) boarfă, buleandră, (regional) țolică **(2)**, țolincă **(2)**, țoloabă **(1)**, țuleandră **(2)**. V. rufă **(1)**. Cf. KLEIN, D. 444. *Fuga în școală, în țoale preoțești îmbrăcîndu-i.* N. STOICA, C. B. 204. *Pe unde ajung hoțomanii, despoaie oameni, pănă și cămașa de pe trup . . . le ia și le aruncă cîte o țoală, să nu rămîie în pieile goale* (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 144. *Iarna să purtăm țoale mai călduroase.* DIETET. 45/10, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 95. *Trupul ei despuiat; ce abia-l înveleau niște țoale sfîșiate, părea zdrobit.* ODOBESCU, O. I, 165. *Erau niște țoale pe un cuier la dreapta.* SLAVICI, N. II, 186. *Văzu pe cioban . . . spălătel, cu țoalele curate pe dînsul.* ISPIRESCU, L. 250. *Aci dau în Măriuca că umblă cu țoalele nespălate.* MARIAN, S. R. II, 288, cf. DDRF, ZANNE, P. IX, 379, ALEXI, W. *Cînd veni bărbat-său . . . și-și văzu țoala batjocorită și noroită . . ., se luă cu mîinile de păr.* SĂM. IV, 766. *Se iau fîșii din țoalele bolnavului și se pun pe movilele de pe hotar.* CANDREA, F. 380, cf. TDRG, STERESCU, N. 1 050. *Cînd cumperi vreo țoală (haină) nouă, să nu o iei de marți la purtare.* GOROVEI, CR. 152. *Știmul . . . se toarce și se face*

iarăși țoale de purtat. LUNGIANU, CL. 72. *Cîteodată se găsește și în cămară o culme pe care se atîrnă țoalele (hainele).* VUIA, Ț. H. 116, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Îi fu milă Didinei și i se dădură copilului acele țoale.* SADOVEANU, O. XVII, 200, cf. BUL. FIL. IV, 137, PUȘCARIU, L. R. I, 293, SCRIBAN, D. *Zvîrlind pomposul țol, Eu m-am spălat în rîu.* CĂLINESCU, L. I., 205. *Pune o țoală pe ea și se-ndreaptă spre ușă.* STANCU, R. A. IV, 58. *Da cu mîinile-n lături Și-și vîlvîia țoalele de pe ea.* SORESCU, L. L. I, 11, cf. CL 1970, 61. *Ea se scoală, Se gătește-mbracă țoală.* ALECSANDRI, P. P. 358. *Cît vei fi, să nu iubești Fată în țoale nemțești.* HODOȘ, C. 54. *Ciobănaș cu oile, Să schimbăm cu țoalile!* MAT. FOLK. 206. *Mi-l rădea și-l potrivea Și cu țoale-l îmbrăca.* ȘEZ. VIII, 167. *Și ne dă țoale crăpate.* RĂDULESCU-CODIN, L. 105, cf. VICIU, S. GL. *O cocoană dă la București o strîns țoale d-ale noastre, cică . . . să le vază boierii, adică după cum ni-i portu nostru.* GRAIUL, I, 187, cf. I. CR. II, 183, PĂSCULESCU, L. P. 47, VÎRCOL, V. 34, GR. BĂN. *Și fă-mi țoale trupului, Ca pana gîndacului.* I. CR. IV, 247. *Să-mi vînd casa și pămîntul, . . . Să-mi iau cal și țoale bune Și să plec cu mîndra-n lume!* PAMFILE, C. Ț. 215, com. din ORAVIȚA și din TIMIȘOARA. *Mîndruța cu păru creț O cunosc sara pă miers, Pă miersu pișoarelor, Pă purtarea țoal'ilor.* DENSUSIANU, Ț. H. 182. *Are și el o țoală mai bună!* CIAUȘANU, GL. *Hainele — „țoalili", cum se zice în Almăj — sînt făcute aproape exclusiv în casă.* ARH. FOLK. III, 32, cf. TOMESCU, GL., CHEST. V 489/1, ALR I 288/1, 5, 9, 12, 35, 49, 69, 87, 790, 898, 922, ib. 636/75, ib. 637/40, ib. 645/75, ib. 790, ib. 1 351/24, 125, 381, ib. 1 959, ib. 1 984/5, 9, 12, 24, 49, 79, 786, 790, 805, 810, 890, 896, 900, 922, 940, 990, ib. 1 985/1, 9, 12, 49, 79, 746, 786, 790, 805, 810, 860, 890, 896, 900, 922, 926, 940, 960, 990, ALR II/I MN 149, 3 929/29, 36, ALR II 2 536/2, 27, 36, 76, ib. 3 060/2, 36, 833, ib. 3 145/2, 27, 76, ib. 3 268/2, 29, 76, 791, 833, ib. 3 368/833, ib. 3 384/762, ib. 4 406/2, 27, 29, 36, 76, 791, 833, 928, ALR SN IV h 943, ib. h 1 153/833, ib. h 1 155, ib. h 1 156, ALR SN V h 1 507, ALR SN VI h 1 591, ALRM SN II h 758, ALRM SN III h 1 226, A II 12. *Domn de peste plai, Este-n țoale strîmte, Dar e prost la minte.* BALADE, I, 394. *Și ne duse la cazarmă. Și ne puse doi cu doi, Și ne-aduse țoale noi.* FOLC. TRANSILV. II, 488. *Iș pot'e duce țolele ușoare d'in casă tît'e.* O. BIRLEA, A. P. II, 468, cf. NALR — O II MN 268, 1 496/905, 917, 937, 940, 942, 967, 970, 971, 996, T. DIAL. M. I, 151. *Or de chelciug ai fîrșit, Or țoale mi-ai ponosît . . .?* FOLC. OLT. — MUNT. I, 200. ✧ Fig. *Scuturînd de pe noi ultimele țoale ale umilinței fanariote, să ne întărim sufletele.* ODOBESCU, S. III, 447. ✦ (Prin Ban.) Fustă. ALR SN IV h 1 178/29, ib. h 1 179/29, NALR — B 1 513/55, 65. ✦ (Prin Ban.; în forma *țoală*) Rochie. Cf. ALR II 3 321/2, 47. ✦ (Prin sudul Transilv.; la pl.) Obiectele care aparțin unei tîrle și care se folosesc în timpul iernii; locul unde se află acestea. Cf. DRAGOMIR, O. M. 200.

3. (Prin Ban.) Piesă caracteristică portului popular femeiesc, alcătuită dintr-o bucată dreptunghiulară de țesătură (ornamentată) și care este purtată peste poale, în față, șorț[1] (ALR II 3 322/47) sau în față și în spate (NALR — B 1 514/23). V. catrință, opreg, zadie.

— Pl.: **(1)** *țoluri* și (regional) *țoale*, **(2, 3)** *țoale*. — Și: **țoálă** s. f., (învechit) **elol** (MIHĂILĂ, D. 168, L. ROM. 1980, 554) s. n.

— Din ngr. **τσόλι**. — **Țoală**: sg. refăcut după pl.

ȚOLĂRÍE s. f. (Regional; cu sens colectiv) Mulțime de țoale (Adamclisi — Medgidia). Cf. T. DIAL. D. 842.

— **Țol[2]** + suf. *-ărie*.

ȚOLDÁC subst. (Prin Bucov.) Butuc pe care se așază ciobanii cînd mulg oile. V. scaun **(1 1)**, țoampă **(2)**. *Ciobanii înainte de muls se așază cîte doi înaintea unei strunguțe pe scaun sau țoldac, adecă un butucaș de lemn.* JUN. LIT. 1923, nr. 4—5, 104, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, CHEST. V 8/15.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚOLEÁNCĂ s. f. v. **țolineă**.

ȚOLÉT s. n. (Popular; cu sens colectiv) Mulțime de haine, de țoale. Cf. TDRG. *După ce a stat ploaia, baba și-a scos țoletul din cofă, s-a îmbrăcat și a pornit.* PAMFILE, D. 122, cf. PASCU, S. 31, CADE, SCRIBAN, D. *Și nu-i lasă să treacă . . ., pînă nu le plătește și lor ceva, ori în bani, ori în țoleturi.* ȘEZ. III, 79. *Ai văzut ce de țolet avea fata dascălului?* BOCEANU, GL., cf. CIAUȘANU, V. 207, GR. S. V, 123. *Țolet de pus pe pat.* L. ROM. 1960, nr. 5, 36. *Am țoleturi tabla-bașa, ce-i pe mine și pe culme.* UDREȘCU, GL. 261.

— Pl.: *țoleturi* și (rar) *țolete* (SCRIBAN, D.).

— **Țol[2]** + suf. *-et*.

ȚOLÉTE s. m. (Prin sud-vestul Transilv.) Țol[2] **(1)** mic (vărgat). Cf. A III 18, LEXIC REG. II, 103.

— Pl.: *țoleți*.

— **Țol[2]** + suf. *-ete*.

ȚÓLFĂ s. f. v. **țorfă[1]**.

ȚOLÍC s. n. v. **țolieă**.

ȚOLÍCĂ s. f. Diminutiv al lui țol[2].

1. (Popular) Țolișor **(1)**. Cf. COSTINESCU, TDRG. *Pe pomostinea carului se pune o rogojină ori mai curînd un țol sau țolică.* PAMFILE, A. R. 142. *Țoalele și țolicele sînt țesute din lînă țigaie și bîrsană.* PĂCALĂ, M. R. 522. *Calul trebuia învățat să ducă povară și apoi să ducă călare. Spre scopul acesta umpleau mai întîiu desagi cu pămînt, pe care i-i puneau pe spinare, acoperindu-i capul cu o țolică.* DRAGOMIR, O. M. 220, cf. CADE, H VI 215. *Au rămas ceia încremeniți, mai ales cînd văzură lăcăria ceea, părețîi uzi . . ., țolicele leoarcă toate.* I. CR. III, 268, cf. RĂDULESCU-CODIN, ALR II/I h 255/762, ALR II/784, A IX 5. *M-am culcat . . ., a dat o țolică peste mine-acolo.* T. DIAL. M. II, 243, cf. 709, ALR — T 792/434.

2. (Prin Mold.) Haină veche, uzată. V. țol[2] **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țolici* (SCRIBAN, D., L. ROM. 1977, 570, 571, ALR — T 792/434) și *țolice*. — Și: **țolíe** s. n. COSTINESCU, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., RĂDULESCU-CODIN, ALR II/784, A IX 5.

— **Țoală** + suf. *-ică*.

ȚOLÍNĂ s. f. (Popular) Femeie necinstită, de moravuri ușoare, (regional) țorfotină; femeie rea, vicleană. Cf. BAR. — MUNT., W. 555[1]/39. *Cum? O femeie necredincioasă, o țolină.* NEGRUZZI, S. III, 39, cf. 31, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 535, LM. *Alei, țolină ce-mi ești, zise fata împăratului, da bine m-ai vîndut.* CREANGĂ, P. 274, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 107, GHEȚIE, R. M., ZANNE, P. III, 404, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BUL. FIL. II, 169, IORDAN, STIL. 349, SCRIBAN, D., DL, DM, SCL 1960, 585, DEX, H XVIII 175. *Că tu n-ai față pe masă, N-ai nici țol, n-ai nici perină, Bată-te crucea, țolină!* MARIAN, SA. 147. *Morți tăi, țolină! Io tînăr și tu bătrînă!* PĂCALĂ, M. R. 219. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Plec la Craiova cu omul domnesc ce-m[i] sta bumbașir pentru țolina de Ogăzoaia* (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 79.

— Accentuat și: *țólină*. CIHAC, II, 535, CREANGĂ, P. 274, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LEXIC REG. 96. — Pl.: *țoline*.

— **Țoală** + suf. *-ină*.

ȚOLÍNC s. n. v. **țolincă**.

ȚOLÍNCĂ s. f. **1.** (Popular) Țol² **(1)** (mic), uneori subțire, făcut din cînepă. *Le-iei păn' și țolincul de tremur sermăneii de frig.* CONTEMPORANUL, VI₂, 102, cf. DAMÉ, T. 97. *Cel mai mărișor ia între umeri un suman rupt . . ., iar celalt o țolincă, cu care fuseseră înveliți.* SĂM. IV, 151, cf. TDRG. *Pe vatră, se așternu țolince.* PAMFILE, I. C. 415, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Baba, mormăind nemulțumită, se întorcea cu fața la părete, trăgea cațaveica peste cap și se ghemuia în țolinci.* SADOVEANU, O. I, 462. *În toiul nopții mă dădeam jos de pe cuptor, trăgeam la o parte un colț al țolincei care învelea fereastra, să văd dacă zorii s-au arătat.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 4/2, cf. GRAUR, E. 38, BUGNARIU, N. nr. 264/206, com. MARIAN, ALR I 685/412, 424, ib. 1 119/347, 348, LEXIC REG. II, 122.

2. (Prin Mold.) Haină veche, uzată. V. țol² **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țolinci* și *țolince*. — Și: **țoleáncă** (ALR I 1 119/348) s. f., **țolíne** s. n.

— **Țoală** + suf. *-incă*.

ȚOLÍNDRĂ s. f. v. **țuleandră**.

ȚOLIȘÓR s. n. Diminutiv al lui țol².

1. Cf. țol² **(1)**; (popular) țolică **(1)**, țoluț. Cf. ANON. CAR. *Sub țolișorul covățelei Este funicica vițelei.* MARIAN, NA. 298, cf. TDRG. *Țîlie era în ogradă. Sta pe un țolișor de lînă, rezemat de tîrnaț, și era palid.* VLASIU, A. P. 177. *Dă de un moșneag bătrîn ce ședea cu luleaua între dinți și c-un țolișor în spate.* SEVASTOS, P. 144, cf. ALR II/574. *Îi făcusem [fetei] . . . țolișoare-i făcusem, tuot ce trebuie.* T. DIAL. M. I, 151.

2. Cf. țol² **(2)**; (regional) țoliță. *Mi-am strîns pe ascuns țolișoarele într-o boccea.* STANCU, R. A. I, 25.

— Pl.: *țolișoare*.

— **Țol²** + suf. *-ișor*.

ȚOLITÚRĂ s. f. (Învechit) Pătură groasă cu care se acoperă caii. *Fiind înțolați atît telegarii . . ., cît și armăsarii cu ceale obicinuite a lor țolituri.* GHEORGACHI, CER. (1762), 299, cf. DDRF, TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., SCRIBAN, D.

— Pl.: *țolituri*.

— [În]**țoli** + suf. *-itură*.

ȚOLÍȚĂ s. f. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Țolișor **(2)**. Cf. DDRF. *Îndură-te dumneata. Și-mi scoate țolițele, Și le pune-ntre hotară, Și le fă o grămăjioară, Și le pune foc și pară.* EPURE, P. 39. *Și să ia cheițele, Să descuie lăzile, Să-mi scoată țolițele.* HODOȘ, P. P. 142. *Rîndunea gin țara mea, Spune tu la maica mea Să-mi strîngă țolițăle.* DENSUSIANU, T. H. 132, cf. ARH. FOLK. III, 70.

— Pl.: *țolițe*.

— **Țoală** + suf. *-iță*.

ȚOLOÁBĂ s. f. (Regional) **1.** Haină veche, uzată. V. țol² **(2)**. Cf. CADE, CIAUȘANU, V. 207, L. ROM. 1959, nr. 3, 67, MAT. DIALECT. I, 237, TEAHA, C. N. 278, UDRESCU, GL.

2. Fig. Femeie depravată. Cf. BUL. FIL. II, 169, IORDAN, STIL. 449, SCL 1960, 585.

— Pl.: *țoloabe*. — Și: **țoloámbă** s. f. CADE, CIAUȘANU, V. 207, MAT. DIALECT. I, 237, UDRESCU, GL.

— De la **țoală**.

ȚOLOÁMBĂ s. f. v. **țoloabă**.

ȚOLOÁNDRĂ s. f. v. **țuleandră**.

ȚOLÓI s. n. (Prin Ban.) Bucată de țesătură pe care o poartă femeile dinainte, peste rochie, pentru a-și proteja îmbrăcămintea. V. șorț¹. Cf. NALR — B 1 511/45, 51.

— Pl.: *țoloaie*.

— **Țol²** + suf. *-oi*.

ȚOLÓNC subst. (Prin vestul și nordul Transilv.) **1.** (În forma *țolong*) Ceea ce atîrnă, nefiind bine prins sau fixat. Cf. ALR II 2 547/325, com. V. BREBAN.

2. Fir pe urzeală care n-a avut loc să treacă prin ițe și spată; (regional) mînz **(3)**. Cf. ALR I 1 291/273, 280, 339.

— Pl.: ? — Și: **țolóng** subst. ALR I 1 291/280, ALR II 2 547/325, com. V. BREBAN.

— Din magh. dial. **cölönk**.

ȚOLÓNG subst. v. **țolonc**.

ȚOLOȘĂ adj. (Regional; în sintagma) *Plută țoloșă* = plută formată din 16—18 bușteni, astfel aranjați încît pluta să aibă aceeași lățime la ambele capete. Cf. VICIU, GL. 100, 101, PAMFILE, I. C. 104.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *țoloșe*.

— Etimologia necunoscută.

ȚOLOȘTÓC s. n. v. **țolștoc**.

ȚOLȘTÓC s. n. Metru pliabil, întrebuințat de tîmplari, pe care unitățile sînt trecute de obicei și în centimetri, și în țoli. *Erau [în ladă] și două tesle, din care una ruptă, și un gilău, . . . o cuțitoaie și un țolștoc.* VLASIU, A. P. 279. *I-am făcut un penar, în care să-și ție creionul și țolștocul.* id. ib. 313, cf. MAT. DIALECT. I, 196.

— Pl.: *țolștocuri*. — Și: **țoloștóc** s. n.

— Din germ. **Zollstock**, magh. dial. **colstok**, **colostok**.

ȚOLÚȚ s. n. (Popular) Țolișor **(1)**. Cf. DRLU, TDRG. *Ea pe mine m-a culcat Pe-un țoluț verde-nvărgat.* BUD, P. P. 44, cf. 83.

— Pl.: *țoluțuri*.

— **Țol²** + suf. *-uț*.

ȚOMB s. n. v. **țimb**.

ȚOMINTÍU s. n. (Regional) Cimitir (Mogoș — Abrud). Cf. ALR I/II h 301/100, ALRM I/II h 423/100.

— Pl.: *țăminteie*.

— Cf. țintirim, țemeteu.

ȚOMP s. n., s. m. v. **țoampă**.

ȚONC¹ s. m. v. **țoancă**.

ȚONC² s. n. (Prin Bucov.) Clește (pentru scos cuie). Cf. H I 24, com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI, ALR I 1 831/394, 402, L. ROM. 1961, 240, ib. 1964, 117, LEXIC REG. II, 122.

— Pl.: *țoncuri*.

— Din germ. dial. **tsoŋ** (germ. **Zange**).

ȚÓNDRĂ s. f. v. **țundră.**

ȚONGÚȚĂ s. f. (Regional) Clopoțel care se pune la gîtul caprelor (Valea de Jos — Vașcău). Cf. A I 26.

— Pl.: *țonguțe.*

— **Țoangă** + suf. *-uță.*

ȚONȚORLÓI adj. v. **țonțoroi.**

ȚONȚORÓI adj. (Prin Mold.) Grozav, deosebit. V. ț a n ț o ș. *Ei, măi nepoate, ce mai zici ? sînt țonțoroi ori ba ?* ALECSANDRI, T. 813, cf. CIHAC, II, 534, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: ? — Și: **țonțorlói** adj. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Cf. ț o n ț o r o i u l.

ȚONȚORÓIUL s. n. art. v. **tontoroiul.**

ȚONȚOVÁI s. n. v. **țanțaval.**

ȚOP¹ interj. (Adesea cu valoare verbală) **1.** (Și în corelație cu *hop*) Exclamație care însoțește sau sugerează o săritură (în timpul jocului) sau o mișcare bruscă; (regional) țopîc. V. h o p, z d u p. Cf. ANON. CAR., STAMATI, V. 427¹/30, BAR. — MUNT., W. 470¹/14. *Măriuca ... îmi sărea, țop, înainte Ca o turturea.* ALECSANDRI, T. 5. *Hopa, țupa, țupa, lupa Amîndoi cîntam, Hopa, țupa, țupa, lupa Rîdeam și giucam.* id. ib., cf. CIHAC, II, 437. *Îl punea pe Daniil jos și începea să-i cînte : „Hopa, țupa, Danilache !" haide, taică, hopa, țupa !* CARAGIALE, O. II, 332, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 334, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Să vie îndată popa Să jucăm toți hopa-țopa.* CĂLINESCU, O. IX, 319, cf. SCL 1960, 786. *Hop, țup, N-am să-mbuc Și la moară n-am să duc.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 387. *Iată c-aud deodată pîr, poc, hop, buzduganul pe masă și țup în cui !* SBIERA, P. 54. *Mîțul ... au făcut țup după șoarece.* id. ib. 247. *Cușmuța mea cu narav A făcut țup peste gard.* MARIAN, SA. 322. *Un colăcel din capul mesei să ie și țup, țup, țup, pănă-n coada mesei în fața balaurului.* SEVASTOS, P. 184. *Hopa, țupa, pe podele, Că cismele nu-s a mele.* DOINE, 74. *Atunci de ciudă țup ! sare și el în oala cu covașă și se opărește.* ȘEZ. II, 108. *Nici una, nici două, el țup pe spatele omului.* ib. V, 50. *O... așchie însă îi tot sărea pe dinainte, țup dincoace, țup dincolo !* FRÎNCU — CANDREA, M. 259. *S-o fost dat peste cap și s-o făcut hulub — și țup pe-o creangă aproape de zmeu.* VASILIU, P. L. 141. *Hopa, țupa, țupele, M-or lăsat fetițele.* FOLC. TRANSILV. II, 538. *Șoarecu, țup d'incoace, țup d'incolo, țup pi horn.* O. BIRLEA, A. P. I, 216. *Toată ziua, țop și hop, Sara nu-i ce da la porc.* ZANNE, P. IV, 409. *Hopa, țupa, cît ține nunta ; chiu, vai, patruzeci de ai.* MAT. FOLK. 708. *La cap hop, La coadă țop, La mijloc nu-i nemică* (Furnica). GOROVEI, C. 163, cf. PASCU, C. 71. *Cine doarme în căsuță, Sau în pat, sau în cotruță, Albă, neagră, pestricioară, Sfîrîind din mustecioară, Și cînd vede-un șoricel, Țup, îl prinde sprintenel ?* (Pisica). GOROVEI, C. 291. *Țupa ici, țupa colea, Fofîrlita, fofîrlea* (Purecele). PAMFILE, C. 30.

2. Exclamație care însoțește sau sugerează o cădere, o aruncare (a unui lucru). V. h o p, z d u p. *Cînd treceau pe lîngă o prăpastie..., îl îmbrîncesc pe nesimțite și țup ! viteazul meu în adîncime.* MERA, L. B. 102. *Hîța, bîța, țup la pămînt.* (Mătăniile **1).** SBIERA, P. 322. ✧ (Regional; în construcțiile) *De-a țupa* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. T. DIAL. B. N. 353. *De-a hupa, de-a țupa* = de-a rostogolul. *Sfîntu-ndat-a și picat De-a hupa, De-a țupa.* MARIAN, SA. 279.

3. Exclamație care se rostește la sosirea cuiva sau la intervenția neașteptată a cuiva. *Încă nu apucaseră feciorii a aprinde lumînările, și dumneaei, țop ! a și fost aici.* ALECSANDRI, ap. CADE. *Da e un lucru cam greu să te duci așa, țop ! în casa omului.* SLAVICI, O. II, 72. *Se pomeni cu zîna că vine, și nici una, nici alta, țop ! se prinse lîngă dînsul în horă.* ISPIRESCU, L. 213. *Află din auzite c-ar fi gol scaunul Moldovei și țop și el... „Eu sînt Petru, copilul Răreșoaii".* DELAVRANCEA, O. II, 182. *Cînd colo, dracu țop în calea lui.* LUNGIANU, CL. 34, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nici nu se așeza bine și țop ! lîngă el un bătrîn.* BOTA, P. 7. ✦ Exclamație care însoțește anunțarea unei întîmplări neașteptate. *Priviți-i... de-abia dați afară din slujbă și țup în opoziție !* ALECSANDRI, T. 1 448. *Atît eu, cît și Cosma, sîntem gata de logodnă și apoi, țop, ca din senin să-mi calc vorba.* SLAVICI, N. I, 107. *Cînd e vorba să-mi fac și eu o poftă, proastă, bună, cum ar fi, țop ! că mi se supără nevasta.* id. ib. II, 67.

— Și: **țup, țópa, țúpa** interj.

— Onomatopee.

ȚOP² s. m. **1.** (Învechit și regional) Păr împletit (cu panglică), c o a d ă, c o s i ț ă; panglică împletită de femei în cosiță (ca podoabă); p. e x t. panglică avînd diverse întrebuințări. *Niște mărgăritar[e] de l[a] Beci iaste pe țopii copilelor* (a. 1728). IORGA, S. D. XI, 265. *Nice țopful nu e de lipsă, taie-l și-l lapădă !* PETROVICI, P. 16/27. *Aici am țopi și cordele pentru Florica, și dincoaci, o carte.* HELIADE, O. I, 278, cf. VALIAN, V. *Nu din pai, fulg, petic de țop Al meu s-alcătuiește.* I. VĂCĂRESCUL, P. 92/23, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 95, CIHAC, II, 437, COSTINESCU, ZANNE, P. III, 405, MÎNDRESCU, I. G. 98, TDRG, DR. V, 237, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H IX 94, 232, XI 277, 390. *Cum ai trecut, Dido, Oltu De nu ți-ai înecat țopu ?* RĂDULESCU-CODIN. *Mariță, mînca-ți-aș ochii, Cum îți bate vîntul țopii.* Com. din fostul județ VÎLCEA, cf. PAȘCA, GL., ALR II 3 288/192, ALR SN IV h 1 204/192, ALRM SN III h 981/192, LEXIC REG. 87, ib. II, 32, FOLC. OLT. — MUNT. I, 469, NALR — O II h 306/917. *Zamfirica toate le avea, numai țopii îi lipsea,* se spune despre cei scăpătați care își permit mai mult decît li s-ar cuveni sau despre cei care se vaietă că le lipsește ceea ce nu e absolut necesar. Cf. PANN, P. V. III, 112/3, ROMÂNUL, GLUMEȚ, 42, ZANNE, P. III, 404, VI, 446. ✧ F i g. *E greu a zgudui și a scutura coada, țopul... sau chica birocratică.* SBIERA, F. S. 241. ✧ E x p r. (Rar) **A avea** (sau **a fi cu**) **țopi** = a fi mai de seamă, mai important, mai grozav, (familiar) mai breaz decît alții. Cf. SCRIBAN, D. *Se fudulește parc-ar avea țopi.* id. ib. ✦ (Învechit, rar; în forma *țopf;* determinat prin „zuluf") Buclă de păr. *Fiind toți, și copiii, rași pe cap, greu era militarilor păr a da, țopf-zolufi a face, că nu le putea lega cozi și le perdea.* N. STOICA, C. B. 200. ✦ (Prin nord-estul Olt.) „Pana de la pălăria flăcăilor". LEXIC REG. 87. ✦ (Prin nord-vestul Munt. și nord-estul Olt.) Floare artificială pe care o poartă fetele și flăcăii la piept, în timpul nunții. Cf. LEXIC REG. II, 17. ✦ (Regional) Ață mai groasă, întrebuințată ca șiret la pantofi (Popînzălești — Balș). L. ROM. 1959, nr. 1, 64.

2. (Regional) Moț¹ de păr la animale și la oameni. *Botul, ochii, urechile, țopul de peri* [al capului de bou] *care se răschiră preste toată fruntea între coarne, sînt lucrate după un desemn convențional.* ARHIVA, II, 392, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U. 658, DR. V, 283, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✧ E x p r. **A avea țop la limbă** = **a)** a pălăvrăgi, a avea chef de vorbă. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** a fi ironic; a înțepa. id. ib.

— Pl.: *țopi* și **(1,** regional, n.) *țopuri* (DR. V, 237, L. ROM. 1959, nr. 1, 64, LEXIC REG. II, 17, 32). *țoape* (LEXIC REG. 87, NALR — O II h 306/917),

— Și: **țopf, țof** (DR. V, 283) s. m., **țoápă** (LEXIC REG. 87; pl. *țoape* ib.) s. f.

— Din săs. **tsŏp** (germ. **Zopf**).

ȚOP³ s. n. (Prin Ban.) Scobitură executată în talpa casei, în piciorul de sus al prispei, în pereții unei galerii de mină etc. V. p i l u g ă. *În bulvani să fac atîtea pilugi sau țopuri cîte sînt de lipsă, iară în aceste pilugi vin băgați căței, cari stau perpendicular.* LIUBA — IANA, M. 94, cf. CHEST. II 33/8, ib. 272/8, 9a.

— Pl.: *țopuri.*

— Din germ. dial. **Zopf** (germ. **Zapf** „cep").

ȚOP⁴ subst. v. **țimp.**

ȚOP⁵, ȚOÁPĂ s. m. și f. **1.** S. m. și f. Nume dat românilor dintr-o anumită zonă a Munților Apuseni de către locuitori din alte regiuni, după portul părului; **moț**[3]. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 98, JAHRESBER. IV, 286, BARCIANU, JAHRESBER. X, 217, TDRG, GR. S. II, 63, 64, ȘĂINEANU, D. U., ARHIVA, XI, 112, CADE, L. ROM. 1984, 544, ib. 1986, 132. *Mocanii . . . nu-i numesc moți, ci . . . în glumă le mai zic și țopi.* FRÎNCU — CANDREA, M. 64, 65, cf. ALR II 3 445/102, ALR II/102, 250, LEXIC REG. II, 75, 82.

2. S. f. (Familiar) Persoană cu purtări grosolane, b ă d ă r a n, ț o p î r l a n, (regional) ț o p a n **(1)**; persoană lipsită de gust. *Ce țoapă mi-o mai fi și dulcineea ta . . .* în SCL 1978, 324. *Ce să năvălești, țoapo? . . . Merge numai așa?* P. CONSTANT, R. 152, cf. SCRIBAN, D. *Sfîrșește, idiotule, bețivule, țoapă lustruită, băiat de prăvălie!* MIHĂESCU, D. A. 175. *Niște nespălați, niște țoape, asta sîntem.* V. ROM. aprilie 1954, 19. *Un băiat zdravăn și simplu, o țoapă sportivă, un fante sărăntoc.* VINEA, L. I, 258. *Uită-te și la neamurile mirelui . . . Niște țoape.* id. ib. II, 23, cf. DSR, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

3. S. f. (Prin vestul Transilv.) Cal bătrîn, neputincios, cu umblet greoi. V. m î r ț o a g ă. Cf. DR. V, 237. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Am cumpărat o țoapă de cal.* ib.

— Pl.: *țopi, țoape.*

— De la **țop²**.

ȚÓPA interj. v. **țop¹.**

ȚOPĂICĂ s. f. v. **țăpoaleă²**.

ȚOPÁN, -Ă s. m. și f. (Regional) **1.** S. m. și f. Om cu apucături grosolane; bădăran, țopîrlan, (familiar) țoapă (v. ț o p⁵ **2**). Cf. SCRIBAN, D.

2. S. f. Femeie de moravuri ușoare; (regional) țopancă. Cf. ANON. CAR., PASCU, S. 292.

— Pl.: *țopani, -e.*

— **Țop⁵** + suf. *-an.*

ȚOPÁNĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.; probabil) Ridicătură pe o suprafață de pămînt relativ netedă. *Și s-a dat delimitare De casă, patru pogoane, Numai văi, Numai țopane, De-ți mor copiii de foame!* PAMFILE, DUȘM. 392.

— Pl.: *țopane.*

— Etimologia necunoscută.

ȚOPÁNCĂ s. f. (Regional) Femeie de moravuri ușoare; (regional) țopană (v. ț o p a n **2**) (Sîmbăta de Sus — Făgăraș). Com. VARONE.

— Pl.: *țopance.* — Și: (regional) **țopîncă** s. f. Com. VARONE.

— **Țopan** + suf. *-că.*

ȚÓPĂ s. f. (Prin sudul Munt. și Ban.) Unealtă de pescuit (VICIU, GL.), asemănătoare unui prostovol mai mic folosit în baltă (SCRIBAN, D.).

— Pl.: ? — Și: **țoápă** (pl. *țoape*) s. f. SCRIBAN, D.

— Cf. ț o p a i c ă.

ȚOPĂÍ vb. IV. I n t r a n z. A face sărituri repetate, a se mișca sărind (dezordonat), a sălta, stînd pe loc, mergînd sau jucînd; (regional), a țupuți. Cf. STAMATI, V. 427[1]/35. *Omul . . . țipă, sforăie ori sare, țopăie, face toate contorsiunile și strîmbăturile, după cum rolul e tragic sau comic.* CARAGIALE, O. III, 81. *Ziua toată porumbeii țopăiesc pe tăblile de pe casa lui Ciulic.* SLAVICI, N. I, 252. *Lupii vin împrejurul fîntînei, se pleacă, se uită, urlă, țupăiesc.* CONTEMPORANUL, VII$_2$, 3, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Iepurii urecheați . . . țopăiau în răstimpuri mari prin frunziș.* AGÎRBICEANU, P. M. 75, cf. PASCU, S. 334. *Cu pietricele calde foc la cîte o ureche, țopăiam în cîte un picior, să iasă apa din ea.* LUNGIANU, CL. 204, cf. SEVERIN, S. 72, ȘĂINEANU, D. U. [Dușmanul] *țupăiește împrejurul focului!* GALACTION, O. 171. [Gotcanul] . . . *țupăie pe creanga pe care se află sau, nervos, se lasă pe alta.* SIMIONESCU, F. R. 107. *Ea țopăie voioasă pe lungile-i picioare.* LESNEA, I. 99. *Gongul bătu din nou și cocoșii țopăiră iarăși pe dușumele.* CĂLINESCU, C. N. 260. *Arare, iepuri roșcați se strecurau țupăind prin luminișuri.* SADOVEANU, O. I, 228, cf. SCRIBAN, D. *Seara, în jurul vetrei, luminați ca în poveste, noi țopăiam lingîndu-ne degetele.* VLASIU, A. P. 55. *Se aduna lumea ca la urs și copiii țopăiau prostește .* PAS, Z. I, 153. *Deasupra lor cîteva păsărici se certau pe o cracă și țopăiau cu piciorușele lor subțiri.* PREDA, M. 185. *Prin copaci, săreau și țopăiau mărunt, din creangă în creangă, niște sticleți.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 458. *I se păru că toți încep să țopăie și să zboare prin fața ei.* V. ROM. august 1966, 14. *Țiganul . . . a început a țupăi după omul acela care nu era departe.* SBIERA, P. 286, com. MARIAN. *Crăpa de ciudă hîrca și unde nu-mi începu a țupăi pe lîngă mocan, ca să-i dea sabia.* I. CR. III, 145. *Mergea . . . broasca țopăind.* BALADE, I, 453. *Venea cam țopăind așa.* T. DIAL. M. II, 259, cf. PASCU, C. 71. ✧ F i g. *Se roșise la față astfel încît gîtul lui vînos și subțire, pe care țopăia ca o suveică un uriaș măr al lui Adam, și chipul lui oacheș și acvilin erau de o singură culoare: sfeclie.* VINEA, L. I, 404. ✦ A dansa sărind; p. e x t. a dansa greoi, prost, fără eleganță. *Ian privește-l cum țopăiește!* ALECSANDRI, T. 197. *S-a repezit între dănțuitoare, a apucat pe două de mîini și s-a pornit să sară și să țopăie mai nebun ca toți . . . Și trage-i danț și ține-o aci și nu te da!* CARAGIALE, O. II, 281. *Aci vă poarte vîntul, cum știe să vă poarte A țopăi în joc!* EMINESCU, O. I, 24. *Cimpoiețul cîntă și ei joacă de se prăbușește pămîntul . . . și cînd* [nunul] *dă să țupăiască . . . oamenii îl necăjesc rîzînd.* SEVASTOS, N. 331. *La ovrei, în colț, e cîntec: Joacă un băiet c-o fată Țupăind, bătînd în palme, Căci a lor e lumea toată!* IOSIF, PATR. 38. *Flăcăii . . . țopăie pe loc, ridicînd tălpile.* REBREANU, I. 12, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Spre seară s-a jucat un joc bătrînesc, cu perina . . . Cel cu perina se întorcea, țopăia pe loc.* VLASIU, A. P. 69. *Ele ne-au prăznuit voioase În cîntece țigănești, țopăind și pocnind din palme.* VOICULESCU, P. II, 72. *Toți țopăie pe aria următoare.* CĂLINESCU, O. IX, 319. *Și feciorul, în fiecare duminică la joc, să țopăiască el după cum îi cîntă țiganul!* V. ROM. aprilie 1963, 27. *Dacă te mai mărești, tragi la horă, iei hora-nainte și țopăi.* SORESCU, L. L. I, 147, cf. GRAIUL, I, 240, ALR I 1 476/229. ✧ F i g. *Burlanul pălăriei își strămută echilibrul descumpănit de pe o sprînceană pe cealaltă, folosind prilejul pentru a țopăi un început zglobiu de cancan.* C. PETRESCU, A. R. 18. ✦ T r a n z. f a c t. A face pe cineva să danseze. *Mai prind și pe socrii-n*

danț și, de este bunic și bunică . . ., nu se lasă în ruptul capului pînă ce nu-i țupăiesc și pe ei în horă. SEVASTOS, N. 317.

— Prez. ind.: *țópăi* și *țopăiesc*. — Și: **țupăí**, (regional) **țiupăí** (NOVACOVICIU, C. B. I, 21) vb. IV.

— **Țop**[1] + suf. *-ăi*.

ȚOPĂIÁLĂ s. f. Acțiunea de a ț o p ă i; săritură repetată (și greoaie); țopăitură. *Chiote de veselie, Țupăieli de oameni beți.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 162, cf. TDRG.

— Pl.: *țopăieli*. — Și: **țupăiálă** s. f.

— **Țopăi** + suf. *-eală*.

ȚOPĂÍT s. n. Faptul de a ț o p ă i. *Cînd se opriră din țopăit . . ., el o întrebă repezit și acru.* CAMIL PETRESCU, O. II, 295.

— Pl.: *țopăituri*.

— V. **țopăi**.

ȚOPĂÍTĂ s. f. (Regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 151.

— V. **țopăi**.

ȚOPĂITÓR, -OÁRE adj. Care țopăie; cu țopăituri. *Danțurile nordice au smuls prin ritmul lor țopăitor cea din urmă umbră de melancolie din sufletele auditorilor.* CARAGIALE, O. III, 321.

— Pronunțat: *-pă-i-*. — Pl.: *țopăitori, -oare*.

— **Țopăi** + suf. *-itor*.

ȚOPĂITÚRĂ s. f. Acțiunea de a ț o p ă i; săritură repetată (și greoaie); țopăială. *Merseră vreo șase din ei acolo și începură să facă fel de fel de salturi și de țopăituri pentru a arăta ce sprinteni sînt.* C. GANE, TR. V. 431.

— Pronunțat: *-pă-i-*. — Pl.: *țopăituri*.

— **Țopăi** + suf. *-itură*.

ȚOPÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** Specific țopilor[5] **(1)**. *Printre cheițe se fac „pene peste umăr" cu motive florale, numite și „pene țopești". APOLZAN, P. I. 151. Motivele „țopești" [la pieptare și cojoace] sînt de o remarcabilă distincție, predominînd motivele cusute cu negru, printre care colorile vii sînt aproape invizibile.* id. ib. 165.

2. (Familiar) Care este de prost gust, urît; țopîrlănesc. *Lucian are dreptate, chiar și felul cum gîndesc eu e de-un romantism țopesc, de prost gust.* T. POPOVICI, S. 121. *Astea-s colori țopești, sar în ochi.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *țopești*.

— **Țop**[5] + suf. *-esc*.

ȚOPÉȘTE adv. (Familiar) Ca o țoapă (v. ț o p[5] **2)**, fără gust, urît. *Frumușică fată, dar se-mbracă țopește.* UDRESCU, GL.

— **Țop**[5] + suf. *-ește*.

ȚOPÉTE s. m. (Rar) Țopîrlan. *Mă țopete, mă, ai iubit vodată?* în SCL, 1978, 324.

— **Țop**[5] + suf. *-ete*.

ȚOPF s. m. v. **țop**[2].

ȚOPÍC s. m. v. **țipic**.

ȚOPIȘTÓC, -OÁCĂ s. m. și f. (Regional) Tînăr ușuratic, excentric, caraghios (Lăunele de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țopiștoci, -oace*.

— Cf. ț o p[5].

ȚOPÍC interj. (Regional) **1.** Exclamație care însoțește sau sugerează o săritură sau o mișcare bruscă; țop[1] **(1)**. V. h o p. *Pe care uliță m-oi învîrti și la orișice ceas m-oi afla . . ., el, țopîc, înaintea mea.* PAMFILE, A. R. 262, cf. SCRIBAN, D., DR. I, 89, SFC VI, 46, PASCU, S. 334.

2. Cuvînt care sugerează mersul iepurelui sau mersul șchiopătat al cuiva; șontîc. Cf. SCRIBAN, D.

— Și: **țopîre** interj. SCRIBAN, D.

— **Țop**[1] + suf. *-îc*.

ȚOPÍNCĂ s. f. v. **țopaneă**.

ȚOPÍRC interj. v. **țopîc**.

ȚOPÍRCĂ s. f. (Regional) Țopîrlan. *Iaca mă! nu cumva s-o boierit țopîrca?* ALECSANDRI, T. 913, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL. I, 109, ZANNE, P. III, 405.

— Pl.: *țopîrci*. — Și: **țopîrtă** s. f. BARCIANU.

— Cf. ț o p î r l a n.

ȚOPÎRDĂU s. m. (Prin Bucov.) Persoană care țopăie cînd merge. Cf. LEXIC REG. 111.

— De la **țop**[1].

ȚOPÎRLÁN s. m. Persoană lipsită de educație, de maniere, om cu apucături grosolane; bădăran, mîrlan[1], mocîrțan **(2)**, mocofan **(1)**, mojic **(2)**, (rar) țopete, țopîrlă, țopîrlău, (regional) modoran **(1)**, mogîldan **(2)**, țopîrcă. V. ț o p[5] **(2)**. *Ieși din salon! țopîrlane! Nu e mutra ta pentru salon.* PR. DRAM. 248. *Dă-te într-o parte, țopîrlane!* ALECSANDRI, T. 187. *Pe semne păcatele mele cele mari și grele m-au aruncat și aici, să învăț niște țopîrlani sălbatici.* CREANGĂ, A. 77. *Mă-sa i-a adus de la țară pe d. Nicu, fiu-său, un țopîrlan mititel foarte urît.* CARAGIALE, O. IV, 379, cf. I. NEGRUZZI, S. IV, 398, DDRF, PHILIPPIDE, P. 150, ZANNE, P. III, 405, PASCU, S. 296, ȘĂINEANU, D. U. *Ba să mă mai slăbești d-ta cu țopîrlanii d-tale.* REBREANU, R. I, 64. *Eu sergent . . . ei soldați proști; nu mă bag între țopîrlani.* MIRONESCU, S. 30. *Asta-i armă delicată, domnule, o dai pe mîna țopîrlanului . . .* BRĂESCU, O. A. II, 183. *Eu îs neam de boier, bre, ș-așa mi-a fost soarta . . . să-mi petrec viața aici, între țopîrlani.* SADOVEANU, O. VIII, 118, cf. SCRIBAN, D. *El îi spuse cu o asprime de țopîrlan că, dacă-l mai cicălește atîta, pleacă și nu mai calcă pe la han.* CAMIL PETRESCU, O. II, 300. *O mie de lei pe zi, fiecare țopîrlan.* BOGZA, A. Î. 327. *Mă țopîrlane, adună cărbunii ăștia de pe jos și aruncă-i în foc.* PAS, L. I, 75. *Uite-i, țopîrlanii!* CAMILAR, N. II, 386. *De puriat știu să se poarte . . . Nu sînt bădărani, țopîrlani, modîrlani.* SORESCU, L. I. I, 138, cf. TEODORESCU, P. P. 120, ȘEZ. V, 167, COMAN, GL. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Era numai prostia primarului la mijloc. Ce știa țopîrlanul de primar!* SLAVICI, N. II, 329.

— Pl.: *țopîrlani*.

— Cf. ț o p[5].

ȚOPÎRLÁNCĂ s. f. Femeie lipsită de educație, cu apucături grosolane; bădărancă, mitocancă, mojică **(2)**. *Partida nobilă era hotărîtă să întrebuințeze împotriva „țopîrlancei" . . . mijloace mai hotărîtoare.* SADOVEANU, O. VII, 325, cf. DEX.

— Pl.: *țopîrlance*.

— **Țopîrlan** + suf. *-că*.

ȚOPÍRLĂ s. f. (Rar) Țopîrlan. Cf. CIHAC, I, 437, ALEXI, W., TDRG.

— Pl.: *țopîrle*.

— Derivat regresiv de la **țopîrlan**.

ȚOPÎRLĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. De țopîrlan, care aparține țopîrlanului, referitor la țopîrlan; bădărănesc, mitocănesc **(1)**, mojicesc **(2)**, (familiar) țopesc **(2)**, (regional) țopîrlănos. *Glume țopîrlănești! — îl repezi nevastă-sa.* V. ROM. mai 1954, 73, cf. DEX.

— Pl.: *țopîrlănești.*

— **Țopîrlan** + suf. *-esc.*

ȚOPÎRLĂNÎ vb. IV. Tranz. (Rar) A da cuiva epitetul de țopîrlan; a numi pe cineva țopîrlan. *De aceea . . . m-ai și țopîrlănit dinaintea oamenilor și a boierilor.* ALECSANDRI, T. 195.

— Prez. ind.: *țopîrlănesc.*

— V. **țopîrlan.**

ȚOPÎRLĂNÎE s. f. (Rar) Atitudine, comportare de țopîrlan; mojicie **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Asta e țopîrlănie sadea.* id. ib.

— Pl.: *țopîrlănii.*

— **Țopîrlan** + suf. *-ie.*

ȚOPÎRLĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.) Țopîrlănesc. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țopîrlănoși, -oase.*

— **Țopîrlan** + suf. *-os.*

ȚOPÎRLĂU s. m. (Rar) Țopîrlan. Cf. ALEXI, W., L. ROM. 1975, 243.

— Pl.: *țopîrlăi.*

— De la **țopîrlan.**

ȚOPÎRLEÁSCĂ adj. f. (Iht.; regional; în sintagma) *Caracudă țopîrlească* = caracudă *(Carassius carassius)*. Cf. ANTIPA, F. I. 124.

— Cf. țopîrlan.

ȚOPÎRTĂ s. f. v. **țopîreă.**

ȚOPLÍGĂ s. f. v. **țepeligă[1].**

ȚOPOÁICĂ s. f. v. **țăpoaleă[2].**

ȚOPONÉTE s. m. = (Munt.) **poponeț[3]. 1.** Pop[1] **(I 1 b)**. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (Adverbial; pe lîngă verbul „a sta") În picioare, drept (și nemișcat). Cf. SCRIBAN, D.

2. Șoarece **(I 1 b)** *(Microtus arvalis)*. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țoponeți.*

ȚÓPTĂ s. f. (Regional) Prăjină cu care moara de apă se leagă de mal. VAIDA.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚOR interj. v. **țur.**

ȚÓRCĂ s. f. (Regional) Vin de calitate inferioară; (regional) țăpoșniță. V. liur, poșircă **(2)**, țișpoacă[1] **(1)** (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR SN I h 241/95.

— Cf. țor.

ȚORCĂÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A suge făcînd zgomot cu buzele; (regional) țorcoti. [Copilul] *se arunca iarăși spre țița rotundă a mîni-sa, pe care o țorcăia cu zgomot.* ap. TDRG, cf. BL, VI, 149.

— Prez. ind.: *țórcăi.*

— Formație onomatopeică.

ȚÓRCOT s. n. (Regional) Faptul de a țorcoti. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: ?

— Postverbal de la **țorcoti.**

ȚORCOTÉI s. n. v. **țăreotei.**

ȚORCOTÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A suge făcînd zgomot cu buzele; (regional) a țorcăi. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: *țorcotesc.*

— Formație onomatopeică.

ȚÓRFĂ[1] s. f. (Învechit și regional) Femeie de moravuri ușoare; (regional) țorfotină. *S-au dovedit că fata ... ca o țorfă să acolesește cu năpaste de feciorul lui Ștefan* (a. 1741—1742). IORGA, S. D. VI, 251, cf. POLIZU, CIHAC, II, 536, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Prin nord-estul Transilv.; în forma *țolfă)* Femeie frumoasă. Cf. BUGNARIU, N. 263/133.

— Pl.: *țorfe.* — Și: **țólfă** s. f.

— Cf. ștoarfă.

ȚÓRFĂ[2] s. f. v. **cioarfă.**

ȚORFOTÍNĂ s. f. (Regional) Femeie de moravuri ușoare; (învechit și regional) țorfă[1], (popular) țolină. Cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *țorfotine.*

— De la **țorfă[1].**

ȚÓRIA interj. v. **țuri[1].**

ȚORNĂÍ vb. IV v. **țurnăi.**

ȚOROÁPĂ s. f. v. **toroapă.**

ȚORÓI s. n. v. **țuroi.**

ȚOROPÓC interj. (Prin Munt.) Cuvînt care sugerează rapiditatea, caracterul brusc și neașteptat al unei acțiuni, al unei întîmplări etc. *Să te pomenești țoropoc cu cîte fumuri și nerozii în cap.* HELIADE, AMF. 63/27. *Am răsărit, așa țoropoc din pămînt.* ap. ȘĂINEANU, D. U., cf. SCRIBAN, D.

— Onomatopee.

ȚORȚÓL[1] s. m. v. **țurțur[1].**

ȚORȚÓL[2] s. n. v. **zorzoană.**

ȚORȚOLÁTĂ s. f. (Prin sud-vestul Munt.) Nume dat unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. H XIV 21, 103.

— Pl.: ?

— De la **țorțol[1].**

ȚORȚOLOÁȘĂ s. f. v. **țorțoloș.**

ȚORȚOLÓȘ s. n. (Regional) **1.** (În forma *țorțoloașă)* Țurțur[1] **(1)** de gheață. Cf. CADE, com. din OSTROVUL MARE — TURNU SEVERIN.

2. Țurțur[1] **(2)** (de noroi). Cf. ANON. CAR., CIAUȘANU, V., com. din ALBAC — ABRUD și din SCĂRIȘOARA — ABRUD. (Prin analogie) *La gîtul curcanului atîrnă pielea-n țorțoloașe.* ARH. OLT. XXI, 277.

— Pl.: *țorțoloașe* și (m.) *țorțoloși* (com. din ALBAC — ABRUD). — Și: **țorțoróș** (ANON. CAR.) s. n., **țorțoloáșă** s. f.

— **Țorțol[1]** + suf. *-oș.* Cf. ciorciloș.

ȚORȚÓN s. n. v. **zorzoană.**

ȚORȚONÁ vb. I. Tranz. și refl. (Regional) A (se) împopoțona. Cf. POLIZU, FOLC. OLT. — MUNT. I, 469.

— Prez. ind.: *țorțonez.* — Și: **țoțoná** vb. I. FOLC. OLT. — MUNT. I, 469.

— Cf. zorzoană, zorzonat.

ȚORȚONÁRE s. f. (Regional) Acțiunea de a (se) țorțona. Cf. DA II_1, 816.

— V. **țorțona.**

ȚORȚONÁT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Care este împopoțonat, înzorzonat. Cf. VICIU, GL.

— Pl.: *țorțonați, -te.*

— V. **țorțona.**

ȚÓRȚOR s. m. v. **țurțur**[1].

ȚORȚORÓS, -OÁSĂ adj. v. **țurțuros.**

ȚORȚORÓȘ s. n. v. **țorțoloș.**

ȚORȚORÚȘ s. m. v. **țurțuruș.**

ȚÓRȚUR s. m. v. **țurțur**[1].

ȚORȚURÁ vb. I v. **țurțura.**

ȚORȚURÓS, -OÁSĂ adj. v. **țurțuros.**

ȚÓȘCĂ s. f. **1.** (Mold.) Săculeț, trăistuță de pînză în care se țin diferite obiecte, bani etc. V. taşcă. Cf. DDRF, TDRG. *Săpunul uscat se păstrează în țoști, în pod.* PAMFILE, I. C. 61. *Traistele sau toștele pentru adunat colacii, covrigii și poamele trebuiesc închipurluite din vreme.* id. CR. 38. *Să nu săpunești cînd speli țoșca (geanta) de vînătoare (dacă e de cînepă), că n-ai noroc la vînat.* GOROVEI, CR. 237, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Călugărul avea o țoșcă cu galbeni și acuma nu știa ce să facă cu dînșii.* I. CR. IV, 45. ✦ Conținutul unei țoști **(1).** *Voinicul a scos o țoșcă de bani, i-a numărat.* POPA, V. 17. ✦ (Adjectival) Plin, ticsit. Cf. CIHAC, II, 405. *Dă babei vro cîteva gîturi de rachiu și apoi îi mai întinde și o pungă toșcă de bani.* CREANGĂ, P. 171, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Dar în torbă ce ai, frate? Că-i țoșcă.* ap. TDRG. *Umplea chimirul toșcă cu gologani și hai la crîșmă să beie.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., PASCU, C. 236.

2. (Regional; la pl.; în forma *țoaște)* Sarmale (Valcău — Zalău). Cf. VICIU, GL.

3. (Rar) Turnură **(I 2)** la rochie. *Nora-sa are să hie cucoană mare ... și are să poarte rochii cu țoște (turnură).* ARHIVA, II, 325.

4. (Regional) Bucată dintr-o țesătură mai groasă (de lînă, de cînepă etc.) prinsă de patru țăruși pentru a improviza în timpul lucrului la cîmp un fel de leagăn pentru copil (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 2 657/605.

— Pl.: *țoște* și *țoști.* — Și: **țoáșcă** (TDRG; pl. *țoaște* VICIU, GL.), **tóșcă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚOȘTÓC s. n. v. **tirștoc.**

ȚÓTI interj. v. **țuchi.**

ȚOȚ s. m. v. **țuț.**

ȚÓȚĂ s. f. v. **țuț.**

ȚOȚONÁ vb. I v. **țorțona.**

ȚOV s. n. v. **țeh**[2].

ȚOVÁR s. m. (Prin vestul Transilv.) Persoană care poartă țovul; (regional) țovaș. V. vornicel. Cf. TEAHA, C. N. 278.

— Pl.: *țovari.*

— **Țov** + suf. *-ar.*

ȚOVÁȘ s. m. (Prin vestul Transilv.) Persoană care poartă țovul; (regional) țovar. V. vornicel. Cf. TEAHA, C. N. 278.

— Pl.: *țovași.*

— **Țov** + suf. *-aș.*

ȚÓVIE s. f. sg. (Regional) Ceea ce rămîne de la fiertul rachiului din cereale. V. borhot (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN I h 251/27.

— Etimologia necunoscută.

ȚOVÎRF s. m. v. **sovîrf.**

ȚS interj. v. **țist**[1].

ȚST interj. v. **țist**[1].

ȚU interj. **1.** (De obicei repetat) Cuvînt cu care se îndeamnă calul la drum. Cf. TDRG. *Țu, țu, țu, murgule, tare, Să sosim în sat cu soare.* PAULEȚI, C. 86. *Țiu, țiu, țiu, murgule, zboară, Pîn' la verde dumbrăvioară.* ALECSANDRI, P. P. 248. *Foaie verde de sasău, Țu, țu, țu, murguțul meu! Să intrăm în sat cu soare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 24. *Țul, țul, țul, murgul meu, Ori îți este ție greu De trupșorul meu?* BIBICESCU, P. P. 218. *Țu-țu-țu, murguț, mai tare, Să sosîm în sat cu soare, Să văd mîndra-m de ce moare.* ȚIPLEA, P. P. 86. *Țu, țu, țu, murguțu mieu, Că doară ție îți-i greu.* T. PAPAHAGI, M. 101.

2. (Repetat) Cuvînt care redă sunetul caracteristic scos de unele păsări. *Ați ajuns ... să ciripiți ca puhoierii?! ... Țu-țu-țu! ... Țî-țî-țî!* MIRONESCU, S. 281. ✧ (Substantivat) *Un țu-țu-țu metalic* [al țîrțîrului] ... *te obligă să ridici privirea.* BĂCESCU, PĂS. 337.

— Și: **țul, țiu** interj.

— Onomatopee.

ȚUÁG s. n. (Regional) Tîrnăcop (Prundul Bîrgăului—Bistrița). ALR SN I h 27/219.

— Pl.: *țuaguri.*

— **Țiu**[3] + suf. *-ag.*

ȚUÁU s. n. v. **țuhău.**

ȚUBĂC s. n. (Prin. Transilv.) Picior de pasăre, tăiat pentru consum; (regional) cotoi, pulpan, țîmp **(2).** Cf. ALR SN II h 363/260, ALRM SN I h 245/260, MAT. DIALECT. I, 100. *La galițe, țubacele îs ele (= cele) mai bune dăraburi.* ib.

— Pl.: *țubace* și *țubacuri* (com. din TRANSILV.)

— Din magh. dial. **cubák.**

ȚUBÁRCĂ s. f. (Regional) Lapte acru subțire, care nu s-a închegat bine. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Etimologia necunoscută.

ȚÚBE interj. (Regional; întărit prin „na") Cuvînt cu care se cheamă caprele (Bîrsana—Sighetul Marmației). Cf. CHEST. V 77/8.

— Formație expresivă.

ȚUBÍN s. n. v. **țapină.**

ȚUBLÁNȚ s. n. (Regional) Butuc care se lasă mai lung la fiecare tablă din plută și de care se leagă cu sîrmă tabla următoare (Borșa). Cf. ARVINTE, TERM. 173.

— Pl.: *țublanțuri*.

— Etimologia necunoscută.

ȚUBRÍC s. n. v. **chibrit.**

ȚUC[1] interj. (Regional) Cuvînt care imită zgomotul produs de un sărut. Cf. UDRESCU, GL., SCL, 1960, 786.

— Onomatopee.

ȚUC[2] s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Sărut. Cf. GR. BĂN., com. din TIMIȘOARA, UDRESCU, GL.

2. S. m. Termen de adresare în vorbirea cu copiii. *Măi, țucule, e-acasă mă-ta?* ALAS 20 XI 1938, 7/3, cf. SCL, 1978, 324.

— Postverbal de la **țuca.**

ȚUC[3] subst. v. **țeh**[2].

ȚUCÁ vb. I. Tranz. (Regional) A săruta **(2)**; (rar) a țucui[2]. Cf. KLEIN, D. 444, LB, ISER, CIHAC, II, 536, LM. *Țucu-ți, nană, ochii tei! — Țucă-i, badeo, amîndoi.* EMINESCU, L. P. 90, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, TDRG, CADE. *Boii ... la mers se îndeamnă cu „vorbă bună", de ex.: „Hois Bodor! — țucă-l tata".* PRIBEAGUL, P. R. 71, cf. DR. IX, 432, SCRIBAN, D. *Rafira l-a luat în brațe și i-a țucat ochii.* STANCU, R. A. III, 55. *Cînd vezi ochi atît de dulci ... Îți tot vine să-i tot țuci!* T iunie 1964, 8, cf. SCL, 1970, 14, H XVIII 127. *Haide, mîndră, să te țuc, Că mîne mă duc la plug.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 476. *Las' să strige, neica-l țuce, Că după el nu m-oi duce.* MARIAN, SA. 125. *Țucu-i gura unui om, Care mă scoală din somn Și nu mă lasă să dorm.* RETEGANUL, TR. 121, cf. VÁIDA. *M-am însurat C-o fată de împărat ... Țucu-i ochii amîndoi.* HODOȘ, P. P. 42, cf. CANDREA, Ț. O. 27, CABA, SĂL. 93, com. din TIMIȘOARA. *Al șaptelea dar, Cu un fuior fuierat, Țucu-l pe ăl de l-o drîglat.* DENSUSIANU, T. H. 264. *Țucu-te, uiagă goală, Cum m-ai pus, așa mă scoală.* BÎRLEA, B. 79. *Țucu-vă, rugițe pline, Răsădite toate de mine.* COM. SAT. V, 12. *Țucu-ți, bade, ochii tăi, Că frumos te uiți cu ei. Țucu-ți, bade, buzele, Că-s subțiri ca frunzele.* PODARIU, FL. 52. *Frumos grăiești rumânește, țucu-te dă frate.* ARH. FOLK. III, 79, cf. GREGORIAN, CL. 36, ALR I/I h 79, ALRM I/I h 118, ALR I 1 506/255, ALR II/I MN 12, 6 893/27, 29, 36, 47, 53, 76, 105, 272, 279, 284, 310, 316, 325, 334, 346, 349, ALRM II/I h 49. *Fire-ați ai naibii de juni, De nemic nu sînteți buni, Că țucați peretele Și credeți că-s fetele.* FOLC. TRANSILV. II, 88, cf. ZANNE, P. VI, 641. ◇ Refl. recipr. *Mîndruță, buzele tale Știu că nu-s mărgăritare ... Buze moi și subțirele ... Hai, să ne țucăm cu ele!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 391. *Frați care să-ntîmpină unu cu altu să țucă păstă prag și împărțăsc colași.* ALRT II 35, cf. ALR II/I MN 12, 6 894/27, 36, 47, 53, 76, 279, 284, 310, 316, 325, 334, 346, 349, 362, ALRM II/I h 50, NALR—B I h 73/29.

— Prez. ind.: *țuc.* — Și: **ciucá** vb. I. DA.

— V. **țuc**[1].

ȚUCÁL s. n. Oală de noapte; (regional) cumar, șerbeleu. Cf. PREDETICI, D. II, 92r/20, EPISCUPESCU, PRACTICA, 111/17, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 710, LM, DDRF. *Mi s-a spus că moldoveanul nu cunoaște țucalul boieresc.* CRĂINICEANU, IG. 89, cf. DAMÉ, T. 74, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, I. C. 389, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ZANNE, P. IV, 172.

— Pl.: *țucale* și *țucaluri* (POLIZU, DDRF, TDRG, CADE).

— Din ngr. τσουκάλι.

ȚUCALAGÍU s. m. Persoană care îndeplinea servicii considerate degradante. Cf. IORDAN, L. R. A. 159.

— Pl.: *țucalagii.*

— **Țucal** + suf. *-agiu.*

ȚUCÁN s. m. (Regional) Om mic de statură. Cf. CL, 1984, 47, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Pl.: *țucani.*

— Cf. ț î c ă[3].

ȚUCÁOS s. n. v. **țuhaus.**

ȚUCÁT s. n. (Regional) Faptul de a ț u c a. Com. din TIMIȘOARA.

— Pl.: ?

— V. **țuca.**

ȚUCÁTĂ s. f. (Prin Transilv.) Sărutare; (rar) țucătură. *Pentru o țucată-n gură, Făcui popii o furciturâ; Pentru o țucată-n dinți, Făcui popii trei căpiți.* RETEGANUL, CH. 149. *Cîm fușei la sarutat, Ma țusă la-mfrămîntat; Cîm fușei să dau țucata, Ma t'amă să raz covata.* ARH. FOLK. V, 140.

— Pl.: *țucate.*

— V. **țuca.**

ȚUCĂLÁR s. m. Persoană care îndeplinește servicii considerate degradante, umilitoare; (în trecut; depreciativ) ordonanță militară; p. ext. persoană lingușitoare, om servil. *La mesele acestea orînduia de cu vreme să-i țină logosuri de tămîiere un țucălar înăcrit, bîlbîit, strepezit, răgușit și poticnit.* CIAUȘANU, R. SCUT. 89, cf. IORDAN, L. R. A. 163, SCL, 1978, 324.

— Pl.: *țucălari.*

— **Țucal** + suf. *-ar.*

ȚÚCĂR[1] s. n. (Prin Ban., Transilv. și Maram.) **1.** (Și în sintagma *țucor alb*, ALR I 1 609/63, 305, ALR SN IV h 1 136/219, ALRM SN III h 951/219) Zahăr. *La Văsiloaia a jup[ănului] Vasilie ... 4 loț nucșoara ..., 2 loț țucăr* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67, cf. JAHRESBER. X, 217, BL I, 28. *Ai acolo de toate. Sare, țucur.* T. POPOVICI, S. 82, cf. 235, VICIU, GL., T. PAPAHAGI, M. 235, cf. ARH. FOLK. III, 42. [Coșnița se unge] *cu miere sau cu țucur amestecat cu apă.* CHEST. VI 48 b/32. [Colacii] *se fac din făină de nula ... cu țucăr, cu ouă, cu mac sau nuci.* CHEST. VIII 27/15, cf. ALR I 1 609, ALR II/I MN 15, 6 911/53, 64, 76, 316, 325, 334, ALR II 6 265/53, 64, 76, 316, 334, ib. 3 663/29, 53, 64, 325, ib. 3 664/2, 27, 53, 64, 334, ALR SN IV h 1 137, ib. h 1 108/53, ib. h 1 136, ALRM SN III h 951, ib. h 952, A I 24, MAT. DIALECT. I, 196, TEAHA, C. N. 278, ALR—M III h 779, T. DIAL. B. N. 353. ◇ (Prin vestul Transilv.) *Țucur coțcașă* sau *țucor coșcă* = zahăr cubic. Cf. ALR I 1 609/315, 335. (Regional) *Pere de țucăr* = numele unui soi de pere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

2. (Și în sintagmele *țucor mînințăl*, ALR I 1 608 335, *boambe de țucor*, ib. 1 608/69) Bomboane. *Dă-le la mai mult prunci țucur.* ALR I 316/56, ib. 316/59, 61, 63, 69, 138, 215, 227, 268, 302, 305, 320, 335, 348, 350, ib. 1 608/56, 59, 61, 63, 65, 69, 87, 138, 215, 268, 302, 305, 315, 320, 333, 335, 348, 350. *Le-am cumpărat nișteț țucăr la copii.* MAT. DIALECT. I, 186, cf. ALR—M III h 780/229. ◇ (Prin Ban. și vestul Transilv.) *Țucăr crumpel* (sau *de crumpi*) sau

țucur crumpe (sau *de crumpe, de croampă*), *țucure de crump, țucor de colompiri* = zahăr de cartofi, v. z a h ă r. ALR II 3 664/2, 27, 53, 64, 76, 316, 334. *Țucăr* (ori *țucur*) *galben* sau *țucure galben* (ori *de-al galben*), *țucur camfor* (ori *de tuse*), *țucor de tuse* = zahăr candel, v. z a h ă r. ALR SN IV h 1 137, ALRM SN III h 952. *Țucăr* (sau *țucure*) *negru* sau *țucur sucit* = zahăr de urs, v. z a h ă r. ALR II 3 663/27, 76, 316.

— Și: **țúcor, țúcur, țúcure** (ALR II/I MN 15, 6 911/76, ALR II 3 663/29, 76, ib. 3 664/76, ib. 6 265/76, ALR SN IV h 1 136/76, ib. h 1 137, ALRM SN III h 951/76, ib. h 952), **țúcore** (ALR I 1 609/77), **țúcură** (ib. 1 609/28) s. n.

— Din germ. **Zucker**, magh. **cukor**.

ȚÚCĂR[2], -Ă adj. (În sintagme) *Fasole țucără* (și substantivat, f.) = varietate de fasole cu păstăile subțiri și galbene și cu gust dulceag (*Phaseolus vulgaris*). Cf. DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 98, JAHRESBER. X, 217, ALEXI, W., TDRG. *Fasolea grasă, țucără sau țucheră ... are păstăile galbene putîndu-se mînca multă vreme.* PAMFILE, A. R. 184, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 127, 128. *Se adaugă apoi tot zarzavatul ..., fasolea țucără tăiată bucăți.* S. MARIN, C. B. 50, cf. V. BREBAN, D., NALR—O III h 471/996. *Punem cultură dă toamna ... dublă, țucără, castravecori, alte culturi.* T. DIAL. M. I, 454. *Mazăre țucără* = varietate de mazăre cultivată pentru păstăile verzi. Cf. SIMIONESCU, FL. 314. *Ardei țucăr* = varietate de ardei de culoare albicioasă, cărnoși și dulci la gust (SIMIONESCU, FL. 347); „ardei lung, folosit de obicei la murături" (GL. OLT.). (Regional) *Sfiecă țucără* sau *sflieche țuchere* = sfeclă furajeră (Covasna). ALR SN I h 193/192, ALRM SN I h 140/192. (Regional) *Pere țucăre* = numele unui soi de pere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

— Pl.: *țucări, -e.* — Și: **țúcheră** adj.

— Din germ. **Zucker**[bohne].

ȚUCĂRÉLE adj. pl. (Regional; în sintagma) *Pere țucărele* = numele unui soi de pere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

— **Țucăr[2]** + suf. *-ele*.

ȚUCĂTÚRĂ s. f. (Regional) Sărutare; (regional) țucată. CABA, SĂL. 93.

— Pl.: *țucături.*

— **Țuca** + suf. *-(ă)tură*.

ȚUCCÍ interj. v. **țugu[1]**.

ȚÚCHERĂ adj. v. **țucăr[2]**.

ȚÚCHI interj. (Regional) Cuvînt prin care i se cere cuiva să tacă. Cf. VICIU, GL., ALR I 69/343.

— Și: **țótl** interj. VICIU, GL.

— Din magh. **csoki**.

ȚÚCLĂ s. f. v. **țiclă[1]**.

ȚUCLẮU s. n. v. **țiclău[1]**.

ȚUCLÓI[1] s. m. v. **țicloi[1]**.

ȚUCLÓI[2] subst. v. **țicloi[3]**.

ȚUCLÚI s. n. v. **țugui[1]**.

ȚUCLUIÁT, -Ă adj. v. **țuguiat**.

ȚÚCOR s. n. v. **țucăr[1]**.

ȚÚCORE s. n. v. **țucăr[1]**.

ȚUCSISÍT, -Ă adj. (Rar) Amețit de băutură; beat. *Ăla, țucsisit, venise dă la atelier, drept la noi ... Și dă bețivu' să-i apuce* [Chivulesei] *tulpanu să o sărute.* KLOPȘTOCK, F. 163.

— Pl.: *țucsisiți, -te.*

— Cf. ț u c s u i.

ȚUCSUÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A bea, a trage la măsea. *Pînă și a țucsui sau a trage la mustață, cum se zice, tot un zeu trebui să-i învețe.* ISPIRESCU, U. 103, cf. GHEȚIE, R. M., CADE. ✦ Refl. A se îmbăta. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU.

— Prez. ind.: *țucsuiesc.* — Și: **țucșuí** vb. IV. ALEXI, W.

— Cf. bg. цукам.

ȚUCSUIÁLĂ s. f. (Regional) Băutură alcoolică. Cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Eu pe Șalga n-am furat, Ci-mi este de dăruială P-o veadră de țucsuială.* TEODORESCU, P. P. 692.

— Pl.: *țucsuieli.*

— **Țucsui** + suf. *-eală*.

ȚUCȘUÍ vb. IV v. **țucsui**.

ȚUCTÁUS s. n. v. **țuhaus**.

ȚÚCU interj. v. **țugu[1]**.

ȚUCUDÁN s. n. (Regional) Vîrf ascuțit. L. ROM. 1985, 206.

— Pl.: *țucudane.*

— Cf. ț u c u l e u, ț u ț u d a n.

ȚUCÚI[1] s. n. v. **țugui[1]**.

ȚUCUÍ[2] vb. IV. Tranz. (Rar) A săruta **(2)**; (regional) a țuca. *Inginerul ... se și avîtă. Îngrijorat, se repezi la Glad și-l țucui.* STANCU, R. A. IV, 103.

— Prez. ind.: *țucuiesc.*

— **Țuc[1]** + suf. *-ui*.

ȚUCULEÁN, -Ă s. m. și f. v. **țieulean**.

ȚUCULÉU s. n. (Regional) Ridicătură de teren (movilă, deal) cu vîrf ascuțit; vîrf (ascuțit) al unui deal. Cf. L. ROM. 1985, 206.

— Pl.: *țuculeie.*

— Cf. ț i c[4].

ȚUCULÍNĂ s. f. (Regional) Termen cu care se adresează cineva unei fete; (regional) țușculină (Pitești). UDRESCU, GL. *Hai, țuculino, la Trivale, să te plimb; hai să te dau în căluței.* id. ib.

— Pl.: *țuculine.* — Și: **țucurínă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Țuc[2]** + suf. *-ulină*.

ȚÚCUR s. n. v. **țucăr[1]**.

ȚÚCURĂ s. n. v. **țucăr[1]**.

ȚÚCURE s. n. v. **țucăr[1]**.

ȚUCURÉCHI s. m. (Regional) Sfeclă de zahăr, v. s f e c l ă *(Beta altissima)* (Holod—Beiuș). LEXIC. REG. 67.

— Din magh. **cukorrépa**.

ȚUCURÍNĂ s. f. v. **țuculină**.

ȚUDÚC s. m. v. **țiduc**.

ȚUDÚLĂ s. f. v. **țidulă.**

ȚUDULÍȚĂ s. f. v. **țiduliță.**

ȚUFÍRCĂ s. f. **1.** (Regional) Piesă de fier, avînd forma unui cui lung și gros, cu verigă la un capăt și ascuțită la celălalt, care se întrebuințează la scosul buștenilor din pădure; (regional) cioflîng (Marginea—Rădăuți). Cf. ALR II 6 420/386.

2. (Regional) Oiște lungă, întrebuințată la scosul buștenilor din pădure cu ajutorul animalelor de tracțiune. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 111.

3. (Prin Bucov.) Lemn pus de-a curmezișul pe tînjală, de care se prind știreangurile cailor. V. h a m f ă u, ș p i l v a g. ARVINTE, TERM. 173.

— Pl.: *țufirci.*

— Cf. germ. z u f ü h r e n.

ȚUFIRCUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A trage buștenii cu țufirca **(1).** Cf. LEXIC REG. 111.

— Prez. ind.: *țufircuiesc.*

— **Țufircă** + suf. *-ui.*

ȚUFLÉCĂ s. f. v. **țifleică.**

ȚUFLÉICĂ s. f. v. **țifleică.**

ȚUFLÍC[1] s. m. v. **țuvlic.**

ȚUFLÍC[2] s. n. v. **țiflic.**

ȚUFLICÁR s. m. (Regional) Persoană care denunță, care pîrăște (Vașcău). Cf. JAHRESBER. IV, 332.

— Pl.: *țuflicari.*

— **Țuvlica** + suf. *-ar.*

ȚÚFLICĂ s. f. v. **țuvlic.**

ȚUFLOÁIE s. f. v. **țivloaie.**

ȚUFLUȘÍNĂ s. f. v. **țiplușină.**

ȚUFÚC interj. (Prin Munt.; cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează rapiditatea unei mișcări, a unei acțiuni etc. *Numaidecît ... țufuc! ... să duce acolo într-o h'imniță.* O. BÎRLEA, A. P. III, 51.

— Onomatopee.

ȚUFURLÚI, -IE adj. (Prin vestul Munt.; despre moț[1], mustață) Care are firele de păr crescute în sus, (despre firele de păr) care stau drept în sus; (regional) țufurluiat. Cf. UDRESCU, GL. *Are moțul țufurlui.* id. ib. *Ala cu mustața țufurluie.* id. ib. ✧ (Adverbial) *Ține coada țufurlui Și-n coș mămăligă nu-i,* se spune despre un om sărac, dar fudul. id. ib.

— Pl.: *țufurlui.*

— Cf. c i u f u r l u i.

ȚUFURLUIÁT, -Ă adj. (Regional) Țufurlui (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. ✧ (Substantivat) *Aoleo, țufurluiato (= moțato), ce-ai făcut aici?* id. ib.

— Pl.: *țufurluiați, -te.*

— De la **țufurlui.**

ȚUG[1] interj. v. **țugu**[1].

ȚUG[2] s. n. **1.** (Învechit, mai ales în Transilv.) Curent de aer, v. c u r e n t; aer rece, răcoare. *Ferestrele nu le deschide, să nu vie țug.* GR. S. VII, 72, cf. CHEST. V 67 supl., ALR I 1 366/218. *Trage țug pe-aici, că-i deschisă fereastra.* MAT. DIALECT. I, 101, cf. TEAHA, C. N. 278, T. DIAL. B. N. 353.

2. (În e x p r.) **A avea țug la băutură,** se spune, în glumă, despre cineva căruia îi place să bea. Com. din CLUJ NAPOCA.

3. (Învechit, prin Ban.) Pluton[1] **(1).** *Un țug de turci ... începură a pușcălui.* N. STOICA, C. B. 243. *Un țug de artilerie cu sine la Ardeal luasă.* id. ib. 132, cf. CL 1969, 292.

4. (Regional) „Trecere, căutare" (Salva — Năsăud). T. DIAL. B. N. 353.

5. (Învechit, prin Transilv., Ban. și Bucov.) Tren **(1).** *Parcă te văz și pe tine ... pedalînd la întrecere cu țugul sau cu șiful.* CARAGIALE, O. VII, 448. *În vremea aceasta intră-n vagon fioniocul țugului.* MIRONESCU, S. 175, cf. 622. *Umbli pînă acolo o săptămînă. Te duci o vreme cu țugu. Pe urmă umbli pe jos.* SADOVEANU, O. XIV, 596. *Rafira se afla în țug. Iar țugul alerga prin noapte.* STANCU, R. A. V, 95, cf. L. ROM. 1970, 552. *Stau clăile în rînduri Ca cătanele-n țuguri.* COM. SAT. III, 94. *Mîndră, dă-mi-o cu zăhar, Că m-așteaptă țugu-n deal.* FOLC. TRANSILV. I, 21, cf. II, 620, com din TIMIȘOARA, ALR SN III h 867/386, ALRM SN II h 685/386. *Ma duše pe drum la vale, Cu șinși țuguri ge catare.* FOLC. OLT.—MUNT. I, 147. ✦ (Prin Maram.) Șir de vagonete pentru transportul minereului. Cf. LEXIC REG. 23.

6. (Regional) Străgălie la car (ALR—M III h 854/237); [1]ambă la car (ib. h 859/237); tarîncă **(1)** (A VI 3).

7. (Regional) Elastic la ghete. ALR SN IV h 1 190/157. *Țipic cu țug* (Vînători—Sighișoara). ib.

— Pl.: *țuguri.*

— Din germ. **Zug,** magh. **cúg.**

ȚUGÁȘ s. m. (Regional) Persoană care se ocupă cu trasul și cu transportul buștenilor din pădure cu ajutorul animalelor de tracțiune. *În comunele unde se face exploatarea la păduri, la cărăuși le zic țugași, adică acei ce cu boii ori, mai cu seamă, cu caii trag, aduc, transportă lemne din pădure la fierăstrău sau la alt loc de înmagazinare.* DR. V, 238, cf. ALR I 834/388, ALR II 6 420/219, 260, 362, ARVINTE, TERM. 173.

— Pl.: *țugași.*

— **Tug**[2] + suf. *-aș.*

ȚÚGĂ s. f. v. **țăucă.**

ȚUGĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) **1.** A trage bușteni din pădure și a-i transporta cu carul (ARVINTE, TERM. 173, L. ROM. 1970, 552); a scoate butucii de prin prăpăstii și a-i trage lîngă drum (L. ROM. 1964, 84).

2. A da drumul la vale lemnelor tăiate (Cîmpulung Moldovenesc). COMAN, GL.

— Prez. ind.: *țugăresc.*

— **Țug**[2] + suf. *-ări.*

ȚUGHÍI s. n. v. **țugui**[1].

ȚÚGLĂ s. f. v. **țiclă**[1].

ȚUGLÚI s. n. v. **țugui**[1].

ȚUGLUIÁ vb. I v. **țugula.**

ȚUGLUIÁȘ s. n., s. m. v. **țuguiaș.**

ȚUGLUIÁT, -Ă adj. v. **țuguiat.**

ȚUGMANDĂU s. n. v. **țigmandău.**

ȚUGMÎNDĂU s. n. v. **țigmandău.**

ȚUGÓ interj. v. **țugu**[1].

ȚUGRÚI s. n. v. **țigrui**.

ȚÚGU[1] interj. **1.** (Adesea repetat; și în combinație cu prima parte a cuvîntului sau cu alte interjecții) Strigăt cu care se cheamă porcii. Cf. TDRG, DR. IV, 1 085, CADE. *Țugu-țugu!* BUL. FIL. I, 127. *Țugurei! Țugu, țugu!* CIAUȘANU, GL. *Țug, țoa!* Com. MARIAN. *Țugu! ... Țuguțu!* ȘEZ. III, 110. *Țug, țoa! Țug, țoa!* Com. din ZAHAREȘTI—SUCEAVA. *Ciugu, țea!* Com. din DEDA—REGHIN, cf. PLOPȘOR, V. O. 15. *Țucu, țoa!* CHEST. V 77/45. *Țug, țoa!* L. ROM. 1964, 84.

2. (În combinație cu *na)* Strigăt cu care se cheamă oile. Cf. CHEST. V 77/1. *Țugu, naa!* ib.

3. (În combinație cu *dută)* Strigăt cu care se cheamă caprele. Cf. ALR SN II h 388/95. *Țugu, duță, duță!* ib.

— Și: **țug, țugó** (MAT. DIALECT. I, 101), **țúcu, țúgule** (CADE, VICIU, GL.), **țucuí** (MAT. DIALECT. I, 289), **elúgu** interj.

— Onomatopee.

ȚÚGU[2] interj. (Regional, repetat) Cuvînt de alint adresat unei ființe dragi. *Foaie verde matostat, M-ai iubit și m-ai lăsat, Țugu, țugu, țugulaș, Dragu țatii călăraș.* MAT. FOLK. 875. *Țugu-țugu, iepuraș, D'-incatruu t'i laturaș? D'i pi valea Murgului.* ARH. FOLK. V, 143.

— Formație expresivă.

ȚUGÚI[1] s. n. **1.** Vîrf (ascuțit) al unor ridicături de teren (deal, munte etc.); (regional) cucui. V. **țuțudan**[1] **(1)**, **țuțui**[1] **(1)**. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 536, LM. *Pădurarul ... ne-arată la stînga-n fund, printre cheliile munților, un țugui mai depărtat, aurit de razele soarelui.* VLAHUȚĂ, R. P. 138, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XVII, 118, DR. I, 121, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CI, 1985, 31, L. ROM. 1985, 205, 206, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. *Niște țucluie de deal.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. 140, ALR—T 1 648/259, 260, 280. ✦ (Regional) Deal nu prea înalt și ascuțit (CHEST. IV 91/558 b, 571, 742, L. ROM. 1985, 206); deal înalt și izolat, despărțit prin văi și șeșuri de alte dealuri (ALRM SN II h 631); deal mic și rotund, v. colină, dîmb, movilă (ALR SN III h 809/250, ALRM SN II h 629/250); teren ridicat (L. ROM. 1985, 205).

2. Vîrf sau parte ascuțită a unor articole vestimentare, a unor construcții etc.; (rar) țuguitură, (regional) cucui. Cf. CORBEA, D. 246r1/37, LB. *Un țap puternic ... l-a izbit cu rădăcina coarnelor, cu țuguiul din cap, drept în frunte.* AGÎRBICEANU, S. 114. *Trei vile, aruncate la întîmplare, își ridicau țuguiurile de tablă.* ARDELEANU, V. P. 25, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Totdeauna cîte două, Pe supt streșină, de ploaie, Și pe țiglă, pe țugui, Sus în dreptul soarelui, Vrăbiile ... Au ieșit.* ARGHEZI, VERS. 682. *I-a întors spatele, intrînd în șandramaua scundă, cu țuguiul acoperișului de șindrilă ca o ... glugă veche.* C. PETRESCU, A. R. 52. *Bătrînul ... și-a pus, în față, între genunchi, căciula mare, cu țuguiul turtit.* STANCU, D. 264. *Apucîndu-se tatăl nostru să tocmească spărturile acoperișului, a nimerit cu țuguiul cușmei în legătura dintre căpriori.* CAMILAR, C. P. 11. *După ce-și scuturâ luleaua de țuguiul semeț al opincii lui de cauciuc, porniră.* GALAN, B. I, 83, cf. L. ROM. 1985, 206. *Fă stogul cu țugui ... să nu-l strice ploaia.* I. CR., ap. CADE. *Țuguiul casei.* CHEST. II 242/110. *Țuguiul curatului În mijlocul satului* (Biserica). PAMFILE, C. 17. ✧ (Adjectival) *Monstrul cu capul țugui și gura strînsă îmi rămînea, întreg și viu, sub pleoape.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 62. *Îl văzu pe Baudat cu jobenul pe ceafă, cu buzele țugui, fluierînd preocupat.* VINEA, L. II, 274, cf. L. ROM. 1975, 246.

3. (Regional) Țurțur[1] de gheață (Grindu—Urziceni). ALR I 432/725.

4. (Regional; în forma *țuclui)* Colț de stîncă (Beclean). ALR SN III h 814/260.

5. (Regional) Smoc de păr de pe creștetul capului sau de pene de pe capul păsărilor; moț[1] **(1)**, (regional) cucui, pupui[1] **(2)**, țuguiaș **(1)**. Cf. ISER, CIHAC, II, 536. [Ciocîrlanul] *are un moț, cioc, țuclui sau cucui ascuțit de pene pe cap.* MARIAN, O. I, 335, cf. ALEXI, W. [Pasărea] *are pe vîrful capului un țuglui.* ALR SN III h 688/365, ib. h 688/514, ALRM SN II h 501.

6. (Învechit, rar; în forma *țuclui)* Proeminență pe toarta unui urcior de lut, prin care se bea apă. Cf. POLIZU, LM, CIHAC, II, 536, BARCIANU.

7. (Învechit, rar; în forma *țuclui)* Trenă[1] la rochie. Cf. CIHAC, II, 536, GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *țuguiuri* și *țuguie.* — Și: (regional) **țucúl** (CHEST. IV 88/264, ib. 89/264), **țuclúl, țuglúl** (CADE, ȘEZ. V, 167, ALR SN III h 688, ALRM SN II h 501/284) s. n., **țugúle** (L. ROM. 1979, 55, ib. 1985, 206) s. f., **țughíl** (ȘEZ. III, 91) s. n.

— Cf. **țicui**[1].

ȚUGÚI[2]**, -IE** s. m. și f. v. **țăgui**[3].

ȚUGUIÁ vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) ascuți, a (se) subția spre vîrf; a (se) înălța în formă de **țugui**[1] **(2)**. *Ce mîndru se țuguiază acoperișul cu șindrilă ..., purtînd în vîrfu-i un urcior smălțuit care sclipește în soare.* CARAGIALE, O. IV, 7. *Capul i se țuguia în con; ceafa lată și dreaptă se răsfrîngea într-un val de carne.* DELAVRANCEA, S. 124, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., com.) din BANAT și din STRAJA—RĂDĂUȚI.

2. Tranz. (Cu complementul „buzele", „gura" A strînge rotunjind și întinzînd înainte. *Copilul adormise și-și țuguia în somn gurița — visa că suge.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 265. *Măruntul meu călugăr ... își țuguia buzele pe linia întinsă a celor două degete cu care-i presura* [hribii], *încît ai fi zis că vrea să-i sărute pe toți.* HOGAȘ, M. N. 117, cf. CADE. *Își țuguie buzele unsuroase și o sărută pe frunte.* C. PETRESCU, Î. I, 93. *C-o voce muzicală, țuguindu-și buzișoarele, răspundea.* SADOVEANU, O. VII, 492. *Cînd rostesc* u *și* i *înaintea oglinzii, văd cum buzele se rotunjesc și se țuguie la* u. PUȘCARIU, L. R. I, 63. *Din sticla cu apă pentru noapte își umplu gura și, țuguind buzele, îi dau drumul.* BOGZA, A. Î. 253. *Tînărul privi dezaprobator în aceeași direcție, țuguindu-și buzele ca și cum ar fi vrut să răspundă ceva.* V. ROM. martie 1954, 37. *Te-ai proptit un moment ca un cocoșel pe piciorușe ... și ți-ai țuguiat buzele, chipurile ca pentru a fluiera.* PAS, Z. I, 16. *Din cînd în cînd aprobă ceremonios, țuguindu-și buzele groase.* GALAN, B. I, 63. *Țuguia buzele, absorbită de o operație misterioasă.* VINEA, L. I, 64. *Profesorul se opri din mîncat și, țuguindu-și buzele, se uită cîteva clipe la bătrîn.* V. ROM. ianuarie 1970, 37. ✧ Refl. *Fața zîmbitoare ... s-a întunecat, ochii s-au micșorat, buzele subțiri se țuguiază ca ale șarpelui.* DAN, U. 274. *Cu cît o privea mai bine, cu atît ochii lui creșteau a mirare și buzele i se țuguiau.* STANCU, R. A. III, 142.

3. Refl. (Regional) A se cocoța; a se cățăra (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 101. *De ce te-ai țugluiat acolo, mă, copile?* ib. ✧ (Glumeț) *Pare că privesc încă acei ochilari țuguiești pe nasul lui uriaș ca un turc călare pe un harmasar roib.* NEGRUZZI, S. I, 8.

— Prez. ind.: *țuguiez* și *țugúi* (TDRG, CADE, SCRIBAN, D.). — Și: (regional) **țugluiá** vb. I.

— V. **țugui**[1].

ȚUGUIÁȘ s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Moțul[1] de pe capul ciocîrlanului; (regional) țuclă (v. ț i c l ă[1] **2)**, țugui[1] **(5)** (Vicovul de Sus—Rădăuți). GLOSAR REG., L. ROM. 1976, 161.

2. S. m. (În forma *țugluiaș)* Ciocîrlie *(Alauda arvensis)* (Sînmihaiul Almașului—Zalău). ALR SN III h 688/284, L. ROM. 1976, 161.

— Pl.: (m.) *țuguiași*, (n.) *țuguiașe*. — Și: **țugluiáș** s. n., s. m.

— **Țugui[1]** + suf. *-aș*.

ȚUGUIÁT, -Ă adj. **1.** Subțiat, ascuțit spre vîrf; prelungit în formă de țugui[1] **(2)**; (regional) cucuiat, țuțuiat, țuțurat[1]. *Aceștiia în cap avea* [misurce sau coifuri] *de piale făcute țuguiate.* HERODOT[2], 356. *Picioare sau mîini strîmbe ..., cap țuguiat.* PISCUPESCU, O. 144/11. *Tovarășul meu de drum ... avea un aer de mandarin chinezesc sub fesul țuguiet ce îi cădea pe nas.* ALECSANDRI, O. P. 283. *Trec tirolezi cu pălăriile lor țuguiete și împodobite cu pene de păun.* ODOBESCU, S. III, 164. *Casa era cu-n acoperămînt țuguit.* EMINESCU, N. 51. *Prietenul era costumat ca paiață și purta pe cap o tichie țuguiată cu clopoței.* CARAGIALE, O. II, 342. *Din dosul crîngului depărtat iese turnul țuguiat al bisericii din Fundureni.* SLĂVICI, N. II, 53. *Căliman ... luă pe sus căruciorul și-l trînti jos, în șatră, în dreptul cărbunilor acoperiți c-o pară țuguiată și argintie.* DELAVRANCEA, T. 172. *Vro cușmă cum îmi place, Țurcănească, țuguietă ... De la cap de un cot de-naltă.* CONTEMPORANUL, II, 152. *„Cetățuia", un schituleț înfipt în vîrful unui deal înalt și țuguiet.* VLAHUȚĂ, R. P. 108. *Plopii din marginea drumului își plîngeau frunzele risipite de vînt și triști își încovoiau vîrfurile țuguiate.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 33. *El poartă o cușmă lungă și țuguiată.* I. NEGRUZZI, S. I, 203, cf. DDRF. *Lîngă sat să nalță un deal conic (țuguiat), pe vîrful căruia s-a aflat odinioară o cetățuie.* MOLDOVAN, Ț. N. 122, cf. BARCIANU. *În fața lui sta Iancu Temelie, cu o sarică lățoasă pe umeri, cu o căciulă țuguiată-n cap.* SANDU-ALDEA, A. M. 152, cf. ALEXI, W. *Era un băiat răsărit, ... bine îmbrăcat cu cioareci albi de pănură, ... cu căciulă țuguiată de miel tărcat.* AGÎRBICEANU, S. 8. *În suvle-nguste-nalte, cu niște căciuli țuguiate, în covergi largi ..., bușteanarii stau roată-n jurul focurilor.* LUNGIANU, CL. 214, cf. MOLIN, R. B. 417. *Cuibărite între stînci, casele cu acoperișul țuguiat de fîn fumegă în asfințit.* C. PETRESCU, S. 226. *După urcatul alor trei sau patru dealuri țuguiete, mă aflam în coborîș spre satul vecin.* COMȘA, N. Z. 4, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cînd ajunse la căscioara țuguiată și intră în pridvor, lacrimile o prididiră iarăși.* REBREANU, NUV. 80. *Broasca de cîmp ... are capul mai țuguiat.* SIMIONESCU, F. R. 197. *Flori mai violete ori chiar galbene cu casca mai țuguiată.* id. FL. 92. *Apăru capul unui soldat, țuguiat și chel.* SAHIA, N. 72. [Casele] *românilor erau cu acoperiș țuguiat, de paie.* VLASIU, A. P. 175. *Casa-i bătrînă, cu cerdac nalt ... Acoperișul țuguiat de draniță verde.* SADOVEANU, O. I, 66, cf. SCRIBAN, D. *În lutul țuguiat și moale, A fost găsit, în loc de oseminte, Un șir de mușuroaie goale.* ARGHEZI, VERS. 454. *Pătratul din stînga era făcut din ziduri înalte cu acoperiș țuguiat de țiglă.* CĂLINESCU, E. O. I, 110. *Gardurile de scînduri erau înțesate de capete cu ochi holbați ... sub cușme țuguiate.* CAMILAR, N. I, 205. *Ies în relief acoperișurile Țuguiate de șindrilă.* SORESCU, L. L. I, 77, cf. L. ROM. 1985, 208, H IV 71, ALR SN V h 1 509, ALRM SN III h 1 231. ✧ (Substantivat) *Tu, țuguiatul cela, pune steaua jos, că nu ți-o fură nimeni.* PAS, Z. I, 75.

2. (Regional; despre păsări) Care are țugui[1] **(4)**; moțat, (regional) cucuiat, pupuiat[2] **(2)** (Ciocănești—Vatra Dornei). Cf. ALR SN III h 688/365. [Pasăre] *țugluietă*. ib.

3. (Despre buze) Strîns, rotunjit și întins înainte. *Cu degetul arătător de la mîna dreaptă peste buzele țuguiate, îi făcea semn să tacă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 11. *Are ochii albaștri ... și buzele puțin țuguiate.* STANCU, D. 307. *Din fluierul moldovenesc se cîntă ... suflînd cu buzele ușor țuguiate.* ALEXANDRU, I. M. 56.

— Pl.: *țuguiați, -te.* — Și: **țugluiát, -ă** (com. din BANAT, ALR I 1 790/790, ALR SN III h 1 509/365, ALRM SN III h 1 231/365), **țucluiát, -ă** (ALR SN V 1 509, ALRM SN III h 1 231), **țuguit, -ă** adj.

— V. **țuguia.**

ȚUGÚICĂ s. f. (Regional) Femeie proastă. Cf. SFC VI, 99, SCL 1975, 261, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Pl.: *țuguici.*

— Cf. ț u g u l e[2].

ȚUGÚIE s. f. v. **țugui[1].**

ȚUGUIÉRE s. f. (Rar) Acțiunea de a ț u g u i a **(2)**. [Moș Costache] *era foarte vesel, judecînd după țuguierea groaselor buze.* CĂLINESCU, E. O. I, 44.

— V. **țuguia.**

ȚUGUÍT, -Ă adj. v. **țuguiat.**

ȚUGUITÚRĂ s. f. (Rar) Țugui[1] **(2)**. *Se întîmplă ... uneori mai la urmă de crește buricul vindecat într-o țuguitură.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 124/29. *Pe un loc mai neted, vara înverzit, se ridică o bisericuță din grinzi de lemn încheiate, asemănătoare cu cele din Ardeal, dar fără mare țuguitură.* CĂLINESCU, I. C. 46, cf. DL, DM.

— Pl.: *țuguituri.*

— **Țuguia** + suf. *-itură*.

ȚUGULÁȘ s. m. (Regional, rar) Cuvînt alintător adresat unei ființe dragi. *Foaie verde matostat, M-ai iubit și m-ai lăsat, Țugu, țugu, țugulaș, Dragu țatii călăraș.* MAT. FOLK. 875.

— Pl.: *țugulași.*

— Cf. ț u g u[2].

ȚÚGULE[1] interj. v. **țugu[1].**

ȚUGÚLE[2] s. m. (Regional) Om prost. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Etimologia necunoscută.

ȚÚGUR s. m. v. **ciucure.**

ȚUGUREÁ s. f. v. **ciucure.**

ȚUGUREÁUĂ interj. (Regional; întărit prin „na") Cuvînt cu care se cheamă caprele (Arieșeni—Vașcău). Cf. CHEST. V 77/1.

— De la **țugu[1].**

ȚUGURÉL s. m. **1.** (Prin nord-vestul Munt.) Purcel **(I 1)**. UDRESCU, GL. *Hai să-ți arăt și pe țugurelul meu.* id. ib. ✦ (La pl.; prin nord-estul Olt.) Cuvînt cu care se cheamă purceli. Cf. CIAUȘANU, GL.

2. (La pl.; prin vestul Munt.) Cuvînt cu care se cheamă păsările de curte. Cf. UDRESCU, GL. *Țugureii mamii, țugurei!* id. ib.

— Pl.: *țugurei.*

— De la **țugu[1].**

ȚUGURLÚI subst. (Prin sud-vestul Mold.) Acoperiș înalt și ascuțit al unei case (cu o singură odaie). ALIL 1983—1984, 492. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *Uite ce țugurlui de casă și-a făcut ăsta!* ib.

— Pl.: ?

— Cf. țuglui.

ȚUH s. n. v. **țuhă.**

ȚUHÁI s. n. v. **țuhău.**

ȚUHÁL s.m. (Prin Mold.) **1.** Sac mare întrebuințat la transportarea sau la păstrarea cerealelor, a făinii etc.; p. ext. conținutul unui astfel de sac. *Acești peri* [de cal] *... vînzîndu-să la alții, aceia trebuia să-i puie în niscaiva țuhali să-i trimeată la alți oameni.* DRĂGHICI, R. 77/16. *Înșfăcă pe popă, parcă ducea un țuhal.* CONTEMPORANUL, VII$_2$, 10. *Boabele, după ce s-au vînturat, se pun în hambare și în saci sau țuhali.* DAMÉ, T. 62. *La cîțiva pași, se piti Berheliță, gros ca un țuhal, c-o ghioagă nestrujită în mînă.* SĂM. III, 184, cf. TDRG. *Obielele ... de cele mai multe ori se capătă dintr-o haină veche, lăsată, din saci, țuhali etc.* PAMFILE, I. C. 348. *Toată marfa* [băcăliilor] *se transporta în poloboace sau țuhaluri mari.* N. A. BOGDAN, C. M. 182, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 38, BUL. FIL. I, 163. *Cu glasuri răstite și glugi de țuhale, Țăranii bat glodul pe-alături de boi.* LESNEA, VERS. 117. *Două cară încărcate cu țuhali suiau drumul iezăturii, din bătătura morii.* SADOVEANU, O. I, 587, cf. DR. IX, 471, 472, GÁLDI, M. PHAN. 263, SCRIBAN, D. *Au dat în el ca în țuhalul cu păpușoi.* V. ROM. februarie 1955, 192. *Sub șandramaua dinspre amiază, se aflau două cară cu boii dejugați și cu țuhalii de grăunți descărcați și rezemați de un părete.* V. ROM. decembrie 1960, 55. *Țuhalii cu făină nu mai au sfîrșit.* SEVASTOS, P. 47. *Mîni dimineață sî ti iei și sî ti duci la tîrg și sî iei trii țuhali di bumbac.* ȘEZ. IV, 194. *L-o chiamat gios în bucătărie și s-o culcat pi un țuhal rău di tot.* GRAIUL, I, 441. *Să duce colo-n căsoi păsatul strîns și pus chiar și-n țuhali.* I. CR. II, 177. *Tata ... m-o trimes la moară. Am pus în sanie patru țuhali și am plecat.* ib. IV, 253, com. din ZAHAREȘTI—SUCEAVA și din STRAJA—RĂDĂUȚI. *Se ținea sărăcia de el ca scaiul de oaie. Vorba ceea: intra-n casă cu trăistuța și n-o putea scoate cu țuhalul.* ȘEZ. XXI, 21. *Înșfacă țuhalul cu colaci și ... mînă băiete!* VASILIU, P. L. 151, cf. GR. S. VI, 333. *Vine acasă și ... găsește după ușa tinzii un țuhal cu galbeni.* FURTUNĂ, V. 11. *Laptele se strecoară printr-o strecurătoare făcută din pînză de țuhal nouă și curată.* CHEST. V 90/63, ib. 90/52, ALR II/537, A V 14, 15, 26, VI 9, 16, 26, 33, IX 1, GLOSAR REG. *Du-te și pregătește-ț hainele ... cele mai buni și să le pui într-on țuhan.* O. BÎRLEA, O. A. III, 139. *Ș-o cumpărat 12 țuhali de făină de grîu.* FOLC. MOLD. I, 286. ✦ (Regional) Sac în care se calcă strugurii (Pipirig—Tîrgu Neamț). Cf. ALR II 6 130/551.

2. Pătură (LEXIC REG. II, 118) întrebuințată la căratul fructelor, cerealelor etc. (BUL. FIL. I, 163).

— Pl.: *țuhali* și (învechit, n.) *țuhaluri*, (rar, n.) *țuhale.* — Și: **țuhán** s. m. A V 14, 15, 16, VI 4, LEXIC REG. II, 118.

— Din ngr. τσουβάλι.

ȚUHÁN^1 s. m. v. **țuhal.**

ȚUHÁN^2 s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Vîrf pietros, foarte înalt și foarte ascuțit, de munte. V. țuhă **(1)**, țuhău **(1)**. Cf. ALIL 1983—1984, 464, 473, 474. *Ca vîrf, țuhanul este cel mai ridicat din toate înălțimile care-l înconjoară. Cînd te urci pe el, poți să privești în toate părțile.* ib. *Numai munții au țuhane, fiindcă pe dealuri nu este așa de multă piatră.* ib.

— Pl.: *țuhane* și *țuhanuri* (ALIL 1983—1984, 473).

— **Țuh** + suf. *-an.*

ȚUHÁU s. n. v. **țuhău.**

ȚUHÁUS s. n. (Argotic) Închisoare, pușcărie. *Ticăloasa viața mea ... o petrec întru această robie a țucta[us]ului, pentru debitoria țuctausului* (a. 1765). IORGA, S. D. XII, 76, cf. MÎNDRESCU, I. G. 99. *Auzi d-ta, să-mi vorbească de libertate tocmai cînd știa că viu de la țuhaus!* CONV. LIT. XXXIV, 444, cf. TDRG, CADE, BL III, 24, BUL. FIL. IV, 129, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, com. din DEDA—REGHIN. ✦ (Argotic) Arest, carceră. L. ROM. 1982, 36.

— Pl.: *țuhausuri.* — Și: **țuhtáus** (MÎNDRESCU, I. G. 99), **țuctáus, țucáos** (MÎNDRESCU, I. G. 99, JAHRESBER. X, 217, BL III, 24), **țeháus** (BUL. FIL. IV, 129) s. n.

— Din germ. **Zuchthaus.**

ȚÚHĂ s. f. **1.** (Prin sud-vestul Mold. și prin vestul Munt.) Vîrf stîncos și ascuțit de munte; (regional) țuhău **(1)**. V. țiclău^1 **(1)**, țuhan^2, țuțui^1 **(1)**. ALIL 1983—1984, 463, 471, 472. *Țuhuri ... sînt pe Pietrosul și aproape de Lăcăuți.* ib. 471. *Te uiți în toate părțile din țuha aia.* ib. 472. ✦ (Prin sud-vestul Mold.) Versant abrupt, rîpă^1 **(1)**. Cf. ALIL 1983—1984, 472. *Mă urc pe țuhă în sus și pe urmă o iau pe țîgmandău.* ib.

2. (Regional) Pădure care crește sub vîrfurile stîncoase (Tulnici—Panciu). ALIL 1983—1984, 472. ✦ (Prin sud-vestul Mold. și prin estul Transilv.) Desiș, hățiș într-o pădure; sihlă **(1)**. Cf. ALIL 1983—1984, 472. *O lege nescrisă a celor nevoiți să rămînă în munte este ca „ziua să stea în limpeziș, iar noaptea să se bage în țuhă, cînd vînatul iese la mîncare".* ib.

— Pl.: *țuhe.* ALIL 1983—1984, 471. — Și: (prin sud-vestul Mold.) **țuh** (pl. *țuhuri*) s. n., **țúhlă** (ALIL 1983—1984, 472) s. f.

— Cf. țuclă.

ȚUHĂÍ vb. IV. Tranz. = **tiohăi. 1.** (Prin Mold.) A purta pe cineva încoace și încolo fără rost, a-l pune la munci grele; a hărțui. *Cine se scoală mai de dimineață, acela e mai mare în sat la ei, de-i horopsește și-i țuhăiește mai rău decît pe vite!* CREANGĂ, A. 154, cf. RUDOW, XVII—XIX, 413, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., L. ROM. 1970, 552, I. CR. IV, 264. *Ia grăiește către mine, Mîndro, că tu știi mai bine Ce-nsemnează dragostea, De mă țuhăiești așa, De cu seară pînă-n zori.* PAMFILE, C. Ț. 307. *Nu mă mai țohăi, că pînă acum ți-am adus toate farfuriile.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. COMAN, GL. ✦ A bate pe cineva la cap, a sîcîi cu vorba, a cicăli, a pisa. Cf. PAMFILE, J. II, 144. *Ce mă tot țohăiești, isprăvește odată cu vorba!* COMAN, GL.

2. (Regional; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte sau alte obiecte) A purta sau a folosi prea mult; a uza (prin întrebuințare). Cf. SCRIBAN, D. *Ai țuhăit rău haina asta.* id. ib., cf. LEXIC REG. 63.

— Prez. ind.: *țuhăiesc* și (rar) *țúhăi* (SCRIBAN, D.).

— Și: **tuhăí** (ALEXI, W.), **tuhuí** (BARCIANU), **țohăí** vb. IV.

ȚUHĂIÁLĂ s. f. = (regional) **tiohăiálă.** Întrebuințare zilnică a unui obiect; uzare (Bogdana — Vaslui). LEXIC REG. 63.

ȚUHĂU s. n. **1.** (Prin sud-vestul Mold. și prin estul Transilv.) Vîrf stîncos și ascuțit de munte; (regional) țuhă **(1)**. V. țuhan^2. Cf. ALIL 1983—1984, 474, 492. *Din țuau pleacă țiurile de piatră.* ib. 492.

2. (Regional; în forma *țuhai*) „Drumurile animalelor" (Bursucani — Bîrlad). ALIL 1983—1984, 493.

— Pl.: *țuhaie*. — Și: **țuháu** (ALIL 1983—1984, 492), **țuáu** (ib.), **țuhái** (ib. 493) s. n.

— **Țuh** + suf. *-ău*. — **Țuhau, țuau, țuhai**: sg. refăcut după pl.

ȚUHELBĂ s. f. (Regional) Loc abrupt, prăpăstios; coastă, pantă, povîrniș. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *țuhelbe*.

— Cf. ț u h, s i h l ă.

ȚÚHLĂ s. f. v. **țuhă**.

ȚUHLÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Prin sud-vestul Mold.; despre un vîrf de munte) Stîncos, pietros. Cf. ALIL 1983—1984, 464, 472. *Muntele Zburătura „este un loc țuhlos, sărac"*. ib.

2. (Regional; despre un teren) Cu hățiș, cu desiș greu de pătruns (Coza — Panciu). Cf. ALIL 1983—1984, 472.

— Pl.: *țuhloși, -oase*.

— **Țuhlă** + suf. *-os*.

ȚUHOÁCĂ s. f. (Regional) Femeie mare, mătăhăloasă. Com. din TOPÎRCEA — SIBIU.

— Pl.: *țuhoace*.

— Cf. ț u h o a i e.

ȚUHOÁIE s. f. (Prin sud-vestul Transilv.) Căpiță mai mare de fîn. *Două țuhoaie fac o claie*. DENSUSIANU, Ț. H. 338. *Din 8—10 plosce se face un țuhon și din patru-cinci țuhoni o claie*. ALIL 1983—1984, 475.

— Pl.: *țuhoaie*. — Și: **țuhón** s. m.

— **Țuhă** + suf. *-oaie*.

ȚUHÓN s. m. v. **țuhoaie**.

ȚUHTÁUS s. n. v. **țuhaus**.

ȚUHÚI subst. (Regional) Vîrf, ușor rotunjit, de deal sau de munte (Corbeni — Curtea de Argeș). Cf. ALIL 1983—1984, 475.

— Pl.: ?

— **Țuh** + suf. *-ui*.

ȚUHÚȘ subst. (Prin sud-vestul Transilv.) Căpiță mică de fîn. Cf. ALIL 1983—1984, 475, DENSUSIANU, Ț. H. 338.

— Pl.: ?

— **Țuh** + suf. *-uș*.

ȚUI¹ interj. **1.** (Prin Transilv.) Strigăt prin care i se atrage cuiva atenția să se ferească, să fugă de o primejdie. *Cure un lup să mînše on uom. — Mă! — pă lup — țui! țui! țui! — cură — țui — în haia lături*. O. BÎRLEA, A. P. I, 340.

2. (Regional; întărit prin „dă ne") Cuvînt cu care se alungă măgarul (Mihăileni — Miercurea Ciuc). ALR II 5 526/574.

— Formație expresivă.

ȚUI² s. m. v. **țoi¹**.

ȚUI³ s. n., s. m. v. **țoi²**.

ȚUÍ⁴ vb. IV v. **țlui**.

ȚUIÁC s. m., s. n. **1.** S. m. (Regional) Par¹ scurt. V. ț ă r u ș **(2)**. Cf. KLEIN, D. 443, DR. II, 901, ALIL 1983—1984, 499, ȘEZ. V, 167, CV 1951, nr. 3—4, 47. *Bate niște țuieci în pămînt să facem o îngrăditură*. Com. din DEDA — REGHIN, cf. MAT. DIALECT, I, 101.

2. S. m. (Prin Transilv.) Fiecare dintre stîlpii de susținere de la cele patru colțuri ale caselor țărănești (Aiton — Turda). Cf. CHEST. II 112/338. ✦ Par¹ ascuțit care se pune în vîrful caselor țărănești (Vîlcele—Turda). Cf. CHEST. II 265/340. ✦ Fiecare dintre bucățile mici de leat, ascuțite la un capăt, care se fixează la streașină pentru a susține paiele de pe acoperiș (Ocoliș — Turda). Cf. CHEST. II 252/324.

3. S. n. (Prin nordul Mold.) Par¹ cu vîrful ascuțit, de fier, întrebuințat la încetinirea coborîrii plutelor, la acostarea sau la priponirea lor de mal. Cf. SCRIBAN, D., COMAN, GL. *Săi pe mal și înfige țuiacul!* CV 1950, nr. 4, 40, cf. ARVINTE, TERM. 173.

4. S. m. (Regional) Fiecare dintre cele două lemne pe care se sprijină perna morii (Petrești de Jos — Turda). Cf. ALR II 6 746/250.

5. S. m. (Regional) Unealtă cu care se găurește fierul (Sîngeorz Băi — Năsăud). Cf . PAȘCA, GL.

— Pl.: (m.) *țuieci*, (n.) *țuiece*. — Și: **țulág** (ARVINTE, TERM. 173), **țilác** (COMAN, GL.), **țiláș** (SCRIBAN, D., ARVINTE, TERM. 173, SCL 1978, 324) s. n., **țuțulác** (com. din DEDA — REGHIN), **țăvác** (KLEIN, D. 443), **ținác** (CV 1951, nr. 3—4, 47) s. m.

— Din magh. dial. **cüvek**.

ȚUIÁG s. n. v. **țuiac**.

ȚUIÁN¹ s. n. v. **ciolan**.

ȚUIÁN² s. n. v. **suian**.

ȚUIÁP s. m. v. **țuleap**.

ȚUÍC interj., s. m. v. **țiuie**.

ȚUICÁ¹ vb. I. I n t r a n z. (Prin vestul Transilv.; despre cucuvea) A scoate sunete caracteristice. Cf. TEAHA, C. N. 278. *O țuicat țuica*. id. ib.

— Pronunțat: *țu-i-*. — Prez. ind. pers. 3: *țuică*.

— V. **țuică²**.

ȚUICÁ² vb. I. R e f l. (Regional) A se da în leagăn (Agrișul Mare — Lipova). Cf. ALR I 1 703/63, ib. 1 704/63.

— Prez. ind.: *țúic*.

— Cf. h u ț u ț a.

ȚUICÁR s. m. Persoană care fabrică sau vinde țuică¹ **(1)**; (învechit) rachier. *Din țuicar te-ai făcut haiduc?* ap. TDRG. *Văzui țuicarii și donițarii cei cu chervanele încărcate de marfă*. CONV. LIT. XLV, 364, cf. PAMFILE, I. C. 227, NOM. PROF. 48, ALAS 24 X 1937, 9/1, IORDAN, L. R. A. 163, DL, DM, DEX. *Țuicari, fabricanți de rachiu*. FRÎNCU — CANDREA, M. 107, cf. ALR I 1 666/768, 792. ✦ (Familiar) Băutor de țuică¹ **(1)**. Cf. ALAS 24 X 1937, 9/1, DL, DM, DEX, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *țuicari*.

— **Țuică¹** + suf. *-ar*.

ȚÚICĂ¹ s. f. **1.** (Adesea urmat de determinări care indică fructele din care s-a obținut) Băutură alcoolică obținută prin fermentarea și distilarea prunelor sau a altor fructe. V. r a c h i u. Cf. KLEIN, D. 444. *Vinul, țuica cui îi place N-are cu ce să se-mbrace*. PANN, P. V. I, 117/5, cf. PÓLIZU, CIHAC, II, 437, COSTINESCU, LM. *S-a apucat și el... de tras la mahorcă și de chilit la țuică și holercă*. CREANGĂ, P. 325. *Negustorul... bagă de seamă că vînzarea în toate privințele rămîne aceeași ca totdeauna, afară... de țuică și pelin*. CARAGIALE, O. III, 152. *Le dădea serile, cînd se întor-*

ceau de la cîmp, și diminețile, cînd plecau la lucru ..., cîte un pahar de țuică bună. SLAVICI, V. P. 10. *Pîrvu le ieșea în capul scării cu un clondir de țuică.* MĂCEDONSKI, O. III, 9. *Amice, jumătate de chilogram de țuică, dar răpede, mă grăbesc.* CONTEMPORANUL, V_2, 145, cf. DDRF. *Țuica — băutura care pentru Ion ține locul unui imn de deschidere a unei serbări — nu-i place nici de frică lui Moș Gheorghe.* SP. POPESCU, M. G. 85. *Se bea multă țuică, ca să nu se mai plătească taxa vînzării.* CRĂINICEANU, IG. 295, cf. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 615, TDRG. *Omul iese cu desagii și le dă la toți* [colindătorii]... *mere, colivă, țuică fiartă, vin și altele.* PAMFILE, CR. 12. *Subt amețeala ușoară a țuicii luate pe stomacul gol, i se părea că trăiește un vis frumos.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 14, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *N-am mai pus țuică-n gură de nici nu mai țin minte.* REBREANU, R. I, 198. *O butelie de țuică veche, cîteva felii de salam, o bucată de pastramă de gîscă, pe care oamenii... le devorau cu frenezie.* EFTIMIU, N. 120. *E cultivat din păcate nu pentru mîncare... cît pentru țuică.* SIMIONESCU, FL. 337. *Sorbi țuica și se pomeni cugetînd lucruri displăcute și crunte.* C. PETRESCU, C. V. 61. *Unii plecau la cîrciumă, să se îmbete ieftin cu țuică.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 266. *Să punem tutun în țuică.* VISSARION, Î. 12. *Cu țuica se face gargară în gîlci.* VOICULESCU, L. 289. *Han vestit... Surugiii de-a călare n-o să-ți bea în drumul mare Țuica de-aur.* PILLAT, P. 124, cf. SCRIBAN, D. *Exaltările femeii lui Marin veneau, în diapazonul lor cel mai înalt, și de la țuică.* ARGHEZI, S. XI, 15. *Va avea la masă pentru început felii de brînză... și băutură, țuică ori măcar vin.* CĂLINESCU, C. O. 89. *N-au uitat oamenii nici butoiașul cu vin, nici bota cu țuică.* CAMIL PETRESCU, O. I, 10. *Am și eu un viciu. Îmi place țuica.* STANCU, R. A. IV, 348. *Acum stați adunați lîngă vatră, Beți, dintr-o singură sticlă, țuica nu prea tare.* BENIUC, V. 24. *Două sticle cu niște țuică galbenă... umplu casa cu un miros ce avea multă tărie.* PREDA, Î. 77. *Țuica era bună, tare, de anul trecut.* T. POPOVICI, SE. 269, cf. C. GIURESCU, P. O. 150. *Du-te tu-n beci de ia niște țuică.* SORESCU, L. L. I, 55. *Oprit la masă, se îmbătă cu țuică și se porni să-și căineze soarta.* NEAGU, Î. 70, cf. H II 64, IX 124. *Această băutură făcută din mursa poamelor și a sămînților... zicea ca s-o numească țuică.* SBIERA, P. 306. *Decît să mă-ntorc la furcă, Mai bine beau vin și țuică.* BIBICESCU, P. P. 187, [Țăranii beau] *țuică de cocă, drojdie, țuică de prună, de zarzăre și dude.* CHEST. VIII 103/13, cf. ALR I 1 673, ALR II 4 151, ib. 6 347/705, 723, 762, 812, 876, 886, ALR SN I h 250, ALRM SN I h 163. *Și-am crezut că-i țuică bună, Ș-am beut amar din mînă.* FOLC. TRANSILV. II, 14. *Iacătă și naș-su vine-acolea, toți, vinu-n damigeni, țuică, una, alta.* O. BÎRLEA, A. P. II, 550, cf. NALR — O III MN 227, 1 164. *Nu-i țuicî de-a dumneavostrî Di opt gradi, di cea proastî.* FOLC. MOLD. II, 64. *Avea căzan dă fabricat țuică.* T. DIAL. M. I, 19. ◇ *Cazan de țuică* = alambic. *Înmulțea mereu zăcătorile și cazanele de țuică.* LUNGIANU, C. 76, cf. DL, DM, DEX. (Regional) *Țuică de vin* = băutură alcoolică obținută prin distilarea vinului acrit sau din tescovină. *Noi facem mai ales țuică de vin și spirt natural.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 201, cf. ALR II 6 163/157, 365, 728, 791, 836, 848, 899. ◇ Expr. **Cu țuica-n nas** = amețit, afumat, pilit, beat. *Mogoș, de cînd e iar în producție, intră cu țuica-n nas.* DAVIDOGLU, M. 82, cf. DL, DM, DEX.

2. (La pl. sau precedat de un num. card.) Cantitate de țuică[1] **(1)** cît încape într-un pahar, într-un clondir etc. *Băiete, un rînd de țuici la domnii!... fac eu cinste!* CARAGIALE, O. III, 155. *Ea privește la el: o țuică, o sticlă de vin, trei feluri de bucate, pe cari le înghite... fără a le mesteca.* DELAVRANCEA, T. 186. *Soacra cea mare pune găina cu talger cu tot..., c-o țuică (o garafioară cît un păhăruț)... și alte mîncări bune.* SEVASTOS, N. 158. *Am spus să ne mai deie un rînd de țuici.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 204. *A băut o țuică mai mult?* BASSARABESCU, S. N. 13. *Trăznit puțin de țuicile pe care le sorbise, strigă deodată mînios.* REBREANU, R. I, 132. *Mai bine să mergem undeva să bem o cafea ori o țuică fiartă.* C. PETRESCU, C. V. 166. *Dumneata... ai să mă cinstești c-o țuică.* SADOVEANU, O. XVI, 19. *Oamenii mai beau o țuică, mai iau o pîine și gata leafa.* BOGZA, A. Î. 141. *Mă scol din pat abia înviat din morți și torn în mine două țuici una după alta.* VINEA, L. II, 254. *L-am întîlnit la o țuică, în cabina comandantului.* TUDORAN, O. 85. *Dă-i, mă, și lui Stan o țuică.* PREDA, D. 116. *Dacă treci pe la mine, o țuică tot oi bea cu tine.* V. ROM. decembrie 1964, 50. *Of, săraca soacra mea, Nici un fir pe fus n-o pus, Șapte țuici pe gît s-o dus.* FOLC. MOLD. II, 634.

— Pl.: **(2)** *țuici.*

— Etimologia necunoscută.

ȚUICĂ[2] s. f. v. **țăucă.**

ȚUÍCĂ[3] s. f. v. **țuluc.**

ȚÚICĂ[4] s. f. v. **țurcă[1].**

ȚUICĂREÁLĂ s. f. (Familiar) Faptul de a se ț u i c ă r i; (familiar) țuicuială. *Ce anume rîvnea, n-aș fi bănuit dacă... la o țuicăreală mai prelungită în doi... nu mi-ar fi spus el singur.* M. I. CARAGIALE, C. 98, cf. DL, DM, DEX, DSR. *Prea pe nemîncate o luase cu țuicăreala.* SNOAVA, I, 107.

— Pl.: *țuicăreli.*

— **Țuicări** + suf. *-eală.*

ȚUICĂRÍ vb. IV. Refl. (Familiar) A bea țuică[1] **(1)** împreună cu cineva; (familiar) a se țuicui, a se țuiculi. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Regional) A se îmbăta (Bălțătești — Tîrgu Neamț). I. CR. V, 152.

— Prez. ind.: *țuicăresc.*

— **Țuică[1]** + suf. *-ări.*

ȚUICĂRÍE s. f. **1.** Local (improvizat) unde se bea țuică[1] **(1)**. *Plecaseră și circul cel mare și cele două berării de lux, cu ghirlande..., mai rămăseseră încă țuicăriile și barăcile mici de pînză.* CAMIL PETRESCU, O. II, 113, cf. DL, DM, DEX.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Cantitate mare de țuică[1] **(1)**. UDRESCU, GL. *Țuicărie ca în anul ăsta de mult nu s-a pomenit.* id. ib.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Acțiunea de a fabrica țuică[1] **(1)**. UDRESCU, GL. *Apucă-te de țuicărie.* id. ib.

— Pl.: **(1)** *țuicării.*

— **Țuică[1]** + suf. *-ărie.*

ȚUICUÍ vb. IV. Refl. (Familiar) A se țuicări. Cf. DL, DM, DEX, DSR, CIAUȘANU, V. 207.

— Prez. ind.: *țuicuiesc.*

— **Țuică[1]** + suf. *-ui.*

ȚUICUIÁLĂ s. f. (Familiar) Faptul de a se ț u i c u i; (familiar) țuicăreală. Cf. DL, DM, DEX, DSR CIAUȘANU, V. 207.

— Pl.: *țuicuieli.*

— **Țuicui** + suf. *-eală.*

ȚUICULEÁNĂ s. f. (Familiar) Țuiculiță. *E o cîrciumă la care vin, cîteodată, și-i trag o țuiculeană.* PAS, L. I, 90, cf. DL, DM, DEX, DSR.

— Pl.: *țuiculene.*

— **Țuică[1]** + suf. *-uleană.*

ȚUICULÍ vb. IV. Refl. (Familiar) A se ţuicări. Cf. PAMFILE, J. III, 96, SFC VI, 114.

— Prez. ind.: *ţuiculesc.*

— **Ţuică**[1] + suf. *-uli.*

ȚUICULÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui ţuică[1]; (familiar) ţuiculeană, ţuicuşoară. *Nu te vede omul la cafenea... sau la bodegă... Să mai iei o ţuiculiţă.* SEBASTIAN, T. 196, cf. DL, DM, SCL, 1970, 344, DEX, DSR.

— Pl.: *ţuiculiţe.*

— **Ţuică**[1] + suf. *-uliţă.*

ȚUICÚŞ s. n. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva) (Agrişul Mare — Lipova). Cf. ALR I 1 703/93, ib. 1 704/63.

— Pl.: *ţuicuşuri.*

— **Ţuica**[2] + suf. *-uş.*

ȚUICUŞOÁRĂ s. f. (Familiar) Ţuiculiţă. DSR.

— Pl.: *ţuicuşoare.*

— **Ţuică**[1] + suf. *-uşoară.*

ȚUIÉTIC s. m. (Regional) Par[1] care se înfige în vîrful stogului de fîn. Com. din COLEŞTI — VAŞCĂU.

— Pl.: *ţuietici.*

— Cf. ţuiac.

ȚUIUÍ vb. IV v. ţiui.

ȚÚJA s. f. art. (Regional; în loc. adv.) **De-a ţuja** = tîrîş. SCRIBAN, D. *Si dau pi gaţi di-a ţuja.* ALR SN V h 1 309/514, cf. ALRM SN III h 1 109/514.

— Etimologia necunoscută.

ȚUJÍNĂ s. f. v. ţăujină.

ȚUL[1] interj. v. ţu.

ȚUL[2] s. n. v. ţel.

ȚULÁP s. m. v. ţuleap.

ȚULĂÍ vb. IV. (Regional) **1.** Intranz. (Despre păsări) A scoate anumite sunete, a striga (Dobra — Deva). Cf. ALRT II 68.

2. Tranz. A arunca cuiva, în gura mare, vorbe jignitoare, a apostrofa cu asprime (pe cineva). Com. din PEŞTEANA — HAŢEG. *Iară mă ţulăie vecina.* ib. ✦ Refl. recipr. A se certa. Com. din PEŞTEANA — HAŢEG. *Ce se mai ţulăie vecinele.* ib.

3. Tranz. (Complementul indică un cîine) A asmuţi. Cf. ALR — T 959/403, 430.

— Prez. ind.: *ţulăi.*

— Cf. ţurăi[2].

ȚÚLCĂ s. f. v. ţeclă.

ȚULEÁNDRĂ s. f. **1.** (Prin nord-estul Transilv.; în forma *ţolindră*) Ţol[2] **(1)** vechi şi rupt. Cf. BUGNARIU, N. nr. 50/364.

2. (Regional) Haină groasă de lînă (Vad — Făgăraş). Cf. L. ROM. 1969, 491, LEXIC REG. II, 55. ✦ (Mai ales la pl.) Haină veche şi uzată; (popular) buleandră. V. ţol[2] **(2).** *Da eu cum n-aş fi mîhnit Şi pe lume amărît: Mi-am pierdut ţoloandrile, Le-am băut cu mîndrele!* ŞEZ. XII, 75, cf. COMAN, GL., LEXIC REG. 39.

— Pl.: *ţulendre.* — Şi: (regional) **ţolíndră** (BUGNARIU, N. nr. 50/364), **ţoloándră** s. f.

— Cf. ţol[2], buleandră.

ȚULEÁP s. m. **1.** (Prin Transilv. şi Ban.) Ţăruş **(1).** Cf. CONV. LIT, XX, 1 020, ALR I 1 129/283, com. din TĂRCĂIŢA — BEIUŞ, din POIANA — VAŞCĂU, din COLEŞTI — VAŞCĂU, com. V. BREBAN, COMAN, GL., com. BENIUC, CV 1950, nr. 11—12, 39. *Se bagă un ţulep în pămînt.* ALR II 4 381/316. *Leg calu la ţuleap.* A I 13, cf. A I 12, LEXIC REG. II, 75, TEAHA, C. N. 278.

2. (Prin Transilv.) Fiecare dintre parii care se înfig în pămînt ca element de susţinere, de fixare în diferite construcţii rudimentare etc.; ţăruş **(2).** Cf. VAIDA, CABA, SĂI,. 101, CV 1949, nr. 3, 34, ALR II/I MN 126, 3 840/310, ALRM II/I h 299/310, ALR II 6 723/284, LEXIC REG. 10.

3. (Prin Transilv.) Par[1] care se înfige în pămînt (pe o movilă) pentru a marca hotarul dintre două proprietăţi sau pentru a servi la măsurarea unui teren; bornă, ţăruş **(3).** Cf. ALR II 5 069/279, 284, A I 26.

4. (Prin Transilv.) Fiecare dintre cei patru stîlpi ai stăvilarului morii, care se bat în fundul gîrlei; (regional) bogdan, ţăruş **(7).** Cf. ALR II 6 723/284, 310.

5. (Regional; în forma *ţuiap*) Bîrnă care se pune deasupra uşorilor uşii sau ai ferestrei (Racova — Baia Mare). CHEST. II 117/371.

6. (Regional) Tulpină retezată, rămasă cu rădăcina în pămînt după cosit. Com. din SCĂRIŞOARA — ABRUD.

— Pl.: *ţulepi.* — Şi: **ţileáp** (CV 1950, nr. 11—12, 39), **ţnláp** (LEXIC REG. 10), **ţulép, ţuláp** (VAIDA, CABA, SĂI,. 101, com. V. BREBAN, CHEST. II 117/371, LEXIC REG. II, 75; pl. şi *ţuiapi* ib.), **ţliáp** (ALR I 1 129/283, ALR II 5 069/284, ib. 6 723/284; pl. *ţiiepi* ib. 5 069/284, ib. 6 746/284), **suleáp** (VAIDA) s. m.

— Din magh. dial. **culáp.**

ȚULÉP s. m. v. ţuleap.

ȚÚLEŞTIC s. n. (Regional) Fiecare dintre cele două doage intermediare plasate între doaga din mijloc şi cea extremă ale unui fund de butoi alcătuit din cinci doage; (regional) stîlp (Dobra — Deva). Cf. ALR II 6 708/105.

— Pl.: *ţuleşticuri.*

— Din germ. **Zwischenstück.**

ȚULFÁN s. n. v. ţiflan.

ȚÚLGUR subst. (Regional) Moviliţă cît un muşuroi de furnici (Roşia — Beiuş). Cf. ALR II/310.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚULI[1] s. n. v. ţel.

ȚULÍ[2] vb. IV v. ţeli.

ȚULIFÉNDRU s. m. (Regional) Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor ţărăneşti, la cele două capete ale acoperişului, pentru a fixa leaţul cel mai de sus al scheletului acoperişului; (regional) ţăruş **(6),** ţeapă **(I 3)** (Crăguești — Turnu Severin). Cf. CHEST. II 265/18.

— Pl.: *ţulifendri.*

— Cf. ţuleap.

ȚULINDRÁ vb. I v. ţilindra.

ȚULÍNDRU s. n. v. cilindru.

ȚULPÁNĂ s. f. v. ţiflan.

ȚULÚC s. m. **1.** (Prin Mold.) Moţ[1] **(1),** ciuf, zuluf. V. ţuţui[1] **(4).** Cf. CIHAC, II, 710. *Mi-i lua pe Gerilă*

de țuluc și l-îi purta cu nasul pe la soare. CREANGĂ, P. 243, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DSR. *De țuluc îl apuca, Jos la pămînt îl trîntea.* PAMFILE, C. Ț. 54. *Sprîncene, cotofene; Frunte, tăvăluc, Hap de țuluc.* id. J. II, 103. *Di țuluc n'i-l înhățа, Cu măciuca cî-i trăgea.* GR. S. III, 335. ✧ Expr. **A se ține țuluc** = a sta grămadă, unul lîngă altul. Cf. ARH. OLT. XXI, 277. *Copiii se țin țuluc.* ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Barbișon. UDRESCU, GL. *Doar o dată să-l apuc, Să mi-l scutur de țuluc!* id. ib.

— Pl.: *țuluci* și (rar, n.) *țuluce* (SCRIBAN, D.).

— Din ngr. **τσουλούφι**, bg. **цулуф**.

ȚULUCÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A trage pe cineva de păr[1]. Cf. PAMFILE, C. Ț. 356.

— Prez. ind.: *țulucesc.*

— V. **țuluc**.

ȚUM interj., s. n. v. **mulțam**.

ȚUMBULÚMBĂ s. f. (Regional) Țambal **(2)** (Poiana Sibiului — Sebeș). ALR SN V h 1 283/130.

— Pl.: ?

— Cf. țimbulă.

ȚUMBURÉL s. m. (Regional) Lovitură dată cu degetul; bobîrnac, (regional) țîmburuș **(3)** (Covasna). Cf. ALR II/I MN 7, 6 852/192.

— Pl.: *țumburei.*

— Cf. țumburuc.

ȚUMBURÚC s. n. v. **țîmburuc**.

ȚUMBURÚG s. n. v. **țîmburuc**.

ȚUMBURÚȘ s. n. v. **țîmburuș**.

ȚUMÚC subst. (Regional) „Vîrf". Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: ?

— De la **moț**[1].

ȚUMUDÁN s. n. (Regional) Teren ridicat; grămadă mare de pămînt; movilă făcută pentru a cunoaște hotarul între două proprietăți (Băiești — Hațeg). L. ROM. 1979, 603.

— Pl.: *țumudane* și *țumudanuri.*

— De la **moț**[1].

ȚÚNĂ s. f. (Bot.; regional) Oreșniță *(Lathyrus tuberosus)*. BORZA, D. 97.

— Pl.: ?

— Din magh. dial. **csunya**.

ȚÚNDER s. n. Strat de oxid negru format la suprafața unei piese de oțel în timpul încălzirii la temperaturi înalte; arsură, scorie[1] **(3)**. Cf. DER, V. BREBAN, D.

— Pl.: *țundere.*

— Din germ. **Zunder**.

ȚÚNDRĂ s. f. (Prin Transilv. și Ban.) **1.** Haină țărănească largă și lungă, purtată deopotrivă de bărbați și de femei, făcută din dimie de culoarea naturală a lînii și tivită pe margini și pe la cusături cu șnur negru, roșu, albastru etc. Cf. ANON. CAR. *S-au aflat în casa călugăriții... țundră veche muierească, neagră* (a. 1752). IORGA, S. D. XII, 63, cf. MOLNAR, D. 368/20. *Solii dachilor cei la Roma trimiși... li s-au cioplit chipurile din marmure..., cușma, părul și țundra (sugmanul) din marmure neagră.* ȘINCAI, HR. I, 5/6, cf. KLEIN, D. 444, BUDAI-DELEANU, LEX. *Țundrele (șumanele, saricele, mînecarele) sure, albe, cafenie sînt frumos croite și înfrumsețate.* F (1875), 8. *Grosolanu-i cojoc de oaie, ... țundra-i neagră, sărăditâ cu găitane vinete.* ODOBESCU, S. III, 545. *Luai o țundră veche pe umere, o căciulă de oaie-n cap, lancea de-a umere și ieșii afară.* EMINESCU, G. P. 114. *Țundră sură cu clini, făcută de pe oile lui cele seine.* F (1883), 62. *Țundrele sînt sure sau negre, pînă din jos de genunchi.* FRÎNCU — CANDREA, M. 12, cf. 35, DDRF, PHILIPPIDE, P. 302. *Haine lungi bărbătești sunt: zeghe, suman, ... anteriu, țundră.* CRĂINICEANU, IG. 163, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Cine erau acești îndrăzneți, cari veneau de acolo din satele lor, în țundrele lor, și cutezau și ei să bată la poarta templului științei?* SĂM. I, 366, cf. ALEXI, W. *Mi-a bătut un moș la poartă, Biet țăran cu țundra sură.* GOGA, C. P. 63, cf. CONV. LIT. XLIV$_1$, 661, TDRG, DHLR I, 36. *Cu foarfecele în mînă, Ion Corbu croia țundra de simbrie a lui Irimie.* AGÎRBICEANU, S. 55, cf. DR. IV, 151, MOLIN, R. B. 416, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se dezbrăcă deci și de țundră.* MIRONESCU, S. 176. *Acopere-te cu țundra — îmi spunea Moșu.* VLASIU, A. P. 262. *Munteni cu opinci și cu țundre ne salutau amical.* SADOVEANU, O. IX, 200. *Purta opincuțe. Pe trupușor, țundră aspră.* STANCU, R. A. III, 156. *Îmi scria despre ei cu-atîta căldură, Că parcă fiecare i-ar fi dăruit Nu știu ce țundre de aur.* ISANOS, V. 163. *M-am apropiat și m-am așezat pe țundră, alături de ea.* IL decembrie 1960, 16. *Ne-am vîrît sub țundră Parascăi.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 5, cf. BUTURĂ, EG. 314, H XVIII 60, 76, 307. *Cu țundră neagră-mbrăcată, Cu cisme roșii încălțată.* TEODORESCU, P. P. 178. *Nimic n-agonisești, Făr' slujești pe-o țundră sură Și pe-o pipă cu ciulură?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 409. *Zîs-a badea c-a veni, C-a veni c-on căpeneag Ș-o venit c-o țundră-n cap.* MÎNDRESCU, L. P. 151. *Păgubașul dormea-n șură, Învelit cu țundră sură.* MARIAN, SA. 192. *Ținură sfat în ascuns, ... cu țundre-n ferestri și șoptind numai.* RETEGANUL, P. I, 9, cf. VAIDA. *Murășan cu țundră sură, Treci Murășul să-ți dau gură.* I. CR. III, 194. *Spălăm lîna..., o toarcem..., facem țundre.* GR. S. V, 345, cf. VI, 231, DR. VIII, 203, ARH. FOLK. V, 146, CHEST. V 165/26, 69, ALR I 635/103, ib. 1 748/251, ALR II 3 273/95, 250, ib. 3 330/95, 102, 141, 250, ib. 3 352/141. *Aseară fusei la mîndra Și-mi furară hoții țundra.* FOLC. TRANSILV. I, 59, cf. ZANNE, P. III, 417. ✧ Fig. *Iarna-și facă țundră, Țundră pentru ea, Albă ca gheața.* PILLAT, P. 252. ✧ Expr. (Regional) **A fi lovit cu mîneca țundrei** = a fi prostănac. Cf. ZANNE, P. III, 417. ✦ P. ext. Haină uzată, rea. Cf. BUGNARIU, N. nr. 264/207, BUL. FIL. II, 170. *La spatele mirilor joacă un unchiaș și-o bătrînă îmbrăcați urît cu țoandre și făcînd ghidușii.* SEVASTOS, N. 278, cf. VAIDA. *Văzu că-i amar traiul să muncească pe la unul și pe la altul, pe mîncare și pe cîte o țoandră de purtat.* I. CR. I, 2.

2. (Prin Ban. și Transilv.) Epitet dat unei femei cu purtări imorale. Cf. BUL. FIL. II, 170, LIUBA — IANA, M. 19, H XVIII 147, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 198.

3. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Rodna — Năsăud). Com. D. POP.

— Pl.: *țundre.* — Și: **țóndră** (ANON. CAR., VAIDA), **țoándră** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚUNDRÉI s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de țărani persoanelor care se îmbracă în haine orășenești; nădrăgar (Poiana Sibiului — Sebeș). Cf. ALR SN III h 885/130.

— Pl.: *țundrei.*

— **Țundră** + suf. *-ei.*

ȚUNDRÍCĂ s. f. Diminutiv al lui ț u n d r ă **(1)**; țundriță. *Era o țundrică pentru copil.* AGÎRBICEANU, S. 55.
— Pl.: *țundrici.*
— **Țundră** + suf. *-ică.*

ȚUNDRÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui ț u n d r ă **(1)**; țundrică. *Îmbrăcată cu țundriță Și în cap cu căciuliță!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 471, cf. DOINE, 15.
— Pl.: *țundrițe.*
— **Țundră** + suf. *-iță.*

ȚUNPINÁR s. n. v. **țurpinar.**

ȚÚNȚUR s. m. v. **țurțur¹.**

ȚUNȚURÉI s. m. pl. v. **țurțurel¹.**

ȚUNȚURLÍU, -ÍE adj. (Prin Mold.) Grozav, deosebit; (regional) țonțoroi. Cf. ȘĂINEANU, D. U. ✧ (Adverbial) *Spuneți drept, că nu mă supăr de laude... Cunoașteți multe condeie carele să poată izvodi așa de țunțurliu?* ALECSANDRI, T. 95.
— Pl.: *țunțurlii.*
— Cf. ț o n ț o r o i.

ȚUNȚURÚȘ s. m. v. **țurțuruș.**

ȚUP¹ interj. v. **țop¹.**

ȚUP², **-Ă** adj. (Prin vestul Transilv.) Adus de spate; cocoșat. *Cine joacă țup de spate Prinde-se cu dracul frate.* DOINE, 283.
— Pl.: *țupi, -e.*
— Etimologia necunoscută. Cf. p u p⁴.

ȚÚPA¹ interj. v. **țop¹.**

ȚUPÁ² vb. I v. **țipa².**

ȚUPĂNCĂ s. f. = (regional) **topancă** (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 88.
— Pl.: *țupănci.*

ȚUPĂÍ vb. IV v. **țopăi.**

ȚUPĂIÁLĂ s. f. v. **țopălală.**

ȚÚPĂȘ, -Ă adj. (Regional) Care țopăie. PASCU, S. 282.
— Pl.: *țupăși, -e.*
— Cf. ț u p¹.

ȚUPEDÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) „A juca" (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 88.
— Prez. ind.: *țupedesc.*
— Cf. ț u p ă i.

ȚUPÉICĂ s. f. v. **țipic.**

ȚUPÍ vb. IV v. **stupi.**

ȚUPÍȘA s. f. art. (Prin Bucov.; în l o c. a d v.) **Cu țupîșa** = fără întîrziere, grăbit; prin surprindere, pe nepusă masă, v. n e p u s. Cf. ȘEZ. V, 167. *L-o scos afară cu țupîșa.* ib.
— Cf. ț u p¹.

ȚUPȚURÉI s. m. pl. v. **țurțurel¹.**

ȚUPUTÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A țopăi. Com. din SCĂRIȘOARA — ABRUD.
— Prez. ind.: *țuputesc.*
— **Țup¹** + suf. *-oti.*

ȚÚR interj. **1.** (Adesea pronunțat cu „r" prelungit) Cuvînt care redă sunetul produs de căderea de la înălțime a unui șiroi de apă, a grăunțelor sau a nisipului. Cf. SCRIBAN, D., SCL 1960, 786, UDRESCU, GL. *Burlanele făceau: țurr! prididite de ploaie.* UDRESCU, GL.

2. (Regional; de obicei repetat sau pronunțat cu „r" prelungit; adesea întărit prin „tiucu") Cuvînt cu care se cheamă păsările de curte (mai ales găinile). Cf. TDRG, CADE, ȘEZ. III, 190, V, 167, RĂDULESCU — CODIN, com. din ZAHARESTI — SUCEAVA, ALR SN II h 365/762, A III 17, V 14, 33, L. ROM. 1964, 84, UDRESCU, GL. ✦ (În forma *țuri*; repetat) Cuvînt cu care se cheamă puii de găină (Coropceni—Iași). ALR SN II h 365/514.

3. (Regional; repetat) Cuvînt care redă sunetele specifice scoase de țîrîiac **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 11.
— Și: **(1) țor** (com. din CÎMPENI), **(2) țúri** (CADE, RĂDULESCU — CODIN; accentuat și *țuri* ALR SN II h 365/514) interj.
— Onomatopee.

ȚÚRA interj. **1.** (Prin Maram.; de obicei repetat sau întărit prin „țup", „hai" etc.) Cuvînt care servește, de regulă, ca început de vers în chiuituri, atrăgînd atenția asupra a ceea ce urmează. *Țura, lele cu inele! Cît ai dat pe rumenele, Ț-ai putut lua ghițele.* ARH. FOLK. I, 172. *Hai, țurai lele, măi Pătru, Tra[ge]-ne nouo cu arcu.* ib. 173, cf. VICIU, S. GL. *Țură, țură, feciorași, Dacă n-aveți grițărași Ca să dați la ceteraș.* ȚIPLEA, P. P. 83. *Hop, țură, țură, măi Andrei, De s-ar rumpe arcu-n trei Și grumazu' cetevei, Mie tot atîta mi-i.* BÎRLEA, C. P. 307. *Țurai na și țurai ni, N-am furat boii popii, Nici ogrăzile mîndrii.* FOLC. TRANSILV. I, 421.

2. (Regional) Cuvînt cu care se semnalează prezența lupului (Vadul Crișului — Oradea). Cf. ALR I 1 162/295.
— Accentuat și: *țurá.* ȚIPLEA, P. P. 118. — Și: **țúră, țúra** (BÎRLEA, C. P. 283), **țúrai** interj.
— Formație expresivă.

ȚURÁCĂ s. f. v. **țurancă.**

ȚÚRAI¹ interj. v. **țura.**

ȚURÁI² subst. (Regional; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**. Com. din PODENI—TURDA.
— Postverbal de la **țurăi³.**

ȚURÁN s. n., s. m. v. **țurană.**

ȚURÁNĂ s. f. **1.** (Regional) Burlan, jgheab prin care se scurge apa de pe acoperișul caselor; streașină, uluc. Cf. CIHAC, II, 435, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Prin Mold. și Transilv.) Coastă de deal abruptă, prăpăstioasă și cu foarte puțină vegetație; p o v î r n i ș, p r i p o r, r î p ă¹ **(1)**, (regional) ț u r a c ă (v. ț u r a n c ă **1)** (MARIAN, INS. 490, BOCĂNEȚU, T. A. 259, H X 353, 534, BUGNARIU, N. nr. 48/306, com. DRĂGANU, A V 16, ARVINTE, TERM. 173); loc rîpos, prăpăstios, care se surpă mereu; surpătură de pămînt (CHEST. IV 37/546 a, ib. 93/387, 387_1, 542 b, 546 a, ALR I 394/223, 345, GLOSAR REG.). *Cîntă cucu pi țurinî Și Codrean sui la stînî.* VASILIU, C. 59. *În cale găsiră un cal vînos, alungat de stăpînul său și care păștea pe o țurană (coastă de deal pietroasă).* ȘEZ. XXIII, 108. ✦ (Prin Bucov. și Maram.) Stîncă înaltă și abruptă. Cf. ȘEZ. III, 91, ALR I 400/341, 343, LEXIC REG. 23.

3. (Regional) Pietriș care cade de pe munte, sfărîmături de stîncă; grohotiș, (regional) țurancă **(2)** (Cristești — Botoșani). Cf. ALR SN III h 811/414.

4. (Prin Bucov.) Drum la vale prin pădure, foarte accidentat (LEXIC REG. 111); cărare lăturalnică prin pădure, care duce peste deal (CHEST. IV 24/386$_1$).

5. (Regional) Loc în care albia rîului se lărgește și în care apa, micșorîndu-și adîncimea, curge cu mare zgomot printre bolovani (Berchișești — Gura Humorului). L. ROM. 1964, 84.

— Pl.: *țurane* și *țurăni* (ALR I 394/223). — Și: **țurînă** s. f., **țurăn** (ALR I 394/345, ib. 400/341, 343, LEXIC REG. 23; pl. *țuranuri* ib., *țurani* ALR I 400/341) s. n., s. m.

— De la **țur**.

ȚURÂNCĂ s. f. (Regional) **1.** (În forma *țuracă*) Țurană (Negrești — Piatra Neamț). Cf. H X 353.

2. Țurană **(3)** (Vad — Sighetul Marmației). Cf. CHEST. IV 94/356.

— Pl.: *țurănci*. — Și: **țurăcă** s. f. H X 353.

— **Țurană** + suf. *-că*.

ȚÚRĂ interj. v. **țura**.

ȚURĂÍ[1] vb. IV. Intranz. (Într-o poezie populară) A suna. *Eu, mîndruț, te-oi agodi C-un struțuc de bosîioc; Bosîiocu-a țurăi, Eu nainte ț-oi ieși.* T. PAPAHAGI, M. 41.

— Prez. ind.: ?

— **Țur** + suf. *-ăi*.

ȚURĂÍ[2] vb. IV. Tranz. (Prin Maram.; complementul indică un cîine) A asmuți. Cf. ALR I 1 150/361, ALR II 4 652/362, ALR — M II h 389/237.

— Prez. ind.: *țurăiesc*. — Și: **țîrăi** vb. IV. ALR I 1 150/361, ALR II 4 652/362.

— Cf. țura.

ȚURĂÍ[3] vb. IV v. **țurui**[1].

ȚURĂIÁLĂ s. f. v. **țurulală**.

ȚURĂIETOÁRE s. f. v. **țuruitoare**.

ȚURĂITOÁRE s. f. v. **țuruitoare**.

ȚURĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre terenuri) Care coboară în pantă[1] (Nemțișor — Tîrgu Neamț). Cf. I. CR. IV, 218.

— Pl.: *țurănoși, -oase*.

— **Țurană** + suf. *-os*.

ȚURĂU s. n. (Regional) Izvor, șipot **(I 1)** (Geoagiu — Orăștie). Cf. MAT. DIALECT. I, 271.

— Pl.: *țurăuri*.

— **Țur** + suf. *-ău*.

ȚURCÁIE s. f. (Regional) Oaie sau rasă de oi țurcane[2] **(1)** (Stănești — Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 67/86.

— Pl.: *țurcăi*.

— Cf. țurcan[2].

ȚURCÁN[1] s. m. (Rar) Locuitor de la munte care se ocupă cu creșterea oilor țurcane[2] **(1)**. *Să-i spuie și lui bazaconia de ghicitoare, pe care n-a dovedit-o nici ciobanii, nici mocanii, nici țurcanii.* DELAVRANCEA, S. 261, cf. DL, DM.

— Pl.: *țurcani*.

— **Țurcă**[2] + suf. *-an*.

ȚURCÁN[2]**, -Ă** adj., s. m. și f. **1.** Adj., s. m. și f. (Rasă de oi) cu lînă lungă, aspră și cu firul gros; (oaie) care face parte din această rasă. V. bîrsan, țurcaie, țurcancă, țurcă[2] **(1)**, țuș c **(1)**. *5 berbeci țurcani* (a. 1784). IORGA, S. D. VII, 235, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Lîna țurcanei... e groasă și aspră și prin urmare mult inferioară liniei țigăi.* PĂCALĂ, M. R. 293. *Poienarii țineau de preferință așa-numita rasă țurcană.* VUIA, PĂST. 156, cf. DR. IV, 439, VI, 466. *Majoritatea... oilor... o formează cele două rase indigene românești: țigaia și țurcana.* ENC. VET. 507. *Țurcanele sînt cele mai răspîndite oi din țară.* ȘĂINEANU, D. U. *Oaia... „țurcani" cu lîna aspră și lungă.* DIACONU, P. 37. *La munte oile cu lîna mare, cile țurcane, se mai tund o dată toamna.* STOIAN, PĂST. 60, cf. CADE. *Avem oi ce dau miei cu blănițe foarte frumoase, dintre care cele mai însemnate sînt: caraculul... și țurcana brumărie.* ENC. AGR. IV, 225, cf. SCRIBAN, D., IONESCU-MUSCEL, FIL. 400, POTLOG, D. A. 294. *Berbeci țurcăni cu lînă lungă.* H VII 355, cf. II 12, 27, 28, 59, 61, 87, 99, 117, 131, 146, 221, 244, 262, III 38, 49, 68, 131, 399, IV 10, 85, VIII$_2$ 183, IX 51, X 465, XI 273, XH 5. *Țurcanele sînt mai mult oacheșe.* CHEST. V 67/9, cf. 67/2, 4, 16, 17, 19, 21, 27, 29, 30, 31, 54, 57, 67, 84, 94, A V 21, 23, NALR — O IV h 800, ib. h 802, ib. h 818. ✦ S. f. (Prin Olt.) Oaie cu lînă creață. Cf. NALR — O I h 14, ib. IV h 799.

2. Adj. (Despre lînă) Care este obținut de la oi țurcane[2] **(1)**. Cf. CIHAC, II, 536. *Da lîna stogoșă, țurcană, seină... nu-ți aduc nici un cîștig?* JIPESCU, O. 48, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Nădragii, recălele, ciorapii, țoalele... sînt făcute... din postav țăsut din lînă țurcană, bîrsană și țigaie.* PĂCALĂ, M. R. 309. *Sînt trei soiuri de lînuri: țigaie, slogomană și țurcană.* N. A. BOGDAN, C. M. 127. *În afară de lîna produsă în interior, se mai importa... lînă țigaie, țurcană și stogoșe.* GOLOGAN, C. R. 26, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Din lîna țurcană se fac... „sarici".* STOIAN, PĂST. 60, cf. NOM. MIN. I, 24, SCRIBAN, D., H II 66, NALR — O IV h 800. ✧ (Substantivat) *P-urmă țurcana o scarmeni.* T. DIAL. M. I, 110.

3. S. f. Căciulă mare și mițoasă făcută din blană de oaie țurcană[2] **(1)**; țurcă[2] **(2)**. Cf. DDRF. *De sub țurcană cădeau plete cărunte.* ap. TDRG, cf. CADE, DL, DM.

4. Adj. (Regional; în sintagma) *Mere țurcane* = numele unei varietăți de mere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 106.

— Pl.: *țurcani, -e* și (regional) *țurcăni*. — Și: (regional) **țîrcán, -ă** (NALR — O IV h 800/901), **turcán, -ă** (H IV 53, CHEST. V 67/39), **tîurcăn, -ă** (H XVII 17, CHEST. V 67/79) adj., s. m. și f.

— Etimologia necunoscută. Cf. țurcă[2].

ȚURCÁNCĂ adj., s. f. (Prin Mold.) Țurcană[2] **(1)**. *Turma sa de oi trece peste o mie capete, parte merinoase, parte țigăi și parte țurcance.* I. IONESCU, D. 352. *Pe oi le numește: laie, pîrvă, cornută..., țigaie, țurcancă.* H VIII$_1$ 215, cf. CHEST. V 67/49.

— Pl.: *țurcance*.

— **Țurcan**[2] + suf. *-că*.

ȚURCÁV, -Ă adj. = (regional; despre oi) **țîreav (2)**; (regional) țîrcăvit. Cf. ȘĂINEANU, D. U., NALR — O IV h 798/941, 971, ib. h 801/941.

— Pl.: *țurcavi, -e*.

ȚÚRCĂ¹ s. f. **1.** Bețișor (CHEST. V 152/20) de obicei ascuțit la capete, folosit în unele jocuri de copii (DDRF, PAMFILE, J. I, 37, DR. IV, 854, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H IV 162, XI 290, ȘEZ. IX, 72, BREBENEL, GR. P., ALR SN V h 1 301); (regional) clepș. V. c l i m p u ș. *Îi azvîrleau pe sus ca pe niște țurci.* VISSARION, B. 44. *În mîna lui minuscula condeiul e... mult mai complicat ca praștia, ca țurca și coinacul.* ARGHEZI, S. VII, 194. *De nu va sări țurca în sus, o bate altul care urmează.* H II 32. *A bătut țurca toată ziua și n-a făcut cutare treabă.* ib. III 96. ✦ F i g. (Regional) Femeie slabă și iute (Sibiel — Sibiu). LEXIC REG. II, 64.

2. (Și în construcțiile *de-a țurca*, regional, *la țurca*) Numele unui joc de copii (BARCIANU, H I 353, III 51, IV 12, 57, 90, VII 9, IX 453, X 542, XI 402, XII 132, 229, XIV 107, 380), care constă în aruncarea țurcii **(1)** cît mai departe cu ajutorul unui băț sau al unei lopățele (CADE, H III 96, IV 162, V 60, XI 290, ȘEZ. IX, 72, BREBENEL, GR. P., ALR I 1 702/768, ALR SN V h 1 301) sau în plasarea țurcii **(1)** într-o groapă mică săpată în pămînt (DDRF, PAMFILE, J. III, 20, DR. IV, 854, ȘĂINEANU, D. U., T. DIAL. M., II, 787). *De-a țurca ne-am jucat.* STANCU, D. 269. *Te jucai la țurca..., la șotronu.* T. DIAL. M. II, 786. ✧ E x p r. **Crezi că mă joc de-a țurca cu tine?** se spune cînd cineva vrea să arate că nu glumește. Cf. PAMFILE, J. I, 136. ✧ (În construcția) *De-a țurca mică* = numele unui joc de copii în care unul aruncă țurca **(1)** în sus, iar ceilalți se străduiesc să o prindă. Cf. PAMFILE, J. I, 39.

3. (Regional; în forma *țîrcă*) Numele unui joc de copii care constă în aruncarea nasturilor într-o gaură mică (Bogdana — Vaslui). Cf. LEXIC REG. 62. ✦ (Regional) Gaură în care se aruncă nasturii la acest joc (Bogdana — Vaslui). Cf. LEXIC REG. 62.

— Pl.: *țurci.* — Și: (regional) **túrcă** (H IV 90, XIV 380, CHEST. V 152/20), **țúrcă** (H IV 57, XII 229), **țîrcă** (ȘĂINEANU, D. U., LEXIC REG. 62), **țírcă** (BARCIANU), **țúlcă** (ALR SN V h 1 301/349, ALRM SN III h 1 101/349) s. f.

— Din ucr. **цурка**.

ȚÚRCĂ² adj., s. f. **1.** Adj. (Regional; în sintagma) *Oaie țurcă* = oaie țurcană. Cf. DR. IV, 439. *Dintre rasele de oi românești: ... oaia țurcă sau țurcană.* ib.

2. S. f. Căciulă mare și mițoasă făcută din blană de oaie țurcană² **(1)**; țurcană² **(3)**. *Trei ostași... Pe-ai lor umeri poartă glugă, la brîu paloș și pe frunte, Cu-a lor lungi și negre plete, se coboară-o neagră țurcă.* ALECSANDRI, P. I, 33, cf. CIHAC, II, 536. *O țurcă de blană flocoasă... ascundea capu-i ras.* ODOBESCU, S. I, 173, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *S-au îmbrăcat în niște sumăiașe și cu țurci pe cap.* SBIERA, P. 113, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

3. S.f. (Prin Transilv.; în forma *țîrcă*) Lînă colorată, toarsă subțire. COMAN, GL.

4. S.f. (Prin Dobr.) Organul genital al femeii; (regional) țurcălie. Cf. H II 240, 246. ✦ (Regional) Organul genital al iepei (Ulmu — Călărași). Cf. ALR I 099/960.

— Pl.: *țurci.* — Și: (prin Dobr.) **túrcă** (H II 240), (prin Transilv.) **țîrcă** (COMAN, GL.) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. ț u r c a n².

ȚÚRCĂ³ s. f. v. **turcă¹**.

ȚURCĂLÁM s. n. v. **țărcălam¹**.

ȚURCĂLÍE s. f. (Regional) Organul genital al femeii; (regional) țurcă² **(4)** (Ohaba — Făgăraș). Cf. MAT. FOLK. 964.

— Pl.: *țurcălii.*

— **Țurcă²** + suf. *-ălie.*

ȚURCĂLUÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se ameți ușor de băutură; a se chercheli. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Prez. ind.: *țurcăluiesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ț u i c ă¹.

ȚURCĂNEÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. (În sintagma) *Căciulă* (sau *cușmă*) *țurcănească* = căciulă înaltă și țuguiată (făcută din blană de oaie țurcană² **1)**. *Cușma țurcănească neagră* (a. 1792). URICARIUL, IV, 135/2. *Gugiumana ... este de blană..., în forma căciulei țurcănești.* BĂLCESCU, M. V. 531. *Să-și puie cămașa curată de fuior... și căciula țurcănească* (a. 1856). IORGA, S. D. XVIII, 5. *Cea mai mare parte poartă cușme țurcănești.* NEGRUZZI, S. I, 121, cf. BARONZI, L. 126. *Numai din cînd în cînd trecea pe lîngă el cîte-un tînăr cavaler cu căciula țurcănească.* EMINESCU, N. 57. *Puse deci de-i făcu un fel de căciulă țurcănească.* ISPIRESCU, U. 111. *Ce frumos cojoc mi-aș face... Și vro cușmă cum îmi place, Țurcănească, țuguietă.* CONTEMPORANUL, II, 152. *Căciuli țurcănești, date pe ochi.* DELAVRANCEA, S. 201. *Flăcăii, jos, la umbră, stau rezemați în coate, Au bonde și curele, au cușme țurcănești.* BELDICEANU, P. 62, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG. *I-au pus iminei în picioare și căciulă țurcănească în cap.* CIOCÎRLAN, P. P. 91, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ne vorbește ... de cavaleri purtînd căciula țurcănească.* LOVINESCU, S. I, 214. *Casele au acoperiș înalt ca o căciulă țurcănească.* SIMIONESCU, FL. 418. *Cel dintîi copil ... l-a privit hoțește și rău de sub mița căciulii țurcănești.* POPA, B. 125. *O bisericuță de lemn, cu turnul țuguiat ca o căciulă țurcănească, sta de pază în mijlocul țintirimului.* VLASIU, A. P. 263. *Codreanul cela rău, ... Cu ... căciulă țurcănească.* ALECSANDRI, P. P. 86, cf. CARDAȘ, C. P. 191. *S-a aflat haiducul rău, Cel cu gheba mocănească, Cu căciula țurcănească.* AN. DOBR. VII, 135. *Dă-mi căciula Țurcănească.* BALADE, II, 276.

2. S. f. art. (Regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 152, id. JOC. ROM. N. 130, H X 506.

— Pl.: *țurcănești.*

— **Țurean²** + suf. *-esc.*

ȚURÉI interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă puii de găină (Poiana Grințieșului — Borsec). Cf. GLOSAR REG.

— Cf. ț u r.

ȚURGALĂU s. m. v. **zurgălău.**

ȚURGĂLĂU s. m. v. **zurgălău.**

ȚURGĂLUÍ vb. IV v. **zurgăli.**

ȚURGULÁT, -Ă adj. (Într-o poezie populară; cu sens neprecizat, probabil) Cu cercei, cercelat. *Țurgulată, mărgelată, Mere seara la poiată Și dă fîn juncilor Și gura voinicilor.* DOINE, 293.

— Pl.: *țurgulați, -te.*

— Cf. c i u r c i u l a t, c e r c e l a t.

ȚURGULÚȘ s. n. (Regional) Strat de pămînt format din sfărîmarea stîncilor, slab, cu pătură roditoare subțire. Com. din VADUL CRIȘULUI — ORADEA.

— Pl.: *țurgulușuri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ț u r, ț u r a n ă.

ȚÚRI¹ interj. (Regional) **1.** Cuvînt cu care se asmut cîinii (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

2. Strigăt cu care se alungă animalele (Bătrîni — Vălenii de Munte). Cf. T. DIAL. M. II, 264. *Cîn' ne ducem, zece porci... Cu cîinii am avu*[t] *curaj, cu bețîli la ei: huo! țuri!* ib.

— Și: **túrla** (COMAN, GL.), **túrio** (id. ib.), **tórla** (id. ib.) interj.

— Formație expresivă.

ȚÚRI[2] interj v. **țur.**

ȚURÍ[3] interj. v. **țurue.**

ȚÚRIA interj. v. **țurli.**

ȚÚRIC interj. v. **țurue.**

ȚURIHTUITÓR s. m. Muncitor care montează și lustruiește mobila. Cf. NOM. PROF. 32.

— Pronunțat: *-tu-i-*. — Pl.: *țurihtuitori.*

— Cf. germ. z u r i c h t e n „a monta", rom. r i h t u i t o r.

ȚURÍLCĂ s. f. (Regional) Numele unui instrument muzical nedefinit mai îndeaproape (Cotul Lung — Brăila). Cf. H I 172.

— Pl.: ?

— Cf. ț u r l ă[3].

ȚURÍNĂ s. f. v. **țuranâ.**

ȚÚRIO interj. v. **țurli.**

ȚURLÁC s. m. (Regional) Cioban ardelean; (regional) țuțuian (Cetățeni — Cîmpulung). Cf. H IX 194.

— Pl.: *țurlaci.*

— Cf. ț u r l ă[3].

ȚURLÁN, -Ă subst. (Regional) **1.** S. m. Om cu picioare lungi. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ (Argotic) Militar din trupele de transmisiuni. L. ROM. 1982, 35.

2. S. n. Deal înalt, de formă ascuțită. Cf. ALIL 1983—1984, 496.

3. S. f. Femeie cu apucături bărbătești. Com. D. POP.

— Pl.: *țurlani, -e.*

— De la **țurloi.**

ȚÚRLĂ[1] s. f. (Regional; în e x p r.) **Țurlă de apă** = plin de apă, foarte ud; ud leoarcă. *Se întoarce țurlă de apă.* SCL 1978, 324.

— Cf. ț u r l o i.

ȚÚRLĂ[2] s. f. (Regional) Fată bătrînă. SCL 1978, 325.

— Pl.: *țurle.*

— Etimologia necunoscută. Cf. c i u r l ă, ț u r l a n ă.

ȚÚRLĂ[3] s. f. = **surlă.** H X 5, CHEST. II 39/145, CV 1950, nr. 1, 33, ALR I 1 469/772, ALR SN I h 118/228, LEXIC REG. II, 33, GL. OLT., NALR—O IV h 608, ALIL 1983 — 1984, 498.

ȚURLÍU interj. (Cu ultima parte a cuvîntului repetată) Cuvînt care redă strigătul specific al unor păsări. *Pe unde trecea, Păsările cînta: Țurliu-uliu.* SUFL. OLT. I, 174. *Pe unde mergeau, Păsările cîntau: Țuțurliu-uliu.* ib. 175.

— Și: **țuțurlíu** interj.

— Onomatopee.

ȚURLÓI s. n., adj. invar. **I.** S. n. **1.** (Popular) Țeavă sau jgheab prin care curge apa (din izvor, din cișmea etc.). V. ț u r ț u r[1] **(6).** Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PĂCALĂ, M. R. 438, CADE. *Apa de Timișești... o fi ea mai scumpă la vedere decît apa de țurlui sau de streșină — dar la gust n-are a face!* TOPÎRCEANU, O. A. II, 140, cf. SCRIBAN, D., L. ROM. 1970, 110, VICIU, GL., GR. S. VI, 330, UDRESCU, GL., GOROVEI, C. 34, PASCU, C. 113. ✦ P. e x t. Apă care curge; șiroi[1] **(2).** *Din ale mele îmbrăcăminți curgeau țurloaiele, ca într-o casă de paie, în care mai picură trei zile steregia, după ploaie.* ALAS 5 V 1939, 8/4.

2. (Prin Munt.) Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului. *Își umflă... cimpoiul, cu cele trei țurloaie ale lui, apoi îl lăsă să-și tremure singur suflul ușor.* CAMIL PETRESCU, O. I, 623. ✦ (Prin vestul Munt.) Fluier. Cf. UDRESCU, GL.

3. (Popular, mai ales în Munt. și Mold.) Fluierul piciorului, v. t i b i a; p. e x t. partea piciorului de la genunchi în jos, g a m b ă. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *În loc să stea oasele lui Cănuță de-a lungul și cu fața-n sus, hîrca sta-n sus cu ceafa, și țurloaiele erau pornite către grătarul coastelor.* CARAGIALE, O. I, 138. *In sculați, boieri, de vedeți țurloaiele blendei.* ISPIRESCU, L. 248. *Pescarii... cu pantalonii sumeși pînă la țurloaie... nu se mai satură privind coșurile cu pește proaspăt.* DELAVRANCEA, S. 65, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Dacă pe cineva îl doare țîrloiul, adecă fluierul piciorului, se unge cu caviu de stejar.* MARIAN, INS. 42. *Îl lovi... cu bîta peste țîrloi, de-l secă la inimă.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 183, cf. ALEXI, W. *Dimineața...: îl găsiră...: căciula, cîteva oase și țurloaiele.* MUSCEL, 19, cf. BIANU, D. S., TDRG, DR. IV, 813, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Bagă de seamă că bietul Iordan, orb și damblagiu, bate și el cu țurloaiele, pe sub masă.* GALACTION, O. A. I, 271. *Îl păli... peste țurloaie, dărîmîndu-l pe dușumea.* SADOVEANU, O. XIV, 155, cf. SCRIBAN, D. *Pantalonii... nu-i cuprindeau picioarele decît pînă sub genunchi. De-acolo, țurloaiele subțiri, goale, cu pielea spuzită, vînătă de frig.* GALAN, Z. R. 135. *Reluă un altul..., frămîntînd niște pămînt cu țurloaiele lui negre și subțiri ca niște bețe uscate.* PREDA, R. 210. *Au mai trimis o grindină de pietre în țurloaiele hingherilor.* BARBU, G. 305. *Mi-am încălțat iar cizmele, așa, pe țurloaiele goale.* VÎN. PESC. martie 1964, 14. *Țiganii, izbind cu picioarele în țurloaiele copiilor, ca să-și facă loc, înaintară pînă la un metru de prag.* NEAGU, Î. 96, cf. H XI 307. *Șede-n apă Pînă-n sapă Și-n noroi Pînă-n țurloi.* TEODORESCU, P. P. 517. *La arat s-o scos cu plugu niște țîrloaie lungi.* ȘEZ. II, 192, cf. MAT. FOLK. 147, VICIU, GL. *De țurloaie-l apuca, Și de cîini se apăra.* PAMFILE, C. Ț. 87, cf. I. CR. VII, 252, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I/I h 58, ALRM I/I h 89, ALR II/682, ANT. LIT. POP. I, 267, A V 27, VI 26, BALADE, II, 233, 399. *Și pielea di la țîrloai O fac tocuri di pistoali.* FOLC. MOLD. II, 122, cf. ALR — T 394/282, 284, 302, 385, 415, 416, 444, 452, 453. ✧ E x p r. **A avea draci pe țurloaie** = a fi neastîmpărat, a fi nervos. (Prin vestul Munt.) **Joacă dracu pe țurloaie,** se zice cînd se petrec lucruri ciudate, suspecte. Cf. UDRESCU, GL. *La crîșmărița-n odaie, Joacă dracu pe țurloaie.* id. ib. ✦ (Regional; mai ales la pl.; depreciativ) Picior lung și subțire; (regional) țivloi (v. ț i v l o a i e **7)** (Coropceni — Iași). Cf. ALR II/I MN 44, 2 233/514.

4. (Regional; în forma *țurlui*) Antebraț (Căzănești — Slobozia). Cf. ALR II/I MN 25, 6 960/723, ALRM II/I h 94/723. ✦ Partea brațului de la umăr pînă la cot. ALR II/I MN 25, 2 165/537, 769.

II. S. n., adj. invar. **1.** S. n. (Popular) Țurțur[1] de gheață. *Roțile morii erau grele de polei și de țurloi, dar se-nvîrteau, fiindcă apa creștea.* SLAVICI, V. P. 159. *Țurloaiele de gheață sclipeau lin, fumurile lenește se ridicau moi în aerul cam cețos.* SĂM. V, 26, com. din BISTRIȚA, ALR I 432/540, 710, 786, 934, ALR SN III h 801, ALRM SN II h 618.

2. S. n. (Prin Mold. și sudul Munt.) Gurgui la urcior. Cf. ȘEZ. XVIII, 151, ALR I 696/926.

3. Adj. invar. (Prin sud-vestul Olt.) Ridicat drept în sus. Cf. LEXIC REG. 58.

— Pl.: *țurloaie* și (rar, m.) *țurloi* (ALR SN III h 801/723). — Și: (regional) **țurlúi** (PHILIPPIDE, P. 87, TDRG, CADE, ȘEZ. XVIII, 151, ALR I/I h 58, ALRM

I/I h 89, ALR II/I h 49/537, ALR II/I MN 25, 6 960/723, ALRM II/I h 94/723, ALR — T 394/385, 452), **țîrlói, țîrlóiu** s. n.

— **Țurlă**³ + suf. *-oi*.

ȚURLÓI-BURLÒI adj. invar. (Regional) **1.** (Despre părul capului) Țurlu-burlu. Cf. CIHAC, II, 437. *Ș-are ... Ochi ca de cotoi Strigoi Și un păr țurloi Burloi.* BARONZI, ap. CĂLINESCU, S.C.L. 110.

2. (În ghicitori; probabil) Ridicat în sus. *Am o gîscă cioită boită, C-un picior țurlui-burlui, Clonțul din pahar zmuncește, Mergi, băiete, de ghicește* (Plosca). GOROVEI, C. 295.

— Și: **țurlúi-burlùi** adj. invar.

— Cf. ț u r l u - b u r l u.

ȚÚRLU interj. (Prin vestul Munt.) Cuvînt care redă sunetul produs de unele instrumente muzicale cînd sînt folosite de începători. Cf. UDRESCU, GL.

— Onomatopee.

ȚÚRLU-BÙRLU adj. invar. (Regional; despre părul capului) Zbîrlit, vîlvoi; (regional) țurloi-burloi. *Era cu părul țurlu-burlu de frică.* PAMFILE, J. III, 96. ✦ (Adverbial) Ridicat în sus. *Perii capului nu-i erau creți, dară steteau țurlu-burlu, cum se zice.* ISPIRESCU, U. 28, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Formație expresivă. Cf. c i u r l i - b u r l i.

ȚURLÚI[1] interj. v. **țîrlîi**[1].

ȚURLÚI[2] s. n. v. **țurloi**.

ȚURLÚI[3] subst. (Regional) Ridicătură a solului mai mică decît un deal (Lespezi — Pașcani). Cf. CHEST. IV 78/542 c.

— Pl.: ?

— **Țurlă**³ + suf. *-ui*.

ȚURLUÍ[4] vb. IV v. **țîrlîi**[2].

ȚURLÚI-BURLÙI adj. invar. v. **țurloi-burloi**.

ȚURLUÍT s. n. v. **țîrlît**.

ȚURNĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional, mai ales în Bucov.) **1.** A certa, a dojeni. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. (În forma *țornăi*) A trage (pe cineva) de păr sau de urechi; (regional) a țuțura[1] **(1)**. Cf. CONV. LIT. XX, 1 020, VAIDA. *L-am țornăit puțin, ca să se astîmpere.* Com. din BILCA — RĂDĂUȚI. *L-a țornăit mă-sa și acum plînge.* L. ROM. 1964, 84.

— Prez. ind.: *țurnăiesc*. — Și: **țurnuí** (I. CR. XIII, 82), **țornăí** vb. IV.

— Cf. germ. z ü r n e n „a se supăra".

ȚURNUÍ vb. IV v. **țurnăi**.

ȚURÓI s. n. (Prin Transilv.) Izvor care curge pe un jgheab îngust făcut din scoarță de copac. V. c i u r o i, ț i r ă u. Com. din BOCȘA și din EZERIȘ — REȘIȚA, CHEST. II 463/312, A II 4, 8. ✧ (Adverbial; prin exagerarea ideii de cantitate) *Copiii Pe gunoi, Cu mucii Țuroi.* TEODORESCU, P. P. 179. *[S-au dus] cu sînzele ... țuroi după ei.* GL. OLT.

— Pl.: *țuroaie*. — Și: (regional) **țoróiu** s. n. CHEST. II 463/312.

— **Țur** + suf. *-oi*.

ȚURPINÁR s. n. = (prin Mold.) **trupinar**. Țăpoi cu coadă lungă folosit la făcutul stogului. *La clădirea stogului trebuie mai multe țepoaie mici ..., un țurchinar ... și un vîrvar.* DAMÉ, T. 37. *Un țăpoi cu coadă foarte lungă se numește vîrfar, iar unul de mijloc țunchinar.* PAMFILE, A. R. 137, id. I. C. 144, ȘĂINEANU, D. U. ✦ Țăpoi cu coada foarte lungă, cu care se clădește vîrful stogului; vîrfar. *O furcă mare și cu coada foarte lungă se numește ... vîrfar sau țunchinar.* BOCĂNEȚU, T. A. 154, cf. A V 33.

— Pl.: *țurpinare*. — Și: **țumpinár** s. n.

ȚURȚALĂU s. m. **1.** (Prin Transilv. și Maram.; și cu determinarea „de gheață") Țurțur[1] **(1)**. Cf. ALEXI, W., VAIDA, CABA, SĂL. 93, com. din BISTRIȚA, ALR I 432/61, 255, 341, ALR SN III h 801, ALRM SN II h 618, MAT. DIALECT. I, 271, 290, ALR — T 1 615/259, 326.

2. (Prin Transilv.) Țurțur[1] **(2)**. Cf. SCL, 1980, 90, com. V. BREBAN.

3. (Regional; la pl.) Ciucuri, franjuri (la haine); (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **3)**. Cf. COMAN, GL., com. V. BREBAN.

4. P. a n a l. (Regional; la pl.) Amenți (de alun); (popular) rînsă[1] **(1)**, (regional) țurțur[1] **(4)** (Corvinești—Bistrița). Cf. ALR I 990/259. ✦ (Bot.; regional; la pl.) Căldărușe *(Aquilegia vulgaris)* (Cacova Ierii — Turda). BORZA, D. 21.

5. (Prin Transilv. și Maram.; mai ales la pl.; și în sintagmele *țurțalăii mieilor*, ALR — T 1 613/262, 268, 286, 287, 288, 289, 297, 298, 333, *țurțălăi de ploaie*, ib. 1 613/323) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5)**. Cf. GHEȚIE, R. M., COMAN, GL. 82, ALR SN III h 797, MAT. DIALECT. I, 100, ALR — T 1 613/260, 273, 274, 277, 291, 292, 293, 294, 303, 304, 305, 307, 308, 323, 325, 326, 346, 347, 426.

— Pl.: *țurțalăi*. — Și: **țurțălău** (ALEXI, W., ALR I 990/259, MAT. DIALECT. I, 290, ALR — T 1 613/323), **țurțulău** (COMAN, GL.), **țîrțalău** (COMAN, GL., ALR SN III h 797, MAT. DIALECT. I, 100, ALR — T 1 613/291, 292, 293, 294, 297, 303, 304, 305, 307, 308, 323, 325, 326), **țîrțălău** (ALR I 432/61, ALR SN III h 797/53, ib. h 801/64), **țărțălău** (ALR — T 1 613/333, 346, 347, 426) s. m.

— Cf. ț u r ț u r[1].

ȚURȚÁN s. n. (Prin nord-estul Olt.) Coastă înaltă și prăpăstioasă (CADE, CIAUȘANU, V. 207); deal nu prea înalt, de forma unei căciuli, (regional) ț u r ț o i[2] **(1)**, ț u ț u i[1] **(1)** (CHEST. IV 91/893); măgură (VÎRCOL, V. 101), vîrf de deal înalt și rîpos (ARH. OLT. XXI, 277). ✦ (Regional) Stîncă mare (Dejani — Făgăraș). SCL, 1980, 90. ✦ (Regional) Movilă mare de pămînt (Berivoi — Făgăraș). SCL, 1980, 90.

— Pl.: *țurțane* și *țurțanuri* (CIAUȘANU, V. 207). — Și: **turțán** s. n. VÎRCOL, V. 101.

— Cf. ț u r ț u i[2].

ȚURȚÁR s. m. v. **țîrțar**.

ȚURȚĂLĂU s. m. v. **țurțalău**.

ȚURȚÓI[1] s. m. (Prin Olt. și Transilv.) Țurțur[1] **(1)**. Cf. SCL, 1980, 91, NALR — O II h 320, ALR — T 1 615/420.

— Pl.: (m.) *țurțoi* (ALR — T 1 615/420) și (n.) *țurțoaie* (NALR — O II h 320).

— Cf. ț u r ț u r[1].

ȚURȚÓI[2] s. n. (Regional) **1.** Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli; (regional) țurțan, țuțui[1] **(1)** (Dridif — Făgăraș). Cf. CHEST. IV 91/175 d. ✦ Movilită (Topalu — Hîrșova). AN. DOBR. V—VI, 157.

2. Furuncul (Hinova — Turnu Severin). NALR — O I MN 174, 451/957.

— Pl.: *țurțoaie*. NALR — O I MN 174, 451/957.

— Cf. ț u r ț a n, ț u r ț u i[2].

ȚURȚUDÁN¹ s. n. (Prin nord-estul Olt.) Jgheab (înalt) la izvor sau la cișmea. V. ț u r ț u r¹ **(6)**. Cf. VÎRCOL, V. 101, SCL, 1980, 92.

— Pl.: *țurțudane*. — Și: **țuțudán** s. n. VÎRCOL, V. 101.

— Cf. ț u r ț u r¹.

ȚURȚUDÁN² s. n. v. **țuțudau¹**.

ȚURȚUDĂU s. n. (Prin sudul Transilv., sud-vestul Mold. și nord-vestul Munt.) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/173), deal cu poieni (SCL, 1980, 91); vîrf de deal (ib.); ridicătură de pămînt (ib.); stîncă, colț, pisc¹ **(1)** (ib.). V. ț u ț u i¹ **(1)**.

— Pl.: *țurțudaie*. — Și: (regional) **țîrțidău** s. n. ALIL, 1983—1984, 496.

— De la **țurțudan²**.

ȚURȚUDÓI s. n. (Regional) Maldăr de pămînt, de lemne etc., în formă de turnuleț (Fundata — Zărnești). Cf. SCL, 1980, 91.

— Pl.: *țurțudoaie*.

— De la **țurțudan²**.

ȚURȚÚI¹ s. m. (Regional; și cu determinarea „de gheață") Țurțur¹ **(1)**. Cf. SCL, 1980, 93, ALR I 432/700, NALR — O II h 320.

— Pl.: *țurțui*.

— Cf. ț u r ț u r¹.

ȚURȚÚI² s. n. v. **țuțui¹**.

ȚURȚULĂU¹ s. m. v. **țurțalău**.

ȚURȚULĂU² s. m., s. n. v. **țurțurău**.

ȚURȚULÉU s. n. v. **țuțuleu**.

ȚURȚULÚC s. m. (Prin Bucov. și nordul Mold.) Țurțur¹ **(1)**. Cf. SCL, 1980, 95, ALR I 432/552, ALR SN III h 801/520.

— Pl.: *țurțuluci*. — Și (regional) **zurzulúc** s. m. ALR I 990/512.

— **Țurțur¹** + suf. *-uc*.

ȚÚRȚUR¹ s. m., s. n. **1.** (Mai ales la pl.; și cu determinarea „de gheață") Sloi de gheață de formă prelungă și ascuțită spre vîrf, care se formează de-a lungul streșinilor, pe ramuri etc., prin înghețarea imediată a apei care se scurge; (rar) ciucure, (învechit și regional) stur, (regional) scuț, sloiete, suligă, sulughiță, țîșcă **(2)**, țorțoloașă (v. t o r ț o l o ș **1)**, țugui¹ **(3)**, țurloi **(II 1)**, țurțalău **(1)**, țurțoi¹, țurțui¹, țurțuluc **(1)**, țurțurău **(1)**, țurțuruș **(1)**, țuțuroi **(1)**, țuțurui **(1)**. *Crivățul și gerul . . ., fulgii de zăpadă și țurțurii de gheață.* GHICA, S. 337. *Sub crengile ce se întind, De țurțuri încărcate, Hăitașii mare foc aprind.* ALECSANDRI, P. III, 139, cf. CIHAC, II, 436. *Se aude-n horn nebunul Viscol aprig vîjîind, Și din streșini, cîte unul, Țurțuri rupți cum cad plesnind.* VLAHUȚĂ, P. 10, cf. SEVASTOS, N. 10, BARCIANU, ALEXI, W. *Dacă mănînci gheață ori zăpadă ori țurțuri, faci gîlci.* CANDREA, F. 97. *Apinse o lampă. Cristalele scînteiară ca niște țurțuri de gheață.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 16. *Albe corăbii cu grijă pluteau îndrumate spre faruri, Pline de țurțuri fantastici, venind ca din porturi polare.* id. C. M. II, 100, cf. TDRG, PAMFILE, A. R. 67. *Țurțurii de gheață de la streșina casei.* GOROVEI, CR. 50. *De sub streșinile tivite cu țurțuri sclipitori de gheață și prin crăpăturile ușii închise răbufnea un fum vînăt.* REBREANU, I. 340, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cu țurțuri lungi de gheață plîng ulucii.* CAZIMIR, L. U. 37. *Sugînd cu deliciu țurțuri de gheață desprinși de la streașină, ne lăsam tîrîți de sacagii.* BRĂESCU, A. 129. *Cele din urmă raze lucră în țurțurii de gheață ai streșinei.* SADOVEANU, O. X, 564, cf. SCRIBAN, D. *Decembre, ca un paradis. De marmur și scîntei . . . E feerie de argint Cristalizat în țurțuri lungi.* ARGHEZI, VERS. 60, cf. 595. *Fetele s-au uitat . . . la streșini și au numărat țurțurii de gheață.* BĂNULESCU, I. 52, cf. SCL, 1980, 95, H IX 90, com. MARIAN, ALR I 432, ALR SN III h 801, A V 14, UDRESCU, GL., NALR — B 1 615/1, 4, 89, ALR — T 1 615/327, 328, 383, 397, 408. *Crește-n jos Țurțuros (Țurțurul* de gheață). ȘEZ. XXI, 72. ◇ F i g. *Din țurțurul-luceafăr cad în fîntînă stropi.* LESNEA, VERS. 79. *Lin țurțurii somnului picurau lingoare.* VOICULESCU, POEZII, I, 266. *Cristal rotund, pe-o umbră de velur, . . . M-am născocit din ape de azur, Am înghețat sub țurțuri de lumină.* ARGHEZI, VERS. 49. ◇ E x p r. **A face țurțuri** = a clănțăni din dinți de frig. BUL. FIL. IV, 115. ✦ (Rar; la pl.) Stalactite. BAR. — MUNT., W. 40²/25. *Se strînge încleștarea granitului din munți, Cu peșterile negre, spre țurțuri de străfunduri.* LESNEA, C. D. 121.

2. S. m. (Mai ales la pl.) Mici cocoloașe (de gheață, de noroi, de sînge închegat etc.) prinse de părul de pe corpul animalelor sau de părul (barba, mustățile) omului; (regional) ciorcioloș, țorțoloș **(2)**, țurțalău **(2)**. *Foc de ger era . . . Harap Alb numai o țiră cît a stat de s-o uitat a făcut țurțuri la gură.* CREANGĂ, P. 240, cf. DDRF. *Barba-i zbîrlită, și-n barbă și-n plete cu țurțuri de sînge.* COȘBUC, AE. 36. *Mustățile și bărbile tuturor erau pline de țurțuri și de promoroacă.* SADOVEANU, O. I, 626. *Noroiul în care intrase i se lipise în țurțuri de perii fluierelor.* CĂLINESCU, E. O. I, 108. *Picioarele . . . cu părul plin de țurțuri de aluat erau voinice.* CAMILAR, N. II, 324. *Barba părintelui . . . înghețase, iar înspre colțurile gurii, din mustăți, atîrnau țurțuri subțiri.* V. ROM. decembrie 1964, 47. *Toamna se tund numai oile cu țurțuri.* CHEST. V, 161/48, cf. A III 18. ◇ L o c. a d j. și a d v. (Prin nord-vestul Olt.; cu determinări care indică fructe) **Țorțol de . . .** = foarte încărcat de . . ., plin ciucure de . . . V. c i o r c i o l. Cf. COMAN, GL. *Stau prunii țorțol de prune.* id. ib.

3. S. m. (La pl.; de obicei urmat de determinări) Ornamente de metal, de cristal, de sticlă etc., în forma unor ciucuri sau franjuri, atîrnate de candelabre, c i u c u r i; ornamente făcute din mărgele, plăcuțe de metal etc., atîrnate la haine. *O grimea . . . albă și cu țurțuri mici de mărgele roșii pe margine.* HOGAȘ, M. N. 14. *Contrastul e cu atît mai mare pentru mine, întări Silion, cu ochii la țurțurii de cristal în care se zdrobeau luminile.* VINEA, L. I, 264. *Pi pat i-așternut Un țol mohorît Cu țurțuri di-arżint.* DIACONU, VR. 218. ✦ (Învechit și regional; adesea la pl.) Ciucure; franj (la o draperie, la un covor etc.); (regional) țurțalău **(3)**. Cf. BAR. — MUNT., W. 356¹/30, ALEXI, W., VAIDA, ALR I 1 876/588, 677, ALR SN IV h 1 205/531, ALRM SN III h 1 016. *Cu potcoave de argint, Cu țurțuri pănă-n pămînt Și cu frîul de mătasă.* FOLC. MOLD. I, 313. ✦ (Prin nordul Munt.; la pl.; în forma *țorțuri*) Zdrențe care atîrnă la o haină. SCRIBAN, D. ✦ (Prin nordul Munt.) Șfichi² **(I 1)**. Cf. SCRIBAN, D.

4. S. m. P. a n a l. (Bot.; regional; la pl.) Amenți (de alun); (popular) rînsă¹ **(1)**, (regional) țurțalăi (v. ț u r ț a l ă u **4)** (Capul Codrului — Gura Humorului). Cf. ALR I 990/378. ✦ (Prin Mold.; și în sintagma *poamă țurțure*, H VIII$_1$ 236) Varietate de strugure cu boabele lungi, rare, de culoare albă. ALIL, 1983—1984, 244.

5. S. m. (Regional; la pl.; și în sintagma *țurțurii mieilor*, com. MARIAN) Măzăriche **(3)**; (regional) mielușei (v. m i e l u ș e l **II)**, omătul mieilor (v. o m ă t¹), ț i r a i **(2)**, țîrțai **(1)**, țîrțar **(1)**, țîrțărel, țîrțărică **(1)**, țîrțîră **(1)**, țîrțîriche **(1)**, țurțalău **(5)**, țurțurel¹ **(2)**, țurțurică, zăpada mieilor (v. m i e l).

Cf. CIHAC, II, 436, ȘEZ. V, 167, ALR SN III h 797, ALR — M III h 670/221, NALR — B 1 613/65, ALR — T 1 613/245, 263. ◇ *Țurțurii mieilor* = nume dat ultimei zile cu vreme schimbătoare de după zilele babelor; (regional) omătul mieilor, ziua mieilor. Cf. MARIAN, S. R. II, 134. ✦ (În dicționarele din trecut) Picătură **(1)**, strop. Cf. CIHAC, II, 436, BARCIANU, ALEXI, W.

6. S. n. (Mai ales în Olt. și Munt.) Țeavă sau jgheab prin care curge apa de la izvor sau de la cișmea; uluc, (regional) țuțuric; p. ext. izvor, cișmea, (regional) ciuciur, țîrău, țuțuroi **(2)**, țuțuruș[2] (v. țurțuruș **2)**. V. ciurgău, țurloi **(I 1)**, țurțudan[1], țuruiș, țuțuric, țuțurui **(2)**. *Spre un fund al curții . . . albea trupul văruit al unei cișmele purtînd deasupra țuțurului o Precestă zugrăvită în roșu și în albastru.* MACEDONSKI, O. III, 109, cf. DR. I, 250. *Pe la fîntîni iei unda în palme și mi-o dai . . . Ai dus la țurțur gura cu gura mea plecată, Voind să bei cu mine scînteia lui deodată.* ARGHEZI, VERS. 45. *Mergeți pînă dați de-o fîntînă, Unde curge apa pe-un țurțur.* SORESCU, L. L. II, 122, cf. COMAN, GL., ALR I 793/850, ALR II 2 552/833, A III 16, LEXIC REG. 58, FOLC. OLT. — MUNT. I, 469, UDRESCU, GL. ✦ (Prin exagerare) Șiroi[1] **(2)**. *O-mberegățîs-aicea* [oaia] *și cura sîngele țurțur.* T. DIAL. M. I, 234. ✦ (Regional; în forma *țuțur*) Cascadă; (regional) țurăială (v. țuruială **2)**, țurțurău **(2)**, țuruitoare. V. țuruiș (Lăpușata—Rîmnicu Vîlcea). *La țuțur țuruie apa.* ALR I 430/808.

— Pl.: (m.) *țurțuri* și (n.) *țurțure* (LEXIC REG. 58). — Și: **țîrțure** (TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DEX) s. m., (regional) **țîrțură** (ALIL, 1983—1984, 245) s. f., **țórțur** (SCRIBAN, D., ALR I 432/690, ib. 1 876/677, ALR SN III h 801/987), **țórțor** (BAR. — MUNT., W. 356[1]/30, ALEXI, W., VAIDA, ALR — T 1 615/419) s. m., **țortól** (SCRIBAN, D., VAIDA, COMAN, GL.; pl. *țorțole* A III 18), **țúnțur** (ALR — T 1 613/403), **țúțur** (accentuat și *țuțúr* ARH. FOLK. III, 93, ALR I 430/808, ALR II 2 552/853, LEXIC REG. 58, NALR — B 1 615/4, 45, ALR—T 1 615/427; pl. și *țuțure* ALR II 2 552/853, LEXIC REG. 58) s. m. și n., **țuțúră** (ALR I 432/5, NALR — B 1 615/6; pl. și *țuțure* NALR — B 1 615/6) s. f., **zúrzur** (GLOSAR REG.) s. m.

— Cf. țur.

ȚURȚÚR[2] s. n. v. **țuțur[2]**.

ȚURȚURÁ vb. I. Intranz. (Regional) **1.** (Despre apă) A picura **(I 1)**; a șiroi[3] **(2)**; (regional) a țîrîra. Cf. CHIAC, II, 435, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., UDRESCU, GL. ✦ Impers. A ploua puțin; a ploua mărunt; (regional) a țîrîra. Cf. ALEXI, W., ALR I 1 266/708.

2. Impers. A cădea măzăriche **(3)**. Com. MARIAN, ALR SN III h 797/551.

— Prez. ind. pers. 3: *țúrțură*. — Și: **țurțuri** (ALR SN III h 797/551; prez. ind. pers. 3 *țurțurește*) vb. IV, **țorțurá** (CIHAC, II, 435), **țuțurá** (UDRESCU, GL.) vb. I.

— Formație onomatopeică. Cf. țur.

ȚURȚURÁT, -Ă adj. (Rar) Cu țurțuri[1] **(2)**, de care atîrnă țurțuri; (regional) înțurțurat. *Barba și pletele-i albe, țurțurate la sfîrcuri de sarea talazelor, i-acoperă ochii, urechile și fața.* DELAVRANCEA, S. 66, cf. TDRG.

— Pl.: *țurțurați, -te.*

— **Țurțur[1]** + suf. *-at*.

ȚÚRȚURĂ s. f. v. **țurțur[1]**.

ȚURȚURĂU s. m., s. n. (Prin Transilv.) **1.** S. m. Țurțur[1] **(1)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 271, ALR — T 1 615/399.

2. S. n. (În formele *țurțulău, țuțurău*) Cascadă, (regional) țurțur[1] **(6)**, țuruitoare (CHEST. IV 43/113); izvor mic (LEXIC REG. II, 103). V. țîrău.

— Pl.: (m.) *țurțurăi*. — Și: **țurțulắu** (COMAN, GL., com. V. BREBAN, CHEST. IV 43/113; pl. și, n., *țurțuleie* CHEST. IV 43/113), **țuțurắu** (LEXIC REG. II, 103, ALR — T 1 615/399; pl. și, n., *țuțuraie* LEXIC REG. II, 103) s. m., s. n.

— **Țurțur[1]** + suf. *-ău*.

ȚÚRȚURE s. m. v. **țurțur[1]**.

ȚURȚURÉL[1] s. m. (Mai ales la pl.) **1.** Diminutiv al lui țurțur[1] **(1)**. *Auzii murmurul țurțureilor mici de gheață.* ISANOS, V. 260, cf. ALR I 432/337, 339.

2. (Prin Transilv., Maram. și Ban.; mai ales la pl.; adesea cu determinările „de gheață", „de ploaie"; și în sintagma *țurțureii mieilor*, NALR — B 1 613/61, ALR — T 1 613/256, 257, 265) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)**. Cf. SCL 1980, 95, ALR SN III h 797/353, ALR — M III h 670/222, NALR — B 1 613/60, 83, 90, 93, ALR — T 1 613/243, 244, 256, 257, 261.

3. (Bot.; regional) Ghiocel *(Galanthus nivalis)* (Berbești — Sighetul Marmației). ALR I 1 932/351.

— Pl.: *țurțurei*. — Și: (prin Ban.) **țunțuréi** (NALR — B 1 613/83, 90, 93), (regional) **țupțuréi** (ALR — M III h 670/222) s. m. pl.

— **Țurțur[1]** + suf. *-el*.

ȚURȚURÉL[2] subst. (Într-o ghicitoare) Diminutiv al lui țurțur[2] (v. țuțur[2] **2)**. Cf. PASCU, C. 216. *Culmeci, Culmeci, Țurțurel într-un picior* (Varza) (Țepu — Tecuci). PAMFILE, C. 35.

— Pl.: ?

— **Țurțur[2]** + suf. *-el*.

ȚURȚURÍ vb. IV v. **țurțura**.

ȚURȚURÍCĂ s. f. (Prin Ban.; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. țurțur[1] **5)**. Cf. NALR — B 1 613/25, 26.

— **Țurțur[1]** + suf. *-ică*.

ȚURȚURÓI s. n. v. **țuțuroi**.

ȚURȚURÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) **1.** Ca un țurțur[1] **(1)**, în formă de țurțur[1]. *Crește-n jos Țurțuros* (Țurțurul de gheață). ȘEZ. XXI, 72.

2. Cu țurțuri[1] **(2)**. Cf. BAR. — MUNT., W. 507[1]/44. *Lînă țorțoroasă.* id. ib.

— Pl.: *țurțuroși, -oase.* — Și: **țorțurós, -oásă** (BAR. — MUNT., W. 507[1]/44), **țorțorós, -oásă** adj.

— **Țurțur[1]** + suf. *-os*.

ȚURȚURÚȘ subst. (Regional) **1.** S. m. Țurțur[1] **(1)**. Cf. ALR I 1 254/87, UDRESCU, GL., NALR — O III h 320/915.

2. Subst. (În forma *țuțuruș*) Izvor. Cf. DR. I, 557, DENSUSIANU, Ț. H. 338.

— Pl.: **(1)** *țurțuruși*. — Și: **țunțurúș** (ALR I 1 254/87) s. m., **țuțurúș** (DR. I, 557, DENSUSIANU, Ț. H. 338) subst., **țorțorúș** (NALR — O III h 320/915) s. m.

— **Țurțur[1]** + suf. *-uș*.

ȚÚRUC interj. (Prin Transilv., Ban. și Mold.; și întărit prin „înapoi" sau prin „ne") Strigăt cu care se îndeamnă caii înhămați să dea înapoi. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99, CHEST. V 77/92. *Țuruc, Cheșa, țuruc!* ib. 77/61, cf. A VI 26, MAT. DIALECT. I, 101.

Țuri-napoi! GLOSAR REG. *Țuri la irima drumului, mărînce-te cîrii — nu ne lasă Dumnedzău la pagubă,* expresie cu care sînt batjocoriți moții din părțile superioare ale Arieșului, vizînd anumite particularități ale graiului lor. T. PAPAHAGI, C. A. 49.

— Și: **țúrle** (MAT. DIALECT. I, 101; accentuat și *țuric* LEXIC REG. 111, com. din BERZOVIA — REȘIȚA, ALIL 1983—1984, 316), **țurí, țirí** (GLOSAR REG.), **țurĭ** (pronunțat monosilabic) interj.

— Din germ. **zurück**, magh. **eurukk, eurikk.**

ȚURUCLÍ vb. IV. Refl. (Prin Transilv.; despre cai) A se trage înapoi, a se da înapoi. *Caii tăi s-o învățat să se țuruclească cum trebe.* MAT. DIALECT. I, 101. ◇ Tranz. fact. *Măi, băiete, țuruclește caii ca să poci trece!* ib.

— Prez. ind.: *țuruclesc.*

— Din magh. **eurukkol.**

ȚURUÍ[1] vb. IV. (Regional) **1.** Intranz. (Despre lichide sau despre materii în stare de pulbere, granule etc.) A curge (în șuvoaie, în șuvițe), producînd un zgomot caracteristic; a ciurui. V. **țîrîi**[1] **(1).** *Ploaia țuruia mereu în fereastră.* SĂM. IV, 125, cf. DR. I, 251, COMAN, GL., CHEST. IV 52/546 c 1, ALR I 429/109, ib. 430/896. *La țutur țuruie apa.* ALR I 430/808, cf. A II 8, LEXIC REG. 39. *A stat ploaia; mai țuruie un pic din streșină.* MAT. DIALECT. I, 271, cf. UDRESCU, GL. ✦ (Despre burlane, robinete etc.) A produce un zgomot caracteristic la scurgerea unui șiroi[1] **(2).** V. **țîrîi**[1] **(1).** *Burlanul țuruie vîrtos.* MIHĂESCU, D. A. 187. *Țuruie burlanele.* UDRESCU, GL. *Țuruie cișmeaua.* id. ib. ✦ Tranz. A lăsa să curgă puțin cîte puțin. V. **țîrîi**[1] **(1).** *C-o mînă țuruiești* [făina]. DR. I, 251.

2. Tranz. (Complementul indică păsări de curte) A chema la mîncare, folosind cuvîntul „țur". Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *țúrui* și *țuruiesc* (CHEST. IV 52/546 c 1). — Și: **(1) țurăí** vb. IV. DR. I, 251, COMAN, GL., CHEST. IV 52/546 c 1.

— **Țur** + suf. *-ui.*

ȚURUÍ[2] vb. IV v. **zurui.**

ȚURUIÁC s. m. v. **țirîiac.**

ȚURUIÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Zgomot produs de curgerea sau de căderea unui șiroi[1]; (regional) țuruit, țuruitură. Cf. UDRESCU, GL. *S-aude țuruială ... de la streșini.* id. ib.

2. (În forma *țurăială*) Cascadă; (regional) țurțur[1] **(6)** (Noul Român — Victoria). Cf. CHEST. IV 43/172 b.

— Pl.: *țuruieli.* — Și: **țurăiálă** s. f. CHEST. IV 43/172 b.

— **Țurui**[1] + suf. *-eală.*

ȚURUÍȘ s. n. (Prin sudul Transilv.) Izvor (DENSUȘIANU, Ț. H. 338, DR. I, 557); cascadă mică, (regional) țuruitoare (CV 1950, nr. 4, 41). V. **țurțur**[1] **(6).**

— Pl.: ?

— **Țurui**[1] + suf. *-iș.*

ȚURUÍT s. n. (Regional) Zgomot produs de curgerea sau de căderea unui șiroi[1]; (regional) țuruială **(1),** țuruitură. *El umblă ..., fără a auzi ceva decît țuruitul apelor.* MOZAICUL (1839), 771/9, cf. UDRESCU, GL. *Abia se mai aude țuruitul cazanului, s-a potolit focul.* id. ib.

— V. **țurui**[1].

ȚURUITOÁRE s. f. (Prin Transilv. și Mold.) Cascadă mică, (regional) țurțurău **(2),** țuruiș (CHEST. IV 43/170 a, 546 a, 550 b 2, ALR I 430/215); apă curgătoare puțin adîncă și liniștită (PAȘCA, GL.).

— Pronunțat: *-ru-i-.* — Pl.: ? — Și: **țurăitoáre** (PAȘCA, GL., CHEST. IV 43/170 a, ALR I 430/215), **țurăietoáre** (CHEST. IV 43/550 b 2) s. f.

— **Țurui**[1] + suf. *-itoare.*

ȚURUITÚRĂ s. f. (Regional) Zgomot produs de curgerea sau de căderea unui șiroi[1]; (regional) țuruială **(1),** țuruit. Cf. UDRESCU, GL. *În țuruiturile streșinilor parcă tot ai dormi.* id. ib.

— Pronunțat: *-ru-i-.* — Pl.: *țuruituri.*

— **Țurui**[1] + suf. *-itură.*

ȚURÚȘ s. m. v. **țăruș.**

ȚÚSLĂ s. f. (Prin Transilv.) **1.** Rachiu sau țuică (slabă) care se obține la prima distilare; p. gener. țuică slabă. *Și susla-i tare, d-apoi cînd a fi gata* [vinarsul]. CV 1951, nr. 3—4, 47, cf. MAT. DIALECT. I, 290, L. ROM. 1960, nr. 2, 21, ALR — T 1 165/241, 249, 250, 256, 257, 259, 260, T. DIAL. B. N. 290. ✦ (Prin Transilv. și Maram.) Țuică tare, obținută la începutul distilării. Cf. ALR — M II h 463/231, 236, ALR — T 1 165/242, 244, 245. ✦ (Regional) Țuică de calitate slabă, obținută la sfîrșitul distilării (Iapa — Sighetul Marmației). Cf. ALR — M II h 463/226. ✦ (Regional; în forma *ciuslă*) Țuică distilată de două ori (Vișeul de Jos — Vișeul de Sus). Cf. ALR — M II h 464/238.

2. (Regional; în forma *ciuslă*) Băutură sau mîncare rău pregătită (Sîngeorz Băi — Năsăud). PAȘCA, GL.

— Pl.: *țușle.* LEXIC REG. II, 77. — Și: **țúzlă** (MAT. DIALECT. I, 290, ALR — T 1 165/256, T. DIAL. B. N. 290), **súslă** (ALR — M II h 463/231, ALR — T 1 165/257, 259, 260, T. DIAL. B. N. 290), **sŭzlă** (ALR — T 1 165/242, 244, 245), **clúslă** (T. DIAL. B. N. 290), **clúzlă** (ALR — M II h 463/236, ALR — T 1 165/241, 249, 250, 275), **clúsă** (T. DIAL. B. N. 290) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚUȘ interj. v. **țițuș.**

ȚUȘÁIS s. n. v. **țușpais.**

ȚUȘC, -Ă adj., s. f. (Prin Mold.). **1.** Adj., s. f. (Varietate de oi) care se înrudește cu țurcana[2]; (oaie) care aparține acestei varietăți; (oaie) țurcană[2]. *Soiul oilor se împarte în cinci neamuri: cel întăi țuște, al doile oltence ...* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 23/6. *Țuștele sînt cele mai pipernicite oi din țară.* ap. TDRG. *Mieii oilor karakulizate (țușca) au deseori, în prima zi, o blăniță aspră și neclară.* ENC. VET. 530, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Berbeci țuști.* SCRIBAN, D., cf. DEX. *Rasă locală, de munte, denumită și oaia bîrsană sau țușcă.* POTLOG, D. A. 294. *Oi țuște.* CHEST. V 75/24.

2. S. f. Epitet pentru o fată tînără și naivă. *Se amuza ... să vadă cît poate minți țușca din Vaslui.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 162, cf. SCL 1978, 325.

— Pl.: (adj.) *țuști, -ște,* (s. f.) *țuște* și *țușce* (ȘĂINEANU, D. U.).

— Etimologia necunoscută.

ȚUȘCA interj. (Regional; repetat) Cuvînt cu care se alungă mieii. Com. din ZAHAREȘTI — SUCEAVA.

— Cf. **țuș c.**

ȚUȘCÁN s. m. (Regional) Nume dat unei specii de șobolan **(1)** (Roșiești — Vaslui). Cf. H VI 199.

— Pl.: *țușcani*.

— Cf. țițcan[2].

ȚÚȘCĂ[1] s. f. **1.** (Prin Mold.) Șervet, basma, batistă mare, răsucită și înnodată, care este folosită la jocul de-a țușca; (regional) ciușcă, mișcă[1] **(1)**. *Țușea este un ștergar împletit foarte vîrtos.* LAMBRIOR, S. 186, cf. MARIAN, I. 197. *Ian să cat un ștergar să vă faceți o țușcă, doar vi-ți mai dezmorți cele ciolane.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L. M. 298. ◇ Expr. **A se face țușcă** = a se îmbăta. *Din dușcă-n dușcă, Mi-i să nu mă fac țușcă.* ALECSANDRI, T. 241, cf. ȘĂINEANU, D. U., ZANNE, P. III, 543.

2. (Prin Mold.; și în construcția *de-a țușca*) Numele unui joc, în care unul dintre jucători este lovit în palmă sau pe spate cu țușca[1] **(1)**; (regional) mișcă[1] **(2)**. *Flăcăii și fetele la priveghi ... petrec în rîsete și chicote jucînd țușca.* LAMBRIOR, S. 186, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, H X 23, 70.

3. S. f. (Prin Munt.) Epitet pentru o fată sau pentru o femeie tînără, zveltă, sprințară, iute, vioaie, harnică. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 266. (Pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *E o țușcă de fată, numai inimă-n ea, scapără de inimoasă.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *țuște*. — Și: **țoășeă** s. f. SCRIBAN, D.

— Cf. țuști[1].

ȚÚȘCĂ[2] s. f. v. **ciușcă**.

ȚUȘCÓV s. m. Pește migrator, asemănător cu obletul, dar mai mare decît acesta; obleț-de-mare, obleț-de-Dunăre *(Chalcalburnus chalcoides danubicus)*. Cf. I. IONESCU, M. 93. *Pescuiesc ... Tîscov și plevușcă, belghiță, scobar.* BARONZI, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 115, cf. ALEXI, W., ANTIPA, P. 383. *Țîșcovii vin toamna și se prind bine numai iarna.* ap. BĂCESCU, P. 56, cf. CL 1971, 275, M. D. ENC., DEX, com. MARIAN, PORȚILE DE FIER, 349. ◇ *Țușcov de sac* = **a)** (prin Ban.) țușcov *(Chalcalburnus chalcoides danubicus)*. Cf. BĂCESCU, P. 56; **b)** (regional) obleț *(Alburnus alburnus)*. id. ib. *Țușcov mic* = (regional) obleț *(Alburnus alburnus)*. id. ib. ◇ Compus: **țușcov-de-rîu** = beldiță *(Alburnoides bipunctatus)*. id. ib. 56, 117.

— Accentuat și: *țúșcov*. BĂCESCU, P. 56. — Pl.: *țușcovi*. — Și: (regional) **țîșcov, țîșcov** (id. ib. 56), **țușcóv** (PORȚILE DE FIER; accentuat și *túșcov* BĂCESCU, P. 56), **țiseov, tíseov** (ALEXI, W., ANTIPA, P. 383, com. MARIAN) s. m.

— Din scr. **ciškov**.

ȚUȘCULEÁN, -Ă s. m. și f. (Regional; cu nuanță afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei persoane tinere; (regional) țiculean, țușcuț (Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: *țușculeni, -e*.

— **Țușcă[1]** + suf. *-ulean*.

ȚUȘCULÍNĂ s. f. (Regional; cu nuanță afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei fete; (regional) țiculeană, țuculină (Pitești). Cf. SFC VI, 122, UDRESCU, GL.

— Pl.: *țușculine*.

— De la **țușculeană**, cu schimbare de sufix.

ȚUȘCÚȚ, -Ă s. m. și f. (Regional; cu nuanță afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei persoane tinere; (regional) țiculean, țușculean (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țușcuți, -e*.

— **Țușcă[1]** + suf. *-uț*.

ȚÚȘLI s. m. v. **țuțăl**.

ȚUȘNÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Rar; despre ființe) A țîșni **(2)**. Cf. CADE. *Pitulicea ... acum țușnește printre spinii de porumbel.* SIMIONESCU, F. R. 147. *La cel mai mic foșnet, ...* [broaștele] *țușnesc în apă, în sărituri elegante și mari.* id. ib. 191.

2. (Regional; despre lichide) A țîșni **(1)** (Cristești — Botoșani). Cf. ALR SN IV h 1 119/414, ALRM SN III h 937/414.

— Prez. ind.: *țușnesc*.

— **Țuști[1]** + suf. *-ni*.

ȚUȘPÁIS s. n. **1.** (Prin Ban.; în forma *țușais*) Garnitură (servită lîngă friptură). Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99. *Zamă, rinflaiș, țușais.* ALEXICI, L. P. 255. ✦ Mîncare de dovleci (LEXIC REG. 120, com. din BERZOVIA — REȘIȚA), de cartofi (com. din BERZOVIA — REȘIȚA).

2. (Prin Bucov.) Mîncare proastă. LEXIC REG. 115.

3. (Regional; în forma *țușpă*) Supă sau borș rău făcute. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

4. (Prin Bucov.) Băutură alcoolică falsificată. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *țușpaisuri*. — Și: **țușăis** s. n., **țúșpă** (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI) s. f.

— Din germ. **Zuspeis**. — Pentru **țușpă**, cf. și supă.

ȚÚȘPĂ s. f. v. **țușpais**.

ȚUȘT interj., s. m. v. **țuști**.

ȚUȘTI[1] interj., subst. **I.** Interj. **1.** (Adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a unei ființe (care sare, care țîșnește undeva ori de undeva, care o ia la fugă) și redă zgomotul produs de o asemenea mișcare; țîști[1] **(I 1)**. V. ciuști, smîc, tîlvîc, tulai[2], țîbîști, zbughi, zvîc. [Șoarecele] *furînd o fărmătură : Țuști iute-n crăpătură.* DONICI, F. II, 36/11. *Fac țuști! din baltă s-o iau la sănătoasa.* CREANGĂ, A. 67. *Talpa iadului atunci face țuști înlăuntru și dracii tronc! închid poarta.* id. P. 311. *Cînd a auzit Aghiuță asta, și-a luat degrabă marfa și țușt! p-aci ți-e drumul.* CARAGIALE, O. III, 41. *Așa ca la o zburătură de noi, țuști un iepure.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 238. *N-apuci bine să-nchizi porcul ... și el țușt! na-ți-l că iese!* CONTEMPORANUL, V[1], 143. *Cîte unul ..., de vede vreun nuntaș desculț, țuști cu o cofă de apă peste picioare.* SEVASTOS, N. 338. *Tată-său îl fugărește, el țuști pe o parte și vine pe alta.* PĂUN-PINCIO, P. 110. *Cerșetorii, țuști la loc și : smirna!* SĂM. III, 382, cf. TDRG, PAMFILE, J. I, 88, DR. I, 89, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se sui pe un cămănac, pînă cînd îi veni bine, și ... țuști în spinarea calului.* VISSARION, B. 15. *Țuști! sar lighioane .... uită-le, nu-s ... pier.* VOICULESCU, POEZII, I, 238. *Intrăm tupiluș într-o casă și țuști pe cuptor.* SADOVEANU, O. I, 547. *Tocmai cînd să facă țuști-n apă,* [racul] *se trezește în sită.* ȘEZ. IV, 117. *Ca prin minune s-o făcut ca o păsăruică mititică și țuști pe geam afară.* I. CR. II, 181. *Cînd o deschis ușa, moșneagul țuști din odaie.* VASILIU, P. L. 61. *Tăs-un cot — Și țuști în pod, Tăs-un lat — Și țuști în pat.* FOLC. MOLD. II, 351. *Cimiliga prin tufiș, Țuști din iarbă-n aluniș* (Iepurele). GOROVEI, C. 189. ◇ Compus: (regional) **țuști-huști** = cuvînt care imită mișcări precipitate (făcute pe ascuns). *M-am dat jos din căruță și, ici-colo, țuști-huști după el.* LUNGIANU, CL. 198.

2. (Prin sudul Mold.) Cuvînt cu care se alungă măgarii; (regional) ciuș. Cf. CHEST. V 77/24, ALR II 5 526/514, 605.

II. (Regional) **1.** Subst. (În construcția *De-a țuștiul* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape (Jorăști — Tecuci). Cf. H III 247.

2. S. m. Copil, pușt; (regional) țișt[1] **(II 2)** (Mătău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Și: **țușt** interj., s. m.

— Onomatopee.

ȚUȘTÍ[2] vb. IV. (Regional) **1.** Intranz. A apărea, a ieși de undeva pe neașteptate, a țîșni **(2)**, (regional) a ciuști; a se deplasa repede. *Din cuibul lui, mistrețul Zburlit țuști nainte și pe-aproape De ei stătu cu ochii în văpaie.* MURNU, O. 333. [Obleții] *se țin mereu „în pînze", adică în cete, la suprafața apei, „țuștind ca săgețile" mereu grăbiți, mereu cotind.* BĂCESCU, P. 136.

2. Tranz. A arunca repede (înăuntru) cu o mișcare bruscă; (regional) a ciușni. *Femeia țuștește în cuptor purcelul și găina.* ȘEZ. XVIII, 38.

— Prez. ind.: *țuștesc.*

— V. **țuști[1].**

ȚÚTE subst. (Prin vestul Transilv.; în expr.) **A duce** (sau **a lua**) **pe cineva (în) țute** = a duce (ori a lua) pe cineva în circă sau pe umeri. Cf. COMAN, GL., ALR II/I h 55/279, com. din BOCȘA — ZALĂU, com. V. BREBAN.

— Etimologia necunoscută.

ȚUȚ s. n. **1.** (Regional) Proeminență sau excrescență cărnoasă. *La coadă* [la găina bolnavă de țîfnă] *se ridică un țuț (moț) de piele ..., pe care multe femei îl ard.* ȘEZ. VI, 84, cf. PASCU, C. 236. ◇ Expr. **A sta țuț** = (despre arșice) a sta vertical. Cf. TDRG, SCL 1980, 89. **A lăsa** (pe cineva) **țuț** = **a)** a înșela pe cineva în așteptări; a lăsa cu buzele umflate. Cf. IORDAN, L. R. A. 497; **b)** a lăsa pe cineva uluit; **c)** a-i lua cuiva totul, a sărăci pe cineva. Cf. UDRESCU, GL. **A rămîne țuț** = **a)** a rămîne foarte mirat, uluit. Cf. DEX, UDRESCU, GL.; **b)** a rămîne fără avere, foarte sărac. Cf. UDRESCU, GL.; **c)** a rămîne foarte singur. id. ib.

2. (Prin Olt.; la f., în formele *țuță, țoță*, și la m., în forma *țoț*) Grămadă, glugă de strujeni; (regional) ciuclă, surlă. Cf. CADE, SCRIBAN, D., SCL 1980, 89, 90, L. ROM. 1961, 23, CHEST. II 70/19, ALR SN I h 118, NALR — O IV h 607. ✦ (Regional; la f., în forma *țoță*) Grămadă de lemne lungi așezate vertical (și sprijinite de un pom) (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 88. ✦ (Prin Olt.; la f., în forma *țoță*) Grămadă mare de coceni de porumb. Cf. NALR — O IV h 608. ✦ (Într-o ghicitoare; la m., în forma *țoț*, și la f., în forma *țoață*; cu sens neprecizat, probabil) Grămadă. *Țotul moțul șede în drum, Țoațele moațele trec pe drum* (Ciobanul cu oile). COM. SAT. I, 103.

3. (Prin Olt., Ban. și sudul Transilv.; la f., în formele *țuță, țoță, țoață*) Adăpost mobil (din scînduri, paie, stuf) la cîmp; colibă mică (de formă conică) în care se adăpostesc ciobanii. Cf. GR. S. VI, 246, ALR II/I h 258/812, ALRM II/I h 333/812, com. din BOGÎLTIN — BĂILE HERCULANE, L. ROM. 1961, 320, FOLC. OLT. — MUNT. I, 469.

— Pl.: *țuțuri.* — Și: (regional) **țúță** (CADE, L. ROM. 1961, 23, SCL 1980, 89, ALR SN I h 118/836, NALR — O IV h 607, ib. h 608, com. din BOGÎLTIN — BĂILE HERCULANE; pl. *țuțe*), **țóță** (SCRIBAN, D., GR. S. VI, 246, CHEST. II 70/19, ib. 414/32, ALR SN I h 118, ALR II/I h 258/812, ALRM II/I h 333/812, LEXIC REG. 88), **țoáță** s. f., **țoț** (ALR SN I h 118/848; pl. *țoți* ib.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

ȚÚȚĂ s. f. v. **țuț.**

ȚÚȚĂL s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Biberon (de cauciuc sau, în trecut și în mediul rural, făcut din pînză). *De așa-zis țuțăl să păzim pruncii, mai vîrtos dacă lăsăm pruncii să doarmă cu el în gură.* DIETET. 21/19, cf. ALII, 1983—1984, 316.

— Pl.: *țuțăle.* — Și: (regional) **țúțlu** (com. din BERZOVIA — REȘIȚA) subst., **țúzlă** (LEXIC REG. 10) s. f., **țúțli** (com. din OCNA MUREȘ) subst., **țúși** (ALII, 1983—1984, 316) s.m.

— Din germ. austriac **Zuzel.** — **Țuțli** < magh. **cucli.**

ȚUȚĂNEÁSCĂ s. f. v. **țuțulenesc.**

ȚUȚBÉI s. m. v. **țuțubei.**

ȚUȚÉICĂ s. f. v. **țiței[1].**

ȚÚȚLI subst. v. **țuțăl.**

ȚÚȚLU subst. v. **țuțăl.**

ȚUȚOÁICĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1]. Cf. LEXIC REG. 88.

— Pl.: *țuțoaice.*

— **Țuțoi** + suf. *-că.*

ȚUȚÓI s. n. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1] (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țuțoaie.*

— **Țuțu** + suf. *-oi.*

ȚÚȚU interj., subst. **1.** Interj. (Prin Olt. și nord-vestul Munt.; repetat) Cuvînt cu care se însoțește datul în leagăn, în scrînciob, săltatul pe genunchi; huța. Cf. ALR II/I MN 71, 2 659/836, UDRESCU, GL. ◇ Expr. **A da** (pe cineva) **țuțu** = a legăna pe cineva, a balansa; a da huța. *Hai să te dau țuțu.* UDRESCU, GL. ✦ (Regional; cu valoare verbală; în forma *țîțu*) Nani (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR II/I MN 73, 2 658/2, ALRM II/I h 200/2.

2. Subst. (Prin vestul Munt.) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1]. Cf. ALR I 1 703/782, UDRESCU, GL.

— Pl.: **(2)** *țuțuri.* ALR I 1 703/782. — Și: **țîțu** interj. ALRM II/I h 200/2.

— Onomatopee.

ȚUȚUBĂR subst. (Regional) Scrînciob **(3)**; (regional) țițeică[1] (Boița — Hațeg). Cf. ALR I 1 704/122.

— Pl.: ?

— Formație onomatopeică. Cf. ț u ț u.

ȚUȚUBÉI interj., s. m. (Regional, mai ales în Mold.) **I.** Interj. Cuvînt care redă strigătul caracteristic al pițigoiului. *Repetarea... sunetului interpretat „țu-țu-dei" sau „ci-ci-gău".* BĂCESCU, PĂS. 341. *Înainte de a se topi* [omătul] *zicea: „țuțubei-țuțubei, pune cîlțul la știubei", adică să lase femeile lucrul de iarnă din casă (torsul etc.) și să iasă la cel de afară, de primăvară.* id. ib. 342. [Pițigoiul] *anunță timp frumos cînd cîntă „țuțundei".* ap. BĂCESCU, PĂS. 343. *Țuțubei, țuțubei, Scoate cîlții din știubei; Și-i pune pe frunzi de tei, Că se torc ei singurei.* H VI 28.

II. S. m. (Ornit.) **1.** Pițigoi **(1)**; (regional) țițidoi **(2)** *(Parus maior).* Cf. ENC. ROM. III, 1 148, BĂCESCU, PĂS. 169. *Cîntecul țuțubeiului.* I. CR. IV, 239.

2. (În forma *țuțundei*) Ciocîrlie *(Alauda arvensis)* (Vădeni — Bîrlad). BĂCESCU, PĂS. 169.

— Pl.: *țuțubei.* — Și: **țuțudéi** (scris și *țu-țu-dei*) interj., (prin Mold. și Olt.) **țuțundéi** (ENC. ROM. III,

1 148, BĂCESCU, PĂS. 329) interj., s. m., **ţuţbéi** (BĂCESCU, PĂS. 329) s. m.

— Formaţie onomatopeică.

ŢUŢUDÁN¹ s. n. **1.** (Prin sud-vestul Transilv., vestul Munt. şi estul Olt.) Vîrf (ascuţit) de deal sau de stîncă (LEXIC REG. 88, SCL 1980, 91, 92); deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/816), deal înalt (SCL 1980, 91); deal mic, colină conică (TOMESCU, GL., SCL 1980, 92); ridicătură de pămînt, movilă (RĂDULESCU-CODIN, TOMESCU, GL. 286, CHEST. IV 78/816, UDRESCU, GL.); piatră de formă conică (SCL 1980, 92). V. ţiclău¹ **(1)**, ţugui¹ **(1)**, ţuţui¹ **(1)**, ţuţuleică. *Se zări soarele peste culmele cele înalte ale ţurţudanelor (aşa se numeşte de popor vîrfurile stîncelor celor mari de piatră).* PELIMON, I. 110/25. *Ţurţudan... este o variantă a lui ţuţudan, rezultată prin „despicarea" lui „ţ" în „rţ".* SCL 1980, 92. ✦ (Prin Olt.; în forma *ţuţudan)* Grămadă (de materiale sau de lucruri). V. ţurţudoi. Cf. TOMESCU, GL. 286. ✦ (Regional; în forma *ţurţudan)* Claie înaltă (Băile Olăneşti). SCL 1980, 92.

2. (Regional; în forma *ţurţudan)* Ferestruică executată în acoperişul unei case; tabacheră **(2)** (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 88.

— Pl.: *ţuţudane.* — Şi: **ţurţudán** s. n.

— Cf. ţuţui¹.

ŢUŢUDÁN² s. n. v. **ţurţudan¹.**

ŢUŢUDÉI¹ interj., s. m. v. **ţuţubei.**

ŢUŢUDÉI² s. n. (Prin nordul Munt.) Pisc mic; (regional) piscotei. Cf. SCL 1980, 92, RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *ţuţudeie.*

— De la **ţuţudan¹**, prin schimbarea terminaţiei cu sufixul *-ei.*

ŢUŢÚI¹ s. n. **1.** (Prin sudul Transilv. şi prin Munt.) Vîrf de deal sau de munte (LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 536, LM, DDRF, BARCIANU, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCL 1980, 92, CHEST. IV supl., UDRESCU, GL.); deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/86, 740, ib. IV supl.); deal ascuţit şi înalt (ib. IV supl., SCL 1980, 92); movilă ţuguiată (CHEST. IV supl., SCL 1980, 92); moviliţă (KLEIN, D. 444). V. colină, cucă, ţiclău¹ **(1)**, ţucudan, ţuculeu, ţugui¹ **(1)**, ţuhă **(1)**, ţurţan, ţurţoi² **(1)**, ţurţudău, ţuţudan¹ **(1)**, ţuţuiandră, ţuţulă, ţuţuleică, ţuţuleu, ţuţur² **(1)**. *O cascadă de pîscuri şi de ţuţuiuri se repede spre valea Prahovei.* ap. TDRG. *Am ajuns pînă la ţuţuie, tocmai sus de tot.* UDRESCU, GL. ✧ Expr. (Prin vestul Munt.) **A sta spînzurat (ca dracu) pe ţuţuie** = „a sta cocoţat pe vîrfuri; a sta rău". UDRESCU, GL.

2. (Regional) Parte ascuţită a unor obiecte (căciulă, încălţăminte etc.). V. ţugui¹ **(2)**, vîrf. Cf. GHEŢIE, R. M. *Ţuţuiul unei căciuli se da grabnic pe spate.* KLOPŞTOCK, F. 30. *Şaisprezece opintele, Două scîrţîiele Ş-un ţuţui după ele* (Plugarii, boii şi plugul). PAMFILE, A. R. 56. *Opt opintele, Două scîrţîiele Şi-un ţuţuî după ele* (Plugul). GOROVEI, C. 297.

3. (Regional) Umflătură la cap; cucui. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., CHEST. IV supl., PASCU, C. 216. ✦ (În forma *ţurţui)* Negel (Sebeşul de Sus — Cisnădie). Cf. SCL 1980, 92.

4. (Regional) Moţ¹ de păr; (regional) ţuluc **(1)**, ţuţuluc (ŞĂINEANU, D. U.); coc, conci (CHEST. IV supl.). ✦ Moţul¹ ciocîrlanului. Cf. CHEST. IV supl.

5. Art. (Regional) Numele unui joc de copii cu arşice. Cf. PAMFILE, J. II, 297.

— Pl.: (n.) *ţuţuiuri* şi *ţuţuie,* (m.) *ţuţui* (POLIZU, ALEXI, W.). — Şi: **ţurţúi** s. n. KLEIN, D. 444, LEXIC REG. 87, SCL 1980, 92.

— Cf. ţuţ, ţugui¹.

ŢUŢÚI² s. n. (Prin vestul Munt. şi sudul Transilv.) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) ţiţeică¹, ţuţu eică. Cf. ALR I 703/107, UDRESCU, GL. *Hai la ţuţui (să ne ţuţuim).* UDRESCU, GL.

— Pl.: *ţuţuie* şi *ţuţuiuri.*

— Postverbal de la **ţuţui⁴.**

ŢUŢÚI³ s. n. v. **ţiţei.**

ŢUŢUÍ⁴ vb. IV. Tranz. şi refl. (Prin Olt. şi vestul Munt.) A (se) da în leagăn; a (se) legăna, (regional) a (se) ţuţula **(1)**. Cf. ALR I 1 703/831, ib. 1 704/795, 803, 835, ALR II/I MN 71, 2 659/833, 836, UDRESCU, GL. *Hai la ţuţui (să ne ţuţuim).* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *ţúţui.* — Şi: **ţuţuiá** vb. I. ALR I 1 704/107.

— V. **ţuţu.**

ŢUŢUÍ⁵ vb. IV. Intranz. (Regional) A plescăi cu gura; a săruta cu zgomot. Cf. BARCIANU. *În repetate rînduri ţuţui neamţul din buze.* MIRONESCU, S. 184.

— Prez. ind.: *ţuţuiesc.*

— Formaţie onomatopeică.

ŢUŢUÍ⁶ vb. IV v. **ţuţuia¹.**

ŢUŢUIÁ¹ vb. I. (Regional) **1.** Tranz. A da formă ascuţită, conică; a ascuţi. *Nimeni nu e curat, daca nu va fi spălat, netezit, cu unghiile tăiate sau şi ţuţuiate.* HELIADE, V. XXIV/5, cf. POLIZU, LM, DDRF.

2. Refl. A se cocoţa; (regional) a se cucuia. [Bufniţa] ... *se ţuţuie pe coama unui zid.* ap. TDRG, cf. DR. VI, 466, CADE, DL, DM, DEX. *Se ţuţuie pe vîrfurile copacilor, ca o păsărică, nagoda aia de copil.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *ţúţui.* — Şi: **ţuţui** vb. IV. POLIZU, UDRESCU, GL.

— V. **ţuţui¹.**

ŢUŢUIÁ² vb. I v. **ţuţui⁴.**

ŢUŢUIÁC s. m. v. **ţuţuiag.**

ŢUŢUIÁG s. n. v. **ţiţiag.**

ŢUŢUIÁLĂ¹ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Faptul de a (se) ţuţui⁴. Cf. UDRESCU, GL.

2. Răsfăţ. UDRESCU, GL. *Ce atîtă ţuţuială?* id. ib.

— Pl.: *ţuţuieli.*

— **Ţuţui⁴** + suf. *-eală.*

ŢUŢUIÁLĂ² s. f. (Prin nord-estul Munt.) Faptul de a se ţuţuia¹ **(2)**; cocoţare. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ţuţuieli.*

— **Ţuţuia¹** + suf. *-eală.*

ŢUŢUIÁN s. n. (Regional) Nume (depreciativ) dat de moldoveni şi de munteni ciobanilor ardeleni; (regional) ţurlac. [Dacii] ... *ale căror chipuri şi îmbrăcăminte par a fi ale ţuţuienilor ardeleni din zilele noastre.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 39, cf. POLIZU, CIHAC, II, 527. *Fraţilor ardeleni le zicem trocari ori mocîrţani ori ţuţuieni.* JIPESCU, ap. TDRG. *Cu moş Nichifor ţuţuianul nu piere nimene la drum.* CREANGĂ, P. 125, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 150, GHEŢIE, R. M.,

ALEXI, W., TDRG. *Cînd și cînd le da foc țuțuienii cu oile, să facă poieni de păscut.* LUNGIANU, CL. 208, cf. 238. *O parte dintre țuțuieni — cum numeau moldovenii pe poienarii din părțile Sibiului, care vărau oile departe, tocmai în Carpații Orientali — plecau uneori cu membrii familiei.* VUIA, PĂST. 143. *Țuțuienii care vărau în Carpații Orientali aveau chiar și stîne cu trei încăperi.* id. ib. 145, cf. DR. VI, 466, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H IX 194, ALR II 192, A V 15. ◇ (Adjectival) *Un mocan țuțuian... trebuia să plătească la visterie oierit lei 84.* TÎMPEANU, G. 43/14. ✦ P. ext. Mojic **(2)**. *Iaca țuțuianu... și-o pus livreaua.* ALECSANDRI, T. 426, cf. CADE, IORDAN, T. 302.

— Pl.: *țuțuieni.*

— **Țuțui**[1] + suf. *-ean.*

ȚUȚUIÁNCĂ s. f. (Regional) **1.** Nume dat soției de țuțuian. Cf. TDRG, CADE.

2. (Art.) Numele unor dansuri populare, unul asemănător cu arcanaua, o horă de brîu (VARONE, D. 152, id. J. ROM. N. 130), altul, o horă mai nouă (id. D. 152), m u r e ș e a n c ă **(2)**; dans care se obișnuiește la nuntă (SEVASTOS, N. 282). V. ț u ț u i e n e a s c ă **(2)**. Cf. PAMFILE, J. III, 15, ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *țuțuience.*

— **Țuțuian** + suf. *-că.*

ȚUȚUIÁNDRĂ s. f. (Prin nord-estul Munt.) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli; (regional) țuțui[1] **(1)**. Cf. CHEST. IV 91/740.

— Pl.: ?

— **Țuțui**[1] + suf. *-andră.*

ȚUȚUIÁT, -Ă adj. (Regional) Țuguiat **(1)**; ascuțit; ridicat. *Și capul ce se-nalță mai sus de apa dreaptă Mi ți-l retează iute, să vie la măsură. E bună, zău, măsura, și-n noi capete multe Le văz cam țuțuiate.* HELIADE, O. I, 226, cf. POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M. *Tocurile, pe lîngă înălțime, mai sînt și ascuțite (țuțuiate).* CRĂINICEANU, IG. 122, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CHEST. IV supl., ALR SN V h 1 509, ALRM SN III h 1 231.

— Pl.: *țuțuiați, -te.*

— **Țuțui**[1] + suf. *-at.*

ȚUȚÚICĂ s. f. (Rar) Termen afectiv cu care cineva se adresează unei femei. *Acolo-i datorie, țuțuico.* în SCL 1978, 325.

— Cf. ț u ț u i[1], ț u g u i c ă.

ȚUȚUIÉICĂ s. f. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1], țuțui[2]. Cf. ALR I 1 703/825, ALR II 4 381/833.

— Pl.: ? — Și: **țuțunéică** (pl. *țuțuneici*) s. f. ALR II 4 381/833.

— **Țuțui**[4] + suf. *-eică.*

ȚUȚUIENÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. (Regional) **1.** Adj. Care aparține țuțuienilor, propriu țuțuienilor, de țuțuian. *Fetele... dimineața își pun pălării țuțuiențești în cap și, cu furca la spinare, se cheamă suratele una pe alta.* SĂM. IV, 797. *Opinci țuțuiențești, de acelea cu ciocul lung și adus în lături.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. CHEST. V 165/30. ◇ *Oi țuțuiențești* = numele unei varietăți de oi nedefinite mai îndeaproape. Cf. H VII 504, X 582.

2. S. f. (art.) Numele unei hore de brîu; melodie după care se execută acest dans. V. ț u ț u i a n c ă **(2)**. Cf. SEVASTOS, N. 282, VARONE, D. 152.

— Pl.: *țuțuiențești.* — Și: **(2) țuțăneáscă** s. f. SEVASTOS, N. 282, VARONE, D. 152.

— **Țuțuian** + suf. *-esc.*

ȚUȚUIENÉȘTE adv. (Regional) În felul țuțuienilor, ca țuțuienii. ✦ În felul dansului țuțuieneasca (v. ț u ț u i e n e s c **2)**. Cf. VARONE, D. 152.

— **Țuțuian** + suf. *-ește.*

ȚUȚUÍRE s. f. (Regional) Acțiune de a (s e) ț u ț u i[6]. Cf. POLIZU.

— Pl.: *țuțuiri.*

— V. **țuțui**[6].

ȚUȚUÍT[1] s. n. (Prin vestul Munt.) Faptul de a s e ț u ț u i[4]. Cf. UDRESCU, GL. *Ajungă-vă atîta țuțuit!* id. ib.

— Pl.: *țuțuituri.*

— V. **țuțui**[4].

ȚUȚUÍT[2] s. n. **1.** (Regional) Faptul de a s e ț u ț u i[6] (v. ț u ț u i a[1] **2)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Rar) Creștet, vîrf. *Căciula agentului își întinde blana sură a mielului peste țuțuitul capului.* ALAS 9 V 1929, 4/2, cf. SCL 1978, 325.

— Pl.: *țuțuituri.*

— V. **țuțui**[6].

ȚUȚUÍT[3]**, -Ă** adj. (Prin vestul Munt.; despre copii) Care se cocoață pe sus, pe vîrfuri; neastîmpărat **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Țuțuit copil, n-ai văzut așa!* id. ib.

— Pl.: *țuțuiți, -te.*

— V. **țuțui**[6].

ȚÚȚUL s. n. **1.** (Prin Transilv., Ban. și vestul Olt.) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) scrînciob **(2)**, țițeică[1]. Cf. TDRG, CADE. *Am legat funia, ca să fac țuțulu.* VICIU, GL., cf. ALR I 1 703/12, 18, 79, 112, 840, PASCU, C. 234. ✦ (Prin Transilv.) Scrînciob **(1)**; (regional) dulap, țițeică[1]. *Scrînciobul are mai multe forme... În Moldova și Bucovina se numește „scrînciob" ..., în Muntenia „dulap", „leagăn" și „țițeche", iar în Ardeal și Ungaria „scrînciob", „țuțul", „țuțuluș", „zdrîncă", „legănuș", „vîrtej".* PAMFILE, I. C. 469. ✦ (Regional) Scrînciob **(3)** (pentru două persoane) (Costești — Băile Herculane). Cf. ALR I 1 704/840.

2. (Prin Ban.) Leagăn (pentru copiii mici) atîrnat de grindă. Cf. ALR I/II h 238, ALRM I//II h 319.

— Accentuat și: *țuțúl.* TDRG, CADE, VICIU, GL.

— Pl.: *țuțule* (ALR I 1 703/79, 840) și (m.) *țuțuli* (ib. 1 703/18, 112).

— Postverbal de la **țuțula.**

ȚUȚULÁ vb. I. **1.** T r a n z. și r e f l. (Prin Transilv., Ban. și vestul Olt.) A (se) da în leagăn, a (s e) l e g ă n a, (regional) a (s e) ț u ț u i[4] (ALR I 1 703/12); (r e f l.) a se da în scrînciob **(3)**, a s e b a l a n s a, (regional) a s e ț u ț u l i g a (ib. 1 704/12, 40, 45, 837). V. h u ț u ț a. Cf. TDRG, DR. VI, 466, CADE, VICIU, GL., DENSUSIANU, Ț. H. 338.

2. T r a n z. (Prin Ban.; complementul indică un copil mic) A legăna. Cf. ALR I/II h 239, ALRM I/II h 325, ALR II/I MN 76, 2 657 bis/2, 47.

— Prez. ind.: *țúțul.* — Și: (regional) **țițulá** (ALR I 1 704/837, ALR II/I MN 76, 2 657 bis/2) vb. I, **țuțuli** (DR. VI, 466) vb. IV, **luțulá** (ALR I 1 704/40) vb. I.

— De la **țuțu.**

ȚUȚULÁICĂ s. f. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1] (Cloșani — Tîrgu Jiu). ALR I 1 703/837.

— Pl.: *țuțulăici.*

— **Țuțula** + suf. *-aică.*

ȚUȚÚLĂ s. f. (Prin Munt., Olt. și sudul Mold.) Vîrf de deal sau de munte (SCL 1980, 93, CHEST. IV 88/740), vîrf înalt (LEXIC REG. 88); deal (H XI 388). V. țiclău¹ **(1)**, țuțui¹ **(1)**. Cf. SCL 1980, 93.

— Pl.: ? — Și: **țuțúrlă** (SCL 1980, 93, LEXIC REG. 88; pl. *țuțurle* LEXIC REG. 88), **țuțúră** (ALIL 1983—1984, 459, 496) s. f.

— **Țuță** + suf. *-ulă*.

ȚUȚULÉICĂ s. f. (Regional) Teren mai înalt; ridicătură de pămînt. V. țuțudan¹ **(1)** (Ponor — Hațeg). Cf. SCL 1980, 93.

— Pl.: *țuțuleici*.

— **Țuță** + suf. *-uleică*.

ȚUȚULÉU s. n. **1.** (Prin sudul Transilv.) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/106, 109, 136), deal (mai înalt) ascuțit (SCL 1980, 93); vîrf de munte sau de deal (mai mic) ascuțit (ib.); dîmb de forma unei căciuli, ridicătură ascuțită (ib.); grămadă de pietre (ib.). V. țiclău¹ **(1)**, țuțui¹ **(1)**. Cf. SFC VI, 119.

2. (Regional) Vîrf de bubă. Cf. CHEST. IV supl.

— Pl.: *țuțuleie* (SCL 1980, 93) și *țuțuleauă* (ib.). — Și: (prin sud-vestul Transilv.) **țurțuléu** s. n. ib.

— **Țuțul¹** + suf. *-uleu*.

ȚUȚULÍ vb. IV v. **țuțula**.

ȚUȚULÍG s. n. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică¹ (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 703/49.

— Pl.: *țuțulige*.

— **Țuțul** + suf. *-ig*.

ȚUȚULIGÁ vb. I. Refl. (Regional) A se da în scrînciob **(3)**; a se balansa, (regional) a se țuțula **(1)** (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 704/49.

— Prez. ind.: *țuțulig*.

— V. **țuțulig**.

ȚUȚULÍNCĂ s. f. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică¹ (Prăvăleni — Brad). Cf. ALR I 1 703/90.

— Pl.: *țuțulinci*.

— **Țuțul** + suf. *-incă*.

ȚUȚULÚC s. m. (Regional) Moț¹ de păr. Com. din PIATRA NEAMȚ. *Prea mare i-ai lăsat țuțulucul copilului*. ib. ✦ (Adjectival; despre păr) Creț; zbîrlit. PAMFILE, J. I, 136.

— Pl.: *țuțuluci*.

— Cf. țuțui¹, țuluc.

ȚUȚULUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A prinde, a trage (pe cineva) de păr. V. țuțura¹ **(1)**. Cf. ALEXI, W.

— Prez. ind.: *țuțuluiesc*.

— Cf. țuțui¹.

ȚUȚULÚȘ s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Leagăn (în care se balansează cineva) (ALR I 1 703/26, 28, 45, 116); scrînciob **(3)** (ib. 1 704/26, 28); (prin Transilv.) scrînciob **(1)**, (regional) dulap (PAMFILE, I. C. 469); (regional) țițeică¹. Cf. MARIAN, S. R. II, 2, CADE, VICIU, GL., DENSUSIANU, Ț. H. 60, TODORAN, GL., PASCU, C. 234.

— Pl.: *țuțulușe* (CADE, ALR I 1 703/26, 116) și *țuțulușuri* (ALR I 1 703/28).

— **Țuțul** + suf. *-uș*.

ȚUȚUMÁN s. n. (Regional) Movilă (Crăciunelul de Sus — Blaj). Cf. SCL 1980, 94, ALR — T 1 644/356.

— Pl.: *țuțumane*.

— Cf. țuțuleu.

ȚUȚUNDÉI interj., s. m. v. **țuțubei**.

ȚUȚUNÉICĂ s. f. v. **țuțuleică**.

ȚUȚUNÍC subst. (Într-o ghicitoare; cu sens neprecizat, probabil) Țugui¹ **(2)**. Cf. PASCU, C. 216. *Nebunii se opintește, Cumintele scrișnește, Țuțunic gîcește* (Plugul). PAMFILE, C. 29.

— Pl.: ?

— Cf. țuț, țuțui¹.

ȚÚȚUR¹ s. m. și n. v. **țurțur¹**.

ȚUȚÚR² s. n. **1.** (Prin Transilv.) Vîrf ascuțit de deal sau de dîmb, vîrf cu piatră (ALEXI, W., SCL 1980, 94); deal ascuțit (SCL 1980, 94), deal mic, ridicătură de piatră (ib.); munte mare și rotund (ib.). V. țuțui¹ **(1)**.

2. (Prin Transilv. și Ban.) Excrescență, umflătură (la om, la animal) (ALEXI, W., SCL 1980, 94, NALR — B I h 35/44); vîrf de bubă (SCL 1980, 94). V. țurțurel². ✦ (Regional) Zgîrciul nasului (Ghilad — Timișoara). Cf. ALRM II/I h 17/36.

3. (Prin Ban.) Parte la marginea unei pîini, formată din aluatul scurs în timpul coacerii; (regional) răsunoi **(1)**. Cf. NALR — B 1 443/8, 48.

— Pl.: *țuțure* și *țuțururi* (SCL 1980, 94), (m.) *țuțuri* (ib.). — Și: (regional) **țurțúr** s. n. NALR — B I h 35/44.

— Cf. țuț.

ȚUȚÚR³ subst. (Prin Maram.; cu valoare colectivă) Fructe uscate, nuci și alune pe care le primesc copiii cînd merg cu uratul. *Chiraleisa! Struțuri de mătasă, Pe din sus de casă, Țuțuru să iasă!* ARH. FOLK. I, 145, cf. 236.

— Pl.: ?

— Cf. țur.

ȚUȚURÁ¹ vb. I. **1.** Tranz. (Prin Transilv. și Maram.) A trage, a scutura pe cineva de păr, de urechi, de nas. V. ciuciuriga, țornăi (v. țurnăi **2)**, țuțului, urechea. Cf. KLEIN, D. 444, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 536, LM. *Grăind aceste, el se apropie de cal, îl țuțură de urechi, luă cerga și o aruncă în căruță.* SLAVICI, N. II, 4, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, CONV. LIT. XX, 1 020, VAIDA. *Mîndra mea s-a supărat Că o-am țuțurat de cap.* REV. CRIT. IV, 340, cf. CABA, SĂL. 93, com. din FRATA — TURDA, com. PAȘCA, LEXIC REG. 10, ib. II, 55.

2. Refl. Fig. (Regional) A fi mîndru **(3)**, îngîmfat (Rișca — Huedin). Cf. SCL 1980, 95.

— Prez. ind.: *țúțur*.

— V. **țuțur²**.

ȚUȚURĂ² vb. I v. **țurțura**.

ȚUȚURÁT¹, -Ă adj. (Prin Transilv.) Țuguiat **(1)**. Cf. ALR SN V h 1 509/316, ALRM SN III h 1 231/316. *Deal țuțurat*. SCL 1980, 96.

— Pl.: *țuțurați, -te*.

— **Țuțur²** + suf. *-at*.

ȚUȚURÁT², -Ă adj. (Prin Transilv.) Mîndru **(3)**, fudul. Cf. SCL 1980, 96.

— Pl.: *țuțurați, -te*.

— V. **țuțural**.

ȚUȚÚRĂ¹ s. f. v. **țurțur¹**.

ȚUȚÚRĂ² s. f. v. **țuțulă**.

ȚUȚURĂTÚRĂ s. f. (Prin Transilv.) Faptul de a **ț u ț u r a¹ (1)**; (regional) țuțureală. V. **u r e c h e a l ă**. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: *țuțurături*.

— **Țuțura¹** + suf. *-ătură*.

ȚUȚURĂU s. m., s. n. v. **țurțurău**.

ȚUȚÚRCĂ s. f. (Regional) Proeminență în formă de mamelon de pe toarta unui urcior, prevăzută cu un orificiu prin care se bea apă. V. **g u r g u i, ț i ț ă (II 2), ț u ț u r o i (2)** (Poiana — Turnu Măgurele). Cf. ALR I 696/898.

— Pl.: ?

— **Țuțur¹** + suf. *-că*.

ȚUȚUREÁLĂ s. f. (Prin sud-estul Transilv.) Faptul de a **ț u ț u r a¹ (1)**; (regional) țuțurătură. Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: *țuțureli*.

— **Țuțura¹** + suf. *-eală*.

ȚUȚURÍC subst. (Regional) Jgheab la fîntînă, în care se toarnă apa spre a fi condusă la uluc. V. **ț u r ț u r¹ (6)** (Strehaia). Cf. ALR II 2 552/848.

— Pl.: ?

— **Țuțur¹** + suf. *-ic*.

ȚUȚURÍGĂ s. f. (Prin Transilv.; în **e x p r.**) **A sta țuțurigă** (sau **țuțuriga**) = a sta ghemuit. Cf. SCL 1980, 96, VICIU, S. GL., ALR — T 393/302, 315.

— **Țuțur²** + suf. *-igă*.

ȚUȚÚRLĂ s. f. v. **țuțulă**.

ȚUȚURLÍU interj. v. **țurliu**.

ȚUȚURLÓI s. n. v. **țuțuroi**.

ȚUȚUROÁIE s. f. v. **țuțuroi**.

ȚUȚURÓI s. n. **1.** (Prin Olt. și sud-vestul Munt.; și cu determinarea „de gheață") Țurțur¹ **(1)**. Cf. CADE. *La streașina casei s-au făcut țuțuroaie.* H XIV 235, cf. ALR I 432/846, 860, 865, 870, 878, 880, 885, 887, 896, 898, 922, 926, 940, ALR SN III h 801, NALR — O II h 320, ALR — T 1 615/388.

2. (Prin Olt. și Munt.) Țeavă sau jgheab pe care curge apa de la izvor sau de la cișmea; p. **e x t.** cișmea; robinet. V. **ț u r ț u r¹ (6)**. Cf. DEX, I. CR. IV, 336, COMAN, GL., CHEST. II 452/29, ALR I 793/874, LEXIC REG. 32, 39, 88, UDRESCU, GL., L. ROM. 1976, 207. ✦ Gurgui la urcior; cioc la cană; orificiu la ciutură, prin care se poate bea apă. V. **ț i ț ă (II 2), ț u ț u r c ă**. Cf. CHEST. II 455/81, LEXIC REG. 88, UDRESCU, GL.

3. (Prin Olt.) Șiroi¹ **(2)**. *Paparudă, rudă, Vino de mă udă... Tot cu țuțuroaie, Pămîntul să moaie.* ȘEZ. I, 155, cf. LEXIC REG. 58. ✧ **E x p r. A ploua cu țuțuroi** = a ploua foarte tare. Cf. CIAUȘANU, GL. ✧ (Adverbial) *Cură sîngele țuțuroi.* CIAUȘANU, GL. *Ieșise în ploaie și se spălase pe față cu apa ce curgea țuțuroi de la streașină.* V. ROM. noiembrie 1964, 26.

4. (Prin Olt.) Cascadă mică. Cf. PLOPȘOR, V. O. 15. *Scoborînd la țuțuroaie, apa se strîngea într-un ochi larg și adînc.* id. C. 60.

— Pl.: *țuțuroaie* și (m.) *țuțuroi* (ALR I 432/898). — Și: **țuțurlói** (ALR I 432/926) s. n., **țuțuroáie** (ib. 432/885, 887, 896; pl. și *țuțuroi* ib. 432/887) s. f., **țurțuróI** (NALR — O II h 320/960) s. n.

— **Țuțur¹** + suf. *-oi*.

ȚUȚURÚG subst. (Prin sud-vestul Mold.; în **e x p r.**) **A sta** (sau **a se ridica**) **țuțurug** = a sta (sau a se ridica) drept în sus. *Stă țuțurug.* I. CR. VII, 51. *I s-o ridicat părul țuțurug în cap.* CV 1950, nr. 4, 45.

— **Țuțur²** + suf. *-ug*.

ȚUȚURÚI s. n. (Regional) **1.** Țurțur¹ **(1)** (Țigănești — Alexandria). Cf. SCL, 1980, 96, H XIV 235, ALR I 432/900.

2. Jgheab la cișmea; țurțur¹ **(6)** (Suhaia — Zimnicea). Cf. T. DIAL. M. I, 463.

— Pl.: *țuțuruie*.

— **Țuțur¹** + suf. *-ui*.

ȚUȚURÚȘ¹ subst. Diminutiv al lui **ț u ț u r²**; umflătură mică. Cf. SCL 1980, 96. *Am un țuțuruș Pe un picioruș* (Curechiul). SBIERA, P. 321, cf. GOROVEI, C. 126, PASCU, C. 42, 216.

— **Țuțur²** + suf. *-uș*.

ȚUȚURÚȘ² subst. v. **țurțuruș**.

ȚUȚUVÉLCĂ adj. (Regional; despre femei) Zveltă, înaltă. PĂCALĂ, M. R. 142, cf. SCL 1980, 96.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚUUÍ vb. IV v. **țiui**.

ȚUVÍC interj., s. m. v. **țuvlic**.

ȚUVICÁ vb. I v. **țuvlica**.

ȚUVÍCĂ s. f. v. **țuvlic**.

ȚUVLÍC interj., subst., adj. **I.** Interj. **1.** (Pronunțat și cu „u" prelungit) Cuvînt care imită sunetele caracteristice scoase de anumite păsări. V. **ț i u v l i c (1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 253, 261.

2. (Prin Bucov.) Cuvînt care imită sunetele stridente produse prin lovirea unor obiecte de metal. V. **ț i v l i c¹, ț î n i c**. *Am o babă Hăt de treabă, Cînd o trag de buric, Face țuvlic* (Clanța). SBIERA, P. 319, cf. GOROVEI, C. 385, PASCU, C. 40.

II. Subst. **1.** S. m. (Ornit.; prin vestul Mold.; și f., în forma *țuvlică*) Huhurez; (regional) țiuic **(II 3)** *(Strix aluco)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 170, 261, 263.

2. S. f. (Regional; în forma *țuvică*) Nume dat unei păsări răpitoare de talie mică, asemănătoare cu bufnița; (regional) ciovică, țiuic *(Glaucidium passerinum)* (Ibănești — Reghin). Cf. BĂCESCU, PĂS. 169.

3. S. m. (Ornit.; prin nord-estul Transilv. și vestul Mold.; și f., în forma *țuvlică*) Lipitoare *(Caprimulgus europaeus)*. Cf. L. ROM. 1970, 210.

4. S. m. (Regional) Pasăre de mărimea unui cuc, care anunță ploaia (Gălănești — Rădăuți). GLOSAR REG.

5. S. f. (Prin sudul Mold. și nord-estul Munt.; în formele *țuvlică, țuflică*) Tilincă **(I 1)**; (regional) țivlică, țivloaie **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., ALR I 1 469/592, ALIL, 1983—1984, 500. ✦ (Regional; în forma *țuvlică*) Fluier care intră în componența unor instrumente muzicale; (învechit și regional) piscoi **(I 1)** (Tulcea). Cf. ALIL, 1983—1984, 500.

III. Adj. (Regional; despre copii) Neastîmpărat, rău crescut, obraznic (Sîngeorz Băi — Năsăud). Cf. PAȘCA, GL.

— Scris și: **(I)** *țu-vlic.* BĂCESCU, PĂS. 253. — Pl.: **(II, III)** *țuvlici.* — Și: (regional) **țuvlíeă** (BĂCESCU, PĂS. 170, 263, L. ROM. 1970, 210, ALR I 1 469/592, 595, ALIL 1983—1984, 500) s. f., **țuflíe** (L. ROM. 1970, 210) s. m., **țúflică** (SCRIBAN, D.) s. f., **țuvíe** (BĂCESCU, PĂS. 261, GOROVEI, C. 385, PASCU, C. 40; scris și **I,** *țu-vic* BĂCESCU, PĂS. 261) interj., s. m., **(II 2) țuvícă** s. f.

— Onomatopee.

ȚUVLICÁ vb. I. Intranz. (Prin Bucov., nordul Mold. și nordul Transilv.; despre porci) A guița. Cf. ALR SN II h 332, ALRM SN I h 212. *Purceii au flămînzit și țuvlică mereu.* MAT. DIALECT. I, 197, cf. GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 127. ◇ (Prin analogie) *Tăceți odată, copii, nu mai țuvlicați atîta!* MAT. DIALECT. I, 197.

— Prez. ind. pers. 3: *țuvlică.* — Și: **țuvieá** vb. I. ALR SN II h 332/386, ALRM SN I h 212, LEXIC REG. II, 127, GLOSAR REG.

— V. **țuvlie.**

ȚUVLÍCĂ s. f. v. **țuvlie.**

ȚUVLOÁIE s. f. v. **țivloaie.**

ȚÚZLĂ[1] s. f. v. **țuslă.**

ȚÚZLĂ[2] s. f. v. **țuțăl.**

ȚVANȚ s. m. v. **sfanț.**

ȚVÁNȚIG s. m. = **sfanț.** *Că nu greșești suindu-i prețul, poți să te convingi și din progresia în care s-a întins... în țara noastră; 3-4 țvanțighi mai mult sau mai puțin nu bate la ochi.* F. AARON, în BARIȚ, I, 25.

— Pl.: *țvanțighi.*

ȚVEC s. n. (Regional) **1.** Cui folosit în cizmărie. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99, UDRESCU, GL. *Mi-ar fi trebuit niște țifturi, am căutat peste tot și n-am găsit.* UDRESCU, GL.

2. (În forma *țvic*) Lemn rotund de plută, avînd 5—7 cm grosime și pînă la 8 m lungime. REV. PĂD. XXVII, 238.

— Pl.: *țvecuri.* — Și: **țvie,** (prin vestul Munt.) **țift** s. n.

— Din germ. **Zweck.**

ȚVÉCLĂ s. f. v. **țeclă.**

ȚVETOSLÓV s. n. (Învechit, rar) Carte bisericească cuprinzînd slujba sărbătorilor și a sfinților de peste an; (învechit și regional) prăznicer (v. prăznicar **2**), (învechit) antologhion, trifoloi. *Antologhion, care va să dzică țvetoslov sau trifologiu, urmările dumnedzeieștilor sărbători domnești..., ale sfinților sărbătoriți și celor comun nesărbătoriți, pe fiecé zi.* BV I, 128, cf. DA I_1, 178.

— Pl.: ?

— Din slavonul цвѣтословьць.

ȚVÍBAH s. n. (Germanism învechit; la sg. cu sens colectiv) Pesmet **(1).** *Turci... avînd dindărăt saci de prau, oriz, făină, țvibah și altele.* N. STOICA, C. B. 164. *Nici apă n-avea. Tot profiantu și țvibahu, coji uscate, le mîncară.* id. ib. 247.

— Din germ. **Zwieback.**

ȚVIC s. n. v. **țvec.**

ȚVÍCĂR s. m. (Germanism; mai ales la pl.) Lornion cu resort. *Ala doctor, mă, să nu-i mai afli părechea. Că avea o frunte, și niște țvicări, și o pereche de mustăți...!* AGÎRBICEANU, O. I, 115, com. din CÎMPENI.

— Pl.: *țvicări.*

— Din germ. **Zwicker.**

ȚVÍCLU s. n. (Regional) **1.** Bucată de piele pusă la ghete deasupra elasticului. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99.

2. (În forma *țiclu*) Clin (la poalele fustei). ALR II 3 306/325, 334.

— Pl.: *țvicluri.* — Și: **țíclu** s. n. ALR II 3 306/325, 334.

— Din germ. **Zwickel.** — Pentru **țiclu,** cf. magh. dial. cikli.

ȚVÍCRIM s. n. (Regional) Curelușă cu care se strîng căputele botinelor. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99.

— Pl.: *țvicrimuri.*

— Din germ. **Zwickriemen.**

ȚVÍȘGOLD s. n. (Învechit, rar) Foiță de aur folosită pentru poleit. Cf. POLIZU.

— Pl.: *țvișgolduri.* — Și: **șvíșgold** s. n. POLIZU.

— Din germ. **Zwischgold.**